Ti itan nixin kjuako

JESÚS

SALMO KO PROVERBIO

El Nuevo Testamento con Salmos y Proverbios
Ngiva de San Juan Atzingo

LigaBíblica®
INTERNACIONAL

Primera edición del Nuevo Testamento, 1982
Segunda edición con Salmos y Proverbios, 2016

El Nuevo Testamento con Salmos y Proverbios
Ngiva de San Juan Atzingo [poe]

Versión electrónica ©2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.scriptureearth.org

Licencia Creative Commons

- Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.
- Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
- No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es

Índice

	Abreviatura	Página
Mateo	Mt.	1
Marcos	Mr.	86
Lucas	Lc.	139
Juan	Jn.	227
Hechos	Hch.	291
Romanos	Ro.	364
1 Corintios	1 Co.	395
2 Corintios	2 Co.	425
Gálatas	Gá.	445
Efesios	Ef.	456
Filipenses	Fil.	467
Colosenses	Col.	475
1 Tesalonicenses	1 Ts.	482
2 Tesalonicenses	2 Ts.	488
1 Timoteo	1 Ti.	492
2 Timoteo	2 Ti.	501
Tito	Tit.	507
Filemón	Flm.	511
Hebreos	He.	513
Santiago	Stg.	537
1 Pedro	1 P.	545
2 Pedro	2 P.	554
1 Juan	1 Jn.	559
2 Juan	2 Jn.	567
3 Juan	3 Jn.	569
Judas	Jud.	571
Apocalipsis	Ap.	574
Salmos	Sal.	609
Proverbios	Pr.	808

Ti nkehe xrankixixínn

Ti tan i, mé ti tan nixin chrónka Jesucristo it'in Nuevo Testamento la ko Salmo ko Proverbio, jnko parte kuènté ti Antigua Testamento, la kain tihi mé ijnko parte ti Biblia. Ti tan nixin chrónka Jesucristo mé chónta veintisiete libro, la Díos sincheñao ti chojni sinchekuáxin tihi. Ti saoxin tsikjin sin ti tan chrónka Jesucristo mé tsíkjixin sin ngiva griego, kjáncho ijie la ó k'uatsínka iyo mil nano la ti itan i la k'ona itsjé ngiva. Ijie la ti tan i k'ona ijnko mil quinientos ngiva nkuíxín chjasintajni. Ndá ijie la itsjé millónes chojni ko itsjé mil chjasin la tsjacha sin sinchekuáxin sin ti Itén Díos nkojnko ngivee sin.

Ti nixjani la ko ikjini ti ngiva kuènté ti chjasin San Juan Atzingo la jehya éxi nixja la ko ikjin ti sin nixja ngiva griego o ténajni. Kjánchó ti ngiva Atzingo la jína tsienxíni ti nkehe ndáchro ngiva griego ko hebrero, ti ngiva saoxin tsíkjin sin Itén Díos. Kain ti ngiva siín la t'ixinki la ko nkokohña, kjáncho ti itan jina chonta ti xroon i la o nkokoa la jina tsiexin sin ti ts'ona nkojnko ti ngiva siín chjasintajni.

“Chaxín ti chjasintajni la itsjé ngiva siín la kaín ti ngiva la siín chojni tienxín.” 1Co 14:10

Prólogo

El Nuevo Testamento forma parte de las Sagradas Escrituras, mejor conocida como la Biblia. Consta de veintisiete libros y cada uno es proveedor de ricas bendiciones al que lo lee. El Nuevo Testamento fue escrito originalmente en el idioma griego, pero a través de casi dos mil años se ha traducido a más de mil quinientos idiomas. En la actualidad, millones de personas de miles de pueblos pueden leerlo en su propio idioma.

El vocabulario y la gramática del ngiva son muy distintos a los del griego, y también a los del español; sin embargo, el ngiva posee abundantes formas gramaticales y un rico vocabulario que pueden expresar a fondo el significado del original en griego. Los idiomas cambian y son distintos, pero el mensaje de este libro es único y se puede expresar en cualquier idioma del mundo.

"Tantas clases de idiomas hay, seguramente, en el mundo, y ninguno de ellos carece de significado." 1Co 14:10 (RV)

Aclaraciones sobre el alfabeto

La mayor parte de los sonidos del ngiva son iguales a los del español y se representan con los mismos símbolos en los dos idiomas. Ejemplos:

a	**ạsénni**	*mi corazón*	n	**nị o**	*leña*
ch	**chichaon**	*dinero*	ñ	**ñạo**	*sol*
d	**ndóye**	*mañana*	o	**ótjen**	*fin*
e	**ite**	*diez*	r	**koronta**	*borrego*
i	**itjẹ**	*semillas*	s	**sạo**	*primero*
j	**jai**	*ahora*	t	**tọkạtẹ**	*huarache*
k	**kolócho**	*burro*	v	**va**	*animal (pron.)*
l	**lónti**	*redondo*	y	**yato**	*siete*
m	**imá**	*muy*			

Las letras **b, c, ll** y **q** solo se usan en las palabras que provienen del español. Ejemplos:

barco	**caja**	**llave**	**queso**

En el ngiva, algunas letras representan sonidos que no se encuentran en el español o que se pronuncian de forma diferente. Esas letras son las siguientes:

La **chr** representa un sonido semejante a una **ch**, pero con la punta de la lengua doblada hacia arriba.

kachro	*maguey*	**ichrin**	*lluvia*

La consonante **' (saltillo o glotal)**

En el ngiva de San Juan Atzingo, el saltillo o la glotal **(')** se representa con un pequeño corte o brinca de voz que viene después de otra consonante.

ts'itjí	*tirar*	**k'uitjani**	*encontramos*

La **h** en el ngiva representa una pausa entre dos vocales.

nahi	*no*	**xrohi**	*fuego*

Las letras **nd, nt**

La letra **d** solo se usa después de la **n** con excepción de dos palabras. Representa el sonido de la **d** de *pared* porque se pronuncia con la punta de la lengua entre los dientes. Lea y escuche la diferencia entre la pronunciación de las palabras de la izquierda (con **nt**) y las de la derecha (con **nd**).

ìntạ	*agua*	**ndạxra**	*mole*
ntachje	*pitayo*	**ndạjna**	*salsa*

La letra **x** suena como ls **sh** del inglés.

xị̱a	*grasa*	**xámá**	*seco*

Las letras **xr** representan un sonido semejante al de la **x,** pero con la punta de la lengua doblada hacia arriba.

xro̱ạn	*medicina*	**xrohi**	*luz*

Las combinaciones de letras **chj, kj, tj, tsj, xj** y **xrj**

El ngiva tiene muchas combinaciones de letras; la mayoría de estas no existen en el español. Cuando la **j** aparece después de una consonante, no se pronuncia como en el español, solamente representa la salida del aire por la boca al pronunciar la consonante que aparece antes de ella. Las combinaciones son:

ichje	*pitaya*	**ichjo̱n**	*hilo*
ikja	*cabeza*	**ikjani**	*mi cabeza*
itjani	*mi mano*	**tjóá**	*limpio, blanco*
itsjé	*mucho*	**itsjo**	*flor*
xje̱eni	*mi hijo*	**ixjan**	*niño*
ndáxrjạn	*yo digo*	**kondẹxrjẹn**	*zopilote*

La **j** también aparece antes de las letras **m** y **n**. Al pronunciarlas, el aire sale por la nariz.

ijma̱	*frijol*	**ijna̱**	*monte*
k'uijma	*se lavó*	**chojni**	*gente, persona*

Cuando se presenta una combinación de letras que principia con **n;** la letra que aparece después se hace sonora porque vibran las cuerdas vocales en la garganta. Por ejemplo: **nch, nchr, nk, nt** y **nts.**

nchia	*casa*	**nchoxón**	*bueno, bien*
nchri	*mujer*	**nchrá**	*ella (pron. de mujer casi no usado)*
nı̱nko	*iglesia*	**nkosinie**	*en medio, la mitad*
into	*carne*	**ntahni**	*quiote*
kotèntso̱	*chivo*	**intsí**	*poco*

Nasalización de las vocales

Cuando la **n** se encuentra al final de una sílaba en el ngiva, no se pronuncia como **n,** sino que indica que todas las vocales que preceden inmediatamente (sin interrupción de una consonante) se pronuncian con el aire saliendo por la nariz. En los siguientes ejemplos, lea y escuche la diferencia entre la pronunciación de las palabras de la izquierda (con **n** al final de la sílaba) y las de la derecha (sin **n** al final de la sílaba).

isón	*música*	**iso**	*algunos*
ikon	*ojo*	**iko**	*animales*
ito̱n	*llaga*	**ito**	*fruta*
ichin	*enfermedad*	**ichı̱**	*olla*

Cuando en una sílaba, la **m, n** o **ñ** se encuentran antes de una vocal, estas se pronuncian como en el español, y las vocales de esa sílaba casi siempre suenan nasalizadas. (No se escribe **n** al final de esas sílabas.)

nio	*tortilla* (la **i** y **o** suenan nasalizadas)
noa	*maíz* (la **a** y la **i** suenan nasalizadas)
ijmą	*frijol*

Las vocales

La **o** del ngiva es diferente a la **o** del español porque su pronunciación varía entre la **o** y la **u** del español. La **o** suena como **o** cuando ocurre después de dos o más consonantes y casi siempre cuando es nasalizada.

Palabras que terminan en **o** nasalizada

t'ikonni	*veo*
itǫn	*llaga*
ikon	*ojo*

Ejemplos de palabras en donde la **o** suena más como **u**

chojni	*gente, persona*
iko	*animal*
ito	*fruta*

Escribimos la **u** cuando hay una combinación de dos vocales y esta **u** suena más como una **w.**

kjuijini	*llegamos*
sákjuini	*fuimos*
k'uíkoni	*vimos*

Los tonos

Otra diferencia entre el español y el ngiva es que el ngiva es una lengua tonal. Cada sílaba tiene su propio tono. En el ngiva de Atzingo existen cuatro tonos que son: alto (o agudo), medio-alto, medio-bajo y bajo (o grave).

El tono alto (o el más agudo) se representa con un acento en la vocal, por ejemplo: **ijnó** *delgado* tiene tono alto.

El tono bajo (o el más grave) se representa con una raya debajo de la vocal, por ejemplo: **ijna̲** *monte* tiene tono bajo.

Los dos tonos medios no se marcan, por ejemplo: **ijna** *chile* tiene tono medio-alto e **ijna** *ayer* tiene tono medio-bajo.

Se usa un acento grave ` arriba de la vocal para representar un contorno al tono bajo desde un tono más agudo.

ìnéni	*mi madre (la ` indica un contorno de tono medio-alto hasta bajo)*
ìntá	*vámanos*
Ìnchéni	*mi Señor*

Ti tan jína chrónka

Mateo

Ti sin k'uaxrjeníxin Jesucristo

(Lc. 3:23-38)

1 [1] Tíhi mé chrónka nkexro k'uaxrjeníxin Jesucristo. Jesucristo mé
k'uaxrjeníxin David la ko Abraham.
[2] Abraham mé it'é Isaac
la ko Isaac mé it'é Jacob
la Jacob mé it'é Judá
la ko kaín ti kícho Judá.
[3] Judá mé it'é Fares
la ko Zara la ti ìñé sin mé it'in Tamar.
Fares mé it'é ti Esrom
la Esrom mé it'é Aram.
[4] Aram mé it'é Aminadab
la jehe mé it'é Naasón
la jehe mé Salmón.
[5] Salmón mé it'é Booz la ìñé mé tjan Rahab.
Booz mé it'é ti Obed la ìñé ti Obed mé tjan Rut.
Obed mé it'é Isaí.
[6] *Isaí mé it'é ti rey David
la jehe la ko ti tjan k'uéchjién Urías mé táha it'é la ko ìñé Salomón.
[7] Salomón mé it'é Roboam
la Roboam mé it'é Abías
la Abías mé it'é Asa.
[8] Asa mé it'é Josafat
la Josafat mé it'é Joram
la Joram mé it'é Uzías.
[9] Uzías mé it'é Jotam
la Jotam mé it'é Acaz
la Acaz mé it'é Ezequías.
[10] Ezequías mé it'é Manasés
la Manasés mé it'é Amón
la Amón mé it'é Josías.

1:6: 2Rs. 24:14, 15; 2Cr. 36:10; Jer. 27:20.

11 Josías mé it'é Jeconías la ko ti sin kícho.
Ti ña̱o ikui ti sin Babilonia sákjuíko ti sin israelita kixin ts'ejóchjina
sin ti chjasin Babilonia.
12 Ndá kjuixin sákjuí sin mé Jeconías mé it'é Salatiel
mé it'é ti Zorobabel.
13 Zorobabel mé it'é Abiud
la Abiud mé it'é Eliaquim
la ko Eliaquim mé it'é Azor.
14 Azor mé it'é Sadoc
la ko Sadoc mé it'é Aquim
la ko Aquim mé it'é Eliud.
15 Eliud mé it'é Eleazar
la Eleazar mé it'é Matán
la Matán mé it'é Jacob.
16 Jacob mé it'é José
la José mé k'óna xìi tjan María
la tjan María mé ìñé Jesús nchek'in sin Cristo.
17 Mé xi̱kaha catorce t'áchri̱i k'uaxrjeníxin ch'in Abraham ndá kjuák'e
ch'in David la íjnko catorce t'áchri̱i k'uaxrjeníxin ch'in David, landá ti
sin Babilonia sákjuíko ti sin israelita chjasén sin, landá íjnko catorce
t'áchri̱i k'uejó landá kokjíhi Cristo.

Ti kokjíhi Jesucristo

(Lc. 2:1-7)

18 *Ti k'okjíhi Jesucristo mé xi̱kihi kóhen. Ti tjan María, ìñé Jesús,
mé tsíkjate̱he tjan tso̱te̱he tjan ch'in José. Ndá na̱xa̱ kuákjahya kícho sin,
ndá kónoxín kixin jehe tjan la í jóhya tjan kixin kjuachaxíen Ncha̱kuén
Díos. 19 Ch'in José, ti nkexro ts'óna xìi tjan María, mé ijnko chojni jína,
la kjuénka̱yáxin ch'an imó chrókjuáke̱he̱ ch'an tjan kixin tjinkakonhña
ch'an kixin ninkexró tso̱noehña. 20 Ndá na̱xa̱ tjenka̱yáxin ch'in José
nkexrín chrókóhen, ndá kotáchrién ch'an chrónkaxín kixin k'uíkon ch'an
ikui ijnko ángel kuènté Ìnchéni, la ndáchro:
—José, jaha k'uaxrjeníxian David. Tóxakuanhña la ko chrakonhña
chrókuákjá tjan María ts'óna ichjián kixin ti ixjan tsochónta tjan la
kjuachaxíen Ncha̱kuén Díos k'ónaxín ti ixjan. 21 *Ti tjan María mé
sinchek'okjíhi ijnko xjan ndoa la its'in xjan Jesús; kixin jehe xjan tsakjìin
iji̱é kaín chojni —ichro ti ángel.

1:18: Lc. 1:27. **1:21:** Lc. 1:31.

22 Kaín tíhi kóhen kixin xiteyá ti nkehe tsíndáchro Díos k'uénixja ti
sin k'uéchronka itén Díos ósé. Mé ndáchro:
23 *Ijnko tjan naxa chóntahya chojnindoa mé tsjak'eyá
tjan la tsochónta tjan ijnko xjan,
la sinchek'in sin xjan Emanuel,
mé tíha t'axrjexín Díos tjejókoni.
24 Ndá ti ó k'uàya ch'in José la kjuích'e éxi ti nkehe k'uetoan ti ángel
kuènté Ìnchéni, la kuákja ch'an tjan María, k'óna ichjién ch'an. 25 *Ndá
kjónté xikaha, la naxa kónkojiéhya sin hasta k'okjíejia ti xjan sao, la
kjuínchek'in sin xjan Jesús.

Ti sin mago kjuitsjehe sin ti ixjan

2 1 Ti k'okjíexín Jesús ti chjasin Belén estado Judea ti k'uetoan ti
rey Herodes, mé ikjui iso chojnindoa, kjuixin nó tjitoxin ñao, la
kjuíji sin Jerusalén. Jehe sin mé chojni mago tónoexín sin konotsé. 2 La
kjuanchankí sin:
—¿Nketí itjen ti xjan nantá tsíkokjíhi ts'óna rey kuènté ti sin judío?
Kixin k'uíkoni ti konotsé kuènté ch'an nó tjitoxin ñao la ikjuini
tsjikosáyeheni xjan —ichro sin.
3 Andá ti ó kuíhin ti rey Herodes xikaha ichro sin, la imá kóxakohen
ch'an la ko kaín ti sin tjejó Jerusalén. 4 Ndá k'uetoan ti rey kixin tsíxrakoa
kaín ti sin nchat'á t'etoan la ko kaín ti sin tjako ley, ndá kjuanchankí
ch'an nketí tsokjíexín ti nkexro it'in Cristo. 5 Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Ti ixjan la tsokjíexín ti chjasin Belén estado Judea, kixin xikaha
ichro ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé:
6 *Jaha chjasin Belén estado Judá,
jaha la jehya ijnko chjasin imá intsí;
kixin jaha ts'axrjéníxian ti nkexro antsí ts'etoan,
la jehe ch'an ts'ayakohen ch'an ti chjasin kuéntana Israel.
7 Andá ómó k'uéyehe ti rey Herodes ti sin mago la kjuanchankí ch'an
ndesi nkesá k'uíkon sin ti konotsé. 8 Ndá k'uetoan ch'an kixin sátsji sin ti
chjasin Belén la ndáchro ch'an:
—Sátjira ntiha tikjéyára ti ixjan la ti ó ts'itjára la ikjanra ntihi
tsochronkara kixin kjaxin janhan itsjia tsjikosáyaha xjan —ichro ch'an.
9 Ndá ti ó kuíhin ti sin mago nkehe ichro ti rey la sákjuí sin la xík'ikon
sin ti konotsé a ínaá la kuitaón ntia la chréhe sin hasta kjuák'e chritaón
ti nchia itjen ti ixjan. 10 Ndá ti ó k'uíkon sin nketí kjuák'e ti konotsé la
imá kóchéhe sin. 11 Ndá k'uíxehen sin ti nchia la k'uíkon sin ti ixjan tjeko

---

1:23: Is. 7:14. **1:25:** Lc. 2:21. **2:6:** Mi. 5:2.

ti tjan María, ti ìñé xjan. La k'uejóxin sin toch'in sin la kjuikosáyehe sin
ti ixjan, la kuakitjehe sin ti nkehe kjuikao sin la kjuajon sin oro, chinko
la ko xroan xraxé náxrjón. 12 Ndá kotáchrién sin k'uetuanxín Díos kixin
tsokjanhña sin ti itjen ti rey Herodes. La ókjé ntia kjanxin sin, sákjuí sin
chjasén sin.

José ko María sákjuí sin Egipto

13 Ndá ti ó kjuixin sákjuí ti sin mago, la kotáchrién ch'in José
k'uíkonxín kixin ikui ijnko ángel kuènté Ìnchéni la ndáchro:
—T'àyá, la sátjikoa ti ixjan la ko ti ìñé xjan, Egipto. La ntahó t'ejora
hasta tsoxrjankajia, kixin ti rey Herodes la tsjeyá ti ixjan kixin ts'óñá
—mé xikaha ichro ti ángel.
14 Andá ch'in José k'uàya la kuákja ti ixjan la ko ti ìñé xjan la sákjuí
sin Egipto kjónté tie, 15 *la ntahó k'uejó sin hasta ik'uén ti rey Herodes.
Ndá xikaha xiteyá ti nkehe chrónka Díos, k'uénixja ti sin tsíchronka itén
Díos ósé. Tsíndáchro: “Chjasin Egipto kjuák'e ti xjana ndá k'ueyaha.”

Ti rey Herodes k'uetoan kixin its'en kaín ixjan

16 Ndá kónohe ti rey Herodes kixin ti sin mago la kjuích'ia sin, ndá
imá kónínkaon ch'an la k'uetoan ch'an kixin its'en kaín ti xjan ndoa naxa
chóntahya yaá nánó tjejó Belén éxi ti nánó chónta ti ixjan tsíchronka ti
sin mago. 17 Ndá xikaha xiteyá ti nkehe tsíkjin ch'in Jeremías, ndáchro:
18 *Kuíhin sin itén ijnko chojni, chjasin Ramá
tsjánka kixin siín nchónhña kjuaxikaon,
ti tjan Raquel tsjánkàma ti xjeen.
La kohya nkexro tsjacha tsonixjehe tjan kixin kaín
ixjan la ik'uén xjan.
19 Ndá chr'éxin ti ó ik'uén ti rey Herodes, la kotáchrién ch'in José
k'uíkonxín ijnko ángel kuènté Ìnchéni ti naxa kjuák'e ch'an Egipto, la
ndáchro:
20 —T'àya, la ikjan Israel, sátjikoa ti ixjan la ko ti ìñé xjan kixin ó
kjuixin ik'uén ti nkexro chrók'óñá ti jehe xjan —ichro ti ángel.
21 Ndá ch'in José k'uàya la sákjuíko ti ixjan la ko ti ìñé xjan chjasin
Israel. 22 Kjánchó ti kuíhin ch'an kixin Arquelao mé t'etoan Judea, ti
kuék'etoanxín ti it'é ch'an, ti rey Herodes, ndá ch'in José la chrákon
ch'an la sákjuihya sin ntiha. La kotáchrién ch'an chrónkaxín Díos kixin
sátsji sin Galilea. 23 *Ndá kjuíji sin ntiha la sákjuí sin ijnko chjasin it'in

---

2:15: Os. 11:1. **2:18:** Jer. 31:15. **2:23:** Mr. 1:24; Lc. 2:39; Jn. 1:45.

Nazaret la ntiha k'uejó sin. Mé xikaha xiteyá ti nkehe tsíchronka ti sin k'uénixja itén Díos ósé kixin Jesús mé its'in nazareno.

Juan Bautista mé kjuák'e nteje

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 1 Andá ti ña o a, ch'in Juan, ti nkexro tikite chojni, mé kjuák'e nteje
Judea kjuako, 2 *ndáchro:
—Titohéra ijiára la tjínkíra ti nkehe tjénkayáxinra la titekáonra Díos
kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la í séhya itsi.
3 *Tíhi ti tsíkjin Isaías kuènté Juan, ndáchro:
Tsihin sin itén ijnko nkexro tsjak'e nteje ts'èya tsondáchro:
"Tóxakohanra ncheyóxinra ntia kuènté Ìnchéni.
Takítjehéra ijnko ntia ndoí."
4 *Ch'in Juan mé kuék'inkáya ch'an ika tsík'ónaxín kaxree camello
la ko kuék'inkat'óxin ch'an ijnko tjoa tsík'ónaxín tjoé iko. La ti nkehe
k'uékjinie ch'an mé kochjoá la ko itsjen kotsjenta siín nteje. 5 Itsjé chojni
tsíkjixin Jerusalén, la ko Judea la ko ti chojni tjejó chjinaxón ti ndarío
Jordán mé kjuíji sin kixin tsihin sin ti nkehe tjako ch'in Juan. 6 La
chrónka sin ti ijié sin ndá ch'in Juan kuikitexín ch'an sin ti ndarío Jordán.
7 *Ndá ti k'uíkon ch'an kixin ikui ti sin fariseo la ko ti sin saduceo
kixin tjinkaon sin chrókuikite sin la ndáchro ch'an:
—Jahara tsík'axrjeníxinra konche. ¿Xá nkexro kjuit'ayahara kixin
jína tsinkehéra ti kjuanínkaon kuènté Díos itsi chr'éxin? 8 Ticháxin
tsjákoxinra kixin chaxín kjuitóxinra ti nkehe tjénkayáxinra. 9 *La
chrókjuinchenkehyara chróndáchrora kixin Abraham k'uaxrjeníxinra.
Kixin janhan ndáxrjan kixin kjónté ti ixro i, la Díos tsjacha sich'éna
chojni tsík'axrjeníxin Abraham. 10 *Ti hacha la ó tjechóhen kixin
tsochrijinxín ti inta la kaín ti inta t'ónahña ito la tsochrijin kixin
tsoche. 11 Janhan la chaxín ìnta ó tíkitexián chojni kixin tjakoxin sin
kixin chaxín ó kuítohe sin ti ijié sin. Andá ti nkexro itsi chr'éxin mé
tsikitexínra ti Nchakuén Díos la ko xrohi. Jehe ch'an la antsí t'etoan
ch'an. La tósuàna chrókjuak'éxriaha ch'an ti tokaté ch'an. 12 Jehe ch'an
la ó tjexraá ch'an ti pala sinchetjuáxin ch'an ti noatrigo, la ti noatrigo la
tsjenájín ch'an ts'enkachjina ch'an. Andá ti chjinínó la tsjakaxín ch'an ti
xrohi nkochríxín ts'ankahya —mé xikaha ichro ch'in Juan.

3:2: Mt. 4:17; Mr. 1:15. **3:3:** Is. 40:3. **3:4:** 2Rs. 1:8. **3:7:** Mt. 12:34; 23:33. **3:9:** Jn. 8:33. **3:10:** Mt. 7:19.

Kuikite Jesús

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

13 Ndá ch'in Jesús kjuixin Galilea la ikui ch'an ti ndarío Jordán ti
itjen ch'in Juan kixin ch'in Juan tsikite ti jehe ch'an. 14 Kjánchó ch'in
Juan la chrohya ch'an tsikite ch'an ti ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:
—Náhí. Jaha chrókuíkitena, landá, ¿jaha k'uinkachréhé ti janhan ní?
15 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Titohé, xikahña tjénkayáxian kixin ticháxin tsíkitena kixin tsoxiteyá
ti nkehe k'uetoan Díos.
Ndá ch'in Juan kuitekaon. 16 Ndá ti ó kjuixin kuikite ch'in Jesús
ndá k'uaxrjenkíxin ch'an ti ìnta la xitjehe ti nkajní la k'uíkon ch'an ti
Nchakuén Díos kuixin nkaya nkajní, éxi ijnko kontóá xikaha, la kjuák'e
chritaón ti jehe ch'an. 17 *Ndá kuíhin sin ijnko itan kuixin nkajní,
ndáchro:
—Tíhi mé xjana imá tjuaha la imá chàna kixin nchexiteyá ch'an.

Ti Jínahña chrókjuachròe Jesús

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 1 *Ti Nchakuén Díos mé sákjuiko ch'in Jesús nteje kixin chrókjuachròe
ti Jínahña ti jehe ch'an. 2 Ndá ó k'uatsínka cuarenta ña la ko
cuarenta tie kjoniehña ch'an landá ik'uén ch'an kjinta. 3 Ndá kóchjina ti
Jínahña la ndáchro:
—Ti chaxín jaha Xjeen Díos la ndáche ti ixro i kixin ts'óna niotja sinte.
4 *Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:
—Náhí. Ndáchro xroon itén Díos: "Jehya jehó niotja ó tjejóchónxin
chojni. Náhí. Kaín ti itan nixja Díos mé t'ejóchónxin chojni."
5 Ndá ti Jínahña mé sákjuiko ti ch'in Jesús ti chjasin tjóá, ti chjasin
Jerusalén, la sákjuiko chritaón ikja ti ninko imá noi, 6 *la ndáchro:
—Ti chaxín Xjeen Díos ti jaha, la t'anótjexian ntihi kixin ti xroon itén
Díos la ndáchro kixin:
Díos mé tsochr'án ti ángel kuènté kixin ts'ayakohan.
La tsotsé sin itjá
kixin tsjotéhya totá ts'itja ixro.
7 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Náhí. Ndáchro xroon itén Díos, kixin "Chjiñéhña chrókjuásixián
ijnko kjuaxroan kixin ts'ikon íso chojni á chaxín tjinkitsa Díos o náhí."

3:17: Gn. 22:2; Sal. 2:7; Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 1:11; Lc. 9:35. **4:1:** He. 2:18; 4:15. **4:4:** Dt. 8:3. **4:6:** Sal. 91:11, 12. **4:7:** Dt. 6:16.

8 Ndá ti ó kjuixin, la sákjuiko ti Jínahña ti ch'in Jesús ijnko ijna imá
noi la kjuako ti Jínahña kaín ti nación siín chjasintajni la ko ti nkehe
tjete chónta. 9 La ndáchro:
—Kaín tíhi tsotjahá ti tsjak'exián tóch'ian la tsjíkosáyehé ti janhan.
10 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Sátjia Satanás, kixin ti xroon itén Díos ndáchro: "Jehó Ìnchéni Díos
chrókjuíkosáyehé la ko jehó ch'an chrókjuich'ehé ch'an ixra."
11 Ndá ti Jínahña la kuítohe ti ch'in Jesús la ikui sin ángel kjuínkitsa
ti jehe ch'an.

Jesús kjuankíxin ti ixra kuènté

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

12 *Ti ó kuíhin ch'in Jesús kixin ti ch'in Juan la tjechjina ndá sákjuí
ch'an nó Galilea. 13 *Kjánchó kuítoehya ch'an Nazaret; sákjuí ch'an
Capernaum la ntiha kjuák'e ch'an. Ti chjasin itjen chrínta ndañao chjino
Zabulón la ko Neftalí. 14 Mé xikaha xiteyá ti nkehe tsíkjin Isaías, ti
nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:
15 *Tihínra jahara tjejora Zabulón la ko Neftalí,
itjen ti ntia chrínta ndañao la ko ti ndarío Jordán,
Tihínra jahara tjejora Galilea ti tjejó ti sin jehya judío:
16 Ti sin kuék'ejó sítie, mé k'uíkon sin ijnko xrohi ijié,
la ko ti sin kuék'ejó éxi tsík'en
mé ti xrohi a k'uinkaséñexín sin.
17 *Ndá kjuankíxin kjuako ch'in Jesús, ndáchro:
—Titohéra ijiára. La tákjára ti ntia nixin kixin ti kjuachaxin kuènté
Díos itjen nkaya nkajní la í séhya itsi.

Jesús k'uéyehe noó chojni k'uétsé koche

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 Ndá ti k'uatsínka ch'in Jesús chrínta ti ndañao Galilea, la k'uíkon
ch'an yaá sin nkokoa kícho sin, ijnko ch'an mé it'in Simón, mé kjaxin
it'in ch'an Pedro, la ko ti kícho ch'an it'in Andrés. Jehe sin mé it'e sin ti
nchísén chrínkí ìnta kixin xritsé sin koche. 19 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chréhéra ti janhan ndá tsotjahára ixra tsjéyára chojni.
20 Ndá tuénxín kuítohe sin ti nchísén k'uétséya sin koche, la chréhe
sin.

4:10: Dt. 6:13. **4:12:** Mt. 14:3; Mr. 6:17; Lc. 3:19, 20. **4:13:** Jn. 2:12. **4:15:** Is. 9:1, 2. **4:17:** Mt. 3:2.

21 Andá kjínhña kjuíji ch'in Jesús la k'uíkon ch'an í yaá sin, nkokoa
kícho sin, mé Jacobo la ko Juan, xjeen ch'in Zebedeo. Tjejóko sin ti it'é
sin nkaxehen ijnko ntabarco la tjejótjonité sin ti nchísén tséya sin koche.
La ch'in Jesús k'uéyehe ti sin a kjaxin. 22 Ndá jehe sin tuénxín kuítohe
sin ti ntabarco la ko ti it'é sin, ndá chréhe sin ch'in Jesús.

Jesús kjuakohe nchónhña chojni

(Lc. 6:17-19)

23 *Ndá sákjuí ch'in Jesús nkuíxín Galilea la kjuakoxin ch'an ti nchia
xrakuexín ti sin judío nkojnko chjasin la kjuako ch'an ti itan jína chrónka
nkexrín ti kjuachaxin kuènté Díos la ko kjuínchekitohe ch'an jína itsjé
chojni, kjuatsìin ch'an kaín ichin la ko kaín kjuatjoté. 24 Ndá kaín ti sin
tjejó Siria kuíhin sin nkexrín ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús landá
kjuikao sin kaín ti chojni níhi, kaín ti chojni chónta kjuatjoté la ko ti
chojni chónta nchakuén jínahña, ti chojni t'aniáte la ko ti sin tsíxénká
toté, landá ch'in Jesús kjuínchekitohe ch'an sin jína. 25 La itsjé chojni
chréhe ti ch'in Jesús, ti sin kjuixin Galilea la ko ti sin Decápolis, ti sin
Jerusalén, kaín chojni siín Judea la ko ti sin tjejó chjinaxón ti ndario
Jordán.

Jesús kjuakoxin chritaón ijnko ijna

5 1 Ndá k'uíkon ch'in Jesús kixin k'uejó itsjé chojni la chrìin ch'an
ijnko ijna la ntiha kjuák'etjaxin ch'an. Ndá ti sin k'uájiko ch'an la
kóchjina sin ti itjen ch'an. 2 Ndá ch'in Jesús kjuankíxin kjuako ch'an,
ndáchro ch'an:

Díos ncheñao ti sin titekaon

(Lc. 6:20-23)

3 —Díos ncheñao ti sin nóa kixin tichánxihin sin Díos kixin jehe sin
mé ts'áyéhe sin ti nonte nkaya nkajní.
4 *'Díos ncheñao ti sin t'ává kixin jehe ch'an tsjatsen ch'an ti kjuat'ává
chónta sin.
5 *'Díos ncheñao ti sin nchejiéhya asén kixin jehe sin ts'áyéhe sin ti
nonte tsjajon Díos 6 *'Díos ncheñao ti sin tjinkaon sinchexiteyéhe Díos
éxi ti it'en sin kjinta la ko it'en sin ìnta xikaha tjeyá sin ch'an, kixin Díos
mé tsjinkitsa kixin tsochóxin sin ti jehe ch'an.

4:23: Mt. 9:35; Mr. 1:39. **5:4:** Is. 61:2. **5:5:** Sal. 37:11. **5:6:** Is. 55:1, 2.

7 ’Díos ncheñao ti sin tikonoéhe kícho, kixin jehe ch'an kjaxin
tsikonoéhe ch'an ti jehe sin.
8 *’Díos ncheñao ti sin tjóá asén kixin jehe sin ts'ikon sin Díos.
9 ’Díos ncheñao ti sin tjinkaon ti kjuaxróxin kixin Díos mé sich'éna
ch'an xjeen ch'an ti jehe sin.
10 *’Díos ncheñao ti sin tjejótjasóte, kixin nchexiteyéhe sin Díos, kixin
jehe sin mé ts'ixehen sin ti itjen Díos t'etoan nkaya nkajní.
11 *’Díos ncheñao ti jahara, kjónté ts'ándaxínhanra chojni la ko
sintachrakonra sin la ko kaín nkehe náxrjónhña tsondáchro sin kixin
tinkachónkira ti janhan. 12 *La antsí chrókócháhara la ko kjuaxróxin
chrók'uejora kixin jahara ts'ayéhéra ti nkehe imá jína nkaya nkajní.
Kixin xikaha kjuasóte ti sin k'uéchronka itén Díos k'uejó ósé.

Jahara la éxi ti xíjnta la ko éxi ti xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 *’Jahara mé éxi ti xíjnta siín chjasintajni. Andá ti chrókuankehe
ti ijní chónta ti xíjnta la xrokjuahya chrókójní ínaá. Ninkehó
chrókjuich'ehya ixra la jehó chrók'uitjí ndója la chrónkátja chojni.
14 *’Jahara mé ti xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni. Ijnko chjasin itjen
chritaón ijna la xitjahya tsjak'emá. 15 *La ko jehya t'ákjen ijnko xrohi
ndá tjak'e chrínkí ijnko ntacajón. Náhí. Ti xrohi la tjak'e noi kixin
ts'inkaséñexín kaín ti nkexro siín ti nchia. 16 *Mé xikaha ti jahara
chrók'ónara éxi ti xrohi chrók'uinkaséñaxín kixin ts'ikon kaín chojni ti
ixra jína tjejoch'era, la chrókjuikosáyehe sin ti It'éni itjen nkaya nkajní.

Jesús la ko ti ley

17 ’Chrokjuénkayáxinhñara kixin k'uinka kixin sintak'itjáña ti ley
tsík'etoan Moisés la ko ti nkehe kjuako ti sin k'uéchronka itén Díos.
Náhí. K'uinka kixin sintaxiteyá kaín tíha. 18 *Chaxín ndáxrjan kixin ti
naxa itjen ti nkajní la ko chjasintajni la ninkehó ley ts'itjáñahña, nijnko
punto la nijnko letra kuènté ti ley ts'itjáñahña tsjixinjña tsoxiteyá kaín
ti nkehe ticháxin tsoxiteyá. 19 Mé xikaha, ti nkexro tsitekakonhña ti
nkehe chónta ti ley, kjónté ijnko nkehe imá intsí, la ko chrókjuako
kixin chrókuitekakonhña chojni, la ti nkexro a, la imá tsontsí ti ó itsi
ti kjuachaxin kuènté Díos. Andá ti nkexro tsitekaon la ko tsjakohe
íso chojni kixin tsitekaon, mé ti nkexro a la antsí ts'etoan ti ó itsi ti

---

5:8: Sal. 24:3, 4. **5:10:** 1Pe. 3:14. **5:11:** 1Pe. 4:14. **5:12:** 2Cr. 36:16; Hch. 7:52. **5:13:** Mr. 9:50; Lc. 14:34, 35. **5:14:** Jn. 8:12; 9:5. **5:15:** Mr. 4:21; Lc. 8:16; 11:33. **5:16:** 1Pe. 2:12. **5:18:** Lc. 16:17.

kjuachaxin kuènté Díos. 20 Méxra̱ tjo̱nka̱ra kixin ticháxi̱n a̱ntsí jína
ts'ejora, la tso̱yóahyara éxi ti sin tjako ley la ko ti sin fariseo, kixin ti
tso̱yóhara ti jehe sin la xrokjuahya ts'ayéhéra ti kjuachaxin kuènté Díos
itjen nkaya nka̱jní.

Kjuako Jesús kuènté ti kjuanínkaon

(Lc. 12:57-59)

21 *'Jahara ó kuihínra kixin ti sin k'uejó ósé la ndáchro: "T'oñáhña
kichuara, kixin ti nkexro ts'óñá kícho mé tsjasóte." 22 A̱ndá janhan
ndáxrja̱n kixin ti nkexro tso̱nínkakohen kícho mé tsicháxi̱n tsjasóte. La ti
nkexro ts'ándaxínhi̱n kícho mé ti sin t'e̱to̱an sinchekito̱exín ti iji̱é sin.
A̱ndá ti nkexro tsondáche kícho kixin lo̱nti̱ mé sátsji tsjasóte ti siín xrohi
t'ankahya. 23 Méxra̱ ti tsjiko̱ara ijnko nkehe ti altar nkaxehen ni̱nko
tsochjehéra Díos, ndá tsoxraxinkáonra kixin kjuájo̱nko̱ara kichuara,
24 la ti̱to̱héra ti nkehe a ti altar, la sátsjira nixjehéra ti nkexro a kixin í
ts'ixinhña kjuanínkaon. Ndá ti ó tsjixin la tsjihára tsjájonra ti nkehe
tjinkáonra tsochje̱héra Díos.
25 'Ti siín nkojín chojni tjanchia ijie̱ la tjinkaon sin chrókjuiko̱ara
sin ti tsito̱exín iji̱é sin, la ícha jína sa̱o chrókjóra ti nkexro a, ti na̱xa̱
nti̱a ó, kixin sáchrókjuihyara ti itjen ti ch'in juez. Kixin ti sáchrókjuira
ntiha la ts'e̱tue̱hen ch'an ti sin policía kixin sátsjiko ndo̱echjiso ti jahara.
26 Chaxín ndáxrja̱n kixin ti ts'ikjaha ndo̱echjiso la ts'axrjéxi̱nhña ntiha
tsjixinjña tsjènka kaín ti chichaon chonta.

Chrokjuasikohya sin ijie̱ ókjé chojnichjin

27 *'Jahara ó kuihínra ti nkehe tsík'ituehen sin ósé ndáchro:
"Chrokjuásikuanhyara ijie̱ íjnko chojnichjin jehya ichjiánra." 28 A̱ndá
janhan ndáxrja̱n kixin ti nkexro tsokomá ijnko chojnichjin ndá tjak'e
a̱sén tsochónta, la ó kjuixin kjuasin ijie̱ kixin a̱sén ndáchro tíha.
29 *'A̱ndá ti ikuan chjina chrókjuásixián ijie̱, la chrókuakitsjenkiá
chrók'ué ikjín, kixin ícha jína chrók'uitjáña it'o̱ ti cuerpo kuèntá la
jehya kuenté sáchrókjuia chróche ti siín xrohi. 30 *A̱ndá ti itja chjina
chrókjuásixián ijie̱ la chrókóchríjian la chrók'ué ikjín kixin ícha jína
chrók'uitjáña it'o̱ ti cuerpo kuèntá la jehya kuenté ti cuerpo sáchrokjui
chróche ti siín xrohi.

5:21: Ex. 20:13; Dt. 5:17. **5:27:** Ex. 20:14; Dt. 5:18. **5:29:** Mt. 18:9; Mr. 9:47.
5:30: Mt. 18:8; Mr. 9:43.

Chrokuakẹehya kícho sin

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 *'Kjạxin k'uítuehen ti sin ósé kixin ti nkexro tjinkaon chrókjákẹehẹ
ti ichjién la ticháxịn ts'óna ijnko xroon tsákja tjan kixin ndá tsítọhe
kícho sin. 32 *Ạndá janhan ndáxrjạn kixin ti ijnko chojnindoa tsjákẹehẹ ti
ichjién, ti chóntahya tjan ókjé chojnindoa, la jehe ch'an kuítọhe ch'an
tjan kixin tsjasin tjan ijiẹ. Ạndá ti nkexro tsọtẹhe ti tjan a la kjạxin tsjasin
ijiẹ.

Chjiñéhña chrók'uákjenxịni ihnịé Díos

33 *'Kjạxin kuihínra kixin ósé mé k'uítuehen sin: "Chjiñéhña
chrók'uakjénxịnra ihnịé Ìnchéni ti tsondáchrora ijnko nkehe
ndá chaxínhña sịnchexiteyára." 34 *Ạndá janhan ndáxrjạn kixin
chrók'uakjénxịnhñara ihnịé Díos la ko chrók'uakjénxịnhñara nkạjní ti
nkojín nkehe tsondáchrora ndá chaxínhña sịnchexiteyára, kixin ntiha
itjen Díos t'ẹtọan. 35 *Chrok'uakjénxịnhñara chjasintajni kixin ntiha
tekjen tọté ch'an, chrók'uakjénxịnhñara Jerusalén kixin ntiha itjen ti Rey
t'ẹtọan. 36 Chrok'uakjénxịnhñara ikjára kixin jahara la xitjahya tsjakéra
ijnko kạxịhi tjóá ọ ijnko kạxịhi tié. 37 Ti nkehe tsondáchrora kixin
chaxín la chaxín, ạndá ti náhí la náhí, la chrókjuak'étọxinhñara nkehe
chróchrọnkara. Kixin ti nkehe tsjak'étọxinra tsọchrọnkara la ijiẹ tíha.

Kuènté ti sin t'itjáñehña ijnko kjuanínkaon

(Lc. 6:29-30)

38 *'Jahara ó kuihínra kixin tsík'ituehen ti sin ósé, kixin ti ijnko chojni
tsakítsjenkí ijnko ikonra la kjạxinra tsakítsjenkíra ikon ti nkexro a. Ạndá ti
chrókuakitsjenkí chojni ijnko ñénora la kjạxinra chrókuakitsjenkíra ñeno
ti nkexro a. 39 Ạndá janhan ndáxrjạn kixin ti nkojín nkexro sit'ahara nkojín
nkehe jínahña, la ch'ehyara xịkaha jahara. Ti chjéhe ijnko nkexro ti tuạan
la tjóka ti íjnko nánko. 40 Ạndá ti nkojín nkexro tjanchia ijiẹ la tjinkaon
sin chrókuakitsjaha sin camisá la chjẹhé sin ti ika t'ínkạyate kjạxin. 41 Ti
nkojín nkexro sintakamára nkehe iye la ts'ẹtuạhanra kixin tsjikọara ijnko
kilómetro la tjikọara yaá kilómetro. 42 Ti nkojín nkexro tsjanchia ichrén
nkehe la chjẹhéra, la ti ijnko chojni tjinkaon sịnchekjenra nkojín nkehe
la chróndáchrohyara "náhí", chrókjuịnchekjenra ti nkehe tjanchia sin.

5:31: Dt. 24:1-4; Mt. 19:7; Mr. 10:4. **5:32:** Mt. 19:9; Mr. 10:11, 12; Lc. 16:18; 1Co. 7:10, 11. **5:33 a:** Lv. 19:12; **b:** Nm. 30:2; Dt. 23:21. **5:34 a:** Stg. 5:12; **b:** Is. 66:1; Mt. 23:22. **5:35 a:** Is. 66:1; **b:** Sal. 48:2. **5:38:** Ex. 21:24; Lv. 24:20; Dt. 19:21.

Tsotjuehéni ti sin nínkakohen ti jeheni

(Lc. 6:27-28, 32-36)

43 ’Kjaxin ó kuihínra ti nkehe tsík'ituehen sin ósé ndáchro: “Tjuehéra
ti nkexro choxínra la ninkákohénra ti chojni nínkakohen ti jahara.”
44 Andá janhan ndáxrjan kixin tjuehéra ti sin nínkakohanra, la
chrókjuincheñaora ti chojni tjanchajinhara, la jína chrókjuínkitsara ti
chojni tjinkakonhña ti jahara, la chrónixjehéra Díos kixin chrókjuinkitsa
ch'an ti sin t'ándaxíhanra la ko ti sin t'ahara nkehe jínahña. 45 Ndá ti
xikaha tsjákoxinra la chaxín ts'ónara xjeen It'éni itjen nkaya nkajní.
Jehe ch'an mé nchekjiton ch'an ñao kixin ts'inkaséñehen ti chojni
jínahña la ko ti chojni jína la ko kjaxin nchek'aniá ch'an ichrin ti siín ti
sin jína la ko ti sin jínahña. 46 Ti jehó tjuehéra ti nkexro tjuahára la,
¿nkehe chrókjuachara? ¿Á jehya xikaha ich'e kjaxin ti chojni nchekjènki,
a ní? 47 Andá ti jehó kichuara nixjehéra la, ¿á imá jína tíha ní?, kixin
kjaxin ti chojni chónhña Díos la xikaha ich'e. 48 *Méxra jahara la ndoá
chrók'uejora éxi It'éni itjen nkaya nkajní la ndoá itjen ch'an.

Kjuako Jesús nkexrín chrók'uejó chojni

6 1 *’Chrókjuákoxínhñara nkojín nkehe jína jehó kixin ts'ikon chojni
ó. Ti xikaha tsjákoxinra, la It'éni itjen nkaya nkajní la ninkehó
tsotjáhyara ch'an. 2 Ti kjuínkitsara nkojín nkexro nóa la ninkexró
chróchenkahyara. Ch'ehyara éxi ich'e ti chojni nkojinxónhña tjenkayáxin,
xrichronka sin ti nkehe kjuích'e sin nkaxehen ninko la ko nkátja ntia
kixin chrókuihin kaín chojni ndá chrókjuikosáyehe ti jehe sin. Janhan
ndáxrjan kixin ti chojni xikaha ich'e la ó kjuixin k'uáyéhe sin ti nkehe
tsjacha sin. 3 Méxra jahara ti tsjínkitsara nkojín nkexro nóa la ninkexró
chenkahyara, kjónté nkojín nkexro imá t'itonra. 4 Ti tsjájonra ichrén
nkehe la ninkexró tsonoehña, andá It'éni itjen nkaya nkajní ts'ikon
xikaha la tsotjáhara ch'an ti nkehe jína tsjachara.

Jesús kjuako nkexrín tsonixjehéni Díos

(Lc. 11:2-4)

5 *’Ti ó tsonixjehéra Díos la chrókjuich'ehyara éxi ich'e ti chojni
nkojinxónhña tjenkayáxin, kixin jehe sin la tóxríhin sin ts'ejóxin toté
sin nkaxehen ninko la ko ts'ejó sin ndasin kixin ts'ikon kaín chojni
kixin tjejónixjehe sin Díos. Chaxín ndáxrjan kixin jehe sin la ó kjuixin

---

5:48: Lv. 19:2; Dt. 18:13. **6:1:** Mt. 23:5. **6:5:** Lc. 18:10-14.

k'uáyéhe̱ sin ti nkehe tsjacha sin. [6] Méxra̱ jahara ti ó tsonixjehéra Díos la
t'ixe̱hénra ndo̱ara la tékjehéra ti puerta la nixjehéra It'éni Díos, a̱ndá
jehe ch'an, ti nkexro t'ikonhñani, la tihin ch'an ti nkehe noxínhña
tjánchíára, la tsjajon ch'an tíha.
[7] ’Ti ó tsonixjehéra Díos, la jehya itsjé nkehe chrókja̱te̱e chrónixjara,
éxi ich'e ti chojni chónhña Díos kixin jehe sin la tjenka̱yáxin sin kixin ti
nchónhña tsonixja sin la tsihin Díos. [8] Chrok'ónahñara éxi ti jehe sin,
kixin It'éni Díos la ó nohe ch'an nkehe tsichánxi̱hanra kjónté na̱xa̱
tjáncháhyara. [9] Méxra̱ ti ó tsonixjehéra It'éni Díos itjen nkaya nka̱jní, la
xi̱kihi chróndáchrora:

It'éni Díos, itjen nkaya nka̱jní, jaha ijnko nkexro imá tjóá.
[10] Chrokui ti kjuachaxin kuèntá.
La chrókjui̱nchexiteyá ti nkehe tóxríhan ntihi chjasintajni
éxi tjech'e nkaya nka̱jní.
[11] Tjánjua ti nio̱tja̱ ticháxi̱hini nkojnko ña̱o.
[12] T'itjáñaha ti ijie̱ chóntani kixin jeheni kja̱xin ts'itjáñeheni ti
nkehe jínahña kjuích'ehe chojni ti jeheni.
[13] Ti̱toéhya kixin chrókjuasini ijie̱. Nchekaáni kixin ninkehó
nkehe jínahña chrókóheni,
kixin jaha mé chonta kaín kjuachaxin la této̱an
nkochríxín. Mé xi̱kaha tso̱hen.

[14] *’Ti jahara ts'itjáñahanra ti ijie̱ kjuásihanra nkojín nkexro, la
kja̱xin It'éni itjen nkaya nka̱jní ts'óxika ch'an ti ijie̱ kjuásinra. [15] A̱ndá
ti ts'itjáñahñara ti ijie̱ kjuásihanra nkojín nkexro, la kja̱xin It'éni itjen
nkaya nka̱jní ts'óxikahya ch'an ti ijie̱ chontara.

Chrok'óxroanhña chojni kuènté ti siniehña sin

[16] ’A̱ndá ti ña̱o sintehyara kixin tjinkáonra tsonixjehéra Díos, la jehya
chrók'uejora éxi t'avára éxi ich'e ti chojni nkojinxónhña tjenka̱yáxin.
Kixin jehe sin la xi̱kaha tja̱ko̱xi̱n sin kixin tjinkaon sin ts'ikon chojni kixin
kjoniehña sin. A̱ndá janhan ndáxrja̱n kixin jehe sin la ó kjuixin k'uáyéhe̱
sin ti nkehe tsjacha sin. [17] A̱ndá jahara, ti ó sintehyara kixin tjinkáonra
tsonixjehéra Díos, la t'ontira ikonra la tjéntoára ikjára, [18] kixin tso̱noehña
chojni kixin kjontehyara. A̱ndá It'éni Díos, ti nkexro nohe kaín nkehe,
mé ts'ikon ch'an xi̱kaha la tsjajon ch'an ti nkehe jína ts'ayéhéra.

6:14: Mr. 11:25, 26.

Ti nkehe tjete siín nkaya nkajní

(Lc. 12:33-34)

19 *'Chrokjuásitonhñara nkehe tjete ntihi chjasintajni, kixin ntihi la its'ín
ikué la tsochjisen la ko ts'itjáña kaín o ts'ixehen xíchee ndoara la tseé. 20 Ícha
jína tjásitonra kaín ti nkehe tjete nkaya nkajní kixin ntiha la kohya iko
sinchek'itjáña la ko tsochjisenhña, la kohya xíchee ts'ixehen tseé. 21 Kixin ti
nkaya nkajní tsochontara kaín ti nkehe tjete la kjaxin ntiha tsjak'e asánra.

Ti xrohi t'inkaséñexín ti cuerpo

(Lc. 11:34-36)

22 'Ti xrohi t'inkaséñexín ti cuerpo kuèntára mé ti ikonra. Méxra ti
jína ti ikonra la kuenté ti cuerpo kuèntára la tsochónta xrohi. 23 Andá ti
jehya jína ti ikonra la kuenté ti cuerpo kuèntára la sítie itjen. Andá ti
kohya ti xrohi la antsí sítie ts'ejora.

Ti chichaon

(Lc. 16:13)

24 'Ninkexró xrokjuahya sich'ehe ixra yaá lamo. Ti náhí la
tsonínkakohen ti ijnko lamo landá tsotjuehe ti íjnko, o antsí tsitekakohen
ti ijnko lamo, landá kanhñó tsitekakohen ti íjnko. Méxra xrokjuahya
sich'eheni ixra Díos ti tjinkaoni tsochóntani itsjé chichaon.

Díos mé t'ayakohen ti xjeen

(Lc. 12:22-31)

25 'Méxra ndáxrjan kixin chrókóxakuanhñara nkehe chrókjontera o
nkehe chrók'uira o ti ika chrók'uítsara. ¿Á jehya antsí sínkí ti kjuachón
chróchontara, ke ti nkehe sintera, la á jehya antsí sínkí ti cuerpo
kuèntára, ke ti ika ts'ítsara ní? 26 Tsjehéra ti koxroxe xritjaká. Jehe va la
t'enkahya va la ko tjáhya va la chóntahya va nketí ts'enkachjinañá va
noa, kjánchó It'éni itjen nkaya nkajní la tjajon ch'an nkehe sinie va.
Andá jahara, ¿á jehya antsí sínkíra ke ti koxroxe ní? 27 ¿Xá nkojinra
tjénkayáxinra kixin ti antsí chrókóxakohanra ndá chrókjuachara
chrók'uankíra it'o metro ní?
28 'Andá, ¿nkekuènté imá tóxakohanra ti ika ts'ítsara? Tsjehéra
nkexrín t'ánkí ti katsjo siín nteje. Ti itsjo la ch'ehya ixra la ko tjonhña.

6:19: Stg. 5:2, 3.

29 *La tjonkara kixin kjónté ti rey Salomón k'uéchónta itsjé ika imá
náxrjón la kjuíncheyóehya éxi tsjehe ti itsjo. 30 Andá ti xikaha nchek'itsá
Díos ti kayoa siín nteje, kjónté ijie ó siín la ndóye tsoche nkaxehen itja
la, ¿á jehya antsí jína chrókjuintak'itsara ch'an ní? ¿Ndá nkekuènté
titekákonhñara? 31 Méxra chrókóxakuanhñara chróndáchrora: "¿Nkehe
chrókjonieni o nkehe chrók'uini o nkehe chrók'uítsani?" 32 Kixin ti
chojni chónhña Díos la xikaha tóxakohen sin. Andá It'éni Díos itjen
nkaya nkajní la ó nohe ch'an kaín ti nkehe tsicháxinhanra. 33 Méxra sao
chrókjuéyára ti kjuachaxin kuènté Díos la chrókjuinchexiteyára ti nkehe
tjinkaon ch'an, ndá jehe ch'an tsjajon ch'an kaín ti nkehe tsicháxinhanra.
34 Méxra chrókóxakuanhñara ti nkehe tsohen ndóye kixin ndóye la íjnko
ñao tíha, la nkojnko ñao tikao ti kjuaxikaon kuènté.

Chrok'uándaxiénhñara kichuara

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 1 'Chrokjuéyéhyara ijie ókjé chojni kixin Díos la kjaxin
chrókjuanchehya ijie ti jahara. 2 *Díos la tsjanchia ijie ti tsékara
ijie ókjé chojni. Méxra, ti xikaha tsotsjehéra ijié ókjé chojni la xikaha
tsohanra kjaxin. 3 ¿Xá nkexrín chrókuakitsjenkíra ti chjinínó intsí
tjenkánkí ikon ti kichuara ti naxa takítsjenkíhyara ti inta tjenkánkí ti
ikonra? 4 ¿Xá nkexrín, chróndáchera ti kichuara: "Titohéni tsakítsjenkíni
ti chjinínó intsí tjenkánkí ikuan", ti naxa takítsjenkíhyara ti chjinínó
ijié tjenkánkí ikonra? 5 Ti xikaha, la nduáhya tjénkayáxinra. Senó
chrókuakitsjenkíra ti inta tjenkánkí ti ikonra, ndá chrók'uíkonra jína
chrókuakitsjenkíra ti chjinínó intsí tjenkánkí ikon ti kichuara.
6 'Chrochjeéhyara ti nkehe kótjóá ti konia, ti náhí, la tsokjan va
siniehe va la ko sinchekuen va ti jahara. La ko kjaxin chróchjeéhyara
kochíno ti ixro tjete kixin tsinkátja va tsokuen.

Tjánchíára, tjéyára la ko t'eyara

(Lc. 11:9-13; 6:31)

7 'Tjanchehéra Díos nkehe la tsotjáhara ch'an. Tjéyára la ts'itjára.
T'inkara[a] puerta la tsoxitjehe. 8 Kixin kaín ti nkexro tjanchia la ts'áyéhe,
ti nkexro tjeyá la t'itja, ti nkexro t'ínka puerta la xitjehe.
9 '¿Xá nkojinra ti chrókjuanchia xjaanra ijnko niotja la chróchjehéra
ijnko ixro ní? Kja náhí. 10 Q ti chrókjuanchia xjan ijnko koche la,

---

[a] **7:7** *T'inkara* tocar la puerta

6:29: 1Rs. 10:4-7; 2Cr. 9:3-6. **7:2:** Mr. 4:24.

¿chróchjehéra ijnko konche ní? [11] Jahara, kjónté chojni tjenkayáxinhña
jína, la nohara chjehéra nkehe jína ti xjaanra. Andá It'éni Díos itjen
nkaya nkajní la antsí nkehe jína tsochjéhe ch'an ti nkexro tsjanchia.
[12] *'Méxra ti tjinkáonra kixin tsjikosáyehe chojni ti jahara, la sao
jahara tjákoxinra ti nkehe jína, kixin xikaha k'uetoan Moisés la ko
xikaha ndáchro ti xroon tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé.

Ti puerta tjekahya

(Lc. 13:24)

[13] 'T'ixeénxinra ti puerta tjekahya. Kixin ti puerta la ko ti ntia
ts'itjáñaxín chojni la imá iton la ko tjeka la nchónhña chojni sátji ntiha.
[14] Kjánchó tjekahya ti puerta la ko ijnó ti ntia sátsjixini ti kjuachón la
tsjéhya chojni t'itja ti ntia a.

Ti ito t'óna mé tjatsoanxíni ti inta

(Lc. 6:43-44)

[15] 'Tóxakohanra jína t'ejora kixin ti sin xrich'ia ndáchro kixin nixja
itén Díos, la chritaón ó t'ikoni tjoé kolélo chónta sin, andá nkaya la
kondaníxra jiehe. [16] Jahara la ti ixra ich'e sin chrókjuatsoanxínra sin.
¿Xá á jína, kixin ti ntach'i la chrók'óna to uva o ti ntachje la chrók'óna
to higo ní? [17] Mé xikaha kaín ti inta jína la t'óna ito jína, andá ti inta
jehya jína la jehya ito jína t'óna. [18] Ijnko nta jína la xrokjuahya ts'óna
ito jehya jína, la ko ijnko inta jehya jína la xrokjuahya ts'óna ito jína.
[19] *Kaín ti inta t'ónahña ito jína la chrijin la chexín xrohi. [20] *Méxra
jahara la ti ixra ich'e sin, chrókjuatsoanxínra á jína sin o náhí.

Jehya kaín chojni ts'ixehen ti itjen Díos

(Lc. 13:25-27)

[21] 'Jehya kaín ti chojni ndáchro: "Ìnchéni, Ìnchéni", ts'ixehen ti
t'etuanxín Díos itjen nkaya nkajní. Náhí. Jehó ti nkexro nchexiteyá ti
nkehe tóxríhin T'aná. [22] Itsjé chojni tsondáchro ti ó tsixraká ti ñao a:
"Ìnchéni, Ìnchéni, jeheni k'uénixjaxini ihniá la ko ihniá kuakitsjexíni
nchakuén jínahña la ko ihniá kjuasixíni nchónhña kjuaxroan."
[23] *Kjánchó janhan tsondátjan sin: "Janhan la chonhña ti jahara.
Sátjixinra ntihi kixin jehya ixra jína kjuich'era."

7:12: Lc. 6:31. **7:19:** Mt. 3:10; Lc. 3:9. **7:20:** Mt. 12:33. **7:23:** Sal. 6:8.

Jesús kjuíncheyóẹxin yaá nchia

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

24 ’Ti nkexro tihin ti nkehe ndáxrjạn la ko titekaon, la jehe sin mé éxi
ijnko nkexro chónta kjuaxrexinkaon jína la kjuích'éna nchia chritaón
itjọ. 25 Ạndá xrákoa ichrin, la ikui ndạninche, la imá chjéhe xrịntọ, la
kjónté xịkaha la xịkahña ti nchia kixin ti nchia la itjọ tjekjen. 26 Ạndá
kaín ti nkexro tihin ti nkehe ndáxrjạn la titekakonhña, mé jehe sin la éxi
ijnko nkexro lọntị kjuích'éna ijnko nchia chritaón nchesen. 27 La xrakoa
ichrin la ikui yeé ndạninche, la ko chjéhe xrịntọ la k'ọyạ ti nchia la ijnko
kjuachrakon ijié kóhen tíha.
28 *Ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús tíhi, la imá chrakon ti chojni tjejó
tihin nkexrín kjuako ch'an 29 kixin kjuako ch'an éxi ijnko nkexro imá
chónta kjuachaxin la tóyóẹhya éxi tjako ti maestro kuènté ley.

Jesús kjuínchekitọhe jína ijnko chojni chónta chin lepra

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 1 Ạndá ti ó k'uínkajịnxịn ch'in Jesús ti ijnạ la itsjé chojni chréhẹ. 2 La
kóchjina ijnko nkexro níhi chónta chin lepra la kjuák'exín toch'in
nkayakon ch'in Jesús la ndáchro:
—Ti tjinkaoan la chrókjuịnchekitọhéni jína.
3 Ndá ch'in Jesús kjuak'etja tja ti nkexro a, la ndáchro:
—Jeén tjínkạoan, titọha jína.
Ndá tuénxín kuitọhe jína ti ch'in níhi la ó kjuìin ti chin.
4 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chenkahya ninkexró. Jehó itjia ti itjen ti nchạt'á kixin ts'ikon kixin
kuitọha jína la tjikọa ti nkehe k'uẹtọan Moisés kixin xịkaha tsọnoexín
kaín chojni kixin kuitọha jína —ichro ch'an.

Kuitọhe jína ijnko nkexro ch'ehe ixrạ ijnko capitán

(Lc. 7:1-10)

5 Ti ó k'uíxehen ch'in Jesús Capernaum, la kóchjina ijnko capitán
romano la chrónòa, 6 ndáchro:
—Ndọeni itjen ijnko nkexro ch'exín ixrạ la níhi tjetsínka, tsík'en tọté[a]
la imá tjasóte.
7 Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe ndáchro:

---

[a] **8:6** ***tsík'en tọté*** paralítico

7:28: Mr. 1:22; Lc. 4:32. **8:4:** Lv. 14:1-32.

—Itsjia sintakitohą jína ti nkexro a.
8 Ndá ti capitán kjuátehe ndáchro:
—Náhí, tósuéheni kixin ts'ixehén ti ndoeni kixin jehya chojni jínani. Jehó tétoan, ndá ti ndasoá ch'exín ixrą ndoeni la tsitohe jína. 9 Janhan la kjąxin chonta chojni t'etuehen ti janhan la ko kjąxin janhan tétuąnhąn ti sin soldado. Ti ó tétuąnhąn ijnko sin sátsji sin la sátji sin, ti tétuąnhąn ijnko sin tsoxrakoa sin la xrakoa sin. La ko ti ó tétuąnhąn ijnko nkexro sich'e ixrą, la ich'e ixrą.
10 Ndá ti ó kuíhin ch'in Jesús xikaha la kóchéhe ch'an kixin xikaha ichro ti nkexro a, ndá chenka ch'an ti sin chréhe, ndáchro ch'an:
—Chaxín ndáxrjąn kixin kuenté Israel la k'uitjáhya ninkexró titekaon xikaha éxi titekaon ti nkexro i. 11 *Janhan ndáxrjąn kixin nchónhña chojni tsjixin sin nó tjitoxin ñąo la ko ti tjiátóxin ñąo la ts'ejótjąxin sin sinieko sin Abraham, Isaac la ko Jacob ti itjen ti kjuachaxin kuènté Díos itjen nkaya nkąjní. 12 *Ąndá ti sin chrók'uejó ti itjen Díos t'etoan, la ts'axrjexín sin ntiha, sátsji sin ti sítie la ntiha tsotsjánka sin la sinietaón ñeno sin.
13 Ndá kjuixin la nixjehe ch'in Jesús ti capitán ndáchro:
—Sátjia ndoa. Éxi kuitekaoan la xikaha tsoxiteyá.
Ąndá ti nkexro ch'exín xrą la tuénxín ti hora a tsíkitohe ch'an jína.

Jesús kjuínchekitohe jína ich'ee Pedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

14 Ndá sákjuí ch'in Jesús ndoe Pedro la ntiha k'uíkon ch'an kixin ti ich'ee Pedro la níhi tjan tjetsínka tjan, chónta tjan sóa. 15 Ndá ch'in Jesús la itsé ch'an itja tjan la tuénxín kjuìihin tjan ti sóa, la k'uínkatjen tjan la kóyaxíhin tjan la kjuajon tjan nkehe kjónie sin.

Jesús kjuínchekitohe jína itsjé siníhi

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

16 Ąndá ti ó kóntanonte, la kjuikohe sin Jesús nchónhña chojni chónta nchąkuén jínahña. La jehó nixja ch'in Jesús la k'uaxrje nchąkuén ti jínahña, la kjąxin kjuínchekitohe ch'an jína kaín ti siníhi. 17 *Mé xikaha kjuích'e ch'an kixin xiteyá ti nkehe tsíchronka Isaías ósé, ndáchro: “Jehe ch'an kuákja ch'an ti ichin chóntani la ko kuamá ch'an ti kjuatjoté kuènténi.”

8:11: Lc. 13:29. **8:12:** Mt. 22:13; 25:30; Lc. 13:28. **8:17:** Is. 53:4.

Ti sin tjinkaon chróchréhe̱ Jesús

(Lc. 9:57-62)

18 Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin itsjé chojni kua̱ntátjen ti jehe
ch'an la k'ue̱to̱an ch'an kixin sátsji sin ti íjnko chrínta nda̱ñao. 19 Ndá
ijnko maestro tjako ley mé kóchjinehe ti ch'in Jesús la ndáchro:
—Maestro, tjinkaoni tsochréhe̱ni ti jaha kjónté nketí sátsjia —ichro
ch'an.
20 Ndá ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti koxróntá la chónta itjue̱é la ko ti koxroxe la chónta ka̱ké. A̱ndá
ti Xje̱en Díos k'óna Chojni la chóntahya nketí tso̱k'èxín.
21 A̱ndá ijnko ti chojni k'uájiko ch'in Jesús, mé ndáchro:
—Ìnchéni, ti̱to̱héni sa̱o tsíkja̱váni ti it'éni.
22 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Chréhé ti janhan. La tito̱hé ti chojni tsík'en tsja̱vá kícho.

Jesús kjuasitán ti xri̱nto̱ la ko ti ìnta̱

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Ndá kjuixin la ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an k'uíxehen sin
ti ntabarco la sákjuí sin. 24 La xrína̱hña imá chjéhe xri̱nto̱ la ti ìnta̱ la
chrika la ó chjina ts'áñákí ìnta̱ ti ntabarco. Kjánchó ch'in Jesús la tjejua
ch'an. 25 Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kjuínchekjaye̱he̱ sin ch'an,
ndáchro sin:
—Ìnchéni, nchekaáni kixin ó tjejót'ániankíni ìnta̱ —ichro sin.
26 Ndá ch'in Jesús kjuáte̱he, ndáchro:
—¿Nkekuènté imá chrakonra? ¿Xá ntsíkoá titekáonra Díos ní?
Ndá k'uàya ch'an la k'ue̱tue̱hen ch'an ti xri̱nto̱ la ko ti nda̱ñao kixin
ts'ixitán, landá tuénxín k'uixratá. 27 La ti sin k'uájiko ch'an la imá
chrákon sin la ndáchro sin:
—¿Xá nkexro tíhi kixin kjónté ti xri̱nto̱ la ko ti nda̱ñao la titekakohen?
—ichro sin.

Ti sin chónta ncha̱kuén jínahña tjejó Gadara

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Ndá ti ó k'uatsínka ch'in Jesús ti nda̱ñao, la kjuíji sin chjasin
Gadara. La yaá chojni chónta ncha̱kuén jínahña k'uaxrjexín ti tsíxravá
chojni, la kóchjinehe sin ch'an. Jehe sin mé imá jie̱he sin la kohya
nkexro tjacha t'atsínka ntiha. 29 Ndá kjuankíxin k'óyako sin ndáchro sin:

—Tjiatéhya ti nkehe ich'eni, jaha Jesús Xjeen Díos. ¿Á k'uinka ntihi kixin sinchekjasóteni kjónté naxa kjuixrakánhña ti ñao tsjasóteni, ní? —ichro sin.

30 Kjaxin chjinaxón ntiha xrinie itsjé kochíno. 31 Landá ti nchakuén jínahña mé chrónoéhe ch'in Jesús ndáchro:

—Ti tsétoan sátsjixini ntihi la tjánjua kjuachaxin ts'ixeheni asén ti kochíno.

32 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ti xikaha la sátjira.

La kaín ti nchakuén jínahña k'uaxrjexín ti chojni la k'uíxehen ti kochíno. Ndá kaín ti kochíno la kuinká va, sákjuí va nó tsaka, la k'uitsínkankí va ìnta, la kjuihin va la ik'uén va.

33 Landá ti chojni t'ayakohen ti kochíno mé chrakon sin, la kuinká sin, sákjuí sin chjasin la chrónka sin kaín ti nkehe kóhen la ko nkexrín kóhen ti sin k'uéchónta nchakuén jínahña. 34 Ndá kaín ti sin chjasin sákjuitsjehe sin, la kjuíji sin ti itjen ch'in Jesús ndá k'uíkon sin kixin xikaha kóhen la chrónòa sin kixin sáchrókjuixin ch'in Jesús ntiha.

Ijnko chojni tsík'en toté kuitohe jína

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 1 Ndá ch'in Jesús k'uíxehen ntabarco la k'uatsínka ti íjnko tóhe ndañao la kjuíji ti chjasin tsik'ánkíxin. 2 Andá ntiha kjuikao sin ijnko nkexro tsík'en toté tjetsínkaták'á ijnko kania. Ndá k'uíkon ch'in Jesús kixin chaxín titekaon sin ti jehe ch'an ndá nixjehe ch'an ti siníhi, ndáchro ch'an:

—Xjeeni nchechéhé asán. Ti ijie chonta la ó kjuixin kjuìin.

3 Andá iso ti sin tjako ley tjejó ntiha mé ikjo asén sin, ndáchro sin:

—Ti nkexro i la t'ándaxíhin Díos kixin xikaha nixja —ichro sin.

4 Ndá ch'in Jesús kónohe ch'an nkehe ikjo sin asén sin, la ndáchro ch'an:

—¿Nkekuènté tjénkayáxinra ti nkehe nduáhya? 5 ¿Xá nkehe antsí xrahya chróndátjan ti nkexro i: "Ti ijiá la ó kjuixin kjuìin", o á antsí xrahya chróndátjan ch'an: "T'ínkatjen itjia"? 6 Andá ijie tsjákoxian kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé chónta kjuachaxin ntihi chjasintajni kixin tsjakjìin ijié chojni.

Ndá ndáche ch'an ti siníhi:

—T'ínkatjen, tjatsían ti kaniaa la sátjia ndoa —ichro ch'an.

7 Ndá ti nkexro tsík'en toté[a] la tuénxín k'uínkatjen la sákjuí ndoe. 8 Ndá ti ó k'uíkon kaín ti sin tjejó ntiha kixin xikaha kóhen la imá chrákon sin, la chjéhe sin Díos kjuasáya kixin kjuakoxin ch'an ti kjuachaxin kuènté Díos.

---

[a] **9:7** ***tsík'en toté*** paralítico

Jesús k'uéyehe ch'in Mateo

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

9 Andá ti ó sákjuixin ch'in Jesús ntiha la k'uíkon ch'an ijnko nkexro
it'in Mateo tjetjaxin nchekjènki la ndáchro ch'an:
—Chréhé ti janhan.
Ndá ch'in Mateo tuénxín k'uínkatjen la chréhe ti ch'in Jesús.
10 *Andá chr'éxin kjuák'e ch'in Jesús ndoe ch'in Mateo, tjenie ch'an,
la itsjé ti sin nchekjènki la ko ti chojni chónta ijie kjuíji ntiha la kjaxin
kjonieko ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an. 11 Andá ti ó k'uíkon ti sin
fariseo, la kjuanchankíhi sin ti sin k'uájiko ch'in Jesús, ndáchro sin:
—¿Nkekuènté ti maestro kuèntára la nieko ti sin nchekjènki la ko ti
chojni chónta ijie? —ichro sin.
12 Ndá ti ó kuíhin ch'in Jesús nkehe ichro sin, la ndáchro ch'an:
—Ti sin jína tjejó la tichánxienhña sin nkexro tsjajon xroan. Jehó
ti sin níhi mé ticháxihin sin nkexro tsjajon xroan. 13 *Méxra sátjira la
t'itjára nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro xroon itén Díos. Ndáchro: "Ti
nkehe tjínkaoan la chrókuikonoéhéra chojni la tjínkakonhña kixin
chrók'oñára iko chrókjuájonra." Kixin janhan la k'uinkakjéyáhya chojni
jína. Náhí. Janhan la k'uinkakjéyá ti chojni chónta ijie kixin chrókjuinkí
sin ti nkehe tjenkayáxin sin —ichro ch'an.

Kuènté ti niehña chojni

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

14 Ndá iso ti sin kuék'ajiko ch'in Juan Bautista mé kóchjinehe sin
ch'in Jesús la kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—Nkexrín kixin jeheni la ko ti sin fariseo la nkoyaxón niehñani kixin
chjéheni Díos kjuasáya, andá ti sin xrikoa la, ¿nkekuènté xikahña ich'e sin?
15 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Xá chrók'uává kaín ti sin tsík'éyehe sin tsochjina ijnko kia ti naxa
tjejóko sin ti nkexro tsotehe, ní? Andá tsixraká ti ñao tsotsé sin ti ch'in
tsotehe sátsjiko sin, ndá kaín ti sin tsíkóchjina la ts'ává sin la siniehña sin.
16 'Ninkexró tjak'eñéhña ijnko ika ntaxin it'o ka nixin kixin ti ika
nixin la chrókjuixéhe ndá antsí chrók'uichje ti ika ndaxin. 17 La kjaxin
xrokjuahya chrókuikia ixran nixin ijnko tjuaxran ó ndaxin kixin ti ixran
nixin la chrókótséchje ti tjuaxran ndaxin ndá chrók'uitjáña ti ixran la
ko ti tjuaxran kjaxin. Méxra ti ixran nixin la chrókuikia ijnko tjuaxran
nixin, landá xikaha yói ti nkehe la chrók'uitjáñahña.

9:10: Lc. 15:1, 2. **9:13 a:** Mt. 12:7; **b:** Os. 6:6.

Xjeen Jairo tsík'en la ko ijnko tjan níhi

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

18 Ndá naxa tjenixja ch'in Jesús la ikui ijnko ch'in t'etoan kuènté ti
sin judío la kjuák'exín toch'in nkayakon ch'in Jesús la chrónòa, ndáchro:
—Xjana chjin la nantá ik'uén tjan. Kjánchó xrjanoáhá kixin
sáchrókjuini chrókjuakétja itjá ndá chróxechón tjan —ichro ch'an.
19 Ndá k'uínkatjen ch'in Jesús la sákjuíko ti nkexro a la ko ti sin
k'uájiko ch'an kjaxin. 20 Andá ijnko chojnichjin níhi, ó chónta teyó
nánó sítji tjan ijni, mé kóchjina tjan nóton ch'in Jesús la kuákóxin
tjan iké ch'an 21 kixin kjuénkayáxin tjan kixin, kjónté chrínta ti iké
ch'in Jesús tsákóxin tjan, la tsitohe tjan jína. 22 Ndá ch'in Jesús nkátjíá
la k'uíkon ti tjan a, la ndáchro ch'an:
—Xjeeni, nchechéhé asán, kixin ó kuitoha jína kixin kuitekaoan ti
janhan.
Landá tuénxín kuítohe tjan jína.
23 Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús ndoe ti ch'in judío t'etoan la k'uíkon
ch'an kixin ó yaxíhin ti sin it'in isón kixin ó sátsjixravá xjan la ko kaín ti
chojni tsjánkàma sin xjan. 24 La ndáchro ch'an:
—T'axrjéxinra ntihi kixin ti xjan i la tsík'enhña; jehó tjejua xjan.
Andá kaín ti chojni tjejó ntiha la kjuanoá sin ch'in Jesús. 25 Ndá ti ó
k'uaxrje kaín ti chojni tjejó ntiha, ndá ch'in Jesús k'uíxehen la itsé itja ti
xjan chjin la tuénxín k'uínkatjen tjan. 26 La kuenté chjasin kuíhin sin
kixin xikaha kóhen.

Jesús kjuínchekitohe jína yaá sin t'ikonhña

27 Ndá ti ó sákjuixin ch'in Jesús ntiha la yaá chojni t'ikonhña chréhe
sin ti jehe ch'an, la k'uéyehe sin ch'an, ndáchro sin:
—Tikonoéhéni, jaha tsík'axrjeníxian David.
28 Ndá ti ó k'uíxehen ch'in Jesús ijnko nchia la kóchjina ti sin
t'ikonhña la ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:
—¿Á titekáonra kixin tsjácha sintakitohara jína ní?
Ndá kjátehe sin, ndáchro sin:
—Jeén, titekaoni.
29 Ndá ch'in Jesús kjuak'etja tja ti ikon sin la ndáchro:
—Ti xikaha kuitekáonra la tsoxiteyá.
30 Ndá tuénxín kuitohe jína ti ikon sin. Ndá ch'in Jesús k'uetoan, ndáchro:
—Ninkexró chenkahyara tíhi.
31 Kjánchó jehe sin la tuénxín sákjuí sin la chrónka sin nkuíxín ti
kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús.

Jesús kjuínchekitohe jína ijnko ch'in nósin

32 Ndá nantá sákjuí ti sin kuék'ikonhña, la iso chojni kjuikao ijnko
chojni nósin chónta nchakuén jínahña. 33 Ndá ch'in Jesús kuakitsje
nchakuén ti jínahña la ti ch'in nósin la kjuankíxin nixja. Ndá kaín ti
chojni tjejó ntiha la chrákon sin ti k'uíkon sin xikaha la ndáchro sin:
—T'ikonhñéni ijnko kjuaxroan xikaha kuenté ti nación Israel —ichro
sin.
34 *Andá ti sin fariseo la ndáchro:
—Ti Jínahña t'etuehen kaín nchakuén jínahña mé tsíkjajon kjuachaxin
kixin xikaha takitsje ti ch'in i, nchakuén jínahña —ichro sin.

Jesús kuikonoéhe chojni

35 *Ndá ch'in Jesús k'uáji itsjé chjasin ijié la ko chjasin intsí la
kjuakoxin ch'an nkojnko ti nchia xrakuexin ti sin judío. La chrónka ch'an
ti itan jína nkexrín itjen ti kjuachaxin kuènté Díos la ko kjuínchekitohe
ch'an jína chojni níhi chónta kaín ichin la ko chojni chónta kjuatjoté.
36 *Ndá ti ó k'uíkon ch'an kixin itsjé chojni siín, la kuikonoéhe ch'an sin
la imá tóxakohen ch'an kixin k'uejó sin éxi kolélo chóntahya nkexro
ts'ayakohen. 37 *Ndá ndáche ch'an ti sin k'uájiko ch'an:
—Chaxín ndáxrjan kixin imá tsík'óna, kjánchó tsjéhya chojni sich'e
ixra siín. 38 Tjanchehéra ìnché ti nonte kixin tsochr'án ch'an itsjé chojni
sich'e ixra —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjueyá teyó ti sin ts'ajiko

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 1 Ndá ch'in Jesús k'uéyehe ti teyó sin k'uájiko, la kjuajon
kjuachaxin kixin jína tsakítsje sin nchakuén jínahña la ko
sinchekitohe sin jína chojni chónta kaín ichin la ko kaín kjuatjoté.
2 Tíhi ti teyó sin k'uájiko ch'an mé xikihi it'in sin: sao la Simón, mé
kjuínchek'in sin Pedro, la ko ti kícho ch'an Andrés, Jacobo la ko ti kícho
ch'an Juan xjeen ch'in Zebedeo, 3 Felipe la ko Bartolomé, Tomás, Mateo
ti ch'in nchekjènki, Jacobo xjeen Alfeo, Tadeo, 4 Simón, kuènté ti sin
Cananista, la ko Judas Iscariote, ti nkexro kjuínchekji ti ch'in Jesús.

9:34: Mt. 10:25; 12:24; Mr. 3:22; Lc. 11:15. **9:35:** Mt. 4:23; Mr. 1:39; Lc. 4:44.
9:36: Nm. 27:17; 1Rs. 22:17; 2Cr. 18:16; Ez. 34:5; Mr. 6:34. **9:37:** Lc. 10:2.

Jesús k'ue̱tue̱hen ti teyó sin kixin sátsjikjako

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

5 Ndá ch'in Jesús k'ue̱tue̱hen ti teyó sin kixin sátsjikjako sin la
ndáchro ch'an:
—Tjihyara ti tjejó ti sin jehya judío la ko t'ixe̱nhñara ti chjasin
Samaria. 6 Ícha jína sátjira ti tjejó ti sin Israel kixin jehe sin tjejó sin
éxi kolélo tsíkjichròe. 7 Kjónté nketí sátsjira la chenkara sin kixin ti
kjuachaxin kuènté Díos itjen nkaya nka̱jní la ó kuichjina. 8 Nchekito̱héra
jína ti chojni níhi la ko ti chojni chónta chin lepra, Nchexechónra ti
chojni tsík'en la ko takítsjera ncha̱kuén jínahña. Jahara la kui̱to̱nhanra ti
kjuachaxin kuènté Díos; méxra̱ tjanchahyara ninkehó kixin ti ixra̱ si̱ch'era.
9 'Tjiko̱ahyara ninkehó chichaon oro, plata la o̱ chichaon cobre, 10 *la
ko ti sátsjira nti̱a la tákjáhyara ika bolsa la nkoko̱a ika chrókjuiko̱ara la
chrókjuankahyara to̱ka̱te̱ la ko tjiko̱ahyara inta tsjíxinra kixin ti nkexro
ich'e ixra̱ la chónta kjuachaxin kixin ntiha tsoxrajon ti nkehe tsicháxi̱hin sin.
11 'Ndá ti ó tsjasánra ijnko chjasin ijié o̱ ijnko chjasin intsí la tjéyára ijnko
nkexro jína, la ndo̱e sin ó tito̱hara hasta tsjixinjña ti ixra̱ ndá sátjira. 12 Ti ó
ts'ixe̱hénra ndo̱e sin la nixjehéra sin nkojína la tjájonra ti kjuaxróxin 13 Landá
ti sin ndo̱e ntiha, la ti chaxín jína a̱sén sin, la ts'áyéhe̱ sin ti kjuaxróxin,
a̱ndá ti náhí, la tsochóntahya sin ti kjuaxróxin. 14 *A̱ndá ti tsochrohya sin
tsjajon sin kjuachaxin tsíto̱hára la ko tjinkakonhña sin tsihin sin ti nkehe
tso̱chro̱nkara la t'axrjéxinra ti ndo̱e sin o̱ ti chjasén sin la t'oxènjinra ti inche
chónta to̱tára. 15 *Chaxín ndáxrja̱n kixin ti ó tsjixraká ti ña̱o tsjixixín, la ti
sin Sodoma la ko Gomorra, kjónté imá k'uéchónta sin ijie̱, la kanhñó tsjasóte
sin, a̱ndá ti sin chjasin a, la a̱ntsí tsjasóte sin kixin kuítekakonhña sin.

Tso̱nínkakohen chojni ti sin kuènté Cristo

16 *'Janhan tsochr'an ti jahara éxi kolélo chríkjan ti siín konda̱níxra.
Listo chrók'uejora éxi konche la chrókójia̱hyara éxi kontóá.
17 *Chrókóxakohanra kixin tsotsé sin ti jahara la tsjiko sin ti jahara
ti tjejó ti sin t'e̱to̱an la nkaxehen ni̱nkué sin tsjatíaxínra sin. 18 La
tsjikaán sin ti jahara ti tjejó ti sin t'e̱to̱an la ko ti siín ti sin rey kixin
tinkachónkira ti janhan. Ndá ntiha tso̱chro̱nkara kixin tinkachónkira ti
janhan nkayakon sin la ko nkayakon ti sin chónhña Díos. 19 A̱ndá ti ó
sátsjiko sin ti jahara ti tjejó ti sin t'e̱to̱an la chrókóxakuanhñara nkehe
tsondáchrora o̱ nkexrín tsonixjara kixin ti ó tsjixraká ti hora la Díos

---

10:10: 1Co. 9:14; 1Ti. 5:18. **10:14:** Hch. 13:51. **10:15 a:** Mt. 11:24; **b:** Gn. 19:24-28; **c:** Lc. 10:4-12. **10:16:** Lc. 10:3. **10:17:** Mr. 13:9-11; Lc. 12:11, 12; 21:12-15.

tsjajon ti nkehe tsonixjara [20] kixin jehya jahóra ti tsonixjara. Náhí. Ti
nchakuén It'éni mé tsonixjaxin ti jahara.
[21] *'Ndá iso chojni mé tsjikaán sin ti kícho sin kixin its'en, ti it'é ixjan
la tsjikaán sin ti xjeen sin, ti ixjan la tsokjan tsonínkakohen ti it'é la
tsjikaán kixin its'en. [22] *Itsjé chojni tsonínkakohanra kixin tinkachónkira
ti janhan. Kjánchó ti nkexro tsítoehya tsinkáchónki ti janhan hasta tsjeje
chjasintajni la tsaá. [23] Ti imá tsonínkakohanra chojni la tsochónkíhara
sin ijnko chjasin, la sátjira íjnko chjasin. Chaxín ndáxrjan kixin ti Xjeen
Díos k'óna Chojni la ó tsokjan ch'an ti naxa tsjixinhña ts'axrjéntára kaín
ti chjasin kuènté Israel.
[24] *'Ti nkexro xrákohe la kanhñó tjetoan ke ti maestro, la ko ti nkexro
ich'e ixra la kanhñó tjetoan ke ti lamo imá tjetoan. [25] *Méxra ti nkexro
xrákohe la chrókjuakoxin éxi ti nkexro kjuakohe, la ko ti nkexro ch'exón
ixra la chrókjuakoxin éxi ti làmoé. Ti nchek'in sin ti ìnché nchia Beelzebú
la ti sin kjéhya ch'an, la kjá antsí xikaha tsixro sin.

Nkexro ti chróchrakohénra

(Lc. 12:2-9)

[26] *'Méxra chróchrakuenhñara ninkexró kixin kohya nkehe imó ich'e
chojni chrókónoxínhña la ko kohya nkehe imó siín chrókónoxínhña
chr'éxin. [27] Ti nkehe tsotjonkara sítie la ticháxin chronkara ti ó ts'inkaséña.
La ko ti nkehe tjonkara ijie ninkexró noehña la ticháxin itsen tsochronkara
chritaón nchia kixin chrókuihin kaín chojni. [28] Chróchrakuenhñara ti
chojni t'óñá ti cuerpo ó andá ti aséni la xrokjuahya ts'óñá sin. Ícha jína
chróchrakohénra ti nkexro tsjacha sinchek'itjáñaxín ti cuerpoéni la ko
ti aséni ti siín xrohi nkochríxín ts'ankahya.
[29] '¿Á tjetehya chrókóxixin yaá koxroxe ntsíntsí ní? Andá kjónté xikaha,
la nijnko va t'enhña va ti tjajonhña It'éni kjuachaxin. [30] Kaín ti kaxihi
chónta ikjára la nohe It'éni nkekjaín. [31] Méxra chróchrakonhñara kixin antsí
tjete sínkíra, andá ti koxroxe, la kjónté nchónhña va, la kanhñó sínkí va.

Chrókósuèhyani chróchronkani kixin tinkáchónkini Cristo

(Lc. 12:8-9)

[32] 'Kaín ti nkexro tsochronka kixin tinkáchónki ti janhan nkayakon
chojni la janhan kjaxin tsoxrjanka kixin choxián ti jehe sin nkayakon
T'aná itjen nkaya nkajní. [33] *Andá ti nkexro sinchemá tsondáchro kixin

---

10:21: Mr. 13:12; Lc. 21:16. **10:22 a:** Mt. 24:9; Mr. 13:13; Lc. 21:17; **b:** Mt. 24:13; Mr. 13:13. **10:24 a:** Lc. 6:40; **b:** Jn. 13:16; 15:20. **10:25:** Mt. 9:34; 12:24; Mr. 3:22; Lc. 11:15. **10:26:** Mr. 4:22; Lc. 8:17. **10:33:** 2Ti. 2:12.

chónhña ti janhan nkayakon chojni, la kja̱xin janhan tsondáxrja̱n kixin chonhña ti jehe sin nkayakon T'aná itjen nkaya nka̱jní.

Nkoko̱ahya tjenka̱yáxin chojni kixin ó ikui Ìnchéni Jesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

34 ’Á tjénka̱yáxinhñara kixin k'uinkakian kjuaxróxin ti chjasintajni.
Náhí. K'uinkakianhña kjuaxróxin, jehó kjuanínkaon. 35 *Janhan k'uinka
kixin ti ixjan la tso̱nínkakohen it'é, la ti cháchjin la tso̱nínkakohen ti
ìñé, la ko ti tikìnta tso̱nínkakohen ich'e̱e. 36 Mé xi̱kaha ti nkexro a̱ntsí
tso̱nínkakohanra la ti sin na̱xa̱ kjéhyara.
37 ’Ti nkexro a̱ntsí tjue̱he it'é o̱ ìñé, la kanhñó tjue̱he ti janhan la
xitjahya ts'óna sin chojni kuénta̱na la ko ti nkexro a̱ntsí tjue̱he ti xje̱en
ndoa o̱ xje̱en ichjin la kanhñó tjue̱he sin ti janhan, la xitjahya ts'óna sin
chojni kuénta̱na. 38 *Ti nkexro tamáhña ti ntacruz, la chrèhya ti janhan
la xrokjuahya ts'óna kuénta̱na. 39 *Ti nkexro tjinkaon kixin kohya nkehe
chrókóhen mé ts'itjáña, a̱ndá ti nkexro hasta chrókjuinchek'itjáña a̱sén
kixin tinkáchónki ti janhan mé tsaá.

Ti nkehe ts'áyéhe̱ni

(Mr. 9:41)

40 *’Ti nkexro tjajon kjuachaxin tsíto̱hára ndo̱e la kja̱xin tjajon kjuachaxin
tsito̱na janhan la ko ti nkexro tjajon kjuachaxin tsito̱na ndo̱e la kja̱xin tsjajon
sin kjuachaxin tsito̱he ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka. 41 Ti nkexro tjajon
kjuachaxin tsito̱he ndo̱e sin ijnko nkexro nixja itén Díos kixin tíha la Díos
ichr'án, mé kja̱xin ts'áyéhe̱ sin ti nkehe jína éxi ts'áyéhe̱ ti nkexro a. La ko
ti nkexro tsjajon kjuachaxin tsito̱he ijnko chojni jína ti ndo̱e kixin jína, mé
xi̱kaha ts'áyéhe̱ sin ti nkehe jína éxi ts'áyéhe̱ ti nkexro jína. 42 La ko ti nkexro
sinchekito̱nhe̱n kjónté ijnko vaso ìnta̱ ikin, ti nkexro kanhñó tjetoan chréhe̱
ti janhan, la chaxín ndáxrja̱n kixin ti nkexro a la ts'áyéhe̱ ti nkehe jína.

Juan Bautista ichr'án iso sin tsjitsjehe Jesús

(Lc. 7:18-35)

11 1 Ndá ti ó kjuixin kjua̱ko̱he̱ ch'in Jesús ti teyó sin k'uájiko ch'an,
ndá sákjuí ch'an iso chjasin siín chjinaxón ntiha, sákjuikjako
ch'an.

10:35: Mi. 7:6. **10:38:** Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23. **10:39:** Mt. 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33; Jn. 12:25. **10:40 a:** Lc. 10:16; Jn. 13:20; **b:** Mr. 9:37; Lc. 9:48.

2 Andá ch'in Juan mé tjechjina ch'an ndoechjiso, la kuíhin ch'an nkexra
tjech'e Cristo. La ichr'án ch'an yaá ti sin k'uájiko ch'an kixin sátsjitsjehe
sin ti ch'in Jesús. 3 Ndá kjuíji sin ntiha la kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—¿Á jaha ti nkexro tjejóchóheni itsi ní o á naxa tsochóheni íjnko
nkexro? —ichro sin.
4 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Sátjira la chenkara Juan ti nkehe k'uíkonra la ko ti nkehe kuihínra.
5 *Kixin ti sin kuék'ikonhña la ó t'ikon sin, ti sin xitjahya k'uékji la ó
itji sin, ti sin k'uéchónta chin lepra la ó kuitohe sin jína la ko ti sin
k'uékienhña la ó tihin sin ijie. Kjaxin ti sin tsík'en la xechón sin la ko ti
sin nóa la ó tihin sin ti itan jína tsaáxin sin. 6 Méxra Díos sincheñao ti
nkexro kohya nkehe t'inkákonhen kixin tinkáchónki ti janhan.
7 Ndá ti ó sákjuí ti sin k'uájiko ch'in Juan, la ch'in Jesús kjuankíxin
nixjehe ch'an ti sin k'uejó ntiha, kuènté ch'in Juan, ndáchro ch'an:
—Ti ó sákjuíra nteje la, ¿nkehe k'uíkonra? ¿Á k'uíkonra ijnko nkexro
itjen éxi itji nchexráyehe xrinto ní? 8 Ti náhí, la, ¿nkehe k'uíkonra? ¿Á
k'uíkonra ijnko nkexro tsík'itsá jína ní? Náhí, kixin ti chojni t'itsá jína la
tjejó sin ijnko palacio náxrjón kuènté rey. 9 ¿Ndá nkehe k'uíkonra? ¿Á
ijnko nkexro chronka itén Díos ní? Jeén, chaxín tíha, la ko antsí t'etoan
ch'an ke ti sin k'uéchronka itén Díos ósé. 10 *Ti ch'in Juan, mé ti nkexro
chrónka ti xroon itén Díos ósé. Ndáchro:

Janhan tsochr'an ijnko nkexro tsjasiyóxin ti ntia kuéntana
tsochronka ti itan jína.

11 Chaxín tjonkara kixin kaín ti nkexro k'uejó senó la kanhñó tjetoan
ke ch'in Juan Bautista. Kjánchó ijnko nkexro, kjónté tjetuanhña ijie, la
ti ó ts'áyéhe sin ti kjuachaxin kuènté Díos itjen nkaya nkajní, la antsí
tsochónta sin kjuachaxin ke ti chónta ch'in Juan.
12 *'Ndesi ikui ch'in Juan Bautista hasta ijie la siín chojni nínkakohen
ti kjuachaxin kuènté nkaya nkajní la jehó ti chojni tsjacha ts'atsínka kaín
ti nkehe náxrjónhña mé tsjacha tsjichréhe Díos. 13 Kaín ti sin profeta la
ko ti ley kuènté Moisés la jehó chrónkaxín nkexrín tjen ti kjuachaxin
kuènté Díos hasta ikui ch'in Juan. 14 *Ti tsitekáonra o náhí la ch'in
Juan mé Elías kixin ti ch'in Elías la ticháxin chrókui ínaá. 15 Ti nkexro
tjinkaon tsihin la chrókuihin jína.
16 '¿Nkexrín chrókjuintayóaxian ti chojni tjejó ijie? Jehe sin mé
yóhe ti chájan tjejótjaxin ndasin tsítán la t'éyehe sin kícho ndáchro:
17 "K'uánoani flauta, kjánchó jahara la tehyara. Itsjeni isón kuènté
chojni tsík'en la tsjankahyara." 18 Kixin ikui ch'in Juan la kjoniehña la

---

11:5 a: Is. 35:5, 6; **b:** Is. 61:1. **11:10:** Mal. 3:1. **11:12:** Lc. 16:16. **11:14:** Mal. 4:5; Mt. 17:10-13; Mr. 9:11-13.

ko k'uihya ninkehó, la ndáchrora kixin chónta ch'an nchakuén jínahña.
19 Andá ti ó ikui ti Xjeen Díos k'óna Chojni, la kjónie ch'an la ko ik'ui
ch'an, ndá ndáchrora kixin imá itsjé kjónie ch'an la imá ik'ui ch'an la
t'iton ch'an ti chojni chónta ijie la ko ti sin nchekjènki. Kjánchó ti ixra
jína ich'eni mé tjakoxin ti kjuaxrexinkaon kuènté Díos.

Ti chjasin titekakonhña

(Lc. 10:13-15)

20 Ndá ch'in Jesús nixjehe ti chojni siín ti chjasin ntiha kixin nchónhña
kjuaxroan kjuasixín ch'an ntiha, la kjónté xikaha, la naxa chaxínhña
kuitekaon sin Díos. La ndáchro ch'an:
21 *—¡Nóira jahara tjejora Corazín la ko jahara tjejora Betsaida! Ti
chrók'uixixín kjuaxroan Tiro la ko Sidón éxi k'uíkonra jahara, la tjoka
chrókuítohe sin ti ijié sin, la chrókjuakoxin sin chrók'uinkáya sin ika tié
la ko chrókjuinchek'ia sin nteso cuerpoé sin. 22 Méxra ndáxrjan kixin
ti ñao tsitoexín ijié chojni, la jahara antsí tsjasótiara ke ti sin chjasin
Tiro la ko Sidón. 23 *Ndá jahara chjasin Capernaum tjénkayáxinra kixin
imá nohara la sátsjíra nkaya nkajní, kjánchó sátsjira tsjasótera ti siín
ti chojni tsík'en. Ti chrókjuásian ti kjuaxroan k'uíkonra Sodoma éxi
kjuásian chjasánra la ti chjasin la naxa chrók'uitjáñahña sin, chrók'uejó
sin ijie, kixin tjoka chrókuitekaon sin. 24 *Méxra ndáxrjan kixin ti ó
sinchekitoexín Díos ijié chojni la antsí tsjasótiara ke ti chjasin Sodoma.

Xrákira ti itjén janhan la tsok'áhara

(Lc. 10:21-22)

25 Ndá ti ñao a ch'in Jesús nixjehe Díos ndáchro:
—Tjaha kjuasáya It'éni Díos, jaha tétoan nkajní la ko chjasintajni,
kixin jaha kjuájonhña kjuachaxin chrók'uitja ti sin imá nohe ti itan,
la kjuánjua kjuachaxin kixin ts'itja ti sin noehña. 26 Mé xikaha
kjuénkayáxian, It'éni, kixin kóxríhan xikaha tsohen —ichro ch'an.
27 *La kjaxin ndáchro ch'an:
—T'aná mé kjuajon kaín nkehe la kohya ninkexró chaxín chóxin ti
Xjeen Díos, jehó ti It'é ch'an, la kohya nkexro chóxin ti It'é ch'an, jehó ti
Xjeen ch'an la ko ti sin tsíkjeyá ch'an kixin tsochóxin sin ti It'é ch'an.
28 Xrákira ti itjén janhan kaínra tsík'óxrjéra tjejoch'era ixra la yámára
nkehe iye, andá janhan tsakjijinhanra ti nkehe iye yámára ndá kjuaxróxin

---

11:21: Is. 23:1-18; Ez. 26:1—28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9, 10; Zac. 9:2-4. **11:23 a:** Is. 14:13-15; **b:** Gn. 19:24-28. **11:24:** Mt. 10:15; Lc. 10:12. **11:27 a:** Jn. 3:35; **b:** Jn. 1:18; 10:15.

tsọk'áhara. 29 *Tákjára ti ixra̱ tja̱hára la t'itjára ti nkehe kuéntạna kixin
janhan la jína a̱sená la ntankehya, la xi̱kaha ts'itjára nketí tsọk'èxín
a̱sánra. 30 Kixin ti ixra̱ tja̱hára la xra̱hya la ko ti nkehe tsamára la yehya.

Ti sin k'uájiko Jesús tsétaón noatrigo

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 1 *A̱ndá ijnko ña̱o k'uatsínka ch'in Jesús ijnko nonte tsík'ínká
noatrigo ti ña̱o tọk'éhe chojni. La ti sin k'uájiko ch'an mé ik'uén
sin kjinta, la kjuankíxin ik'uin sin noatrigo inie sin. 2 A̱ndá ti ó k'uíkon ti
sin fariseo kixin xi̱kaha ich'e ti sin k'uájiko ch'in Jesús la ndáchro sin:
—Tsjehé, ti sin xrikọa la tjejóch'e sin ijnko nkehe kohya kjuachaxin
tsọhen ti ña̱o tọk'éheni —ichro sin.
3 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á kjui̱nchekuáxinhñara ti xroon itén Díos chrónka nkehe kjuích'e
David la ko ti sin k'uájiko ch'an ti ó ik'uén sin kjinta ní? 4 *Jehe sin mé
k'uíxehen sin ti nchia kuènté Díos la kjónie sin kaín ti nịọtja̱ tsíkóñao kuènté
Díos, kjónté kohya kjuachaxin sinie sin, jehó ti sin nchạt'á mé chónta sin
kjuachaxin sinie sin tíha. 5 *Ọ, ¿á nchekuáxinhñara ti xroon tsíkjin ch'in
Moisés ndáchro kixin ti sin nchạt'á kuènté ni̱nko la ich'e sin ixra̱ ti ña̱o
tọk'éhe chojni, la kjónté xi̱kaha, la ninkexró ndáchrohya ninkehó ní?
6 Kjánchó ndáxrja̱n kixin ntihi itjen ijnko nkexro a̱ntsí chónta kjuachaxin ke
ti ni̱nko. 7 *Chrokiénxinra nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro xroon itén Díos:
"Janhan tjínka̱oan kixin chrókui̱konoéhéra chojni, la tjínka̱konhña kixin
chrókjuájonra nkojín iko its'en." Ti chrókiénxinra tíha, la chrók'uekahyara
ijie ti chojni chóntahya ninkehó ijie̱. 8 A̱ndá ti Xje̱en Díos k'óna Chojni, mé
chónta kjuachaxin tsétọan nkehe tsọhen ti ña̱o tọk'éheni —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjuínchekitọhe jína ijnko chojni tsíxámá itja

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

9 Ndá ch'in Jesús sákjuixin ch'an ntiha la k'uíxehen ch'an ijnko nchia
xrakue̱xin ti sin judío. 10 Ndá ntiha itjen ijnko nkexro tsíxámá ijnko tja.
La ti sin fariseo tjinkaon ts'eka ijie̱ ti ch'in Jesús la kjuanchankí ndáchro:
—¿Siín kjuachaxin tsitọhe jína ijnko chojni níhi ti ña̱o tọk'éheni ní?
11 *Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti nkojinra, ti chrók'uánótje̱ñá ijnko kolélo kuèntára ijnko tòye̱
ni̱nka ti ña̱o tọk'éheni la, ¿á chrókjuihyara chrókuakítsjetaónra va

---

11:29: Jer. 6:16. **12:1:** Dt. 23:25. **12:3:** 1Sam. 21:1-6. **12:4:** Lv. 24:9.
12:5: Nm. 28:9, 10. **12:7 a:** Mt. 9:13; **b:** Os. 6:6. **12:11:** Lc. 14:5.

ní? 12 Ạndá ijnko chojni la ạntsí tjete ke ijnko kolélo. Méxrạ nchọxon
tsjinkịtsani ijnko chojni kjónté ti ñạo tọk'éheni.
13 Ndá ndáche ch'an ti nkexro níhi:
—Tjéntoá ti itjá.
Ạndá ti nkexro níhi la kjuendoá ti itja la tuénxín kuitọhe jína, la tsjehe
éxi ti íjnko itja ch'an. 14 Kjánchó ti sin fariseo la imá kónínkaon sin, la
k'uaxrje sin ndója la kjuénkạyáxin sin nkexrín ts'óñá sin ti ch'in Jesús.

Ti nkexro kjueyá Díos sich'e ixrạ

15 Ạndá ch'in Jesús kónohe ch'an nkexrín tjenkạyáxin sin la sákjuixin
ch'an ntiha, la nchónhña chojni chréhẹ ti jehe ch'an la kjuínchekitọhe
ch'an jína kaín ti sin níhi 16 la k'uẹtọan ch'an kixin tsochronkahya sin
nkexro ti jehe ch'an. 17 Mé xịkaha kóhen kixin xiteyá ti nkehe chrónka
Isaías, ijnko nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:
18 *Tíhi nkexro t'aná ixrạ, janhan kjuéyá ch'an,
la imá tjuạhạ ch'an la chàna kixin itjen ch'an.
Janhan tsotjạhạ ch'an ti nchạkuená
la jehe ch'an tsochronka ch'an ti itan tsaáxin chojni
kuenté chjasintajni.
19 Jehe ch'an la tsọnínkakonhña ch'an la ko ts'óyakohña ch'an,
la ninkexró tsienhña ti itén ch'an ti ntịa.
20 Ts'óchjejinhña ch'an ti itji tsíxrèya,
la tsók'ankahya ch'an ti xrohi ó chjina ts'anka sít'axrje ihnchi,
hasta tsixrakájña ti ñạo ts'ẹtọan ch'an.
21 La kaín chojni siín chjasintajni la tsitekaon sin ti jehe ch'an.

Ti Jínahña t'ẹtuẹhen Jesús, ichro ti sin fariseo

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

22 Ndá iso chojni kjuikohe sin ch'in Jesús ijnko nkexro t'ikonhña la ko
nixjahya kixin chónta nchạkuén jínahña. Ndá ch'in Jesús kjuínchekitọhe
ch'an jína, la tuénxín nixja la ko t'ikon ti nkexro a. 23 Ndá kaín chojni la
kjuanchankíhi kícho sin ndáchro sin:
—¿Á jehya tíhi ti nkexro ts'axrjeníxin David tjejóchóheni itsi ní?
24 *Ndá ti ó kuíhin ti sin fariseo la ndáchro:
—Ti nkexro í, la takitsje ti nchạkuén jínahña kixin chónta ti
kjuachaxin kuènté Beelzebú, ti Jínahña t'ẹtuẹhen kaín ti jínahña.

12:18: Is. 42:1-4. **12:24:** Mt. 9:34; 10:25.

25 Ndá ti ó kónohe ch'in Jesús ti nkehe tjenkayáxin sin, la ndáchro
ch'an:
—Ti nkokoahya tjenkayáxin ti gobierno ndá tjajonko kícho la ts'itjáña
ti chjasén. La kjaxin ti ijnko chjasin nkokoahya tjenkayáxin o ti sin
nkokoa nchia nkokónhña tjenkayáxin sin, la kjaxin xikaha séhya ts'ejó
sin, ts'itjáña sin. 26 Andá ti Satanás chrókuakitsje ti jínahña la kja í
chróchóntahya kjuachaxin naxa chrók'uetoan. 27 Andá ndáchrora kixin
janhan takítsjexián ti nchakuén jínahña kjuachaxíen Satanás. Andá ti
xikaha la, ¿nkexro chjéhe kjuachaxin ti sin chréhe ti jahara kixin tjacha
sin tsakítsje sin ti nchakuén jínahña? Jehe sin mé tjakoxin sin kixin
nduáhya ti nkehe tjénkayáxinra. 28 Andá janhan takítsjexián ti nchakuén
jínahña kjuachaxíen Nchakuén Díos, la tíha tjakoxin kixin ti kjuachaxin
kuènté Díos la ó tjen ntihi.
29 '¿Xá nkexrín chrók'uixehen ijnko chojni ndoe ijnko nkexro imá
tsehe la ko jiehe, la chrókuakitsje ti nkehe chónta? ¿Á jehya sao
chrókjuinchenteto sin ti nkexro a, ndá jína chrókueé ti nkehe ní?
30 *'Ti nkexro titekakonhña ti janhan la mé nínkakona la ko ti nkexro
tjinkakonhña ti janhan mé tjinkákonhña ti ixra it'a.
31 'Méxra tjonkara kixin Díos tsjakjìin ti ijie tjasin chojni la ko
kaín nkehe jínahña nixja chojni, kjánchó ti nkexro ts'ándaxínhin ti
Nchakuén Díos la xrokjuahya tsjìin ti ijié sin. 32 *La ko ti nkojín nkexro
ts'ándaxínhin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsjìin ti ijié sin. Andá ti
nkexro t'ándaxíhin ti Nchakuén Díos, la í tsikonòehña Díos ti jehe sin, la
tsakjìinhña ch'an ti ijié sin ntihi chjasintajni la ko ti ó ñao tsjixixín.

Ti inta chrókjuatsoanxíni ti ito t'óna

(Lc. 6:43-45)

33 *'Ti inta jína la t'óna ito jína, andá ti jehya inta jína la t'ónahña
ito jína. Méxra ti inta la chrókjuatsoanxíni ti ito t'óna. 34 *Jahara
tsík'axrjeníxinra konche. ¿Nkexrín chrónixjara ijnko nkehe jína ti
jehya chojni jínara? Ti nkehe ndáchro asén chojni mé xikaha nixja.
35 Ijnko chojni jína mé nixja ijnko nkehe jína kixin jína ti asén sin.
Andá ijnko chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la nixja ti nkehe jínahña
tjenkayáxin kixin ti asén sin la jínahña. 36 Kjánchó janhan ndáxrjan
kixin ti ñao tsjixixín ti ó sinchekitoexín Díos ijié chojni, la ntiha ticháxin
tsochronkani kaín ti nkehe nixjani 37 kixin ti nkehe nixjani mé tsjakoxin
á kjuasini ijie o náhí.

12:30: Mr. 9:40. **12:32:** Lc. 12:10. **12:33:** Mt. 7:20; Lc. 6:44. **12:34 a:** Mt. 3:7; 23:33; Lc. 3:7; **b:** Mt. 15:18; Lc. 6:45.

Tjinkaon sin tsjakoxin Jesús ijnko kjuaxroan

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

38 *Ndá iso ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley mé ndáchro:
—Maestro, tjinkaoni ts'ikoni tsjákoxian ijnko kjuaxroan kixin tsonoexíni nkexro ti jaha —ichro sin.
39 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la ko titekakonhña Díos mé tjanchia kixin chrókjuákoxian ijnko kjuaxroan ijié. Kjánchó tsjákoxinhña ninkehó kjuaxroan, jehó ti kjuaxroan kóhen Jonás, ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé. 40 *Kixin éxi Jonás kjuák'e nkaya tsee ijnko koche ijié iní ñao la ko iní tie, mé xikaha tsjak'e nkaxehen tòye ti Xjeen Díos k'óna Chojni, iní ñao ko iní tie. 41 *Méxra ti ñao tsitoexín ijié chojni la ti sin chjasin Nínive la ts'aya sin, tsjanchia sin ijie kixin tsjasóte ti chojni siín ijie, kixin jehe sin la tuénxín kuítohe sin ti ijié sin ti ó kuíhin sin ti itén Díos chrónka Jonás. Andá ijie itjen ijnko nkexro antsí chónta kjuachaxin ke Jonás. 42 *Kjaxin ti reina tsíkjixin nó Sur mé ts'aya tjan ti ñao a, la tsjanchia tjan ijie kixin tsjasóte sin, kixin jehe tjan ikjín kjuixin tjan kuíhin tjan ti kjuaxrexinkaon jína kjuako Salomón. Andá ijie itjen ijnko nkexro antsí nohe ke Salomón.

Ti ó ikjan ti nchakuén jínahña

(Lc. 11:24-26)

43 'Ti ó ijnko nchakuén jínahña t'axrjexín ijnko chojni, la sátji nteje ti nonte xámá xritjeyá nketí tsok'èxín. Andá ti t'itjahya nketí tsok'éxín, la ndáchro: 44 "Ícha jína tsokjan ti nchia k'uaxrjéxian." Andá ti ó ikjan la t'ikon éxi ijnko nchia tsíxéhe, tsíkótjóá la ko náxrjón tsjehe, 45 andá ikjan sátjikakjín í yato nchakuén jínahña antsí jínahña ke ti jehe, la t'ixehen ti chojni, la ntiha titohe. Andá ti chojni la ikjan antsí náxrjónhña ich'e, tjasin ijie ke ti senó. Mé xikaha tsohen kaín ti chojni tjejó ijie, kixin titekakonhña sin la tjasin sin ijie.

Ti ìñé la ko kícho Jesús

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

46 Andá naxa tjenixjehe ch'in Jesús ti chojni k'uejó ntiha, la kjuíji ti ìñé ch'an la ko ti sin kícho ch'an. La ndója ó kuítohe sin la tjinkaon sin

---

12:38: Mt. 16:1; Mr. 8:11; Lc. 11:16. **12:39:** Mt. 16:4; Mr. 8:12. **12:40:** Jon. 1:17. **12:41:** Jon. 3:5. **12:42:** 1Rs. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12.

chrónixjehe sin ch'an. 47 Ndá ijnko nkexro itjen ntiha chenka ti ch'in
Jesús, ndáchro:
—Ìná la ko kichua tjejó sin ndója la tjinkaon sin tsonixjaha sin.
48 Andá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:
—¿Xá nkexro ti naná la ko ti kíchina?
49 Ndá kjuakoxin itja ch'an ti sin xriko ch'an la ndáchro ch'an:
—Ti sin i mé naná la ko kíchina. 50 Kaín ti chojni nchexiteyá ti nkehe
tjinkaon T'aná itjen nkaya nkajní mé tíha ti naná la ko kíchina —ichro
ch'an.

Kjuíncheyóexin Jesús ijnko chojni t'enka nontee

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 1 Andá ti ñao a ch'in Jesús k'uaxrjexín ti nchia la sákjuí
kjuák'etjaxin chrínta ndañao. 2 *Ndá nchónhña chojni kóchjina ti
itjen ch'an, la k'uit'ótjen ch'an ijnko ntabarco kjuák'etjaxin ch'an, la
kaín ti chojni la chrínta ti ìnta ó k'uejó sin. 3 La itsjé nkehe kjuako ch'an
kjuíncheyóexin ch'an, ndáchro ch'an:
—Ijnko chojni sákjuí ts'enka nontee, 4 andá naxa itjen ch'an ntia la iso
ti noatje la xèjin chrínta ntia ndá ikui koxroxe la kjónie va ti noa. 5 La
iso ti noa mé k'uitjí chrík'á ixro, ndá tjoka k'uaña kixin ntiha la tsjéhya
inche chónta, 6 la ti ó kjuiton ñao la chjánxin la xámá kixin ninkahya
chónta nuèé. 7 Andá íso ti noatje la k'uitjí chrík'á ntach'i la ntiha k'uaña
ti ino, kjánchó k'uánkí kjaxin ti ntach'i, la k'ónahña ti noa kixin tsíkjate[a]
ti ntach'i. 8 Andá íso ti noa la k'uitjí ti inche jína, la k'óna jína. Iso ti ino
la k'óna ciento, íso la sesenta la ko treinta ñeno noa. 9 Ti nkexro tihin la
chrókuihin jína —ichro ch'in Jesús.

Nkekuènté ncheyóexin Jesús

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

10 Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjina kjuanchankí, ndáchro:
—¿Nkekuènté kixin ti ó nixjehé ti chojni la ncheyoéxian ijnko nkehe?
—ichro sin.
11 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—Jahara la Díos kjuajon kjuachaxin kixin tsonohara ti nkehe ninkexró
noehña kuènté ti t'etoaxín Díos itjen nkaya nkajní. Andá jehe sin la náhí.
12 *Ti nkexro chónta, la antsí ts'áyéhe kixin antsí tsochónta. Andá ti

---

[a] **13:7** *Tsíkjate* fué cubierto por los espinos

13:2: Lc. 5:1-3. **13:12:** Mt. 25:29; Mr. 4:25; Lc. 8:18; 19:26.

nkexro chóntahya, la kjónté ti ntsíkoá chónta, la ts'axrjehe. 13 Méxra̱
ti ó nixja̱ha̱ sin la ntayóa̱xián kixin jehe sin la kjónté tjejótsjehe sin la
t'ikonhña sin, kjónté tjejótihin sin, la tienhña sin la ko tienxínhña sin.
14 *Mé xi̱kaha xiteyá ti nkehe chrónka Isaías, ti nkexro k'uéchronka itén
Díos ósé, ndáchro:
Kjónté tjejotihínra la tsiénxinhñara,
kjónté tjejotsjehéra, la ts'ikonhñara.
15 Kixin imá icha a̱sén ti chojni chjasin i.
Chónta sin ndatsjon sin, kjánchó t'ikjéhe̱ sin,
chónta sin ikon sin, kjánchó t'ikonhña sin,
Ti chrók'uikon sin
la ko chrókienxín sin
la chrókjan sin ti itjén janhan,
ndá janhan chrókjui̱ntakito̱ha̱ sin jína.
16 *'Kjánchó jahara la Díos kjuíncheñao ti jahara kixin tjejotsjehéra la
t'ikonra la ko tihínra. 17 Chaxín ndáxrja̱n kixin itsjé ti sin k'uéchronka
itén Díos la ko ti sin jína mé tjinkaon sin chrók'uikon sin ti nkehe
t'ikonra, la k'uíkonhña sin, la ko tjinkaon sin chrókuihin sin ti nkehe
tjejotihínra, kjánchó kienhña sin.

Jesús chrónkaxín nkehe t'axrjexín ti itje k'uitsínka

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 'Tihínra nkehe t'axrjexín ti nkexro sákjuik'e̱nka̱ no̱nte̱e. 19 Ti nkexro
tihin ti itan kuènté ti kjuachaxin t'e̱to̱axín Díos itjen nkaya nka̱jní ndá
tienxínhña, la itsi ti jínahña la sinchek'itjáña ti itan jína kuíhin sin, mé
tíha la éxi ti noatje k'uitsínka nti̱a. 20 A̱ndá ti noatje k'uitsínka chrík'á
ixro̱ mé t'axrjexín ti nkexro tihin itén Díos la tjoka tóxrínhi̱n sin la
imá chéhe̱ sin, 21 kjánchó ni̱nkahya chónta nuèé, ndá ti ó itsi ijnko
kjuaxikaon o̱ kjuaxróxinhña kixin titekaon sin itén Díos, ndá tuénxín
tsíto̱he sin, í tsinkáchónkihya sin Díos. 22 A̱ndá ti itje k'uitsínkak'á ntach'i̱
mé t'axrjexín ti nkexro tihin ti itan jína, kjánchó na̱xa̱ imá tóxakohen sin
tsochónta sin kaín nkehe siín chjasintajni la ko tjinkaon sin tsochónta
sin itsjé chichaon. Kaín tíha mé t'inkákonhe̱n ti nkehe kuíhin sin, landá
tjinkíhya sin ti nkehe tjenka̱yáxin sin, ndá xi̱kaha xitjahya sich'ehe sin
Díos ixra̱. 23 A̱ndá ti noatje k'uinka ti inche jína mé t'axrjexín ti nkexro
tihin ti itén Díos la ko tienxín la jína ch'ehe ixra̱ Díos. La ti chojni i, la
éxi ti noatje, ijnko la k'óna ciento la ko íso la k'óna sesenta la ko treinta
ñeno noa —mé xi̱kaha ichro ch'in Jesús.

13:14: Is. 6:9, 10. **13:16:** Lc. 10:23, 24.

Ti ika jehya jína k'uaña chrík'á ti ino trigo

24 Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóẹxin ínaá íjnko nkehe, ndáchro:
—Ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos itjen nkaya nkạjní mé yóhẹ ijnko nkexro k'uẹnkạ noatrigo ti nọntẹe. 25 Kjánchó ti ó k'uejójua sin la ikui ti nkexro nínkakohen ti jehe sin la k'uẹnkạkjan ti ika jehya jína chrík'á ti trigo landá sákjuí. 26 Ạndá ti ó k'uánkí ti ino trigo la kjuankíxin sítiá,[a] la ntiha kjạxin k'uánkí ti ika jehya jína. 27 Ndá ti sin ch'exín xrạ mé sákjuichenka sin ti ch'in nọntẹe, ndáchro sin: "¿Á jehya noatje jína kuènka ti nọntạa ní? Ạndá ti xịkaha la, ¿nketí kjuịxịn ti ka jehya jína, tsík'añá?", ichro sin. 28 Ndá kjuátẹhe ìnché ti nonte, ndáchro: "Kjá ijnko ti chojni nínkakona kjuích'e tíhi", ichro ch'an. Ndá ti sin ch'exín xrạ kjuanchankí ndáchro: "¿Á tjinkaoan kixin tsakítsjenkíni ti ika jehya jína ní?" 29 Ndá ti chojni nọntẹe la ndáchro: "Náhí. Ti tsakítsjekíra ti ika jehya jína la kjá ts'axrjenkíkué kjạxin ti ino trigo. 30 Ícha jína tịtọhéra ts'ánkíkué ti ino trigo hasta ti ó tsotjájiani. Ndá tsétuạhạn iso ti sin ch'exín xrạ kixin tsakítsjenkí sin sạo ti ika jehya jína la sinchenteto sin nkojnko manojo kixin tsoche, ạndá chr'éxịn tsoxrenájín ti noatrigo ndá ts'inkachjina jína."

Ti tjẹe mostaza

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

31 Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóẹxin íjnko nkehe, ndáchro:
—Ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos mé yóhẹ éxi ijnko itje mostaza k'uẹnkạxin ijnko chojni nọntẹe. 32 Ạndá ti itje la kjónté imá intsí la ti ó k'uaña ti inta mostaza la k'óna ijnko inta ạntsí ijié ke kaín ti íso nta la ti koxroxe la ch'éna va kạké va chrík'á ti inta.

Ti nkehe t'ánkíxin niọtjạ

(Lc. 13:20-21)

33 Kjạxin kjuíncheyóẹxin ch'an ndáchro ch'an:
—Ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos mé yóhẹ éxi ti nkehe t'ánkíxin niọtjạ. Kjuinkíkjaxín ijnko chojnichjin iní medida harina ndá k'uánkí ti ich'o.

---

[a] **13:26** *sítiá* crece y forma espiga

Xiteyá ti nkehe chrónka itén Díos

(Mr. 4:33-34)

34 Kaín tíhi níxja ch'in Jesús kjuíncheyóẹxin nkehe, ạndá ti
ncheyóẹxinhña ch'an nkehe la ninkehó chrónkahya ch'an. 35 *Mé xịkaha
xiteyá ti nkehe tsíchronka ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé ndáchro:
Tsoníxja iso nkehe la sịntayóạxián
la tsọxrjạnkaxian ti nkehe ómó itjen ninkexró noehña ndesi
kjuích'éna Díos ti chjasintajni.

Ti nkehe t'axrjexín ti ika jehya jína la ko ti notrigo

36 Ndá ti ó kjuixin nixjẹhẹ ch'in Jesús kaín ti chojni k'uejó ntiha, ndá
k'uíxehen ch'an nchia. La kóchjina ti sin k'uájiko ch'an, la ndáchro sin:
—Chrọnkaxian nkehe t'axrjexín ti ika jehya jína k'uánkíkué ti ino
trigo ti nonte —ichro sin.
37 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús ndáchro:
—Ti nkexro k'uẹnkạ ti noa jína, mé ti Xjẹen Díos k'óna Chojni.
38 Ti nonte mé ti chjasintajni. Ạndá ti noa jína mé ti chojni chónta
ti kjuachaxin kuènté Díos. Ạndá ti ika jehya jína mé yóhẹ ti chojni
t'ẹtuẹhen ti Jínahña. 39 Ti nkexro nínkakona k'uẹnkạ ti ika jehya jína,
mé ti Jínahña. Ạndá ti ó tsotjá sin ti noa mé ti tsjejẹ chjasintajni la ti sin
tsotjá mé ti sin ángel. 40 Mé xịkaha éxi ti ika jehya jína xrenájín kixin
tsoche mé xịkaha tsọhen ti ó tsjejẹ chjasintajni. 41 Ạndá ti Xjẹen Díos
k'óna Chojni mé tsochr'án ti ángel kuènté kixin tsakítsjexín ti tjet'ẹtọạxín
Díos kaín ti chojni tjachróe íso chojni tsjasin ijiẹ la ko ti chojni ich'e
nkehe jínahña. 42 La tsochr'án sátsji ti itjạ siín xrohi la ntiha tsotsjánka
sin la ko sinietaón sin ñeno sin. 43 Ndá kaín ti nkexro nchexiteyá ti nkehe
tjinkaon Díos, mé ts'ejó sin éxi ti ñạo, ts'inkaséñaxín sin ti t'ẹtọaxín
It'éni Díos. Ti nkexro tihin la chrókuihin jína —ichro ch'in Jesús.

Ti nkehe tjete tjemá

44 Kjạxin ndáchro ch'an:
—Ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos mé yóhẹ éxi ijnko nkehe tjete tjemá
ijnko nonte. Ndá ijnko chojni k'uitja ti nkehe tjete la kjuạk'ẹmạ ínaá.
Ndá imá chéhẹ sákjuí la kjuínchekji kaín ti nkehe chónta ndá ikjan la
k'uẹna ti nonte a.

13:35: Sal. 78:2.

Ti ixro perla tjete

45 Kjaxin ndáchro ch'an:
—Ti kjuachaxin t'etoaxín Díos mé kjaxin yóhe éxi ijnko nkexro
xritjeyá ijnko xro perla tjete sínkí. 46 Ndá ti ó k'uitja ijnko ti ixro imá tjete
la sákjuí la kjuínchekji kaín ti nkehe chónta ndá k'ueena ti xro perla a.

Ti nchísén tséya sin koche

47 La kjaxin ndáchro ch'in Jesús:
—Ti kjuachaxin t'etoaxín Díos mé yóhe éxi ijnko nchísén t'enkí sin
ìnta la itsé nchónhña koche. 48 Ndá ti ó kaón va ti nchísén la takítsjenkí
sin la tjak'e sin chrínta ti ìnta, la ntiha t'ejótjaxin sin t'íchéhe sin ti koche
jína la t'enka sin ntaxra. Andá ti koche jehya jína la it'é sin. 49 Mé xikaha
tsohen ti ñao tsjixixín. Itsi ti sin ángel la tsakítsjekjan sin ti chojni jína la
ko ti chojni kjuích'e nkehe jínahña. 50 La tsochr'án sin ti chojni kjuích'e
nkehe jínahña ti itja siín xrohi la ntiha tsotsjánka sin la ko sinietaón sin
ñeno sin.

Ti nkehe nixin la ko ti nkehe ndaxin

51 Ndá ch'in Jesús kjuanchankíhi ti sin k'uájiko, ndáchro:
—¿Tiénxinra kaín ti nkehe kjuàkua ní? —ichro ch'an.
Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:
—Jeén, Ìnchéni —ichro sin.
52 Ndá ti kjuixixín la ndáchro ch'an:
—Ijnko maestro nohe kuènté ti ley la tienxín ti kjuachaxin t'etoaxín
Díos mé yóhe éxi ijnko ìnché nchia chónta nkehe tjete tjechjina, la nohe
tsakítsje ti nkehe nixin la ko ti nkehe ndaxin —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjuák'e Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

53 Ndá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús, kjuíncheyóexin itsjé nkehe, la
sákjuixin ntiha. 54 Sákjuí ch'an ti chjasén ch'an, Nazaret. Ndá ntiha
kjuankíxin kjuako ch'an kjuák'e ch'an ti nchia xrakuexin ti sin judío.
Ndá itsjé sin kuíhin sin ti nkehe tjako ch'an la ndáchro sin:
—¿Xá nketí tsíxrakohe ti nkexro i, kixin imá nohe la ko nkexrín kixin
tjasin ch'an itsjé kjuaxroan ijié? 55 ¿Xá jehya tíhi ti xjeen ti carpintero, la
ti ìñé ch'an la xá jehya María it'in ní? La ko, ¿xá jehya ti kícho ch'an

Santiago, José, Simón la ko Judas ní? 56 Kja̱xin ti sin chjin, kícho ch'an
la ntihi tjejókoni sin. Ndá, ¿nkexrín kixin nohe ch'an kaín ti nkehe í?
57 *Ndá xi̱kaha itsjé ti sin k'uejó ntiha la tjinkakonhña sin
chrókuitekaon sin ti jehe ch'an. Ndá ndáchro ch'an:
—Ijnko nkexro chronka itén Díos la nkuíxín tjikosáyehe sin, kjánchó
ti sin chjasén ch'an la ko ti chojni ndo̱e ch'an la tjikosayéhya sin ti
nkexro a —ichro ch'in Jesús.
58 Ndá xi̱kaha tsjéhya kjuaxroan kjua̱ko̱xi̱n ch'an ntiha kixin
kuítekakonhña sin ti jehe ch'an.

Ik'uén Juan Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 1 A̱ndá ti ña̱o a, la ch'in Herodes, ti nkexro k'ue̱to̱an Galilea,
mé kuíhin ch'an kuènté ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús. 2 Ndá
nixje̱he̱ ch'an ti sin tjejóko ch'an, ndáchro ch'an:
—Tíha la kjá Juan Bautista tsíxechón kixin chónta kjuachaxin tjasin
ti kjuaxroan a —ichro ch'in Herodes.
3 *Herodes mé ti nkexro tsík'e̱to̱an kixin tsotsé sin ti ch'in Juan la
sinchentetoxín sin cadena la tsjak'echjina. Mé xi̱kaha kóhen kixin xi̱kaha
tsíkjanchia ti tjan Herodías, ichjién ti ch'in Felipe, sa̱vé ti ch'in Herodes.
4 *Kixin ch'in Juan tsíndáchro: “Kohya kjuachaxin tsochonta ti tjan í, éxi
ichjián.”
5 Ndá ch'in Herodes tjinkaon chrók'óñá ti ch'in Juan, kjánchó
chrako̱nhe̱n ch'an ti chojni kixin kaín sin la kjuíkosáyehe sin ti ch'in
Juan kixin nixja ch'an itén Díos. 6 A̱ndá ti ña̱o kié ch'in Herodes, la ti
xje̱en tjan Herodías mé ité tjan nkayakon ti sin kóchjina la imá kóxríhi̱n
ti ch'in Herodes nkexrín ité tjan. 7 La ndáchro ch'an:
—Díos tetsjehe kixin tsotjahá kaín ti nkehe tsjanchia —ichro ch'an.
8 Ndá sa̱o kjuanchankíhi tjan ìñé tjan, ndá ti ìñé tjan ndáchro kixin
tsoxranchia ikja ti ch'in Juan, ndá xi̱kaha kjuanchia tjan, ndáchro tjan:
—Chje̱héni ikja ti ch'in Juan Bautista tsjak'enkáya ijnko plato —ichro
tjan.
9 Ndá ti rey Herodes la imá k'uává ch'an kixin ó sa̱o kjuínchenohe
ch'an Díos kixin xi̱kaha tsjajon ch'an ti nkehe tsjanchia tjan, la kuíhin
kaín ti sin tsíkóchjina. Ndá kjónté k'ue̱to̱an ch'an kixin xi̱kaha tso̱hen,
10 la k'ue̱to̱an ch'an kixin tsochrijin ikja ti ch'in Juan techjína ndo̱echjiso.
11 Ndá ti ó kjui̱ka̱o sin ti ikja ch'in Juan tjenkáya ijnko plato la kjuajon
sin, kuákja ti tjan tjarisoá, ndá jehe tjan sákjuikehen tjan ti ìñé tjan.

13:57: Jn. 4:44. **14:3:** Lc. 3:19, 20. **14:4:** Lv. 18:16; 20:21.

12 Ndá ikjui ti sin k'uájiko ch'in Juan la kuakitsje sin ti cuerpo kuènté
ch'an la kjuạvá sin. Ndá ti ó kjuixin, la sákjuichenka sin ch'in Jesús ti
nkehe kóhen.

In'ó mil chojni kjónie

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

13 Ạndá ti ó kuíhin ch'in Jesús kixin xịkaha kóhen, la k'uịt'ótjen ch'an
jehó ch'an ijnko ntabarco la sákjuí ch'an ijnko nonte kohya ninkexró.
La ti ó kaín chojni kuíhin nketí itjen ch'an la k'uaxrjexín sin chjasén
sin, la tọtó sin sákjuichréhẹ sin ch'an. 14 Ndá ti k'uínkajịnxịn ch'in
Jesús ti ntabarco, ndá k'uíkon ch'an kixin itsjé chojni k'uejó ntiha, la
kuịkonoéhẹ ch'an sin la kjuínchekitọhe ch'an jína kaín ti sin níhi. 15 Ndá
ti ó kóndanonte, la ti sin k'uájiko ch'an la kóchjina, ndáchro:
—Ó kóndanonte la kohya nkehe chjinaxón ntihi. Ícha jína chrónixjehé
sin kixin sáchrokjui sin ijnko chjasin chjinaxón, chrók'uẹna sin nkehe
chrókjonie sin —ichro ti sin k'uájiko ch'an.
16 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Náhí. Ticháxịnhña sátsji sin. Jahara chjẹhéra sin nkehe sinie sin
—ichro ch'an.
17 Ạndá jehe sin kjuátẹhe sin, ndáchro sin:
—Ntihi la jehó chóntani in'ó niọtjạ la ko yaá koche ó —ichro sin.
18 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Xrákoara ntihi ti nkehe.
19 Ndá k'uẹtọan ch'an kixin kaín sin ts'ejótjạxịn sin ti siín kaxi. Ndá
kuákja ch'an ti niọtjạ la ko ti koche la tsjehe ch'an nkạjní la chjéhe
ch'an Díos kjuasáya. Ndá kóchrít'ọ ch'an ti niọtjạ, la chjéhe ch'an ti sin
k'uájiko ch'an, ndá jehe sin k'óxikạyẹhe sin nkojnko ti chojni siín ntiha.
20 La kaín sin kjónie sin jína la kókjẹhe sin, la ti ó kjuixin kjónie sin, ndá
ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kjuenájín sin kaín ti tọt'ọ niọtjạ tsíxehẹ la
kaón teyó ntaxra. 21 Mé xịkaha kjónie in'ó mil chojnindoa, la ti síchjin la
ko chájan la kuákjahya sin kuentá nkekjạín.

Jesús ixri chritaón ndạñao

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

22 Ndá chr'éxịn k'uẹtuẹhen ch'in Jesús ti sin k'uájiko ch'an kixin
tsịt'ótjen sin ti ntabarco la ts'atsínka sin ti íjnko tóhe ndạñao. Ạndá jehe
ch'an la ntahó kuitọhe ch'an, nixjẹhẹ ch'an ti sin k'uejó ntiha. 23 Ndá ti ó
kjuixin nixjẹhẹ ch'an kaín ti sin a, la chrìin ch'an ijnko ijnạ jehó ch'an,
kixin tsonixjẹhẹ ch'an Díos. La kjónté ó k'uíxin tie la jehó ch'in Jesús

itjen ntiha. [24] La ti ntabarco la ó kjuíji nkosiñe ndañao. La kjuankíxin chjéhe xrinto la síkjaminkí ti ìnta, t'itjaton ti ntabarco la xitjahya itji. [25] Andá ti ó nandóye, la ch'in Jesús sákjuichréhe ch'an ti jehe sin. Toto ch'an tjitaón ch'an ti ndañao kóchjina ch'an ti tjejó sin. [26] Landá ti ó k'uíkon ti sin k'uájiko ch'an kixin tetjitaón ch'an ìnta, la imá chrákon sin la k'óyako sin, ndáchro sin:

—¡Kjuachani! —ichro sin.

[27] La ch'in Jesús tuénxín nixjehe ch'an sin, ndáchro ch'an:

—Tóxakuanhñara. Janhan kjuihá, chrakonhñara —ichro ch'an.

[28] Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—Ìnchéni, ti chaxín jaha la tétoan kixin tsjixíni toténi chritaón ìnta hasta ti itjen jaha —ichro ch'an.

[29] Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Xrákia.

Ndá ch'in Pedro tuénxín k'uínkajinxin ch'an ti ntabarco, la kjuankíxin ikjuí ch'an chritaón ti ndañao, sákjuí ch'an ti itjen ch'in Jesús [30] Ndá xrínahña kónohe ch'an kixin imá chjéhe xrinto la síchriká ti ìnta, ndá imá chrákon ch'an la kjuankíxin k'uaniánkí ch'an ìnta, la k'óyako ch'an, k'uéya ch'an, ndáchro ch'an:

—¡Ìnchéni, nchekaáni! —ichro ch'an.

[31] Ndá tuénxín itsé ch'in Jesús itja ti ch'in Pedro la ndáchro ch'an:

—¿Nkekuènté chaxínhña titekaoan? ¿Nkekuènté nkokoahya kjuénkayáxian?

[32] La ti ó yói sin k'uit'ótjen sin ti ntabarco la tuénxín k'uixratá ti xrinto. [33] La kaín ti sin tjejóyá ti ntabarco la k'uejóxin sin toch'in sin nkayakon ch'in Jesús la ndáchro sin:

—Chaxín jaha ti Xjeen Díos —ichro sin.

Jesús kjuínchekitohe jína ti chojni níhi siín Genesaret

(Mr. 6:53-56)

[34] Ndá ti ó k'uatsínka sin ti ndañao la kjuíji sin Genesaret. [35] Ndá ti chojni tjejó ntiha la kjuátsoan sin kixin tíha la ch'in Jesús, la tuénxín sákjuichronka sin kuenté chjasin la ko ti chjinaxón ntiha, la kaín sin kjuikao sin chojni níhi ti itjen ch'an. [36] La chrónoéhe sin ch'an kixin chrókjuajon ch'an kjuachaxin kixin, kjónté chrínta ti iké ch'an ó, chrókuákóxin sin, ndá kaín ti sin níhi kuákóxin ti iké ch'an la kuitohe sin jína.

Ti nkehe tókjitaxin chojni

(Mr. 7:1-23)

15 1 Andá iso ti sin fariseo la ko ti maestro tjako ley tsíkjixin Jerusalén
mé kóchjinehe sin ch'in Jesús la kjuanchankí sin, ndáchro sin:
2 —¿Nkekuènté kixin ti sin xrikoa la nchexiteyáhya sin ti nkehe
kjuako ti sin k'uaxrjeníxini kixin t'óntihya sin itja sin ti ó inie sin?
—ichro ti sin fariseo.
3 Andá ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:
—¿Nkekuènté kixin kjaxinra nchexiteyéhyara ti nkehe k'uetoan Díos?,
landá antsí nchexiteyára ti nkehe tsíchronka ti sin tsík'axrjeníxinra.
4 *Kixin Díos la ndáchro: "Tjikosayéhéra it'ára la ko ìnára", "Ti nkexro
ts'ándaxínhin it'é la ko ìñé la its'en." 5 Andá jahara ndáchrora kixin
ti nkexro tsondáche it'é la ko ìñé: "Í xrokjuahya tsjinkitsani ti jaha
kixin kaín ti nkehe chóntani chrókjuajoni la ó chjéheni Díos", 6 la í
tsicháxinhña tsjinkitsa sin ti it'é sin la ko ti ìñé sin. Ndá ti xikaha ich'era
la titohéra ti nkehe k'uetoan Díos kixin titekáonra ti nkehe tsík'etoan ti
sin tsík'axrjeníxinra. 7 Jahara, chojni nkojinxónhña tjenkayáxin. Ndoá
ndáchro Isaías:

8 *Ti chojni chjasin i la ir'ua sin ó ndáchro sin kixin
tjikosáyehe sin ti janhan,
andá ti asén sin la ikjín kuitohe.
9 Méxra ó chónkó tjikosáyehe sin ti janhan
kixin ti nkehe tjako sin la nkehe kuènté chjasintajni.

10 Ndá ch'in Jesús k'uéyehe ti chojni siín ntiha la ndáchro:
—Chrokuihínra la ko chrókiénxinra. 11 Ti nkehe inie chojni la jehya
ijie tíha. Ti ijie la ti nkehe t'axrjexín asén chojni —ichro ch'an.
12 Andá ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjina la ndáchro:
—¿Á noha kixin ti sin fariseo la kónínkaon sin ti kuíhin sin ti nkehe
chronka ní?
13 Ndá kjuátehe ch'an ndáchro ch'an:
—Kaín ti kayoa jehya T'aná itjen nkaya nkajní k'uenkaxin, la
ts'axrjenkíxin nuèeí. 14 *Méxra titohéra sin. Jehe sin la ntakótán[a] sin
la t'etuehen sin íso ti sin ntakótán. Andá ti ijnko ntakótán tjetaón
ntia tjakohe íjnko ntakótán la yói ts'ánótjeñá ijnko tòye —ichro ch'in
Jesús.
15 Ndá ch'in Pedro ndáche ti ch'in Jesús:
—Chronkaxian nkehe t'axrjexín tíhi.

---

[a] **15:14** ***ntakótán*** *t'ikohña sin* ciego

15:4 a: Ex. 20:12; Dt. 5:16; **b:** Ex. 21:17; Lv. 20:9. **15:8:** Is. 29:13. **15:14:** Lc. 6:39.

16 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Kja̱xinra tiénxinhñara tíhi ní? 17 ¿Á tiénxinhñara kixin kaín ti
nkehe inieni la sátji nkaya tse̱eni la chr'éxi̱n ts'axrje ní? 18 *A̱ndá ti nkehe
t'axrjexín ir'ua chojni la t'axrjeníxin ndesi a̱sén sin, la tíha mé tjasinxín
chojni ijie̱. 19 Kixin nkaya a̱sén chojni mé t'axrjexín ti nkehe jínahña
tjenka̱yáxin chojni, ti t'óñá kícho, ti tja̱che̱he̱ kícho, ti chónta íjnko
chojnichjin jehya ichjién, ti kjuache̱e, ti kjuach'ia, la ko ti t'ándaxíhi̱n
kícho chojni. 20 Kaín tíha mé tjasixín chojni ijie̱. A̱ndá ti nkehe sinie
chojni, kjónté t'óntihya itja, la jehya ijie̱ tíha —mé xi̱kaha ichro ch'in
Jesús.

Ijnko tjan cananea kuitekaon Jesús

(Mr. 7:24-30)

21 Ndá ch'in Jesús k'uaxrjexín ntiha la sákjuí ch'an nó chjasin Tiro la
ko Sidón. 22 Ndá ijnko chojnichjin cananea kjuák'e chjinaxón ntiha, mé
kóchjinehe tjan ti ch'in Jesús la itsen, ndáchro tjan:
—Jaha, Xje̱en David, ti̱konoéhéni kixin ti xje̱eni la níhi tjan, chónta
tjan ijnko ncha̱kuén jínahña ncheníhi ti jehe tjan —ichro tjan.
23 A̱ndá ch'in Jesús la kjuáte̱hya ch'an. A̱ndá ti sin k'uájiko ch'an la
kóchjina sin, ndáchro sin kixin:
—Ndáche tjan sátsji tjan kixin tinkák'óyako tjan, chréhe̱ tjan nótoni
—ichro sin.
24 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Díos la ichr'án ti janhan kixin tsjínki̱tsa jehó ti kolélo tsík'itjáña
kuènté ti chjasin Israel —ichro ch'an.
25 A̱ndá jehe tjan la kóchjina tjan, la kjuák'exín tjan toch'in tjan
nkayakon ch'in Jesús, la ndáchro tjan:
—¡Tjinki̱tsani!
26 A̱ndá ch'in Jesús kjuáte̱he, ndáchro:
—Jehya jína chrókuakítsja̱ha̱ ti nio̱tja̱ ijnko xjan ndá chrótja̱ha̱ ti
koni̱a̱ chrókjonie —ichro ch'an.
27 A̱ndá jehe tjan ndáchro tjan:
—Chaxín tíha, kjánchó, ti koni̱a̱ la kjónté inie va ti nkehe to̱t'o̱
xèjinxín ti mesa kuènté ti ìnché va —ichro tjan.
28 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Jaha la chaxín titekaoan ti janhan. Ti nkehe tjanchia la tsoxiteyá
—ichro ch'an.
La tuénxín kuito̱he jína ti xje̱en tjan.

15:18: Mt. 12:34.

Jesús kjuínchekitọhe jína itsjé chojni

29 Ndá ch'in Jesús sákjuixin ntiha la kjuíji ch'an chrínta ndạñao
Galilea. La chrìin ch'an ijnko ijnạ la ntiha kjuák'etjạxịn ch'an. 30 Ndá
nchónhña chojni kóchjina ti itjen ch'an kjuịkạo sin chojni xitjahya itji,
chojni t'ikonhña, chojni nixjahya, chojni tsíxénká la ko kaín íso sịníhi, la
ch'in Jesús kjuínchekitọhe ch'an jína. 31 La kaín chojni imá chrákon sin
ti ó k'uíkon sin kixin ti sin k'uénixjahya la ó nixja sin, ti sin tsíxénká la ó
tsíkitọhe sin jína, ti sin xitjahya itji la ó itji sin la ko ti sin kuék'ikonhña
la ó t'ikon sin. Ndá kjuankíxin chjéhe sin kjuasáya ti Díos kuènté ti sin
Israel.

Jesús kjuínchekjinie noó mil chojni

(Mr. 8:1-10)

32 Ndá k'uéyẹhẹ ch'in Jesús ti sin k'uájiko la ndáche:
—Imá tịkonóạhạ ti chojni i, kixin ó iní ñạo tjejókoni sin la chóntahya
sin nkehe sinie sin. Tjinkạkonhña tsétuạnhạn sin sátsji sin ti nạxạ
kjoniehña sin; ti náhí la ntịa ó ts'áñátexín sin kjinta —ichro ch'an.
33 Ndá ndáchro ti sin k'uájiko ch'an:
—Jaha la ó noha kixin nteẹjẹ tjejóni, la kohya nkehe tsochjéheni kaín
ti chojni i —ichro sin.
34 Ndá ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:
—¿Nkekjạín nịọtjạ chontara? —ichro ch'an.
Ndá ndáchro sin:
—Jehó yato nịọtjạ la ko iso koche ntsíntsí ó chóntani.
35 Ndá ch'in Jesús k'uẹtọan kixin kaín chojni ts'ixitjạxịn nonte. 36 Ndá
kuákja ch'an ti yato nịọtjạ la ko ti koche ntsíntsí la chjéhe ch'an Díos
kjuasáya. La kóchrít'ọ ch'an ti nịọtjạ la k'uẹtuẹhen ch'an ti sin k'uájiko
ch'an kixin ts'óxíkẹhe sin ti nịọtjạ la ko ti koche kaín ti chojni siín ntiha,
kixin sinie sin. 37 La kaín sin kjónie sin la kókjẹhe sin, ndá ti ó kjuixin la
ti sin k'uájiko ch'in Jesús kjuenájín sin tọt'ọ ti nkehe tsíxehẹ la kaón
yato ntaxra. 38 Ti chojni kjónie mé noó mil chojnindoa. La kuákjahya sin
kuentá nkekjạín ti chojnichjin la ko chájan. 39 Ndá ti ó kjuixin la ch'in
Jesús nixjẹhẹ sin la sákjuí sin, ndá k'uịt'ótjen ch'an ijnko ntabarco la
sákjuí ch'an nó Magdala.

Tjanchia sin ijnko kjuaxroan ts'ikon sin

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 1 *Andá iso ti sin fariseo la ko ti sin saduceo mé kuitsjehe sin ch'in
Jesús, kixin tjinkaon sin chrókjuachaxin sin ch'an la kjuanchia
sin kixin chrókjuakoxin ch'an ijnko kjuaxroan ijié kixin tsonohe sin á
chaxín tsíkixin ch'an ti itjen Díos. 2 Andá ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti ó ndá kójín la kontara nkajní la ndáchrora kixin itsi ijnko ñao jína
kixin ti nkajní la kjátse tsjehe. 3 La ti ó nchítjen la kontara nkajní la ndáchrora
kixin ijie la ts'aniá ichrin kixin kjátse tsjehe ti nkajní la ko tjenkáya itji. Ndá
xikaha ti ó nohara nkehe tsohen kixin tjátsoanra ti nkehe siín nkajní, la
nkekuènté tjátsoanhñara ti nkehe sítóhen ijie. 4 *Ti chojni tjenkayáxin nkehe
jínahña la ko ti chojni titekakonhña la tjanchia ijnko kjuaxroan ijié ts'ikon.
Kjánchó jehó ti nkehe kóhen ch'in Jonás ó tsjákohá sin —ichro ch'in Jesús.
Ndá kuitohe ch'an sin la sákjuí ch'an.

Ti nkehe tjako ti sin fariseo

(Mr. 8:14-21)

5 Ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé k'uatsínka sin tóhe ndañao la
tsík'itjáñehen sin tsíkjikohya sin niotja. 6 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chrokóxakohanra chrókuákjáhyara ti nkehe t'ánkíxin niotja kuènté
ti sin fariseo la ko ti sin saduceo.
7 Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Á xikaha ichro ch'an kixin tsíkjikohyani niotja ní?
8 Ndá ch'in Jesús kónohe kixin xikaha ikjo kícho sin, la ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté itjóra kichuara ndáchrora kixin chontahyara niotja?
Jahara la chaxínhña titekaonra ti janhan. 9 *¿Á naxa tiénxinhñara ní? ¿Á
xráxinkákonhñara ti in'ó niotja kjónie in'ó mil chojni la ko nkekjaín
ntaxra kjuénájinra ti nkehe xehe ní? 10 *La ko, ¿xá xráxinkákonhñara ti
yato niotja xikayehe kjónie noó mil chojni la ko á xráxinkákonhñara
nkekjaín ntaxra kjuénájinra ti nkehe xehe ní? 11 Andá, ¿nkekuènté
tiénxinhñara kixin janhan la jehya kuènté ti niotja tjénixja ti ó ndáxrjan
kixin chrókóxakohanra chrókuákjáhyara ti nkehe t'ánkíxin niotja kuènté
ti sin fariseo la ko ti sin saduceo? —ichro ch'an.
12 Ndá kienxín sin kixin nixjahya ch'an kuènté ti nkehe t'ánkíxin
niotja. Náhí. Nixja ch'an kixin chrókóxakohen sin kixin chrókjuích'iyehya
ti nkehe tjako ti sin fariseo la ko ti sin saduceo ti jehe sin.

16:1: Mt. 12:38; Lc. 11:16. **16:4:** Mt. 12:39; Lc. 11:29. **16:6:** Lc. 12:1. **16:9:** Mt. 14:17-21. **16:10:** Mt. 15:34-38.

Chrónka Pedro kixin Jesús mé ti Cristo

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

13 Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús chjina ti chjasin Cesarea Filipo ndá
kjuanchankíhi ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:
—Nkehe itjo sin, ¿nkexro ti Xjeen Díos k'óna Chojni? —ichro ch'an.
14 *Ndá jehe sin kjuátehe sin ndáchro sin:
—Iso sin la ndáchro kixin ch'in Juan Bautista. Íso sin la ndáchro kixin
ch'in Elías. Andá íso sin la ndáchro kixin ch'in Jeremías o íjnko nkexro
k'uéchronka itén Díos ósé —ichro sin.
15 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Andá jahara, ¿nkehe ichrora, nkexro ti janhan? —ichro ch'an.
16 *Andá ch'in Simón Pedro kjuátehe ndáchro:
—Jaha mé ti Cristo ti Xjeen Díos tjechón —ichro ch'an.
17 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Díos sincheñao ti jaha, Simón xjeen Jonás, kixin nijnko chojni
kjuakoha tíha. Jehó T'aná itjen nkaya nkajní mé kjuakoha. 18 Méxra
ndáxrjan kixin jaha mé Pedro mé t'axrjexín kixin tíha ijnko "ixro", la
chritaón ti ixro mé sit'ána ti ninko kuéntana, la ti kjuachaxin kuènté ti
kjuach'én[a] la tsjachahya sinchek'itjáña. 19 *La tsotjahá ti llave kuènté ti
kjuachaxin nkaya nkajní, la kaín ti nkehe tsjájonhña kjuachaxin tsohen
chjasintajni la kjaxin nkaya nkajní tsochóntahya kjuachaxin tsohen.
Andá kaín ti nkehe tsjánjua kjuachaxin tsohen ntihi chjasintajni la kjaxin
nkaya nkajní siín kjuachaxin tsohen.
20 Ndá ti ó kjuixin la ch'in Jesús k'ueetueehen ti sin k'uájiko kixin
tsochenkahya ninkexró kixin jehe ch'an mé ti Cristo.

Jesús chrónka kixin its'en

(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

21 Ndá ch'in Jesús kjuankíxin chenka ti sin k'uájiko kixin ticháxin sátsji
ch'an Jerusalén la ntiha ti sin t'etoan kuènté ninko la ko ti sin nchat'á
tjetoan la ko ti sin tjako ley mé sinchekjasóte sin ti jehe ch'an. La chrónka
ch'an kixin ts'óñá sin ch'an, kjánchó níxin ñao la tsoxechón ch'an.
22 Andá ch'in Pedro mé kuakitsjentá ch'an ti ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:
—Díos tsjajonhña kjuachaxin kixin xikaha tsohan, Ìnchéni, kixin jaha
la xitjahya tsjasóte —ichro ch'in Pedro.

---

[a] **16:18** ***kjuach'én*** muerte

16:14: Mt. 14:1, 2; Mr. 6:14, 15; Lc. 9:7, 8. **16:16:** Jn. 6:68, 69. **16:19:** Mt. 18:18; Jn. 20:23.

23 Andá ch'in Jesús kuinkátjíá la ndáche ti ch'in Pedro:
—Sátjixian ntihi, Satanás. Tjiatéhya ti nkehe tsona. Jaha la tjinkaoan
chrók'uinkakohén ti nkehe tjinkaon Díos la tjenkayáxinhña éxi
tjenkayáxin Díos kixin tjénkayáxian éxi tjenkayáxin chojni ó —ichro
ch'in Jesús.
24 *Ndá ch'in Jesús nixjehe íso ti sin k'uájiko, la ndáchro:
—Ti nkojinra tjinkáonra tsochrehéra ti janhan la ticháxin tsitohéra
kaín ti nkehe tjaké asánra, la tsamára ti ntacruz kuèntára, ndá
tsochrehéra ti janhan. 25 *Kixin ti nkexro tjinkaon sinchekaá asén la
sinchek'itjáña sin. Andá ti nkexro hasta chrókjuinchek'itjáña asén
kixin tinkáchónki ti janhan mé tsaá sin. 26 ¿Nke tsohen chrókjuachara
chróchontara kaín ti nkehe siín chjasintajni, ndá chrókjuinchek'itjáñara
ti kjuachón? ¿O nkehe chrókjuènkara kixin chróchontara ti kjuachón?
27 *Kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsikao ch'an ti kjuachaxin ijié
kuènté It'é ch'an itjen nkaya nkajní la tsikao ch'an kaín ti sin ángel la
tsjenkehe ch'an nkojnko chojni éxi ti ixra kjuích'e sin. 28 Chaxín ndáxrjan
kixin nkojinra tjejora ntihi la naxa ts'enhñara ts'ikonjñara ti kjuachaxin
chónta ti Xjeen Díos k'óna Chojni ti ó tsikao ch'an ti kjuachaxin ijié
kuènté ch'an —ichro ch'in Jesús.

K'uíxitoxin nkexrín tsjehe Jesús

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 1 Ndá injon ñao chr'éxin, la ch'in Jesús sákjuiko ti ch'in Pedro,
Jacobo la ko ti kícho ch'an Juan, chritaón ijnko ijna imá noi.
2 Andá ntiha la k'uíkon sin kixin k'uíxitoxin nkexrín tsjehe ch'in Jesús.
Ti nkayakon ch'an la imá tjákini éxi ti ñao la ti iké ch'an la kótjóá éxi
ijnko xrohi t'inkaséña. 3 La xrínahña k'uíkon sin kixin ntiha itjen Moisés
la ko Elías tjejótjo sin ti ch'in Jesús.
4 Ndá ch'in Pedro ndáche ti ch'in Jesús:
—Ìnchéni, jína kixin tjejóni ntihi. Ti tjinkaoan la sich'énani iy'á
its'uan, ijnko kuèntá la ijnko kuènté Moisés la íjnko kuènté Elías —ichro
ch'an.
5 *Andá naxa tenixja ch'in Pedro, la ikui ijnko itji imá tjákini chritaón
ti ijna tjejó sin. La chríkjan ti itji mé kuíhin sin itén ijnko nkexro níxja,
ndáchro:
—Tíhi mé xjana. Imá tjuaha la ko chàna kixin itjen ch'an. Tihínra ti
nkehe tjako ch'an.

16:24: Mt. 10:38; Lc. 14:27. **16:25:** Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25. **16:27 a:** Mt. 25:31; **b:** Sal. 62:12; Ro. 2:6. **17:5 a:** Gn. 22:2; Sal. 2:7; Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:22; **b:** Dt. 18:15. **17:5:** 2Pe. 1:17, 18.

6 Ndá ti ó kuíhin ti sin k'uájiko ch'in Jesús xi̱kaha. La xrakja̱niani sin
nonte kixin imá chrakon sin. 7 A̱ndá kóchjina ch'in Jesús ti tjejó sin la
kuákóxi̱n ch'an ti jehe sin la ndáchro ch'an:
—Chrakonhñara, t'àyára.
8 La ti ó tsjehe sin la í kohya ninkexró. Jehó ch'in Jesús itjen.
9 Ndá ti ó k'uínkaji̱nxi̱n sin ti ijna̱ la ch'in Jesús k'ue̱to̱an, ndáchro:
—Ninkexró chenkahyara ti nkehe k'uíkonra hasta tsoxechónjña ti
Xje̱en Díos k'óna Chojni —ichro ch'an.
10 *Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—¿Nkekuènté ndáchro ti sin tjako ley kixin sa̱o itsi Elías ndá chr'éxi̱n
itsi ti nkexro tsaáxini? —ichro sin.
11 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Chaxín tíha, sa̱o itsi Elías kixin tsjasiyóxin ch'an kaín nkehe.
12 *Kjánchó ndáxrja̱n kixin Elías la chaxín ó ikui la kjuátso̱anhña sin, la
kjuínchekjasóte sin ch'an éxi kóxríhi̱n sin. Mé xi̱kaha sinchekjasóte sin ti
Xje̱en Díos k'óna Chojni kja̱xin —ichro ch'in Jesús.
13 Ndá xi̱kaha kienxín ti sin k'uájiko ch'an kixin nixja ch'an kuènté ti
ch'in Juan Bautista.

Jesús kjuínchekito̱he jína ijnko xjan chónta ncha̱kuén jínahña

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

14 Ndá ti ó kjuíji sin ti siín itsjé chojni la kóchjina ijnko nkexro ti itjen
ch'in Jesús la kjuák'exín toch'in la ndáchro:
15 —Ti̱konoéhéni, tjinki̱tsa ti xje̱eni kixin níhi ch'an, t'aniáte ch'an.
Nchónhña vece la titsínkate ch'an xrohi la o̱ titsínkankí ch'an ìnta̱. 16 Ndá
k'uinkakian ch'an ntihi la ti sin xriko̱a la kjuachahya sin kjuínchekito̱he
sin jína.
17 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Jahara la chaxínhña titekáonra ti janhan la ko nduáhya
tjénka̱yáxinra. ¿Xá hasta nkesá tjinkáonra ts'ejóni? ¿Hasta nkesá tsjak'é
tsjákohára? Xrákoana ti xjan —ichro ch'an.
18 Ndá k'ue̱tue̱hen ch'an ti ncha̱kuén jínahña la ti ncha̱kuén jínahña
la tuénxín k'uaxrjexín ti chájan la kuíto̱he ch'an jína.
19 Ndá ti ó kjuixin sákjuí ti chojni, la kóchjina ti sin k'uájiko ch'an, la
kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—¿Nkekuènté kixin jeheni la kjuachahyani kuakitsjeni ti ncha̱kuén ti
jínahña? —ichro sin.
20 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:

17:10: Mal. 4:5. **17:12:** Mt. 11:14. **17:20:** Mt. 21:21; Mr. 11:23; 1Co. 13:2.

—Jahara la kjuáchahyara kuakítsjera ti nchakuén jínahña kixin kanhñó titekáonra ti janhan. Chaxín ndáxrjan kixin ti chrókuitekáonra ti janhan, kjónté intsíkoá éxi ijnko itje mostaza, la chróndáchera ti ijna í: “Sátjixian ntihi la sáchrokjui.” Mé xikaha kaín nkehe chrókjuachara chrókjuich'era ti chaxín chrókuitekáonra ti janhan. 21 Méxra ti tsakítsjera ijnko nchakuén jínahña la ticháxin tsonixjehéra Díos la sintehyara.

Jesús chronka ínaá kixin its'en

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

22 Naxa nkokoa ixri sin Galilea la ndáchro ch'in Jesús:
—Ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsotsé sin la ko tsjikaán sin ti siín ti chojni t'etoan, la sinchekjasóte sin ch'an 23 la ko ts'óñá sin ch'an. Kjánchó níxin ñao la tsoxechón ch'an ínaá —ichro ch'in Jesús.
Ndá ti ó kuíhin ti sin k'uájiko ch'an la imá k'uává sin.

Jesús kjuenka ti nkehe kjuanchia sin kuènté ninko

24 *Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an Capernaum la ti sin nchekjènki kuènté ninko mé kóchjinehe sin ti ch'in Pedro la kjuanchankí sin:
—Ti maestro kuèntá la, ¿á tjenkahya ch'an ti nkehe tjanchia ti sin nchekjènki kuènté ninko ní? —ichro sin.
25 Ndá kjuátehe ch'in Pedro, ndáchro:
—Jeén, tjenka ch'an.
Ndá k'uíxehen ch'an ti nchia tjejó ti íso sin la ch'in Jesús sao kjuanchankí, ndáchro:
—¿Jaha Simón, nkechrua? ¿Nkexro tjenka ti nkehe tjanchia ti sin t'etoan ntihi chjasintajni, á ti chojni chjasin ní o á ti sin tixin ókjé nketí? —ichro ch'in Jesús.
26 Ndá kjuátehe ch'in Pedro, ndáchro:
—Ti sin tixin ókjé —ichro ch'an.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti xikaha, la ti sin chjasén ntihi la ticháxinhña tjenka. 27 Kjánchó janhan la tjínkakonhña tsonínkaon chojni ntihi. Méxra sátjia ti ndañao sátjikoa ti ichjon chónta gancho tsexian koche la ntiha ité ti chjon chrínkí ti ndañao. Ndá ti koche saoxín tsotsé la takítjehé ti ir'ua va la ts'itja ijnko chichaon. Tíha la tsjacha tsjènka kaín ti tjásikáhan sin la ko ti tjasikéhén sin —ichro ch'in Jesús.

17:24: Ex. 30:13; 38:26.

¿Nkexro ti a̱ntsí tjetoan?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 1 *A̱ndá ti ña̱o a, ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjinehe sin
ch'an la kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—¿Nkexro ti a̱ntsí tjetoan ti t'e̱to̱axín Díos nkaya nka̱jní? —ichro sin.
2 Ndá ch'in Jesús k'uéye̱he̱ ijnko chájan la kjuák'e nko̱siñe ti tjejó sin,
3 *la ndáchro:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin ti ts'ónahñara éxi ijnko chájan la xitjahya
ts'ixe̱hénra ti t'e̱to̱axín Díos itjen nkaya nka̱jní. 4 Méxra̱ ti nkojinra
tso̱hnkehyara éxi ti chájan i, la a̱ntsí tsotjetoanra nkaya nka̱jní. 5 La
ti nkexro t'áyéhe̱ ijnko chájan kixin tinkáchónki ti janhan la éxi
chrók'uáyéhe̱ sin ti janhan.

Ti chojni tjasin ijie̱ mé tsjasóte

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

6 'Kjánchó ti nkexro tsjachròe ijnko ti chájan intsí tinkáchónki ti
janhan kixin tsjasin ijie̱ la ícha jína chrókjuincheteyá sin ijnko xro̱chre̱
iye ndá chrókjuakánkí sin nda̱ñao ni̱nka. 7 Itsjé ti nkehe siín chjasintajni
la tjachróe chojni kixin tsitekakuenhña sin Díos. Kjánchó nóa ti nkexro
tjasin ti nkehe tsjasixín chojni ijie̱.
8 *'Méxra̱ ti itjá o̱ to̱tá tjásixián ijie̱, la ícha jína chrókóchrínjña
chrók'ué ikjín. Ícha jína chróchónta ti kjuachón nkochríxín, kjónté it'o̱
itjá o̱ it'o̱ to̱tá ó chróchónta, ke ti yóí itjá o̱ yóí to̱tá ndá sátsjia ti síche
xrohi nkochríxín ts'ankahya. 9 *A̱ndá ti ikuan tjásixian ijie̱ la ícha jína
chrókuakitsjenkía chrók'ué ikjín. Ícha jína kjónté ijnko ikuan chróchónta
la chróchónta ti kjuachón, ke ti yóí ikuan chróchónta ndá sáchrókjuia ti
siín xrohi nkochríxín ts'ankahya.

Kjuíncheyóe̱xin Jesús ijnko kolélo tsík'itjáña

(Lc. 15:3-7)

10 *'Chrokjuénka̱yáxinhñara kixin ijnko xjantsí la kanhñó tjetoan.
Kixin chaxín ndáxrja̱n kixin nkaya nka̱jní la ti sin ángel kuènté ti xjan
ntsíntsí la nkochríxín tjejó sin ti itjen T'aná nkaya nka̱jní. 11 Ti Xje̱en
Díos k'óna Chojni la ikui kixin sinchekaá ti nkexro xrichroe.

18:1: Lc. 22:24. **18:3:** Mr. 10:15; Lc. 18:17. **18:8:** Mt. 5:30. **18:9:** Mt. 5:29.
18:10: Lc. 19:10.

12 ’¿Jahara, nkechrora? Ti ijnko chojni chónta ciento kolélo ndá
chrókjuinchek'itjáña ch'an ijnko va, la, ¿á chrókuítoehya ch'an ti
noventa y nueve va ti ijna ndá sáchrókjuikjeyá ch'an ti ijnko va k'uitjáña,
ní? 13 Andá ti chrókjuacha ch'an chrók'uitja ch'an ti íjnko va la antsí
chrókóchéhe ch'an kixin k'uitja ti kolélo, andá kanhñó chrókóchéhe
ch'an kixin tjejó ti noventa y nueve va kjuíchròehya. 14 Mé xikaha kjaxin
ti It'éni itjen nkaya nkajní la tjinkaon ch'an kixin chrók'uitjáñahña
ninkexró, kjónté ijnko chojni kanhñó tjetoan.

Chrok'uitjáñahanra ti ijie kjuasihanra íjnko nkexro

(Lc. 17:3)

15 *’Ti ijnko kichuara chrókjuit'ahara nkojín nkehe jínahña la
jahóra chrónixjehéra la chrókjuinchexraxinkáonra ch'an ti nkehe
nduáhya kjuích'e ch'an. Andá ti chrókjuachara chrónixjehéra ti
kichuara la í kohya kjuanínkaon. 16 *Andá ti tahya ch'an kuentá
ti nkehe ichrora la ndáchera ijnko o yaá sin tjikoara kixin tsihin
sin á chaxín titekakonhña ch'an. 17 Andá ti kjónté xikaha ndá naxa
tsitekakonhña ch'an, la chenkara ti sin tónkotsékoára ninko nkehe ti
ijie kjuasin ch'an, andá ti naxa tsitekakuenhña ch'an ti sin tónkotsé la
chrók'uíkonra ch'an éxi ijnko chojni tinkáchónkihya Díos o éxi ijnko
chojni nchekjènki.
18 *’Chaxín ndáxrjan kixin ti tsjájonhñara kjuachaxin tsohen nkojín
nkehe ntihi chjasintajni la kjaxin nkaya nkajní tsjajonhña Díos
kjuachaxin, la ti nkehe tsjájonra kjuachaxin tsohen ntihi chjasintajni la
kjaxin nkaya nkajní tsjajon Díos kjuachaxin tsohen.
19 ’Kjaxin ndáxrjan kixin ti yaára ntihi chjasintajni nkokoa
tsjenkayáxinra kixin tjanchehéra Díos ijnko nkehe tjinkáonra la jehe
ch'an tsjajon ch'an. 20 Kixin ti tjejó yaá o iy'á chojni nkokoa tsonkotséxin
sin nina la janhan tsjak'é nkosiñe ti tjejó sin.
21 *Ndá kóchjina ch'in Pedro la kjuanchankí, ndáchro:
—Ìnchéni, ¿nkekjaín vece chrók'uitjáñeheni ti ijie kjuasin ijnko
kíchóni? ¿Á yato vece ó ní? —ichro ch'an.
22 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Náhí, jehya yato vece ó, hasta setenta vece yato.

18:15: Lc. 17:3. **18:16:** Dt. 19:15. **18:18:** Mt. 16:19; Jn. 20:23. **18:21:** Lc. 17:3, 4. **18:22:** Gn. 4:24.

Ti yaá chojni síkán

23 ’Ti kjuachaxin kuènté Díos la yóhe̱ éxi ijnko rey tjinkaon tsjendoá
kuentá kuènté ti sin ch'ehe ixra̱. 24 Ndá ti ó kjuankíxin ch'an kuaka̱xi̱n
ch'an kuentá, la kjui̱ka̱o sin ijnko nkexro síká nchónhña millones
chichaon. 25 A̱ndá ti ch'in a mé chóntahya chichaon tsje̱nke̱he ti rey la ti
rey la k'ue̱to̱an kixin tso̱xi ti nkexro a la ko ti ichjién ch'an la ko ti xje̱en
ch'an la kja̱xin kaín ti nkehe kuènté ch'an ndá xi̱kaha tsoxenkaxín kaín
ti síká ch'an. 26 A̱ndá ti nkexro a, la kjuák'exín toch'in nkayakon ti rey la
chrónòa, ndáchro: “Ti̱konoéhéni, kjónté kja̱xon la tsje̱nka̱hani kaín ti
síkáhani.” 27 A̱ndá ti rey la kui̱konoéhe̱ ti nkexro a, la kjónté itsjé síká,
la kuíto̱he ch'an sákjuí. 28 A̱ndá ti ó sákjuí ch'an, la xéta ch'an ijnko ti
nkexro ch'eko ch'an ixra̱, la kja̱xin síkéhe ti jehe ch'an ciento denario. La
tsénkíhi ch'an isin ti nkexro a, la ndáche ch'an: “Tsjénka̱na ti nkehe síká
ní o̱ náhí”, ichro ch'an. 29 A̱ndá ti ch'in la kjuák'exín toch'in nkayakon ti
jehe ch'an la chrónòa ch'an, ndáchro ch'an: “Ti̱konoéhéni, kjónté kja̱xon
la tsje̱nka̱hani kaín ti chichaon síkáhani”, ichro ch'an. 30 A̱ndá ti nkexro
a la kui̱konoéhña ti nkexro a. La k'ue̱to̱an ch'an kixin ts'echjina ti nkexro
a hasta tsjixinjña tsje̱nka̱ kaín ti nkehe síká. 31 A̱ndá íso ti sin ch'exín ixra̱
k'uíkon sin xi̱kaha, la imá kóxakohen sin la sákjuichenka sin ti làmoé sin
nkexrín kóhen ti nkexro síká. 32 A̱ndá ti lamo mé k'ue̱to̱an tsjik'éye̱he̱ sin
ti nkexro a ndá ndáche ch'an: “Imá jínahña tjénka̱yáxian jaha. Janhan la
k'uitjáñana ti nkehe tjasikàna kixin chrónòa. 33 A̱ndá jaha la, ¿nkekuènté
kui̱konoéhña ti nkexro choxián éxi janhan kui̱konoáha?”, ichro ti lamo.
34 Ndá imá kónínkaon ch'an la k'ue̱to̱an ch'an kixin tsjasóte ti ch'in a,
hasta tsjixinjña tsje̱nka̱ kaín ti nkehe síká.

35 A̱ndá ch'in Jesús na̱xa̱ ndáchro:

—Mé xi̱kaha sit'ahara T'aná itjen nkaya nka̱jní ti kaínhña a̱sánra
ts'itjáñahanra ti ijie̱ tjasinhara nkojín kichuara —ichro ch'in Jesús.

Jesús kjuako kuènté ti t'itjíhi kícho chojni

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 1 A̱ndá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús kaín tíha, ndá sákjuixin ch'an
Galilea la kjuíji ch'an Judea tóhe ti nda̱río Jordán. 2 La itsjé chojni
chréhe̱ sin ch'an. La ntiha kjuínchekito̱he ch'an jína kaín ti chojni níhi.

3 A̱ndá iso ti sin fariseo mé kóchjina sin, kjuanchankí sin nkehe kixin
tsotsjehe sin nkexrín tsjate̱he ch'in Jesús, mé ndáchro sin:

—¿Á siín kjuachaxin tsjáke̱he̱ ijnko chojni ti ichjién kjónté chóntahya
ijie̱ ní? —ichro sin.

4 *Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Á kjuinchekuáxinhñara ti xroon itén Díos ndáchro kixin ti nkexro
kjuích'éna kaín chojni siín chjasintajni ti xránkíxixín, la ti nkexro a mé
“kjuích'éna ch'an chojnindoa la ko chojnichjin”? 5 *La ko ndáchro xroon:
“Ti chojnindoa la tsítọhe it'é la ko ìñé la tsákja ti ichjién, la yói sin ts'óna
sin éxi nkokọa chojni.” 6 Méxra í jehya yaá sin. Náhí. K'óna sin nkokọa
chojni la Díos kjuajon kjuachaxin kixin kónkojié sin, la chrók'uítọehya
kícho sin —ichro ch'an.
7 *Ndá ti sin fariseo mé kjuanchankí sin:
—¿Ndá nkexrín kixin Moisés la k'uẹtọan kixin ts'óna ijnko xroon
tsákja ti chojni ichjin ndá jína ts'itjíhi kícho sin? —ichro ti sin fariseo.
8 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Kixin jahara la imá icha asánra, ndá xikaha Moisés kjuajon
kjuachaxin kixin ts'óna ti xroon ts'itjíexín kichuara, kjánchó ti
xránkíxixín la xikahña kóhen. 9 *Méxra ndáxrjan kixin ti nkojín nkexro
tsjákẹhẹ ti ichjién kjónté kjuasinhña tjan ijiẹ, chóntahya tjan íjnko
chojnindoa, la ti nkexro la tjasin ijiẹ. La ko kjaxin ti ijnko nkexro tsákja
ijnko chojnichjin tsíkítsinkehe la kjaxin ijiẹ tíha.
10 Landá ti sin k'uájiko ch'in Jesús ndáchro sin:
—Ti tjajọnko kícho sin la ícha jína chrókótẹehya sin.
11 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Tsjéhya chojni tienxín ti nkehe i. Jehó ti nkexro kjuajon Díos
kjuachaxin kixin tsienxín. 12 Kixin siín chojni la tsíkọkjiéxién xitjahya
tsochónta ichjién. Íso sin la xrokjuahya tsákja kícho sin kixin chojni
tsíkjinchekjiankíhi sin, la ko íso sin la takjahya kícho sin kixin tjinkaon
Díos kixin jehó sin ts'ejó sin sich'ehe sin ch'an ixra. Ti sin tsjacha
tsitekaon tíhi la xikaha chrókuitekaon sin.

Jesús kjuíncheñao chájan

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

13 Ndá kjuikao sin iso xjan kixin tsjak'etja ch'in Jesús itja la sincheñao
ch'an xjan. Andá ti sin k'uájiko ch'an mé kónínkakohen sin ti nkexro
kjuikao ti xjan. 14 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Titọhéra tsọchjina xjan ti itjén janhan la t'ínkakuénhñara xjan kixin
ti kjuachaxin kuènté nkaya nkajní la yóhẹ éxi ti xjan i —ichro ch'an.
15 Ndá ti ó kjuixin kjuak'etja tja ch'an ti xjan la sákjuí ch'an.

19:4: Gn. 1:27; 5:2. **19:5:** Gn. 2:24. **19:7:** Dt. 24:1-4; Mt. 5:31. **19:9:** Mt. 5:32; 1Co. 7:10, 11.

Ijnko ndasoá rico

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

16 Ạndá ijnko ch'in ndasoá sákjuitsjehe ti ch'in Jesús la kjuanchankí
ndáchro:
—Maestro, jaha ijnko nkexro jína. ¿Xá nkehe chrókjuích'eni ndá
chrók'uitjani ti kjuachón nkochríxín? —ichro ch'an.
17 Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe, ndáchro:
—¿Nkekuènté ndáchrua kixin janhan la jína? Jehó nkokọa nkexro mé
jína, tíha mé Díos. Ạndá ti tjinkaoan tsochonta ti kjuachón nkochríxín la
titekaoan ti nkehe k'uẹtọan Díos —ichro ch'in Jesús.
18 *Ndá ndáchro ti ch'in ndasoá:
—¿Nkexéhe tíha?
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chrok'oñáhñara chojni, chrókjuacheéhyara kichuara, chrókueéhyara,
chrókjuịch'énehñara kjuach'ia ijnko chojni, 19 *chróchontehéra kjuasàya
ti it'ára la ko ìnára la ko chrótjuẹhéra kichuara éxi tjụéxinra ạsánra
—ichro ch'in Jesús.
20 Ndá ndáchro ti ch'in ndasoá:
—Kaín tíha la kjuínchexiteyáni ndesi k'uánkíni. ¿Xá nkehe ti nạxạ
t'itjáña? —ichro ch'an.
21 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ti tjinkaoan chaxín jína sịnchexiteyá la sátjia, nchekjia kaín ti
nkehe chonta, la nchekịtọnhén ti sin nóa. Ndá kaín ti nkehe tjete mé
tsochonta nkaya nkạjní. Ạndá ti ó tsjixin, ndá tsjihá, la chréhé ti janhan
—ichro ch'in Jesús.
22 Ndá ti ó kuíhin ti ch'in ndasoá xịkaha, la imá k'uává ch'an sákjuí
ch'an kixin imá itsjé nkehe tjete chónta ch'an.
23 Ndá ch'in Jesús chenka ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:
—Chaxín ndáxrjạn kixin ti chojni chónta itsjé nkehe tjete la imá ixrạ
ts'ixehen ti t'ẹtọaxín Díos itjen nkaya nkạjní. 24 Ínaá ndáxrjạn kixin ạntsí
xrạhya chrók'uatsínka ijnko kokamello ti tjexrja ijnko ntachika, ke ijnko
nkexro chónta itsjé nkehe chrók'uixehen ti itjen Díos t'ẹtọan.
25 Ndá ti sin k'uájiko ch'an ti ó kuíhin sin xịkaha la imá chrákon sin,
la kjuanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:
—Ti xịkaha la, ¿xá nkexro tsjacha tsaá? —ichro sin.
26 Ndá komá ch'in Jesús ti jehe sin la ndáchro ch'an:

19:18 a: Ex. 20:13; Dt. 5:17; **b:** Ex. 20:14; Dt. 5:18; **c:** Ex. 20:15; Dt. 5:19; **d:** Ex. 20:16; Dt. 5:20. **19:19 a:** Ex. 20:12; Dt. 5:16; **b:** Lv. 19:18.

—Ti chojni ó la tsjachahya sinchexiteyá tíhi. Kjánchó Díos la jína sich'e kaín nkehe, kixin Díos la kohya nkehe ixra̱ —ichro ch'an.
27 Ndá ndáchro ch'in Pedro:
—Ìnchéni, kaíni la kuítọheni kaín ti nkehe chóntani ndá chrého̱ni ti jaha. A̱ndá, ¿nkehe ts'áyého̱ni? —ichro ch'an.
28 *Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús ndáchro:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin ti ó itsi ti ña̱o tsọni̱xin kaín nkehe, la ti Xje̱en Díos k'óna Chojni tsjak'e ti trono la tsochónta kjuachaxin ijié la kja̱xinra chréhéra ti janhan la ts'ejotja̱xira teyó trono la si̱nchekitọexínra iji̱é kaín ti sin tsík'axrjeníxin ti teyó xje̱en ch'in Israel. 29 La ko kaín ti nkexro kuítọhe ndọe, la ko kícho ọ it'é ọ ìñé ọ ichjién, xje̱en ọ nọnte̱e kixin chréhe̱ ti janhan, la a̱ntsí ts'áyého̱ sin la ko kja̱xin tsochónta sin ti kjuachón nkochríxín. 30 *A̱ndá itsjé ti sin imá tjetoan ijie, la ti ña̱o a la kanhñó ts'e̱tọan sin. A̱ndá itsjé ti sin kanhñó tjetoan ijie la ti ña̱o a la imá ts'e̱tọan sin.

Kjuíncheyóe̱xin Jesús ijnko chojni ich'e xra̱

20 1 'Ti kjuachaxin t'e̱tọaxín Díos mé yóhe̱ éxi ijnko chojni chónta ixra̱ nọnte̱e la ijnko nchítjen k'uaxrje sákjuikjeyá iso chojni tsotjá ti ito uva tsík'óna. 2 Ndá ti k'uitja ch'an ti sin sich'e ixra̱ la ikjo sin kixin nkojnko denario tsje̱nka̱ ch'an ti ña̱o kixin ti ixra̱ sich'e sin landá k'ue̱tọan ch'an kixin sátsji sin ti nọnte̱e ch'an. 3 Ndá chr'éxi̱n éxi ijnko las nueve nchítjen ndá sákjuí ch'an ndasin la k'uíkon ch'an íso sin tjejó ntiha chóntahya sin ixra̱. 4 La ndáche ch'an sin: "Kja̱xinra sátjira ich'era ixra̱ ti nọnta̱na la tsjénka̱hára jína", ichro ch'an. Landá jehe sin la sákjuí sin. 5 A̱ndá ti ìnché ti nonte la ínaá sákjuí ch'an éxi chonkíxin la na̱xa̱ k'uitja ch'an íso sin sich'e ixra̱, la ti las tres kójín la xi̱kaha k'uaxrje ch'an la xík'itja ch'an íso sin. 6 A̱ndá éxi las cinco kójín la na̱xa̱ sákjuí ch'an ndasin ínaá la k'uitja ch'an íso chojni tjejó ntiha la kjuanchankíhi ch'an sin: "¿Nkekuènté tjejora ntihi kuenté ña̱o la ch'ehyara xra̱?", ichro ch'an. 7 Ndá ndáchro sin: "Kixin ninkexró tjajonhña xra̱ sich'eni", ichro sin. Ndá ndáchro ti ch'in chónta nonte: "Kja̱xinra sátjira ich'era xra̱ ti nọnta̱na la tsjénka̱hara jína", ichro ch'an. 8 *A̱ndá ti ó kóndanonte la ti ìnché ti nonte mé k'uéye̱he̱ ti ch'in t'e̱tọan sítóhen ixra̱, la ndáchro: "T'eyehé kaín ti nkexro ich'e xra̱ la tjénke̱hé sin. Tjankíxixián ti chojni kjuixixín k'uíxehen xra̱ la chr'éxi̱n tjénke̱hé ti sin sa̱oxín k'uíxehen xra̱", ichro ch'an. 9 A̱ndá kóchjina kaín ti sin k'uíxehen kjuích'e ixra̱ ti las

---

19:28 a: Mt. 25:31; **b:** Lc. 22:30. **19:30:** Mt. 20:16; Lc. 13:30. **20:8:** Lv. 19:13; Dt. 24:15.

cinco kójín la nkojnko sin k'uáyéhe sin nkojnko denario. [10] Ndá kjuixin ti
ó kóchjina ti sin k'uíxehen nchítjen, la kjuénkayáxin sin kixin antsí itsjé
tsjacha sin. Kjánchó kjaxin sin k'uáyéhe sin nkojnko denario ó. [11] Andá
ti ó kjuixin xenkehe sin la kjuankíxin kónínkaon sin la kjonta sin ìnché ti
nonte, [12] ndáchro sin: "Ti sin ikui kjuixixín la kjuích'e sin ixra nkokoa
hora landá kjaxin sin xenkehe sin nkokón éxi jeheni. Landá jeheni la
kjuích'eni xra kuenté ñao kjónté imá sóa", ichro sin. [13] Andá kjuátehe
ìnché ti nonte, ndáche ijnko ti jehe sin: "Janhan la kjuit'ayahyara
ninkehó. Ó kuitoexíni kixin nkojnko denario tsjénkahara ti ñao. [14] Méxra
tákjára ti chichakoanra la sátjira. Andá janhan la tsjénkaha ti nkexro
k'uíxehen kjuixixín éxi kjuénkahára kixin xikaha tjínkaoan. [15] Janhan
chichakona tíha la, ¿xá chontahya kjuachaxin xikaha tsjénkaha sin ní?
¿Nkekuènté tóchjinoxínhanra kixin xikaha kjuénkaha sin?", ichro ch'an.
[16] *Ndá kjuixin ndáchro ch'in Jesús: —Mé xikaha ti sin kjuixixín mé
sao sin ts'ejó sin, andá ti sin sao mé tsjixixín ts'ejó sin, kixin nchónhña
chojni k'ueyaha, kjánchó tsjéhya sin k'uitja —ichro ch'in Jesús.

Ínaá chronka Jesús kixin its'en

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

[17] Ndá ti ó sákjui sin Jerusalén la ch'in Jesús k'uaxrjentáko teyó ti sin
k'uájiko la ndáchro:
[18] —Ijie la sátsjini Jerusalén, la ntiha mé tsotsé sin ti Xjeen Díos k'óna
Chojni la tsjikéhen sin ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin tjako ley. Ndá
jehe sin la ts'etoan sin kixin its'en ch'an. [19] Ndá tsjiko sin ch'an ti siín ti
chojni jehya judío la jehe sin tsjanoá sin ch'an la ko tsjate sin ch'an
la tsjak'enkani sin ch'an jnko ntacruz, kjánchó níxin ñao la tsoxechón
ch'an ínaá —ichro ch'in Jesús.

Ti nkehe kjuanchia ìñé Jacobo la ko Juan

(Mr. 10:35-45)

[20] Andá ti ìñé ch'in Jacobo la ko Juan xjeen ch'in Zebedeo, mé kjuikao
tjan ti xjeen tjan, la kjuák'exín tjan toch'ín tjan nkayakon ch'in Jesús la
chrónoéhe tjan ti jehe ch'an. [21] Ndá ch'in Jesús kjuanchankí ndáchro:
—¿Nkehe tjinkaoan?
Ndá kjuátehe tjan, ndáchro tjan:
—T'étoan kixin ti ó tsjak'e ti ts'étoanxián la yaá ti xjana chrók'uejó sin
ti tsjak'e jaha, ijnko la ti itjá chjina la ti íjnko la ti itjá ikjon —ichro tjan.

20:16: Mt. 19:30; Mr. 10:31; Lc. 13:30.

22 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Jahara la noahñara nkehe ti tjánchíára. ¿Á chrókjuachara chrók'uira ti nkehe itsjá its'ia janhan ní, la ko á chrókjuachara chrókuikitera éxi tsikitia janhan ní? —ichro ch'an.
Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:
—Jeén, tsjachani —ichro sin.
23 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín, kjónté tsjachara its'ira ti nkehe itsjá its'iá la ko tsikitiara éxi tsikitia janhan, kjánchó janhan la xitjahya tsjánjua kjuachaxin kixin ijnkora chrókjuak'era tjaná chjina ó tjaná ikjon kixin janhan la chontahya kjuachaxin tsjánjua tíha. Jehó T'aná itjen nkaya nkajní mé nohe ch'an nkexro tsíkjeyá ch'an ts'áyéhe tíha —ichro ch'in Jesús.
24 Ndá ti ó kuíhin ti ite sin kixin xikaha tsíkjanchia ti ìñé ch'in juan la ko Jacobo, la kónínkakohen sin ti yaá sin a. 25 *Andá ch'in Jesús k'uéyehe ch'an ti jehe sin, la ndáchro ch'an:
—Jahara ó nohara kixin ti sin t'etoan chjasintajni la imá t'etuehen sin kaín chojni la ti sin t'etoan mé imá nchejié asén sin kixin ihyé sin. 26 *Kjánchó jahara la xikahña chrókjuich'era. Náhí. Ti nkojinra tjinkáonra antsí chrókuétoanra la antsí chrókjuínkitsara ti íso sin. 27 Andá ti nkojinra tjinkáonra chrókuétoanra mé ticháxin senó chrókjuákoxinra chrókjuich'ehéra ixra kichuara. 28 Mé xikaha ti Xjeen Díos k'óna Chojni la kuihya kixin chojni chrókjuích'ehe ixra. Náhí. Ikui ch'an kixin sich'ehe ch'an chojni ixra la ko ts'enyákohen ch'an itsjé chojni kixin tsaá sin —ichro ch'an.

Yaá chojni t'ikonhña kuitohe jína

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Ndá ti ó k'uaxrjexín sin Jericó la itsjé chojni chréhe ti ch'in Jesús.
30 Andá chrínta ntia mé tjejótjaxin yaá chojni t'ikonhña. La ti ó kuíhin sin kixin k'uatsínka ch'in Jesús ntiha la kjuankíxin k'óyako sin k'uéya sin, ndáchro sin:
—Jaha tsík'axrjeníxian David, tikonoéhéni —ichro sin.
31 Andá kaín ti chojni chréhe mé nínkaon sin ndáche sin ti chojni t'ikonhña kixin tsotání sin.
Ndá ti sin t'ikonhña la antsí itsen k'uéya sin, ndáchro sin:
—Jaha tsík'axrjeníxian David, tikonoéhéni —ichro sin.
32 Ndá ch'in Jesús kjuák'echóhen la k'uéyehe ti chojni t'ikonhña la kjuanchankíhi, ndáchro:
—¿Xá nkehe tjinkáonra sit'a? —ichro ch'an.

20:25: Lc. 22:25, 26. **20:26:** Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26.

33 Ndá jehe sin, ndáchro sin:
—Tjinkaoni ts'ikoni —ichro sin.
34 Ndá ch'in Jesús kuikonoéhe ti jehe sin la itsé ch'an ti ikon sin. Ndá tuénxín k'uíkon sin la chréhe sin ti jehe ch'an.

Jesús k'uíxehen Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 1 Ndá ti ó kóchjina sin Jerusalén, kjuíji sin ti chjasin intsí it'in Betfagé itjen chjinaxón ti ijna Olivo. Ndá ch'in Jesús k'uetuehen ch'an yaá ti sin k'uájiko ch'an, 2 ndáchro ch'an:
—Sátjira ti chjasin intsí itjen tóhe. La ntiha ts'itjára ijnko kolócho tjechroé la ko ijnko kolóchóxjan. Tjasintankehéra va, la tsjíkuanara va ntihi. 3 Andá ti nkojín nkexro tsjanchankí nkekuènté tjasintankehéra va la ndáchrora kixin Ìnchéni ticháxihin va, kjánchó chr'éxin la ó tsjikaáni va, ichrora —ichro ch'in Jesús.
4 Mé xikaha kóhen kixin tsoxiteyá ti nkehe ndáchro ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:
5 *Ndáchera ti chojni chjasin Sión:
"Tsjehéra ó ikui ti Rey kuèntára.
Nkehya ch'an, la tjekjen ch'an ijnko kolócho,
ijnko kolóchóxjan, xjeen ijnko kolócho tamá nkehe."
6 Ndá ti yaá sin la sákjuí sin la kjuínchexiteyá sin ti nkehe k'uetoan ch'in Jesús. 7 Ndá kjuikao sin ti kolócho la ko ti xjeen va la kuakitsje sin ti ika t'itsáte sin la kjuínchekamá sin va, ndá kjuák'ekjen ch'in Jesús. 8 Ndá itsjé chojni kuakitsje sin ti ika t'itsáte sin la kjuendoá sin tinkák'ekjínxin sin ti ntia ts'atsínka ch'in Jesús. Iso sin la xraá sin kajni la ko chaon ntayoa tsíkóchríjin sin la tinkákjasin sin ti ntia ts'atsínka ch'an. 9 *Andá kaín ti chojni sítaón ntia la ko ti chojni chréhe nóton ch'in Jesús la kjuankíxin itsje sin, ndáchro sin:
—Chjéheni kjuasáya ti nkexro k'uaxrjeníxin David. Jína ti nkexro kjuixin kjuachaxíen ihnié Ìnchéni. Chjéheni kjuasáya Díos itjen nkaya nkajní —ichro sin, itsje sin.
10 Ndá ti ó k'uíxehen ch'in Jesús Jerusalén, la kaín ti chojni tjejó ntiha kóxakohen sin kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—¿Xá nkexro tíhi? —ichro sin.
11 Ndá íso sin kjuátehe, ndáchro:
—Ti nkexro í mé Jesús, ti nkexro chronka itén Díos, tsíkjixin Nazaret nonte Galilea —ichro sin.

21:5: Zac. 9:9. **21:9:** Sal. 118:25, 26.

Jesús kjuínchetjóá ti nı̱nko

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 A̱ndá ch'in Jesús k'uíxehen ti nı̱nko, la kuakitsje ch'an kaín ti
chojni nchekji nkehe la ko ti chojni t'e̱na nkehe. La k'óxítjen ch'an ti
mesa tjinkíxin sin chichaon la ko ti silla tjejókjen ti chojni nchekji
kontóá. 13 *La ndáchro ch'an:
—Ndáchro xroon itén Díos: "Ti ndo̱na[a] mé it'in nchia tsochjéxini Díos
kjuasáya." A̱ndá jahara, tsíkjı̱ch'énara itjue̱é xíche̱e —ichro ch'in Jesús.
14 Ndá nkaxehen nı̱nko mé kóchjina iso chojni t'ikonhña la ko iso
chojni xitjahya itji la kjuínchekito̱he ch'an jína. 15 A̱ndá ti sin ncha̱t'á
t'e̱to̱an la ko ti sin tjako ley k'uíkon sin kaín ti nkehe kjua̱ko̱xı̱n ch'an la
ko kuíhin sin kixin iso chájan itsje sin nkaxehen nı̱nko, ndáchro sin:
"Chjéheni kjuasáya ti nkexro tsík'axrjeníxin ti Rey David", ichro sin.
Ndá kuíhin ti sin ncha̱t'á xı̱kaha, la imá kónínkaon sin 16 *la nixje̱he̱ sin
ti ch'in Jesús, ndáchro sin:
—¿Á tihín ti nkehe itsje ti chájan ní? —ichro sin.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Jeén, kuı̱ha̱n, ¿xá kjuı̱nchekuáxinhñara ti xroon itén Díos? Ndáchro:
Jaha kjuánjua kjuachaxin kixin ti chájan la ko ti ixjan na̱xa̱ takí
mé tsotsje sin la tsjikosáyana sin
—ichro ch'in Jesús.
17 Ndá kuíto̱he ch'an sin, la k'uaxrjexín ch'an Jerusalén la sákjuí ch'an
Betania la ntiha ko̱k'éexin ch'an.

Jesús kónínkakohen ijnko inta to higo

(Mr. 11:12-14, 20-26)

18 A̱ndá ti ó kóña̱o la ikjan sin Jerusalén la ti ó k'uejóyá sin ntı̱a, la
ch'in Jesús ik'uén ch'an kjinta. 19 Ndá k'uíkon ch'an itjen ijnko nta t'óna
to higo chrínta ntı̱a. La sákjuitsjehe ch'an ti inta, la k'uíkon ch'an kixin
chontahya ninkehó ito, jehó chaon yoa ó chónta. A̱ndá ndáche ch'an ti
inta:
—Jaha nkochríxín í ts'ónahña ito.
Ndá ti inta la tuénxín xámá. 20 A̱ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús k'uíkon
sin xı̱kaha kóhen ti inta, la chrákon sin kjuanchankí sin:
—¿Nkekuènté kixin tuénxín xámá ti inta t'óna to higo i? —ichro sin.
21 *Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:

---

[a] **21:13** ***ndo̱na*** mi casa

21:13: Is. 56:7; Jer. 7:11. **21:16:** Sal. 8:2. **21:21:** Mt. 17:20; 1Co. 13:2.

—Chaxín ndáxrjan kixin ti chaxín tsitekáonra Díos la jehya jehó ti inta a xikaha chrókjuich'ehéra. Náhí. Kjaxin chrókjuachara chrók'uétuehénra ti ijna i, chróndáchrora: “Sátjixian ntihi tíkjiankiá ndañao”, la xikaha chrókóhen. 22 Ti chaxín titekáonra Díos, la kaín ti nkehe tsjanchehéra ch'an la ts'ayéhéra —ichro ch'in Jesús.

Ti kjuachaxin chónta Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Ndá ch'in Jesús k'uíxehen ch'an ti ninko. Ndá ti ó tetjako ch'an, la kóchjina iso ti sin nchat'á t'etoan la ko iso ti sin táda judío t'etoan la kjuanchankíhi sin ch'an, ndáchro sin:

—¿Nke kjuachaxin chonta kixin xikaha ich'e tíhi? La ko, ¿nkexro tjáha ti kjuachaxin kixin xikaha ch'e? —ichro sin.

24 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Kjaxin janhan tsjánchánkíhara ijnko nkehe; ti tsjatehera, la janhan tsotjonkara nke kjuachaxin chonta kixin xikaha it'a. 25 ¿Nkexro k'uetuehen ti ch'in Juan kixin tsikite ch'an chojni? ¿Á Díos ní o chojni ó? —ichro ch'in Jesús.

Ndá jehe sin ikjo kícho sin, ndáchro sin:

—Ti tsondáchroni kixin Díos tsík'etuehen ti ch'in Juan, ndá tsjanchankí ch'an nkekuènté kuitekakuenhñani ch'an. 26 Andá ti tsondáchroni kixin chojni ó tsík'etuehen ch'an, la chrakoni kixin kaín sin la titekaon sin kixin ch'in Juan la nixja itén Díos —ichro sin.

27 Andá kjuátehe sin, ndáche sin ti ch'in Jesús:

—Noehñani nkexro tsíchr'án ch'an —ichro sin.

Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—Kjaxin janhan tsoxrjankahya nkexro kjuajon kjuachaxin kixin xikaha it'a —ichro ch'an.

Jesús kjuíncheyóexin éxi yaá xjan

28 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—¿Nkehe tjénkayáxinra? Ijnko chojni chónta yaá xjeen, la ijnko ñao nixjehe ch'an ijnko ti xjan, ndáchro ch'an: “Xjeeni, sátjia ich'e ixra ti nonteeni takjíña ti to uva siín”, ichro ch'an. 29 Ndá kjuátehe ti xjan ndáchro: “Náhí, tjinkakonhñani itsjini ntiha.” Andá chr'éxin la kjuinkí ch'an ti nkehe kjuénkayáxin ch'an la sákjuikjich'e ch'an ixra. 30 Andá ti ch'in táda la chr'éxin sákjuitsjehe ch'an ti íjnko xjan la kjaxin xikaha k'uetuehen ch'an la ti ixjan la ndáchro: “Jeén, ó sátsjini”, ichro ch'an. Landá chaxínhña ikjuí ch'an —ichro ch'in Jesús.

31 Ndá kjuanchankí ch'in Jesús ndáchro:
—¿Nkexéhe ti yaá xjan kjuínchexiteyá ti nkehe k'ue̱tue̱hen ti it'é?
Ndá ndáchro sin:
—Ti xjan sa̱o —ichro sin.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin ti sin nchekjènki̱ la ko ti chojnichjin chónta nchónhña chojnindoa la ícha sa̱oxín sin ts'ixehen sin ti itjen ti kjuachaxin t'e̱to̱axín Díos ke ti jahara. 32 *Kixin ch'in Juan Bautista mé ikui kixin tsja̱ko̱hara nkexrín chrók'uejora, ndá jahara la kuitekákonhñara ti nkehe chrónka ch'an. A̱ndá ti sin nchekjènki̱ la ko ti chojnichjin chónta nchónhña chojnindoa mé kuitekaon sin. A̱ndá jahara, kjónté k'uíkonra xi̱kaha, la kjuitóxi̱nhñara ti nkehe tjénka̱yáxinra la ko kuitekákonhñara —ichro ch'in Jesús.

Ti chojni ch'e xra̱ nduáhya tjenka̱yáxin

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Tihínra ijnko nkehe si̱ntayóa̱xián. Ijnko nkexro mé kjue̱nka̱xin itsjé nta to uva ti no̱nte̱e. La kjuích'énehe ch'an korra la ko ijnko tòye̱ kixin ts'éña sin ti ito uva. La kja̱xin kjuích'éna ch'an ijnko tja̱t'o̱ noi kixin tsi̱t'ótjen ch'an tsotsjehe ch'an nkuíxín.
'A̱ndá chr'éxi̱n kjuínchekjen ch'an ti nonte a iso ti sin ich'e xra̱, ndá sákjuí ch'an ikjín. 34 A̱ndá ti ó kjuixraká ti ña̱o tsotjá sin ti ito, ndá ichr'án ch'an iso ti chojni ch'ehe ch'an ixra̱ kixin tsjikjanchehe sin ti sin t'ayakohen ti nonte a, ti ito tóhen ch'an tókan. 35 Kjánchó ti sin t'ayakohen ti nonte la itsé sin ti chojni a, la kjuate sin, íjnko la k'óñá sin a̱ íjnko la ixro̱ kjuatexín sin. 36 A̱ndá chr'éxi̱n la ti ìnché ti nonte la xíchr'án ch'an íso chojni, a̱ndá ti sin t'ayakohen ti nonte la kja̱xin xi̱kahó kjuích'ehe sin.
37 'Ndá áxri kjuénka̱yáxin ch'an ndáchro ch'an: "Tsochr'án ti xja̱na, kjá ti ó ts'ikon sin kixin jehe ch'an la tsochóntehe sin kjuasàya", ichro ch'an. 38 Kjánchó ti ó k'uíkon ti sin t'ayakohen ti nonte ti xje̱en ch'an, la ómó kjuénka̱yáxin sin ndáchro sin: "Ti ch'in i la jehe ch'an tsíto̱ehe ch'an kaín ti nkehe i. Méxra̱ ts'óñáni ch'an kixin jeheni tsíto̱ekoni kaín ti nkehe kuènté ch'an", ichro sin. 39 Ndá xi̱kaha itsé sin ti nkexro a, la kuakitsjexín sin ti nonte la k'óñá sin ch'an —mé xi̱kaha ichro ch'in Jesús.
40 Ndá kjuanchankí ch'in Jesús, ndáchro:
—Nkehe tjénka̱yáxinra ti ó itsi ìnché ti nonte la, ¿nkehe sich'ehe ch'an ti chojni t'ayakuenxín ti nonte?

21:32: Lc. 3:12; 7:29, 30. **21:33:** Is. 5:1, 2.

41 Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:
—Kjá ti ó itsi ch'an la tsikonòehña ch'an ti chojni kjuénkayáxin ti
nkehe jínahña la ts'óñá ch'an sin la tsjeyá ch'an ókjé chojni sinchekjen
ch'an ti nonte. Tsjeyá ch'an ijnko chojni jína kixin tsjajon ti ito tsákja
ch'an ti ó tsixraká ti ñao tsotjá sin —ichro sin.
42 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Xá kjuinchekuáxinhñara ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé, ndáchro:
Ti ixro náxrjónhña kuítoenta ti sin ch'éna tjat'o,
mé ijie la k'óna ti ixro imá tjetoan.
Mé xikaha kjuakoxin Ìnchéni Díos,
la tíha mé ijnko kjuaxroan ijié k'uíkoni.
43 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Tjonkara kixin Díos la tsakítsjahara ti kjuachaxin kuènté ch'an, la
tsochjéhe ch'an ti sin chaxín jína ch'e xra. 44 Ti nkojín nkexro ts'itsínka
chritaón ti ixro i la tsokuen la ti ts'ánótjen ti ixro tsoxratja ijnko chojni
la ts'óna inche —ichro ch'in Jesús.
45 Andá ti ó kuíhin ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin fariseo
xikaha ndáchro ch'in Jesús, la kienxín sin kixin kaín ti ndáchro
ch'an, la kjuíncheyóexin ch'an kixin ti jehe sin. 46 Landá tjinkaon sin
chrókjuinchekjasóte sin ti ch'in Jesús, kjánchó chrákonhen sin ti chojni
kixin kaín sin titekaon sin kixin chaxín ti nkehe nixja ch'in Jesús la
kuènté Díos.

Jesús kjuíncheyóexin ti kia kótehe chojni

22 1 Ndá ch'in Jesús kjuankíxin nixja ch'an ínaá la kjuíncheyóexin
ch'an nkehe, ndáchro ch'an:
2 —Ti kjuachaxin kuènté Díos mé yóhe éxi ijnko rey kjuasin ijnko
kia kixin tsoteehe ti xjeen. 3 La k'ueetuehen ch'an ti sin ch'exín ixra kixin
tsíkákjín sin ti sin k'uéyehe ch'an, kjánchó jehe sin la tjinkakonhña sin
tsochjina sin. 4 Ndá xík'etuehen ch'an íso ti sin ch'exín xra, ndáchro
ch'an: “Chenkara ti sin k'ueyaha kixin kaín ti nkehe sinieni la ó
tjechóhen. Ó kuétoan ik'uén ti koxinta imá tsanka la kaín nkehe ó
síchóhen. Méxra chróxrakoa sin ti siín kia”, mé xikaha ichro ch'an.
5 Kjánchó ti sin k'uéyehe ch'an la ándosén sin. Ijnko sin la sákjuí sin
nonteee sin, íjnko sin la sákjuí sin íjnko ixra chónta sin. 6 Andá íso sin la
itsé sin ti sin kjuíjik'èya la kjuate sin hasta k'óñá sin. 7 Ndá ti ó kuíhin ti
rey xikaha la imá kónínkaon ch'an la k'ueetuehen ch'an ti soldado kuènté
ch'an kixin tsjik'óñá sin ti chojni kjuaya la ko tsjaka sin ti chjasén ti sin

---

21:42: Sal. 118:22, 23.

a. [8] Ndá chr'éxin k'uéyehe ch'an ti sin ch'exín xra la k'uetoan ch'an ínaá, ndáchro ch'an: “Kaín nkehe la ó síchóhen kixin ti nkexro tsotehe, la kaín ti sin k'ueyaha la kuítekakonhña sin la kjuihya sin. [9] Méxra sátjira ti ntia ijié la t'éyehéra kaín ti nkexro tsoxétara kixin itsji sin ti kia”, ichro ch'an. [10] Mé xikaha ti sin ch'exín xra la sákjuí sin la k'uéyehe sin kaín ti nkexro t'atsínka ntia, chojni jína la ko chojni jínahña la kaón ti nchia siín kia.

[11] ’Andá ti ó k'uíxehen ti rey kixin tsochóxin ch'an kaín ti nkexro kjuíji ti kia la k'uíkon ch'an kixin ijnko ti nkexro itjen ntiha la chóntahya ti ika jína kuènté kia. [12] Andá nixjehe ch'an, ndáchro ch'an: “Jaha, ¿nkexrín k'uixehén ti kia i, ti tsík'ítsahya ti ika kuènté kia?”, ichro ch'an. Ndá ti nkexro a la kjuátehya ninkehó. [13] *Andá ti rey la k'uéyehe ti sin ch'exín xra la ndáche ch'an sin: “Nchentetora toté ch'an la ko itja ch'an la itéra ch'an ndója ti sítie, ti tsotsjánka chojni la ko sinietaón chojni ñeno.”

[14] Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Nchónhña chojni k'ueyaha, kjánchó tsjéhya ti chojni tóchjinehe ti janhan —ichro ch'in Jesús.

Kuènté ti nkehe tsjenkehe sin gobierno

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

[15] Ndá ti sin fariseo mé sákjuí sin ókjé la nkokoa kjuénkayáxin sin nkexrín tsjachaxin sin ti ch'in Jesús kixin ách'e ichrén nkehe nduáhya tsonixja ch'an ndá tsjanchia sin ijie. [16] Ndá ichr'án sin iso ti sin ch'exín ixra la ko iso ti sin ch'ehe ixra ti ch'in Herodes la nixjehe sin ti ch'in Jesús, ndáchro sin:

—Maestro, noheni kixin ti nkehe ndáchrua la chaxín, la ko ndoá tjàkua ti ntie Díos, la jehya tsjejia nkexrín tjenkayáxin chojni kixin á jína sin o náhí. [17] Chronka nkehe tjénkayáxian. ¿Á jína chrókjuenkeheni ti gobierno romano ní, o náhí? —ichro sin kjuanchankí sin.

[18] Ndá ch'in Jesús ó nohe ch'an kixin nkojinxónhña tjenkayáxin sin, la ndáchro ch'an:

—Jahara nduáhya tjénkayáxinra. ¿Nkekuènté chrókjuáchaxinrani? [19] Tjákora ijnko ti chichaon tjènkara —ichro ch'in Jesús.

Ndá kjuakohe sin ch'in Jesús ti chichaon. [20] Ndá ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:

—¿Nkexro tjenkáni ti chichaon i, la ko nkexro ihnié chónta? —ichro ch'an.

[21] Ndá jehe sin kjuátehe sin:

—Kuènté César —ichro sin.

22:13: Mt. 8:12; 25:30; Lc. 13:28.

Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti xi̱kaha la chje̱héra César ti nkehe kuènté, a̱ndá ti nkehe kuènté Díos la chje̱héra Díos —ichro ch'in Jesús.
22 Ndá ti ó kuíhin sin xi̱kaha la chrákon sin la komá sin ch'an, ndá sákjuí sin.

Kuènté ti tsoxechón chojni

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 *A̱ndá ti ña̱o a, la kóchjina iso ti sin saduceo, jehe sin mé
titekakonhña sin kixin tsoxechón ti chojni tsík'en la xi̱kaha tjinkaon sin
chrókjua̱cha̱xi̱n sin ch'in Jesús la ndáchro sin:
24 *—Maestro, tsíndáchro Moisés kixin ti its'en ijnko chojni la na̱xa̱
itjen ti ichjién la tsík'ikonhña xjan, la ti kícho ti nkexro ik'uén mé tsákja
ti tjan k'án, a̱ndá ti tsochónta sin ijnko ixjan mé tíha la ts'óna éxi xje̱en
ti nkexro sa̱o ik'uén. 25 Ndá ntihi k'uejó yato sin nkoko̱a kícho sin. La
ti ch'in sa̱o mé kóte̱he̱ ch'an la ik'uén ch'an. La kóchóntahya sin xjan
landá ti tjan chjin mé kóte̱he̱ tjan ti ch'in yaáxin. 26 A̱ndá ti ch'in yaáxin
la kja̱xin ik'uén la ti ch'in níixin a kuákja ch'an ti tjan a, la xi̱kaha kóhen
ínaá. La kaín ti yato sin a kóte̱he̱ ti tjan a, la kaín sin ik'uén sin. 27 A̱ndá
chr'éxi̱n la kja̱xin tjan ik'uén tjan. 28 Ndá ti ó tsoxechón kaín ti chojni
tsík'en, ¿la nkexro ts'óna xìi tjan kixin kaín ti yato sin la kóte̱he̱ tjan?
—ichro sin kjuanchankí sin.
29 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Jahara la nduáhya tjénka̱yáxinra kixin noahñara nkehe ichro ti
xroon itén Díos la ko chonhñara ti kjuachaxin kuènté Díos. 30 Ti ó
tsoxechón ti chojni tsík'en la ninkexró í tso̱te̱ehya kixin kaín ti sin tsík'en
la ts'ejó sin éxi ti sin ángel kuènté Díos itjen nkaya nka̱jní. 31 Méxra̱ kaín
ti chojni tsík'en la tsoxechón, ¿á kjui̱nchekuáxinhñara ti nkehe ndáchro
Díos ní? Kixin ntiha la ndáchro: 32 *"Janhan mé ti Díos kuènté Abraham
la ko Isaac la ko Jacob." Ti Díos i, la jehya Díos kuènté chojni tsík'en.
Náhí. Ti Díos i, la Díos kuènté ti chojni tjejóchón —ichro ch'in Jesús.
33 Ndá ti ó kuíhin sin nkexrín kjuako ch'an la chrákon sin.

Ti nkehe imá tjetoan

(Mr. 12:28-34)

34 Ndá ti sin fariseo ti ó kuíhin sin kixin ninkehó kjuáte̱hya ti sin
saduceo ti kjuako ch'in Jesús, la kónkotsé sin la sákjuichréhe̱ sin ch'an.

22:23: Hch. 23:8. **22:24:** Dt. 25:5. **22:32:** Ex. 3:6.

35 La ijnko ti sin tjako ley mé tjinkaon ch'an chrókjuachaxin ch'an ti
ch'in Jesús la kjuanchankí ch'an:
36 —Maestro, ¿nkexéhe ti nkehe antsí tjetoan kuènté ti ley?
37 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—"Chrotjuehéra Ìnchéni Díos kaín asánra la ko kaín kjuaxrexinkaon
kuèntára." 38 Tíhi ti ley imá tjetoan la ko ti saoxín k'uetoan Díos.
39 *Andá ti yaáxin la tóyóhe la ndáchro: "Chrotjuehéra kichuara éxi
tjuéxinra asánra." 40 *Yaá ti nkehe i mé antsí tjetoan kuènté ti ley
tsík'etoan Moisés la ko ti nkehe kjuako ti sin k'uéchronka itén Díos ósé.

¿Xá nkexro it'é ti Cristo?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

41 Andá naxa nkokoa tjejó ti sin fariseo 42 la ch'in Jesús kjuanchankí
ndáchro:
—¿Nkehe tjénkayáxinra jahara? ¿Nkexro tsík'axrjeníxin ti Cristo?
Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Ti Cristo la tsík'axrjeníxin ti ch'in David.
43 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—¿Ndá nkexrín kixin Nchakuén Díos chrónkaxín David kixin Ìnché
ch'an ti Cristo? Ndáchro ch'in David xikihi:
44 *Ìnchéni Díos ndáche ti Ìnchéni:
"Tjak'étjaxian ti tjaná chjina,
hasta tsjixin tsjachahya kaín ti sin nínkakohan la tsondáchro
sin kixin jahuá ts'étoan."
45 Andá David ndáchro kixin Ìnché ch'an ti Cristo la, ¿xá nkexrín kixin ti
Cristo la chrók'óna xjeen ch'an? —ichro ch'in Jesús.
46 Andá ninkexró kjuátehya ti nkehe ndáchro ch'an, ndá ndesi ti ñao
a la chrákon sin la í ninkexró kjuanchankíhya ninkehó.

Ti nkehe nduáhya ich'e ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 1 Ndá chr'éxin nixjehe ch'in Jesús ti sin k'uájiko ch'an la ko ti
chojni k'uejó ntiha, ndáchro ch'an:
2 —Ti nkexro tjako ley la ko ti sin fariseo mé nohe sin tsochronkaxín
sin ti ley kjuako Moisés. 3 Méxra chrókjuinchexiteyára kaín ti nkehe
t'etoan sin la ko chrókuitekáonra, kjánchó chrókuankíehyara sin kixin
jehe sin la ijnko nkehe ndáchro sin la ókjé nkehe ich'e sin. 4 La ko

---

22:37: Dt. 6:5. **22:39:** Lv. 19:18. **22:40:** Lc. 10:25-28. **22:44:** Sal. 110:1.

t'ẹtuẹhen sin chojni kixin tsamá nkehe imá iye, ijnko nkehe ninkexró
tjachahya tamá. Ạndá jehe sin la ni ijnko ndedo itja sin nchekinkíhya
sin kixin chrókjuinkịtsehe sin ti nkexro a. 5 *Kaín ti nkehe ich'e sin la
kixin tjinkaon sin ts'ikon chojni la tsjikosáyehe ti jehe sin. Tóxrínhịn
sin tsjak'enkáni sin totjín sin la ko itja sin ijnko xroon sínixín itén
Díos, la ko tjasinkáni sin iké sin nkehe tjákịni. 6 Jehe sin la tjinkaon
sin ts'ejótjạxịn sin ti silla tjetoan ti ó itji sin ijnko kia la ko tjinkaon
sin ts'ejótjạxịn sin ti silla sạoxín tjejó nkaxehen nịnko. 7 La tjinkaon sin
kixin chrókjuikosáyehe chojni ti jehe sin ti ó tsoxéta sin ndasin la ko
tóxríhịn sin kixin tsondáchro chojni kixin maestro sin.

8 'Kjánchó jahara la tịtoéhyara kixin tsondáchro chojni kixin maestrora
kixin jahara la nkokón kichuara, la chontara nkokọa maestro, mé Cristo
tíha. 9 La chróndáchehyara nkojín nkexro it'ára ntihi chjasintajni,
kixin jahara la chontara nkokọa It'ára mé itjen nkaya nkạjní. 10 Kjạxin
chrókuịtọéhyara kixin chróndáchro chojni kixin jahara mé imá chontara
kjuachaxin, kixin jehó Cristo mé ti nkexro imá chónta kjuachaxin. 11 *Ti
nkexro ạntsí tjetoan mé chrók'óna éxi ti nkexro ch'ehe ixrạ íso chojni.
12 *Ti nkexro tjenkạyáxin kixin imá tjetoan la tsọntsí. Ạndá ti nkexro
nchenkehya la ạntsí tsotjetoan.

13 'Méxrạ nóara jahara maestro tjákora ley la ko jahara fariseo.
Nkojinxónhña tjénkạyáxinra. Tikjehéra ti puerta ts'ixexín chojni ti
t'ẹtọaxín Díos. Ạndá jahara la t'ixẹnhñara la ko tjájonhñara kjuachaxin
ts'ixehen ti sin tjinkaon ts'ixehen.

14 'Nóara jahara maestro tjákora ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña
tjénkạyáxinra. Jahara takítsjehéra ndọe ti chojni tsíkók'án ạndá isé
nixjehéra Díos kixin xịkaha ch'iyexínra chojni kixin jínara. Méxrạ ạntsí
tsjasótiara kixin xịkaha ich'era.

15 'Nóara jahara maestro tjako ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña
tjénkạyáxinra. Jahara la sátjira nkuíxín ndạñao la ko nkojnko chjasin
kixin tjinkáonra ts'itjára ijnko chojni tsinkáchónki éxi tinkachónkira,
ạndá ti ó tjachara tjachróera sin, la jehe sin ạntsí tsjasótexín sin ti xrohi
ts'ankahya nkochríxín ke jahara.

16 'Nóara jahara kixin t'étọanra, kjánchó ntakótánra.[a] Ndáchrora
kixin ti nkojín chojni tsondáchro kixin sich'e nkojín nkehe la ts'ákjexịn
ti nịnko la í tsicháxịnhña sinchexiteyá sin. Ạndá ti tsondáchro sin kixin
sich'e sin nkojín nkehe la ts'ákjexịn sin ti oro siín nkaxehen nịnko la
ticháxịn sinchexiteyá sin. 17 Jahara la imá lọntịra la ko ntakótánra.

---

[a] **23:16** ***ntakótánra*** *t'ikohña sin* ciegos

23:5 a: Mt. 6:1; **b:** Dt. 6:8; **c:** Nm. 15:38. **23:11:** Mt. 20:26, 27; Mr. 9:35; 10:43, 44; Lc. 22:26. **23:12:** Lc. 14:11; 18:14.

¿Xá antsí tjetoan ti oro o ti ninko?, kixin ti ninko la kótjuáxin ti oro.
18 Kjaxin ndáchrora: “Ti nkojín chojni tsondáchro sin kixin sinchexiteyá
sin nkojín nkehe la ts'ákjexin sin ti altar la ticháxinhña sinchexiteyá
sin. Andá ti tsondáchro sin kixin sinchexiteyá sin nkojín nkehe ndá
ts'ákjexin sin ti nkehe tjokehe sin Díos chritaón ti altar la ó ticháxin
sinchexiteyá sin ti nkehe ndáchro sin.” 19 Chojni ntakótán. ¿Á imá
tjetoan ti nkehe tsochjehéra Díos ní o á imá tjetoan ti altar?, kixin ti
altar mé tótjuáxin ti nkehe tsjájonra. 20 Kixin ti nkexro tsondáchro kixin
sinchexiteyá nkojín nkehe la t'ákjexin ti altar la jehya t'ákjexin jehó ti
altar ó. Kjaxin t'ákjexin sin kaín ti nkehe siín chritaón ntiha. 21 Andá ti
nkexro tsondáchro kixin sinchexiteyá jína ti nkehe la t'ákjexin ti ninko la
jehya t'ákjexin jehó ti ninko ó. Kjaxin t'ákjexin sin ihnié Díos itjen ntiha.
22 *Andá ti nkexro t'ákjexin nkajní la kjaxin t'ákjexin ti trono kuènté
Díos la ko ti nkexro tjet'etoan ntiha.
23 *’Nóara jahara maestro tjákora ley la ko jahara fariseo. Jahara
nkojinxónhña tjénkayáxinra. Chjehéra Díos ijnko ite parte kaín ti kaxroan
tsjiko ti nkehe inieni, ti menta, anís la ko comino. Kjánchó tahyara
kuentá ti nkehe imá tjetoan kuènté ti ley; mé tíha la chrókjuénkayáxinra
ndoá la ko chrókuikonoéhéra kichuara la ko chrókuinkachónkira Díos.
Tíhi la antsí tjetoan chrókjuinchexiteyára la ko kjaxin chrók'uitjáñahñara
ti íso nkehe. 24 Jahara la t'étoanra kjánchó ntakótánra. Jahara la
nchek'ánkíhíra, kjónté ijnko kochjisen intsí chónta ti nkehe its'ira, andá
t'ìnkara ijnko kokamello.
25 ’Nóara jahara maestro tjako ley la ko jahara fariseo. Nkojinxónhña
tjénkayáxinra. Jahara la nchetjóára chritaón ti vaso la ko ti plato, andá
ti nkaxehen la síkaón kjuachee la ko ti nkehe nduáhya. 26 Jahara chojni
fariseo imá ntakótánra. Sao nchetjóára nkaxehen ti vaso la ko ti plato,
ndá chr'éxin ti chritaón kjaxin.
27 *’Nóara jahara maestro tjako ley la ko chojni fariseo. Nkojinxónhña
tjénkayáxinra. Jahara la éxi ijnko tòye tsíxravá chojni, imá náxrjón
tsjehe ndója, andá ti nkaxehen la síkaón huésoe chojni la ko kaín
ti nkehe tjuáhya. 28 Mé xikaha jahara la t'ikoni éxi chojni jína, andá
nkojinxónhña tjénkayáxinra la ko tjénkayáxinra ti nkehe jínahñara.
29 ’Nóara jahara maestro tjako ley la ko chojni fariseo. Nkojinxónhña
tjénkayáxinra. Jahara la ch'énara tjat'o náxrjón chritaón ti tòye tsíxravá
ti sin k'uékjako itén Díos ósé la ko nchek'itsára chritaón ti tòye kuènté
ti sin jína asén. 30 La ndáchrora kixin ti chrók'uejora ti ñao k'uejó ti
sin tsík'axrjeníxinra la chrókjuínkitsahyara chrók'uen ti sin kjuako
itén Díos. 31 Kjánchó tjákoxinra kixin chaxín nkokón ti nkehe nduáhya

---

23:22: Is. 66:1; Mt. 5:34. **23:23:** Lv. 27:30. **23:27:** Hch. 23:3.

ich'era éxi kjuích'e ti sin a. 32 Méxra ijie la jahara nchekjintaxínra ti ixra
náxrjónhña kjuích'e ti sin k'uaxrjeníxinra.
33 *'¡Jahara tsík'axrjeníxinra konche! ¿Xá nkexrín chrókuaára ti ó
itsi ti tsjasótiara? 34 Méxra janhan tsochr'an chojni tsochronka itén
Díos la ko chojni imá nohe la ko chojni tsjako. Andá jahara la ts'oñára
sin la ts'ejoyánira sin ntacruz la íso sin la tsjatexínra sin nkaxehen ti
nchia xrakuexin ti sin judío la ko tsochrehéra sin nkojnko chjasin kixin
ts'oñára sin. 35 *Mé xikaha jahara tsamára ti ijie kixin ti sin jína k'uitjí
ijnié senó. Tsamára ti ijie ndesi ti ijnié Abel, ti nkexro jína, la ko kaín
ti íso sin hasta ik'uén Zacarías, xjeen Berequías, ti nkexro k'oñáxinra
chjino ti altar itjen nkaxehen ninko. 36 Chaxín ndáxrjan kixin kaín ti ijie
a, mé tsamá ti chojni siín ijie.

Tsjánka Jesús

(Lc. 13:34-35)

37 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Jerusalén, Jerusalén, jahara t'oñára ti sin tjako itén Díos la chjehéra
ixro ti sin ichr'án ch'an ikui chrókjuínkitsara. Nchónhña vece tjínkaoan
chrókónkotséra la chrók'uayakohanra éxi ijnko kochíká t'ayakohen ti
xjeen chrínkí ti kañeñee, mé xikaha tjínkaoan chrók'uayakohanra,
kjánchó tjinkákonhñara. 38 *Ndá ijie la Díos la tsítohe ti jahara.
39 *Ndáxrjan kixin í ts'ikonhñara ti janhan ínaá hasta tsjixrakájña ti ñao
tsondáchrora: "Imá jína ti nkexro kuixin kjuachaxíen ihnié Ìnchéni",
—mé xikaha ichro ch'in Jesús.

Chrónka Jesús kixin tsoxika ti ninko

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 1 Ndá ti ó k'uaxjexín ch'in Jesús ti ninko la sáchrokjui ch'an, la ti
sin k'uájiko ch'an mé kóchjina sin kixin tsochóhen ch'an tsotsjehe
ch'an nkexrín náxrjón tsík'óna ti ninko. 2 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Tjejotsjehéra kaín tíha ní? Chaxín ndáxrjan kixin ijnko ñao la
ts'oya kuenté ti ninko i. Nijnko ixro ts'ejókjenhña kícho kixin kaín la
tsoxitjen —ichro ch'an.

23:33: Mt. 3:7; 12:34; Lc. 3:7. **23:35 a:** Gn. 4:8; **b:** 2Cr. 24:20, 21. **23:38:** Jer. 22:5.
23:39: Sal. 118:26.

Ti nkehe tso̱hen ti ña̱o tsjixixín

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Ndá chr'éxi̱n sákjui̱ sin chritaón ti ijna̱ Olivo la ch'in Jesús
kjuák'etja̱xi̱n la kóchjina ti sin k'uájiko ch'an la kjuanchankí sin:
—Chro̱nka nkesá tso̱hen tíha. ¿Nkexrín tso̱noexíni ti ó ts'inka la ko
nkexrín tso̱noheni ti ó itsi ti tsjeje̱ chjasintajni? —ichro sin.
4 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús ndáchro:
—Tsjehéra kixin ninkexró chrókjuit'ayahyara. 5 Kixin itsi itsjé chojni
ts'ákjexi̱n ni̱ná, tsondáchro: "Janhan mé ti Cristo", la itsjé chojni
sich'iyehe sin. 6 Ti ó tsinhínra tsondáchro chojni kixin ó siín guerra la ko
ts'ixin kjuachrakon kixin tsjajo̱nko kícho sin la chróchrakonhñara, kixin
ticháxi̱n xi̱kaha tso̱hen. Kjánchó na̱xa̱ ts'itjáñahña chjasintajni. 7 Ijnko
nación tsjajo̱nko íjnko nación la ko ijnko chjasin tsjajo̱nko íjnko chjasin.
La itsjé chjasin tso̱kjinta la ko ts'ixin ichin la ko ts'inki nonte nkuíxín.
8 La kaín tíhi la na̱ntá tsoxrankíxixón ti kjuatjoté ts'ikon chojni.
9 *'A̱ndá jahara la tsotsé chojni la tsjikaánra sin ti tjejó ti sin t'e̱to̱an
kixin sinchekjasótiara sin la ts'óñá sin ti jahara. La ko kaín chojni siín
chjasintajni tso̱nínkakohen sin ti jahara kixin tinkachónkira ti janhan.
10 A̱ndá ti ña̱o a, la itsjé sin tsíto̱he sin ti janhan, la í tsitekakonhña sin,
la ko tso̱nínkakohen kícho sin la ko ts'eka kícho sin ijie̱. 11 La itsi itsjé
chojni nduáhya tsjako la sich'iyehe itsjé chojni. 12 La ts'ixin nchónhña
nkehe jínahña la itsjé chojni la í tso̱tjue̱hya kícho. 13 *A̱ndá ti nkexro
tsjacha tsitekaon ti janhan hasta tsjeje̱ chjasintajni la tsaá sin. 14 A̱ndá ti
itan jína chronka nkexrín t'e̱to̱axín Díos mé ticháxi̱n tsihin kaín chojni
kuenté chjasintajni, la ti ó tsjixin ndá ts'itjáña ti chjasintajni.
15 *'A̱ndá jahara ti ó ts'ikonra kixin tsjixraká ti ña̱o tsjak'e ti nkehe
jínahña nkaxehen ti ni̱nko tjóá éxi tsíkjin Daniel, (ti nkexro nchekuáxin
la ticháxi̱n tsienxín), 16 ndá ti nkexro tjejó Judea la tsinká sin sátsji̱
sin chritaón ijna̱. 17 *Ti nkexro tjejó chritaón ndo̱e la í ts'inkajinhña
tsákja sin nkojín nkehe. 18 A̱ndá ti nkexro tjejóch'e xra̱ no̱nte̱e la í
tsokjanhña tsákja ti ika t'itsáte. 19 Nóa ti chojnichjin tjejóyá la ko nóa ti
nkexro tjejónchekakí ixjan ti ña̱o a. 20 Chrokjuanchehe sin Díos kixin
jehya ncẖakuén ikin[a] chrókóhen tíha la ko jehya ti ña̱o to̱k'éhe chojni.
21 *Kixin ti ña̱o a mé ts'ixin ijnko kjuachrakon imá ijié, ijnko kjuachrakon
nunca k'uixinhña ndesi xránkíxixín chjasintajni la ko ts'ixinhña ínaá.
22 Ti chrók'ue̱to̱anhña Díos kixin tjoka ts'atsínka tíha la chrókuaáhya

---

[a] **24:20** ***ncẖakuén ikin*** *ti nitjó imá ikin* invierno

24:9: Mt. 10:22. **24:13:** Mt. 10:22. **24:15:** Dn. 9:27; 11:31; 12:11. **24:17:** Lc. 17:31. **24:21:** Dn. 12:1; Ap. 7:14.

ninkexró. Kjánchó ts'ẹtọan ch'an kixin tjoka ts'atsínka ti kjuachrakon ijié kixin jehe ch'an mé imá tjuẹhe ch'an ti sin kjueyá ch'an.
23 ’Ạndá ti tsondáchro chojni: “Tsjehéra ntihi itjen ti Cristo”, ọ
“Tsjehéra ntiha itjen ch'an”, la chrókuitekákonhñara. 24 Kixin itsi itsjé
chojni tsondáchro kixin jehe sin mé ti Cristo, la ko itsi itsjé ti sin nduáhya
tjako la tsjasin sin kjuaxroan ijié la hasta tsjacha sich'iyehe sin kaín
chojni, kjónté ti sin tsíkjeyá Díos. 25 Ó senó xrjạnká ti nkehe tsọhen kixin
tsọnohara. 26 *Méxrạ ti tsondáchro chojni: “Tsjehéra itjen ch'an ntẹjẹ”,
la ts'axrjéhyara tsitsjehéra. Ọ ti tsondáchro chojni: “Tsjehéra ntihi tjemá
ch'an”, la chrókuitekákonhñara. 27 Kixin éxi ti tjónkíxín la t'ikon chojni
t'inkaséña ti tjịtọxin ñạo la t'axrjentá hasta ti tjiatóxin ñạo, mé xịkaha
ts'ikon chojni ti ó itsi ti Xjẹen Díos k'óna Chojni. 28 *Kixin éxi ti tjetsínka
ijnko iko tsík'en la ntiha tónkotsé ti kontẹxrjẹn.

Tsokjan ti Xjẹen Díos k'óna Chojni

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

29 *’Ạndá ti ó tsjixin ts'atsínka ti kjuachrakon ijié la ti ñạo la ts'ixitié,
la ti nitjó la í ts'inkaséñaxínhña. Kaín ti konotsé la ts'ánótjẹxịn nkạjní la
ko kaín ti nkehe siín nkaya nkạjní la ts'inki. 30 *La kaín chojni ts'ikon
tsịxịn nkạjní ti Xjẹen Díos k'óna Chojni. La kaín ti chojni chjasintajni la
tsochrakon sin la tsotsjánka sin ts'ikon sin kixin itsi ti Xjẹen Díos k'óna
Chojni, chríkjan ijnko itjị, tsịkạo ch'an ti kjuachaxin ijié kuènté ch'an.
31 Ndá Díos tsochr'án ti ángel kuènté kixin ts'ánoa ti trompeta kixin
tsọchjina kaín ti chojni tsíkjeyá Díos, tsjịxịn sin kanoé lado chjasintajni.
32 ’Chrok'uitjára ti nkehe sịntayóạxián kuènté ti inta t'óna to higo.
Ti ó t'aña ti ntahntẹ la ko t'ixin ti chaon yoa la nohara kixin í séhya
tsokjan ichrin. 33 Mé xịkaha ti ó ts'ikonra ts'ixin kaín tíha, la tsọnoaxínra
kixin í séhya tsokjan janhan. 34 Chaxín tjọnkạra kixin kaín tíhi tsọhen ti
nạxạ t'enhña ti chojni siín ijie. 35 Ti nkạjní la ko chjasintajni la ts'itjáña,
kjánchó ti itan kuéntạna la ts'itjáñahña nkochríxín.
36 ’Kjánchó ti ñạo la ko ti hora tsọhen tíha, la ninkexró noehña, ni ti
sin ángel tjejó nkaya nkạjní, ni ti Xjẹen Díos noehña, jehó ti It'é ch'an
mé nohe tíha.
37 *’Ti ó tsokjan ti Xjẹen Díos k'óna Chojni la tsọhen éxi kóhen ti ñạo
k'uékjak'e Noé. 38 Ti ñạo a ti nạxạ titẹéhya sin ìntạ la jína k'uejó sin,
kjónie sin la ko ik'ui sin, sítótẹhe sin hasta ti ó kjuixraká ti ñạo k'uíxehen
Noé ti ntabarco. 39 *Ạndá jehe sin la kienxínhña sin hasta ti ó k'uaniá

24:26: Lc. 17:23, 24. **24:28:** Lc. 17:37. **24:29 a:** Is. 13:10; Jl. 2:10, 31; 3:15; Ap. 6:12; **b:** Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:10; 3:15; **c:** Is. 34:4; Ap. 6:13. **24:30:** Dn. 7:13; Zac. 12:10-14; Ap. 1:7. **24:37:** Gn. 6:5-8. **24:39:** Gn. 7:6-24.

ichrin ndá ikui yeé ìntạ la k'uátjoá sin kaín sin. Mé xịkaha tsọhen ti ó tsokjan ti Xjẹen Díos k'óna Chojni. 40 Ạndá ti yaá chojni tjejóch'e ixrạ nonte la ijnko sin sátsjị, ạndá ti íjnko la tsítọhe. 41 Yaá chojnichjin tjejónchetsinka noa la ijnko sátsjị la ko ijnko tsítọhe.

42 ’Méxrạ chrók'uejotsjehera kixin noahñara nkehora la ko nkesá ts'inka janhan. 43 *Kjạxin chrókónohara tíhi, ti ijnko nkexro chrókónohe nkehora chrókui ijnko nkexro chrókueéhe, la chrókjuak'etsjehe ch'an chrókjuak'entá ch'an ti ndọe ch'an ndá xrokjuahya chrók'uixehen ti nkexro tjinkaon tseé. 44 Méxrạ jahara la jína chrók'uejora kixin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni la titàyạ itsié.

Ti nkexro jína ich'e ixrạ la ko ti nkexro náhí

(Lc. 12:41-48)

45 ’Ti nkexro chaxín jína ich'e ixrạ la ko nohe, la ti lamo la t'ẹtuẹhen kixin ts'ayakohen ti sin tjejó ti nchia kuènté ch'an la tsjajon nkehe sinie sin chjịntịi hora. 46 Náxrjón chéhẹ ti nkexro ich'e ixrạ ti ó itsi ti lamo la ts'ikon kixin chaxín tjech'e ixrạ. 47 Chaxín ndáxrjạn kixin ti lamo la tsjajon ch'an kaín ti ixrạ chónta ch'an kixin tsotsjehe ti nkexro a. 48 Ạndá ti ijnko chojni ch'ehya ixrạ jína la tsjenkạyáxin kixin kjá tjokahya tsokjan ti làmoé 49 la tsjankíxin tsjajọnko ti íso sin ch'exín ixrạ la ko sinieko ko its'ikạo kaín ti chojni tsékoan. 50 Ndá xrínạhña tsokjan ti lamo, ti ñạo la ko hora noehña ti nkexro ch'exín ixrạ. 51 La ti nkexro a la tsjasóte kixin kjuínchexiteyáhya ti ixrạ k'uítoan, la ko ts'ẹtọan ch'an kixin tsjasóte ti nkexro a éxi ti sin nkojinxónhña tjenkạyáxin. Ndá ntiha tsotsjánka ch'an la ko sinietaón ch'an ñeno ch'an.

Ti ite sin tjarisoá

25 1 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ti kjuachaxin kuènté Díos mé yóhẹ éxi ite sin tjarisoá sátsji ti tsọtẹhe ijnko chojni la chuénko sin lámpara tjiá aceite la chóhen sin ti nkexro tsọtẹhe. 2 In'ó sin la chojni tóxakuenhña la tsíkóyaxíenhña sin la in'ó sin la chojni tóxakohen la ó tsíkóyaxíhin sin. 3 Ti sin tóxakuenhña la kuákja sin ti lámpara kuènté sin, kjánchó tsíkákjahya sin yeé aceite kixin tsikia ínaá. 4 Ạndá ti sin tóxakohen la tsíkákja sin ti ixrọ tjiá aceite la ko ti lámpara kuènté sin. 5 Ạndá ti nkexro tsọtẹhe la tjokahya ikui, ndá jehe sin la imá kuịhị sin kotáchrin la tsík'ejójua sin kaín sin. 6 Ndá ti ó k'axrotjen la kuíhin sin t'éya ijnko chojni ndáchro: “Ó ikui ti nkexro

---

24:43: Lc. 12:39, 40. **25:1:** Lc. 12:35.

tsoṯehe, t'axrjéra ndója tsoxétara ch'an.” 7 Ndá kaín ti sin tjarisoá la
k'uàya sin la kjuasiyóxin sin ti lámpara kuènté sin. 8 Ạndá in'ó ti sin
tóxakuenhña la ndáche sin ti sin tsíkóyaxíhin: “Chjẹhéni intsí ti aceite
kuèntá kixin ó k'uànkạ ti aceite tjiá lámpara kuènténi”, ichro sin. 9 Ạndá
ti sin tsíkóyaxíhin la ndáchro: “Náhí, ti tsjajoni ti aceite la tsjachahya
tsicháxịhini. Ícha jína sátjik'ènehé ti sin nchekji”, ichro sin. 10 Ndá nạxạ
tjihya ti sin sákjuik'ẹna ti aceite la ikui ti nkexro tsoṯehe. La ti in'ó sin
ó tsíkóyaxíhin tjejóchóhen mé k'uixenko sin ch'an ti kia, la k'uikjehẹ
ch'an ti puerta. 11 *Ndá chr'éxịn ikui in'ó ti sin tjarisoá tsíkóyaxíenhña
la t'inka sin puerta, ndáchro sin: “Ó ikjuini, Takịtjehé ts'ixenheni.”
12 Ndá jehe ch'an kjuáṯehe ch'an ndáchro ch'an: “Chaxín ndáxrjạn kixin
chonhña ti jahara.”

13 Ndá ndáchro ch'in Jesús ínaá:

—Mé xịkaha jahara chrók'uejotsjehera kixin noahñara nkeñạo la ko
nkehora itsi ti Xjẹen Díos k'óna Chojni —ichro ch'an.

Kjuíncheyóẹxin Jesús kuènté chichaon

14 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ti kjuachaxin kuènté Díos mé yóhẹ éxi ijnko chojni sákjuí ikjín, la
k'uéyẹhẹ ch'an ti sin ch'exín xrạ, la nkojnko sin chjéhe ch'an chichaon
kixin ts'ayakohen sin.

15 ’Ijnko sin la k'uáyéhẹ in'ó mil chichaon, íjnko la k'uáyéhẹ yaá mil,
íjnko la k'uáyéhẹ ijnko mil. Ti nkexro kjuajon ti chichaon la nohe nkexro
ti tsjacha sich'e nkojnko ixrạ. Ndá ti ó kjuixin, la sákjuí ch'an ikjín.
16 Ạndá ti nkexro k'uáyéhẹ in'ó mil chichaon la kjuích'eko ch'an ixrạ ti
chichaon kuákja ch'an, la kjuacha ch'an íjnko in'ó mil. 17 La kjạxin ti
nkexro k'uáyéhẹ yaá mil chichaon la xíkjacha ch'an í yaá mil. 18 Ạndá ti
nkexro k'uáyéhẹ ijnko mil chichaon la sákjuí la kjuích'éna ijnko tòyẹ la
kjuạvá ti chichaon kuènté ti lamo.

19 ’Ạndá k'uatsínka iso nánó ndá ikjan ti làmoé sin la kjuanchia kixin
tsoxrentoá kuentá. 20 Ndá ikjui sạo ti nkexro k'uáyéhẹ in'ó mil la kjuajon
ch'an íjnko in'ó mil, la ndáchro ch'an: “Jaha la chjẹhéni in'ó mil la
jeheni kjuachani íjnko in'ó mil. Tákjá, ntihi itjen ti kjuachani”, ichro
ch'an. 21 Ndá ti lamo la ndáchro: “Nchọxon. Jaha la ijnko chojni jína
ich'e ixrạ. La jína kjuịnchexiteyá, kjónté jehya ixrạ ijié. Méxrạ tsotjahá
ijnko ixrạ ạntsí ijié. Ndá ijie la tjak'e tsọchéhẹni.” 22 Ndá chr'éxịn ikui ti
nkexro k'uáyéhẹ yaá mil la ndáchro ch'an: “Jaha la kjuánjua yaá mil
la kjuachani íjnko yaá mil. Tákjá, ntihi tjejó ti chichaon”, ichro ch'an.

25:11: Lc. 13:25. **25:14:** Lc. 19:11-27.

23 Ndá ti lamo la ndáchro: “Nchoxon jaha la ijnko nkexro jína ich'e ixra
la ó kjuinchexiteyá, kjónté jehya ijnko ixra imá jié. Méxra ijie la tsotjahá
íjnko ixra antsí ijié. Tjak'e ntihi tsochéheni”, ichro ch'an. 24 Andá ikui
ti nkexro k'uáyéhe ijnko mil la ndáchro ch'an: “Ó noheni kixin jaha
la ijnko chojni imá jiehe la itjaa ti nonte jahya tènka la ko tákjá ti
nkehe jehya kuèntá. 25 Méxra jeheni la imá chrákoni la sákjuini la
kjuakimáni ti chichaon chrínkí inche. Tákjá ti chichakoan tjihin”, ichro
ch'an. 26 Andá ti lamo kjuátehe, ndáchro: “Jaha la ijnko chojni jínahña
tjenkayáxin la ko séhe. Ti noha kixin janhan la itjaa ti nonte k'uénkahya
la ko tákjá ti nkehe jehya kuéntana, 27 la, ¿nkekuènté chr'axénhña ijnko
banco ti chichaon? Ntiha la chrókjuích'exín ixra la ti ó ikjan janhan la
chrók'uayáha íso ti chichaon chrókjuacha”, ichro ti lamo. 28 Ndá ndáche
ch'an ti sin tjejó ntiha: “Takítsjehéra ch'an ti mil chónta ch'an la chjehéra
ti nkexro chónta ite mil, 29 *kixin ti nkexro chónta itsjé la antsí ts'áyéhe,
andá ti nkexro chóntahya ninkehó, la kjónté ti intsí chónta, la ts'axrjehe.
30 *Ndá ti nkexro ch'ehya ixra í, la takítsjexinra ntihi, sátsji ch'an ndója
ti sítie la ntiha tsotsjánka ch'an la ko sinietaón ch'an ñeno ch'an.”

Tsítoexín ijié kaín chojni chjasintajni

31 *’Ti ó tsokjan ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsikao ch'an ijnko
kjuachaxin ijié kixin imá t'etoan ch'an la tsikao ch'an kaín ti sin ángel
kuènté ch'an la tsjak'etjaxin ch'an ti trono kuènté ch'an. 32 La kaín
ti chojni tsixin kaín nación la tsochjina ti itjen ch'an, la jehe ch'an
tsakítsjekjan ch'an ijnko la íjnko chojni. Éxi ti nkexro t'ayakohen kolélo
takítsjekjan ti kolélo kixin ókjé ts'ixin va, la ti kotèntso la ókjé. 33 Tsjasin
ch'an ti kolélo a ti itja ch'an chjina, andá ti kotèntso la ti itja ch'an ikjon.
34 Ndá ti Rey tsonixjehe ti nkexro tjejó ti itja chjina tsondáchro: “Xrákira
jahara kixin T'aná ó kjuíncheñao ti jahara, T'ayéhéra ti nonte kjuích'éna
T'aná, ti naxa k'ónahña chjasintajni, 35 kixin ik'uén kjinta la kjuájonra
nkehe kjonié. Ik'uén ìnta la kjuájonra ìnta ik'uia, k'uájia éxi ijnko chojni
kjuixin ókjé la kjuájonra nketí kok'ánaxian. 36 K'uéchontahya ika la
kjuájonra ika k'uítsa, kónína la kjuínkitsara ti janhan, ti kjuak'échjina
la kjuasántsjehéra.” 37 Andá ti sin jína la tsjanchankí sin: “Ìnchéni,
¿nkesá k'uíkoni kixin ik'uén kjinta ndá kjuajoni nkehe kjónté? ¿Xá
nkesá k'uíkoni kixin ik'uén ìnta ndá kjuajoni ìnta ik'uia? 38 O, ¿xá nkesá
k'uíkoni kixin ókjé kjuíxian ndá kjuajoni nketí kok'áxián? ¿Xá nkesá
k'uíkoni kixin chontahya iká la kjuajoni ika k'uítsa? 39 O, ¿xá nkesá

25:29: Mt. 13:12; Mr. 4:25; Lc. 8:18. **25:30:** Mt. 8:12; 22:13; Lc. 13:28. **25:31 a:** Mt. 16:27; **b:** Mt. 19:28.

k'uíkoni kixin kóníha o̱ kjuak'échji̱na ndá kjuíjitsjeheni?”, tsixro sin.
40 A̱ndá ti Rey tsondáchro: “Ti ó kjuínki̱tsara ijnko kíchóni, kjónté ijnko
chojni imá nóa, la éxi janhan kjuínki̱tsara xi̱kaha.”
41 ’A̱ndá tsjixin la ti Rey t'e̱to̱an mé tsonixje̱he̱ ti nkexro tjejó ti
itja ikjon tsondáchro: “Sátjira jahara tsjasótiara ti siín xrohi nunca
ts'ankahya. Ti xrohi kjíchóhen tsochexín ti Jínahña la ko kaín ti ángel
kuènté. 42 Kixin ik'uén kjinta la kjuájonhñara nkehe kjonié, ik'uén
ìnta̱ la kjuájonhñara ìnta̱ ik'uia. 43 Kjuak'é éxi ijnko nkexro tsíkji̱xi̱n
ókjé la kjuájonhñara nketí ko̱k'ánaxian, k'uéchontahya ika ts'ítsa̱ la
kjuájonhñara ika, ti kónína la ko ti kjuak'échji̱na la kjuasántsjehyara
ti janhan.” 44 Ndá jehe sin kja̱xin sin tsjanchankí sin: “Ìnchéni, ¿nkesá
k'uíkoni ik'uén kjinta la o̱ ik'uén ìnta̱ la ko kjuixian ókjé o̱ chontahya iká
la ko níha o̱ kjuak'échji̱na ndá kjuínki̱tsahyani?”, tsixro sin. 45 A̱ndá ti
Rey la tsjate̱he tsondáchro: “Ti kjuínki̱tsahyara ijnko chojni nóa la éxi
janhan kjuínki̱tsahyara xi̱kaha.” 46 *Méxra̱ sátsjira tsjasótiara nkochríxín.
A̱ndá ti chojni jína la ts'áyéhe̱ ti kjuachón nkochríxín —mé xi̱kaha ichro
ch'in Jesús.

Kjuenka̱yáxin sin nkexrín ts'óñá sin Jesús

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 1 Ndá ti ó kjuixin chrónka ch'in Jesús kaín tíha, la nixje̱he̱ ch'an
ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:
2 *—Jahara la ó nohara kixin t'itjáña yaá ña̱o ndá tsjasin sin ti kia
Pascua, ndá ti Xje̱en Díos k'óna Chojni mé tsotsé sin la tsji̱kaán sin ti tjejó
ti sin t'e̱to̱an, la tsja̱k'e̱nka̱ni sin ch'an ijnko ntacruz —ichro ch'in Jesús.
3 Ndá ti ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin tjako ley la ko ti sin táda kuènté ti
sin judío mé kónkotsé sin nda̱sin kuènté palacio kuènté ch'in Caifás, ti
ncha̱t'á t'e̱to̱an. 4 Ntiha kjuénka̱yáxin sin nkexrín tsotsé sin ti ch'in Jesús
ndá ts'óñá sin. 5 La iso sin ndáchro:
—Chrotséhyani ch'an ti kia ti náhí la imá tso̱nínkaon chojni la ts'ixin
ijnko kjuanínkaon ijié.

Ijnko tjan kui̱ki̱te aceite xraxé náxrjón ikja Jesús

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

6 Ndá ch'in Jesús kjuák'e Betania, ndo̱e ch'in Simón, ti nkexro
k'uéchónta chin lepra. 7 *Ndá xrína̱hña kóchjina ijnko chojnichjin
kjui̱ka̱o ijnko ixro̱ tsíkónaxín mármol tjiá aceite xraxé náxrjón, tjete sínkí.

25:46: Dn. 12:2. **26:2:** Ex. 12:1-27. **26:7:** Lc. 7:37, 38.

La naxa tjenie ch'in Jesús la kuikite tjan aceite ti ikja ch'an. 8 Andá ti sin
k'uájiko ch'in Jesús ti k'uíkon sin xikaha, la kónínkaon sin, ndáchro sin:
—¿Nkekuènté nchexehén ti aceite i? 9 Tíhi la jína chrókóxixin itsjé
chichaon, ndá jína chrókjuinkitsani ti sin nóa —ichro sin.
10 Ndá ch'in Jesús kuíhin ti nkehe ichro sin, la ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté t'ándaxíhínra ti tjan i? Ó nchoxon ti nkehe náxrjón
kjuích'e tjan, 11 *kixin ti sin nóa la nkochríxín ts'ejókoara, andá janhan
la nkochríxínhña ts'ejóni. 12 Méxra ti tjan i la kjuíncheka tjan aceite
xraxé náxrjón ti cuerpo kuéntana, kixin xikaha kjuakoxin tjan kixin
tsoxravána. 13 Chaxín ndáxrjan kixin ti ó tsoxrako ti itan jína tsaáxin
chojni kuenté chjasintajni la kjaxin tsochronka sin kixin xikaha kjuích'e
ti tjan i, la xikaha tsoxraxinkakonxín sin ti nkehe kjuích'e tjan.

Judas kjuínchekji Jesús

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

14 Ndá ijnko ti teyóxin ti sin k'uájiko ch'in Jesús, it'in Judas Iscariote,
mé kjuinixjehe ch'an ti sin nchat'á t'etoan 15 *la ndáchro ch'an:
—¿Nkekjaín tsjènkara ndá tsoxrjanka nketí itjen Jesús?
Andá ti sin nchat'á t'etoan la kjuajon sin treinta chichaon plata.
16 Ndá tuénxín la ti ch'in Judas la kjueyá nkexrín tsjajon ti ch'in Jesús.

Kjuixixín kjonieko sin Jesús

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

17 Andá ti ñao xránkíxixín ti kia inie sin ti niotja tjikohya ti nkehe
t'ánkíxin, la ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kóchjina sin la kjuanchankí
sin, ndáchro sin:
—¿Ìnchéni, nketí tjinkaoan sincheyaxíxini kixin sinieni ti kia Pascua?
18 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Sátjira ti chjasin ijié la tsjasánra ndoe ijnko nkexro, la ndáchrora:
“Ti Maestro kuènténi la í séhya tsjak'e ch'an, la k'uetoan ch'an kixin ijie
la ndoa tsoyaxíxin kixin sinieko ch'an ti sin xriko ch'an, ti kia Pascua”,
mé xikaha tsondáchrora —ichro ch'in Jesús.
19 Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kjuínchexiteyá sin la sákjuí sin
ndá ntiha kjuíncheyáxixín sin ti nkehe sinie sin ti kia Pascua.
20 Ndá ti ó ndákóntó la ch'in Jesús k'uéjóko teyó ti sin k'uájiko la
kjónieko ch'an sin. 21 Ndá naxa tjejónie sin la ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndáxrjan kixin ijnkora tjejora ntihi mé sinchekjira ti janhan.

26:11: Dt. 15:11. **26:15:** Zac. 11:12.

22 Ndá kaín sin la imá kóxakohen sin la k'uává sin, la kjuankíxin sin
nkojnko sin kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—Ìnchéni, ¿á jeheni ní? —ichro sin.
23 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ti nkexro sinchekjataxín niotja ti plato tjékian mé ti nkexro a
sinchekjina. 24 Janhan, ti Xjeen Díos k'óna Chojni, tsjasótena éxi nixja ti
xroon itén Díos, kjánchó nóa ti nkexro xikaha sich'e. Ícha jína chrókokjíehya.
25 Andá Judas, ti nkexro sinchekji ch'in Jesús, mé ndáchro:
—Maestro, ¿á janhan tíha ní?
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ó jaha ndáchrua.
26 Ndá naxa tjejónie sin la ch'in Jesús kuákja ch'an ti niotja, la chjéhe
ch'an Díos kjuasáya. Ndá kóchrít'o ch'an la chjéhe ch'an kaín ti sin
k'uájiko ch'an kixin sinie sin. La ndáchro ch'an:
—Intera, tíhi mé ti cuerpo kuéntana.
27 Ndá kjuixin la kuákja ch'an ti vaso tjiá ìnté to uva la chjéhe ch'an
kjuasáya Díos, ndá kjuixin la chjéhe ch'an kaín ti sin tjejóko ch'an ik'ui
sin. La ndáchro ch'an:
—It'ira kaínra tíhi 28 *kixin tíhi mé ti ijni kuéntana chrónkaxín ti
nkehe nixin tsohen. Ti ijni ts'itji i, la tsjacha ts'íjmáxin ijié itsjé chojni.
29 Chaxín ndáxrjan kixin i ts'ihya ìnté ti to uva i ínaá, hasta tsjixrakájña
ti ñao ts'ayàha ti kjuachaxin kuènté T'aná, ndá xík'ini ìnté ti to uva i
ínaá —ichro ch'in Jesús.

Chronka Jesús kixin sinchemá Pedro

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

30 Ndá ti ó kjuixin la itsje sin ijnko himno, ndá sákjui sin ti ijna Olivo.
31 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ijie tie la kaínra tsitohéra ti janhan, kixin ndáchro ti xroon itén
Díos: “Tsóñá sin ti nkexro t'ayakohen ti kolélo la kaín va tsoxikayehí va
sátsji va.” 32 *Kjánchó ti ó tsoxechóna la sátsjia Galilea, ndá jahara la
chr'éxin tsochrehéra.
33 Ndá kjuátehe ch'in Pedro, ndáchro:
—Kjónté kaín sin tsítoha sin, la tsítoehyani ti jaha.
34 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndáxrjan kixin ijie tie, naxa tsotsjehya kochintólá, la
sinchemána iy'á vece.

26:23: Sal. 41:9. **26:28 a:** Ex. 24:8; **b:** Jer. 31:31-34. **26:31:** Zac. 13:7. **26:32:** Mt. 28:16.

35 Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Kjónté kjaxin janhan its'én la sintamáhña ti jaha.
Ndá kaín ti sin k'uájiko ch'an la xikaha ichro sin.

Jesús kjuák'e ti Huerto Getsemaní

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

36 Andá ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an mé kjuíji sin ijnko nonte it'in Getsemaní. Ndá ndáchro ch'an:
—Tíhó t'ejora ndá janhan la sátsjia tsonixjaha T'aná.
37 Ndá sákjuíko ch'an Pedro la ko ti yaá xjeen ch'in Zebedeo, la kjuankíxin kóxakohen ch'an la ko imá k'uává ch'an. 38 Ndá ndáche ch'an ti iy'á sin:
—Imá t'ává asená éxi its'én. Ntihó titohara, t'ejotsjehéra kjaxin —ichro ch'an.
39 Ndá sákjuí ch'an antsíkoá kjín, ndá kjuák'exín ch'an toch'in ch'an la k'uisén ch'an hasta kéhe ikja ch'an nonte, la chrónoéhe ch'an ti It'é ch'an itjen nkaya nkajní, ndáchro ch'an:
—It'éni, ti tjinkaoan la nchekaáni kixin chrók'uihyani ti nkehe itsjá. Kjánchó tsohen éxi tjinkaoan, jehya éxi tjinkaoni —ichro ch'an.
40 Ndá ikjan ch'an ti kuítohe ti iy'á sin la k'uíkon ch'an kixin ó tjejójua sin. Ndá ndáche ch'an ch'in Pedro:
—¿Á xitjahya chrók'uejótsjehékoarani ijnko hora ní? 41 Tjejotsjehéra la nixjehéra Díos kixin tsjinkitsa ch'an kixin ti Jínahña la chrókjuachahya chrókjuachròe ti jahara. Ti asánra la chaxín tjinkaon sinchexiteyéhe Díos, kjánchó ti cuerpo kuèntára la tjachahya —ichro ch'in Jesús.
42 Ndá sákjuí ch'an ínaá la chrónoéhe ch'an It'é ch'an, ndáchro ch'an:
—Jaha It'éni, ti xitjahya tsjìin ti nkehe tsjasótexíni la tsohen éxi jaha tjinkaoan.
43 Ndá ikjan ch'an ínaá la k'uíkon ch'an kixin ínaá tjejójua ti sin k'uájiko ch'an kixin í tjiehya sin kotáchrin. 44 Ndá kuítohe ch'an sin la sákjuí ch'an ínaá ti níxin vez, la xikahó kjuanchehe ch'an It'é ch'an ínaá.
45 Ndá ikjan ch'an ti kuítohe sin la ndáchro ch'an:
—¿Á naxa tjejochrinra la tjetok'áhara ní? Tsjehéra, ó kjuixraká ti hora tsotsé sin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la tsjikaán sin ti tjejó ti chojni chónta ijie. 46 T'ínkatjenra sátsjini kixin ó ikjui ti nkexro sinchekji ti janhan.

Itsé sin Jesús tsjak'echjina

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

47 Ndá naxa tjenixja ch'in Jesús, la kóchjina Judas, ijnko ti teyóxin sin k'uájiko ch'an kjuíjiko ch'an itsjé chojni xraá espada la ko inta, tsíchr'án

ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin táda kuènté ti sin judío. 48 Ndá Judas, ti
nkexro kjuínchekji ch'an, mé tsíndáchro:
—Ti nkexro tsotjahá ijnko kochíto tueen la mé tíha ti nkexro tsotsera.
49 Ndá xikaha kóchjinehe ch'an ti ch'in Jesús la nixjehe ch'an ndáchro
ch'an:
—¿Ta nkojína, Maestro?
Ndá chjéhe ch'an ijnko kochíto ti tueen ch'in Jesús. 50 Ndá kjuátehe
ch'in Jesús, ndáchro:
—Judas, nkehe k'uinkaxian, tjoka ich'e éxi kjuénkayáxian.
Ndá kóchjinehe sin ti ch'in Jesús la itsé sin.
51 Ndá ijnko ti nkexro k'uájiko ch'in Jesús mé kuakitsje ti espada
kuènté, la kóchríjin ndatsjon ijnko ti sin ch'ehe ixra ti nchat'á t'etoan.
52 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chr'axehén tjoé ti espada méhe. Kixin kaín ti nkexro tjayaxin espada
la kjaxin espada ts'enxín. 53 ¿Á noahña kixin janhan la jína chrónixjaha
T'aná, la jehe ch'an tuénxín chróchr'án ch'an teyó ejército sin ángel ní?
54 Kjánchó ti xikaha chrókjuit'a, la nkexrín chróxiteyá ti nkehe nixja ti
xroon itén Díos kixin ntiha la ndáchro kixin ticháxin xikaha tsohen.
55 *Ndá ch'in Jesús ndáche ti chojni ikui:
—¿Nkekuènté k'uinkakoara espada la ko inta éxi chrótsera ijnko
xíchee? Kaín ñao kjuak'é nkaxehen ninko kjuàkua la, ¿nkekuènté kixin
ntahya tsexinra ti janhan? 56 Kjánchó kaín tíhi la ticháxin tsohen kixin
tsoxiteyá ti nkehe k'uéchronka ti nkexro tsíkjin ti xroon itén Díos ósé.
Ndá kaín ti sin k'uájiko ch'in Jesús la kuítohe sin ch'an, la kuinká sin.

Jesús kjuák'e ti tjejó ti sin t'etoan

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

57 Ndá kaín sin itsé sin ch'in Jesús la sákjuíko sin ch'an ndoe Caifás, ti
nchat'á t'etoan. Mé ntiha tsíkónkotsé ti sin tjako ley la ko ti sin t'etoan
kuènté ninko. 58 Andá Pedro mé ikjín chrèxin ch'an, la kjuíji ch'an ndoe ti
nchat'á t'etoan la k'uíxehen ch'an ti ndasin la kjuák'etjaxin ch'an ti tjejó
ti sin policía kuènté ninko kixin tsotsjehe ch'an nkexrín tsitoexín tíha.
59 Ndá ti nchat'á t'etoan, ti sin táda la ko kaín ti sin t'etoan mé kjueyá
sin nkexrín ts'eka sin ijie ti ch'in Jesús kixin ndá jína tsjanchia sin ijie
its'en ch'an. 60 La kjónté itsjé chojni kjuíji ch'énehe kjuach'ia ti ch'in
Jesús la k'uitjahya sin nkojín ijie kixin chrók'uenxín ch'an. Ndá xrínahña
kjuíji yaá sin nduáhya chrónka, 61 *la ndáchro sin:

26:55: Lc. 19:47; 21:37. **26:61:** Jn. 2:19.

—Kuíhini ndáchro ti nkexro í: “Janhan la jína ts'óxika ti ninko kuènté Díos, la níxin ñao la ó sit'ána ínaá” —ichro sin.
62 Ndá ti nchat'á t'etoan mé k'uínkatjen la kjuanchankíhi ti ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Á tsjáteehya ninkehó ní? ¿Chaxín xikaha ndáchrua éxi ichro sin ní?
63 Kjánchó ch'in Jesús la nixjahya ch'an. Ndá ti nchat'á t'etoan mé ndáchro:
—T'étuahán ijie kixin kjuachaxíen ihnié ti Díos tjechón kixin tsochronka, ¿á jaha ti Cristo, ti Xjeen Díos?
64 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ó jaha ndáchrua. Kjaxin ndáxrjan kixin ts'ikuan ti Xjeen Díos k'óna Chojni tsjak'etjaxin ti itja chjina kuènté Díos chónta kaín kjuachaxin, la ko kjaxin ts'ikuan itsi ch'an chríkjan itji, tsixin ch'an nkaya nkajní —ichro ch'in Jesús.
65 *Ndá ti ó kuíhin ti nchat'á t'etoan xikaha la imá kónínkaon, la kótséchje ti iké, la ndáchro:
—Ti nkexro i la k'uándaxíhin Díos kixin xikaha ichro. Méxra í ticháxinhña íso chojni tsochronka íso nkehe. Jahara la ó kuihínra nkexrín ichro ch'an. 66 Andá jahara, ¿nkechrora?
Ndá kjuátehe sin ndáchro sin:
—Chónta ch'an ijie, méxra its'en ch'an.
67 *Ndá iso sin la kuikite sin ndaté sin nkayakon ch'an, íso sin la kjuate sin ch'an, íso sin la chjéhe sin nkayakon ch'an. 68 La ndáchro sin:
—Ti chaxín jaha ti Cristo, la tónoha nkexro kjuatia.

Pedro kjuínchemá Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

69 Ndá Pedro naxa tjetjaxin ch'an ti ndasin, la ikui ijnko tjachjin ich'e ixra ntiha, la kóchjina tjan, ndáchro tjan:
—Kjaxian xrikoa ti ch'in Jesús tsíkjixin Galilea —ichro tjan.
70 Kjánchó ch'in Pedro la kjuínchemá ch'an ndáchro ch'an nkayakon kaín ti sin tjejó ntiha:
—Nónahña nkehe ti ndáchrua.
71 Ndá sákjuí ch'an la kjuíji ch'an chjina ti puerta. La íjnko chojnichjin k'uíkon ti jehe ch'an la ndáche tjan kaín ti sin tjejóntaxín ntiha:
—Ti nkexro i la kjaxin k'uájiko ti ch'in Jesús tsíkjixin Nazaret —ichro tjan.

26:64: Dn. 7:13. **26:65:** Lv. 24:16. **26:67:** Is. 50:6.

72 Ndá ch'in Pedro kjuínchemá ch'an ínaá, k'uákjenxin ch'an ihnié
Díos, ndáchro ch'an:
—Chonhña ti nkexro a.
73 Ndá ntsíkoá chr'éxin la ti sin k'uejóntaxín ntiha la kóchjinehe sin ti
ch'in Pedro la ndáchro sin:
—Kjaxin jaha la nkojín ti nkexro a, kixin ti nixja la tjatsoanxíni.
74 Ndá ch'in Pedro kójiehe ch'an la k'uákjenxin ch'an ihnié Díos,
ndáchro ch'an:
—Chonhña ti nkexro a.
Ndá xrínahña itsje ijnko kochindólá. 75 Ndá ch'in Pedro xráxinkaon ti
nkehe ndáchro ch'in Jesús: "Ti naxa tsotsjehya kochindólá la sinchemáni
iní vece kixin chónhñani." Ndá ch'in Pedro k'uaxrjexín ch'an ntiha la
imá tsjánka la ó mero chrók'uenxín ch'an ti kjuancheníhi.

Kjuikaán sin Jesús ti itjen Pilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 1 Ndá ti ó k'uínkaséña la kaín sin nchat'á t'etoan la ko ti sin
t'etoan kuènté ti sin judío mé kjuénkayáxin sin kixin its'en ti
ch'in Jesús. 2 Ndá kjuínchenteto sin ch'an la sákjuíko sin ti itjen ch'in
Poncio Pilato, gobernador romano.

Ik'uén Judas

3 *Andá Judas, ti nkexro kjuínchekji ti ch'in Jesús, k'uíkon kixin
ts'óñá sin ti ch'in Jesús, la imá náxrjónhña kóhen ch'an kixin jehe ch'an
kjuínchekji ch'an ti ch'in Jesús, la sákjuikehen ch'an ti sin nchat'á t'etoan
la ko ti sin táda ti treinta chichaon plata tsíkákja ch'an. 4 La ndáchro ch'an:
—Kjuásian ijie kixin kjuintakjia ijnko nkexro tjóá chóntahya ijie.
Andá ti sin nchat'á kjuátehe, ndáchro:
—Janhan la nonahñana tíha. Tíha la ijie kuèntá.
5 Ndá Judas ik'ue ti chichaon a nkaxehen ti ninko, ndá sákjuí ch'an la
k'óñá ch'an asén ch'an.
6 Ndá ti nchat'á t'etoan la kjuejo ti chichaon la ndáchro:
—Ti chichaon í la kóxixin ijnié chojni la xitjahya tsochr'áxenheni ti
caja kuènté ofrenda.
7 Ndá nkokoa kjuénkayáxin sin la k'uenaxín sin ijnko nonte it'in
Nontee ti ch'in Ch'éna Nchísén kixin ntiha tsoxravá ti chojni tsíkjixin
ikjín. 8 La kjuínchek'in sin ti nonte a Nonte kuènté Ijni, la hasta ijie naxa

---

27:3: Hch. 1:18, 19.

xi̱kaha it'in. [9] *Mé xi̱kaha xiteyá ti nkehe tsíndáchro ti profeta Jeremías:
“Kuakja sin ti treinta chichaon plata, ti chichaon kjuajon ti sin israelita
kuènté ti nkexro a, [10] la k'ue̱naxín sin ti nonte kuènté ti nkexro ch'éna
nchísén kixin xi̱kaha kjuínchexiteyá sin ti nkehe k'ue̱to̱an Ìnchéni.”

Jesús kjuák'e nkayakon ti gobernador Pilato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

[11] Ndá sákjuíko sin ti ch'in Jesús ti itjen ti gobernador la ntiha
kjuanchankíhi sin ch'an:
—¿Á jaha ti Rey kuènté ti sin judío ní?
Ndá ch'in Jesús kjuáte̱he, ndáchro:
—Ó jaha ndáchrua.
[12] La xi̱kaha ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin táda t'e̱to̱an mé kjuanchia
sin ijie̱, kjánchó ch'in Jesús la ninkehó kjuáte̱hya.
[13] A̱ndá ch'in Pilato ndáchro:
—¿Á tienhña kaín ti nkehe ndáchro sin tjanchia sin ijie̱ ní?
[14] Kjánchó ch'in Jesús la ninkehó kjuáte̱hya ch'an la ti gobernador la
imá kóxakohen ch'an.

K'uítoan kixin its'en Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

[15] A̱ndá ti kia Pascua mé ti gobernador la kuéhen takítsjexín
ndo̱echjiso ijnko chojni tjechjina. La kaín ti chojni tónkotsé ntiha mé
tjanchia nkexro ts'axrje. [16] Ndá ntiha mé tjechjina ijnko nkexro, kaín
chojni chóxin kixin jehya ijnko chojni jína, mé it'in Barrabás. [17] A̱ndá ti
ó kónkotsé itsjé chojni la ch'in Pilato kjuanchankí:
—¿Nkexro tjinkáonra ts'atjánta, á Barrabás o̱ á Jesús, ti nkexro
nchek'in sin Cristo?
[18] Mé xi̱kaha kjuanchankí ch'an kixin ó nohe ch'an kixin ti kjuanchia
sin ijie̱ la kixin kjuachji̱no̱xíhin chónta sin.
[19] A̱ndá Pilato na̱xa̱ tjetja̱xi̱n ti nchekito̱exíxin iji̱é chojni la ti ichjin
kuènté ch'an la k'ue̱tue̱hen ijnko chojni tsjichronka kixin chrókji̱atéhya
ch'an ninkehó ti nkehe tso̱hen ti nkexro jína kixin náxrjónhña k'uíkonxín
tjan kotáchrién tjan kuènté ti nkexro a.
[20] Kjánchó ti ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin táda mé nixje̱he̱ kaín ti chojni
tsíkóchjina kixin chrókjuanchia sin kixin chrók'uaxrje ti ch'in Barrabás,
la chrók'uen ch'in Jesús. [21] Ndá ti gobernador kjuanchankí ínaá, ndáchro:

27:9: Zac. 11:12, 13.

—¿Nkexro ti yaá sin tjejó ntihi tjinkáonra ts'atjánta?
Ndá kjuátẹhe sin, ndáchro sin:
—Barrabás.
22 Ạndá ch'in Pilato mé kjuanchankí ch'an:
—¿Ạndá nkehe sịt'ahạ Jesús, ti nkexro nchek'inra Cristo?
Ndá kaín sin kjuátẹhe sin:
—¡Tsjak'enkáni ch'an ntacruz!
23 Ndá ch'in Pilato kjuanchankí, ndáchro:
—¿Xá nkehe ijiẹ kjuích'e ti nkexro i?
Ndá jehe sin la ạntsí itsen, k'óyako sin, ndáchro sin:
—¡Tsjak'enkáni ch'an ntacruz!
24 *Ạndá ti ó k'uíkon ch'in Pilato kixin í tsjinkíhya sin ti nkehe tjenkạyáxin sin, la ạntsí k'uíxité sin, nínkaon sin; la kjuanchia ch'an ìntạ, la nkayakon kaín ti sin tsíkónkotsé ntiha k'ónti ch'an itja ch'an. La ndáchro ch'an:
—Janhan la chontahya ijiẹ ti its'en ti nkexro i. Jahara ijịára kixin tjinkáonra its'en ch'an.
25 Ndá kaín sin kjuátẹhe sin:
—Jeheni la ko xjẹeni tsamáni ti ijiẹ ti its'en ti nkexro i.
26 Ndá kuítọhe ch'an kixin ts'axrje ti ch'in Barrabás. La k'uẹtọan ch'an kixin tsjate sin ti ch'in Jesús ndá kjuínchek'ayéhẹ ch'an sin kixin tsjạk'ẹnkạni sin ch'an ntacruz.
27 Ạndá ti sin soldado la sákjuíko sin ti ch'in Jesús ti palacio kuènté ti gobernador. La ntiha kónkotsé kaín ti sin soldado romano la kuạntátjen sin ti jehe ch'an. 28 Ndá kuakitsjehe sin ch'an ti iké ch'an la kjuínchek'inkáya sin ch'an ijnko ika kjátse tié. 29 Ndá kjuích'énaxín sin ntach'ị ijnko corona la kjuạk'ẹnkạya sin ikja ch'an la ko kjuak'enkáya sin ijnko inta ti itja ch'an chjina. Ndá k'uejóxin sin toch'in sin nkayakon ch'an la kjuanoá sin ch'an, ndáchro sin:
—Nkochríxín tsjak'e tsétuẹhén ti sin judío.
30 La kuikjajin sin ndạté sin nkayakon ch'an la kuákja sin ti inta tjexraá ch'an la chjéhe sin ti ikja ch'an. 31 Ndá ti ó kjuixin kjuanoá sin ch'an la kuakitsjehe sin ch'an ti ika kjátse tié la kjuínchek'inkáya sin ch'an ti iké ch'an. Ndá sákjuịko sin ch'an kixin tsjak'enkáni ch'an ntacruz.

27:24: Dt. 21:6-9.

Kjuák'enkáni Jesús ntacruz

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

32 Andá k'uaxrjexín sin ntiha la xéta sin ijnko nkexro tsíkjixin chjasin
Cirene, mé it'in Simón. La k'uetuehen sin kixin tsamá ch'an ti ntacruz
tsjak'enkáni ch'in Jesús.
33 Ndá kjuíji sin ijnko nketí it'in Gólgota, mé ti ngivee sin la t'axrjexín
Hueso Ikja Chojni. 34 *Ndá ntiha chjéhe sin ch'in Jesús xranvino tsíkjiko
xroan itsjá, kjánchó jehe ch'an la k'uihya ch'an.
35 *Ndá ti sin soldado ti ó kjuixin kjuak'enkani sin ch'an ti ntacruz, la
kjuích'exín sin suerte ti iké ch'an kixin tsonohe sin nkexro tsákja. Mé
xikaha xiteyá ti nkehe nixja ti sin k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:
"Kjuích'exín sin suerte ti kaná." 36 Ndá ntiha k'uejótjaxin ti sin soldado
kixin ts'ayakohen sin ch'an. 37 Ndá ikja ti ntacruz la kjuák'enkáni sin
ijnko nta ndáchro:

"Tíhi mé Jesús, Rey kuènté ti sin judío."

38 Kjaxin ntiha k'uejóyáni sin ntacruz yaá sin chee, ijnko la itja ch'an
chjina la íjnko la itja ch'an ikjon. 39 *Ndá kaín ti sin t'atsínka ntiha mé
kjuanoá sin ch'an, tinkatjia sin ikja sin 40 *la ndáchro sin:
—Jaha ndáchrua kixin chrók'óxika ti ninko la iní ñao ó
chrókjuich'énaxián ínaá. Ti chaxín jaha ti Xjeen Díos la jahuá
t'inkajinxián ti ntacruz méhe.
41 La xikaha kjaxin ndáchro ti sin nchat'á t'etoan, ti sin tjako ti ley la
ko ti sin fariseo, kjuanoá sin ch'an la ndáchro sin:
42 —Kjuínchekaá ch'an ókjé chojni, ndá jehe ch'an la xitjahya
sinchekaá ch'an asén ch'an. Ti chaxín jehe ch'an ti Rey kuènté Israel la
jehó ch'an chrók'uinkajinxin ch'an ti ntacruz, ndá kjaxini tsitekaoni ti
jehe ch'an. 43 *Jehe ch'an la ndáchro ch'an kixin Díos tjinkitsa ti jehe
ch'an; ti chaxín tjuehe Díos ti jehe ch'an la sinchekaá ti jehe ch'an kixin
tsíndáchro ch'an kixin jehe ch'an mé Xjeen Díos.
44 La kjaxin ti xíchee tjejóyáni ntacruz k'uándaxíhin sin ti jehe ch'an.

Ik'uén Jesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

45 Ndá ndesi chonkíxin la ko hasta las tres kójín mé k'uíxin tie kuènté
chjasintajni. 46 *Ndá éxi las tres kójín la ch'in Jesús itsen k'uéya ch'an,
ndáchro ch'an:

27:34: Sal. 69:21. **27:35:** Sal. 22:18. **27:39:** Sal. 22:7; 109:25. **27:40:** Mt. 26:61; Jn. 2:19. **27:43:** Sal. 22:8. **27:46:** Sal. 22:1.

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —mé tíha t'axrjexín: It'éni, It'éni,
¿nkekuènté kuítoheni jehóni?
47 Ndá iso ti sin tjejóntaxín ntiha kuíhin sin xikaha, la ndáchro sin:
—Ti nkexro a la t'éyehe ti profeta Elías.
48 *Ndá ijnko ti sin tjejó ntiha la kuinká ch'an sákjuikakja ijnko
kachjon la chr'ankí ch'an ti vinagre, la kjuak'echóntehe ch'an ijnko inta
kjíjin ndá kjuínchechrìin ch'an kixin chrók'ui ti ch'in Jesús.
49 Ndá íso sin ndáchro sin:
—Titohéra. Tsotsjeheni á itsi Elías sinchekaá ti jehe ch'an —ichro sin.
50 Ndá ch'in Jesús ínaá itsen k'uéya ch'an, ndá ik'uén ch'an. 51 *Ndá
tuénxín ti hora a la k'uichje ti ika tjenkákuèxín nkaxehen ninko, k'óna
yaá ndesi noi la ko hasta nonte. La k'uínki nonte la xitjehe itjo. 52 La
ko xitjehe ti tòye tsíxravá chojni la xechón itsjé ti sin k'uékinkáchónki
Díos. 53 La k'uaxrjexín sin ti tsíxravá sin, la ti ó xechón ch'in Jesús la
k'uíxehen sin ti chjasin tjóá, Jerusalén la ntiha itsjé chojni xéta sin.
54 Ndá ti capitán la ko ti sin k'uejó ntiha, t'ayakohen ch'in Jesús, ti ó
k'uíkon sin k'uínki nonte la kaín ti nkehe kóhen la imá chrakon sin, la
ndáchro sin:
—Chaxín ti nkexro í la Xjeen Díos.
55 *Kjaxin ikjín k'uejó itsjé chojnichjin, tjejótsjehe sin. Jehe sin mé
k'uéchréhe sin ch'in Jesús, kjuixin sin ndesi Galilea kixin k'uekjínkitsa
sin ch'an. 56 Ntiha kjuák'e kjaxin ti tjan María Magdalena, ti tjan María,
ìñé ch'in Jacobo la ko José la ko ìñé ti xjeen ch'in Zebedeo.

Ti xravá Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

57 Ndá ti ó ndá kóntó mé ikui ijnko nkexro it'in José, ijnko nkexro
chónta itsjé chichaon tsíkjixin Arimatea. Jehe ch'an kjaxin k'uéchréhe
ch'an ti ch'in Jesús. 58 Jehe ch'an mé kjuitsjehe ch'an ti ch'in Pilato
la kjuanchia ch'an ti cuerpo kuènté ch'in Jesús. Ndá ch'in Pilato mé
kjuajon kjuachaxin kixin ts'ijin ti cuerpo. 59 Ndá ch'in José mé kuakjijin
ti cuerpo la kjuínchek'ísímá ijnko ika tjóá. 60 La kjuak'e ch'an ijnko tòye
nixin kuènté ch'an tsíkjich'éna ch'an senó. Ndá k'uekjèxin ch'an ijnko
ixro ijié ndója ti itjo, ndá sákjuí ch'an. 61 Mé ntiha kjaxin k'uejótjaxin ti
tjan María Magdalena la ko ti íjnko tjan María chok'èxín itjen ti tòye.

27:48: Sal. 69:21. **27:51:** Ex. 26:31-33. **27:55:** Lc. 8:2, 3.

Ti sin soldado k'uayakohen ti tòye̱ xravá Jesús

62 Ndá ti ña̱o chr'éxi̱n ti ó kjuixin kjuasiyóxin sin nkehe kuènté ti ña̱o
to̱k'éhe chojni, la ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin fariseo mé kuitsjehe
sin ti ch'in Pilato 63 *landá ndáchro sin:
—Xraxinkaoni kixin ti na̱xa̱ kjuák'echón ti nkexro ch'ia la ndáchro
kixin níxin ña̱o la tsoxechón ch'an, ichro ch'an. 64 Méxra̱ tétue̱hén ti sin
soldado kixin ts'ayakohen sin ti tòye̱ tsoxítjajia ti níxin ña̱o. Ti náhí, la
sítie itsi ti sin k'uájiko ch'an la tseé sin ti cuerpo kuènté ch'an la chr'éxi̱n
tsondáchro sin kixin ó tsíxechón ti nkexro a, tsixro sin sich'ia sin. Ndá
xi̱kaha a̱ntsí taó tso̱hen ke ti sa̱oxén.
65 Ndá ti ch'in Pilato, la ndáchro:
—Ntihi tjejó iso soldado. Sátjikoára sin ts'ayakohen sin ti tòye̱ éxi
tjinkáonra.
66 Ndá sákjui̱ sin la kjuák'e sin ijnko sello chritaón ti ixro̱ tekjèxín ti
tòye̱ la kuíto̱he sin ti sin soldado ntiha kixin ts'ayakohen sin.

Xechón Jesús

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 1 A̱ndá ti ó k'uatsínka ti ña̱o to̱k'éhe chojni, chjina ts'inkaséña, ti
ña̱o xránkíxixín semana, la ti tjan María Magdalena la ko ti íjnko
tjan María mé sákjuitsjehe sin ti tsíkji̱xravá ch'in Jesús. 2 Ndá xrína̱hña
imá k'uínki nonte kixin ijnko ángel kuènté Ìnchéni mé k'uínkaji̱nxi̱n
nka̱jní la ikui ti tsíxravá ch'in Jesús la kjuakjìin ti ixro̱ tjekjèxin ti tòye̱,
la kjuák'ekjen ch'an chritaón ti ixro̱ a. 3 Ti ángel mé imá tjáki̱ni tsjehe
éxi ijnko xrohi la ti iké ch'an la imá tjóá tsjehe éxi chrintá. 4 Ndá ti ó
k'uíkon ti sin soldado xi̱kaha la xrànka̱ sin, chrakon sin la éxi ik'uén sin
xi̱kaha. 5 Ndá ti ángel mé ndáche ti chojnichjin:
—Chrakonhñara. Nóna kixin xritjéyára ti ch'in Jesús ti nkexro
kjuák'enkáni ntacruz. 6 Í kohya ch'an ntihi, ó xechón ch'an ínaá éxi
chrónka ch'an senó. Xrákira tsjehéra ti kjuák'e sin ch'an, í kohya ch'an.
7 Méxra̱ tjoka sátjira la chenkara ti sin k'uájiko ch'an: “Ti nkexro la ó
xechón. La ó kuitóxin ch'an nti̱a sátsji ch'an Galilea. Ntiha ts'ikonra
ch'an.” Mé kaín tíha k'uítoana tso̱tjo̱nkara —ichro ti ángel.
8 Ndá ti chojnichjin la tjoka sákjuixin sin ti tsíxravá ch'in Jesús, la
chrákon sin, kjánchó chéhe̱ sin, la sákjuichenka sin ti sin k'uájiko ch'in
Jesús. 9 Ndá titàya̱ xéta sin ti ch'in Jesús la nixje̱he̱ sin ch'an. Ndá jehe

---

27:63: Mt. 16:21; 17:23; 20:19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33, 34; Lc. 9:22; 18:31-33.

sin la kóchjina sin la kjóa sin tọté ch'an la kjuíkosáyehe sin ch'an. [10] Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—Chrakonhñara, sátjira chenkara ti sin kíchóni kixin sátsji sin Galilea, ntiha ts'ikon sin ti janhan.

Ti nkehe chrónka ti sin soldado

[11] Ndá ti ó sátsíkji ti chojnichjin, la iso ti sin soldado k'uayakohen ti tsíxravá ch'in Jesús mé sákjuí sin ti chjasin Jerusalén la chenka sin ti nchạt'á t'ẹtọan kaín ti nkehe kóhen ti k'uejó sin ntiha. [12] Ndá ti sin nchạt'á t'ẹtọan la nixjẹhẹ sin ti sin táda la nkokọa kjuénkạyáxin sin la chjéhe sin itsjé chichaon ti sin soldado, [13] la ndáchro sin:

—Chrọnkara kixin ti ó tie nạxạ tjejochrịnra la ikui ti sin k'uájiko ch'in Jesús, la kueé sin ti cuerpo kuènté ch'an, ichrora. [14] Ạndá ti tsọnohe ti gobernador ti nkehe kóhen, la jeheni tsonixjẹhẹni ch'an kixin tsọnínkakuanhñara ch'an —ichro ti sin nchạt'á.

[15] Ndá ti sin soldado la kuákja ti chichaon la sákjuí sin la xịkaha kjuích'e sin éxi k'uítuehen sin. La xịkaha chronka ti sin judío hasta ijie ñạo.

Ti nkehe k'uẹtọan Jesús

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

[16] *Ạndá ti tejnko sin k'uájiko ch'in Jesús mé sákjuị sin Galilea ti ijnạ tsík'ẹtọan ch'in Jesús. [17] Ndá ti ó k'uíkon sin ch'an la kjuíkosáyehe sin ch'an, kjónté iso sin la kjuénkạyáxin kixin á chaxín jehe ch'an ọ náhí. [18] Ndá ch'in Jesús kóchjinehe ch'an ti jehe sin la ndáchro ch'an:

—Díos kjuajon kaín kjuachaxin nkaya nkạjní la ko chjasintajni. [19] *Méxrạ sátjira kaín nación la tjákohéra chojni kixin tsitekaon sin ti janhan. Tíkịtexínra sin kjuachaxíen ihnịé It'éni Díos, ihnịé ti Xjẹen ch'an la ko ti Nchạkuén ch'an. [20] Tjákohéra sin kixin sinchexiteyá sin kaín ti nkehe kuétọan. Ndá janhan tsjak'é ts'ejóni nkochríxín hasta tsjejẹ chjasintajni.

Mé xịkaha tsọhen.

28:16: Mt. 26:32; Mr. 14:28. **28:19:** Hch. 1:8.

Ti tan jína chrónka

Marcos

Ti kjuako Juan Bautista

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 [1] Xikihi xránkíxixín ti itan jína kuènté Jesucristo, Xjeen Díos.
[2] *Éxi tsíkjin ti ch'in Isaías, ti nkexro k'uéchronka itén Díos, ndáchro:

Janhan tsochr'an ijnko nkexro tsochronka ti itan
kuéntana ts'itónxin ntia,
kixin tsjasiyóxin ti ntia kuèntá.
[3] *Ndá tsihin sin itén ijnko nkexro tsjak'e nteje ts'èya tsondáchro:
"Tóxakohanra ncheyóxinra ntia tsixin Ìnchéni, Takitjehéra
ijnko ntia ndoí."

[4] Tíha mé xiteyá ikui ch'in Juan Bautista, kjuák'e ch'an nteje kuikite ch'an chojni. Kjuakohe ch'an chojni kixin chrókjuinkí sin ti nkehe tjenkayáxin sin ndá chrókuikite sin mé xikaha chróxika ti ijié sin.
[5] Nchónhña chojni kuixin nonte Judea la ko chjasin Jerusalén ikui sin ti itjen ch'in Juan, la kuíhin sin ti nkehe kjuako ch'an la chrónka sin ti ijie chónta sin, ndá ch'in Juan mé kuikitexín ch'an sin ti ndarío Jordán.
[6] *Ti iké ch'in Juan mé tsík'ónaxín kaxree kokamello la ko ti tjoa chrinkat'óxin ch'an mé kjaxin tsík'ónaxín tjoé iko. Andá ti nkehe kjónie ch'an mé kochjoá la ko itsjen kotsjenta tónoxín nteje. [7] Mé kjuako ch'an, ndáchro ch'an:
—Iton ti janhan mé tsichréhe ijnko nkexro antsí chónta kjuachaxin ke janhan. Méxra tósuàna chrókjuásintanka ti correa tokaté ch'an. [8] Janhan mé ìnta ó kuíkitexínra. Andá jehe ch'an mé tsikitexínra ti Nchakuén Díos.

Ch'in Juan kuikite ch'in Jesús

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

[9] Andá ti ñao a ch'in Jesús k'uaxrjexín ch'an Nazaret nonte Galilea la ch'in Juan kuikitexín ti ch'in Jesús ti ndarío Jordán. [10] Ti ó k'uaxrjenkíxin ch'in Jesús ti ìnta, la k'uíkon ch'an xitjehe nkajní la ti Nchakuén Díos,

---

1:2: Mal. 3:1. **1:3:** Is. 40:3. **1:6:** 2Rs. 1:8.

mé éxi ijnko kontóá tsjehe, kuixin nkaya nkajní la kjuák'ekjen chritaón
ti jehe ch'an. 11 *Ndá xrínahña nixja ijnko itan kuixin nkajní, ndáchro:
—Jaha mé xjana imá tjuahá. Imá chàna kixin nchexiteyá.

Ti Jínahña chrókjuachròe ch'in Jesús

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

12 Andá ti Nchakuén Díos mé sákjuíko ti ch'in Jesús nteje. 13 Ntiha
kjuák'e ch'an cuarenta ñao la ntiha mé siín iko jiehe, la ti Jínahña mé
tjinkaon chrókjuachròe ti jehe ch'an. La ti sin ángel ikui sin k'uayakohen
sin ti jehe ch'an.

Ch'in Jesús kjuankíxixín kjuako

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Ndá ti ó kjuák'echjina ch'in Juan, la ch'in Jesús mé sákjuí ch'an nó
Galilea sákjuikjako ch'an ti itan jína kuènté ti kjuachaxin t'etoaxín Díos
15 *la ndáchro ch'an:
—Ó kjuixraká ti ñao, la ó kuichjina ti kjuachaxin kuènté Díos. Méxra
chrókuitohéra ti nkehe jínahña tjénkayáxinra, la chrókuitekáonra ti itan
jína tsaáxinra.

Ch'in Jesús k'uéyehe noó ti sin itsé koche

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

16 Ndá ch'in Jesús tjetji ch'an chrínta ndañao Galilea, ndá xrínahña
k'uíkon ch'an ti ch'in Simón la ko ti kícho ch'an Andrés tjejót'e sin ti
nchísén chrínkí ìnta kixin tsotsé sin koche. 17 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chréhéra ti janhan, ndá tsotjahára ixra tsjéyára chojni.
18 Ndá tuénxín kuítohe sin ti nchísén tséya sin koche, la chréhe sin
ch'an.
19 Ndá kjínhña kjuíji ch'in Jesús, ndá k'uíkon ch'an ch'in Jacobo la ko
ti kícho ch'an, Juan, xjeen ti ch'in Zebedeo. Jehe sin la ko ti it'é sin
tjejóxehen sin ijnko ntabarco tjejótjonité sin ti nchísén tséya sin koche.
20 La ch'in Jesús k'uéyehe ch'an sin kjaxin. Andá tuénxín kuítohe sin ti
it'é sin Zebedeo la ko ti ntabarco la ko ti sin ich'e ixra. Ndá chréhe sin ti
ch'in Jesús.

1:11: Gn. 22:2; Sal. 2:7; Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 9:7; Lc. 3:22. **1:15:** Mt. 3:2.

Ijnko chojni chónta nchakuén jínahña

(Lc. 4:31-37)

21 Ndá kjuíji sin chjasin Capernaum. La ti ñao tok'éhe chojni mé
k'uíxehen ch'in Jesús ti ninkué ti sin judío la kjuankíxin kjuako ch'an.
22 *Andá ti chojni siín ntiha la chrakon sin nkexrín kjuako ch'an kixin
kjuakoxin ch'an éxi ijnko chojni chónta kjuachaxin, la jehya éxi ti sin
tjako ley. 23 Ndá ti nchia tjakoxin ti sin judío mé itjen ijnko chojni chónta
nchakuén jínahña, mé k'óyako ndáchro:
24 —¿Nkekuènté tjiaté ti nkehe ich'eni, jaha Jesús tsíkjixin Nazaret?
¿Á k'uinka kixin sinchek'itjáña ti jeheni ní? Ó noheni kixin jaha mé ti
nkexro tjóá kuènté Díos.
25 Andá ch'in Jesús mé k'uetuehen ti nchakuén jínahña, ndáchro:
—Tániá, t'axrjéxian ti nkexro i.
26 Andá ti nchakuén jínahña mé kjuínchek'aniáte ti nkexro a la ko
k'óyako itsen ndá k'uaxrje. 27 Ndá kaín ti chojni siín ntiha la chrákon sin
la kjuanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:
—¿Xá nkexro tíhi? ¿Xá nkehe ti tan nixin chronka ch'an? Kixin
nchónhña kjuachaxin chónta ch'an t'etuehen ch'an ti nchakuén jínahña
la titekaon —ichro sin.
28 Andá tjoka kónohe kaín chojni tjejó Galilea kixin nkexrín ti
kjuachaxin chónta ch'in Jesús.

Kuítohe jína ti ich'ee Pedro

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Ndá ti ó k'uaxrjexín ch'in Jesús ti ninko, la sákjuíko ch'an Jacobo
la ko Juan ndoe ch'in Simón la ko Andrés. 30 Ndá ti ich'ee ch'in Simón la
tjetsínka tjan, níhi tjan chónta tjan sóa. Ndá chenka sin ti ch'in Jesús
kixin níhi tjan. 31 Ndá kóchjina ch'an ti tjetsínka tjan ndá itsé ch'an itja
tjan la kjuínchek'inkatjen ch'an tjan. Ndá tuénxín kjuìihin tjan ti sóa
chónta tjan la kjuajon tjan nkehe kjónie sin.

Nchónhña chojni níhi kuitohe jína

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Andá ti ó kjuiátaón ñao la k'uíxitie, la ti chojni ntiha kjuikohe sin
ti ch'in Jesús kaín ti sin níhi la ko ti sin chónta nchakuén jínahña; 33 la
kuenté chjasin kónkotsé sin k'uejó sin ndója ti nchia itjen ch'an. 34 Ndá

1:22: Mt. 7:28, 29.

kjuínchekitohe ch'an jína kaín ti chojni níhi chónta itsjé ichin la ko kuakitsje ch'an kaín ti nchakuén jínahña. La í kjuajonhña ch'an kjuachaxin kixin tsonixja ti nchakuén jínahña kixin ó chóxin nkexro ti jehe ch'an.

Ch'in Jesús kjuáji kuenté Galilea

(Lc. 4:42-44)

35 Ndá imá nchítjen naxa sítietaon nonte la k'uàya ch'in Jesús la
k'uaxrjexín ch'an ti chjasin a la sákjui ch'an nteje kixin ntiha tsonixjexín
ch'an It'é ch'an itjen nkaya nkajní. 36 Ndá ch'in Simón la ko ti sin xriko
ch'an mé sákjuikjeyá sin ch'an. 37 Ndá ti ó k'uitja sin la ndáchro sin:
—Kaín chojni xritjeyá sin ti jaha.
38 Andá ndáchro ch'in Jesús:
—Sátsjini íso chjasin chjinaxón kixin ntiha kjaxin tsjákuá ti itan jína,
kixin tíha ti ixra k'uinkaxian janhan.
39 *Ndá sákjuí ch'an nkuíxín Galilea nkákjako ch'an nkojnko nchia
tónkotséxin ti sin judío la ko kuakitsje ch'an ti nchakuén jínahña chónta
chojni.

Ijnko nkexro chónta chinlepra kuitohe jína

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 Ndá xrínahña ijnko nkexro chónta chinlepra la kóchjinehe ti ch'in
Jesús la kjuák'exín toch'in la chrónòa, ndáchro:
—Ti tjinkaoan la jína chrókjuinchekitohéni jína.
41 Ndá ch'in Jesús la imá kuikonoéhe ch'an ti nkexro a la kjuák'etja
tja ch'an, la ndáchro ch'an:
—Jeén tjínkaoan. Titoha jína ijie —ichro ch'an.
42 Ndá ti kjuixin ndáchro ch'an tíhi, la tuénxín kjuìin ti chinlepra la
kuítohe ch'an jína. 43 Ndá k'uetuehen ch'in Jesús ti nkexro kixin sátsji, la
ndáchro ch'an:
44 *—Ninkexró chenkahya tíhi; jehó sátjia tjákohé ti nchat'á kixin ó
kjuìin ti chinlepra la ko tjánjua ti nkehe tsík'etoan Moisés kixin xikaha
tsonoexín kaín chojni kixin ó kuitoha jína —ichro ch'an.
45 Andá ti ch'in tsíkitohe jína la ti ó sákjuí ch'an la kjuankíxin chenka
ch'an kaín chojni kixin nkexrín kuítohe ch'an jína. Méxra Jesús la
xitjahya noxín ts'ixehen ch'an nijnko chjasin, méxra k'uaxrjenta ch'an ti
kohya chojni. Kjánchó, kjónté xikaha, la itsjé chojni kjuixin itsjé chjasin
kjuitsjehe sin ti jehe ch'an.

1:39: Mt. 4:23; 9:35. **1:44:** Lv. 14:1-32.

Ijnko chojni tsík'en tọté kuitọhe jína

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 1 Ạndá ó k'uatsínka iso ñạo, ndá Jesús mé xíkjan ch'an chjasin
Capernaum. Ndá ti ó kónohe chojni kixin itjen ch'an ntiha. 2 La tuénxín
kónkotsé nchónhña chojni la kjuachahya ti nchia la ko kjạxin kjuachahya
ti ndója nchia k'uíxin sin. Ạndá ch'in Jesús kjuako ti itan jína kuènté Díos.
3 Ndá ikjui noó chojni tinkátsénkí jnko nkexro tsík'en tọté,[a] 4 kjánchó
xitjahya kóchjina sin ti itjen Jesús kixin nchónhña chojni siín. La
k'uịt'ótjen sin chritaón ti nchia, la ntiha koxrat'ọ sin kixin k'uínkajịnxịn
ti sịníhi ti itjen ch'in Jesús. 5 Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin chaxín
titekaon sin ti jehe ch'an, la nixjẹhẹ ch'an ti sịníhi, ndáchro ch'an:
—Xjẹeni, ó kjuìin ti ijiẹ chonta.
6 Ndá iso ti sin tjako ley tjejótjạxịn ntiha la ikjo sin ạsén sin, ndáchro
sin: 7 "¿Nkekuènté xịkaha nixja ti nkexro i? T'ántaxíhịn ch'an Díos
kixin ndáchro ch'an kixin tjạtsẹn ch'an ijịé chojni; jehó Díos mé chónta
kjuachaxin tsjạtsẹn ijiẹ." 8 Ndá ch'in Jesús nohe nkehe kjuénkạyáxin sin.
La ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté xịkaha tjénkạyáxinra? 9 ¿Nkehe ạntsí xrạhya
chróndátjan ch'an: "Ó kjuixin kjuìihan ti ijiẹ chonta", ọ á ạntsí xrạhya
chróndátjan ch'an: "T'ínkatjen tjatsían ti kạnịạa la sátjia"? 10 Méxrạ ijie
tsjákọxiạn kixin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni la chonta kjuachaxin ntihi
chjasintajni tsjakjìihin ijịé chojni —ichro ch'an.
Ndá ndáche ch'an ti nkexro xitjahya itji:
11 —T'ínkatjen, tjatsían ti kạnịạa la sátjia ndọa.
12 Ndá ti sịníhi la tuénxín k'uínkatjen la kjuạtsẹn ti kania la
k'uaxrjexín ntiha sákjuí. Landá kaín ti sin siín ntiha k'uíkon sin kixin
xịkaha kóhen la chrákon sin la chjéhe sin Díos kjuasáya la ndáchro sin:
—K'uikonhyéni jnko nkehe xịkaha —ichro sin.

Jesús k'uéyẹhẹ Mateo

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Ạndá chr'éxịn ch'in Jesús sákjuí chrínta ndạñao ínaá. Ndá
kaín chojni kóchjina ndá kjuankíxin kjuako ch'an. 14 Ndá k'uatsínka
ch'an ntiha la k'uíkon ch'an Mateo, xjẹen ch'in Alfeo, tjetjạxịn ch'an
tjenchekjènkị. Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chréhé ti janhan.
Ndá tuénxín k'uínkatjen ch'an la chréhẹ ch'an Jesús, la sákjuí sin.

---

[a] **2:3** ***tsík'en tọté*** paralítico

15 Andá chr'éxin Jesús kjuák'e ch'an ndoe ch'in Mateo, la ntiha kjuajon
sin nkehe kjónie ch'an la ko kjaxin kjuíji itsjé ti sin nchekjènki[a] la ko kjaxin
íso chojni chónta ijie, la kjaxin kjonieko sin Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an
kixin nchónhña chojni chréhe ti jehe ch'an. 16 Ndá ti sin tjako ley la ko ti sin
fariseo k'uíkon sin kixin ch'in Jesús tjenieko ch'an kaín ti sin nchekjènki la ko
ti íso sin chónta ijie, ndá kjuanchankíhi sin ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro sin:
—¿Nkekuènté kixin ti maestro kuèntára la nieko ch'an la ko t'ikao
ch'an ti sin nchekjènki la ko ti chojni chónta ijie?
17 Ndá Jesús kuíhin ch'an nkehe ti itjo sin. La nixjehe ch'an sin,
ndáchro ch'an:
—Ti sin níehña la ticháxienhña sin nkexro tsjajon xroan. Jehó ti sin
níhi mé tichánxihin sin nkexro tsjajon xroan. Janhan la k'uinkakjéyáhya
chojni chóntahya ijie; náhí, jehó chojni chónta ijie.

Xranchankí kuènté ti niehña chojni ti ó nixjehe sin Díos

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Ijnko ñao mé ti sin kuék'ajiko ch'in Juan Bautista la ko ti sin fariseo
mé kjoniehña sin kuenté ñao kixin nixjehe sin Díos. Andá iso sin mé ikui
sin ti itjen Jesús la kjuanchankí sin:
—¿Nkekuènté kixin ti sin xriko ch'in Juan la ko ti sin fariseo la
niehña sin ijie kixin chjéhe sin Díos kjuasáya, andá ti sin xrikoa la náhí?
19 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Xá jína chrókjoniehña ti chojni tsík'eyehe sin tsochjina ijnko kia ti
naxa tjejóko sin ti nkexro tsíkótehe ní? Ti naxa itjen ti nkexro tsíkótehe
la xitjahya siniehña sin. 20 Kjánchó itsi ijnko ñao la tsotsé chojni ti nkexro
tsíkótehe, sátsjiko sin ch'an, andá ti ñao a la chaxín siniehña sin, ts'ává sin.
21 'Ninkexró tjak'eñéhña ijnko ika ó ntaxin it'o ika nixin kixin ti
ika nixin la chrókjuixéhe ndá chrók'uichje ti ika ndaxin. 22 La kjaxin
ninkexró tikiahya ixran nixin ijnko tjuaxran ó ndaxin; kixin ti ixran nixin
la tsótséchje ti tjuaxran ndaxin ndá ts'itjáña ti ixran la ko ti tjuaxran
kjaxin. Méxra ti ixran nixin la chrókuikia ijnko tjuaxran nixin.

Ti sin k'uájiko ch'in Jesús tsétaón iso noatrigo

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 *Ijnko ñao tok'éhe chojni la Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an mé
k'uatsínka sin ijnko nonte tsík'ínká noatrigo. Landá ti sin k'uájiko

---

[a] **2:15** ***nchekjènki*** publicanos, cobradores de impuestos

2:23: Dt. 23:25.

ch'an kjuankíxin sin tsétaón sin iso ti noatrigo. 24 Ndá iso ti sin fariseo
kjuanchankíhi sin ti ch'in Jesús:
—¿Nkekuènté kixin ti sin xrikoa la tjejóch'e sin ti nkehe kohya
kjuachaxin tsohen ti ñao tok'éheni?
25 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Á kjuinchekuáxinhñara ti xroon chrónka nkehe kjuích'e David
la ko ti sin k'uájiko ch'an ti ó ik'uén sin kjinta ní? 26 *Jehe ch'an mé
k'uíxehen ch'an ti nchia kuènté Díos ti ñao k'uetoan ti nchat'á Abiatar, la
kjónie ch'an ti niotja tsíkóñao kuènté Díos, jehó ti sin nchat'á k'uéchónta
kjuachaxin k'uékjinie, la kjaxin chjéhe ch'an ti sin k'uájiko ch'an kjónie
sin.
27 Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:
—K'óna ti ñao tsok'éhe chojni kixin tichánxihin sin, la jehya kixin
chrókjuikosáyehe chojni ti ñao a. 28 Andá ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé
chónta kjuachaxin ts'etoan nkehe tsohen ti ñao tok'éhe chojni —ichro
ch'in Jesús.

Ijnko chojni tsíxámá itja

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 1 Ndá ch'in Jesús mé ínaá k'uíxehen ch'an ti nchia tónkotsé ti sin
judío. La ntiha itjen ijnko nkexro tsíxámá ijnko itja. 2 Ndá iso chojni
mé ts'áyéhe sin ch'in Jesús, kixin ts'ikon sin á sinchekitohe ch'an jína ti
nkexro tsíxámá itja ti ñao tok'éhe chojni ndá jína tsjanchia sin ijie. 3 Ndá
ch'in Jesús ndáche ti nkexro tsíxámá itja:
—T'ínkatjen, tjak'exián totá nkosiñe ntihi.
4 Ndá kjuanchankíhi ch'an ti sin tjejó ntiha, ndáchro ch'an:
—¿Nkehe siín kjuachaxin tsohen ti ñao tok'éheni? ¿Á chrókjuích'eni
ti nkehe jína ní o ti nkehe nduáhya? ¿Á chrókjuinchekitoheni chojni jína
ní o á chrók'óñáni chojni?
Kjánchó jehe sin la táníkoá sin. 5 Ndá ch'in Jesús kónínkaon ch'an,
komá ch'an ti jehe sin la ko k'uává ch'an kixin tjinkakonhña sin
tsikonoéhe sin chojni. Ndá ndáche ch'an ti nkexro níhi:
—Tjéndoá itjá.
Andá kjuendoá ch'an itja ch'an la tuénxín kuitohe jína ti itja ch'an.
6 Ndá ti ó k'uaxrjexín ti sin fariseo ntiha la kjuénkayáxiko sin ti sin
kuènté ch'in Herodes nkexrín chrók'óñá sin ti ch'in Jesús.

2:26: Lv. 24:9. **2:26:** 1Sam. 21:1-6.

Nchónhña chojni siín chrínta ndạñao

7 Ndá ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an sákjuí sin chrínta ndạñao.
La nchónhña chojni kjuíjichréhẹ ntiha, tsíkịxịn sin Galilea la ko Judea
8 Jerusalén la ko Idumea la ko íso sin tsíkịxịn sin ti tóhe ndạrío Jordán,
chjasin Tiro la ko Sidón. Kixin tsíkihin sin nkexrín ti kjuaxroan ijié kjuasin
ch'in Jesús, ndá kuichréhẹ sin ch'an. 9 *Ndá k'uẹtuẹhen ch'an ti sin
k'uájiko ch'an kixin ntiha chrókjuák'echóhen ijnko ntabarco kixin ti imá
chrók'uixitja chojni ti jehe ch'an la chrók'uịt'ótjen ch'an ntiha, 10 kixin
kjuínchekitọhe ch'an jína itsjé chojni, landá kaín ti sin níhi k'uíxitja
sin ch'an kixin tjinkaon sin chrótsé sin ti iké ch'an kixin tsitọhe sin jína.
11 Kjạxin ti sin chónta nchạkuén jínahña la ti ó k'uíkon sin ti ch'in
Jesús la k'uejóxin sin toch'in sin nkayakon ch'an. La itsen ndáchro sin:
—Jaha mé ti Xjẹen Díos.
12 Kjánchó ch'in Jesús k'uẹtuẹhen ch'an ti nchạkuén jínahña kixin
tsochronkahya nkexro ti jehe ch'an.

Ch'in Jesús k'uíchehe ti teyó sin

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Ạndá chr'éxịn chrìin ch'in Jesús ijnko ijnạ, ndá ntiha k'uéyẹhẹ
ch'an ti sin tsochréhẹ ti jehe ch'an, ạndá ti ó k'uejó kaín sin 14 ndá
k'uíchehe ch'an teyó ti sin chaxín ts'ajiko ch'an kixin ts'ẹtuẹhen ch'an sin
sátsjikjako sin ti itan jína. 15 La ko tsochónta sin kjuachaxin sinchekitọhe
sin chojni jína la ko tsakítsje sin nchạkuén jínahña. 16 Ti teyó sin kjueyá
ch'an mé xịkihi it'in sin: Simón mé kjuínchek'in ch'an Pedro; 17 Jacobo
la ko ti kícho ch'an Juan, xjẹen ch'in Zebedeo. La kjạxin kjuínchek'in
ch'an sin Boanerges, mé t'axrjexín Xjẹen ti Tjonta. 18 Andrés, Felipe,
Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo xjẹen Alfeo, Tadeo la ko íjnko Simón,
kuènté ti sin cananista 19 la ko Judas Iscariote, ti nkexro kjuínchekji
ch'in Jesús.

Ti ts'ándaxíhịn sin ti Nchạkuén Díos

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Ndá chr'éxịn ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an k'uíxehen sin ijnko
nchia. 20 Ndá kónkotsé nchónhña chojni, la hasta xitjahya sinie sin.
21 Ndá ti ó kónohe ti sin nạxạ kjéhya ch'an. Ndá ikui sin kixin tjinkaon
sin sátsjiko sin ch'an kixin ndáchro sin kixin tsíkólóco ch'an.

3:9: Mr. 4:1; Lc. 5:1-3.

22 *Kjaxin ti sin tjako ley tsíkjixin Jerusalén, la ndáchro sin:
—Ti nkexro i la chónta ti kjuachaxin kuènté Beelzebú, ti nkexro
t'etuehen kaín ti nchakuén jínahña, mé xikaha tjacha ch'an takitsje
nchakuén ti jínahña —ichro sin.
23 Ndá ch'in Jesús k'uéyehe ch'an sin, la kjuíncheyóexin ch'an ijnko
nkehe, ndáchro ch'an:
—¿Nkexrín kixin nkokón Jínahña chrókuakitsje ti jínahña? 24 Kixin
ti jnko chojni t'etoan ijnko chjasin, ti tjajonko kícho la tsjachahya sin
ts'etoan sin isé. 25 La ko kjaxin ti sin tjejó nkokoa nchia, ti nkokoahya
tjenkayáxin sin, la séhya ts'ejóko kícho sin. 26 Andá ti jínahña la ti
nkokónhña tjenkayáxin, la kjá ts'itjáña ti kjuachaxin kuènté.
27 'Ninkexró tsjacha ts'ixehen tseé ndoe ijnko chojni tsehe ti jehya sao
chrókjuinchenteto ti nkexro tsehe ndá jína chrókueé ti nkehe chonta.
28 'Chaxín ndáxrjan kixin Díos la jína tsjakjìin ch'an kaín ti ijie chónta
jnko chojni la ko kaín ti nkehe jínahña tsínixja sin. 29 *Andá ti nkexro
ts'ándaxínhin ti Nchakuén Díos, la xitjahya tsjìin ti ijié sin, nkochríxín
tsochónta sin.
30 Mé xikaha ichro ch'an kixin ti sin a tsíndáchro kixin ijnko nchakuén
jínahña chónta ch'an.

Ti ìñé la ko kícho ch'in Jesús

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Andá ikui ti ìñé ch'in Jesús la ko ti sin kícho ch'an la ndója ó k'uejó
sin, la k'uetuehen sin ijnko chojni tsjik'éyehe ti ch'in Jesús. 32 Andá ti
sin tjejóntaxín ti itjen Jesús la ndáchro sin:
—Ìná la ko kichua tjejó sin ndója, xritjeyá sin ti jaha.
33 Ndá ndáchro ch'an:
—¿Xá nkexro ti naná la ko nkexro ti kíchina?
34 Ndá komá ch'an ti chojni tjejótjaxin ntiha la ndáchro ch'an:
—Ti sin i mé naná la ko kíchina. 35 Kixin kaín ti sin nchexiteyá ti
nkehe tjinkaon Díos, mé tíha ti kíchina la ko naná —ichro ch'an.

Kjuíncheyóexin ch'in Jesús jnko chojni t'enka

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 1 *Ndá ch'in Jesús kjuankíxin kjuako ch'an chrínta ti ndañao ínaá. La
ntiha kónkotsé nchónhña chojni ndá k'uit'ótjen ch'an ijnko ntabarco
tjenkátaón ìnta, ndá kjuák'etjaxin ch'an. La kaín ti sin tsíkónkotsé mé

3:22: Mt. 9:34; 10:25. **3:29:** Lc. 12:10. **4:1:** Lc. 5:1-3.

tjejóxin tote chrínta ndañao. [2] La nchónhña nkehe nixja ch'an la ko
kjuíncheyóexin ch'an. Ndá ndáchro ch'an:
[3] —Tihínra tíhi: Ijnko chojni sákjuik'enka nontee. [4] La ti ó t'enka ch'an
la iso ti noatje la xèjin ntia, ndá ti ikui koxroxe la kjónie va ti noa. [5] Andá
íso ti noa mé k'uitjí chrík'á ixro ti kohya itsjé inche, ndá tjoka k'uaña
kixin tjínhña chónta inche. [6] Kjánchó ti ó kjuiton ñao, la chjánxin sóa la
xámá kixin ninkahya chónta ti nuèé. [7] Andá íso ti noatje la k'uitsínkak'á
ti siín kach'i, la ti kach'i k'uánkí, ndá ti ino la í k'uánkíhya kixin k'uíxitja
ti kach'i. [8] Andá íso ti noa k'uitjí ti inche jína la k'uaña, la k'uánkí nteto
la k'óna jína, mé ijnko noatje la k'óna treinta ñeno noa, andá íjnko la
k'óna sesenta ñeno noa, andá íjnko la k'óna ijnko ciento ñeno noa.
[9] Ndá ndáchro ch'an:
—Ti nkexro tjinkaon tsihin la chrókuihin jína.

Nkehe t'axrjexín ti noa k'uitjí

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

[10] Ndá chr'éxin, ti ó jehó ch'in Jesús itjen, la ti teyó sin la ko ti sin
tjejó chjinaxón mé kjuanchankíhi sin ch'an nkehe t'axrjexín ti nkehe
chrónka ch'an. [11] Ndá ndáchro ch'an:
—Jahara la Díos mé tsjinkitsa tsonohara ti nkehe tienxínhña chojni
kuènté ti kjuachaxin t'etoaxín Díos, andá ti sin titekakonhña la ó
kjuintayoáxián kaín nkehe kuíhin sin. [12] *Kixin kjónté tjejótsjehe sin la
t'ikonhña sin, kjónté tjejótihin sin la tienxínhña sin kixin ti chrókienxín
sin la chrókjuinkí sin ti nkehe tjenkayáxin sin la chrókjuìin ti ijie chónta
sin —ichro Jesús.

Jesús chrónkaxín nkehe t'axrjexín ti itje k'uitsínka

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

[13] Ndá ndáche ch'an sin:
—¿Á kíenxinhñara nkehe t'axrjexín ti nkehe kjuintayóaxian ní? Ti
náhí la, ¿nkexrín chrókiénxinra ti íso nkehe sintayóaxián? [14] Ti nkexro
sákjuik'enka ti noatje mé ti nkexro tjako itén Díos. [15] Ti noatje xèjin
chrínta ntia la t'axrjexín ti chojni tihin itén Díos, ndá chr'éxin itji ti
Jínahña nchek'itjáña ti itan jína kuíhin sin. [16] Andá ti noatje k'uitsínkak'á
ixro mé t'axrjexín ti nkexro tihin itén Díos ndá tjoka tóxríhin la chéhe
titekaon. [17] Kjánchó ninkahya chónta nuèé, la séhya tjacha kixin ti ó
itsi ijnko kjuaxikaon o kjuaxróxinhña kixin titekaon sin ti itan jína, la

---

4:12: Is. 6:9, 10.

tuénxín tsítohe sin Díos. 18 Ti noatje xèjink'á kach'i mé tíha ti sin tihin
itén Díos, 19 kjánchó naxa imá tóxakohen sin ti nkehe siín chjasintajni la
ko tóxríhin sin ti nkehe tjete la ko tjinkaon sin tsochónta sin itsjé nkehe.
Kaín tíha mé t'inkákohen ti itén Díos kuíhin sin, la xikaha xitjahya
sich'ehe sin ixra Díos. 20 Andá ti noatje k'uitjí ti inche jína mé ti sin tihin
itén Díos ndá titekaon sin, la xikaha jína ch'ehe sin xra Díos. Éxi noatje
k'óna treinta ñeno noa la ko íso la k'óna sesenta ñeno noa la ko ti k'óna
ciento ñeno noa mé xikaha t'ánkí ti ixra ich'e sin.

Kohya nkehe ómó chrókónoxínhña

(Lc. 8:16-18)

21 *Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:
—¿Á ti ts'ákjen ijnko xrohi la chrókjuak'ema chrínkí ntacajón o
chrínkí cama? Kjá náhí. Ti xrohi la noi tsjak'e kixin ts'inkaséñexín ti
chojni tjejó nkaxehen. 22 *Kixin kohya nkehe ómó tjejó chrókónoxínhña
chr'éxin, la ko nijnko nkehe ómó ich'e chojni chrókónoxínhña chr'éxin.
23 Ti nkexro tjinkaon tsihin la chrókuihin jína tíhi —ichro ch'an.
24 *Kjaxin ndáchro ch'an:
—Chrokjuénkayáxinra jína ti nkehe tjejotihínra. Ti nkehe tjáchoara
jahara la Díos tsjáchoahara xikaha la ko tsjajon ch'an antsí. 25 *Ti nkexro
chónta nkehe la antsí ts'áyéhe. Andá ti nkexro chóntahya, la kjónté ti
intsí chónta sin ts'axrjehe sin.

Ch'in Jesús kjuíncheyóexin jnko itje

26 Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:
—Ti kjuachaxin t'etoaxín Díos mé yóhe éxi jnko chojni sátsjik'enka
nonte. 27 Ndá t'ajua ch'an la t'àya ch'an. La xikaha t'atsínka ñao la
ko tie, ndá ti itje la t'aña la t'ánkí. Andá ti nkexro k'uenka la noehña
nkexrín kóhen tíha. 28 Mé xikaha ti nonte la jehó kjuích'e ixra. Senó
k'uaña ti ino, ndá kuiá, ndá k'óna ti noa; 29 *andá ti ó tsi ti ñao tsotjá
sin, la ti nkexro ich'e ixra la tsakjijin ti noa.

Éxi itje mostaza

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:

4:21: Mt. 5:15; Lc. 11:33. **4:22:** Mt. 10:26; Lc. 12:2. **4:24:** Mt. 7:2; Lc. 6:38.
4:25: Mt. 13:12; 25:29; Lc. 19:26. **4:29:** Jl. 3:13.

—¿Nkehe chrókjuincheyóhẹni ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos, la ko nkehe chrókóyóẹxin? 31 Tíha mé éxi ti itje mostaza, ti ó xenkaxín la jehó jnko itje intsí ke kaín ti itje siín chjasintajni. 32 Ndá ti ó ts'aña la ts'ánkí imá ntẹto, ke ti íso nta, la ti chaon la imá ijié ts'ánkí, la hasta ti koxroxe xritjaká la jína sich'éna va kạké va chrík'á ti inta ts'uan.

Nkekuènté kjuíncheyóẹxin ch'in Jesús ti níxja

(Mt. 13:34-35)

33 Mé xịkaha ch'in Jesús kjuạkọhẹ kaín ti chojni la kjuíncheyóẹxin ch'an nchónhña nkehe, la kjuako ch'an kaín ti nkehe chrókjuacha sin chrókienxín sin. 34 Kaín nkehe kjuako ch'an la kjuíncheyóẹxin ch'an. Ạndá chr'éxịn la chenka ch'an ti sin k'uájiko ch'an nkehe t'axrjexín kaín tíha.

Ch'in Jesús kjuinchek'ixratán ti xrịntọ la ko ti ìntạ

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Ti ó kóntó, la ndáche ch'in Jesús ti sin k'uájiko ch'an:
—Sátsjini tóhe ti ndạñao.
36 Ndá kuítọhe sin kaín ti chojni la sákjuíko sin ti ntabarco kjuák'etjạxịn ch'an kjuako ch'an la ko íso ntabarco chréhẹ sákjuí. 37 Ndá xrínạhña imá chjéhe xrịntọ, la síchriká ti ìntạ t'ixehen ti ntabarco, la ó chjina chrók'uaniánkí ìntạ ti ntabarco. 38 Ndá ch'in Jesús la tjejua ch'an nóton ti ntabarco, tjekjón ch'an ijnko ika. La kjuínchekjayẹhẹ sin ch'an, la ndáchro sin:
—¡Maestro! ¿Xá ándọsán kjónté ó ts'itjáñani, ts'aniánkíni ìntạ ní?
39 Ndá ch'in Jesús k'uàya, la k'uẹtuẹhen ti xrịntọ la ko ti ndạñao kixin ts'ixitán, ndáchro:
—Tániá, tjak'etá.
Ndá ti xrịntọ la ko ti ìntạ la k'uixratá. 40 Ndá kjuanchankíhi ch'an ti teyó sin, ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté imá chrakonra? ¿Á chaxínhña titekáonra Díos ní? —ichro ch'an.
41 Ndá jehe sin la imá chrakon sin la ikjo sin kícho sin:
—¿Xá nkexro tíhi? Kixin kjónté ti xrịntọ la ko ti ndạñao la titekaon.

Ti chojni Gadara chónta nchạkuén jínahña

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 1 Ndá k'uatsínka sin tóhe ti ndạñao, la kjuíji sin Gadara. 2 Ndá ti ó k'uínkajịxịn ch'in Jesús ti ntabarco la ijnko nkexro chónta nchạkuén

jínahña kuixin ti tsíkjixravá chojni. 3 Ti nkexro la nkochríxín kjuák'e
ti tsíkjixravá chojni la ninkexró tjachahya nchenteto, o sinchentetoxín
cadena. 4 Itsjé vece la kjuínchentetoxín sin ch'an cadena la ko chika iye
ti toté ch'an la ko itja ch'an, la kjónté xikaha, la k'uekóchríjin ch'an ti
cadena la ko k'uekjínchekuen ch'an ti chika iye. La ninkexró tjachahya
t'etuehen ti jehe ch'an. 5 Tie ko nchakotjin ixri ch'an, t'óyako ch'an nó
ijna la ko ti tsíkjixravá chojni la jehó ch'an tjatexin ch'an ixro asén
ch'an. 6 Ndá ti ó k'uíkon ch'an ikjín ikjui ch'in Jesús la kuinká ch'an,
sákjuichréhe ch'an la kjuák'exín ch'an toch'in ch'an nkayakon ti ch'in
Jesús 7 la k'óyako ch'an, ndáchro ch'an:

—¿Nkekuènté tjiaté ti jeheni, jaha Jesús Xjeen Díos itjen nkaya
nkajní? Díos tjetsjehe xrjanoáhá kixin sinchekjasótehyani.

8 Mé xikaha ichro kixin tsíndáchro ch'in Jesús:

—Jaha nchakuén jínahña, titohé ti nkexro i.

9 Ndá ch'in Jesús mé kjuanchankí ndáchro:

—¿Nkexrín it'ian?

Ndá kjuátehe ti nkexro a ndáchro:

—Legión it'ini kixin itsjéni.

10 La ti nchakuén jínahña la chrónoéhe ti ch'in Jesús kixin
chrók'uaxrjexinhña sin ti chjasin a. 11 La chjinaxón ntiha mé siín itsjé
kochíno xrinie 12 ndá ti nchakuén jínahña, la chrónòa ndáchro:

—Titohéni ts'ixeheni asén ti kochíno.

13 Ndá ch'in Jesús kjuajon kjuachaxin. Ndá kaín ti nchakuén jínahña
mé k'uaxrjexín ti nkexro a la sákjuik'ixehen asén ti kochíno, mé chjina
yaá mil va, ndá kaín va k'uitsínkayá va tsaka la k'uitsínkankí va ti
ndañao ndá kjuihin va la ik'uén va.

14 Ndá ti chojni t'ayakohen ti kochíno mé chrakon sin, la kuinká sin
sákjuichronka sin chjasén sin la ko ti sin tjejó nontee. La itsjé chojni
kuitsjehe sin nkehe tsíkóhen ntiha. 15 Ndá ti ó kjuíji sin ti itjen ch'in
Jesús la k'uíkon sin kixin ti nkexro k'uéchónta nchakuén jínahña, la ó
jína itjen, tjetjaxin chrinkáya ijnko ika, ndá jehe sin la imá chrakon sin.
16 Ndá ti sin tsík'ikon la chrónka sin nkexrín kóhen ti chojni k'uéchónta
nchakuén jínahña la ko nkexrín kóhen ti kochíno. 17 Ndá kjuankíxin
chrónoéhe sin ch'in Jesús kixin sáchrókjuixin ntiha.

18 Ndá ti ó k'uit'ótjen ch'in Jesús ti ntabarco, la ti nkexro k'uéchónta
nchakuén jínahña la chrónòa kixin kjaxin sáchrokjui. 19 Kjánchó Jesús la
kjuajonhña kjuachaxin, la ndáche ti nkexro a:

—Sátjia ndoa, tjichréhé ti sin kjéhya la chenka sin ti kjuaxroan ijié
kjuasin Díos kixin kuitoha jína la ko nkexrín kuikonoáha Díos.

20 Ndá ti nkexro a la sákjuí ti chjasin Decápolis la kjuankíxin chrónka
kaín ti nkehe kjuích'e ch'in Jesús la ko nkexrín kuitohe jína. La kaín ti
sin kuíhin la imá chrakon sin.

Ti xjeen Jairo la ko ti tjan kuákóxin iké ch'in Jesús

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Ndá ti ó xíkjankao ch'in Jesús ti ntabarco a ínaá ti chrínta ndañao
la kóchjina nchónhña chojni, ndá chrínta ti ìnta ó kuítohe ch'an. 22 Ndá
ikui ijnko nkexro t'etoan kuènté ti ninko judío mé it'in Jairo, la ti
ó k'uíkon ch'an ti ch'in Jesús la kjuák'exín ch'an toch'in ch'an 23 la
chrónòa ch'an, ndáchro ch'an:

—Xjana chjin la ó tjet'en tjan. Xrjanoáha chrókjuini kixin chrókjuak'etja
itjá ti jehe tjan ndá chrókuítohe tjan jína la chrókjuák'echón tjan.

24 Ndá ch'in Jesús sákjuiko ti nkexro a. La nchónhña chojni chréhe sin
tinkák'indate sin ch'an. 25 Ndá kjaxin ntiha tjenkákjan ijnko chojnichjin
níhi, ó teyó nánó sítji tjan ijni. 26 Ndá imá kjuasóte tjan kixin nchónhña
xroan kóhen tjan la ó kjuixin kjuéjehe tjan kaín ti chichaon chónta
tjan, kjánchó kuítoehya tjan jína, la antsí tinkákótaó tjan. 27 Ndá ti ó
kuíhin tjan chrónka chojni ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús, ndá ikui
tjan kjuák'enkákjan ti chojni la chréhe tjan ti ch'in Jesús la kuákóxin
tjan ti iké ch'an, 28 kixin ndáchro tjan, kjónté chrínta ti iké ch'an ó,
chrókuákóxin tjan la chrókuítohe tjan jína, ichro tjan. 29 Ndá tuénxín
ti ijni la kjuixén la kónohe tjan kixin ó kuítohe tjan jína la ó kjuìin ti
ichin chónta tjan. 30 Ndá ch'in Jesús la tuénxín kónohe ch'an kixin ti
kjuachaxin chónta ch'an mé kuitoexín jína ijnko chojni, ndá nkátjíá
ch'an, kjuanchankí ch'an:

—¿Nkexro kuákóxin ti kaná? —ichro ch'an.

31 Ndá kjuátehe ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro:

—Ó noha kixin nchónhña chojni siín la t'indate sin ti jaha, ¿ndá
nkekuènté tjánchánkia nkexro ti kuákóxin ti jaha?

32 Kjánchó jehe ch'an la nkátjíá ch'an tsjehe ch'an nkuíxín kixin
ts'ikon ch'an nkexro kuákóxin ti iké ch'an. 33 Ndá ti tjan a la chrakon
tjan, la síxrànka tjan kixin nohe tjan kixin ó kuítohe tjan jína, la kóchjina
tjan la kjuák'exín tjan toch'in tjan nkayakon ch'in Jesús, la chrónka tjan
kaín ti nkehe kóhen tjan. 34 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Xjeeni, ti kuitekaoan ti janhan la kuitoha jína. Ijie la kjuaxróxin
sátsjia —ichro ch'an.

35 Ndá naxa tjenixja ch'an la kuixin chojni ndoe ti nkexro t'etoan
ninko. Ndáchro:

—Xjaan la ó kjuixin ik'uén. Í chjeèhya ixra ti Maestro.

36 Kjánchó ch'in Jesús ti ó kuíhin ti nkehe ichro sin, la chenka ch'an ti
nkexro t'ẹtọan nịnko:
—Chrakonhña, jehó titekaoan ti janhan.
37 La í kjuajonhña ch'an kjuachaxin kixin tsochréhẹ íso chojni, jehó
Pedro, Jacobo la ko Juan kícho ch'in Jacobo. 38 Ndá ti ó kjuíji sin ndọe ti
nkexro t'ẹtọan nịnko la k'uíkon ch'an kixin imá sítjité chojni, tsjánkàmạ
sin ti ixjan tsík'en. 39 Ndá ti ó k'uíxehen ch'an ti nchia la ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté imá tjasítéra tsjạnkàmara ti xjan i? Ti xjan la tsík'enhña
xjan, tjejua xjan —ichro ch'an.
40 Kjánchó kaín sin kjuanoá sin ch'an. Ndá k'uẹtọan ch'an kixin kaín
sin sátsji sin ndója. Ndá k'uíxehen sin ti tjetsínka ti xjan jehe ch'an la ko
ìñé ko it'é ti xjan la ko ti sin sákjuíko ch'an. 41 Ndá itsé ch'an itja ti xjan
la ndáchro ch'an:
—Talita, cumi —mé tíha t'axrjexín: Cháchjin, T'àyá.
42 Ạndá ti xjachjin chónta teyó nánó la tuénxín k'uàya tjan la ó
jína itji tjan. Ndá kaín ti chojni siín ntiha k'uíkon la imá chrákon sin.
43 Kjánchó k'uẹtọan ch'in Jesús kixin ninkexró tsọnoehña ti nkehe kóhen
la k'uẹtọan ch'an kixin tsjajon sin nkehe sinie ti xjachjin.

Ch'in Jesús kjuák'e Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 1 Ạndá k'uaxrjexín ch'in Jesús ti chjasin a, la ikjan ch'an Nazaret, ti
chjasin k'uánkíxin ch'an la ko kjạxin chréhẹ ti sin xriko ch'an. 2 Ndá
ti ñạo tọk'éhe sin la kjuako ch'an ti nchia tónkotséxin ti sin Judío la
nchónhña chojni kuíhin la ndáchro sin:
—¿Nketí tsíxrakọhẹ ti nkexro i? ¿Nketí kuịxịn ti kjuaxrexinkaon chónta
ch'an la ko ti kjuaxroan tjasin ch'an? 3 ¿Á jehya tíhi ti nkexro ch'éna
nkehe inta, la ti ìñé ch'an mé María, la ti kícho ch'an Jacobo, José, Judas
la ko Simón ní? ¿Ạ jehya kjạxin ntihi tjejó ti sin kícho ch'an ichjin ní?
Mé xịkaha ichro sin kuitekakuenhña sin ch'an. 4 *Ạndá ch'in Jesús
ndáchro:
—Kaín chojni tjikosáyehe sin ijnko nkexro chronka itén Díos. Kjánchó
ti sin chjasin kuènté ch'an la ko kaín ti sin kjéhya ch'an la ko ti sin ndọe
ch'an la chóntehya kjuasàya ti jehe ch'an.
5 Méxrạ ninkehó kjuaxroan xitjahya kjuasin ch'an ntiha, jehó
kjuak'etja tja ch'an iso ti sin níhi tjejó ntiha, la kuitọhe sin jína. 6 Ndá
imá k'uává ch'an kixin titekakonhña sin. La k'uáji ch'an ti chjasin
ntsíntsí chjinaxón ntiha kjuako ch'an.

6:4: Jn. 4:44.

Ti ixra̱ kuítoehen ti teyó sin

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

7 A̱ndá Jesús k'uéye̱he̱ ti teyó sin. Ndá k'ue̱to̱an ch'an kixin yayaá
sin sátsji sin la ko kja̱xin kjuajon ch'an kjuachaxin kixin tsakítsje sin
ncha̱kuén jínahña chónta chojni. 8 La ko k'ue̱to̱an ch'an kixin ninkehó
tsjikohya sin kuènté nti̱a; jehó ti inta tjixín sin la ko tsjikohya sin kabolsa
la ko nkehe sinie sin la ko chichaon; 9 jehó tsjiko sin ti to̱ka̱te̱ xranka
sin la ko ti ika chr'inkáya sin ó, jehya tsákja sin íso nkehe. 10 La kja̱xin
ndáchro ch'an:

—Ti tsjasánra ijnko nchia tsoxrajon kjuachaxin la ntahó tito̱hara.
Ndá ti ó kjuixin ti ixra̱ ndá sátsjixinra ntiha. 11 *Ti tsjasánra ijnko nchia
ndá tsjajonhña sin kjuachaxin ts'ejora ntiha la ko tsotjinkakonhña sin
tsihin sin ti nkehe tsonixjara, la t'axrjéxinra ntiha, la t'oxènjinra ti inche
chónta to̱tára kixin xi̱kaha tsjáko̱xi̱nra kixin nduáhya kjuích'e ti sin a.
Chaxín ndáxrja̱n kixin ti ña̱o tsito̱exín iji̱é chojni la a̱ntsí tsjasóte sin ke
ti sin k'uejó Sodoma ko Gomorra.

12 Ndá sákjuí sin la nkákja̱ko̱he̱ sin ti chojni kixin chrókuíto̱he sin iji̱é
sin. 13 *La ko kja̱xin kuakitsje sin itsjé ncha̱kuén jínahña chónta chojni.
La itsjé chojni níhi la kuikjajin sin aceite ikja, la kuito̱he sin jína.

Ti Ik'uén Juan Bautista

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 *A̱ndá ti rey Herodes mé kuíhin ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús. La
ndáchro:

—Kjá Juan Bautista la tsíxechón kixin xi̱kaha ti kjuachaxin chónta ti
nkexro a.

15 A̱ndá iso sin ndáchro:

—Kjá tíhi la ch'in Elías.

A̱ndá íso sin ndáchro:

—Kjá tíha la ijnko ti nkexro k'uékjako itén Díos ósé o̱ nkojín ti sin a
—ichro sin.

16 Ndá ti ó kuíhin ch'in Herodes la ndáchro:

—Tíhi la kjá Juan ti nkexro kuéto̱an chrijin ikja, la ó tsíxechón ch'an
ijie —ichro ch'in Herodes.

17 *Kixin ti ch'in Herodes mé tsík'e̱to̱an kixin tsjak'echjina ch'in Juan
la cadena tso̱ntetoxín ch'an kixin xi̱kaha tsíkjanchia ti tjan Herodías.

6:11: Hch. 13:51. **6:11:** Lc. 10:4-11. **6:13:** Stg. 5:14. **6:14:** Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19. **6:17:** Lc. 3:19, 20.

K'uéchjién ti ch'in Felipe, sa̱vé ti ch'in Herodes, ndá ti ch'in Herodes mé kuákja ch'an ti tjan a kixin ts'óna ichjién ch'an. 18 La Juan tsíndáche ti ch'in Herodes:

—Kohya kjuachaxin tsochonta ichjién ti kichua.

19 Mé xi̱kaha ti tjan Herodías la imá kónínkaon tjan la kjuénka̱yáxin tjan chrók'óñá tjan ti ch'in Juan, kjánchó xitjahya 20 kixin ti ch'in Herodes mé chrákọnhẹn ti ch'in Juan kixin ó nohe ch'an kixin ti nkexro a la jína la ko tjóá a̱sén, méxra̱ kuítọehya ch'an kixin jehe tjan chrók'óñá tjan. La kjónté kanhñó tienxín ch'an, la kóxríhi̱n ch'an ti nkehe kuíhin ch'an kjuako ti ch'in Juan. 21 A̱ndá ti ña̱o kié ti ch'in Herodes, la k'uéyẹhẹ ch'an kaín ti sin t'ẹtọan la ko ti sin t'ẹtuẹhen ti sin soldado la ko ti sin t'ẹtọan kuènté Galilea kixin itsi sin ti kia. 22 Ndá k'uíxehen ti xjẹen tjan Herodías ti tjejó sin la ité tjan, la imá kóxríhi̱n ch'in Herodes la ko kaín ti sin tjejónieko ch'an nkexrín ité tjan. La ch'in Herodes ndáche ch'an ti tjarisoá:

—Tjánchíá ti nkehe tjinkaoan la tsotjahá.

23 Ndá k'uákjenxi̱n ch'an ihni̱é Díos la ndáchro ch'an:

—Kaín ti nkehe tsjanchia la tsotjahá, kjónté nkọsiñe ti chjasin t'ẹtọan janhan. 24 Ndá ti ó kuíhin tjan xi̱kaha la sákjuí tjan kjuanchankíhi tjan ti ìñé tjan, ndáchro tjan:

—¿Nkehe chrókjuanchiani?

Ndá ti ìñé tjan la ndáchro:

—Tjanchia ti ikja Juan Bautista.

25 Ndá ti tjarisoá la tjoka k'uíxehen tjan ntiha la ndáche tjan ti rey:

—Tjinkaoni tsjánjua ikja Juan Bautista tsjak'enkáya ijnko plato —ichro tjan.

26 Ndá ti rey la imá k'uává ch'an kixin xi̱kaha kjuanchia tjan, kjánchó ó kjuínchenohe ch'an Díos la ko ó kuíhin kaín sin ti nkehe ndáchro ch'an, la xitjahya tsondáchro ch'an: "Náhí." 27 La tuénxín k'uẹtuẹhen ch'an ijnko soldado kixin tsji̱ka̱o ti ikja ch'in Juan. 28 Ndá ti soldado la sákjuí ndọechjiso, la kóchríjin ch'an ikja ti ch'in Juan. La kjui̱ka̱o ch'an tjenkáya ijnko plato ndá kuákja ti tjarisoá. Ndá jehe tjan sákjuikehen tjan ti ìñé tjan.

29 Ndá ti ó kuíhin ti sin kuék'ajiko ch'in Juan ti nkehe kóhen la sákjuikjanchia sin ti cuerpo ndá sákjuikja̱vá sin.

Kjónie in'ó mil chojni

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 A̱ndá chr'éxi̱n la ikjui ti sin k'uájiko ch'in Jesús, la chrónka sin ti ixra̱ kjuích'e sin la ko nkexrín kjuako sin. 31 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ts'axrjentáni sátsjini nteje ti kohya chojni ndá tsok'áhara intsí —ichro ch'an.

Kixin ni xrokjuahya ts'ejó sin sinie sin kixin nchónhña chojni sasítji la ko síti. 32 Ndá ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an, k'uit'ótjen sin ijnko ntabarco la sákjuí sin ijnko nonte kohya chojni. 33 Kjánchó itsjé chojni k'uíkon kixin sákjuí sin la kjuátsoan sin ti ch'in Jesús. Ndá toto sin xrákuaxin sin chjasén sin la senó sin kjuíji sin ti chrínta ndañao tsjiji ch'in Jesús. 34 *Ndá ti k'uínkajixin ch'in Jesús ti ntabarco ndá k'uíkon ch'an kixin nchónhña chojni siín ntiha la kuikonoéhe ch'an sin kixin tjejó sin éxi kolélo chóntahya nkexro ts'ayakohen. Ndá kjuankíxin kjuakohe ch'an sin nchónhña nkehe. 35 Ndá ó kóntanonte la ti sin k'uájiko ch'in Jesús a mé kóchjinehe sin ch'an, la ndáchro sin:

—Ó kóntanonte la kohya nkehe ntihi, 36 méxra ndáche sin kixin sátsji sin ti chjasin intsí chjino, la ts'ena sin nkehe sinie sin kixin ntihi la kohya nkehe sinie sin —ichro ti sin k'uájiko ch'an.

37 Andá ch'in Jesús, ndáchro:

—Jahara chjehéra sin nkehe sinie sin —ichro ch'an.

Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:

—¿Á tsjik'enani yaá ciento denario niotja tsochjéheni sin sinie sin ní?

38 Ndá ch'in Jesús ndáche ti sin a:

—Titsjehéra, ¿nkekjaín niotja chontara?

Ndá sákjuitsjehe sin la ndáchro sin:

—Jehó in'ó niotja la ko yaá koche ó —ichro sin.

39 Ndá k'uetoan ch'an kixin kaín sin chrók'uejótjaxin sin chritaón ti kayoa. 40 Ndá kónkojié sin nkojnko ciento sin la ko nkojnko cincuenta sin k'uejótjaxin sin. 41 La ch'in Jesús kuákja ti in'ó niotja la ko ti yaá koche ndá konta ch'an nkajní la chjéhe ch'an Díos kjuasáya. Ndá kóchrít'o ch'an ti niotja, la chjéhe ch'an ti sin k'uájiko ch'an kixin ts'óxikayehe sin sinie ti sin tjejó ntiha la ko kjaxin kóchrít'o ch'an ti yaá koche ndá k'óxikayehe sin kixin sinie sin kaín sin. 42 Ndá kaín sin kjónie sin la kókjehe sin. 43 Ndá kjuixin, la kjuenájín sin ti tot'o niotja la ko ti koche tsíxéhe la kjuínchekaón sin teyó ntaxra. 44 La ti sin kjónie mé in'ó mil chojnindoa.

Ch'in Jesús itji chritaón ndañao

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Ndá tuénxín la k'uetuehen ch'an ti sin k'uájiko ch'an kixin ts'it'ótjen sin ti ntabarco la ts'átòye sin ti ndañao, sátsji sin ti chjasin Betsaida.

6:34: Nm. 27:17; 1Rs. 22:17; 2Cr. 18:16; Ez. 34:5; Mt. 9:36.

Andá jehe ch'an la naxa kuítohe ch'an nixjehe ch'an kaín ti sin k'uejó
ntiha. 46 Ndá ti ó kjuixin nixjehe ch'an sin, la chrìin ch'an ijnko ijna
kixin tsonixjehe ch'an Díos. 47 Ndá ti ó k'uíxin tie la ti ntabarco la mé ó
kjuíji nkosiñe ndañao, la jehó ch'an kuítohe ch'an ti nonte ntiha. 48 Ndá
k'uíkon ch'an kixin imá ixra tjiko sin ti ntabarco kixin imá chjéhe
xrinto. Ndá ti nandóye la sákjuichréhe ch'an sin. Tetjixin ch'an toté
ch'an ti ndañao, la kóchjina ch'an ti tjejó sin la chrók'uatsínké ch'an,
sáchrokjui ch'an. 49 Ndá ti ó k'uíkon sin kixin tjetjitaón ch'an ti ìnta,
la kjuénkayáxin sin kixin kjuacha sin la k'óyako sin 50 kixin kaín sin
k'uíkon sin la chrákon sin. Ndá tuénxín nixja ch'an, ndáchro ch'an:
—Janhan, chrakonhñara.
51 Ndá k'uit'ótjen ch'an ti ntabarco, ndá ti xrinto la ó k'uixratá. Ndá
imá chrákon sin kixin xikaha kóhen 52 kixin naxa kienxínhña sin ti
kjuaxroan kjuasin ch'an kuènté ti niotja kixin naxa kaínhña asén sin
titekaon sin ch'an.

Ch'in Jesús mé kjuínchekitohe jína ti sin Genesaret

(Mt. 14:34-36)

53 Ndá ti ó k'uatsínka sin ti ndañao, la kjuíji sin Genesaret ndá
kjuak'echroe sin ti ntabarco chrínta nta. 54 Ndá ti ó k'uínkajinxin sin
ti ntabarco la ti sin tjejó ntiha la tjoka kjuátsoan sin ti ch'in Jesús.
55 Ndá sákjuí sin nkuíxín ntiha la kjuankíxin tinkátsénkí sin ti sin siníhi
chónta sin kjuikao sin, ti itjen ch'an. 56 La kaín nketí kjuíji ch'an, á
chjasin intsí o chjasin ijié, o nonteе sin la kóchjinako sin ti siníhi chrínta
ntia. La chrónoéhe sin ti ch'in Jesús kixin kjónté chrínta ti iké ch'an ó
chrókuákóxin sin. Ndá kaín ti sin kuákóxin ti iké ch'an mé kuitohe sin
jína.

Ti nkehe nchekjita asén chojni

(Mt. 15:1-20)

7 1 Andá iso ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley kuixin sin Jerusalén mé
kóchjinehe sin Jesús. 2 Ndá ti k'uíkon sin kixin iso ti sin k'uájiko ch'in
Jesús mé k'óntihya sin itja sin ti ó kjónie sin, la kjuankíxin kjonta sin. 3 (Kixin
ti sin fariseo la ko kaín ti sin judío mé chréhe sin ti nkehe k'uékinkáchónki
ti sin táda ósé kixin t'ónti sin itja sin ndá inie sin, ti náhí, la niehña sin, 4 Ti ó
kjanxin sin ndasin la t'ónti sin itja sin ndá inie sin. La ko kjaxin itsjé íso nkehe
tinkáchónki sin, éxi tjonimá sin ti vaso t'iyá sin nkehe la ko ti nchísén la ko
ti ichi chjáña nkehe inie sin la ko nchetjóá sin ti nkehe t'ajuaták'á sin.) 5 Mé
xikaha ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley mé kjuanchankíhi sin ti ch'in Jesús:

—¿Nkekuènté ti sin xrikoa la nchexiteyáhya sin ti nkehe tinkáchónki
ti sin táda? Kixin t'óntihya sin itja sin ti ó inie sin.
6 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Jahara nkojinxónhña tjénkayáxinra, ndoá tsíndáchro ch'in Isaías ti
ó tsíkjin ch'an ósé ndáchro:
Ti chojni i, la ir'ua sin ó ndáchro kixin xraxinkakonxín sin ti janhan,
kjánchó ti asén sin la ikjín tjejó.
7 Kixin ó chónkó tjikosáyehe sin ti janhan,
kixin jehó tjako sin ti nkehe tsík'etoan chojni ó.
8 Kixin kuitohéra ti nkehe tsík'etoan Díos, ndá chréhéra ti nkehe
tinkáchónki chojni, la tjoneméra ti nchísén, la ko ti vaso t'eyara nkehe,
la ko kjaxin íso ti nkehe tinkachónkira.
9 Kjaxin ndáchro ch'an:
—Jahara chréhéra ti nkehe k'uékjako chojni ó, la kuitohéra ti nkehe
tsík'etoan Díos. 10 *Kixin tsíndáchro Moisés: “Tsochontehéra kjuasáye
it'ára la ko ìnára”, la kjaxin ndáchro: “Ti nkojín nkexro ts'ándaxínhin it'é o
ìñé la its'en.” 11 Andá jahara ndáchrora kixin ó nchoxon kixin ijnko nkexro
tsochenka it'é la ko ìñé: “I xrokjuahya tsjinkitsani ti jaha kixin kaín ti nkehe
chóntani mé k'óna corbán” (tíhi mé t'axrjexín kixin kaín ti chichakoen sin
chrókjuinkitsaxín sin la ts'áyéhe Díos). 12 Ndá tjájonra kjuachaxin kixin í
tsicháxinhña tsjinkitsa sin ti it'é sin la ko ti ìñé sin. 13 La xikaha titohéra
ti nkehe tsík'etoan Díos éxi sínkíhya, la ókjé nkehe tinkachónkira,
tinkákánkí íso chojni. La kjaxin ich'era íso nkehe tóyóhe tíha.
14 Ndá k'uéyehe ch'an kaín ti chojni tjejó ntiha, la ndáchro ch'an:
—Tihínra kaínra ti nkehe tsondáxrjan la tiénxinra. 15 Ti nkehe inie
chojni la jehya ijie tíha. Ti nkehe t'axrjeníxin asén chojni mé ijie tíha la
tsoníexín chojni. 16 Ti tjinkáonra tsihínra la chrókuihínra jína.
17 Ndá ti ó kuítohe ch'an kaín ti sin tsíkóchjina, la k'uixenko ch'an
ti sin k'uájiko ch'an ijnko nchia. Ndá kjuanchankíhi sin ch'an nkehe
t'axrjexín ti nkehe kjuako ch'an. 18 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—¿Á kjaxinra tiénxinhñara ní? ¿Á noahñara kixin ti nkehe inieni la
jehya ijie 19 kixin jehya aséni sátsji? Ti nkehe inieni la sátji nkaya tseeni
la ko xík'axrjexín ti cuerpoéni ínaá.
Mé t'axrjexín kixin kaín ti nkehe inieni la tjóá.
20 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti nkehe t'axrjeníxin asén chojni, tíha ti ijie. 21 Kixin nkaya asén
chojni mé t'axrjexín ti nkehe jínahña tjenkayáxin sin, ti tjachehe kícho
sin, la ko ti tjinkaon sin tsochónta sin íjnko chojnichjin, jehya ichjién sin,
la ko ti t'óñá kícho sin, 22 ti tseé sin, ti tjak'e asén sin ti nkehe chónta

---

7:6: Is. 29:13. **7:10 a:** Ex. 20:12; Dt. 5:16; **b:** Ex. 21:17; Lv. 20:9.

íjnko chojni, ti nkehe jínahña ch'ehé sin kícho sin, ti kjuach'ia, ti nkehe
jínahña tjenkayáxin sin, ti chjinoxíhin sin, ti kjuach'ia, ti kjuahnke,
la ko ti chóntahya sin kjuaxrexinkaon jína. 23 Kaín ti nkehe jínahña
t'axrjeníxin asén chojni, mé tíha ti tjasixín sin ijie.

Kjuínchekitohe jína xjeen ijnko tjan tsikjixin ókjé

(Mt. 15:21-28)

24 Andá ch'in Jesús sákjuixin ntiha, la sákjuí ch'an nó chjasin Tiro la
ko Sidón. Ndá k'uíxehen ch'an ijnko nchia kixin tjinkakonhña ch'an
tsonohe chojni kixin ntiha itjen ch'an, kjánchó xitjahya kjuák'emá ch'an.
25 Kixin ìñé ijnko tjarisoá chónta nchakuén jínahña mé kuíhin tjan kixin
ch'in Jesús itjen ntiha, ndá tuénxín ikui tjan, kjuák'exín tjan toch'in tjan
ti itjen toté ch'in Jesús. 26 La jehe tjan tsíkjixin tjan ikjín, chjasén tjan
mé Sirofenicia. La jehe tjan ikui tjan chrónoéhe tjan ch'in Jesús kixin
chrókuakitsje ch'an ti nchakuén jínahña chónta ti xjeen tjan.
27 Kjánchó ch'in Jesús, ndáchro:
—Titohé senó sinie ti ixjan, kixin jehya jína chrókuakítsjahá xjan ti
niotjá ndá chrótjahá ti koniá chrókjonie va.
28 Ndá jehe tjan kjuátehe tjan, ndáchro tjan:
—Chaxín, kjánchó ti koniá tjejó chrínkí ti mesa la inie va tot'o ti
nkehe t'óxènjin ti chájan.
29 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chaxín ndoá ndáchrua. Sátjia kixin ti nchakuén jínahña la ó kjuixin
k'uaxrjexín ti xjaan —ichro ch'an.
30 Ndá ti ó kjuíji tjan ndoe tjan, la k'uíkon tjan kixin ti xjeen tjan la ó
jína itjen tjan tjetsínkaták'á tjan ti cama kixin ó tsík'axrje ti nchakuén
jínahña.

Kuitohe jína ijnko nkexro tienhña la ko nixjahya

31 Ndá ch'in Jesús k'uaxrjexín ti chjasin Tiro la k'uatsínka ch'an ti
chjasin Sidón la ko k'uatsínka ch'an Decápolis la kjuíji ch'an ti ndañao
Galilea. 32 Ndá kjuikao sin ijnko nkexro tienhña la ko nixjahya. Ndá
chrónoéhe sin ch'in Jesús kixin tsjak'etja itja ikja ti nkexro a kixin tsitohe
jína. 33 Ndá ch'in Jesús k'uaxrjentáko ch'an jehó ti nkexro tienhña. La
ndedo itja ch'an chr'áxehen ch'an ndatsjon ti nkexro a. La ko ti ndedo
itja ch'an kuikite ch'an ndaté ch'an ndá kjuínchekákóxin ch'an ñejen ti
nkexro a. 34 Ndá konta ch'an nkajní la k'uáváxin ch'an, la ndáchro:
—Efatá —mé tíha t'axrjexín: ¡Xitjahá!

35 Ndá tuénxín xitjehe ndatsjon ti nkexro a, la ko kuitohe jína ti
ñejen ch'an, ndá jína nixja ch'an. 36 Ndá k'uetoan ch'in Jesús kixin
tsochenkahya sin ninkexró, la kjónté xikaha k'uetoan ch'an, la ándosén
sin, ícha xrichronka sin. 37 La imá chrakon kaín ti chojni, la ndáchro sin:
—Kaín ti nkehe tjakoxin ch'an la jína. Ti chojni tienhña la tihin la ko
ti chojni nixjahya la nixja.

Ti noó mil chojni kjónie

(Mt. 15:32-39)

8 1 Ndá ijnko ñao nchónhña chojni k'uixikóchjina la chóntahya sin
nkehe sinie sin. Ndá ch'in Jesús k'uéyehe ch'an ti sin k'uájiko ch'an,
la ndáchro ch'an:
2 —Imá tikonóaha kaín ti sin i kixin ó iní ñao tjejókian sin la kohya
nkehe sinie sin. 3 La tjinkakonhña tsétuahan sin sátsji sin ndoe sin ti
naxa kjoniehña sin, ti náhí la ntia ó ts'aniatéxin sin kjinta kixin iso sin la
imá ikjín tsíkjixin sin.
4 Ndá kjuátehe ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro sin:
—¿Nkexrín chrókónoxín nkehe chrókjonie kaín sin kixin kohya nkehe
ti tjejóni?
5 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—¿Nkekjaín niotja chontara?
Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Yato niotja ó chóntani.
6 Andá ch'in Jesús ndáche kaín sin kixin ts'ejótjaxin sin. Ndá kuákja
ch'an ti yato niotja la chjéhe ch'an kjuasáya Díos ndá kóchrít'o ch'an.
La chjéhe ch'an ti sin k'uájiko ch'an kixin ts'óxika sin, tsákja kaín ti
sin tjejó ntiha. 7 La kjaxin chónta sin iso koche ntsíntsí, la chjéhe ch'an
kjuasáya Díos la k'uetoan ch'an ts'óxika sin ti koche a. 8 Ndá kaín chojni
kjónie sin la kókjehe sin. Ndá ti ó kjuixin la xrenájín yato ntaxra ti
nkehe tot'o tsíxehe. 9 Ti chojni kjónie mé chjina noó mil, ndá ch'in Jesús
nixjehe ch'an sin ndá sákjuí sin. 10 Ndá kjuixin la k'uitótjenkao ch'an ti
sin k'uájiko ch'an ijnko ntabarco, la sákjuí sin Dalmanuta.

Ti sin fariseo tjanchia sin ijnko kjuaxroan ijié

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

11 *Ndá ikui iso ti sin fariseo la jiehe nixjehe sin ch'in Jesús la
kjuanchia sin kixin chrókjuakoxin ch'an ijnko kjuaxroan ijié kuènté

8:11: Mt. 12:38; Lc. 11:16.

nkaya nkajní ndá tsitekaon sin kjaxin sin. 12 *Andá ch'in Jesús mé
k'uáváxin ch'an, la ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté kixin ti chojni i la tjanchia sin ijnko kjuaxroan ijié?
Chaxín ndáxrjan kixin ninkehó kjuaxroan tsjákoxinhña ntihi —ichro
ch'an.
13 Ndá kuítohe ch'an ti sin a, la k'uit'ótjen ch'an ti ntabarco a ínaá, la
sákjuí ch'an ti íjnko tóhe ndañao.

Ti nkehe t'ánkíxin niotja kuènté sin fariseo

(Mt. 16:5-12)

14 Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la tsík'itjáñehen sin tsíkjikohya sin
nkehe sinie sin. Jehó nkokoa niotja ó chónta sin nkaxehen ti ntabarco.
15 *Ndá ch'in Jesús k'uetoan ndáchro:
—Tsjehéra jína la chjiñéhña chrókuitekáonra ti nkehe nchek'ánkíxin
niotja ti sin fariseo la ko ti nkehe t'ánkíxin niotja kuènté ti ch'in Herodes.
16 Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé ikjo kícho sin:
—¿Á xikaha ichro ch'an kixin tsíkjikohyani niotja?
17 Ndá kónohe ch'in Jesús nkehe ikjo sin kícho sin la ndáchro:
—¿Nkekuènté itjóra kixin chontahyara niotja? ¿Á naxa tiénxinhñara
la ko noahñara ní? ¿Á kaínhña asánra tinkachónkira Díos ní? 18 *¿Á
t'íkonxínhñara ikonra la ko á tiénxinhñara ndátsjonra?, la ko, ¿á
xráxinkákonhñara ní? 19 Ti ó kóchrít'ua ti in'ó niotja kjónie in'ó mil
chojni la, ¿nkekjaín ntaxra kjuénájinra ti tot'o niotja tsíxehe?
Ndá jehe sin, ndáchro sin:
—Teyó ntaxra.
20 La ndáchro ch'in Jesús:
—Ndá ti kóchrít'ua yato niotja kjónie noó mil chojni la, ¿nkekjaín
ntaxra kjuénájinra ti tot'o niotja tsíxehe?
Ndá ndáchro sin:
—Yato ntaxra.
21 Ndá ndáchro ch'an:
—¿Ndá nkexrín naxa tiénxinhñara?

Chjasin Betsaida kuitohe jína ijnko nkexro t'ikonhña

22 Andá chr'éxin kjuíji sin chjasin Betsaida, la kjuikao sin ijnko nkexro
t'ikonhña. La chrónoéhe sin ch'in Jesús kixin chrókjuinchekitohe ch'an
jína ti nkexro a. 23 Ndá ch'in Jesús mé itsé ch'an itja ti nkexro t'ikonhña,

---

8:12: Mt. 12:39; Lc. 11:29. **8:15:** Lc. 12:1. **8:18:** Jer. 5:21; Ez. 12:2; Mr. 4:12.

la k'uaxrjentáko ch'an ikon chjasin. Ndá kjuíncheka ch'an ndate ch'an
ikon ti nkexro a la ko kjuak'etja tja ch'an, ndá kjuanchankí ch'an:
—¿Á ó t'íkuan ní?
24 Ndá ti nkexro t'ikonhña la ndáchro:
—T'íkuan ti chojni a éxi inta yoa, kjánchó itji sin —ichro ch'an.
25 Ndá xíkjak'etja ch'an itja ch'an ínaá ikon ti nkexro a. Ndá ti nkexro
a k'uíkon jína la kaín ti chojni tjejó ikjín la jína k'uíkon ch'an. 26 Ndá
k'uetuehen ch'in Jesús ti nkexro kuék'ikonhña kixin sátsji ndoe, la
ndáchro ch'an:
—T'ixenhña ti chjasin la ko ninkexró chenkahya tíhi —ichro ch'an.

Pedro chrónka kixin Jesús mé ti Cristo

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Andá ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an mé sákjuí sin iso chjasin
intsí kuènté Cesarea nonte Filipo. Ndá ti tjejóya sin ntia la kjuanchankí
ch'in Jesús ndáchro:
—¿Nkechro chojni kixin nkexro ti janhan?
28 *Ndá ndáchro sin:
—Iso sin ndáchro kixin jaha mé Juan Bautista, íso sin la ndáchro
kixin jaha mé Elías. Andá íso sin mé ndáchro kixin jaha mé ijnko ti sin
k'uéchronka itén Díos ósé.
29 *Ndá kjuanchankí ch'an, ndáchro ch'an:
—Andá jahara nkechrora, ¿nkexro ti janhan?
Ndá kjuátehe ch'in Pedro, ndáchro:
—Jaha mé ti Cristo.
30 Kjánchó ch'in Jesús k'uetoan ch'an kixin tsochenkahya sin
ninkexroé nkexro ti jehe ch'an.

Ch'in Jesús chrónka kixin its'en

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Ndá kjuankíxin kjuako ch'in Jesús kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni
la ticháxin tsjasóte la ko kaín ti sin táda t'etoan ninko la ko ti sin t'etoan
kuènté ti sin nchat'á la ko ti sin tjako ley mé tsotjinkakonhña sin ti jehe
ch'an. La ts'óñá sin ti jehe ch'an, kjánchó níxin ñao la tsoxechón ch'an ínaá.
32 Mé kaín tíha chrónka ch'an, ndá ch'in Pedro kuakitsjenta ti ch'in Jesús
la tjinkaon chrókjuenduéhe kixin xikaha ichro ch'an. 33 Ndá kuinkátjiá
ch'in Jesús, komá ti teyó sin. Ndá kjuenduéhe ti ch'in Pedro, ndáchro:

8:28: Mr. 6:14, 15; Lc. 9:7, 8. **8:29:** Jn. 6:68, 69.

—¡Sátjixian ntihi, Satanás! Jaha la tjenkayáxinhña ti nkehe tjinkaon
Díos. Jehó tjénkayáxian éxi tjenkayáxin chojni ó.
34 *Ndá k'uéyehe ch'an ti sin kjueyá ch'an la ko ti sin tsíkóchjina.
Ndá ndáchro ch'an:
—Ti nkojinra tjinkáonra tsochrehéra ti janhan la ticháxin tsitohéra
kaín ti nkehe tjaké asánra, ndá tsamára ti ntacruz kuèntára, la chréhéra ti
janhan. 35 *Kixin kaín ti nkexro tjinkaon sinchekaá asén la ts'itjáña. Andá
ti nkexro sinchek'itjáñaxín asén kixin tinkáchónki ti janhan la ko ti itan
tsjajon kjuachón, mé tsaá sin. 36 ¿Nke tsohen chrókjuacha ijnko chojni
chróchónta kaín ti nkehe siín chjasintajni, ndá chrókjuinchek'itjáña sin ti
kjuachón? 37 O, ¿nkehe chrókjuajon chojni ndá chróchónta ti kjuachón?
38 Ti nkojín nkexro tsosuéhe tinkáchónki ti janhan la ko ti itan kuéntana
nkayakon ti chojni chónta ijie, la kjaxin ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé
tsosuéhe ch'an tsondáchro ch'an kixin chóxin ch'an ti jehe sin ti ó tsokjan
ch'an tsikao ch'an ti kjuachaxin ijié kuènté It'é ch'an la ko ti sin ángel.
9 1 Kjaxin ndáchro ch'an:
—Chaxín ndáxrjan kixin isora tjejora ntihi la naxa ts'enhñara
ts'ikonjñara itsi ti kjuachaxin ts'etoan Díos.

K'uíxitoxin nkexrín tsjehe ch'in Jesús

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 *Ndá k'uatsínka injon ñao, la ch'in Jesús sákjuiko ch'in Pedro,
Jacobo la ko ch'in Juan ijnko ijna noi, la ntiha k'uíkon sin kixin
k'uíxitoxin tsjehe ch'in Jesús. 3 Ti iké ch'an la imá kótjakini la ko
imá tjóá éxi chrintá tsjehe, la kohya nkojín nkehe ntihi chjasintajni
chrókjuinchetjóá ti ika kixin chrókuítohe xikaha. 4 La k'uíkon sin ntiha
itjen ch'in Elías la ko Moisés tjejótjo sin ch'in Jesús. 5 Ndá Pedro ndáche
ti ch'in Jesús:
—Maestro, jína kixin tjejóni ntihi. Sich'énani iy'á its'uan; ijnko
kuèntá, ijnko kuènté Moisés la ko ijnko kuènté Elías.
6 Mé xikaha ichro ch'an kixin kaín sin imá chrakon sin la í noehña sin
nkehe tsixro sin. 7 *Ndá ikui ijnko itji kjuejóyakjan sin. La chríkjan ti itji
mé kuíhin sin itén ijnko nkexro, ndáchro:
—Tíhi mé xjana, imá tjuaha. Tihínra ti nkehe tsjako ch'an.
8 Ndá ti ó tsjehe sin nkuíxín ti tjejó sin la í kohya ninkexró. Jehó ch'in
Jesús itjen.

8:34: Mt. 10:38; Lc. 14:27. **8:35:** Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25. **9:2:** 2Pe. 1:17, 18. **9:7:** Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22.

9 Ndá ti ó k'uínkajinxin sin ti ijna, la k'uetoan ch'in Jesús kixin
ninkexró tsochenkahya sin ti nkehe k'uíkon sin hasta tsoxechónjña ti
Xjeen Díos k'óna Chojni. 10 Ndá ninkexró chénkahya sin ti nkehe k'uíkon
sin la jehó sin mé tjejótjo sin kixin nkehe t'axrjexín ti nkehe chrónka
ch'an kixin tsoxechón ch'an ínaá. 11 *Ndá kjuanchankíhi sin ch'in Jesús,
ndáchro sin:
—¿Nkekuènté ndáchro ti sin tjako ley kixin ticháxin itsi ch'in Elías
sao? —ichro sin.
12 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín saoxín itsi ch'in Elías, tsjasiyóxin kaín nkehe. ¿Andá nkehe
ndáchro xroon itén Díos kixin nkehe tsohen ti Xjeen Díos k'óna Chojni?
Ndáchro kixin ticháxin tsjasóte ch'an la ko tsjikosáyehya chojni ti jehe
ch'an. 13 Kjánchó ndáxrjan kixin Elías la ó ikui, la kjuínchekjasóte sin
ch'an éxi kóxríhin sin, éxi nixja ti xroon itén Díos kixin xikaha tsohen
—ichro ch'in Jesús.

Ijnko xjan chónta nchakuén jínahña kuitohe jína

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Andá ti ó ikjan sin ti kuítohe íso ti sin k'uájiko ch'an, la k'uíkon sin
kixin nchónhña chojni tsíkantatjen ti jehe sin, la kjaxin ntiha tjejó iso
ti sin tjako ley tjejótjo sin. 15 Ndá ti ó k'uíkon sin ch'in Jesús la kaín
sin kóchéhe sin, la tinká sin sákjuinixjehe sin ch'an. 16 Ndá jehe ch'an
kjuanchankí ch'an, ndáchro ch'an:
—¿Nkehe ti itjóra sin?
17 Ndá ijnko sin tjenkákjan ntiha la ndáchro:
—Maestro, kjuikaoni ti xjeeni chónta nchakuén jínahña la xrokjuahya
nixja. 18 Ti ó t'ixehen ti nchakuén jínahña asén ch'an la tjáka nonte, la
ko ndalóxrjo t'axrjexín ir'ua ch'an la ñetaón ñeno ch'an, la í tjachahya
ch'an. Ndá xrjanoáhá ti sin xrikoa kixin chrókuakitsje sin ti nchakuén
jínahña, kjánchó kjuachahya sin.
19 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Jahara chojni chaxínhña titekaon Díos. ¿Xá hasta nkekjaín ñao
tjinkáonra ts'ejóni? ¿Xá hasta nkekjaín ñao tsjácha tsjak'e tsjákohára?
Xrákoara ntihi ti xjan méhe.
20 Ndá kóchjinako sin ti xjan. Ndá ti nchakuén jínahña ti ó k'uíkon ti
ch'in Jesús la kjuínchek'aniáte ti xjan, la k'uitsínka nonte la tsénta inche
la ko sít'axrjexín ndalóxrjo ti ir'ua. 21 Ndá ch'in Jesús kjuanchankíhi ti
it'é ti xjan, ndáchro:

9:11: Mal. 4:5; Mt. 11:14.

—¿Ndesi nkesá xikaha tóhen ti xjan í?
Ndá ndáchro ti it'é ti xjan:
—Ndesi xjantsí ch'an. [22] La tjixón la ti nchakuén jínahña mé tjákate xjan xrohi la ko tjákankí xjan ìnta kixin tjinkaon chrók'óñá ti xjan. Méxra ti tsjacha sich'e nkojín nkehe la tikonoéhéni, tjinkitsani.
[23] Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ti tsitekaoan la kaín nkehe la jína tsohen, kixin ti nkexro titekaon Díos la jína tsohen kaín nkehe.
[24] Ndá ti it'é ti ixjan la itsen kjuátehe, ndáchro:
—Jeén titekaoni. Tsjinkitsani kixin antsí chrókuitekaoni ti jaha —ichro ch'an.
[25] Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin itsjé chojni kóchjina la ndáche ch'an ti nchakuén jínahña:
—Jaha nchakuén jínahña nchenixjahya chojni la ko nchekiénhña chojni. Ijie tétuanhan t'axrjéxian ti xjan i la ko í kjanhña ínaá —ichro ch'an.
[26] Ndá ti nchakuén jínahña mé k'óyako la ko kjuínchek'aniáte ti xjan, ndá k'uaxrje. La éxi k'uén ti ixjan kuítohe la itsjé chojni ndáchro kixin ó kjuixin ik'uén xjan. [27] Kjánchó ch'in Jesús itsé itja ti ixjan, la kjuínchek'inkatjen ch'an.
[28] Ndá ti ó k'uíxehen ch'in Jesús jnko nchia, la ti sin k'uájiko ch'an mé kjuanchankí sin ndáchro sin:
—¿Nkekuènté kixin jeheni la kjuachahyani kuakitsjeni ti nchakuén jínahña?
[29] Ndá ch'in Jesús ndáchro ch'an:
—Ticháxin nchónhña tsochronoéhéra T'aná la ko sintehyara ndá jína tsakítsjera ti nchakuén jínahña —ichro ch'an.

Ch'in Jesús chrónka ínaá kixin its'en

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

[30] Ndá ti ó sákjuixin sin ntiha la k'uatsínka sin Galilea. Kjánchó ch'in Jesús la tjinkakonhña kixin tsonohe chojni kixin ntiha itjen ch'an [31] kixin tjetjakohe ch'an ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:
—Ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsotsé sin la ko tsjikaán sin ti tjejó ti sin t'etoan la ko ts'óñá sin ch'an, kjánchó ti ñao níxin la tsoxechón ch'an ínaá —ichro ch'an.
[32] Kjánchó jehe sin la kienxínhña sin ti nkehe ndáchro ch'an la chrakon sin chrókjuanchankíhi sin ch'an nkehe t'axrjexín tíha.

¿Nkexro ti imá tjetoan?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Ndá ti kjuíji sin Capernaum, ti ó tjejó sin nchia la ch'in Jesús
kjuanchankí ch'an ndáchro ch'an:
—¿Nkehe tinkakjóra kichuara ti ikuini ntia?
34 *Kjánchó jehe sin la táníkoá sin kixin ti ikui sin ntia la nkákjo
kícho sin kixin nkexro ti antsí tjetoan. 35 *Ndá ch'in Jesús kjuák'etjaxin
la k'uéyehe ti teyó sin k'uájiko, la ndáchro:
—Ti nkojinra tjinkáonra ts'ónara jnko nkexro tjetoan la ticháxin
sinchentsíra asánra, la ko tsjínkitsara ti íso chojni —ichro ch'an.
36 Ndá k'uéyehe ch'an jnko xjan la kjuák'e ch'an nkosiñe ti tjejó sin,
ndá kjóa ch'an ti ixjan la ndáchro ch'an:
37 *—Ti nkojín nkexro tjinkitsa ijnko ixjan éxi tíhi kixin tinkáchónki
sin ti janhan la tjinkitsa sin ti janhan la ko ti nkexro ichr'án ti janhan
—ichro ch'an.

Ti nkexro nínkakonhña la tjinkitsa ti jeheni

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Ch'in Juan ndáchro:
—Maestro, k'uíkoni ijnko nkexro mé kjuachaxin ihniá kuakitsjexín
ch'an nchakuén jínahña chónta chojni. Ndá k'uetueheni ch'an kixin
xikahña sich'e ch'an kixin xrikohyani ch'an, ichroni.
39 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Titohé ch'an kixin ninkexró tjasixín kjuaxroan kjuachaxin niná,
chrók'uándaxínhin ti janhan. 40 *Kixin ti nkexro nínkakuenhñani la tjinkitsa
ti jeheni. 41 *Andá ti nkojín nkexro tsjajonxin niná kjónté jnko vaso ìnta kixin
tinkachónkira Cristo, la chaxín ndáxrjan kixin ts'áyéhe sin ti nkehe jína.

Ti nkehe ts'itsínkaxín chojni

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 'Ti nkojín nkexro tsjachròe ijnko ixjan tinkáchónki ti janhan kixin
tsjasin sin ijie, la ícha jína chrókjuincheteyá sin ti nkexro a ijnko
xrochre la chrók'uenkí sin ndañao. 43 *Ti itjá tjásixián ijie la ícha jína
chrókóchrínjña, kixin kjónté nkokoa itjá chróchónta la chróchonta
ti kjuachón nkochríxín, ke chróchónta yói itjá ndá sáchrokjia ti siín

---

9:34: Lc. 22:24. **9:35:** Mt. 20:26, 27; 23:11; Mr. 10:43, 44; Lc. 22:26. **9:37:** Mt. 10:40; Lc. 10:16; Jn. 13:20. **9:40:** Mt. 12:30; Lc. 11:23. **9:41:** Mt. 10:42. **9:43:** Mt. 5:30.

xrohi, 44 ti siín kosintọ t'enhña la ko síche xrohi nkochríxín ts'ankahya.
45 Ti tọtá tjásixián ijiẹ la ícha jína chrókóchrínjña kixin chróchónta
ti kjuachón nkochríxín, kjónté nkokọa tọtá, ke chróchónta yóí tọtá
ndá sáchrokjia ti síche xrohi, 46 ti siín kosintọ t'enhña la ko síche
xrohi nkochríxín ts'ankahya. 47 *Andá ti ikuan tjásixián ijiẹ la ícha
jína chrókuakitsjenkiá kixin chróchónta ti kjuachón nkochríxín, kjónté
nkokọa ikuan, ke chróchónta yóí ikuan ndá sáchrokjia ti síche xrohi,
48 *ti siín kosintọ t'enhña la ko siín xrohi nkochríxín ts'ankahya.

49 'Kixin kaín chojni ticháxin ts'atsínkaxín ti xrohi. 50 *Ti xíjnta la
jína. Andá ti chrókuankehe ti xíjnta la í xitjahya chrókóxíjnta ínaá.
Méxra chrók'ónara éxi ti xíjnta, la kjuaxróxin chrók'uejokọara kichuara.

Chrónka Jesús kixin chrókjuákẹehya kícho sin

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 1 Ch'in Jesús k'uaxrjexín Capernaum la sákjuí ch'an Judea la
ko ti chjasin siín tóhe ndarío Jordán. Ndá nchónhña chojni
kónkotsé sin ti itjen ch'an. Ndá kjuankíxin kjuako ch'an éxi kuéhen
ch'an. 2 Ndá iso sin fariseo kóchjina, la kjuanchankí sin kixin tjinkaon
sin chrókjuachaxin sin ch'an, la ndáchro sin:

—¿Siín kjuachaxin tsákẹhẹ ijnko chojni ti ichjién ní?

3 Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe, ndáchro:

—¿Nkehe k'uẹtuahan Moisés?

4 *Ndá ndáchro sin:

—Moisés kjuajon kjuachaxin kixin ts'óna ijnko xroon tsákja ti
chojnichjin ndá jína tsítọhe kícho sin.

5 Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—Jahara la icha asánra, titekákonhñara, mé xikaha k'uẹtọan Moisés
ts'óna ti xroon a. 6 *Kjánchó ti xránkíxixín ti ó kjuích'éna Díos kaín nkehe
la kjuích'éna ch'an ijnko chojnindoa la ko ijnko chojnichjin. 7 *Méxra ti
chojnindoa la tsítọhe ti it'é la ko ìñé la tsákja ti ichjién 8 la yói sin ts'óna
sin éxi nkokọa chojni. Méxra í jehya yaá chojni. Náhí, nkokọa chojni.
9 Méxra ti nkexro kónkojiéxin Díos, la chrók'uítọehya kícho sin.

10 Ndá ti ó kjan sin nchia la ti sin k'uájiko ch'an mé kjuanchankí sin
kuènté tíha. 11 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ti nkojín nkexro tsjákẹhẹ ichjién ndá tsákja íjnko ichjin la tsjasihin
ch'an ijiẹ. 12 La kjaxin ti jnko chojnichjin tsjákẹhẹ ti xìi, ndá tsákja íjnko
chojnindoa la kjaxin tjan tjasin tjan ijiẹ.

9:47: Mt. 5:29. **9:48:** Is. 66:24. **9:50:** Mt. 5:13; Lc. 14:34, 35. **10:4:** Dt. 24:1-4; Mt. 5:31. **10:6:** Gn. 1:27; 5:2. **10:7:** Gn. 2:24. **10:11:** Mt. 5:32; 1Co. 7:10, 11.

Ch'in Jesús kjuíncheñao xjan

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 Ndá kjuikao sin xjeen sin kixin tsjak'etja itja ch'in Jesús. Ndá ti sin
k'uájiko ch'an mé kónínkakohen sin ti sin kjuikao ti ixjan. 14 Ndá ti ó
k'uíkon ch'in Jesús la kónínkaon ch'an, ndáchro ch'an:
Titohéra ti xjan tsoxrakoa ti itjén, la t'ínkakuénhñara xjan kixin ti
kjuachaxin kuènté Díos mé tóyóhe ti nkexro t'óna éxi ti xjan i. 15 *Chaxín
ndáxrjan kixin ti nkexro ts'ónahña éxi ijnko xjan la xitjahya ts'ixehen sin
ti ts'etoan Díos.
16 Ndá kjóa ch'an ti ixjan la kjuak'etja tja ch'an la kjuíncheñao ch'an xjan.

Ijnko ndasoá rico nixjehe ti ch'in Jesús

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Andá ti ó sákjuí ch'in Jesús la tinká ijnko nkexro, kóchjina,
kjuák'exín toch'in nkayakon ch'in Jesús, la ndáchro:
—Jaha, Maestro jína, ¿nkexrín chrókjuích'eni ndá chrók'uitjani ti
kjuachón nkochríxín?
18 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Nkekuènté ndáchrua kixin jína janhan? Jehó nkokoa nkexro mé
jína; tíha la Díos. 19 *Jaha ó noha nkehe k'uetoan Díos: "Chrokjuacheéhya
kichua, chrók'oñáhña chojni, Chrókueéhya la ko chrókjóntahya kichua
la ko chrókjuich'iahya la ko chróchontehé kjuasàya it'á la ko ìná."
20 Ndá kjuátehe ti nkexro a, ndáchro:
—Maestro, kaín tíha la kjuínchexiteyáni ndesi k'uánkíni.
21 Ndá ch'in Jesús komá ti nkexro a la kuikonoéhe ch'an. Ndá ndáchro
ch'an:
—Naxa t'itjáña jnko nkehe sich'e. Sátjia, nchekjia kaín ti nkehe
chonta. Andá ti chichaon sinchekjixián ti nkehe chonta la nchekitonhén
ti sin nóa, ndá ti nkehe tjete la tsochonta nkaya nkajní. Andá ti ó tsjixin
la chréhé ti janhan —ichro ch'in Jesús.
22 Ndá ti ó kuíhin ch'an xikaha, la nóaxin kjuák'e ch'an sákjuí ch'an
kixin imá itsjé nkehe tjete chónta ch'an.
23 Ndá ch'in Jesús komá ti sin tjejó ntiha, la ndáche ch'an ti sin
k'uájiko ch'an:
—Imá ixra ts'ixehen ti t'etoan Díos ijnko nkexro chónta nchónhña
nkehe tjete —ichro ch'an.

10:15: Mt. 18:3. **10:19 a:** Ex. 20:13; Dt. 5:17; **b:** Ex. 20:14; Dt. 5:18; **c:** Ex. 20:15; Dt. 5:19; **d:** Ex. 20:16; Dt. 5:20; **e:** Ex. 20:12; Dt. 5:16.

24 Ndá tóxakohen ti sin k'uájiko ch'an kixin xi̱kaha ichro ch'an. Ndá
ínaá ndáchro ch'an:
—Ti sin jehó tjeyá ti nkehe tjete tsochónta la imá ixra̱ ts'ixehen sin ti
t'e̱to̱an Díos. 25 A̱ntsí xra̱hya chrók'uatsínka ijnko kokamello ti tjexrja
tja̱r'in ntachika, ke ijnko nkexro chónta itsjé nkehe tjete chrók'uixehen
ti t'e̱to̱axín Díos —ichro ch'in Jesús.
26 Ndá ti ó kuíhin sin xi̱kaha, la a̱ntsí kóxakohen sin. Ndá
kjuanchankíhi kícho sin:
—Ti xi̱kaha la, ¿xá nkexro tsjacha tsaá? —ichro sin.
27 Ndá ch'in Jesús komá ti jehe sin, la ndáchro:
—Chojni la tsjachahya sinchexiteyá tíha, kjánchó Díos la jína sich'e
kaín nkehe, kixin Díos la kohya nkehe imá ixra̱.
28 Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Ìnchéni, jeheni kuíto̱heni kaín nkehe chóntani, ndá chréhe̱ni ti jaha.
29 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin ti nkexro tsíto̱he ndo̱e, o̱ kícho ndoa o̱ ichjin,
o̱ it'é o̱ ìñé o̱ ichjién o̱ xje̱en o̱ no̱nte̱e kixin tsochréhe̱ ti janhan la ko ti
itan tsjajon kjuachón, 30 la ntihi chjasintajni mé ts'áyéhe̱ sin ciento vece
ndo̱e sin, kícho sin, ìñé sin, xje̱en sin la ko no̱nte̱e sin. Kjónté tsjasóte
sin ntihi chjasintajni la chr'éxi̱n tsochónta sin ti kjuachón nkochríxín.
31 *Kjánchó itsjé ti sin imá tjetoan ijie la ti ña̱o a la kanhñó tsotjetoan
sin. A̱ndá itsjé ti sin kanhñó tjetoan ijie, la ti ña̱o a la ts'óna sin ijnko
nkexro imá tjetoan.

Chrónka ch'in Jesús kixin its'en

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Ndá tjejótji sin, chrìin sin ti nti̱a sátsji̱ Jerusalén. Ndá ch'in Jesús
mé tjetaón nti̱a, la ti sin k'uájiko ch'an mé tóxakohen sin chrakon sin
chréhe̱ sin. Ndá k'uéye̱he̱ ch'an jehó ti teyó sin, ndá kjuankíxin chenka
ch'an sin nkehe tso̱hen ch'an. 33 La ndáchro ch'an:
—Ijie sátsji̱ni Jerusalén la ti Xje̱en Díos k'óna Chojni mé tsotsé sin,
tsjikéhen sin ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin tjako ley. Ndá ts'e̱to̱an
sin kixin its'en ch'an la ko sinchek'ayéhe̱ sin ch'an ti sin jehya judío
sinchekjasóte sin ch'an. 34 Tsjanoá sin ch'an la ko tsi̱ki̱te sin nda̱té sin la
ko tsjate sin, ndá ts'óñá sin ch'an, kjánchó ti níxin ña̱o mé tsoxechón
ch'an ínaá.

10:31: Mt. 20:16; Lc. 13:30.

Ti nkehe kjuanchia Jacobo ko Juan

(Mt. 20:20-28)

35 Ạndá ch'in Jacobo la ko Juan, xjẹen Zebedeo mé kóchjinehe sin
Jesús la ndáchro sin:
—Maestro, tjinkaoni tsjánjua ti nkehe tjanchiani —ichro sin.
36 Ndá kjuanchankí ch'in Jesús ndáchro:
—¿Xá nkehe tjinkáonra?
37 Ndá ndáchro sin:
—Ti ó tsétuạnxián ti kjuachaxin ijié kuèntá la chrókjuánjua kjuachaxin
kixin ijnkoni la chrók'uak'etjạxịni ti itjá chjina, la ti íjnkoni ti itjá ikjon.
38 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Jahara la noahñara nkehe ti tjánchànara. ¿Á chrókjuachara
chrók'uira ti nkehe itsjá its'ia ní la ko á chrókjuachara chrókuikitexínra
éxi tsikite janhan ní? —ichro ch'an.
39 Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Tsjachani.
Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chaxín its'ira éxi ti nkehe itsjá its'ia la ko tsikitera éxi tsikite janhan.
40 Kjánchó janhan la xitjahya tsjánjua kjuachaxin kixin ijnkora chrókjuak'era
tjaná chjina la íjnkora chrókjuak'era tjaná ikjon kixin janhan la chontahya
kjuachaxin tsjánjua tíha kixin ti sin a la ó xráxín kónoxín sin —ichro ch'an.
41 Ạndá ti ó kuíhin ti ite sin kixin xịkaha tsíndáchro ti sin a, ndá
kjuankíxin kónínkakohen sin ti ch'in Jacobo la ko Juan. 42 *Ndá k'uéyẹhẹ
ch'in Jesús kaín sin la ndáchro ch'an:
—Ó nohara kixin ti sin t'ẹtọan chjasintajni la imá t'ẹtuẹhen sin
kaín chojni la ko ti sin imá tjetoan mé imá nchehnke sin kixin imá
t'ẹtọan sin. 43 *Kjánchó jahara la xịkahña chrókjuákọxinra. Ti nkojinra
tjinkáonra chrókuétọanra la ticháxịn sạo chrókjuínkịtsara íso sin. 44 Ti
nkojinra tjinkáonra ạntsí chrókuétọanra, la ticháxịn sạo chrókjuịch'ehéra
ixrạ ti kichuara. 45 Kixin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni mé kuihya kixin
chrókjuich'ehe chojni ixrạ ti jehe ch'an. Ikui ch'an kixin sich'e ch'an ixrạ
la ko ts'enyákohẹn ch'an nchónhña chojni kixin tsaá sin.

Ch'in Bartimeo kuitọhe jína

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Ndá kjuíji sin chjasin Jericó. Ndá ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko
ch'an la ko nchónhña chojni k'uaxrjexín sin ti chjasin a. Ndá ntiha itjen

---

10:38: Lc. 12:50. **10:42:** Lc. 22:25, 26. **10:43:** Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26.

ijnko nkexro t'ikonhña it'in Bartimeo, xjeen ch'in Timeo. Mé tjetjaxin ch'an chrínta ntia, tjanchak'á ch'an. 47 Ndá ti ó kuíhin ch'an kixin Jesús tsíkjixin Nazaret ó kuichjina, la kjuankíxin k'óyako ch'an ndáchro ch'an:

—Jesús, tsík'axrjeníxian David, tikonoéhéni.

48 La itsjé chojni k'uetuehen sin ch'an kixin tsotání ch'an. Kjánchó ícha antsí itsen k'uéya ch'an ndáchro ch'an:

—Xjeen David, tikonoéhéni.

49 Ndá ntahó kjuák'e ch'in Jesús. La k'uetoan ch'an:

—T'éyehéra ti nkexro a —ichro ch'an.

Ndá k'uéyehe sin ti nkexro t'ikonhña la ndáchro sin:

—Tóchóháha la t'ínkatjen kixin tjet'èya ch'an.

50 Ndá ik'ue ch'an ti ika t'itsáte ch'an, la k'uínkatjen ch'an, kóchjinehe ch'an ti ch'in Jesús. 51 Ndá ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:

—¿Xá nkehe tjinkaoan chrókjuit'aha?

Ndá kjuátehe ti nkexro t'ikonhña ndáchro:

—Maestro, tjinkaoni chrók'uíkoni.

52 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ijie la jína sátjia. Ti kuitekaoan la kuítoaxián jína.

Ndá ti nkexro t'ikonhña la tuénxín k'uíkon, la chréhe ch'an ti ch'in Jesús.

Ch'in Jesús k'uíxehen Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 1 Ndá ti ó kjuíjichjina sin Jerusalén chjinaxón ti chjasin Betfagé la ko Betania chok'èxín ti ijna Olivo, ndá k'uetuehen ch'in Jesús yaá ti sin k'uájiko ch'an, 2 ndáchro ch'an:

—Sátjira ti chjasin intsí chok'èxín ti ntihi. Ndá ti ó tsjasánra ntiha la ts'ikonra tjechroé ijnko kolócho naxa ninkexró tjak'ekjenhña, tjasintankehéra va la tsjikoara va ntihi. 3 Andá ti nkojín chojni tsjanchankí nkekuènté xikaha ich'era la ndáchrora: “Ti Maestro mé tichánxihin va ti ó tsjixin la tsjikaáni va”, ichrora.

4 Ndá sákjuí sin la k'uíkon sin ti kolócho tjechroé chjinaxón ndója nchia ndá kjuasintankehe sin va. 5 Andá ti chojni tjejó ntiha la kjuanchankí sin:

—¿Nkekuènté tjasintankehéra ti kolócho? —ichro sin.

6 Ndá kjuátehe sin éxi k'uetoan ch'in Jesús. Ndá xrájon kjuachaxin sákjuíko sin va. 7 Ndá sákjuíko sin ti kolócho ti itjen ch'in Jesús. La iké sin kjuínchekamá sin va, ndá kjuák'ekjen ch'in Jesús. 8 Ndá itsjé chojni kuakitsje sin ti ika t'itsáte sin la kjuasintaón sin nonte la ko íso sin la

kóchríjin sin chaon ti ntayoa la kjuasintaón sin nonte kixin ts'atsínka
ch'in Jesús.
9 *Andá ti sin sítaón ntia la ko ti sin chréhe la chéhe sin, kjuankíxin
itsje sin ndáchro sin:
—Tsochjéheni kjuasáya Díos. Jína ti nkexro kuixin kjuachaxin ihnié
Ìnchéni. 10 Jína ts'etoan ti nkexro k'uaxrjeníxin it'éni David. Kjuasáye
Díos itjen nkaya nkajní —ichro sin.
11 Ndá k'uíxehen ch'in Jesús Jerusalén la sákjuí ch'an ti ninko la
tsjehe ch'an nkuíxín. Ndá ó kóndanonte la sákjuíko ch'an ti teyó sin, ti
chjasin Betania.

Ch'in Jesús kónínkakohen ijnko inta tohigo

(Mt. 21:18-19)

12 Andá ti kóñao la k'uaxrjexín sin Betania, la ch'in Jesús mé ik'uén
ch'an kjinta. 13 Ndá k'uíkon ch'an ikjín itjen ijnko inta higo chónta iké
yoa. Ndá sákjuitsjehe ch'an ti inta ákue tsahya ito. Ndá k'uíkon ch'an
kixin jehó chaon yoa chónta kixin jehya ti ñao t'óna tohigo. 14 Ndá ch'in
Jesús ndáche ti inta tohigo:
—Í ninkexró siniehña ti ito ts'óna jaha.
Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé kuíhin tíha.

Ch'in Jesús kjuínchetjóá ninko

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Ndá kjuíji sin chjasin Jerusalén la k'uíxehen ch'in Jesús nkaxehen
ninko. Ndá kjuankíxin k'uínkíté ch'an ti sin nchekjixin nkehe ntiha la ko
ti sin t'ena nkehe la ko kóxitjen ch'an ti mesa tjinkíxin sin chichaon la ko
ti silla tjejókjen ti sin nchekji kontóá 16 la kjuajonhña ch'an kjuachaxin
kixin ts'atsínkako sin nkehe ti nkaxehen ninko. 17 *La kjuakohe ch'an
sin, ndáchro ch'an:
—Ndáchro xroon itén Díos: "Ti ndona[a] i mé it'in nchia tsochjéxin
chojni Díos kjuasáya", andá jahara tsíkjich'énara itjueé xíchee.
18 Ndá ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin maestro tjako ley kuíhin sin
tíha, la kjueyá sin nkexrín chrók'óñá sin ch'an, kjánchó chrakon sin kixin
kóxríhin chojni ti nkehe kjuako ch'an. 19 Andá ó kóntó la k'uaxrjexín
ch'an ti chjasin a, sákjuí ch'an.

---

[a] **11:17** ***ndona*** mi casa

11:9: Sal. 118:25, 26. **11:17 a:** Is. 56:7; **b:** Jer. 7:11.

Tsíxámá ti inta t'óna tohigo

(Mt. 21:20-22)

20 Ndá ti ó nchítjen, k'uatsínka sin ti itjen ti inta t'óna to higo la
k'uíkon sin kixin ó tsíxámáxin nuèé ti inta. 21 Ndá ch'in Pedro xráxinkaon
ch'an ti nkehe tsíkóhen, la ndáche ch'an ch'in Jesús:
—Maestro, tsjehé ti inta t'óna tohigo kóninkákohén ijna la ó tsíxámá.
22 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús ndáchro:
—Titekáonra Díos. 23 *Chaxín ndáxrjạn kixin ti nkojinra chróndáchera
ti ijnạ i: "Sátjixian ntihi, tjíkjiạnkiá ndạñao", la kaín ạsánra
chrókuitekáonra kixin tsoxiteyá ti nkehe tsondáchrora, la chaxín
tsoxiteyá. 24 Mé xịkaha ndáxrjạn kixin kaín ti nkehe tsjanchehéra Díos ti
tsítekáonra kixin chaxín ts'ayéhéra, la xịkaha tsọhen. 25 *Ti ó tsonixjehéra
Díos, ndá nạxạ ninkákohénra nkojín nkexro, la chrók'uitjáñahanra tíha
kixin It'ára itjen nkaya nkạjní chrók'óxika ch'an ti ijiẹ chontara. 26 Ạndá
ti ts'itjáñahñara ti ijịé kjuit'ahara íjnko chojni, la It'ára itjen nkaya
nkạjní la kjạxin ts'itjáñehña ch'an ti ijiẹ chontara.

Ti kjuachaxin chónta ch'in Jesús

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Ndá xíkjan sin chjasin Jerusalén. Ndá xritjak'e ch'an nkaxehen ti
nịnko, la kóchjina ti sin nchạt'á t'ẹtọan la ko ti sin tjako ley la ko ti sin
táda t'ẹtọan nịnko, 28 la kjuanchankí sin:
—¿Nke kjuachaxin chonta kixin xịkaha ich'e? ¿Nkexro tjáha ti
kjuachaxin kixin xịkaha kjuịch'e?
29 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Kjạxin janhan tsjánchánkíhara ijnko nkehe, tjátẹhéra, ndá
tsọtjọnkara nke kjuachaxin chonta janhan kixin xịkaha it'ạ ti ixrạ i.
30 ¿Nkexro k'uẹtuẹhen ch'in Juan kixin tsịkịte chojni? ¿Á Díos ní ọ chojni
ó? Tjátẹhéra —ichro ch'an.
31 Ndá kjuankíxin ikjo sin kícho sin:
—Ti tsondáchroni kixin Díos tsík'ẹtuẹhen ti ch'in Juan, la tsjanchankí
ch'an nkekuènté kuitekakuenhñani ch'an. 32 ¿Á chróndáchroni kixin
chojni ó tsík'ẹtuẹhen ch'an?
Kjánchó chrákọnhẹn sin ti chojni kixin kaín sin nohe sin kixin ch'in
Juan mé k'uénixja itén Díos. 33 Mé xịkaha ndáche sin ti ch'in Jesús:
—Noehñani nkexro.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:

11:23: Mt. 17:20; 1Co. 13:2. **11:25:** Mt. 6:14, 15.

—Kja̱xin janhan tso̱xrja̱nkahya nkexro kjuajon kjuachaxin kixin xi̱kaha it'a̱.

Ch'in Jesús mé kjuíncheyóe̱xin ti chojni ch'ehya xra̱ jína

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 1 *Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóe̱xin jnko nkehe, ndáchro:
—Ijnko nkexro kjue̱nka̱xin itsjé inta ito uva no̱nte̱e la ko kjuích'éna korra la ko ijnko tòye̱ ts'éña sin ti to uva. La kjuích'éna ch'an ijnko tja̱t'o̱ imá noi kixin tsi̱t'ótjen ch'an tsokotohe̱ ch'an nkuíxín.
'La kjuínchekjen ch'an iso chojni sich'e ixra̱. Ndá sákjuí ch'an ikjín.
2 Ndá ti ó kjuixraká ti ña̱o t'óna ito, ndá k'ue̱tue̱hen ch'an ijnko ti nkexro ch'exín ixra̱ kixin sátsjikjanchehe ti sin t'ayakohen ti nonte ti nkehe tóhen ch'an tókan. 3 Ndá ti sin t'ayakohen ti nonte mé itsé sin ti nkexro a, la kjuate sin la ninkehó chjéhya sin ch'an ndá sákjuí ch'an. 4 A̱ndá ti ìnché ti nonte mé ichr'án ch'an íjnko nkexro. Ndá ti ó kjuíji ch'an ntiha, la kjuatexín sin ch'an ixro̱, la kjuíncheníhi sin ikja ch'an la ko k'uándaxíhi̱n sin ch'an. 5 Ndá ti ìnché ti nonte la ichr'án ch'an íjnko nkexro. Ndá tíhi la k'óñá sin. Ndá chr'éxi̱n la ti ìnché ti nonte mé ichr'án ch'an íso ti sin ch'ehe ixra̱ ti jehe ch'an, kjánchó ti sin tjejó ntiha la kjuate sin la íso sin la k'óñá sin.
6 'Ndá ó a̱ ti nkoko̱axón xje̱en ch'an imá tjue̱he ch'an, ichr'án ch'an kixin kjuénka̱yáxin ch'an: "Ti xja̱na la tsochóntehe sin kjuasàya."
7 Kjánchó ti sin t'ayakohen ti nonte la ikjo kícho sin: "Ti nkexro i mé ts'áyéhe̱ kaín ti nkehe siín ntihi. Méxra̱ ts'óñáni ch'an, ndá jeheni ts'áyéhe̱ni kaín tíhi", ichro sin. 8 Ndá itsé sin ch'an, la k'óñá sin ch'an, la kuakitsjexín sin ch'an ti nonte a.
9 Ndá kjuanchankí ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Nkehe sich'e ìnché ti nonte a? Kjá itsi ch'an la ts'óñá ch'an kaín ti sin t'ayakohen ti nonte, ndá chróchjéhe ch'an ókjé chojni sich'e ixra̱.
10 *'¿Á kjui̱nchekuáxinhñara ti xroon itén Díos? Ndáchro:
Ti ixro̱ náxrjónhña kuíto̱enta ti sin ch'éna tja̱t'o̱,
mé k'óna ti xro̱ tjetoan.
11 Mé xi̱kaha kjuích'e Ìnchéni Díos,
la tíha mé ijnko nkehe imá náxrjón
—ichro ch'in Jesús.
12 Ndá tjinkaon sin chrótsé sin ti ch'in Jesús chrókjua̱k'e̱chji̱na kixin kaín ti ndáchro ch'an la jehe sin ndáchroxín ch'an. Kjánchó chrakon sin kixin nchónhña chojni kóchjina ndá kuíto̱he sin ch'an, sákjuí ch'an.

12:1: Is. 5:1, 2. **12:10:** Sal. 118:22, 23.

¿Á jína chrókjuenkehe sin gobierno?

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

13 Ndá ichr'án sin iso ti sin fariseo la ko iso ti sin kuènté Herodes kixin
tsjanchankíhi sin ch'an iso nkehe kixin ti nduáhya tsjatehe ch'an la jína
chrókjuanchia sin ijie. 14 Ndá ti ó kjuíji sin ti itjen ch'in Jesús, la ndáchro sin:
—Maestro, ó noheni kixin ti nkehe chronka la chaxín ndoá la jehya
nkexrín tsjehe chojni tjénkayáxixián kixin á jína sin la ko ndoá tjàkua
ntie Díos. ¿Chronka á jína chrókjuenkeheni ti gobierno ní o náhí? ¿Á
ticháxin tsjenkeheni sin ní o náhí?
15 Kjánchó ch'in Jesús kjuátsoan ti nkehe nduáhya tjenkayáxin sin, la
ndáchro ch'an:
—Jehya jína kixin tjáchaxinrani. Xrákoara ijnko chichaon kixin
tsotsjaha.
16 Ndá ti ó kjuajon sin ijnko ti chichaon, la kjuanchankí ch'an:
—¿Nkexro ti tjenkáni ti chichaon i la ko nkexro ihnié chónta?
Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Ch'in César.
17 Ndá ch'in Jesús, ndáchro:
—Chjehéra César ti nkehe kuènté ch'an; andá ti nkehe kuènté Díos la
chjehéra Díos —ichro ch'an.
Ndá chrákon sin kixin xikaha kjuátehe ch'an.

Kjuanchankí sin kuènté ti tsoxechón chojni

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 *Ndá kóchjina ti sin saduceo titekakonhña kixin tsoxechón ti chojni
tsík'en la kjuanchankíhi sin ch'in Jesús, ndáchro sin:
19 *—Maestro, Moisés mé tsíkjin xroon ndáchro kixin ti its'en ijnko
savé chojni la naxa itjen ti ichjién ch'an la k'uíkonhña sin ixjan la ti
kícho ti nkexro tsík'en mé chrókuákja ti tjan ik'án, ndá ti xjeen sin mé
ts'óna éxi xjeen ti nkexro k'uén. 20 La ntihi k'uejó yato sin nkokoa
kícho. Ndá ti ch'in sao mé k'uitja ichjién. Ndá ik'uén ch'an, kjánchó
ninkehó xjan k'uíkonhña sin. 21 Ndá ti ch'in tsoyo mé kuákja ch'an ti
tjan ik'án ndá ik'uén ch'an kjaxin, la k'uíkonhña sin ixjan. Ndá ti ch'in
níxin kuákja ch'an ti tjan a la xikaha kóhen ínaá. 22 La xikaha ti yato sin
kuákja sin ti tjan a la kaín sin ik'uén sin la ninkehó ixjan k'uíkonhña sin.
Ndá kjuixixín la ik'uén tjan kjaxin tjan. 23 Ndá ti ó tsoxechón kaín chojni
la, ¿nkexro ts'óna xìi tjan kixin kaín ti yato sin kótehe tjan?

12:18: Hch. 23:8. **12:19:** Dt. 25:5.

24 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Nduáhya tjénkạyáxinra jahara kixin noahñara nkehe ndáchro
ti xroon itén Díos la ko chonhñara ti kjuachaxíen Díos. 25 Kixin ti ó
tsoxechón ti chojni tsík'en la í tsọtẹehya sin la ko tsjajonhña sin xjẹen
sin tsọtẹhe kixin ts'ejó sin éxi ti sin ángel ts'ejó nkaya nkạjní. 26 *Ti ñạo
tsoxechón ti sin tsík'en, la, ¿á kjuịnchekuáxinhñara ti xroon tsíkjin
Moisés chrónka nkexrín nixjẹxín ch'an Díos ijnko ntayoa tjeche ní?, la
ndáchro: "Janhan mé ti Díos tinkáchónki ch'in Abraham, Isaac la ko
Jacob." 27 Méxrạ ti Díos i la jehya Díos kuènté ti sin tsík'en. Náhí. Jehe
ch'an mé Díos kuènté ti sin tjejóchón. Ndá jahara la tiénxinhñara la
nduáhya tjénkạyáxinra.

Ti nkehe ạntsí tjetoan tsík'ẹtọan Díos

(Mt. 22:34-40)

28 Ndá ikui ijnko ch'in tjako ley kuíhin nkexrín kjuạchạxịn sin ch'in
Jesús, la kuíhin ch'an kixin jína kjuátẹhe ch'an. Ndá kjuanchankí ch'an,
ndáchro ch'an:
—¿Nkexéhe ti nkehe ạntsí tjetoan k'uẹtọan Díos?
29 *Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti nkehe ạntsí tjetoan k'uẹtọan Díos la tíhi: "Tihínra kaínra chojni
Israel, Ìnchéni Díos mé nkokọa la kohya íjnko nkexro. 30 Kaín ạsánra
la ko kaín kjuaxrexinkaon kuèntára la ko kaín ti fuerza kuèntára
chrótjuèxínra Díos." Tíhi ti nkehe ạntsí tjetoan tsík'ẹtọan Díos. 31 *Ạndá
ti nkehe yaáxin la tóyóhẹ tíhi mé ndáchro: "Chrotjuẹhéra kichuara éxi
tjụéxinra ạsánra", tíhi ti tsík'ẹtọan Díos la kohya íjnko nkehe ạntsí
tjetoan —ichro ch'in Jesús.
32 *Ndá kjuátẹhe ti nkexro tjako ndáchro:
—Ndoá ndáchrua, Maestro, kixin chaxín itjen nkokọaxón Díos la í
kohya íjnko. 33 *Noheni kixin kaín ạséni la ko kaín kjuaxrexinkaon
kuènténi la ko kaín fuerza kuènténi chrótjuèxíni Díos la ko chrótjuẹheni
kíchóni éxi tjụéxini ạséni. Tíha mé ạntsí sínkí, ke ti iko chrók'óñáni
chrókjuajoni chritaón ti altar chróchróxihini Díos.
34 *Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin jína kjuénkạyáxin ti nkexro a, la
ndáchro ch'an:
—Jaha la kjínhña itjen ti itjen kjuachaxin kuènté Díos.
Ndá kóxakohen sin la í ninkexró kjuanchankíhya íjnko nkehe.

12:26: Ex. 3:6. **12:29:** Dt. 6:4, 5. **12:31:** Lv. 19:18. **12:32:** Dt. 4:35. **12:33:** Os. 6:6. **12:34:** Lc. 10:25-28.

¿Xá nkexro It'é ti Cristo?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Ndá ch'in Jesús kjuako ch'an ti ninko, ndáchro ch'an:
—¿Nkexrín kixin ti sin tjako ley mé ndáchro sin kixin ti Cristo la
ts'axrjeníxin ti ch'in David? 36 *Kixin ti Nchakuén Díos níxjaxin ch'in
David, ndáchro:
Ìnchéni Díos ndáche ti Ìnchéni:
"Tjak'e tjaná chjina hasta tsétuanjña,
kixin kaín ti sin nínkakohan ts'ejó sin chrínkí toтá la tsétueehén sin."
37 ¿Xá nkexrín kixin Cristo chrók'óna xjeen ch'in David kixin jehe ch'an
ndáchro ch'an kixin Ìnché ch'an ti Cristo? —ichro ch'an.
Ndá itsjé chojni kuíhin sin la kóxríhin sin ti nkehe kjuako ch'an.

Ch'in Jesús chrónka nkehe ich'e ti sin tjako ley

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Ndá ch'in Jesús kjuako ndáchro:
—Tankíehyara ti sin tjako ley. Jehe sin mé tóxríhin sin chrók'uinkáya
sin ika kjíjin la ko tjinkaon sin kixin kaín ti chojni tsoxéta sin ntia la
tsjikosáyehe ti jehe sin. 39 La ko tjeyá sin ti nketí antsí náxrjón ts'ejótjaxin
sin ti nkaxehen ninko. La ko ti ó tsikjinie sin la tjeyá sin ti silla antsí
náxrjón ts'ejótjaxin sin sinie sin. 40 La takitsje sin ndoe ti chojni ik'án. La
ch'iyaxón sin, isé nixjehe sin Díos kixin tsondáchro chojni kixin imá jína
sin. Ti sin a mé antsí tsjasóte sin.

Ti nkehe kjuajon ti tjan ik'án

(Lc. 21:1-4)

41 Andá tjetjaxin ch'in Jesús nkaxehen ninko chjina itjen ti ntacajón
tóxroyéya chichaon. La tjetsjehe ch'an nkexrín nchónhña chojni
chr'áxehen sin chichaon ti ntacajón. La kjaxin itsjé ti sin rico chr'áxehen
sin nchónhña chichaon ti ntacajón. 42 Ndá kjaxin ikjui ijnko tjan k'án la
ko nóa mé chr'áxehen tjan ti ntacajón yaá chichaon kanhñó sínkí. 43 Ndá
ch'in Jesús k'uéyehe ch'an ti sin k'uájiko ch'an, la ndáchro ch'an:
—Chaxín ndáxrjan kixin ti tjan k'án i, nóa tjan, kjánchó antsí itsjé
chr'áxehen tjan ti ntacajón ke ti íso sin 44 kixin kaín sin la tjajon sin ti
chichaon tsíxéhe sin ó. Ndá jehe tjan la kjónté nóa tjan, la kjuajon tjan
kaín ti chichaon k'uéchónta tjan chrók'uite nkehe chrókjonie tjan.

12:36: Sal. 110:1.

Ch'in Jesús chrónka kixin tsoxika nin̲ko

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 1 An̲dá ti ó k'uaxrjexín ch'in Jesús ti nin̲ko ndá ijnko ti sin
k'uájiko ch'an ndáchro:
—Maestro, kjuánchí náxrjón ti ixro̲ la ko ti nchia tsík'óna.
2 Ndá kjuáte̲he ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á t'ikonra ti nchia ijié tsík'óna ní? Itsi ijnko ña̲o la ninkehó ti ixro̲
i ts'ejókjenhña kícho, kaín tsoxika.

Ti nkehe tso̲hen ti ña̲o tsjixixín

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 An̲dá sákjuí sin chritaón ti ijna̲ Olivo chok'èxín itjen ti nin̲ko. Ntiha
kjuák'etja̲xin̲ ch'in Jesús. La ch'in Pedro, Jacobo, Juan, la ko Andrés
kjuanchankí sin:
4 —Chro̲nka nkesá tso̲hen kaín tíha la ko nkexrín tso̲noheni nkesá
tsoxiteyá —ichro sin.
5 Ndá ch'in Jesús ndáchro ch'an:
—Tsjehéra jína kixin ninkexró chrókjuit'ayahyara. 6 Kixin nchónhña
chojni itsi tsondáchro sin kixin jehe sin mé ti Cristo. Ndá xin̲kaha
sich'iyehe sin itsjé chojni.
7 'An̲dá ti ó tsinhínra kixin siín guerra la t'óñá kícho sin la
chróchrakonhñara, kixin ticháxin̲ xin̲kaha tso̲hen tíha, kjánchó na̲xa̲
tsjeje̲hya chjasintajni. 8 Ijnko nación tsjajo̲nko íjnko nación. La nkuíxín
ts'inki nonte, la itsjé chjasin tso̲kjinta la ko ts'ixité sin tso̲nínkaon sin.
Kjánchó tíha la na̲ntá tsoxrankíxixón ti kjuatjoté.
9 *'Tóxakohanra jahara kixin tsjikaánra sin nkayakon ti sin t'e̲to̲an,
la nkaxehen nin̲ko tsjatíaxínra sin. La ticháxin̲ tso̲chjinara ti tjejó ti sin
gobernador la ko ti sin rey kixin tinkachónkira ti janhan; ndá ntiha la
tsjachara tso̲chro̲nkara ti itan kuénta̲na nkayakon sin. 10 Kjánchó ticháxin̲
tsihin kaín chojni siín kaín nación ti itan jína tsaáxin sin. 11 Ti ó sátsjikoára
sin, tsjikaánra sin ti tjejó ti sin t'e̲to̲an, la tóxakuanhñara nkehe tsjate̲héra.
Jehó chro̲nkara ti nkehe tsjajon Díos tsondáchrora ti hora a, kixin jahyara
tsonixjara. Náhí. Ncha̲kuén Díos mé tsonixja. 12 Iso chojni la kjónté ti kícho
sin tsjikaán sin kixin its'en la iso chojni la tsjikaán ti xje̲en la ko kja̲xin iso
sin la tso̲nínkakohen sin ti it'é sin la ko ti ìñé sin la tsjikaán sin kixin its'en.
13 *La kaín chojni tso̲nínkakohanra sin kixin tinkachónkira ti janhan.
Kjánchó ti sin tsíto̲ehya tsinkáchónki ti janhan hasta tsjixixín mé tsaá sin.

13:9: Mt. 10:17-20; Lc. 12:11, 12. **13:13:** Mt. 10:22.

14 *’Ti ó ts'ikonra tsjak'e ti nkehe jínahña ti chrókjuak'ehya éxi
tsíndáchro ti profeta Daniel (ti nkexro nchekuáxin ti xroon i la
chrókienxín sin jína), ạndá ti nkexro tjejó Judea la sátsji sin chritaón
ijnạ ts'ejómá sin. 15 *Ti sin tjejó chritaón nchia la chrók'uinkajịnhña
sin, chrók'uixenhña sin nkaxehen nchia, chrókuákja sin nkojín nkehe.
16 Ndá ti sin tjejó nọntẹe la í chrókjanhña sin chrókuákja sin ti ika
t'itsáte sin. 17 La nóa ti chojnichjin ts'ejóyá ti ñạo a la ko ti sin nchekakí
ixjan. 18 Chrokjuanchehe sin Díos kixin jehya nchạkuén ikin chrókóhen
tíha. 19 *Kixin ti ñạo a la imá kjuaxróxinhña ts'ejó chojni kixin kuènhña
xịkaha ndesi ti xránkíxixín kjuích'éna Díos ti chjasintajni la xịkahña
tsọhen ínaá. 20 Ạndá ti Díos chrókjuajon kjuachaxin kixin isé chrókóhen
tíha, la ninkexró chrókuaáhya. Kjánchó Díos tịkonoéhẹ ch'an ti sin
tsíkjeyá ch'an la ts'ẹtọan ch'an kixin tjoka ts'atsínka ti kjuachrakon a.
21 ’Ạndá nkojín nkexro tsondáchro: “Tsjehéra, ntihi itjen ti Cristo”, ọ
tsondáchro sin: “Tsjehé, ntiha itjen ch'an”, la chrókuitekákuenhñara sin.
22 Kixin itsi chojni tsondáchro kixin jehe sin mé ti Cristo la ko kjạxin itsi
chojni nduáhya tsjako la tsjasin sin kjuaxroan ijié kixin sich'iyexín sin
kjónté ti sin tsíkjeyá Díos. 23 Méxrạ chrókóxakohanra kixin kaín tíha la ó
senó tjọnkạra kixin tsọnohara.

Itsi ti Xjẹen Díos k'óna Chojni

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

24 *’Ạndá ti ñạo a ti ó ts'atsínka ti kjuachrakon la ti ñạo la í
ts'inkaséñaxínhña la ti nitjó la í tsjajonhña xrohi. 25 *Ti konotsé la
ts'ánótjẹxịn nkạjní la ti kjuachaxin siín nkạjní la ts'inki. 26 *Ndá ts'ikon
sin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni itsi chríkjan itjị, tsịkạo ti kjuachaxin ijié.
27 Ndá tsochr'án ch'an ti sin ángel kuènté ch'an kuenté chjasintajni,
tsjikjenájín sin kaín ti chojni tsíkjeyá ch'an.
28 ’Chrokiénxinra ti nkehe sịntayóạxián. Éxi ti inta t'óna ito higo ti
ó sít'aña kahntẹ la nohara kixin í itsi nchạkuén sóa 29 mé xịkaha ti ó
ts'ikonra tsọhen kaín tíhi, la ó kuichjina ti tsjejẹ chjasintajni. 30 Chaxín
ndáxrjạn kixin kaín tíha tsọhen ti nạxạ t'enhña ti chojni siín chjasintajni
ti ñạo a. 31 Ti nkạjní la ko ti chjasintajni la ts'itjáña. Kjánchó ti nkehe
ndáxrjạn la ts'itjáñahña nkochríxín.
32 *’Ạndá ti ñạo a, la ko ti hora tsoxiteyá tíha la ninkexró noehña, ni
ti sin ángel tjejó nkaya nkạjní, ni ti Xjẹen Díos k'óna Chojni; jehó It'éni
Díos mé nohe tíha.

13:14: Dn. 9:27; 11:31; 12:11. **13:15:** Lc. 17:31. **13:19:** Dn. 12:1; Ap. 7:14. **13:24 a:** Is. 13:10; Jl. 2:10, 31; 3:15; Ap. 6:12; **b:** Is. 13:10; Ez. 32:7. **13:25 a:** Is. 34:4; Ap. 6:13; **b:** Jl. 2:10. **13:26:** Dn. 7:13; Ap. 1:7. **13:32:** Mt. 24:36.

33 ’Méxra chrókóxakohanra, chrók'uejotsjehera la ko chrónixjehéra
Díos kixin noahñara nkesá la ko nkehora tsohen tíha. 34 *Éxi ijnko chojni
sátsji ikjín, la ti naxa sátjihya la senó chjéhe ixra ti sin ch'exín ixra
t'ayakohen ti nchia, la nkojnko sin ts'áyéhe sin nkojnko xra sich'e sin. La
ko ts'etuehen ch'an ti nkexro tsjak'e ts'ayakohen ti ndója nchia. 35 Méxra
chrók'uejotsjehera kixin noahñara nkesá tsokjan ìnché ti nchia, á ijnko
tsontanonte o ijnko k'axrotjen o ti ó itsje ti kochíká o ti ó ts'inkaséña.
36 Ndá xrínahña itsi ch'an la ts'itjaxín ch'an kixin tjejochrinra. 37 Mé
xikaha tjonkara la ko xikaha ndátjan kaín chojni kixin chrók'uejótsjehe
sin.

Tjeyá sin nkexrín tsotsé sin ch'in Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 1 *Naxa t'itjáña yaá ñao ndá tsjasin sin ti kia Pascua, la ko sinie
sin ti niotja tjikohya ti nkehe t'ánkíxin.
Ndá ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin maestro tjako ley mé kjueyá sin
nkexrín sich'iyehe sin ch'in Jesús kixin jína tsotsé sin ndá ts'óñá sin. 2 La
ndáchro sin:
—Jehya ti ñao kia kixin chrók'uixité ti chojni la chrókónínkaon sin.

Ijnko tjan kuikite aceite xraxé náxrjón ikja Jesús

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 *Ndá ch'in Jesús kjuák'e chjasin Betania ndoe ch'in Simón, ti nkexro
k'uéchónta chin lepra. Andá ti ó tjenie ch'in Jesús, la ikui ijnko tjan
kjuikao tjan ijnko ixro tsík'ónaxín mármol tjiá aceite tsík'ónaxín itsjo
nardo xraxé náxrjón, imá tjete sínkí. Ndá kuakitjehe tjan ti ixro la kuikite
tjan ikja ch'in Jesús ti aceite a. 4 Andá iso ti sin tjejó ntiha la kónínkaon
sin la ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Nkekuènté kjuínchexéhe tjan ti aceite náxrjón xraxé í? 5 Ícha jína
chrókóxixin iní ciento denario, ndá ti chichaon la chrókuitonhen ti
chojni nóa —ichro sin.
6 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Titohéra tjan; ¿nkekuènté t'ándaxíhínra tjan? Ó nchoxon ti nkehe
kjuích'éna tjan, 7 *kixin ti chojni nóa la nkochríxín ts'ejókoara sin la jína
tsjínkitsara sin nkojín ñao. Ndá janhan la nkochríxínhña ts'ejóni. 8 Méxra
jehe tjan la ó kjuajon tjan ti nkehe chrókjuajon tjan. Ó kjuíncheka tjan
xroan ti cuerpo kuéntana ti ó tsoxravána. 9 Chaxín ndáxrjan kixin ti tsjako

---

13:34: Lc. 12:36-38. **14:1:** Ex. 12:1-27. **14:3:** Lc. 7:37, 38. **14:7:** Dt. 15:11.

sin ti itan jína tsaáxin chojni kuenté chjasintajni, la kja̱xin tsochronka sin kixin xi̱kaha kjuích'e tjan, la xi̱kaha tsoxraxinkakonxín sin tjan.

Ch'in Judas kjuínchekji ti ch'in Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 A̱ndá Judas Iscariote, ijnko ti sin teyóxin k'uájiko ch'in Jesús, mé
sákjuichenka ch'an ti ncha̱t'á t'e̱to̱an nkexrín tsotsé sin ti ch'in Jesús.
11 Ndá ti kuíhin sin tíha la kóchéhe̱ sin, la ndáchro sin kixin tsochjéhe
sin chichaon ti ch'in Judas. Ndá ndesi ti hora a la kjuénka̱yáxin ch'an
nkexrín tsochronka ch'an kixin jína tsotsé sin ti ch'in Jesús.

Ti kjuixixín kjonieko sin ch'in Jesús

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

12 Ti ña̱o xránkíxixín ti kia sinie sin ti nio̱tja̱ tjikohya ti nkehe
t'ánkíxin, ti ó t'óñá sin ti kolélo kuènté kia Pascua. Ndá ti sin k'uájiko
ch'in Jesús mé kjuanchankí sin:
—¿Nketí tjinkaoan sátsjini sincheyaxíni kixin sinieni kuènté ti kia
Pascua? —ichro sin.
13 A̱ndá k'ue̱tue̱hen ch'in Jesús yaá ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro
ch'an:
—Sátjira chjasin Jerusalén, ndá ntiha tsoxétara ijnko nkexro yámá
tóa tjiá ìnta̱ la chréhéra ch'an. 14 A̱ndá ti nchia ts'ixehen ch'an la
tsjanchankíhíra ìnché ti nchia, ndáchrora: “K'ue̱to̱an ti Maestro: ¿Nketí
itjen ti cuarto sinie̱ki̱anxian ti sin xríki̱an ti kia Pascua?”, ichrora. 15 A̱ndá
ti ìnché nchia mé tsja̱ko̱hara ijnko cuarto ijié, ti yaáxin piso, la ó chónta
kaín ti nkehe tsicháxi̱n. Ntiha ncheyáxixínra ti nkehe sinieni —ichro
ch'an.
16 Ndá jehe sin la sákjui̱ sin Jerusalén, la ntiha k'uitja sin éxi chrónka
ch'in Jesús. Ndá ntiha kjuíncheyáxixín sin ti nkehe sinie sin ti kia Pascua.
17 A̱ndá ti ó kóntó ndá kjuíji ch'in Jesús la ko ti teyó ti sin k'uájiko
ch'an. 18 *Ndá ti ó tjejónie sin la ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin ijnko ti jahara tjejónieni ntihi mé sinchekji ti
janhan.
19 Ndá kjuankíxin k'uává sin la nkojnko sin kjuanchankí sin ndáchro
sin:
—¿Á janhan ní?
20 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús ndáchro:

14:18: Sal. 41:9.

—Tíhi mé ijnko ti teyóxinra, tjéniẹkian nkokọa plato. [21] Chaxín ti Xjẹen Díos k'óna Chojni mé tsọhen éxi nixja ti xroon itén Díos, kjánchó nóa ti nkexro sinchekjina, ícha jína chrókokjíehya.

[22] Ạndá nạxạ tjejónie sin la ch'in Jesús kuákja ijnko niọtjạ, la chjéhe Díos kjuasáya. Ndá kóchrít'ọ ch'an ti niọtjạ la chjéhe ch'an ti sin k'uájiko ch'an. La ndáchro ch'an:

—Intera, tíhi mé ti cuerpo kuéntạna.

[23] La kjạxin kuákja ch'an ijnko vaso la chjéhe ch'an Díos kjuasáya ndá kjuajon ch'an ik'ui sin kaín sin. [24] *La ndáchro ch'an:

—Tíhi mé ti ijnị kuéntạna chrónkaxín kixin chaxín tsoxiteyá ti nkehe nịxin kixin tsaáxin nchónhña chojni. [25] Chaxín ndáxrjạn kixin í ts'ihya ti ìnté to uva i ti nạxạ tsjixrakánhña ti ñạo itsi ti kjuachaxin kuènté Díos, ạndá ti ñạo a mé xík'ia ìnté ti to uva ínaá.

Chrónka Jesús kixin sinchemá Pedro ti jehe ch'an

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

[26] Ndá kjuixin itsje sin ijnko himno, ndá sákjuị sin ti ijnạ Olivo. [27] *Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ijie tie la kaínra tsịtọhéra ti janhan. Ndá tsoxiteyá éxi ndáchro ti xroon itén Díos: "Janhan ts'ọña ti nkexro t'ayakohen ti kolélo ndá jehe va tsjichròe va." [28] *Kjánchó ti ó tsọxechóna, ndá sátsjia Galilea, la ntiha tsoxétani —ichro ch'an.

[29] Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—Kjónté kaín sin tsítọhe sin ti jaha, la janhan la náhí.

[30] Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chaxín ndáxrjạn kixin ijie tie ti nạxạ tsjehya ti kochịntólá, yaá vece, la sịnchemá iní vece ti janhan.

[31] Ndá nạxạ kjuátẹhe ch'in Pedro, ndáchro:

—Kjónté kjạxin janhan its'én la sịntamáhña.

La xịkaha ndáchro sin kaín sin.

Ch'in Jesús nixjẹxín Díos ti Huerto Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

[32] Ndá kjuíji sin ijnko nonte it'in Getsemaní. Ndá ch'in Jesús k'uẹtuẹhen ti sin k'uájiko, ndáchro:

—T'ejora ntihó, ndá janhan sátsjia tsonixjạhạ Díos.

14:24 a: Ex. 24:8; **b:** Jer. 31:31-34. **14:27:** Zac. 13:7. **14:28:** Mt. 28:16.

33 Ndá sákjuíko ch'an Pedro, Jacobo la ko Juan. Ndá kjuankíxin imá
k'uává asén ch'an la kóxakohen ch'an. 34 Ndá ndáche ch'an sin:
—Imá t'ává asená éxi chrók'uen xikaha. Ijie la ntihó titohara,
t'ejotsjehéra.
35 Ndá sákjuí ch'an kanhñó ikjín, ndá kjuák'exín toch'in ch'an.
Ndá chrónoéhe ch'an Díos kixin chrókjuajonhña kjuachaxin kixin
chrókjuasóte ch'an ti ñao a. 36 La ndáchro ch'an:
—It'éni. Jaha chonta kaín kjuachaxin, chrónòani kixin tsjakjían kaín
ti nkehe náxrjónhña tsoheni ijie. Kjánchó jehya éxi tjinkaoni chrókóhen.
Náhí. Éxi tjinkaoan jaha —ichro ch'an.
37 Ndá ikjan ch'an la k'uíkon ch'an kixin ti sin kuítohe ntiha la t'ejójua
sin. Ndá ndáche ch'an ti ch'in Pedro:
—Simón, ¿á tjéchrian ní? ¿Á xitjahya nijnko hora chrókjuak'etsjehé
ní? 38 Ijie la t'ejotsjehéra la ko chrónoéhéra Díos kixin tsítoehya
ch'an kixin ti Jínahña chrókjuit'ayahara; chaxín ti asánra la tjinkaon
chrókjuinchexiteyá, kjánchó ti cuerpo kuèntára la tjachahya.
39 Ndá sákjuí ch'an ínaá, la xikahó chrónoéhe ch'an Díos ínaá. 40 Ndá
ikjan ch'an la ó t'ejójua sin ínaá kixin imá kuihi sin kotáchrin. Ndá í
noehña sin nkexrín chrókjuatehe sin. 41 Ndá ti ó níxin sáxikji ch'an la ti
ó ikjan ch'an la ndáchro ch'an:
—¿Á naxa tjejochrínra, tok'áhara ní? Ótjen. Ó kjuixraká ti hora kixin
ti Xjeen Díos k'óna Chojni ts'áyéhe ti sin chónta ijie, sinchekjasóte sin.
42 T'àyara sátsjini kixin ó ikjui ti nkexro sinchekji ti janhan.

Itsé sin ti ch'in Jesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Ndá naxa tjenixja ch'in Jesús, la ikjui ch'in Judas, ijnko ti teyóxin
sin k'uájiko ch'an la nchónhña chojni kjuikao ch'an kjuíjiko sin chika
espada la ko inta. Kjuixin sin kjuachaxíen ti sin nchat'á t'etoan la ko ti
sin tjako ley la ko ti sin táda t'etoan ninko.
44 Andá Judas, ti nkexro sinchekji ch'in Jesús, mé tsíndáchro:
—Ti nkexro tsotjahá ijnko kochíto mé tíha itsera la sátjikoára.
45 Ndá ti ó kjuíji sin, la tuénxín kóchjina Judas ti itjen ch'in Jesús la
ndáchro:
—Maestro, Maestro.
Ndá chjéhe ch'an jnko kochíto. 46 Ndá ti sin kjuíji mé itsé sin ti ch'in
Jesús.
47 Ndá ijnko ti sin tjejó ntiha mé kuakitsje ti espada kuènté la
kóchríjin ndatsjon ti nkexro ch'ehe ixra ti nchat'á t'etoan. 48 Ndá ch'in
Jesús ndáchro:

—¿Nkekuènté éxi chrótsẹra ijnko xíchẹe xi̱kaha k'uinkakoara espada la ko inta kixin tsọtsẹra ti janhan? 49 *Kaín ña̱o kjuak'é nkaxehen ni̱nko kjuákohára, ¿ndá nkekuènté tsẹhyarani? Kjánchó ticháxi̱n tsoxiteyá ti nkehe nixja xroon itén Díos.

50 Ndá kaín ti sin k'uájiko ch'an mé kuítọhe sin jehó ch'an, ndá kuinká sin sákjuí sin.

Ijnko ndasoá sákjuixin ntiha

51 Ndá ijnko ndasoá mé kja̱xin tinkáchréhẹ ntiha, la jehó ijnko kamanta ó tjetsáte ch'an, ndá kja̱xin itsé sin. 52 Kjánchó ti iké ch'an ó tsítsé sin, la kjónté tjóchín ch'an, la kuinká ch'an.

Sákjuíko sin ch'in Jesús ti tjejó ti sin t'ẹtọan

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Ndá sákjuikohe sin ti ch'in Jesús ti ncha̱t'á imá t'ẹtọan. Nta ntiha mé tsíkónkotsé kaín ti sin ncha̱t'á t'ẹtọan la ko ti sin táda t'ẹtọan ni̱nko la ko ti sin maestro tjako ley. 54 Ndá ch'in Pedro la ikjín tjechrèxi̱n ch'an, ndá kjuíji ch'an ti nda̱sin ndọe ti ncha̱t'á t'ẹtọan. Ndá ntiha kjuák'etja̱xi̱nko ch'an ti sin policía tjejóchjíxrọhe.

55 Ndá ti sin t'ẹtuẹhen ti sin ncha̱t'á la ko kaín ti sin t'ẹtọan kjueyá sin chojni kixin tsochronka sin ti ijiẹ kjuasin ch'in Jesús kixin jína chrók'óñá sin, kjánchó k'uitjahya sin ninkehó ijiẹ. 56 La itsjé sin kjuích'éna kjuach'ia kuènté ch'in Jesús, kjánchó nkokónhña ndáchro sin kixin ch'ia sin. 57 Ndá iso sin k'uínkatjen, la kjuích'ia sin, ndáchro sin:

58 *—Jeheni kuíhini ndáchro ti nkexro i kixin ts'óxika ch'an ti ni̱nko tsíkjich'énaxín chojni itja, la níxin ña̱o la ó tsjak'e ch'an íjnko ni̱nko jehya chojni sich'éna —ichro sin.

59 La kjónté xi̱kaha la nkokónhña ti nkehe chrónka sin.

60 Ndá ti ch'in t'ẹtuẹhen ti sin ncha̱t'á k'uínkatjen la kjuanchankíhi ti ch'in Jesús:

—¿Á ninkehó tsjatẹéhya jaha? ¿Á chaxín ti ijiẹ t'eka sin ní?

61 Ndá ch'in Jesús tání la ninkehó kjuátẹhya. Ndá ti ncha̱t'á t'ẹtọan la xíkjanchankí ínaá, ndáchro:

—¿Á jaha ti Cristo, Xjẹen Díos imá tjikosáyehe chojni ní?

62 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chaxín janhan tíha. Ndá chr'éxi̱n ts'ikonra kixin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni mé tsjak'etja̱xi̱n ch'an ti itja chjina kuènté Díos chónta kaín

---

14:49: Lc. 19:47; 21:37. **14:58:** Jn. 2:19. **14:62:** Dn. 7:13.

kjuachaxin la ti ó tsokjan ch'an la tsjak'ekakjan ch'an ti itji siín nkajní itsi ch'an —ichro ch'in Jesús.

63 Ndá ti nchat'á t'etoan la kótséchje ti iké kjuakoxin kixin imá nínkaon la ndáchro:

—Í ticháxinhña íso chojni ts'eka sin ijie. 64 *Jahara ó kuihínra kixin k'uándaxíhin ch'an Díos. ¿Ndá nkehe ichrora?

Ndá kaín sin ndáchro sin kixin its'en ch'in Jesús.

65 Ndá iso sin la kjuankíxin sin kuikite sin ndaté sin ti ch'in Jesús la iso sin la k'uekjéhe sin ikon ch'an la kjuate sin ch'an la ndáchro sin:

—Tónoha nkexro kjuatíá —ichro sin.

Andá ti sin policía kuènté ninko chjéhe iton sin nkayakon ch'an.

Ch'in Pedro kjuínchemá ti ch'in Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

66 Ndá ti ndasin chr'ájin mé itjen ch'in Pedro. Ndá ikui ijnko tjan ch'ehe ixra ti nchat'á t'etoan. 67 La k'uíkon tjan kixin ntiha tjechjíxrohe ch'in Pedro. Ndá komá tjan la ndáchro tjan:

—Jaha la kjaxin xrikoa ti ch'in Jesús tsíkjixin Nazaret —ichro tjan.

68 Ndá ch'in Pedro mé kjuínchemá ch'an, ndáchro ch'an:

—Chonhña ti nkexro la nonahña ti nkehe ndáchrua.

Ndá k'uaxrjexín ch'an ntiha sákjuí ch'an ndója. La xrínahña itsje ijnko kochindólá. 69 Ndá ti tjan a mé k'uíkon tjan ti jehe ch'an ínaá la chenka tjan ti sin tjejó ntiha:

—Ti nkexro la ijnko ti sin a.

70 Kjánchó kjuínchemá ch'in Pedro ínaá. Ndá antsí chr'éxin, la ti sin k'uejóntaxín ntiha la ndáchro sin:

—Chaxín jaha la nkojín ti nkexro a kixin tsíkjíxian Galilea kixin tjatsoanxíni ti nixja.

71 Ndá ch'in Pedro kjuankíxin kjuínchenohe ch'an Díos, ndáchro ch'an:

—Chaxín chonhña ti nkexro ndáchrora.

72 Ndá ó yaáxin itsje ti kochindólá. La ch'in Pedro xráxinkaon ch'an ti nkehe ndáchro ch'in Jesús: “Ti naxa yàyahya itsje ti kochindólá la ó níxin vece sinchemá ti janhan.” Ndá xráxinkaon ch'an tíha, la kjuankíxin tsjánka ch'an.

14:64: Lv. 24:16.

Ch'in Jesús itjen nkayakon ch'in Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 [1] Ndá ti ó k'uínkaséña ndá ti sin nchat'á t'etoan la kónkotséko
sin ti sin táda la ko ti sin tjako ley la ko kaín ti sin t'etoan kuènté
ninko kixin ikjo kícho sin. Ndá kjuixin la kjuínchenteto sin ti ch'in Jesús
ndá kjuikaán sin ti itjen ti ch'in Pilato. [2] Ndá ch'in Pilato kjuanchankí,
ndáchro:
—¿Á jaha ti Rey kuènté ti sin judío ní?
Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ó jaha ndáchrua.
[3] Andá ti sin nchat'á t'etoan mé k'ueka sin ch'an nchónhña ijie. [4] Ndá
ch'in Pilato xíkjanchankí ínaá, ndáchro:
—¿Nkekuènté tjáteehya ninkehó? Tsjehé nchónhña ijie t'eka sin ti jaha.
[5] Andá ch'in Jesús la ninkehó kjuátehya la ch'in Pilato la í noehña
nkehe tsixro.

Ch'in Pilato k'uetoan kixin tsjasóte ch'in Jesús ndá its'en

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

[6] Ndá ch'in Pilato mé kuéhen kixin ti kia Pascua la tjajon ch'an
kjuachaxin kixin ts'axrje ijnko ti chojni tjechjina éxi tsjanchia ti sin
chjasin. [7] Ndá ntiha techjína ijnko nkexro it'in Barrabás, la ko íso ti sin
tsík'óñá itsjé chojni ti tsík'ixin ijnko kjuanínkaon. [8] Ndá ikui nchónhña
chojni la kjuankíxin kjuanchehe sin ti ch'in Pilato kixin chrókjuích'e
ch'an éxi kaín nánó. [9] Ndá kjuátehe ch'in Pilato:
—¿Á tjinkáonra tsitoha sátsji ti Rey kuènté ti sin judío ní?
[10] Mé xikaha ichro ch'an kixin nohe ch'an kixin ti kjuachjinoxíhin
chónta ti sin nchat'á t'etoan, la itsé sin ti ch'in Jesús ndá kjuikaán sin.
[11] Kjánchó ti sin nchat'á t'etoan mé kjuínchekónínkaon sin kaín ti chojni
siín ntiha la ndáche sin kixin ícha jína chrókjuanchia sin chrók'uaxrje ti
ch'in Barrabás. [12] Ndá ch'in Pilato kjuanchankí ínaá, ndáchro:
—Ndá, ¿nkehe tjinkáonra sit'aha ti nkexro tíkitexínra Rey kuènté ti
sin judío?
[13] Ndá jehe sin k'óyako sin ndáchro sin:
—¡Tsjak'enkáni ch'an ntacruz!
[14] Ndá ch'in Pilato xíkjanchankí ndáchro:
—¿Xá nkehe nduáhya kjuích'e ti nkexro i?
Kjánchó jehe sin antsí itsen k'óyako sin ndáchro sin:
—¡Tsjak'enkáni ch'an ntacruz!

15 Ndá ch'in Pilato tjinkaon sinchexiteyá ti nkehe tjanchia ti sin
chjasin, la kuítohe ch'an sákjuí ti ch'in Barrabás. Ndá k'uetoan ch'an
kixin tsjate sin ti ch'in Jesús. Ndá kjuixin la kjuajon ch'an kjuachaxin
kixin sátsjiko sin ch'an tsjak'enkáni ch'an ntacruz.

Ti sin soldado kjuanoá ti ch'in Jesús

16 Ndá ti sin soldado mé sákjuíko sin ch'in Jesús ti ndasin kuènté sin.
La ntiha kónkotsé kaín ti sin soldado. 17 Ndá kuakitsjehe sin ch'an ti iké
ch'an la kjuínchek'inkáya sin ch'an ijnko ika kjátsetié la ko kjuak'enkaya
sin ijnko corona tsík'ónaxín ntach'i ti ikja ch'an. 18 La kjuankíxin k'óyako
sin, ndáchro sin:
—Nkochríxín tsjak'e tsétuehén ti sin judío —ichro sin.
19 La chjéhe sin ikja ch'an ijnko ntavara la ko kuikite sin ndaté sin
la k'uejóxin sin toch'in sin nkayakon ch'an éxi chrókjuikosáyehe sin
ch'an. 20 Ndá ti ó kjuixin kjuanoá sin ch'an, la kuakitsjehe sin ch'an
ti ika tsíkjinchek'inkáya sin, ndá kjuínchek'inkáya sin ti ika xráxín
tjechr'inkáya ch'an. Ndá kuakitsje sin ch'an sákjuíko sin tsjak'enkáni
ch'an ntacruz.

Ch'in Jesús kjuák'enkáni ntacruz

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 *Ndá ijnko nkexro tsíkjixin Cirene, it'in Simón, it'é ti ch'in
Alejandro la ko Rufo, mé kjuixin ch'an nontee ch'an, la k'uatsínka
ch'an ntiha. La ti sin soldado k'uetoan sin kixin tsamá ch'an ti ntacruz
tsjak'enkáni ch'in Jesús.
22 Ndá sákjuiko sin ch'in Jesús ijnko itjo it'in Gólgota, mé t'axrjexín
Itjo hueso ikja chojni. 23 Ndá ntiha chjéhe sin ch'in Jesús xranvino tsíkjiko
xroan mirra chrók'ui ch'an, kjánchó k'uihya ch'an. 24 *Ndá ti ó kjuixin la
kjuak'enkani sin ch'an ti ntacruz. Ndá ti sin soldado la kjuích'exín sin
suerte ti iké ch'an kixin tsonohe sin nkexéhe ti ika sátsjiko nkojnko sin.
25 Ti hora kjuak'enkani sin ch'in Jesús ti ntacruz mé las nueve
nchítjen. 26 La ikja ti ntacruz mé kjuak'enkani sin ijnko inta tsíkjin sin,
chronka nkekuènté kjuínchekjasóte sin ch'an, mé ndáchro:
"Ti nkexro i mé ti Rey kuènté ti sin judío."
27 *Kjaxin yaá xíchee k'uejóyáni sin ntacruz, ijnko sin la itja ch'an chjina
la íjnko la itja ch'an kjon. 28 Mé xikaha xiteyá éxi nixja xroon itén Díos
ndáchro: "Éxi ijnko chojni kjuasin ijiie xikaha k'uíkon sin ch'an."

15:21: Ro. 16:13. **15:24:** Sal. 22:18. **15:27:** Is. 53:12.

29 *Andá ti sin t'atsínka ntiha mé kjuanoá sin ch'an la ko k'uándaxíhin
sin ch'an, tinkatjia ikja sin ndáchro sin:
—Jaha ndáchrua kixin chrók'óxika ti ninko, andá y'áxin ñao ó
chrókjuich'éna ínaá, ichrua. 30 Jahuá t'inkajinxián ti ntacruz méhe la
nchekaá asán —ichro sin.
31 Ndá ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin tjako ley mé kjaxin sin kjuanoá
sin ch'an, la ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—Kjuínchekaá ch'an ókjé chojni, andá jehe ch'an la xitjahya
sinchekaá ch'an asén ch'an. 32 Ti Cristo, Rey kuènté ti nación Israel,
jehó chrókjuinkajinxin asén ti ntacruz, ndá chrók'uíkoni la kjaxini
chrókuitekaoni —ichro sin.
La ti yaá sin tjejóyáni ntacruz mé kjaxin sin kjuanoá sin ch'an.

Ik'uén Ch'in Jesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Ndá ti ó chonkíxin mé k'uíxin tie kuenté chjasintajni hasta las tres
kójín. 34 *Ndá ti hora a mé itsen k'óyako ch'in Jesús, ndáchro:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —mé t'axrjexín: It'éni, It'éni,
¿nkekuènté kuítoheni?
35 Ndá iso ti sin tjejó ntiha kuíhin sin la ndáchro sin:
—Tihínra, t'éyehe ch'an Elías —ichro sin.
36 *Ndá ijnko ti sin tjejó ntiha la kuinká ch'an kjuikákja ch'an ijnko
kachjon la chr'ankí ch'an ti vino isán ndá kjuakíchónta ch'an ijnko inta
kjíjin, la kjuínchechjinehe ch'an ir'ua ch'in Jesús kixin chrók'ui ti vino
isán la ndáchro ch'an:
—Titohéra, tsotsjeheni á itsi ch'in Elías tsjinkajin ti jehe ch'an.
37 Ndá ch'in Jesús itsen k'óyako ch'an ndá ik'uén ch'an. 38 *Ndá ti ika
tjenkákuèxín nkaxehen ninko la k'uichje, k'óna yaá, kjuankíxixín noi la
hasta nonte. 39 Ndá ti ch'in romano t'etoan itjen chjinaxón ti itjen ch'in
Jesús, k'uíkon ch'an xikaha kóhen la ndáchro ch'an:
—Chaxín ti nkexro i la Xjeen Díos.
40 *Kjaxin ikjín k'uejótsjexin iso chojnichjin la ntiha kjaxin kjuák'e
ti tjan María Magdalena, ti íjnko tjan María, ìñé ch'in Jacobo, ti ch'in
tsoyo, la ko José. La ntiha kjaxin kjuák'e ti tjan Salomé. 41 Ti chojnichjin
i mé chréhe sin ti ch'in Jesús la k'uékjinkitsa sin ch'an ti k'uékjak'e ch'an
Galilea la ko kjaxin íso chojnichjin chréhe sin ti ó sákjui ch'an Jerusalén.

15:29 a: Sal. 22:7; 109:25; **b:** Mr. 14:58; Jn. 2:19. **15:34:** Sal. 22:1. **15:36:** Sal. 69:21. **15:38:** Ex. 26:31-33. **15:40:** Lc. 8:2, 3.

Ti xravá ch'in Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

42 Ndá ti ó tinkák'ixitie la ó kjuixrakán ti ña̱o tóyaxíhin sin kixin ó
xránkíxixín ti ña̱o to̱k'éhe sin, 43 mé ikui ijnko nkexro it'in José, tsíkji̱xi̱n
Arimatea. Jehe ch'an mé ijnko chojni imá tjetoan kuènté ti sin t'e̱to̱an
siín ntiha. La kja̱xin tjechóhen ch'an itsi ti kjuachaxin kuènté Díos. Mé
chrakonhña ch'an kjuichréhe̱ ch'an ti ch'in Pilato la kjuanchia ch'an ti
cuerpo kuènté ch'in Jesús. 44 Ndá ch'in Pilato la imá chrákon kixin ó
tsíkjixin tsík'en ti ch'in Jesús, ndá k'uéye̱he̱ ch'an ti ch'in capitán la
kjuanchankí ch'an á chaxín tíha. 45 Ndá ti ó chrónka ti ch'in capitán
kixin chaxín ó ik'uén ch'in Jesús, la ch'in Pilato kjuajon kjuachaxin
kixin tsákja ch'in José ti cuerpo. 46 Ndá ch'in José mé k'ue̱na ijnko ika
kjíjin la tjete sínkí. Ndá kjuinkájin ch'an ti cuerpo kuènté ch'in Jesús,
la kjuínchek'ísímá ch'an ti ika. Ndá kjuixin, la kjuák'e ch'an ijnko itjo̱
tsíxraya. Ndá kjuínchenkájin sin ijnko ixro̱ ijié kuíkjèxin ti itjo̱. 47 Ndá ti
tjan María Magdalena la ko María, ìñé ch'in José, mé k'uíkon sin nketí
kjuák'e ti cuerpo kuènté ch'in Jesús.

Ti xechón ch'in Jesús

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 1 A̱ndá ti ó k'uatsínka ti ña̱o to̱k'éhe chojni, ndá ti tjan María
Magdalena la ko María, ìñé ch'in Jacobo, la ko tjan Salomé mé
k'ue̱na sin xro̱a̱n xraxé náxrjón sátsjiko sin kixin sincheka sin ti cuerpo
kuènté ch'in Jesús. 2 Ndá imá nchítjen ti ña̱o xránkíxixín semana mé
kjuíji sin ti tsíxravá ch'in Jesús, la na̱ntá tetji̱to̱n ña̱o. 3 La jehe sin
tinkákjo kícho sin ndáchro sin:

—¿Xá nkexro chrókuakjìihíni ti ixro̱ tjekjèxin ti itjo?

4 Ndá xrína̱hña k'uíkon sin kixin ó tsíkjìin ti ixro̱, kjónté imá ijié.
5 Ndá ti ó k'uíxehen sin la k'uíkon sin kixin ntiha tetja̱xi̱n ijnko ndasoá ti
itja sin chjina la tjechr'inkáya ch'an ijnko ika kjíjin, tjóá tsjehe, ndá imá
chrakon sin. 6 Ndá ndáchro ti ndasoá:

—Chrakonhñara. Ti xritjéyára ti ch'in Jesús tsíkji̱xi̱n Nazaret
kjua̱k'e̱nka̱ni sin ntacruz, la í kohya ch'an ntihi. Ó xechón ch'an. Tsjehéra
ti tsíkjak'e sin ti cuerpo kuènté ch'an. 7 *Ijie la sátjira, tjichenkara ti sin
kuék'ajiko ch'an la ko ti ch'in Pedro kixin ti ch'in Jesús mé ts'itaón nti̱a
sátsji Galilea, la ntiha tsoxétara ch'an éxi k'uéchronka ch'an.

16:7: Mt. 26:32; Mr. 14:28.

[8] Ndá ti chojnichjin mé imá chrakon sin la sixrànka̱ sin, sákjuixin sin
ti tsíxravá ch'in Jesús, kjánchó ninkexró chénkahya sin ninkehó kixin
imá chrákon sin.

Tjan María Magdalena titàya̱ k'uikuén ch'in Jesús

(Jn. 20:11-18)

[9] Ti ó xechón ch'in Jesús ti ña̱o xránkíxixín semana imá nchítjen,
mé xéta ch'an ti tjan María Magdalena, ti tjan tsíkakítsjexín ch'an yato
ncha̱kuén jínahña. [10] La jehe tjan sákjuichenka tjan ti sin kuék'ajiko
ch'in Jesús kixin imá t'ává sin la tsjánka sin. [11] A̱ndá ti ó kuíhin sin kixin
tsík'ikon tjan kixin ó tsíxechón ch'in Jesús la kuítekakonhña sin.

Iyó sin kuék'ajiko sin ch'in Jesús

(Lc. 24:13-35)

[12] A̱ndá chr'éxi̱n mé yaá sin tjejótji chrínta no̱nte̱e chojni, mé titàya̱
k'uikuén sin ti ch'in Jesús, la ókjé nkexrín tsjehe ch'an. [13] Ndá jehe sin
sákjuichenka sin ti íso sin a, kjánchó kja̱xin sin kuítekakonhña sin.

Ch'in Jesús k'ue̱tue̱hen ti sin k'uájiko nke ixra̱ sich'e sin

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

[14] A̱ndá chr'éxi̱n la titàya̱ k'uikuén ti tejnko sin ti jehe ch'an ti na̱xa̱
tjejónie sin. Ndá nixje̱he̱ ch'an ti jehe sin kixin nkekuènté icha a̱sén sin
la kuitekakuenhña sin ti nkexro tsík'ikon kixin ó xechón ch'an. [15] *La
ndáchro ch'in Jesús:
—Sátjira kuenté chjasintajni, la tjákohéra kaín chojni ti itan jína
tsaáxin sin. [16] Ti nkexro tsitekaon la tsikite sin la tsaá sin. A̱ndá ti nkexro
tsitekakonhña la tsjasóte. [17] Ndá ti sin tsitekaon ti janhan la tsjasin sin
kjuaxroan ijié la kjuachaxin ni̱ná mé tsakítsjexín sin ncha̱kuén jínahña
chónta chojni la ko tsonixja sin ókjé ngiva. [18] Kja̱xin kjónté tsotsé sin
konche la kohya nkehe tso̱hen sin la ko kjónté chrók'ui sin ìnta̱ chónta
veneno la kohya nkehe tso̱hen sin. Kja̱xin ts'ejótja itja sin chojni níhi la
tsito̱he sin jína.

16:15: Hch. 1:8.

Ch'in Jesús sákjuı̱ nkaya nka̱jní

(Lc. 24:50-53)

19 *Ndá ti ó kjuixin nixje̱he̱ Ìnchéni Jesús ti jehe sin, ndá sákjuı̱ ch'an
nkaya nka̱jní kjuák'etja̱xı̱n ch'an ti itja chjina kuènté Díos. 20 A̱ndá jehe
sin sákjuí sin nkuíxín sákjuikjako sin ti itan jína tsaáxin chojni. La
Ìnchéni mé kjuínkı̱tsa ti jehe sin la ko kjuachaxíen ch'an mé kjuasixín
sin itsjé kjuaxroan kixin tíha mé tso̱noexín ti sin tjejótihin kixin chaxín
nkehe kuènté Díos kjuako sin. Mé xı̱kaha tso̱hen. Ó tjen.

16:19: Hch. 1:9-11.

Ti tan jína chrónka

Lucas

Tíhi mé xránkíxixín ti xroon i

1 [1] Nchónhña chojni tjinkaon sin ndoá chrókjin sin kaín ti nkehe
k'uatsínka Ìnchéni ti k'uéjoni. [2] Ikjin sin éxi ti nkehe kuíhini
kjuako ti sin tsík'ikonxín ikon sin ti xránkíxixín la k'uáyéhe̱ sin ti ixra̱
sákjuichronka sin ti itan jína. [3] A̱ndá janhan kja̱xian kjuánchánkiá jína
kaín ti nkehe kóhen ti xránkíxixín. La kjuénka̱yáxian tsokjian kaín tíha
éxi tsíkóhen ndá chr'ahán jaha Teófilo [4] kixin tso̱noha jína ti nkehe
chaxín xrako̱ha.

Ijnko ángel chrónka kixin tsokjíhi Juan Bautista

[5] *Ti ña̱o k'ue̱to̱an ti rey Herodes ti nonte Judea la kjuák'e ijnko
ncha̱t'á it'in Zacarías, kuènté ti sin tsík'axrjeníxin ti ncha̱t'á Abías. Ndá
ti ichjién ch'an Elisabet mé tsík'axrjeníxin tjan ti ncha̱t'á Aarón. [6] Yói sin
la jína kjuínchexiteyá sin éxi tjinkaon Díos la kuitekaon sin kaín ti nkehe
k'ue̱to̱an ch'an. La kohya ijie̱ chrók'ueka chojni ti jehe sin. [7] Kjánchó
kóchóntahya sin ixjan kixin ti tjan Elisabet la xrokjuahya tsochonta tjan
ixjan la ko ó táda, nána sin.

[8] Ndá ijnko ña̱o ti ó kóhen tókan Zacarías la ko ti sin tjejóko ch'an
kixin sich'e ch'an ixra̱ kuènté Díos ti ni̱nko a [9] la kjuích'e sin suerte éxi
kuéhen sin la ch'in Zacarías kóhen tókan ts'ixehen ti cuarto tjóá kuènté
ni̱nko kixin tsjak'e chi̱nko̱ chritaón ti altar kuènté Díos. [10] Ndá kaín ti
chojni la k'uejó sin ndója nixje̱he̱ sin Díos ti ó k'uixenko ch'an ti chi̱nko̱.
[11] Ndá ikui jnko ángel k'uíkon ch'in Zacarías tjexín to̱té nánko chjina ti
altar tjak'e ti chi̱nko̱. [12] Ndá ti ó k'uíkon Zacarías ti ángel la kóxakohen
ch'an la ko imá chrákon ch'an. [13] A̱ndá ti ángel ndáchro:

—Zacarías, chrakonhña kixin ó kuíhin Díos ti nkehe tjanchia la ti
ichjián Elisabet la ts'ikon tjan ijnko xjan ndoa mé si̱nchek'ian xjan Juan.
[14] Imá tso̱cháha la ko itsjé chojni tso̱chéhe̱ sin kixin tsokjíhi xjan [15] *kixin
imá tsotjetoan ti xjan nkayakon Díos. Ts'ihya ch'an ixran vino la ko
nijnko ixran, la tsochónta xjan kjuachaxin kuènté Ncha̱kuén Díos kjónté
ndesi nkaya tse̱e ìñé xjan. [16] Jehe ch'an mé tsja̱ko̱he̱ ch'an ti chojni Israel,

---

1:5: 1Cr. 24:10. **1:15:** Nm. 6:3.

la itsjé sin tsokjan sin tsinkáchónki sin Ìnchéni Díos. 17 *Tsítaón ch'an ntia
tsixin Ìnchéni. Éxi k'uékjako Elías ósé mé tsjako ch'an la ko tsochónta
kjuachaxin éxi k'uéchónta Elías. Jehe ch'an tsondáche ti sin it'é xjan kixin
í tsjajonkohya ti xjeen sin la ko kjaxin ti sin titekakonhña mé tsitekaon
sin. Mé xikaha tsonixjehe ch'an chojni kixin tsitekaon sin Ìnchéni ti ó itsi.
18 Ndá ch'in Zacarías kjuanchankíhi ti ch'in ángel, ndáchro:
—¿Nkexrín tsonona kixin chaxín tsohen tíhi? Kixin janhan la ó tádana
la ko ti ichjin chonta la ó nána tjan.
19 *Ndá ángel ndáchro:
—Janhan Gabriel t'ahá ixrá Díos, mé k'uetoan ch'an k'uinka kixin
tsotjonka ti nkehe jína tsohen. 20 Kjánchó ijie kuitekákonhña ti nkehe
xrjanká, la tsonósian, xitjahya tsonixja hasta tsoxítjajia ti ñao tsokjíhi ti
xjan. La xikaha tsoxiteyá kaín ti nkehe ndáxrjan —ichro ti ángel.
21 Andá ti sin k'uejóchóhen ti ndója ninko ti ch'in Zacarías, la
kóxakohen sin kixin imá isé kjuák'e ch'an nkaxehen ti ninko. 22 Ndá ti ó
k'uaxrjexín ch'an ti ninko la í xitjahya nixja ch'an. Ndá kónohe sin kixin
nkojín kjuaxroan kuènté Díos tsík'ikon Zacarías ti nkaxehen ninko. Ndá
itja ch'an ó tjakoxin ch'an kixin í xitjahya nixja ch'an.
23 Ndá ti ó kjuixin ti ñao kjuích'e Zacarías ixra nkaxehen ninko ndá
sákjuí ch'an ndoe ch'an. 24 Ndá chr'éxin la kjuák'eyá ti ichjién ch'an
Elisabet. Ndá ndoe tjan ó kuítohe tjan in'ó nitjó la kjuénkayáxin tjan:
25 "Tíhi kjuakoxin Ìnchéni kixin í tsjanoáhña chojni ti janhan kixin ó
tsochonta xjan", ichro tjan.

Ijnko ángel chrónka kixin tsokjíhi Jesús

26 Ndá k'uatsínka injon nitjó ndá Díos k'uetuehen ti ángel Gabriel kixin
sátsji ijnko chjasin ti nonte Galilea mé it'in Nazaret. 27 *Sátsjinixjehe
ch'an ijnko tjan tjarisoá naxá kuákjahya tjan chojnindoa mé it'in tjan
María. Jehe tjan mé tsotehe tjan ijnko nkexro it'in José, tsík'axrjeníxin ti
rey David. 28 Andá ti ángel k'uíxehen ti itjen tjan la ndáchro:
—Díos tjinkitsa ti jaha. Ìnchéni Díos tjekoa. La imá kjuíntañaoan
ch'an ke ti íso sichjin —ichro ti ángel.
29 Kjánchó ti ó k'uíkon tjan ti ángel la kóxakohen tjan la kjuénkayáxin
tjan nkekuènté xikaha ichro. 30 Ndá ndáchro ti ángel:
—Chrakonhña, María. Díos la imá tjetjinkitsa ti jaha. 31 *Andá ijie la
tsjak'èya, tsochonta ijnko xjan ndoa la sinchek'ian xjan Jesús. 32 *Ti ixjan
la imá ts'etoan la ko its'in xjan Xjeen Díos nkaya nkajní. Ìnchéni Díos mé

1:17: Mal. 4:5, 6. **1:19:** Dn. 8:16; 9:21. **1:27:** Mt. 1:18. **1:31:** Mt. 1:21.
1:32: 2Sam. 7:12, 13, 16; Is. 9:7.

tsjajon kjuachaxin ts'ẹtọan xjan éxi ijnko rey éxi k'uẹtọan ti rey David, ti
nkexro ts'axrjeníxin xjan. 33 Nkochríxín tsjak'e xjan ts'ẹtuẹhen xjan ti
nación Israel, la tsjejẹhya ti kjuachaxin tsochónta xjan —ichro ti ángel.
34 Ndá María kjuanchankíhi ti ángel:
—¿Nkexrín tsọhen tíha kixin janhan la nạxạ chontahya chojnindoa?
35 Ndá ti ángel, ndáchro:
—Ti Nchạkuén Díos mé itsi la ko ti kjuachaxin kuènté Díos mé tsjak'e
ti itjen éxi jnko ts'uan, ndá tsochonta ti xjan. Méxrạ ti ixjan tsokjíhi la
tjóá xjan la its'in xjan Xjẹen Díos. 36 Kjạxin tjan Elisabet nạxạ kjéhya
jaha, la kjónté ó nána tjan la í jóhya tjan. Senó la k'uéchóntahya tjan
ixjan, ạndá ijie la ó injon nitjó tjeyá tjan. 37 *Kixin ti kjuachaxíen Díos la
tsjacha tsọhen kaín nkehe.
38 Ndá María ndáchro:
—Janhan t'ạhạ ixrạ Ìnchéni Díos. Tsọhen éxi k'uẹtọan ch'an.
Ndá kjuixin chrónka ti ángel tíha ndá sákjuí ch'an.

Tjan María sákjuitsjehe ti tjan Elisabet

39 Ndá ijnko ñạo la María tjiạn sákjuị tjan ijnko chjasin itjen ti ijnạ
Judea. 40 La ti ó kjuíji tjan ntiha ndá k'uíxehen tjan ndọe Zacarías la
nixjẹhẹ tjan ti tjan Elisabet. 41 Ndá ti ó kuíhin Elisabet nixja tjan María
la chrika ti xjan nkaya tsẹe tjan. La ạntsí k'uáyéhẹ tjan kjuachaxíen
Nchạkuén Díos. 42 La itsen ndáchro tjan:
—Díos imá kjuíntañạoan ke ti íso chojnichjin la ko kjuíncheñao ch'an
ti xjạan. 43 ¿Xá nkexro ti janhan kixin kjuinixjạna ti ìñé Ìnchéni? 44 Kixin
ti ó kuịhạn nixja la ti xjạna la chrika nkaya tsạna kixin chéhẹ xjan
kjuihá. 45 Díos sintañaoan kixin kuitekaoan la Ìnchéni Díos sinchexiteyá
ti nkehe ndáchro.
46 Ndá ndáchro tjan María:
Ạsená la imá tjikosáyehe Ìnchéni Díos
47 la chéhẹ ạsená kixin Díos sinchekaána.
48 *Kixin Díos ikuá kuentá ti chojnichjin nóa ch'e ixrạ kuènté ch'an.
Ạndá ijie la ko nkochríxín tsondáchro chojni kixin
náxrjón tsjak'é janhan,
49 kixin Díos chónta kaín kjuachaxin mé kjuasixína
ijnko kjuaxroan ijié ti janhan;
imá tjóá ti ihnịé Díos.
50 La nkochríxín tịkonoéhẹ ch'an kaín ti sin tjikosáyehe ti jehe ch'an.
51 Díos kjuasin itsjé kjuaxroan ijié;

1:37: Gn. 18:14. **1:48:** 1Sam. 1:11.

kuakitsje ch'an ti kjuachaxin chónta ti sin nchehnke
52 *la ko kuakitsjehe ch'an ti kjuachaxin chónta ti sin t'ẹtọan.
Ạndá ti sin nóa la chjéhe ch'an kjuachaxin ts'ẹtọan.
53 Ti sin t'enxín kjinta la kjuajon ch'an kaín ti nkehe ticháxịhin sin,
ạndá ti sin rico jehó itja sin sákjuí sin.
54 Kjuínkịtsa ch'an ti nación Israel kixin ch'ehe sin ch'an ixrạ;
La k'uitjáñehña ch'an, kuịkonoéhẹ ch'an ti jehe sin,
55 *éxi tsíchenka ti sin k'uaxrjeníxini k'uejó ósé,
Abraham la ko kaín ti sin ts'axrjeníxin ch'an.
56 Ndá tjan María kuitọeko tjan Elisabet iní nitjó ndá chr'éxịn xíkjan tjan ndọe tjan.

Kokjíhi Juan Bautista

57 Ndá ti ó xítja ti ñạo sinchekokjíhi tjan Elisabet ti xjẹen tjan, ndá kjuínchekokjíhi tjan ijnko xjan ndoa. 58 Ạndá ti sin chjinaxón ndọe la ko ti sin kjéhya tjan mé kjuíjitsjehe sin tjan la imá chéhẹ sin kixin kuíhin sin kixin Díos imá kuịkonoéhẹ ti jehe tjan. 59 *Ndá ti ñạo jníxin ikjuí sin kixin sincheka sin xjan ti xrọye kuènté sin judío. Ndá chrókjuinchek'in sin xjan Zacarías éxi it'é xjan. 60 Kjánchó ti ìñé xjan ndáchro:
—Náhí. Ticháxịn its'in xjan Juan.
61 Ndá ndáchro sin:
—¿Nkekuènté xịkaha chrók'uin xjan? Kohya nkexro nạxạ kjéhya xịkaha it'in.
62 Ndá kjuạkọxịn sin itja sin kjuanchankíhi sin ti it'é xjan nkexrín tjinkaon ch'an chrók'uin xjan. 63 Ndá ti it'é xjan mé kjuanchia ijnko nta intsí ndá ikjin: “Ti ihnịé xjan mé Juan.” Ndá kaín ti sin tjejó ntiha la chrákon sin kixin xịkaha kjuanchia ch'an. 64 La tuénxín kjuankíxin nixja ch'in Zacarías ínaá, la chjéhe ch'an Díos kjuasáya. 65 Ndá kaín ti sin tjejó chjinaxón ndọe sin mé chrákon sin. La nkuíxín ti ijnạ kuènté nonte Judea kuíhin sin kixin xịkaha tsíkóhen. 66 Ạndá kaín ti sin kuíhin mé kjuénkạyáxin sin la kjuanchankíhi kícho sin:
—¿Xá nke ixrạ tsíkịtọnhẹn ti xjan i?
Kixin ó nohe sin kixin chaxín Ìnchéni Díos kjuíncheñao ti ixjan.

Ti nkehe chrónka Zacarías

67 Ạndá Zacarías it'é ti ixjan, la ạntsí k'uáyéhẹ ch'an ti kjuachaxin kuènté Nchạkuén Díos la nixja ch'an itén Díos, ndáchro ch'an:

1:52: Job 5:11; 12:19. **1:55:** Gn. 17:7. **1:55:** 1Sam. 2:1-10. **1:59:** Lv. 12:3.

68 Tjikosayéhéra Ìnchéni, ti Díos kuènté Israel,
kixin ikui ti tjejóni a kjuínchekaá ti nación kuènténi.
69 La kjuajon ch'an ijnko nkexro t'ẹtọan sinchekaá ti jeheni
k'uaxrjeníxin ti rey David, ti nkexro k'uékjich'ehe ixrạ Díos.
70 Éxi k'uéchronka ti sin kjueyá Díos k'uéchronka itén ch'an ósé,
71 ndáchro kixin Díos sinchekaá ti jeheni kixin tsjachahya
kaín ti sin nínkakohen ti jeheni.
72 La tsịkonoéhẹ ch'an ti sin k'uaxrjeníxini ósé,
la ts'itjáñehña ch'an ti nkehe tsíchronka ch'an tsoxiteyá.
73 Ti nkehe tsíkjo Díos Abraham ósé kixin chaxín tsoxiteyá chr'éxịn
74 kixin Díos mé sinchekaá ti jeheni la kohya nkehe
sich'e ti sin nínkaon kixin jína sich'eheni ixrạ
Díos la tsochrakonhñani,
75 la jína la ko tjóá ts'ejóni. Tsjikosáyeheni ch'an kaín
ñạo ti nạxạ tjejóchóni.
76 *Ạndá jaha xjẹeni mé its'ian, ti nkexro chronka itén
Díos itjen nkaya nkạjní.
Kixin ts'itọnxian ntịa la sịncheyóxian ti ntịa tsịxịn Ìnchéni.
77 Jaha tsjákohé ti chojni chjasintajni nkexrín tsjìin ti
ijiẹ chónta sin, ndá tsaá sin.
78 Ạndá Díos mé imá tjuẹheni la ko kuịkonóẹhẹni ndá kjuajon
ch'an ijnko xrohi nịxin kuịxịn nkạjní ts'inkaséñaxíni.
79 *La ts'inkaséñexín ti sin tjejó ti sítie la ko ti sin chrók'uitjáña, la
tíhi mé ts'ikonxíni ti ntịa tsjajon kjuaxróxin.
80 Ndá xịkaha tinkák'ánkí ti xjan la Díos kjuínchek'ánkí ti
kjuaxrexinkaon kuènté xjan. La kjuák'e xjan ntẹjẹ hasta kjuixrakájña ti
ñạo kjuankíxin kjuạkọhẹ ch'an ti chojni Israel.

K'okjíhi ti ixjan Jesús

(Mt. 1:18-25)

2 1 Ạndá ti ñạo a mé Augusto César k'uẹtọan kixin ts'ínixín ihnịé kaín
ti chojni siín ti chjasin t'ẹtọan ch'an kixin tsọnohe ch'an nkekjạín
chojni siín. 2 Ti xránkíxixín k'uínixín ihnịé sin mé Cirenio k'uẹtọan Siria.
3 La kaín chojni ticháxịn sátsji sin chjasén sin kixin ts'ínixín ihnịé sin.
4 Mé xịkaha ch'in José k'uaxrjexín Nazaret nonte kuènté Galilea la
sákjuí Judea ti chjasin Belén ti tsíkokjíexín ti rey David kixin José mé
tsík'axrjeníxin ti nkexro a. 5 Kixin ntiha ts'ínixínko ihnịé ch'an tjan María
kixin jehe tjan tsíkjatẹhe tjan kixin tsọtẹhe sin. Ạndá jehe tjan la ó tjeyá

1:76: Mal. 3:1. **1:79:** Is. 9:2.

tjan. [6] Ndá naxa k'uejó sin ntiha, la ó kjuixraká ti ña tsokjíhi ti xjeen
tjan María. [7] Ndá ntiha kókjíexín ti xjeen tjan sao. La kjuínchek'ísímá
tjan ika, la kjuak'enkaya tjan ijnko inta nieñá iko kixin k'uitjahya sin
nketí chrókok'èxín sin.

Ti sin ángel la ko ti sin t'ayakohen kolélo

[8] Chjinaxón ti chjasin Belén mé tjejó iso chojni nteje t'ayakohen kolélo
ti tie a. [9] Andá titàya k'uikuén sin ijnko ángel kuènté Díos la nkuíxín ti
tjejó sin la k'uínkaséña kixin ti kjuachaxin ijié kuènté Díos kjuikao ti
ángel. Ndá jehe sin la imá chrákon sin. [10] Andá ti ángel ndáchro:
—Chrakonhñara jahara. Ijie k'uinka tsotjonkara nkehe nixin tsochèxin
kaín chojni [11] kixin ijie ti chjasén ch'in David mé kókjíexín Ìnchéni
Cristo, ti nkexro tsaáxinra. [12] La tíhi tsonoaxínra ti ixjan mé tjechr'ísímá
xjan ika la tjenkáya xjan ijnko inta nieñá iko —ichro ti ángel.
[13] Andá titàya k'uikuén sin nchónhña sin ángel kuixin nkaya nkajní
tjejóko ti ch'in ángel tjejótsje sin chjéhe sin Díos kjuasáya, ndáchro sin:
[14] Kjuasáye Díos itjen nkaya nkajní kixin jehe ch'an imá chónta
ch'an kjuachaxin. Ndá ti chjasintajni la ts'ixin
kjuaxróxin ti tjejó ti sin sinchexiteyéhe Díos.
[15] Ndá ti ó xíkjan ti sin ángel nkaya nkajní, la ti sin t'ayakohen kolélo
la ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—Ìntára sátsjini ti chjasin Belén tsjitsjeheni ti nkehe tsíkóhen kixin
Ìnchéni k'uetoan ikui ti nkexro kjuínchenohe ti jeheni —ichro sin.
[16] Ndá tjian sákjuí sin la k'uitja sin ti tjan María la ko José la ko ti
ixjan tjetsínkayá xjan jnko nta nieñá iko. [17] Andá ti ó k'uíkon sin la
chrónka sin ti nkehe tsíchronka ti ángel nkexrín ts'itja sin ti xjan. [18] Ndá
kaín ti sin la chrákon kixin xikaha chrónka ti sin t'ayakohen kolélo.
[19] Kjánchó María la asén k'uenkachjina tjan tíha la kjuénkayáxin tjan
nkehe t'axrjexín tíha. [20] Ndá ti sin t'ayakohen kolélo la chéhe sin sákjuí
sin la chjéhe sin Díos kjuasáya kixin kaín ti nkehe kuíhin la ko k'uíkon
sin éxi tsíchronka ti ángel.

Sákjuiko sin ti xjan Jesús ti ninko Jerusalén

[21] *Andá ti ó xítja ti ijní ña ndá kjuíncheka sin xjan xroye éxi kuehen
ti sin judío la kjuínchek'in sin xjan Jesús éxi tsíndáchro ti ángel ti naxa
kjuák'eyáhya tjan María.

2:21 a: Lv. 12:3; **b:** Lc. 1:31.

22 Ndá ti ó kuítohe tjan María jína éxi chrónka ti ley kuènté Moisés
ndá sákjuiko sin xjan ti chjasin Jerusalén kixin tsochjéhe sin Díos
kjuasáya. 23 *Kixin ndáchro ti xroon ley kuènté Ìnchéni Díos: “Kaín ti
xjan ndoa tsokjíhi sao mé tsochjéhe sin Díos ts'óna kuènté.” 24 *Ndá
xikaha sákjui sin kixin ntiha tsjajon sin iko tsochján tsochjéxin sin Díos
kjuasáya éxi t'etoan ti ley kuènté ch'an, kixin yaá kontóá najni o yaá
kontóá nteje chrókjuajon sin.
25 Andá ti ñao a mé ti chjasin Jerusalén kjuák'e jnko nkexro ó táda
it'in Simeón. Jehe ch'an mé ijnko chojni jína la ko nkochríxín xráxinkaon
ch'an Díos la ko chóhen ch'an kixin itsi ti nkexro tsaáxin ti sin Israel la
chónta ch'an ti nchakuén Díos 26 la tsíkjinchenohe ti jehe ch'an kixin
naxa ts'enhña ch'an hasta ts'ikonjña ch'an Cristo, ti nkexro tsochr'án
Ìnchéni Díos. 27 Ndá ti Nchakuén Díos kjuínchenohe ti ch'in Simeón kixin
sátsji ch'an ninko. Ndá ti ó ikui ìñé la ko it'é ti xjan Jesús k'uíxehen sin
ninko kixin sinchexiteyéhe sin ti nkehe t'etoan ti ley, 28 la ch'in Simeón
kuákja ti xjan la kjóa ch'an la chjéhe ch'an Díos kjuasáya, ndáchro ch'an:

29 Andá ijie Ìnchéni Díos, tsjánjua kjuachaxin kixin
kjuaxróxin its'én janhan,
kixin ó kjuinchexiteyá ti nkehe tsíndáchrua
30 la ó k'uíkonxian ikuan ti nkexro tsaáxini,
31 mé xikaha kjuich'e kixin ts'ikon kaín chojni.
32 *Jehe ch'an mé ti xrohi ts'inkaséñaxín ntie ti sin jehya Israelita,
la ko tsjikosáyehe ch'an ti chjasin kuèntá Israel

—ichro ch'in Simeón.
33 Ndá José la ko ti ìñé Jesús la chrákon sin kixin xikaha ichro Simeón
kuènté ti xjan. 34 Ndá Simeón kjuíncheñao sin la ndáche ch'an ti tjan
María, ìñé ti xjan Jesús:
—Ti ixjan i la ikui kixin itsjé chojni Israel ti tsitekakonhña sin xjan la
ts'itjáña sin la ko itsjé ti sin tsitekaon la tsaá sin. La nchónhña chojni
tsotjinkakonhña sin ti nkehe tsjako xjan. 35 La xikaha tsonoxín nkexrín
tjenkayáxin nkojnko chojni, kjánchó tíha la éxi ijnko espada tsjiaté asán
—ichro Simeón.
36 Kjaxin ntiha kjuák'e ijnko tjan chronka itén Díos mé it'in tjan
Ana, xjeen Fanuel, la tsík'axrjeníxin tjan ti nchat'á Aser. Jehe tjan la
ó nána tjan, la ti naxa k'uétjarisoá tjan la kótehe tjan la yato nánó ó
kjuák'eko tjan ti xìi tjan 37 ndá ijie la ó ochenta y cuatro nánó ik'án tjan.
La í sákjuixinhña tjan ti ninko, ntahó kjuák'e tjan nchakotjin la ko tie
tjikosáyehe tjan Díos la nkoyaxón kjoniehña tjan kixin tsonixjehe tjan
Díos. 38 Ndá ti ñao a kóchjina ti tjan Ana, la chjéhe tjan kjuasáya Díos,

---

2:23: Ex. 13:2, 12. **2:24:** Lv. 12:6-8. **2:32:** Is. 42:6; 49:6; 52:10.

níxja tjan kuènté ti xjan Jesús nixjehe tjan kaín ti sin tjejóchóhen kixin itsi ti nkexro sinchekaá ti chjasin Jerusalén.

Ti ikjan sin Nazaret

39 *Ndá ti ó kjuixin kjuínchexiteyá sin kaín ti nkehe t'etoan ti ley
kuènté Díos ndá ikjan sin Galilea ti chjasén sin Nazaret. 40 Andá ti ixjan
la k'uánkí xjan la ko tsankа xjan la ko imá kónohe xjan kixin Díos
tjencheñao ch'an xjan.

Ti ixjan Jesús kjuák'e ti ninko Jerusalén

41 *Ti it'é la ko ìñé ti xjan Jesús mé nkojnko nánó itji sin ti chjasin
Jerusalén ti kia Pascua. 42 Ndá ti ó xitja Jesús teyó nánó, la sákjui sin
kaín sin Jerusalén ti kia Pascua kixin xikaha kuéhen sin. 43 Ndá ti ó
tsokjan sin ti chjasén sin ti ó k'uatsínka ti kia, la ti ixjan la tsíkitohe
Jerusalén, kjánchó ti ìñé la ko ti it'é xjan la kónoehña sin. 44 Kixin
kjuénkayáxin sin kixin ách'e ti sin kuichréhe a tjenkákjan xjan, la xikaha
chjina ijnko ñao tjejóyá sin ntia. Ndá ti ó kjueyá sin xjan ti tjejó ti sin
kjéhya sin la ko ti sin chóxin sin 45 la k'uitjahya sin xjan. Ndá ikjan sin ti
chjasin Jerusalén kixin tsjeyá sin xjan.
46 Ndá k'uatsínka iní ñao la k'uitja sin ch'an nkaxehen ninko tjetjaxin
ch'an nkosiñe ti tjejó ti sin tjako ley la tjetihin ch'an ti nkehe ndáchro
sin la ko tjanchankíhi ch'an ti jehe sin. 47 Ndá kaín ti sin tjejótihin mé
chrakon sin kixin imá nohe ti ixjan la ko jína kjuátehe kaín ti nkehe
kjuanchankí sin. 48 Ndá ti ó k'uíkon ti ìñé la ko ti it'é xjan la chrákon sin.
Ndá ndáchro ti ìñé xjan:
—Xjeeni, ¿nkekuènté xikaha kjuich'e? It'á la ko janhan la imá
kóxakoheni kjueyáni ti jaha.
49 Ndá Jesús ndáchro:
—¿Nkekuènté xritjéyá ti jeheni? ¿Á noahña kixin ticháxin sich'eni ti
ixra kuènté It'éni ní?
50 Kjánchó kienxínhña sin ti nkehe ndáchro ch'an.
51 Ndá ikjan sin Nazaret. La kuitekakohen ch'an ti jehe sin. Andá ti
ìñé ch'an la imá kjuénkayáxin tjan kaín ti nkehe kóhen. 52 *La ch'in
Jesús nkák'ánkí ch'an la ko k'uánkí ti kjuaxrexinkaon kuènté ch'an, la
Díos kóxríhin nkexrín kjuínchexiteyá ch'an la ko kjaxin kaín chojni
kóxríhin sin kixin jína kjuák'e ch'an.

2:39: Mt. 2:23. **2:41:** Ex. 12:1-27; Dt. 16:1-8. **2:52:** 1Sam. 2:26; Pr. 3:4.

Juan Bautista kjuako itén Díos

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 1 Ti nánó quince mé k'uetoan Tiberio, la ko Poncio Pilato kuék'etoan
Judea, la Herodes k'uetoan Galilea, la ti kícho ch'an Felipe mé
k'uetoan Iturea la ko Traconite, la ko Lisanias mé kuék'etoan ti nonte
Abilinia. 2 Andá Anás la ko Caifás mé k'uénchat'á t'etoan. Andá Díos
nixjehe ch'in Juan, xjeen Zacarías, ti itjen ch'an nteje. 3 Ndá ch'in
Juan k'uatsínka ch'an kaín ti chjasin chjino ti ndarío Jordán kjuakohe
ch'an chojni kixin chrókuítohe sin ti ijié sin la chrókuikite sin kixin
chrókjuìin ti ijie chónta sin. 4 *Éxi tjenixín ti xroon tsíkjin Isaías, ti
nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:

Tsihin sin itén ijnko nkexro tsjak'e nteje ts'èya tsondáchro:
"Tóxakohanra ncheyóxinra ntia tsixin Ìnchéni
Takitjéhéra ijnko ntia ndoí.
5 Kaín tsaka mé tsoyóxin,
la ko kaín ijna la ko kaín itjo tsitohe yóxin,
la ko ti ntia tsíxrèya mé tsoxrentoá,
la ko kaín ti ntia yóxinhña la tsoyóxin.
6 Mé xikaha kaín chojni chjasintajni ts'ikon sin kixin
Díos tsaáxin sin."

Mé xikaha ichro itén Díos.

7 *Ndá ti ó kjuíji chojni ntiha kixin tsikite sin la ch'in Juan ndáchro:

—Jahara tsík'axrjeníxinra konche. ¿Xá nkexro kjuakohara kixin
chrókuinkehéra ti kjuanínkaon kuènté Díos ó tsi? 8 *Ticháxin jína
ts'ejora, la tsjákoxinra kixin chaxín kjuitóxinra ti nkehe tjénkayáxinra.
La chrókjuinchenkehyara kixin k'uaxrjeníxinra Abraham, kixin
janhan ndáxrjan kixin kjónté ti ixro i la Díos tsjacha sich'éna chojni
tsík'axrjeníxin Abraham. 9 *Ti hacha ó tjechóhen tsochrijinxín ti inta.
Andá kaín inta t'ónahña ito jína la tsochrijin kixin tsoche.

10 Andá ti chojni mé kjuanchankí:

—Ndá ti xikaha, ¿la nkehe chrókjuích'eni?

11 Ndá kjuátehe Juan:

—Ti nkexro chónta yaá camisa la chrókjuinchekitonhen ti nkexro
chóntahya ninkehó. La ti nkexro chónta nkehe sinie la chróchjéhe ti
nkexro chóntahya nkehe sinie.

12 *Kjaxin ikui iso ti sin nchekjènki kixin chrókuikite sin. Ndá
kjuanchankíhi sin Juan:

—Maestro, ¿nkehe chrókjuích'eni jeheni?

3:4: Is. 40:3-5. **3:7:** Mt. 12:34; 23:33. **3:8:** Jn. 8:33. **3:9:** Mt. 7:19. **3:12:** Lc. 7:29.

13 Ndá ch'in Juan ndáchro:
—Jehó chrókjuanchiara ti nkehe titoan.
14 Kja̱xin iso ti sin soldado kjuanchankíhi sin Juan:
—¿Ndá jeheni nkehe chrókjuích'eni?
Ndá kjuáte̱he ch'an:
—Te̱ehyara ninkexró ti chi̱cha̱ko̱en sin la ko ninkexró ch'énehñara kjuach'ia la kjónté ti chichaon tjachara ó kjuaxróxin chrók'uejora.
15 Kaín ti chojni chjasin k'uejóchóhen sin la kjuanchankíhi a̱sén sin kixin á Juan ti Cristo. 16 A̱ndá ch'in Juan ndáche kaín ti sin tjejó ntiha:
—Janhan mé ìnta̱ ó tíki̱texián chojni. A̱ndá ti nkexro itsi chr'éxi̱n mé tsi̱ki̱texínra ti Ncha̱kuén Díos la ko xrohi. Jehe ch'an la a̱ntsí t'e̱to̱an ke janhan. La hasta tósuàna chrókjuásinta̱nka̱ ti correa to̱ka̱té ch'an. 17 Jehe ch'an la ó tjexraá ti pala sinchetjuáxin ch'an ti noatrigo, tsakitsjekjan ch'an ti nta̱chji̱ji, la ti noatrigo la tsjenájín ch'an la ts'e̱nka̱chjina ch'an. A̱ndá ti nta̱chji̱ji la tsjakaxín ch'an ti xrohi nkochríxín ts'ankahya —ichro Juan.
18 Mé xi̱kaha chrónkaxín Juan la ko itsjé íso nkehe kjuínchexraxinkaon ch'an chojni la xi̱kaha kjuako ch'an ti itan jína. 19 *Kja̱xin kjuenduéhe ch'in Juan ti ch'in Herodes, kixin jehe ch'an chónta ch'an ti tjan Herodías éxi ichjién ch'an, ti ichjién ti kícho ch'an Felipe, la ko ti íso nkehe jínahña tsíkjich'e ch'an. 20 Kjánchó Herodes la kuítekakonhña la a̱ntsí kjuasin ijie̱ kixin chr'áxehen ch'in Juan ndo̱echjiso.

Ti kuikite ch'in Jesús

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Ndá na̱xa̱ tjak'echjinahña Juan, ti na̱xa̱ kui̱ki̱te ch'an chojni la kja̱xin ch'in Jesús kuikite. A̱ndá na̱xa̱ tjenixje̱he̱ ch'an Díos la xitje̱he̱ nka̱jní 22 *ndá ti Ncha̱kuén Díos k'uinkajin éxi ijnko kontóá tsjehe la kjuák'e chritaón ikja ch'an. La kuíhin sin itén nkexro nkaya nka̱jní ndáchro:
—Jaha mé xja̱na imá tjua̱há. Imá chàna kixin nchexiteyá.

Ti sin tsík'axrjeníxin Ìnchéni Jesucristo

(Mt. 1:1-17)

23 Ti kjuankíxin kjuako ch'in Jesús mé k'uéchónta éxi treinta nánó.
La éxi kjuénka̱yáxin sin kixin it'é ch'an mé José.
Ndá it'é José mé Elí.
24 It'é Elí mé Matat;

3:19: Mt. 14:3, 4; Mr. 6:17, 18. **3:22:** Gn. 22:2; Sal. 2:7; Is. 42:1; Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 9:35.

la it'é Matat mé Leví,
it'é Leví mé Melqui;
andá it'é Melqui mé Jana;
it'é Jana mé José.
25 Andá it'é José mé Matatias,
it'é Matatias mé Amós,
andá it'é Amós mé Nahum,
la it'é Nahum mé Eslí;
la it'é Eslí mé Nagai,
26 andá it'é Nagai mé Maat,
la it'é Maat mé Matatias,
it'é Matatias mé Semei,
it'é Semei mé José,
andá it'é José mé Judá,
27 it'é Judá mé Joana,
la it'é Joana mé Resa,
it'é Resa mé Zorobabel,
andá it'é Zorobabel mé Salatiel,
it'é Salatiel mé Neri,
28 andá it'é Neri mé Melqui,
it'é Melqui mé Adi,
andá it'é Adi mé Cosam,
it'é Cosam mé Elmodam,
andá it'é Elmodam mé Er,
29 it'é Er mé Josué,
andá it'é Josué mé Eliezer,
it'é Eliezer mé Jorim,
andá it'é Jorim mé Matat,
30 it'é Matat mé Leví,
andá it'é Leví mé Simeón,
it'é Simeón mé Judá,
andá it'é Judá mé José,
it'é José mé Jonán,
andá it'é Jonán mé Eliaquim,
31 it'é Eliaquim mé Melea,
andá it'é Melea mé Mainán,
la it'é Mainán mé Matata,
it'é Matata mé Natán,
32 andá it'é Natán mé David,
andá it'é David mé Isaí,
la it'é Isaí mé Obed,

andá it'é Obed mé Booz,
andá it'é Booz mé Salmón,
la it'é Salmón mé Naasón,
33 andá it'é Naasón mé Aminadab,
andá it'é Aminadab mé Aram,
it'é Aram mé Esrom,
la it'é Esrom mé Fares,
it'é Fares mé Judá,
34 andá it'é ti Judá mé Jacob,
andá it'é Jacob mé Isaac,
andá it'é Isaac mé Abraham,
andá it'é Abraham mé Taré,
andá it'é Taré mé Najor,
35 It'é Najor mé Serug,
andá it'é Serug mé Ragau,
andá it'é Ragau mé Péleg,
ndá it'é Péleg mé Heber,
andá it'é Heber mé Sala,
36 it'é Sala mé Cainán,
la it'é Cainán mé Arfaxad,
it'é Arfaxad mé Sem,
la it'é Sem mé Noé,
la it'é Noé mé Lamec,
37 andá it'é Lamec mé Matusalén,
it'é Matusalén mé Enoc,
it'é Enoc mé Jared,
la it'é Jared la mé Mahalaleel,
la it'é Mahalaleel mé Cainán,
38 andá it'é Cainán mé Enós,
it'é Enós mé Set,
la it'é Set mé Adán,
andá Adán mé xjeen Díos.

Ti Jínahña tjinkaon chrókjuachròe ch'in Jesús

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 1 Ch'in Jesús imá chónta kjuachaxin kuènté Nchakuén Díos ti ó
kjanxin ch'an ti ndarío Jordán. La ti Nchakuén Díos mé sákjuiko ti
jehe ch'an nteje. 2 La ntiha kjuák'e ch'an cuarenta ñao la kjoniehña ch'an
ninkehó la ik'uén ch'an kjinta ndá ti Jínahña mé tjinkaon chrókjuachròe
ti jehe ch'an. 3 La ndáchro:

—Ti chaxín jaha ti Xjeen Díos la ndáche ti ixro i ts'óna niotja.
4 *Andá ch'in Jesús, ndáchro:
—Náhí. Ndáchro xroon itén Díos: “Jehya niotja ó chrók'uejóchónxin chojni. Náhí. Kaín ti itan nixja Díos mé tjejóchónxin chojni.”
5 Ndá ti Jínahña mé sákjuiko ch'in Jesús ijnko ijna imá noi la kjuako kaín ti nación siín chjasintajni. 6 La ndáchro:
—Janhan tsotjahá kaín ti kjuachaxin la ko kaín ti nkehe tjete chónta kaín ti nación. Janhan k'uayáha kaín tíha, la tsotjahá ti nkexro tjínkaoan tsotjahá. 7 Ti tsjak'exián tóch'ian tsjíkosáyehé ti janhan la kaín ti nkehe la ts'óna kuèntá.
8 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Sátjia Satanás, kixin ti xroon itén Díos ndáchro: “Jehó Díos chrókjuíkosáyehé la ko jehó Díos chrókjuich'ehé ixra.”
9 Ndá ti Jínahña mé sákjuiko ch'in Jesús ti chjasin Jerusalén ikja ti ninko, la ndáchro:
—Ti chaxín Xjeen Díos ti jaha la t'anótjexian ntihi 10 *kixin ti xroon itén Díos ndáchro:

Díos mé ts'etuehen ti sin ángel kuènté kixin ts'ayakohen ti jaha.
11 Tsotsé sin itjá
kixin tsotéhya tota ts'itja ixro ti ts'ánótjen.

12 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Náhí. Kjaxin ndáchro xroon itén Díos: “Chjiñéhña chrókjuásixián kjuaxroan kjuachaxíen Ìnchéni Díos.”
13 Ndá xikaha kjuachahya ti Jínahña k'uetuehen ti ch'in Jesús, ndá kuítohe iso ñao.

Ch'in Jesús kjuankíxin ti ixra kuènté

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 Ndá ch'in Jesús ikjan ch'an Galilea la imá chónta ch'an kjuachaxin kuènté Nchakuén Díos. La ó tsíkihin chojni nkuíxín ntiha nkexro ti jehe ch'an. 15 La kjuakoxin ch'in Jesús ti ninkué sin kaín chjasin la ko kaín chojni chjéhe sin ch'an kjuasáya kixin kóxríhin sin ti kjuako ch'an.

Ch'in Jesús kjuák'e Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Ndá ch'in Jesús sákjuí ti chjasin Nazaret ti chjasin tsík'ánkíxin ch'an. Ndá ti ó ikui ti ñao tok'éhe sin la k'uíxehen ch'an ijnko nchia

---

4:4: Dt. 8:3. **4:8:** Dt. 6:13. **4:10:** Sal. 91:11, 12. **4:12:** Dt. 6:16.

xrakuexin ti sin judío kixin xikaha kuéhen ch'an. Ndá kjuák'exín ch'an
toté ch'an kixin sinchekuáxin ch'an ti xroon itén Díos. 17 Ndá chjéhe sin
ch'an ti xroon tsíkjin ti profeta Isaías. Ndá kuakitjehe ch'an ti xroon la
k'uitja ch'an ti ndáchro tíhi:
18 *Ti Nchakuén Díos mé tjetjinkitsana,
la kjueyána Díos kixin tsoxrjanka ti itan jína tsihin ti sin nóa.
K'uetoan Díos kixin sintakitoha jína ti sin t'ává asén,
la ko tsjákohá ti sin tjejóchjina kixin tsaá sin,
la ko sintak'ikuan ti sin t'ikonhña,
la ko sintakaá kaín ti sin tjejótjasóte,
19 la tsoxrjanka kixin ó kjuixraká ti ñao kixin ti nkexro
tsitekaon la tsaá sin.
20 Ndá ti ó kjuixin kjuínchekuáxin ch'in Jesús ti xroon, la chjéhe ti
nkexro tjinkitsa ti ixra ninko la kjuák'etjaxin. Ndá kaín ti sin tsíkónkotsé
ntiha la naxa ó komá sin ti jehe ch'an. 21 Ndá kjuankíxin chrónkaxín
ch'an, ndáchro ch'an:
—Ijie la ó xiteyá ti nkehe chrónka ti xroon itén Díos kuihínra.
22 Ndá kaín sin kóxríhin sin ti kjuako ch'in Jesús la ko chrákon sin kixin
náxrjón ti nkehe nixja ch'an. Ndá kjuanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:
—¿A jehya tíhi ti xjeen José ní? —ichro sin.
23 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Kjá tsondáchrora ti nkehe ndáchro chojni: "Jaha chojni nohe xroan,
sao chrókjuinchekitohé jína ti asán", la ko kjá tsondáchrora ti nkehe
kjuich'e Capernaum la xikaha ch'e ti chjasená.
24 *La naxa ndáchro ch'an:
—Ijnko nkehe chaxín tsotjonkara kixin ti sin chjasén ijnko nkexro
chronka itén Díos la xráxín chóntehya sin kjuasàya. 25 *Chaxín ndáxrjan
kixin k'uejó itsjé chojnichjin tsíkók'án ti nación Israel ti ó kjuák'e Elías,
ti nkexro k'uéchronka itén Díos, la í k'uañahña ichrin iní nánó kot'o
la imá kókjinta nkuíxín ntiha. 26 *Andá Díos la k'uetuenhña Elías
sáchrókjuitsjehe nkojín ti chojnichjin tsíkók'án tjejó Israel. Náhí. Díos
la k'uetoan kixin sátsjitsjehe ch'an ijnko chojnichjin tsíkók'án itjen
chjasin Sarepta chjina ti chjasin Sidón. 27 *Kjaxin ti nación Israel k'uejó
nchónhña chojni chónta chinlepra ti ó kjuák'e Eliseo chrónka itén Díos,
kjánchó nijnko sin kuítoehya sin jína jehó ch'in Naamán, tsíkjixin Siria,
mé kuitohe jína.
28 Andá ti ó kuíhin kaín ti chojni k'uejóxehen ninko tíha la imá
kónínkaon sin. 29 La k'uínkatjen sin la itsé sin ch'in Jesús kuakitsjexín

---

4:18: Is. 61:1, 2. **4:24:** Jn. 4:44. **4:25:** 1Rs. 17:1. **4:26:** 1Rs. 17:8-16. **4:27:** 2Rs. 5:1-14.

sin ch'an ti chjasin a, la sákjuiko sin chrínta ti itjo itjen ti chjasin a kixin chrókjuinchek'anótjenxin sin ch'an ntiha. 30 Kjánchó ch'in Jesús k'uatsínka nkosiñe ti tjejó sin la sákjuí ch'an.

Ijnko chojni chónta nchakuén jínahña

(Mr. 1:21-28)

31 Andá ch'in Jesús sákjuí ch'an ti chjasin Capernaum, ijnko chjasin kuènté Galilea, la ntiha kjuakohe ch'an chojni ti ñao tok'éhe sin. 32 *La chrákon sin nkexrín kjuako ch'an kixin kjuakoxin ch'an éxi ijnko chojni chónta kjuachaxin.

33 Ndá nkaxehen ninko kjuák'e ijnko nkexro chónta nchakuén jínahña la k'óyako itsen, ndáchro:

34 —Titohéni; ¿nkekuènté tjiaté ti jeheni, jaha Jesús, tsíkjixin Nazaret? ¿Á k'uinka kixin sinchek'itjáñani ní? Ó noheni nkexro ti jaha la ó noheni kixin jaha mé ti nkexro tjóá kuènté Díos —ichro ti nchakuén jínahña.

35 Ndá ch'in Jesús jiehe k'uetuehen ti nchakuén jínahña, ndáchro:

—¡Tániá! T'axrjéxian ti nkexro i.

Ndá ti nchakuén jínahña kjuáka ti nkexro a nkosiñe ti tjejó sin la k'uaxrje la kohya nkehe kóhen ti siníhi. 36 La kaín sin chrákon sin ikjo kícho sin, ndáchro sin:

—¿Xá nkexrín kixin xikaha nixja ti nkexro i?, kixin chónta ch'an kjuachaxin t'etuehen ch'an ti nchakuén jínahña la titekaon.

37 Ndá nkuíxín ntiha kuíhin sin ti kjuaxroan kjuích'e ch'in Jesús.

Ch'in Jesús kjuínchekitohe jína ich'ee Pedro

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

38 Ndá ch'in Jesús k'uaxrjexín ti ninko la sákjuí ch'an ndoe Simón. Andá ti ich'ee Simón mé níhi tjan chónta tjan sóa ndá chrónoéhe sin ch'in Jesús kixin chrókjuinchekitohe ch'an tjan jína. 39 Ndá jehe ch'an k'uisén ch'an ti itjen tjan la k'uetoan ch'an kixin tsjìin ti sóa la kjuìin. Ndá tuénxín k'uàya tjan la kjuajon tjan nkehe kjónie sin.

Ch'in Jesús kjuínchekitohe jína itsjé chojni

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

40 Andá ti ó tinkákjuataón ñao la kaín ti sin chónta siníhi chónta nkojín ichin mé kjuikao sin ti itjen ch'in Jesús. Ndá jehe ch'an kjuak'etja

---

4:32: Mt. 7:28, 29.

tja ch'an nkojnko sin la kuitohe sin jína. 41 La ko nchónhña chojni níhi
chónta nchakuén jínahña mé k'uaxrje ti nchakuén jínahña la k'óyako,
ndáchro:
—Jaha mé Xjeen Díos.
Kjánchó ch'in Jesús k'uetuehen ti nchakuén jínahña ts'axrje la
kjuajonhña ch'an kjuachaxin kixin tsonixja kixin ti nchakuén jínahña ó
nohe nkexro kixin jehe ch'an ti Cristo.

Ch'in Jesús kjuako ti nkuíxín Galilea

(Mr. 1:35-39)

42 Andá ti ó k'uínkaséña la ch'in Jesús sákjui ijnko nketí kohya
ninkexró. Kjánchó kaín ti chojni la kjuikjeyá sin ch'an ndá ti ó k'uitja
sin ch'an la chrónoéhe sin ch'an kixin sáchrókjuixinhya ch'an ntiha.
43 Kjánchó kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ticháxin sátsjia íso chjasin kixin tsoxrjanka ti itan jína kuènté ti
kjuachaxin t'etuanxín Díos, kixin tíha ti ixra k'uinkaxian —ichro ch'in Jesús.
44 Andá xikaha k'uájikjako ch'in Jesús kaín ti nketí tónkotséxin ti sin
judío nkuíxín Galilea.

Ti kjuaxroan ijié kuènté koche

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

5 1 *Ndá ijnko ñao kjuák'e ch'in Jesús chrínta ti ndañao Genesaret, la
kóchjina nchónhña chojni k'uíxitja kícho sin kixin tjinkaon sin tsihin
sin itén Díos.
2 Ndá k'uíkon ch'in Jesús kixin tjejó yaá ntabarco chrínta ti ndañao.
Ndá ti sin itsé koche mé tsík'axrjexín sin ntiha la k'uejó sin tjonemá sin
ti nchísén tséya sin koche. 3 Ndá ch'in Jesús k'uit'ótjen ijnko ti ntabarco,
mé tíha ti ntabarco kuènté ch'in Simón, ndá chrónoéhe ch'an ti ch'in
Simón kixin sátsjiko ti ntabarco ti antsí siín ìnta. Ndá kjuák'etjaxin ch'an
nkaya ti ntabarco la kjuakohe ch'an kaín ti chojni k'uejó chrínta ti ìnta.
4 Andá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús, la ndáche ch'an ti ch'in Simón:
—Tjikoa ti ntabarco í ti tjiá ìnta ninka ndá ité ti nchísén tseya koche.
5 *Ndá kjuátehe ch'in Simón, ndáchro:
—Maestro, kjuích'eni ixra kuenté tie la tséhyani ninkehó koche.
Kjánchó ti jaha tétoan la tsochr'áni ti nchísén ínaá.
6 *Ndá xikaha kjuích'e sin, la nchónhña koche itsé sin la ti nchísén la
kjuankíxin tinkák'ichje. 7 Ndá kjua sin itja sin kixin chróxrakoa ti sin

---

5:1: Mt. 13:1, 2; Mr. 3:9, 10; 4:1. **5:5:** Jn. 21:3. **5:6:** Jn. 21:6.

ch'eko sin ixra̱ tjejóxehen ti íjnko ntabarco kixin tsjinki̱tsa. Ndá xráka̱o sin ti ntabarco la kjuínchekaón sin koche yóí, hasta chjina chrók'uaniánkí ìnta̱. 8 Ndá ti ó xi̱kaha k'uíkon ch'in Simón Pedro la kjuák'exín ch'an toch'in ch'an nkayakon ch'in Jesús la ndáchro ch'an:

—Ti̱to̱héni, Ìnchéni, kixin jeheni la ijnko chojni chónta nchónhña ijie̱.

9 Mé xi̱kaha ichro ch'an kixin chrakon ch'an la ko kja̱xin chrakon ti íso sin tjejóko ch'an kixin xi̱kaha kóhen itsé sin nchónhña koche. 10 La kja̱xin Jacobo la ko Juan, xje̱en Zebedeo, nkoko̱a ch'eko ixra̱ ch'in Simón, chrakon sin, kjánchó ch'in Jesús ndáche ti ch'in Simón:

—Chrakonhña. Senó la koche k'uétsé A̱ndá ijie la chojni tsjéyá —ichro ch'in Jesús.

11 Ndá ti ó kjuíjiko sin ti ntabarco chrínta ìnta̱ la kuíto̱he sin kaín la chréhe̱ sin ch'in Jesús.

Kuíto̱he jína ijnko chojni chónta chinlepra

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

12 A̱ndá kjuíji ch'in Jesús ijnko chjasin, ndá ikui ijnko chojni níhi chónta chinlepra. La ti ó k'uíkon ch'an ti ch'in Jesús la kjuák'exín ch'an toch'in ch'an, chrónòa ch'an, ndáchro ch'an:

—Ti tjinkaoan la jína chrókjui̱nchekito̱héni jína.

13 Ndá ch'in Jesús kjuak'etja tja ti si̱níhi, la ndáchro:

—Jeén tjínka̱oan. Tito̱ha jína.

Ndá tuénxín kjuìin ti chinlepra la kuíto̱he ch'an jína. 14 *Ndá k'ue̱to̱an ch'in Jesús kixin ninkexró tsochenkahya ch'an. La ndáchro ch'an:

—Jehó titsjehé ti ncha̱t'á la tjánjua ti nkehe tsík'e̱to̱an Moisés kixin xi̱kaha tso̱noexín kaín chojni kixin ó kuito̱ha jína —ichro ch'in Jesús.

15 Kjánchó a̱ntsí k'uixikónohe kaín chojni ti kjuaxroan kjuasin ch'an, la nchónhña chojni kóchjina sin kixin tsihin sin nkehe tjako ch'an, la ko tsito̱he sin jína. 16 Kjánchó ch'in Jesús la k'uaxrjenta ti kohya chojni la nixje̱he̱ ch'an Díos.

Kuíto̱he jína ijnko nkexro tsík'en to̱té

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 A̱ndá jnko ña̱o kjuák'e ch'an kjuako la ntiha k'uejótja̱xi̱n iso ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley, tsíkji̱xi̱n sin kaín ti chjasin tjejó Galilea la ko kaín ti chjasin intsí kuènté Judea la ko ti chjasin Jerusalén. Ndá ti kjuachaxin kuènté Díos kjua̱ko̱xi̱n ch'in Jesús kixin jína nchekito̱he ch'an

---

5:14: Lv. 14:1-32.

chojni jína. 18 Ndá ntiha ikui iso chojni tinkátsénkí sin ijnko nkexro tsík'en
tọté tjenkáya ijnko kania. La tjinkaon sin chrók'uixenko sin ch'an ti nchia
la chrókjuak'e sin ch'an ti itjen ch'in Jesús. 19 Kjánchó xitjahya ts'ixehen
sin kixin nchónhña chojni síxehen ti nchia. Ndá k'uịt'ótjen sin chritaón,
la koxrat'ọ sin ti nchia la ntiha kjuinkajịnxịn sin ti sịníhi tjenkáya
jnko kania hasta ti itjen ch'in Jesús. 20 Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin
chaxín titekaon sin, la nixjẹhẹ ch'an ti nkexro níhi, ndáchro ch'an:

—Xjẹeni, ó kjuixin kjuìihan ti ijiẹ chonta.

21 Ạndá ti sin tjako ley la ko ti sin fariseo mé kjuankíxin ikjo ạsén sin
ndáchro sin: "¿Xá nkexro tíhi kixin ch'éna ạsén Díos? Ninkexró xitjahya
tsjakjìin ijịé chojni jehó Díos mé chónta kjuachaxin tsjạtsẹn tíha."

22 Ndá ch'in Jesús ó nohe nkehe tjenkạyáxin sin, la ndáchro ch'an:

—¿Nkekuènté xịkaha tjénkạyáxinra? 23 ¿Nkehe ạntsí xrạhya
chróndátjan ti nkexro i? ¿Kixin ti ijiẹ chónta ch'an la ó kjuixin kjuìin,
ọ á ạntsí xrạhya chróndátjan ch'an: "T'ínkatjen sátjia"? 24 Ạndá ijie
tsjákọxiạn kixin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni mé chónta kjuachaxin ntihi
chjasintajni tsjakjìin ijịé chojni.

Ndá k'uẹtuẹhen ch'an ti nkexro tsík'en tọté,[a] ndáchro ch'an:

—T'ínkatjen, tjatsían ti kạnịạa la sátjia ndọa —ichro ch'an.

25 Ndá tuénxín k'uínkatjen ti nkexro tsík'en tọté nkayakon kaín sin la
kjuạtsẹn ch'an ti kania k'uékjaketák'á ch'an la sákjuí ch'an ndọe ch'an
tinkáchjéhe ch'an Díos kjuasáya. 26 Ndá kaín sin imá chrákon sin la
chjéhe sin Díos kjuasáya ndáchro sin:

—Ijie k'uíkoni ijnko kjuaxroan ijié —ichro sin.

Ch'in Jesús k'uéyẹhẹ ch'in Leví

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Ndá chr'éxịn k'uaxrjexín ch'in Jesús ntiha, la k'uíkon ch'an ijnko
nkexro nchekjènkị it'in Leví, tjetjạxịn ijnko nchia tjech'e cobra. Ndá
ch'in Jesús ndáchro:

—Chréhé ti janhan.

28 Ndá ch'in Leví tuénxín k'uínkatjen la kuítọhe ch'an kaín nkehe la
chréhẹ ch'an Jesús.

29 Ndá chr'éxịn ch'in Leví kjuasin ch'an ijnko kia ijié ndọe ch'an,
kjuikosáyexín ch'an Jesús la kjạxin ntiha k'uejó itsjé ti sin nchekjènkị la
ko íso chojni kjonieko sin ch'in Jesús. 30 *Ndá ti sin fariseo la ko ti sin
tjako ley mé kjuankíxin kjonta sin ti sin k'uájiko ch'in Jesús, ndáchro sin:

---

[a] **5:24** ***tsík'en tọté*** paralítico

5:30: Lc. 15:1, 2.

—¿Nkekuènté ntekoara la ko t'ikoara ti sin nchekjènki la ko ti sin chónta ijie?

31 Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:

—Ti chojni níehña la ticháxienhña sin nkexro tsjajon xroan. Jehó ti chojni níhi mé ticháxihin nkexro tsjajon xroan. 32 Janhan la k'uinkakjéyáhya ti chojni jína tjejó. K'uinkakjéyá ti chojni chónta ijie kixin chrókuítohe sin ti ijié sin la chrókjuinkí sin ti nkehe tjenkayáxin sin.

Tjanchankíhi sin kuènté ti niehña chojni kixin tsonixjehe sin Díos

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

33 Ndá kjuanchankíhi sin ch'in Jesús, ndáchro sin:

—¿Nkekuènté kixin ti sin kuék'ajiko ch'in Juan la nkoyaxón niehña sin kixin nixjehe sin Díos, la xikaha ich'e ti sin xriko ti sin fariseo, andá ti sin xrikoa la inie sin la ko it'i sin?

34 Ndá ch'in Jesús, ndáchro:

—¿Xá jína chrókjoniehña ti chojni tsík'eyehe sin ijnko kia ti naxa tjejóko sin ti nkexro tsíkótehe ní? Ti naxa itjen ti nkexro tsíkótehe la xitjahya chrókjoniehña sin. 35 Kjánchó tsjixraká ti ñao tsotsé chojni ti nkexro tsíkótehe la sátsjiko sin ch'an ndá ti sin tsíkóchjina la ts'ává sin la í siniehña sin.

36 Kjaxin kjuíncheyóexin ch'in Jesús, ndáchro:

—Ninkexró tatéhya ijnko ika nixin ndá tjak'eñéhe ijnko ika ntaxin kixin ti xikaha la chrók'uitjáña ti ika nixin, la ko kjaxin ti t'o ti ika nixin la tsoyóehya ti ika ntaxin. 37 La xitjahya chrókuikia chojni ixran nixin ijnko tjuaxran ó ntaxin kixin ti ixran nixin la chrókótséchje ti tjuaxran ndaxin ndá chrók'uitjáña ti ixran la ko ti tjuaxran kjaxin. 38 Méxra ti ixran nixin la chrókuikia ijnko tjuaxran nixin kixin yói la chrók'uitjáñahña. 39 La ninkexró ti ó tsjexín ti ixran ntaxin naxa chrókóxríhin chrók'ui ti ixran nixin. Náhí. Tsondáchro kixin antsí jína ti ixran ntaxin —ichro ch'in Jesús.

Ti sin k'uájiko Jesús tsétaón iso noatrigo ti ñao tok'éhe chojni

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 1 *Ijnko ti ñao tok'éhe chojni la ch'in Jesús k'uatsínka iso nonte tsík'ínká noatrigo. La ti sin k'uájiko ch'an mé tsétaón sin iso noatrigo la nkaya itja sin k'óntajiñá sin, kjónie sin. 2 Ndá ti sin fariseo mé kjuanchankí, ndáchro:

6:1: Dt. 23:25.

—¿Nkekuènté tjejoch'era ti nkehe kohya kjuachaxin tsọhen ti ñạo tọk'éheni? —ichro sin.

3 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús ndáchro:

—¿Á kjuịnchekuáxinhñara ti xroon chrónka nkehe kjuích'e David la ko ti sin k'uájiko ch'an nkonaá ti ó ik'uén sin kjinta ní? 4 *Jehe ch'an mé k'uíxehen ch'an ti nchia kuènté Díos la kjónie ch'an ti nịọtjạ tsíkóñao kuènté Díos, la ko kjạxin ti sin k'uájiko ch'an kjónie sin kjónté jehó ti sin nchạt'á chónta kjuachaxin sinie tíha.

5 La kjạxin ndáchro Jesús:

—Ạndá ti Xjẹen Díos k'óna Chojni la chónta kjuachaxin ts'ẹtọan nkehe tsọhen kjónté ti ñạo tọk'éhe chojni.

Ti nkexro tsíxámá itja

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

6 Ndá íjnko ñạo tọk'éhe chojni la k'uíxehen ch'in Jesús ijnko nchia xrakuẹxin ti sin judío la kjuankíxin kjuako ch'an. Ndá ntiha kjuák'e ijnko chojni tsíxámá ti itja chjina. 7 La ti sin tjako ley la ko ti sin fariseo ts'áyéhẹ sin ch'in Jesús la tjinkaon sin chrók'uikon sin á sinchekitọhe ch'an jína ti nkexro a ti ñạo tọk'éhe chojni ndá jína tsjanchia sin ijiẹ. 8 Kjánchó ch'in Jesús ó nohe nkehe tjenkạyáxin ạsén sin, la nixjẹhẹ ch'an ti nkexro tsíxámá itja, ndáchro ch'an:

—T'ínkatjen, tjak'e nkọsiñe ntihi.

Ndá k'uínkatjen ti nkexro a la kjuák'exín tọté. 9 Ndá ndáche ch'an ti íso sin:

—Tsjánchánkíhara ijnko nkehe. Ti ñạo tọk'éheni la, ¿á chrókjuích'eni ti nkehe jína ní ọ ti nkehe jínahña? ¿Á chrókjuinchekaáni chojni ní ọ chrók'óñáni chojni?

10 Ndá komá ch'an kaín ti chojni tjejó ntiha la ndáche ch'an sịníhi:

—Tjéntoá itjá.

Ndá ti nkexro a kjuendoá itja la ó kuitọhe jína. 11 Ndá ti ó k'uíkon ti sin fariseo la kónínkaon sin la ikjo kícho sin nkehe sich'ehe sin ti ch'in Jesús.

Ch'in Jesús kjueyá ti teyó sin

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

12 Ạndá ijnko ñạo ch'in Jesús chrìin ijnko ijnạ kixin ntiha tsonixjẹxín Díos la ntahó kjuák'e ch'an kuenté tie nixjẹhẹ ch'an Díos. 13 Ndá ti ó

6:4: Lv. 24:9. **6:4:** 1Sam. 21:1-6.

k'uínkaséña la k'uéyehe ch'an ti sin chréhe ti jehe ch'an la k'uíchehe
ch'an teyó sin ts'ajiko ch'an mé kjaxin kjuínchek'in ch'an sin apóstol.
14 Ti sin a mé it'in; Simón, la kjaxin kjuínchek'in sin Pedro; la ko kícho
ch'an Andrés, Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé, 15 Mateo, Tomás, Jacobo
xjeen Alfeo; Simón Zelote, 16 Judas kícho ch'in Jacobo; la ko Judas
Iscariote, ti nkexro kjuínchekji ch'in Jesús.

Ch'in Jesús kjuakohe nchónhña chojni

(Mt. 4:23-25)

17 Ndá ch'in Jesús k'uinkajikoxin sin ti ijna la k'uejó sin ijnko nonte
yóxin la ko ntiha k'uejó ti sin chréhe jehe ch'an. Kjaxin k'uixikóchjina
nchónhña chojni kjuixin nkuíxín Judea, Jerusalén la ko ti chrínta ndañao
kuènté Tiro la ko Sidón. Ikjui sin kixin tsihin sin ti nkehe tsjako ch'in
Jesús la ko tsitohe sin jína. 18 Ndá ti sin k'uéchónta nchakuén jínahña
kjuaxróxinhña kuek'ejó sin la kuitohe sin jína. 19 La kaín chojni tjinkaon
chrókuákóxin sin ch'an kixin kjuínchekitohe ch'an jína kaín chojni kixin
chónta ch'an kjuachaxin ijié.

Ti kjuachéhe la ko ti kjuaxróxinhña

(Mt. 5:1-12)

20 Ndá komá ch'in Jesús ti sin k'uájiko la ndáchro:
—Díos sincheñao ti jahara nóara kixin ts'ayéhéra ti nonte nkaya
nkajní.
21 'Díos sincheñao ti jahara t'enxínra kjinta ijie kixin chr'éxin sintera
jína.
'Díos sincheñao ti jahara tsjankara ijie kixin chr'éxin tsjanora.
22 *'Díos sintañaora ti nínkakohanra chojni, ti tsotjinkakonhña
sin ti jahara, la t'ándaxíhanra sin la ko tsondáchro sin kixin jínahña
ts'ákjexin sin ti ihniára kixin tinkachónkira ti Xjeen Díos k'óna Chojni.
23 *Chrochontara kjuachéhe la ko chrókócháhara ti ñao a kixin ts'ayéhéra
ti nkehe antsí jína nkaya nkajní kixin kjaxin ti t'áchrii sin la xikaha
kjuate sin ti sin k'uéchronka itén Díos.
24 'Nóa ti chojni rico kixin kjuaxróxinhña ts'ejó sin chr'éxin kixin ó
kjuixin k'uáyéhe sin kaín nkehe ntihi.
25 'Nóa ti chojni kjónie jína ntihi, kixin kjuaxróxinhña ts'ejó sin
chr'éxin kixin ts'énxinra kjinta.

6:22: 1Pe. 4:14. **6:23:** 2Cr. 36:16; Hch. 7:52.

’Nóa ti sin tjano ijie, kixin kjuaxróxinhña ts'ejó sin chr'éxin kixin ts'ává sin la ko tsotsjánka sin.
26 ’Nóa ti nkexro kaín chojni tsjikosáyehe sin ijie kixin ti sin k'uaxrjeníxin sin la xikaha kjuíkosáyehe sin ti chojni nduáhya k'uéchronka itén Díos.

Tsotjueheni ti sin nínkakohen ti jeheni

(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 ’Andá jahara tjejotihínra mé ndáxrjan kixin chrótjuehéra ti sin nínkakohanra la ko jína chrókjuínkitsara ti sin tjinkakonhña ti jahara.
28 Jína nixjehéra ti sin t'ándaxíhanra la ko tjanchehéra Díos sincheñao ch'an ti sin chónkíhara. 29 Ti ijnko nkexro tsochjéhe jnko tuaanra, la chrókjókara ti íjnko kjaxin. Ti nkojín nkexro tjinkaon tsakítsjahara ti ika t'itsatera la titohé sátsjiko sin camisára kjaxin. 30 Ti nkojín nkexro tjanchahára nkehe la chjehéra sin. Andá ti tsakítsjahara sin jnko nkehe kuèntára, la tjanchehyara sin kixin ts'ókjan sin. 31 *Méxra tjákoxinra saora, ti nkehe tjinkáonra tsjakoxin chojni ti jahara.
32 ’Ti jehó tjuehéra ti nkexro tjuahára la, ¿nkehe chrókjuachara? Kixin kjónté ti sin jínahña la xikaha ich'e sin. 33 Andá ti jehó tjíkosayehéra ti nkexro tjikosáyehe ti jahara la, ¿nkehe chrókjuachara? Kixin ti sin jínahña la kjaxin sin xikaha ich'e sin. 34 Andá ti jehó nchekjenra chichaon ti sin tjénkayáxinra kixin ts'ókjahanra sin, la, ¿nkehe chrókjuachara? Kixin ti sin jínahña chónta ijie la kjaxin sin nchekjen kícho sin chichaon la chóhen sin kixin tsjacha ti chichakoen sin. 35 Méxra jahara chrótjuehéra ti sin nínkakohanra la ko jína chrókjuich'ehéra sin la ko chrókjuinchekjenra sin chichaon la chróchoénhñara kixin chrók'okjan sin antsí. Ndá ti xikaha sich'era la imá tsjachara la ko ts'ónara xjeen Díos nkaya nkajní kixin Díos la jína, kjónté ti sin chóntehya kjuasàya ti jehe ch'an la ko ti sin jínahña. 36 Chrokuikonoéhéra kichuara éxi ti It'ára itjen nkaya nkajní la tikonoéhe ch'an chojni.

Chrok'uándaxiénhñani kíchóni

(Mt. 7:1-5)

37 ’Chrok'uekahyara ijie ókjé chojni ndá Díos chrókjuanchahyara ch'an ijie. Chrokuétuanhñara kixin chrókjuasóte íjnko chojni ndá Díos chrókjuinchekjasótiahyara. Chrok'uitjáñahanra ichrén ijie kjuásihanra íjnko chojni ndá Díos chrókjuinchek'itjáñehe ch'an ti ijie kjuásinra.

6:31: Mt. 7:12.

38 Chjehéra íso chojni ti nkehe ticháxihin sin ndá Díos tsotjáhara ti nkehe
jína. Tjetóxin tsotjáhara Díos la ícha ts'enka ch'an íso ts'ótsjéyehe ch'an
la hasta ts'ixik'itjijin ti nkehe tsjajon ch'an. Díos tsotjáhara ch'an éxi ti
nkehe tsíchjehéra íso chojni.
39 *Ndá kjuíncheyóexin ch'an, ndáchro ch'an:
—¿Á jína kixin ijnko chojni t'ikonhña chrókuinkatséhe íjnko chojni
t'ikonhña ní? Ti xikaha la kjá yói sin ts'ánótjeñá sin nkojín tòye. 40 *Ijnko
nkexro xrákohe la kanhñó tjetoan ke ti nkexro tjako. Kjánchó ti ó tsjixin
tsoxrakohe la tsoyóhe éxi ti nkexro kjuako.
41 '¿Nkekuènté tsjehé ti chjinínó intsí tjenkánkí ikon ti kichua,
ndá t'ikonhña ti inta ijié tjenkánkí ti ikuan? 42 Ti xikaha la, ¿nkexrín
chróndáche ti kichua: "Titohé tsakítsjenkía ti chjinínó intsí tjenkánkí
ikuan", ti t'ikonhña ti inta ijié tjenkánkí ti ikuan? Jaha la nduáhya
tjénkayáxian. Sao takítsjenkia ti inta ijié tjenkánkí ti ikuan ndá jína
ts'ikuan tsakítsjenkía ti chjinínó intsí tjenkánkí ikon ti kichua.

Ti ito t'óna tjatsoanxíni ti inta

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

43 'Kohya inta jína chrók'óna ito jínahña, la ko kjaxin kohya inta
jínahña chrók'óna ito jína. 44 *Kixin nkojnko inta mé tjatsoanxíni ti ito
t'óna. Ti ntach'i la xitjahya ts'óna ito higo la ko xitjahya ts'óna to uva.
45 *Ijnko chojni jína la jína nixja kixin jína ti asén. Andá ijnko chojni
jínahña la nixja ti nkehe jínahña kixin ti jínahña mé tjinká ti asén kixin
éxi tjenkayáxin asén chojni mé xikaha nixja ti ir'ua sin.

Ti yaá nkexro kjuích'éna nchia

(Mt. 7:24-27)

46 '¿Nkekuènté ndáchrora "Ìnchéni, Ìnchéni", andá nchexiteyéhyara ti
nkehe tétuahanra? 47 Kaín ti nkexro tóchjina la tihin ti nkehe ndáxrjan
la ko titekaon 48 mé yóhe sin éxi ijnko nkexro kjuích'éna nchia la sao
k'óxraya ninka ndá kjuích'éna nchia chritaón ti tjo a. Ndá ti ó kui
ndaninche la ikui ti ìnta k'uindate ti nchia, la ní k'uinkihya ti nchia kixin
jína tsík'óna kixin chritaón ti itjo a tjekjen. 49 Andá ti nkexro tihin ti
nkehe xrjanká ndá titekakonhña mé tóyóhe éxi ijnko nkexro kjuích'éna
nchia chritaón inche la kohya itjo chrínkí. Andá ti ó kui ti ndaninche la
k'uindate ti nchia la k'uátjoá ti nchia la kuenté ti nchia la k'uitjáña.

6:39: Mt. 15:14. **6:40:** Mt. 10:24, 25; Jn. 13:16; 15:20. **6:44:** Mt. 12:33. **6:45:** Mt. 12:34.

Kuito̱he jína ijnko nkexro ch'ehe ixra̱ jnko soldado romano

(Mt. 8:5-13)

7 1 Ndá ti ó kjuixin nixje̱he̱ ch'in Jesús ti chojni, la sákjuí ch'an
Capernaum. 2 La ntiha kjuák'e ijnko capitán romano mé chónta ch'an
ijnko nkexro ch'ehe ixra̱ ti jehe ch'an la imá tjue̱he ch'an la níhi tjet'en.
3 Ndá ti ó kuíhin ti capitán itjo sin kuènté ch'in Jesús la ichr'án ch'an
iso ti sin táda judío tsitsjehe sin ch'in Jesús la tsochronoéhe̱ sin ch'an
kixin chrókjuíji ch'an chrókjuinchekito̱he ch'an jína ti nkexro ch'ehe
ixra̱ ti jehe ch'an. 4 Ndá jehe sin sákjuí sin la kóchjinehe sin ch'in Jesús
la chrónoéhe̱ sin ch'an ndáchro sin:

—Ti capitán la imá jína ch'an; chrókjuia chrókjuinki̱tsa ch'an 5 kixin
jehe ch'an tjue̱he ch'an ti nación kuènténi, la k'ue̱to̱an ch'an kixin ts'óna
ijnko nchia tsoxrakue̱xini itén Díos —ichro sin.

6 Ndá ch'in Jesús sákjuíko sin. Ndá ó kjuíjichjina sin ti nchia ndá ti
capitán mé k'ue̱tue̱hen iso chojni chóxin kixin tsondáchro:

—Ti capitán la tósuéhe̱ kixin chrókjuia ti ndo̱e ch'an kixin jehe ch'an
la jehya chojni jína ch'an. 7 La xi̱kaha kósuéhe̱ ch'an chrókjuíjikjeyá
ch'an ti jaha. Méxra̱ jehó chrók'uéto̱an la ti nkexro a la chrókuito̱he
jína. 8 Kixin kja̱xin ti capitán t'ítuehen la ko kja̱xin t'e̱tue̱hen ch'an ti sin
soldado. La ti ó t'e̱tue̱hen ch'an ijnko sin kixin sátsji la sátji sin la ti ó
t'éye̱he̱ ch'an íjnko sin la xrakoa sin la ko ti ó t'e̱tue̱hen ch'an íjnko sin
kixin sich'e sin ijnko ixra̱ la nchexiteyá —mé xi̱kaha ichro ti sin ikui.

9 Ndá ti ó kuíhin ch'in Jesús tíha la chéhe̱ ch'an kixin xi̱kaha
kjuénka̱yáxin ti capitán, a̱ndá nkátjíá ch'an komá ch'an ti chojni chréhe̱
la ndáchro ch'an:

—Chaxín ndáxrja̱n kixin na̱xa̱ k'uitjáhya nijnko nkexro israelita
xi̱kaha titekaon éxi ti nkexro i.

10 Ndá ti ó kjan ti sin tsík'ítuehen la k'uíkon sin kixin ó tsíkito̱he jína
ti nkexro níhi.

Xechón xje̱en ijnko tjan ik'án chjasin Naín

11 Ndá chr'éxi̱n la sákjuí ch'in Jesús ijnko chjasin it'in Naín, sákjuíko
ch'an ti sin k'uájiko ch'an la ko íso chojni. 12 Ndá ti ó kjuíjichjina sin
ti chjasin la k'uíkon sin nchónhña chojni sákjuikja̱vá sin ijnko chojni
tsík'en, ti nkoko̱a xjan chónta ti tjan ik'án la itsjé chojni sákjuikotoxi̱n
sin tjan. 13 Ndá ti ó k'uíkon Ìnchéni, la kui̱konoéhe̱ ch'an ti tjan a, la
ndáchro ch'an:

—Tsja̱nkahya.

14 Ndá ch'in Jesús kóchjina la kjuak'etja tja ti nkehe tjenkáya ti
nkexro tsík'en. Ndá ti sin tinkátsénkí tíha la chóhen sin. Ndá ch'in Jesús
nixjehe ti nkexro tsík'en, ndáchro:
—Ndasoá. Janhan ndáxrjan: T'àyá.
15 Ndá ti nkexro tsík'en la tuénxín kjuák'etjaxin ch'an la kjuankíxin
nixja ch'an. Ndá ch'in Jesús kjuajon ti ndasoá la ti ìñé la sákjuíko. 16 Ndá
ti ó k'uíkon sin ti nkehe kóhen la kaín sin chrákon sin la kjuankíxin
chjéhe sin Díos kjuasáya, ndáchro:
—Díos mé ichr'án ijnko chojni imá t'etoan chronka itén Díos
ts'ejókoni.
Kjaxin ndáchro sin:
—Ó ikui Díos tsjinkitsa ti chjasin kuènté.
17 Ndá kuenté Judea la ko kaín ti chjasin chjinaxón ntiha kuíhin sin ti
nkehe kjuích'e ch'in Jesús.

Ti sin ichr'án ch'in Juan Bautista

(Mt. 11:2-19)

18 Andá ti sin k'uájiko ch'in Juan mé chrónka sin kaín ti nkehe
tsíkóhen. Ndá Juan k'uéyehe yaá ti sin k'uájiko ch'an 19 la k'uetoan
sátsjitsjehe sin ti ch'in Jesús tsjikjanchankíhi sin kixin á jehe ch'an ti
nkexro itsi o á tsochóhen sin íjnko nkexro. 20 Ndá ti sin a la sákjuí sin la
kóchjina sin ti itjen ch'in Jesús, la ndáchro sin:
—Juan Bautista k'uetoan ikuini tsjanchankíni kixin, ¿á jaha ti nkexro
itsi ní? O, ¿á naxa tsochóheni íjnko nkexro? —ichro sin.
21 Ti ñao kjuíji sin, mé ch'in Jesús kjuínchekitohe jína itsjé chojni la
mé kjuatsen ch'an kaín ti ichin chónta sin la ko kuakitsje ch'an nchakuén
jínahña la ko kjuínchek'ikon ch'an itsjé chojni t'ikonhña. 22 *Ndá ch'in
Jesús kjuátehe, ndáchro:
—Sátjira chenkara ch'in Juan kaín ti nkehe k'uíkonra la ko ti nkehe
kuihínra kixin ti sin kuék'ikonhña la ó t'ikon sin, ti sin k'uékjihya la ó
itji, ti sin k'uéchónta chinlepra la ó kuitohe sin jína, ti sin k'uékienhña la
ó tihin sin, ti chojni tsík'en la ó xechón sin, la ko ti sin nóa la ó kuíhin
sin ti itan jína tsaáxin sin. 23 Díos sincheñao ti nkexro kohya nkehe
ts'inkákonhen ti tinkáchónki sin ti janhan —ichro ch'in Jesús.
24 Ndá ti ó sákjuí ti sin ichr'án ch'in Juan ndá nixjehe ch'in Jesús ti
sin k'uejó ntiha kuènté ch'in Juan, ndáchro ch'an:
—Ti ó sákjuíra nteje, la, ¿nkehe k'uíkonra? ¿Á k'uíkonra ijnko itji
nchexráyehe xrinto ní? 25 Ti náhí, ¿la nkehe k'uíkonra? ¿Á k'uíkonra

---

7:22 a: Is. 35:5, 6; **b:** Is. 61:1.

ijnko nkexro tsík'itsá jína? Náhí. Ti chojni tsík'itsá jína la ko chónta
kaín nkehe náxrjón la tjejó sin ti nchia kuènté ti sin rey. 26 ¿Andá nkehe
k'uíkonra? ¿Á k'uíkonra ijnko nkexro chronka itén Díos ní? Chaxín
ndáxrjan kixin jehe ch'an la antsí chónta ch'an kjuachaxin ke ti sin
k'uéchronka itén Díos ósé. 27 *Kixin jehe ch'an mé ti nkexro ikui éxi
chrónka ti xroon itén Díos ndáchro:

Janhan tsochr'an ijnko nkexro tsochronka ti itan
kuéntana ts'itónxin ntia,
kixin tsjasiyóxin ti ntia kuèntá.

Mé ichro ti xroon itén Díos. 28 La ijnko nkehe chaxín tsotjonkara kixin
kaín ti nkexro k'uejó senó k'uéchronka itén Díos la kanhñó tjetoan sin,
andá ch'in Juan Bautista la antsí tjetoan. Kjánchó ti nkexro tjetuanhña
ijie, la ti ó ts'áyéhe sin ti kjuachaxíen Díos itjen nkaya nkajní, la antsí
tsotjetoan ke Juan.
29 *Ndá ti ó kuíhin kaín ti chojni la ko ti sin nchekjènki tsikikite
ch'in Juan kaín ti nkehe nixja Jesús ndá kienxín sin kixin Díos la jína,
30 kjánchó ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley mé kuitekakonhña sin ti
nkehe kjuako ch'in Juan, la xikaha kjuakoxin sin kixin tjinkakonhña sin
tsochréhe sin Díos kixin kuikitehya sin. 31 Ndá ndáchro Inchéni:
—¿Nkexrín chrókjuintayóaxian ti chojni tjejó ijie? ¿Nkehe tóyóhe
sin? 32 Tóyóhe sin ti chájan tjejótjaxin ti ndasin tsítán, la t'éyehe kícho
ndáchro sin: "K'uánoani flauta, kjánchó jahara la tehyara. Itsjeni isón
kuènté chojni tsík'en la tsjankahyara." 33 Kixin ó ikui Juan Bautista la
kjoniehña niotja la ko k'uihya vino la ndáchrora kixin chónta ch'an
nchakuén jínahña. 34 Ndá ti ó ikui ti Xjeen Díos k'óna Chojni la kjónie
la ko ik'ui, la ndáchrora kixin imá itsjé inie ch'an la ko imá it'i ch'an
la ko t'iton ch'an ti sin tjasin ijie la ko ti sin nchekjènki. 35 Kjánchó ti
kjuaxrexinkaon kuènté Díos mé tjakoxin ti nkexro chréhe ti xjeen Díos.

Ch'in Jesús kjuák'e ndoe ijnko fariseo it'in Simón

36 Ijnko ti sin fariseo mé chrónoéhe ti ch'in Jesús kixin tsjiji ndoe ch'an
sinie sin. Ndá sákjuí ch'in Jesús ndoe ti nkexro a, la kjuák'etjaxin ch'an ti
itjen mesa. 37 *Andá ti chjasin a itjen ijnko chojnichjin chónta nchónhña
ijie, kónohe kixin tsíkjiji ch'in Jesús ndoe ti fariseo kixin sinieko sin
ch'an. La ikui tjan kjuikao tjan ijnko ixro tjete síkaón aceite xraxé
náxrjón. 38 Ndá tsjánka tjan kóchjinehe tjan toté ch'in Jesús la ndakon
tjan kjuátanxín toté ch'an la kaxihi tjan kjuínchexámáxin tjan toté ch'an
la ko kjonieko tjan kochíto ti toté ch'an la kjuíncheka tjan toté ch'an ti

7:27: Mal. 3:1. **7:29:** Mt. 21:32; Lc. 3:12. **7:37:** Mt. 26:7; Mr. 14:3; Jn. 12:3.

aceite xraxé náxrjón. 39 Ndá ti ó k'uíkon ti fariseo tsík'eyẹhẹ ch'in Jesús
la ikjo sin ạsén sin: “Ti chrókóchaxín jnko nkexro chronka itén Díos, tíhi
la chrókónohe kixin ti chojnichjin tjetákóxịn ch'an la ijnko chojni chónta
nchónhña ijiẹ”, ichro ti fariseo. 40 Ndá ch'in Jesús ndáche ti fariseo:
—Simón, janhan chonta ijnko nkehe tsọtjọnka.
Ndá ti fariseo ndáchro:
—Chrọnka, Maestro.
41 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Yaá chojni k'uekixikéhen chichaon ijnko nkexro nchekjen chojni
chichaon. Ijnko la síká quinientos denario. Ạndá ti íjnko la cincuenta denario.
42 Ndá yói sin kjuachahya sin k'ókjan sin ti chichaon síká sin ndá ti nkexro
síkéhe sin kuịkonoéhẹ ti jehe sin la k'óxika ch'an ti síká sin yói sin. Ạndá ijie
chrọnka nkexro ti yói sin ạntsí chrótjuẹhé ti nkexro kuịkonoéhẹ ti jehe sin.
43 Ndá kjuátẹhe Simón ndáchro:
—Janhan ndáxrjạn kixin ti nkexro imá kuịkonoéhẹ ti jehe ch'an.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ndoá tjénkạyáxian.
44 Ndá ch'in Jesús komá ti tjan a la ndáchro ch'an:
—¿Á t'íkuan ti chojnichjin i ní? Janhan k'uixạnhạn ndọa la kjuájonhña
ìntạ k'ontia tọténá. Kjánchó jehe tjan la ti ndạkon tjan kjuínchek'óntixín
ti tọténá la ko kạxịhi tjan kjuínchexámáxin tjan. 45 Jaha la kjuájonhña
ijnko kochíto, kjánchó jehe tjan titoéhya tjan nieko kochíto tọténá.
46 Kuikjajinhña aceite ikjạ. Ạndá jehe tjan kuịkịte tjan aceite xraxé
náxrjón tọténá. 47 Mé xịkaha ndáxrjạn kixin kaín ti ijiẹ chónta tjan la ó
kjuìin kixin imá tjuẹhe tjan ti janhan. Ạndá ti nkexro ntsíkoá ijiẹ kjuìihin
la ntsíkoá tjạkọxịn kixin tjuạna —ichro ch'in Jesús.
48 Ndá ch'in Jesús ndáche ti tjan a:
—Ti ijiẹ chonta la ó kjuixin kjuìihan.
49 Ạndá kaín ti sin tsíkóchjina k'uejótjạxịn ti itjen ch'in Jesús mé
kjuankíxin ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Xá nkexro tíhi kixin takjìihin ijịé chojni?
50 Kjánchó ch'in Jesús ndáche ti chojnichjin a:
—Ó kuaá jaha kixin kuitekaoan ti janhan. Ijie la kjuaxróxin sátsjia ndọa.

Ti chojnichjin kjuích'ehe ixrạ ch'in Jesús

8 1 Ạndá chr'éxịn la ch'in Jesús k'uáji ch'an itsjé chjasin ihyé la ko
chjasin ntsí kjuako ch'an la ko chrónka ch'an ti itan jína kuènté
ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos, k'uájiko ch'an ti teyó sin. 2 *La kjạxin

8:2: Mt. 27:55, 56; Mr. 15:40, 41; Lc. 23:49.

chréhe̱ iso chojnichjin tsíkjinchekito̱he ch'an jína kixin tsíkakítsje ch'an nchạ̱kuén jínahña k'uéchónta sin la ko tsíkjạ̱tse̱n ch'an ti ichin k'uéchónta sin. Ijnko ti tjan a mé it'in María kjạ̱xin tị̱kị̱texín sin tjan Magdalena, ti nkexro tsík'axrjexín yato nchạ̱kuén jínahña, 3 kjạ̱xin tjan Juana, ichjién Chuza, ti nkexro k'uékjich'ehe ixrạ̱ Herodes kuék'e̱to̱an; Susana la ko íso sin. Kaín sin kjuajon sin ti nkehe k'uéchónta sin kjuínkị̱tsa sin ch'in Jesús.

Ti nkexro k'ue̱nkạ̱ nonte

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

4 Ndá nchónhña chojni tsíkjị̱xị̱n itsjé chjasin kónkotsé sin ti itjen ch'an. Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóe̱xin jnko nkehe, ndáchro:

5 —Ijnko nkexro sákjuik'e̱nkạ̱ no̱nte̱e. La ti ó tjet'e̱nkạ̱ ch'an la iso ti noatje la xèjin chrínta ntị̱a ndá nkátja chojni la ti koxroxe ikui la kjónie ti noa. 6 Iso ti noa la k'uitjí chrík'á ixro̱ ndá k'uaña la tjoka xámá kixin kanhñó siín itjo. 7 Ndá íso ti noatje la k'uitjí chrík'á kach'ị̱, ndá ti kach'ị̱ la k'uánkí ndá í xitjahya k'uánkí ti ino kixin tsíkjate ti kach'ị̱. 8 La íso ti noa la k'uitjí ti inche jína la k'uaña la k'uánkí nte̱to la k'óna jína mé nkojnko ti noatje la k'óna ciento ñeno noa.

Ndá ti ó kjuixin kjuako ch'in Jesús kaín tíha ndá itsen ndáchro ch'an:

—Ti tjinkáonra chrókuihínra la tihínra jína.

Ch'in Jesús chrónka nkekuènté kjuíncheyóe̱xin

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Ndá ti sin k'uájiko ch'an mé kjuanchankí sin nkehe t'axrjexín ti nkehe kjuíncheyóe̱xin ch'an. 10 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Díos mé kjuajon kjuachaxin kixin tso̱nohara ti nkehe tienxínhña íso chojni kuènté ti kjuachaxin t'e̱to̱axín Díos, kjánchó ti sin titekakonhña la kjuị̱ntayóạ̱xoán kixin kjónté tjejótsjehe sin la ts'ikonhña sin, kjónté tjejótihin sin la tsienxínhña sin.

Ti nkehe t'axrjexín ti nkexro k'ue̱nkạ̱ nonte

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 'Tíhi t'axrjexín ti nkehe kjuị̱ntayóạ̱xoán. Ti noatje mé ti itén Díos. 12 Ạ̱ndá ti noatje k'uitsínka chrínta ntị̱a mé tóyóhe̱ ti sin kuíhin ti itan jína, ndá ikui ti Jínahña la kjuínchek'itjáña kaín ti itén Díos kuíhin sin kixin tsitekakonhña sin ti nkehe chrókuaáxin sin. 13 Ti noa k'uitsínkak'á ixro̱ la

---

8:10: Is. 6:9.

yóhe̱ ti chojni kuíhin ti itén Díos la tjoka kóxríhi̱n la imá chéhe̱ kuitekaon,
kjánchó ni̱nkahya chónta nuèé, ndá ti ó itsi ti kjuaxróxinhña, la tsíto̱he ti itén
Díos kuíhin. 14 A̱ndá ti noatje k'uitsínkak'á kach'i̱ la yóhe̱ ti chojni kuíhin ti
itan jína, kjánchó tjinkíhya sin ti nkehe tjenka̱yáxin kixin na̱xa̱ tóxakohen
sin ti ixra̱ chónta sin la ko tjinkaon sin tsochónta sin itsjé chichaon la ko ti
nkehe tóxríhi̱n sin mé t'inkákonhe̱n la xitjahya sich'ehe sin ixra̱ Díos. 15 A̱ndá
ti noa k'uitsínka nonte jína mé yóhe̱ ti chojni kuíhin ti itén Díos, la kaín
a̱sén kuitekaon la kuíto̱ehya sin ti itan, ndá xi̱kaha jína ch'ehe sin Díos ixra̱.

Kohya nkehe ómó itjen chrókónoxínhña

(Mr. 4:21-25)

16 *'Nijnko nkexro chrókjuinchek'ákjen ijnko xrohi ndá chrókjua̱k'e̱ma̱
nkaxehen ichi̱ o̱ chrínkí cama. Náhí. Noi chrókjuák'e ti xrohi kixin ti
nkexro ts'ixehen ti nchia la ts'ikonxín jína ti xrohi a. 17 *Kixin kohya nkehe
chrók'uejómá ndá chrókónoxínhña; la ko kohya nkehe imó ninkexró
noehña chrókónoxínhña chr'éxi̱n kixin kaín nkehe la tso̱noxíxin ti xrohi.
18 *Méxra̱ chrókuihínra jína kixin ti nkexro chónta mé a̱ntsí ts'áyéhe̱. A̱ndá
ti nkexro chóntahya, la kjónté ti nkehe tjenka̱yáxin chónta, la ts'axrjehe.

Ìñé la ko kícho ch'in Jesús

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Ndá ti ìñé la ko kícho ch'in Jesús mé kjuíji sin, la xitjahya tso̱chjina sin
kixin nchónhña chojni tjejó ntiha. 20 A̱ndá ijnko sin chenka sin ch'in Jesús:
—Ìná la ko kichua tjejó sin ndója la tjinkaon sin tsonixje̱he̱ sin ti jaha.
21 Kjánchó ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti sin tihin itén Díos la ko titekaon sin mé tíha ti na̱ná la ko kíchina.

Ch'in Jesús kjuinchek'ixratán ti xri̱nto̱ la ko ti ìnta̱

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Ndá ijnko ña̱o k'uíxehen ch'in Jesús ijnko ntabarco la ko ti sin
k'uájiko ch'an. Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Sátsjini tóhe ti nda̱ñao.
Ndá sákjuí sin. 23 Ndá na̱xa̱ tjejót'atóye̱ sin, la ch'in Jesús tsík'ajua. La
imá tji̱a̱n chjéhe xri̱nto̱ chritaón ìnta̱, la xrankíxin sítikia ìnta̱ ti ntabarco
ndá chrakon sin kixin ts'aniánkí sin ìnta̱. 24 Ndá kjuínchekjaye̱he̱ sin
ch'an, la ndáchro sin:

8:16: Mt. 5:15; Lc. 11:33. **8:17:** Mt. 10:26; Lc. 12:2. **8:18:** Mt. 25:29; Lc. 19:26.

—Maestro, Maestro, tjejót'ániankíni ìntạ.
Ndá ch'in Jesús k'uàya la k'uẹtuẹhen ti xrịntọ la ko ti ìntạ kixin ts'ixitán, ndá tuénxín k'uíxitá. 25 Ndá ndáche ch'in Jesús ti sin k'uájiko:
—¿Nkekuènté chaxínhña titekáonra Díos?
Kjánchó jehe sin la chrakon sin itjo sin kícho sin:
—¿Xá nkexro tíhi? Kixin t'ẹtuẹhen ti xrịntọ la ko ti ìntạ la titekaon.

Ti nkexro Gadara chónta nchạkuén jínahña

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Ndá kjuíji sin ti Gadara, ti tóhe ndạñao chok'èxín Galilea. 27 Ndá k'uínkajịnxịn ch'in Jesús ti ntabarco la kóchjina ijnko nkexro itjen ntiha, ósé chónta nchạkuén jínahña. La ni ika t'inkáyahya ch'an, la ko jehya ndọe ch'an kjuák'e ch'an, jehó ti tsíxravá chojni ó kjuák'e ch'an. 28 Ndá ti ó k'uíkon ti ch'in Jesús la kjuák'exín toch'in, la itsen ndáchro:
—¿Nkekuènté tjịạté ti jeheni?, jaha Jesús, Xjẹen Díos, itjen nkaya nkạjní. Chrónòahani kixin sinchekjasótehyani.
29 Xịkaha ichro kixin ch'in Jesús tsík'ẹtuẹhen kixin ts'axrjexín ti nkexro a. Nchónhña vece la ti nchạkuén jínahña kuék'ẹtuẹhen ti nkexro a; la itsjé vece k'uétsé sin ch'an k'uékjinchentetoxín sin cadena itja la ko tọté ch'an, kixin tjinkaon sin itónkoá chrókjuák'e ch'an. Kjánchó k'uekóchríjin ch'an ti cadena tsíkóntetoxín ch'an la ti nchạkuén jínahña tjinkaon sáchrókjuiko ti jehe ch'an nteje. 30 Ndá ch'in Jesús kjuanchankí ndáchro:
—¿Nkexrín it'ian?
Ndá ti nkexro ndáchro:
—Legión.
Kixin nchónhña nchạkuén jínahña chónta ti nkexro a. 31 La xịkahó kaín ti nchạkuén jínahña chrónoéhẹ ti ch'in Jesús kixin chrók'uẹtọanhña kixin Sáchrokjui sin ti tòyẹ nịnka. 32 Ndá ntiha ti ijnạ a siín nchónhña kochíno xrinie. La ti nchạkuén jínahña chrónoéhẹ ch'in Jesús kixin chrókjuajon kjuachaxin chrók'uixehen sin ti kochíno a. Ndá kjuajon ch'an kjuachaxin. 33 Ạndá ti nchạkuén jínahña k'uaxrjexín ti nkexro a, la k'uíxehen ti kochíno. Ndá kaín ti kochíno kuinká va, sákjuí va, k'uanótjẹña va nkaya tsạka, k'uánótjenkí va ìntạ la ik'uén va.
34 Ndá ti sin t'ayakohen ti kochíno ti ó k'uíkon sin tíha, la chrákon sin, kuinká sin sákjuichronka sin ti chjasén sin la ko ti rancho. 35 Ndá kaín chojni k'uaxrjexín sin chjasin sákjuitsjehe sin ti nkehe tsíkóhen. Ạndá ti ó kjuíji sin ti itjen ch'in Jesús, la k'uíkon sin kixin ntiha itjen ti nkexro tsík'axrjexín ti nchạkuén jínahña. Ntiha tjetjạxịn ch'an ti itjen tọté ch'in Jesús, chr'inkáya ch'an ika la ó jína itjen ch'an, la imá chrákon

sin. 36 Andá kaín ti sin tsík'ikon nkehe kóhen mé chrónka sin nkexrín
kuitohe jína ti nkexro k'uéchónta ti nchakuén jínahña. 37 La kaín ti
chojni chjasin Gadara chrónoéhe sin ti ch'in Jesús kixin sáchrókjuixin
ch'an ntiha kixin imá chrákon sin. Ndá ch'in Jesús k'uit'ótjen ti ntabarco
la sákjuixin ntiha. 38 Ndá ti nkexro tsík'axrjexín ti nchakuén jínahña mé
chrónoéhe ch'in Jesús kixin kjaxin sáchrókjuiko sin, kjánchó ch'in Jesús
k'uetuehen kixin tsitohe la ndáchro:
39 —Ikjan ndoa la chronka nkexrín ti kjuachaxin ijié kuènté Díos
kuítoaxián jína.
Ndá sákjuí ti nkexro a la chrónka ch'an nkuíxín ti kjuaxroan ijié
kjuích'e ch'in Jesús kuitoexín ch'an jína.

Ti xjeen Jairo la ko ti tjan kuákóxin iké ch'in Jesús

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

40 Ti ó ikjan ch'in Jesús ti íjnko tóhe ndañao la nchónhña chojni tjejó
ntiha la chéhe sin kixin kjuíji ch'an, kixin kaín sin tjejóchóhen sin ti
jehe ch'an. 41 Ndá ikui ijnko nkexro it'in Jairo ijnko ti nkexro t'etoan
kuènté ti ninko judío. Ndá kjuák'exín ch'an toch'in ch'an toté ch'in
Jesús la chrónòa ch'an kixin sáchrokjui ch'in Jesús ndoe ch'an 42 kixin
nkokoaxón xjeen ch'an chjin chónta teyó nánó la ó tjet'en tjan. Ndá
sákjuí ch'in Jesús la nchónhña chojni chréhe la tinkák'indate sin ch'an.
43 La ntiha tjenkákjan ijnko chojnichjin níhi, ó chónta teyó nánó sítji
tjan ijni. La kaín ti nkehe k'uéchónta tjan la kjuínchekji tjan kixin
kjuenkehe tjan ti sin tjajon xroan la ninkexró kjuachahya kjuínchekitohe
jína ti jehe tjan. 44 Ndá jehe tjan la kóchjina tjan nóton ch'in Jesús, la
kuákóxin tjan ti iké ch'an, ndá tuénxín ti ijni la ó kjuixén.
45 Ndá ch'in Jesús kjuanchankí:
—¿Nkexro kuákóxin ti janhan?
Ndá kaín sin ndáchro sin kixin ninkexró. Ndá Pedro la ko ti sin
k'uájiko ch'an ndáchro sin:
—Maestro, nchónhña chojni tjejó ntihi hasta tótéka kícho sin, ¿ndá
nkekuènté tjánchánkia kixin nkexro kuákóxin ti jaha?
46 Kjánchó ch'in Jesús ndáchro:
—Nkojín nkexro kuákóxin ti janhan kixin kónona k'uaxrje ti
kjuachaxin kuéntana kuitoexín chojni jína —ichro ch'an.
47 Ndá ti ó kuihin ti tjan kixin ó kónohe ch'an la chrákon kon tjan
kóchjina tjan la kjuák'exín tjan toch'in tjan nkayakon ch'in Jesús. Ndá
chrónka tjan nkayakon kaín chojni nkekuènté kuákóxin tjan iké ch'in
Jesús la ko nkexrín kuitohe tjan jína.
48 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Xjeeni, ó kuitoha jína kixin kuitekaoan ti janhan. Kjuaxróxin sátjia ndoa.
49 Ndá naxa tjejótjo sin la ijnko nkexro kjuixin ndoe ti nkexro t'etoan
kuènté ninko, la ndáche ti nkexro a:
—Xjaan la ó kjuixin ik'uén. Í chjèhya ixra ti maestro.
50 Ndá ti ó kuíhin ch'in Jesús tíha la ndáchro:
—Chrakonhña. Titekaoan ti janhan la tsitohe jína ti xjaan.
51 Ndá ti ó kjuíji sin ti nchia la kuítoehya ch'in Jesús kixin kaín chojni
chrók'uixehen ti nchia. Jehó Pedro, Jacobo, Juan la ko ti it'é la ko ti ìñé
ti xjachjin k'uíxehen sin ti itjen ti xjan. 52 Ndá kaín ti sin tjejó ntiha la
tsjánkàma sin ti xjan, kjánchó ch'in Jesús ndáchro:
—Tsjankahyara. Ti xjan la tsík'enhña xjan; jehó tjejua xjan.
53 Ndá kjuanoá sin ch'an kixin jehe sin la nohe sin kixin tsík'en xjan.
54 Ndá ch'in Jesús itsé itja ti xjan, la itsen nixjehe ch'an, ndáchro ch'an:
—Cháchjin, T'àyá.
55 Ndá ikjan asén xjan la tuénxín k'uínkatjen tjan. La k'uetoan ch'in
Jesús kixin tsjajon sin nkehe sinie tjan. 56 Ndá it'é la ko ìñé tjan la
chrakon sin. Kjánchó ch'in Jesús k'uetuehen ti sin a, kixin ninkexró
chróchenkahya sin kixin xikaha kóhen.

Ch'in Jesús ichr'án ti teyó sin

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 1 Ndá ch'in Jesús k'uetoan kixin tsochjina ti teyó sin ndá chjéhe
ch'an sin kjuachaxin kixin tsakítsje sin kaín ti nchakuén jínahña
chónta chojni la ko sinchekitohe sin jína chojni. 2 La k'uetoan ch'an kixin
sátsjikjako sin ti kjuachaxin t'etoaxín Díos la ko sinchekitohe sin chojni
jína. 3 La ndáchro ch'an:
—Sátjikoáhyara ninkehó nkehe kixin tsicháxihara ntia, tákjáhyara ti
inta tjíxinra, ni bolsa, ni niotja, ni chichaon, la ko tjikoahyara íjnko ika,
jehó ti ika tjejochr'inkayára ó. 4 Ndá ti tsjasánra ijnko nchia la tsjajon sin
kjuachaxin la ntahó titohara. Hasta tsjixinjña ti ixra ndá sátjixinra ntiha.
5 *Andá ti tsjasánra ijnko chjasin ndá tsjajonhña sin kjuachaxin ts'ejora
ntiha la t'axrjéxinra ti chjasin a, la ts'oxènjinra ti inche chónta totára
kixin tsjákoxinra kixin Díos sinchekjasóte ti sin a —ichro ch'in Jesús.
6 Ndá sákjuí sin kaín ti chjasin ntsíntsí tjejó ntiha sákjuichronka sin ti
itan jína tsaáxin chojni la ko kjuínchekitohe sin chojni jína kaín chjasin.

9:5: Hch. 13:51. **9:5:** Lc. 10:4-11.

Ti k'uén Juan Bautista

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

7 *Ändá Herodes t'ëtoan ntiha la kuíhin kaín ti ixrä tjech'e ch'in
Jesús la kóxakohen ch'an kixin ndáchro iso sin kixin Juan Bautista la
ó tsíxechón. 8 La íso sin ndáchro kixin Elías ti nkexro k'uéchronka
itén Díos ósé, mé tsíxechón. Ndá íso sin la ndáchro kixin kjá nkojín ti
sin k'uéchronka itén Díos ósé tsíxechón, ichro sin. 9 Kjánchó Herodes
ndáchro:
—Janhan kuétoan kóchríjin sin ikja ch'in Juan. ¿Ndá nkexro tíhi
kixin kuihän kixin nchónhña kjuaxroan tjech'e ch'an?
Ndá kjäxin jehe ch'an tjinkaon ch'an chrókjuitsjehe ch'an ti ch'in
Jesús.

Ti kjónie in'ó mil chojni

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Ndá ti ó ikjan ti sin k'uájiko ch'in Jesús la chrónka sin kaín ti
nkehe kjuích'e sin. Ndá ch'in Jesús k'uaxrjentáko sin ti kohya ninkexró
chjinaxón chjasin Betsaida. 11 Kjánchó ti ó kónohe chojni kixin ntiha
itjen ch'in Jesús la sákjuichréhë sin. Ndá ch'in Jesús kjuajon kjuachaxin
ts'ejó sin la chrónka ch'an nkexrín itjen ti kjuachaxin t'ëtuänxín Díos la
ko kjuínchekitohe ch'an chojni jína.
12 Ndá ti ó kóntanonte la ti teyó sin k'uájiko ch'in Jesús kóchjina, la
ndáchro sin:
—Nixjëhé ti chojni tjejó ntihi kixin sátsji sin ti chjasin chjinaxón
tsok'éhe sin la ko tsjeyá sin nkehe sinie sin kixin ti ntëjë ntihi la kohya
nkehe tsochjéheni sin.
13 Kjánchó ch'in Jesús ndáchro:
—Jahara chjëhéra sin nkehe sinie sin.
Ndá kjuátëhe sin, ndáchro sin:
—Chóntahyani itsjé nkehe; jehó in'ó niotjä la ko yaá koche ó
chóntani. ¿Á tjinkaoan sátsjik'ënani nkehe sinie kaín sin ní?
14 Kixin ntiha k'uejó chjina in'ó mil chojnindoa. Ändá ch'in Jesús
ndáche ti sin xriko:
—Ndáchera sin tsonkojié sin, ts'ixitjäxin sin nkojnko cincuenta sin.
15 Ändá xikaha k'uëtoan sin, la kaín sin k'uíxitjäxin sin. 16 Ndá kuákja
ch'in Jesús ti in'ó niotjä la ko ti yaá koche, ndá konta ch'an nkäjní la
chjéhe ch'an Díos kjuasáya kixin kjuajon ti nkehe sinie sin. Ndá kóchrít'o

---

9:7: Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19.

ch'an ti niotja la ko ti koche la chjéhe ch'an ti sin xriko ch'an. Ndá jehe
sin k'óxikayehe sin, kaín ti chojni tjejó ntiha. 17 Ndá kaín sin kjónie sin
la kókjehe sin. Andá chr'éxin kjuenájín sin kaín ti nkehe tsíxehe la kaón
teyó ntaxra.

Pedro chrónka kixin Jesús mé ti Cristo

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

18 Ndá ijnko ñao k'uaxrjenta ch'in Jesús kixin tsonixjehe Díos. Ndá ti
sin xriko ch'an mé kóchjina sin la kjuanchankí ch'an ndáchro ch'an:
—¿Nkehe ichro ti chojni kixin nkexro ti janhan?
19 *Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Iso sin la ndáchro kixin jaha ti Juan Bautista. Andá íso sin la
ndáchro kixin jaha mé Elías. La íso sin ndáchro sin kixin jaha mé ijnko ti
sin k'uéchronka itén Díos ósé la ó tsíxechón.
20 *Ndá kjuanchankí ch'in Jesús ndáchro:
—Ndá jahara, ¿nkechrora, nkexro ti janhan?
Ndá ndáchro Pedro:
—Jaha mé ti Cristo ichr'án Díos.

Ch'in Jesús chrónka kixin its'en

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30—9:1)

21 Ndá ch'in Jesús k'uetoan kixin ninkexró tsochenkahya sin nkexro ti
jehe ch'an. 22 La kjaxin ndáchro ch'an:
—Ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé ticháxin tsjasóte ch'an la nchónhña
nkehe tsohen ch'an la tsitekakuenhña ti sin t'etoan kuènté ninko, ti sin
t'etuehen ti sin nchat'á la ko ti sin tjako ley. Ts'óñá sin ch'an, kjánchó
níxin ñao la ó tsoxechón ch'an.
23 *Ndá chenka ch'in Jesús kaín sin:
—Ti nkojinra tjinkáonra tsochrehéra ti janhan la ticháxin tsitohéra
kaín ti nkehe tjaké asánra, ndá tsamára ti ntacruz kuèntára nkojnko ñao,
la tsochrehéra ti janhan. 24 *Kixin ti nkexro tjinkaon sinchekaá asén
mé ts'itjáña. Andá ti nkexro sinchek'itjáñaxín asén kixin tinkáchónki ti
janhan la tsaá. 25 ¿Xá nkehe tsohen ti chrókjuacha chojni chróchónta
kaín ti nkehe siín chjasintajni, ndá chrókjuinchek'itjáña ti kjuachón?
26 Andá ti nkojín chojni tsosuéhe kixin tinkáchónki ti janhan la ko
ti nkehe tjàkua, la kjaxin ti Xjeen Díos k'óna Chojni mé tsosuéhe

---

9:19: Mt. 14:1, 2; Mr. 6:14, 15; Lc. 9:7, 8. **9:20:** Jn. 6:68, 69. **9:23:** Mt. 10:38; Lc. 14:27. **9:24:** Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25.

chróndáchro kixin chóxin ti jehe sin ti ó itsi ch'an éxi ijnko rey tsi̱ka̱o
ch'an ti kjuachaxin kuènté It'é ch'an la ko ti sin ángel tjóá. 27 Chaxín
ndáxrja̱n kixin iso ti chojni tjejó ntihi tjejótihin sin, la na̱xa̱ ts'enhña sin
ts'ikonjña sin ti kjuachaxin t'e̱to̱axín Díos.

K'uíxitoxi̱n nkexrín tsjehe ch'in Jesús

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Ndá ó k'uatsínka ijní ña̱o ti tsíchronka ch'in Jesús tíhi ndá k'uéye̱he̱
ch'an Pedro, Juan la ko ch'in Jacobo sákjui̱ko ch'an chritaón ijna̱ kixin
tsonixje̱he̱ ch'an Díos. 29 Ndá ch'in Jesús tjenixje̱he̱ Díos la k'uíxitoxi̱n
nkexrín tsjehe ch'an, ti iké ch'an la tjóá la ko tjáki̱ni tsjehe. 30 La
xrína̱hña k'uíkon sin yaá chojni tjejótjo ch'in Jesús mé tíha la Moisés
la ko Elías. 31 La imá t'inkaséña nkonda̱tjen[a] ti tjejó sin la tjejótjo sin
nkexrín tsjasóte la ko ts'enxín ch'in Jesús ti chjasin Jerusalén. 32 Ndá
Pedro la ko ti sin tjejóko ch'an la imá kui̱hi̱ sin kotáchrin; kjánchó kjónté
k'uejótsjehe sin la k'uíkon sin ti kjuachaxin kuènté ch'in Jesús la ko
k'uíkon sin ti yói chojnindoa tjejóko sin ch'an. 33 Ndá ti ó sátsji yói ti sin
tjejóko ch'in Jesús ndá Pedro ndáchro:

—Maestro, jína kixin tjejóni ntihi. Sich'énani iy'á its'uan ijnko kuèntá
la ijnko kuènté Moisés la ko ijnko kuènté Elías.

Kjánchó Pedro la noehña nkehe ti tjechro. 34 Ndá na̱xa̱ tjenixja ch'an
la ikui ijnko itji̱ kjuejóyakjan sin. Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús la
chrákon sin tjejó chríkjan ti itji̱. 35 *Ndá kuíhin sin chríkjan ti itji̱ itén
ijnko nkexro ndáchro:

—Tíhi mé Xja̱na, imá tjua̱ha̱. Tihínra ti nkehe tsochronka ch'an.

36 A̱ndá ti ó kjuixin kuíhin sin ti itan, la k'uíkon sin kixin ó jehó ch'in
Jesús itjen. Ndá jehe sin la tání sin kaín ti ña̱o a la ninkexró chénkahya
sin ti nkehe k'uíkon sin.

Kuito̱he jína ijnko chájan chónta ncha̱kuén jínahña

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

37 Ndá ti ña̱o chr'éxi̱n ti ó k'uínkaji̱nxi̱n sin ti ijna̱ la nchónhña chojni
sákjuixihin nti̱a ch'in Jesús. 38 La ijnko chojni tjenkákjan ntiha la kjuíji
la itsen nixja, ndáchro:

—Maestro, chrónòahani kixin chrótsjehé ti xjan nkoko̱axón chóntani
kixin níhi ch'an. 39 Chónta ch'an ncha̱kuén jínahña la nchek'éyato

---

[a] **9:31** *nkonda̱tjen* alrededor

9:35: Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:22. **9:35:** 2Pe. 1:17, 18.

ch'an la ko nchek'aniáte ti jehe ch'an la ko nchexrànka̱ ch'an kixin ti kjuatjoté la nda̱lóxrjo sítji̱xi̱n ti ir'ua ch'an. Mé xi̱kaha tóhen ch'an, la kjuaxróxinhña itjen ch'an. 40 Ndá chrónoéhe̱ni ti sin xrikọa chrókuakitsje sin ti ncha̱kuén jínahña, kjánchó kjuachahya sin.

41 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús ndáchro:

—Jahara chojni chaxínhña titekaon ti janhan. Jehya jína tjénka̱yáxinra. ¿Xá hasta nkekja̱ín ña̱o na̱xa̱ tsjak'e tsjákohára? Xrákọa ti xjan méhe̱.

42 Ndá kóchjinako sin ti chájan. La ti ncha̱kuén jínahña kjuáka xjan nonte la ko kjuínchek'aniáte ch'an ínaá, kjánchó ch'in Jesús jie̱he k'ue̱tue̱hen ti ncha̱kuén jínahña kixin ts'axrjexín ntiha. Ndá k'uaxrje ti ncha̱kuén jínahña la kuítọhe ch'an jína. Ndá ch'in Jesús kjui̱kohe ti ixjan ti it'é. 43 A̱ndá kaín sin chrákon sin kixin k'uíkon sin ti kjuachaxin ijié kuènté Díos.

Ch'in Jesús chrónka ínaá kixin its'en

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ndá na̱xa̱ chrákon sin kaín sin kixin ti kjuaxroan ijié kjuích'e ch'in Jesús, la chenka ch'an ti sin xriko ch'an:

44 —Tihínra jína tíhi la t'itjáñahñara. Tsotsé sin ti Xje̱en Díos k'óna Chojni la tsjikaán sin ch'an ti tjejó ti sin t'e̱tọan —ichro ch'an.

45 Kjánchó jehe sin la kienxínhña sin ti nkehe ndáchro ch'an kixin na̱xa̱ kjuajonhña Díos kjuachaxin kixin tsienxín sin, ndá chrákon sin la í kjuanchankíehya sin ch'an nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro ch'an.

Nkexro ti a̱ntsí tjetoan

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

46 *Ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús kjuankíxin ikjo kícho sin kixin nkexro ti jehe sin a̱ntsí tjetoan. 47 Kjánchó ch'in Jesús kónohe nkehe tjenka̱yáxin sin la kuákja ch'an ijnko chájan, ndá kjuák'e ch'an chjino ti itjen ch'an, 48 *ndá ndáchro ch'an:

—Ti nkojín nkexro chrókuákja ti xjan i kixin tinkáchónki ti janhan mé xi̱kaha chrók'uáyéhe̱ sin ti janhan. A̱ndá ti nkojín nkexro chrók'uáyéhe̱ ti janhan mé xi̱kaha t'áyéhe̱ sin ti nkexro ichr'ána k'uinka. A̱ndá ti nkexro a̱ntsí chrókjuinchenkehya la a̱ntsí t'áyéhe̱ kjuachaxin ts'e̱tọan.

9:46: Lc. 22:24. **9:48:** Mt. 10:40; Lc. 10:16; Jn. 13:20.

Ti nkexro nínkakuenhña ti jeheni la nkokoa tjejókoni

(Mr. 9:38-40)

49 Ndá ndáchro Juan:
—Maestro, k'uíkoni ijnko nkexro kjuachaxin ihniá kuakitsjexín nchakuén jínahña chónta chojni. Ndá chenkani kixin xikahña chrókjuích'e ch'an kixin xrikohyani ch'an.
50 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—Xikahya chróndáche ch'an kixin ti nkexro nínkakuenhña ti jeheni la kjaxin tjinkitsa ti ixra ich'eni —ichro ch'in Jesús.

Ch'in Jesús kjuenduéhe Jacobo la ko Juan

51 Andá ti ó kuichjina ti ñao sátsji ch'in Jesús nkaya nkajní, la kjuénkayáxin ch'an sátsji ch'an Jerusalén. 52 La ichr'án ch'an chojni kuitónxin ntia, ndá jehe sin la sákjui sin ijnko chjasin intsí kuènté Samaria, sákjuikjeyá sin nchia tsok'èxín sin. 53 Kjánchó ntiha la kjuajonhña sin kjuachaxin kixin k'uíkon sin kixin ti sin a la tjinkaon sátsji Jerusalén. 54 *Andá ti ó k'uíkon Jacobo la ko Juan, ti sin xriko ch'in Jesús, la ndáchro:
—Ìnchéni, ¿á tjinkaoan kixin tsjanchiani xrohi ts'inkajixin nkajní ts'itjáñaxín sin éxi kjuích'e Elías ní?
55 Ndá ch'in Jesús kuinkátjíá komá ti jehe sin la kjuenduéhe ch'an sin, ndáchro ch'an:
—Jahara la noahñara nkexro nchakuén chontara 56 kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la kuihya kixin sinchek'itjáña chojni. Náhí. Ikui ch'an kixin sinchekaá ch'an chojni —ichro ch'in Jesús.
Ndá sákjui sin íjnko chjasin.

Ti sin tjinkaon chróchréhe ch'in Jesús

(Mt. 8:19-22)

57 Ndá sákjui sin la ó tjejóya sin ntia, la xéta sin ijnko nkexro ndáche ti ch'in Jesús:
—Ìnchéni, tjinkaoni tsochréheni ti jaha kjónté nketí sátsjia.
58 Ndá ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti koxróntá la chónta va itjueé va la ko ti koxroxe la chónta va kaké va. Andá ti Xjeen Díos k'óna Chojni la chóntahya nketí tsok'èxín.
59 Ndá ndáche ch'an ti íjnko nkexro:

9:54: 2Rs. 1:9-16.

—Chréhé ti janhan.
Ạndá kjuátẹhe ti nkexro a, ndáchro:
—Ìnchéni, tịtọhéni sạo tsíkjạváni it'éni.
60 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Titọhé kixin ti chojni tsík'en tsjạvá kícho. Jaha la sátjia tjàkua nkexrín itjen ti kjuachaxin t'ẹtuạnxín Díos —ichro ch'in Jesús.
61 *Ndá ndáchro ti íjnko nkexro:
—Ìnchéni, tjinkaoni tsochréhẹni ti jaha, kjánchó titọhé tsjinixjẹhẹni ti sin tjejó ndọeni.
62 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti nkexro kjuankíxin tsotsé ti arado ndá tsokotohẹ nóton la xitjahya sich'ehe ixrạ Díos.

Ti setenta chojni sátsjikjako

10 1 Ndá chr'éxịn Ìnchéni kjueyá ch'an íjnko setenta chojni ndá k'uẹtọan ch'an sátsji sin yayaá sin tsitónxin sin ntịa kaín ti chjasin tjinkaon sáchrokjui ch'an. 2 *Ndá ndáchro ch'an:
—Chaxín ndáxrjạn kixin imá tsík'óna, kjánchó ti chojni sich'e ixrạ la tsjéhya. Méxrạ chrókjuanchehéra Ìnché ti nonte kixin chróchr'án ch'an íso chojni chrókjuích'e ixrạ. 3 *Sátjira. Xráxinkaonra kixin janhan tétuạhanra sátsjira éxi kolélo chríkjan ti kondạníxra. 4 Tsjikọahyara kabolsa, tjọạ t'inka chichaon la ko tọkạtẹ la chọénhñara nixjehéra chojni ti ntịa kixin tsọxrjenhña. 5 Ti ó ts'ixẹhénra nkojín nchia la sạo nixjehéra sin, ndáchrora kixin ts'áyéhẹ sin kjuaxróxin. 6 Ạndá ti tjejó ti sin chónta kjuaxróxin la ts'áyéhẹ sin ti kjuaxróxin. Ạndá ti náhí, la ti kjuaxróxin chrók'uáyéhẹ sin la sátjikoára. 7 *Ndá ti nchia tsjajon sin kjuachaxin la chrókuítọhara, la ntiha intera la ko it'ira ti nkehe tjajon sin, kixin ti nkexro ich'e ixrạ la siín kjuachaxin tsoxenkehe sin. Tsjihyara íjnko nchia la íjnko nchia. 8 Ti ó tsjasánra ijnko chjasin la tsjajon sin kjuachaxin ts'ejora la intera ti nkehe tsjajon sin. 9 La nchekitọhéra jína ti chojni níhi tjejó ntiha. La chenkara sin kixin ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos la ó tejóko sin. 10 *Ạndá ti ó tsjasánra ijnko chjasin, ndá tsjajonhña sin kjuachaxin, la t'axrjéxinra ntiha sátjira ti ntịa, la ndáchrora: 11 *"Kjónté ti inche chonta tọténi la ts'óxèjini kixin tjạkọxịni kixin Díos sinchekjasótiara. Kjánchó chrókónohara tíhi kixin ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos la kjínhña itjen ti tjejora." 12 *Chaxín ndáxrjạn kixin ti ñạo a la kjuaxróxinhña ts'atsínka sin. Ạntsí náxrjón ts'atsínka ti sin Sodoma ke jehe sin —ichro ch'in Jesús.

9:61: 1Rs. 19:20. **10:2:** Mt. 9:37, 38. **10:3:** Mt. 10:16. **10:7:** 1Co. 9:14; 1Ti. 5:18. **10:10:** Hch. 13:51. **10:11:** Mt. 10:7-14; Mr. 6:8-11; Lc. 9:3-5. **10:12 a:** Gn. 19:24-28; Mt. 11:24; **b:** Mt. 10:15.

Iso chjasin titekakonhña

(Mt. 11:20-24)

13 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—¡Nóara jahara tjejora Corazín! ¡Nóara jahara tjejora Betsaida! Ti
chrók'uixin ti kjuaxroan k'uíkonra ti chjasin Tiro la ko Sidón, la tjoka
chrókjuitóxin sin ti nkehe tjenkayáxin sin, la chrók'uinkáya sin ika tié
la ko chrókjuinchek'ia sin asén sin nteso kixin chrókjuakoxin sin t'ává
sin. 14 Kjánchó ti ñao tsitoexín ijié chojni la jahara antsí tsjasótiara,
ke ti chjasin Tiro la ko Sidón. 15 *Andá jahara chojni Capernaum,
tjénkayáxinra kixin imá nohara, la sátsjira nkaya nkajní, ichrora, kjánchó
chaxínhña. Jahara sátsjira tsjasótiara ti siín ti sin tsík'en.
16 *'Ti nkexro tihin ti nkehe ndáchrora la tihin sin ti nkehe ndáxrjan, andá
ti titekakuenhña sin ti jahara la titekakuenhña sin ti janhan. Andá ti nkexro
titekakonahña ti janhan la titekakonhña sin ti nkexro ichr'ána k'uinka.

Ti ikjan ti sin setenta

17 Andá ti ó ikjan ti sin setenta sátsíkji la imá chéhe sin, ndáchro sin:
—Ìnchéni, hasta ti nchakuén jínahña titekakohen ti jeheni ti ó
t'ákjenxini ti ihniá.
18 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín, k'uíkuan kixin ti Jínahña la k'uánótjexin nkajní éxi ijnko
kjónkíxín xikaha. 19 *Tsjehéra janhan kjuánjua kjuachaxin kixin kjónté
konche la ko konchia tsinkatjara la ninkehó tsoanhñara kixin ninkehó ti
kjuachaxin kuènté ti Jínahña tsjachahya. 20 Kjánchó chrókócháhyara
kixin ti nchakuén jínahña titekakohen ti jahara, Náhí. Chrókócháhara
kixin sínixín ihniára nkaya nkajní —ichro ch'in Jesús.

Ch'in Jesús nixjehe Díos

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Andá tuénxín ti Nchakuén Díos kjuínchechéhe ti ch'in Jesús la
ndáchro ch'an:
—Tjaha kjuasáya jaha It'éni, Ìnché nkajní la ko chjasintajni, kixin
jaha kjuánjua kjuachaxin kixin ti sin kanhñó nohe la chrókienxín sin
ti nkehe kuènté nkajní la kjuájonhña kjuachaxin kixin ti sin imá nohe
chrók'uitja sin tíhi. Mé xikaha kóxríhan jaha It'éni.

10:13: Is. 23:1-18; Ez. 26:1—28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9, 10; Zac. 9:2-4. **10:15:** Is. 14:13-15. **10:16:** Mt. 10:40; Mr. 9:37; Lc. 9:48; Jn. 13:20. **10:19:** Sal. 91:13.

22 *’T'aná mé kjuajon kaín nkehe. Kohya ninkexró chaxín chóxin ti
Xjeen Díos. Jehó ti It'é ch'an. La ko ninkexró chóxin ti It'é ch'an. Jehó ti
Xjeen Díos la ko ti sin tsíkjeyá ch'an kixin tjinkaon ch'an tsochóxin sin ti
It'é ch'an —ichro ch'in Jesús.
23 Ndá komá ch'an ti sin k'uájiko ch'an la ndáchro:
—Díos sincheñao ti sin k'uíkon éxi t'ikonra. 24 Chaxín ndáxrjan kixin
itsjé ti sin k'uéchronka itén Díos ósé la ko itsjé ti sin rey k'uétjinkaon sin
chrók'uikon sin éxi t'ikonra, kjánchó k'uíkonhña sin, k'uétjinkaon sin
chrókuihin sin ti nkehe tjejotihínra ijie, kjánchó kienhña sin.

Ch'in Jesús kjuíncheyóexin ijnko samaritano jína

25 *Ndá ijnko maestro tjako ley k'uínkatjen la nixjehe ch'in Jesús
kixin tjinkaon tsonoexín á chaxín nohe ch'in Jesús tsjatehe, la ndáchro:
—Maestro, ¿nkexrín chrókjuích'eni ndá chrók'uitjani ti kjuachón
nkochríxín?
26 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Nkexrín nixja ti ley? ¿Nkexrín tiénxian?
27 *Ndá ti maestro tjako ley la ndáchro:
—“Tsotjueheni Ìnchéni Díos kaín aséni la ko kaín ti fuerza chóntani
la ko kaín ti kjuaxrexinkaon kuènténi la ko chrótjueheni kíchóni éxi
tjuexíni aséni.”
28 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Jína kjuátehe. Xikaha ich'e la tsochonta ti kjuachón.
29 Kjánchó ti maestro tjako ley la tjinkaon chrókjuakoxin kixin jína ti
nkehe tsíkjanchankí la kjuanchankí ínaá, ndáchro:
—¿Xá nkexro ti kíchóni chrótjueheni?
30 Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:
—Ijnko chojni kjuixin ti ntia tixin ti chjasin Jerusalén sátsji nó chjasin
Jericó, ndá k'uát'óhe ntia iso xíchee, la kueéhe sin ch'an kaín ti nkehe
sáchrókjuiko ch'an, la ko tsíkakítsjehe sin ti iké ch'an, la tsíkjate sin ch'an,
ndá sátsíkji sin tsíkitohe sin ch'an, ó chjina tjet'en ch'an. 31 Ndá xrínahña
k'uatsínka ijnko nchat'á ti ntia a, ndá k'uíkon ch'an xikaha la ándosén
ch'an k'uatsínké ch'an. 32 Kjaxin ntiha k'uatsínka ijnko ch'in levita ndá
ti ó k'uíkon ch'an xikaha la ándosén ikjin k'uatsínka ch'an. 33 *Ndá ijnko
nkexro kjuixin nó Samaria k'uatsínka ti ntia a, ndá k'uíkon ch'an tjetsínka
ti nkexro a la kuikonoéhe ch'an. 34 Ndá kóchjinehe ch'an ti nkexro
tsíkóníhi la kjuích'ehe ch'an xroan ti tsíchrit'o, chjéhe ch'an aceite la

---

10:22 a: Jn. 3:35; **b:** Jn. 10:15. **10:25:** Mt. 22:35-40; Mr. 12:28-34. **10:27 a:** Dt. 6:5; **b:** Lv. 19:18. **10:28:** Lv. 18:5. **10:33:** 2Cr. 28:15.

ko vino la kjuínchentetoxín ch'an ika. Ndá kjuínchekiták'á ch'an ti siníhi
a, ti kolóchoe ch'an. Ndá sákjuíko ch'an ijnko nchia tok'èxín chojni ndá
ntiha k'uayakohen ch'an ti nkexro a. 35 Ndá ti ó kóñao ti ó sátsji ch'an
la kuakitsje yaá chichaon la chjéhe ch'an ìnché ti nchia ndáchro ch'an:
"T'ayakohénra ti nkexro i, andá ti tsicháxihin ch'an antsí la ti ó tsokjan
ndá tsjénkaha kaín", ichro ti ch'in samaritano. 36 Andá ijie, ¿nkexro ti
iní sin k'uatsínka ti ntia a, antsí tjuehe ti nkexro kjuíncheníhi ti xíchee?
37 Andá kjuátehe ti maestro tjako ley:
—Ti nkexro kuikonoéhe ti nkexro tsíkóníhi.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Sátjia la xikaha ich'e —ichro ch'in Jesús.

Ch'in Jesús sákjuí ndoe Marta la ko María

38 *Naxa tjetji ch'in Jesús la kjuíji ijnko chjasin intsí. La ntiha itjen
ijnko tjan it'in Marta, la kjuajon tjan kjuachaxin kuítohe ch'in Jesús
ndoe tjan. 39 Ndá jehe tjan chónta tjan ijnko kícho tjan it'in María. Ndá
jehe tjan kjuák'etjaxin tjan toté ch'in Jesús la tihin tjan nkehe tjako
ch'an. 40 Kjánchó tjan Marta la tóxakohen tjan kixin nchónhña ixra
chónta tjan, ndá kóchjinehe tjan ch'in Jesús la ndáchro tjan:
—Ìnchéni, ¿á ándosán kixin ti tjan kíchóni la tjinkitsahya tjan ti
jeheni, kixin jehóni tjech'eni kaín ixra ní? Ndáche tjan kixin tsjinkitsa
tjan ti jeheni.
41 Andá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:
—Marta, Marta, jaha la imá tóxakohan kixin nchónhña ixra chonta la
kjuaxróxinhña itjen. 42 Kjánchó jehó nkokoa nkehe ti tjetoan. La María la
k'uíchehe tjan ti nkehe antsí jína la ko ninkexró tsakítsjehya ti jehe tjan.

Ch'in Jesús tjako nkexrín tsonixjehéni Díos

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 1 Andá ijnko ñao ch'in Jesús tjenixjehe Díos ijnko nketí. Ndá
kjuixin la ijnko ti sin xriko ch'an mé ndáchro:
—Ìnchéni, tjákohéni nkexrín tsonixjehéni Díos éxi ch'in Juan
kjuakohe ch'an ti sin k'uájiko ch'an.
2 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ti ó tsonixjehéra Díos la ndáchrora:
It'éni Díos itjen nkaya nkajní, jaha imá tjóá.
Chrokui ti kjuachaxin kuèntá.

10:38: Jn. 11:1.

Chrokjuich'e ti nkehe tóxrínhan ntihi chjasintajni éxi
tjech'e nkaya nkajní.
3 Tsjánjua ti niotja sinieni nkojnko ñao.
4 La t'óxika ti nkehe jínahña kjuích'eni kixin kjaxini ts'itjáñeheni
ti nkehe kjuích'ehe chojni ti jeheni.
Titoéhyani kixin xrahya chrókjuasini ijie.
Nchekaáni kixin chrók'uenhñani nkojín nkehe jínahña.
5 Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:
—Ti nkojinra chontara ijnko chojni choxián, ndá ti itsjira ndoe ti nkexro a k'axrotjen chróndáchera: "Kíchóni, nchekjeni iy'á niotja 6 kixin nantá ó kui ijnko chojni chóxini kuixin ikjín la chóntahyani nkehe tsochjéheni ch'an." 7 Andá ti nkexro choxián itjen nkaxehen chrókjuatehe, chróndáchro: "Chjeéhyani ixra. Ti ndója ndoeni la ó tekjehe. La ti xjeeni la tjejót'ok'ékoni xjan, la xitjahya ts'ayani tsotjáhani." 8 Chaxín ndáxrjan kixin kjónté tjinkakonhña ch'an chrók'uaya ch'an kjónté chóxin ch'an, la kjá ts'aya ch'an tsjajon ch'an kaín nkehe tichánxihan kixin í tjinkakonhña ch'an naxa tsjak'ekán nchia ts'èya. 9 Méxra ndáxrjan: Tjánchíára la Díos tsotjáhara; tjéyára la ts'itjára; t'inkara puerta la tsoxitjehe. 10 Kixin ti nkexro tjanchia la ts'áyéhe; la ko ti nkexro tjeyá la ts'itja; la ko ti nkexro t'ínka puerta la tsoxitjehe.
11 '¿Xá nkojinra chontara ixjan ti chrókjuanchia xjan niotja la chrókjuájonra ijnko ixro ní? O ti chrókjuanchia xjan koche la, ¿chróchjehéra xjan ijnko konche ní? 12 O ti chrókjuanchia xjan koja la, ¿chrókjuájonra ijnko konchia ní? 13 Kixin jahara kjónté chojni jínahñara la nohara tsochjehéra xjaanra nkehe jína, andá ti It'éni itjen nkaya nkajní la nkexrín chrókjuajonhña ch'an ti Nchakuén ch'an ti chrókjuanchiara.

Jesús chónta kjuachaxíen Jínahña, ichro sin

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

14 Ndá ch'in Jesús kuakitsje ijnko nchakuén jínahña tsíkjinchenosín ijnko chojni. Ndá ti ó tsík'axrje ti nchakuén jínahña la ti nkexro xitjahya nixja la jína nixja. Ndá kaín chojni chrákon sin kixin xikaha tsíkjich'e ch'in Jesús. 15 *Ndá nkojín ti sin k'uejó ntiha ndáchro:
—Ti nkexro a la takitsje nchakuén jínahña kixin chónta kjuachaxin kuènté Beelzebú, ti nkexro t'etuehen kaín ti jínahña —ichro sin.
16 *Andá iso sin tjinkaon sin chrókjuachaxin sin ch'in Jesús la kjuanchehe sin ijnko kjuaxroan kuènté nkaya nkajní. 17 Kjánchó ch'in Jesús ó nohe nkehe tjenkayáxin sin la ndáchro:

11:15: Mt. 9:34; 10:25. **11:16:** Mt. 12:38; 16:1; Mr. 8:11.

—Ti nkojín gobierno nkokónhña tjenkạyáxin ndá tsjajọnko kícho la ts'itjáña ti kjuachaxin ts'ẹtọanxín sin, la kjạxin ti sin tjejó nkokọa nchia ti nkokónhña tsjenkạyáxin sin, la kjạxin séhya ts'ejó sin nkokọa. 18 Ạndá ti Jínahña ti chrókjuajọnko kícho, ¿la nkexrín chróchónta kjuachaxin nạxạ chrók'uẹtọan kixin chrók'uaxrje ti nchạkuén jínahña? Ndá jahara ndáchrora kixin janhan takítsjexián nchạkuén jínahña kjuachaxíen Beelzebú. 19 Ạndá ti xịkaha la, ¿nkexro chjéhe kjuachaxin ti sin chréhẹ ti jahara kixin tjacha sin takitsje sin nchạkuén jínahña? Jehe sin tjạkọxịn sin kixin nduáhya tjénkạyáxinra. 20 Ạndá ti kjuachaxíen Díos takítsjexián ti nchạkuén jínahña la tíha chrókónoaxinra kixin ti kjuachaxíen Díos mé ó ikui ti tjejora.

21 ’Ti ijnko chojni imá tsẹhẹ yámá chika t'ayakohen ndọe, la ti nkehe chónta la ts'itjáñahña. 22 Ạndá ti itsi ijnko nkexro ạntsí tsẹhẹ ke ti nkexro a, la tsjajọnko ti ìnché ti nchia, ndá ti tsjacha la tsakítsjehe kaín ti chika yámá ch'an la ko tsákja kaín ti nkehe siín ntiha. 23 *Ti nkexro titekakonhña ti janhan mé nínkakona sin. Ạndá ti nkexro tjinkịtsahya ti janhan mé t'inkákonhẹn ti ixrạ it'ạ —ichro ch'in Jesús.

Ti nchạkuén jínahña ikjan

(Mt. 12:43-45)

24 Ndáchro ch'in Jesús:

—Ạndá ijnko nchạkuén jínahña tsík'axrjexín ijnko chojni la ixri ti nonte xámá xritjeyá nketí tsọk'èxín. Ndá ti ó k'uitjahya nketí tsọk'èxín la tjenkạyáxin: “Tsokjan ndọna[a] k'uaxrjéxịạn.” 25 Ndá ti ó ikjan la t'ikon éxi ijnko nchia náxrjón tsjehe, tsíkótjóá. 26 Ndá sákjuikakjín í yato nchạkuén jínahña ạntsí jínahña. Ndá kaín k'uíxehen ạsén ti chojni a la ạntsí náxrjónhña kóhen ti nkexro a ke ti senó —ichro ch'in Jesús.

Ti kjuachéhẹ chaxín

27 Ndá ch'in Jesús tjenixja ch'an chronka ch'an kaín tíha ndá ijnko chojnichjin tjenkákjan ti jehe sin la itsen nixja tjan, ndáchro tjan:

—Chéhẹ ti nkexro kjuínchekokjíha la ko kjuíntak'ánkía.

28 Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe, ndáchro:

—Ạntsí chéhẹ ti nkexro tihin ti itén Díos la ko titekaon sin.

---

[a] **11:24** ***ndọna*** mi casa

11:23: Mr. 9:40.

Tjanchia sin ijnko kjuaxroan

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

29 *Ndá nchónhña chojni sítónkotsé ti itjen ch'in Jesús ndá jehe ch'an
kjuankíxin nixja ch'an, ndáchro ch'an:
—Ti chojni siín ijie la jínahña sin; tjanchia sin kixin chrókjuásian
ijnko kjuaxroan náxrjón, kjánchó tsjákoxinhña nijnko kjuaxroan; jehó ti
nkehe tsíkóhen Jonás, ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé. 30 *Ndá éxi
kóhen Jonás la kónoexín ti sin chjasin Nínive mé xikaha tsohen ti Xjeen
Díos k'óna Chojni kixin ts'ikon ti chojni siín ijie. 31 *Andá ti ñao tsitoexín
ijié chojni ti tjejó ijie, la ti tjan reina tsíkjixin nó Sur mé ts'inkatjen tjan
la tsjanchia tjan ijie kixin tsjasóte sin. Kixin jehe tjan la ikjín kjuixin
tjan kuíhin tjan ti kjuaxrexinkaon jína nixja Salomón. Andá ijie itjén
janhan la antsí chonta kjuachaxin ke Salomón. 32 *La ko ti sin chjasin
Nínive kjaxin ts'inkatjen sin ti ñao tsitoexín ijié chojni, la tsjanchia sin
ijie tsondáchro sin kixin tsjasóte ti chojni tjejó ijie kixin ti sin chjasin
Nínive la kuítohe sin ti ijié sin ti ó kuíhin sin ti itén Díos chrónka Jonás.
Andá ijie itjén janhan la antsí chonta kjuachaxin ke Jonás.

Ti xrohi t'inkaséñaxín cuerpoé chojni

(Mt. 5:15; 6:22-23)

33 *'Nijnko chojni chrókjuinchek'ákjen ijnko xrohi ndá chrókjuakima la
ko chrókjuak'ehya chrínkí ijnko ntacajón. Náhí. Noi chrókjuák'e ti xrohi
kixin ts'ikonxín chojni. 34 Ti ikonra mé yóhe éxi ijnko xrohi t'inkaséñaxín
ti cuerpo kuèntára. Andá ti jína ti ikonra la kuenté cuerpo kuèntára
tsochónta xrohi. Andá ti jínahña ti ikonra la kuenté cuerpo kuèntára la
sítie tsjak'e. 35 Chrokóxakohanra kixin jína chrók'uayakohénra ti xrohi
chontara kixin chrók'uankahya la chrók'uixitiéhya ti tjejora. 36 Andá ti
kuenté ti cuerpo kuèntára chróchónta xrohi la ko nít'o chrók'uixitiéhya
ndá chrók'uíkonra jína éxi chróchontara ijnko lámpara jína ch'e ixra.

Ch'in Jesús chrónka kixin nduáhya tjako ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

37 Andá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús, ndá ijnko fariseo chrónoéhe ch'in
Jesús kixin sátsjiko ch'an ndoe ch'an sinie sin. Andá ti ó kjuíji sin ntiha

---

11:29: Mt. 16:4; Mr. 8:12. **11:30:** Jon. 3:4. **11:31:** 1Rs. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12.
11:32: Jon. 3:5. **11:33:** Mt. 5:15; Mr. 4:21; Lc. 8:16.

la k'uíxehen sin nchia, ndá kjuák'etjaxin ch'in Jesús chjino ti itjen mesa.
38 Ndá ti fariseo la chrákon kixin k'uíkon ch'an kixin ch'in Jesús k'óntihya
itja ti ó sinie éxi kuehen sin ich'e sin, 39 kjánchó Ìnchéni ndáchro:
—Jahara chojni fariseo tjonimára ndója ti vaso la ko ti plato. Andá ti
nkaxehen asánra la síkaón kjuachee la ko kjuachjinoxíhin. 40 Jahara
lontira. ¿A noahñara kixin ti nkexro kjuích'éna ti ndója la koí nkaxehen
kjuích'éna ní? 41 Ti kaín asánra chrókjuinchekitonhénra ti chojni nóa ti
nkehe chontara la kuentéra chrókótjóára.
42 *'Nóara jahara fariseo. Jahara chjehéra Díos ijnko ite parte
kaín ti kaxroan tjiko nkehe inieni. Ndá tahyara kuentá ti nkehe jína
chrókjuich'era la ko nkexrín chrótjuehéra Díos. Jína chróchjehéra Díos
ti nkehe la ko chrók'uitjáñahñara chrókjuínkitsara kichuara.
43 'Nóara jahara fariseo. Tjinkáonra ts'ejotjaxinra ti silla tjetoan
nkaxehen ninko la ko tjinkáonra kixin jína tsonixjehe chojni ti jahara ti
ó tsoxétara sin ntia.
44 'Nóara jahara maestro tjáko ti ley la ko jahara fariseo. Ch'iyehé
asánra kixin tinkachónkira Díos. Kjánchó jahara la éxi ti tóye tsíxravá
chojni tsík'en, t'ikonhña chojni la t'atsínka sin nátaón la noehña sin
kixin tsíxravá chojni ntiha.
45 Ndá ijnko ti maestro tjako ley kjuátehe, ndáchro:
—Maestro, ti xikaha ndáchrua la, ¿á kjaxinhña jeheni t'ándaxínhíni
ní?
46 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Kjaxin nóara jahara tjákora ley. Tétuehénra chojni sich'e sin ijnko
nkehe imá ixra chrókjuachahya chojni chrókjuích'e. Andá jahara la
nijnko ndedo nchek'inkihyara kixin chrókjuínkitsara sin.
47 'Nóara jahara, ch'énara tjat'o chritaón ti tsíxravá ti sin k'uéchronka
itén Díos ósé tsík'óñá ti sin k'uaxrjeníxinra. 48 Ndá xikaha tjákoxinra
kixin nchoxon ti nkehe tsíkjich'e ti sin k'uaxrjeníxinra kixin jehe sin
k'óñá sin ti nkexro k'uéchronka itén Díos, andá jahara ch'énara tjat'o ti
tsíxravá sin.
49 'Mé xikaha ti kjuaxrexinkaon jína chrónkaxín Díos: "Janhan
tsochr'án chojni tsochronka ti itan kuéntana la ko tsochr'án chojni
tsjikjako taná. Andá ti chojni la ts'óñá nkojín ti nkexro a la ko
tsochónkíhi sin ti íso sin, ichro Díos." 50 Andá Díos mé tsjanchia ijie ti
chojni siín ijie kixin k'uitjí ijnié kaín ti sin k'uéchronka itén ch'an ndesi
ti xrankíxin k'óna chjasintajni, 51 *ndesi ti k'uitjí ijnié Abel hasta ti k'óñá
sin Zacarías, k'óñáxin sin ch'an nkosiñe ti itjen altar la ko ti ninko. Andá
Díos mé sinchekjasóte ch'an ti sin tjejó ijie kixin xikaha kjuích'e sin.

11:42: Lv. 27:30. **11:51 a:** Gn. 4:8; **b:** 2Cr. 24:20, 21.

52 'Nóara jahara maestro tjáko ti ley kixin tjinkákonhñara kixin
íso chojni tsonohe sin ti nkehe chaxín la ni jahara tjinkákonhñara
sinchexiteyára tíha la ko kjaxin titoéhyara kixin íso chojni chrókuitekaon
sin —ichro ch'in Jesús.
53 Ndá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús kaín tíha, la ti sin tjako ley la
ko ti sin fariseo mé imá kónínkaon sin ndá kjuankíxin kjuanchankíhi
sin ch'an nchónhña nkehe 54 kixin chrókjuachaxin sin ch'an kixin ách'e
nduáhya chrókjuatehe ch'an ndá chrókjuanchia sin ijie.

Ti nkehe t'ánkíxin niotja kuènté ti sin fariseo

12 1 *Andá nchónhña mil chojni tsíkónkotsé sin la hasta t'indate
kícho sin. Ndá ch'in Jesús nixjehe ti sin k'uájiko, ndáchro:
—Chrokuitekákonhñara ti nkehe nduáhya tjenkayáxin ti sin fariseo,
kixin ndáchro sin jnko nkehe jína la ókjé nkehe tjakoxin sin. 2 *Kohya
nkehe imó ijie chrókónoxínhña chr'éxin, la ko kohya nkehe tjemá ijie
chrókónoehña chojni chr'éxin. 3 Kaín ti nkehe ndáchrora ti sítie la
chr'éxin tsihin chojni ti ó nchakotjin; la ko kaín nkehe ndáchrora imó
nkaxehen nchia la chr'éxin itsen tsochronka sin chritaón nchia tsihin
kaín chojni.

Nkexro ti chróchrakohéni

(Mt. 10:28-31)

4 'Jahara chojni chóxini, chrakuenhñara ti chojni t'óñá ti cuerpo,
kixin chr'éxin la kohya nkehe tsjacha sin chrókjuit'ahara sin. 5 Kjánchó
tsotjonkara nkexro tsochrakohénra. Chrakohénra ti nkexro tsjacha ts'óñá
ti cuerpo la ko tsochr'án chojni ti siín xrohi ts'ankahya nkochríxín. Ti
nkexro a mé chrakohénra.
6 '¿Á chrókóxixinhña in'ó koxroxe yaá chichaon ntsíntsí ní? Kjánchó
Díos ts'itjáñehña nijnko ti jehe va. 7 Kjónté ti kaxihi chónta ikjára la
Díos nohe nkekjaín. Méxra chrakonhñara kixin antsí tjete sínkíra ke ti
nchónhña koxroxe.

Chróchronkani kixin tinkáchónkini Ìnchéni

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 'Ndáxrjan kixin ti nkexro tsochronka kixin tinkáchónki ti janhan
nkayakon chojni, la kjaxin ti Xjeen Díos k'óna Chojni, tsochronka kixin

---

12:1: Mt. 16:6; Mr. 8:15. **12:2:** Mr. 4:22; Lc. 8:17.

chóxin ti jehe sin, nkayakon ti sin ángel kuènté Díos. 9 Andá ti sin
sinchemá ti janhan tsondáchro kixin chonhña ti janhan nkayakon chojni,
la kjaxin janhan tsondáxrjan kixin chónhña sin nkayakon ti sin ángel
kuènté Díos.
10 *’Andá ti nkojín nkexro ts'ándaxínhin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la
naxa jína ts'itjáña ti ijié sin. Andá ti nkexro ts'ándaxínhin ti Nchakuén
Díos la xitjahya tsjìin ti ijié sin.
11 *’Ti ó tsjiko chojni ti jahara nkaxehen ti nchia xrakoexín ti sin
judío o ti tjejó ti sin t'etoan la tóxakuanhñara nkehe tsjateehéra la ko
tóxakuanhñara nkehe tsixrora 12 kixin ti ó tsonixjara la ti Nchakuén Díos
sinchexraxinkáonra nkehe tsixrora.

Ti chojni rico nduáhya tjenkayáxin

13 Ndá ijnko ti nkexro tjenkákjan ti sin tsíkónkotsé mé ndáche ti ch'in
Jesús:
—Maestro, ndáche ti kíchóni kixin tsjajon ti nkehe chrókuákjani
tsíkitohe it'éni.
14 Ndá kjuáteehe ch'in Jesús ndáchro:
—Lontira jahara. ¿Nkekuènté ch'énara juez ti janhan kixin
chrók'óxikayaha ti nkehe chrókuákjára?
15 Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:
—Chrokóxakohanra ti chontara itsjé nkehe kixin jehya ti nchónhña
nkehe chróchontara ndá kjuaxróxin chrók'uejora.
16 Ndá kjuíncheyóexin ch'in Jesús ijnko nkehe, ndáchro:
—Kjuák'e ijnko chojni chónta itsjé nkehe la ti nonteee ch'an la imá
k'óna. 17 Andá ti nkexro a kjuénkayáxin ndáchro: “¿Nkexrín chrókjuit'a
ijie kixin chontahya nketí ts'inkachjinañá ti noa?” 18 Ndá ndáchro
ch'an: “Ó nona nkehe sit'a. Ts'óxika ti t'inkachjinañá noa chonta ndá
sit'ána íjnko antsí ijié kixin ts'inkachjinañá kaín ti nkehe k'óna. 19 Ndá
tsondátjan asená: Aséni, nchónhña nkehe chóntani síchjína la tíha
tsjacha itsjé nánó. Méxra ijie tok'áha, inte, la ko it'ia”, ichro ti nkexro a.
20 Kjánchó Díos ndáche ti nkexro a: “Lontia kixin xikaha ichrua kixin ijie
tie itsi ijnko nkexro tsjanchia ti asán. Andá ti nkehe kjuásichjína la, ¿xá
nkexro ts'óna kuènté tíha?”, ichro Díos. 21 Mé xikaha tsohen ti nkexro
chónta nchónhña nkehe ntihi chjasintajni, ndá kjueyáhya ti nkehe
kuènté nkaya nkajní —ichro ch'in Jesús.

12:10: Mt. 12:32; Mr. 3:29. **12:11:** Mt. 10:19, 20; Mr. 13:11; Lc. 21:14, 15.

Díos mé t'ayakohen ti xjeen

(Mt. 6:25-34)

22 Ndá chr'éxin ndáche ch'in Jesús ti sin xriko:
—Tjonkara kixin chrókóxakuanhñara ti nkehe chrókjontera la ko ti
ika chrók'uítsara, 23 kixin antsí sínkí ti kjuachón ke ti nkehe sinieni o ti
nkehe its'ini la ko antsí sínkí ti cuerpo kuèntára ke ti ika chrók'uítsara.
24 Tsjehéra nkexrín siín ti kontálo. T'enkahya va la ko tjáhya va la
ko chóntahya va nketí ts'enkachjinañá va noa, kjánchó Díos la tjajon
nkehe sinie va. Andá jahara la antsí tjetoanra ke ti iko xritjaká. 25 ¿Á
nkojinra tjénkayáxinra kixin ti imá chrókóxakohanra ndá chrókjuachara
chrók'uankíra it'o metro ní? 26 Ndá ti xitjahya chrókjuich'era tíha, kjónté
ijnko nkehe intsí, ¿ndá nkekuènté tóxakohanra ti íso nkehe siín?
27 *'Tsjehéra nkexrín t'ánkí ti itsjo lirio, ch'ehya ixra la ko tjonhña.
La chaxín ndáxrjan kixin kjónté ti rey Salomón k'uéchónta kaín ti ika
náxrjón tsjehe kuék'inkáya la naxa kjuíncheyóehya éxi tsjehe ti itsjo a.
28 Andá ti Díos xikaha nchek'itsá kaín ti kayoa, kjónté ijie síchón la ndóye
tsoche, la xikaha tsjajon ch'an ti nkehe ts'ítsara jahara. ¿Ndá nkekuènté
naxa chaxínhña titekákonhñara Díos? 29 Méxra chrókóxakuanhñara
nkehe sintera o nkehe its'ira. 30 Kixin ti chojni chónhña Díos la xritjeyá
sin kaín tíha, kjánchó It'ára itjen nkaya nkajní la ó nohe kaín ti nkehe
tichánxihanra. 31 Méxra sao chrókjuéyára ti kjuachaxin kuènté Díos, ndá
jehe ch'an tsjajon ch'an kaín ti nkehe tichánxihanra.

Ti nkehe tjete siín nkaya nkajní

(Mt. 6:19-21)

32 'Chrakonhñara jahara kolélo kuéntana. Kjónté tsjéhyara la It'ára
tóxríhin tsotjáhara ti kjuachaxin kuènté ch'an. 33 Nchekjira ti nkehe
chontara la chjehéra ti sin chóntahya. Andá ti xikaha la tsontaxinhña
ti tjoa t'inka chichakoanra kixin ti nkehe tjete siín nkaya nkajní la
tsjejehya la ko ntiha la kohya xíchee la ko ts'ínhña ikué. 34 Kixin ti nketí
chontara ti nkehe tjete la ntiha tsjak'e ti asánra.

Ticháxin listo chrók'uejóchóheni

35 *'Ticháxin listo ts'ejochonhénra la ko tsjak'eche ti xrohi kuèntára.
36 *Chrok'ónara éxi ti chojni ch'exín ixra tjechóhen kixin tsokjan ti
làmoé tsíkji jnko kia tsíkótehe chojni kixin ti ó itsi la ts'èya, la tjoka

---

12:27: 1Rs. 10:4-7; 2Cr. 9:3-6. **12:35:** Mt. 25:1-13. **12:36:** Mr. 13:34-36.

tsakitjehe sin ti puerta. 37 Díos sincheñao ti sin ich'e ixra ti ó tsokjan ti
lamo la ts'ikon kixin naxa tjejótsjehe sin. Chaxín ndáxrjan kixin ti lamo
la ts'etoan ch'an kixin ts'ejótjaxin sin ti itjen mesa ndá jehe ch'an tsjajon
ch'an nkehe sinie sin. 38 Kjónté chrókui ti lamo k'axrotjen o nandóye la
chrók'uikon ch'an kixin naxa tjejótsjehe sin la xikaha antsí tsochéhe sin.
39 *Chrokónohara tíhi kixin ti chrókónohe ti ìnché nchia nke hora chrókui
jnko xíchee la chrókjuak'etsjehe la chrókuítoehya kixin chrók'uixehen ti
xíchee la chrókueé. 40 Méxra jahara kjaxinra chrók'uejotsjehera kixin
noahñara nke hora itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni.

Ti nkexro jína ich'e ixra

(Mt. 24:45-51)

41 Andá ch'in Pedro ndáchro:
—Ìnchéni, ¿á jehóni kjuincheyóexián ti nkehe ndáchrua ní o kaín chojni?
42 Ndá ndáchro Ìnchéni:
—Ti nkexro t'etoan tóhen ixra la jína t'etoan la ti lamo ts'etoan kixin
ts'ayakohen ch'an ti chojni siín ti nchia la tsjajon ch'an nkehe sinie sin
chjintii hora. 43 Díos sincheñao ti nkexro a ti ó itsi ti lamo la ts'ikon kixin
chaxín tjech'e ch'an ixra. 44 Chaxín ndáxrjan kixin ti lamo la tsochjéhe
ch'an kaín ti ixra chónta ch'an ts'etoan ti nkexro a. 45 Andá ti nkexro
ich'e ixra tsjenkayáxin kixin tjokahya tsokjan ti làmoé, ndá tsjankíxin
tsjajonko ti íso chojni ich'e xra, ti chojnindoa la ko ti chojnichjin, la
sinie la ko its'i la ko tsokoan. 46 Andá ti ñao tjenkayáxinhña ti nkexro a
la ko ti hora noehña ch'an la tsokjan ti lamo. La ti lamo la sinchekjasóte
ch'an ti nkexro kjuínchexiteyáhya la ts'etoan ch'an sátsji ti nkexro a
tsjasóteko ti sin titekakonhña.
47 'Andá ti nkexro nohe ti nkehe tjinkaon ti làmoé la tóxakuenhña
la titekakonhña kjuinchexiteyá ti nkehe tjinkaon ti lamo la mé imá
tsjasóte ch'an ts'ekon ch'an. 48 Andá ti nkexro noehña ti nkehe tjinkaon
ti làmoé ndá ich'e nkehe nduáhya la kanhñó tsjasóte. Kixin ti nkexro
k'uáyéhe nchónhña nkehe la antsí itsjé ixra ts'áyéhe la ko antsí itsjé ixra
tsoxranchehe ti nkexro k'uáyéhe itsjé.

Nkokoahya tsjenkayáxin chojni

(Mt. 10:34-36)

49 'Janhan k'uinka kixin sintak'ákjen xrohi ti chjasintajni. La
tjinkaoan kixin ó chrókjuak'ek'akjen ti xrohi, Kjánchó naxa náhí.

12:39: Mt. 24:43, 44.

50 *Ticháxin nchónhña tsona tsjasótena. Tóxakona tsoxiteyájia kaín
tíha. 51 ¿Á tjénkayáxinra kixin k'uinkakian kjuaxróxin ti chjasintajni
ní? Náhí. K'uinka kixin nkokoahya tsjenkayáxin chojni. 52 Kixin ndesi
ijie la ti sin naxa kjéhya la nkokoahya tsjenkayáxin sin. Iní chojni
tsonínkakohen ti yaá. Ti yaá chojni la tsonínkakohen ti iní. 53 *Ti it'é
xjan la tsonínkakohen ti xjeen ndoa, la ti xjan ndoa tsonínkakohen
ti it'é. Ti ìñé xjan la tsonínkakohen ti xjeen chjin, la ti xjan chjin la
tsonínkakohen ti ìñé. Ti ich'ee sin la tsonínkakohen ti tikíntee la ti
tikínta la tsonínkakohen ti ich'ee.

Ti nkehe chrónkaxín nkehe tsohen

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

54 Kjaxin ndáche Ch'in Jesús kaín ti chojni tjejó ntiha:
—Ti ó t'ikonra t'àya tji ti tjiatóxin ñao, la ndáchrora kixin ts'aniá
ichrin, ndá xikaha tóhen. 55 La xikaha ti ó chjéhe xrintoo tjixin nó sur la
ndáchrora kixin tsosóa, ndá xikaha tóhen. 56 Jahara chojni nkojinxónhña
tjénkayáxin. Nohara tjénkayáxinra nkexrín tsohen nkajní la ko
chjasintajni. ¿Ndá nkexrín tiénxinhñara ti nkehe sítóhen ti tjejora ijie?

Kjuaxróxin chrók'uejókoni ti sin nínkakohen ti jeheni

(Mt. 5:25-26)

57 '¿Nkekuènté tjéyáhyara ti nkehe jína chrókjuich'era? 58 Ti nkojín
nkexro tjanchia ijiee chrókjuiko ti jahara nkayakon ti sin t'etoan la ícha
jína ntia ó chrókjóxinra ti nkexro a kixin tsoyóxin ti kjuanínkaon kixin
sátsjikoáhyara ch'an ti itjen juez, kixin ti juez ts'etoan kixin sátsjikoára ti
sin comandante, andá ti comandante chróchr'axahanra ndoechjiso. 59 La
tjonkara kixin ts'axrjéxinhñara ntiha hasta tsjènkara kaín ti chichaon
chontara.

Tjinkia ti nkehe tjenkayáxian o tsjasótia

13 1 Andá ti ñao a, la iso sin k'uejó ntiha chenka sin Jesús nkexrín
kjuích'e Pilato k'uetoan its'en iso chojni tsíkjixin Galilea la
kónkojiéko ti ijnié sin ti ijnié ti iko t'óñá sin chjéxin sin kjuasáya Díos.
2 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á tjénkayáxinra kixin xikaha kóhen ti sin tsíkjixin Galilea kixin antsí
chónta sin ijiee ke ti íso sin chjasén ntiha ní? 3 Ndáxrjan kixin kjá náhí. Andá

12:50: Mr. 10:38. **12:53:** Mi. 7:6.

jahara ti tsjínkíhyara ti tjénkạyáxinra la kaínra xịkaha its'enra. 4 Ạndá ti
dieciocho sin ik'uén ti ó k'ọyạ ti torre siloé la, ¿á tjénkạyáxinra kixin ạntsí
chónta ijiẹ ke ti íso sin tjejó Jerusalén ní? 5 Chaxín ndáxrjạn kixin náhí.
Ạndá ti jahara tsjínkíhyara ti tjénkạyáxinra la kaínra xịkaha ts'itjáñara.

Éxi ti inta t'ónahña to higo

6 Kjạxin kjuíncheyóẹxin ch'in Jesús jnko nkehe ndáchro:
—Ijnko chojni chónta ijnko inta t'óna to higo nọntẹe la sákjuitsjehe á
k'óna ti ito. Ạndá ti ó kjuíji ntiha ndá tsjehe la k'uitjahya ninkehó. 7 Ndá
ndáche ti nkexro t'ayakohen ti nonte: "Ó tji iní nánó t'inkatsjahạ ti inta i la
k'uitjáhya ninkehó to higo. T'óchrínjña ti inta kixin tsoxehẹ ti nonte." 8 Ạndá
ti nkexro a ndáchro: "Titọhé ijie nánó ó ndá janhan sịntantáhạ inche la ko
tsotjahá nchekatjehe[a] 9 la ách'e ts'óna ito. Ạndá ti náhí la jína ts'ochrínjña."

Ijnko tjan níhi kuitọhe jína ti ñạo tọk'éhe chojni

10 Ndá ijnko ñạo tọk'éhe chojni la Ch'in Jesús kjuák'e ijnko nchia
xrakuẹxin ti sin judío la kjuako. 11 Ndá ntiha itjen ijnko chojnichjin níhi
chónta nchạkuén jínahña la ó dieciocho nánó kjuíncheníhi ti jehe tjan,
tjesékoá tjan, xitjahya xrentoá tjan. 12 Ạndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin
xịkaha itjen ti chojni chjin la k'uéyẹhẹ ch'an tjan ndáchro ch'an:
—Ó kjuìihan ti ichin chonta.
13 Ndá ch'in Jesús kjuak'etja tja tjan a, la tuénxín xrentoá tjan la
chjéhe tjan Díos kjuasáya. 14 *Ạndá ti nkexro t'ẹtọan kuènté nịnko la
kónínkaon kixin ch'in Jesús kjuínchekitọhe jína ijnko chojni ti ñạo
tọk'éhe sin, la ndáche ti chojni tjejó ntiha:
—Siín injon ñạo jína tóhen ixrạ, chrók'uinkara chrókuítọhara jína la
jehya ti ñạo tọk'éheni.
15 Ạndá Ìnchéni kjuátẹhe, ndáchro:
—Jahara nkojinxónhña tjénkạyáxinra. ¿Á tjásindankéhyara ti
koxịntạara ọ ti kolóchọara tjikọara va it'i va ìntạ ti ñạo tọk'éheni ní?
16 Ạndá ti tjan í tsík'axrjeníxin Abraham la ó chónta dieciocho nánó
tsíkjinchenteto ti Jínahña la, ¿á jehya jína chrókjuásintạnkạ ti nkehe
tsíkóntetoxín tjan ti ñạo tọk'éheni ní?
17 Ndá xịkaha ichro Jesús la kaín ti sin kónínkaon la kósuéhẹ sin. La
kaín ti chojni tjejó ntiha la chéhẹ sin k'uíkon sin kaín ti kjuaxroan ijié
kjuạkọxịn ch'in Jesús.

---

[a] **13:8** ***nchekatjehe*** abono

13:14: Ex. 20:9, 10; Dt. 5:13, 14.

Ti itje mostaza

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—¿Nkehe tóyóhe̱ ti kjuachaxin t'e̱to̱axín Díos la ko nkehe jína
chrókjui̱ntayóa̱xian? 19 Éxi ijnko itje mostaza tsík'e̱nka̱xin ijnko chojni
no̱nte̱e. La ti ó ts'aña la ts'ánkí nte̱to la ts'óna ijnko inta ijié. A̱ndá ti
koxroxe xritjaká mé itsi va sich'éna va ka̱ké va chrík'á ti inta.

Ti nkehe t'ánkíxin nio̱tja̱

(Mt. 13:33)

20 Ndá ndáchro ch'in Jesús ínaá:
—¿Nkehe chrókjui̱ntayóa̱xian ti kjuachaxin t'e̱to̱axín Díos? 21 Tíha la
éxi ti nkehe nchek'ánkí nio̱tja̱ kjuinkíkjaxín ijnko chojnichjin iní medida
harina. Landá ti ich'o la k'uánkí.

Ti puerta tekahya

(Mt. 7:13-14, 21-23)

22 K'uatsínka ch'in Jesús kaín chjasin ihyé la ko kaín chjasin ntsíntsí
nkákjako ti itan jína kixin ó sátsji̱ ch'an chjasin Jerusalén. 23 A̱ndá ijnko
nkexro kjuanchankí:
—Ìnchéni, ¿á isokoá ti sin tsaá ní?
Ndá ch'in Jesús kjuáte̱he, ndáchro:
24 —Tóxakohanra t'ixe̱énxinra ti puerta tjekahya kixin nchónhña
chojni tjinkaon sin chrók'uixehen sin, kjánchó tsjachahya sin. 25 Ti ó
ts'ikjehe̱ ìnché ti nchia ti puerta, ndá jahara ts'ejora ndója ts'èyara
ts'inkara ti puerta tsondáchrora: “Jaha itjen nkaxehen, taki̱tjehé
nchia”, tsixrora. Kjánchó ti ìnché nchia tsjate̱he tsondáchro: “Nónahña
nketí k'uinkaxínra jahara”, tsixro ch'an. 26 Ndá jahara tsjankíxinra
tsondáchrora: “Kjonieni la ko k'uikaoni nkoko̱a ti jaha la ko kjuák'e
kjuàkua ti nti̱a chjaséni”, tsixrora. 27 *Kjánchó ti ìnché nchia la
tsondáchro: “Chaxín ndáxrja̱n kixin chónhña nkexro ti jahara. Sátsjixinra
ntihi jahara chojni kjuích'e ti nkehe jínahña.” 28 *Ndá ntiha tso̱tsja̱nkara
la ko sintetaónra ñénora ti ó ts'ikonra Abraham, Isaac, Jacob la ko kaín
ti sin k'uéchronka itén Díos ts'ejó sin ti itjen Díos t'e̱to̱an, ndá jahara
la ts'axrjéxinra ntiha. 29 Kixin tsji̱xi̱n chojni nó tji̱to̱xi̱n ña̱o la ko nó
tjiátóxin ña̱o la ko nó norte la ko nó sur la ts'ejótja̱xi̱n sin ti itjen Díos

---

13:27: Sal. 6:8. **13:28:** Mt. 22:13; 25:30. **13:28:** Mt. 8:11, 12.

t'ẹtọan la sinie sin. 30 *Ạndá iso ti sin kanhñó tjetoan ijie la ạntsí ts'ẹtọan
sin, ạndá ti sin imá t'ẹtọan ijie la ti ñạo a la ts'ítuehen sin.

T'ává ch'in Jesús

(Mt. 23:37-39)

31 Ạndá ti ñạo a la ikui iso ti sin fariseo la ndáche sin ch'in Jesús:
—Sátjixian ntihi kixin ti rey Herodes la tjinkaon ts'óñá ti jaha.
32 Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe, ndáchro:
—Sátjira chenkara ti nkexro jínahña: "Ijie la ko ndóye tsakítsje
nchạkuén jínahña chónta chojni la ko sịntakitọhạ chojni níhi jína la
níxin ñạo la tsjixìna ti ixrạ kuéntạna." 33 Kjánchó ticháxịn kixin nạxạ
sátjia ijie la ko ndóye la ko ti ñạo chr'éxịn kixin nijnko nkexro chrónka
itén Díos t'enxín ndója ti chjasin Jerusalén.
34 'Jerusalén, Jerusalén. Jaha t'oñá ti nkexro tjako itén Díos la
tjatexian ixrọ ti sin ichr'án Díos ikui chrókjuinkịtsa. Itsjé vece tjínkạoan
chrókónkotséra la chrók'uayakohanra éxi ijnko kochíká t'ayakohen ti
xjẹen chrínkí kạñẹñẹe, kjánchó jahara la tjinkákonhñara. 35 *Chrókónoha
kixin Díos la tsítọhe ti jahara la ts'ikonhñara ti janhan hasta ti ñạo
tsondáchrora: "Jína ti nkexro kuịxịn kjuachaxin ihnịé Ìnchéni Díos."

Kuitọhe jína ijnko nkexro tsík'atjoyé kuenté

14 1 Ạndá ti ñạo tọk'éhe sin sákjuí ch'in Jesús ndọe ijnko fariseo
t'ẹtọan kixin ntiha sinieko ch'an sin. Ndá ti íso sin la tsjehe sin
nkehe sich'e ch'an. 2 Ndá ntiha chok'èxín[a] ti itjen ch'an mé itjen ijnko
chojni tsík'atjoyé kuenté. 3 Ndá ch'in Jesús kjuanchankíhi ti sin tjako ley
la ko ti sin fariseo, ndáchro:
—¿Ạ siín kjuachaxin sinchekitọheni jína ijnko chojni níhi ti ñạo
tọk'éheni ní, ọ náhí?
4 Kjánchó jehe sin la tání sin. Ạndá ch'in Jesús sákjuíko ti sịníhi la
kjuínchekitọhe ch'an jína la k'uẹtọan ch'an kixin sátsji ti nkexro a.
5 *Ndá chr'éxịn ndáche ch'in Jesús ti sin fariseo:
—Ti nkojinra chontara kolócho ọ koxinta la ti chrókuitsinkahya va
tóyẹ la, ¿á senóhña chrókuakítsjetaónra va kjónté ti ñạo tọk'éheni ní?
—ichro ch'an.
6 Ndá jehe sin la ninkehó kjuátẹhya sin.

---

[a] **14:2** ***chok'èxín*** frente, delante de él, en frente

13:30: Mt. 19:30; 20:16; Mr. 10:31. **13:35:** Sal. 118:26. **14:5:** Mt. 12:11.

Ti sin tsík'eyẹhẹ sin itsji kia tsíkótẹhe chojni

7 Ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin ti sin tsíkóchjina ti kia la kjueyá sin
ti silla ạntsí tjetoan ts'ejótjạxịn sin chjina ti mesa ndá kjuíncheyóẹxin
ch'an, ndáchro ch'an:
8 *—Ti nkojín nkexro ts'eyahára ijnko kia tsọtẹhe chojni la tjéyáhyara
ti silla ạntsí tjetoan; ti náhí la itsi nkojín nkexro ạntsí tjetoan 9 ndá ti ó
itsi nkexro k'uéyạhára yóíra la tsondáchro kixin ts'inkatjẹnxian ntiha
kixin tsjak'e ti nkexro a. Ndá jahara la tsọsuáhara sátsjira tsjak'etjạxian
ti silla kjuixixín. 10 Méxrạ ti ó ts'eyahára sin ijnko kia la ícha jína
chrókjuak'etjạxian ti silla tjetuanhña, kixin ti ó chrókui ti nkexro
k'uéyạhara la tsondáchro: "T'atsínka tjak'étjạxian ti silla ạntsí tjetoan."
Ndá xịkaha tsjikosáyahara sin nkayakon kaín ti sin ts'ejótjạxịn ntiha.
11 *Kixin kaín ti nkexro nchejié ạsén tjinkaon ạntsí ts'ẹtọan la chr'éxịn
ts'ítuehen sin. Ạndá ti nkexro nchejiéhya ạsén k'uétjetoanhña la ạntsí
ts'ẹtọan.
12 Kjạxin ndáche ch'an ti nkexro tsíkjasin kia:
—Ti ó tsjásian jnko kia la t'éyẹhya ti sin choxián, ni ti sin kichua ọ ti
sin nạxạ kjéhya ọ ti sin rico tjejó chjino ndọa, kixin chr'éxịn la tsjasin sin
ijnko kia ndá ts'eyahá la ti xịkahó la ó kjuixin kjạnhán ti ixrạ. 13 Ícha jína
chrók'ueyẹhé ti sin nóa la ko ti sin tsíxénká tọté la ko ti sin xitjahya itji
la ko ti sin t'ikonhña. 14 Ndá ạntsí chrókócháha kixin jehe sin la xitjahya
tsokjanhan sin ti xrạ. Ạndá ti ó tsoxechón ti sin jína la Díos mé tsjẹnkạha
ch'an kixin kjuínkịtsa ti jehe sin.

Ch'in Jesús kjuíncheyóẹxin éxi ijnko kia ijié

15 Ạndá kuíhin ijnko ti sin tjejótjạxịn chjino ti mesa, la ndáche ch'in
Jesús:
—Díos sincheñao ti sin sinie ti kia ijié ts'ixin nkaya nkạjní, ti itjen
Díos t'ẹtọan.
16 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ijnko chojni kjuasin ijnko kia ijié, ijnko kójín la k'uéyẹhẹ nchónhña
chojni itsi ti kia a. 17 Ạndá ti ó kuichjina ti hora sinie sin, ndá jehe
ch'an k'uẹtuẹhen ch'an ijnko chojni ch'exín ixrạ tsjichenka kaín ti sin
ó tsík'eyẹhẹ ch'an kixin chrókóchjina sin kixin ó síchóhen ti nkehe
sinie sin. 18 Ndá kaín sin kjuankíxin sin kjuaxin[a] sin nkehe, ndáchro
sin kixin xitjahya tsji sin ti kia. Ti chojni sạoxín kjuitsjehe ti nkexro

---

[a] **14:18** ***kjuaxin*** excusarse

14:8: Pr. 25:6, 7. **14:11:** Mt. 23:12; Lc. 18:14.

la ndáchro: “Nandá k'uenani ijnko nonte la ticháxin tsitsjeheni, méxra xitjahya tsjijini, chrónòani kixin chrókónínkakonhña, ichro ch'an.”
19 Ndá ti íjnko nkexro la ndáchro: “Nandá k'uenani in'ó yunta koxinta,
la ticháxin tsotsjeheni á jína ich'e va ixra, méxra chenka ch'an kixin
chrókónínkakonhña ch'an.” 20 Ndá ti íjnko nkexro la ndáchro: “Nandá
kóteheni, méxra xitjahya tsjijini.” 21 Ndá ti ó kjan ti nkexro ich'e ixra la
chenka ti làmoé kaín ti nkehe ichro sin. Andá ti lamo la imá kónínkaon
la ndáche ti nkexro ch'exín ixra: “Tjoka sátjia kaín ntia ti chjasin i la
tsjikoa ntihi kaín ti sin nóa la ko ti sin tsíxénká toté la ko ti sin xitjahya
tji la ko ti sin t'ikonhña.” 22 Ndá chr'éxin ikjan ti nkexro ch'exín ixra
la ndáchro: “Ó kjuínchexiteyáni éxi ti kuétoan la naxa xranka itsi íso
chojni.” 23 Ndá ti lamo la ndáche ti nkexro ch'exín ixra: “Sátjia ti ntia
ijié la ko kaín ti ntia ntsíntsí la tétuehén kaín ti chojni ts'itjá kixin
chrókui sin ti nchia kuéntana 24 kixin nijnko ti sin k'ueyaha senó la ni
tsotsjexínhña[a] sin ti nkehe ichján ti kia í”, mé xikaha kjuako ch'in Jesús.

Ixra tsochréheni Cristo

25 Nchónhña chojni nkáchréhe sin ch'in Jesús, ndá jehe ch'an
kuinkátjíá ch'an la ndáchro ch'an:
26 *—Ti nkojín nkexro tjinkaon tsochréhe ti janhan la ticháxin antsí
tsotjuehe sin ti janhan ke ti it'é sin, o ìñé sin o ichjién sin o xjeen sin o
kícho sin ndoa o kícho sin chjin la ko kanhñó chrótjuehé sin asén sin,
andá ti náhí la xitjahya ts'óna discípulo kuéntana. 27 *La ko ti nkexro
tsamáhña ti ntacruz kuènté ndá tsochréhe ti janhan la xitjahya ts'óna
discípulo kuéntana. 28 Kixin xá nkexro ti sich'éna ijnko tjat'o nteto, ¿la
senóhña tjenkayáxin nkekjaín chichaon tsicháxin la ko tsjehé á nchoxon
chrókjuixixín chrók'ónaxín ti tjat'o? 29 Kixin ti tsjankíxin sin sich'éna
sin ti tjat'o ndá chr'éxin xitjahya tsjindaxín ti ixra, ndá kaín chojni
ts'ikon sin la tsjano sin 30 la tsondáchro sin: “Ti nkexro a la kjuankíxin
kjuich'éna jnko nchia, ndá ijie xitjahya sinchekjindaxin ch'an.” 31 O xá
nkojín rey t'etoan tsjajonko íjnko rey senóhña tjenkayáxin jína kixin
ti ite mil soldado ó chónta la, ¿á chrókjuacha chrókjuajonko ti ikán
mil soldado chónta ti íjnko nkexro t'etoan? 32 Andá ti chrókjuachahya
chrókjuajonko ti íjnko rey, ndá naxa ikjín itjen la ícha jína chróchr'an
ijnko nkexro tsochronòa kixin chrók'uixinhña ti kjuanínkaon a. 33 Mé
xikaha nkojínra ti tsitoéhyara kaín ti nkehe tjénkayáxinra la xitjahya
ts'óna discípulo kuéntana.

---

[a] **14:24** ***tsotsjexínhña*** probarán, probar la comida

14:26: Mt. 10:37. **14:27:** Mt. 10:38; 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23.

Ti xíjnta tsík'ánkehe

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

34 ’Méxra jína ti xíjnta, kjánchó ti chrók'uaxrjehe ti ijní chónta la
xitjahya chrókójní ínaá. 35 Ndá ti xikaha la ni ti inche xitjahya tsjiko ni
tsitjínkíhi ti inta t'óna ito jehó ts'itjí ndója. Ti nkexro tjinkaon tsihin la
chrókuihin jína kaín tíhi —ichro ch'in Jesús.

Kjuíncheyóexin ch'in Jesús éxi ijnko kolélo tsík'itjáña

(Mt. 18:10-14)

15 1 *Kaín ti sin nchekjènki la ko ti sin chónta nchónhña ijie
kóchjinehe sin ch'in Jesús kixin tjinkaon sin chrókuihin sin ti
nkehe tjechronka ch'an. 2 Ndá ti sin fariseo la ko ti sin tjako ley mé
kjuankíxin sin kjonta sin ch'in Jesús ndáchro sin:
—Ti nkexro i, la t'iton ti chojni chónta nchónhña ijie la ko nieko.
3 Ndá ch'in Jesús kjuíncheyóexin jnko nkehe, ndáchro:
4 —Ti nkojínra, chontara ciento kolélo ndá chrók'uitjáña ijnko va la,
¿á chrókuitoéhyara ti noventa y nueve va a nteje, ndá sáchrókjuikjéyára
ti iko tsík'itjáña hasta chrók'uitjára va? 5 Ndá ti ó ts'itjára va ndá tsamára
va la tsochára. 6 Ndá ti ó tsokjanra ndoara ndá ts'eyehéra kaín ti sin
choxínra itjóra jína la ko ti sin chjinaxón ndoara ndá tsondáchera sin:
“Tsochéheni ijie kixin ó k'uitjá ti kolélo k'uitjáña.” 7 Chaxín ndáxrjan
kixin antsí tsochéhe kaín ti sin tjejó nkaya nkajní ti ijnko chojni tsokjan
tsochréhe Díos ke ti noventa y nueve chojni jína tjejó ticháxinhña tsjinkí
ti nkehe tjenkayáxin.

Éxi ti chichaon k'uitjáña

8 ’Ti jnko chojnichjin chónta ite chichaon, ndá ti chrókjuinchek'itjáña
tjan ijnko ti chichaon a la, ¿á chrókjuinchek'ákjenhña tjan xrohi la
chrók'uájón tjan ti nchia hasta chrók'uitja tjan ti chichaon ní? 9 Andá ti
ó ts'itja tjan la ts'éyehe tjan kaín ti chojnichjin jína itjo tjan la ko ti
sin chjinaxón ndoe tjan la tsondáche tjan sin: “Tsochéheni ijie kixin ó
k'uitjani ti chichaon kjuínchek'itjáñani.” 10 Mé xikaha ndáxrjan kixin
imá tsochéhe kaín ti sin ángel kuènté Díos ti ijnko chojni tsítohe kaín ti
ijie tjasin.

15:1: Lc. 5:29, 30.

Éxi ti ixjan sákjuichroe kjuínchexéhen chichaon

11 Kja̱xin ndáchro ch'in Jesús:
—Ijnko nkexro chónta yaá xjan, 12 la ti xjan tsoyo ndáche ti
it'é: "It'éni, chje̱héni kaín ti nkehe tónheni tókan." A̱ndá ti it'é sin
kóchrít'o̱he ti nkehe chónta. A̱ndá ti nkexro tsoyo k'uáyéhe̱ ti nkehe
tóhen tókan. 13 A̱ndá kanhñó itsjé ña̱o la ti ixjan tsoyo kjuínchekji
kaín ti nkehe k'uáyéhe̱, la sákjuíko ti chichaon ókjé chjasin ikjín. La
ntiha kjuínchexéhen kaín ti chichaon chónta kixin jehya jína kjuích'e.
14 A̱ndá ti ó kjuixin kjuéje̱he ti chichaon ndá kókjinta ti chjasin ntiha la
kohya nkehe sinie sin. Ndá jehe ch'an kjuankíxin t'enxín ch'an kjinta.
15 Ndá sákjuikjeyá ch'an ixra̱ sich'e ch'an. Ndá ti chjasin a mé itjen
ijnko nkexro kjuanchehe ch'an ixra̱. Ndá ti nkexro a kjuajon ixra̱ ndá
k'ue̱to̱an kixin sátsji ch'an no̱nte̱e ti nkexro a kixin ntiha ts'ayakohen
ch'an kochíno. 16 Ndá jehe ch'an la t'enxín ch'an kjinta la tjinkaon ch'an
chrókjonie ch'an ti nkehe inie ti kochíno kixin ninkexró tjejó ntiha
chrohya tsjajon nkehe sinie ch'an. 17 Ndá kjuák'e kjuénka̱yáxin ch'an:
"Nchónhña chojni siín ndo̱e T'aná ich'e sin ixra̱ la chónta sin nkehe sinie
sin. Ndá janhan tjét'énxi̱a̱n kjinta ntihi. 18 Méxra̱ ijie la tsokjan ti itjen
T'aná la tsondáxrja̱n: It'éni, kjuasini ijie̱, kuitekakuenhñani It'éni itjen
nkaya nka̱jní la ko kuitekakuanhñani ti jaha. 19 Tósuéhe̱ni tsondáchrua
kixin xja̱an ti jeheni. Ch'énani éxi ijnko chojni t'aha ixra̱." 20 Ndá kuákja
ch'an nti̱a la sákjuí ch'an ti ndo̱e it'é ch'an.
'A̱ndá kjónté na̱xa̱ ikjín ikui ch'an la ti it'é ch'an la ó tsík'ikon
la imá kui̱konoéhe̱ ti xje̱en. Ndá kuinká ti it'é ch'an kjuíxihin nti̱a ti
jehe ch'an la kjóa ch'an la ko kjonieko ch'an kochíto. 21 Ndá ti xje̱en
ch'an la ndáchro: "It'éni kjuasini ijie̱, kuitekakuenhñani Díos la ko
kuitekakuanhñani ti jaha. Tósuéhe̱ni tsondáchrua kixin xja̱an ti jeheni."
22 A̱ndá ti it'é ch'an la k'uéye̱he̱ ti sin ch'exín ixra̱ la ndáchro ch'an:
"Xrákoara ti ika a̱ntsí jína nchek'inkáyara ti xja̱na la ko tjak'énka̱yara
ndedo itja ch'an ijnko koch'a̱ninko la ko nchekjankara ch'an to̱tjo̱a̱. 23 La
tjikákjínra ti koxintáxjan a̱ntsí tsa̱nka̱ la t'oñára va kixin siniekoni ti
xja̱na i, tsjasihini ch'an kia. 24 Kixin ti xja̱na i la éxi ó tsík'en ch'an ndá
ijie éxi ó xechón ch'an, tsík'itjáña ch'an ndá ijie ó kónoxín ch'an ínaá."
Ndá kjuankíxin sin kjuasin sin kia.
25 'A̱ndá ti xjan sa̱o la tjech'e ixra̱ ti nonte. A̱ndá ti ó ikjan ch'an la
ó ikui ch'an chjinaxón nchia la kuíhin ch'an siín isón la ko ité sin.
26 Ndá k'uéye̱he̱ ch'an ijnko nkexro ch'exín ixra̱ la kjuanchankí ch'an
nkekuènté siín ti kia. 27 Ndá ti nkexro a la ndáchro: "Ti kichua la ó
ikjan. Ndá it'á k'ue̱to̱an ik'uén ti koxintáxjan a̱ntsí tsa̱nka̱ kixin jína
xíkjan ch'an." 28 A̱ndá ti xjan sa̱o la kónínkaon la chrohya k'uíxehen

ti nchia. Andá k'uaxrjexín nchia ti it'é ch'an la chrónòa ch'an kixin chrók'uixehen xjan nchia. 29 Kjánchó jehe ch'an kjuátehe ch'an ndáchro ch'an: “Nchónhña nánó t'ahá ixra, la nkochríxín kuitekakohani kaín ti nkehe kuétoan, kjánchó kjuájonhña nijnko kotèntso chrókjoniekoni ti sin chóxini. 30 Andá ijie ikjan ti xjaan i kjuínchek'itjáña ch'an kaín ti nkehe chjehé ch'an, kjuasikoxin ch'an ijie chojnichjin. Ndá ijie ikjan ch'an la, ¿naxa t'oñá ti koxintáxjan tsankа sinie ch'an ni?”, ichro ti ch'in sao. 31 Ndá ndáchro ti it'é ch'an: “Xjeeni, jaha la xráxín tjejóko kíchóni ntihi. Kaín nkehe kuéntana la kuèntá kjaxin. ¿Nkekuènté nínkaoan? 32 Andá ijie la ticháxin tsjasihini kia ti kichua la tsochéheni kixin ikjan ch'an kixin éxi tsík'en ch'an ndá ijie la ó tsíxechón ch'an, tsík'itjáña ch'an ndá ijie la kónoxín ch'an ínaá.”

Éxi ti nkexro kjuích'ehya ixra jína

16 1 Kjaxin ndáche ch'in Jesús ti sin k'uájiko:
—Kjuák'e ijnko lamo rico mé kóchónta ijnko nkexro ch'exín ixra chjéhe kjuachaxin kixin ts'etoan kaín ti ixra tsohen. Ndá ikui ijnko chojni chenka ti lamo: “Ti nkexro t'etoan la nchexéhén ch'an ti chichakoan.” 2 Ndá ti lamo k'uéyehe ti nkexro ch'exín ixra la ndáche: “¿Á chaxín ich'e éxi kuihan chrónka sin ní? Ijie tsjánjua kuentá ti ixra kjuich'e kixin í sich'ehya ixra tsétoan ntihi”, ichro ti lamo. 3 Andá ti nkexro t'etoan tóhen ixra la kjuénkayáxin: “¿Nkehe chrókjuit'a ijie kixin ti lamo la í tsjajonhña ixra sit'a? Janhan la xitjahya sit'a ixra nontee chojni la ko tósuàna chrókjuanchak'a nkehe. 4 Ó nona nkehe sit'a kixin tsochonta nkexro tsjajon kjuachaxin tsjak'é ndoe ti í tsochontahya ixra sit'a.” 5 Ndá k'uéyehe ch'an nkojnko ti sin síkéhe ti làmoé ch'an. Ndá ti nkexro sao ikui la kjuanchankí ti nkexro t'etoan: “¿Nkekjaín sikéhé lamoéni?” 6 Andá ti chojni la ndáchro: “Síkáni ijnko ciento ntabarril aceite.” Andá ti nkexro t'etoan la ndáchro: “Ntihi itjen ti xroon sínixín kixin síkán. Tjoka tjak'e nonte la ténixian kixin cincuenta ó síkán.” 7 Ndá chr'éxin kjuanchankíhi ch'an íjnko nkexro: “Andá jaha, ¿nkekjaín síká?” Ndá ti nkexro la ndáchro: “Ijnko ciento medida noatrigo.” Ndá ndáchro ti nkexro t'etoan: “Ti xikaha la ntihi itjen ti xroon tjenixín ti síkán. Ijie la ténixian kixin ochenta ó síkán.” 8 Andá ti lamo kjuátsoan kixin kjónté jehya ixra jína kjuích'e ti nkexro a la nohe nkehe kjuích'e, kixin antsí nohe nkexrín nixjehe íso chojni kjónté kjuích'ia. Mé xikaha ti sin chonhña Díos la antsí nohe sin nixjehe sin íso chojni, ke ti nkexro ixri ti t'inkaséña; noehña sin nkexrín tsonixjehe sin íso chojni ti nkehe jína.
9 ’Janhan la tétuahanra kixin chrókuichánxihanra ti chichaon siín chjasintajni kixin tsjínkitsara chojni kixin ndá itsjora sin jína, kjónté

kanhñó jína ti chichaon. Andá ti ó tsjeje kaín ti chichaon, ndá Díos tjen nkaya nkajní ts'áyàhara ch'an nkochríxín.

10 ’Ti nkexro jína k'uayakohen ti nkehe chónta, kjónté tsjéhya, la kjaxin chrókjuacha chrók'uayakohen ti nkehe itsjé chróchónta. Andá ti nkexro kjuachahya k'uayakohen ti nkehe tsjéhya chónta la kjaxin chrókjuachahya chrók'uayakohen ti nkehe itsjé chróchónta. 11 Mé xikaha ti xitjahya ts'ayakohénra ti chichaon kuènté chjasintajni, ¿la nkexrín chrók'uayéhéra ti nkehe tjete kuènté nkaya nkajní? 12 Mé xikaha ti kjuáchahyara k'uayakohénra ti chichaon kuènté ókjé nkexro, ¿la nkexro chrótjáhara ti nkehe chaxín tjete chróchontara?

13 *’Nijnko nkexro xitjahya sich'ehe ixra yaá lamo kixin ijnko la tsonínkakohen la ti íjnko la tsotjuehe, o ijnko la tsitekakohen, la ti íjnko la tsitekakuenhña. Méxra xitjahya sich'ehe sin ixra Díos ti tjinkaon sin tsochónta sin itsjé chichaon.

14 Andá ti ó kuíhin kaín tíhi ti sin fariseo imá tóxríhin chichaon, ndá kjuanoá sin ch'in Jesús. 15 Andá ch'in Jesús ndáchro:

—Jahara jehó tjákoxinra kixin chojni jínara nkayakon chojni ó. Kjánchó Díos la chóxin asánra. Kixin ti nkehe imá tóxríhin chojni sich'e la Díos la tóxrìenhña.

Ti ley la ko ti kjuachaxin t'etoaxín Díos

16 *’Ti naxa kjuankíxinhña kjuako ch'in Juan la k'uékjako sin ti ley tsík'etoan Moisés la ko ti nkehe tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé. Andá ikui Juan la kjuako ch'an ti itan jína chronka ti kjuachaxin t'etoaxín Díos. Ndá kaín chojni imá tjinkaon sin chrókjuacha sin chrók'uejó sin ti itjen Díos t'etoan.

17 *’Antsí xrahya chrók'uitjáña ti nkehe siín nkajní la ko chjasintajni, ke chróxiteyáhya ti itén Díos, kjónté ijnko nkehe intsí.

Chrokjuákeehya kícho chojni

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

18 *’Kaín ti nkexro tsjákehe ichjién ndá tsákja íjnko chojnichjin la ó kjuasin ijie. La ko ti nkexro tsákja ijnko chojnichjin tsík'itsínkehe la kjaxin tjasin ijie.

16:13: Mt. 6:24. **16:16:** Mt. 11:12, 13. **16:17:** Mt. 5:18. **16:18:** Mt. 5:32; 1Co. 7:10, 11.

Ti nkexro rico la ko Lázaro

19 ’Kjuák'e ijnko nkexro imá rico, kuék'itsá ika náxrjón kjátse tié,
tjete sínkí la ko kaín ña̱o k'uékjasin kia. 20 Ndá ti ndója ndo̱e ti nkexro a
la k'uékjak'etja̱xi̱n ijnko chojni nóa it'in Lázaro la tjanchak'á, la k'uéníhi
tsíchr'enka nto̱e. 21 La imá tjinkaon ch'an chrókjonie ti to̱t'o̱ nkehe
xèjinkíxin ti mesa kuènté ti nkexro rico. La ti koni̱a̱ la tóchjina va la
tja̱má va ti to̱sóa chónta ti nkexro a. 22 Ndá ijnko ña̱o la ik'uén ti nkexro
nóa. La sákjui̱ko ti sin ángel ti nketí náxrjón itjen ch'in Abraham. La
kja̱xin ik'uén ti nkexro rico la sákjuikja̱vá sin. 23 Ndá ti ó itjen ch'an ti
sátji ti sin tsík'en tsjasóte, ndá konta ch'an noi la ikjín k'uíkonxín ch'an
kixin náxrjón ti itjen ch'in Abraham la ntiha itjen ti ch'in Lázaro. 24 Ndá
itsen k'uéya ti nkexro k'uérico, ndáchro: “It'éni Abraham, ti̱konoéhéni
la tétue̱hén Lázaro kixin sinchekjata kohe[a] ti ndedo itja ntsí ìnta̱ ndá
tsjak'etja ñe̱je̱n kixin tso̱xrue̱he kixin í tjinahña[b] sóa ntihi.” 25 Kjánchó
Abraham ndáchro: “Xje̱eni, xráxinkaoan kixin ti kjuák'e chjasintajni la ó
k'uayéhé itsjé nkehe náxrjón. Ndá Lázaro k'uáyéhe̱ ti nkehe náxrjónhña,
ndá ijie la kjuaxróxin itjen ch'an ntihi, a̱ndá jaha la tjetjasótíá méhe̱.
26 La kja̱xin itjen ijnko tsa̱ka imá jié ti nko̱siñe la xitjahya ts'átòye̱ ti sin
tjejó ntihi tsjiji sin ti itjen la ko kja̱xin ti sin siín méhe̱ la xitjahya itsji
sin ntihi.” 27 Ndá ti nkexro rico la ndáchro: “Xrja̱noáhá It'éni Abraham
kixin chróchr'án ch'in Lázaro sátsji ndo̱e T'aná 28 kixin ntiha chonta
in'ó kíchina, la chróchenka ch'an sin kixin chrókuihya sin ntihi kixin
chrókjuasótehya sin kixin ntihi la imá náxrjónhña.” 29 Kjánchó ch'in
Abraham ndáchro: “Ó chónta sin ti nkehe tsíkjin Moisés la ko ti sin
k'uéchronka itén Díos ósé. Chrokuihin sin ti nkehe tsíndáchro ti sin a”,
ichro ch'in Abraham. 30 Ndá ti nkexro rico la ndáchro: “Náhí, It'éni
Abraham. Ti tsochr'an ijnko chojni tsík'en la tsitekaon sin la tsíto̱he
sin ti iji̱é sin.” 31 Ndá ndáchro ch'in Abraham: “Ti titekakonhña sin ti
nkehe tsíndáchro Moisés la ko ti nkehe tsíndáchro ti sin tsíchronka itén
Díos ósé, la tsitekakonhña sin kjónté chróxechón ijnko chojni tsík'en
chrókjuichronka ti itan”, ichro ch'in Abraham.

Ti nkehe ts'itsínkaxín chojni

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 1 Ndá ch'in Jesús ndáche ti sin k'uájiko:
—Siín itsjé nkehe tsjasixín chojni iji̱e̱, kjánchó nóa ti nkexro
sich'iyehe ijnko chojni kixin chrókjuasixín iji̱e̱ kixin imá tsjasóte. 2 Ícha

---

[a] **16:24** ***kohe*** punta, la punta de su dedo [b] **16:24** ***tjinahña*** no aguanto

jína chrókjuincheteyá sin ijnko xro̱chre̱ la chrókuikjakánkí sin nda̱ñao kixin í chrókjuachròehya íjnko ti ixjan na̱xa̱ noehña. 3 *Tóxakohanra kixin xi̱kahña chrókjuásinra ijie̱.

’Ti nkojín kichuara chrókjuit'ahara nkojín ijie̱, la chrónixjehéra chróchenkara kixin jehya jína ti kjuit'ahara ch'an. A̱ndá ti chrókuitekaon ndá chrókjuinkí ti nkehe tjenka̱yáxin, la chrók'uitjáñahanra ti nkehe kjuit'ahara ch'an. 4 Kjónté chrókjuásihanra ch'an ijie̱ yato vece nkoko̱a ña̱o la ko yato vece chróndáchro kixin í xi̱kahña sich'e, la ticháxi̱n ts'itjáñahanra ti nkehe kjuit'ahara ch'an.

Tjinki̱tsani kixin a̱ntsí chrókuitekaoni

5 Ijnko ña̱o la ti sin k'uájiko ch'an la ndáchro sin:

—Tjinki̱tsani kixin a̱ntsí chrókuitekaoni ti jaha —ichro sin.

6 A̱ndá Ìnchéni ndáchro:

—Ti chrókuitekáonra ti janhan kjónté éxi jiéxin ti itje mostaza la jína chrókuétue̱hénra ti inta sicómoro kixin chrók'uaxrjenkíxin ti itjen la sáchrokjui chróxenkaxín nko̱siñe nda̱ñao, la ti inta la chrókjuinchexiteyá sáchrokjui.

Ti nkehe ticháxi̱n sich'e ti nkexro ch'exín ixra̱

7 ’Ti nkojinra chróchontara ijnko nkexro t'ahara ixra̱, ndá ti nkexro a chrókja̱nxi̱n no̱nta̱ara ti ó kjuixin kjuínchentá inche o̱ k'uayakohen ti iko kuèntára, la, ¿á chróndáchera ch'an kixin senó chrókjuák'e ch'an chrókjonie ch'an ní? 8 Kjá náhí. Kjá chrókuétue̱hénra ch'an kixin senó chrókjuinchechján ch'an ti nkehe sintera la ko chrókóyaxíhin kixin tsjajon ti nkehe sintera la ko chrók'uia. Ndá tsjixin, ndá jína tsjak'e ti nkexro a sinie la ko its'i. 9 La, ¿á chróchje̱héra ch'an kjuasáya kixin kjuínchexiteyá ch'an ti nkehe k'uétue̱hénra ní? Kjá náhí. 10 Mé xi̱kaha jahara ti ó tsjixin si̱ch'era kaín ti ixra̱ k'ue̱to̱an Díos, la chróndáchrohyara kixin jína kjui̱ch'era ixra̱ kixin jehó ti nkehe k'ue̱to̱an ch'an ó kjui̱nchexiteyára, ichrora.

Ite chojni chónta chinlepra kuito̱he jína

11 Ndá sátsji ch'in Jesús chjasin Jerusalén la k'uatsínka sin Samaria la ko Galilea. 12 Ndá kjuíji sin ijnko chjasin intsí la xéta sin ite chojnindoa níhi chónta chinlepra, la ikjín k'uejó sin, 13 la itsen k'uéya sin, ndáchro sin:

—Jesús, Maestro, ti̱konoéhéni kaíni.

17:3: Mt. 18:15.

14 *Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:
—Sátsjira tjichréhéra ti sin nchat'á ts'ikon kixin ó kuitohara jína.
Ndá naxa ntia ó tjejóya sin sákjuí sin la kuitohe sin jína. 15 Ndá
ijnko nkexro a ti ó k'uíkon kixin ó kuitohe jína la ikjan, la itsen chjéhe
kjuasáya Díos. 16 La kjuák'exín toch'in toté ch'in Jesús la k'uisén hasta
nkéhe nonte ikja la kjuajon kjuasáya. Ti nkexro í mé chojni tsíkjixin
Samaria. 17 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á jehya ite chojni kuitohe jína ní? ¿Ndá kjá ti ina sin? 18 ¿Á jehó ti
nkexro tsíkjixin ókjé chjasin ó ikjan chjéhe kjuasáya Díos ní?
19 Andá ndáche ch'in Jesús ti nkexro a:
—T'ínkatjen sátjia, kixin ti kuitekaoan Díos la kuitoha jína.

Itsi ti kjuachaxin t'etoaxín Díos

(Mt. 24:23-28, 36-41)

20 Andá ti sin fariseo mé kjuanchankíhi sin ch'in Jesús kixin nkesá itsi
ti kjuachaxin kuènté Díos. Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ti ó itsi ti kjuachaxin kuènté Díos la xitjahya ts'ikon chojni.
21 Xitjahya tsondáchro chojni: “Ntihi itjen”, o “Ntiha itjen”; kixin ti
kjuachaxin kuènté Díos la itjen nkosiñe ti tjejora.
22 Ndá ch'in Jesús ndáche ti sin k'uájiko:
—Itsi ti ñao tsotjinkáonra ts'ikonra ti ñao itsi ti Xjeen Díos k'óna
Chojni, kjánchó ts'ikonhñara. 23 Tsondáchro sin kixin ntihi itjen ch'an, o
ntiha itjen, kjánchó sáchrókjuihyara la ko chróchréhyara sin. 24 Kixin
éxi t'ikonra tjónkíxín t'inkaséñaxín kuenté nkajní mé xikaha tsohen ti
ó tsokjan ti Xjeen Díos k'óna Chojni. 25 Kjánchó ticháxin sao tsjasóte
ch'an nchónhña la ko tsitekakuenhña ti sin tjejó ijie ti jehe ch'an. 26 *Éxi
kóhen ti ñao kjuák'e Noé mé xikaha tsohen ti ó tsokjan ti Xjeen Díos
k'óna Chojni. 27 *Ti chojni la inie sin la ko it'i sin la ko sítótehe sin la
ko kjuajon sin kjuachaxin kóteheé ti xjeen sin. Hasta ti ñao k'uíxehen
Noé ti ntabarco ndá k'uaniá ichrin, ndá ti sin kuítohe ndója la kaín sin
k'uitjáña sin. 28 *Kjaxin xikaha kóhen ti kjuák'e Lot inie sin la ko it'i sin
la ko kuék'ena sin nkehe la ko nchekji sin la ko t'enka sin nonteé sin la
ko ch'éna sin nchia. 29 Kjánchó ti ñao k'uaxrjexín Lot ti chjasin Sodoma,
la nkajní kuixin xrohi la ko azufre, k'uénxin kaín ti sin k'uejó ntiha.
30 Mé xikaha tsohen ti ñao itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni.
31 *’Andá ti ñao a la ti nkexro tjejó chritaón nchia, ndá chónta ichrén
nkehe tjete ti nkaxehen nchia la í chrók'uinkajinhña chrókuákja. Andá ti

---

17:14: Lv. 14:1-32. **17:26:** Gn. 6:5-8. **17:27:** Gn. 7:6-24. **17:28:** Gn. 18:20—19:25. **17:31:** Mt. 24:17, 18; Mr. 13:15, 16.

nkojín nkexro tjejó nontee la í chrókjanhña sin ndoe sin. 32 *Xráxinkaonra
nkehe kóhen ichjién Lot. 33 *Ti nkexro tjinkaon kixin kohya nkehe
chrókóhen mé ts'itjáña. Andá ti nkexro chrókjuinchek'itjáñaxín asén kixin
chróchronka itén Díos mé tsaá. 34 Chaxín ndáxrjan kixin ti ó tie nkokoa
t'ejójua yaá chojni la ijnko la sátsji la ti íjnko la tsitohe. 35 Yaá chojnichjin
nkokoa tjejót'o sin, ijnko la sátsji la ijnko tsitohe. 36 Yaá chojni tjejóch'e
sin ixra nontee sin, ijnko la sátsji andá ijnko la tsitohe —ichro ch'in Jesús.
37 Ndá ti ó kuíhin sin tíha la kjuanchankíhi sin ch'in Jesús:
—¿Xá nketí tsohen tíhi, Ìnchéni? —ichro sin.
Andá ch'in Jesús kjuátehe ndáchro:
—Ti itjen ti iko tsík'en la ntiha tsonkotsé ti kontexrjen —ichro ch'in
Jesús.

Ti tjan ik'án la ko ti juez

18 1 Kjaxin kjuíncheyóexin ch'in Jesús ijnko nkehe kixin nkochríxín
chrónixjehe sin Díos la ko chrók'óxrjéhya sin. 2 Ndá ndáchro ch'an:
—Ijnko chjasin kjuák'e ijnko juez kjuikosáyehya Díos la ko
k'uéchóntehya kjuasàya ninkexró. 3 La kjaxin ntiha kjuák'e ijnko
chojnichjin ik'án, nkoyaxón sákjuitsjehe tjan ti juez kjuanchia tjan ijie,
ndáchro tjan kixin chrók'uixiyóxin kixin ijnko chojni nínkakohen ti jehe
tjan. 4 Nchónhña vece tjitsjehe tjan ti juez la chrohya ch'an sinchekitoexín
ch'an. Ndá chr'éxin kjuénkaayáxin ti ch'in juez ndáchro: "Kjónté
tsjíkosáyahya Díos la ko ninkexró chóntehya kjuasàya 5 la ti tjan ik'án
i nkoyaxón tjanchia tjan ijie, la tsjinkitsaha tjan tsoyóxin ti ijie tjanchia
tjan kixin ti nkoyaxónhña itsi tjan tsochronòa tjan la antsí tsonínkaoan."
6 Ndá ndáchro Ìnchéni:
—Mé xikaha ichro ti juez jínahña. 7 Andá Díos la, ¿xá chrókjuinkitsehya
ch'an ti sin kjueyá ch'an ti ó chróchronòa sin nchakotjin la ko tie ní? ¿Á
tjokahya chrókjuinkitsa Díos ti jehe sin ní? 8 Janhan ndáxrjan kixin Díos
la tjoka tsinkitsa ch'an ti jehe sin. Andá ti ó tsokjan ti Xjeen Díos k'óna
Chojni la, ¿á naxa chrók'uitja ch'an chojni tinkáchónki ti jehe ch'an
ntihi chjasintajni ní?

Ti fariseo la ko ti nkexro nchekjènki

9 Ndá ch'in Jesús nixjehe ch'an iso chojni tjenkaayáxin sin kixin imá
jína sin, andá ti íso chojni la náhí, la kjuíncheyóexin ch'an jnko nkehe,
ndáchro ch'an:

17:32: Gn. 19:26. **17:33:** Mt. 10:39; 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; Jn. 12:25.

10 —Iyó[a] sin ndoa sákjui sin ninko kixin tsonixjehe sin Díos. Ijnko
la fariseo la ko ti íjnko la chojni nchekjènki. 11 Andá ti fariseo tjexín
toté la itsen nixjehe Díos ndáchro: “It'éni Díos, kjuasáya kixin jeheni
la chóntahyani ijie éxi ti íso sin kixin jehe sin la teé sin la ko ch'iyehe
kícho sin la ko ch'iyehe sin chojnichjin. Kjaxin jeheni la jehya éxi ti
nkexro nchekjènki tjihin. 12 Jeheni la niehñani yaá ñao nkojnko semana
la ko kjaxin tjajoni ti texin parte ti nkehe tjachani[b]”, ichro ti fariseo.
13 Andá ti chojni nchekjènki[c] la imá ikjín kuítohe ch'an la kóntahya
ch'an nkajní jehó chjéhe ch'an ntakuin ch'an, la ndáchro ch'an: “It'éni
Díos tikonoéhéni kixin nchónhña ijie chóntani”, ichro ti nkexro a.
14 *Andá chaxín ndáxrjan kixin ti chojni nchekjènki la kjuaxróxin ikjan
ndoe kixin Díos kuikonoéhe ti jehe ch'an la kjuìin ti ijie chónta ch'an,
andá ti fariseo la náhí. Kixin kaín chojni nchejié asén[d] la imá tsontsí.
Andá ti nkexro nchejiéhya asén la ts'ánkí ti kjuachaxin kuènté.

Ch'in Jesús kjuíncheñao chájan

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Kjaxin kjuikao sin chájan ntsíntsí ti itjen ch'in Jesús kixin
chrókjuincheñao ch'an xjan, kjánchó ti ó k'uíkon ti sin k'uájiko ch'in
Jesús la kjuajonhña sin kjuachaxin kixin tsochjinako sin xjan. 16 Ndá
ch'in Jesús k'uéyehe ti ixjan la ndáchro:
—Titohéra ti ixjan tsoxrakoa ti itjén la t'ínkakuénhñara xjan kixin
ti kjuachaxin kuènté Díos la jehó kuènté ti nkexro t'óna éxi ti xjan
i. 17 Chaxín ndáxrjan kixin ti nkexro ts'ónahña éxi ijnko ti ixjan i la
xitjahya ts'ejó sin ti ts'etoanxín Díos.

Ijnko ndasoá rico

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Ijnko nkexro t'etoan kuènté ninko kjuanchankíhi ch'in Jesús, ndáchro:
—Maestro jína, ¿nkehe chrókjuích'eni kixin chrók'uitjani ti kjuachón
nkochríxín?
19 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—¿Nkekuènté ndáchrua kixin jína janhan? Jehó nkokoa nkexro
mé jína, Díos tíha. 20 *Jaha la ó noha nkexrín k'uetoan Díos:

---

[a] **18:10** ***Iyó*** *yaá* dos. [b] **18:12** ***texin parte ti nkehe tjachani*** diezmo
[c] **18:13** ***nchekjènki*** publicanos, cobradores de impuestos [d] **18:14** ***nchejié asén*** enaltece, engrandece, se cree importante

18:14: Mt. 23:12; Lc. 14:11. **18:20 a:** Ex. 20:14; Dt. 5:18; **b:** Ex. 20:13; Dt. 5:17; **c:** Ex. 20:15; Dt. 5:19; **d:** Ex. 20:16; Dt. 5:20; **e:** Ex. 20:12; Dt. 5:16.

“Chrokjuacheéhya kichua, chrók'oñáhña chojni, chrókueéhyara, chróndáchrohyara ninkehó nkehe chaxínhña kuènté ókjé chojni, la ko chróchontehé kjuasàya it'á la ko ìná.”

21 Andá ti nkexro, la ndáchro:

—Kaín tíha la kjuínchexiteyáni ndesi xjantsíni.

22 Andá ti ó kuíhin ch'in Jesús, la ndáchro:

—Nkokoa nkehe naxa t'itjáña sich'e, nchekjia kaín ti nkehe chonta, la chjehé ti sin nóa. Ndá ti nkehe tjete la tsochonta nkaya nkajní. Ndá tsjixin la tsjihá, la chréhé ti janhan —ichro ch'in Jesús.

23 Andá ti ó kuíhin xikaha la imá k'uává kixin imá itsjé nkehe chónta ch'an. 24 Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin imá k'uává ti nkexro a la ndáchro ch'an:

—Imá ixra kixin ijnko chojni chónta nchónhña nkehe tjete ts'ixehen ti t'etoaxín Díos. 25 Antsí xrahya chrók'uatsínka ijnko kokamello ti tjexja ijnko ntachika ke ijnko chojni chónta itsjé nkehe chrók'uixehen ti t'etoaxín Díos.

26 Andá kaín ti sin kuíhin la ndáchro:

—Ti xikaha la, ¿xá nkexro chrókjuacha chrókuaá?

27 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ti nkehe tsjachahya chojni, la Díos la tsjacha sich'e kaín tíha.

28 Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—Ìnchéni, jeheni la kuítoheni kaín nkehe chóntani, ndá chréheni ti jaha.

29 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Chaxín ndáxrjan kixin ti nkojinra kuitohéra ndoara, it'ára o ìnára, o kichuara, o ichjiánra, o xjaanra kixin chrókjuich'era ixra kuènté Díos 30 la antsí itsjé ts'ayéhéra ntihi chjasintajni la ko chr'éxin la ts'ayéhéra kjuachón nkochríxín —ichro ch'an.

Ch'in Jesús chrónka ínaá kixin its'en

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

31 Ndá ch'in Jesús k'uéyehe ti teyó sin k'uájiko ch'an ó la ndáchro ch'an:

—Ijie sátsjini Jerusalén. La ntiha tsoxiteyá kaín ti nkehe tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé, nkexrín tsohen ti Xjeen Díos k'óna Chojni. 32 Tsjikaán sin ch'an ti tjejó ti sin jehya judío la ko tsjanoá sin ch'an la ko ts'ándaxínhin sin ch'an la ko tsikite sin ndaté sin ti jehe ch'an. 33 Tsjate sin ch'an, ndá chr'éxin la ts'óñá sin ch'an, kjánchó ti níxin ñao la tsoxechón ch'an ínaá.

34 Ndá jehe sin la kienxínhña sin ti nkehe chrónka ch'an kixin tíha la
ijnko nkehe nạxạ tsjachahya sin tsienxín sin.

Ijnko chojni chjasin Jericó kuitọhe jína

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

35 Ạndá ti ó chjina ts'ixehen ch'in Jesús ti chjasin Jericó ndá chrínta
ntịa tjetjạxịn ijnko nkexro t'ikonhña, tjanchak'á. 36 La ti ó kuíhin ti
nkexro t'ikonhña kixin sít'atsínka nchónhña chojni, la kjuanchankí
ndáchro:
—¿Xá nkehe sítóhen?
37 Ndá chenka sin kixin ch'in Jesús tsíkjịxịn Nazaret tjet'atsínka ntiha.
38 Ndá ti nkexro t'ikonhña la itsen k'óyako, ndáchro:
—Jesús, xjẹen David, tịkonoéhéni.
39 Ạndá ti sin sítaón ntịa la k'uẹtọan sin kixin tsotání ch'an, kjánchó
ạntsí itsen k'uéya ch'an ndáchro ch'an:
—Jaha xjẹen David, tịkonoéhéni.
40 Ndá ch'in Jesús kjuák'echóhen la k'uẹtọan kixin tsjikakjín sin ti
nkexro a. Ndá ti ó kjuịkạo sin ch'an la ch'in Jesús kjuanchankí, ndáchro:
41 —¿Nkehe tjinkaoan chrókjuịt'a?
Ndá ti nkexro t'ikonhña, la ndáchro:
—Tjinkaoni ts'ikoni.
42 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ó ts'ikuan. Ó kuitọha jína kixin kuitekaoan ti janhan.
43 Ndá tuénxín ti nkexro t'ikonhña la ó k'uíkon ch'an, ạndá chréhẹ
ch'an ti ch'in Jesús la ko chjéhe ch'an kjuasáya Díos. La ko kaín ti sin
k'uíkon kixin xịkaha kóhen la chjéhe sin kjuasáya Díos.

Ch'in Jesús la ko Zaqueo

19 1 Ạndá ch'in Jesús k'uíxehen chjasin Jericó la k'uatsínka ti chjasin
a. 2 Ndá ntiha itjen ijnko chojni rico it'in Zaqueo; jehe ch'an mé
t'ẹtuẹhen ch'an ti sin nchekjènkị. 3 La tjinkaon ch'an chrókjuatsọan
ti ch'in Jesús, kjánchó xitjahya t'ikon ch'an kixin ntẹtohya ch'an la
nchónhña chojni siín. 4 Ndá kuinká ch'an kuitaón ch'an ntịa kixin la
k'uátsé ch'an ijnko inta sicómoro kixin tjinkaon ch'an ts'ikon ch'an ti
ts'atsínka ch'in Jesús. 5 Ạndá ti ó k'uatsínka ch'in Jesús ntiha la konta ti
inta la ndáchro:
—Zaqueo, tjoka t'inkạjña kixin ndọa tsitọna ijie.
6 Ndá ch'in Zaqueo la tjoka k'uinkajin ch'an la imá kóchéhẹ ch'an.
7 Ndá kaín ti sin k'uíkon la kjuankíxin tjontá sin ti ch'in Jesús, ndáchro

sin kixin tsitohe ch'an ndoe jnko chojni chónta nchónhña ijie. 8 Ndá
ch'in Zaqueo kjuák'exín toté ndáchro:
—Ìnchéni, tihín kixin tsotjahá nkosiñe ti nkehe chonta tsákja ti sin
nóa. Andá ti nkojín nkexro kjuit'ayaha, kuaáha la noó vece ts'ókjahan
sin.
9 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—Ijie ti ñao tsaá chojni ti nchia i kixin ti nkexro i, la chaxín
tsík'axrjeníxin Abraham. 10 *Kixin ti Xjeen Díos k'óna Chojni la kuikjeyá
la ko sinchekaá ti chojni chónta ijie.

Ti sin k'uáyéhe chichaon sich'eko ixra

(Mt. 25:14-30)

11 Andá ti chojni siín ntiha la naxa tjejótihin sin nkehe tjechronka
ch'in Jesús, ndá kjuíncheyóexin ch'an jnko nkehe kixin ó chjinaxón
Jerusalén itjen ch'an, la jehe sin kjuénkayáxin sin kixin ti kjuachaxin
kuènté Díos la ó tuénxín itsi. 12 Ndá ndáchro ch'an:
—Ijnko nkexro tsík'axrjeníxin ijnko nkexro imá t'etoan. Ndá ti nkexro
a la sákjuí ókjé nación kixin ts'áyéhe kjuachaxin ts'óna rey, ndá chr'éxin
la xíkjan. 13 Andá ti ó chjina sátsji la k'uéyehe ite ti sin ch'exín ixra kixin
tsochjéhe ch'an sin nkojnko chichaon tjete sínkí. Ndá k'uetoan ch'an
ndáchro ch'an: "Ch'ekoara ixra ti chichaon í hasta ti ó ts'inka janhan."
14 Kjánchó ti sin chjasén ch'an la nínkakohen sin ti nkexro, la ichr'án
sin iso chojni sákjuí sin kixin tsochenka sin ti nkexro t'etoan kixin
tjinkakonhña sin ti nkexro a ts'óna rey ts'etuehen ti jehe sin. 15 Kjánchó
kjónté xikaha ichro sin, la k'uáyéhe ch'an kjuachaxin ts'óna ch'an rey.
Ndá ti ó ikjan ch'an chjasén ch'an, la k'uetoan ch'an tsíxrakoa ti sin
ch'exín ixra, tsík'ayéhe ti chichaon, kixin tsonohe ch'an nkekjaín kjuacha
ti chichaon k'uáyéhe sin. 16 Andá ti nkexro saoxén kóchjina la ndáchro:
"Jaha lamoéni, ti chichaon kjuánjua la kjuacha íjnko ite chichaon."
17 Andá ti rey la ndáchro: "Ó nchoxon, jaha la ijnko chojni jína ich'e ixra.
Kjuákoxián kixin jína kjuich'e ixra, kjónté jehya ixra ijié, la ijie tsjánjua
kjuachaxin tsétoan ite chjasin", ichro ti rey. 18 Andá kóchjina íjnko
nkexro la ndáchro: "Jaha lamoéni, ti chichakoan kjuánjua la kjuacha
íjnko in'ó chichaon." 19 Ndá ti rey la ndáchro: "Tsotjahá kjuachaxin
tsétoan in'ó chjasin." 20 Andá kóchjina ti níxin nkexro, la ndáchro: "Ntihi
itjen ti chichakoan. Kuankintani ti panitoéni[a] 21 kixin chrakonhani kixin
jaha la jiaha la tákjá ti nkehe jehya kjuaké la ko itjaa ti nkehe jehya jaha

[a] **19:20** ***kuankintani ti panitoéni*** lo guardé en mi pañuelo

19:10: Mt. 18:11.

kjuénkaxian.” 22 Andá ti rey ndáchro: “Jaha jehya chojni jína ich'e ixra.
Ti nkehe ndáchrua la tsjanchaxián ijie. Ti ó noha kixin jiana la ko tákjá
ti nkehe kjuakéhya la ko itjaa ti nkehe kjuénkaxinhña. 23 La, ¿nkekuènté
kixin chr'axénhña ti chichakona ijnko banco chrókjuích'exín ixra?, kixin
ti ó ikjan ndona la chrók'uayáha ti nkehe chrókjuacha ti chichakona”,
ichro ti rey. 24 Ndá ndáche ch'an ti sin tjejó ntiha: “Takítsjehéra ch'an
ti chichaon chónta ch'an la chjehéra ti nkexro chónta ite chichaon.”
25 Andá jehe sin ndáchro sin: “¿Nkekuènté chrók'uáyéhe ti nkexro a
kixin ó chónta ch'an ite chichaon?” 26 *Andá ti rey ndáchro: “Chaxín
ndáxrjan kixin ti nkexro chónta itsjé la antsí ts'áyéhe. Andá ti nkexro
chóntahya, la kjónté ti intsí chónta, la ts'axrjehe. 27 *Kjaxin ti sin
nínkaon tjinkakonhña kixin janhan chrók'óna rey la tsjikoara sin ti itjen
ntihi la t'ochrínjinra ikja sin.”

Ch'in Jesús k'uíxehen chjasin Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

28 Ndá ti ó kjuixin ndáchro ch'in Jesús tíhi la sákjui ch'an nó
Jerusalén. 29 Ndá ti ó kjuíji sin chjinaxón ti chjasin Betfagé la ko Betania
chok'èxín[a] ti ijna Olivo, ndá k'uetuehen ch'an yaá ti sin k'uájiko ch'an
30 ndáchro ch'an:
—Sátjira ti chjasin intsí itjen chok'èxín ntihi, ndá ti ó tsjasánra
ntiha la ts'ikonra ijnko kolócho tjechroé naxa ninkexró tjak'ekjenhña.
Tjasintankehéra va la tsjikuanara va ntihi. 31 Andá ti nkojín nkexro
tsjanchankí kixin nkekuènté tjasintankehéra va la ndáchera sin: “Ìnchéni
tichánxihin va.”
32 Ndá jehe sin sákjuí sin la k'uitja sin éxi ndáchro ch'in Jesús. 33 Andá
ti ó tjejótjasintankehe sin va, la ti ìnché va kjuanchankí:
—¿Nkekuènté tjasintankehéra ti kolócho?
34 Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Ìnchéni tsichánxihin va.
35 Ndá sákjuíko sin ti kolócho ti itjen ch'in Jesús, la ti ika t'itsáte sin
kjuínchekamá sin va, ndá kjuák'ekjen ch'an. 36 Ndá tinkákji ti kolócho
tjekjen ch'in Jesús, la tinkák'ekjínxin[b] sin ti iké sin ntia ts'atsínka ti
kolócho tjekjen ch'an. 37 Ndá ti ó kjuíjichjina sin ti t'inkajinxin chojni ti
ijna Olivo, ndá kaín ti sin chréhe ch'in Jesús kjuankíxin sin itsen nixja
sin, chéhe sin chjéhe sin kjuasáya Díos kixin kaín ti kjuaxroan k'uíkonxín
ikon sin. 38 *La ndáchro sin:

---

[a] **19:29** ***chok'èxín*** en frente de [b] **19:36** ***tinkák'ekjínxin*** extender *tjasinkjinxin sin*

19:26: Mt. 13:12; Mr. 4:25; Lc. 8:18. **19:27:** Mt. 25:14-30. **19:38:** Sal. 118:26.

—Jína ti nkexro Rey kuixin kjuachaxíen ihnié Díos. Kjuaxróxin ti tsjak'e nkajní la ko kjuasáye Díos itjen nkaya nkajní.
39 Ndá iso ti sin fariseo tjejóyákjan ti chojni tjejónchexroan ntiha, la ndáchro:
—Maestro, tétuehén ti sin chréhe kixin tsotání sin.
40 Andá ch'in Jesús kjátehe ndáchro:
—Ti tsotání ti sin i la ti ixro tsotsje.
41 Andá ti ó kjuíjichjina ch'in Jesús ti chjasin Jerusalén ndá k'uíkon ch'an la tsjánka ch'an kixin kuítekakonhña sin, 42 la ndáchro ch'an:
—Ti chrókiénxian la ko chrókónoha nkexrín chrók'uayehé ti kjuaxróxin, kjánchó kuitekákonhña. La ó kjuixin k'uatsínka ti kjuaxróxin chrók'uikuan la í xitjahya ts'ikuan ijie. 43 Kixin itsi ti ñao tsonínkakohan chojni la tsantatjen ti chjasin tjejora la ts'inkakonhara sin kixin xitjahya ts'axrjéxinra ti chjasin, 44 ndá ts'óxika sin kaín ti tjat'o siín la ko ts'óñá sin kaín ti chojni siín ntiha la ko tsítoehya sin kixin ninkehó ixro naxa ts'ejókjen kícho, kixin kjuátsoanhñara ti ñao kuitsjehe Díos ti chjasin tjejora.

Kótjóá ti ninko

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

45 Andá ch'in Jesús k'uíxehen ti ninko, la kjuankíxin kuakitsje kaín ti sin nchekjixin nkehe ntiha la ko ti sin t'ena nkehe. 46 *La ndáchro ch'an:
—Ndáchro xroon itén Díos: “Ti ndona mé it'in nchia tsochjéxin chojni Díos kjuasáya”, andá jahara tsíkjich'énara itjueé xíchee.
47 *Ndá ti ninko a kjuák'e ch'in Jesús kjuako kaín ñao. Kjánchó ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin tjako ley la ko ti sin t'etoan ti chjasin a mé kjueyá sin nkexrín chrók'óñá sin ti ch'in Jesús, 48 kjánchó k'uitjahya sin nkexrín kixin kaín chojni kóxríhin sin tjejótihin sin ti nkehe tjako ch'an.

Ti kjuachaxin chónta ch'in Jesús

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

20 1 Andá ijnko ñao kjuák'e ch'in Jesús ti ninko la kjuakohe ch'an chojni ti itan jína tsaáxin sin. Ndá ikui ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin tjako ley la ko kjaxin ti sin t'etoan kuènté ninko. 2 Ndá kjuanchankí sin:
—Chronka nke kjuachaxin chonta kixin xikaha ich'e tíhi. ¿Nkexro kjuajon ti kjuachaxin a? —ichro sin.

19:46: Is. 56:7; Jer. 7:11. **19:47:** Lc. 21:37.

3 Ndá ch'in Jesús kjuátehe, ndáchro:
—Kjaxin janhan tsjánchánkíhara ijnko nkehe la tsjatehéra. 4 ¿Nkexro
k'uetuehen Juan kixin tsikite ch'an chojni? ¿Á Díos ní o chojni ó?
5 Ndá kjuankíxin ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Nkehe chrókjuateheni? Ti tsondáchroni kixin Díos ichr'án ti ch'in
Juan ndá tsjanchankí ch'an nkekuènté kuitekakuenhñani ti ch'in Juan.
6 Andá ti tsondáchroni kixin chojni ó la kaín chojni tsonínkaon sin la
ts'óñáxin sin ixro ti jeheni kixin kaín sin nohe sin kixin Juan la chaxín
k'uékjako itén Díos.
7 Ndá kjuátehe sin ndáchro sin kixin noehña sin nkexro tsíchr'án ti
ch'in Juan. 8 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Kjaxin janhan tsoxrjankahya nkexro kjuajon kjuachaxin tjét'a tíhi.

Éxi ti sin ch'ehya ixra jína

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

9 *Ndá tuénxín kjuankíxin ch'in Jesús nixjehe chojni kjuíncheyóexin
jnko nkehe, ndáchro ch'an:
—Ijnko chojni kjuenkaxin inta to uva ti nontee, ndá chr'éxin
kjuínchekjen iso chojni kixin sich'e ixra. Ndá kjuixin la sákjuí ch'an ikjín
la imá isé k'oxrjehen ch'an ntiha. 10 Ndá ti ó ikui ti ñao tsotjá sin ti ito
uva, ndá ti nkexro nontee la k'uetuehen ijnko nkexro ch'exín ixra kixin
tsjikjanchehe ti sin ch'exín ixra ti nonte kixin tsjajon sin ti ito tóhen ch'an
tókan. Kjánchó ti sin t'ayakuenxín ti nonte la k'uínkíté sin la ninkehó
chjéhya sin sákjuíko. 11 Ndá ti nkexro nontee la ichr'án íjnko nkexro
ch'exín ixra. Andá kjaxin tíhi k'uándaxíhin sin la ko kjuate sin la kjaxin
ninkehó tsíchjéhya sin. 12 Ndá ti nkexro nontee la ichr'án íjnko nkexro.
La kjaxin xikahó tsíkjich'ehe sin ti nkexro a ínaá, la tsík'inkítéxin ti ntiha.
13 'Ndá ti nkexro kuènté ti nonte la ndáchro: "¿Nkexrín sit'a ijie?
Tsochr'an ti xjana imá tjuaha. Ákue chrókuitekakohen sin ch'an,
la chróchóntehe sin ch'an kjuasàya." 14 Kjánchó ti ó k'uíkon ti sin
t'ayakuenxín ti nonte la ikjo kícho sin ndáchro sin: "Ti nkexro i
mé ts'áyéhe kaín ti nkehe kuènté ti it'é. Ts'óñáni ch'an kixin jeheni
tsítoekoni kaín ti nkehe", ichro sin. 15 Ndá xikaha kuakitsjexín sin ch'an
ti nonte la k'óñá sin ch'an.
Andá kjuanchankí ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Ndá nkehe tjénkayáxinra sich'e ti ìnché nonte kixin xikaha kóhen
ti xjeen ch'an? 16 Itsi ch'an la sinchek'itjáña ch'an kaín ti sin t'ayakuenxín

---

20:9: Is. 5:1.

ti nonte kixin xi̱kaha kjuích'e sin, ndá chróchjéhe íso nkexro ti nonte kixin sich'e sin ixra̱ —ichro ch'in Jesús.

Ndá ti ó kuíhin sin xi̱kaha, la ndáchro sin:

—Díos tsjajonhña kjuachaxin xi̱kahña tso̱hen —ichro sin.

17 *Kjánchó ch'in Jesús komá ti jehe sin la ndáchro:

—¿Nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro xroon itén Díos?:

Ti ixro̱ náxrjónhña kuíto̱enta ti sin ch'éna tja̱t'o̱,
mé ijie k'óna ti ixro̱ a̱ntsí tjetoan.

18 La kaín ti nkexro ts'itsínka chritaón ti ixro̱ la tso̱kuen. A̱ndá ti ts'ánótjen ti ixro̱ i tsoxratja ijnko chojni la tso̱kuen, ts'óna inche.

Ti tsje̱nke̱he sin gobierno

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:13-17)

19 A̱ndá ti ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin tjako ley tjinkaon sin chrótsé sin ch'in Jesús tuénxín ti hora a, kixin ó nohe sin kixin jehe sin ti kjuíncheyóe̱xin ch'an ti nkehe nixja ch'an, kjánchó xitjahya tsotsé sin ch'an kixin chráko̱nhe̱n sin ti chojni siín ntiha. 20 Ndá k'ue̱tue̱hen sin chojni tsotsáyehe sin ch'in Jesús, ts'ejó sin éxi chojni jína kixin ách'e nkojín nkehe nduáhya tsonixja ch'an. A̱ndá jína tsjanchaxín sin ijie̱ tsjikaán sin ch'an ti itjen ti gobernador. 21 Mé xi̱kaha ti sin a kjuanchankí, ndáchro:

—Maestro, ó noheni kixin kaín ti nkehe ndáchrua la ko tjàkua la chaxín ndoá la ko jehya nkexrín tsjehe chojni tjénka̱yáxixián á jína sin o̱ náhí, la ko ndoá tjàkua nti̱e Díos. 22 Chro̱nka, ¿á jína tsje̱nke̱heni César ti nkehe tjanchia ní o̱ náhí? —ichro sin.

23 Kjánchó ch'in Jesús ó nohe kixin nduáhya tjenka̱yáxin sin la ndáchro: 24 —Tjákora ijnko chichaon. ¿Nkexro tsík'axrjexín ti chichaon i la ko nkexro ihni̱é chónta?

Ndá kaín sin kjuáte̱he sin:

—Ti nkexro t'e̱to̱an.

25 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Chje̱héra ti ch'in gobierno ti nkehe kuènté ch'an; a̱ndá ti nkehe kuènté Díos la chje̱héra Díos.

26 Ndá kjuachahya sin kjuachaxin sin ch'in Jesús, ti nkehe ndáchro ch'an ti tjejó itsé chojni. La chrákon sin kuíhin sin kaín ti nkehe kjuáte̱he ch'an, la tání sin, í kohya nkehe ichro sin.

20:17: Sal. 118:22.

Kjuanchankí sin kuènté ti tsoxechón chojni

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

27 *Ạndá chr'éxịn ikui iso ti sin saduceo kuitsjehe sin ti ch'in Jesús,
jehe sin la titekakonhña sin kixin tsoxechón ti chojni tsík'en. Ndá xịkaha
kjuanchankíhi sin ch'in Jesús, ndáchro sin:
28 *—Maestro, Moisés tsíkjin xroon ndáchro kixin ti ó its'en ijnko
chojni ndá nạxạ itjen ti ichjién ch'an, la tsík'ikonhña sin ixjan, la ti kícho
ti nkexro tsík'en mé tsákja ti tjan k'án, ndá ti ixjan tsochónta sin la ts'óna
éxi xjẹen ti nkexro tsík'en. 29 Ạndá ntihi k'uejó yato sin nkokọa kícho
sin. Ndá ti nkexro sạo la kótẹhẹ ndá ik'uén la kóchóntahya ixjan. 30 Ndá
ti nkexro yaáxin kuákja ch'an ti tjan k'án, ndá kjạxin ch'an ik'uén ch'an
la kóchóntahya sin ixjan. 31 Ndá ti nkexro níxin mé kuákja ch'an ti tjan
a, la xịkaha kóhen ínaá. Ndá kaín ti yato sin k'uéchónta sin ti tjan a la
kaín sin ik'uén sin la ninkehó ixjan kóchóntahya sin. 32 Ndá kjuixixíen la
kjạxin tjan ik'uén tjan. 33 Ạndá ti ó tsoxechón kaín ti chojni tsík'en, ¿la
nkexro ts'óna xìi tjan kixin kaín ti yato sin kótẹhẹ sin tjan? —ichro sin.
34 Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe ndáchro:
—Ntihi chjasintajni la ti chojnindoa la ko ti chojnichjin la tótẹhe sin takja
kícho sin. 35 Kjánchó ti sin kuitekaon Díos la tsoxechón sin ínaá la í tsọtẹehya
sin la ko í tsọtẹehya ti xjẹen sin. 36 Kixin í xitjahya its'en kixin ts'ejó sin éxi ti
sin ángel kixin jehe sin mé xjẹen Díos kixin Díos kjuínchexechón ti jehe sin.
37 *Kjạxin Moisés kjuako ti ó chrónka kuènté ti inta tjeche kjuínchenohe ti
jeheni kixin ti sin tsík'en tsoxechón sin. Ndáchro ch'an kixin Ìnchéni Díos mé
ti Díos tinkáchónki Abraham la ko Isaac la ko Jacob. 38 Méxrạ Díos la jehya
Díos tinkáchónki ti chojni tsík'en. Náhí. Jehe ch'an mé Díos tinkáchónki
ti sin tjejóchón, la Díos mé t'ikon kixin kaín chojni la tjejóchón sin.
39 Ạndá iso ti sin tjako ley, ndáchro:
—Maestro jína ndáchrua.
40 Ndá chrákon sin la í ninkehó kjuanchankíhya sin.

¿Xá nkexro ti it'é ti Cristo?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—¿Nkexrín kixin ndáchro sin kixin ti Cristo mé ts'axrjeníxin David?
42 *Ndá David ikjin ch'an ti xroon Salmos la ndáchro ch'an:
Ìnchéni Díos ndáche ti Ìnchéni:
"Tjak'e tjaná chjina hasta tsétuạnjña

20:27: Hch. 23:8. **20:28:** Dt. 25:5. **20:37:** Ex. 3:6. **20:42:** Sal. 110:1.

43 kixin tsjixinjña kaín ti sin nínkakohan la tsjachahya sin
ts'ẹtọan sin kixin jahuá tsétọan.”
44 ¿Xá nkexrín kixin Cristo chrók'óna xjẹen David, kixin David ndáchro
ch'an kixin Ìnché ch'an ti Cristo? —ichro ch'in Jesús.

Ch'in Jesús kjuanchia ijiẹ ti sin tjako ley

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Kaín chojni tjejótihin sin ti ó nixjẹhẹ ch'in Jesús ti sin k'uájiko
ndáchro:
46 —Chrokóxakohanra chrókuankíehyara ti sin tjako ley, kixin jehe
sin tóxrínhịn sin chrók'uinkáya sin ika kjíjin la tjinkaon sin kixin kaín
chojni tsjikosáyehe ti jehe sin ti ó tsoxéta sin ndasin la ko tjeyá sin ti
silla ạntsí tjetoan chrók'uejótjạxịn sin nkaxehen nịnko la ko tjeyá sin
kixin jína chrók'uejó sin ti sátsji sin ijnko kia, 47 la ko kjạxin takitsjehe
sin ndọe ti chojnichjin ik'án. Ndá ti ó tjixin ch'iyehe sin ti chojni, la
náxrjón nixjẹhẹ sin Díos. Kjánchó Díos ạntsí sinchekjasóte ti jehe sin
kixin xịkaha ch'ia sin.

Ti chichaon kjuajon ti tjan k'án

(Mr. 12:41-44)

21 1 Ndá ti nkaxehen nịnko la ch'in Jesús k'uíkon kixin ti sin rico
la kjuịkạo sin chichaon chr'áxehen sin ti ntacajón tóxroyéya
chichaon kuènté ofrenda. 2 La k'uíkon ch'an ikjui ijnko tjan ik'án nóa, la
chr'áxehen tjan yaá chichaon ntsíntsí kanhñó tjete sínkí. 3 Ndá ch'in
Jesús ndáchro:
—Chaxín ndáxrjạn kixin ti tjan ik'án i, kjónté nóa tjan, la ạntsí
kjuajon tjan kixin kaín ạsén tjan kjuajon tjan, ke ti íso sin 4 kixin kaín ti
chichaon kjuajon sin la ti chichaon ó tsíxehẹ sin. Ạndá jehe tjan, kjónté
nóa tjan, la kjuajon tjan kaín ti chichaon chrók'uite nkehe chrókjonie
tjan —ichro ch'in Jesús.

Ch'in Jesús ndáchro kixin tsoxika ti nịnko

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Ndá iso sin tjejótjo sin kixin náxrjón tsjehe ti nịnko tsík'ónaxín ixrọ
náxrjón la ko íso nkehe náxrjón tsíkjajon chojni tsík'áyéhẹ Díos. Ạndá
ch'in Jesús ndáchro:
6 —Kaín ti nkehe t'ikonra i, la itsi ijnko ñạo la kaín tsoxika. La
ninkehó ixrọ ts'ejókjenhña kícho.

Ti nkehe tsohen ti naxa ts'itjáñahña chjasintajni

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Ndá kjuanchankíhi sin ch'in Jesús, ndáchro sin:
—Maestro, ¿nkesá tsohen kaín tíhi? ¿Nkexrín tsonoexíni ti ó tsohen kaín tíhi?
8 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—T'ejotsjehéra jína kixin chrókjuit'ayahyara chojni, kixin nchónhña chojni itsi tsondáchro sin kixin jehe sin ti Cristo, la ko tsondáchro sin: "Ijie tsoxiteyá kaín nkehe", la kjónté xikaha tsondáchro sin la chrókuitekákonhñara. 9 Ti ó tsinhínra tsondáchro chojni kixin ó siín guerra la ko tjajonko kícho chojni, la chróchrakonhñara kixin kaín tíha la ticháxin tsohen, kjánchó naxa ts'itjáña chjasintajni.
10 Andá naxa ndáchro ch'in Jesús:
—Ijnko nación tsjajonko íjnko nación la ko ijnko chjasin tsjajonko íjnko chjasin. 11 Itsjé nketí ts'inki nonte la ko tsokjinta la ko tsoníhi chojni nchónhña chjasin, ndá ti nkajní la nchónhña kjuachrakon ijié tsohen ts'ikon chojni.
12 'Kjánchó ti naxa tsoenhña kaín tíhi la tsonínkakohanra sin, tsotséra sin, sátsjiko sin ti jahara ti ninko la tsjanchia sin ijie la ko ts'íkjahara[a] la ko sátsjiko sin ti jahara nkayakon ti sin rey la ko ti sin gobernador kixin tinkachónkira ti janhan. 13 Ti ñao xikaha tsohen la jína tsochronkara kixin tinkachónkira ti janhan. 14 *Ti ñao a la tóxakuanhñara nkehe tsjatehéra ti ó tsjanchankí sin nkojín nkehe 15 kixin janhan tsjánjua ti kjuaxrexinkaon jína la ko ti nkehe tsonixjara kixin nijnko ti sin nínkakohanra la xitjahya tsondáchro sin kixin nduáhya ti nkehe tsjatehéra. 16 Kixin kjónté it'ára o kichuara o ti sin kjéhyara o ti sin itjóra jína mé tsjikaánra sin, la ts'óñá sin nkojinra 17 la kaín chojni tsonínkakohanra kixin tinkachónkira ti janhan. 18 Kjánchó nijnko kaxihi chónta ikjára ts'itjáñahña. 19 Andá ti tsitoéhyara tsinkachónkira ti janhan la tsochontara ti kjuachón nkochríxín.
20 'Andá ti ó ts'ikonra kixin tsíkantatjen ti sin soldado kuenté Jerusalén la tsonoaxínra kixin í séhya ts'itjáña ti chjasin. 21 Andá ti sin tjejó Judea la sáchrókjui sin nó ijna. Andá ti sin tjejó ntiha la sáchrókjuixin sin ntiha la ti sin tjejó nontee la í tsokjanhña sin chjasin 22 *kixin ti ñao a la tsjasóte kaín chojni kixin tsoxiteyá kaín ti nkehe nixja xroon itén Díos. 23 Kjánchó nóa ti chojnichjin tjejóyá ti ñao a la ko ti sin chónta xjanhnte naxa takí. Kixin ti ñao a la ts'ixin kjuachrakon ti

---

[a] **21:12** ***ts'íkjahara*** encarcelar *ts'ejóchjina sin*

21:14: Lc. 12:11, 12. **21:22:** Os. 9:7.

chjasin la Díos tsjajon kjuachaxin kixin tsjasóte kaín chojni. 24 La itsje
chojni ts'enxín sin espada la ko nkojín sin la tsotsé sin sátsjiko sin ti
tjejó kaín ti íso nación la ntiha tsjasóte sin. Andá kaín ti sin jehya judío
tsjixin ókjé nación mé tsinkátja sin ti chjasin Jerusalén hasta tjeje ti ñao
kjuajon Díos kjuachaxin xikaha tsohen.

Ti itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 *'Andá ts'ikonra ts'ixikóhen nkehe ti ñao la ko nitjó la ko ti konotsé.
Andá ti chjasintajni nchónhña kjuaxikaon ts'ixin kaín nación la ko
tsochrakon chojni kixin imá tsojna ti ndañao la tsinkákjaminkí ìnta itsi.
26 Ndá kaín chojni la ts'aniátexín sin ti kjuachrakon ti ó tsjenkayáxin
sin ti nkehe tsohen ti chjasintajni kixin kaín ti nkehe sinkáni nkajní
la ts'inki. 27 *Ndá xikaha ts'ikon sin itsi ti Xjeen Díos k'óna Chojni,
itsi chríkjan itji tsikao ti kjuachaxin ijié kuènté nkaya nkajní. 28 Ti ó
tsoxrankíxin tsohen kaín tíhi, la chrókócháhara chrókontára nkajní kixin
í kjínhña itjen ti nkexro tsaáxinra.
29 Kjaxin kjuíncheyóexin ch'an ijnko nkehe ndáchro ch'an:
—Tsjehéra ti inta t'óna to higo la ko kaín ti íso inta. 30 Ti ó ts'ikonra
kixin tinkák'aña ti kahnte, la tsonoaxínra kixin í séhya tsi ti nchakuén
ichrin. 31 Mé xikaha ti ó ts'ikonra kixin kaín ti nkehe í sítóhen, la
tsonohara kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la ó chjino itjen.
32 'Chaxín ndáxrjan kixin kaín tíhi tsohen ti naxa t'enhña ti chojni
tjejó ijie. 33 Ti nkajní la ko ti chjasintajni la ts'itjáña. Andá ti itan
kuéntana la ts'itjáñahña nkochríxín.
34 'Méxra chrókóxakohanra, kixin chrókjuichròehyara kixin ti nkehe
nduáhya ch'era la ko ti tókoanra la ko ti kjuaxikaon chontara, ndá titàya
itsié ti ñao tsjixixín la chrók'uejochoénhñara. 35 La mé éxi ijnko trampa
chrók'uikjehe mé xikaha itsi ti ñao a, la xikaha tsjasóte kaín ti chojni
siín chjasintajni ti ts'ejóchóenhña sin. 36 Méxra jína chrók'uejotsjehera
la ko chrónixjehéra Díos kixin ti ó itsi kaín ti kjuaxikaon la Díos
chrókjuinchekaá ti jahara kixin tsjachara tsochjinara ti itjen ti Xjeen
Díos k'óna Chojni.
37 *La xikaha kaín ñao kjuakoxin ch'in Jesús ti ninko, ndá ti ó tie la
sátji ch'an ti ijna Olivo, la ntiha kuítohe ch'an. 38 La kaín chojni nchítjón
kóchjina sin ti ninko nkojnko ñao kixin tsihin sin ti nkehe tjako ch'an.

21:25: Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; Ap. 6:12, 13. **21:27:** Dn. 7:13; Ap. 1:7. **21:37:** Lc. 19:47.

Ti kjuénkạyáxin sin nkexrín ts'óñá sin ch'in Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 1 *Ndá ó kuichjina ti kia inie sin ti nio̱tja̱ tjikohya ti nkehe
t'ánkíxin mé ti kia la nchek'in sin Pascua. 2 Ndá ti ncha̱t'á t'e̱to̱an
la ko ti sin tjako ley mé kjuénkạyáxin sin nkexrín chrók'óñá sin ch'in
Jesús, kjánchó chrákọnhẹn sin ti chojni chjasin ntiha.
3 Ạndá ti Jínahña mé k'uíxehen ạsén Judas Iscariote, ijnko ti teyó sin
k'uájiko ch'in Jesús. 4 Ti nkexro í mé sákjuitsjehe ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an la
ko ti sin t'e̱to̱an kuènté ni̱nko, la ikjo ch'an sin nkexrín tsjajon ch'an
ti ch'in Jesús. 5 Ndá ti sin t'e̱to̱an la kóchéhẹ sin la ndáchro sin kixin
tsjajon sin itsjé chichaon. 6 Ndá kjuáte̱he ch'an ti nkehe ndáchro sin, ndá
kjueyá ch'an nkexrín tsjajon ch'an ti ch'in Jesús ti kohya chojni.

Ti kjuixixín kjonieko sin ch'in Jesús

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

7 Ndá ikui ti ña̱o kia sinie sin ti nio̱tja̱ tjikohya ti nkehe t'ánkíxin, ndá
ticháxi̱n t'óñá sin ti kolélo sinie sin kuènté ti kia Pascua. 8 Ndá ch'in
Jesús k'ue̱tue̱hen ch'in Pedro la ko Juan kixin sátsji sin sincheyaxín sin ti
nkehe sinie sin ti kia Pascua. 9 Ndá jehe sin kjuanchankí sin:
—¿Nketí tjinkaoan sincheyaxíxini? —ichro sin.
10 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús ndáchro:
—Ti ó ts'ixẹhénra Jerusalén la tsoxétara ijnko chojnindoa yámá
ijnko tóa tjiá ìnta̱. Chréhéra ti nkexro a ti nchia ts'ixehen ch'an. 11 Ndá
ndáchera ìnché ti nchia: “Ndáchro ti Maestro: ¿Nketí itjen ti cuarto
tsjánjua kjuachaxin tso̱yaxíxin ti kia Pascua sinieko ch'an ti sin teyó
xriko ch'an?” 12 Ndá ti nkexro a la tsja̱kao̱hara ijnko cuarto ijié ti yaáxin
piso la ntiha siín kaín ti nkehe tsicháxi̱n, la ntiha ncheyáxixínra ti sinieni
tso̱jín —ichro ch'in Jesús.
13 Ạndá jehe sin la sákjuí sin la k'uitja sin kaín nkehe éxi tsíchronka
ch'in Jesús. Ndá ntiha kjuíncheyáxixín sin ti nkehe sinie sin ti kia Pascua.
14 Ạndá ikui ti hora, ndá ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an kjuíji
sin ntiha la k'uejótja̱xi̱n sin ti itjen mesa. 15 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Imá tjínkạoan kixin chrókjonieni ti ña̱o Pascua i ti na̱xa̱ ts'énhña
janhan. 16 Ndáxrja̱n kixin í sinie̱hña xi̱kihi ti kia Pascua ínaá ti na̱xa̱
tsoxiteyáhya ti itsi ti kjuachaxin kuènté Díos.
17 Ndá kuákja ch'in Jesús ti nkehe tjiá ìnté ito uva ndá chjéhe ch'an
kjuasáya Díos la ndáchro ch'an:

22:1: Ex. 12:1-27.

—Tákjára tíhi la it'ira kaínra [18] kixin janhan la í ts'ihya ti ìnté to uva i
hasta tsijia ti kjuachaxin t'ẹtọaxín Díos.
[19] Ndá kjuixin la kuákja ch'an ti niọtja ndá chjéhe ch'an kjuasáya
Díos, ndá kóchrít'ọ ch'an chjéhe ch'an ti jehe sin la ndáchro ch'an:
—Tíhi mé ti cuerpo kuéntạna ts'enyákohẹn ti jahara. Méxra xịkaha
ich'era xráxinkákonxínra ti janhan —ichro ch'in Jesús.
[20] *La kjạxin ti ó kjuixin kjónie sin la kuákja ch'an ti nkehe tjiá ìnté
ito uva la ndáchro ch'an:
—Ti nkehe tjetjiá ti vaso í mé chrónkaxín ti nkehe nịxin tsọhen
tsoxiteyá kixin ti ijnị kuéntạna ts'itjí tsọtjuáxin ti ijịára.
[21] *'Kjánchó ti nkexro sinchekjina mé itjen ti mé í kjạxin. [22] Chaxín
ndáxrjạn kixin ti Xjẹen Díos k'óna Chojni la its'en éxi tjenixín ti xroon;
kjánchó nóa ti chojni sinchekji ti jehe ch'an kixin imá tsjasóte.
[23] Ạndá jehe sin kjuankíxin tjanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:
—¿Xá nkexro sinchekji ti jehe ch'an?

Ti nkexro imá t'ẹtọan

[24] *Ndá kjạxin ikjo kícho sin kixin nkexro ti ạntsí tjetoan. [25] Kjánchó
ch'in Jesús ndáchro:
—Ti sin rey kuènté ti nación la imá t'ẹtuẹhen sin ti chojni. La ti chojni
t'ítuehen la ndáchro sin kixin ti sin t'ẹtọan la chojni chaxín ich'e ixra
jína. [26] *Ạndá jahara xịkahña chrókjuịch'era. Ícha jína ti nkexro imá
tjetoan la chrók'óna éxi ti nkexro t'ítuehen, ạndá ti nkexro t'ẹtọan mé
chrók'óna éxi ti nkexro ch'exón ixra. [27] *¿Xá nkexro ti ạntsí tjetoan, á ti
nkexro tjak'etjạxịn ti itjen mesa sinie ní, ọ ti nkexro tjajon ti nkehe sinie
ti nkexro tjetjạxịn? ¿Á jehya ti nkexro tjetjạxịn ti itjen mesa, ti ạntsí
tjetoan ní? Ạndá janhan itjén ntihi éxi ijnko nkexro ch'exón ixra.
[28] 'La jahara nkochríxín k'uejontaxínra k'uíkonra kaín ti nkehe
náxrjónhña kóna. [29] Méxra janhan tsjánjua kjuachaxin kixin tsétọanra,
éxi janhan kjuajon T'aná kjuachaxin tétọan [30] *kixin sintera la ko its'ira
ti tsjak'e ti mesa kuéntạna ti ó tsétọan janhan nkaya nkạjní la ko
sịnchekitọexínra ijịé kaín ti sin k'uaxrjeníxin ti teyó tribu kuènté Israel.

Ch'in Pedro sinchemá kixin chóxin ch'in Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

[31] Ndá ndáchro Ìnchéni:

22:20: Jer. 31:31-34. **22:21:** Sal. 41:9. **22:24:** Mt. 18:1; Mr. 9:34; Lc. 9:46. **22:26:** Mt. 23:11; Mr. 9:35. **22:26:** Mt. 20:25-27; Mr. 10:42-44. **22:27:** Jn. 13:12-15. **22:30:** Mt. 19:28.

—Simón, Simón, chrókónoha kixin ti Jínahña kjuanchia kixin chrók'ótsjéyehe ti jahara éxi noatrigo. 32 Kjánchó janhan xrjanoáhá T'aná kixin chrókuitoéhya ti titekaoan ti janhan. Andá jaha, kjónté tsjásian ijie, ndá tsokjan la tsinkitsa ti sin kichuara kixin jína ts'ejó sin —ichro ch'in Jesús.

33 Andá ch'in Pedro ndáchro:

—Ìnchéni, ti ticháxin sátsjini tsjak'echjinakoni ti jaha la sátsjini, la jehya jehó ti tsjak'echjina ó kjaxin ts'enkoni ti jaha.

34 Andá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Pedro, ndáxrjan kixin ijie naxa tsjehya kochintóla la jaha sinchemá iní vece kixin choxián ti janhan.

Kuichjina ti hora tsjasóte ch'in Jesús

35 *Ndá ch'in Jesús kjuanchankí ndáchro:

—Ti ó kuétuahanra sákjuíra kjuíkoáhyara kabolsa la ko kjuíkoáhyara ti nkehe t'inka chichaon la ko kjuíkoáhyara tokate la, ¿á k'uitjáña ichrén nkehe ní?

Ndá kjuátehe sin ndáchro sin:

—Náhí. Ninkehó nkehe.

36 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Andá ijie la ti nkexro chónta kabolsa la tsákja la ko kjaxin ti nkehe t'inka chichaon la ko ti nkexro chóntahya espada la chrókjuinchekji ti ika t'itsáte ndá chrók'uenaxín ijnko chika. 37 *Chaxín ndáxrjan kixin ticháxin tsoxiteyá tsona kaín ti nkehe éxi tjenixín ti xroon itén Díos ndáchro: “Éxi ijnko chojni kjuasin ijie mé xikaha ts'ikon sin ti nkexro a.” Mé xikaha kaín nkehe chronka xroon itén Díos la ticháxin tsona, mé ticháxin tsoxiteyá kaín tíha —ichro ch'in Jesús.

38 Ndá jehe sin ndáchro sin:

—Ìnchéni, ntihi tjejó yaá espada.

Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Táhó ó nchoxon.

Ch'in Jesús nixjexín Díos ti Huerto Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Ndá ch'in Jesús sákjuixin ch'an Jerusalén la sákjui ch'an ti ijna Olivo éxi kuéhen k'uékjich'e ch'an la koí ti sin k'uájiko ch'an tinkáchréhe sin. 40 Ndá ti ó kjuíji sin ntiha la ndáchro ch'in Jesús:

22:35: Mt. 10:9, 10; Mr. 6:8, 9; Lc. 9:3; 10:4. **22:37:** Is. 53:12.

—Nixjehéra Díos kixin tsjinkitsa ti jahara kixin tsjásinhñara ijie.
41 Ndá ch'in Jesús k'uaxrjenta, sákjuí éxi kjínxin it'eni jnko ixro. Ndá
kjuák'exín ch'an toch'in ch'an la nixjehe ch'an Díos 42 la ndáchro ch'an:
—It'éni, ti tjinkaoni kixin chrókjuìin ti nkehe náxrjónhña tsoheni,
kjánchó jehya éxi jeheni tjinkaoni chrókóheni. Náhí. Éxi tjinkaoan
tsohen —ichro ch'in Jesús.
43 Ndá xrínahña ikui ijnko ángel kuixin nkaya nkajní kixin tsjinkitsa
ti jehe ch'an. 44 Ndá imá k'uává ch'an, la antsí nixjehe ch'an Díos, ndá
k'uíxin ch'an ndachjin éxi ijni k'uitjí nonte.
45 Ndá kjuixin nixjehe ch'an Díos ndá k'uínkatjen ch'an la sákjuí ch'an
ti tjejó ti sin k'uájiko ch'an, ndá k'uíkon kixin ó tjejójua sin, kixin imá
t'ává sin. 46 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—¿Nkekuènté tjejochrinra? T'àyara. Nixjehéra Díos kixin tsjínkitsa ti
jahara kixin tsjachròehyara ti Jínahña.

Itsé sin ch'in Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Ndá naxa tjenixja ch'in Jesús la ikui nchónhña chojni yámá chika,
la ti nkexro it'in Judas, ijnko ti teyóxin sin k'uájiko ch'in Jesús, mé
tjetaón ntia kui, ndá kóchjinehe ch'in Jesús kixin tsochjéhe jnko kochíto.
48 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—Judas, ¿á ijnko kochíto ó sinchekjixián ti Xjeen Díos k'óna Chojni?
49 Ndá ti sin tjejóko ch'in Jesús ti ó k'uíkon sin kixin xikaha kóhen la
kjuanchankí sin:
—Ìnchéni, ¿á tsjajonkoxini espada ní?
50 Ndá ijnko ti sin a, la kjuíncheníhi ijnko ti nkexro ch'ehe ixra ti
nchat'á t'etoan, kóchríjin ch'an ti ndatsjon chjina.[a]
51 Kjánchó ch'in Jesús ndáchro:
—Táhó, titohéra ti nkexro.
Ndá itsé ch'an ndatsjon ti nkexro a, la kjuínchekitohe ch'an jína.
52 Ndá tuénxín nixjehe ch'in Jesús ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin
t'etoan kuènté ninko la ko ti sin táda t'etoan tsíki sátsjiko ti jehe ch'an,
ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté k'uinkakoara espada la ko inta éxi chrótsera ijnko
xíchee? 53 *Kaín ñao kjuak'é ti tjejora kjuákoxián ti ninko la tsehyara
ti janhan. Andá ijie ti hora kuèntára kixin ti kjuachaxin kuènté sítie
kjuacha k'uetuehen asánra —ichro ch'in Jesús.

---

[a] **22:50** ***chjina*** derecha, oreja derecha

22:53: Lc. 19:47; 21:37.

Ch'in Pedro kjuínchemá kixin ndáchro kixin chónhña Jesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

54 Ndá itsé sin ti ch'in Jesús kjuínchenteto sin la sákjuíko sin ch'an
ndo̱e ti ncha̱t'á t'e̱to̱an. A̱ndá ch'in Pedro mé ikjín tinkáchrèxin ch'an.
55 A̱ndá ti nda̱sin ntiha mé kjuaka sin xrohi chjixro̱exín[a] sin. A̱ndá ch'in
Pedro kja̱xin kjuák'entaxín ti tjejó sin. 56 Ndá ijnko chojnichjin ch'exín
ixra̱ k'uíkon tjan kixin koí ch'in Pedro tjechíxro̱he ntiha ndá komá tjan
la ndáchro tjan:
—Kja̱xin ti nkexro i xriko ti ch'in Jesús.
57 Ndá ch'in Pedro kjuínchemá ndáchro:
—¿Nkekuènté xi̱kaha ichrua? Ni chónhña ti nkexro a.
58 A̱ndá ntsíkoá chr'éxi̱n mé ikui íjnko chojni k'uíkon ti ch'in Pedro la
ndáchro:
—Kja̱xin jaha xriko̱a ti nkexro a.
Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Náhí, xríki̱a̱nhña ch'an.
59 Ndá éxi ijnko hora chr'éxi̱n íjnko nkexro chenka ti sin tjejó ntiha:
—Ti nkexro i la kjá chaxín xriko ti ch'in Jesús kixin tsíkji̱xi̱n ch'an
Galilea.
60 Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Nónahña nkehe ti ndáchrua.
Ndá na̱xa̱ tjenixja ch'an la itsje jnko kochi̱ntóla. 61 Ndá Ìnchéni
kuinkátjíá komá ti ch'in Pedro. Ndá jehe ch'an xráxinkaon kixin chrónka
Ìnchéni: "Ti na̱xa̱ tsotsjehya kochi̱ntóla la si̱nchemána iní vece." 62 Ndá
sákjuí ch'an ndója, la tsjánka ch'an kixin imá t'ává ch'an.

Kjuanoá sin ch'in Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

63 Ti sin sákjuíko ch'in Jesús la kjuanoá sin ch'an la ko kjuate sin
ch'an 64 la k'uekjèxin sin ika ti ikon ch'an ndá kjuate sin ch'an la
kjuanchankíhi sin ch'an:
—Tónoha nkexro kjuatia ijie.
65 La ko íso nkehe ndáchro sin k'uándaxíhi̱n sin ch'an.

---

[a] **22:55** ***chjixro̱exín*** calentarse en el fuego

Ch'in Jesús kjuák'e nkayakon ti sin t'ẹtọan

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Ndá ti ó k'uínkaséña la kónkotsé kaín ti sin táda t'ẹtuẹhen ti sin
judío, la ko ti nchạt'á t'ẹtọan, la ko ti sin tjako ley la sákjuíko sin ch'in
Jesús nkayakon ti sin t'ẹtọan. Ndá ntiha kjuanchankíhi sin ch'an:
67 —Chrọnka, ¿á jaha ti Cristo ní?
Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe:
—Ti tsondáxrjạn kixin chaxín janhan la tsitekákonhñara. 68 Ạndá
ti chrókjuanchankíhara ichrén nkehe la chrókjuátẹehyara la ko
chrók'uatjántahyara ti janhan. 69 Ạndá ijie ti Xjẹen Díos k'óna Chojni mé
tsjak'etjạxịn ch'an ti itja chjina kuènté Díos chónta kaín kjuachaxin.
70 Ndá tuénxín kaín k'óyako sin kjuanchankíhi sin:
—¿Á chaxín jaha ti Xjẹen Díos ní?
Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ó jahara ndáchrora kixin janhan tíha.
71 Ndá ikjo sin kícho sin ndáchro sin:
—¿Nke tsọhen nạxạ chróchronka íso chojni? Kaíni kuíhini ti nkehe
k'uaxrjexín ir'ua ch'an —ichro sin.

Sákjuíko sin ch'in Jesús nkayakon Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 1 Ndá kaín sin k'uínkatjen sin ndá sákjuíko sin ch'in Jesús
nkayakon Pilato. 2 Ạndá ntiha kjuankíxin sin t'eka sin ijiẹ ti jehe
ch'an la ndáchro sin:
—K'uítjani ti nkexro i tjachróe chojni chjaséni la ndáchro ch'an kixin
chrókjuẹnkẹehyani ti gobierno romano, la ko kjạxin ndáchro kixin jehe
mé ti Cristo, la mé ijnko rey tíha —ichro sin.
3 Ạndá Pilato kjuanchankíhi ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á jaha ti Rey t'ẹtuẹhen ti sin judío a ní? —ichro Pilato.
Ndá ch'in Jesús kjuátẹhe ndáchro ch'an:
—Chaxín xịkaha ndáchrua jaha —ichro ch'in Jesús.
4 Ạndá Pilato ndáche ti sin nchạt'á t'ẹtọan la ko ti chojni tsíkịkạo sin:
—T'itjáhya nijnko ijiẹ chónta ti nkexro i.
5 Ạndá jehe sin ạntsí itsen nixja sin ndáchro sin:
—Jehe ch'an tjachróe ch'an kaín chojni nonte Judea kixin ti nkehe
tjako ch'an. Kjuankíxin kjuako ch'an nonte Galilea, ạndá ijie ó ikui ch'an
ntihi —ichro sin.

Sákjuíko sin ti ch'in Jesús nkayakon Herodes

6 Ndá kuíhin Pilato xi̱kaha ndáchro sin ndá kjuanchankí ch'an á ti
nkexro i la á Galilea tsíkji̱xi̱n ch'an. 7 Landá kjuáte̱he sin kixin ntiha
tsíkji̱xi̱n, ndá k'ue̱to̱an Pilato kixin sátsjiko sin ch'in Jesús ti itjen Herodes
kixin jehe mé gobernador ti nonte Galilea la kja̱xin ch'an itjen chjasin
Jerusalén ti ña̱o a. 8 A̱ndá Herodes k'uíkon kixin kjuíji ch'in Jesús ndá imá
kóchéhe̱ kixin ósé tjinkaon chrók'uikon ch'an ti ch'in Jesús kixin tsíkihin
chronka chojni nkexrín tjako Jesús, ndá tjinkaon chrók'uikon ijnko
kjuaxroan chrókjua̱ko̱xi̱n ch'in Jesús. 9 Nchónhña nkehe kjuanchankíhi
Herodes ti nkexro Jesús, kjánchó ch'in Jesús ninkehó kjuáte̱hya.
10 Kja̱xin ntiha k'uejó ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin maestro tjako ley
landá nchónhña ijie̱ k'ueka sin ch'in Jesús kixin nínkakohen sin ch'an.
11 A̱ndá Herodes la ko ti sin soldado kuènté kjuankíxin sin kjuikosáyehya
sin ch'in Jesús la ko kjuanoá sin ch'an, kjuínchek'inkáya sin ch'an ika náxrjón
tjete éxi t'inkáya ti sin rey. Landá tuénxín Herodes k'ue̱to̱an kixin sátsjiko
sin ch'in Jesús ínaá ti itjen Pilato. 12 A̱ndá ti ña̱o a Pilato la ko Herodes
kjuankíxin sin ts'iton kícho sin kixin ti senó la k'uénínkakohen kícho sin.

K'ue̱to̱an sin kixin its'en ch'in Jesús

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39—19:16)

13 Landá Pilato k'uéye̱he̱ ti ncha̱t'á t'e̱to̱an la ko ti sin gobernador la
ko kaín chojni chjasin ntiha kixin tso̱nkotsé sin 14 ndá ndáchro ch'an:
—Jahara kjuíkoára ti nkexro i ntihi la ndáchrora kixin jehe ch'an
kjuínchekonínkakohen ch'an chojni chjasin. A̱ndá ó kuihínra kixin
janhan kjuánchánkíha̱ ch'an itsjé nkehe, kjánchó k'uitjáhya ninkehó
ti ijie̱ t'ékara ch'an. 15 La ko kja̱xin Herodes k'uitjahya ti ijie̱ t'ékara ti
ch'in Jesús ndá ichr'án ch'an ntihi ínaá. Ndá ijie la ó k'uíkonra kixin
ninkehó ijie̱ chóntahya ti nkexro i kixin chrók'uen. 16 Si̱ntakjasóte ch'an
ndá tsjánjua kjuachaxin sátsji —ichro Pilato.
17 A̱ndá ti ña̱o kia a la ticháxi̱n kixin Pilato tsjajon kjuachaxin sátsji
ijnko chojni tjechjina kixin xi̱kaha kuéhen sin ósé. 18 Ndá kaín sin
kjuankíxin sin k'óyako sin ndáchro sin:
—¡Ti nkexro la chrók'uen! ¡Ch'in Barrabás mé t'a̱tjánta! —ichro sin.
19 A̱ndá ti Barrabás tsík'ikjehe̱ kixin jehe ch'an la ko íso chojni
kónínkakohen sin ti chjasin ntiha la ko tsík'óñá ch'an chojni. 20 Landá
Pilato tjinkaon chrókjuajon kjuachaxin sáchrokjui ch'in Jesús. Mé xi̱kaha
xíkjanchankíhi ch'an ti chojni siín ntiha ínaá. 21 Kjánchó jehe sin a̱ntsí
itsen k'óyako sin, ndáchro sin:
—¡Tjakénka̱nira ch'an ntacruz! ¡Tjakénka̱nira ch'an ntacruz! —ichro sin.

22 Níxin xíkjanchankí Pilato ndáchro ch'an:
—¿Xá nkehe nduáhya kjuích'e ti nkexro i? Janhan la k'uitjáhya
ninkehó ijie̱ chónta ch'an chrók'uenxín ch'an. Si̱ntakjasóte ch'an landá
chr'éxi̱n tsjánjua kjuachaxin sátsji ch'an —ichro Pilato.
23 Kjánchó jehe sin a̱ntsí itsen kjuanchia sin, ndáchro sin kixin
chrókjuak'enkáni ch'in Jesús ntacruz. A̱ndá k'óyako sin la ko k'óyako
ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an ndá kjuacha sin kjuanchia sin ti nkehe tso̱hen.
24 A̱ndá Pilato kjuajon kjuachaxin xi̱kaha tso̱hen ti nkehe kjuanchia sin.
25 A̱ndá kjuajon Pilato kjuachaxin sátsji Barrabás éxi kjuanchia sin, mé
jehe ch'an ti nkexro k'uikjehe̱ kixin k'uékje kjuanínkaon la ko kuék'óñá
chojni. La kjuajon Pilato kjuachaxin kixin sátsjiko sin ti ch'in Jesús
sinchekjasóte sin éxi tjinkaon sin.

Kjuák'enkáni ch'in Jesús ntacruz

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Ndá ti ó sákjuíko sin ch'in Jesús tsjak'enkáni ch'an ntacruz, ndá
itsé sin ijnko nkexro tsíkji̱xi̱n no̱nte̱e it'in Simón tsíkji̱xi̱n Cirene, la
kjuínchekamá sin ti ntacruz tsjak'enkáni ch'in Jesús la chréhe̱ ch'an.
27 Kja̱xin nchónhña chojnindoa la ko nchónhña chojnichjin chréhe̱ sin
tsjánkàma̱ sin ch'an. 28 Ndá ch'in Jesús nkátjíá komá ti jehe sin kixin
tsjánka sin la ndáchro:
—Jahara chojnichjin chjasin Jerusalén, chrótsja̱nkama̱hñara ti
janhan. Chrotsja̱nkara kixin ti nkehe tso̱hanra jahara la ko xja̱anra
29 kixin itsi ijnko ña̱o tsondáchrora kixin náxrjón chéhe̱ ti sin chóntahya
ixjan la ko ti sin kjuínchekokjíehya xjan la ko ti sin kjuínchekakíhya
ixjan. 30 *Ndá tsjankíxin chojni tsondáche sin ti ijna̱ kixin tsoxratja ti
jehe sin la ko tsondáche sin itjo kixin tsja̱vá ti jehe sin. 31 A̱ndá ti xi̱kaha
ch'ehe sin ti inta yoa la, ¿nkehe kaá chrókjuích'ehe sin ti inta tsíxámá?
32 Kja̱xin sákjuíko sin yaá chojni tsíkjasin ijie̱ kixin ts'óñáko sin ti
ch'in Jesús. 33 Ndá ti ó kjuíji sin ti ijna̱ it'in Hueso Ikja Chojni, la ntiha
kjuák'enkáni sin ch'in Jesús ti ntacruz la ko kja̱xin ti yaá chojni chónta
ijie̱, ijnko la itja ch'an chjina la íjnko la itja ch'an ikjon. 34 *Ndá ti ó
kjuixin kjuák'enkáni ch'an ntacruz, la ndáchro ch'an:
—It'éni, tónínkákuénhña sin kixin noehña sin nkehe ti ich'e sin.
Ndá ti sin soldado la k'óxika̱ye̱he sin ti iké ch'in Jesús, kjuích'exín sin
suerte kixin tso̱nohe sin nkexro tsákja. 35 *Ndá kaín chojni tjejótsjehe sin
ti nkehe kóhen la ko ti sin t'e̱to̱an la kjuanoá sin ch'in Jesús ndáchro sin:

23:30: Os. 10:8; Ap. 6:16. **23:34:** Sal. 22:18. **23:35:** Sal. 22:7.

—Kjuínchekaá ch'an ókjé chojni, a̱ndá ijie sinchekaá ch'an a̱sén ch'an ti chaxín jehe ch'an ti Cristo, ti nkexro tsíkjeyá Díos.

36 *La kja̱xin ti sin soldado kjuanoá sin ch'in Jesús la kóchjinako sin xranvino náxrjónhña chjéhe sin ch'an chrók'ui ch'an, 37 la ndáchro sin:

—Ti chaxín jaha ti rey kuènté ti sin judío la jahuá nchekaá a̱sán.

38 Kja̱xin ikja ti ntacruz mé kjuák'enkáni sin ijnko nta tsíkji̱nxi̱n sin ngiva griego la ko latín la ko hebreo ndáchro:

"Tíhi mé Rey kuènté ti sin judío."

39 Kja̱xin ijnko ti sin chónta ijie̱ tjenkáni ntacruz la k'uándaxíhi̱n ch'in Jesús, ndáchro ch'an:

—Ti chaxín jaha ti Cristo, la jahuá tjinkájña a̱sán, ndá tsjixin ndá tjínkajñani.

40 Kjánchó ti íjnko nkexro la k'ue̱tue̱hen ti nkexro k'uándaxín kixin tsotání, la ndáchro:

—Ndáchrohya xi̱kaha. ¿Á chrakuenhña Díos kixin xi̱kaha ichrua kixin jeheni la ti ijie̱ kuènténi tjejótjasótexíni? 41 Jeheni nchoxon ti tjejótjasóteni tjejótje̱nka̱ni ti ijie̱ kjuasini. A̱ndá ti nkexro i ninkehó nkehe jínahña kjuích'ehya, la koí tjetjasóte.

42 Ndá ndáchro ch'an:

—Jesús, xráxinkaoan ti janhan ti ó ts'ayéhé kjuachaxin tsétoan.

43 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:

—Chaxín ndáxrja̱n kixin ndesi ijie jaí ts'ejóko kíchóni nkaya nka̱jní.

Ndá ó ik'uén Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

44 *Ndá ó chjina chonkíxin la k'uixitie kuenté chjasintajni hasta las tres kójín. 45 Ik'uén ña̱o, la ti ika tjenkákuèxín nkaxehen ni̱nko la k'uichje nkosiñe. 46 *Ndá ch'in Jesús itsen ndáchro:

—It'éni, t'ayéhé ti a̱séni.

Xi̱kaha ichro ch'an ndá ik'uén ch'an.

47 Ndá ti ó k'uíkon ti capitán romano kaín tíha la chjéhe ch'an kjuasáya Díos, ndáchro ch'an:

—Chaxín, ti nkexro í la ninkehó ijie̱ chóntahya.

48 Ndá kaín ti chojni tsíkónkotsé ntiha k'uíkon kaín ti nkehe kóhen la sákjuixin sin ntiha, chrakon sin tinkákjate sin ntakuin sin kixin xi̱kaha kóhen. 49 *Ndá kaín ti sin chóxin Jesús la ko ti sin chjin nkáchréhe̱ sin ch'an kjui̱xi̱n sin Galilea la ikjín tjejó sin tjejótsjehe sin ti nkehe kóhen.

23:36: Sal. 69:21. **23:44:** Ex. 26:31-33. **23:46:** Sal. 31:5. **23:49:** Lc. 8:2, 3.

Xravá ch'in Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 Andá ntiha itjen ijnko nkexro it'in José, tsikjixin Arimatea nonte
kuènté Judea. Kjaxin ch'an ijnko ti sin imá t'etoan kuènté ti sin judío,
jína ch'an. 51 Jehe ch'an kjaxin tjechóhen ch'an itsi ti kjuachaxin kuènté
Díos. La kóxríenhña ch'an nkexrín kjuích'e ti sin íso t'etoan. 52 La
sákjuitsjehe ch'an Pilato la kjuanchia ch'an ti cuerpo kuènté Jesús, ndá
Pilato kjuajon kjuachaxin. 53 Ndá sákjuí sin la kuakjijinxin sin ti cuerpo
kuènté ch'in Jesús ti ntacruz, ndá kjuínchek'ísímá sin ijnko ika, ndá
kjuák'e sin ch'an ijnko tòye xráxín tsíkjich'éna ch'in José, jehó itjo la ko
naxa ninkexró tsíxraváhya. 54 Kaín tíha kóhen ti ñao tóyaxíhin sin kixin ó
tsoxrankíxin ti ñao tok'éhe sin la kohya kjuachaxin tsohen ninkehó ixra.
55 Andá ti chojnichjin nkáchréhe kjuikoxín Jesús ndesi Galilea la
kjaxin sákjuí sin ti tóye la k'uíkon sin nketí kjuák'e sin ti cuerpo kuènté
ch'an. 56 *Ndá ti ó ikjan sin ti nchia tjejó sin la kóyaxíhin sin kjueyá sin
xroan xraxé náxrjón itsa ntoe Jesús kixin xikaha k'uékinkáchónki ti sin
judío. Andá kok'éhe sin ti ñao sabado éxi t'etoan ti ley.

Ó xechón Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 1 Imá nchítjen ti ñao domingo, mé ti ñao xránkíxixín semana,
ti chojnichjin la xíkjan sin ínaá ti tsíxravá Jesús la sákjuíko sin
xroan xraxé tsíkjich'éna sin la ko íso chojnichjin sákjuikotoxin sin. 2 Ndá
ti ó kjuíji sin ntiha k'uíkon sin kixin ti ixro tsíkjèxín ti tòye la í xikahña
itjen ti sákjuí sin. 3 Ndá k'uíxehen sin tòye la k'uitjahya sin cuerpo
kuènté Ìnchéni Jesús. 4 Ndá chrakon sin la noehña sin nkehe sich'e sin.
Ndá xrínahña k'uíkon sin yaá chojnindoa tjejóxin toté chjinaxón ti tjejó
sin, la iké sin la tjákini tsjehe. 5 Andá ti chojnichjin k'uisén sin tjejótsjehe
sin nonte kixin imá chrákon sin, andá ti chojnindoa ndáchro sin:
—¿Nkekuènté xritjéyára ti nkexro tjechón ti siín ti sin tsík'en?
6 *Tjenhña ntihi, ó xechón ch'an. Xráxinkaonra nkehe ndáchro ch'an
ti kjuák'e ch'an nonte Galilea 7 ndáchro kixin jehe ti Xjeen Díos k'óna
Chojni ticháxin tsotsé ti sin chónta ijie tsjak'enkani sin ntacruz la ko ti
níxin ñao tsoxechón ch'an ínaá —ichro sin.
8 Landá ti síchjin xráxinkaon sin kixin nkexrín tsíchronka Jesús, 9 ndá
ti ó kjanxin sin ti tsíxravá ch'an la chenka sin ti tejnko ti sin kuék'ajiko

---

23:56: Ex. 20:10; Dt. 5:14. **24:6:** Mt. 16:21; 17:22, 23; 20:18, 19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33, 34; Lc. 9:22; 18:31-33.

ch'an la ko kaín ti íso sin. [10] La ti sin sákjuichenka ti sin apóstol la mé
tjan María Magdalena la tjan Juana la tjan María ìñé Jacobo la ko ti íso
chojnichjin. [11] Andá ti sin apóstol kuíhin sin éxi ijnko nkehe chaxínhña
ti nkehe chrónka ti sin a, ndá kuítekakonhña sin.
[12] Kjánchó ch'in Pedro k'uaxrjexín nchia tinká sákjuitsjehe ti
tsíkjixravá Jesús. Ndá ti kjuíji la tsjehe ch'an ti nkaxehen ti tòye la
k'uíkon kixin jehó ti ika tsík'isimá Jesús ntiha itjen. Ndá ikjan ch'an ti
nchia la chrákon ch'an kixin xikaha tsíkóhen.

Ti ntia Emaús sákjuí sin la kjuíjichréhe Ìnchéni

(Mr. 16:12-13)

[13] Andá ti ñao a mé yaá sin sákjuí sin ijnko chjasin it'in Emaús, la tíha
mé tejnko kilómetro kjínxin ti itjen Jerusalén, [14] la tinkákjo sin kícho sin
kaín ti nkehe tsíkóhen Jerusalén. [15] Andá naxa tinkákjo sin, la ch'in Jesús
kóchjinehe ti jehe sin la sákjuíko sin ch'an. [16] La kjuatsoanhña sin ch'an
kixin kjuajonhña Díos kjuachaxin. [17] Andá ch'in Jesús kjuanchankíhi
ch'an sin ndáchro ch'an:
—¿Nkehe ti tinkakjóra ti k'uinkara ntia? ¿Nkekuènté kixin t'avára?
—ichro ch'an.
[18] Andá ijnko ti jehe sin mé it'in Cleofas, mé kjuátehe, ndáchro:
—Kaín chojni ó nohe nkehe tsíkóhen Jerusalén la jaha kjaxin kjuák'e
ntiha la, ¿á jahuá ti noahña nkehe tsíkóhen ntiha ní? —ichro ch'an.
[19] Andá ch'in Jesús kjuanchankí:
—¿Xá nkehe tsíkóhen?
Ndá jehe sin chrónka sin:
—Ti nkehe tsíkóhen ch'in Jesús tsíkjixin Nazaret. Jehe ch'an la ijnko
nkexro k'uéchronka itén Díos, la kjuakoxin ch'an ti kjuachaxin kuènté
Díos kaín ti nkehe k'uékjich'e ch'an la ko kaín ti nkehe k'uéchronka
ch'an nkayakon Díos la ko kaín chojni. [20] Andá ti nchat'á t'etoan la ko
ti sin t'etoan chjasin la kjuínchek'ayéhe sin ti nkexro a ti sin romanos
kixin its'en ch'an la tsjak'enkáni ch'an ijnko ntacruz. [21] Andá jeheni
k'uejóchóheni kixin jehe ch'an chrókjuinchekaá ch'an ti sin Israel.
Landá ijie ó itji iní ñao xikaha kóhen. [22] Andá iso ti chojnichjin kjaxin
k'uéchréhe sin ch'in Jesús mé kjuínchechrákon sin ti jeheni kixin jehe
sin tsíkjitsjehe sin ti tsíxravá ch'an imá nchítjen [23] la tsík'itjahya sin ti
cuerpo kuènté ch'an, ndá ikjan sin chrónka sin kixin tsík'ikon sin yaá sin
ángel tsíchrónka kixin ch'in Jesús la tjechón ch'an, ichro sin. [24] Ndá
tuénxín yaá ti sin k'uájikoni kjaxin sákjuitsjehe sin ti tsíxravá ch'in
Jesús la k'uíkon sin éxi tsíchronka ti chojnichjin, kjánchó ch'in Jesús la
k'uíkonhña sin —ichro ti yaá sin a.

25 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Lontira jahara; tjokahya kuitekáonra ti nkehe k'uéchronka ti sin
profeta k'uejó ósé. 26 ¿Xá ticháxinhña chrókjuasóte Cristo senó ndá
chrók'uáyéhe ti kjuachaxin chrók'uetoan ní? —ichro ch'in Jesús.
27 Ndá kjuankíxin chrónka ch'an nkexrín t'axrjexín kaín ti nkehe nixja
ti xroon itén Díos kixin nkehe tsohen ti jehe ch'an la kjuankíxixín ch'an
chrónka ch'an kaín ti nkehe tsíkjin ch'in Moisés la ko kjuintaxín chrónka
ch'an ti nkehe tsíkjin ti íso sin profeta.
28 Ndá ti ó kjuíji sin ti chjasin, la ch'in Jesús tsjehe éxi naxa sáchrokjui
ikjín. 29 Andá jehe sin mé chrónoéhe sin ch'an kixin ntahó chrókuítohe
ch'an, ndáchro sin:
—Titoha ntihó ts'ejóni kixin ó ndá kóntó la ó ts'ixitie —ichro sin.
Ndá ch'in Jesús k'uíxehen ti nchia la kuitoeko sin ch'an. 30 Andá ti
ó k'uejótjaxin sin sinie sin, la ch'in Jesús kuákja ti niotja la chjéhe
kjuasáya Díos la kóchrít'o ch'an kuákja sin. 31 Ndá kjuátsoan sin ti jehe
ch'an, kjánchó ch'in Jesús la tuénxín k'uitjáñakoa ch'an. 32 Ndá jehe sin
ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Á chaxínhña chéhe aséni ti kjuikaoni ch'an ntia la chrónkaxín
ch'an nkehe t'axrjexín ti itén Díos tsíkjin sin ósé? —ichro sin.
33 Ndá tuénxín k'uínkatjen sin la ikjan sin Jerusalén la ntiha k'uitja
sin ti tejnko sin nkokoa tjejó sin la ko ti íso sin a. 34 Andá ti sin tjejó
ntiha la ndáchro sin:
—Chaxín ó xechón Ìnchéni tsík'ikon ch'in Simón —ichro sin.
35 Ndá jehe sin kjaxin sin chrónka sin ti nkehe tsíkóhen ti ntia sákjuí
sin la nkexrín kjuátsoanxín sin Jesús ti ó kóchrít'o ch'an ti niotja la
kjuajon ch'an.

Titàya k'uikuén sin ikui Jesús

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Ndá jehe sin naxa tjejótjo sin kaín ti nkehe tsíkóhen, landá xrínahña
ch'in Jesús kjuák'e nkosiñe ti tjejó sin, nixjehe ti jehe sin ndáchro:
—¿Á kjuaxróxin tjejora?
37 Andá jehe sin la imá chrákon sin kjuénkayáxin sin kixin k'uíkon sin
ijnko xrintoe chojni.
—Ách'e kjuachani —ichro sin.
38 Andá ndáche ch'in Jesús ti jehe sin:
—¿Nkekuènté chrakonra? ¿Nkekuènté xikaha tjenkayáxin asánra?
39 Tsjehéra tjaná la ko toténá kixin chaxín janhan. Itserana la ko
komárana, kixin ijnko xrintoe chojni chóntahya into la ko chóntahya
hueso éxi t'ikonra kixin chonta janhan —ichro ch'in Jesús.

40 Mé xikaha ichro ndá kjuako itja la ko toté. 41 Ndá kjónté xikaha
k'uíkon sin la naxa kuítekakonhña sin kixin chéhe sin la ko chrákon sin.
Landá ch'in Jesús ndáchro ch'an:
—¿Á chontara nkojín nkehe sinieni ntihi ní?
42 Ndá chjéhe sin ch'an it'o koche tsíchjátaón xrohi la ko ijnko it'o
katjé kotsjenta tjiá itsjen. 43 Ndá ch'in Jesús kuákja kjónie la k'uíkonxín
ikon sin. 44 Landá ndáchro ch'in Jesús:
—Kaín ti nkehe k'uatsínka ti janhan mé k'uéndáxrjan ti naxa
kuék'ejóni senó; kixin ticháxin tsoxiteyá kaín ti nkehe chronka ti ley
tsíkjin Moisés la ko ti nkehe tsíkjin ti sin profeta la ko ti nkehe ndáchro
ti salmo kixin nkexrín tsona janhan —ichro ch'in Jesús.
45 Ndá kjuajon ch'an kjuachaxin kixin tsienxín sin ti xroon itén Díos
tsíkjin sin ósé. 46 Ndá ndáchro ch'an:
—Mé xikaha nixja ti xroon itén Díos kixin ti Cristo la ticháxin its'en,
la níxin ñao la tsoxechón. 47 Andá tsjakoxin sin ihnié ch'an tsjankíxixín
sin chjasin Jerusalén la ko chrókuihin chojni kuenté chjasintajni kixin
chrókuítohe sin ijié sin, chrókuitekaon sin ti jehe kixin jehe ch'an mé
chrókjuatsen ch'an ti ijié sin. 48 Andá jahara mé tsochronkaxínra kixin
xikaha k'uíkonra kaín tíha. 49 *Ndá tsochr'an janhan ti Nchakuén
T'aná éxi tsíndáchro ch'an. Kjánchó chjasin Jerusalén ntahó titohara
tsoxiteyájia ts'ayéhéra kjuachaxin tsixin nkaya nkajní.

Jesús sákjui nkaya nkajní

(Mr. 16:19-20)

50 *Andá ch'in Jesús sákjuíko sin la k'uaxrjexín sin chjasin Jerusalén
sákjuí sin chjasin Betania. Ndá kjuaya itja ch'an kjuíncheñao ti jehe sin.
51 Andá kjuixin kjuíncheñao ch'an sin ndá k'uaxrjenta ch'an ndá sákjui
nkaya nkajní. 52 Andá jehe sin k'uíkon sin xikaha, andá kjuikosáyehe sin
ch'an, ndá ikjan sin chjasin Jerusalén la imá chéhe sin. 53 Andá kaín ñao
tjejó sin nkaxehen ninko chjéhe sin Díos kjuasáya. Mé xikaha tsohen.

24:49: Hch. 1:4. **24:50:** Hch. 1:9-11.

Ti tan jína chrónka

Juan

Ti itan k'óna chojni

1 [1] Ti xránkíxixín naxa k'ónahña chjasintajni, mé xráxín itjen ti itan,
la ti itan mé kjuák'eko Díos, la ti tan mé Díos tíha. [2] Ti nkexro a mé
kjuák'eko Díos, [3] Kaín ti nkehe siín ijie la ti nkexro a mé k'ónaxín. Andá
ti chrókójehya ti nkexro la ninkehó ti nkehe siín ijie la chrók'ónahña.
[4] Ti nkexro a mé kjuajon kjuachaxin kixin tjejóchón kaín nkehe, la ti
kjuachón mé ti xrohi ts'inkaséñexín kaín chojni chjasintajni. [5] Ti xrohi í
mé t'inkaséñaxín ti sítie. Andá ti sítie la tjinkaon chrókók'anka, kjánchó
kjuachahya.

[6] *Kjuák'e ijnko nkexro ichr'án Díos, mé kuék'in Juan. [7] Jehe ch'an
mé ikui ch'an kixin tsochronka ch'an nkexrín itjen ti xrohi la kaín chojni
chrókuitekaon sin ti nkehe tsochronka ch'an. [8] Kjánchó jehe ch'an la
jehya ti xrohi. Jehó ikui ch'an kixin tsochronka ch'an nkexrín itjen ti
xrohi. [9] Andá ti xrohi chaxín ts'inkaséñaxín kaín chojni chjasintajni la ó
ikui.

[10] Kjuák'e ch'an ntihi la kjónté jehe ch'an kjuích'énaxín Díos
ti chjasintajni, la kjuátsoanhña chojni ti jehe ch'an. [11] Ikui ch'an
chjasintajni, la ti sin chjasin kuènté ch'an la kuitekakuenhña sin ti jehe
ch'an. [12] Kjánchó kaín ti nkexro kuitekaon ti jehe ch'an, mé kjuajon
ch'an kjuachaxin kixin ts'óna sin xjeen Díos. [13] Mé tíhi la jehya éxi ti
chojni t'axrjeníxin it'é chjasintajni, la ko jehya éxi ti tjenkayáxin chojni
chjasintajni. Náhí. K'óna sin xjeen Díos kixin xikaha tjinkaon Díos.

[14] Andá ti nkexro a mé k'óna éxi ijnko chojni chjasintajni la
kjuák'enkákjan ch'an ti jeheni, la k'uíkoni ti kjuachaxin ijié chónta
ch'an, kixin jehe ch'an ti nkokoaxón Xjeen Díos, la ko jehe ch'an imá
tjuehé ch'an chojni la ko chaxín ndoá nixja ch'an.

[15] Ch'in Juan mé chrónka kuènté ti nkexro a, la itsen ndáchro ch'an:

—Ti nkexro i, mé ti k'uéndáxrjan: "Ti nkexro itsi chr'éxin mé antsí
t'etoan ke janhan, kixin jehe ch'an la ó xráxín itjen ch'an ti naxa kohya
janhan."

[16] Kaíni ó k'uáyéheni ti kjuachaxin ijié kjuajon ch'an la ko nkochríxín
tjencheñao ch'an ti jeheni. [17] Ti nkehe tsík'etoan Díos mé tsík'ayéhe

---

1:6: Mt. 3:1; Mr. 1:4; Lc. 3:1, 2.

Moisés kixin tsochronka. Andá Ìnchéni Jesucristo mé kjuako nkexrín tjuehe Díos ti jeheni la ko ti nkehe chaxín ndoá. 18 Ninkexró k'uíkonhña nkexrín itjen Díos. Andá ti nkokoaxón Xjeen ch'an nkokoa tjenkayáxinko ch'an, mé kjuínchenohe ch'an ti jeheni nkexrín itjen ti It'é ch'an.

Ch'in Juan chrónka kuènté ch'in Jesús

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Ti sin judío k'uejó chjasin Jerusalén mé ichr'án sin iso nchat'á la ko iso ti sin tjako ley, ikui sin kjuanchankíhi sin ch'in Juan, ndáchro sin:
—¿Nkexro ti jaha?
20 Ndá kjuínchemáhña ch'an, ndoá chrónka ch'an:
—Janhan la jehya ti Cristo.
21 *Ndá xíkjanchankí sin ínaá, ndáchro sin:
—¿Ndá nkexro ti jaha? ¿Á jaha ti profeta Elías ní?
Ndá ch'in Juan ndáchro:
—Náhí. Janhan la jehya Elías.
Ndá xíkjanchankí sin ínaá ndáchro sin:
—¿Á jaha ti nkexro tjejóchóheni itsi tsochronka itén Díos ní?
La ch'in Juan ndáchro:
—Náhí, janhña.
22 Ndá kjuanchankí sin ínaá:
—¿Ndá nkexro ti jaha? Ticháxin tsonoheni kixin tsochenkani ti sin ichr'án ti jeheni ikuini. Chronka, ¿nkexro ti jaha?
23 *Ndá kjuátehe ch'in Juan ndáchro:
—Janhan mé ti nkexro tsjak'e nteje ts'èya tsondáchro: “Takitjéhéra ijnko ntia ndoí tsixin Ìnchéni” —éxi ndáchro ti profeta Isaías.
24 Andá ti sin kjuanchankíhi ch'in Juan tíha, la ti sin fariseo a tsíchr'án, 25 ndá kjuanchankí sin:
—Ó ndáchrua kixin jahya ti Cristo, la ko jahya ti profeta Elías la ko jahya ti nkexro k'uéchronka itén Díos ósé. ¿Ndá nkekuènté tíkite chojni ti xikaha?
26 Ndá ndáchro ch'in Juan:
—Janhan mé ìnta ó tíkitexián chojni. Kjánchó chríkjan ti jahara mé tjenkákjan ijnko nkexro naxa tjátsoanhñara. 27 Kjónté sao janhan k'uinka la jehe ch'an ti antsí t'etoan ch'an. Méxra hasta tósuàna chrókjuasintanka ti correa tokaté ch'an.
28 Kaín tíha mé tsíkóhen ti chjasin it'in Betania, ti tóhe ndarío Jordán, ti kjuák'e ch'in Juan kuikite chojni.

1:21 a: Mal. 4:5; **b:** Dt. 18:15, 18. **1:23:** Is. 40:3.

Ti Kolélo kuènté Díos

29 Andá ti ñao chr'éxin mé k'uíkon ch'in Juan kixin ikui ch'in Jesús.
Ndá nixjehe ch'an ti sin tsíkóchjina, ndáchro ch'an:
—Tsjehéra, tíhi ti Kolélo kuènté Díos, tsakjìin ijié kaín chojni
chjasintajni. 30 Janhan mé k'uéxrjanka, kixin iton ti janhan mé tsichréhe
ijnko nkexro antsí t'etoan, kixin ti naxa kjuak'éhya janhan, la jehe ch'an
ó xráxín itjen ch'an. 31 Janhan la naxa k'uéchoxínhña nkexro ti jehe
ch'an. Kjánchó k'uinka kuíkitexián chojni ìnta kixin ti sin chjasin Israel
mé tsochóxin sin nkexro tíha —ichro ch'in Juan.
32 Kjaxin ndáchro ch'an:
—Janhan k'uíkuan kixin ti Nchakuén Díos k'uínkajinxin nkajní éxi
ijnko kontóá la kjuák'ekjen va ti jehe ch'an. 33 Janhan kjaxin naxa
k'uénonahña nkexro tíha. Kjánchó ti nkexro ichr'án ti janhan kixin
tsíkitexián chojni ìnta, mé chrónka kixin ti ts'ikuan itsi Nchakuén Díos
ts'inkajin, tsjak'e ti itjen ti nkexro, la tíha mé ti nkexro tsikitexín chojni
Nchakuén Díos. 34 Andá ijie janhan k'uíkonxinkuan kixin xikaha kóhen,
méxra ndáxrjan kixin tíhi mé Xjeen Díos.

Ti sin saoxín kjueyá Jesús

35 Andá ti ñao chr'éxin kjuák'e ch'in Juan la ko yaá ti sin k'uájiko
ch'an, 36 ndá xrínahña k'uíkon sin k'uatsínka ch'in Jesús chjinaxón ntiha,
la ndáchro ch'in Juan:
—Tsjehéra ti nkexro i mé ti Kolélo kuènté Díos.
37 Andá ti ó kuíhin yói ti sin k'uájiko ch'in Juan xikaha, la sákjuichréhe
sin ch'in Jesús. 38 Ndá kuinkátjíá ch'in Jesús la k'uíkon ch'an kixin
tinkáchréhe sin, ndá kjuanchankí ch'an ndáchro ch'an:
—¿Xá nkehe tjinkaonra?
Ndá jehe sin ndáchro sin:
—Maestro, ¿xá nke nchia itjen?
39 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Xrákira, tsjehéra nketí.
Ndá chréhe sin sákjuí sin la k'uíkon sin nketí itjen ti nchia kjuák'e
ch'in Jesús, andá ti ó kjuíji sin ntiha la ó ndá kójín, éxi las cuatro xikaha,
la ntahó k'uéjóko sin ch'an.
40 Ijnko ti iyó sin kuíhin ti nkehe tsíchronka ch'in Juan, ndá chréhe ti
ch'in Jesús, mé it'in Andrés, kícho ch'in Simón Pedro. 41 Ndá jehe ch'an
tuénxín sákjuikjeyá ch'an ti savé ch'an Simón, la ndáche ch'an:
—Ó k'uitjani ti nkexro Mesías (mé tíha t'axrjexín Cristo).

42 La kjuikao ch'an ti itjen ch'in Jesús. Ndá ch'in Jesús mé komá ch'an
ti ch'in Simón, la ndáchro ch'an:
—Jaha mé Simón, xjeen ch'in Jonás. Ndá ijie sintak'ian Cefas. (Cefas
mé t'axrjexín Pedro.)

Ch'in Jesús k'uéyehe Felipe la ko Natanael

43 Andá ti ñao chr'éxin mé sáchrokjui ch'in Jesús Galilea. Ndá xéta
ch'an ti ch'in Felipe, la ndáche ch'an:
—Chréhé ti janhan.
44 Chjasén ch'in Felipe mé it'in Betsaida, ti chjasén ch'in Andrés la ko
Pedro. 45 Andá ch'in Felipe mé sákjuikjeyá ch'an ti ch'in Natanael la
chenka ch'an:
—Ó k'uitjani ti nkexro itsi éxi chrónka ti xroon tsíkjin ch'in Moisés
ti nkehe tsík'etoan Díos, la ko kjaxin chrónka ti xroon tsíkjin ti sin
k'uéchronka itén Díos kixin itsi ti nkexro a. Ndá ijie ó k'uitjani ch'an, mé
it'in ch'an Jesús, xjeen ch'in José, la chjasén ch'an mé Nazaret.
46 Ndá ndáchro ch'in Natanael:
—¿Xá ti chjasin Nazaret la chrók'uaxrjexín ijnko nkehe jína ní?
Ndá kjuátehe ch'in Felipe, ndáchro:
—Xrákiá tsjehé.
47 Ndá k'uíkon ch'in Jesús kixin ó tinkákóchjina ti ch'in Natanael, la
ndáchro ch'an:
—Ó tekjui ijnko nkexro chaxín israelita, la chóntahya ninkehó
kjuach'ia.
48 Ndá ch'in Natanael kjuanchankíhi ch'in Jesús ndáchro:
—¿Xá nkexrín kixin choxián ti janhan?
Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti naxa níxjahya Felipe, la k'uíkuan ti jaha tjenkankiá ti inta t'óna
tohigo.
49 La ndáchro ch'in Natanael:
—Maestro, jaha mé ti Xjeen Díos itjen nkaya nkajní; jaha mé ti Rey
kuènté Israel.
50 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Á kuítekaoan kixin ndáxrjan kixin k'uíkuan tjenkankiá ti inta
t'óna tohigo ní? Jehya tíhó chrókuitekákonxian. Chr'éxin la ts'ikuan íso
kjuaxroan antsí ijié.
51 *Kjaxin ndáchro ch'in Jesús:

1:51: Gn. 28:12.

—Ijnko nkehe chaxín tsoxrjanka kixin ts'ikonra tsoxitjehe nkajní la itsi itsjé sin ángel kuènté Díos, tsit'ótjen la ko ts'inkajin sin ti itjen ti Xjeen Díos k'óna chojni.

Ti kótehe chojni chjasin Caná

2 1 Andá iní ñao chr'éxin mé kótehe ijnko nkexro ti chjasin Caná estado
Galilea, la kjaxin ntiha itjen ti ìñé ch'in Jesús. 2 Kjaxin tsík'éyehe sin
ti ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an kixin ts'ejó sin ti kia. 3 Ndá ti ó
k'uànka ti vino, la ti ìñé ch'in Jesús la ndáche tjan ti jehe ch'an:
—Í chóntahya sin vino.
4 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ìñéni, ¿nkekuènté janhan chronka tíha? Naxa kjuixrakájña ti ñao
tsonohe chojni nkexro ti janhan.
5 Andá ti ìñé ch'an mé ndáche tjan ti sin ich'e ixra:
—Nchexiteyára kaín ti nkehe ts'etoan ch'an.
6 Andá ntiha tjejó injon ichi tsík'ónaxín ixro, la tíha tikia ìnta t'ónti ti
sin judío kixin kjuénkayáxin sin kixin xikaha ts'axrjehe ti ijie chónta sin.
La nkojnko ti ichi mé tjacha tikia ciento litro ìnta. 7 Ndá k'uetuehen
ch'in Jesús ti sin ich'e ixra, ndáchro:
—Nchekaónra ìnta kaín ti ichi.
Ndá kjuínchexiteyá sin kjuinchekaón sin ìnta nkojnko ti ichi. 8 Ndá
kjuixin la ndáchro ch'in Jesús:
—Tákjára intsí ti ìnta tjiá ti ichi la tjikuehéra ti ch'in t'etoan ti kia.
Ndá xikaha kjuínchexiteyá sin. 9 Andá ti nkexro t'etoan ti kia la
tsjexín ti ìnta tsík'óna vino, kjánchó noehña ch'an nketí kuixin ti vino.
Jehó ti sin ch'exín ixra mé nohe sin kixin jehe sin kuakitsje sin ti ìnta.
Ndá ti nkexro t'etoan mé k'uéyehe ti nkexro tsíkótehe 10 la ndáchro:
—Kaín kia tjasin chojni la sao ti vino náxrjón tjajon sin, ndá ti ó yeé
tsík'i chojni, la tjajon sin ti vino náxrjónhña. Andá jaha la kjuak'échjina
ti vino antsí náxrjón, ndá ijie tjánjua —ichro ch'an.
11 Ti nkehe kjuakoxin ch'in Jesús ti chjasin Caná estado Galilea mé ti
kjuaxroan saoxín kjuasin ch'an, la kjuakoxin ch'an nkexrín imá ijié ti
kjuachaxin chónta ch'an, la ti sin k'uájiko ch'an la kuitekaon sin ti jehe
ch'an.
12 *Ndá ti ó k'uatsínka ti kia, ndá ch'in Jesús sákjuí ch'an ti chjasin
Capernaum, sákjuíko ch'an ìñé ch'an, ti sin kícho ch'an la ko ti sin
k'uájiko ch'an, la k'uejó sin ntiha iso ñao.

2:12: Mt. 4:13.

Ch'in Jesús kjuínchetjóá ti ninko

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 *Andá ti ó kuichjina ti kia Pascua kuènté ti sin judío, ndá ch'in
Jesús sakjui ch'an chjasin Jerusalén. 14 Ndá nkaxehen ti ninko la k'uíkon
ch'an itsjé sin nchekjixin ntiha, nchekji sin koxinta, kolélo la ko kontóá.
La ko kjaxin ntiha tjejótjaxin ti sin tjinkí chichaon. 15 Andá k'uíkon ch'in
Jesús xikaha, la kuákja ch'an ijnko ihno kjuat'o ch'an, ndá kuakitsjexín
ch'an sin ti ninko, la kjaxin kuakitsjexín ch'an ntiha ti kolélo la ko ti
koxinta. La ti mesa tjinkíxin sin chichaon la kótéka ch'an xítjen, la xènjin
ti chichaon. 16 Ndá ndáche ch'an ti sin nchekjixin kontóá ntiha:
—¡Takítsjexinra ntihi kaín ti nkehe i! Ch'énahñara ndasin ti ndoe
T'aná.
17 *Ndá xráxinkaon ti sin k'uájiko ch'an ti nkehe tsíkjin sin ósé
ndáchro: "Imá kónínkaon asená kixin imá tjuaha ti nchia kuèntá."
18 Ndá ti sin judío mé kjuanchankíhi sin ti ch'in Jesús, ndáchro sin:
—¿Xá nkehe tsjákoxian kixin chonta kjuachaxin kixin xikaha ich'e?
19 *Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—T'oxikara ti ninko i, la iní ñao la ó sit'ána ínaá.
20 Ndá ndáchro ti sin judío:
—Cuarenta y seis nánó k'uejó sin kjuích'éna sin ti ninko i, ¿andá jaha
mé iní ñao sich'énaxián ní?
21 Kjánchó kienxínhña sin kixin ti ninko ndáchro ch'in Jesús la ti
cuerpo kuènté ch'an. 22 Méxra ti ó xechón ch'an la ti sin k'uájiko ch'an
la xráxinkaon sin ti nkehe tsíchronka ch'an, ndá kuitekaon sin ti xroon
nixja itén Díos tsíkjin sin ósé la ko ti nkehe tsíchronka ch'an.

Ch'in Jesús chóxin asén kaín chojni

23 Ti ó kjuák'e ch'in Jesús ti chjasin Jerusalén ti kia Pascua, ndá
itsjé chojni kuitekaon sin ti jehe ch'an kixin k'uíkon sin ti kjuaxroan
kjuasin ch'an. 24 Kjánchó ch'in Jesús la kuitekakuenhña ch'an ti jehe
sin kixin jehe ch'an la nohe ch'an jína nkehe tjenkayáxin asén nkojnko
chojni, 25 la tichánxienhña ch'an kixin nkojín nkexro tsochronka nkexrín
tjenkayáxin ti chojni kixin ó nohe ch'an kaín ti nkehe tjenkayáxin sin.

2:13: Ex. 12:1-27. **2:17:** Sal. 69:9. **2:19:** Mt. 26:61; 27:40; Mr. 14:58; 15:29.

Jesús la ko Nicodemo

3 [1] Kjuák'e ijnko nkexro kuènté ti sin fariseo, mé kuék'in Nicodemo.
Jehe ch'an mé ijnko nkexro imá tjetoan kuènté ti sin Israel. [2] Ạndá
ijnko tie kjuichréhẹ ch'an ti ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:
—Maestro, ó noheni kixin Díos ichr'án ti jaha kixin tsjákohéni kixin
ti jehya Díos chrókjuak'eko ijnko chojni, la xitjahya chrókjuasin sin
kjuaxroan ijié éxi ti kjuaxroan tjákọxián.
[3] Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ijnko nkehe chaxín tsọtjọnka kixin ti nkexro tsokjíehya nịxién la
xitjahya ts'ixehen ti itjen Díos t'ẹtọan.
[4] Ạndá ch'in Nicodemo kjuanchankí, ndáchro:
—Ó tádana, ¿xá nkexrín chrókokjìna nịxién ínaá? ¿Á nạxạ jína
chrók'uíxạhạn tsẹe nạná ndá chrókokjìna ní?
[5] Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ijnko nkehe chaxín tsọtjọnka. Jehó ti nkexro tsíkokjíexín ìntạ la ko
tsíkokjíexín Nchạkuén Díos, mé jína ts'ixehen sin ti itjen Díos t'ẹtọan. [6] Ti
ó ijnko ixjan ts'axrjeníxin it'é la ko ìñé la jehó chojni chjasintạjni ó. Ạndá
ti nkexro tsokjíexín Nchạkuén Díos, mé ts'óna xjẹen Díos. [7] Chrakonhña
kixin ti nkehe xrjạnká kixin: “Kaín chojni la ticháxịn tsokjíhi nịxién ínaá.”
[8] Éxi ti xrịntọ chjéhe, la kjónté tihín t'atsínka, la noahña nketí kuịxịn la
ko noahña nketí sátsji, mé xịkaha ti nkexro tsokjíexín Nchạkuén Díos.
[9] Ndá xíkjanchankí ch'in Nicodemo, ndáchro:
—¿Xá nkexrín chrókóhen tíhi?
[10] Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Jaha ijnko maestro imá t'ẹtọan ti nación Israel, ndá nạxạ
tiénxinhña tíhi ní? [11] Chaxín ndáxrjạn kixin jeheni la chrónkani ti nkehe
noheni la ko ti nkehe t'ikoni, kjánchó jahara titekákonhñara. [12] Ti nkehe
ndáxrjạn la kuènté chjasintạjni ó la kjónté titekákonhñara. ¿Ndá nkexrín
chrókiénxinra ti chrónixja ti nkehe kuènté nkạjní? [13] Ninkexró kjuịhya
nkaya nkạjní. Jehó ti Xjẹen Díos k'óna chojni kjuák'e ntiha la ko ntiha
kuịxịn. [14] *Éxi ch'in Moisés, ti k'uíxin ti sin israelita ntẹjẹ, la jehe ch'an
kjuích'éna ch'an ijnko konche chika kjuạk'ẹnkạni ch'an ijnko inta,
ndá komá sin la k'uénhña sin, mé xịkaha tsọhen ti Xjẹen Díos k'óna
chojni, ticháxịn tsjak'enkáni ch'an ijnko ntacruz, [15] kixin kaín ti nkexro
tsitekaon ti jehe ch'an la tsaá sin, tsochónta sin kjuachón nkochríxín.

3:14: Nm. 21:9.

Díos imá tjuehe ti chojni chjasintajni

16 ’Díos imá tjuehe ti chojni chjasintajni la kjuajon ch'an ti nkokoaxón
Xjeen ch'an, kixin kaín ti nkexro tsitekaon ti Xjeen ch'an la ts'itjáñahña
sin, tsochónta sin kjuachón nkochríxín. 17 Díos la chr'ánhña ti Xjeen
ntihi chjasintajni kixin sinchekjasóte ch'an chojni. Náhí. Ichr'án ch'an ti
Xjeen ch'an chjasintajni kixin tsaáxin kaín chojni.
18 ’Ti nkexro tsitekaon ti Xjeen Díos la tsjasótehya sin. Andá kaín ti sin
tsitekakonhña, mé tsjasóte sin kixin kuitekakuenhña sin ti nkokoaxón
Xjeen Díos. 19 Mé xikaha Díos sinchekjasóte ch'an ti jehe sin nkochríxín,
kixin ó ikui ti nkexro ts'inkaséñaxín chjasintajni, la kjónté xikaha la antsí
kóxríhin sin ti sítie. Andá ti t'inkaséña la náhí, kixin tjinkakonhña sin
tsítohe sin ti nkehe jínahña tjejóch'e sin. 20 Kaín ti nkexro ich'e ti nkehe
jínahña la tóxrìenhña chrókóchjina ti t'inkaséña kixin tjinkakonhña sin
tsonoxín ti nkehe jínahña ich'e sin. 21 Andá ti nkexro tjejónchexiteyá ti
nkehe jína la chéhe sin tóchjinehe sin ti xrohi kuènté Díos kixin tjakoxin
sin kixin Díos tjetsjehe kixin chaxín jína nchexiteyá sin.

Juan Bautista chrónka kuènté ch'in Jesús

22 Ndá chr'éxin ch'in Jesús la ko ti sin k'uájiko ch'an la sákjuí sin
Judea. Ntiha k'uejó sin iso ñao la kuikite ch'in Jesús iso chojni. 23 Kjaxin
ch'in Juan kjuák'e ti chjasin Enón chjinaxón ti chjasin Salim, la mé ntiha
kuikite ch'an chojni kixin ntiha la yeé ìnta sítji. La itsjé sin kóchjina sin
la kuikite sin. 24 *Mé xikaha kóhen ti naxa kjuák'echjinahña ch'in Juan.
25 Andá ti sin k'uájiko ch'in Juan la ko ti sin judío mé ikjo kícho sin
kixin nkexrín antsí jína chrókótjuáxin chojni. 26 Andá ti sin k'uájiko ch'in
Juan sákjuichréhe sin ch'an, la ndáchro sin:
—Maestro, ti nkexro kjuák'ekoa ti tóhe ndarío Jordán, ti nkexro
tsíchronka nkexrín itjen, la ijie itjen ch'an tikite ch'an chojni la ko kaín
chojni chréhe sin ti jehe ch'an —ichro sin.
27 Ndá ndáchro ch'in Juan:
—Xrokjuahya ich'e chojni ixra ti tjajonhña Díos kjuachaxin. 28 *Ó
kuihínra ndoá k'uéxrjanka kixin janhña ti Cristo. Janhan la jehó
k'uítonxián ntia kixin tsoxrjanka kixin ó itsi ti nkexro a. 29 Éxi ijnko
nkexro tsotehe la takja ti ichjién. Andá ti nkexro t'iton la chéhe tjetihin
nixja ti nkexro t'iton, tsotehe. Mé xikaha imá chàna kixin xikaha itsjé
chojni tóchjinehe sin ti ch'in Jesús. 30 Andá jehe ch'an ticháxin antsí
ts'etoan ch'an, andá janhan la kanhñó.

3:24: Mt. 14:3; Mr. 6:17; Lc. 3:19, 20. **3:28:** Jn. 1:20.

Ti nkexro kuixin nkaya nkajní

31 ’Ti nkexro kuixin nkaya nkajní mé kaín nkehe t'etuehen. Ijnko
chojni chjasintajni mé jehó ti nkehe kuènté chjasintajni ó chronka. Andá
ti nkexro kuixin nkaya nkajní la kaín nkehe t'etuehen. 32 Jehe ch'an
mé chrónka ch'an ti nkehe tsík'ikon ch'an la ko ti nkehe tsíkihin ch'an,
kjánchó ninkexró titekakonhña ti nkehe chronka ch'an. 33 Andá ti nkojín
nkexro tsitekaon ti nkehe chronka ch'an mé xikaha tjakoxin sin kixin
chaxín ndoá ti nkehe chrónka Díos. 34 Kixin ti nkexro ichr'án Díos, mé
nixja itén Díos kixin k'uáyéhe ch'an kaín kjuachaxin kuènté Nchakuén
Díos.
35 *’It'éni Díos mé imá tjuehe ch'an ti Xjeen ch'an, mé xikaha
tsichjéhe ch'an kjuachaxin kixin ts'etuehen ch'an kaín nkehe. 36 Ti
nkexro tsitekaon ti Xjeen Díos mé tsochónta sin ti kjuachón nkochríxín.
Andá ti nkexro tsitekakuenhña ti Xjeen Díos mé tsochóntahya sin ti
kjuachón nkochríxín. Ti nkexro xikaha tsitekakonhña mé sinchekjasóte
Díos nkochríxín.

Ch'in Jesús la ko ti tjan samaritana

4 1 Andá ti sin fariseo mé kónohe sin kixin antsí itsjé chojni chréhe ti
ch'in Jesús la ko kuikite ch'an itsjé sin ke ch'in Juan. 2 Kjánchó jehya
ch'in Jesús kuikite chojni. Náhí. Ti sin k'uájiko ch'an mé kuikite sin
chojni. 3 Ndá ti ó kónohe ch'in Jesús kixin xikaha ichro ti sin fariseo,
ndá k'uaxrjexín ch'an Judea la sákjuí ch'an Galilea.
4 Andá ti ó xrákoaxin ch'an ntiha, la ticháxin ts'atsínka ch'an ti nonte
Samaria. 5 *Ndá kjuíji ch'an ijnko chjasin it'in Sicar itjen Samaria,
chjinaxón ti nonte tsichjéhe ch'in Jacob ti xjeen, José. 6 Mé ntiha itjen ti
pozo tjiá ìnta k'uékuènté ch'in Jacob. Andá ch'in Jesús ikui ntiha la
imá k'óxrjé ch'an kixin imá ikjín ti ntia kjuixin ch'an, ndá kjuák'etjaxin
ch'an chrínta ti pozo. Mé ó chjina chonkíxin tíha. 7–8 Andá ti sin k'uájiko
ch'an la sákjuí sin ti chjasin chjinaxón ntiha sákjuik'ena sin nkehe sinie
sin. Ndá kanhñó isé la ikui ijnko chojnichjin Samaria tsakítsje ìnta ti
pozo a. Andá ch'in Jesús ndáche ch'an tjan:
—Tsjánjua intsí ìnta its'ia.
9 *Andá ti tjan samaritana kjuátehe tjan, ndáchro tjan:
—¿Nkekuènté kixin jaha ijnko chojni judío mé tjánchàna ìnta its'ia
kixin janhan la ijnko chojnichjin samaritana?

3:35: Mt. 11:27; Lc. 10:22. **4:5:** Gn. 33:19; Jos. 24:32. **4:9:** Esd. 4:1-5; Neh. 4:1, 2.

(Xi̱kaha ichro tjan kixin ti sin judío la ko ti sin samaritano la
chóntehya sin kjuasàya kícho sin.) 10 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti chrókónoha ti nkehe tjajon Díos la ko chrókjuatso̱an ti nkexro
tjetjánchàhá ìnta̱, ndá jaha chrókjuanchehé ch'an ìnta̱, la jehe ch'an
chrótjáha ch'an ti ìnta̱ tjechón nkochríxín.
11 Ndá ti tjan samaritana la ndáchro:
—¿Xá nkexrín tsjánjua ti ìnta̱ kixin chontahya chontahya nkehe
tsakítsjexián?, la ti pozo i la imá ni̱nka. ¿Xá nketí tsjikákjáxian ti ìnta̱
tjechón tsjánjua? 12 Ti nkexro k'uaxrjeníxini, Jacob, mé kuíto̱he ti pozo
i, mé jehe ch'an kuék'i ch'an ti ìnta̱ la kja̱xin ti xje̱en ch'an la ko ti iko
kuènté ch'an. ¿A̱ndá jaha la xá a̱ntsí chonta kjuachaxin ke ti jehe ch'an
ní?
13 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Kaín ti nkexro its'i ti ìnta̱ i la na̱xa̱ its'en sin ìnta̱ ínaá. 14 A̱ndá ti
nkexro its'i ti ìnta̱ tsjánjua janhan, la í ts'enhña sin ìnta̱ ínaá, kixin ti
ìnta̱ tsjánjua janhan la mé ts'óna éxi ìnta̱ tjet'axrje nkaya a̱sén sin, la
tíha tsjajon ti kjuachón nkochríxín.
15 Ndá ti tjan samaritana ndáchro:
—Ti xi̱kaha la tsjánjua ti ìnta̱ a its'iá, ndá í ts'enhñani ìnta̱ ínaá, la ko
í tsicháxi̱nhña tsjihá ntihi tsakítsje ti ìnta̱.
16 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Sátjia, tik'eye̱hé ti xìá, ndá tsjihá ntihi ínaá.
17 Ndá ndáchro tjan:
—Chontahya xìná.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndoá ndáchrua kixin chontahya xìá, 18 kixin in'ó xìá
k'uéchonta, a̱ndá ti nkexro chónta ijie la jehya xìá. Tíhi la ndoá chro̱nka.
19 Ndá ti ó kuíhin tjan tíha, la ndáchro tjan:
—T'íkua̱n kixin jaha la ijnko nkexro chronka itén Díos. 20 Ti sin
k'uaxrjeníxini k'uejó ósé mé k'uéxraxinkakonxín sin Díos ti ijna̱ i,
kjánchó jahara chojni judío mé ndáchrora kixin ti chjasin Jerusalén, mé
chrókjuikosáyexíni Díos.
21 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Titekaoan kixin itsi ti ña̱o í tsjíkosáyexínhñara It'éni Díos ti ijna̱
i, la ko tsjíkosáyexínhñara Díos ti chjasin Jerusalén kja̱xin. 22 Jahara
chojni samaritano chonhñara ti nkexro tjikosayéhéra. A̱ndá jeheni
chojni judío la chóxini ti nkexro tjikosayéheni kixin ti nkexro tsaáxini
mé ts'axrjeníxin ti sin judío. 23 Ndá ó itsi ti ña̱o, la ti ña̱o a mé ijie,
la ti sin chaxín tjinkaon tsjikosáyehe It'éni Díos la chaxín kaín a̱sén
sin tsjikosáyehe sin ti jehe ch'an, kixin Díos mé tóxríhi̱n kixin xi̱kaha
tsjikosáyehe chojni ti jehe ch'an. 24 Díos mé t'ikonhñani, kjánchó ti sin

tjikosáyehe ch'an mé ticháxin kaín asén sin tsjikosáyehe sin ch'an éxi tjinkaon Nchakuén ch'an.

25 Andá ndáchro tjan:

—Ó noheni kixin itsi ti Mesías, ti Cristo. Ti ó itsi ch'an mé tsochronkaxín ch'an kaín nkehe —ichro tjan.

26 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Ti nkexro a mé janhan, ti nkexro tetjua ijie.

27 La ti sin k'uájiko ch'an mé kjanxin sin ti chjasin, la chrákon sin k'uíkon sin kixin tjenixjehe ch'an ijnko chojnichjin, kjánchó ninkexró kjuanchankíehya ti jehe ch'an nkehe tjinkaon tjan o nkehe ikjo sin. 28 Andá kjuák'e tjan ti tóa, la sákjuí tjan ti chjasin la ndáche tjan ti sin tjejó ntiha:

29 —Ìntára sátsjitsjeheni ijnko nkexro chronka kaín ti nkehe kjuit'a senó. ¿Xá chrókójehya tíhi ti Cristo ní?

30 Ndá ti chojni mé k'uaxrjexín sin ti chjasin la sákjuí sin ti itjen ch'in Jesús. 31 Andá naxa tjijihya sin, la ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé chrónoéhe sin ch'an, ndáchro sin:

—Maestro, ¿á sintehya ní? —ichro sin.

32 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Ó chonta nkehe sinié la jahara noahñara nkehe tíha.

33 Andá ti sin k'uájiko ch'an, mé kjuanchankíhi kícho sin ndáchro sin:

—¿Xá nkojín nkexro chrókuikao nkehe sinie ch'an ní?

34 Kjánchó ndáchro ch'in Jesús:

—Ti ixra sit'a la ko sintaxiteyá ti nkehe k'uetoan ti nkexro ichr'án ti janhan, mé tíha ti nkehe sinie janhan. 35 Jahara ndáchrora: “Noó nitjó naxa t'itjáña ndá tsotjáni.” Kjánchó janhan ndáxrjan kixin chrótsjehéra ti ino a kixin ó tsícha la ó jína tsotjara. 36 Ti sin ich'e ixra itjá la tsoxenkehe sin. Andá ti nkehe tsotjá sin la mé chojni tíha, la ts'áyéhe sin kjuachón nkochríxín, ndá xikaha ti sin k'uenka la ko ti sin itjá, la nkokón tsochéhe sin. 37 Mé xikaha ichro ti nkehe tsíndáchro sin ósé: “Ijnko nkexro ts'enka, andá ókjé nkexro tsotjá.” 38 Andá janhan mé ichr'an ti jahara kixin tsotjara ti nonte ókjé nkexro k'uenka. Ti nonte ókjé sin k'óxrjé sin, kjuích'e sin ixra, andá jahara mé tsotjara ti nkehe tsík'óna kixin ti ixra kjuích'e sin.

39 Andá itsjé ti sin samaritano kuènté ti chjasin ntiha, mé kuitekaon sin ti ch'in Jesús kixin ti nkehe chrónka ti tjan a kixin jehe ch'an chrónka ch'an kaín ti nkehe kjuích'e tjan senó. 40 Ndá ti ó kuíhin sin ti nkehe chrónka tjan, ndá ikui sin ti itjen ch'in Jesús la chrónoéhe sin ch'an kixin tsitohe ch'an ntiha. Ndá kuitohe ch'an ntiha yaá ñao. 41 Ndá itsjé ti sin a kjaxin kuitekaon sin ti jehe ch'an kixin kuíhin sin ti nkehe nixja ch'an. 42 Ndá ndáche sin ti tjan a:

—Ijie titekaoni, jehya kixin ti nkehe chro̱nka ó. Náhí. Kixin kja̱xini kuíhini ti nkehe chronka ch'an, la noheni kixin jehe ch'an mé chaxín ti nkexro tsaáxin chojni chjasintajni.

Kuito̱he jína xje̱en ijnko nkexro ch'ehe ixra̱ gobierno

43 A̱ndá k'uatsínka yaá ña̱o, ndá ch'in Jesús k'uaxrjexín ch'an
Samaria, ndá sákjuí ch'an Galilea. 44 *A̱ndá jehe ch'an tsíndáchro ch'an
kixin ti nkexro chronka itén Díos, la ti sin chjasén ch'an la tsochóntehya
sin kjuasáya ti jehe ch'an. 45 *Kjánchó ti ó kjuíji ch'an Galilea la
kjuikosáyehe sin ch'an kixin kja̱xin sin tsíkji̱ sin ti kia Pascua k'uíxin
chjasin Jerusalén, la tsík'ikon sin kaín ti kjuaxroan kjuasin ch'an.
46 *Ndá ch'in Jesús xíkjan ti chjasin Caná, nonte Galilea, ti
kjuích'énaxín ch'an ìnta̱ vino. Ntiha mé kjuák'e ijnko nkexro t'e̱to̱an
ch'ehe ixra̱ gobierno mé chónta ijnko ixjan níhi itjen ti chjasin
Capernaum. 47 Ndá kuíhin ti nkexro t'e̱to̱an kixin tsíki̱xi̱n ch'in Jesús
Judea la itjen ch'an Galilea, ndá sákjuichréhe̱ ch'an, la chronòa ch'an
kixin sáchrókjuiko ch'an ndo̱e ch'an kixin sinchekito̱he jína ti xje̱en
ch'an ó chjina tjet'en. 48 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Jahara la chrókuitekákonhñara ti chrók'uíkonhñara chrókjuásian
kjuaxroan.
49 Ndá chrónòa ti nkexro t'e̱to̱an, ndáchro:
—¿Á jehya jína sáchrokjuini ndo̱na[a] jaí, kixin xja̱na la ó tjet'en?
50 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Ikjan ndo̱a kixin ti xja̱an la ó jína itjen.
Ndá ti nkexro t'e̱to̱an la kuitekaon ti nkehe ichro ch'in Jesús, la sákjuí
ch'an. 51 A̱ndá ti ó kjuíji ch'an chjinaxón ndo̱e ch'an, la ti sin ch'ehe ixra̱
ti jehe ch'an la kjuixin sin nti̱a, chrónka sin:
—Xja̱an la ó jína itjen.
52 Ndá ti ó kjuanchankí ch'an kixin nkehora kuito̱he xjan jína, la
ndáchro sin:
—Ijna la una kójín mé kjuìin ti sóa.
53 Ndá kónohe ch'an kixin xi̱kaha ti hora tsíndáchro ch'in Jesús kixin
ti xje̱en ch'an la ó jína itjen. A̱ndá jehe ch'an la ko kaín ti sin tjejó ndo̱e
ch'an la kuitekaon sin ti ch'in Jesús.
54 Tíha mé ti yaáxin kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús ti ó kui̱xi̱n ch'an
Judea, ikjan ch'an Galilea.

---

[a] **4:49** ***ndo̱na*** mi casa

4:44: Mt. 13:57; Mr. 6:4; Lc. 4:24. **4:45:** Jn. 2:23. **4:46:** Jn. 2:1-11.

Ti nkexro tsík'en tọté itjen Betesda

5 [1] Ndá chr'éxin ti sin judío mé kjuasin sin ijnko kia, ndá ch'in Jesús
xíkjan ch'an chjasin Jerusalén. [2] Andá chjinaxón ti ndója it'in "Ndója
t'ixenxín kolélo", mé ntiha itjen ijnko pila tóxroyéya ìnta, mé ngiva
hebreo la it'in Betesda. Mé ntiha la tjejó in'ó cuarto ntsíntsí. [3] La ntiha
tjejóchóhen itsjé ti sin níhi; ti sin t'ikonhña, ti sin tinkárénko[a] la ko ti sin
tsík'en tọté,[b] mé tjejóchóhen sin nkehora ts'inki ti ìnta [4] kixin nkoyaxón
t'inkajin ijnko ángel, tjiankí ti ìnta la ti ìnta la t'inki. Andá ti nkexro
saoxín tsíkjiánkí ti ìnta mé titọhe jína, kjónté nkexéhí ti ichin chónta.
[5] Ndá ntiha kjuák'e ijnko nkexro, mé ó treinta y ocho nánó níhi. [6] Andá
ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin ntiha tjetsínka ti nkexro, la nohe ch'an
kixin ósé xikaha itjen, la kjuanchankí ch'an:

—¿Á tjinkaoan tsitọha jína ní?

[7] Ndá ndáchro ti nkexro níhi:

—Chóntahyani ninkexró tsjinkitsa ti jeheni tsjiánkíni ti ìnta ti ó t'inki.
Andá ti ó tjinkaoni tsjiánkíni, la ókjé nkexro titaón ntia tjiankí senó.

[8] Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:

—Ijie la t'ínkatjen, tjatsían ti kaniaa, la sátjia.

[9] Ndá tuénxín kuitọhe jína ti nkexro a, la kjuatsẹn ti kaniẹe la
kjuankíxin itji. Kjánchó tíha la kóhen ti ñao tọk'éhe ti sin judío, [10] *la ti
sin judío la ndáche sin ti nkexro kuitọhe jína:

—Ijie la ti ñao tọk'éheni la kohya kjuachaxin tsamá ti kaniaa.

[11] Andá ndáchro ti nkexro a:

—Ti nkexro kjuínchekitọna jína mé k'uẹtọan kixin tsjatsían ti kaniana
la sátsjia —ichro.

[12] Ndá kjuanchankí sin:

—¿Xá nkexro ti k'uẹtọan kixin tsjatsían ti kaniaa la ko sátsjia?

[13] Ndá ti nkexro tsíkitọhe jína la noehña tsochronka nkexro tíha kixin
ch'in Jesús la k'uaxrjekjaxín ch'an ntiha kixin siín nchónhña chojni.
[14] Andá chr'éxin ch'in Jesús xéta ti nkexro a nkaxehen ninko, la ndáche:

—Tsjehé, ijie la ó jína itjen, í tjásinhña ijiẹ ínaá. Kixin ti naxa tsjásian
ijiẹ, la antsí taó tsọhan.

[15] Ndá sákjuí ti nkexro a, la chenka ti sin judío kixin ch'in Jesús mé ti
nkexro kjuínchekitọhe jína ti jehe ch'an. [16] Mé xikaha ti sin judío la
kjuankíxin chréhẹ sin ti ch'in Jesús, tjinkaon sin chrók'óñá sin ch'an
kixin kjuínchekitọhe ch'an chojni jína ti ñao tọk'éhe sin. [17] Kjánchó ch'in
Jesús ndáche ti sin a:

---

[a] **5:3** ***tinkárénko*** cojos *chojni níhi tọté xitjahya itji* [b] **5:3** ***tsík'en tọté*** paralítico

5:10: Neh. 13:19; Jer. 17:21.

—T'aná la xráxín tjech'e ixra̱, a̱ndá janhan la kja̱xin tjét'a̱ ixra̱.
18 Mé xi̱kaha ti sin judío la a̱ntsí tjinkaon sin chrók'óñá sin ti ch'in
Jesús kixin kjuínchexiteyáhya ch'an ti ley kuènté ti ña̱o to̱k'éhe sin, la
ko kja̱xin ndáchro ch'an kixin It'é ch'an mé Díos, la xi̱kaha ch'éna ch'an
a̱sén ch'an Díos.

Ti kjuachaxin kuènté ti Xje̱en Díos

19 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin ti Xje̱en Díos, la xitjahya sich'e ixra̱ ti jehó
kjuachaxin kuènté ó. Jehó ti ixra̱ t'ikon ch'an tjech'e ti It'é ch'an mé
kja̱xin ch'an xi̱kaha ich'e ch'an. 20 Kixin T'aná mé imá tjue̱he ti janhan,
la tjako kaín ti ixra̱ tjech'e, la ko a̱ntsí tjetoan ti ixra̱ na̱xa̱ tsjako ch'an, la
tsochrakonra ts'ikonra. 21 Kixin éxi T'aná la nchexechón ti sin tsík'en la ko
chjéhe ch'an sin kjuachón, mé kja̱xin janhan chónta kjuachaxin tsotjahá
kjuachón ti nkexro tjínka̱oan tsotjahá. 22 T'aná la nchekito̱exínhña ch'an
iji̱é ninkexró kixin janhan, ti Xje̱en Díos, mé k'uayáha̱ ti kjuachaxin
kixin si̱ntaki̱to̱axian iji̱é kaín chojni 23 ndá kaín chojni chrókjuikosáyehe
sin ti janhan éxi tjikosayéxin sin T'aná xi̱kaha. Ti sin tjikosayéhya ti
janhan, la kja̱xin tjikosayéhya sin T'aná, ti nkexro ichr'án ti janhan.
24 'Chaxín ndáxrja̱n kixin ti nkojín nkexro tjejótihin ti nkehe tjàkua
la ko titekaon ti nkexro ichr'án ti janhan, mé ó chónta sin ti kjuachón
nkochríxín la ko tsjasótehya sin, kixin ó kuíto̱he sin ti nti̱a chrók'uenxín
sin, la ó chónta sin ti kjuachón. 25 Ijnko nkehe tjetoan tso̱tjo̱nkara kixin
ó itsi ti ña̱o, la ti ña̱o a la ijie, la ti sin tsík'en tsihin sin itén ti Xje̱en Díos.
A̱ndá ti sin tsitekaon la tsochónta sin kjuachón nkochríxín. 26 T'aná mé
chónta kjuachaxin tsjajon ti kjuachón, la ko kja̱xin janhan kjuajon ch'an
ti kjuachaxin a, 27 la ko kja̱xin kjuajon ch'an kjuachaxin si̱ntaki̱to̱axian
iji̱é chojni chjasintajni kixin janhan mé ti Xje̱en Díos k'óna chojni.
28 Chrakonhñara kixin tjéndáxrja̱n tíhi. Kixin ó itsi ti ña̱o kaín ti sin tsík'en
mé tsihin sin tsonixja ti xje̱en Díos. 29 *Ndá ts'axrjexín sin ti xravá sin,
la ti sin kjuích'e ixra̱ jína mé tsoxechón sin tsochónta sin kjuachón. A̱ndá
ti sin kjuích'ehya ixra̱ jína mé kja̱xin tsoxechón sin, kixin tsjasóte sin.

Ti kjuachaxin chónta ch'in Jesús

30 'Ti jehó kjuachaxin kuénta̱na la xitjahya si̱t'a ninkehó nkehe. A̱ndá
ijie nta̱kito̱axián ti ijie̱ éxi k'ue̱to̱an T'aná. A̱ndá ti nkehe nta̱kito̱axián
la jína kixin tjínka̱konhña si̱t'a éxi tjínka̱oan. Náhí. Éxi tjinkaon T'aná,

---

5:29: Dn. 12:2.

ti nkexro ichr'án ti janhan. 31 Méxra ti chróxrjanka kixin imá jína janhan
la ninkehó sínkíhya tíha. 32 Kjánchó itjen íjnko nkexro chronka nkexrín
itjén janhan, la ó nona kixin ti nkehe chronka ch'an la chaxín tíha.
33 *Jahara tsíkétuehénra chojni tsíkjikjanchankíhi ch'in Juan, la ti nkehe
tsíkjatehe ch'an la chaxín ndoá tíha. 34 Kjánchó janhan la ticháxinahña
kixin tsochronka íjnko chojni. Jehí ndáxrjan tíha kixin jahara jína
chrókuaáxinra. 35 Ti ch'in Juan kjuák'e éxi ijnko xrohi, kjuák'eche
k'uinkaséñaxín, la ko jahara iso ñao ó kóxríhanra kuihínra ti nkehe
chrónka ch'an. 36 Kjánchó siín nkehe antsí tjetoan tjakoxin nkexrín
itjén janhan, andá kanhñó tjetoan ti nkehe tsíchronka ch'in Juan. Ti ixra
tjét'a, mé ti ixra kjuajon T'aná sit'a, tíha mé tjakoxin kixin chaxín T'aná
ichr'ána k'uinka ntihi. 37 *Kjaxin T'aná, ti nkexro ichr'ána, mé chrónka
nkexrín itjén janhan. Andá jahara naxa kíenhñara ti nkehe nixja ch'an la
ko k'uíkonhñara ch'an. 38 Andá ti itén ch'an kuitoeyáhya nkaya asánra
kixin jahara tjinkákonhñara tsítekáonra ti Xjeen Díos, ichr'án ch'an ikui.
39 Jahara nchekuáxinra jína ti xroon tsíkjin ti sin tsíchronka itén Díos ósé,
kixin tjinkáonra chrók'uitjáxinra ti kjuachón nkochríxín, kjánchó ti nkehe
tsíkjin sin ósé la chrónka ti nkehe kuéntana 40 la jahara tjinkákonhñara
tsochjinara ti itjén janhan kixin chrók'uayéhéra ti kjuachón.
41 'Janhan la tjéyáhya kixin ti chojni chjasintajni la tsondáchro kixin
jína it'a ixra o náhí. 42 Janhan ó choxián ti jahara la nona kixin jahara la
chaxínhña tjuehéra Díos. 43 Janhan mé k'uinkaxian ti kjuachaxin kuènté
T'aná, kjánchó jahara la titekákonhñara ti janhan. Andá ti chrókui íjnko
nkexro kjuachaxin kuènté ó chrókjuixin, la tíha mé chrókótjinkáonra la
ko chrókuitekákohénra. 44 ¿Nkexrín chrókuitekáonra kixin tjéyára ti
chojni chjasintajni chrókjuikosáyahara, andá tjéyáhyara ti kjuachaxin
chrókjuajon ti nkokoa Díos itjen nkaya nkajní? 45 Tjénkayáxinhñara kixin
janhan tsjánchahara nkayakon T'aná. Náhí. Ch'in Moisés mé tsjanchehe
ijie ti jahara kixin tsíndáchrora kixin jehe ch'an mé kuinkachónkira
ch'an. 46 Kixin ti chaxín chrókuitekáonra ti nkehe tsíchronka Moisés, ndá
kjaxin chrókuitekáonra ti janhan kixin ti xroon tsíkjin ch'an mé chronka
kuènté ti janhan. 47 Andá ti titekákonhñara ti nkehe tsíkjin ch'an, ¿ndá
nkexrín chrókuitekáonra ti nkehe ndáxrjan janhan?

Kjónie in'ó mil chojni

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 1 Ndá chr'éxin sákjuí ch'in Jesús ti tóhe ndañao Galilea, la mé kjaxin
it'in Tiberias. 2 La nchónhña chojni tinkáchréhe sin kixin k'uíkon sin

---

5:33: Jn. 1:19-27; 3:27-30. **5:37:** Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22.

ti kjuaxroan ijié kjuasin ch'an kjuínchekitohe ch'an chojni jína. 3 Ndá
ch'in Jesús chrìin ijnko ijna, la kjuák'etjaxiko ch'an ti sin k'uájiko ch'an.
4 Andá í séhya ts'ixin ti kia Pascua kuènté ti sin judío. 5 Ndá ch'in Jesús
k'uíkon kixin nchónhña chojni chréhe ti jehe ch'an, ndá kjuanchankíhi
ch'an ti ch'in Felipe:

—¿Nketí chrók'uenani nkehe sinie kaín ti sin tjejó ntihi?

6 Xikaha ichro ch'an kixin tjinkaon ch'an tsonohe ch'an nkehe tsjatehe
ch'in Felipe, kixin ch'in Jesús la ó nohe ch'an nkehe sich'e ch'an. 7 Ndá
kjuátehe ch'in Felipe, ndáchro:

—Kjónté yaá ciento denario chróchóntani la chrókjuachahya
chrók'uite ti niotja kixin chrókuákja sin tot'o.

8 Andá ndáchro ch'in Andrés, kícho ch'in Simón Pedro:

9 —Ntihi itjen ijnko chájan chónta in'ó niotja tsík'ónaxín noa cebada
la ko yaá koche, kjánchó tíhi la tsjachahya sinie kaín ti sin tjejó ntihi.

10 Andá ndáchro ch'in Jesús:

—Ndáche kaín sin ts'ejótjaxin sin.

Mé ntiha la nchónhña kayoa siín, la k'uejótjaxin sin, mé chjina in'ó
mil chojnindoa k'uejó. 11 Andá ch'in Jesús kuákja ch'an ti niotja, la
chjéhe ch'an Díos kjuasáya ndá k'uetoan ch'an kixin tsoxikayehe, tsákja
kaín ti sin tjejótjaxin. La xikaha kjaxin k'óxikayehe sin ti koche. Ndá
kaín sin kjónie sin hasta kókjehe sin. 12 Ndá ti ó kjuixin kjónie sin la
k'uetuehen ch'in Jesús ti sin k'uájiko:

—Tjénájínra kaín tot'o ti nkehe tsíxehe kixin ninkehó ts'itjáñahña.

13 Ndá xikaha kjuích'e sin, kjuenájín sin ti niotja k'ónaxín cebada
tsíxèxín ti kjónie sin, la kaón teyó ntaxra. 14 Andá ti sin kjónie ti niotja la
ti ó k'uíkon sin ti kjuaxroan ijié kjuasin ch'in Jesús la ndáchro sin:

—Jehe ch'an mé chaxín ti nkexro tjejóchóheni chrókui chjasintajni.

15 Kjánchó ch'in Jesús la kónohe ch'an kixin tjinkaon sin sáchrókjuiko
sin ch'an kixin chrók'óna ch'an rey kuènté sin ntihi chjasintajni. La
sákjui ch'an chritaón ti ijna ínaá, la kjuák'e ch'an ntiha, jehó ch'an.

Jesús ikjuí chritaón ndañao

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Andá ti ó kóntó ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús k'uinkajin sin, sákjuí
sin chrínta ndañao 17 la k'uit'ótjen sin ijnko ntabarco la k'uatsínka sin ti
ndañao, sátsji chjasin Capernaum. La ó k'uíxin tie la naxa kjanhña ch'in
Jesús. 18 Ndá kjuankíxin imá chjéhe xrinto, la kjuankíxin síkjaminkí ti
ìnta. 19 Andá ti ó kjuacha sin sákjuí sin in'ó o injon kilómetro, la xrínahña
k'uíkon sin kixin ch'in Jesús tetji chritaón ti ìnta la tinkákóchjinehe ch'an
ti ntabarco la jehe sin la imá chrákon sin. 20 Kjánchó ch'in Jesús ndáchro:

—Chrakonhñara kixin janhan ó kjuihá.
21 Ndá imá chéhe̱ sin kixin k'uíkon sin ch'an la kjuanchia sin kixin
tsi̱t'ótjen ch'an ti ntabarco, la tuénxín kjuíji sin ti chjasin sátsji sin.

Ti chojni xritjeyá ti ch'in Jesús

22 A̱ndá ti ó kóña̱o la mé ti sin kuíto̱he tóhe nda̱ñao mé nohe sin kixin
nkoko̱axón ntabarco kjuák'e ntiha, la ko nohe sin kixin ch'in Jesús la
kja̱xinhña sákjuí, kixin jehó ti sin k'uájiko ch'an sákjuíko ti ntabarco.
23 Ndá chr'éxi̱n ikui iso ntabarco kui̱xi̱n chjasin Tiberias, tinkákóchjinehe
ti kjoniexín sin ti nio̱tja̱ ti ó kjuixin chjéhe ch'in Jesús kjuasáya Díos.
24 A̱ndá ti ó kónohe sin kixin kohya ch'in Jesús la ko kja̱xin kohya ti
sin k'uájiko ch'an, ndá k'ui̱t'ótjen sin ti ntabarco la sákjuí sin ti chjasin
Capernaum, sákjuikjeyá sin ti ch'in Jesús.

Jesús mé ti nio̱tja̱ tjajon kjuachón

25 A̱ndá ti ó kjuíji sin tóhe nda̱ñao ndá xéta sin ti ch'in Jesús,
kjuanchankíhi sin:
—Maestro, ¿nkesá k'uinka ntihi?
26 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Chaxín ndáxrja̱n kixin jahara tjéyára ti janhan kixin kjontera ti
nio̱tja̱ la kókja̱hara, la jehya kixin chrókiénxinra ti kjuaxroan kjuásian.
27 Chrókjui̱ch'ehyara ixra̱ kixin chrók'uite jehó ti nkehe sintera tjoka
tsjeje̱. Náhí. Chrókjuéyára ti nkehe tjeje̱hya kixin chrók'uayèxinra ti
kjuachón nkochríxín. Ti nkehe tjajon ti Xje̱en Díos k'óna chojni mé
chrókjontera, kixin It'é ch'an mé tja̱ko̱xi̱n kixin ti Xje̱en ch'an mé chónta
kjuachaxin.
28 Ndá kjuanchankí sin:
—¿Nkexrín chrókjuích'eni kixin chrókjuínchexiteyáni ti nkehe
tjinkaon Díos?
29 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Díos mé tjinkaon kixin chrókuitekáonra ti nkexro ichr'án ch'an.
30 Ndá kjuanchankí sin ínaá:
—¿Nkehe chrókjuáko̱xian chrók'uíkoni ndá chrókuitekaoni ti jaha?
¿Xá nkehe ti ixra̱ ich'e jaha? 31 *Ti sin k'uaxrjeníxini k'uejó ósé mé
kjónie sin ti maná k'óna ti k'uejó sin nte̱je̱, éxi ndáchro ti xroon tsíkjin
sin ósé: “Kjuajon ch'an nio̱tja̱ kui̱xi̱n nka̱jní kjónie sin.”
32 A̱ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:

6:31: Ex. 16:4, 15; Sal. 78:24.

—Chaxín ndáxrjan kixin jehya Moisés kjuajon ti maná k'uínkajinxin nkajní. Náhí. T'aná mé tjajon ti niotja chaxín jína tixin nkaya nkajní.
33 Kixin ti niotja tjajon Díos, mé ti nkexro k'uínkajinxin nkajní la chjéhe kjuachón nkochríxín ti chojni chjasintajni.
34 Ndá jehe sin kjuanchia sin:
—Nkochríxín chjehéni ti niotja a.
35 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Janhan mé ti niotja tjajon kjuachón. Ti nkexro tóchjinehe ti janhan, la í ts'enhña kjinta, la ko ti nkexro tsitekaon ti janhan, la í ts'enhña ìnta. 36 Kjánchó éxi tjonkara ósé, kixin kjónté ó k'uíkonra ti janhan, la titekákonhñara. 37 Kaín ti sin kjuajon T'aná la tóchjinehe sin ti janhan. Andá kaín ti sin tóchjinehe ti janhan la t'étuanhña sin kixin sátsji sin.
38 Janhan k'uinkaxian nkaya nkajní la jehya ti ixra tóxrìna chrókjuit'a. Náhí. K'uinka kixin chrókjuit'a ti ixra tóxríhin ti nkexro ichr'án ti janhan.
39 Andá ti nkexro ichr'án ti janhan mé tjinkaon kixin sintak'itjáñahña ti sin kjuajon ch'an, la tjinkaon ch'an kixin janhan sintaxechuán kaín sin ti ñao tsjixixín. 40 Mé xikaha tjinkaon ti nkexro ichr'án ti janhan kixin kaín ti sin chóxin ti janhan, ti Xjeen Díos, la ko tsitekaon sin, mé ts'áyéhe sin ti kjuachón nkochríxín. Andá janhan sintaxechuán sin ti ñao tsjixixín.
41 Andá ti sin judío mé kjuankíxin kjonta sin ti ch'in Jesús kixin tsíndáchro ch'an kixin jehe ch'an mé ti niotja k'uínkajinxin nkaya nkajní.
42 La ndáchro sin:
—¿Á jehya tíhi ti Jesús, xjeen ch'in José ní? ¿Á jehya chóxini ti it'é la ko ti ìñé ch'an ní? ¿Ndá nkekuènté ndáchro ch'an kixin nkajní k'uínkajinxin ch'an?
43 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Titohéra, tjóntahyara[a] ti janhan. 44 Kohya nkexro chrókóchjina ti itjén janhan ti chrókjuinkitsahya T'aná. Andá ti sin tsochjina la mé sintaxechuán sin ti ñao tsjixixín. 45 *Éxi chronka ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé: “Díos mé tsjakohe kaín chojni.” Andá kaín ti chojni tsíkihin nixja T'aná la ko ti nkexro k'uitja ti nkehe kjuako ch'an mé tóchjinehe sin ti janhan.
46 ’Ninkexró k'uíkonhña Díos. Jehó ti nkexro kuixin ti itjen ch'an mé k'uíkon ti jehe ch'an. 47 Chaxín ti nkehe tjéxrjanka kixin ti nkexro tsitekaon ti janhan, mé tsochónta sin kjuachón nkochríxín. 48 Janhan mé ti niotja tjajon kjuachón. 49 Ti sin k'uaxrjeníxinra k'uejó ósé, kjónie sin ti maná ti k'uejó sin nteje, la kjónté ik'uén sin. 50 Andá tíhi mé ti niotja k'uínkajinxin nkaya nkajní, andá ti sin sinie ti niotja mé ts'enhña sin.

---

[a] **6:43** ***tjóntahyara*** *tsonixjahyani nkehe ntoáhya ton jnko nkexro* murmurar

6:45: Is. 54:13.

51 Janhan mé ti niotja tjechón k'uínkajinxin nkaya nkajní. Andá ti nkexro
sinie ti niotja i, mé ts'ejóchón sin nkochríxín. Ti niotja tsjánjua janhan
mé ntona tíha, la tíha tsjánjua kixin tsochóntaxín kjuachón nkochríxín
kaín ti chojni siín chjasintajni.
52 Andá ti sin judío mé kjuankíxin k'uíxité sin, ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Nkexrín chrókjuajon ch'an ti ntoe ch'an chrókjonieni? —ichro sin.
53 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Tsotjonkara ijnko nkehe tjetoan kixin ti sintehyara ntoe ti Xjeen Díos
k'óna chojni, la ko ti ts'ihyara ijnié ch'an, la tsochontahyara ti kjuachón.
54 Ti nkexro sinie ti ntona la ko its'i ti ijni kuéntana la tsochónta sin
kjuachón nkochríxín la ko janhan sintaxechuán sin ti ñao tsjixixín. 55 Kixin
ti ntona[a] mé ti nkehe chaxín inie chojni, la ko ti ijni kuéntana mé ti nkehe
chaxín it'i chojni. 56 Ti sin inie ti ntona la ko it'i ti ijni kuéntana mé nkokoa
tjejóko sin ti janhan la ko janhan tjekian sin. 57 T'aná, ti nkexro ichr'án
ti janhan, mé chónta ti kjuachón, andá janhan mé tjéchónxian ti jehe
ch'an. Andá ti sin sinie ti ntona mé ts'ejóchónxin sin ti janhan. 58 Andá
ti niotja níxja janhan mé ti niotja k'uínkajinxin nkaya nkajní, la yóehya
ti maná kjónie ti sin tsík'axrjeníxinra ósé, kixin jehe sin, kjónté kjónie
sin ti niotja a, la ik'uén sin. Andá ti nkexro sinie ti niotja k'uínkajinxin
nkaya nkajní la ts'ejóchón sin nkochríxín —ichro ch'in Jesús.
59 Kaín tíha mé kjuakohe ch'an ti sin tsíkónkotséxin ti nchia xrakuexin
ti sin judío ti chjasin Capernaum.

Ti itan tjajon kjuachón nkochríxín

60 Andá ti ó kuíhin sin ti nkehe kjuako ch'in Jesús, ndá itsjé ti sin
chréhe ti jehe ch'an mé ndáchro sin:
—Imá ixra ti nkehe tjako ch'an. ¿Xá nkexro chrókuitekaon tíhi?
61 Ndá kónohe ch'in Jesús kixin xikaha itjo kícho sin kixin tienxínhña
sin ti nkehe tsíchronka ch'an, ndá kjuanchankí ch'an:
—¿Á kjaxinra tjinkákonhñara tsinhínra tíhi ní? 62 ¿Ndá nkexrín
chrókóhen ti chrók'uíkonra kixin ti Xjeen Díos k'óna chojni mé
sáchrókjui ínaá chrókjuák'e ti kjuák'e senó? 63 Ti Nchakuén Díos mé
tjajon ti kjuachón nkochríxín, andá ti cuerpo la ninkehó sínkíhya. Andá
ti nkehe tétjonkara mé kuènté Nchakuén Díos la tíha mé tjejóchónxin
chojni. 64 Kjánchó isora la naxa titekákonhñara.
Mé xikaha ichro ch'an kixin ndesi xránkíxixín la ó nohe ch'an nkexro
ti tsitekakuenhña ti jehe ch'an la ko nkexro ti sinchekji ti jehe ch'an.
65 Ndá ndáchro ch'an:

---

[a] **6:55** ***ntona*** mi cuerpo

—Méxra̱ xi̱kaha k'uétjo̱nkara kixin ninkexró xitjahya tso̱chjina ti itjén janhan ti jehya T'aná tsjajon kjuachaxin.

66 Ndá ti ó kuíhin sin xi̱kaha, la itsjé ti sin k'uéchréhe̱ ti ch'in Jesús la kuíto̱he sin, í chrèhya sin ch'an. 67 Ndá kjuanchankíhi ch'an ti teyó ti sin k'uájiko ch'an, ndáchro ch'an:

—¿Á kja̱xinra tjinkáonra sáchrókjuira ní?

68 *Ndá kjuáte̱he ch'in Simón Pedro, ndáchro:

—Ìnchéni, ¿xá nkexro íjnko sáchrókjuichréhe̱ni?, kixin ti itan chro̱nka mé tsochóntaxíni ti kjuachón nkochríxín. 69 Méxra̱ kuitekaoni la ko ó noheni kixin jaha mé ti Cristo, ti Xje̱en Díos tjechón.

70 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:

—Janhan kjuéyá ti jahara teyóra tjejora ntihi, kjánchó ijnko ti jahara mé nchexiteyéhéra ti jínahña.

71 Tíhi ndáchroxín ch'an kixin ch'in Judas Iscariote, xje̱en ch'in Simón, mé ijnko ti teyóxin sin tsík'eye̱he̱ ch'an, mé sinchekji ch'an ti ch'in Jesús.

Ti sin kícho ch'in Jesús kuitekakuenhña sin ch'an

7 1 Ndá iso ña̱o chr'éxi̱n, ndá k'uáji ch'in Jesús iso ti chjasin siín Galilea kixin chrókjuihya ch'an Judea kixin ti sin judío la tjinkaon sin chrók'óñá sin ch'an. 2 *Kjánchó ó kuichjina ti ña̱o kia, ndá ti sin judío mé ch'éna sin its'uan ch'énaxín sin chaon nta kixin tsjasixín sin kia, 3 a̱ndá ti sin kícho ch'in Jesús mé ndáche sin ch'an:

—Chrokuito̱ahya ntihi. Sátjia Judea kixin kja̱xin ti sin chréhe̱ ti jaha la chrók'uikon sin ti kjuaxroan tjásian. 4 Kixin ti ijnko nkexro tjinkaon kixin tsochóxin chojni, la jehya imó chrókjuích'e ixra̱. A̱ndá ti chaxín tjetjásian kjuaxroan, la jehya imó chrókjuásian. Náhí. Chrokui̱to̱hé chrók'uikon kaín chojni.

5 Mé xi̱kaha ndáchro ti sin kícho ch'an kixin kja̱xin sin titekakuenhña sin ti jehe ch'an. 6 A̱ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:

—Na̱xa̱ tihya ti hora tso̱nohe chojni nkexro ti janhan. Ndá jahara la kjónté jehya ti hora, la jína sáchrókjuira. 7 Ti chojni chjasintajni la xitjahya tso̱nínkakohanra. A̱ndá janhan la imá nínkakona sin kixin ndátjan sin kixin jehya jína ti nkehe tjejóch'e sin. 8 Jahara la sátjira ti kia a. A̱ndá janhan la tsjíhya kixin na̱xa̱ kjuixrakájña ti hora tso̱nohe sin nkexro ti janhan —ichro ch'an.

9 Mé xi̱kaha ichro ch'an, ndá kuíto̱he ch'an Galilea.

6:68: Mt. 16:16; Mr. 8:29; Lc. 9:20. **7:2:** Lv. 23:34; Dt. 16:13.

Itjen ch'in Jesús ti kia

10 Ndá ti ó kjuixin sákjuī ti kícho ch'an, ndá jehe ch'an la kjāxin sákjuī
ch'an ti kia a, kjánchó noxínhña kjuák'e ch'an. 11 Ndá ti sin judío mé
xritjeyá sin ch'an ti kia a, la ndáchro sin:
—¿Xá nketí chrókjuák'e ti nkexro a?
12 Ndá itsjé ti sin tjejó ntiha mé ikjo kícho sin kuènté ch'in Jesús.
Mé iso sin la ndáchro: "Jehe ch'an mé ijnko chojni jína"; ānda íso sin la
ndáchro: "Jehya chojni jína ti jehe ch'an kixin imá ch'iyehe ch'an chojni."
13 Kjánchó noxínhña ikjo sin xīkaha kixin chrákōnhēn sin ti sin
t'ētōan kuènté ti sin judío.
14 Āndá ó nkōsiñe ti kia, ndá k'uíxehen ch'in Jesús ti nīnko, ndá
kjuankíxin kjuako ch'an. 15 Āndá ti sin judío la chrákon sin, komá sin ti
jehe ch'an, ndáchro sin:
—¿Xá nkexrín kixin imá nohe ti nkexro i kixin tsíxrakoēhya ch'an?
16 Ndá kjuátēhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti nkehe tjàkua la jehya kuéntāna, tíha la kuènté ti nkexro ichr'án ti
janhan. 17 Ti nkojinra tjinkáonra chrókjuīnchexiteyára éxi tóxríhīn Díos,
la tsōnohara á chaxín kuènté Díos ti nkehe tjàkua, ō á jehó kuéntāna.
18 Ti nkexro tjako ti nkehe t'axrjeníxin āsén ó, mé xīkaha tjākōxīn kixin
tjinkaon chrókjuikosáyehe chojni. Kjánchó janhan tjínkāoan kixin ti
nkexro ichr'ána k'uinka la ts'áyéhē kaín ti kjuasàya, méxrā chaxín ndoá
ndáxrjān kaín nkehe la t'āyahya ninkehó.
19 '¿Á jehya Moisés tjáhara ti ley ní? Kjánchó nijnkora nchexiteyéhyara.
¿Nkekuènté tjinkáonra chrók'oñára ti janhan?
20 Ndá kjuátēhe sin, ndáchro sin:
—Jaha la chonta nchākuén jínahña. ¿Xá nkexro tjinkaon chrók'óñá ti
jaha?
21 Ndá kjuátēhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Nkokōa kjuaxroan kjuásian ndá chrákonra. 22 *Āndá Moisés
tsík'ētōan kixin xjāanra ndoa itsa xrōye (kjónté jehya Moisés kjuankíxixín
kjuako tíha; tíha la kjuako ti sin tsík'axrjeníxinra ósé). Ndá xīkaha
jahara la nchekara xjan xrōye, kjónté ti ñāo tōk'éheni. 23 *Āndá ti xīkaha
nchekara xjan xrōye, kjónté ti ñāo tōk'éheni, kixin tjinkákonhñara
sīnchek'itjáñankíra ti nkehe k'uētōan Moisés, ¿ndá nkekuènté
ninkáonra kixin kjuīntakitōhā jína ijnko chojni ti ñāo tōk'éheni?
24 Chrókjuanchahyara ijiē kixin ti nkehe t'ikonra nduáhya ó. Náhí.
Chrókjuénkāyáxinra ijnko nkehe chaxín ndoá kixin jína chrókuítōexín
—ichro ch'in Jesús.

7:22 a: Lv. 12:3; **b:** Gn. 17:10. **7:23:** Jn. 5:9.

¿Á tíhi ti Cristo ní?

25 Andá iso sin ti chjasin Jerusalén kjuanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:
—¿Xá jehya ti nkexro i ti xritjeyá sin chrók'óñá sin ní? 26 Andá
ijie ti siín nchónhña chojni la tjenixja ch'an la ninkexró ndáchrohya
ninkehó. ¿Á titekaon ti sin t'etoan kixin ti nkexro a mé chaxín ti Cristo
ní? 27 Kjánchó ó noheni nketí tsíkjixin ti nkexro i. Andá ti ó itsi ti Cristo
la ninkexró tsonoehña nketí tsixin ch'an.
28 Andá ch'in Jesús kjuák'e ch'an kjuako ch'an ti ninko, ndá kuíhin
ch'an kixin xikaha ikjo kícho sin, ndá itsen nixja ch'an, ndáchro ch'an:
—Chaxín choxínra ti janhan la ko nohara nketí kjuixian. Kjánchó
jehya kixin k'uinka sintaxiteyá ti nkehe ndáchro asená ó. K'uinka kixin
ti nkexro chaxín ndoá itjen la ichr'án ti janhan, andá jahara la naxa
chonhñara ti nkexro a. 29 Janhan la choxián ch'an kixin k'uinkaxian ti
itjen ch'an, la jehe ch'an ichr'ána k'uinka.
30 Ndá tjinkaon sin chrótsé sin ch'in Jesús chrókjuak'echjina ch'an,
kjánchó ninkexró tséhya ti jehe ch'an, kixin naxa kjuixrakájña ti hora tsotsé
sin ch'an. 31 Andá itsjé chojni kuitekaon sin ti jehe ch'an la ndáchro sin:
—¿Á ti ó itsi ti Cristo la antsí itsjé kjuaxroan tsjakoxin ch'an ke ti
nkexro i ní?

Ti sin fariseo tjinkaon tsotsé sin ti ch'in Jesús

32 Andá ti sin fariseo kuíhin nkehe ichro chojni kuènté ch'in Jesús,
ndá jehe sin la ko ti sin nchat'á k'uetuehen sin iso policía kuènté ti ninko
kixin tsotsé sin ch'in Jesús tsjak'echjina. 33 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Í séhya tsjak'é ntihi ts'ejóni, ndá sáxikjiá ti itjen ti nkexro ichr'ána.
34 Andá jahara tsjéyára ti janhan la í ts'itjáhyarani kixin xitjahya
tsjasánra ti tsjak'é janhan.
35 Andá ti sin judío kjuanchankíhi kícho sin:
—¿Xá nketí sátsji ti nkexro i kixin tsjachahyani ts'itjani? ¿Xá
sátsjichréhe ch'an ti sin judío tjejóyákjan ti sin griego, kixin tsjakohe
ch'an sin ní? 36 ¿Xá nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro ch'an kixin tsjeyáni
ch'an la í ts'itjahyani, la tsjachahyani tsjichréheni ch'an ti tsjak'e ch'an?

Ti ndarío tjechón

37 *Andá ti ñao tsjixixín ti kia a, mé ti ñao ijié, mé k'uínkatjen ch'in
Jesús, ndá itsen nixja ch'an ndáchro ch'an:

7:37: Lv. 23:36.

—Ti nkojinra ik'uénra ìntạ la xrákira ti itjén janhan, la it'ira. 38 *Éxi
ndáchro xroon Itén Díos, ti nkexro titekaon ti janhan, la nkaya ạsén sin
ts'óna ijnko ndạrío ts'axrje ìntạ tjechón.
39 Mé xịkaha chrónkaxín ch'in Jesús kixin ti sin tsitekaon ti jehe ch'an
la ts'áyéhẹ sin ti Nchạkuén Díos, kjánchó nạxạ tihya ti Nchạkuén Díos
kixin ch'in Jesús la nạxạ sátjịhya ch'an nkạjní.

Nkokọahya kjuénkạyáxin ti chojni

40 Ạndá iso sin, ti ó kuíhin sin ti nkehe ndáchro ch'in Jesús, la ndáchro
sin:
—Kjá chaxín ti nkexro i mé ti profeta chrókui.
41 La íso sin ndáchro:
—Jehe ch'an mé ti Cristo.
Ạndá íso sin ndáchro:
—¿Xá nkekuènté chrókjuịxịn Galilea ti Cristo? 42 *Ti xroon tsíkjin sin
ósé mé chrónka kixin ti Cristo mé ts'axrjeníxin ti sin k'uaxrjeníxin ti Rey
David la ko tsjịxịn ti chjasin Belén, mé ti chjasin k'uékjak'e Rey David
—ichro sin.
43 Mé xịkaha nkokọahya kjuénkạyáxin sin kaín sin, kixin nkexro
ti ch'in Jesús. 44 Iso sin tjinkaon sin tsotsé sin ti jehe ch'an kixin
tsjak'echjina ch'an, kjánchó ninkexró xịkahña kjuích'e.

Kohya ninkexró nixja éxi nixja ti nkexro

45 Ạndá ti sin policía kuènté nịnko mé ikjan sin ti tjejó ti sin fariseo la
ko ti sin nchạt'á t'ẹtọan. Ndá ti sin a mé kjuanchankíhi sin ti sin policía:
—¿Nkekuènté kjuíkoáhyara ti nkexro a?
46 Ndá kjuátẹhe ti sin policía ndáchro:
—Kohya ninkexró nixja éxi nixja ti nkexro a.
47 Ndá ti sin fariseo ndáche ti sin policía:
—¿Á kjạxinra kuịtọhéra kjuit'ayahara ch'an ní? 48 ¿Á nkojín ti sin
t'ẹtọan kuènténi la ko ti sin fariseo kuitekaon ti jehe ch'an ní? 49 Ti
chojni kuitekaon tíha la mé ti chojni chónhña ti ley, la jehe sin la tsjasóte
sin —ichro ti sin t'ẹtọan.
50 *Ạndá ch'in Nicodemo, ti nkexro kjuitsjehe ti ch'in Jesús ijnko tie,
la jehe ch'an ijnko chojni fariseo, la ndáche ch'an sin:
51 —Ti ley kuènténi la tjajonhña kjuachaxin sinchekjasóteni ijnko
chojni ti nạxạ kienhñani nkehe nixja ch'an, la ko ti ijiẹ kjuasin ch'an.

7:38: Ez. 47:1; Zac. 14:8. **7:42:** 2Sam. 7:12; Mi. 5:2. **7:50:** Jn. 3:1, 2.

52 Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:
—¿Á kjaxinhña kjuixian Galilea ní? Nchekuáxian ti xroon itén Díos
ndá tsonoha kixin nijnko ti sin k'uéchronka itén Díos la tsíkjixin sin
Galilea. 53 Ndá kaín sin sákjuí sin ndoe sin.

Ijnko chojnichjin kónoxíxin kjuasin ijie

8 1 Andá ch'in Jesús mé sákjui ti ijna Olivo. 2 Ndá ti ó kóñao mé ikjan
ch'an ti ninko, ndá kaín chojni kóchjinehe sin ti jehe ch'an. Ndá
kjuák'etjaxin ch'an, la kjuankíxin kjuako ch'an. 3 Ndá ti sin tjako ley la
ko ti sin fariseo mé kjuikao sin ijnko chojnichjin tsíkónoxíxin chónta ókjé
chojnindoa. Ndá kjuak'e sin tjan nkosiñe 4 la ndáche sin ti ch'in Jesús:
—Maestro, ti tjan i mé kónoxíxin tjan kixin kjuasin tjan ijie, kixin
chónta tjan ókjé chojnindoa. 5 *Andá ti ley kjuajon Moisés mé t'etoan kixin
ixro ts'óñáxini ti chojnichjin xikaha tjasin ijie. ¿Andá jaha, nkechrua?
6 Mé xikaha ichro sin kixin tjinkaon sin kixin ách'e nduáhya
chrókjuatehe ch'in Jesús, ndá chrókjuanchia sin ijie. Ndá ch'in Jesús
k'uisén ch'an la kjinxin ch'an ndedo itja ch'an ti nonte. 7 Ndá naxa
tjanchankí sin, ndá ch'in Jesús xrendoá ch'an la ndáchro ch'an:
—Ti nkojínra tjejora ntihi chontahyara ninkehó ijie, la sao itéra ti ixro.
8 Ndá xík'isén ch'an la ikjin ch'an ti nonte. 9 Ndá ti ó kuíhin sin ti
nkehe ndáchro ch'in Jesús, ndá kósuéhe sin la nkojnko sin sákjuí sin,
xránkíxixín ti sin antsí táda la hasta ti sin antsí ndasoá sákjuí.
Ndá jehó ch'in Jesús la ko ti tjan a kuítohe. 10 Ndá k'uínkatjen ch'an
la tsjehe ch'an la i ninkexró kohya, ndá kjuanchankíhi ch'an ti tjan a:
—¿Nkekjá ti sin kjuanchia ijie? ¿Á ninkexró kjuíntakjasótiahya ní?
11 Ndá jehe tjan ndáchro tjan:
—Náhí, ninkexró.
Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Kjaxin janhan sintakjasótiahya. Sátjia la í tjásinhña ijie.

Ch'in Jesús mé ti xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni

12 *Ndá ch'in Jesús xínixjehe ti sin tsíkóchjina, ndáchro:
—Janhan mé ti xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni. Ti tsochrehéra ti janhan
la ts'ájira ti t'inkaséña la tsochontara ti kjuachón, la í ts'ájihyara ti sítie.
13 *Ndá ti sin fariseo ndáchro:
—Jahuá tjechronka nkexrín itjén, méxra kaín ti nkehe chronka la
sínkíhya.

8:5: Lv. 20:10; Dt. 22:22-24. **8:12:** Mt. 5:14; Jn. 9:5. **8:13:** Jn. 5:31.

14 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Janhuán tjétjonkara nkexrín itjén, la kjónté ijnko nkehe chaxín
xrjanká kixin nona nketí k'uinkaxian la ko nona nketí sátsjia. Andá
jahara noahñara nketí k'uinkaxian la ko noahñara nketí sátsjia. 15 Jahara
la éxi chojni chjasintajni ó tjánchíára ijie. Andá janhan la tekahya
ijie ninkexró. 16 Kjánchó ti chrókjuintakitoáxián ijié chojni la ndoá
chrókjuit'a kixin jehya janhuán sit'a tíha. T'aná, ti nkexro ichr'án
ti janhan k'uinka, mé tjékian ch'an, la tjinkitsa ch'an ntakitoaxián
ijié chojni. 17 *Andá ti ley kuèntára mé ndáchro kixin ti tsonoxín
yaá sin tsochronka á chaxín xikaha tsíkóhen, ndá chrókuitekaon
chojni. 18 Ndá janhan mé tjéxrjanka nkexrín itjén janhan la ko
kjaxin T'aná, ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka, mé jehe ch'an
kjaxin ch'an chronka ch'an nkexrín itjén janhan —ichro ch'in
Jesús.
19 Ndá kjuanchankíhi sin ch'an:
—¿Xá nketí itjen ti It'á?
Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Jahara la chonhñara ti janhan la ko kjaxin chonhñara ti T'aná. Ti
chrókóchoxínra ti janhan la kjaxin chrókóchoxínra ti T'aná.
20 Mé xikaha ichro ch'in Jesús ti kjuako ch'an ti ninko chjina ti itjen
ti nkehe xrejóya ti chichaon tjajon sin. Kjánchó ninkexró tséhya sin ti
jehe ch'an kixin naxa kjuixrakájña ti hora tsotsé sin ch'an.

"Xitjahya tsjasánra ti sátsjia janhan"

21 Ndá ínaá ndáchro ch'in Jesús:
—Ó sátsjia janhan la jahara tsjéyára ti janhan, kjánchó ti ó its'enra
ndá naxa tsochontara ijie la xitjahya tsjasánra ti sátsjia janhan.
22 Ndá ti sin judío mé ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—¿Á ts'óñá ch'an asén ch'an kixin xikaha ndáchro ch'an kixin
xrokjuahya sátsjini ti tsjak'e ch'an ní?
23 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Jahara la nonte ntihi k'uaxrjeníxinra. Andá janhan la nkajní
k'uaxrjeníxian. Jahara la kuènté chjasintajni. Andá janhan la jehya
kuènté chjasintajni. 24 Mé xikaha tjonkara kixin ti ó its'enra la naxa
tsochontara ijie kixin ti tsitekákonhñara ti janhan, ti nkexro xráxín itjen,
ndá ti ijie chontara ts'énxinra.
25 Ndá kjuanchankí sin ndáchro sin:
—¿Xá nkexro ti jaha?

8:17: Dt. 19:15.

Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti xránkíxixín la ó tjọnkạra nkexro ti janhan. [26] Itsjé nkehe
chróndáxrjạn la chrókjuịntakitọáxián ti ijiẹ chontara. Kjánchó ti nkexro
ichr'án ti janhan k'uinka la kaín ti nkehe chronka ch'an la chaxín ndoá. Ạndá
jehó ti nkehe kuịhạn chrónka ch'an mé ti nkehe ndátjan ti sin chjasintajni.
[27] Kjánchó jehe sin mé kienxínhña sin kixin nixja ch'an kuènté ti It'é
ch'an itjen nkaya nkạjní. [28] Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti ó tsjạyạ sin ti Xjẹen Díos k'óna chojni, ndá tsọnohara kixin
janhan mé ti nkexro xráxín itjen. La tsọnohara kixin ti ixrạ tjét'ạ la jehya
ixrạ kuéntạna. Jehó ti nkehe kjuako T'aná mé tjétjàkua janhan. [29] Ti
nkexro ichr'án ti janhan k'uinka mé tjékịạn. T'aná la titoéhya ti janhan
kixin nkochríxín ntạxiteyá ti nkehe tóxríhịn ch'an.
[30] Mé xịkaha ndáchro ch'an ndá nchónhña chojni kuitekaon ti jehe ch'an.

Ti sin xjẹen Díos la ko ti sin tjasin ijiẹ

[31] Ndá nixjẹhẹ ch'in Jesús ti sin judío kuitekaon ti jehe ch'an, ndáchro
ch'an:
—Ti tsịtọéhyara ti nkehe kjuákohára ndá chaxín ts'ónara chojni
kuéntạna [32] la ko tsjatsọanra ti nkehe chaxín ndoá, la ti nkehe chaxín
ndoá mé tsjinkịtsa kixin ti Jínahña la í ts'ẹtuẹnhña ti jahara.
[33] *Ndá kjuátẹhe ti sin judío, ndáchro:
—Jeheni mé k'uaxrjeníxini Abraham, la kohya nkexro k'uẹtuẹhen ti
jeheni. ¿Nkekuènté ndáchrua kixin tsọkohya nkexro ts'ẹtuẹhen ti jeheni?
[34] Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ijnko nkehe chaxín tsọtjọnkara kixin ti nkexro tjasin ijiẹ mé
xrokjuahya tsítọhe sin ijịé sin kixin ti ijiẹ mé t'ẹtuẹhen ti jehe sin. [35] Ijnko
chojni k'uíná sich'exín ixrạ, la nkochríxínhña tsjak'e ti ndọe ti nkexro
k'uèna. Ạndá ti xjẹen ti nkexro la mé nkochríxín tsitọhe ntiha. [36] La ti
Xjẹen Díos tsọtjáhara kjuachaxin ndá chaxín tsochontara ti kjuachaxin, la
í tsochontahyara ijiẹ. [37] Ó nona kixin jahara tsík'axrjeníxinra Abraham,
kjánchó tjinkáonra chrók'oñára ti janhan kixin titekákonhñara ti nkehe
tjéxrjạnka. [38] Janhan xrjạnká ti nkehe kjuako T'aná. Ạndá jahara
tjejonchexiteyára ti nkehe kuihínra chrónka it'ára.
[39] Ạndá jehe sin kjuátẹhe sin ndáchro sin:
—It'éni mé Abraham.
Ạndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti jahara chrókóchaxín xjẹen Abraham, la chrókjuákọxinra éxi
kjuạkọxịn ch'an. [40] Janhan tjéxrjạnka ti itan chaxín kuịhạn chrónka Díos,

---

8:33: Mt. 3:9; Lc. 3:8.

la kjónté tjinkáonra chrók'oñára ti janhan. Andá Abraham la xikahña kjuích'e. 41 Andá jahara la tjinkáonra sich'era éxi kjuích'e ti it'ára.
Ndá kjuátehe sin ndáchro sin:
—Jeheni la jehya k'ónamáni. Náhí. Chóntani nkokoa It'éni, mé Díos tíha.
42 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti chrókóchaxín Díos It'ára la chrótjuehéra ti janhan, kixin janhan kjaxin k'uaxrjeníxian Díos la k'uinkaxian ti itjen ch'an. Jehya jehí k'uinka. Náhí. Díos mé ichr'ána k'uinka. 43 ¿Nkekuènté kixin tiénxinhñara ti nkehe tjonkara? ¿Nkekuènté tjinkákonhñara chrókuihínra ti nkehe xrjanká? 44 Jahara mé xjeen ti Jínahña, la tjinkáonra sinchexiteyára ti nkehe tjinkaon. Ti Jínahña mé ndesi xránkíxixín la kjuaya la k'uénixjahya nkehe jína la ko xráxín ch'ia kixin xikaha tjakoxin nkexrín tjenkayáxin. Ti Jínahña mé ijnko nkexro imá ch'ia la ko it'é kaín ti kjuach'ia.
45 Andá janhan tjétjonkara nkehe chaxín ndoá, ndá titekákonhñara.
46 ¿Á nkojinra nohara nke ijie kjuásian janhan ní? Kixin janhan la jehó nkehe chaxín ndoá ndáxrjan, ¿ndá nkekuènté titekákonhñara? 47 Ti sin tinkáchónki Díos mé tjinkaon sin chrókuihin sin itén Díos. Andá jahara la titekákonhñara Díos, méxra tjinkákonhñara chrókuihínra itén ch'an —ichro ch'in Jesús.

Cristo la xráxín itjen

48 Andá ti sin judío ndáche sin ti ch'in Jesús:
—Chaxín ndoá ndáchroni kixin jaha mé ijnko chojni samaritano la ko chonta ijnko nchakuén jínahña.
49 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Janhan la chontahya ninkehó nchakuén jínahña. Ti ixra it'a la tjikosayáxian T'aná. Andá jahara mé chontehyara kjuasàya ti janhan.
50 Janhan la tjéyáhya kjuasàya kuéntana ó, kjánchó itjen ijnko nkexro tjinkaon chrókjuikosáyehe chojni ti janhan, andá ti nkexro a mé tsjanchia ijie. 51 Ijnko nkehe chaxín tjétjonkara kixin ti nkojín nkexro tsítekaon ti nkehe tjàkua la ts'enhña sin.
52 Ndá kjuátehe ti sin judío ndáchro:
—Ijie ó noheni kixin chaxín chonta ijnko nchakuén jínahña kixin Abraham la ko kaín ti sin k'uéchronka itén Díos ósé la ik'uén sin. Andá jaha ndáchrua kixin ti tsitekaoni ti nkehe tjàkua, la í ts'enhñani. 53 ¿Xá imá tjetoan jaha ke ti it'éni Abraham ní? Jehe ch'an la ik'uén ch'an la ko kjaxin ik'uén kaín ti sin k'uéchronka itén Díos ósé. ¿Xá nkexro ti jaha kixin xikaha ichrua? —ichro ti sin judío.
54 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Ti chrókjuikosáyahạ asená ó la mé ninkehó sínkíhya tíha. Andá T'aná mé tjikosayéhe ch'an ti janhan, la jahara ndáchrora kixin jehe ch'an mé Díos kuèntára, 55 kjánchó jahara chonhñara ch'an. Andá janhan la choxián ch'an. Ti chróndáxrjạn kixin chónhña ch'an ndá chrókóyòna éxi jahara, chrókjuich'ia. Kjánchó janhan la choxián T'aná la ko ntạxiteyá ti nkehe t'ẹtọan ch'an. 56 Abraham, ti nkexro tsík'axrjeníxinra, la imá chrókóchéhẹ ch'an kixin chrók'uikon ch'an ti ñạo chrók'uinka janhan. Ndá ti ó k'uíkon ch'an la imá kóchéhẹ ch'an.

57 Andá ti sin judío ndáche sin ti ch'in Jesús:

—Jaha la nạxạ chontahya cincuenta nánó, ¿ndá nkekuènté ndáchrua kixin ó k'uikuan ti ch'in Abraham?

58 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:

—Ijnko nkehe chaxín tsọtjọnkara kixin ti nạxạ kohya ch'in Abraham mé xráxín itjén janhan.

59 Ndá kónínkaon sin la kuákja sin ixrọ chróchjéhe sin ti ch'in Jesús, kjánchó kjuák'emá ch'an la k'uaxrjexín ch'an ti nịnko ntiha, la k'uatsínka ch'an nkọsiñe ti tjejó sin la sákjuí ch'an.

Jnko nkexro tsíkokjíexíen t'ikonhña kuitọhe jína

9 1 Andá ti ó kjuíji sin ntịa la ch'in Jesús k'uíkon ijnko nkexro tsíkokjíexíen t'ikonhña. 2 Ndá ti sin k'uájiko ch'an la kjuanchankí sin ndáchro sin:

—Maestro, ¿nkekuènté tsíkokjíexíen ti nkexro i t'ikonhña? ¿Á ijịé ti it'é ch'an ọ ti ìñé ch'an ọ á ijịé ch'an?

3 Ndá kjuátẹhe ch'in Jesús, ndáchro:

—Jehya ijịé ti nkexro i la ko jehya ijịé ti it'é ch'an la ọ ti ìñé ch'an. Náhí. Xịkaha tsíkóhen kixin Díos mé tsjạkọxịn ti kjuachaxin kuènté tsitọexín jína ti nkexro t'ikonhña i. 4 Ijie ti nạxạ nchạkotjin la ticháxịn sịt'a ti ixrạ tjinkaon ti nkexro ichr'ána k'uinka kixin ti ó ts'ixin tie la ninkexró xrokjuahya ich'e ixrạ. 5 *Ti nạxạ itjén ntihi chjasintajni mé janhan ti xrohi t'inkaséñaxín ti chjasintajni.

6 Ndá ti ó kjuixin ndáchro ch'an tíha, ndá kuịkịte ch'an ntạté ch'an intsí inche la kjuích'éna ch'an nchẹt'ọ, ndá kotèya ch'an ikon ti nkexro t'ikonhña, 7 la k'uẹtọan ch'an ndáchro ch'an:

—Sátjia ti pila tjiá ìntạ it'in Siloé la t'ontia ti ikuan. (Siloé mé ngivẹe sin la t'axrjexín k'uítuehen.)

Ndá sákjuí ti nkexro t'ikonhña, la k'ónti ti ikon, ndá ti ó ikjan la ó jína t'ikon. 8 Ndá ti sin tjejó chjinaxón ti ndọe ch'an la ko ti sin kuék'ikon kixin t'ikonhña ch'an mé ndáchro sin:

9:5: Mt. 5:14; Jn. 8:12.

—¿Á jehya ti nkexro i, ti nkexro kuék'ikonhña k'uékjanchak'á ní?
9 Ndá iso sin ndáchro:
—Kjá jehe ch'an.
La íso sin ndáchro:
—Náhí, jehya ch'an. Ó tóyóhó ti nkexro a.
Kjánchó jehe ch'an ndáchro ch'an:
—Chaxín janhan.
10 Ndá kjuanchankíhi sin ch'an:
—¿Nkexrín kixin ijie la ó t'íkuan?
11 Ndá kjuátẹhe ch'an ndáchro ch'an:
—Ijnko nkexro it'in Jesús mé kjuích'éna nchẹt'ọ kjuatematóxin ti ikuạn la k'uẹtọan kixin sátsjia ti pila tjiá ìntạ nchek'in sin Siloé la ts'ontia ti ikuạn, ichro ch'an. Ndá sákjuia ntiha la k'ontia, ndá xrínạhña ó k'uíkuạn jína.
12 Ndá kjuanchankíhi sin ch'an:
—¿Nketí itjen ti nkexro a?
Ndá ndáchro ch'an:
—Nónahña.

Ti sin fariseo la ko ti nkexro kuék'ikonhña

13 Ndá ti sin ikjo ch'an senó la sákjuíko sin ti jehe ch'an, sákjuichréhẹ sin ti sin fariseo. 14 Mé ti ñạo a, la ti ñạo tọk'éhe sin mé tsíkjich'éna ch'in Jesús ti nchẹt'ọ la tsíkjinchekitọexín jína ti nkexro kuék'ikonhña. 15 Ndá ti sin fariseo kjuanchankíhi sin ti nkexro a nkexrín kuitọhe jína. Ndá kjuátẹhe ch'an, ndáchro ch'an:
—Ti nkexro a la kjuatematóxin nchẹt'ọ ti ikuạn, ndá k'ontia la ijie la ó t'íkuạn jína —ichro ch'an.
16 Ndá iso ti sin fariseo ndáchro:
—Ti ch'in kjuích'e tíha la jehya kuènté Díos kixin chóntahya kjuasàya ti ñạo tọk'éheni.
Kjánchó íso sin ndáchro:
—¿Xá nkexrín kixin ijnko nkexro chónta ijiẹ chrókjuasin ijnko kjuaxroan ijié xịkaha?
Mé xịkaha nkokónhña kjuénkạyáxin sin. 17 Ndá xíkjanchankíhi sin ti ch'in kuék'ikonhña ínaá:
—¿Ndá jaha nkechrua, nkexro ti ch'in kjuínchekitọhe jína ti ikuan?
Ndá kjuátẹhe ch'an, ndáchro ch'an:
—Janhan ndáxrjạn kixin jehe ch'an mé ijnko nkexro chronka itén Díos.

18 Kjánchó ti sin judío la kuítekakonhña sin kixin chaxín kuék'ikonhña
ti nkexro a. Ndá k'uéyehe sin ti it'é la ko ti ìñé ch'an kixin tsochronka
sin 19 la kjuanchankí sin, ndáchro sin:
—¿Á tíhi ti xjaanra ndáchrora kixin tsíkokjíexín t'ikonhña ní? ¿Ndá
nkexrín kixin ijie la ó t'ikon ch'an?
20 Ndá kjuátehe ti it'é la ko ti ìñé ch'an, ndáchro:
—Chaxín tíhi mé ti xjeeni la ko chaxín noheni kixin ti kokjíexin ch'an
la t'ikonhña ch'an, 21 kjánchó noehñani nkexrín kixin ó t'ikon ch'an ijie
la ko noehñani nkexro kjuínchekitohe jína ti jehe ch'an. Tjánchánkíhíra
ch'an, ó ijié ch'an, ndá jehe ch'an tsochronka ch'an nkexrín kuítohe
ch'an jína.
22 Mé xikaha kjuátehe sin kixin chrákonhen sin ti sin judío kixin
ó kuíhin sin kixin ti nkexro tsitekaon ti ch'in Jesús, ti Cristo, mé
tsakítsjexín sin ti ninkué sin. 23 Méxra ndáchro ti it'é la ko ti ìñé ti nkexro
kuék'ikonhña kixin jehe sin chrókjuanchankíhi sin ti nkexro kuitohe jína
kixin ó ijié ch'an la ó nohe ch'an tsochronka ch'an.
24 Ndá ó yaáxin k'uéyehe ti sin judío ti nkexro kuék'ikonhña, la
kjuanchankíhi sin:
—Chronka ndoá kixin Díos tjetsjehe kixin ó noheni kixin ti ch'in a la
chónta ijie —ichro sin.
25 Ndá ti nkexro kuék'ikonhña la kjuátehe ndáchro:
—Nónahña á chónta ch'an ijie o náhí. Jehó nona kixin senó la
kuék'íkonhña, andá ijie la ó t'íkuan.
26 Ndá xíkjanchankí sin ínaá:
—¿Nkexrín kjuích'e ti nkexro a kixin ó jína t'íkuan?
27 Ndá ndáchro ch'an:
—Ó kjuixin tjonkara, kjánchó titekákonhñara. ¿Ndá nkekuènté
tjinkáonra tsoxrjanka ínaá? ¿Á kjaxinra tjinkáonra tsochrehéra ch'an ní?
28 Ndá kónínkaon sin la k'uándaxíhin sin ch'an la ndáchro sin:
—Jaha la chréhé ti nkexro a. Andá jeheni la jehó chréheni ti nkehe
k'uetoan Moisés. 29 Ó noheni kixin Díos k'uénixjehe Moisés. Andá ti
nkexro a la noehñani nketí tsíkjixin ch'an.
30 Ndá kjuátehe ti nkexro kuék'ikonhña la ndáchro:
—Chaxín ijnko kjuaxikaon tíha. Ti nkexro a mé kjuínchekitohe
jína ti jeheni, andá jahara ndáchrora kixin noahñara nketí tsíkjixin
ch'an. 31 Ó noheni kixin Díos la tienhña ch'an ti nkehe tjanchia ti
chojni chónta ijie. Jehó tihin ch'an ti nkehe tjanchia ti nkexro titekaon
la ko nchexiteyá ti nkehe tjinkaon ch'an. 32 Nunca kienhñani kixin
ijnko nkexro chrókjuínchek'ikon ijnko chojni tsíkokjíexíen t'ikonhña.
33 Andá ti nkexro a ti chrókuixinhña ti itjen Díos la ninkehó kjuaxroan
chrókjuasinhña.

34 Ndá kjuátehe ti sin fariseo, ndáchro:
—Jaha la ndesi ti tsíkokjíha la chonta ijie. Andá ijie, ¿á jaha tjinkaoan chrókjuákohéni ní?
Ndá kótéka sin ti nkexro kuitohe jína kuakitsjexín sin ti ninkué sin, sákjuí ch'an.

Ti sin chaxín t'ikonhña

35 Ndá kuíhin ch'in Jesús kixin xikaha tsíkjich'e ti sin judío, tsíkakítsjexín sin ninkué sin ti nkexro kuék'ikonhña. Ndá ti ó xéta ch'in Jesús ti nkexro a la kjuanchankíhi ch'an:
—¿Á titekaoan ti Xjeen Díos k'óna chojni ní?
36 Ndá kjuátehe ti nkexro a, ndáchro:
—Tjákohéni nkexro tíha ndá tsitekaoni ti jehe ch'an.
37 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ó k'uikuan jaha. Janhan mé ti nkexro tétjuá.
38 Ndá ti nkexro a la kjuák'exín toch'in ti itjen ch'in Jesús, la ndáchro:
—Ijie titekaoni ti jaha, Ìnchéni —ichro ch'an la kjuikosáyehe ch'an.
39 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—K'uinka chjasintajni kixin sintakitoaxian ijié chojni kixin ti sin t'ikonhña la ts'ikon, andá ti sin t'ikon la tsokjan sin ntakótán.[a]
40 Andá iso ti sin fariseo k'uejóntaxín kuíhin kixin xikaha ndáchro ch'in Jesús, ndá kjuanchankíhi sin ch'an:
—¿Xá kjaxini t'ikonhñani ní?
41 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti jahara chaxín chrók'uíkonhñara la chróchontahyara ijie, kjánchó ndáchrora kixin t'ikonra, méxra chontara ijie.

Éxi ti t'inkachjina kolélo

10 1 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Chaxín ndáxrjan kixin ti nkexro ts'ixehen ti t'inkachjina kolélo, ndá jehya ti puerta kuènté korra ts'ixexín, la ókjé nketí ts'ixexín, mé xíchee tíha. 2 Andá ti nkexro t'ixenxín ti puerta la mé ti nkexro t'ayakohen ti kolélo. 3 Andá ti nkexro tjenta ti puerta la tsakitjehe ndá ts'ixehen ti nkexro t'ayakohen ti kolélo. Andá ti nkexro a mé ts'éyexin ti kolélo a nkojnko ti ihnié va, andá ti kolélo mé tsjatsoan va itén ti nkexro a, ndá t'axrjexín va ti korré va. 4 Ndá ti ó tsjixin ts'axrje va kaín va, ndá tjetaón ch'an ntia la tsinkáchréhe va kixin ó tjatsoan va ti itén ch'an.

---

[a] **9:39** ***ntakótán*** *t'ikohña sin* ciego

5 Kjánchó chrèhya va ókjé chojni chóxinhña va, jehó tinkéhe va ti jehe
sin kixin tjatsoanhña va ti itén sin.
6 Mé xikaha kjuíncheyóexin ch'in Jesús, kjánchó kienxínhña sin nkehe
t'axrjexín tíha.

Ch'in Jesús mé ti pastor jína

7 Ndá ínaá chrónka ch'an:
—Ijnko nkehe chaxín tsotjonkara, janhan mé ti puerta t'ixenxín ti
kolélo. 8 Kaín ti sin kuitónxin ntia ikui mé xíchee sin. Andá ti kolélo la
ándosén va, kuitekakuenhña va ti jehe sin. 9 Janhan mé ti puerta, andá ti
nkexro t'ixenxín ti puerta i la tsaá la ts'óna éxi ti kolélo ts'ixehen ti korré
la ko ts'axrje la ts'itja kayoa náxrjón sinie.
10 ’Ti xíchee mé jehó itji kixin tjinkaon tseé, ts'óñá la ko sinchek'itjáña.
Andá janhan k'uinka kixin tsochontara kjuachón, la kjuachón nkochríxín.
11 Janhan mé ti pastor jína, ti pastor jína ts'enyákohen ti kolélo kuènté.
12 Andá ti nkexro xenkehe kixin ts'ayakohen ti kolélo mé ti ó ts'ikon itsi
ijnko kondaníxra la tsítohe ti kolélo la tsinká sátsji kixin jehya kuènté ti
kolélo la ko jehya ti nkexro chaxín t'ayakohen va. Ndá ti kondaníxra
mé tsotsé va ti kolélo, ndá kaín ti íso va la tsinká va la sátsjichroe va.
13 Mé xikaha ti nkexro i la tsinká kixin jehó tjinkaon tsjacha kixin ti ixra
kjuích'e la tikonoéhña ti kolélo.
14–15 *’Janhan mé ti pastor jína. Éxi T'aná chóxin ti janhan mé xikaha
choxián ti jehe ch'an. La xikaha choxián ti kolélo kuéntana la ko jehe va
mé chóxin va ti janhan la ts'enyakohan ti jehe va. 16 Kjaxin chonta íso
kolélo naxa jehya ntihi korré va, la kjaxin ticháxin sátsjikakjián va. Ndá
tsitekakoan va ti janhan ndá tsonkojié va la ts'óna nkokoa korré va la ko
nkokoa ti nkexro ts'ayakohen va.
17 ’T'aná la tjuehe ti janhan kixin kjónté its'én la tsoxéchuan ínaá.
18 Ninkexró tsjachahya tsakitsjena ti kjuachón chonta kixin janhan
tsjájua tíha. Chonta kjuachaxin tsjájua tíha kixin its'en, la ko chonta
kjuachaxin tsoxéchuan ínaá. Tíhi mé k'uetoan T'aná —ichro ch'in Jesús.
19 Ndá ti ó kuíhin ti sin judío ti nkehe ndáchro ch'in Jesús, ndá
kjuankíxin nkokoahya kjuénkayáxin sin. 20 Ndá itsjé ti sin a ndáchro:
—¿Nkekuènté tihínra ti nkehe ndáchro ch'an? Jehe ch'an la chónta
ch'an nchakuén jínahña la ko loco ch'an.
21 Ndá íso sin ndáchro:
—Xikahya chrónixja ijnko chojni chónta nchakuén jínahña. Ijnko
nchakuén jínahña la, ¿á jína chrókjuínchek'ikon ijnko chojni t'ikonhña ní?

10:14-15: Mt. 11:27; Lc. 10:22.

Ti sin judío kuitekakuenhña sin ch'in Jesús

22 Andá ti nitjó imá ikin la ti chjasin Jerusalén k'uíxin ti kia
xraxinkakonxín sin ti ñao tsíkjixin tsík'óna ti ninkué sin. 23 Ndá ch'in
Jesús kjuák'e ti ninko, ti ndasin kuènté Salomón 24 la ti sin judío
kuántatjen sin ch'an la kjuanchankí sin:
—¿Hasta nkesá ts'ejóchóheni tsihini jína? Ijie chronka á chaxín jaha
ti Cristo —ichro sin.
25 Ndá kjuátehe ch'in Jesús:
—Ó tjonkara, ndá naxa titekákonhñara. Kaín ti ixra tjét'a la
kjuachaxin kuènté T'aná, la tíhi tjakoxin nkexro ti janhan. 26 Kjánchó
jahara la titekákonhñara, kixin jehya kolélo kuéntana éxi tjonkara
senó. 27 Ti kolélo kuéntana la tjatsoan va ti taná la ko kjaxin janhan
tjátsoan ti jehe va, la ko jehe va mé chréhe va ti janhan. 28 Janhan mé
tjaha va ti kjuachón nkochríxín la í ts'itjáñahña va la ko ninkexró
tsjachahya tsakítsjexín va ti tjaná. 29 T'aná, ti nkexro kjuajon ti jehe
va, mé antsí t'etoan ch'an, la ninkexró tsjachahya tsakítsjexín va ti itja
ch'an. 30 Janhan la ko T'aná mé nkokoa nkexro.
31 Ndá ti sin judío kónínkaon sin la kuákja sin ixro chrókjuatexin sin
ch'an ínaá. 32 Andá ch'in Jesús ndáchro:
—Itsjé nkehe jína k'uíkonra kjuákoxián kjuachaxíen T'aná. ¿Ndá
nkehe nduáhya kjuàkua kixin chrók'okaxinra ixro?
33 *Ndá kjuátehe ti sin judío, ndáchro:
—Jehya kixin ti kjuaxroan jína kjuásian ndá chrók'okaxini ixro. Náhí.
Jaha ijnko chojni ó ndá ch'éna asán Díos, mé xikaha chrók'okaxini ixro.
34 *Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ndáchro xroon itén Díos tsíkjin sin ósé: “Kjaxinra jahara éxi
Díos xikaha.” 35 Ó nohara nkehe ndáchro xroon itén Díos, la xitjahya
tsitekákonhñara. Mé xikaha ndáchro Díos kixin nkojnko nkexro
k'uáyéhe itén ch'an mé ts'óna sin éxi Díos. 36 Andá Díos mé kjueyá ti
janhan la ichr'ána chjasintajni, ¿ndá nkekuènté ndáchrora kixin janhan
k'uándaxíhan Díos kixin ndáxrjan kixin janhan mé ti Xjeen Díos? 37 Ti
chrókjuit'ahya ti ixra ich'e T'aná la chrókuitekákonhñara. 38 Andá ti
chaxín tjét'a ti ixra a, andá kjónté titekákonhñara ti janhan, kjánchó
chrókuitekáonra ti ixra tjét'a la chrókiénxinra kixin T'aná la ko janhan
mé nkokoa nkexro.
39 Ndá ínaá chrótsé sin ti ch'in Jesús kixin chrókjuak'echjina ch'an,
kjánchó jehe ch'an la sákjuí ch'an.

10:33: Lv. 24:16. **10:34:** Sal. 82:6.

40 *Ndá ch'in Jesús xíkjan ti tóhe ndarío Jordán ti kjuák'e ch'in
Juan k'uékikite chojni senó. 41 Ndá itsjé chojni sákjuichréhe sin ch'an
kjuitsjehe sin la ndáchro sin:
—Chaxín ch'in Juan kjónté kjuasinhña kjuaxroan ijié, la ti nkehe
chronka ch'an kuènté ti nkexro i la chaxín ndoá —ichro sin.
42 Ndá itsjé ti sin tjejó ntiha la kuitekaon sin ti ch'in Jesús.

Ch'in Lázaro ik'uén

11 1 *Kjuák'e ijnko nkexro imá níhi mé it'in Lázaro, ti chjasin
Betania, ti chjasin itjen ti tjan María la ko ti Marta, kícho ch'an.
2 *Ti tjan María i mé ti tjan kuikite aceite xraxé náxrjón tote ch'in Jesús
la ko kjuínchexámáxin tjan kaxihi tjan. 3 Andá yói ti tjachjin, kícho ch'in
Lázaro, mé ichr'án sin ijnko nkexro kixin tsochenka ch'in Jesús:
—Ìnchéni, ti nkexro tjuehé la níhi.
4 Andá ti ó kuíhin ch'in Jesús xikaha la ndáchro:
—Ti ichin chónta ch'an la jehya ts'enxín ch'an. Náhí. Tíha mé
tsjakoxin ti kjuachaxin ijié chónta ti Xjeen Díos.
5 Ch'in Jesús la imá tjuehe ch'an ti tjan Marta, ti kícho tjan la ko ti
ch'in Lázaro, 6 la kjónté kuíhin ch'an kixin imá níhi ti ch'in Lázaro, la
ntahó kjuák'e ch'an í yaá ñao. 7 Ndá chr'éxin ndáche ch'an ti sin k'uájiko
ch'an:
—Sátsjini Judea ínaá.
8 Ndá jehe sin kjuátehe sin:
—Maestro, naxa séhya ti sin judío la tjinkaon sin chrók'óñáxian sin
ixro. ¿Á chaxín tjinkaoan sátsjia ntiha ní?
9 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Nkojnko ñao la chónta teyó hora. Andá ti nkexro ixri nchakotjin la
tsóténkixinhña ninkehó kixin t'inkaséñaxín ti xrohi kuènté ñao. 10 Andá
ti nkexro ixri sítie mé tsóténkixin kixin chóntahya xrohi.
11 Ndá chr'éxin ndáchro ch'an:
—Ti nkexro chóxini it'in Lázaro, la ó k'uajua. Ndá janhan sátsjia
sintakjayaha ch'an.
12 Ndá ndáchro ti sin k'uájiko ch'an:
—Ìnchéni, ti k'uajua ch'an la tsitohe ch'an jína.
13 Kjánchó ti nkehe ndáchro ch'in Jesús mé t'axrjexín kixin ó kjuixin
ik'uén ch'in Lázaro. Ndá ti sin k'uájiko ch'an la kjuénkayáxin sin kixin
jehó ndáchro ch'an kixin tjejua ti nkexro a. 14 Méxra ch'in Jesús ndoá
chrónka:

10:40: Jn. 1:28. **11:1:** Lc. 10:38, 39. **11:2:** Jn. 12:3.

—Ó ik'uén ch'in Lázaro. 15 La chàna kixin tjénhña ntiha kixin xi̱kaha
jahara la tsítekáonra. A̱ndá ijie ìntára sátsjini ti itjen ch'an.
16 Ndá ch'in Tomás, kja̱xin ti̱ki̱texín ch'an Nóhé, mé ndáchro:
—Kaíni sátsjini kixin koíni ts'enkoni ch'an.

Ch'in Jesús nchexechón chojni

17 Ndá ti ó kjuíji ch'in Jesús la kuíhin ch'an kixin ti ch'in Lázaro la
ó chónta noó ña̱o tsíxravá. 18 A̱ndá ti chjasin Betania mé chjinaxón ti
chjasin Jerusalén itjen, éxi iy'á kilómetro kjínxi̱n. 19 Méxra̱ itsjé ti sin
judío sátsíkjitsjehe sin ti tjan Marta la ko ti tjan María, la nixje̱he̱ sin
kixin kanhñó ts'ává kixin tsík'en ti kícho sin. 20 Ndá ti ó kuíhin ti tjan
Marta kixin ó ikui ch'in Jesús, ndá k'uaxrjexín tjan ndo̱e tjan la kjuíxihin
tjan nti̱a, kjánchó ti tjan María la kuíto̱he. 21 Ndá ti tjan Marta ndáche
tjan ti ch'in Jesús:
—Ìnchéni, ti chrókjuák'e ntihi, la chrók'uénhña ti kíchóni, 22 kjánchó
ó noheni kixin Díos tsotjáha kaín ti nkehe tsjanchehé ch'an.
23 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti kichua la tsoxechón ínaá.
24 Ndá ndáchro tjan Marta:
—Ó noheni kixin tsoxechón ti kíchóni ti ó tsoxechón kaín ti sin
tsík'en, ti ña̱o tsjixixín.
25 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Janhan mé nta̱xechuán chojni la ko tja̱ha̱ sin kjuachón. Ti nkexro
tsitekaon ti janhan la kjónté ó tsík'en sin, la na̱xa̱ ts'ejóchón sin. 26 A̱ndá
kaín ti nkexro na̱xa̱ tjejóchón la titekaon ti janhan, la ts'enhña sin
nkochríxín. ¿Á titekaoan tíhi ní?
27 Ndá ndáchro tjan:
—Chaxín, Ìnchéni, titekaoni kixin jaha mé ti Cristo, ti Xje̱en Díos, ti
nkexro itsi chjasintajni.

Tsjánka ch'in Jesús kixin tsík'en Lázaro

28 Ndá ti ó kjuixin ndáchro tjan xi̱kaha, ndá sákjuik'éye̱he̱ tjan ti
kícho tjan María, la imó chenka tjan:
—Ntiha itjen ti Maestro la t'éya̱ha ch'an —ichro tjan.
29 Ndá ti ó kuíhin ti tjan María, la tuénxín k'uínkatjen tjan,
sákjuichréhe̱ tjan ti ch'in Jesús 30 kixin na̱xa̱ tsík'ixenhña ch'an ti
chjasin a, na̱xa̱ itjen ch'an ti xéta ch'an ti tjan Marta. 31 Ndá ti sin judío
tjejónixje̱he̱ sin tjan kixin kanhñó ts'ává tjan, la ti ó k'uíkon sin kixin

tjoka k'uaxrjexín tjan nchia, ndá kjuichréhe̱ sin tjan kixin kjuénka̱yáxin sin kixin sátsji tjan ti tsíxravá ti kícho tjan la ntiha tsotsjánkaxín tjan.
32 Ndá ti tjan María, ti ó kjuíji tjan ti itjen ch'in Jesús, ndá kjuák'exín tjan toch'in tjan nkayakon ch'an, la ndáchro tjan:
—Ìnchéni, ti chrókjuak'e ntihi, la chrók'uénhña ti kíchóni.
33 Ndá ti ó k'uíkon ch'in Jesús kixin tsjánka ti tjan María la ko ti sin judío kjuíjikotóxi̱n tjan, ndá imá k'uává ch'an, la kóxakohen a̱sén ch'an.
34 Ndá kjuanchankí ch'an:
—¿Nketí kjua̱vára ti kichuara?
Ndá ndáchro sin:
—Ìnchéni, xrákia, tsjehé.
35 Ndá ch'in Jesús tsjánka. 36 Ndá ti sin Judío la ndáchro:
—Tsjehéra kixin imá k'uétjue̱he ch'an ti nkexro tsík'en.
37 Kjánchó íso sin ndáchro:
—Ti nkexro i mé kjuínchek'ikon ti nkexro t'ikonhña. ¿Á xitjahya chrókjuajon ch'an kjuachaxin kixin chrók'uénhña ti ch'in Lázaro ní?

Ti xechón Lázaro

38 Ndá na̱xa̱ imá t'ává a̱sén ch'in Jesús la kóchjinehe ch'an ti tsíxravá ti nkexro a. Mé tíha la ijnko itjo̱, ndá ndója ti itjo̱ mé tekjèxin ijnko ixro̱.
39 Ndá k'ue̱to̱an ch'in Jesús, ndáchro:
—Takjìinra ti ixro̱.
A̱ndá ti tjan Marta, kícho ti nkexro tsík'en, mé ndáchro:
—Ìnchéni, kjá ó imá ixra̱ ch'an kixin ó chónta noó ña̱o xravá ch'an.
40 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—¿Á ndáxrja̱nhña kixin ti tsitekaoan la ts'ikuan ti kjuachaxin ijié kuènté Díos ní?
41 Ndá kjuakjìin sin ti ixro̱, ndá ch'in Jesús konta nka̱jní, la ndáchro:
—It'éni, tja̱há kjuasáya kixin kuihín ti nkehe kjuanchaha. 42 Janhan ó nona kixin xráxín tihín ti nkehe tjanchaha, ndá ijie ndáxrja̱n kixin tsihin ti sin tjejóntaxín ntihi, ndá tsitekaon sin kixin jaha ichr'án ti janhan k'uinka.
43 Ndá ti ó kjuixin nixja ch'an, ndá itsen ndáchro ch'an:
—¡Lázaro, t'axrjéxian méhe̱!
44 Ndá ti nkexro tsík'en la k'uaxrjexín ntiha, la ti itja ch'an la ko ti to̱té ch'an la na̱xa̱ tjejóchróntetoxín ika la ko ti nkayakon ch'an la tjekjèxin ijnko ika. Ndá ch'in Jesús k'ue̱to̱an:
—Tjasinta̱nka̱ra ti ika chróntetoxín ch'an kixin jína sátsji ch'an.

Kjuenkạyáxin sin nkexrín tsotsé sin ch'in Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Ndá itsjé ti sin judío sákjuikotoxịn sin ti tjan María mé k'uíkon
sin ti kjuaxroan kjuasin ch'in Jesús ndá kuitekaon sin ti jehe ch'an,
46 kjánchó iso sin la sákjuitsjehe sin ti sin fariseo la chrónka sin ti
kjuaxroan kjuạkọxịn ch'in Jesús. 47 Ạndá ti sin fariseo la ko ti sin nchạt'á
t'ẹtọan mé nkokọa kónkotséko sin ti sin ạntsí t'ẹtọan, la ndáchro sin:
—¿Xá nkehe chrókjuich'eheni ti nkexro i kixin jehe ch'an la imá
tjasin ch'an kjuaxroan ijié? 48 Ti tsítọheni ch'an xịkahó, ndá kaín chojni
tsitekaon sin ti jehe ch'an, la itsi ti sin romano t'ẹtọan la sinchek'itjáña
sin ti nịnkuéni, ti ixrạ chóntani la ko ti chjasin kuènténi —ichro sin.
49 Ndá ch'in Caifás, ti nkexro t'ẹtuẹhen ti sin nchạt'á ti nánó a, mé
ndáchro:
—Jahara la noahñara ninkehó kuènté tíhi, 50 la ko kjá tjénkạyáxinhñara
kixin ícha jína nkokọa chojni chrók'uenyákohẹn ti chjaséni ndá
chrók'uitjáñahña kuenté ti chjasin —ichro ch'an.
51 Kjánchó ch'in Caifás, ti nchạt'á k'uẹtọan ti nánó a, la jehya jehí
ch'an kjuénkạyáxin ch'an tíha. Náhí. Chrónka ch'an jnko nkehe chaxín
tsoxiteyá kixin Jesús mé ts'enyákohẹn ti chjasin judío. 52 Ạndá jehya ti
chjasin kuènté sin ó chrók'uenyákohẹn ch'an. Náhí. Its'en ch'an kixin
sinchekaá ch'an kaín ti sin k'óna xjẹen Díos tjejó kuenté chjasintajni.
53 Ạndá ti ñạo a ti sin t'ẹtuẹhen ti sin judío mé kjuankíxin kjuénkạyáxin
sin kixin chrók'óñá sin ti ch'in Jesús.
54 Ạndá ch'in Jesús la í noxínhña k'uáji ch'an ti siín ti sin judío, la
k'uaxrjexín ch'an Judea, la sákjuí ch'an ti chjasin it'in Efraín chjinaxón
ntẹjẹ, la ntiha kjuák'eko ch'an ti sin k'uájiko ch'an.
55 Ndá í séhya ndá ts'ixin ti kia Pascua, ti kia kuènté ti sin judío. Ndá
itsjé chojni k'uaxrjexín sin chjasén sin sákjuị sin Jerusalén kixin ntiha
tsọyaxíhin sin kixin sinchetjóá sin ạsén sin, kjónté nạxạ xrankíxinhña ti
kia Pascua. 56 Ndá ntiha k'uájikjeyá sin ti ch'in Jesús, la ko ti nạxạ tjejó
sin nịnko la kjuanchankíhi kícho sin:
—¿Jahara nkechrora? ¿Á chrókui ch'an ti kia i ní ọ náhí?
57 Ạndá ti sin fariseo la ko ti sin t'ẹtuẹhen ti sin nchạt'á la ó k'uẹtọan
sin kixin ti nkojín nkexro nohe nketí itjen ti ch'in Jesús la tsochronka sin
kixin jína sátsjitsé sin ch'an tsjak'echjina ch'an.

Ijnko chojnichjin kjuíncheka aceite xraxé tote ch'in Jesús

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 1 Injon ñao naxa t'itjáña ndá ts'ixin ti kia Pascua, la ch'in Jesús
sákjui ch'an chjasin Betania ti itjen ch'in Lázaro, ti nkexro
kjuínchexechón ch'an. 2 Ndá ntiha ijnko kójín kjónie sin kixin xikaha
kjuíkosáyehe sin ch'in Jesús. Ti tjan Marta mé kjuínchechján tjan ti
nkehe kjónie sin la ch'in Lázaro la ko íso sin mé kjonieko sin ti ch'in
Jesús. 3 *Andá ti tjan María mé kjuikao it'o litro aceite tsík'ónaxín itsjo
nardo imá tjete sínkí, mé kjuíncheka tjan toté ch'in Jesús, la kaxihi tjan
kjuínchexámáxin tjan. La kuenté ti nkaxehen nchia kókaxraxéxehen ti
aceite. 4 Ndá ch'in Judas Iscariote, xjeen ch'in Simón, ijnko ti nkexro
k'uájiko ch'in Jesús, la ko ti nkexro sinchekji ti ch'in Jesús chr'éxin, mé
ndáchro:

5 —¿Nkekuènté kóxihya ti aceite xraxé náxrjón i, chrókóxixin iní
ciento denario kixin chrókjuinkitseheni ti sin nóa?

6 Kjánchó ti ch'in Judas la jehya ndáchro xikaha kixin chrókuikonoéhe
ch'an ti sin nóa. Náhí. Ndáchro ch'an xikaha kixin jehe ch'an la ijnko
chojni chee la kjaxin jehe ch'an t'ayakohen ch'an ti nkehe tjinká
chichaon xrenájín ntiha la ó xráxín teé ch'an. 7 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Titohéra tjan kixin jehe tjan tsíkjak'echjina tjan ti aceite i kixin ti
ñao tsoxravána. 8 *Ti sin nóa la nkochríxín ts'ejokoára sin. Andá janhan
la nkochríxínhña ts'ejóni.

Kjuenkayáxin sin ts'óñá sin Lázaro

9 Andá itsjé ti sin judío kónohe sin kixin ch'in Jesús kjuák'e ti chjasin
Betania, ndá sákjuí sin ntiha. Jehya chrókjuitsjehe sin ti ch'in Jesús ó.
Náhí. Kjaxin tjinkaon sin chrókjuitsjehe sin ti ch'in Lázaro, ti nkexro
xechón kixin ti kjuaxroan kjuích'e ch'in Jesús. 10 Andá ti sin nchat'á
t'etoan mé kónkotsé sin la kjuénkayáxin sin kixin kjaxin chrók'óñá sin
ti ch'in Lázaro 11 kixin itsjé ti sin judío k'uaxrjekjaxín sin ntiha kixin
kuitekaon sin ti ch'in Jesús kixin kjuínchexechón ch'an ti ch'in Lázaro.

Ch'in Jesús k'uíxehen Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

12 Nchónhña chojni sátsíkji ti chjasin Jerusalén kixin ti kia Pascua.
Andá ti ñao chr'éxin kónohe sin kixin ó tsjiji ch'in Jesús ntiha. 13 *Ndá

12:3: Lc. 7:37, 38. **12:8:** Dt. 15:11. **12:13:** Sal. 118:25, 26.

kóchríjin sin chaon ntakajni xraá sin la kjuíxihin sin ntia ch'in Jesús, la itsje sin, ndáchro sin:
—Chjéheni Díos kjuasáya. Imá jína ti nkexro kuixin ti kjuachaxíen It'éni itjen nkaya nkajní. Imá jína ti Rey ts'etuehen ti nación Israel.
14 Ndá ch'in Jesús tsík'itja ijnko kolócho la kjuák'ekjen ch'an, éxi nixja ti xroon itén Díos:
15 *Chrakonhñara jahara tjejora Jerusalén,
tsjehéra ó ikui ti Rey kuèntára,
tjekjen ijnko kolócho.
16 Ti ó kóhen tíha, la kienxínhña ti sin k'uájiko ch'in Jesús nkekuènté xikaha kóhen. Andá chr'éxin ti ó kjuixin sákjuijia ch'in Jesús nkaya nkajní, ndá xráxinkaon sin kixin xikaha tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé nkexrín tsohen ch'in Jesús, ndá xikaha chaxín xiteyá.
17 Kaín ti sin k'uéjóko ch'in Jesús ti ó k'uéyehe ch'an ti ch'in Lázaro kixin ts'axrjexín ch'an ti tòye tsíxravá ch'an ndá xechón ch'an, mé ti sin a chrónka sin ti nkehe k'uíkon sin. 18 Mé xikaha sákjuixihin sin ntia ti ch'in Jesús, kixin ó nohe sin ti kjuaxroan ijié tsíkjasin ch'an. 19 Méxra ti sin fariseo la ikjo sin kícho sin, ndáchro sin:
—Tsjehéra, tsjachahyani sich'eni ninkehó kixin kaín chojni sákjuichréhe sin ch'an.

Iso sin griego tjeyá sin ch'in Jesús

20 Iso sin griego tjejóyákjan ti sin sákjui ti kia kuènté ti chjasin Jerusalén kixin tsoxraxinkakonxín sin Díos. 21 Mé kóchjinehe sin ti ch'in Felipe, tsíkjixin chjasin Betsaida, ijnko chjasin kuènté Galilea, mé chrónòa sin, ndáchro sin:
—Tjinkaoni chrók'uíkoni ti ch'in Jesús.
22 Ndá ch'in Felipe sákjuichenka ch'an ti ch'in Andrés. Ndá yói sin sákjuichenka sin ti ch'in Jesús. 23 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ó kjuixraká ti ñao, ndá ti Xjeen Díos k'óna chojni mé sátsji ts'áyéhe ti kjuachaxin ijié tsjajon It'é ch'an. 24 Andá tsotjonkara ijnko nkehe chaxín kixin ti chrók'uitsínkahya ijnko noatrigo ti inche la chrók'uénhña ti noa, la nkokoa noa ó chrókjuák'e. Andá ti its'en ti noa a ndá ts'óna nchónhña noa la jína tsotjá chojni. 25 *Ti nkexro imá tjuehé asén kixin kohya nkehe chrók'uatsínka la tsochóntahya ti kjuachón nkochríxín. Andá ti nkexro tjuehya asén ntihi chjasintajni, chrakonhña chronka itén Díos la mé chr'éxin tsochónta sin kjuachón nkochríxín. 26 Andá ti nkojín nkexro tjinkaon chrókjuit'ana ixra, la ticháxin tsochréhe ti janhan, kixin

---

12:15: Zac. 9:9. **12:25:** Mt. 10:39; 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33.

ti tsjak'e janhan mé kjaxin ts'ejó ti sin sit'ána ixra. Ti nkojín nkexro sich'e ti ixra kuéntana mé xikaha T'aná la tsjikosáyehe ch'an ti jehe sin.

Ch'in Jesús chrónka kixin its'en

27 'Ijie imá t'ává asená. ¿Xá nkehe chróndáxrjan? ¿Á chrókjuánchá̱ha T'aná kixin sinchekaána ch'an kixin ti nkehe tsona ijie ní? Náhí, kixin tíha k'uinkaxian janhan. 28 Jaha It'éni, tjákoxián ti kjuachaxin kuènté ti ihnjá —ichro ch'in Jesús.

Ndá kuíhin sin nixja ijnko nkexro nkaya nkajní ndáchro:

—Ó kjuixin kjuákoxián ti kjuachaxin kuéntana la ko xikaha naxa xíkjákoxian ínaá.

29 Andá ti sin tjejóntaxín ntiha tsíkihin tíha, mé ndáchro sin kixin kjónta, andá íso sin ndáchro:

—Ijnko ángel nixjehe ti jehe ch'an.

30 Kjánchó ndáchro ch'in Jesús:

—Jehya kixin janhan nixjaxin ti itan. Náhí. Nixja kixin jahara tsinhínra. 31 Ndá ijie tsitoexín ijié kaín chojni chjasintajni, la ti jínahña t'etoan ti chjasintajni i la ts'axrjexín ntihi. 32 Andá ti ó tsjak'enkania ijnko ntacruz, ndá nchónhña chojni tsitekaon ti janhan.

33 Mé xikaha chrónkaxín ch'an nkexrín its'en ch'an. 34 *Andá kjuátehe ti sin tjejó ntiha, ndáchro:

—Kuíhini nchekuáxin sin ti xroon tsíkjin sin ósé chronka kixin ti Cristo la nkochríxín tsjak'e. ¿Ndá nkekuènté ndáchrua kixin ti Xjeen Díos k'óna chojni la ticháxin tsjak'enkáni ijnko ntacruz? ¿Xá nkexro ti Xjeen Díos k'óna chojni? —ichro sin.

35 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Naxa itjen ti xrohi t'ejokoara, kjánchó í séhya tsjak'e. Chrók'uájira ti naxa itjen ti xrohi t'inkaséñaxín ntia. Andá ti náhí, la ó ts'ixin tie. Andá ti sin ixri ti sítie mé noehña sin nketí sátsji sin. 36 Titekáonra ti xrohi ti naxa itjen t'inkaséñaxín kixin ts'ónara chojni kuènté ti t'inkaséña.

Ndá kjuixin chrónka ch'in Jesús tíha, ndá sákjuí ch'an kjuák'eméhe ch'an ti jehe sin.

Ti sin judío kuitekakuenhña sin ti ch'in Jesús

37 Kjónté k'uékjasin ch'in Jesús nchónhña kjuaxroan ijié k'uíkonxín ikon sin, la kjónté xikaha la kuitekakuenhña sin ti jehe ch'an. 38 *Mé xikaha xiteyá ti xroon tsíkjin Isaías ndáchro:

12:34: Sal. 110:4; Is. 9:7; Ez. 37:25; Dn. 7:14. **12:38:** Is. 53:1.

Ìnchéni, ¿nkexro kuitekaon ti nkehe chrónkani?
¿Xá nkexro kjuạkọhẹ ti kjuachaxin kuèntá?
39 Méxrạ kuitekakuenhña sin ti ch'in Jesús éxi tsíkjin ch'in Isaías kjạxin:
40 *Díos kjuínchek'ikonhña ch'an sin la ko kjuínchecha
ch'an ạsén sin,
kixin chrók'uíkonhña sin,
la ko chrókienxínhña sin,
ndá chrókóchjinehña sin ti jehe ch'an kixin chrókjuinchekitọhe
ch'an jína ti jehe sin.
41 Mé xịkaha k'uéchronka ch'in Isaías imá ósé kixin tsík'ikon ch'an ti kjuachaxin ijié kuènté ch'in Jesús, ndá k'uéchronka ch'an ti nkehe tsík'ikon ch'an.
42 Itsjé ti sin judío t'ẹtọan la kuitekaon sin ti ch'in Jesús, kjánchó chenkahya sin ninkexró kixin tsọnoehña ti sin fariseo, kixin ti tsọnohe sin la tsọnínkaon sin ndá tsjajonhña sin kjuachaxin chrók'uixehen sin ti nịnko. 43 Mé xịkaha imá kóxríhịn sin kixin chojni chjasintajni ó chrókjuikosáyehe ti jehe sin, ndá kanhñó kjueyá sin kixin chrókjuikosáyehe sin Díos.

Jesús ikui kixin sinchekaá chojni chjasintajni

44 Ndá itsen nixja ch'in Jesús ndáchro:
—Ti nkexro tsitekaon ti janhan la jehya janhuán titekaon sin, kjạxin titekaon sin ti T'aná, ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka. 45 Ạndá ti nkexro t'ikon ti janhan mé kjạxin t'ikon ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka. 46 Janhan mé ti xrohi k'uinka chjasintajni kixin ti nkexro tsitekaon ti janhan la ts'ejóhya sin ti sítie. 47 Ạndá ti nkojín nkexro tihin ti nkehe tjéxrjạnka ndá titekákonhña, la jehya janhan sịntakjasótia sin kixin jehya k'uinka sịntakjasóte chojni chjasintajni. Náhí. K'uinka kixin sịntakaá chojni. 48 Ạndá ti nkexro tsitekakonhña ti janhan la ko tsitekakonhña ti itan kuéntạna la ó siín nkexro tsjanchia ijiẹ, ti itan xrjạnká mé tsjasótexín sin ti ñạo tsjixixín. 49 Jehya ti nkehe kuéntạna xrjạnká. Náhí. T'aná, ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka, mé k'uẹtọan ti nkehe tsọxrjạnka la ko ti nkehe tsjàkua. 50 Ạndá nona kixin ti sin titekaon ti nkehe k'uẹtọan T'aná mé ts'áyéhẹ sin ti kjuachón nkochríxín. Mé xịkaha ti nkehe ndáxrjạn, mé T'aná k'uẹtọan tsondáxrjạn.

12:40: Is. 6:10.

Ch'in Jesús kjonimá toté ti sin k'uájiko

13 [1] Ti ó kuichjina ti kia Pascua la ch'in Jesús ó nohe kixin ó
kjuixraká ti hora tsítohe ch'an chjasintajni ndá sátsjichréhe ch'an
It'é ch'an. Jehe ch'an la xráxín imá tjuehe ch'an ti sin kuènté ch'an tjejó
chjasintajni, andá ijie antsí tsjakoxin ch'an kixin imá tjuehe ch'an ti jehe
sin.
[2] Ndá ti Jínahña tsík'etuehen asén ti ch'in Judas Iscariote, xjeen ch'in
Simón, kixin sinchekji ch'an ti ch'in Jesús. [3] Ch'in Jesús la ó nohe kixin
kuixin ch'an ti itjen Díos la ko xíkjan ch'an sátsjichréhe ch'an Díos ínaá.
La ko nohe ch'an kixin It'é ch'an mé kjuajon kjuachaxin ts'etuehen ch'an
kaín ti nkehe siín. [4] Ndá naxa tjejónie sin, ndá ch'in Jesús k'uínkatjen
ch'an la kuakitsje ch'an ti ika t'itsáte ch'an la kuákja ch'an ijnko ika
xámáxin chojni ti ó t'ónti, la k'uinkat'óxin ch'an. [5] Ndá kuikia ch'an ìnta
ijnko nkehe, ndá kjuankíxin ch'an kjuínchek'ónti ch'an toté nkojnko ti
sin k'uájiko ch'an, la kjuínchexámáxin ch'an ti ika k'uinkat'óxin ch'an.
[6] Ndá ti ó kjuíji ch'an ti itjen ch'in Pedro, la ch'in Pedro ndáchro:
—Ìnchéni, ¿nkekuènté jaha chrókjuinchek'ontia toténi?
[7] Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Jaha la naxa tiénxinhña ti nkehe tjét'a. Chr'éxin ndá tsiénxian
nkekuènté tjét'a tíhi.
[8] Ndá ndáchro ch'in Pedro:
—Náhí. Jaha la sinchek'óntihya ti toténi.
Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti sintak'óntihya ti totá, la xrokjuahya tsochrehé ti janhan.
[9] Ndá ch'in Simón Pedro, ndáchro:
—Ìnchéni. Ti xikaha la jehya ti toténi ó chrókjuinchek'ontia. Kjaxin
itjani la ko ikjani chrókjuinchek'ontia.
[10] Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti sin ó tsíkjixin tsík'ónti la ticháxinhña kuenté sin ts'ónti sin ínaá.
Náhí. Jehó ti toté sin mé ticháxin ts'ónti kixin kuenté sin la ó tjóá sin.
Andá jaha la ó tjóá, kjánchó kaínhñara.
[11] Mé xikaha ndáchro ch'in Jesús kixin kaínhña sin tsíkótjóá sin kixin
ó nohe ch'an nkexro sinchekji ti jehe ch'an.
[12] *Ndá ti ó kjuixin kjuínchek'ónti ch'an toté sin, ndá k'uinkáya ch'an
ti ika t'inkáyate ch'an ínaá, ndá kjuák'etjaxin ch'an ti itjen mesa la
ndáchro ch'an:
—¿Á kíenxinra ti nkehe kjuit'a ní? [13] Jahara la ndáchrora kixin
janhan ti Maestro kuèntára la ko Ìnchára, la chaxín ndoá ndáchrora

---

13:12: Lc. 22:27.

kixin janhan tíha. 14 Mé xikaha janhan ti Maestro kuèntára la ko Ìnchára
kjuintak'ontia totára la kjaxin jahara xikaha chrókjuinchek'ontira toté ti
kichuara. 15 Janhan mé kjuákoxián kixin xikaha chrókjuich'era éxi kjuit'a
janhan. 16 *Ijnko nkehe chaxín tsotjonkara kixin ti sin ch'exón ixra mé
t'etuanhña sin éxi t'etoaxín ti làmoé sin, la ko ti sin k'uáyéhe ijnko ixra la
t'etuanhña sin éxi t'etoaxín ti nkexro kjuajon ti ixra. 17 Ti chrókiénxinra
nkehe tíhi la ko chrókjuinchexiteyára la antsí chrókócháhara.
18 *'Jehya kaínra ndáxrjanxian tíhi. Ó nona nkexro kjuéyá janhan.
Kjánchó ticháxin tsoxiteyá ti nkehe tsíkjin sin ósé ndáchro: "Ijnko nkexro
tjéniekian mé tsokjan tsonínkakona." 19 Mé xikaha ndáxrjan senó kixin ti
ó ts'atsínka kaín tíhi, ndá tsítekáonra kixin janhan mé ti nkexro xráxín
itjen. 20 *Ijnko nkehe chaxín tsotjonkara kixin ti tsjájonra kjuachaxin
ndoara tsitohe ti nkexro ichr'án janhan, mé éxi chrókjuájonra kjuachaxin
kixin janhan chrókuitona ndoara, andá ti nkexro tsjajon kjuachaxin
tsitona janhan la éxi chrókjuajon sin kjuachaxin chrókuítohe ti nkexro
ichr'án ti janhan k'uinka —ichro ch'in Jesús.

Ch'in Jesús chrónka kixin Judas sinchekji ti jehe ch'an

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Ndá ti ó kjuixin chrónka ch'in Jesús xikaha, ndá imá kóxakohen
asén ch'an la ndáchro ch'an:
—Ijnko nkehe chaxín tsotjonkara kixin nkojinra tjejora ntihi mé
sinchekjira ti janhan.
22 Andá ti sin k'uájiko ch'an kjuankíxin komá kícho sin kixin noehña
sin nkexro ti ndáchro ch'an. 23 Ndá ijnko ti sin k'uájiko ch'in Jesús, imá
tjuehe ch'an, itjen chjinaxón ti itjen ch'an tjejónie sin. 24 Mé kjuakuexín
ch'in Simón Pedro itja kixin chrókjuanchankí ch'an nkexro tíha.
25 Andá ti nkexro a la antsí kóchjinehe ch'an ti ch'in Jesús, ndá
kjuanchankíhi ch'an ndáchro ch'an:
—Ìnchéni, ¿xá nkexro tíha?
26 Andá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Sintakjata it'o niotja, andá ti nkexro tsotjahá ti niotja a, mé tíha ti
nkexro a.
Andá xikaha kjuínchekjata ch'in Jesús it'o ti niotja, ndá chjéhe ch'an
ti ch'in Judas Iscariote, xjeen ch'in Simón. 27 Ndá ti ó kuákja ch'in Judas
ti niotja, ndá tuénxín k'uíxehen asén ch'an ti Jínahña. Ndá ch'in Jesús
ndáche ti jehe ch'an:

13:16: Mt. 10:24; Lc. 6:40; Jn. 15:20. **13:18:** Sal. 41:9. **13:20:** Mt. 10:40; Mr. 9:37; Lc. 9:48; 10:16.

—Ti nkehe tjinkaoan sich'e la jaí tóxakohan.
28 Kjánchó nijnko ti sin tjejónie ntiha kienxínhña ti nkehe ndáchro
ch'an. 29 Ch'in Judas mé ti nkexro t'ayakohen ti nkehe tjinká chichaon,
méxra iso sin kjuénkayáxin sin kixin ch'in Jesús mé k'uetuehen ti ch'in
Judas kixin ichrén nkehe sátsjik'ena ch'an kuènté ti kia, o ách'e ichrén
nkehe sinchekitonhen ch'an ti sin nóa. 30 Ndá ti ó kuákja ch'in Judas ti
niotja, la k'uaxrjexín ch'an ntiha. La ó k'uíxin tie.

Ijnko nkehe nixin k'uetoan ch'in Jesús

31 Andá ti ó kjuixin sátsíkji ch'in Judas, ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ijie ts'ikonra ti kjuachaxin ijié kuènté ti Xjeen Díos k'óna chojni la
ko tsjakoxin ch'an ti kjuachaxin ijié kuènté Díos. 32 La xikaha ti Xjeen
Díos k'óna chojni mé tsjakoxin ti kjuachaxin ijié kuènté Díos, ndá xikaha
Díos mé tsjakoxin ti kjuachaxin kuènté ti Xjeen, la tjoka tsoxiteyá tíha.
33 *Xjeeni, í séhya naxa tsjak'é ntihi ts'ejóni. Ndá jahara ts'ájikjéyára
ti janhan. Ndá éxi tjanka ti sin judío mé tsotjonkara kjaxin: Ninkexró
xitjahya tsjiji ti sátsjia janhan. 34 *Ijnko nkehe nixin tétuahanra ijie kixin
chrótjuehéra kichuara éxi tjuaxinra xikaha, mé xikaha chrótjuehéra
kichuara. 35 Ti tsotjuehéra kichuara, ndá tsonohe kaín chojni kixin
tinkachónkira ti janhan.

Ch'in Pedro sinchemá kixin chónhña ti ch'in Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Ndá kjuanchankí ch'in Simón Pedro ndáchro:
—Ìnchéni, ¿xá nketí sátsjia?
Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ti sátsjiá la xitjahya tsochrehéra jaí, kjánchó chr'éxin
tsjasánchrehéra ntiha.
37 Andá ndáchro ch'in Pedro:
—¿Nkekuènté xitjahya tsochráha ti jaha jaí? Kixin janhan tjínkaoan
tsochráha ti jaha kjónté its'en.
38 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á chaxín tjinkaoan kjónté its'en tsochrehé ti janhan ní? Ijnko
nkehe chaxín tsotjonka kixin naxa tsotsjehya ti kochintólá la ó sinchemá
iní vece kixin chóxinhña ti janhan.

13:33: Jn. 7:34. **13:34:** Jn. 15:12, 17; 1Jn. 3:23; 2Jn. 1:5.

Jesús mé ti ntia tsjixini ti itjen Díos

14 1 ’Tóxakuanhñara. Titekáonra Díos la ko titekáonra ti janhan.
2 Ndoe T'aná la itsjé nchia siín ts'ejóni. Andá ti chrókójehya
xikaha la ó chróndáxrjan. Méxra sátsjiá sintayóxian ti ts'ejóni. 3 Andá ti
sátsjiá la sintayóxian ntiha, ndá ts'inka ínaá, ndá sátsjini kixin ti tsjak'é
janhan la kjaxinra ts'ejora. 4 Jahara la ó nohara nketí sátsjiá la ko ó
nohara ti ntia.

5 Ndá kjuátehe ch'in Tomás ndáchro:

—Ìnchéni, noehñani nketí sátsjia. ¿Andá nkexrín chrókónoheni ti
ntia?

6 Ndá ch'in Jesús ndáchro:

—Janhan mé ti ntia la ko ti itan chaxín la ko janhan mé tsjánjua
ti kjuachón. Ninkexró xrokjuahya tsjiji ti itjen t'aná, jehó ti nkexro
tsitekaon ti janhan mé jína tsjiji ntiha. 7 Ti chrókjuatsoanra ti janhan,
ndá xikaha chrókjuatsoanra T'aná. Ndá ijie ó choxínra ch'an la ko ó
tjejókoara ch'an.

8 Ndá ch'in Felipe ndáchro:

—Ìnchéni, titohéni tsochóxini ti It'á. Táhó mé tjinkaoni.

9 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Felipe, ósé tjejóni, ¿ndá naxa tjátsoanhñara ti janhan ní? Ti nkexro
t'ikon ti janhan la ó k'uíkon sin ti T'aná kjaxin. ¿Ndá nkekuènté
tjánchàna kixin ts'ikuan ti T'aná? 10 ¿Á titekákonhña kixin janhan
la nkokoa tjékian T'aná, la T'aná itjen ti itjén janhan ní? Ti nkehe
níxja janhan la jehya kuéntana. Náhí. T'aná tjékian mé tjech'e ti ixra.
11 Titekáonra kixin nkokoa tjékian T'aná, la T'aná itjen ti itjén janhan.
Kjónté chrókuitekáonra kixin ti kjuaxroan ijié kjuákoxián k'uíkonra.
12 Ijnko nkehe chaxín tsotjonkara kixin ti chaxín tsítekáonra ti janhan, la
kjaxinra tsjachara sich'era ti ixra tjét'a, la ixra antsí ijié tsjachara sich'era
kixin janhan la sátsjiá ti itjen T'aná. 13 La kaín ti nkehe tsjanchehéra
T'aná, tsjanchatoxixínra niná la tsjánjua janhan kixin xikaha tsjákoxian
ti kjuachaxin ijié kuènté T'aná. 14 Ti nkojín nkehe tsjanchatoxixínra niná
la janhan tsjánjua.

Chrónka Ch'in Jesús kixin tsochr'án ti Nchakuén Díos

15 ’Ti chaxín tjuehéra ti janhan, la chrókjuinchexiteyára ti nkehe
kuétoan. 16 Ndá tsoxrjanoáha T'aná kixin tsochr'án ch'an ti Nchakuén
ch'an kixin tsjinkitsa ti jahara la ko sinchechéhe asánra, la tíha
ts'ejokoara nkochríxín. 17 Ti Nchakuén ch'an mé chaxín ndoá. Ti chojni
chjasintajni la xitjahya ts'áyéhe sin ti Nchakuén Díos kixin t'ikonhña

sin la ko chónhña sin. Kjánchó jahara ó choxínra kixin tjekoara la ko
tsjak'ekoara nkochríxín. 18 Janhan la tsitoáhyara nòé; janhan la tsokjan
ínaá ts'ejóni. 19 Andá í séhya ndá ti chojni chjasintajni la í ts'ikonhña sin
ti janhan, kjánchó jahara la ts'ikonra ti janhan. Ndá kjaxinra ts'ejochonra
kixin janhan la tjéchuan. 20 Andá ti ñao a tsonohara kixin T'aná la
ko janhan nkokoa tjékian la ko kjaxin jahara la ko janhan nkokoa
tjejóni. 21 Ti nkexro nohe ti nkehe kuétoan la ko nchexiteyá, mé xikaha
tsjakoxin sin kixin chaxín tjuana sin. Andá ti nkexro tjuana, la kjaxin
T'aná tsotjuehé ti jehe sin la ko janhan tsotjuaha sin la ko tsjákoxian
nkexrín itjén janhan —ichro ch'in Jesús.

22 Andá ndáchro ti ch'in Judas, jehya Iscariote:

—Ìnchéni, ¿nkekuènté jehóni ó tsjákoxian, ndá tsjákoèxinhña ti
chojni chjasintajni?

23 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:

—Ti nkexro tjuehe ti janhan mé sinchexiteyá ti nkehe tétoan. La ko
T'aná mé tsotjuehe ti jehe sin, ndá T'aná la ko janhan ts'ejókian sin. 24 Ti
nkexro tjuehya ti janhan mé nchexiteyéhya ti nkehe tjàkua. Ti nkehe
tjàkua tjejotihínra la jehya kuéntana. Náhí. Kuènté T'aná, ti nkexro
ichr'án ti janhan k'uinka.

25 'Naxa tjejóni la tjétjonkara kaín tíhi. 26 Andá T'aná, mé tsochr'án
ti Nchakuén ch'an kjuachaxíen niná, mé tsjinkitsa ti jahara, la ko
tsjakohara kaín ti ixra la ko sinchexraxinkáonra kaín ti nkehe xrjanká.

27 'Ti kjuaxróxin tsitoha la ko ti kjuaxróxin kuéntana tsotjahára. Jehya
éxi ti kjuaxróxin tjajon ti chjasintajni. Náhí. Chrokóxakuenhña asánra la
ko chróchrakonhñara. 28 Ó kuihínra ndáxrjan kixin sátsjiá la ko tsokjan
ts'ejóni ínaá. Ti chaxín tjuehéra ti janhan ndá chrókócháhara ti kuihínra
kixin sátsjiá ti itjen T'aná kixin jehe ch'an la antsí t'etoan ch'an ke
janhan. 29 Andá ijie ó senó xrjanká tíhi kixin ti ó tsohen la ts'ikonra la
tsítekáonra.

30 'Andá ijie la í séhya tsonixjahára kixin ó itsi ti Jínahña, ti nkexro
t'etoan ti chjasintajni. Andá tíha la ninkehó t'etuenhña ti janhan.
31 Kjánchó ticháxin tsohen kaín nkehe, ndá ti chojni chjasintajni mé
tsonohe sin kixin janhan tjuaha T'aná la ko ntaxiteyá ti nkehe k'uetoan
ch'an. Ndá ijie t'ínkatjenra, sátsjixini ntihi.

Jesús ti inta to uva

15 1 'Janhan mé ti nta to uva la T'aná mé ti nkexro t'ayakohen.
2 Jehe ch'an ts'ochrínjin ch'an chaon ti inta t'ónahña ito, andá
nchetjuák'á ch'an ti chaon inta t'óna ito kixin antsí itsjé to ts'óna. 3 Andá
jahara la kótjuáxinra ti itan k'uétjonkara. 4 Ti tsitoéhyara ti janhan,

ndá kjaxin janhan tsitoahya ti jahara. Kixin éxi ijnko chaon inta ti
tsík'axrjentehe, la xrokjuahya ts'óna ito, mé xikaha ti jahóra la xitjahya
sich'era ti ixra kuéntana.
5 ’Janhan mé ti nta to uva, andá jahara la ti chaon ti inta to uva
tsík'añántá. Ti nkexro nkokoa tjekian mé ts'óna nchónhña ito. Andá
ti tsitohéra ti janhan, la ninkehó ixra tsjáchahyara sich'era. 6 Andá ti
nkexro nkokoahya tjékian la mé éxi ti inta t'ónahña to uva la tsochrijin
tsjik'itjí kixin tsoxámá, ndá chr'éxin tsoxrejó la tsoche.
7 ’Méxra ti chaxín tsitoéhyara tsitekaonra ti janhan la ko ts'itjáñahñara
ti nkehe kjuákohára, ndá ti tsjanchiara ichrén nkehe tjinkáonra la
ts'ayéhéra. 8 Andá T'aná la tsochéhe ch'an ti sich'era itsjé ixra. Mé xikaha
tsjákoxinra kixin tinkachónkira ti janhan. 9 Janhan tjuahára éxi tjuana
T'aná. Chrókuitoéhyara ti janhan kixin imá tjuahára. 10 Ti tsítekáonra ti
nkehe kuétuahanra ndá tsonohara kixin tjuahára éxi janhan ntaxiteyá ti
nkehe k'uetoan T'aná, ndá nona kixin jehe ch'an mé tjuehe ch'an ti janhan.
11 ’Mé xikaha tjonkara kaín tíhi kixin tsocháhara, éxi chàna xikaha
mé tsochèxin asánra. 12 *Ti nkehe tétuahanra la mé tíhi: chrótjuehéra
kichuara éxi janhan tjuahára xikaha. 13 Ti nkexro tjakoxin nkexrín imá
tjuehé ti nkexro chóxin, la t'enyákohen ti jehe sin. 14 Jahara mé chojni
choxián ti tsítekáonra ti nkehe tétuahanra. 15 Ndáxrjanhña kixin jahara
la chojni ch'exón ixra, kixin ti chojni ch'exón ixra la noehña nkehe ixra
ich'e ti làmoé. Andá jahara la chojni choxián janhan kixin kaín nkehe
kjuako T'aná la kjuákohára. 16 Jahara la kjuéyáhyara ti janhan. Náhí.
Janhan kjuéyá ti jahara kixin tsotjahára ixra, la éxi ti inta náxrjón
t'óna itsjé to uva mé chrók'uaxrje jína ti ixra sich'era la ts'itjáñahña.
Ndá T'aná mé tsotjáhara kaín ti nkehe tsjanchexínra nina. 17 Mé xikaha
tétuahanra kixin chrótjuehéra kichuara.

Ti sin chjasintajni nínkakohen ti ch'in Jesús

18 ’Ti tsonínkakohanra ti chojni chjasintajni la xráxinkaonra kixin
senó janhan kónínkakóna sin. 19 Ti jahara naxa chrókjuích'era éxi ti ti
nkehe ich'e ti chojni chjasintajni, ndá ti chojni chjasintajni la chrótjuehé
ti jahara. Kjánchó janhan kjuéyá ti jahara kixin chrók'uaxrjekjanxínra
ti chojni chjasintajni. Méxra ti chojni chjasintajni la nínkakohanra
kixin í tjénkayáxinhñara éxi jehe sin xikaha. 20 *Xráxinkaonra ti nkehe
tjonkara kixin ti nkexro ch'ehe ixra ijnko lamo la kanhñó t'etoan. Ti
nínkakohen sin ti janhan la tjinkaon sin chrók'óñána sin, la kjaxin
xikaha sich'ehe sin ti jahara. Andá ti kuitekaon sin ti nkehe kjuákohá

15:12: Jn. 13:34; 15:17; 1Jn. 3:23; 2Jn. 1:5. **15:20:** Mt. 10:24; Lc. 6:40; Jn. 13:16.

sin, ndá kjaxin tsitekaon sin ti nkehe naxa tsjákohéra sin. 21 Mé xikaha
kaín tíhi sit'ahara sin kixin jahara tinkachónkira ti janhan kixin jehe sin
mé chónhña sin ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka.
22 'Ti chrók'uinkahya ntihi la chrónixjahya sin, ndá chróchóntahya
sin ijie. Ndá ijie kohya nketí tsaáxin sin kixin ti ijie kjuasin sin. 23 Ti sin
nínkakona mé kjaxin nínkakohen sin T'aná. 24 Jehe sin chróchóntahya
sin ijie ti chrók'uejokianhña sin ntihi ti kjuásian kjuaxroan ninkexró
tsíkjasinhña senó. Ndá ijie ó k'uíkon sin kaín ti kjuaxroan la kjónté
nínkakohen sin ti janhan, la ko kjaxin nínkakohen sin T'aná. 25 *Mé
xikaha tsohen kaín tíha ndá tsoxiteyá ti nkehe ndáchro ti ley chónta sin
ndáchro: "Janhan la kjuásinhña ijie la kónínkakóna sin." 26 Andá ti ó
itsi ti Nchakuén Díos chaxín mé tsjinkitsa, la tsochronka nkexrín itjen
janhan, kixin janhan mé tsochr'anxián ti itjen T'aná. 27 La ko jahara
kjaxin tsochronkara nkexrín itjén janhan kixin nkokoa k'uéjoni ndesi
xránkíxixín.

16 1 'Kaín tíhi tjonkara kixin chrókuitékaonra ti nkehe kjuákohára.
2 Ti sin judío la tsakítsjexín sin ninko ti jahara la itsi jnko ñao la
ti ts'óñá sin ti jahara la tsondáchro sin kixin xikaha tjejóch'ehe sin ixra
Díos. 3 Mé xikaha sich'e sin kixin chónhña sin ti T'aná la ko chónhña
sin ti janhan. 4 Andá tjonkara kaín tíhi kixin ti ó tsjixraká ti ñao xikaha
tsohen, la tsoxraxinkáonra kixin ó xráxín k'uéxrjanka kaín tíhi.

Ti ixra ich'e ti Nchakuén Díos

'Ndáxrjanhña tíhi ndesi xránkíxixín kixin nkokoa k'uéjoni. 5 Andá
ijie sátsjiá ti itjen ti nkexro ichr'án ti janhan k'uinka, kjánchó nijnkora
tjánchánkíhyara nketí sátsjiá. 6 Ndá ijie ti ó tjonkara tíha, ndá imá t'avára
kixin kuihínra xikaha xrjanká. 7 Andá chaxín ndáxrjan kixin ticháxin
sátsjiá kixin jína ts'ejora. Andá ti sátsjihya la tsihya ti nkexro tsjinkitsa
ti jahara. Méxra ticháxin sátsjiá ndá tsétoan itsi ti nkexro ts'ejokoara.
8 Andá ti ó itsi mé sinchenohe ch'an kaín ti chojni siín chjasintajni
kixin tjasin sin ijie, la ko tsochronka nkexro ti chaxín jína itjen la ko
tsochronka kixin Díos sinchekitoexín ti ijie, 9 kixin chónta sin ijie kixin
titekakonhña sin ti janhan. 10 La ko tsochronka nkexro ndoá itjen. Kixin
janhan sátsjiá ti itjen T'aná la jahara i ts'ikonhñarani. 11 La tsochronka
nkexro tsitoexín ijié. Tíha la ti nkexro t'etuehen ti chjasintajni ntihi la ó
kuitoexín kixin tsjasóte.
12 'Naxa chonta itsjé nkehe chrótjonkara, kjánchó tsjáchahyara
tsiénxinra ijie. 13 Andá ti ó itsi ti Nchakuén Díos chaxín, ndá tíha mé

15:25: Sal. 35:19; 69:4.

tsjakohara kaín ti nkehe jína. Méxra jehya ti nkehe kuènté ch'an ó tsochronka ch'an. Náhí. Kaín ti nkehe tsíkihin ch'an chrónka T'aná mé tsochronka ch'an la tsjakohara ch'an ti nkehe tsohen chr'éxin. 14 Jehe ch'an mé tsjakoxin ch'an ti kjuachaxin ijié kuéntana kixin ts'áyéhe ch'an kaín ti nkehe kuéntana, ndá tsjakohe ch'an ti jahara kaín tíha. 15 Kaín ti nkehe chónta T'aná mé kjaxin kuéntana. Mé xikaha ndáxrjan kixin ti Nchakuén Díos chaxín mé ts'áyéhe ti nkehe kuéntana, ndá kaín tíha tsjakohe ti jahara.

Ti kjuat'ává la ts'óna kjuachéhe

16 'Ndá í séhya la í ts'ikonhñara ti janhan. La ko kjaxin í séhya ndá xík'ikonra ti janhan ínaá kixin sátsjiá ti itjen T'aná.
17 Ndá iso ti sin k'uájiko ch'an mé kjuanchankíhi sin kícho sin:
—¿Nkehe t'axrjexín ti nkehe ndáchro ch'an kixin í séhya ndá ts'ikonhñani ch'an la ko kjaxin í séhya ndá xík'ikoni ch'an ínaá kixin sátsji ch'an ti itjen It'é ch'an? 18 ¿Nkehe t'axrjexín ti ndáchro ch'an, kixin "í séhya"? Tienxínhñani ti nkehe ndáchro ch'an —ichro sin.
19 Ndá kónohe ch'in Jesús ti nkehe chrókjuanchankí sin, la ndáchro ch'an:
—Xikaha tjonkara kixin í séhya ndá í ts'ikonhñara ti janhan, la ko kjaxin í séhya ndá xík'ikonra ti janhan ínaá. ¿Á tíha ti tjejotjanchankíhíra kichuara ní? 20 Ijnko nkehe chaxín ndáxrjan kixin imá tsotsjankara la ko ts'avára. Andá ti chojni chjasintajni la tsochéhe sin. La kjónté jahara imá ts'avára, kjánchó chr'éxin la imá tsochóhara. 21 Éxi ijnko chojnichjin sinchekokjíhi ijnko ixjan, la imá tóxakohen kixin ó kjuixraká ti hora tsjotéhe tjan. Andá ti ó tsjixin tsokjíhi ti ixjan, ndá í tsoxraxinkakonhña tjan nkexrín kjoté kixin chéhe tjan kixin kjuínchekokjíhi tjan ijnko ixjan. 22 Mé xikaha jahara t'avára ijie. Ndá itsi ijnko ñao la xík'íkuan ti jahara ínaá, ndá imá tsochéhe asánra, la ko tsokohya ninkexró tsakítsjahara ti kjuachéhe tsochontara.
23 'Ti ó itsi ti ñao a ndá tsjanchankíhyara ninkehó. Chaxín ti nkehe tjonkara kixin T'aná tsotjáhara kaín ti nkehe tsjanchatoxixínra niná. 24 Jahara naxa kjuanchatóxixínhñara niná ninkehó nkehe. Ndá ijie tjánchíára la ts'ayéhéra, ndá antsí tsocháhara.

Ìnchéni Jesucristo ti nkexro t'etoan

25 'Ti nkehe tjonkara mé ntayóaxóan íjnko nkehe. Andá ti ó itsi ti ñao la í ninkehó sintayóaxinhña, ndoá tsoxrjanka ti nkehe kuènté T'aná. 26 Andá ti ñao a mé tsjanchatoxixínra nkehe niná la ndáxrjanhña

kixin janhan tsonixjayákohanra ti itjen T'aná, [27] kixin T'aná mé tjuehe
ch'an ti jahara kixin jahara tjuehéra ti janhan la ko kuitekáonra kixin
janhan k'uinkaxian ti itjen ch'an. [28] K'uaxrjéxian ti itjen T'aná la k'uinka
chjasintajni. Ndá ijie ó tsitoha ti chjasintajni, la sátsjiá ti itjen T'aná ínaá.
[29] Ndá ndáchro ti sin k'uájiko ch'an:
—Ijie la ndoá tjéchronka la ninkehó ncheyóexinhña. [30] Ndá ijie
tienxíni kixin jaha mé noha kaín nkehe la ticháxinhña kixin nkojín
nkexro chrókjuanchankíha ichrén nkehe. Méxra titekaoni kixin jaha mé
k'uinkaxian ti itjen Díos.
[31] Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—¿Á ijie ndá kuitekáonra ní? [32] Kixin itsi ti ñao la ijie tíha, la
tsochrakonra la tsoxikayahara sátsjira, ndá tsitohéra janhuán tsjak'é,
kjánchó jehya janhuán itjén. T'aná mé tjékian. [33] Tjonkara kaín tíhi
kixin kjuaxróxin ts'ejó asánra, tinkachónkira ti janhan. Kjónté ntihi
chjasintajni kjuaxróxinhña ts'ejora tsjasótera, kjánchó chrakonhñara
kixin janhan kjuácha la í chóntahya kjuachaxin ti chjasintajni.

Jesús chrónoéhe Díos kixin ts'ayakohen ti sin k'uájiko ch'an

17 [1] Andá ti ó kjuixin chrónka ch'in Jesús kaín tíha, ndá konta ch'an
nkajní la ndáchro ch'an:
—It'éni, ó kjuixraká ti hora. Andá ijie tjákoxián ti kjuachaxin ijié
kuènté ti Xjaan kixin kjaxin ti Xjaan chrókjuakoxin ti kjuachaxin ijié
kuèntá. [2] Jaha kjuánjua ti kjuachaxin kixin ts'etuehen ch'an kaín chojni,
ndá jehe ch'an tsochjéhe ch'an kjuachón nkochríxín kaín ti nkexro
tsíchjehé ch'an. [3] Ti kjuachón nkochríxín mé t'axrjexín kixin tsochóxin
sin ti jaha, ti nkokoa Díos tjechón, la ko Jesucristo, ti nkexro ichr'án ikui
chjasintajni.
[4] 'Ó kjuixin kjuákohá ti chojni chjasintajni ti kjuachaxin kuèntá la
ko ó kjuixina ti ixra kuétoan. [5] Andá ijie It'éni, tsjánjua ti kjuachaxin
ijié k'uéchonta janhan ti naxa kuék'ejóni nkokoa ti naxa k'ónahña
chjasintajni.
[6] 'Kaín ti chojni chjasintajni kjuánjua la ó kjuixin kjuákohá sin nkexro
ti jaha. Jaha k'uekuèntá ti jehe sin, ndá kjuánjua la kjuákohá sin ti itan,
la kuitekaon sin. [7] Andá ijie ó nohe sin kixin kaín ti kjuachaxin chonta
janhan, la jaha kjuánjua. [8] Kixin ó kjuixin kjuákohá sin ti itan kjuánjua,
la jehe sin kuitekaon sin, la ó nohe sin chaxín kixin janhan la k'uinkaxian
ti itjen jaha, la ko kuitekaon sin kixin jaha ichr'án ti janhan k'uinka.
[9] 'Xrjanoáha kixin chrók'uayakohén ti jehe sin. Jehya xrjanóaha
kixin chrók'uayakohén kaín ti chojni siín chjasintajni. Náhí. Jehó
chrók'uayakohén ti sin kjuánjua kixin kuèntá ti jehe sin. [10] Kaín ti nkehe

chonta janhan la kuèntá, la ko kaín ti nkehe kuèntá mé kuéntạna kjạxin.
Ạndá ti kjuachaxin ijié kuéntạna mé tjạkọxịn nkexrín ti janhan.
11 'Ạndá ijie í séhya tsjak'é ntihi chjasintajni, kjánchó jehe sin nạxạ
ts'ejó sin ntihi. La janhan ó tsjasán ti itjén. Jaha It'éni, jaha imá jína,
t'ayakuénxian sin kjuachaxíen ti ihnịá ndá xịkaha nkokọa chrók'uejó sin
éxi jaha la ko janhan nkokọa tjejóni. 12 *Ti nạxạ kjuak'ékịan sin ntihi
chjasintajni la k'uayakohạn ti kjuánjua, kjuachaxíen ti ihnịá, la ninkehó
ti jehe sin k'uitjáñahña. Jehó ti nkexro tsíkokjéexién kixin ts'itjáña, mé
k'uitjáña kixin xịkaha tsoxiteyá éxi nixja ti xroon tsíkjin sin ósé.
13 'Ndá ijie ó tsjasán ti itjén. Kjánchó ndáxrjạn tíhi ti nạxạ itjén
ntihi chjasintajni kixin tsọchéhẹ sin éxi chànaxian janhan. 14 Janhan ó
kjuákohá sin ti itan, la ijie ti chojni chjasintajni la nínkakohen ti jehe
sin kixin jehe sin la í jehya kuènté chjasintajni, éxi janhan la kjạxin
jehya kuènté chjasintajni. 15 Tjáncháhya kixin chrókuakítsjexian sin
chjasintajni. Náhí. Tjáncháha kixin chrók'uayakohén sin kixin ti Jínahña
la chrókjuachahya chrókjuich'iyehe ti jehe sin. 16 Jehe sin la jehya
kuènté ti chjasintajni, éxi janhan la kjạxin jehya kuènté chjasintajni.
17 Nchetjuáxian sin ti kjuachaxin kuèntá kixin ti itán mé ti itan chaxín
ndoá. 18 Éxi jaha kuétọan k'uinka chjasintajni mé xịkaha tétuạnhạn sin
kixin sáchrokjui sin kuenté chjasintajni, tsochronka sin ti itán. 19 Janhan
tjánjua ạsená kixin sịt'a ti ixrạ kuèntá, ndá kjạxin sin kaín ạsén sin
chrókjuích'e sin ti ixrạ kuèntá kixin ó kuíhin sin ti itan chaxín ndoá.
20 'Xrjạnoáha kixin jehya jehó sin chrókjuinkịtsa sin. Náhí. Kjạxin
xrjạnoáhá kixin chrókjuinkịtsa kaín ti sin tsitekaon chr'éxịn, ti ó tsihin
sin ti nkehe tsochronka ti sin a. 21 Xrjạnoáha kixin kaín sin nkokọa
chrók'uejó sin éxi jaha It'éni la ko janhan nkokọa tjejóni, mé xịkaha
xrjạnoáhá kixin kaín sin nkokọa chrók'uejókoni sin. Ạndá xịkaha
ti chojni chjasintajni chrókuitekaon sin kixin jaha ichr'án ti janhan
k'uinka. 22 Ti kjuachaxin ijié kjuánjua la tjạhạ sin kixin ndá kaín sin
nkokọa chrók'uejó sin éxi jaha la ko janhan nkokọa tjejóni. 23 Janhan la
ko jehe sin nkokọa chrókjuak'ekịan sin éxi jaha la ko janhan nkokọa
tjejóni. Mé xịkaha ti chojni chjasintajni la chrókónohe sin kixin jaha
ichr'án ti janhan k'uinka, la ko kjạxin chrókónohe sin kixin tjuẹhé ti
jehe sin éxi tjụeéxian ti janhan.
24 'It'éni, tjínkạoan kixin ti sin kjuánjua la chrók'uejó sin ti tsjak'é
janhan kixin chrók'uikon sin ti kjuachaxin ijié kjuánjua; kixin xráxín
k'uétjuẹhé ti janhan ndesi nạxạ k'ónahña chjasintajni. 25 It'éni, jaha imá
jína. Kjónté ti chojni chjasintajni chónhña sin ti jaha, la janhan choxián
ti jaha la kaín ti sin i la kjạxin ó nohe sin kixin jaha ichr'án ti janhan

---

17:12: Sal. 41:9; Jn. 13:18.

k'uinka. [26] Ó kjuákohá sin nkexro ti jaha, la xi̱kaha na̱xa̱ tsjákohá sin,
kixin éxi tju̱eéxian ti janhan mé xi̱kaha chrótju̱ehé sin kícho sin, la ko
janhan chrók'uejoki̱a̱n ti jehe sin —ichro ch'in Jesús.

Sákjuíko sin Jesús tsjak'echjina

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

18 [1] A̱ndá ti ó kjuixin ndáchro ch'in Jesús kaín tíha, ndá jehe
ch'an la ko ti sin k'uájiko ch'an la k'uatóye̱ sin ti tsa̱ka sítji ìnta̱
it'in Cedrón. Mé ntiha itjen ijnko huerto siín nchónhña inta la ntiha
k'uíxehen sin. [2] Kja̱xin Judas, ti nkexro sinchekji ti ch'in Jesús, mé nohe
kixin ntiha itjen ti huerto kixin ntiha nkoya̱xón tónkotséko ch'in Jesús
ti sin k'uájiko. [3] Méxra̱ Judas la kjuíji ntiha, kjuíjiko nchónhña ti sin
soldado la ko iso policía kuènté ti ni̱nko ichr'án ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an la
ko ti sin fariseo. La kjuíji sin xraá sin espada la ko xrohi t'inkaséñaxín
ti kjuíjixín sin. [4] A̱ndá ch'in Jesús ó nohe kaín ti nkehe ts'atsínka, la
kóchjina, la sa̱o kjuanchankí, ndáchro:

—¿Xá nkexro ti xritjéyára?

[5] Ndá jehe sin ndáchro sin:

—Xritjeyáni ti ch'in Jesús tsíkji̱xi̱n Nazaret.

Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús ndáchro:

—Janhan tíha.

A̱ndá Judas, ti nkexro tsíkjinchekji ti ch'in Jesús, mé ntiha tjenkákjan
ch'an ikui ch'an. [6] A̱ndá ti ó kjuáte̱he ch'in Jesús kixin jehe ch'an
tíha, ndá jehe sin kjuixin iton sin, la k'uitsínka sin. [7] A̱ndá ch'in Jesús
xíkjanchankí, ndáchro:

—¿Xá nkexro ti xritjéyára?

Ndá ndáchro sin:

—Tjeyáni ti ch'in Jesús tsíkji̱xi̱n Nazaret.

[8] Ndá ch'in Jesús ínaá ndáchro:

—Ó kjuixin tjo̱nka̱ra kixin janhan tíha. Ti janhan xritjéyára la ti̱to̱héra
sátsji ti sin xríki̱a̱n.

[9] Mé xi̱kaha ndáchro ch'in Jesús kixin tsoxiteyá ti nkehe tsíndáchro
ch'an: “It'éni, ti sin kjuánjua, la ninkexró k'uitjáñahña.” [10] Ndá ch'in
Simón Pedro kuakitsje ti espada kuènté la kóchríjin ndatsjon chjina ijnko
ti nkexro it'in Malco, ti nkexro ch'ehe ixra̱ ti ncha̱t'á t'e̱to̱an. [11] *A̱ndá
ch'in Jesús ndáche ti ch'in Pedro:

—Tjak'échji̱na ti espada méhe̱. Ti k'ue̱to̱an T'aná kixin itsjé tsjasótena
la, ¿á jehya ticháxi̱n xi̱kaha tso̱hen ní?

18:11: Mt. 26:39; Mr. 14:36; Lc. 22:42.

Ch'in Jesús kjuák'e nkayakon ti nchạt'á t'ẹtọan

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Ạndá ti sin soldado la ko ti sin comandante la ko ti sin policía judío
kuènté ti nịnko mé itsé sin ti ch'in Jesús la kjuínchenteto sin. 13 Ndá
sákjuíko sin ch'an ndọe ti ch'in Anás, ich'ẹe ti ch'in Caifás, ti nchạt'á
t'ẹtọan ti nánó a. 14 *Ti ch'in Caifás mé ti nkexro tsíndáche ti sin judío
kixin ícha jína nkokọa chojni chrók'uenyákohẹn ti nación.

Pedro kjuínchemá kixin chóxinhña ti ch'in Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Ch'in Simón Pedro la ko íjnko ti nkexro kuék'ajiko ch'in Jesús mé
nkáchréhẹ sin ti ch'in Jesús. Ạndá ti íjnko ch'in mé xráxín chóxin ch'an
ti nchạt'á t'ẹtọan, méxrạ k'uixenko ch'an ti ch'in Jesús ti ndạsin ti ndọe
ti nchạt'á. 16 Kjánchó ch'in Pedro la ndója ó kuítọhe. Ạndá ti íjnko
nkexro k'uájiko ch'in Jesús xráxín chóxin ti nchạt'á t'ẹtọan mé k'uaxrje
ch'an la nixjẹhẹ ch'an ti tjan tjenta ndója ti ndạsin la chrónoéhẹ ch'an
tjan ndá kjuajon tjan kjuachaxin k'uíxehen ti ch'in Pedro. 17 Ạndá ti tjan
tjenta ti ndója ndạsin mé kjuanchankíhi tjan ti ch'in Pedro:
—¿Á jehya kjạxian xrikọa ti nkexro a ní?
Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Náhí, xríkịạnhña ch'an.
18 Ndá imá kókin ntiha ndá ti sin ch'exín ixrạ la ko ti sin policía mé
kjuaka sin xrohi la tjejóxin tọté sin chjixrọhe sin. La koí ch'in Pedro
tjechjíxrọhe ch'an ntiha.

Ti nchạt'á t'ẹtọan kjuanchankíhi ti ch'in Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Ndá ti nchạt'á t'ẹtọan kjuankíxin kjuanchankíhi ti ch'in Jesús kixin
nkexro ti sin k'uájiko ch'an la ko nkehe ti kjuako ch'an. 20 Ndá kjuátẹhe
ch'in Jesús ndáchro:
—Noxín kjuak'é kjuàkua, k'uíkon kaín chojni. Xráxín k'uékjákọxiạn
kaín nchia xrakoaxin ti sin judío la ko ti nịnko tónkotséxin sin la ninkehó
nkehe kjuákọhya ómó. 21 Ndá, ¿nkekuènté janhan tjanchankia kaín tíha?
Chrokjuanchankíhí ti sin kuíhin nkexrín kjuàkua. Jehe sin la kjá nohe
sin ti nkehe kjuàkua —ichro ch'in Jesús.

18:14: Jn. 11:49, 50.

22 La nantá kjuixin ndáchro ch'in Jesús tíha, ndá ijnko ti policía
kuènté ti ninko, mé chjéhe nkayakon ti ch'in Jesús la ndáchro:
—¿Á xikaha tsjatehé ti nkehe tjanchankí ti nchat'á t'etoan ní?
23 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Ti nduáhya ti nkehe xrjanká la chronka nkehe tíha. Andá ti ndoá ti
nkehe xrjanká, ¿la nkekuènté k'oká?
24 Ndá ch'in Anás k'uetoan kixin tjechróntetoxíhin ch'in Jesús sátsjiko
sin ti itjen ch'in Caifás, ti nchat'á t'etoan.

Pedro ínaá xíkjinchemá kixin chónhña ti ch'in Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Ndá ch'in Simón Pedro mé naxa tjexín ch'an toté ch'an tjechjíxrohe.
Ndá ijnko nkexro kjuanchankíhi ti jehe ch'an, ndáchro:
—¿Á kjaxinhña xrikoa ti nkexro i ní?
Ndá ch'in Pedro kjuínchemá ínaá, ndáchro:
—Náhí, chónhña ti nkexro a.
26 Andá ijnko ti nkexro ch'ehe ixra ti nchat'á t'etoan, naxa kjéhya ti
nkexro tsíkóchríjihin Pedro ndatsjon, mé kjuanchankí ndáchro:
—¿Á jehya jaha ti k'uíkuan tjekoa ch'an ti huerto ní?
27 Ndá ch'in Pedro xíkjinchemá ínaá kixin jehya ch'an tíha. Ndá
xrínahña tuénxín itsje ijnko kochintólá.

Ch'in Jesús kjuák'e nkayakon ti ch'in Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Ndá ti ó k'uínkaséña k'uaxrjexín sin ndoe ch'in Caifás, sákjuíko sin
ch'in Jesús ti palacio t'etoaxín ti gobernador. Ndá ti ó kjuíji sin ntiha
la ti sin judío la k'uixenhña sin ti palacio kixin ti chrók'uixehen sin la
chrókuamá sin ti ijie siín ntiha la í xrokjuahya sinie sin ti nkehe ts'ixin
ti kia Pascua. 29 Ndá ch'in Pilato k'uaxrjexín ti nchia itjen t'etoan la
kjuanchankí, ndáchro:
—¿Xá nke ijie chónta ti nkexro i?
30 Ndá kjuátehe sin ndáchro sin:
—Ti chróchóntahya ch'an ijie la chrókjuikohyani ch'an ntihi.
31 Ndá k'uetoan ch'in Pilato, ndáchro:
—Sátjikoára ch'an, nchekitoexínra ti ijié ch'an éxi ndáchro ti ley
kuèntára.
Ndá kjuátehe ti sin judío, ndáchro:
—Jeheni chojni judío la chóntahyani kjuachaxin ts'óñáni ninkexró.

32 *Mé xikaha xiteyá ti nkehe tsíndáchro ch'in Jesús kixin nkexrín
ts'enxín ch'an. 33 Ndá ch'in Pilato xík'ixehen ti nchia itjen t'etoan, ndá
k'uéyehe ti ch'in Jesús la kjuanchankí, ndáchro:
—¿Á jaha ti rey kuènté ti sin judío ní?
34 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Ti nkehe tjánchánkia la, ¿á jahuá kjuénkayáxian ní, o íjnko nkexro
chrónka?
35 Ndá kjuátehe ch'in Pilato, ndáchro:
—¿Xá á janhan ijnko judío ní? Ti sin chjasán la ko ti sin nchat'á
t'etoan mé kjuikao sin ti jaha. ¿Xá nkehe kjuich'e?
36 Ndá kjuátehe ch'in Jesús ndáchro:
—Ti kjuachaxin chonta janhan la jehya kuènté ti chjasintajni. Náhí.
Kixin ti chrókóxikaha, la itsjé ti sin kuéntana la chrókjuajonko ti sin
judío kixin chrótséhya sin ti janhan, la chrókjuikaohya sin ti janhan
ntihi; kjánchó ti kjuachaxin chonta janhan la jehya kuènté chjasintajni.
37 Andá ch'in Pilato kjuanchankí, ndáchro:
—¿Á chaxín jaha ijnko rey ní?
Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:
—Janhan ti rey ndáchrua jaha. Janhan kokjína la ko k'uinka
chjasintajni kixin tsoxrjanka ti nkehe chaxín ndoá. Kaín ti sin titekaon ti
nkehe chaxín ndoá mé tjejótihin sin ti nkehe tjàkua.
38 Ndá ndáchro ch'in Pilato:
—¿Xá nkehe ti nkehe chaxín ndoá?
Ndá kjuixin kjuanchankí ch'in Pilato tíha, ndá k'uaxrjexín ch'an
ntiha, la sákjuí ch'an ti tjejó ti sin judío, la ndáchro ch'an:
—K'uitjáhya ninkehó ijie chónta ti nkexro i. 39 Kjánchó jahara la ó
kuáhanra kixin ti kia Pascua la tjánjua kjuachaxin kixin ts'axrje ijnko
nkexro tjechjina. ¿Á tjinkáonra kixin ts'atjánta ti Rey kuènté ti sin judío ní?
40 Ndá kaín sin k'óyako sin, ndáchro sin:
—Ti ch'in a, la náhí. T'atjánta Barrabás.
Kjánchó Barrabás mé ijnko chojni tjasin kjuanínkaon.

Pilato kjuajon kjuachaxin kixin its'en Jesús

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

19 1 Andá ch'in Pilato mé k'uetoan kixin tsjate sin ti ch'in Jesús.
2 Ndá ti sin soldado mé kjuích'énaxín sin ntach'i ijnko corona la
kjuak'enkaya sin ikja ch'in Jesús la ko kjuínchek'inkáya sin ch'an ijnko
ika kjátsetié. 3 Ndá kóchjina sin ti itjen ch'an, la ndáchro sin:

18:32: Jn. 3:14; 12:32.

—Nkochríxín tsjak'e tsétuehén ti sin judío —ichro sin, kjuanoá sin ch'an la chjéhe sin nkayakon ch'an.

4 Andá ch'in Pilato k'uaxrje ínaá la nixjehe ti sin tsíkónkotsé ntiha, ndáchro:

—Tsjehéra, ntihi kjuikian ti nkexro i kixin tsonohara kixin k'uitjáhya ninkehó ijie chónta ch'an.

5 Ndá k'uaxrje ch'in Jesús la tjenkáya ikja ch'an ti corona tsík'ónaxín ntach'i la ko tjechr'inkáya ch'an ti ika kjátsetié. Ndá ch'in Pilato ndáchro:

—Tsjehéra, ntihi itjen ch'an.

6 Andá ti ó k'uíkon ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin policía kuènté ti ninko la kjuankíxin sin k'óyako sin, ndáchro sin:

—¡Tjakénkanira ch'an ntacruz! ¡Tjakénkanira ch'an ntacruz! —ichro sin.

Ndá ch'in Pilato ndáchro:

—Ti xikaha la jahara sátsjikoára ch'an la tjakénkanira ch'an ti ntacruz kixin janhan la ninkehó ijie k'uitjáhya chónta ch'an.

7 Ndá ti sin judío kjuátehe, ndáchro:

—Jeheni chojni judío la chóntani ijnko ley t'etoan kixin chrók'uen ch'an kixin ch'éna ch'an asén ch'an Xjeen Díos.

8 Andá ti ó kuíhin ch'in Pilato xikaha, la antsí chrákon ch'an, 9 la k'uíxehen ch'an ti nchia t'etoaxín ch'an, la kjuanchankíhi ch'an ti ch'in Jesús, ndáchro ch'an:

—¿Xá nketí k'uinkaxian?

Kjánchó ch'in Jesús la ninkehó kjuátehya.

10 Ndá ch'in Pilato ndáchro:

—¿Á tsjateéhya ti nkehe tjánchánkíha ní? ¿Á noahña kixin chonta kjuachaxin tsétoan kixin tsjak'enkania ntacruz la ko kjaxin chonta kjuachaxin tsondáxrjan kixin sátsjia, la kohya nkehe tsohan ní?

11 Ndá kjuátehe ch'in Jesús, ndáchro:

—Ninkehó kjuachaxin chróchontahya kixin chrókuétoan chrók'uen janhan o sáchrókjuia, ti jehya Díos chrókjuajon kjuachaxin. Andá ti chojni kjuikaona ntihi la antsí chónta ijie ke jaha.

12 Ndá ti kuíhin ch'in Pilato tíha, la kjuankíxin kjuénkayáxin ch'an nkexrín chrók'uatjánta ch'an ti ch'in Jesús, kjánchó ti sin judío la k'óyako sin, ndáchro sin:

—Ti tsitohé ch'an sátsji ch'an, la jaha la jehya ijnko nkexro t'iton jína ti ch'in t'etuehen ti nación kuènténi. Ti nkexro tjinkaon ts'óna ijnko rey mé nínkakohen ti nkexro t'etuehen ti jeheni.

13 Andá ti ó kuíhin ch'in Pilato tíha, la kuakitsje ch'an ti ch'in Jesús ndója ndá kjuák'etjaxin ch'an ti silla nchekitoexín ch'an ijie, mé ngiva hebreo la it'in Gabata, mé t'axrjexín kixin tjat'o noi jehó ixro tsík'ónaxín.

14 La ó kuichjina ti ña̱o tsjasin sin ti kia Pascua la ó chjina chonkíxin,
ndá ti ch'in Pilato mé ndáche ti sin judío:
—Ntihi itjen ti rey kuèntára.
15 Kjánchó jehe sin k'óyako sin, ndáchro sin:
—¡Its'en ch'an! ¡Its'en ch'an! ¡Tja̱k'enka̱nira ch'an ntacruz!
Ndá ch'in Pilato kjuanchankí ndáchro:
—¿Á tjinkáonra kixin janhan tsjak'enka̱nia ntacruz ti rey kuèntára ní?
Ndá ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an mé kjuáte̱he, ndáchro:
—Chóntahyani íjnko rey, jehó ti ch'in César.
16 Ndá ch'in Pilato kjuajon kjuachaxin sákjuíko sin ti ch'in Jesús
tsjak'enkáni ch'an ntacruz.

Kjuák'enkáni ch'in Jesús ntacruz

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ndá sákjuíko sin ti ch'in Jesús yámá ti ntacruz tsjak'enkáni. Ndá
kjuíjiko sin ch'an ijnko itjo̱ ti̱ki̱texín sin Hueso ikja chojni, mé ngiva
hebreo la nchek'in sin Gólgota. 18 Ndá ntiha kjua̱k'e̱nka̱ni sin ch'an
ti ntacruz la ko kja̱xin yaá sin nánánko k'uejó, ndá nko̱siñe kjuák'e
ch'in Jesús. 19 Ndá ch'in Pilato k'ue̱to̱an kixin ts'óna letra ijnko inta
tsjak'enkáni ikja ti ntacruz tsondáchro:
"Jesús tsikji̱xi̱n Nazaret, Rey kuènté ti sin judío."
20 La itsjé ti sin judío kjuínchekuáxin ti letra tsík'óna kixin chjina ti
chjasin Jerusalén ti kjuák'enkáni ch'in Jesús ntacruz, la ko ti inta tsík'óna
letra mé iní ngiva chonta, ti ngiva hebreo, griego la ko latín. 21 Ndá
xi̱kaha ti sin ncha̱t'á t'e̱to̱an kuènté ti sin judío mé ndáche sin ti ch'in
Pilato:
—Chrokjinhña kixin jehe ch'an mé "Ti Rey kuènté ti sin judío." Náhí.
Chrókjian kixin "Jehe ch'an mé ndáchro ch'an kixin jehe ch'an ti Rey
kuènté ti sin judío."
22 Kjánchó ch'in Pilato kjuáte̱he ndáchro:
—Ti kuéto̱an k'óna la ó k'óna, la xi̱kahó tsjak'e.
23 A̱ndá ti sin soldado ti ó kjuixin kjua̱k'e̱nka̱ni sin ntacruz ti ch'in
Jesús, la kuákja sin ti iké ch'an la k'óxika̱ye̱he sin kuákja nkojnko, kanoé
sin. La ko kja̱xin kuákja sin ti ika kjíjin t'inkáyate ch'an. Ti ika a mé
chóntahya ti tsíxro̱ñaxín, méxra̱ nkoko̱a ika tíha. 24 *Ndá ti sin soldado
mé ikjo kícho sin ndáchro sin:
—Tsótséchjehyani ti ika i. Ícha jína sich'exíni suerte ndá tso̱noheni
nkexro tsákja.

19:24: Sal. 22:18.

Mé xi̱kaha kjuích'e sin la xiteyá éxi ndáchro ti xroon tsíkjin sin ósé, ndáchro: “Kjuích'exín sin suerte ti kaná ndá k'óxika̱ye̱he sin kuákja sin.”
25 A̱ndá chjina ti ntacruz kjuák'enkáni ch'in Jesús, mé ntiha kjuák'e ti
ìñé ch'an la ko ti kícho tjan, ti tjan María ichjién ch'in Cleofas, la ko ti
tjan María Magdalena. 26 A̱ndá ti ó k'uíkon ch'an kixin ntiha itjen ti ìñé
ch'an la ko ti ch'in imá tjue̱hé ch'an kuék'ajiko ch'an, la ndáche ch'an ti
ìñé ch'an:
—Ìñéni, tsjehé méhe̱ itjen ti xja̱an.
27 Ndá kjuixin la nixje̱he̱ ch'an ti nkexro tjue̱he ch'an, ndáchro ch'an:
—Tsjehé, méhe̱ itjen ìná.
A̱ndá ti nkexro a mé sákjuíko ch'an ndo̱e ch'an ti tjan María la
k'uayakohen ch'an éxi ìñé ch'an xi̱kaha.

Ik'uén ch'in Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 *Ndá ti ó kjuixin tíha la ch'in Jesús ó nohe kixin kaín ixra̱ la ó
kjuixin xiteyá, ndá tjinkaon ch'an kixin tsoxiteyá kaín ti nkehe ndáchro
ti xroon tsíkjin sin ósé, ndá xi̱kaha ndáchro ch'an:
—Ik'uén ìnta̱.
29 Ndá ntiha itjen ijnko nchísén síkaón xranvino isán, ndá
kjuínchekjata sin ijnko kachjo̱n, la kjua̱k'e̱chónta sin ijnko inta kjíjin,
ndá kjuínchechrìin sin ti itjen ir'ua ch'an. 30 Ndá ch'in Jesús ik'ui ti
xranvino isán la ndáchro:
—Ó kjuixin xiteyá kaín nkehe.
Ndá k'uisén ikja ch'an la ik'uén ch'an.

Ijnko soldado chr'áte chika iyo ti chjia ch'in Jesús

31 A̱ndá ti na̱xa̱ tihya ti ña̱o tjasin sin ti kia Pascua, ndá ti sin judío
mé tjinkakonhña kixin ti cuerpo kuènté ti sin tsík'en la na̱xa̱ ts'ejóyáni ti
ntacruz ti ña̱o to̱k'éhe sin, kixin ti ña̱o Pascua mé ijnko ña̱o imá tjetoan.
Mé kjuanchehe sin ti ch'in Pilato kixin ts'óchjejin sin to̱té ti sin tjejóyáni
ntacruz la ko ts'inkajin ti cuerpo. 32 Ndá xi̱kaha ti sin soldado la sákjuí
sin k'óchjejin sin to̱té ti ch'in itjen sa̱o la ko kja̱xin k'óchjejin sin to̱té ti
íjnko ch'in, tjejóyániko ch'in Jesús ti ntacruz. 33 Ndá ti ó kóchjina sin
ti itjen ch'in Jesús, la k'uíkon sin kixin ó tsikji̱xi̱n tsík'en ch'an, ndá í
k'óchjejinhña sin to̱té ch'an.

19:28: Sal. 69:21; 22:15.

34 Ndá ijnko soldado mé chr'áte ijnko chika iyo ti chjia ch'in Jesús
ndá tuénxín k'uaxrje ijni la ko ìnta. 35 Andá ti nkexro k'uíkon kaín ti
nkehe kóhen la ndoá chronka, la ko nohe kixin chaxín ti nkehe chrónka
kixin kaín ti nkexro tsihin la tsitekaon. 36 *Mé xikaha kóhen kixin xiteyá
ti nkehe ndáchro xroon itén Díos tsíkjin sin ósé ndáchro: "K'óchjejinhña
sin ninkehó huésoe ch'an." 37 *Kjaxin íjnko nketí nixja ti xroon itén Díos
tsíkjin sin ósé ndáchro: "Tsokomá sin ti nkexro tsíkjiate chika ti chjia."

Xravá ch'in Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Ndá ti ó kjuixin kóhen kaín tíha, ndá ch'in José, ijnko nkexro
tsikjixin chjasin Arimatea, mé chrónoéhe ti ch'in Pilato kixin chrókjuajon
kjuachaxin kixin ts'inkajixin ntacruz ti cuerpo kuènté ch'in Jesús, ndá
sátsjiko ch'an tsoxravá. Jehe ch'an mé ómó kuinkáchónki ch'an ti ch'in
Jesús kixin chrákonhen ch'an ti sin judío. Ndá ch'in Pilato mé kjuajon
kjuachaxin, ndá ch'in José la kuakjijin la ko sákjuíko ch'an ti cuerpo
kuènté ch'in Jesús. 39 *Kjaxin ch'in Nicodemo, ti nkexro kjuinixjehe
ch'in Jesús ijnko tie, mé ikjui kjuikao treinta kilo xroan xraxé náxrjón
tsíkjiko mirra la ko kachroxroan. 40 Ndá xikaha yói sin kuákja sin ti
cuerpo kuènté ch'in Jesús, la kjuínchek'ísímá sin ijnko ika kjíjin síkjajin
ti xroan xraxé náxrjón kixin xikaha kuéhen ti sin judío k'uékjavá ti sin
tsík'en. 41 Chjinaxón ti kjuák'enkáni ch'in Jesús ntacruz mé itjen ijnko
huerto la ntiha itjen ijnko tòye nixin naxa ninkexró tsíxraváhya. 42 Mé
ntiha kjuavá sin ti ch'in Jesús kixin kjínhña la ko kixin ó kuichjina ti ñao
tok'éhe ti sin judío.

Ti xechón ch'in Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 1 Andá ti ñao xránkíxixín semana imá nchítjen mé ti tjan María
Magdalena la sákjui tjan ti tsíxravá ch'in Jesús, ndá k'uíkon tjan
kixin tsíkjìin ti ixro tekjèxin ti tòye. 2 Ndá kuinká tjan sákjuí tjan ti itjen
ti ch'in Simón Pedro la ko ti nkexro imá k'uétjuehe ch'in Jesús, la
ndáchro tjan:
—Ó tsíkakítsjexín sin tòye ti cuerpo kuènté Ìnchéni, ndá noehñani
nketí sátsíkjiko sin —ichro tjan.
3 Ndá ch'in Pedro la ko ti íjnko ch'in kuíhin sin xikaha, la sákjuitsjehe
sin ti tòye. 4 Ndá yói sin nkokón kuinká sin sákjuí sin, kjánchó ti ch'in

---

19:36: Ex. 12:46; Nm. 9:12; Sal. 34:20. **19:37:** Zac. 12:10; Ap. 1:7. **19:39:** Jn. 3:1, 2.

íjnko la ạntsí tjiạn kuinká ndá ch'in Pedro la kanhñó, ndá sạo ti íjnko
ch'in kjuíji ti itjen ti tòyẹ. 5 Ndá k'uisén ch'an tsjehe ch'an nkaxehen ti
tòyẹ la k'uíkon ch'an kixin ti ika tsík'isimá ch'in Jesús la nạxạ tjejó,
kjánchó k'uixenhña ch'an ti tòyẹ. 6 Ndá chr'éxịn ikjui ch'in Simón Pedro
la k'uíxehen ch'an ti tòyẹ. La kjạxin ch'an k'uíkon ch'an kixin tjejó ti ika
tsík'isimá ch'in Jesús, 7 la ko k'uíkon ch'an kixin ti ika tsík'isimá ikja
ch'in Jesús mé yóxin tsíxrat'o la ókjé itjen. 8 Ndá ti íjnko nkexro k'uájiko
ch'in Jesús, ti ch'in sạo tsíkjiji, la kjạxin ch'an k'uíxehen ch'an ti tòyẹ,
ndá k'uíkon ch'an ti nkehe tsíkóhen la kuitekaon ch'an, 9 kixin nạxạ
k'uékienxínhña sin ti nkehe chronka ti xroon itén Díos kixin ticháxịn
tsoxechón ti ch'in Jesús. 10 Ndá xịkaha ti sin kjuitsjehe la ikjan sin ndọe
sin.

Tjan María Magdalena k'uíkon ch'in Jesús

(Mr. 16:9-11)

11 Ndá ti tjan María mé ndója ti tòyẹ ó kuítọhe tjan tsjánka tjan.
Ndá nạxạ tsjánka tjan la k'uisén tjan tsjehe tjan nkaxehen ti tòyẹ, 12 la
k'uíkon tjan yaá sin ángel tjejóchr'inkáya sin ika tjóá, tjejótjạxịn sin ti
tsíkjak'e ti cuerpo kuènté ch'in Jesús. Ijnko ti ángel mé itjen ti tsíkjak'e
ikja ch'in Jesús la ko ti íjnko mé itjen ti tsík'ejó tọté ch'an. 13 Ndá ti sin
ángel mé kjuanchankí, ndáchro:
—¿Nkekuènté tsjạnka?
Ndá kjuátẹhe tjan ndáchro tjan:
—Sátsíkjiko sin ti Ìnchéni, ndá noehñani nketí tsíkjak'e sin ch'an.
14 Kjuixin ndáchro tjan tíha, ndá kuinkátjíá tjan, la k'uíkon tjan ti
ch'in Jesús, kjánchó kjuátsọanhña tjan kixin jehe ch'an tíha. 15 Ndá ch'in
Jesús kjuanchankí, ndáchro:
—¿Nkekuènté tsjạnka? ¿Xá nkexro ti xritjéyá?
Ndá jehe tjan kjuénkạyáxin tjan kixin jehe ch'an mé ti nkexro
t'ayakohen ti huerto, ndá ndáchro tjan:
—Ti jaha sákjuikoá ti cuerpo kuènté Ìnchéni Jesús, la chrọnka nketí
sákjuikoá ndá jeheni sátsjichréhẹni.
16 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—¡María!
Ndá jehe tjan kuinkátjíá tjan la nixjạxịn tjan ngiva arameo, ndáchro
tjan:
—¡Raboni! —tíha mé t'axrjexín Maestro.
17 Ndá ndáchro ch'in Jesús:

—Tséhya ti janhan kixin naxa sátjihya ti itjen T'aná. Sátjia ti tjejó ti sin kíchina la chenka sin kixin sátsjiá ti itjen T'aná, mé kjaxin It'ára, ti Díos kuéntana la ko Díos kuèntára kjaxin.

18 Ndá ti tjan María Magdalena mé sákjuí tjan la chenka tjan ti sin k'uájiko ch'in Jesús kixin k'uíkon tjan ti jehe ch'an. La ko kjaxin chrónka tjan kaín ti nkehe tsíchronka ch'an.

Ti sin k'uájiko ch'in Jesús k'uíkon sin ti jehe ch'an

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Andá ti ó kójín ti ñao xránkíxixín semana, ndá ti sin k'uájiko ch'in Jesús mé kónkotsé sin nkaxehen nchia síkjehe jína kixin chrákonhen sin ti sin judío. Ndá titàya k'uikuén sin kixin nkosiñe ti tjejó sin itjen ch'in Jesús, ndá nixjehe ch'an ti jehe sin, ndáchro ch'an:

—Kjuaxróxin t'ejora.

20 Ndá kjuixin ndáchro ch'an tíha, ndá kjuako ch'an ti itja ch'an la ko ti chjia ch'an. Ndá ti sin k'uájiko ch'an la kóchéhe sin k'uíkon sin ti jehe ch'an. 21 Ndá ch'in Jesús ndáchro ínaá:

—Kjuaxróxin t'ejora. Éxi T'aná k'uetoan k'uinka, mé xikaha tétoan sátsjira tsjichronkara ti itan jína.

22 Ndá k'uánote ch'an ti jehe sin la ndáchro ch'an:

—T'ayéhéra ti Nchakuén Díos. 23 *Ti ts'itjáñahanra ti ijie kjuasin nkojín nkexro, la Díos koí tsjakjìin tíha. Andá ti ts'itjáñahñara ti ijie kjuasin nkojín nkexro, la kjaxin Díos tsjakjìinhña ti ijie chontara.

Ch'in Tomás k'uíkon kixin tsíxechón ch'in Jesús

24 Andá ch'in Tomás, ijnko ti teyóxin sin k'uájiko ch'in Jesús, mé kjaxin tikitexín sin ch'an Nóhé, mé kohya ch'an ti ikui ch'in Jesús. 25 Ndá chr'éxin ti íso sin k'uájiko ch'in Jesús mé ndáche sin ch'an:

—Ó k'uíkoni ti Ìnchéni.

Kjánchó ch'in Tomás ndáchro:

—Ti ts'íkonhña ti itja ch'an tsíkjiate clavo, la ko tsochr'anxianhña ndedo tjaná ntiha, la ko ti tsochr'anxianhña tjaná ti chjia ch'an, la tsítekakonhña.

26 Andá ijní ñao chr'éxin, ndá kónkotsé sin ínaá la kjaxin kjuák'e ch'in Tomás. La ti nchia k'uejó sin mé síkjehe jína, ndá titàya k'uikuén sin kixin nkosiñe ti tjejó sin itjen ch'in Jesús, la ndáchro ch'an:

—Kjuaxróxin t'ejora.

20:23: Mt. 16:19; 18:18.

27 Ndá ndáche ch'an ti ch'in Tomás:
—Tjaké ndedo tjá ti kjuiat'o clavo la ko tsjehé ti tjaná la xrakoa ti itjá la chr'axehén ti chjiana. La ndáchrohya kixin chaxínhña. Titekaoan kixin chaxín janhan.
28 Ndá kjuátehe ch'in Tomás ndáchro:
—¡Ìnchéni la ko Díos kuènténi!
29 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Tomás, xikaha ichrua kixin k'uikuan ndá kuitekaoan. Antsí ncheñao Díos ti sin kjónté k'uíkonhña la titekaon.

Tíhi mé chrónka nkekuènté tsíkjin ch'in Juan ti xroon

30 Ch'in Jesús kjuasin itsjé íso kjuaxroan náxrjón k'uíkon ti sin k'uájiko ch'an, kjónté chrónkahya ti xroon kixin xikaha kóhen. 31 Ti nkehe chronka ti xroon i la ikjian janhan kixin chrókuitekáonra jahara kixin Jesús mé ti Cristo, ti Xjeen Díos, kixin ti tsitekáonra la tsochontara kjuachón nkochríxín.

Ch'in Jesús xéta yato ti sin kuék'ajiko

21 1 Andá chr'éxin ch'in Jesús xéta ínaá yato ti sin kuék'ajiko chrínta ti Ndañao Tiberias. Mé k'uíkon ch'an 2 ch'in Simón Pedro, Tomás, ti nkexro tikitexín sin Nóhé, Natanael, tsíkixin Caná nonte Galilea la ko yaá xjeen ch'in Zebedeo la ko íyaá ti sin kuék'ajiko ch'an, mé nkokoa k'uejó sin. 3 *Ndá ch'in Simón Pedro ndáchro:
—Sátsjitséni koche.
Ndá ndáchro ti íso sin:
—Kaíni tsjikoni ti jaha —ichro sin.
Ndá sákjuí sin k'uit'ótjen sin ijnko ntabarco, kjánchó ninkehó koche tséhya sin kuenté tie. 4 Andá ó chjina ts'inkaséña, ndá ikjan sin la xrínahña k'uíkon sin itjen ch'in Jesús chrínta ti ndañao, kjánchó kjuátsoanhña sin kixin jehe ch'an tíha. 5 Ndá kjuanchankí ch'an, ndáchro ch'an:
—Ndasoá, ¿á itsera koche ní?
Ndá kjuátehe sin, ndáchro sin:
—Náhí, ninkehó.
6 *Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Itéra ti nchísén chjia ti ntabarco la tsotsera iso va.

21:3: Lc. 5:5. **21:6:** Lc. 5:6.

Ndá kjuínchexiteyá sin la ik'ue sin ti nchísén, la í kjuachahya sin
kuakitsjetaón sin kixin nchónhña koche sítjinká. 7 Andá ti nkexro imá
tjuehe ch'in Jesús mé ndáche ti ch'in Pedro:
—Ti nkexro a la Ìnchéni tíha.
Ndá ti ó kuíhin ch'in Simón Pedro kixin Ìnchéni tíha, la tjoka
k'uinkáya ch'an ti iké ch'an (kixin tsíkakítsje ch'an), ndá kjiánkí ch'an
ti ìnta. 8 Ndá ti íso sin mé kjuikao sin chrínta ndañao ti ntabarco
tinkánkákjetóxin sin ti nchísén tjinká koche kixin k'uejó sin ijnko ciento
metro kjínxin chrínta ti ndañao. 9 Ndá ti ó k'uínkajinxin sin ti ntabarco
la k'uíkon sin kixin tjeche xrohi la chritaón ti xrinta la tjekjen ijnko
koche la ko niotja. 10 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Xrákoara iso ti koche itsera nantá.
11 Ndá ch'in Simón Pedro mé k'uit'ótjen ch'an ti ntabarco la kuákja
ch'an ti nchísén tsíkaón koche yehye, la kuinkánkákjen ch'an xrákao
ch'an, mé ti koche itsé sin la ijnko ciento cincuenta y tres va, la kjónté
itsjé va la k'uichjehya ti nchísén. 12 Ndá ndáchro ch'in Jesús:
—Xrákira, intera.
La ninkehó ti sin k'uájiko ch'an kjuanchankíhya sin kixin nkexro ti
jehe ch'an kixin ó nohe sin kixin Ìnchéni tíha. 13 Ndá ch'in Jesús kóchjina
la kuákja ti niotja la chjéhe ch'an ti jehe sin la ko xikaha kjuajon ch'an ti
koche kjaxin.
14 Tíhi mé ti níxin xéta ch'in Jesús ti sin k'uájiko ch'an ti ó xechón
ch'an.

Jesús nixjehe ti ch'in Pedro

15 Ndá ti ó kjuixin kjónie sin, ndá ch'in Jesús kjuanchankíhi ti ch'in
Simón Pedro, ndáchro:
—Simón, xjeen Jonás, ¿antsí tjuehe ti janhan ke ti íso sin ní?
Ndá kjuátehe ch'in Simón Pedro ndáchro:
—Jeén, Ìnchéni, ó noha kixin tjinkaoni ti jaha.
Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—T'ayakohén ti kolélo kuéntana.
16 Ndá yaáxin xíkjanchankí ch'in Jesús, ndáchro:
—Simón, xjeen Jonás, ¿á tjuehe ti janhan ní?
Ndá kjuátehe ch'in Simón Pedro ndáchro:
—Jeén, Ìnchéni, ó noha kixin tjinkaoni ti jaha.
Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—T'ayakohén ti kolélo kuéntana.
17 Ndá ó níxin xíkjanchankí ch'in Jesús, ndáchro:
—Simón, xjeen Jonás, ¿á tjinkaoan ti janhan ní?

Ạndá ch'in Pedro k'uává ạsén ch'an kixin ó tíhi ti níxin kjuanchankí ch'in Jesús kixin á tjinkaon ch'an ti jehe, ndá ndáchro ch'an:
—Ìnchéni, jaha noha kaín nkehe la ó noha kixin tjinkaoni ti jaha.
Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ti xịkaha la t'ayakohén ti kolélo kuéntạna. 18 Ijnko nkehe chaxín tsọtjọnka kixin ti nạxạ k'uéndasoá, la jahuá kuék'inkạya ti iká la k'uékjia ti k'uékóxríhan. Kjánchó ti ó tsọtada la tsjàya itjá, la íjnko nkexro sintak'inkáya ti iká la sátsjiko sin ti jaha ti tóxríạnhña chrókjuia.
19 Tíhi mé chrónkaxín ch'in Jesús nkexrín its'en ch'in Pedro la ko nkexrín tsochjéxin ch'an Díos kjuasáya. Ndá kjuixin la ndáchro ch'an:
—Chréhé ti janhan.

Ti nkexro ạntsí tjuẹhe ch'in Jesús

20 *Ndá nkátjíá ch'in Pedro la k'uíkon ch'an kixin tjetinkáchréhẹ ti nkexro ạntsí tjuẹhe ch'in Jesús, mé ti nkexro a ti kjuák'e chjina ch'in Jesús ti kjónie sin, la jehe ch'an ti kjuanchankíhi ch'an ch'in Jesús kixin nkexro sinchekji ti jehe ch'an. 21 Ạndá ti k'uíkon ch'in Pedro kixin tjechréhẹ ch'an, ndá kjuanchankíhi ch'an ti ch'in Jesús, ndáchro ch'an:
—Ìnchéni, ¿ndá ti ch'in i la nkehe tsọhen?
22 Ndá ch'in Jesús ndáchro:
—Ti tjínkạoan kixin tsjak'echón ch'an hasta tsokjan janhan, la, ¿nkehe tjiatéxian tíha? Jaha la jehó chréhé ti janhan.
23 Mé xịkaha ikjo ti sin kuék'ajiko ch'in Jesús kixin ts'enhña ti nkexro a, kjánchó jehya ndáchro ch'in Jesús kixin chaxín ts'enhña ti nkexro. Náhí. Jehí ndáchro ch'an kixin ti tjinkaon ch'an nạxạ chrókjuák'echón ti nkexro ti tsokjan ch'an, la chrókjuiatéhya ti ch'in Pedro, la chrókjuanchankíxinhña ch'an.
24 Ạndá ti nkexro a mé ti nkexro chronka kixin chaxín kóhen kaín tíha la ko ikjin ti xroon i. Ndá ó noheni kixin ti nkehe tsíkjin ch'an la chaxín ndoá.
25 Ch'in Jesús la kjuạkọxịn ch'an íso kjuaxroan chóntahya ti xroon i. Kixin ti chrók'óna nkojnko tíha, la kjá chrókjuachahya ti chjasintajni chrók'uinka kaín ti xroon chrók'óna. Mé xịkaha tsọhen. Ó tjen.

21:20: Jn. 13:25.

Ti ixra̱ kjuích'e

Ti sin kjueyá ch'in Jesús

Ti itsi Ncha̱kuén Díos

1 1 *Jaha Teófilo imá tjua̱há, ti libro sa̱oxín ikjian la ikjian kaín ti
nkehe kjuako Jesús la ko ti ixra̱ kjuích'e ch'an ti xránkíxixín 2 hasta
ti ña̱o sákjui̱ ch'an nka̱jní. Ti na̱xa̱ itjen ch'an ntihi la kjuachaxíen
Ncha̱kuén Díos mé k'ue̱tue̱hen ch'an ti sin kjueyá ch'an kixin sich'e sin
ixra̱. 3 Ti ó ik'uén ch'in Jesús, la kjua̱ko̱xi̱n ch'an kixin chaxín xechón
ch'an, la k'uíkon ti sin tsíkjeyá ch'an. La cuarenta ña̱o k'uéjóko sin ch'an
la chrónka ch'an nkexrín itjen ti kjuachaxin kuènté Díos.
4 *Ti na̱xa̱ k'uéjóko sin ch'an la k'ue̱to̱an ch'an kixin sátsjixinhña sin
Jerusalén. Ndáchro ch'an:
—Chohénra ntihó hasta ts'ayéjiara ti nkehe tsjajon T'aná, ti nkehe ó
kuihínra xrja̱nká senó. 5 *Ch'in Juan la chaxín ìnta̱ ó kui̱ki̱texín ch'an
chojni. A̱ndá jahara la kanhñó isé la Ncha̱kuén Díos tsikitiaxínra.

Jesús sákjui̱ nkaya nka̱jní

6 Ndá ti sin tjejó ntiha la kjuanchankí sin:
—Ìnchéni, ¿á ijie tsjánjua kjuachaxin kixin jeheni chojni Israelita
ts'e̱to̱ani ti chjaséni ní? —ichro sin.
7 Ndá kjuáte̱he ch'in Jesús, ndáchro:
—Jahara la chontahyara kjuachaxin tso̱nohara nkesá tso̱hen tíha.
Jehó T'aná mé nohe. 8 *Kjánchó ts'ayéhéra kjuachaxin ti ó itsi Ncha̱kuén
Díos, ndá sátsjichro̱nka̱ra nke ixra̱ kjui̱t'a, tsjákohéra kaín ti chojni
Jerusalén la ko Judea la ko Samaria la ko kuenté chjasintajni.
9 *Ndá ti ó kjuixin nixja ch'in Jesús la tjejótsjehe sin sákjui̱ ch'an
nka̱jní hasta kjuák'enkákjan ch'an ijnko itji la í k'uíkonhña sin ch'an.
10 Ndá na̱xa̱ tjejokonta sin sákjui̱ ch'in Jesús nka̱jní, la titàya̱ k'uikuén
sin yaá chojnindoa tjejótsá sin ika tjóá, tjejó chjinaxón ti tjejó sin. 11 Ndá
ti sin a, ndáchro:
—Jahara chojni Galilea, ¿nkekuènté tjejokontára nka̱jní? Ti nkexro
tjejotsjehéra sákjui̱ la xi̱kaha xíki ch'an ínaá.

1:1: Lc. 1:1-4. **1:4:** Lc. 24:49. **1:5:** Mt. 3:11; Mr. 1:8; Lc. 3:16; Jn. 1:33. **1:8:** Mt. 28:19; Mr. 16:15; Lc. 24:47, 48. **1:9:** Mr. 16:19; Lc. 24:50, 51.

Kjueyá sin Matias sich'e ti ixra̱ k'uékjich'e Judas

12 A̱ndá sákjuixin sin ti ijna̱ Olivo la ikjan sin Jerusalén. Ti ijna̱ mé
kanhñó ikjin itjen kixin xi̱kahó ti kjuajon ley kjuachaxin itsji sin ti ña̱o
to̱k'éhe chojni. 13 *La ti ó kjuíji sin ntiha, la k'ui̱t'ótjen sin ti yaáxin piso
ti nchia k'uejó sin. Mé ntiha itjen Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe,
Tomás, Bartolomé, la ko Mateo, Jacobo xje̱en Alfeo, Simón Zelote, la
ko Judas, kícho ch'in Jacobo. 14 Kaín sin nkoya̱xón kónkotsé sin ntiha
nixje̱he̱ sin Díos la kja̱xin k'uéjóko sin ti kícho ch'in Jesús la ko ti tjan
María, ìñé ch'an, la ko íso chojnichjin.
15 Ti ña̱o a, k'uínkatjen ch'in Pedro nko̱siñe ti tjejó ti sin tinkáchónki
Ìnchéni, mé ijnko ciento ikán chojni tsíkónkotsé ntiha. La ndáchro ch'an:
16 —Kíchóni, ticháxi̱n tsoxiteyá éxi nixja ti xroon itén Díos éxi
tsínixja̱xi̱n David tsíchronka Nchа̱kuén Díos nkehe sich'e Judas, mé ti
nkexro kjui̱ka̱o ti sin itsé ch'in Jesús. 17 Judas la kja̱xin kuék'ajikoni
la nkokón ti ixra̱ k'uáyéhe̱ni. 18 *A̱ndá jehe ch'an mé k'ue̱naxín ch'an
ijnko nonte ti chichaon kjuacha ch'an ti kjuínchekji ch'an ti ch'in Jesús.
Ndá ntiha k'uánótje̱xi̱n ch'an noi la ikja ch'an k'uitja nonte la xitje̱he̱
tse̱e ch'an, la k'uaxrje kaín ti si̱ntanòé ch'an. 19 Ndá ti ó kuíhin ti chojni
chjasin Jerusalén kixin xi̱kaha kóhen, la kjuínchek'in sin ti nonte a
Acéldama, mé ngive̱e sin la t'axrjexín nonte kuènté ijni̱. 20 *Ti xroon
Salmo mé ndáchro kja̱xin:

Ti ndo̱e ch'an la tsito̱he jehó,
la ninkexró tsjak'ehya ntiha.

La ko kja̱xin ndáchro:

Íjnko nkexro ts'áyéhe̱ ti ixra̱ kjuích'e ch'an.

21 *'Ti tjejóni ntihi la siín chojni ó k'uájikoni ti na̱xa̱ kuék'ajikoni
Ìnchéni Jesús 22 ndesi ti kui̱ki̱te ch'in Juan ti ch'in Jesús la ko hasta
sákjui̱ ch'an nkaya nka̱jní. Ndá ijie la ticháxi̱n tsoxreyá nkojín ti sin
tinkáchréhe̱ kja̱xin kixin ts'ejókoni sin kixin kja̱xin sin tsochronka sin
kixin chaxín xechón Ìnchéni Jesús.
23 Ndá kjueyá sin yaá chojni, ijnko mé it'in José, ti̱ki̱texín sin Barsabás
la ko Justo, la ko íjnko nkexro mé it'in Matias. 24 Ndá nixje̱he̱ sin Díos la
ndáchro sin:
—Ìnchéni, jaha choxián a̱sén kaín chojni. Tjákohéni nkexéhe ti yaá
sin i tjinkaoan ts'áyéhe̱ ti ixra̱ 25 k'uékjich'e Judas kixin jehe ch'an mé
kuíto̱he ch'an ti ixra̱ kixin kjuasin ch'an ijie̱, la sákjuí ch'an tjetjasóte
ch'an kixin ti nkehe jínahña kjuích'e ch'an —ichro sin.

1:13: Mt. 10:2-4; Mr. 3:16-19; Lc. 6:14-16. **1:18:** Mt. 27:3-8. **1:20 a:** Sal. 69:25; **b:** Sal. 109:8. **1:21 a:** Mt. 3:16; Mr. 1:9; Lc. 3:21; **b:** Mr. 16:19; Lc. 24:51.

26 Ndá kjuích'e sin suerte la kónoxín Matias, ndá tuénxín ti hora a
kuákja ch'an ti ixra̱ la k'uéjóko ch'an ti tejnko sin tsíkjeyá Ìnchéni.

Ti ikui Ncha̱kuén Díos

2 1 *Ti ña̱o kia Pentecostés mé kaín ti sin tinkáchónki ch'in Jesús
mé kónkotsé sin la nkoko̱a k'uejó sin, 2 la xrína̱hña kuíhin sin ijnko
nkehe tóvéntó kuixin nka̱jní. Éxi xrinto̱ tjia̱n chjéhe xikaha la kuenté ti
nchia tjejóxehen sin la kóvéntó kja̱xin. 3 Ndá xrína̱hña k'uíkon sin éxi
xroiñeñe la xika̱ye̱he k'uejókjen nkojnko ikja sin. 4 La kaín sin k'uáyéhe̱
sin Ncha̱kuén Díos, la kjuankíxin níxja sin íjnko ngiva éxi ti kjuajon
kjuachaxin ti Ncha̱kuén Díos kixin tsonixja sin.
5 A̱ndá ti ña̱o a, la k'uejó itsjé chojni judío jína kuitekaon sin Díos,
tsíkjixin sin nkuíxín chjasintajni. 6 La ti ó kuíhin sin ti nkehe tóvéntó, la
kóchjina itsjé sin. La noehña sin nkehe tsjenka̱yáxin sin kixin nkojnko
sin la kuíhin sin nixja ti sin k'uájiko ch'in Jesús nkojnko ngive̱e sin.
7 Ndá imá chrákon sin la kjuanchankíhi kícho sin, ndáchro sin:
—¿Á jehya chojni tsíkjixin Galilea kaín sin tjejónixja ní? 8 Ndá,
¿nkekuènté kixin tjejónixja sin nkojnko ti ngiva k'uánkíxini? 9 Mé ntiha
la tjejó ti chojni tsíkjixin Partos, Media, Elam, Mesopotamia, Judea,
Capadocia, Ponto, Asia, 10 Frigia, Panfilia, Egipto la ko nkuíxín Africa
chjina Cirene. La ko kja̱xin chojni romano tjejó ntiha. Iso ti sin a mé
chaxín tsíkokjíexín sin judío, la íso sin la tinkáchónki sin Díos éxi ti sin
judío. 11 La kja̱xin ti chojni tsíkjixin Creta la ko Arabia. La kaíni tinhini
nixja sin nkojnko ngive̱eni ti kjuaxroan kuènté Díos —mé xikaha ichro
sin.
12 Ndá imá chrákon sin kaín sin la kjuanchankíhi kícho sin:
—¿Xá nkehe t'axrjexín tíhi? —ichro sin.
13 A̱ndá íso sin la kjuanoá sin ndáchro sin:
—Kjá tsékoan sin —ichro sin.

Pedro nixje̱he̱ ti chojni kónkotsé ntiha

14 Ndá ch'in Pedro kjuák'exín to̱té ch'an la ko ti tejnko sin apóstol, la
ch'in Pedro itsen nixja ndáchro ch'an:
—Jahara chojni judío la ko kaínra tjejora Jerusalén, tihínra ti nkehe
tso̱xrja̱nka. 15 Ti sin tjejó ntihi la jehya tsékoan sin éxi ndáchrora, kixin
na̱ntá las nueve nchítjen. 16 Ti nkehe t'ikonra la mé ti nkehe chrónka
profeta Joel:

2:1: Lv. 23:15-21; Dt. 16:9-11.

17 *Ndáchro Díos: Ti ña̱o tsjixixín
mé tsochr'an ti Ncha̱kuená ts'áyéhe̱ kaín chojni.
Ndá ti xja̱anra ndoa la ko xja̱anra ichjin mé tsonixja
sin ti itan kuénta̱na.
La ti ndasoá mé ts'ikon sin ti nkehe tsjákohá sin.
La ti sin táda la kotáchrién sin ts'ikonxín sin ti nkehe tsjàkua janhan.
18 Ti ña̱o a la tsochr'an ti Ncha̱kuená ts'áyéhe̱ kaín ti chojnindoa
la ko ti chojnichjin ch'ena xra̱
kixin kaín sin tsochronka sin ti itan jína.
19 Ndá janhan tsjákoxia̱n ijnko nkehe náxrjón ti nka̱jní.
A̱ndá ti chjasintajni tsjákoxia̱n kjuaxroan,
la ts'ixin ijni̱, xrohi la ko ihnchi.
20 Ti ña̱o la ts'ixin tie
a̱ndá ti nitjó la ts'óna ijni̱.
Mé xi̱kaha tso̱hen ndá itsi Ìnchéni.
Tíhi mé ijnko ña̱o ijié la ko náxrjón.
21 A̱ndá kaín ti nkexro tsitekaon ihni̱é Ìnchéni mé tsaá sin.
22 'Jahara chojni israelita tihínra ti nkehe tso̱xrja̱nka. Ch'in Jesús tsíkji̱xi̱n Nazaret mé Díos kjua̱ko̱xi̱n kixin tsíchr'án ch'an kixin kjuasin ch'an itsjé kjuaxroan ijié k'uíkonra la ko kjua̱ko̱xi̱n ch'an kixin chaxín chónta ch'an kjuachaxin kuènté Díos. Jahara la ó jína nohara tíhi.
23 *Kjónté xi̱kaha k'uíkonra la itse̱ra ti ch'in Jesús éxi tsíkjenka̱yáxin Díos ósé. La jahara kjui̱nchek'ayéhéra ch'an ti sin jínahña la kjua̱k'e̱nka̱ni sin ch'an ijnko ntacruz la k'óñá sin ch'an. 24 *Kjánchó Díos la kjuínchexechón ch'an ínaá, la kjuakjìin ch'an ti kjuatjoté kuènté kjuach'én[a] kixin ti kjuach'én la xitjahya ts'e̱tue̱hen ti Ìnchéni Jesús. 25 *Éxi tsíchronka ti rey David ósé, ndáchro:
Jaha Ìnchéni, nkochríxín tjétaoán nti̱a.
Jaha mé itjen ti tjaná chjina kixin chróchrakonhña.
26 Méxra̱ imá chéhe̱ a̱sená la ir'ua̱ tsje̱xia̱n ti nkehe náxrjón.
La nona kixin kohya nkehe jínahña tso̱na kjónté its'én.
27 Kixin jaha la tsi̱toéhya ti a̱sená chríkjan ti sin tsík'en
la ko tsjájonhña kjuachaxin kixin tso̱xra ti nto̱na[b]
kixin janhan t'a̱há ixra̱.
28 Jaha mé kjuàkua ti nti̱a tsjajon kjuachón,
la jaha mé tsjánjua ti kjuachéhe̱ kixin t'ayakohén ti janhan.
Mé xi̱kaha tsíkjin ti rey David.

---

[a] **2:24** ***kjuach'én*** muerte [b] **2:27** ***nto̱na*** mi cuerpo

2:17: Jl. 2:28-32. **2:23:** Mt. 27:35; Mr. 15:24; Lc. 23:33; Jn. 19:18. **2:24:** Mt. 28:5, 6; Mr. 16:6; Lc. 24:5. **2:25:** Sal. 16:8-11.

29 'Kíchóni tiṯohéra tsondáxrjan kixin David, ti nkexro k'uaxrjeníxini,
mé ik'uén ch'an la ko xravá ch'an, la naxa itjen ti xravá ch'an. 30 *David
mé ijnko nkexro k'uéchronka itén Díos la ó nohe ch'an kixin chaxín
chrónka Díos kixin ijnko nkexro ts'axrjeníxin ti jehe ch'an mé ts'óna
rey la ts'eṯoan éxi jehe ch'an. 31 Mé xiḵaha David la ósé ó nohe nkehe
tsohen la chrónka kixin tsoxechón Cristo la ko ti asén Cristo la tsítoehya
ti siín ti sin tsík'en la ko tsokaxrahña ti cuerpo kuènté ch'an. 32 Méxra
Díos kjuínchexechón ti Ìnchéni Jesús la kaíni chrónkani kixin chaxín
tíha. 33 Ndá Díos mé sákjuiko ti ch'in Jesús la itjen ch'an ti itja chjina
kuènté Díos. La Díos, ti It'é Jesús, chrónka ch'an kixin tsochr'án ch'an ti
Nchakuén ch'an, ndá ijie ó ikui la ó k'uíkonra la ko kuihínra kaín ti
nkehe kóhen. 34 *Kixin David naxa sákjuihya nkaya nkajní, la ndáchro:

Ìnchéni Díos mé ndáche ti Ìnchéni:
"Tjak'e ti tjaná chjina,
35 tsjixinjña tsjásian kaín ti sin nínkakohan chrínkí toṯá."

36 'Méxra tihínra kaínra chojni israelita kixin ti ch'in Jesús, ti nkexro
kjuak'énkanira ntacruz, la Díos mé kjuích'éna ch'an Ìnchára, la tíha ti
Cristo —mé xiḵaha chrónka ch'in Pedro.

37 Ndá ti ó kuíhin sin kaín tíha, la imá k'uává asén sin. La
kjuanchankíhi sin ti ch'in Pedro la ko ti íso sin k'uájiko ch'in Jesús
ndáchro sin:

—Kíchóni, ¿xá nkehe chrókjuích'eni?

38 Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—Tiṯohéra ti ijiára la titekáonra Díos la tikitiaxínra ti ihnié Ìnchéni
Jesucristo ndá tsoxika ti ijiára, ndá Díos tsjajon ti Nchakuén ch'an
ts'ayéhéra 39 jahara, xjaanra la ko kaín ti chojni tjejó ikjín la ko kaín
ti nkexro ts'éyehe ch'an mé tsochjéhe ch'an ti Nchakuén ch'an éxi
tsíndáchro ch'an.

40 Mé xiḵaha ndáchro ch'in Pedro la naxa ndáchro ch'an:

—Tiṯohéra ti nkehe jínahña tjénkayáxinra la t'axrjékjanxínra ti chojni
siín chjasintajni, la ndá tsaára.

41 Ndá kaín ti sin kuitekaon la kuikite sin, la ti ñao a mé kóchjina
iní mil chojni la k'uíton sin ti sin xráxín siín. 42 Ndá kaín sin nkokoa
k'uejó sin la kjuínchexiteyá sin ti nkehe kjuako ti sin kjueyá ch'in Jesús,
la kjuínkiṯsa sin kjuajon sin nkehe sinie ti íso sin, la chjéhe sin Díos
kjuasáya la ko kónkotsé sin kjónie sin ti nioṯja xraxinkakonxín sin ti
ik'uén Ìnchéni.

2:30: Sal. 132:11; 2Sam. 7:12, 13. **2:34:** Sal. 110:1.

Ti sin xránkíxixín kuinkáchónki Ìnchéni

43 Andá kaín ti íso chojni mé chrákon sin kixin ti kjuaxroan kjuasin ti
sin tsíkjeyá ch'in Jesús. 44 *La kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni la nkokoa
k'uejó sin la ko kóxikayehe sin ti nkehe chónta sin. 45 Kjuínchekji sin kaín
ti nkehe chónta sin la chjéhe sin ti chichaon nkojnko ti sin chóntahya.
46 La nkojnko ñao kónkotsé sin ninko la nkojnko ndoe sin kjonieko kícho
sin. La ko kjónie sin niotja kixin xraxinkakonxín sin ti ik'uén Ìnchéni,
la kjuaxróxin k'uejó sin la ko kjuínkitsa kícho sin. 47 Chjéhe sin kjuasáya
Díos, la kaín chojni chóntehe kjuasàya ti jehe sin. La nkojnko ñao kjueyá
Ìnchéni Jesucristo íso chojni la antsí nkák'ánkí ti sin tónkotsé tjinkaon tsaá.

Kuítohe jína ijnko nkexro xitjahya itji

3 1 Ijnko ñao ch'in Pedro la ko ch'in Juan mé sákjui sin ninko, ijnko las
tres kójín, ti hora chjéhe sin Díos kjuasáya. 2 Andá chjina ntiha mé
kjuák'e ijnko chojni tsíkokjíexíen xrokjuahya itji. Mé kaín ñao tjiko sin
ch'an ti ninko ti puerta it'in Ndója Náxrjón kixin tsjanchak'éhe ch'an ti
sin tsjiji ninko. 3 Ti k'uíkon ch'an kixin kjuíji ch'in Pedro la ko ch'in
Juan ti ninko, la kjuanchak'á ch'an. 4 Ndá ch'in Pedro la ko ch'in Juan la
komá sin ti nkexro a, la ch'in Pedro ndáchro:

—Tsjehé ntihi.

5 Landá ti nkexro a, tsjehe jína kixin ách'e tsjajon sin ichrén nkehe,
6 kjánchó ch'in Pedro ndáchro:

—Chontahya plata la ko oro tsotjahá, kjánchó ti nkehe chonta la
tsotjahá. Kjuachaxin ihnié Jesucristo, tsíkjixin Nazaret, la t'ínkatjen, la
itjia.

7 Ndá itsé ch'in Pedro ti itja chjina ti nkexro a, la k'uínkatjen ch'an la
kósóji ti ntantoá toté ch'an. 8 Ndá kjuixichríká ch'an la kjuák'exín ch'an
toté ch'an, la kjuankíxin ikjuí ch'an; ndá k'uixenko sin ch'an ninko, la
tetjixin ch'an toté ch'an, chrika ch'an chjéhe ch'an Díos kjuasáya. 9 Ndá
ti ó k'uíkon kaín chojni siín ntiha kixin ó tetji ch'an la ko chjéhe ch'an
kjuasáya Díos, 10 la imá chrákon sin kixin xikaha kóhen kixin ó chóxin sin
ti nkexro kjuák'etjaxin kjuanchak'á ndója ti ninko it'in Ndója Náxrjón.

Ch'in Pedro nixjehe ti chojni kónkotsé

11 Andá ti nkexro xrokjuahya k'uékji la títoehya chréhe ti ch'in Pedro
la ko Juan. La kaín ti chojni la chrákon sin la kuinká sin sákjuitsjehe sin

---

2:44: Hch. 4:32-35.

ti ndasin kuènté ninko it'in ndasin kuènté Salomón kixin ntiha tjejó ti
sin a. 12 Ndá ti k'uíkon ch'in Pedro xikaha la ndáchro ch'an:
—Jahara chojni israelita, ¿nkekuènté chrakonra la ko komára ti
jeheni? ¿Á tjénkayáxinra kixin jehóni kjuínchekitoheni jína ti nkexro
i kixin imá chóntani kjuachaxin ní? 13 *Náhí. Ti Díos k'uékitekaon
Abraham, Isaac la ko Jacob mé chjéhe kjuachaxin ti Xjeen ch'an Jesús.
Kjánchó jahara tsíkjikoara ch'an ti k'uejó ti sin t'etoan. La ch'in Pilato
tjinkaon chrók'uatjánta ti ch'in Jesús, kjánchó jahara kotjinkákonhñara
14 *kixin chrók'uatjánta sin sáchrokjui ti nkexro tjóá la ko jína, la
kjuanchiara kixin ts'atjánta sin ijnko ti chojni tjasin itsjé ijie, 15 la xikaha
k'oñára ti nkexro tjajon kjuachón. Kjánchó Díos kjuínchexechón ch'an ti
nkexro ik'uén la xikaha k'uíkoni la chronkani. 16 Andá ijie kjuachaxíen
ihnié ti Jesús tinkáchónkini, mé kuitoexín jína ti nkexro t'ikonra la ko
choxínra. Kuítohe ch'an jína kixin kuitekaon ch'an ti ch'in Jesús.
17 'Kíchóni ó nona kixin jahara la ko ti sin t'etoan la noahñara nkehe
tjejoch'era ti k'oñára ti ch'in Jesús. 18 Kjánchó xikaha xiteyá ti nkehe
tsík'etoan Díos tsínixjaxin ti sin k'uéchronka ti itén ch'an kixin ti Cristo
la ticháxin tsjasóte. 19 Méxra ijie la chrókjanra chrókuinkachónkira Díos,
ndá tsoxika ti ijiára la Ìnchéni mé tsjajon ch'an kjuaxróxin. 20 Andá
Díos mé tsochr'án ch'an ti Ìnchéni Jesucristo ínaá éxi tsíkjenkayáxin
ch'an ósé kixin xikaha tsjinkitsa ch'an ti jahara. 21 Kjánchó ijie la nkaya
nkajní ó tsjak'e Ìnchéni Jesucristo hasta tsjasiyóxinjña Díos kaín nkehe
éxi tsínixjaxin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé. 22 *Moisés tsíchenka
ti sin k'uaxrjeníxini: "Ìnchéni Díos mé tsochr'án ch'an ijnko nkexro
ts'axrjéníxinra tsochronka ch'an itén Díos éxi janhan. Andá jahara la
ticháxin tsihínra kaín ti nkehe tsochronka ti nkexro a. 23 *Andá ti nkexro
tsitekakonhña ti nkehe nixja ch'an, la ts'itjáña sin la ts'axrjexín sin ti
chjasin Israel."
24 'Ndá kaín ti sin k'uéchronka itén Díos kjuankíxixín ndesi Samuel
la ko kaín ti sin ikui chr'éxin mé chrónka sin ti nkehe tsohen ti ñao
i. 25 *Jahara mé xjeen ti sin k'uéchronka itén Díos k'uejó ósé, la ti
nkehe tsíndáchro Díos tsohen, tsínixjaxin ch'an ti sin k'uéchronka itén
ch'an, la kaín tíha tsohen ijie kixin chrók'uejora jína. Díos mé tsíkjajon
kjuachaxin nixin k'uáyéhe ti sin tsík'axjeníxinra éxi tsíndáche ch'an
Abraham ósé: "Kaín chojni siín chjasintajni mé tsoñao sin kixin ti nkexro
ts'axrjéníxian." 26 Ti ó kjuínchexechón Díos ti Xjeen ch'an la senó ichr'án
ch'an ti tjejora kixin chrókjuincheñao ch'an ti jahara kixin nkojnkora la
chrókuitohéra ti nkehe jínahña tjejoch'era —ichro ch'in Pedro.

3:13: Ex. 3:15. **3:14:** Mt. 27:15-23; Mr. 15:6-14; Lc. 23:13-23; Jn. 19:12-15. **3:22:** Dt. 18:15, 18. **3:23:** Dt. 18:19. **3:25:** Gn. 22:18.

Pedro la ko Juan k'uejó nkayakon ti sin t'ẹtọan

4 [1] Ạndá ch'in Pedro la ko Juan nạxạ nixjẹhẹ sin ti sin tsíkónkotsé
ntiha, la xrínạhña ikui ti sin nchạt'á la ko ti nkexro t'ẹtuẹhen ti sin
soldado kuènté ti nịnko la ko ti sin saduceo. [2] Jehe sin la imá kónínkaon
sin kixin ch'in Pedro la ko Juan mé kjuạkọhẹ sin ti chojni tsíkónkotsé
ntiha kixin jína tsoxechón ti chojni tsík'en kixin ch'in Jesús la xechón.
[3] Ndá itsé sin ti ch'in Pedro la ko Juan la sákjuíko sin k'uejóchjina sin,
la ntahó k'uejó sin kuenté tie kixin ó ndá kóntó. [4] Kjánchó itsjé ti sin
kuíhin ti itan nịxin la kuitekaon sin. La kaín ti chojnindoa kuitekaon
Ìnchéni ti ñạo a, mé in'ó mil chojni.

[5] Ạndá ti ñạo chr'éxịn mé kónkotsé ti sin t'ẹtọan kuènté ti sin judío la
ko ti sin tjako ley ti chjasin Jerusalén. [6] Mé kjạxin ntiha kjuák'e ti nchạt'á
imá t'ẹtọan Anás, la ko Caifás, Juan, Alejandro la ko kaín ti chojni
kjéhya ti nchạt'á t'ẹtọan. [7] Ndá k'uẹtọan sin kixin tsíxrakoa ch'in Pedro
la ko Juan. Ndá kaín ti sin k'uejó ntiha la kjuanchankí sin ndáchro sin:

—¿Nkexro kjuajon kjuachaxin ọ ihnịé nkexro tjejoch'exínra tíhi?

[8] Ndá ch'in Pedro imá chónta kjuachaxíen Nchạkuén Díos kjuátẹhe
ndáchro:

—Jahara chojni t'ẹtọan kuènté chjasin la ko jahara chojni táda kuènté
Israel, [9] jahara tjanchankíra nkexrín kuitọhe jína ijnko chojni xitjahya
itji. [10] Tihínra jína kaínra, jahara chojni Israel kixin tsọnohara kixin ti
nkexro itjen ntihi la kjuachaxíen ihnịé Jesucristo, ti nkexro tsíkjịxịn
Nazaret, mé kuítọexín ch'an jína; ti nkexro a kjuakénkạnira ijnko
ntacruz, kjánchó Díos mé kjuínchexechón ch'an. [11] *Jesús mé ti ixrọ
náxrjónhña tsíkịtọhéra ti ó kjuịch'énara tjạt'ọ, ạndá ijie mé k'óna ti ixrọ
tjetoan. [12] Kohya íjnko nkexro chónta kjuachaxin tsaáxin chojni kixin
kjuajonhña Díos íjnko ihnịé chojni ntihi chjasintajni tsinkáchónkini ndá
tsaáni —ichro ch'in Pedro.

[13] Ti sin t'ẹtọan mé ti ó k'uíkon sin kixin Pedro la ko Juan la
chrákonhña sin, nixja sin kaín ạsén sin, la ko nohe sin kixin ti sin a la
jehya chojni nohe xroon la ko tjetuanhña sin. Ndá imá chrákon ti sin
t'ẹtọan kixin kónohe sin kixin ti sin a la k'uájiko Jesús. [14] Kjạxin ti
nkexro tsíkitọhe jína la ntiha tjejóko sin. Méxrạ í xrokjuahya kjuanchia
sin ijiẹ. [15] Ndá ti sin t'ẹtọan la k'uẹtọan kixin ts'axrje ti sin a ndója, ndá
jehó sin kjuénkạyáxin sin. [16] La ndáchro sin:

—¿Xá nkehe sich'eheni ti sin a? Kaín chojni Jerusalén nohe kixin
Díos kjuínkịtsa ti jehe sin, la kjuạkọxịn sin ti kjuaxroan ijié, ạndá
jeheni la xrokjuahya tsondáchroni kixin chaxínhña tíha. [17] Kjánchó í

4:11: Sal. 118:22.

tjinkakonhñani kixin naxa tsochronka sin tíha; méxra sinchechrákoni sin kixin í tsochenkahya sin íso chojni ti ihnié Jesús —ichro sin.
18 Ndá k'uéyehe sin ti sin a ínaá ndá k'uetuehen sin kixin í tsonixjahya
sin ninkehó ti ihnié Jesús la ko í tsjakoxinhña sin ti kjuachaxin kuènté
ch'an. 19 Andá ch'in Pedro la ko Juan kjuátehe ndáchro:
—Tjénkayáxinra jína, ¿á chrókóxríhin Díos kixin chrókjuínchexiteyáni
ti nkehe tétoanra o ti nkehe t'etoan ch'an? 20 Jeheni la xrokjuahya
tsítoheni tsochronkani ti nkehe k'uíkoni la ko ti nkehe kuíhini —ichro sin.
21 Andá ti sin t'etoan la naxa jiehe k'uetoan sin kixin í tsjakohya ti
sin a kuènté ch'in Jesús, ndá kjuajon sin kjuachaxin sákjuí sin kixin
k'uitjahya sin nkexrín chrókjuasóte ti sin a, kixin kaín ti sin chjasin la
chjéhe sin Díos kjuasáya kixin ti kjuaxroan k'uíkon sin 22 kixin ti nkexro
kuitohe jína la ó cuarenta nánó xikaha kjuák'e.

Ti sin chréhe ch'in Jesús nixjehe sin Díos

23 Andá ch'in Pedro la ko Juan ti ó k'uaxrjexín sin ntiha la sákjuí sin
ti tónkotsé ti iso sin la chrónka sin kaín ti nkehe k'uetoan ti sin nchat'á
la ko ti sin táda. 24 *Ndá ti ó kjuixin kuíhin ti sin kónkotsé, la kaín sin
chjéhe sin Díos kjuasáya, ndáchro sin:
—Ìnchéni, jaha kjuich'éna nkajní la ko chjasintajni la ko ndañao la
ko kaín ti nkehe siín. 25 *La ti kjuachaxin kuènté ti Nchakuán nixjaxin
David, ti nkexro kjuít'aha ixra, ndáchro:
¿Nkekuènté kónínkaon kaín ti chojni siín kaín nación
la ko tjenkayáxin sin nkehe ninkehó sínkíhya?
26 Ti rey siín chjasintajni la ko kaín ti sin t'etoan kónkotsé sin
la nínkakohen sin Ìnchéni la ko Cristo.
27 *'Kixin chaxín Herodes, Poncio Pilato la ko ti chojni tsíkjixin
ókjé, la ko ti sin israelita mé kónkotsé sin la kónínkakohen sin ti Xjaan
Jesús, ti nkexro tsíkjéyá kixin sit'aha ixra. 28 Ndá xikaha kjuínchexiteyá
sin ti nkehe kjuénkayáxian ósé. 29 Méxra, Ìnchéni, ijie tsjehé nkexrín
imá jiehe t'etoan ti sin i, kixin í tsonixjahyani. Tjínkitsani kixin jína
sit'ahani ixra la tsochrakonhñani tsochronkani ti itan. 30 La tjákoxián
ti kjuachaxin kuèntá la nchekitohe jína ti chojni níhi la ko tjákoxián
kjuaxroan kjuachaxíen ti ihnié Jesús, ti nkexro tsíkjéyá —ichro sin.
31 Ndá ti ó kjuixin nixjehe sin Díos, la ti tjejó sin la k'uínki nonte. Ndá
kaín sin k'uáyéhe sin kjuachaxíen ti nchakuén Díos la chrákonhña sin
chrónka sin ti itén Díos.

4:24: Ex. 20:11; Neh. 9:6; Sal. 146:6. **4:25:** Sal. 2:1, 2. **4:27 a:** Lc. 23:7-11; **b:** Mt. 27:1, 2; Mr. 15:1; Lc. 23:1; Jn. 18:28, 29.

Nkexrín k'uejó ti sin kuék'ajiko ch'in Jesús

32 *Kaín ti chojni kuitekaon ch'in Jesús la nkokoa kjuénkaayáxin sin.
La ninkexró ndáchrohya kixin jehó kuènté ti nkehe siín. Náhí. Kaín sin
kuènté sin tíha. 33 Andá ti sin k'uájiko Ìnchéni mé kaín asén sin chrónka
sin kixin xechón Ìnchéni Jesús la Díos antsí kjuíncheñao kaín ti jehe sin,
34 la kohya ninkexró nóa ti tjejó sin ntiha kixin kaín ti sin chónta nontee
o ndoe la kjuínchekji sin tíha la kjuikao sin ti chichaon 35 la chjéhe sin ti
sin k'uájiko ch'in Jesús. La ti sin a, mé k'óxikayehe sin ti chichaon a
kaín ti sin chóntahya. 36 Mé xikaha kjuích'e ijnko ch'in levita it'in José,
tsíkjixin ch'an Chipre nkosiñe ndañao; la ti sin tsíkjeyá ch'in Jesús mé
kjuínchek'in sin Bernabé, mé tíha la t'axrjexín: "Ijnko nkexro nchechéhe
asén chojni." 37 Jehe ch'an mé kjuínchekji ch'an ti nontee ch'an la
kjuikao ch'an kaín ti chichaon, chjéhe ch'an ti sin k'uájiko ch'in Jesús.

Ananías la ko Safira

5 1 Ijnko nkexro it'in Ananías, la ti ichjién ch'an Safira, mé kjaxin
kjuínchekji sin ijnko nontee sin. 2 Andá kjuénkaayáxiko kícho sin
kuakitsjentéhe sin iso ti chichaon. Ndá ti íso la chjéhe ch'an ti sin
tsíkjeyá Jesús éxi kaín. 3 Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—Ananías, ¿nkekuènté chjehé kjuachaxin ti Jínahña k'uetuehen
asán? Jaha la kjuich'iyehé ti Nchakuén Díos kixin kjuinchemá la kuákja
iso ti chichaon kjuinchekjixián ti nonte. 4 ¿Á jehya nontaa tíha ti naxa
kjuinchekjihya ní? Ndá ti ó kjuinchekjia la ti chichaon la, ¿á jahya
kuèntá ní? ¿Nkekuènté xikaha kjuénkaayáxian? Jaha la Díos kjuich'iyehé,
jehya chojni.

5 Ndá ti ó kuíhin ch'in Ananías xikaha, la tuénxín kjaminkí ch'an la
ik'uén ch'an. Ndá kaín sin la imá chrákon sin ti ó kuíhin sin tíha. 6 La
ikui iso sin ndasoá la kjuínchek'ísímá sin ika ti cuerpo, la sákjuikjavá sin.

7 Ndá iní hora chr'éxin mé kjuíji ichjién ti ch'in Ananías la noehña
tjan nkehe tsíkóhen. 8 Ndá ch'in Pedro kjuanchankíhi tjan, ndáchro:

—Chronka, ¿á xikahó kjuinchekjixián ti nonte a ní?

Ndá kjuátehe tjan:

—Jeén, chaxín xikahó kóxixin.

9 Ndá ch'in Pedro ndáchro:

—¿Nkekuènté nkokoa kjuénkaayáxinra kixin sich'iyehéra ti Nchakuén
Ìnchéni? Tsjehé ó ikui ti sin ndasoá sákjuikjavá ti xìá, andá jaí la sátsjiko
sin ti jaha —ichro ch'in Pedro.

4:32: Hch. 2:44, 45.

10 Ndá tuénxín kjaminkí ti tjan Safira ti itjen tọté ch'in Pedro, la
ik'uén tjan. Ndá k'uíxehen ti sin ndasoá ti nchia la k'uíkon sin kixin
ó tsík'en tjan. Landá sákjuíko sin ti cuerpo kuènté tjan la kjuạvá sin
chjinaxón ti tsíxravá ti xìi tjan. 11 Ndá kaín ti sin nịnko la ko ti íso sin
kuíhin sin kixin xịkaha kóhen la imá chrákon sin.

Itsjé kjuaxroan kjuạkọxịn sin

12 Ạndá ti sin kjueyá ch'in Jesús mé kjuạkọxịn sin itsjé kjuaxroan la
kaín sin kónkotsé sin kaín ñạo ti ndạsin it'in ndạsin kuènté Salomón. 13 La
ti íso chojni chóxinhña Díos la chrákon sin chrókónkojié sin ti sin kjueyá
ch'in Jesús, kjánchó kaín chojni la chónde'e kjuasáya ti jehe sin. 14 La
itsjé chojnindoa la ko chojnichjin la kuitekaon sin Ìnchéni. 15 La imá tsjé
sin kónkotsé ntiha la kaín ti chojni chónta sịníhi la kuakitsje sin k'uejó
ndója tjejótsínkaták'á sin cama ọ kania kixin ts'atsínka ch'in Pedro, la
kjónté ti ts'ueén ch'an ó ts'atsínka la tsitọexín sin jína. 16 Kjạxin ti chjasin
tjejó chjinaxón Jerusalén mé kjuịxịn itsjé chojni kjuịkạo sin chojni níhi
la ko ti chojni chónta nchạkuén jínahña. La kaín ti sin a kuitọhe sin jína.

Nínkakohen chojni ti ch'in Pedro la ko Juan

17 Ndá ti sin nchạt'á t'ẹtọan la ko ti sin kuènté ti sin saduceo mé imá
kóchjịnọxíhin sin. 18 La itsé sin ti sin kjueyá ch'in Jesús la chr'áxehen
sin ndọechjiso. 19 Kjánchó ijnko ángel kuènté Ìnchéni mé ikui tie la
kuakitjẹhẹ ti puerta kuènté ndọechjiso la k'uaxrje ch'in Pedro la ko Juan,
la ti ángel k'uẹtọan ndáchro:
20 —Sátjira ti nịnko la ntiha tjejoxịnra tọtára tsjákohéra kaín ti chojni
tjejó ntiha ti itan nịxin tsjajon kjuachón.
21 Ndá éxi ti nkehe kuíhin sin, la sákjuí sin ndá ti ó k'uínkaséña la
k'uíxehen sin ti nịnko la kjuako sin.
Ndá ti sin nchạt'á t'ẹtọan la ko ti sin k'uéjóko ti sin nchạt'á mé
k'uẹtọan sin kixin tsọnkotsé kaín ti sin t'ẹtọan kuènté Israel, ndá
k'uẹtọan sin kixin tsíxrakoa ti sin tsíkjeyá Ìnchéni tjejóchjina. 22 Ndá ti ó
kjuíji ti sin policía ti ndọechjiso, la k'uitjahya sin ti nkexro tjejóchjina.
La ikjan sin la chrónka sin:
23 —Kjuíjini ntiha la k'uíkoni jína síkjehẹ ti ndọechjiso la tjejó ti sin
soldado. Kjánchó ti ó kuakitjẹhẹni ti ndọechjiso la k'uitjahyani ninkexró
—ichro sin.
24 Ndá ti ó kuíhin kaín ti sin nchạt'á t'ẹtọan la ko ti nkexro t'ẹtuẹhen ti
policía kuènté nịnko ti nkehe tsíkóhen la í noehña sin nkehe tsjenkạyáxin

sin kixin nkehe tsíkóhen ti sin a. 25 Ndá tuénxín kjuíji ijnko nkexro
ndáchro:
—Ti sin k'uejóchjinara la ó tjejó sin nkaxehen ninko, tjejótjakohe sin
chojni.
26 Ndá ti nkexro t'etuehen ti policía mé sákjuíko ch'an ti sin policía
kjuikakjín ti sin tjako. La ninkehó kjuích'ehya sin, kixin chrákon sin
kixin ti sin tjejó ntiha la tsjak'e sin ixro. 27 La ti ó kjuikao sin ti sin a, la
k'uejó sin nkayakon ti sin t'etoan, ndá ti nchat'á t'etoan la kjuanchankí,
ndáchro:
28 *—Kjuajonhñani kjuachaxin naxa tsjákoxinra ihnié ti nkexro a.
¿Ndá nkehe kjuich'era jahara? Kuenté Jerusalén tsíkjákora la tjinkáonra
tsékara ijie ti jeheni kixin k'óñáni Jesús.
29 Andá ch'in Pedro la ko ti iso sin tsíkjeyá ch'in Jesús, ndáchro sin:
—Jeheni la ticháxin sinchexiteyéheni Díos sao, andá chr'éxin ti
chojni. 30 Ti Díos kuinkáchónki ti sin k'uaxrjeníxini mé kjuínchexechón
ti ch'in Jesús, ti nkexro kjuakénkanira ijnko ntacruz la k'oñára. 31 Andá
ijie la ch'in Jesús itjen ti itja chjina kuènté Díos, la Díos kjuích'éna
ch'an ijnko nkexro t'etoan kixin sinchekaá ch'an chojni, méxra ti sin
nación Israel la chrókjan sin chrókuinkáchónki sin Díos ndá chrókjuìin ti
ijie chónta sin. 32 Jeheni mé chrónkani kaín ti nkehe k'uíkoni la ko ti
Nchakuén Díos chjéhe ch'an ti nkexro nchexiteyá mé nohe.
33 Ndá ti sin t'etoan tjejótihin la imá kónínkaon sin la tjinkaon sin
chrók'óñá sin ti nkexro a. 34 La ntiha itjen ijnko chojni fariseo t'etoan
mé it'in Gamaliel, mé k'uínkatjen ch'an la k'uetoan ch'an kixin ts'axrje
ndója ti sin tsíkjeyá Ìnchéni. Jehe ch'an mé ijnko maestro tjako ley, la
kaín chojni chjasin chóntehe sin kjuasàya ti jehe ch'an. 35 Landá nixjehe
ch'an kaín ti sin t'etoan ndáchro ch'an:
—Jahara chojni israelita, tjénkayáxinra jína nkehe sich'ehéra ti
chojni i. 36 Xráxinkaonra kixin senó la kjuák'e ijnko nkexro it'in Teudas
la kjuénkayáxin ch'an kixin imá tjetoan ch'an. La kjuejo ch'an noó
ciento chojni chréhe ti jehe ch'an. Ndá chr'éxin la k'óñá sin ch'an la
kaín ti chojni chréhe la sákjuí sin, la k'uitjáña tíha. 37 Ndá chr'éxin ti ó
síxrenájín ihnié kaín chojni la ikui íjnko nkexro it'in Judas, tsíkjixin
Galilea. La itsjé chojni chréhe ti jehe ch'an. Ndá kjaxin tíha k'óñá sin, la
kaín ti chojni chréhe ti jehe ch'an la xikayehe sin, sákjuí sin. 38 Méxra
janhan ndáxrjan kixin titohéra ti nkexro i. Ti tjejóch'e sin ixra kuènté
chojni la kjaxin tjoka ts'itjáña tíha. 39 Andá ti chaxín tjejóch'ehe sin ixra
Díos, la tsjáchahyara sinchek'itjáñara sin kixin jehya jína tsjájonkoara
Díos —ichro ch'an.

5:28: Mt. 27:25.

40 Ndá kaín ti sin t'ętǫan la kuitekaon sin, ndá k'uéyęhę sin ti sin
tsíkjeyá ch'in Jesús. Ndá kjuate sin la k'uętǫan sin kixin í tsonixjąxinhña
sin ti ihnié Jesús, ndá xrájon kjuachaxin sátsji sin. 41 Ndá ti sin tsíkjeyá
ch'in Jesús mé k'uaxrjexín sin ntiha, la kjónté xikaha kóhen sin la
chéhę sin kixin kjuajon Díos kjuachaxin kjuasótexín sin ihnié Jesús.
42 La kuítǫehya sin kjuako sin la nixja sin kuènté Jesucristo kaín ñąo
nkaxehen ninko la ko nkojnko ndǫe chojni.

Ti yato sin xreyá tsjinkitsa

6 1 Ąndá ti ñąo a, la ąntsí tinkákótsjé ti sin tinkáchónki Ìnchéni. La
ti sin griego mé kónínkakohen sin ti sin hebreo. Ndáchro sin kixin ti
sin ik'án griego la kanhñó t'áyéhę sin ti nkehe xika sinie sin nkojnko
ñąo. 2 Ndá ti teyó ti sin tsíkjeyá ch'in Jesús mé k'uéyęhę sin kaín ti sin
tinkáchónki Ìnchéni la ndáchro sin:

—Jehya jína kixin tsítǫheni tsjakoni ti itén Díos ndá jeheni
ts'óxikąyęheni ti nkehe sinie sin. 3 Méxrą ijie, kíchóni, tjéyára yato
chojnindoa ti tjejora, chojni choxínra jína la ko nohe sin la ko chónta ti
kjuachaxin kuènté Nchąkuén Díos, la tíha ti sin ts'áyéhę ti ixrą. 4 Ąndá
jeheni la ąntsí tsonixjęhęni Díos la ko tsjakoni ti itan nixin tsaáxin chojni
—ichro sin.

5 Ndá ti ó kuíhin sin tíha la kóchéhę sin, la nkokǫa kjuénkąyáxin sin
la kjueyá sin ch'in Esteban, ijnko nkexro imá titekaon Ìnchéni la ko
chónta ti kjuachaxin kuènté Nchąkuén Díos. Kjąxin kjueyá sin Felipe,
Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas la ko Nicolás, ijnko nkexro tsíkjixin
Antioquía la kuitekaon ch'an éxi ti sin judío. 6 Ndá ti ó kjuixin la kjuikąo
sin ti tjejó ti sin tsíkjeyá Ìnchéni, la jehe sin nixjęhę sin Díos la ko
k'uejótja itja sin ikja ti sin tsíkónoxín.

7 Ndá ąntsí itsjé chojni kuíhin ti itén Díos la ąntsí kótsjé ti sin
tinkáchónki Ìnchéni ti chjasin Jerusalén, la kjąxin itsjé ti sin nchąt'á
judío kuitekaon sin Ìnchéni.

Itsé sin Esteban kixin sinchekjasóte sin

8 Ąndá Esteban mé ijnko nkexro chónta ti kjuachaxin kuènté Díos mé
kjuąkǫxin ch'an itsjé kjuaxroan ti chjasin ntiha. 9 Ąndá iso sin tsíkjixin ti
ninko judío kuènté ti sin k'uékjich'exón ixrą, la ko iso ti sin tsíkjixin
Cirene, Alejandría, Cilicia, la ko Asia, mé kjuankíxin kónínkaon sin la
ikjo sin ti ch'in Esteban. 10 Kjánchó kjuachahya sin kixin Nchąkuén Díos
kjuínkitsa ti ch'in Esteban la jína kjuátęhe ch'an. 11 Ndá jehe sin la
kjuęnkęhe sin íso chojni tsochronka kixin kuíhin sin k'uándaxíhin ch'in

Esteban Díos la ko Moisés. 12 La xikaha kjuínchekónínkaon sin kaín ti
chojni la ko kaín ti sin t'etoan kuènté ti ninko judío la ko ti sin tjako ley.
Ndá itsé sin ti ch'in Esteban la sákjuiko sin ti tjejó ti sin t'etoan. 13 La
ntiha kóchjina ti sin kjuenkehe sin, la ndáchro sin:
—Ti nkexro i, la titoéhya t'ándaxíhin ti ninko kuènténi la ko ti ley.
14 La kuíhini ndáchro ch'an kixin Jesús, ti nkexro tsíkjixin Nazaret,
mé ts'óxika ti ninkuéni la ko tsjinkí ch'an ti nkehe titekaoni, ti nkehe
tsík'etoan Moisés —ichro sin.
15 Ndá kaín ti sin t'etoan la ko ti sin k'uejótjaxin ntiha la komá sin
ti ch'in Esteban la k'uíkon sin kixin ti nkayakon ch'an la tsjehe éxi
nkayakon ijnko ángel.

Ti nkehe chrónka ch'in Esteban

7 1 Ndá ti nchat'á t'etoan kjuanchankíhi ndáchro:
—¿Á chaxín kaín ti nkehe ichro sin ní?
2 *Ndá Esteban ndáchro:
—Kíchóni la ko jahara it'é xjan, tihínra ti nkehe tsondáxrjan. Ti Díos
kuènténi chónta kaín kjuachaxin mé kjuakoxin ti kjuachaxin kuènté
ch'an ti nixjehe ch'in Abraham, ti nkexro k'uaxrjeníxini, ti kjuák'e
ch'an Mesopotamia, ti naxa sákjuihya ch'an Harán. 3 La tsíndáchro
ch'an: "Titohé ti chjasán la ko kaín ti nkexro kjéhya, la sátjia ti nonte
tsoxrjanka." 4 *Ndá xikaha k'uaxrjexín ch'an ti nonte Caldeo la sákjuí
ch'an Harán la ntiha kjuák'e ch'an. La ti ó ik'uén ti it'é ch'an, ndá Díos
kjuikao ch'an ntihi ti tjejora ijie. 5 *La kjónté xikaha la ch'in Abraham la
kuákjahya nít'o nonte, hasta ni ti chrókjuák'e toté ch'an. Kjánchó Díos
chrónka kixin chr'éxin ti ó its'en Abraham, la ti sin ts'axrjeníxin ch'an mé
ts'áyéhe sin ti nonte. Kjónté naxa nijnko xjan chóntahya ch'in Abraham
la xikaha ichro Díos. 6 *Kjaxin tsíndáchro Díos: "Ti sin ts'axrjéníxian
la ts'ejó sin ókjé nonte sich'exón sin ixra la kjuaxróxinhña ts'ejó sin
noó ciento nánó. 7 *Kjánchó janhan sintakjasóte ti sin kjuínchekjasóte
ti xjaan. Ndá chr'éxin la ts'axrjexín sin ntiha la tsokjan sin ntihi
tsjikosáyehe sin ti janhan", ichro Díos. 8 *Landá Díos ikjo Abraham kixin
kaín ti chojnindoa ts'axrjeníxin ch'an mé itsa sin xroye. Ndá xikaha ti ó
kokjíhi Isaac, la ch'in Abraham chjéhe xroye ti ixjan ti ó xítja ijní ñao.
La xikaha kjuích'e ch'in Isaac ti ó kóchónta ch'an ti xjeen ch'an Jacob, la
Jacob xikaha kjuích'e ch'an ti kóchónta ch'an ti teyó xjeen ch'an. Mé ti
sin a ti k'óna it'é ti teyó tribu tsík'axrjeníxin Jacob.

7:2: Gn. 12:1. **7:4 a:** Gn. 11:31; **b:** Gn. 12:4. **7:5:** Gn. 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. **7:6:** Gn. 15:13, 14. **7:7:** Ex. 3:12. **7:8 a:** Gn. 17:10-14; **b:** Gn. 21:2-4; **c:** Gn. 25:26; **d:** Gn. 29:31—35:18.

9 *’Ti xje̱en ch'in Jacob, ti sin k'uaxrjeníxini, la k'uéchji̱no̱xíhin sin ti
kícho sin José, ndá kjuínchekji sin, la sákjuíko sin ch'an Egipto, kjánchó
Díos mé k'uéjóko ti ch'in José. 10 *La Díos kjuínki̱tsa ch'an kjónté kaín ti
nkehe náxrjónhña kóhen ch'an la ko kjuajon ch'an kjuaxrexinkaon jína.
Ndá k'uíkon ch'in Faraón, ti rey kuènté Egipto, ti ixra̱ jína kjuích'e José,
la kjuajon ch'an kjuachaxin kixin ts'e̱to̱an ch'in José ti chjasin Egipto la
ko ti ndo̱e ti ch'in Faraón.
11 *’Landá kókjinta kuenté ti chjasin Egipto la ko Canaán la ti sin
k'uaxrjeníxini la k'uitjahya sin nkehe sinie sin la náxrjónhña k'uejó sin.
12 Kjánchó ti ó kuíhin Jacob kixin sítóxin noa trigo ti chjasin Egipto
la k'ue̱tue̱hen ch'an ti xje̱en ch'an, ti sin k'uaxrjeníxini, kixin sátsji sin
ntiha sátjik'e̱na sin noa la tíha mé ti sa̱oxín sákjuí sin. 13 *Ndá ti ó yaáxin
sákjuí sin la ch'in José kjuajon kjuachaxin kixin tso̱nohe sin nkexro ti
jehe ch'an. Landá xi̱kaha kóchóxin ti rey Faraón ti sin kjéhya ch'in José.
14 *Ndá k'ue̱to̱an ch'in José kixin tsjikakjín sin ti it'é ch'an, Jacob, la ko
kaín ti sin kjéhya ch'an, mé ijnko setenta y cinco chojni. 15 *Ndá xi̱kaha
sákjuí ch'in Jacob Egipto la ntiha kjuák'e ch'an, ndá chr'éxi̱n ik'uén
ch'an, la ko kja̱xin ti sin tsík'axrjeníxini la ntiha nkák'énxín sin. 16 *Ndá
chr'éxi̱n kuakitsjexín sin tòye̱ ti huéso̱e Jacob la sákjuíko sin ti chjasin
Siquem la ntiha kjua̱vá sin ch'an ijnko nonte tsík'e̱nehe ch'in Abraham ti
xje̱en Hamor.
17 *’Ndá ti ó kjuixraká ti ña̱o tsoxiteyá ti nkehe tsíndáchro Díos, tsíkjo
ch'an ti ch'in Abraham, la ti sin Israel la imá kótsjé sin ti k'uejó sin Egipto.
18 A̱ndá ntiha kjuák'e íjnko rey k'ue̱to̱an ti chjasin Egipto la kochónhña
ch'an ti ch'in José. 19 *La ti rey í, mé kjuích'iyehe ti sin k'uaxrjeníxini la
kjuínchekjasóte ch'an ti jehe sin. La k'ue̱to̱an ch'an kixin kaín ti xjan
ndoa na̱ntá tsíkokjíhi mé tsjik'itjí kixin its'en. 20 *Landá ti ña̱o a mé
kokjíhi ti ixjan Moisés, la imá kóxríhi̱n Díos ti ixjan. La ti ìñé ko it'é xjan
mé iní nitjó kóchónta sin xjan ndo̱e sin. 21 *Ndá ti í xrokjuahya tsja̱k'e̱ma̱
sin ti ixjan, la kjuikjáka sin la ijnko xje̱en ti rey kuènté Egipto mé kuákja
ti xjan la sákjuíko tjan ndo̱e tjan la kjuínchek'ánkí tjan ti ixjan éxi xje̱en
tjan. 22 Ndá xi̱kaha ch'in Moisés k'uitja ch'an kaín ti nkehe nohe ti sin
Egipto, la imá nohe ch'an nixja ch'an la ko jína ixra̱ kjuích'e ch'an.
23 *’A̱ndá ti ó kóchónta ch'in Moisés cuarenta nánó, ndá tjinkaon
ch'an chrókuitsjehe ch'an ti sin israelita, ti sin na̱xa̱ kjéhya ch'an. 24 La ti
ó k'uíkon ch'an kixin ijnko chojni Egipto kjuate ijnko ti sin na̱xa̱ kjéhya

---

7:9 a: Gn. 37:11; **b:** Gn. 37:28; **c:** Gn. 39:2, 21. **7:10:** Gn. 41:39-41. **7:11:** Gn. 42:1, 2. **7:13 a:** Gn. 45:1; **b:** Gn. 45:16. **7:14 a:** Gn. 45:9, 10, 17, 18; **b:** Gn. 46:27. **7:15 a:** Gn. 46:1-7; **b:** Gn. 49:33. **7:16:** Gn. 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Jos. 24:32. **7:17:** Ex. 1:7, 8. **7:19 a:** Ex. 1:10, 11; **b:** Ex. 1:22. **7:20:** Ex. 2:2. **7:21:** Ex. 2:3-10. **7:23:** Ex. 2:11-15.

ch'an, ndá kjuínkitsa ch'an ti nkexro naxa kjéhya ch'an, la k'óñá ch'an ti
chojni Egipto. 25 Kjuenkayáxin ch'an kixin ti sin israelita la tsonohe sin
kixin Díos tsíchr'án ti jehe ch'an kixin sinchekaá ch'an sin. Kjánchó ti
sin a la kjuátsoanhña sin ch'an. 26 Andá ti ñao chr'éxin, la ch'in Moisés
k'uíkon kixin yaá sin israelita tjajon sin. Landá níxjehe ch'an sin kixin
chrókjuajonhña sin, la ndáche ch'an sin: "Jahara nkokoa kichuara,
¿nkekuènté tjánjonra?" 27 Andá ti nkexro chónta ijie mé kónínkaon, la
kótéka ti ch'in Moisés, la ndáchro: "¿Xá nkexro kjuajon kjuachaxin kixin
jaha ts'óna juez ts'étuehéni? 28 ¿Á tjinkaoan ts'oñá ti jeheni, éxi k'oñá ti
ch'in Egipto ijna ní?" 29 *Ndá ti ó kuíhin Moisés tíha, la sákjuixin ch'an
ntiha la sákjui ch'an ti chjasin Madián, la ntiha kjuák'e ch'an éxi ijnko
chojni tsíkjixin ókjé. La kótehe ch'an la kóchónta ch'an yaá ixjan ndoa.
30 *'Ndá cuarenta nánó chr'éxin, la ti nteje itjen chjina ti ijna Sinaí
mé k'uíkon ch'in Moisés ijnko ángel tjenkák'á ijnko ntayoa tjeche xrohi.
31 Ndá imá chrákon ch'an la kóchjinehe ch'an ti xrohi kixin tsotsjehe
ch'an jína, la kuíhin ch'an itén Ìnchéni ndáchro: 32 "Janhan ti Díos
tinkáchónki ti sin k'uaxrjeníxian la ko ti Díos kuènté Abraham, Isaac la
ko Jacob." Ndá ch'in Moisés la imá chrákon ch'an la síxrànka ch'an la í
kjuachahya ch'an tsotsjehe ch'an ntiha. 33 La Ìnchéni ndáchro: "Takítsje
ti tokatá kixin ti nonte tinkátja la nonte tjóá. 34 Chaxín ó k'uíkuan kixin
ti sin kuéntana la imá tjejótjasóte sin ti chjasin Egipto, la kuihan ti t'éya
sin ndá ijie k'uinka kixin tsjínkitsa sin. Méxra tóchjina kixin tjínkaoan
kixin sátsjia Egipto."
35 *'Ti sin israelita la k'uékjanoá ti ch'in Moisés la ko tsíndáchro sin:
"¿Nkexro kjuajon kjuachaxin kixin ts'óna juez ts'étuehéni?" Méxra ti
ch'in Moisés la Díos kjueyá kixin ts'etoan ch'an la ko sinchekaá ch'an ti
sin israelita kjuachaxíen ti ángel k'uíkon ch'an chríkjan ti ntayoa tjeche.
36 *Ch'in Moisés mé kuakitsjexín ch'an Egipto ti sin tsík'axrjeníxini. La
kjuakoxin ch'an itsjé kjuaxroan ijié ti chjasin Egipto, la ko ti Ndañao
kjátse, la ko ti k'uáji sin nteje cuarenta nánó. 37 *La ndáche ch'an
ti sin israelita: "Díos mé tsjeyá ijnko chojni tsonixja ti itén ch'an,
ts'axrjekjanxin ti sin kichuara éxi ichr'án ch'an ti janhan. Titekákohénra
ti nkexro a" —ichro ch'an —. 38 *Ch'in Moisés mé kjuák'eko sin ti
k'uejó sin nteje. Ndá ijnko ángel nixjehe Moisés ti ijna Sinaí, la ti sin
k'uaxrjeníxini mé k'uáyéhe sin ti itan tjajon kjuachón, la ti itan a mé
tinhini ijie.
39 'Kjánchó ti sin k'uaxrjeníxini la kuítekakonhña sin Moisés la
kjuanoá sin ch'an la tjinkaon sin chrókjan sin Egipto. 40 *Ndá ijnko ñao

---

7:29: Ex. 18:3, 4. **7:30:** Ex. 3:1-10. **7:35:** Ex. 2:14. **7:36 a:** Ex. 7:3; **b:** Ex. 14:21; **c:** Nm. 14:33. **7:37:** Dt. 18:15, 18. **7:38:** Ex. 19:1—20:17; Dt. 5:1-33. **7:40:** Ex. 32:1.

ndáche sin ti ch'in Aarón: “Tjinkaoni sich'éna ijnko díos tsinkáchónkini
la tsjako ti ntia kixin noehñani nkehe tsíkóhen ti ch'in Moisés, ti nkexro
kjuínkitsa k'uaxrjexíni Egipto.” 41 *Ndá xikaha kjuínchekjanoña sin
ijnko koxintáxjan, la k'óñá sin iko kjokehe sin, la kjuasin sin kia la imá
kóchéhe sin k'uíkon sin ti nkehe k'ónaxín itja sin. 42 *Andá Díos la
kuítohe ti jehe sin kixin tsinkáchónki sin ti konotsé siín nkajní éxi tsíkjin
ijnko nkexro k'uéchronka itén Díos ósé, ndáchro:

Jahara chojni Israel, ¿á k'oñánara iko ti k'uejora
cuarenta nánó ntejé ní?
43 Náhí, jehó ti nkehe tsíkjanoña kjuich'énara mé kjókehéra iko.
La kjuíkoára ti ninkué Moloc, ti díos tsíkjanoña
la ko kjuíkoára ti konotsé kuènté ti díos Renfán.
Andá ti nkehe tsíkjich'énara mé xráxinkákonxínra éxi díos.
Méxra janhan tsakítsjexínra ntiha la tsochr'anra sátsjira
antsí ikjin ke Babilonia.

Mé xikaha tsíndáchro Díos.
44 *’Ti sin k'uaxrjeníxini la naxa k'uejó sin ti nteje la k'uéchónta sin
ijnko ninko k'ónaxín ika la ntiha itjen ti ley tsík'etoan Díos. Ti ninko i, la
kjuích'éna Moisés éxi tsík'etoan Díos sich'éna ch'an éxi ti tsík'ikon ch'an
tsíkjako Díos. 45 *Ndá ti ó k'uáyéhe ti nkexro tsík'axrjeníxini ti ninko,
ndá Josué kuitaón ntia la kjuikao sin ti ninko ti ó kjuacha sin k'uáyéhe
sin íjnko nonte kuènté ókjé chojni kixin Díos kjuínkitsa kuakitsjexín
ti chojni ntiha. Mé ntiha k'uejó sin hasta ti ñao k'uetoan ch'in David.
46 *La imá kjuíncheñao Díos ti rey David, la jehe ch'an tjinkaon ch'an
chrókjuich'éna ch'an ijnko ninko kuènté Díos, ti Díos kuènté Jacob.
47 *Kjánchó jehe ch'an la kjuích'énahña ch'an ti ninko. Ti xjeen ch'an,
Salomón, mé kjuích'éna tíha. 48 Kjánchó Díos itjen nkaya nkajní la
tjak'exenhña ijnko nchia tsík'ónaxín itja chojni. Éxi ndáchro ti xroon
tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé:

49 *Nkaya nkajní mé ti trono kuéntana,
andá ti chjasintajni la tjekjen toténá.
¿Xá nke nchia chrókjuich'énehéra ti janhan?
O, ¿xá nketí chrókjuak'e chrókok'ána?
50 ¿Á jehya tjaná kjuit'ánaxián kaín ti nkehe siín ní?

51 *Andá naxa nixja Esteban ndáchro:

—Jahara chojni icha asén la tjinkákonhñara tsitekáonra. Jahara
tihínra, kjánchó tjákoxinra éxi chojni chónhña Díos. Jahara tóyóhara éxi
ti sin tsík'axrjeníxinra ósé la titekákonhñara ti Nchakuén Díos. 52 Ti sin

7:41: Ex. 32:2-6. **7:42:** Am. 5:25-27. **7:44:** Ex. 25:9, 40. **7:45:** Jos. 3:14-17. **7:46:** 2Sam. 7:1-16; 1Cr. 17:1-14. **7:47:** 1Rs. 6:1-38; 2Cr. 3:1-17. **7:49:** Is. 66:1, 2. **7:51:** Is. 63:10.

k'uaxrjeníxinra la kjuínchekjasóte sin kaín ti nkexro k'uéchronka itén
Díos la ko k'óñá sin ti nkexro k'uéchronka kixin itsi ti nkexro chóntahya
ninkehó ijie̱. A̱ndá ti ó ikui ti nkexro a, la jahara kjui̱nchekjira la k'o̱ñára
ch'an. 53 Jahara k'uayéhéra ti ley k'ue̱to̱an Díos, ti nkehe chrónka ti
ángel, kjánchó kuitekákonhñara —ichro ch'in Esteban.

Ik'uén ch'in Esteban

54 A̱ndá ti ó kuíhin sin tíha, la kjónietaón ñeno sin kónínkakohen sin
ti ch'in Esteban. 55 Kjánchó ch'in Esteban a̱ntsí k'uáyéhe̱ ch'an Ncha̱kuén
Díos, la konta ch'an nka̱jní la k'uíkon ch'an ti kjuachaxin kuènté Díos la
ko k'uíkon ch'an Ìnchéni Jesús tjexín to̱té ti itja chjina kuènté Díos. 56 La
itsen ndáchro ch'an:

—T'íkua̱n tjexránke̱he̱ nka̱jní la ntiha itjen ti Xje̱en Díos k'óna Chojni,
tjexin to̱té ti itja chjina kuènté Díos.

57 A̱ndá jehe sin la k'uekjehe̱ sin ndatsjon sin la itsen k'uíxité sin la
k'uíxitja sin ch'in Esteban 58 la sákjui̱ko sin ch'an chrínta chjasin la
kjuatexín sin ch'an ixro̱. La ti sin tjanchia ijie̱ mé kuakitsje sin ti iké sin
la k'uejó sin to̱té ijnko ndasoá it'in Saulo kixin ts'ayakohen ch'an. 59 Ndá
na̱xa̱ tjejótjate sin ti ch'in Esteban, la jehe ch'an la chrónoéhe̱ ch'an
Ìnchéni ndáchro ch'an:

—Ìnchéni Jesús, takjá ti ncha̱kuéni.

60 Ndá tuénxín kjuák'et'o̱xin ch'an la k'óyako ch'an itsen, ndáchro
ch'an:

—Ìnchéni, tahya kuentá ti nkehe ich'e sin.

Xi̱kaha ichro ch'an, ndá ik'uén ch'an.

Saulo chrók'óñá ti nkexro titekaon Jesús

8 1 A̱ndá Saulo mé nkokón kjuénka̱yáxin éxi ti sin k'óñá ch'in Esteban.
Ti ña̱o a, mé kjuankíxin k'óñá sin ti sin tinkáchónki Jesús ti
chjasin Jerusalén. La kaín ti sin na̱ntá kjuankíxin kuinkáchónki Cristo
mé xika̱ye̱he sin sákjuí sin nkuíxín Judea la ko Samaria. La jehó ti sin
tsíkjeyá ch'in Jesús mé kuíto̱he sin Jerusalén. 2 La iso ti sin tinkáchónki
Díos mé kjua̱vá sin ti ch'in Esteban la tsjánkàma̱ sin ch'an. 3 *A̱ndá Saulo
la tjinkaon ch'an chrókjuinchek'itjáña ch'an ti sin ni̱nko. La k'uíxehen
ch'an nkojnko nchia la kuakitsje ch'an chojnindoa la ko chojnichjin la
kuinkánkákjen ch'an sákjui̱ko ch'an kixin ts'ejóchjina sin.

8:3: Hch. 22:4, 5; 26:9-11.

Felipe kjuako ti itan jína ti chjasin Samaria

4 Ti sin sákjuixin Jerusalén mé nkákjako sin ti itan jína tsaáxin chojni
nkuíxín ti sákjuí sin. 5 Ạndá Felipe, mé sákjuí ch'an ti chjasin Samaria
la kjuankíxin kjuako ch'an ti itan kuènté Cristo. 6 Ạndá itsjé chojni
kónkotsé la kuíhin sin jína ti nkehe kjuako ch'an kixin k'uíkon sin ti
kjuaxroan kjuạkọxịn ch'an. 7 La itsjé ti chojni chónta nchạkuén jínahña
la kuitọhe sin jína la ti nchạkuén jínahña la k'óyako k'uaxrjexín ti jehe
sin. La itsjé ti sin xrokjuahya itji la ko ti sin tsíxénká tọté la kjạxin
kuitọhe sin jína. 8 Ndá kaín ti chojni chjasin ntiha la imá kóchéhẹ sin.
9 Ntiha mé ósé kjuák'e ijnko nkexro it'in Simón, ijnko nkexro
k'uékjinchexrọạn la k'uékjich'iyehe kaín ti chojni Samaria kixin ndáchro
ch'an kixin imá nohe ch'an la tjetoan ch'an. 10 La kaín ti chájan ntsíntsí
hasta ti chojni táda tónkotsé ntiha la tihin sin jína ti nkehe k'uéchronka
ch'an, la k'uéndáchro sin:
—Ti nkexro i, la imá chónta kjuachaxin kuènté Díos —ichro sin.
11 La kuitekaon sin, la kjuacha ch'an kjuích'iyexín ch'an chojni itsjé
nánó kixin ti mágiạ k'uékjich'e ch'an. 12 Kjánchó ti ó kuitekaon sin ti itan
jína kuènté ti kjuachaxin kuènté Díos la ko ti ihnịé Jesucristo kjuako
ch'in Felipe, la kuikite ch'an itsjé chojnindoa la ko chojnichjin. 13 La
kjạxin ti ch'in Simón, kuitekaon la kuikite ch'an, la chréhẹ ch'an ti ch'in
Felipe la imá chrákon ch'an k'uíkon ch'an ti kjuaxroan ijié.
14 Ạndá ti ó kuíhin ti sin apóstol tjejó Jerusalén kixin itsjé ti sin Samaria la
kuitekaon sin itén Díos la k'uẹtuẹhen sin ch'in Pedro la ko Juan sátsji ntiha.
15 Ndá ti ó kjuíji sin la kjuanchehe sin Díos kixin ts'áyéhẹ Nchạkuén Díos ti
sin nạntá kjuankíxin kuitekaon Cristo, 16 kixin nạxạ nijnko sin k'uáyèhya
sin tíha. Jehó kuikitexín sin ihnịé Ìnchéni Jesús. 17 Ndá ch'in Pedro la
ko Juan k'uejótja itja sin ikja ti sin a, la k'uáyéhẹ sin ti Nchạkuén Díos.
18 Ạndá ti ó k'uíkon ch'in Simón kixin ti ó k'uejótja itja ti sin apóstol
ikja ti sin a, ndá k'uáyéhẹ sin Nchạkuén Díos, la chroxi ch'an chichaon
kixin tjinkaon ch'an ti kjuachaxin a, 19 la ndáchro ch'an:
—Chjẹhéni ti kjuachaxin i, kixin kjạxini ti ó tsjak'etja itjani ikja
nkojín chojni la ts'áyéhẹ sin ti Nchạkuén Díos —ichro ch'an.
20 Ạndá ch'in Pedro ndáchro:
—Jaha la ti chịchạkọạn ts'itjáñaxián, kixin kjuénkạyáxian ts'èna ti
kjuachaxin kuènté Díos. 21 Jaha la chontahya kjuachaxin ts'ayéhé tíhi,
kixin Díos la nohe kixin jehya jína ti nkehe tjénkạyáxian. 22 Méxrạ tịtọhé
ti ijiẹ la chrónoéhé Díos kixin tsjakjìin ti ijiẹ tjénkạyáxian. 23 T'íkuạn
kixin ạsán la imá chjịnọxíhin la ko itsjé ijiẹ chonta —ichro ch'in Pedro.
24 Landá Simón chrónòa, ndáchro:
—Jaha chrónoéhẹ Ìnchéni kixin chrókuénhña éxi ti ndáchrua.

25 Ndá ti ó kjuixin chrónka ti sin apóstol ti itan kuènté Díos, la
sákjuixin sin ntiha tinkákjako sin ti itan tsjajon kjuachón itsjé ti chjasin
ntsíntsí siín Samaria. La ndá ikjan sin Jerusalén.

Felipe la ko ti nkexro tsíkjixin Etiopía

26 Ijnko ángel kuènté Ìnchéni mé ndáche ti ch'in Felipe:
—Sátjia nó sur ti itjen ntia t'inkajinxin Jerusalén sátsji Gaza —ichro
ti ángel.
La ti ntia a mé t'atsínka nteje. 27 Ndá sákjuí ch'in Felipe ti k'uetoan
Díos la ntiha k'uíkon ch'an tjenta ntia ijnko chojni eunuco tsíkjixin chjasin
Etiopía; jehe ch'an mé ijnko chojni t'ayakohen chichakoen ti tjan reina
Candace t'etoan ti chjasin Etiopía. Tsíkji ch'an Jerusalén kixin tsochjéhe
ch'an Díos kjuasáya 28 la ó sátsji ch'an chjasén ch'an. Tjenkáya ch'an ijnko
carreta tjenchekuáxin ch'an ti xroon tsíkjin Isaías, ti nkexro k'uéchronka
itén Díos. 29 Ndá ti Nchakuén Díos mé k'uetuehen ch'in Felipe:
—Tóchjina ti itjen ti carreta.
30 Ndá tuénxín kóchjina ch'in Felipe ti itjen ti carreta la kuíhin ch'an
kixin ti nkexro a la tjenchekuáxin ti xroon tsíkjin Isaías. La ndáchro ch'an:
—¿Tiénxian ti nkehe tjenchekuáxian ní?
31 Ndá ti nkexro a, la ndáchro:
—¿Xá nkexrín chrókianxian ti kohya nkexro tsochronkaxín nkehe
t'axrjexín tíhi?
Ndá chrónoéhe ch'an ti ch'in Felipe kixin ts'it'ótjen tsjak'etjaxin ti
itjen ch'an tsjinkitsa.
32 *La ti xroon itén Díos tjenchekuáxin ch'an mé xikihi ichro:
Éxi ijnko kolélo sákjuiko sin its'en
La tsjánkahya va ti ó tsokjíhin sin kaxree va,
mé xikaha ninkehó ndáchrohya ch'an.
33 K'uikon sin ti jehe ch'an éxi ijnko chojni chónta ijie
la kjuínchekjasóte sin ch'an
la kohya nkexro k'uaxrjeníxin ch'an
kixin k'uén ch'an.
34 Andá ti ch'in eunuco kjuanchankíhi ti ch'in Felipe ndáchro:
—Tsotsénkaoan chronka nkexro tsohen ti nkehe chrónka ti profeta i.
¿Á jehe ch'an ní o á ókjé nkexro?
35 Ndá ch'in Felipe chrónkaxín ti nkehe tjenchekuáxin ti nkexro a, la
ko chrónka ch'an ti itan jína kuènté Jesús. 36 Andá kjuíji sin ti tjiá ìnta,
andá ti ch'in eunuco la ndáchro ch'an:

8:32: Is. 53:7, 8.

—Tsjehé, ntihi la tjiá ìntạ. ¿Á xrokjuahya chrókuíkịteni ní?
37 Landá ndáchro ch'in Felipe:
—Ti titekaoan kaín ạsán la jína tsikitia.
Landá ti ch'in eunuco, la ndáchro:
—Titekaoni kixin Jesucristo la Xjẹen Díos.
38 Landá ti ch'in eunuco la tuénxín k'uẹtọan kixin tsochóhen ti carreta landá k'uinkajin sin la kjuiánkí sin ti ìntạ, la ch'in Felipe kuịkịte ti ch'in eunuco. 39 Landá ti ó k'uaxrjenkíxin sin ìntạ, la ti Nchạkuén Ìnchéni sákjuíko ti ch'in Felipe ókjé. Ạndá k'uíkonhña kícho sin ínaá, kjánchó ti ch'in eunuco la imá chéhẹ ạsén ch'an sákjuí ch'an. 40 Ạndá ch'in Felipe kjuíji ti chjasin Azoto. La nkojnko chjasin k'uatsínka ch'an la chrónka ch'an ti itén Díos tsaáxin chojni, la ndá kjuíji ch'an Cesarea ínaá.

Ti nkehe kóhen Saulo

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

9 1 Saulo la imá tjinkaon ch'an chrók'óñá ch'an ti sin tinkáchónki Ìnchéni Jesús. La xịkaha kjuitsjehe ch'an ti nchạt'á t'ẹtọan 2 la kjuanchia ch'an ijnko xroon kjuachaxin kixin ti sátsji ch'an ti nịnko judío itjen Damasco la tsjeyá ch'an ti sin kuákja ti ntịa nịxin, á chojnindoa ọ chojnichjin, la tsotsé ch'an sátsjiko ch'an sin ti chjasin Jerusalén ts'ejóchjina sin. 3 Landá ti ó kjuíji ch'in Saulo chjinaxón ti chjasin Damasco, la kuịxịn nkaya nkạjní ijnko xrohi imá t'inkaséña la kuạntátjen ti jehe ch'an. 4 Ndá kjaminkí ch'an la kuíhin ch'an itén ijnko nkexro ndáchro:
—Saulo, Saulo, ¿nkekuènté nínkaoan chréhé ti janhan?
5 Ạndá ch'in Saulo kjuanchankí:
—¿Xá nkexro ti jaha?
Ndá ti itan la ndáchro:
—Janhan mé Jesús, ti nkexro ninkákohén xritjéyá.
6 Ndá ch'in Saulo síxrànkạ ch'an kjuanchankí:
—¿Xá nkehe tjinkaoan sịt'a?
Ndá Ìnchéni ndáchro:
—T'ínkatjen la sátjia Damasco, ndá ntiha tsinhín nkehe sịch'e.
7 Ti sin tjejóko ch'in Saulo ntiha la imá chrákon sin kixin kuíhin sin ti itan níxja ti nkexro, kjánchó k'uíkonhña sin ninkexró. 8 Landá ti ó k'uàya ti ch'in Saulo, ndá kuakitjẹnkị ikon, la k'uíkonhña ch'an ninkehó. Ndá xịkaha ti sin xriko ch'an mé kuinkátséhe sin ch'an sákjuíko sin Damasco. 9 La ntiha kjuák'e ch'an iní ñạo la k'uíkonhña ch'an la ko kjoniehña ch'an la k'uihya ch'an ninkehó.

10 Andá ti chjasin Damasco mé kjuák'e ijnko nkexro tinkáchónki
Ìnchéni mé it'in Ananías. La nchakuén Díos k'uíkonxín ch'an Ìnchéni,
ndáchro:
—¡Ananías! ¡Ananías!
Ndá jehe ch'an kjuátehe ch'an:
—Ìnchéni, ntihi itjeni.
11 Ndá Ìnchéni ndáchro:
—T'ínkatjen la sátjia ti ntia it'in Ntia Ndoí. Ndá ti ó tsjasán ndoe
ch'in Judas la tjánchánkíá á ntiha itjen ijnko nkexro tsíkjixin Tarso it'in
Saulo. Jehe ch'an mé tjechronoéhe ch'an Díos 12 la kjuákohá ch'an kixin
ijnko nkexro it'in Ananías ts'ixehen ti itjen ch'an la tsjak'etja itja ti ikja
ch'an ndá ts'ikon ch'an ínaá —ichro Ìnchéni.
13 Ndá ti ó kuíhin ch'in Ananías xikaha la ndáchro:
—Ìnchéni, kuíhini chronka itsjé chojni nkexrín imá jiehe ti nkexro
a la itsjé nkehe jínahña kjuích'ehe ch'an ti sin titekaon ti jaha tjejó
chjasin Jerusalén. 14 Andá ijie la ikui ch'an ntihi kixin tsík'ayéhe ch'an
kjuachaxin kuènté ti nchat'á t'etoan kixin tsotsé ch'an kaín ti nkexro
t'ákjexin ti ihnia.
15 Kjánchó Ìnchéni ndáchro:
—Sátjia, kixin janhan kjuéyá ti nkexro a kixin tsjakohe ch'an ti sin
ókjé nación la ko ti sin rey la ko kjaxin ti sin israelita. 16 Janhan tsjákohá
ch'an nkexrín imá tsjasóte ch'an kixin tinkáchónki ch'an ti janhan.
17 Andá ch'in Ananías sákjuí ti nchia itjen ch'in Saulo la k'uíxehen
ch'an. La kjuak'etja tja ch'an ikja ti ch'in Saulo la ndáchro ch'an:
—Kíchóni Saulo, Ìnchéni Jesús, ti nkexro k'uikuan nkosiñe ntia, mé
k'uetuahan kjuihá ntihi kixin ts'ikuan ínaá la ko ts'ayéhé ti Nchakuén
Díos —ichro ch'an.
18 Ndá tuénxín k'uánótjexin ti ikon ch'in Saulo ijnko nkehe icha éxi
kjoe koche xikaha, ndá xík'ikon ch'an ínaá. Ndá k'uínkatjen ch'an la
kuikite ch'an. 19 Ndá chr'éxin la kjónie ch'an ndá ikjan asén ch'an ínaá.
Ndá kuítohe ch'an ntiha iso ñao k'uéjóko ch'an ti sin tinkáchónki Ìnchéni
tjejó Damasco.

Saulo kjuako chjasin Damasco

20 Andá iso ñao chr'éxin la kjuankíxin kjuako ch'an ti ninko Israel
kixin Jesús mé Xjeen Díos. 21 La kaín ti sin tjejótihin la imá chrákon sin
la ndáchro sin:
—¿Á jehya ti nkexro i ti tjinkaon sinchek'itjáña kaín ti chojni
tinkáchónki Jesús ti chjasin Jerusalén ní? ¿Á jehya ti xra a kjuixin ch'an
ntihi kixin tsotsé ch'an sin sátsjiko ch'an ti tjejó ti sin nchat'á t'etoan ní?

22 Kjánchó ch'in Saulo la chrákonhña ch'an kjuako ch'an kixin chaxín
ch'in Jesús mé Cristo. La ti sin judío k'uejó Damasco la í noehña sin
nkehe tsjenkạyáxin sin.

Kjuachahya ti sin judío itsé ti ch'in Saulo

23 *Landá k'uatsínka iso ñạo, la ti sin judío mé kjuénkạyáxin sin ts'óñá
sin ti ch'in Saulo. 24 Kjánchó ch'in Saulo la kuíhin nkehe kjuénkạyáxin sin
la kónohe ch'an kixin nchạkotjin la ko tie tjejóchóhen sin ti ndója chjasin
kixin ts'óñá sin ti jehe ch'an. 25 Kjánchó ijnko tie la ti sin tinkáchónki
Ìnchéni mé kjuạk'ẹnkạya sin ch'in Saulo ijnko ntaxra ijié la k'uínkajịnxịn
sin nóton ti tjạt'ọ tsíkạntatjen ti chjasin. Ndá xịkaha kuaá ch'in Saulo.

Saulo sákjuị Jerusalén

26 Ạndá ti ó kjuíji ch'in Saulo Jerusalén, ndá ntiha tjinkaon ch'an
chrókónkotséko ch'an ti sin tinkáchónki Ìnchéni. Kjánchó kaín sin la
chrákọnhẹn sin ch'an kixin noehña sin á chaxín kuitekaon ch'an Ìnchéni
ọ náhí. 27 Ạndá ch'in Bernabé mé sákjuíko ch'in Saulo ti tjejó ti sin
apóstol la chrónka ch'an nkexrín ch'in Saulo tsík'ikon ch'an Ìnchéni ti
ntịa sákjuí ch'an, la Ìnchéni nixjẹhẹ ti jehe ch'an la ko chrónka ch'in
Bernabé nkexrín chrákonhña ch'in Saulo kjuako ihnịé Ìnchéni ti chjasin
Damasco. 28 Ndá xịkaha ch'in Saulo la kuítọhe Jerusalén la k'uájiko
ch'an ti sin tinkáchónki Ìnchéni, la chrákonhña ch'an kjuako ch'an
kjuachaxíen ihnịé Ìnchéni Jesús. 29 La kjạxin nixjẹhẹ ch'an ti sin judío
nixja ngiva griego, kjánchó jehe sin la tjinkaon sin chrók'óñá sin ti
jehe ch'an. 30 Ạndá ti ó kuíhin ti sin tinkáchónki Ìnchéni kixin xịkaha
tjenkạyáxin sin ts'óñá sin ti ch'in Saulo, la sákjuíko sin ch'an Cesarea la
ntiha k'uẹtọan sin sátsji ch'an Tarso.
31 Landá ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó kuenté Judea, Galilea la ko
Samaria la kjuaxróxin k'uejó sin la ạntsí kuinkáchónki sin Ìnchéni. La
ạntsí chónta sin kjuasàya Ìnchéni la ko ti Nchạkuén Díos kjuínkịtsa ti
jehe sin la ạntsí nkákótsjé sin.

Pedro kjuínchekitọhe jína ti ch'in Eneas

32 Landá ch'in Pedro k'uájitsjehe ch'an kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni
tjejó itsjé chjasin la kjạxin kuitsjehe ch'an ti sin tjejó Lida. 33 La ntiha

---

9:23: 2Co. 11:32, 33.

k'uitja ch'an ijnko nkexro it'in Eneas. Mé ó ijní nánó tjetsínka ch'an kixin tsík'en tote[a] ch'an. 34 Landá ch'in Pedro ndáchro:

—Eneas, Ìnchéni Jesucristo mé sintakitoha jína. T'ínkatjen, la tjatsían ti kania.

Landá Eneas la tuénxín k'uínkatjen. 35 La kaín ti sin tjejó ti chjasin Lida la ko ti chjasin Sarón k'uíkon kixin kuitohe jína ti nkexro níhi, la kuitekaon sin Ìnchéni.

Xechón tjan Dorcas

36 Andá ti chjasin Jope mé kjuák'e ijnko tjachjin tinkáchónki Ìnchéni Jesús mé it'in tjan Tabita. Mé ti ngiva griego la it'in tjan Dorcas. Jehe tjan mé jína k'uékjak'e tjan la k'uékjinkitsa tjan ti sin nóa. 37 Ndá ti ñao a, mé imá kóníhi tjan la ik'uén tjan. Ndá ti sin ntiha la kjuínchek'ónti sin ti cuerpoé tjan la kjuak'e sin ti cuerpo ti yaáxin piso. 38 Ti chjasin Jope mé chjina ti chjasin Lida itjen la ntiha kjuák'e ch'in Pedro. Andá ti sin tinkáchónki Ìnchéni mé kuíhin sin kixin ntiha itjen ch'an, la ichr'án sin yaá chojni kjuichrónòa sin kixin tjoka itsji ch'an chjasin Jope.

39 Landá ch'in Pedro tuénxín sákjuíko ch'an ti sin a. Ndá kjuíji sin ntiha la sákjuíko sin ch'an ti itjen ti cuerpoé ti tjan tsík'en. La ntiha tjejó itsjé chojnichjin ik'án la imá tsjánka sin la kjuako sin ti ika tsíkjon ti tjan Dorcas ti naxa kjuák'e tjan. 40 Andá ch'in Pedro k'uetoan kixin kaín sin ts'axrjexín sin ntiha. Landá kjuák'et'oxin ch'an la nixjehe ch'an Díos. Ndá komá ch'an ti tjan tsík'en la ndáchro ch'an:

—Tabita, T'àyá.

Ndá jehe tjan kuakitjenki tjan ikon tjan la k'uíkon tjan ntiha itjen ch'in Pedro la kjuák'etjaxin tjan. 41 Andá ch'in Pedro itsé itja tjan la kjuíchek'inkatjen ch'an tjan. Ndá k'uéyehe ch'an kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni la ko ti sin ik'án tjejó ntiha kixin ts'ikon sin kixin ó xechón tjan. 42 Mé ti kjuaxroan a la kuíhin kaín ti sin tjejó Jope, la itsjé sin kuitekaon sin Ìnchéni. 43 Andá ch'in Pedro la kuítohe ch'an iso ñao ti chjasin a, la kjuák'e ch'an ndoe Simón, ijnko nkexro nchentá tjoé iko.

Pedro la ko Cornelio

10 1 Chjasin Cesarea mé kjuák'e ijnko capitán kuènté ti sin soldado Italiano it'in Cornelio. 2 Jehe ch'an la ko kaín ti sin ndoe ch'an mé imá kjuíkosáyehe sin Díos la ko kjuínkitsa ch'an ti sin judío la nkochríxín nixjehe ch'an Díos. 3 Ndá ijnko ñao éxi las tres kójín mé

---

[a] **9:33** ***tsík'en tote*** paralítico

nchakuén Díos k'uíkonxín ch'an ijnko ángel kuènté Díos k'uíxehen ti itjen ch'an la ndáchro:

—Cornelio.

4 Andá ch'in Cornelio chrákon komá ti ángel, la kjuanchankíhi ndáchro:

—¿Nkehe tjinkaoan?

Ndá ti ángel ndáchro:

—Díos la ó kuíhin ti nkehe kjuanchia la tóxrínhin ch'an kixin tjínkitsa ti sin nóa. 5 Méxra ijie la tétuehén iso chojni sátsji ti chjasin Jope tsíkákjín ti ch'in Simón kjaxin it'in Pedro. 6 Jehe ch'an mé itjen ch'an ndoe ijnko nkexro kjaxin it'in Simón, ijnko nkexro nchentá tjoé iko, la ti ndoe ch'an la itjen chjinaxón ti ndañao.

7 Ndá ti ó sákjui ti ángel la ch'in Cornelio k'uéyehe yaá ti sin ch'exín ixra la ko ijnko soldado tinkáchónki Díos, jína chóxin ch'an. 8 La chénka ch'an sin ti nkehe kóhen, la k'uetuehen ch'an sin kixin sátsji sin chjasin Jope.

9 Ndá ti ñao chr'éxin tjejóyá sin ntia la chjina chonkíxin kjuíji sin chjina ti chjasin Jope, andá ch'in Pedro mé k'uit'ótjen ch'an chritaón nchia kixin ntiha tsonixjexín ch'an Díos. 10 La imá ik'uén ch'an kjinta la tjinkaon ch'an chrókjonie ch'an. Ndá naxrehya techján ti nkehe sinie ch'an, la nchakuén Díos k'uíkonxín ch'an 11 kixin xitjehe nkaya nkajní la ntiha k'uínkajinxin ijnko ika ijié la kanoé punté ti ika la tjejóte kuik'inkajin nonte. 12 La nkaxehen ti ika mé tjinká itsjé iko chónta noó toté, konche la ko itsjé iko tjaká. 13 Ndá kuíhin ch'an itén ijnko itan ndáchro:

—Pedro, t'ínkatjen, t'oñá ti iko la inte.

14 Ndá ch'in Pedro kjuátehe ch'an ndáchro:

—Náhí, Ìnchéni. Niehñani ti nkehe tjuáhya.

15 Ndá ti itan kjuátehe ndáchro:

—Ti nkehe kjuínchetjóá Díos la chróndáchrohya kixin tjuáhya.

16 Mé xikaha kóhen iní vece ndá kjuìin ti ka. 17 Ndá ch'in Pedro naxa tjenkayáxin ch'an nkehe t'axrjexín ti nkehe k'uíkon ch'an, la ti sin tsíchr'án ch'in Cornelio la tinkákjanchankí sin nketí itjen ndoe ti ch'in Simón la ó ikui sin ndója nchia. 18 Ndá kjuanchankí sin ndáchro sin:

—¿Á ntihi itjen ti ch'in Simón kjaxin it'in Pedro ní?

19 Ndá naxa tjetjenkayáxin Pedro nkehe t'axrjexín ti nkehe tsík'ikon ch'an, la Nchakuén Díos ndáchro:

—Tsjehé ó ikui iní sin xritjeyá ti jaha. 20 T'inkatjen, la tóxakohan t'inkajña, sátjikoa sin la tóxakuanhña kixin janhan kuétuahan sin ikui sin —ichro Nchakuén Díos.

21 Ndá k'uinkajin ch'in Pedro la ndáchro ch'an:
—Janhan ti nkexro xritjéyára. ¿Nkekuènté k'uinkara ntihi? —ichro ch'an.
22 Ndá kjuátẹhe sin ndáchro sin:
—Ti capitán Cornelio mé k'uẹtọan ikuini ntihi. Jehe ch'an mé ijnko chojni imá jína la ko titekaon ch'an Díos. Kaín ti sin judío la tjikosáyehe sin ch'an la ko tjuẹhe sin ch'an. Ndá ijnko ángel kuènté Díos mé ikui la k'uẹtọan kixin ts'éyẹhẹ ch'an ti jaha la tsihin ch'an ti nkehe tsọchrọnka —ichro ti sin a.
23 Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—T'ixẹhénra nchia la tọk'áhara.
Ndá ti ó k'uínkaséña la sákjuị̄ko ch'an sin la ko kjạxin iso ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ti chjasin Jope.
24 Landá ti íjnko ñạo a kjuíji sin Cesarea la ch'in Cornelio la ó tjechóhen ch'an la kjạxin kaín ti sin kjéhya ch'an la ko ti sin chóxin ch'an kixin tsihin sin ti nkehe tsochronka ch'in Pedro. 25 Ndá ti ó kjuíji ch'in Pedro ntiha, la k'uaxrje ch'in Cornelio la nixjẹhẹ ch'an sin, ndá kjuák'exín ch'an toch'in ch'an nkayakon ch'in Pedro la kjuikosáyehe ch'an. 26 Kjánchó ch'in Pedro kjuínchek'inkatjen ti nkexro a, la ndáchro ch'an:
—T'ínkatjen. Tjak'exián tọtá kixin janhan la ijnko chojni éxi ti jaha.
27 Ndá ch'in Pedro tinkákjo ch'in Cornelio la k'uíxehen ti nchia, la k'uíkon ch'an kixin nchónhña chojni tsíkónkotsé ntiha. 28 Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Jahara ó nohara kixin ti sin judío la kohya kjuachaxin ts'iton sin chojni jehya judío la ko kohya kjuachaxin ts'ixehen sin ndọe ti chojni a. Kjánchó Díos kjuako kixin xrokjuahya tsondáxrjạn kixin tjuáhya ijnko chojni. 29 Méxrạ ti ó kjuanchiara kixin tjoka ts'inka la ndáxrjạnhña náhí. Ạndá ijie tjínkạoan tsị̄hạn; nkekuènté k'ueyara.
30 Ndá ch'in Cornelio, ndáchro:
—Ó k'uatsínka noó ñạo éxi ti hora i mé kjuak'é ntihi ndọna,[a] kjoniéhña la nixjạhạ Díos. Ndá xrínạhña k'uíkuạn ijnko chojni chónta ika tjákị̄ni. 31 La ndáchro: “Cornelio, ó kuíhin Díos ti nkehe níxja la ó nohe ch'an kixin jaha la imá tjínkị̄tsa ti chojni nóa. 32 Méxrạ tétuẹhén chojni sátsji ti chjasin Jope tsjikakjín sin ti ch'in Simón mé kjạxin it'in Pedro, itjen ndọe ijnko nkexro kjạxin it'in Simón, nchentá tjọé iko, itjen chjina ti ndạñao”, ichro ti ángel. 33 Méxrạ tjoka ichr'án sin kjuíjikjeyá sin ti jaha. La xị̄kaha jína k'uinka ndọeni. Ó nohe Díos kixin kaíni tjinkaoni tsihini ti nkehe k'uẹtọan Ìnchéni tsọchrọnka.

---

[a] **10:30** ***ndọna*** mi casa

Ch'in Pedro kjuako ndo̱e ch'in Cornelio

34 *Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Ijie ó kia̱nxia̱n kixin nkokón t'ikon Díos kaín chojni 35 tjejó kaín
nación; ti tsitekaon sin la ko tsochónta kjuasàya mé tóxríhi̱n Díos.
36 Díos mé nixje̱he̱ ti sin k'uaxrjeníxin Israel la kuíhin sin ti itan
tjajon kjuaxróxin chrónka Ìnchéni Jesucristo, ti Ìnché kaín nkehe siín.
37 Jahara la ó nohara kaín ti nkehe kóhen nkuíxín ti tjejó ti sin judío,
kjuankíxixín Galilea ti ó kjuixin kjuako ch'in Juan kixin ticháxi̱n tsikite
chojni. 38 La nohara kixin Díos kjuajon kjuachaxin kuènté Ncha̱kuén
ch'an k'uáyéhe̱ ch'in Jesús, ti nkexro tsíkji̱xi̱n Nazaret. La k'uáji ch'an
nkuíxín la itsjé nkehe jína kjuích'e ch'an kixin kjuínchekito̱he ch'an jína
itsjé chojni tjejótjasótexín ti kjuachaxin kuènté ti jínahña. Mé xi̱kaha
kjua̱ko̱xi̱n ch'in Jesús kixin kjuák'eko ch'an Díos. 39 La jeheni k'uíkoni
kaín ti nkehe kjuích'e ch'in Jesús Judea la ko Jerusalén. Ndá chr'éxi̱n
kjua̱k'e̱nka̱ni sin ch'an ijnko ntacruz la k'óñá sin. 40 Kjánchó níxin ña̱o la
Díos kjuínchexechón ch'an ti ch'in Jesús la kjuajon ch'an kjuachaxin
k'uíkoni ch'an ínaá. 41 Jehya kaín chojni k'uíkon ti jehe ch'an. Náhí.
Jehóni, ti nkexro kjueyá Díos, mé k'uíkoni kixin chaxín xechón Jesús.
Jeheni kjoniekoni la ko k'uika̱oni ch'an ti ó xechón ch'an. 42 La k'ue̱to̱an
ch'an kixin sátsjikjakoni la ko tsochronkani kixin Díos mé kjueyá ti jehe
ch'an ts'óna ch'an juez sinchekito̱exín iji̱é ti chojni tjejóchón la ko ti
chojni tsík'en. 43 Kaín ti sin k'uéchronka itén Díos ósé mé k'uéchronka
sin kixin ti nkexro tsitekaon ti ch'in Jesús mé tsoxika ti iji̱é sin —ichro
ch'in Pedro.

Ti sin jehya judío k'uáyéhe̱ sin Ncha̱kuén Díos

44 A̱ndá na̱xa̱ tjenixja Pedro mé ikui Ncha̱kuén Díos k'uáyéhe̱ kaín ti
sin tjejótihin. 45 A̱ndá ti sin judío kjuikotóxi̱n ch'in Pedro la chrákon
sin kixin kjuajon Díos ti Ncha̱kuén ch'an, k'uáyéhe̱ ti sin jehya judío.
46 Kuíhin sin nixja ti sin a ókjé ngiva la ko chjéhe sin Díos kjuasáya.
47 Ndá ch'in Pedro ndáchro:
—Jehe sin la ó k'uáyéhe̱ sin ti Ncha̱kuén Díos éxi jeheni la ninkexró
xrokjuahya ts'inkákohe̱n kixin tsikite sin.
48 Ndá k'ue̱to̱an ch'in Pedro kixin kaín sin tsikite sin kjuachaxíen
ihni̱é Jesucristo. Ndá ti sin kuikite mé kjuanchia sin kixin chrókuíto̱he
ch'in Pedro ntiha iso ña̱o.

10:34: Dt. 10:17.

Pedro nixjehe ti sin tjejó Jerusalén

11 [1] Ndá ti sin tsíkjeyá Ìnchéni la ko kaín ti sin tinkáchónki ti jehe
ch'an k'uejó Judea mé kuíhin sin kixin ti sin jehya judío la ó
kjuankíxin tihin sin itén Díos. [2] Méxra ti ó kjanxin ch'in Pedro Jerusalén,
la iso ti sin judío tinkáchónki Ìnchéni naxa titekaon sin kixin kaín chojni
chrókua xroye, la ikjo sin ch'an [3] la ndáchro sin:

—¿Nkekuènté kjuitsjehé ti sin jehya judío, la ko kjóntekoá sin?
—ichro sin.

[4] Andá ch'in Pedro kjuankíxin chrónka ch'an ndesi xránkíxixín kaín ti
nkehe kóhen. La ndáchro ch'an:

[5] —Janhan kjuak'é chjasin Jope la naxa tjénixjaha Díos la Nchakuén
Díos k'uíkoxian ijnko ika ijié k'uínkajinxin nkajní. La kanoé punté ti
ika la tjejóte la ikui hasta ti itjén. [6] Ndá tsjaha jína la k'uíkuan tjinká
itsjé iko; iko chónta noó toté, iko nteje, la ko ti iko xritjaká. [7] La kuihan
itén ijnko nkexro ndáchro: "Pedro, t'ínkatjen, t'oñá ti iko la inte." [8] Ndá
janhan, ndáxrjan: "Náhí, Ìnchéni. Niehñani ti nkehe tjuáhya." [9] Andá ti
itan kuixin nkajní la ndáchro: "Ti nkehe kjuínchetjóá Díos la ndáchrohya
kixin tjuáhya." [10] Mé xikaha kóhen iní vece. Ndá kaín sákjui nkaya nkajní
ínaá. [11] Andá tuénxín kjuíji iní chojni ti nchia itjén janhan. Tsíkjixin sin
Cesarea xritjeyá sin ti janhan. [12] Andá ti Nchakuén Díos mé k'uetoan
kixin sáchrókjuikian sin la chrókóxakonahña. Kjaxin sákjuikian injon sin
kíchóni tjejó ntihi, la kaíni k'uíxeheni ndoe ti nkexro a. [13] Andá ti nkexro
a mé chronka kixin ikui ijnko ángel ti ndoe ch'an la ndáchro: "Tétuehén
ijnko nkexro sátsji chjasin Jope tsjikakjín ti nkexro it'in Simón, mé kjaxin
it'in Pedro. [14] Jehe ch'an mé tsonixja ch'an tsochronka ch'an nkexrín
tsaá jaha la ko kaín ti sin tjejó ndoa." [15] Ndá nantá kjuankíxian níxja la
tuénxín ikui ti Nchakuén Díos k'uáyéhe sin éxi k'uáyéheni ti xránkíxixín.
[16] *Ndá xráxinkaoan ti nkehe níxja Ìnchéni, ndáchro: "Chaxín ch'in Juan
la ìnta kuikitexín chojni, andá jahara la Nchakuén Díos tsikitiaxínra."
[17] Andá ti kjuajon Díos kjuachaxin k'uáyéhe sin ti nchakuén ch'an éxi
k'uáyéheni ti ó kuitekaoni Ìnchéni Jesucristo la, ¿xá nkexro ti janhan
kixin chrók'uinkakohan ti nkehe tjinkaon Díos? —ichro ch'in Pedro.

[18] Andá ti ó kuíhin sin kaín ti nkehe kóhen la tání sin la chjéhe sin
Díos kjuasáye. Ndáchro sin:

—Díos kjuajon kjuachaxin kixin kjaxin ti sin jehya judío k'uáyéhe
kjuachaxin kixin tsinkáchónki sin ch'an la ko tsochónta sin ti kjuachón
nkochríxín —ichro sin.

11:16: Hch. 1:5.

Ti ninko itjen Antioquía

19 *Ti ó ik'uén ch'in Esteban, ndá ti sin nínkaon la kjuankíxin chréhe sin ti sin tinkáchónki Ìnchéni kixin ts'óñá sin. Ndá xikaha iso sin sákjuí
sin chjasin Fenicia la ko Chipre nkosiñe ndañao la ko Antioquía. La ntiha
kjuakohe sin jehó ti chojni judío nkexrín itjen ti itan jína. 20 Kjánchó
íso sin tinkáchónki Ìnchéni tsíkjixin chjasin Chipre la ko Cirene sákjuí
sin Antioquía. La ti ó k'uejó sin ntiha la kjuakohe sin ti sin jehya judío
nkexrín itjen ti itan jína kuènté Ìnchéni Jesucristo. 21 La ti kjuachaxin
kuènté Ìnchéni k'uéjóko sin; la nchónhña ti sin kuíhin ti itan jína kuítohe
sin ti nkehe k'uékinkáchónki sin la kuitekaon sin Ìnchéni Jesús.
22 Ndá ti ó kuíhin ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó Jerusalén ti nkehe
kóhen Antioquía, la ichr'án sin ch'in Bernabé sákjuí ntiha. 23 Ndá ti ó
kjuíji ch'an ntiha la k'uíkon ch'an kixin imá kjuínkitsa Díos ti jehe sin
kjaxin. La imá kóchéhe ch'an, la nixjehe ch'an sin kixin kaín asén sin
tsinkáchónki sin Ìnchéni. 24 Ch'in Bernabé mé ijnko nkexro jína asén
la chónta ti kjuachaxin kuènté Nchakuén Díos la jína kuitekaon ch'an
Ìnchéni; ndá xikaha itsjé chojni kuitekaon Ìnchéni.
25 Andá chr'éxin la ch'in Bernabé sákjuí Tarso, sákjuikjeyá ch'an ti
ch'in Saulo. 26 Ndá ti ó k'uitja ch'an la sákjuiko ch'an Antioquía. La ntiha
k'uéjóko sin ti sin tinkáchónki Ìnchéni kuenté ijnko nánó la kjuakohe
sin itsjé chojni. Ti chjasin Antioquía mé ti xránkíxixín kuikitexín ti sin
kuitekaon Cristo chojni cristiano.
27 Ti ñao a la iso ti sin chronka itén Díos la k'uaxrjexín sin Jerusalén
la sákjuí sin Antioquía. 28 *Andá ijnko ti nkexro it'in Agabo kjuák'exín
toté ti tónkotsé kaín ti sin tinkáchónki Jesús la kjuachaxíen Nchakuén
Díos chrónkaxín ch'an kixin tsokjinta nkuíxín ntiha. La xikaha kóhen
éxi ti chrónka ch'an ti ó k'uetoan ti emperador Claudio. 29 Andá ti sin
tinkáchónki Ìnchéni tjejó Antioquía la kjuénkayáxin sin tsjinkitsa sin ti
sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó Judea. La nkojnko sin kjuajon sin ti nkehe
chónta sin. 30 Ndá xikaha kaín ti nkehe kjuenájín sin la sákjuiko ch'in
Bernabé la ko ch'in Saulo chjéhe ti sin t'ayakohen ti ninko itjen Judea.

K'óñá sin Jacobo la ko kjuák'echjina ch'in Pedro

12 1 Ndá ti ñao a la ti rey Herodes kjuankíxin kónínkakohen ti sin
tinkáchónki ch'in Jesús 2 la k'uetoan ch'an kixin ts'enxín chika
espada ti ch'in Jacobo, kícho ch'in Juan. 3 Andá ti k'uíkon ti rey Herodes
kixin imá kóchéhe ti sin judío kixin ik'uén ch'in Jacobo, la kjaxin itsé

11:19: Hch. 8:1-4. **11:28:** Hch. 21:10.

ch'an ti ch'in Pedro, ti ña̱o kia Pascua ti ó inie sin ti nio̱tja̱ chóntahya nkehe t'ánkíxin. 4 *Ndá ti ó itsé ch'an ti ch'in Pedro la chr'áxehen ch'an ndo̱echjiso, tjejónta noó grupo soldado la mé noó soldado nkojnko grupo. La ch'in Herodes kjuénka̱yáxin kixin ts'atsínkajia ti kia Pascua, ndá sátsjiko ch'an ti ch'in Pedro kixin ts'ikon kuenté chjasin nkexrín ts'óñá sin ch'an. 5 A̱ndá ch'in Pedro na̱xa̱ tjechjina ch'an la sínta itsjé sin ti jehe ch'an, la kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni la tjejóchrónoéhe̱ sin Díos kaín a̱sén kixin tsjinki̱tsa Díos ti jehe ch'an.

Díos kjuínki̱tsa ch'in Pedro k'uaxrjexín ndo̱echjiso

6 A̱ndá ti tie a, la ti rey Herodes kjuénka̱yáxin kixin ti ó tso̱ña̱o ndá tsakitsje ch'an ti ch'in Pedro ti siín kaín ti chojni chjasin. Ndá ch'in Pedro la tjejua ch'an la nkojnko ti nánko ch'an la tjejó yaá soldado la chróntetoxín itja ch'an cadena. La íso ti sin soldado la tjejónta sin ndója ti ndo̱echjiso. 7 Ndá xrína̱hña ikui ijnko ángel kuènté Ìnchéni, ndá ti nkaxehen ndo̱echjiso la imá k'uínkaséña. A̱ndá ti ángel la kjuak'etja tja ti chjia ch'in Pedro la kjuínchekjaye̱he̱ la k'ue̱to̱an ndáchro:

—Tjoka t'àyá.

Landá ti cadena tjejóchróntetoxín itja ch'in Pedro la tuénxín k'uánótjen. 8 A̱ndá ti ángel xík'e̱to̱an ndáchro:

—T'inka̱ya ti iká la tjanka to̱ka̱tá.

Ndá ch'in Pedro la kjuínchexiteyá, ndá ti ángel la ínaá ndáchro:

—T'itsa̱te ti iká ndá chréhé sátsjini.

9 Ndá ch'in Pedro la chréhe̱ ton ti ángel la noehña ch'an á chaxín xi̱kaha kóhen o̱ ách'e ncha̱kuén Díos tjet'ikonxín ch'an tíha. 10 Ndá xi̱kaha k'uatsínka sin ti sa̱oxín ndója tjejó ti sin soldado la xík'atsínka sin ti yaáxin ndója tjejó ti sin soldado. Landá kjuíji sin ti itjen ti puerta chika ijié chjinaxón nti̱a la ti puerta chika la jehó xitje̱he̱. Ndá k'uaxrjexín sin ntiha la tjejótji sin, la nko̱siñe nti̱a la k'uitjáñakoa ti ángel. 11 A̱ndá ch'in Pedro la kónohe ch'an kixin chaxín kóhen tíha. La ndáchro ch'an:

—Ijie la chaxín nona kixin Ìnchéni ichr'án ti ángel kjuínchekaána kixin ts'óñáhña ch'in Herodes ti janhan la tso̱nahña kaín ti nkehe tjinkaon ti sin judío.

12 Ndá xráxinkaon ch'an kaín tíha, la sákjuí ch'an ndo̱e ti tjan it'in María, ìñé ch'in Juan kja̱xin ti̱ki̱texín sin Marcos. Ntiha mé tsíkónkotsé itsjé sin tinkáchónki Ìnchéni tjejóchrónoéhe̱ sin Díos kixin kohya nkehe tso̱hen ch'in Pedro. 13 La k'uinka ch'an ti puerta itjen ndója, chjinaxón nti̱a. La ijnko tjan ch'exín ixra̱ ntiha, it'in Rode, k'uaxrje tjan kuitsjehe

---

12:4: Ex. 12:1-27.

tjan nkexro tíha. 14 Andá ti kjuátsoan tjan itén ch'in Pedro la imá
kóchéhe tjan la k'uitjáñehen tjan kuakitjeehya tjan ti puerta la kuinká
tjan sákjuichronka tjan kixin ndója itjen ch'in Pedro. 15 Ndá ti sin tjejó
ntiha la ndáchro sin:

—¡Kjá locua!

La naxa chronka tjan kixin chaxín ch'in Pedro tíha, ndá jehe sin
ndáchro sin:

—Jehya ch'an. Kjá ti xrintoe ch'an —ichro sin.

16 Andá ch'in Pedro naxa tjet'ínka ti puerta la ti ó kuakitjehe sin la
k'uíkon sin kixin chaxín jehe ch'an, la chrákon sin. 17 Andá kjuakoxin
ch'an itja ch'an kixin tsotání sin ndá chrónka ch'an kixin Ìnchéni
kuakitsjexín ndoechjiso ti jehe ch'an. La ndáchro ch'an:

—Chenkara ch'in Jacobo la ko kaín ti sin kíchóni nkehe kóna —ichro
Pedro ndá sákjuí ch'an ókjé.

18 Andá ti ó kóñao la imá kóxakohen ti sin soldado kixin noehña
sin nketí sátsíkji ch'in Pedro. 19 Landá k'uetoan ch'in Herodes kixin
sátsjikjeyá sin ch'an, kjánchó k'uitjahya sin. Landá xikaha ti sin soldado
kuamá sin tíha, la k'uetoan Herodes kixin kaín sin its'en sin. Landá
chr'éxin ch'in Herodes k'uaxrjexín Judea ndá sákjuí ch'an Cesarea la
ntiha kjuák'e ch'an.

Ik'uén ch'in Herodes

20 Ti rey Herodes la imá nínkakohen ti sin chjasin Tiro la ko Sidón.
Ndá kaín ti chojni chjasin la nkokoa kjuénkayáxin sin kixin sátsjitsjehe
sin ch'an. Ndá kjuanchia sin kixin tsjinkitsa ti ch'in Blasto, ti nkexro
ch'ehe ixra ch'in Herodes, kixin chrókóninkakuenhña ch'in Herodes ti
jehe sin la naxa chróchr'án ch'an ti nkehe sinie sin tixin ti chjasén ch'an.
21 Andá ti Rey Herodes k'uéyehe sin kixin tsonkotsé sin ijnko ñao. La
jehe ch'an k'uítsá ch'an ika imá náxrjón la ko kjuák'etjaxin ch'an ti silla
kuènté chojni tjetoan. Landá kjuankíxin nixjehe ch'an ti sin tsíkónkotsé.
22 Andá ti sin tsíkónkotsé la kjuankíxin k'óyako sin, ndáchro sin:

—¡Ti nkexro tjenixja la jehya chojni! Náhí, ijnko díos tíha —ichro sin.

23 Andá tuénxín ikui ijnko ángel kuènté Ìnchéni la kjuíncheníhi ti
ch'in Herodes kixin kjuích'éna asén ch'an Díos. Andá ch'in Herodes
ik'uén kixin kjónie kosinto ti nkaya tsee ch'an.

24 Andá itsjé chojni kuíhin itén Díos la nkuíxín nkákótsjé ti sin
tinkáchónki Ìnchéni.

25 Landá ch'in Bernabé la ko Saulo la kjuixihin sin ti ixra Jerusalén, la
ikjan sin Antioquía sákjuíko sin ch'in Juan mé kjaxin tikitexín sin Marcos.

Saulo la ko Bernabé sákjuikjako

13 [1] Ti ninko itjen Antioquía la tjejó iso sin nixja itén Díos la kjuakohe sin chojni. Ti sin a mé ch'in Bernabé, Simón, kjaxin it'in Negro, Lucio, tsíkjixin Cirene, Manaén, ijnko nkexro tsík'ánkíkoé ti rey Herodes ti nkexro k'uetoan Galilea, la ko Saulo. [2] La ijnko ñao ti ó kónkotsé sin chjéhe sin Díos kjuasáya la kjoniehña sin, la ti Nchakuén Díos ndáchro:

—Takítsekjanra ch'in Bernabé la ko Saulo kixin sich'e sin ti ixra kjuéyáxian.

[3] Ndá ti ó kjuixin nixjehe sin Díos la kjoniehña sin la k'uejótja itja sin ikja ti sin a, la nixja sin nkojnko sin ndá sákjuí sin.

Saulo la ko Bernabé tjako sin chjasin Chipre

[4] Andá Nchakuén Díos ichr'án ch'in Bernabé la ko Saulo ti chjasin Seleucia. Andá ntiha k'uit'ótjen sin ijnko ntabarco la sákjuí sin ijnko isla it'in Chipre. [5] Ti ó kjuíji sin ti puerto it'in Salamina, la kjuako sin ti itén Díos ti ninko judío. La kjaxin kjuiko sin ch'in Juan kixin tsjinkitsa ch'an. [6] La k'uáji sin nkuíxín Chipre la kjuíji sin chjasin Pafos. La ntiha xéta sin ijnko chojni judío nchexroan, mé it'in Barjesús. Jehe ch'an kjuích'iyehe ch'an itsjé chojni ndáchro ch'an kixin nixja ch'an itén Díos. [7] Nkochríxín kjuák'eko ch'an ti gobernador Sergio Paulo. Andá ti gobernador la imá jína kjuénkayáxin ch'an la k'uéyehe ch'an ti ch'in Bernabé la ko Saulo kixin tjinkaon ch'an tsihin ch'an itén Díos. [8] Andá ti nkexro nchexroan, tikitexín sin Elimas ti ngiva griego, mé k'uinkákohen ch'an ti sin tjako kixin tjinkakonhña ch'an kixin ti gobernador tsitekaon ch'an Ìnchéni. [9] Andá ch'in Saulo, kjaxin it'in ch'an Pablo, la chónta ch'an kjuachaxíen Nchakuén Díos la komá ch'an ti nkexro nchexroan [10] la ndáchro ch'an:

—Jaha ijnko chojni ch'ia, xjeen ti Jínahña, la ninkákohén kaín ti nkehe jína. ¿Nkekuènté tjíxronkáxián ti ntia ndoá kuènté Ìnchéni? [11] Ijie, la Ìnchéni sintakjasótia, la tsítoha ntakótán iso ñao la ts'ikonhña ti xrohi kuènté ñao —ichro ch'in Pablo.

Ndá tuénxín éxi k'uíxitie kóhen ch'in Elimas la í k'uíkonhña ch'an. La noehña ch'an nketí sátsji ch'an la itja tja ch'an tjeyá ch'an nkexro tsinkátséhe ch'an. [12] Ndá ti ó k'uíkon ti ch'in gobernador tíhi la kuitekaon ch'an Ìnchéni kixin kóxríhin ch'an ti nkehe kjuako sin kuènté Ìnchéni.

Pablo la ko Bernabé tjejó sin Antioquía nonte Pisidia

13 Ndá ch'in Pablo la ko ti sin k'uájiko ch'an sákjuixin sin Pafos. K'uíxehen
sin ijnko ntabarco la sákjuí sin chjasin Perge nonte Panfilia. La ntiha kuítohe
sin ndá ch'in Juan la ikjan ch'an Jerusalén. 14 Ndá ch'in Pablo la ko Bernabé
sákjuixin sin chjasin Perge la kjuíji sin Antioquía chjina Pisidia. Ndá ti ñao
tok'éhe sin la k'uíxehen sin ti ninko judío la k'uejótjaxin sin. 15 Ndá ti ó
kjuixin kjuínchekuáxin sin ti xroon kuènté ley la ko ti nkehe tsíkjin ti sin
k'uéchronka itén Díos ósé, ndá ti sin t'etoan kuènté ninko la ndáche ti sin a:
—Kíchóni, ti chontara nkehe tsihini kixin antsí tsochéheni la
chronkara, tsihini —ichro sin.
16 Ndá ch'in Pablo k'uínkatjen la kjuakoxin ch'an itja ch'an kixin
tsotání sin, la ndáchro ch'an:
—Tihínra jahara chojni israelita la ko jahara chojni jehya judío
nchexiteyéhéra Díos. 17 *Ti Díos tinkáchónki ti sin chjasin Israel i, mé
kjueyá ti sin tsík'axrjeníxini. La kjuajon ch'an kjuachaxin kixin tsotsjé sin
ti naxa k'uejó sin Egipto, éxi chojni tsíkjixin ókjé, ndá chr'éxin kjuínkitsa
Díos k'uaxrjexín sin ntiha. 18 *Díos kjuínkitsa ch'an sin ti cuarenta nánó
k'uejó sin nteje. 19 *La kjuínchek'itjáña ch'an yato nación kuék'ejó nonte
Canaán kixin k'uáyéhe ti sin k'uaxrjeníxini ti nonte a. 20 *La kaín sin
k'uejó sin ntiha ijnko cuatrocientos cincuenta nánó la kuék'etoan ti sin
juez hasta ikui Samuel, ijnko nkexro k'uéchronka itén Díos. 21 *Ndá ti
sin israelita kjuanchia ijnko rey ts'etoan. Ndá Díos kjueyá ch'in Saúl,
xjeen Cis, tsík'axrjeníxin ti tribu kuènté Benjamín, la k'uetoan ch'an
cuarenta nánó. 22 *Ndá chr'éxin Díos kuakitsjehe ch'in Saúl ti ixra la
ch'in David k'óna rey. La Díos ndáchro: "Ó k'uitjá ti ch'in David, xjeen
Isaí. Jehe ch'an mé ijnko chojni nchechàna kixin nchexiteyá ch'an kaín
ti nkehe tjínkaoan." 23 La ijnko ti nkexro k'uaxrjeníxin ti ch'in David mé
Jesús, ti nkexro ichr'án Díos kixin sinchekaá ti sin israelita éxi tsíndáchro
ch'an ósé. 24 *Ti naxa tihya ch'in Jesús, la ch'in Juan kjuakohe kaín ti
sin israelita kixin chróxraxinkaon sin Díos la chrókuikite sin. 25 *Ndá
ti ó chjina its'en ch'in Juan la ndáchro ch'an: "Janhan la jehya ti
nkexro tjénkayáxinra. Náhí. Chr'éxin itsi íjnko nkexro, la tósuàna
chrókjuásintankа kjónté ti correa tokaté ch'an kixin antsí t'etoan ch'an."
26 'Kíchóni jahara tsík'axrjeníxinra Abraham la ko kaínra chojni jehya
judío nchexiteyéhéra ti Díos chaxín, tihínra ti itan tsaáxinra. 27 Kaín ti
sin kuék'ejó Jerusalén la ko ti sin t'etoan tjejó ntiha la kjuátsoanhña sin

---

13:17 a: Ex. 1:7; **b:** Ex. 12:51. **13:18:** Nm. 14:34; Dt. 1:31. **13:19 a:** Dt. 7:1; **b:** Jos. 14:1. **13:20 a:** Jue. 2:16; **b:** 1Sam. 3:20. **13:21 a:** 1Sam. 8:5; **b:** 1Sam. 10:21. **13:22 a:** 1Sam. 13:14; **b:** 1Sam. 16:12; Sal. 89:20. **13:24:** Mr. 1:4; Lc. 3:3. **13:25 a:** Jn. 1:20; **b:** Mt. 3:11; Mr. 1:7; Lc. 3:16; Jn. 1:27.

ti ch'in Jesús la ko kienxínhña sin ti nkehe tsíkjin ti sin k'uéchronka itén
Díos ósé ti ó nchekuáxin sin nkojnko ti ña̱o to̱k'éhe chojni. La xi̱kaha ti ó
kjuínchekjasóte sin Ìnchéni Jesús la kjuínchexiteyá sin éxi nixja ti xroon
tsíkjin sin ósé. 28 *La kjónté k'uitjahya sin ninkehó ijie̱ kixin chrók'uenxín
Jesús la kjuanchehe sin ch'in Pilato kixin chrók'uen ch'an. 29 *Ndá xi̱kaha
xiteyá kaín ti nkehe tsíkjin sin ósé kuènté Jesús, ndá kjuinkaji̱nxi̱n sin ti
cuerpo ti ntacruz la kjua̱vá sin. 30 Kjánchó Díos kjuínchexechón ch'an ti
ch'in Jesús ínaá. 31 *Ndá chr'éxi̱n la ti sin nkáchréhe̱ ti ch'in Jesús ndesi
Galilea hasta Jerusalén la k'uíkon sin ch'an itsjé ña̱o. A̱ndá ijie la ti sin a
mé tjejónixja sin nkexrín kjuako Jesús, la tja̱ko̱he̱ sin kaín chojni.
32 *'A̱ndá jeheni tjakoni ti itan ni̱xin kuènté ti nkehe tsíchenka Díos ti
sin k'uaxrjeníxini, kixin tsochr'án ch'an ijnko nkexro tsaáxini. 33 Jeheni
k'uaxrjeníxini ti sin a, la Díos kjuínchexiteyá ch'an ti nkehe tsíndáchro
ch'an la kjuínchexechón ch'an ti ch'in Jesús éxi nixja ti xroon yaáxin
kuènté Salmo, ndáchro: "Jaha mé xja̱na la tja̱há kjuachón." 34 *Díos
la ó tsíchronka kixin sinchexechón ti ch'in Jesús kixin tso̱ka̱xrahña ti
cuerpoé ch'an. Mé xi̱kaha chronka ti xroon itén Díos, ndáchro: "Janhan
si̱ntaxiteyá ti nkehe chaxín ndátjan David la chaxín sintañaoan ti jaha."
35 *La xi̱kaha íjnko Salmo, ndáchro: "Jaha tsjájonhña kjuachaxin kixin
tso̱kaxra ti cuerpo kuènté ti nkexro tjóá kjuít'aha ixra̱." 36 Chaxín ch'in
David la kjuínchexiteyá ch'an éxi k'ue̱to̱an Díos, ndá chr'éxi̱n la ik'uén
ch'an la xravá ch'an éxi tsíxravá ti sin k'uaxrjeníxini la chr'enka ti
cuerpoé ch'an. 37 Kjánchó ti cuerpo kuènté ti nkexro kjuínchexechón Díos
la kókaxrahya. 38 Méxra̱ kíchóni, ticháxi̱n tso̱nohara kixin Ìnchéni Jesús
la jína tsjatsìin ti iji̱ára kixin k'uényakohe̱n ch'an ti jahara. 39 Kaín ti
nkexro tsitekaon Jesús la Díos sinchetjóá ti a̱sén sin, kixin ti ley k'ue̱to̱an
ch'in Moisés la kjuachahya kótjuáxin sin. 40 Kjánchó chrókóxakohanra
kixin chrókuànhñara ti nkehe tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé:

41 *Tsjehéra jahara, chojni titekakonhña la ko tjanoá ti nkehe jína.
Ijie la tsochrakonra la ko tsinkara
kixin janhan tsjáko̱xia̱n ijnko nkehe ijié,
la ti nkojín nkexro chróchronka la chrókuitekákonhñara.

42 A̱ndá ch'in Pablo la ko ti nkexro k'uájiko ch'an k'uaxrjexín sin ti
ni̱nko, la ti sin tjejó ntiha la kjuanchia sin kixin itsji sin íjnko ña̱o
to̱k'éhe chojni la tsochronka sin ti itan jína ínaá. 43 Ndá ti ó kjuixin xika
ti sin tsíkónkotsé ti ni̱nko, la itsjé ti sin judío, la ko ti sin jehya judío
kuinkáchónki sin éxi ti sin judío, kóxríhi̱n sin ti nkehe kjuako ch'in Pablo
la ko Bernabé la sákjuichréhe̱ sin. La k'ue̱to̱an Pablo kixin na̱xa̱ xi̱kahó

13:28: Mt. 27:22, 23; Mr. 15:13, 14; Lc. 23:21-23; Jn. 19:15. **13:29:** Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42. **13:31:** Hch. 1:3. **13:32:** Sal. 2:7. **13:34:** Is. 55:3. **13:35:** Sal. 16:10. **13:41:** Hab. 1:5.

chrókuitekaon sin Díos kixin Díos kjuakoxin kixin imá tjuehe ch'an ti jehe sin.
44 Ndá ti íjnko ñao tok'éhe sin la kónkotsé kaín ti sin tjejó ti chjasin ntiha kixin tjinkaon sin tsihin sin itén Díos. 45 Andá ti ó k'uíkon ti sin judío kixin itsjé chojni tsíkónkotsé, la imá kóchjinoxíhin sin, la kjuankíxin k'uándaxíhin sin ti ch'in Pablo la kuítekakonhña sin. 46 Kjánchó ch'in Pablo la ko Bernabé la chrákonhña sin nixja sin la ndáchro sin:
—Jahara chojni judío, ticháxin saora chrókuihínra ti itén Díos, kjánchó kotjinkákonhñara ti nkehe jína tjajon kjuachón nkochríxín. Méxra ijie la tsítohára la sátsjini tsjakoheni ti sin jehya judío 47 *Xikaha k'uetoan Ìnchéni, ndáchro:

Janhan ichr'anra éxi xrohi ts'inkaséñexín kaín nación
kixin sátsjikoára ti itan tsjajon kjuachón tsaáxin chojni
hasta ti kjuéjexin chjasintajni.

48 Ndá ti ó kuíhin ti sin jehya judío tíha, la imá kóchéhe sin la chjéhe sin Díos kjuasáya la ndáchro sin kixin ti itan kuènté Ìnchéni la imá jína.
La kuitekaon kaín sin tsíkixién tsochónta ti kjuachón nkochríxín. 49 Ndá xikaha xrankíxin kuíhin sin ti itén Ìnchéni nkuíxín ti chjasin ntiha. 50 Kjánchó ti sin judío la nixjehe sin iso ti chojnichjin tjetoan la ko ti chojnindoa t'etoan ti chjasin ntiha, la kjuínchekónínkaon sin la xikaha kjuankíxin kónínkakohen sin ti ch'in Pablo la ko Bernabé la k'uetoan sin kixin ts'axrjexín sin ti chjasin ntiha. 51 *Andá jehe sin la kuakitsje sin tokaté sin kótsjénka sin tsoxèjin ti inche chónta mé xikaha kjuakoxin sin kixin nduáhya kjuénkayáxin ti sin ntiha, landá sákjuí sin chjasin Iconio. 52 La ti sin tinkáchónki Ìnchéni la imá kóchéhe sin la ko antsí k'uáyéhe sin ti kjuachaxin kuènté Nchakuén Díos.

Ch'in Pablo la ko Bernabé sákjuí sin chjasin Iconio

14 1 Andá ch'in Pablo la ko Bernabé kjuíji sin ti chjasin Iconio. La k'uíxehen sin ninkué ti sin judío la jína kjuako sin la itsjé ti sin judío la ko ti sin jehya judío la kuitekaon sin. 2 Kjánchó iso ti sin judío kuítekakonhña sin la kjuankíxin kjuínchekónínkaon sin ti chojni jehya judío kixin tsonínkakohen sin ti sin tjako. 3 Kjánchó Pablo la ko Bernabé la kuítohe sin ntiha itsjé ñao, la antsí kuinkáchónki sin Díos la chrákonhña sin nixja sin nkexrín tjuehe Díos kaín chojni. La Ìnchéni kjuajon kjuachaxin kixin tsjasin sin itsjé kjuaxroan, mé xikaha kjuakoxin ch'an kixin chaxín ndoá ti itan nixja sin. 4 Andá ti sin ntiha la nkokónhña kjuénkayáxin sin. Iso sin la kuitekakohen sin ti sin judío andá íso sin la

13:47: Is. 42:6; 49:6. **13:51:** Mt. 10:14; Mr. 6:11; Lc. 9:5; 10:11.

kuitekakohen sin ti sin tsíkjeyá Ìnchéni. 5 Andá ti sin judío la ko ti sin
jehya judío la kjuénkayáxiko sin ti sin t'etoan kixin tsonínkakohen sin ti
sin tsíkjeyá Ìnchéni la ko tsjatexin sin ixro. 6 Kjánchó ch'in Pablo la ko
Bernabé kuíhin sin nkehe kjuénkayáxin ti sin a, la sákjuí sin nó chjasin
Listra la ko Derbe nonte Licaonia la ko ti íso chjasin tjejó chjinaxón
ntiha 7 la kjuako sin ti itan jína kuènté Ìnchéni.

Kjuatexín sin ixro ch'in Pablo chjasin Listra

8 Ti chjasin Listra mé kjuák'e ijnko nkexro tsíkokjíexín xrokjuahya
itji, la tjetjaxinkoa ch'an, 9 tihin ch'an ti nkehe tjako ch'in Pablo. Ndá
ch'in Pablo komá ch'an ti nkexro a la kónohe ch'an kixin ti nkexro a,
la chaxín kuitekaon ch'an kixin tsitohe jína. 10 Ndá ch'in Pablo itsen
ndáche ch'an ti nkexro a:

—T'ínkatjen, tjak'exián toté.

Ndá tuénxín k'uínkatjen ti nkexro a, kjuák'exín ch'an toté ch'an la
chrika ch'an la ikjuí ch'an. 11 Ndá kaín ti chojni tjejó ti chjasin ntiha la
k'uíkon sin nkehe kjuích'e ch'in Pablo, ndá kaín sin kjoxin sin ngivee sin
Licaonia la ndáchro sin:

—Tíhi la díos tsík'óna chojni, tsíkixin nkajní tjejókoni —ichro sin.

12 La jehe sin kjuínchek'in sin Bernabé ti díos Júpiter, andá Pablo
mé ti díos Mercurio kixin imá nixja ch'an. 13 Andá ti nchat'á kuènté ti
ninko tinkáchónki sin díos Júpiter itjen ikon chjasin, mé kjuikao ch'an
koxinta teyá itsjo, kixin jehe ch'an la ko kaín ti chojni chréhe tíha la
tjinkaon sin tsjikosáyehe sin ti sin tjako la ko chrók'óñá sin ti koxinta
chrók'uáyéhe ti sin a. 14 Andá ti ó kónohe ch'in Pablo la ko Bernabé
kixin xikaha tjenkayáxin sin la kótséchje sin iké sin la sákjuikiakjan sin
ti chojni siín ntiha la k'óyako sin ndáchro sin:

15 *—¿Nkekuènté kixin xikaha tjejoch'era? Jeheni la chojni éxi ti
jahara. Ti ixra kuixini la kixin tsochronkani ti itén Díos, kixin tsitohéra
kaín ti nkehe sínkíhya la tsokjanra tsinkachónkira ti Díos tjechón, ti
nkexro kjuích'éna nkajní la ko chjasintajni, ndañao la ko kaín ti nkehe
siín. 16 Ósé la Díos kuítohe kixin kaín chojni la ts'aji sin ti ntia tóxríhin
sin. 17 Kjánchó kuítoehya ch'an ti jehe sin la kjuakoxin ch'an kixin imá
t'etoan ch'an la tjinkitsa ch'an kaín chojni, tjajon ch'an kjuachaxin kixin
t'aniá ichrin ndá t'enkani la jína t'óneheni, la ko tjajon ch'an kjuachaxin
kixin nkochríxín ts'ixin nkehe sinieni, la xikaha nchechéhe ch'an ti
jeheni —ichro ch'in Pablo.

14:15: Ex. 20:11; Sal. 146:6.

18 La kjónté xi̱kaha ichro ti sin tjako, la na̱xa̱ tjinkaon ti chojni
Iconio chrókjuikosáyehe sin Pablo la ko Bernabé, chrók'óñá sin koxinta
chrókjo̱ke̱he̱ sin ti jehe sin.
19 Ndá ikui iso sin judío kjui̱xi̱n sin Antioquía la ko Iconio la
kjuínchekónínkaon sin ti sin chjasin, ndá kaín ti chojni tjejó ntiha la
kónínkaon sin la kjuatexín sin ixro̱ ch'in Pablo. La kjuénka̱yáxin sin
kixin ó tsík'en ch'an, la kuinkánkákjen sin sákjuíko sin ikon chjasin la
ik'ue sin ch'an. 20 Kjánchó ti sin tinkáchónki Ìnchéni la kua̱ntátjen sin ti
itjen ch'in Pablo ndá k'uàya ch'an la xíkjan ch'an ti chjasin ínaá. Ndá ti
ña̱o chr'éxi̱n la sákjuíko ch'an ch'in Bernabé nó chjasin Derbe.
21 Ndá ti ó kjuixin kjuako sin ti itan jína la ko kjuacha sin itsjé chojni
kuinkáchónki Ìnchéni ti chjasin Derbe, ndá ikjan sin ti chjasin Listra,
Iconio la ko Antioquía. 22 Nkuíxín ti chjasin k'uatsínka sin la nixje̱he̱ sin
ti sin tinkáchónki Ìnchéni kixin kaín a̱sén sin chrókuitekaon sin Díos, la
ko kja̱xin ndáchro sin: “Ti tjinkaoni ts'ixeheni ti itjen Díos la ticháxi̱n
tsjasóteni”, ichro sin. 23 La kja̱xin kjueyá sin chojni nkojnko ni̱nko
kixin ts'e̱tue̱hen sin ti sin tinkáchónki Jesús kixin jína ts'ejó sin. Ndá
nixje̱he̱ sin Díos ti na̱xa̱ kjoniehña sin, la kjuanchehe sin Ìnchéni kixin
ts'ayakohen ch'an ti sin tinkáchónki Ìnchéni.

Pablo la ko Bernabé ikjan sin Antioquía

24 Ndá k'uatsínka sin chjasin Pisidia la kjuíji sin nonte Panfilia. 25 Ndá
ti ó kjuixin kjuako sin ti itan kuènté Ìnchéni ti chjasin Perge, ndá sákjuí
sin chjasin Atalía. 26 A̱ndá ntiha k'ui̱t'ótjen sin ijnko ntabarco ndá sákjuí
sin Antioquía, ti tjejó ti sin kjuanchia kixin Díos tsjinki̱tsa ti jehe sin
kixin jína sich'e sin ti ixra̱ la tso̱kohya nkehe chrók'uinkakohe̱n. La ó
kjuixin xiteyá tíha. 27 Ndá ti ó kjuíji sin ntiha la kónkotséko sin kaín ti
sin tinkáchónki ch'in Jesús la chrónka ch'in Pablo nkexrín kjuínki̱tsa
Díos ti jehe sin la ko nkexrín kjuajon Díos kjuachaxin kixin tsja̱ko̱he̱ sin
ti chojni jehya judío kixin kja̱xin sin tsitekaon sin Ìnchéni. 28 Ndá xi̱kaha
ch'in Pablo la ko Bernabé ntahó k'uéjóko sin ti sin tinkáchónki Ìnchéni
itsjé ña̱o.

Ti kónkotsé sin Jerusalén

15 1 *A̱ndá iso chojni tsíki̱xi̱n Judea la kjuíji sin Antioquía. La
kjuankíxin kjua̱ko̱he̱ sin ti sin kíchóni, ndáchro sin kixin
xrokjuahya tsaá ti sin chóntahya ti xro̱ye tsík'e̱to̱an Moisés. 2 Ndá

15:1: Lv. 12:3.

ch'in Pablo la ko Bernabé la nkokoahya kjuénkayáxiko sin ti sin a, la kónínkakohen kícho sin. Ndá kjuénkayáxin sin kixin ch'in Pablo la ko Bernabé la ko íso chojni sátsji sin Jerusalén kixin tsjanchankíhi sin ti sin apóstol la ko ti sin t'etoan kuènté ninko kixin á ticháxin tsochónta chojni ti xroye o náhí.

3 Ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó Antioquía mé ichr'án sin ti sin a sákjuí sin la k'uatsínka sin Fenicia la ko Samaria la ntiha chrónka sin kixin ti sin jehya judío la kjuixitoxin ti nkehe tjenkayáxin sin la chréhe sin Díos. Ndá kaín ti sin kíchóni la imá kóchéhe sin ti kuíhin sin tíha.

4 Ndá ti ó kjuíji sin Jerusalén la ti sin tinkáchónki Ìnchéni la ko ti sin apóstol la ko ti sin t'etoan kuènté ninko la nkojína kjuajon sin kjuachaxin k'uejó sin ntiha. La chrónka sin kixin imá kjuínkitsa Díos kixin jína kjuích'e sin ti ixra kuènté ch'an. 5 Kjánchó iso ti sin fariseo ó titekaon Ìnchéni mé k'uínkatjen sin la ndáchro sin:

—Ticháxin itsa xroye ti sin jehya judío titekaon Ìnchéni la ko ts'ítuehen sin kixin sinchexiteyá sin kaín ti ley tsík'etoan Moisés.

6 Ndá ti sin apóstol la ko kaín ti sin t'etoan kuènté ninko mé kónkotsé sin kjuénkayáxin nkexrín tsoyóxin tíha. 7 *Andá ó isé tjenkayáxin sin la ch'in Pedro k'uínkatjen ndáchro:

—Kíchóni, jahara ó nohara kixin Díos kjueyá ti janhan kixin tsjákoha ti sin jehya judío ti itan jína kuènté Cristo kixin kjaxin sin tsitekaon sin. 8 *Díos mé chóxin asén nkojnko chojni la kjuakoxin ch'an kixin tjuehe ch'an ti sin jehya judío kixin kjaxin sin k'uáyéhe sin ti Nchakuén Díos éxi k'uáyéheni jeheni. 9 Díos la nkokón t'ikon ch'an kaín chojni la jehe ch'an kjuínchetjóá ch'an asén sin ti ó kuitekaon sin Ìnchéni. 10 Andá, ¿nkekuènté nchexiteyáhyara ti nkehe tjinkaon Díos, ndá tétuehénra ti chojni i kixin sinchexiteyá sin kaín ti nkehe imá ixra? Ti nkehe tjachahyani nchexiteyáni la ko ni ti sin k'uaxrjeníxini kjuachahya sin kjuínchexiteyá sin. 11 Kjánchó noheni kixin Ìnchéni Jesús la imá tjuehe ch'an ti jeheni, landá xikaha kuaáxini la ko kjaxin xikaha kuaáxin ti sin kuitekaon ti jehe ch'an —ichro ch'in Pedro.

12 Ndá kaín ti sin kónkotsé la táníkoá sin kuíhin sin ti nkehe chrónka ch'in Pablo la ko Bernabé kixin Díos kjuínkitsa ti jehe sin la kjuasin sin itsjé kjuaxroan k'uáyéhe ti sin jehya judío. 13 Ndá ti ó kjuixin nixja sin la ch'in Jacobo, ndáchro:

—Kíchóni, tihínra ti nkehe tsoxrjanka. 14 Ch'in Pedro chrónka nkexrín kjuakoxin Díos kixin tjuehe ti chojni jehya judío la nkexrín kjueyá Díos iso ti sin a, kixin tsinkáchónki sin ch'an. 15 La xikaha chrónka ti xroon tsíkjin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé:

15:7: Hch. 10:1-43. **15:8:** Hch. 10:44; 2:4.

16 *Janhan tsokjan chr'éxin
la sit'ána nixin ti nchia tsík'oya kuènté David
la janhan tsjínkitsa tsokjan sin ínaá.
17 Ndá xikaha kaín chojni tsjeyá sin Ìnchéni,
la kaín ti íso nación, ti sin k'ueyaha kixin tsitekaon sin ti janhan.
18 Mé xikaha ichro Ìnchéni ósé.
19 'Méxra ndáxrjan kixin ti sin jehya judío la tsicháxinhña
sinchexiteyá sin ti nkehe tsík'etoan Moisés kixin ó kuítohe sin ti nkehe
k'uékinkáchónki sin la kjueyá sin Díos. 20 *La jehó tsochr'énheni sin
ijnko xroon ts'etoani kixin siniehña sin ti into tsíchroxihi chojni ti
nkehe tsíkjanoña, chróchóntahya sin chojnichjin jehya ichjién sin la ko
chrókjoniehña sin ntoe ti iko tsíchríjinhña ikja la ko chrókjoniehña sin ti
ijnié va. 21 Kixin ndesi ósé la nkojnko chjasin chónta sin nkojnko nkexro
chrónkaxín ti ley tsík'etoan Moisés la ko nchekuáxin sin tíhi nkaxehen
ninko nkojnko ti ñao tok'éhe chojni —ichro ch'in Jacobo.
22 Ndá kaín ti sin tsíkjeyá Ìnchéni la ko ti sin t'etoan kuènté ninko la
ko kaín ti íso sin tinkáchónki Ìnchéni mé kjuénkayáxin sin kixin tsochr'án
sin iso chojni Antioquía, la kjueyá sin ch'in Judas, tikitexín Barsabás, la
ko Silas, ti sin t'etoan ti ninko ntiha, kixin sátsjiko sin ch'in Pablo la ko
Bernabé. 23 Ndá ichr'án sin ijnko xroon sákjuíko ti sin a, ndáchro:
"Jeheni chojni tsíkjeyá Ìnchéni la ko ti sin t'etoan kuènté
ninko ntihi nixjahára, kíchóni jehya judío, tjejora Antioquía,
Siria la ko Cilicia. 24 Kuíhini kixin iso chojni tsíkji ntihi la
kjuínchexakohen ti jahara, ndáchro sin kixin ticháxin itsara
ti xroye tsík'etoan Moisés, kjánchó jehe sin la chóntahya sin
kjuachaxin ts'etoan sin tíha. 25 La nkokoa kjuénkayáxini la
kjueyáni iso chojni tjejó ntihi kixin tsjijitsjehe sin ti jahara,
tsjijiko sin ti sin kíchóni Bernabé la ko Pablo. 26 Ti sin i la
chrákonhña sin kjónté chrók'uenxín sin kixin tinkáchónki
sin Ìnchéni Jesucristo. 27 Mé xikaha ichr'áni ch'in Judas la
ko Silas tsjiji sin kixin jehe sin tsochronkaxín sin kaín tíha.
28 Ti Nchakuén Díos mé kjuínkitsa kjuénkayáxini kixin
jehya chrók'uetoani kixin sinchexiteyára nkehe imá ixra.
Náhí. Jehó tíhi: 29 Chrókjontehyara ti iko tsíchroxihi sin ti
nkehe tsíkjanoña, chrókjontehyara ijnié iko, la ko ntoe ti iko
tsíchríjinhña ikja la ko chróchontahyara ókjé chojnichjin.
Ti sinchexiteyára kaín tíhi la jína ts'ejora. Táhó, nkojína
t'ejora."

15:16: Am. 9:11, 12. **15:20 a:** Ex. 34:15-17; **b:** Lv. 18:6-23; **c:** Lv. 17:10-16.

30 Ndá ti ó nixjehe kícho sin la sákjuí sin Antioquía. Ndá ti ó kjuíji
sin la kónkotsé ti sin ninko ntiha la kjuajon sin ti xroon. 31 Ndá ti ó
kjuínchekuáxin sin la imá kóchéhe sin. 32 Ndá ch'in Judas la ko Silas la
kjaxin sin chrónkaxín sin ti itén Díos la kjuako sin jína la imá kóchéhe ti
sin kíchóni tjejó ntiha. 33 Ndá ntiha k'uejó sin iso ñao, ndá ti ó tsokjan sin
ti tjejó ti sin ichr'án ti jehe sin, la kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni la nkojína
nixjehe sin, 34 kjánchó ch'in Silas la kjuénkayáxin ch'an kixin ntahó
tsitohe ch'an. 35 Kjaxin ch'in Pablo la ko Bernabé la kuítohe sin ntiha.
Jehe sin la ko íso chojni mé kjuako sin la ko chrónkaxín sin ti itén Díos.

Ch'in Pablo kjuankíxin ti yaáxin viaje

36 Andá iso ñao chr'éxin la ch'in Pablo nixjehe ch'in Bernabé, ndáchro:
—Sátsjitsjeheni ti sin kíchóni kaín ti chjasin kjuakoni ti itén Ìnchéni
ósé kixin tsonoheni nkexrín tjejó sin.
37 Ndá ch'in Bernabé tjinkaon ch'an kixin sáchrókjuiko sin ti ch'in
Juan Marcos. 38 *Kjánchó ch'in Pablo la kóxríenhña tíha, kixin ch'in
Juan Marcos tsíkítohe ch'an sin Panfilia la kjuínkitsahya ch'an ti ixra.
39 Méxra nkokoahya kjuénkayáxin sin, la xikayehe sin. Ch'in Bernabé la
sákjuíko ch'in Juan Marcos la k'uíxehen sin ijnko ntabarco sákjuí sin nó
Chipre. 40 Ndá ch'in Pablo tjinkaon sátsjiko ch'an ch'in Silas, la ti sin
kíchóni ntiha kjuanchehe sin Díos kixin jína ts'ayakohen ch'an ti sin a,
landá sákjuí sin. 41 Ndá k'uatsínka sin Siria la ko Cilicia la kóchéhe asén
ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ti ninko ntiha.

Ch'in Timoteo sákjuiko Pablo la ko Silas

16 1 Ndá kjuíji ch'in Pablo chjasin Derbe la ko Listra. La ntiha k'uitja
ch'an ijnko nkexro tinkáchónki Jesús it'in Timoteo. Jehe ch'an mé
xjeen ijnko tjan judía tinkáchónki Ìnchéni, la it'é ch'an mé griego. 2 Kaín
ti sin tjejó ti chjasin Listra la ko Iconio mé chrónka sin kixin Timoteo mé
ijnko chojni jína. 3 Ndá ch'in Pablo mé tjinkaon sáchrókjuiko ti ch'in
Timoteo. Ndá senó k'uetoan ch'an kixin itsa Timoteo ti xroye kixin
tsonínkakonhña kaín ti sin judío ti chjasin sátsji sin kixin nohe sin kixin
it'é Timoteo la griego. 4 Ndá sákjuí sin la kaín ti chjasin k'uatsínka sin la
chrónka sin ti nkehe tsík'etoan ti sin apóstol la ko ti sin t'etoan kuènté
ti ninko Jerusalén. 5 Ndá xikaha ti chojni tinkáchónki Ìnchéni la antsí
kuitekaon sin la ko nkojnko ñao tinkákótsjé sin.

15:38: Hch. 13:13.

K'uíkon Pablo ijnko chojni Macedonia

6 Ạndá Nchạkuén Díos kjuajonhña kjuachaxin kixin tsjako sin itén
Díos nó Asia, la k'uatsínka sin nó Frigia la ko Galacia. 7 Ạndá ti ó kjuíji
sin Misia la kjuénkạyáxin sin sáchrokjui sin nó Bitinia, kjánchó Nchạkuén
Ìnchéni Jesús la kjuajonhña kjuachaxin. 8 Méxrạ ikjín k'uatsínka sin ti
itjen Misia la kjuíji sin Troas chrínta ndạñao. 9 Ndá ti tie a la nchạkuén
Díos k'uíkonxín ch'in Pablo ijnko chojni Macedonia tjexín tọté chrónòa:
"T'atsínka chjasin Macedonia tsjinkịtsani", ichro. 10 Ạndá ti ó k'uíkon
ch'in Pablo tíha, la tuénxín kóyaxíhini la sákjuini Macedonia kixin
noheni kixin Díos tjinkaon kixin ntiha tsjakoni ti itan jína tsaáxin chojni.
[Janhan Lucas k'uájikotóxịni ti sin kíchóni nkuíxín ti sákjuí sin.]

Ch'in Pablo la ko Silas k'uejó sin Filipos

11 Ndá k'uaxrjexíni chjasin Troas la k'uit'ótjeni ijnko ntabarco la
sákjuini ijnko nonte intsí itjen nkọsiñe ndạñao it'in Samotracia. Ndá
ti ñạo chr'éxịn kjuíjini chjasin Neápolis. 12 Ndá ti ó ntiha la sákjuini
chjasin Filipos, ti chjasin t'ẹtọan ti sin romano, la ti chjasin imá tjetoan
kuènté Macedonia, la ntiha k'uéjoni iso ñạo. 13 Ndá ti ñạo tọk'éhe
chojni la k'uaxrjexíni Filipos la sákjuini ijnko chrínta ndạrío kixin
ntiha tsíkuéhen sin tsọnkotsé sin nixjẹhẹ sin Díos, la k'uejótjạxịni la
kjuạkọhẹni iso chojnichjin tsíkónkotsé ntiha. 14 La ijnko ti tjachjin mé
it'in Lidia, tsíkjịxịn Tiatira, la nchekji tjan ika kjátse tié náxrjón. La jehe
tjan xráxinkaon tjan Díos la jína tjetihin tjan, la Ìnchéni kjuakitjẹhe ti
ạsén tjan la kuitekaon tjan ti nkehe kjuako ch'in Pablo. 15 Ndá jehe tjan
la ko kaín ti sin tjejó ndọe tjan mé kuikite sin, ndá chr'éxịn la chrónoéhẹ
sin ti ch'in Pablo ndáchro sin:

—Ti t'íkuan kixin chaxín tinkáchónkini Ìnchéni la jína chrókuitọha
ndọeni.

Ndá xịkaha kuítọheni ntiha.

16 Ndá ijnko ñạo ti ó sákjuini ti nchia tsonixjẹxíni Díos, la xétani ijnko
tjarisoá ch'exín xrạ, chónta nchạkuén jínahña la tíha tónoexín tjan, la
itsjé chichaon tjacha ti ìnché tjan kixin xịkaha xritónohe tjan. 17 Ti
tjarisoá a la kjuankíxin chréhẹ tjan ch'in Pablo la ko jeheni, la itsen
ndáchro tjan:

—Ti sin i mé ch'ehe sin ixrạ Díos itjen nkaya nkạjní la tjako sin ijnko
ntịa jína tsaáxin chojni.

18 La xịkahó ichro tjan t'óyako tjan chréhẹ tjan itsjé ñạo. Ndá kóchịhịn
ch'in Pablo la nkátjíá ch'an nixjẹhẹ ch'an ti nchạkuén jínahña, ndáchro
ch'an:

—Kjuachaxíen ihni̱é Jesucristo, tétua̱hán ts'axrjéxian ti tjan i.
Ndá tuénxín k'uaxrje ncha̱kuén ti jínahña la kuíto̱he ti jehe tjan.
19 Landá ti ó k'uíkon ti ìnché tjan kixin í tsjachahya sin chichaon
kuènté ti ixra̱ ich'e tjan tónohe tjan, la kónínkaon sin la itsé sin ch'in
Pablo la ko Silas la sákjuíko sin ti nda̱sin ijié tjejó ti sin t'e̱to̱an kuènté
chjasin. 20 Ndá ti ó kjuíji sin ti tjejó ti sin juez la ndáchro sin:
—Ti sin judío i mé imá tjixrónkáxin sin ti chjaséni ntihi 21 la tjako
sin ijnko nkehe tsíkuénhñani la ko tóxrìe̱nhñani kixin jeheni la chojni
romano.
22 A̱ndá kaín ti sin tjejó ntiha kónínkakohen sin ti sin chronka itén
Díos. Ndá ti juez k'ue̱to̱an kixin ts'axrjehe sin ika la ts'ekoxín sin ntasé.
23 Ndá ti ó kjuixin k'uekon sin, ndá k'uíxehen sin ndo̱echjiso la ti sin
juez k'ue̱tue̱hen ti nkexro t'ayakohen ntiha kixin jína chrók'uayakohen
sin ti sin a. 24 La ti ó kuíhin ti nkexro t'ayakohen ndo̱echjiso kixin xi̱kaha
k'uítoan, la chr'áxehen ch'an ti sin a hasta ijnko cuarto itjen chríkán
kixin ts'axrjehya sin la ko k'ue̱te̱xin ch'an to̱té sin ti inta tjejóxrja.
25 A̱ndá ti ó k'axrotjen la ch'in Pablo la ko Silas nixje̱he̱ sin Díos la ko
itsje sin himno. La ti íso sin tjejóchjina la tjejótihin sin, 26 ndá xrína̱hña
imá k'uínki nonte la kjuínchek'inki kuenté ti xránkíxixín ndo̱echjiso, la
tuénxín xitje̱he̱ kaín puerta la ko k'uánótjen ti cadena síchróntetoxín
kaín ti sin tjejóchjina. 27 Ndá ti nkexro t'ayakohen ti ndo̱echjiso mé
k'uàya ch'an la ti ó k'uíkon ch'an kixin tsíxitje̱he̱ ti ndója ndo̱echjiso, la
kuakitsje ch'an ti espada kuènté ch'an la chrók'óñá ch'an a̱sén ch'an
kixin kjuénka̱yáxin ch'an kixin ó tsíkinká kaín ti sin síchjina. 28 A̱ndá
ch'in Pablo k'uéya, ndáchro:
—Náhí, ch'ehya xi̱kaha; kaíni tjejóni ntihi —ichro ch'an.
29 Ndá ti nkexro t'ayakohen ndo̱echjiso la kjuanchia xrohi
ts'inkaséñaxín, la kuinká ch'an k'uíxehen ch'an ti ndo̱echjiso la síxrànka̱
ch'an chrakon ch'an, kjuák'exín ch'an toch'in ch'an to̱té ch'in Pablo la ko
Silas. 30 Ndá tuénxín kuakitsjexín ch'an sin ntiha la kjuanchankí ch'an:
—¿Xá nkehe chrókjui̱t'a ndá chróchonta ti kjuachón?
31 Ndá kjuáte̱he sin ndáchro sin:
—Titekaoan Ìnchéni Jesucristo la tsaá jaha la ko kaín ti sin tjejó ndo̱a.
32 Ndá kjua̱ko̱he̱ sin ti nkexro a la ko kaín ti sin tjejó ndo̱e ch'an ti
itan kuènté Ìnchéni. 33 La kjónté na̱xa̱ sítie la ti nkexro t'ayakohen
ndo̱echjiso la kjuínchek'íjmá ti tsíchrít'o̱, la tuénxín jehe ch'an la ko
kaín ti sin tjejó ndo̱e ch'an mé kuikite sin. 34 Ndá sákjuíko ch'an sin
ndo̱e ch'an la kjuajon ch'an nkehe kjónie sin, la imá chéhe̱ ch'an la ko
kaín ti sin ndo̱e ch'an kixin kuitekaon sin Díos.
35 Ndá ti nchítjen la ti juez k'ue̱tue̱hen ti sin policía sátsjitsjehe sin ti
nkexro t'ayakohen ndo̱echjiso la tsochenka sin kixin chrókjuajon ch'an

kjuachaxin ts'axrje ch'in Pablo la ko Silas. 36 Ndá ti nkexro t'ayakohen
ndo̱echjiso la chénka ch'an ti ch'in Pablo ti nkehe chrónka sin, la
ndáchro ch'an:
—Ti sin juez mé k'ue̱to̱an sin kixin tsjánjua kjuachaxin sátsjira. Méxra̱
kjuaxróxin sátjira —ichro ch'an.
37 Kjánchó ch'in Pablo ndáche ti sin policía:
—Jeheni, chojni romanoni, mé kjuate sin ti jeheni nkayakon nchónhña
chojni, la kjuanchankíhya sin nkehe ijie̱ chóntani, la chr'áxehen sin ti
jeheni ndo̱echjiso. A̱ndá ijie la, ¿á imó tsakitsje sin ti jeheni ní? Náhí. Itsi
sin ntihi la jehe sin tsakitsje sin ti jeheni —ichro ch'in Pablo.
38 Ndá ti sin policía mé sákjuichenka sin ti sin juez nkehe ichro ti
sin tjejóchjina. Ndá imá chrákon sin ti ó kuíhin sin kixin ti sin a mé
chojni romano. 39 Ndá ikjuí ti sin juez la chrónoéhe̱ sin ch'in Pablo la ko
Silas kixin tso̱nínkakonhña sin kixin xi̱kaha kóhen, ndá kuakitsjexín sin
ntiha la chrónòa sin kixin ts'axrjexín sin ti chjasin. 40 Ndá ti ó k'uaxrjexín
ndo̱echjiso ti ch'in Pablo la ko Silas la sákjuí sin ndo̱e ti tjan Lidia. Ndá
jína nixje̱he̱ sin ti sin a la imá kóchéhe̱ sin, ndá chr'éxi̱n sákjuixin sin ntiha.

Kónínkaon ti chojni Tesalónica

17 1 Ndá ch'in Pablo la ko Silas sákjuí sin, la k'uatsínka sin Anfípolis
la ko Apolonia ndá kjuíji sin Tesalónica, la ntiha itjen ijnko
ni̱nkué ti sin judío. 2 Ndá ch'in Pablo sákjuí ch'an ti ni̱nko a éxi kuéhen
ch'an, la chjina iní semana ti ña̱o to̱k'éhe sin la chrónkaxín ch'an itén
Díos. 3 Kjuako ch'an kixin ti xroon itén Díos la chronka kixin Cristo mé
ticháxi̱n tsjasóte la its'én ndá chr'éxi̱n tsoxechón. La ndáchro ch'an:
—Ti Jesús xrja̱nkaxián ijie tihínra, mé tíha ti Cristo.
4 Ndá iso ti sin judío la kuitekaon sin la chréhe̱ sin ch'in Pablo la ko
Silas. La kja̱xin kuitekaon itsjé ti sin griego xráxinkaon Díos la ko itsjé ti
chojnichjin tjetoan ntiha. 5 A̱ndá iso ti sin judío titekakonhña Ìnchéni
mé kóchjio sin la kjueyá sin iso ti chojni ich'e nkehe jínahña ixri nti̱a.
Ndá kaín sin k'uíxité sin la kjuínchekónínkaon sin ti sin chjasén sin. La
k'uíxehen sin ndo̱e Jasón kixin tsjeyá sin ti ch'in Pablo la ko Silas kixin
tjinkaon sin sátsjiko sin ti tjejó ti sin t'e̱to̱an. 6 Kjánchó k'uitjahya sin ti
sin a, la itsé sin ti ch'in Jasón la ko íso ti sin tinkáchónki Ìnchéni la
kuinkánkákjen sin, sákjuíko sin ti tjejó ti sin t'e̱to̱an ti chjasin ntiha, la
ndáchro sin:
—Ti sin i mé xritjixrónkáxin sin kuenté chjasintajni. La ó ikui sin
chjaséni 7 la ti ch'in Jasón i, mé kjuajon kjuachaxin kuíto̱he sin ndo̱e
ch'an. Kaín sin la titekakonhña sin ti ley kuènté ti ch'in romano t'e̱to̱an
la ndáchro sin kixin itjen íjnko nkexro a̱ntsí t'e̱to̱an, it'in Jesús.

[8] Ndá ti ó kuíhin kaín ti chojni tsíkónkotsé la ko ti sin t'ẹtọan, la
kónínkaon sin. [9] Kjánchó ch'in Jasón la ko ti sin tjejóko ch'an la kjuẹnkạ
sin, ndá jína sákjuí sin.

Pablo la ko Silas sákjuí sin chjasin Berea

[10] Ndá ti tie a, la ti sin kíchóni k'uẹtuẹhen sin ti ch'in Pablo la ko
Silas kixin sátsji sin Berea. Ndá ti ó kjuíji sin ntiha la k'uíxehen sin
nịnkué ti sin judío. [11] Ti sin judío tjejó ntiha la ạntsí jína ạsén sin ke
ti sin tjejó Tesalónica, kixin ạntsí kóxríhịn sin tsihin sin itén Díos la
nkojnko ñạo kjuínchekuáxin sin ti xroon itén Díos kixin tsọnohe sin á
chaxín ndoá tjako ti sin a. [12] Ndá xịkaha itsjé sin kuitekaon sin la ko
kjạxin itsjé ti chojnichjin griego tjetoan la ko kjạxin ti chojnindoa la
kuitekaon sin. [13] Ạndá ti sin judío tjejó Tesalónica mé kónohe sin kixin
ch'in Pablo tjetjako ch'an itén Díos chjasin Berea. Ndá sákjuí sin ntiha la
kjuínchekónínkaon sin ti sin tjejó ntiha. [14] Ndá ti sin kíchóni tinkáchónki
Ìnchéni la k'uẹtuẹhen sin ch'in Pablo sákjuí chrínta ndạñao. Ạndá ch'in
Silas la ko Timoteo nạxạ kuítọhe sin Berea. [15] Ạndá ti sin k'uájiko ch'in
Pablo la sákjuịko sin ch'an ti chjasin Atenas. Ạndá chr'éxịn ikjan sin
chjasén sin kixin tsík'ẹtọan ch'in Pablo kixin tjoka tsjiji ch'in Silas la ko
Timoteo ntiha, tsoxéta sin ti jehe ch'an.

Ch'in Pablo itjen Atenas

[16] Ndá nạxạ tjechóhen ch'in Pablo kixin itsji ch'in Silas la ko Timoteo
ti chjasin Atenas, la imá k'uává ạsén ch'an kixin k'uíkon ch'an siín
nchónhña nkehe tsíkjanọña ntiha. [17] Ndá kjuạkọhẹ ch'an iso ti sin judío
nkaxehen nịnko la ko íso ti chojni xráxinkaon Díos la ko kaín ñạo kjuák'e
ch'an ndasin kjuạkọhẹ ch'an ti chojni siín ntiha. [18] Ndá iso ti sin chréhẹ
ti nkehe tjako ti sin epicúreo la ko íso kuènté estoico la nixjẹhẹ sin ti
ch'in Pablo, la iso sin ndáchro sin:

—¿Xá nkehe tjako ti nkexro imá nixja i?

La íso sin ndáchro:

—Tíha la chojni xritjako ihnịé íjnko díos.

Mé xịkaha ichro sin kixin kjuako ch'in Pablo ti itan jína kuènté ch'in
Jesús la ko nkexrín ik'uén ch'an la ko xechón ch'an. [19] Ndá sákjuịko sin
ch'in Pablo ijnko itjo it'in Areópago, kixin ntiha kuéhen sin tónkotséxin
sin itjo kícho sin. Ndá nixjẹhẹ sin ch'in Pablo, ndáchro sin:

—Tjinkaoni tsọchrọnka ti nkehe nịxin kjuikọa. [20] Kixin itsjé nkehe
ókjé tjetjàkua la tienxínhñani la tjinkaoni tsọnoheni nkehe t'axrjexín
kaín tíha —ichro sin.

21 Kaín ti sin chjasin Atenas la ko ti sin tsíkjixin ókjé tjejó sin ntiha la
antsí tóxríhin sin chrókuihin sin la ko chróchronka sin ti nkehe nixin
sítóhen.
22 Andá ch'in Pablo kjuák'exín tote chritaón ti itjo Areópago ti
tsíkónkotsé sin la ndáchro ch'an:
—Jahara tjejora Atenas, tihínra. Janhan t'íkuan kixin jahara
la itsjé díos tinkachónkira. 23 Kixin ti k'uájia ntihi la k'uíkuan ti
xráxinkákonxínra ti díos tinkachónkira la k'uíkuan ijnko altar sínixín
ndáchro: "Ntihi tjikosayéxini ijnko Díos naxa chónhñani." Ndá ti Díos
tjikosayehéra, kjónté naxa chonhñara, mé ti Díos tjákohára ijie.
24 *'Ti Díos kjuích'éna chjasintajni la ko kaín ti nkehe siín, mé Ìnché
nkajní la ko chjasintajni la tjexenhña ch'an nijnko ninko tsík'ónaxín itja
chojni. 25 La ticháxienhña ch'an kixin nkojín chojni chrókjuinkitsa ti
jehe ch'an, kixin jehe ch'an mé chjéhe ch'an kjuachón kaín chojni la ko
tjajon ch'an ti xrinto la ko kaín ti nkehe siín.
26 'Nkokoa chojni k'uaxrjeníxin kaín ti chojni kjuích'éna Díos siín
kaín nación kixin chrók'uejó sin kuenté chjasintajni. Kjaxin k'uetoan
Díos nkesá la ko nketí ts'ejó chojni. 27 La xikaha kjuích'éna Díos kaín
nkehe kixin tjinkaon ch'an kixin chrókjueyá chojni ti jehe ch'an la ko
chrókuitekaon sin. Jehya ikjín itjen Díos. Náhí, chjino itjen ch'an. 28 Ti
Díos i, mé tjejóchónxini la ko nchek'inkíni la ko t'ayakohen ch'an ti
jeheni. Mé xikaha tsíndáchro ijnko ti nkexro chjasánra ósé: "Jeheni
la kjéhyani Díos." 29 Chaxín jeheni la kjéhyani Díos, méxra xitjahya
tsjenkayáxini sich'énani ijnko Díos ts'ónaxín oro, plata o ixro éxi
tjenkayáxin chojni ó. 30 Ósé la Díos kónínkakonhña kixin ó nohe ch'an
kixin chónhña chojni ti jehe ch'an. Andá ijie la t'etoan Díos kixin kaín
chojni siín chjasintajni la tsokjan sin tsinkáchónki sin ti jehe ch'an.
31 Kixin Díos tsíkjeyá ijnko ñao tsitoexín ijié kaín chojni chjasintajni la
tsíkjeyá ch'an ijnko chojni la kjuakoxin ch'an itsjé kjuachaxin kixin ti
nkexro kjónté tsík'en la xechón ínaá —ichro ch'in Pablo.
32 Ndá ti ó kuíhin sin kixin tsoxechón ti chojni tsík'en, la iso sin la
kjuanoá sin ch'in Pablo la íso sin ndáchro sin:
—Chr'éxin tsihini ti nkehe tjàkua ínaá —ichro sin.
33 Ndá ch'in Pablo kuítohe ti jehe sin. 34 Ndá iso sin la chréhe sin
ti ch'in Pablo la kuitekaon sin Ìnchéni. Ijnko ti sin kuitekaon mé it'in
Dionisio, ijnko ti sin t'etoan kuènté ti sin Areópago, la ko ijnko tjan it'in
Dámaris la ko kjaxin íso chojni.

17:24: 1Rs. 8:27; Is. 42:5; Hch. 7:48.

Pablo sákjuí Corinto

18 [1] Ndá k'uaxrjexín ch'in Pablo Atenas la sákjuí ch'an Corinto.
[2] Ndá ntiha xéta ch'an ijnko nkexro judío it'in Aquila, tsíkjixin
ch'an nonte Ponto. Jehe ch'an la ko ichjién ch'an Priscila mé naxa
séhya tsíkixin sin Italia kixin ti nkexro t'etoan ntiha it'in Claudio mé
k'uetoan kixin kaín ti sin judío la ts'axrjexín sin Roma. Ndá ch'in Pablo
mé kjuínixjehe ti sin a. [3] Ndá ti sin a, la nkokón ixra ich'e sin éxi ch'in
Pablo, ch'éna sin kamanta t'óna nchia. Méxra ntahó kuítohe ch'an kixin
nkokoa sich'e sin ti ixra a. [4] Ndá nkojnko ñao tok'éhe sin la sákjuí ch'in
Pablo ninko la nixjehe ch'an ti sin judío la ko ti sin jehya judío kixin
chrókuitekaon sin ti itan jína.

[5] Ndá ti ó kjuíjixín Macedonia ch'in Silas la ko Timoteo, ndá ch'in
Pablo antsí kjuako ch'an itén Díos kixin tsonohe ti sin judío kixin
Jesús mé ti Cristo chóhen sin itsi. [6] Ndá ti sin judío mé kjuankíxin
kónínkakohen sin ch'in Pablo la imá k'uándaxíhin sin ch'an. Ndá ch'in
Pablo k'otsjénka ch'an iké ch'an kjuakoxin ch'an kixin kónínkaon ch'an,
la ndáchro ch'an:

—Ijie la jahara kjuéyára ti ijie ts'itjáñaxínra. Janhan la í chontahya
ijie kixin ó kjuákohára ti itan jína ndá kuitekákonhñara. Méxra ijie la
sátsjia tsjákohá ti sin jehya judío —ichro ch'an.

[7] Ndá k'uaxrjexín ch'an ntiha la sákjuí ch'an ndoe ijnko nkexro it'in
Justo, titekaon Díos. Ndoe ch'an mé chjinaxón ti ninko itjen. [8] Ndá ch'in
Crispo, ijnko nkexro t'etoan kuènté ninko judío, la ko kaín ti sin tjejó
ndoe ch'an mé kuitekaon sin Ìnchéni. Kjaxin itsjé ti sin tjejó Corinto mé
kuíhin sin ti itan, la kuitekaon sin Ìnchéni la kuikite sin. [9] Ndá ijnko tie
mé Nchakuén Díos k'uíkonxín ch'in Pablo Ìnchéni nixja ndáchro:

—Chrakonhña, tjàkua ti itan kuéntana, la táníhña. [10] Janhan tjejóko
kíchóni la kohya nkehe sit'aha sin, kixin ntihi la chonta itsjé chojni
tinkáchónki ti janhan —ichro Ìnchéni.

[11] Méxra ch'in Pablo la kuítohe ch'an ijnko nánó kot'o ti chjasin
Corinto la kjuakohe ch'an sin itén Díos.

[12] Ti ñao k'uetoan ch'in Galión ti nonte Acaya, la itsjé ti sin judío
titekakonhña la kónínkakohen sin ch'in Pablo, la itsé sin ch'an sákjuiko
sin ti tjejó ti sin t'etoan. [13] La ndáche sin ti nkexro t'etuehen ti sin judío:

—Ti nkexro i, la ixri tjachròe ti chojni ntihi kixin ókjé nkexrín
tsinkáchónki sin Díos la tsitekakuenhña sin ti nkehe t'etoan ti ley.

[14] Ndá ó chrónixja ch'in Pablo, la ch'in Galión ndáche ti sin judío:

—Ti chaxín siín ijnko ijie taó kjuasin ti nkexro i, la kjónté chrókuihan
ti nkehe ndáchrora, jahara chojni judío. [15] Kjánchó jehó tjánjonxinra ti
nkehe nixjara la ko ihnié chojni la ko ti ley tinkachónkira, la jahóra

ncheyóxinra tíha, kixin janhan la tjínkąkonhña ts'óna juez kuènté ti nkehe i —ichro ch'an.

16 Ndá k'uętoan ch'an sátsjixin sin ntiha. 17 Ndá ti sin griego la kónínkaon sin la itsé sin ch'in Sóstenes, ti nkexro t'ętoan nįnko, la ntahó kjuatexín sin. Kjánchó ch'in Galión la ándǫsén ch'an.

Ch'in Pablo ikjan Antioquía

18 *Ch'in Pablo nąxą kuítǫhe ch'an Corinto íso ñąo, ndá chr'éxįn la nixjęhę ch'an ti sin kíchóni tjejó ntiha, la k'uíxehen ch'an ijnko ntabarco la sákjuí ch'an Siria, sákjuíko ch'an tjan Priscila la ko Aquila. Ndá ti ó kjuíji sin Cencrea, la ntiha ch'in Pablo k'uijihin ch'an nonté kixin sinchexiteyá ch'an ti nkehe tsíndáchro ch'an. 19 Ndá ti ó kjuíji sin Éfeso la kuítǫhe ch'an ti tjan Priscila la ko ch'in Aquila. Ndá sákjuí ch'an ijnko nįnko la ikjo ch'an ti sin judío tsíkónkotsé ntiha. 20 Ndá jehe sin chrónoéhę sin ti ch'in Pablo kixin chrókuítǫhe ch'an isé ntiha, kjánchó chrohya ch'an. 21 Ndá nixjęhę ch'an sin la ndáchro ch'an:

—Ticháxįn tsjak'é Jerusalén ti kia itsi. Kjánchó tsokjan ts'inkatsjahąra ínaá ti nąxą tsjajon Díos kjuachaxin —ichro ch'an.

Ndá k'uįt'ótjen ch'an ijnko ntabarco la sákjuixin ch'an Éfeso. 22 Ndá ti ó kjuíji ch'an Cesarea, la sákjuį ch'an Jerusalén kjuinixjęhę ch'an ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ntiha, la tuénxín ikjan ch'an Antioquía. 23 Ndá kuítǫhe ch'an ntiha itsjé ñąo, ndá chr'éxįn la xíkjan ch'an la nkák'atsínka ch'an itsjé chjasin ti nonte Galacia la ko Frigia la nixjęhę ch'an kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni la kjuínchechéhę ch'an sin.

Ch'in Apolos kjuako chjasin Éfeso

24 Ndá ti ñąo a mé ijnko ch'in judío it'in Apolos tsíkjįxįn chjasin Alejandría, mé ikui ch'an ti chjasin Éfeso. Jehe ch'an mé ijnko nkexro jína nohe ch'an ti xroon itén Díos 25 la ó xrákǫhę ch'an ti ntįa kuènté Ìnchéni, la tóxríhįn ch'an tsjako ch'an kuènté Jesús, kjánchó jehó nohe ch'an ti nkehe kjuako Juan Bautista. 26 Ch'in Apolos mé kjuako ch'an nkaxehen nįnko la chrákonhña ch'an. Ndá ti ó kuíhin ti tjan Priscila la ko Aquila nkexrín kjuako ch'in Apolos, ndá k'uaxrjentáko sin ch'an la kjuąkǫhę sin ti nkehe nąxą noehña ch'an. 27 Ndá ch'in Apolos tjinkaon sátsji Acaya. Ndá ti sin kíchóni kjuínkįtsa sin la ikjin sin ijnko xroon chr'éhen sin ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ntiha kixin jína tsjajon sin kjuachaxin tsjak'e ch'in Apolos. Ndá ti ó kjuíji ch'an ntiha la kjuąkǫhę

18:18: Nm. 6:18.

ch'an ti sin tsíkjinkitsa Díos tsíkitekaon sin Ìnchéni [28] la chrákonhña
ch'an nixjehe ch'an ti sin judío nkayakon kaín chojni la kjuako ch'an
kixin ti xroon itén Díos la chronka kixin Jesús mé ti Cristo.

Ch'in Pablo kjuák'e Éfeso

19 [1] Ndá naxa itjen ch'in Apolos Corinto, la ch'in Pablo k'uatsínka
itsjé chjasin tjejó chrítójna, la kjuíji ch'an Éfeso la ntiha xéta
ch'an itsjé chojni tinkáchónki Díos. [2] La kjuanchankíhi ch'an sin:
—¿K'uayéhéra Nchakuén Díos ti ó kuinkachónkira Ìnchéni ní?
Ndá ndáchro sin:
—Náhí, kienhñani ninkehó kuènté ti Nchakuén Díos —ichro sin.
[3] Ndá kjuanchankí ch'in Pablo:
—¿Nkexro kjuachaxíen kuikitiara?
La kjuátehe sin:
—Ti kjuako ch'in Juan, kuikitexini —ichro sin.
[4] *Ndá ch'in Pablo ndáchro:
—Ch'in Juan mé kuikite ch'an chojni kixin chrókjan sin
chrókuinkáchónki sin Díos la ko kjuako ch'an kixin chrókuitekaon sin ti
nkexro itsi chr'éxin. Tíha mé Jesús, ti Cristo.
[5] Ndá ti ó kuíhin sin tíha, la kuikitexín sin ihnié Ìnchéni Jesús. [6] Andá
ch'in Pablo kjuak'etja tja ti ikja sin, ndá k'uáyéhe sin ti Nchakuén Díos
la kjuankíxin nixja sin ókjé ngiva la ko kjuako sin itén Díos. [7] La ti
chojnindoa kuitekaon mé chjina teyó sin.
[8] La chjina iní nitjó, ikjuí ch'in Pablo ti ninko la kjuako ch'an la
chrákonhña ch'an nixjehe ch'an kaín chojni nkexrín itjen ti kjuachaxin
kuènté Díos. [9] Kjánchó iso sin la imá icha asén sin la tjinkakonhña sin
tsinkáchónki sin Ìnchéni la imá k'uándaxíhin sin ti itan kuènté Ìnchéni
nkayakon kaín chojni. Méxra ch'in Pablo la k'uaxrjentáko ch'an ti sin
tinkáchónki Ìnchéni, la sákjuíko ch'an sin ijnko escuela it'in Tiranno
la ntiha kjuakoxin ch'an kaín ñao. [10] Mé xikaha kjuako ch'in Pablo yaá
nánó, la kaín ti sin k'uejó Asia, ti sin judío la ko ti sin jehya judío, mé
kuíhin sin ti itén Ìnchéni Jesús. [11] Ndá Díos antsí kjuakoxin kjuaxroan ijié
kixin nixja ch'in Pablo. [12] La itsjé chojni kjuikao sin panitoé sin o nkojín
iké sin kuákóxin ch'in Pablo, ndá sákjuíko sin kjuínchekáxin sin ti sin
níhi la kuitohe sin jína la ko ti nchakuén jínahña la k'uaxrjexín ti jehe sin.
[13] Andá iso ti sin judío ixri sin tónohe sin la takítsje sin nchakuén
jínahña la tjinkaon sin tsakítsjexín sin ti nchakuén jínahña kjuachaxíen
ihnié Jesús, la ndáchro sin:

19:4: Mt. 3:11; Mr. 1:4, 7, 8; Lc. 3:4, 16; Jn. 1:26, 27.

—Kjuachaxíen ihnié ti Jesús tjako Pablo, tétuahán jaha nchakuén jínahña sátjixian ti nkexro i —ichro sin.
14 Mé xikaha k'uékjich'e ti yato xjeen ijnko judío it'in Esceva, jehe ch'an mé ijnko nchat'á t'etoan. 15 Ndá ijnko ñao la ti nchakuén jínahña la kjuátehe ndáchro:
—Choxián nkexro ti Jesús la ko nona nkexro ti Pablo. Andá jahara, ¿la nkexro ti jahara? —ichro nchakuén ti jínahña.
16 Ndá tuénxín ti chojni chónta nchakuén jínahña chrika itsé ti sin a la kjuate taó la hasta k'uaxrjexín sin ti nchia tjóchín sin la ko níhi sin. 17 Andá ti ó kuíhin kaín ti sin judío la ko ti sin jehya judío tjejó Éfeso ti nkehe kóhen la imá chrákon sin, la kjuíkosáyehe sin ti ihnié Ìnchéni Jesús.
18 Ndá itsjé ti sin tinkáchónki Ìnchéni mé chronka sin ti nkehe jínahña k'uékjich'e sin ósé. 19 La itsjé ti sin k'uékjinchexroan la ko tónohe, mé kjuikao sin ti libro k'uékjich'exín sin ixra, la kjuaka sin k'uíkon nchónhña chojni. Ndá kuákaxin sin cuenta nkekjaín chjéhe kaín ti libro kjuaka sin la kónohe sin kixin cincuenta mil chichaon plata kaín ti libro iché. 20 Ndá xikaha nkák'ánkí ti itén Ìnchéni la antsí itsjé chojni kuitekaon sin, la tjakoxin kixin chaxín chónta kjuachaxin.
21 Ndá chr'éxin la ch'in Pablo kjuénkayáxin sátsjitsjehe ti sin tjejó Macedonia la ko Acaya, ndá ntiha sátsjixin ch'an Jerusalén. Kjaxin ndáchro ch'an kixin ti ó tsjixin sátsji ch'an Jerusalén la ticháxin sátsji ch'an Roma. 22 Ndá ichr'án ch'an yaá ti sin tjinkitsa kixin sátsji sin Macedonia, mé tíha la ti ch'in Timoteo la ko Erasto, la jehe ch'an naxa kuitohe ch'an Asia iso ñao.

K'uíxité chojni ti chjasin Éfeso

23 Ndá ti ñao a la itsjé chojni tjejó Éfeso la kónínkaon sin k'uíxité sin kixin kóxríenhña sin ti itén Ìnchéni. 24 Kixin ijnko chojni it'in Demetrio, ijnko nkexro ch'énaxín plata ijnko nkehe tsjehe éxi ti ninko kuènté ti díos Artemisa, la jehe ch'an la ko ti sin kjuích'eko ch'an xra kjuacha sin itsjé chichaon. 25 La kónkotséko ch'an íso ti sin ich'e ti ixra a. La ndáchro ch'an:
—Jahara ó nohara kixin ti ixra ich'eni la tjachani itsjé chichaon. 26 Kjánchó ó t'ikonra la ko tihínra ti nkehe xritjako ch'in Pablo. Tjako ch'an kixin ti nkehe tsíkjanoña ch'énaxíni itjani la jehya Díos tíha, la jehya chjasin Éfeso ó tjako ch'an. Náhí, nkuíxín Asia kuitekaon chojni ti nkehe tjako ch'an. 27 Ndá tíhi la ijnko kjuaxikaon, kixin ti ts'itjáña ti ixra ich'eni, la kjaxin í tsjikosáyehya sin ti ninko kuènté ti Artemisa,

imá tjetoan. Ndá xi̱kaha ts'itjáña ti kjuachaxin kuènté ti tjan Artemisa
nkuíxín Asia la ko kuenté chjasintajni —ichro ti ch'in Demetrio.
28 Ndá ti ó kuíhin sin tíha la imá kónínkaon sin la k'uíxité sin ndáchro sin:
—Imá tjetoan ti tjan Artemisa kuènté ti chjasin Éfeso.
29 Ndá xi̱kaha kaín ti chojni Éfeso la imá kónínkaon sin la k'uíxité
sin. Ndá sákjuí sin, la itsé sin ch'in Gayo la ko Aristarco, yaá ti sin
k'uájiko ch'in Pablo, tsíkji̱xi̱n Macedonia, la nkánkákjen sin ti sin a
sákjuíko sin ti nchia ijié tónkotséxin sin. 30 Ndá ch'in Pablo tjinkaon
ch'an chrók'uixehen ch'an ntiha kixin tsonixje̱he̱ ch'an sin, kjánchó ti sin
tinkáchónki Ìnchéni la kuíto̱ehya sin k'uíxehen ch'an. 31 Kja̱xin iso ti sin
t'e̱to̱an Asia chóxin sin ti ch'in Pablo, la k'ue̱to̱an sin chrókjuihya ch'an
ntiha kixin kohya nkehe chrókóhen ch'an. 32 A̱ndá iso ti sin tsíkónkotsé
ntiha la ndáchro ijnko nkehe la ti íso sin la ndáchro ókjé nkehe kixin
nínkaon sin. La íso sin la ni noehña sin nke xra̱ tsíkónkotséxin sin. 33 La
iso sin judío mé chénka sin ijnko nkexro it'in Alejandro nke xra̱ kjuíjixín
sin kixin chrónixja ch'an. Ndá k'uatsínka ch'an nko̱siñe la kjua̱ko̱xi̱n
ch'an itja ch'an kixin tsotání sin ndá tsochronka ch'an nke xra̱ tjejóxin
sin. 34 Ndá ti ó kónohe ti sin tsíkónkotsé ntiha kixin ti nkexro a chojni
judío, la kaín sin k'uíxité sin chjina yaá hora, ndáchro sin:
—Imá tjetoan ti díos Artemisa kuènté ti chjasin Éfeso —ichro sin.
35 Ndá ti secretario kuènté ti chjasin ntiha mé kjuacha kjuínchetání ti
chojni la ndáchro:
—Chojni Éfeso, tihínra. Kuenté chjasintajni nohe kixin ti chojni
chjasin ntihi mé t'ayakohen sin ti ni̱nko kuènté Artemisa la ko ti retrato
kuènté tjan kui̱xi̱n nka̱jní. 36 La kohya nkexro tsondáchro kixin chaxínhña
tíha. Méxra̱ tihínra, la tjénka̱yáxinra jína nkehe si̱ch'era. 37 Jahara
kjuíkoára ti sin í, kjánchó k'uántaxíe̱nhña sin ti ni̱nkuéni la ko ti nkexro
tinkáchónkini. 38 Méxra̱ ch'in Demetrio la ko ti sin ch'eko ch'an ixra̱, ti
t'eka sin ijie̱ nkojín nkexro, la siín juez sinchekito̱exín tíha. Ntiha la jína
tsochronka sin tsito̱exín ti ijie̱. 39 Ndá ti siín ijnko nkexro tsjanchia ijie̱,
la ticháxi̱n tso̱nkotséni la ndoá tsito̱exín. 40 Tóxakona kixin ti sin t'e̱to̱an
la tsjanchia sin ijie̱ kixin jehya jína k'uíxiteni. Kónínkaoni ijie la kohya
nkehe tsjáte̱heni ti tsjanchankí sin nkekuènté k'uíxiteni —ichro ch'an.
41 Ndá ti ó kjuixin níxja ch'an la k'ue̱to̱an ch'an kixin tsoxika sin,
sátsji sin.

Ch'in Pablo sákjuí Macedonia la ko Grecia

20 1 Ti ó kjuixin ti kjuanínkaon, la ch'in Pablo k'uéye̱he̱ ch'an kaín ti
sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ntiha la nixje̱he̱ ch'an sin, ndá sákjuí
ch'an Macedonia 2 la k'uatsínka ch'an nkuíxín ntiha la nixje̱he̱ ch'an ti

sin tinkáchónki Ìnchéni ti nkehe jína kuènté Díos. Ndá chr'éxin kjuíji
ch'an Grecia. 3 Ndá ntiha kuítohe ch'an iní nitjó, ndá ó chrókuit'ótjen
ch'an ijnko ntabarco ndá sáchrokjui ch'an Siria la kuíhin ch'an kixin iso
sin judío nínkaon chrók'óñá sin ti jehe ch'an, la kjuénkayáxin ch'an
kixin totó ch'an tsokjanxin ch'an Macedonia. 4 Ti sin sákjuikotoxin
ch'an, mé ch'in Sópater, xjeen Pirro tsíkjixin Berea, Aristarco, la ko ch'in
Segundo, tsíkjixin chjasin Tesalónica, ch'in Gayo tsíkjixin chjasin Derbe,
ch'in Timoteo, ch'in Tíquico, la ko ch'in Trófimo, tsíkjixin Asia. 5 Ti
sin i mé kuítónxin ntia, la ó k'uejóchóhen sin tsjijini ti chjasin Troas.
6 Ndá ti ó k'uatsínka ti kia inie sin niotja chóntahya nkehe t'ánkíxin,
ndá k'uit'ótjeni ijnko ntabarco la k'uaxrjexíni Filipos la n'óxin ñao ndá
kjuíjini Troas, ndá ntiha kuitoheni yato ñao.

Ch'in Pablo sákjuí chjasin Troas

7 Ndá ti ñao xránkíxixín semana la kónkotséni kixin tsochrít'o ti
niotja xraxinkakonxíni Ìnchéni. Ndá ch'in Pablo nixjehe ch'an kaín ti sin
tinkáchónki Ìnchéni kixin ó sátsji ch'an ti ñao chr'éxin, ndá imá itsjé ti
nkehe chrónka ch'an, la hasta k'axrotjen naxa tjenixja ch'an. 8 Ti níxin
piso kónkotséxini mé síche itsjé xrohi kixin ts'inkaséñaxín. 9 Ndá ijnko
ndasoá it'in Eutico tjetjaxin ti itjen ventana. Ndá ch'in Pablo imá isé
nixja la ti ndasoá a tsíkihi kotáchrin. Ndá xrínahña k'uajua ch'an la
k'uánótjexin ti níxin piso ndá sákjuitsjehe sin ch'an la ó tsík'en ch'an.
10 Ndá ch'in Pablo k'uinkajin ch'an la k'uak'etsínkaták'a ch'an ti ntasoá
tsík'ánótjen, la kjóa ch'an. Ndá ndáche ch'an ti sin kíchóni:
—Chrakonhñara, naxa tjetsjehe ch'an.
11 Ndá ch'in Pablo k'uit'ótjen ch'an ínaá ntiha la kóchrít'o ch'an ti
niotja tsoxraxinkakonxín sin Ìnchéni la k'óxikayehe ch'an. Ndá xikaha
naxa nixja ch'an kuenté tie hasta k'uínkaséña ndá sákjuí ch'an. 12 Ndá ti
ndasoá k'uánótjen la sákjuíko sin la kohya nkehe xéhe ch'an la kaín sin
imá kóchéhe sin.

Ch'in Pablo sákjuí chjasin Mileto

13 Ndá jeheni la kuitónxini ntia la k'uit'ótjeni ijnko ntabarco sákjuini
nó Asón kixin ntiha tsoxétani ch'in Pablo éxi ndáchro ch'an kixin
tjinkaon ch'an totó ch'an sátsjixin ch'an ntiha. 14 Ndá ti ó xétani ch'an ti
chjasin Asón, la k'uit'ótjen ch'an ti ntabarco la sákjuini nó Mitilene.
15 Ndá ti ñao chr'éxin la sákjuixini ntiha, la k'uatsínkani ti nonte Quíos,
ndá ti ñao chr'éxin la kjuíjini Samos. Ndá ti kóñao la k'uit'ótjeni ijnko
ntabarco la sákjuini Trogilio, la ntiha kok'éheni, ndá ti ñao chr'éxin la

kjuíjini Mileto. 16 Xi̱kaha sákjuini kixin ch'in Pablo la í tjinkakonhña
ch'an chrók'uatsínka ch'an Éfeso la tjinkakonhña ch'an chrokjuak'e
ch'an isé ti nonte Asia kixin tjinkaon ch'an tjoka tsjiji ch'an Jerusalén
kixin ntiha chrókjuák'e ch'an ti ña̱o Pentecostés, ichro ch'an.

Ch'in Pablo nixje̱he̱ ti sin t'e̱to̱an ni̱nko Éfeso

17 Ndá ti ó kjuák'e ch'in Pablo ti chjasin Mileto la k'uéye̱he̱ ch'an ti sin
t'e̱to̱an ti ni̱nko Éfeso kixin itsji sin. 18 Ndá ti ó kjuíji sin la ndáchro ch'an:
—Jahara la ó nohara nkexrín kjuak'é la ko kjuàkua ndesi ti ña̱o
xránkíxixín k'uinka Asia. 19 Ó nohara kixin kaín ti ña̱o k'uéjoni la kaín
a̱sená kjui̱t'aha̱ ixra̱ Ìnchéni la kjui̱ntahnkehya la imá tsja̱nka kixin
nchónhña kjuasótena kixin tjinkaon ti sin judío chrók'óñá sin ti janhan.
20 Jahara ó nohara kixin kui̱to̱a̱hya kjuàkua kaín ti nkehe jína ticháxi̱n
tso̱nohara. Kaín ti nkehe ticháxi̱n tsihínra la kjuàkua ti ó kónkotséra la
ko kja̱xin kjuàkua nkojnko nchia. 21 Kjuáko̱ha̱ kaín chojni judío la ko
jehya judío kixin ticháxi̱n tsito̱he sin ti ijie̱ tjasin sin la tsitekaon sin Díos
la ko Ìnchéni Jesucristo. 22 Ndá ijie sátsji̱á Jerusalén kixin xi̱kaha t'e̱to̱an
Ncha̱kuén Díos kjónté nonahña nkehe tso̱na ntiha. 23 Jehó nona kixin
kaín ti chjasin t'atsínka la chronka Ncha̱kuén Díos kixin tsjak'échjina la
ko tsjasótena. 24 *Kaín tíha la tóxakonahña. Kjónté chrókjuasótexian
janhan, la chàna kixin chrókjuintaxín ti ixra̱ chonta la chrókjui̱ntaxiteyá
ti ixra̱ kjuajon Ìnchéni Jesús, kixin tsjàkua ti itan jína nkexrín tjue̱he
Díos kaín chojni.
25 'A̱ndá ijie la kaínra la kaín ti sin kjuákohá kjuachaxíen Díos la
í ts'ikonhñara ti janhan ínaá. 26 Méxra̱ tihínra ijie kixin í jehya ijie̱
kuénta̱na ti nkojinra chrók'uitjáñara, 27 kixin ó kjuàkua kaín ti nkehe
tjinkaon Díos kixin jína tso̱nohara, la í t'itjáñahña ninkehó. 28 Méxra̱
xráxinkaonra t'ejora nkojína la t'ayakohénra kaín ti sin tinkáchónki
Ìnchéni kixin Ncha̱kuén Díos tjáhara ti ixra̱ kixin ts'ayakohénra ti sin
ni̱nko kixin Ìnchéni k'ue̱naxín ch'an ti ijni̱é ch'an. 29 Ó nona kixin ti ó
sátsjia la itsi itsjé chojni éxi lobo jie̱he xi̱kaha tsotjinkaon sinchek'itjáña ti
sin tinkáchónki Ìnchéni. 30 La hasta nkojinra tjejora ntihi la tsjankíxinra
tsjàkora kjuach'ia, la xi̱kaha ti sin tinkáchónki Ìnchéni la tsochréhe̱ sin ti
nkehe nduáhya. 31 Méxra̱ xráxinkaonra kixin chjina iní nánó kjuak'é
kjuákohára ncha̱kotjin la ko tie la kui̱to̱a̱hya kjui̱ntaxraxinka̱onra hasta
kjuíntaníha a̱sená, nixjahára nkojnkora.
32 'A̱ndá ijie la jahara kíchóni, tjánchá̱ha̱ Díos kixin ts'ayakuaxínra
ch'an ti itén ch'an kixin tjua̱hára ch'an. Díos imá chónta kjuachaxin

---

20:24: 2Ti. 4:7.

tsjinkitsa ti jahara ndá ts'ayéhéra kaín ti nkehe tsochjéhe ch'an kaín
ti chojni tsíkótjóá. 33 Janhan la kjuakéhya asená chichakoen chojni o
iké nkojín chojni. 34 Náhí. Jahara la ó nohara kixin janhan la tjaná
kjuit'axián ixra, la k'uénaxián ti nkehe ticháxina la ko kjaxin ti nkehe
tichánxihin ti chojni k'uejókian. 35 Méxra, xikaha kjuàkuaxínra kixin
sich'era ixra kixin jína tsjínkitsara ti chojni chóntahya. Xráxinkaonra
kixin Ìnchéni Jesús ndáchro: "Antsí tsochéheni ti tsjajoni nkehe, ke ti
jeheni chrókuitonheni nkojín nkehe."
36 Ndá ti ó kjuixin ndáchro ch'in Pablo tíha, la k'uejóxin toch'in sin la
nixjehe sin Díos. 37 Ndá kaín sin tsjánka sin la ko kjóa sin ch'in Pablo.
38 La imá k'uává sin kixin chrónka ch'an kixin í ts'ikonhña sin ti jehe
ch'an ínaá. Ndá sákjuikotoxin sin ch'an ti itjen ti ntabarco sátsjiko ch'an.

Ch'in Pablo sákjuí Jerusalén

21 1 Ndá ti ó kuítoheni ti sin kíchóni ndá k'uit'ótjeni ijnko ntabarco,
la tuénxín sákjuini nonte Cos. Ndá ti ñao chr'éxin la sákjuini
Rodas, ndá chr'éxin sákjuini Pátara. 2 Ndá ntiha k'uitjani ijnko ntabarco
sátsji Fenicia, la sákjuini. 3 Ndá ti ó k'uatsínkani ntiha la k'uíkoni
Chipre, la nó itjani kjon kuítohe, la sákjuini nó Siria. Ndá ti ntabarco la
sákjuí ti puerto Tiro kixin ntiha tsítohe ti nkehe kjuikao, ndá xikaha
kjaxini k'uíxeheni ti chjasin a. 4 Ndá ntiha k'uitjani ti sin tinkáchónki
Ìnchéni, ndá kuítoekoni sin yato ñao, la Nchakuén Díos kjuínchenohe
sin la chénka sin ti ch'in Pablo kixin sáchrókjuihya ch'an Jerusalén.
5 Ndá ti ó k'uatsínka ti yato ñao, ndá sákjuixini ntiha. La kaín ti sin
tinkáchónki Ìnchéni la ti ichjién sin la ko xjeen sin mé sákjuikotóxin sin
ti jeheni hasta k'uaxrjentáni ikon chjasin, ndá sákjuini chrínta ndañao
la k'uejóxini toch'ini nixjeheni Díos 6 Ndá nixjeheni sin nkojína, ndá
k'uit'ótjeni ti ntabarco la sákjuini, ndá jehe sin la ikjan sin ndoe sin.
7 Ndá jeheni la k'uaxrjexíni ti chjasin Tiro, ndá kjuíjini Tolemaida, la
ntiha nixjeheni ti sin kíchóni tinkáchónki Ìnchéni la k'uejókoni sin ntiha
ijnko ñao. 8 *Ndá ti ñao chr'éxin sákjuixini ntiha la kjuíjini Cesarea. Ndá
ntiha sákjuini ndoe ch'in Felipe, ijnko nkexro tjako itén Díos. Jehe ch'an
mé ijnko ti yatoxin ti sin tsíkjeyá Ìnchéni, la kuítoheni ndoe ch'an. 9 Ch'in
Felipe mé chónta ch'an noó xjeen ch'an ichjin naxa tóteehya sin, la jehe
sin mé chrónkaxín sin itén Díos. 10 *Ntiha k'uejókoni sin itsjé ñao, ndá ikui
ijnko nkexro nixja itén Díos it'in Agabo, tsíkjixin Judea. 11 Ikjui ch'an kixin
tsonixjehe ch'an ti jeheni, la kuákja ch'an ti tjoa t'inkat'óxin ch'in Pablo,
ndá kjuínchentetoxín ch'an toté ch'an la ko itja ch'an la ndáchro ch'an:

21:8: Hch. 6:5; 8:5. **21:10:** Hch. 11:28.

—Ti Nchakuén Díos mé ndáchro kixin xikihi sich'ehe ti sin judío ti nkexro kuènté ti sinchoi, la tsjikaan sin ti tjejó ti sin jehya judío, ti chjasin Jerusalén.
12 Ndá kjuixin kuíhini tíha, ndá jeheni la ko ti sin chjasin Cesarea chrónoéheni ti ch'in Pablo kixin sáchrókjuihya ch'an Jerusalén. 13 Ndá jehe ch'an ndáchro ch'an:
—¿Nkekuènté tsjankara la ko nchek'avára asená? Janhan la chrakonhña, kjónté sinchentetona sin o chrók'uenxian Jerusalén kixin tinkachónkia Ìnchéni.
14 Ndá kjuachahyani kixin chrókuitekaon ch'an la jehó ndáchroni:
—Tsohen éxi ti nkehe tjinkaon Ìnchéni.
15 Ndá chr'éxin, la kóyaxíhini, ndá sákjuini Jerusalén. 16 La sákjuikoni iso ti sin tinkáchónki Ìnchéni tsíkjixin Cesarea. Sákjuikoni sin ndoe ijnko nkexro tsíkjixin Chipre it'in Mnasón. Jehe ch'an mé ósé tinkáchónki ch'an Ìnchéni, landá kjuajon ch'an kjuachaxin kuitoheni ndoe ch'an.

Ch'in Pablo sákjuitsjehe ch'in Jacobo

17 Ti ó kjuíjini Jerusalén, la ti sin kíchóni tinkáchónki Ìnchéni la chéhe sin kjuajon sin kjuachaxin k'uejókoni sin. 18 Ndá ti ñao chr'éxin la sákjuikoni ch'in Pablo kjuitsjeheni ch'in Jacobo la ntiha k'uejó kaín ti sin t'etoan kuènté ninko. 19 Ndá Pablo nixjehe ch'an sin, ndá kjuixin la chrónka ch'an kaín ti ixra kjuích'e Díos ti ó kjuakohe ch'an ti sin jehya sin judío. 20 Ndá ti ó kuíhin sin tíha, la chjéhe sin Díos kjuasáya, la ndáche sin ch'in Pablo:
—Kíchóni, ó t'íkuan kixin siín itsjé mil ti sin judío titekaon sin Jesús, kjánchó kaín sin ndáchro sin kixin ticháxin tsítoehyani ti ley. 21 La tsíkihin sin kixin jaha tjákohé ti sin judío tjejó ókjé chjasin kixin ticháxinhña sinchexiteyá sin ti nkehe tsík'etoan Moisés. La kjaxin tsíkihin sin kixin tjákohé sin kixin ti xjeen sin la ticháxinhña itsa xroye la ko tsicháxinhña tsinkáchónki sin éxi k'uékinkáchónki sin ósé. 22 ¿Ndá nkehe chrókjuích'eni? Ti ó tsihin sin kixin kjuihá la tsonkotsé itsjé sin. 23 *Méxra, ícha jína sinchexiteyá tíha. Ntihi tjejó noó sin ticháxin sinchexiteyá sin ti nkehe tsíchenka sin Díos. 24 Sátjikoa sin la chrókótjóá jaha la ko jehe sin, la tjènka ti tsokjín sin ndá xikaha tsonoexín ti sin judío kixin chaxínhña ti nkehe kuíhin sin la tsonohe sin kixin kjaxian nchexiteyá ti ley. 25 *Andá ti sin jehya judío titekaon Ìnchéni, la ó ikjini ijnko xroon k'uetueheni sin kixin siniehña sin ti into tsíchroxihi chojni ti nkehe tsíkjanoña, siniehña sin ijnié iko la ko ti ntoe iko tsíchríjinhña ikja, la tsochóntahya sin íjnko chojnichjin jehya ichjién sin.

21:23: Nm. 6:13-21. **21:25:** Hch. 15:29.

Nkaxehen ninko tséxin sin Pablo

26 Ndá ch'in Pablo sákjuíko ti noó sin ndá ti ñao chr'éxin la
kjuínchetjóá asén sin éxi kuinkáchónki sin. Ndá kjuixin, la k'uíxehen sin
ti ninko kixin tsochronka sin kixin ó kjuixin kjuínchexiteyá sin ti nkehe
tsíndáchro sin, la nkojnko sin kjuajon sin ti nkehe ts'áyéhe Díos.
27 Ndá ti ó chjina tsoxítja ti yato ñao k'uejó sin ninko, ndá iso ti sin
judío tsíkjixin Asia mé k'uíkon sin itjen ch'in Pablo nkaxehen ninko.
Ndá kjuínchekónínkaon sin itsjé ti chojni tjejó ntiha, la itsé sin ch'an.
28 Ndá itsen ndáchro sin:
—Kaínra chojni Israel, tjínkitsarani kixin tsotséni ti nkexro i, kixin
jehe ch'an ixri ch'an xritjakohe ch'an chojni nkehe jehya jína kuènté
chjaséni, la ndáchro ch'an kixin sínkíhya ti ley tsík'etoan Moisés la
ko ti ninkuéni. Ndá ijie la tsíchr'axehen ch'an iso sin griego ninko la
kjuínchekjita sin ti ninko tjóá.
29 *Mé xikaha ichro sin kixin tsík'ikon sin kixin ntiha kuék'ajiko Pablo
ti ch'in Trófimo tsíkjixin Éfeso, la kjuénkayáxin sin kixin tsíkjiko ch'an ti
nkexro a nkaxehen ninko.
30 Ndá kuenté ti chjasin kónínkaon, la kaín sin kuinká sin ikui sin itsé
sin ch'in Pablo, la nkánkákjen sin kuakitsje sin ch'an ndója, ndá tuénxín
k'uekjehe sin ti puerta kuènté ninko. 31 Ndá tjinkaon sin chrók'óñá sin
ch'an, kjánchó ti comandante t'etuehen itsjé soldado romano mé kuíhin
ch'an kixin kuenté ti chjasin Jerusalén k'uíxité sin, kónínkaon sin. 32 Ndá
sákjuíko ch'an iso sin soldado la ko ti sin t'etuehen ti sin soldado, la
kuinká sin sákjuí sin ti tsíkónkotsé ti sin a. Ndá ti ó k'uíkon ti sin a kixin
kjuíji ti comandante la ko ti sin soldado ndá kuítohe sin, í kjuátehya sin
ch'in Pablo. 33 Ndá ti comandante kóchjina la itsé ch'an ti ch'in Pablo,
la k'uetoan ch'an kixin tsontetoxín ch'an yaá cadena. Ndá chr'éxin ti
comandante kjuanchankí nkexro ti jehe ch'an la ko nkehe kjuích'e ch'an.
34 Andá ti chojni tsíkónkotsé ntiha kóyako sin ndáchro sin ijnko nkehe
la íso sin ókjé nkehe. Andá ti comandante la tienxínhña ch'an nkehe
tsíkóhen kixin sítjité sin. Ndá k'uetoan ch'an kixin sátsjiko sin ch'in
Pablo ti cuartel. 35 Ndá sákjuíko sin ch'an la kjuíji sin ti t'it'ótjenxin sin
ti nchia a, ndá kuamá sin ch'an kixin ti chojni tsíkónkotsé tjejó ntiha la
tjinkaon sin chrókjuate sin ch'an kixin imá nínkaon sin. 36 La kaín sin
chréhe sin nóton ch'an t'óyako sin, ndáchro sin:
—T'oñára ch'an —ichro sin.

21:29: Hch. 20:4.

Pablo chrónka ch'an kixin chóntahya ch'an ijie̱

37 Ndá ti ó sáchrókjuiko sin ch'an nkaxehen ti cuartel kuènté sin, la
kjuanchankíhi ch'in Pablo ti comandante:
—¿Á jína tsonixjani intsí ní?
Ndá ti comandante ndáchro:
—¿Noha nixja griego ní? 38 ¿Xá jehya jaha ti chojni tsíkjixin Egipto
kjuínchekónínkaon chojni la ko sákjuíko nteje̱ noó mil chojni tsíkjàya
ní? —ichro ti comandante.
39 Ndá kjuáte̱he ch'in Pablo ndáchro ch'an:
—Náhí, janhan la ijnko chojni judío, tsíkokjíexín Tarso, nonte Cilicia.
Janhan la ijnko chojni kjuixin ijnko chjasin imá tjetoan. Andá ijie xrjanoáha
kixin tsjánjua kjuachaxin tsonixjaha ti chojni tjejó ntihi —ichro ch'an.
40 Ndá ti comandante kjuajon kjuachaxin, ndá ch'in Pablo la
kjuák'exín to̱té ti itjen escalera la kjuakoxin ch'an itja ch'an kixin tsotání
sin. Ndá ti ó tání sin ndá nixjaxin ch'an ngiva hebreo, ndáchro ch'an:
22 1 —Jahara kíchóni la ko jahara it'é xjan, tihínra ti nkehe
tsondáxrjan kixin janhan chontahya ijie̱ —ichro ch'an.
2 Ndá ti ó kuíhin sin kixin níxja ch'in Pablo ngiva hebreo, la k'uejó
sin kuíhin sin jína. Ndá ch'in Pablo, ndáchro:
3 *—Janhan mé ijnko chojni judío kokjínaxian Tarso nonte Cilicia,
kjánchó k'uankíxian ntihi Jerusalén la kjuintakuáxian ti nkehe kjuako ti
maestro Gamaliel la titekaoan ti ley tinkáchónki ti sin k'uaxrjeníxini
ósé. La nkochríxín tjínkaoan sit'aha ixra Díos kaín asená, éxi tjejoch'era
jahara ijie. 4 *Senó la k'uéninkakohan ti sin tinkáchónki Ìnchéni la
chrók'oñá sin, kjuintantetoa chojnindoa la ko chojnichjin la sákjuikian
sin k'uejóchjina sin. 5 Ti sin nchat'á t'etoan la ko kaín ti sin táda
t'ayakohen ninko la nohe sin jína tíha kixin jehe sin kjuajon sin ijnko
xroon ts'áyéhe̱ ti sin kíchóni judío tjejó Damasco. Ndá sákjuikjeyáni ti
sin tinkáchónki Ìnchéni kixin chrótsé sin la chrókjuikaoni sin Jerusalén
kixin chrókjuasóte sin.

Nkexrí kuinkáchónki Pablo Ìnchéni

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

6 'Andá ti ó kjuasán chjina Damasco éxi chonkíxin la xrínahña ikui
ijnko xrohi, kuixin nkajní la nkondatjen[a] ti itjén k'uínkaséña. 7 Ndá
k'uitsinka nonte la kuihan itén ijnko nkexro ndáchro: "Saulo, Saulo,

---

[a] **22:6** *nkondatjen* alrededor

22:3: Hch. 5:34-39. **22:4:** Hch. 8:3; 26:9-11.

¿nkekuènté xrítjéyá ti janhan?” 8 Ndá kjuánchánkíha: “¿Xá nkexro ti
jaha?” Ndá ti nkexro a la ndáchro: “Janhan mé Jesús tsíkjixin Nazaret,
ti nkexro ninkákohén xrítjéyá.” 9 La ti sin sákjuikian mé k'uíkon sin ti
xrohi la chrákon sin, kjánchó kienhña sin itén ti nkexro níxja. 10 Ndá
kjuánchánkíha ti nkexro a: “¿Xá nkehe tjinkaoan sit'a?” Ndá Ìnchéni
ndáchro: “T'ínkatjen sátjia Damasco ndá ntiha tsochronka sin kaín ti
nkehe sich'e.” 11 Ndá ti xrohi k'uíkuan mé kjuínchexenka ti ikuan, ndá
í xitjahya k'uíkuan. Méxra ti sin xríkian la kuinkátséhe sin ti janhan
sákjuíko sin Damasco.

12 ’Ndá ntiha kjuák'e ijnko nkexro it'in Ananías, ijnko chojni jína
kjuínchexiteyá ti ley tsík'etoan Moisés la kaín ti sin judío tjejó Damasco
mé tjikosáyehe sin. 13 Ch'in Ananías mé kuitsjehe ti janhan la ndáchro
ch'an: “Kíchóni Saulo, t'ayéhé kjuachaxin ts'ikuan ínaá.” Ndá tuénxín
jína k'uíkuan, la k'uíkuan ti jehe ch'an. 14 Ndá ch'in Ananías, ndáchro:
“Ti Díos kuinkáchónki ti sin k'uaxrjeníxini mé kjueyá ti jaha kixin
tsonoha ti nkehe tjinkaon ch'an la ko ts'ikuan ti nkexro jína la tsinhín
ti itan ts'axrjexín ir'ua ch'an. 15 Kixin jaha tsochronka kaín ti nkehe
k'uikuan la ko kuihín kixin tsihin kaín chojni chjasintajni. 16 Andá ijie la
í chuénhña. T'ínkatjen la tikitiaxián ihnié Ìnchéni kixin ts'íjmáxin ti
ijiá”, ichro ch'in Ananías.

Pablo chrónka kixin Díos ichr'án ti tjejó ti sin jehya judío

17 ’Andá ti ó ikjan janhan Jerusalén ndá sákjuia ninko kixin tsotjahá
Díos kjuasáya, la nchakuén Díos k'uíkoxian 18 Ìnchéni ndáchro: “Tjoka
t'axrjéxian Jerusalén kixin tsitekakonhña sin ti nkehe kuéntana tsjàkua.”
19 Ndá ndátjan Díos: “Ìnchéni, jehe sin la ó nohe sin kixin senó la janhan
k'uájia kaín ninko la k'uétse ti sin tinkáchónki ti jaha la sákjuikian
sin ndoechjiso kjuasóte sin. 20 *La ti ó k'óñá sin Esteban, ti nkexro
k'uénixja ti itan kuèntá, la janhan kjaxin tjéntaxián ntiha, la ndáxrjan
kixin nchoxon its'en ch'an la k'uayakohan ti iké sin.” 21 Ndá Ìnchéni,
ndáchro: “Tjoka sátjixian ntihi kixin janhan tsochr'an sátsjia chjasin
ikjín tsjákohé ti chojni jehya judío.”

Ti comandante sákjuíko ch'in Pablo kixin tsjasóte

22 Ndá ti sin tsíkónkotsé mé kuíhin sin kaín tíha, ndá kjuankíxin
k'óyako sin ndáchro sin:

—¡Its'en ti nkexro i, í tsjak'echónhña ch'an!

22:20: Hch. 7:58.

23 Ndá naxa t'ixratánhña sin t'óyako sin la tótsjénka sin iké sin la ko it'é
sin inche noi. 24 Ndá ti comandante k'uetuehen ti sin soldado kixin sátsjiko
sin ti ch'in Pablo nkaxehen cuartel. La k'uetoan ch'an kixin ts'ekoxín
ch'an chikote kixin tsochronka ch'an nkekuènté kixin imá nínkaon sin,
sítjité sin. 25 Ndá ti ó kjuixin kjuínchenteto sin ch'an kixin tsjate sin,
ndá ch'in Pablo kjuanchankíhi ijnko ti capitán itjen ntiha, ndáchro:
—¿Á chontara kjuachaxin tsjatera ijnko chojni romano, kjónté naxa
kjuéyáhyara nkehe ijie chónta ch'an ní?
26 Ndá ti ó kuíhin ti capitán tíha, ndá sákjuichenka ch'an ti
comandante, ndáchro ch'an:
—¿Nkehe sich'e?, kixin ti nkexro i la ijnko chojni romano —ichro
ch'an.
27 Ndá ti comandante mé kjuichréhe ch'in Pablo la kjuanchankí,
ndáchro:
—¿Á chaxín ijnko chojni romano jaha ní?
Ndá ch'in Pablo ndáchro:
—Jeén.
28 Ndá ti comandante ndáchro:
—Janhan la itsjé chichaon kjuènka ndá k'óna chojni romano.
Andá ch'in Pablo ndáchro:
—Janhan la chojni romano ndesi kokjína.
29 Ndá ti sin soldado chrókjuate ch'in Pablo kuíhin sin kixin jehe ch'an
la ijnko chojni romano la kuítohe sin ch'an. La kjaxin ti comandante ti ó
kónohe kixin ch'in Pablo mé ijnko chojni romano la imá chrákon ch'an
kixin kjuínchentetoxín ch'an ch'in Pablo ijnko cadena.

Pablo nixjehe ti sin t'etoan kuènté sin judío

30 Andá ti ñao chr'éxin la ti comandante tjinkaon tsonohe nke ijie
t'eka sin ti ch'in Pablo, ndá kjuasintanka ch'an ti cadena tjechróntetoxín
ti itja ch'an, ndá k'uetoan ch'an kixin tsonkotsé kaín ti nchat'á t'etoan la
ko ti sin t'etoan kuènté sin judío, andá kuakitsje ch'an ti ch'in Pablo la
kjuák'e ch'an nkosiñe ti tjejó ti sin t'etoan.

23 1 Andá ch'in Pablo komá ti sin t'etoan la ndáchro ch'an:
—Kíchóni, ti kjuák'e hasta ijie la Díos tjetsjehe kixin jína
ntaxiteyá.
2 Ndá Ananías, ti nchat'á t'etoan, mé k'uetuehen ch'an ijnko ti nkexro
itjen chjina ch'in Pablo kixin tsochjéhe ch'an ti ir'ua ch'an. 3 *Ndá ch'in
Pablo ndáchro:

23:3: Mt. 23:27, 28.

—Díos sinchekjasóte ti jaha kixin nkokoahya tjénkayáxian. Jaha tjetjaxian méhe kixin tsjéyá ti ijie chonta éxi nixja ti ley. Andá, ¿nkekuènté kjuínchexiteyéhya ti ley, la kuétoan kixin tsjate sin ti janhan? —ichro ch'in Pablo.

4 Andá ti sin tjejó ntiha ndáchro sin:

—¿Nkekuènté t'andaxíhín ti nchat'á t'etoan kuènté Díos?

5 *Ndá ch'in Pablo, ndáchro:

—Kíchóni, nonahña kixin jehe ch'an ti nchat'á t'etoan, kixin ti xroon itén Díos ndáchro: "Chrók'uandaxiénhña ti nkexro t'etuehen ti chjasán" —ichro ch'an.

6 *Ndá ch'in Pablo kónohe kixin iso ti chojni tjejó ntiha mé chojni kuènté ti partido saduceo, andá íso kuènté ti partido fariseo. Ndá itsen ndáchro ch'an:

—Kíchóni, janhan mé ijnko chojni fariseo la kaín ti sin kjéhyana mé fariseo. Jahara tjéyára nkehe ijie chonta kixin janhan titekaoan kixin tsoxechón ti chojni tsík'en.

7 Ndá ti ó kjuixin ndáchro ch'an tíha, la ti sin fariseo la ko ti sin saduceo mé kjuankíxin ikjo kícho sin, ndá xikaha nkokónhña kjuénkayáxin sin. 8 *Kixin ti sin saduceo mé ndáchro sin kixin ti chojni tsík'en la í tsoxechónhña la ndáchro sin kixin kohya ángel la ko nchakuén chojni. Andá ti sin fariseo la titekaon sin kaín tíha. 9 Méxra kaín sin la k'uíxité sin, la iso ti sin maestro tjako ley kuènté ti sin fariseo, mé k'uínkatjen sin la ndáchro sin:

—Ti nkexro i, la kohya ninkehó nkehe jínahña kjuích'e ch'an. Kjá ijnko nchakuén chojni o ijnko ángel nixjehe ch'an —ichro sin.

10 Ndá imá kónínkaon sin k'uíxité sin. Andá ti comandante mé kóxakohen kixin chrókjuincheníhi sin ch'in Pablo, ndá k'uetuehen ch'an ti sin soldado kixin tsikákjín sin ch'an la tsikao sin ch'an ti cuartel kuènté sin ínaá.

11 Andá ti tie chr'éxin, la k'uíkon ch'an Ìnchéni nixja, ndáchro:

—Pablo chrakonhña, kixin éxi chronka ti itan kuéntana chjasin Jerusalén la xikaha tsochronka chjasin Roma kjaxin.

Kjuenkayáxin sin ts'óñá sin Pablo

12 Ndá ti ñao chr'éxin, la iso ti sin judío mé kjuénkayáxin sin ts'óñá sin ch'in Pablo. La kjuínchenohe sin Díos kixin siniehña sin la ko ts'ihya sin ninkehó hasta tsoxiteyá ti nkehe tjinkaon sin. 13 Mé tíha la chjina cuarenta

---

23:5: Ex. 22:28. **23:6:** Hch. 26:5; Fil. 3:5. **23:8:** Mt. 22:23; Mr. 12:18; Lc. 20:27.

chojni ti kjuénkạyáxin sin kixin ts'óñá sin ti ch'in Pablo. [14] La kjuichenka
sin ti nchạt'á t'ẹtọan la ko ti sin t'ẹtọan kuènté ti sin judío, ndáchro sin:
—Jeheni kjuínchenoheni Díos kixin siniehñani ninkehó ti nạxạ
ts'óñáhñani ti ch'in Pablo. [15] Méxrạ jahara la ko kaín ti sin t'ẹtuẹhen ti
sin judío ndáchera ti comandante kixin tsjịkạo sin ti ch'in Pablo, ndóye
nchítjen, kixin tsotsjehera nkexrín tsọyóxin ti ijiẹ tíká ch'an. Ạndá jeheni
ó ts'ejóchóheni ti ntịa tsjịxịn ch'an la ts'óñáni ch'an —ichro sin.
[16] Kjánchó ti xjẹen ti kjạvé ch'in Pablo mé tsíkihin ch'an nkehe ti
ikjo sin. Ndá sákjuí ch'an ti cuartel kixin tsochronka ch'an ti nkehe
tjenkạyáxin sin. [17] Ndá ch'in Pablo k'uéyẹhẹ ijnko ti sin capitán la
ndáche ch'an:
—Sátjikoára ti ndasoá i, ti itjen ti comandante kixin tsochronka ch'an
ti nkehe kuíhin ch'an —ichro ch'in Pablo.
[18] Ndá ti capitán mé sákjuíko ti ndasoá ti itjen ti comandante la
ndáchro:
—Ti nkexro it'in Pablo tjechjina mé k'uéya kixin tsjịkạoni ti ndasoá i
ntihi kixin tsochronka ijnko nkehe.
[19] Ạndá ti comandante itsé itja ti ndasoá la k'uaxrjentáko ch'an, ndá
kjuanchankíhi ch'an:
—¿Nkehe tjinkaoan tsọchrọnka?
[20] Ndá ti ndasoá ndáchro:
—Iso ti sin judío mé kjuénkạyáxin sin kixin tsjanchaha sin kixin
ndóye nchítjen tsjikọa ch'in Pablo ti tsọnkotsé ti sin judío t'ẹtọan.
Sit'ayaha sin tsondáchro sin kixin tjinkaon sin sinchekitọexín sin ti ijié
ch'an. [21] Méxrạ jaha la chrókuitekákuenhña sin kixin chjina cuarenta
chojni tjejóchóhen sin imó la kjuínchenohe sin Díos kixin siniehña sin
la ko ts'ihya sin ninkehó hasta ts'ikon sin its'en ch'in Pablo. Ndá ijie
tjejóchóhen sin tsọnohe sin nkehe tsondáchrua jaha —ichro ti ndasoá.
[22] Ạndá ti comandante ndáche ti ndasoá:
—Chenkahya ninkexró ti nkehe chrọnka.

Ichr'án sin Pablo ti itjen ti gobernador Félix

[23] Ndá ti comandante mé k'uéyẹhẹ yaá ti sin capitán la k'uẹtọan ch'an
kixin tsọyaxíhin yaá ciento sin soldado sátsjixin tọté la ko setenta ti sin
ts'ejókjen kokạtẹ la ko yaá ciento soldado sátsjiko chika lanza, kixin
sátsjiko sin ch'in Pablo chjasin Cesarea las nueve tie. [24] Kjạxin k'uẹtọan
ch'an kixin sinchekamá sin kokạtẹ tsjak'ekjen ch'in Pablo la ts'ayakohen
sin ch'an jína kixin kohya nkehe tsọhen ch'an tsjijijia ch'an ti itjen ti
gobernador Félix. [25] La kjạxin ichr'án sin ijnko xroon, ndáchro:

26 “Janhan Claudio Lisias, chr'ahán ijnko xroon kixin
tsonixjahá jaha Félix, ijnko gobernador jína. 27 Ti sin judío
mé tsítsé sin ti nkexro i la chrók'óñá sin. Ndá ti ó kónona
kixin jehe ch'an ijnko chojni romano la sákjuikian ti sin
soldado la kjuintakaá ch'an. 28 Andá tjínkaoan tsonona
nkekuènté nínkakohen sin ch'an, ndá sákjuikian ch'an ti
tónkotsé ti sin judío. 29 Ndá kónona kixin nínkakohen sin
ch'an kixin kjuínchexiteyáhya ch'an ti ley kuènté sin.
Jehya ijie taó tsíkjasin ti nkexro i, kixin chrók'óñá sin o
chrókjuak'echjina sin ch'an. 30 Ndá kuihan kixin ti sin judío
mé tjinkaon sin chrók'óñá sin ch'an. Méxra ichr'án ch'an
ti itjen jaha, la ko kjaxin kjuánchára ti sin kjuanchia ijie
kixin chrókjuíji sin ti itjen kixin chrókjuá sin nkekuènté
nínkakohen sin ti ch'in Pablo. Kjuasáyá. Ótjen.”

31 Ndá ti sin soldado mé kjuínchexiteyá sin éxi k'uítuehen sin, ndá sákjuíko sin ch'in Pablo ti ó tie hasta ti chjasin Antipatris. 32 Ndá ti ñao chr'éxin la ti sin soldado kjuíxin toté la xíkjan sin ti cuartel. Andá ti sin k'uejókjen kokate la naxa sákjuíko sin ch'in Pablo. 33 Ndá ti ó kjuíji sin ti chjasin Cesarea, la chjéhe sin ti xroon a ti gobernador la ko kjaxin ti ch'in Pablo. 34 Ndá ti ó kjuixin kjuínchekuáxin ti gobernador ti xroon, ndá kjuanchankí nketí chjasén ch'in Pablo. Landá kónohe ch'an kixin Cilicia tsíkjixin ch'an, 35 ndá ndáche ch'an:

—Tsinhan nkehe tsixro ti sin t'eka ijie ti ó itsji sin.

Ndá ti gobernador la k'uetuehen ti sin soldado kixin ts'ayakohen sin ti ch'in Pablo ti nchia kuènté ch'in Herodes.

Pablo chenka ch'in Félix kixin kjuasinhña ch'an ijie

24 1 Andá in'ó ñao chr'éxin, la ch'in Ananías, ti nchat'á t'etoan mé kjuíji chjasin Cesarea, kjuíjiko ch'an iso ti sin t'etoan kuènté ninko, la ko ijnko abogado it'in Tértulo, kixin tsonixjehe ti gobernador la tsjanchia ijie kixin its'en ch'in Pablo. 2 Ndá ti ó kjuikao sin ch'in Pablo, ndá ch'in Tértulo kjuankíxin chenka ch'an ti gobernador Félix, ndáchro ch'an:

—Kjuasáyá, jaha gobernador kixin imá kjuínkitsa la kjuaxróxin tjejóni la ko kjuasáya kixin imá noha tétoan ti nación kuènténi. 3 Jaha mé jína tétoan la tjáhani kjuasáya kixin kaín nkehe k'uáyéheni. 4 Tjínkakonhña sintaxrjahan, méxra xrjanoáhá kixin chrókuihín ti nkehe tsoxrjanka. 5 Ti nkexro i mé kónoxíxin tjasin ch'an kjuanínkaon éxi ijnko ichin t'óxika kuenté chjasintajni, ch'iyehe ch'an ti sin judío ndá nkokónhña tjenkayáxin sin. Jehe ch'an mé t'etuehen ch'an ti sin tinkáchónki ti nkexro tsíkjixin Nazaret. 6 Kjaxin tjinkaon ch'an chrókjuinchekjita ch'an ti ninko. Ndá

itséni ch'an la chrókjuinchekitoexíni ijié ch'an éxi t'etoan ti ley kuènténi.
7 Kjánchó ti comandante Lisias kjuikao ch'an itsjé soldado la kuakitsje
sin ti nkexro i. 8 Ndá ti comandante k'uetoan kixin ti sin tsjanchia ijie
la tsitsjehe sin ti jaha. Tjanchankíhí ch'in Pablo kixin chrókónoheni jína
nke ijie chrókjuinchekjasótexíni ch'an —ichro ch'in Tértulo.
9 Ndá kaín ti sin judío tjejó ntiha la ndáchro sin:
—Kaín tíha la chaxín —ichro sin.
10 Ndá ti gobernador kjuakoxin itja kixin tsonixja ch'in Pablo. Ndá
Pablo, ndáchro:
—Ó nona kixin jaha la ti juez kuènté ti nación ntihi, la itsjé nánó
tétoan, la chàna tsoxrjanka ti nkehe kóhen. 11 Jaha chrókónoha kixin
nantá teyó ñao kjuasán Jerusalén kixin ntiha tsoxráxinkakonxián
Díos. 12 La k'uitjaxinhña sin ti janhan tjájonkian nkojín chojni, o
kjuintakónínkaoan nkojín nkexro ti ninko o ti nchia xrakoexín ti sin
judío o nkojín nketí ti chjasin i. 13 Ti sin i, la xitjahya tsondáchro sin
kixin chaxín kjuásian ti ijie t'ekana sin. 14 Kjánchó chaxín xrjanká kixin
t'aha ixra ti Díos k'uékinkáchónki ti sin k'uaxrjeníxini, mé ti ntia nixin,
andá jehe sin nchek'in sin ntia nduáhya. Janhan titekaoan kaín ti nkehe
tsíkjin sin ti xroon kuènté ley la ko ti nkehe k'uénixja ti sin k'uéchronka
itén Díos ósé. 15 La kjaxin titekaoan ti Díos titekaon sin, la kjaxian
tjéchohan ti ó Díos sinchexechón kaín ti chojni jína la ko ti chojni
jínahña. 16 Méxra tóxakona kixin tjóá chrókjuak'é kixin chrókjuanchahya
Díos ijie la ko kjaxin ti chojni chrókjuanchahya ijie ti janhan.
17 *'La ó k'uatsínka iso nánó k'uájia ókjé chjasin ndá ikjan chjasená
kixin tsjánjua chichaon tsákja ti sin nóa la ko kjaxin tsotjahá Díos
kjuasáya. 18 Ndá xikaha kjuak'é nkaxehen ninko, ndá iso ti sin judío
tsíkjixin Asia mé k'uitja sin ti janhan ntiha, ti ó kjuixin kótjóáni, la
tsjéhya chojni siín la kjuájonkianhña nijnko chojni. 19 Méxra ti sin a
mé ticháxin chrókui sin ntihi kixin chrókjuanchia sin ijie, ti k'uíkon sin
nduáhya kjuit'a. 20 Ó ti sin tjejó ntihi tsochronka sin nkehe ijie k'uitja sin
ti ó kjuak'é ti tjejó ti sin t'etoan kuènté sin judío. 21 *Kjá ti tsondáchro
sin kixin náxrjónhña ijnko nkehe itsen ndáxrjan: "Ijie sinchekitoexínra
ijie kuéntana la sinchekjasóterana kixin titekaoan kixin tsoxechón ti
chojni tsík'en" —mé xikaha ichro Pablo.
22 Ndá ti ó kuíhin ti gobernador Félix tíha, la ó nohe ch'an jína
nkexrín ti ntia nixin kuènté Cristo, la chrohya ch'an sinchekitoexín ch'an
ijie kuènté ti ch'in a, la ndáchro ch'an:
—Tsjijia ti comandante Lisias ndá tsochronka ch'an ndá tsonona
nkexrín siín tíha —ichro ti gobernador.

24:17: Hch. 21:17-28. **24:21:** Hch. 23:6.

23 Ndá ti gobernador k'uetuehen ti capitán kixin ts'ayakohen ti ch'in
Pablo, kjánchó tsítohe sin kixin jína ts'aji ch'an la ko tsítohe sin ts'ixehen
ti sin chóxin ch'an, tsitsjehe sin ch'an.
24 Ndá iso ñao chr'éxin, ndá kjuíjiko ch'in Félix ti ichjién ch'an,
Drusila, ijnko tjan judía. Ndá k'uetoan ch'an kixin tsjik'éyehe sin ti ch'in
Pablo kixin tsochronka ch'an nkexrín tsitekaon sin Jesucristo. 25 Ndá
ch'in Pablo kjuako nkexrín ts'ejó chojni jína la ko nkexrín ts'etuehen
asén chojni kixin tsjasinhña sin ijie la ko nkexrín sinchekitoexín Díos ijie
kuènté nkojnko chojni ti ñao tsjixixín. Ndá ti ó kuíhin ti gobernador
Félix ndá chrákon ch'an, la ndáchro ch'an:
—Táhó sátjia. Ti ó chonta tiempo ndá ts'eyahá ínaá.
26 Ch'in Félix la tjechóhen ch'an kixin kjá ch'in Pablo tsjajon chichaon,
ndá tsjajon ch'an kjuachaxin sátsji ch'an. Ndá xikaha nkoyaxón k'uéyehe
ch'an kixin itsjo ch'an. 27 Ndá k'uatsínka yaá nánó ndá ch'in Félix
kuítohe ti ixra gobernador, ndá ijnko nkexro it'in Porcio Festo k'uíxehen
ti ixra a. Andá ch'in Félix kuítohe ch'an ti ch'in Pablo tjechjina kixin
tjinkaon ch'an chrókjuinchexiteyéhe ch'an ti nkehe tjinkaon ti sin judío.

Pablo kjuák'e nkayakon ti gobernador Festo

25 1 Ndá Festo kjuíji kixin ts'áyéhe ti ixra gobernador. Ndá iní
ñao chr'éxin ndá sákjuixin ch'an chjasin Cesarea la kjuíji ch'an
Jerusalén. 2 Ndá ntiha ti sin nchat'á t'etoan la ko ti sin judío imá tjetoan
mé kjuanchia sin ijie kixin tsjasóte Pablo, 3 la kjaxin kjuanchia sin
kixin ts'etoan Festo kixin chrókjankao sin ch'in Pablo Jerusalén, kixin
tsíkjenkayáxin sin tsochr'án sin iso chojni tsochóhen ntia la ts'óñá sin
ch'an. 4 Kjánchó ti gobernador Festo la ndáchro kixin Cesarea ó tjechjina
ch'in Pablo, la ó jehe ch'an itsji ch'an ntiha, ichro ch'an. 5 La ndáchro
ch'an:
—Ti nkexro tjetoan kuèntára chrókjuikian sin ti chjasin Cesarea.
Andá ti chaxín tsíkjasin ch'in Pablo nkojín ijie, la ntiha tsjanchia sin ijie.
6 Ch'in Festo la kjuák'e Jerusalén ijní o ite ñao ó ndá ikjan ch'an
chjasin Cesarea. Ndá ti ñao chr'éxin, la kjuák'etjaxin ch'an ti t'etoaxín
ch'an, ndá k'uetoan ch'an tsíkákjín sin Pablo. 7 Ndá ti ó k'uíxehen Pablo
ntiha, ndá ti sin judío tsíkixin Jerusalén kóchjina sin la kjuanchia sin
ijie, kjánchó kjuachahya sin kjuakoxin sin ti ijie kjuanchia sin, kixin
chaxínhña ti nkehe ndáchro sin. 8 Andá Pablo nixja, ndáchro:
—Ninkehó ijie kjuásinhña, ninkexró kjuájonkianhña la ko jehya
kuitekakuanhña ti ley o ti ninko o ti gobernador romano.
9 Kjánchó Festo tjinkaon kixin tsonínkakonhña ti sin judío, la
kjuanchankíhi ch'an ti ch'in Pablo:

—¿Á tjinkaoan sátsjia Jerusalén kixin ntiha s̱intakiṯo̱axian janhan ti ijie̱ chonta ní?

10 Ndá Pablo ndáchro:

—Náhí, janhan la ó itjén ti t'e̱to̱axín ti gobierno romano, la ntihi chrókjui̱nchekiṯo̱exian ti ijie̱ kuéntạna kixin ó noha kixin ninkehó ijie̱ kjui̱t'ahya ti sin judío. 11 Ti chaxín kjuásian nkojín ijie̱ kixin chrók'uenxian, la chrakonhña its'én. Ạndá ti chaxínhña ti ijie̱ t'ekana sin, la ninkexró chóntahya kjuachaxin tsjanchia tíha. Méxrạ janhan tjánchíá kixin ti emperador, ti nkexro imá t'e̱to̱an, mé sinchekito̱exín ti ijie̱ chonta —ichro Pablo.

12 Ndá Festo nixje̱he̱ iso ti sin tjinki̱tsa, ndá ndáche ch'in Pablo:

—Jaha tjanchia kixin ti emperador, ti nkexro imá t'e̱to̱an, sinchekito̱exín ti iji̱á. Méxrạ ti itjen ti nkexro a sátsjia —ichro ch'in Festo.

Pablo kjuák'e nkayakon ti rey Agripa

13 Ndá iso ñạo chr'éxi̱n mé ti rey Agripa la ko ti tjan Berenice mé kjuíji sin ti chjasin Cesarea kixin tsonixje̱he̱ sin Festo. 14 Ndá ntiha kuíto̱he sin itsjé ñạo, ndá Festo chénka ti rey kixin ntiha tjechjina Pablo, ndáchro ch'an:

—Ntihi tjechjina ijnko nkexro tsíkíto̱he ch'in Félix. 15 Ti kjuak'é Jerusalén la ti sin nchạt'á t'e̱to̱an la ko ti sin t'e̱tue̱hen ti sin judío mé kjuíjitsjehe sin ti janhan, la kjuanchia sin ijie̱, kjuanchia sin kixin chrók'uen ch'an. 16 Ndá janhan kjuátạhạ: “Jeheni chojni t'e̱to̱an kuènté Roma kuènhñani t'e̱to̱ani its'en chojni ti nạxạ tóchjinahña ti nkexro kjuasin ijie̱ kixin tsondáchro á chaxín ti ijie̱ tjanchia sin o̱ náhí.” 17 Méxrạ ti ó ikui ti sin judío ntihi, la tuénxín ti ñạo chr'éxi̱n, kjuak'étjạxian ti ntạkito̱axián iji̱é chojni la kuéto̱an kixin tsíxrakoa ch'in Pablo. 18 Ạndá ti sin kóchjina la ninkehó ijie̱ k'uekahya sin ch'an éxi kjuénkạyáxian janhan chróndáchro sin. 19 Jehó nínkakuenxín sin Pablo kixin ti nkehe tinkáchónki ch'an la ko ti ndáchro ch'an kixin ti nkexro it'in Jesús mé ik'uén, ndá ijie tjechón ínaá. 20 Ạndá janhan la nonahña nkexrín s̱intayóxian tíha, ndá kjuánchánkíhạ Pablo á tjinkaon ch'an sátsji ch'an Jerusalén kixin ntiha tsito̱exin iji̱é ch'an o̱ náhí. 21 Ạndá jehe ch'an kjuanchia ch'an kixin ti emperador romano mé sinchekito̱exín ti ijie̱ chónta ch'an. Ndá kuéto̱an kixin nạxạ ntihó tsjak'echjina ch'an, tsononajña nkesá tsétuạnhạn sátsji ch'an ntiha —ichro ch'in Festo.

22 Ạndá ti rey Agripa ndáche ch'in Festo:

—Kjạxin janhan tjínkạoan tsi̱nhạn ti nkehe tsochronka ti ch'in Pablo.

Ndá ch'in Festo ndáchro:

—Ndóye tsinhín ti nkehe tsochronka ch'an.

23 Ndá ti ñao chr'éxin ti ó kjuíji ti rey Agripa la ko Berenice ndá
k'uíxehen sin ti nchia la ko ti sin soldado t'etoan tsíkjikao sin, la ko
k'uixeko sin iso chojni tjetoan kuènté ti chjasin ntiha. Ndá k'uetoan ch'in
Festo kixin tsíxrakoa ch'in Pablo. 24 Ndá ndáchro ch'in Festo:
—Jaha rey Agripa la ko kaínra kónkotséra ntihi, tihínra. Ti nkexro
itjen ntihi, la kaín ti sin judío k'ueka sin ch'an ijie ti chjasin Jerusalén la
ko kjaxin chjasin Cesarea la tjanchia sin kixin its'en ch'an. 25 Andá janhan
tjénkayáxian kixin kohya ijie kjuasin ch'an kixin chrók'uen ch'an. Kjánchó
jehe ch'an kjuanchia ch'an kixin ti emperador romano mé sinchekitoexín
ti ijié ch'an. Ndá kjuénkayáxian kixin tsétoan sátsji ch'an ntiha. 26 Kjánchó
nonahña nkehe tsokjian ts'áyéhe ti nkexro t'etoan. Ndá ijie kuétoan
kjuikakjín sin ch'an kixin jaha rey Agripa la ko kaínra tjejora ntihi
chrókjuanchankíhíra ch'an kixin tsonona nkehe tsokjihan ti emperador.
27 'Kixin jehya jína tsochr'an ijnko nkexro tjechjina ti itjen ch'an ti
naxa nonahña nke ijie tíká ch'an.

Pablo chenka ti rey Agripa nke ijie t'eka sin

26 1 Ndá ti Rey Agripa ndáche ti ch'in Pablo:
—Ó nchoxon tsochronka nkehe ti ijie tíká.
Ndá ch'in Pablo kjuaya itja ndá kjuankíxin nixja, ndáchro:
2 —Imá chàna tsoníxja ti itjen jaha rey Agripa, tsoxrjanka kaín ti ijie
t'ekana ti sin judío. 3 Ó nona kixin jaha la ó noha jína kuènté ti ley la ko
ti nkehe tinkáchónki ti sin judío, la ko noha nkehe ti ikjo kícho sin.
Méxra xrjanoáha, tjak'e tihín.

Pablo chrónka nkexrín kjuák'e ch'an ti ósé

4 'Kaín ti sin judío la nohe nkexrín kjuak'é ti chjasená la ko Jerusalén
ti naxa k'uéchájan. 5 *Kjaxin nohe sin jína, la ko jína tsochronka sin,
kixin ndesi ntasoá la k'óna fariseo. Ti sin a la antsí nchexiteyá ti
ley tinkáchónkini. 6 Ndá ijie sinchekitoexínra jiena kixin tjéchohan
kixin Díos sinchexechón ti chojni tsík'en, éxi tsíchenka Díos ósé ti sin
tsík'axrjeníxini. 7 Ti teyó tribu kuènté Israel mé tjejóchóhen sin kixin
tsoxiteyá ti nkehe tsíchronka Díos. Méxra tjikosáyehe sin Díos nchakotjin
la ko tie. Méxra tihín, jaha rey Agripa, kixin xikaha tinkachónkia janhan,
la xikaha nínkakona ti sin judío ijie. 8 ¿Nkekuènté titekákonhñara kixin
Díos sinchexechón ti chojni tsík'en?

26:5: Hch. 23:6; Fil. 3:5.

Pablo k'uénínkakohen ti sin tinkáchónki Ìnchéni

9 *'Janhan k'uékjenkayáxian kixin nchoxon ti k'uéninkakohan ti sin
tinkáchónki Jesús, tsíkjixin Nazaret. 10 Mé xikaha k'uéninkakohan ti
sin chjasin Jerusalén. Ti sin nchat'á t'etoan mé kjuajon kjuachaxin ndá
janhan chr'axahan ndoechjiso itsjé ti sin tinkáchónki Ìnchéni. Ndá ti ó
t'óñá sin ti sin tjejóchjina, la janhan ndáxrjan kixin nchoxon tíha. 11 Itsjé
vece kjuintakjasóte ti sin a, kixin chrókuítohe sin ti nkehe tinkáchónki
sin. La xikaha k'uékjit'a kaín ninko kixin imá k'uéninkakohan sin, la
xikaha k'uájichráhá sin kjónté ókjé chjasin sátsíkji sin.

Pablo chrónka nkexrín kuinkáchónki Ìnchéni

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

12 'Méxra ti ixra í, sákjuixian Damasco, kixin ti sin nchat'á t'etoan mé
kjuajon sin kjuachaxin kixin jína xikaha sit'a. 13 Andá tihín jaha rey, kixin
ti ó nkosiñe ntia éxi chonkíxin la k'uíkuan ijnko xrohi t'inkaséña kuixin
nkaya nkajní, antsí tjákini ke ti xrohi kuènté ñao, la kuantátjen ti janhan
la ko ti sin sákjuikian. 14 Ndá kaíni k'uitsínkani nonte, ndá kuihan itén
ijnko nkexro nixjaxin ngiva hebreo, Ndáchro: "Saulo, Saulo, ¿nkekuènté
nínkaoan, xrítjéyá ti janhan? Jahuá ncheníhi asán kixin tjinkaoan
tsjajonkoa ti janhan. Éxi ijnko koxinta kónínkaon va ti chr'áte sin ti
chika iyo, mé xikaha ti jaha." 15 Ndá janhan kjuánchánkíha ti nkexro:
"¿Xá nkexro ti jaha?" Ndá ti nkexro la ndáchro: "Janhan mé Jesús, ti
nkexro chréhé la ko ninkákohén. 16 Andá ijie t'ínkatjen, tjak'exián totá,
kixin janhan kjuánjua kjuachaxin k'uikuan ti janhan kixin sich'e ti ixra
kuéntana. La tsochenka chojni kixin k'uikuan ti janhan la ko tsochronka
ti nkehe tsjákohá chr'éxin. 17 Janhan ts'ayakohan kixin kohya nkehe
sit'aha ti sin judío la ko ti sin jehya judío, kixin ijie tsétuanhan sátsjia ti
tjejó sin. 18 Tétuahan sátsjia ti tjejó ti sin titekaonhña kixin tsakítjenkia ti
ikon sin kixin í ts'ajihya sin ti ntia sítie. Náhí, ts'aji sin ti ntia t'inkaséña
la í tsochóntahya kjuachaxin ti jínahña ts'etuehen ti jehe sin kixin
tsinkáchónki sin ti janhan. Ndá janhan tsakjían ti ijié sin la ko ts'áyéhe
sin ti nkehe jína, ts'áyéhe kaín ti sin tsíkjinchetjóá Díos", ichro Ìnchéni.

Pablo kuitekaon ti nkehe k'uíkon

19 'Rey Agripa, méxra janhan kjuintaxiteyáha ti nkehe k'uíkuan
kuixin nkaya nkajní. 20 *La kjuákoha sao ti sin chjasin Damasco, la

---

26:9: Hch. 8:3; 22:4, 5. **26:20:** Hch. 9:20, 28, 29.

chr'éxin ti sin Jerusalén, la ko kuenté Judea, la ko kjaxin ti sin jehya
judío. Kjuákohá sin kixin chrókuítohe sin ti ijié sin, la chrókjan sin
chrókuinkáchónki sin Díos, la ko chrókjuakoxin sin kixin chaxín ó
kjuitóxin sin ti nkehe tinkáchónki sin. 21 Mé tíha ti tséxina ti sin judío
nkaxehen ninko, la tjinkaon sin chrók'óñá sin ti janhan. 22 Ndá xikaha
kjuasáye Díos tjinkitsa ti janhan la ndoá itjén, la tjákohá kaín chojni,
chájan la ko chojni nteto, la nixjahya nkehe ókjé, jehó nixja ti nkehe
chrónka ti sin tsíchronka itén Díos la ko ti nkehe tsíchronka Moisés,
23 *kixin ticháxin its'en ti Cristo la ko tsoxechón ínaá. Cristo mé ti xrohi
ts'inkaséñexín ti sin siín ntihi la ko ti sin siín íso nación kixin tsaá sin.

Pablo nixjehe ti rey Agripa

24 Mé xikaha chrónka ch'in Pablo, ndá ch'in Festo itsen k'óyako
ndáchro ch'an:
—Pablo, kjá locua. Tsíkólókoxián ti imá nchekuáxian.
25 Kjánchó Pablo ndáchro:
—Náhí, jehya locona. Jaha Festo, imá tjikosáyahá. Ti nkehe ndáxrjan
la ijnko nkehe jína la ko chaxín. 26 Ntihi itjen ti rey Agripa. Jehe ch'an
la jína nohe ch'an kaín tíhi. Ndá xikaha tjénixjaha ch'an nkojína kixin
nona kixin jehe ch'an la ó nohe ch'an kaín ti nkehe kóhen kixin jehya
imó kóhen kaín tíha. 27 Jaha, rey Agripa, ¿á titekaoan ti nkehe tsíkjako
ti sin tsíchronka itén Díos ósé ní? Janhan la nona kixin titekaoan.
28 Ndá ti rey Agripa ndáchro ch'an:
—Ó antsíkoá ndá chrókjuacha chrókjuich'éna cristiano ti janhan.
29 Ndá ch'in Pablo ndáchro:
—Isé tsoxrjanká o séhya la Díos tjinkaon kixin jehya jahuá
chrókuinkachónkia ch'an. Náhí. Tjinkaon ch'an kixin kaín ti nkexro
tjejótihin chrók'óna sin éxi janhan, kjánchó jehya chróchónta sin ti
cadena chonta.
30 Ndá ti ó kjuixin nixja Pablo, la k'uínkatjen ti rey, la kjaxin ti
gobernador la ko ti tjan Berenice, la ko kaín ti chojni tjejótjaxin ntiha.
31 Ndá kaín sin k'uaxrjenta sin la ikjo kícho sin. Ndáchro sin:
—Kohya ijie tsíkjasin ti nkexro i, kixin chrók'uenxín ch'an la o
chrókjuak'echjina ch'an.
32 Ndá ti rey Agripa ndáche ti gobernador Festo:
—Jína chrókjuánjua kjuachaxin sáchrokjui ch'an ti chrókjuanchahya
ch'an kixin ti emperador, ti nkexro imá t'etoan, sinchekitoexín ti ijié
ch'an —ichro ti rey Agripa.

26:23 a: 1Co. 15:20; **b:** Is. 42:6; 49:6.

Sákjuíko sin Pablo Roma

27 [1] Ndá ti ó k'ueṯoan sin sátsjini Italia ti itjen ti nkexro imá t'eṯoan. Ndá ndáche sin ijnko capitán it'in Julio kixin sátsjiko sin ch'in Pablo la ko íso sin tjejóchjina. Ti ch'in Julio mé ijnko policía kuènté ti nkexro t'eṯoan it'in Augusto César. [2] Ndá k'uíxeheni ijnko ntabarco tsíkjixin Adramitio, la sátsji nó Asia. Kjaxin kjuák'e ntiha ti ch'in Aristarco tsíkjixin Tesalónica nonte Macedonia. [3] Andá ti ñao chr'éxin mé kjuíjini ti puerto Sidón. Ndá ch'in Julio nkojína ikjo ch'an ch'in Pablo la kjuajon ch'an kjuachaxin kixin sátsjitsjehe Pablo ti chojni chóxin ch'an ntiha kixin tsjinkitsa sin ti jehe ch'an. [4] Ndá sákjuixini Sidón, la kjuíjini ijnko isla it'in Chipre la nó itjani ikjon kuítohe tíha kixin imá síchjéhe xrinto. [5] Ti ó k'uatsínkani ti ndañao chjinaxón Cilicia la ko Panfilia la kjuíjini Mira nonte Licia.

[6] Ndá ntiha k'uitja ti capitán íjnko ntabarco tsíkjixin Alejandría la sátsji nó Italia. Ndá ndáchro ch'an kixin tíha sátsjikoni. [7] Ndá itsjé ñao kjaxon ikjuí ti ntabarco la imá ixra kjuíjini chjina Gnido. Ndá naxa imá chjéhe xrinto la k'uatsínkani chjinaxón nonte Salmón ndá kuinkátjíáxini chjina ti isla Creta. [8] Ndá xikahó imá ixra k'uatsínkani chjino ti chrínta ìnta, la kjuíjini ijnko chjasin it'in Puertos Jína, chjino ti chjasin Lasea.

[9] Ndá k'uatsínka itsjé ñao, la ó kjuixraká ti ñao xitjahya sátsjiko sin ntabarco chritaón ndañao kixin ó kuichjina ti nchakuén ikin. Méxra ch'in Pablo nixjehe ti sin a, [10] ndáchro ch'an:

—Tihínra. T'íkuan kixin ti naxa sátsjini la nchónhña kjuachrakon tsohen. Sinchek'itjáñani ti ntabarco la ko ti nkehe tjinká la kjaxin jeheni chónta ts'itjáñani —ichro Pablo.

[11] Andá ti capitán t'etuehen ti sin soldado la antsí kuitekaon ti nkehe chrónka ti nkexro tjiko ti ntabarco la ko ti ìnché ti ntabarco, ke ti nkehe ndáchro Pablo. [12] La ko kjaxin kanhñó jína kixin chrókuítoheni ti puerto hasta chrók'uatsínkajia ti nchakuén ikin,[a] ndá kaín sin kjuénkayáxin sin kixin ícha jína sátsjixini ntiha, sátsjini Fenice, ijnko puerto nonte Creta, nó chók'á ti tjitoxin ñao la ko nó tjiatóxin ñao, la ntiha chrók'uejóni hasta chrók'uatsínka ti nchakuén ikin.

Chjéhe xrinto chritaón ndañao

[13] Ndá kjuankíxin chjéhe intsí xrinto kjuixin nó sur, ndá kjuénkayáxin sin kixin kjá jína sátsjini.

---

[a] **27:12** ***nchakuén ikin*** *ti nitjó imá ikin* invierno

Ndá sákjuixini ntiha, kjánchó naxa sákjuini chjinaxón ti chrínta ti
isla Creta. 14 Kjánchó chr'éxin la ikjui ijnko xrinto kjuixin nó noroeste
k'uindate ti ntabarco. 15 La kjuankíxin kótéka xrinto ti ntabarco la
xrokjuahya sátsjini ti sítjixin ti xrinto. Ndá ticháxin kuítoheni sákjuíko
xrinto ti ntabarco tjejóxeheni. 16 Ndá k'uatsínkani chjino ijnko isla intsí
it'in Cauda, kixin ntiha la kanhñó síchjéhe xrinto. La kjónté la imá
ixra kjuínchek'it'ótjeni ti ntabarco intsí, tjejótjian ti ntabarco ijié kixin
sátsjikohya xrinto. 17 Ndá ti ó kjuixin kjuínchek'it'ótjen sin ti ntabarco
intsí, la kjuínchenteto sin kuenté ti ntabarco kixin kohya nkehe tsohen.
Kjaxin tóxakohen sin kixin tsíkjinie nchesen ti ntabarco ti tsjiji sin ti
siín nchesen it'in Sirte. Ndá kuakjijin sin ti ika chónta ti ntabarco, ndá
kuítohe sin sákjuiko xrinto. 18 Andá ti ñao chr'éxin la naxa imá chjéhe
xrinto. Ndá ik'ue sin ti nkehe sítjinká ti ntabarco kixin kanhñó tsoye.
19 Andá ti ñao níxin la itja sin kuakitsjexín sin íso ti nkehe kuènté ti
ntabarco la ik'ue sin. 20 Isé k'uíkonhñani ñao la ko ti konotsé la imá
chjéhe xrinto la í chuénhñani kixin naxa chrókuaáni.

21 Ndá ó k'uatsínka itsjé ñao kjoniehñani, ndá ch'in Pablo k'uínkatjen
nixjehe kaín ti sin tjejóxehen ntabarco, ndáchro:

—Chrókuitekáonra ti nkehe xrjanká kixin chrókuitoheni ti nonte
Creta, la chrók'uitjáñahña ti nkehe tjinká ti ntabarco í. 22 Andá ijie la
tóxakuanhñara kixin nijnkoni kohya nkehe tsoheni, kjánchó ti ntabarco
la ts'itjáña. 23 Kixin ti tie i, mé k'uíkuan ijnko ángel ichr'án ti Díos
tinkachónkia la ko t'aha ixra 24 la ndáchro: “Chrakonhña, jaha Pablo.
Ticháxin tsjasán ti itjen ti emperador, la Díos tsjinkitsa jaha la ti sin
tjejokoa la ts'enhña sin.” 25 Méxra chrakonhñara kixin ó nona kixin ti
Díos tinkachónkia la chaxín sinchexiteyá tíha, éxi ndáchro ti ángel,
26 kjánchó ticháxin sátsjiko xrinto ti ntabarco ijnko nonte xámá —ichro
Pablo.

27 Ó k'uatsínka yaá semana, ndá ijnko tie la kjuíjini ijnko chrínta
ndañao it'in Adria, andá ti xrinto sákjuíko ti ntabarco ijnko lado la íjnko
lado. Ndá chjina k'áxrótjen, ndá ti sin tjiko ti ntabarco mé kónohe sin
kixin ó chjina kjuixraká sin ijnko nonte xámá. 28 Ndá kjuachoa sin
nkekjaín ninkaxín ti ìnta, mé chónta treinta y seis metro ninkaxín. Ndá
sákjuini kjínhña la xíkjachoa sin la chónta veintisiete metro. 29 Ndá imá
chrákon sin kixin ts'itjaton ti ntabarco ijnko itjo, la kjuinkájin sin noó
chika iye nóton ti ntabarco kixin ntahó tsochóhen. Ndá ntahó k'uéjoni
hasta k'uínkaséña. 30 Ndá ti sin tjiko ti ntabarco la kjuénkayáxin sin
chrókuinká sin, la kjuankíxin kjuinkájin sin ti ntabarco intsí chritaón
ìnta, kjánchó kjuích'e sin éxi tjinkaon sin chrókjuinkajin sin ti chika iye
chónta ikja ti ntabarco kixin tsonoehña ti íso sin. 31 Andá ch'in Pablo
ndáche ch'an ti capitán la ko kaín ti sin soldado:

—Ti tsítoehya ti sin i nkaxehen ntabarco, la xitjahya tsaára.
32 Andá ti sin soldado mé kóchríjin sin ti ihno kuènté ti ntabarco intsí
kixin sátsji tsjiánkí ìnta.
33 Ndá ti ó chjina ts'inkaséña, ndá ch'in Pablo nixjehe kaín ti sin tjejó
ntiha ndáchro ch'an kixin chrókjonie sin nkojín nkehe. Ndáchro ch'an:
—Ó k'uatsínka yaá semana k'uejóchrinhñara la ko kjontehyara.
34 Méxra ndáxrjan kixin ticháxin chrókjontera nkojín nkehe ti tjinkáonra
naxa tsaára kixin ninkexró ts'itjáñahña la nijnko ti kaxihi chónta ikjára
ts'itjáña.
35 Ndá xikaha ichro ch'in Pablo, ndá kuákja ch'an ijnko niotja, la
ntiha ti tjejó kaín sin chjéhe ch'an kjuasáye Díos, ndá kóchrít'o ch'an ti
niotja ndá kjuankíxin kjónie ch'an. 36 Ndá kóchéhe sin la kaín sin kjónie
sin kjaxin sin. 37 Kaín ti sin k'uejó nkaxehen ti ntabarco mé yaá ciento
setenta y seis chojni. 38 Ndá ti ó kjuixin kjónie sin la ik'ue sin ti noa trigo
tjinká ti ntabarco, kixin kanhñó tsoye.

K'uaniánkí ìnta ti ntabarco

39 Andá ti ó k'uínkaséña, la ti sin tjiko ti ntabarco la kjuátsoanhña
sin ti nonte itjen chjinaxón, kjánchó k'uíkon sin ijnko chrínta ìnta. Ndá
kjuénkayáxin sin sátsjiko sin ti ntabarco ntiha. 40 Ndá kóchríjin sin ti
ihno síchroéxin ti chika iye kuítohe chrínkí ndañao. Ndá kjuínchentá
sin ti nkehe tjikoxin sin ti ntabarco la kjuínchek'it'ótjen sin ti ika tjiko
nkayakon ti ntabarco. Andá ti ntabarco kjuankíxin sákjuí chrínta nta.
41 Xrínahña kjuíji ti ntabarco ti kónkojiéxin ìnta, ti siín itsjé nchesen
ndá ntiha kjuikjiat'ó ti ikja ti ntabarco, ndá í xitjahya t'inki ninkehó,
andá ti nóton ti ntabarco la kjuankíxin síxika kixin imá tjian chjéhe
ìnta. 42 Ndá ti sin soldado mé tjinkaon sin chrók'óñá sin ti sin tjejóchjina
kixin tjinkakonhña sin kixin tsinká sin. 43 Andá ti nkexro t'etuehen ti sin
soldado mé tjinkakonhña ch'an kixin its'en ch'in Pablo, ndá kjuajonhña
ch'an kjuachaxin. K'uetoan ch'an kixin ti sin nohe tji nada la senó sin
sátsji sin kixin tsjiji sin ti nonte xámá, 44 andá ti sin tsjachahya la sátsjiko
ti ntatabla o it'o ti ntabarco. Ndá xikaha kaíni kjuíjini ti nonte xámá la
kuaáni.

Pablo itjen ti isla Malta

28 1 Ndá ti ó kjuixin tíha, la kaíni kuaáni la kónoheni kixin ti isla
mé it'in Malta. 2 Andá ti sin chjasin ntiha mé imá jína kjuínkitsa
sin kaíni la kjuaka sin ijnko xrohi ijié kixin ntiha la imá ikin la ko
sít'aniá ichrin. Ndá k'uéya sin kixin tsochjinani tsochjíxroheni. 3 Andá

ch'in Pablo sákjuikakja íso nio xámá, kixin tsjasinkáte ch'an ti xrohi.
Ndá xrínahña k'uaxrjenkíxin ijnko konche ti xrohi kixin imá sóa, ndá
k'uísímá la kjóniehe va ti itja ch'in Pablo. 4 Ndá ti sin chjasin ntiha
k'uíkon sin tíha, la ikjo kícho sin, ndáchro sin:
—Kjá ti nkexro i la ijnko chojni tsíkjàya, kixin kjónté kuaá ch'an,
k'uénxinhña ti ndañao, la Díos í tjinkakonhña naxa tsjak'echón ch'an
—ichro sin.
5 Andá ch'in Pablo k'otsjénka itja chritaón ti xrohi la k'uánótjen ti
konche, la kohya nkehe kóhen ch'an. 6 Ndá kaín sin tjejóchóhen sin kixin
ách'e ts'atjoyé ti itja ch'an o its'en ch'an. Ndá ti ó imá isé chóhen sin ndá
k'uíkon sin kixin kohya nkehe kóhen ch'an, ndá kjuitóxin sin ti nkehe
tjenkayáxin sin la ndáchro sin kixin Pablo mé ijnko díos.
7 Chjinaxón ti k'uéjoni mé itjen nonte ijnko nkexro t'etoan kuènté ti
isla, it'in Publio. Jehe ch'an mé kjuajon ch'an kjuachaxin k'uéjoni ndoe
ch'an la ko kjuajon ch'an nkehe kjonieni iní ñao. 8 Andá ti it'é ti ch'in
Publio mé tjetsínka ch'an cama kixin níhi ch'an, chónta ch'an sóa la
ko chinjni.[a] Ndá ch'in Pablo sákjuitsjehe ti nkexro a, la kjuixin nixjehe
ch'an Díos, ndá kjuak'etja tja ch'an ti siníhi, la kuitohe jína. 9 La kjaxin
kóchjina íso ti sin níhi tjejó ti isla, la kaín sin kuitohe sin jína. 10 Ndá
chéhe sin la jína kjuínkitsa sin ti jeheni. Ndá chr'éxin ti ó kjuixin ndá
k'uíxeheni íjnko ntabarco, la kjuajon sin kaín ti nkehe tsichánxihini ti
sátsjini.

Pablo kjuíji Roma

11 Ndá ó k'uatsínka iní nitjó k'uéjoni ti isla, ndá k'uíxeheni íjnko
ntabarco tsíkitohe ntiha k'uatsínkajia ti nchakuén ikin. Ti ntabarco a mé
tsíkjixin Alejandría, la chónta nkehe tsíkjanoña ihnié ti díos Cástor la
ko Pólux. 12 Ndá kjuíjini ti puerto Siracusa la ntiha kuítoheni iní ñao.
13 Ndá xík'ixenheni ti ntabarco la kjuíjini Regio. Ndá ti ñao chr'éxin ndá
kjuankíxin chjéhe xrinto kjuixin nó sur, ndá ti ñao yaáxin la kjuíjini
Puteoli, ti kuítohe ti ntabarco. 14 Ndá ntiha xétani iso kíchóni la tjinkaon
sin ts'ejókoni sin ntiha iso ñao. Ndá ntiha k'uejókoni sin ijnko semana,
ndá chr'éxin sákjuini Roma. 15 Ndá ti sin kíchóni tjejó Roma la ó nohe
sin kixin tsjijini. Ndá iso sin kuixin ntia xétani sin la sákjuikoni sin hasta
Foro Apio la ko íso sin xétani ti it'in iy'á Tabernas. Ndá ti ó k'uíkon ch'in
Pablo ti jehe sin la chjéhe ch'an Díos kjuasáya, la imá kóchéhe ch'an.
16 Ndá ti ó kjuíjini chjasin Roma, ndá ti capitán kjuínchek'ayéhe ti jefe ti
sin tjejóchjina kixin ts'ayakohen ch'an. Andá ch'in Pablo la kjuajon sin

[a] **28:8** *Chinjni* Disentería

kjuachaxin ókjé kjuák'e ch'an, la jehó ijnko soldado ó k'uayakohen ti jehe ch'an.

Pablo kjuako chjasin Roma

17 Ndá ó k'uatsínka iní ña̱o ndá ch'in Pablo k'uéye̱he̱ kaín ti sin judío tjetoan kuènté Roma. Ndá ti ó kónkotsé sin ndá ndáchro ch'an:

—Kíchóni, kjuásinhña ninkehó ijie̱ kixin chrókónínkakohen ti sin judío ti janhan, la jehya kixin nínka̱kohan ti nkehe k'uékinkáchónki ti sin k'uaxrjeníxini. A̱ndá kjónté la itséna sin kjuak'echji̱na Jerusalén kixin chrókjuinchekjasótena ti sin romano. 18 Ndá k'uitjahya sin ninkehó ijie̱ la tjinkaon sin chrók'uatjánta sin ti janhan kixin kohya ijie̱ chrók'uénxia̱n. 19 *A̱ndá ti sin judío mé imá kónínkaon sin la na̱xa̱ tjanchia sin ijie̱. Ndá ticháxi̱n kjuánchíá kixin César chrókjuinchekito̱exín ti ijie̱ chonta, kjónté chontahya ninkehó ijie̱, kjónté ts'ekana ijie̱ ti sin chjasin kuénta̱na. 20 Méxra̱ k'ueyahára kixin tjínka̱oan tsonixjahára kixin tinkáchónkini ti nkexro tjejóchóhen kaín ti sin israelita la xi̱kaha t'ikonra kixin tjechróntẹtoxián ijnko cadena ntihi.

21 Ndá jehe sin ndáchro sin:

—Jeheni la k'uáyèhyani ninkehó xroon chrókjuixi̱n Judea chróchronka nkehe kuèntá, la ko kuihya nijnko ti sin kíchóni judío chróndáchro sin ichrén nkehe jínahña tsíkji̱ch'e. 22 Tjinkaoni tsihini nkehe tjénka̱yáxian kixin noheni kixin itsjé chjasin t'ándaxíhi̱n sin ti nkehe ni̱xin tjàkua —ichro ti sin judío tjejó Roma.

23 Ndá kjueyá sin ijnko ña̱o tso̱nkotsé sin kixin tsihin sin ti nkehe tsochronka Pablo. Ndá kónkotsé nchónhña chojni ti nchia kjuák'e ch'an la kuenté ña̱o chrónka ch'an nkexrín ti kjuachaxin kuènté Díos. Nixje̱he̱ ch'an sin kixin chrókuitekaon sin ti nkehe kjuako Jesús, la chrónkaxín ch'an kixin nkexrín nixja ti ley tsík'e̱to̱an Moisés la ko ti tsíkjin ti sin profeta ósé. 24 Iso sin la kuitekaon sin ti nkehe ndáchro ch'in Pablo. A̱ndá íso sin la kuítekakonhña sin. 25 Ndá nkoko̱ahya kjuénka̱yáxin sin, la iso sin sáchrokjui sin, ndá ch'in Pablo ndáchro:

—Ndoá nixja ti nkehe chenka Ncha̱kuén Díos ti sin tsík'axrjeníxini ósé chrónkaxín profeta Isaías ndáchro:

26 *Sátjia nixjehé ti chojni chjasin i
kixin jehe sin, kjónté tjejótihin sin, la tienxínhña sin,
kjónté tjejótsjehe sin, la t'ikonhña sin.
27 A̱ndá a̱sén ti chojni chjasin i la tsíkócha
la ti ndatsjon sin la tsík'ikjehe̱

28:19: Hch. 25:11. **28:26:** Is. 6:9, 10.

la ti ikon sin la tsík'ikjehe̱
kixin ts'ikonxínhña sin,
kixin kjónté tsihin sin la tsienxínhña sin ti nkehe tihin sin.
Í tjinkakonhña sin chrókjan sin chrókuinkáchónki sin ti
janhan kixin chrókjui̱ntakito̱ha̱ sin jína.
28 Méxra̱ tihínra jína kixin jaí la ti sin jehya judío mé ts'áyéhe̱ sin ti
kjuachaxin tsjajon Díos tsaáxin sin kixin jehe sin mé tsihin sin.
29 Ndá ti ó kuíhin sin xi̱kaha ichro ch'in Pablo, ndá kaín sin sákjuí sin
la tinkákjo kícho sin.
30 Ch'in Pablo kjuák'e ti nchia tsíkjen ch'an yaá nánó. La ntiha k'uejó
ti sin kjuíjitsjehe ti jehe ch'an. 31 La kjuako ch'an nkexrín itjen ti
kjuachaxin kuènté Díos la ko kjuako ch'an kuènté Ìnchéni Jesucristo. La
ninkexró k'uinkákuenhña ti nkehe kjuako ch'an. Ótjen.

Ti xroon chr'éhen Pablo ti sin

Romanos

Ch'in Pablo ikjin xroon k'uáyéhe̱ ti ni̱nko Roma

1 [1] Janhan Pablo ikjian ti xroon i, janhan t'a̱ha̱ ixra̱ Jesucristo kixin
Díos kjueyána kixin si̱t'aha̱ ch'an ixra̱ tsjàkua ti itan jína tsaáxini.
[2] Ti itan i tsíchronka Díos senó éxi nixja ti xroon nixja̱xi̱n ti sin
tsíchronka itén ch'an ósé. [3] Tíhi mé chronka nkexrín itjen Ìnchéni
Jesucristo Xje̱en Díos. Jehe ch'an mé tsík'óna ch'an chojni la
k'uaxrjeníxin ch'an ti sin tsík'axrjeníxin ti rey David. [4] Ti kjuachaxin
ijié kuènté Ncha̱kuén Díos imá tjóá mé kjua̱ko̱xi̱n kixin Jesucristo
mé chaxín Xje̱en Díos kixin ó xechón ch'an. [5] Kjuasáye Jesucristo la
k'uáyéhe̱ni kjuachaxin kixin sátsjichronkani ti itén ch'an kixin kaín
chojni chjasintajni, chrókuinkáchónki sin ch'an la ko chrókuitekaon sin.
[6] Jahara kja̱xin k'uéchonhñara Díos, a̱ndá Díos kjueyá ti jahara kixin
chrókuitekáonra Jesucristo.
[7] Janhan ikjian ti xroon i chr'ahánra kaínra tjejora chjasin Roma.
Díos tjua̱hara la ko kjueyára kixin tjóá chrók'uejora. It'éni Díos la ko
Ìnchéni Jesucristo sintañaora la ko tsotjáhara ch'an kjuaxróxin.

Pablo tjinkaon tsitsjehe ti chjasin Roma

[8] Sa̱o tja̱ha̱ Díos kjuasáya kjuachaxíen Jesucristo kixin ti jahara, kixin
nkuíxín chjasintajni nixja sin nkexrín tinkachónkira Díos. [9] Janhan
t'a̱ha̱ ixra̱ Díos kaín a̱sená kixin xrja̱ká ti itan jína kuènté Xje̱en
ch'an. Díos mé nohe kixin xráxín xráxinka̱oan ti jahara ti ó nixja̱ha̱
ch'an. [10] Xráxín tjánchá̱ha̱ Díos kixin, ti chrókjuajon ch'an kjuachaxin,
la chrókjuasántsjahára. [11] Mé xi̱kaha tjínka̱oan chrókjuasántsjahára
kixin chrókjuinki̱tsa ti jahara kixin chrók'uitjára nkexrín a̱ntsí ndoá
chrók'uejora. [12] Mé xi̱kaha tso̱cháhara la ko tso̱chàna kixin nkoko̱a
tinkáchónkini Ìnchéni, jahara la ko janhan.
[13] *Kíchóni, tjínka̱oan chrókónohara kixin nchónhña ña̱o
kjuénka̱yáxian chrókjuasántsjahára, kjánchó na̱xa̱ xitjahya tsjasán.
Tjínka̱oan chrókjuasán kixin chrókjui̱t'a ixra̱ kuènté Ìnchéni kixin
chrókjuácha nchónhña chojni chrókuinkáchónki Díos ti tjejora, éxi ti

---

1:13: Hch. 19:21.

kjuácha kjuínkitsa itsjé chojni íso chjasin ti naxa chónhña sin Díos.
14 Ticháxin tsjákoha kaín chojni, á sin griego la o jehya sin griego o
á chojni nohe o chojni noehña. 15 Mé xikaha tóxakona chrókjuasán
chrókjuákohara ti itan tsaáxinra jahara tjejora chjasin Roma.

Ti kjuachaxin kuènté ti itan jína

16 *Tósuànahña xrjanká ti itan jína kixin tíha chónta kjuachaxin
kuènté Díos chrókuaáxin kaín ti chojni chrókuitekaon, mé saoxín ti sin
judío la ko kjaxin ti sin jehya judío. 17 *Kixin ti itan jína kuènté Díos
tjakuexin ti jeheni kixin Díos t'ikon ch'an kixin tjóá ti sin tinkáchónki
Jesucristo. Éxi ndáchro ti xroon itén Díos: “Ti nkexro kótjóá kixin
kuitekaon Díos mé tíha ts'ejóchónxin sin.”

Ti ijie chónta chojni

18 Díos itjen nkaya nkajní mé tjakoxin kixin imá nínkakohen ch'an ti
sin tjasin ijie, la nchekjasóte ch'an ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña
kixin t'inkákonhen sin kixin chrókónohe chojni ti nkehe chaxín jína.
19 Jehe sin ó nohe sin jína nkexrín itjen Díos kixin jehe ch'an kjuakohe
ch'an ti jehe sin. 20 Kjónté t'ikonhñani Díos, la noexíni ti kjuachaxin
kuènté ch'an kixin ti nkehe kjuích'éna ch'an. Kixin ti k'óna ti chjasintajni
kónoxín kixin jehó ch'an mé Díos t'etoan la ko chónta ch'an kjuachaxin
nkochríxín. Andá ti sin jínahña xitjahya tsondáchro sin kixin noehña sin
tíha. 21 *Kjónté nohe sin kixin itjen Díos, la tjikosayéhya sin ch'an éxi
ijnko nkexro t'etoan, la ko chjéhya sin ch'an kjuasáya. La sákjuichroexin
sin ti nkehe tjenkayáxin sin ninkehó sínkíhya, la kólonti sin, tjejó sin ti
sítie. 22 Ndáchro sin kixin imá nohe sin, kjánchó imá lonti sin. 23 *La ó
kjuinkí sin ti nkehe tjenkayáxin sin la í chjéhya sin kjuasáya ti Díos itjen
nkochríxín. La kjuikosáyehe sin ti nkehe tsíkjanoña tsík'óna éxi chojni
it'en la ko tsjehe éxi koxroxe, konche la ko iko chónta noó toté.
24 Méxra Díos la kuítohe ti jehe sin kixin sich'e sin ti nkehe jínahña
tjenkayáxin sin, ndá xikaha ch'ehe sin kícho sin ijnko nkehe kjuatosuéhe.
25 Kixin jehe sin kuítekakonhña sin ti nkehe chaxín kuènté Díos, la
kuitekaon sin ti kjuach'ia. Kjuích'éna sin díos kuènté sin ti nkehe
tsíkjich'éna Díos, la kjuikosáyehya sin ti Díos kjuích'éna kaín nkehe. Ti
nkexro t'áyéhe kaín kjuasàya nkochríxín. Mé xikaha tsohen.
26 Mé xikaha Díos kuítohe ti jehe sin kixin chrókjuích'e sin ti nkehe
chrókósuèxín sin. La ti chojnichjin la nkokón ichjin sin kóxríhin kícho

---

1:16: Mr. 8:38. **1:17:** Hab. 2:4. **1:21:** Ef. 4:17, 18. **1:23:** Dt. 4:16-18.

sin. 27 La kja̱xin ti chojnindoa la kuíto̱he sin ti chojnichjin la tjinkaon sin
ti nkehe nduáhya. La nkokón ndoa sin chónta kícho sin la tjasin sin ijie̱
chrókósuèxín sin. Mé xi̱kaha ijie la tsjasóte ti nto̱e sin kixin ti ijie̱ kjuasin
sin.
28 Méxra̱ tjinkakonhña sin chróxraxinkaon sin Díos, ndá jehe ch'an
kuíto̱he ch'an ti jehe sin kixin xi̱kaha kjuénka̱yáxin sin ti nkehe jínahña
la ko ich'e sin ti nkehe nduáhya chrókjuich'ehya sin. 29 Nchónhña
ijie̱ chónta sin, la xi̱kaha ich'e sin ti nkehe nduáhya, takja sin íjnko
chojnichjin jehya ichjién sin, la ko kaín nkehe náxrjónhña ich'e sin,
tjinkaon sin jehó sin tsochónta sin itsjé nkehe, chjio sin, la ko tjinkaon
sin chrók'óñá sin kícho sin, itje sin kjuanínkaon, la ch'ia sin la ko
chji̱no̱xíhin sin la ko xriko sin kjuach'ia. 30 T'ántaxíhi̱n kícho sin la
nínkakohen sin Díos, la tjinkaon sin jehó sin chrók'ue̱to̱an sin, la imá
ihnke sin, la ko jehó sin ch'éna sin nkehe jínahña tjasixín chojni ijie̱, la ko
tjikosayéhya sin it'é sin la ko ìñé sin. 31 Tienxínhña sin la nchexiteyáhya
sin ti nkehe nixja sin, la ko tjue̱hya kícho sin, la ko ti̱konoéhña kícho sin.
32 Jehe sin ó nohe sin jína nkexrín k'ue̱to̱an Díos, la ó nohe sin kixin ti
ijie̱ kjuasin sin chrók'uenxín sin, la kjónté xi̱kaha la na̱xa̱ tjasin sin ijie̱,
la kja̱xin chéhe̱ sin t'ikon sin ti íso chojni tjasin ijie̱.

Díos nchekito̱exín ti ijie̱ tjasin chojni

2 1 *Jahara tjénka̱yáxinra tjánchíára iji̱é íso chojni, kjánchó ti nkokón
ti ijie̱ tjásinra, ¡la kohya nkehe tsjaxíra!, kixin ti tjéyára iji̱é íso
chojni la tsjasótera kja̱xinra kixin jahara nkokón ti ijie̱ ich'era. 2 Ó
noheni kixin Díos la ndoá nchekito̱exín ti ijie̱ ti ó nchekjasóte ch'an ti
sin tjasin ijie̱. 3 Jahara, la t'ékara ijie̱ íso chojni, kjánchó jahara kja̱xin
xi̱kaha ti ijie̱ tjásinra. ¿Á tjénka̱yáxinra kixin tsjachara tsinkehéra Díos ti
ó sinchekjasótiara ch'an ní? 4 Díos la imá jína tja̱ko̱xi̱n kixin tjechóhen
ch'an, na̱xa̱ nínkakuanhñara ch'an. A̱ndá jahara, ¿á kjo̱niehéra[a] ch'an
kixin tiénxinhñara kixin imá tjua̱hára ch'an ní? Xi̱kaha tjokahya
nínkaon ch'an kixin tjinkaon ch'an kixin chrókui̱to̱héra ti nkehe jínahña
tjénka̱yáxinra. 5 Kjánchó jahara la imá icha a̱sánra, la tjinkákonhñara
chrókui̱to̱héra ti nkehe nduáhya tjénka̱yáxinra. Méxra̱ a̱ntsí nchek'ánkíra
ti ijie̱ kuèntára tsjasótiaxínra ti ña̱o tsjixixín ti ó tsja̱ko̱xi̱n Díos kixin
chaxín sinchekjasóte ch'an chojni. 6 *Ti ña̱o a la Díos tsje̱nke̱he nkojnko
chojni éxi ti ixra̱ kjuích'e sin. 7 Tsjajon ch'an kjuachón nkochríxín
ts'áyéhe̱ ti sin kjuích'e ixra̱ jína kixin xi̱kaha kjueyá sin ti nkehe náxrjón

---

[a] **2:4** ***kjo̱niehéra*** menospreciar

2:1: Mt. 7:1; Lc. 6:37. **2:6:** Sal. 62:12; Pr. 24:12.

tjejehya la ko ti kjuachaxin ts'itjáñahña. 8 Andá sinchekjasóte ch'an kaín
ti sin jínahña, tjinkakonhña kuitekaon ti nkehe chaxín, la antsí kóxríhin
sin ich'e sin ti nkehe jínahña. 9 Mé xikaha tsjasóte kaín ti sin kjuích'e ti
nkehe jínahña la kjuaxróxinhña ts'ejó sin, sao ti sin judío la ko kjaxin ti
sin jehya sin judío. 10 Andá Díos tsjajon kjuachaxin la ko kjuaxróxin,
la ko tsjikosáyehe ch'an kaín ti sin kjuínchexiteyá la ko kjuakoxin ti
nkehe jína, sao ti sin judío la ko kjaxin ti sin jehya judío, 11 *kixin Díos
la t'ikon kixin kaín chojni la nkokón sínkí. 12 Méxra kaín ti sin tjasin ijie
chóntahya sin ti ley k'uáyéhe Moisés la its'en sin kixin ti ijie kjuasin sin,
kjónté chóxinhña sin ti ley. Kjánchó ti sin ó nohe ti ley k'uáyéhe Moisés,
ndá naxa tjasin ijie, la ti ley mé tsjanchia ijie tsjasótexín sin. 13 Jehya ti
sin tihón ti ley ndá chóntahya sin ijié. Náhí. Ti sin nchexiteyá ti nkehe
k'uetoan Díos tsjìin ti ijie chónta sin. 14 Kixin ti ijnko chojni jehya judío
chónhña ti ley ndá asén sin t'axrjeníxin kixin sich'e sin ti nkehe t'etoan
ti ley, kjónté jehya sin k'uáyéhe sin ti ley. 15 Mé xikaha tjakoxin sin
kixin nkaya asén sin chónta sin ti ley la ko asén sin tsjanchankíhi sin á
jína tjejó sin o náhí. 16 Ti ó itsi ti ñao tsjixixín, la kjuachaxíen Ìnchéni
Jesucristo, Díos mé sinchekitoexín kaín ti nkehe imó kjuénkayáxin
chojni éxi nixja ti itan jína tjàkua janhan.

Ti sin judío la ko ti ley k'uáyéhe Moisés

17 Andá ndáchrora kixin jahara la chojni judíora la titekáonra ti ley
tsík'ayéhe Moisés la ko nchehnkera kixin tinkachónkira Díos. 18 Ó nohara
ti nkehe tjinkaon Díos la ko ti ley ó tjakohara kixin chrókjuéyára ti
nkehe jína. 19 Ihnkera kixin jahara mé nohara tsjákohéra ti sin t'ikonhña
la ko jahara mé ti xrohi ts'inkaséñaxín ti sin ixri ti ntia sítie, ichrora.
20 Ndáchrora kixin nohara tsjákohéra ti sin noehña la ko tsjínkitsara ti
sin tienxínhña kixin jahara chontara ti ley chronka ti kjuaxrexinkaon
jína la ko ti nkehe chaxín. 21 Jahara tjákohéra íso chojni ndá, ¿nkekuènté
tjákoéhyara asánra xikaha? Jahara tjákohéra chojni kixin chrókueéhya
sin, ndá jahara, ¿nkekuènté teera? 22 Ti jahara ndáchrora kixin ijnko
chojni ó tsíkótehe la í xitjahya tsochónta íjnko chojnichjin ndá,
¿nkekuènté xikaha ich'era? Ndáchrora kixin titekákonhñara ti nkehe
tsíkjanoña, kjánchó jahara teera ti nkehe tjete siín nkaxehen ninkué
sin. 23 Nchehnkera kixin chontara ti ley, ndá chontehyara kjuasàya Díos
kixin nchexiteyéhyara éxi t'etoan ti ley. 24 *Ndoá ndáchro ti xroon itén
Díos: “Ti sin jehya judío la t'ándaxíhin sin Díos kixin ti ijie tjásinra.”

2:11: Dt. 10:17. **2:24:** Is. 52:5.

25 Ti chaxín chrókjuinchexiteyára ti ley k'uáyéhe Moisés, la jehya
chónkó ti xroye tsíkara. Andá ti nchexiteyéhyara ti ley la éxi tsíkahyara
ninkehó xroye xikaha. 26 Andá ti sin tsíkahya ti xroye, la ti tsitekaon
sin ti nkehe tsík'etoan Díos, la tjejó sin éxi ó tsíka sin xroye, kjónté
chóntahya sin. 27 Andá ti nkexro kuáhya ti xroye andá nchexiteyá ti
ley, mé tsjanchia sin ijie kixin jahara kuitekákonhñara, kjónté chontara
ti xroon ley la ko kjónté ó tsíkara ti xroye ndá kjuinchexiteyáhyara.
28 Kixin ti ndója ó chontara ti xroye la chaxínhña judíora, la ko ti xroye
tsíkara ó la jehya chritaón cuerpo kuèntára ó chróchontara. 29 *Náhí. Ti
chojni chaxín judío la ticháxin chróchónta sin ti xroye nkaya asén sin.
Jehya ti ley chrók'ueetoan kixin xikaha chrókóhen. Tíha la ijnko nkehe
tsjajon Nchakuén Díos. Ti nkexro xikaha itjen la jehya chojni tsondáchro
kixin ndoá tjejó sin; Díos mé tsondáchro tíha.

3 1 ¿Xá nkekuènté kixin imá tjetoan ti sin judío la ko xá nkekuènté
kixin imá sínkí ti tsíka sin xroye? 2 Chaxín imá tjetoan tíhi kixin
Díos kjuajon ti itén ch'an saoxín k'uáyéhe ti sin judío. 3 Andá, ¿nkehe
tsohen ti nkojín ti jehe sin chrókjuinchexiteyáhya sin? Ti xikaha la,
¿á chrókjuinchexiteyáhya Díos ti nkehe tsíndáchro ch'an ní? 4 *Kjá
náhí. Díos la sinchexiteyá kaín ti nkehe tsíndáchro kjónté kaín chojni
chrókjuich'ia sin. Ndáchro xroon itén Díos:

Tsondáchro chojni kixin jína ti nkehe ndáchrua, jaha Díos.
La tsjácha kjónté chojni ts'eka ijie ti jaha.

5 Chaxín kixin ti ijie chóntani mé tjakoxin kixin Díos la jína,
¿andá nkehe chróchroni? ¿Á nduáhya chrókjuích'e Díos kixin
chrókjuinchekjasóte ch'an ti jeheni ní? (Janhan níxja éxi nixja chojni ó.)
6 Kjá náhí. Kixin ti chrókójehya ijnko nkexro jína ti jehe ch'an, ¿ndá
nkexrín chrókjuinchekitoexín ch'an ijié chojni chjasintajni? 7 Andá
nkojín chojni chróndáchro: “Ti tjinkitsa ti nkehe nduáhya ich'eni kixin
xikaha antsí ti kjuachaxin kuènté Díos, ¿ndá nkekuènté chrókjuanchia
Díos ijie ti jeheni?” 8 Ti xikaha la, ¿á nchoxon chrókjuích'eni ti nkehe
jínahña kixin chrókui ti nkehe jína ní? Mé xikaha iso chojni t'eka ijie
ti jeheni kixin ndáchro sin kixin xikaha tjakoni; méxra ti sin a la
chrókjuasóte sin kixin xikaha ichro sin.

Kaíni chóntani ijie

9 ¿Andá nkexrín? Jeheni judíoni la, ¿á antsí jínani ke ti íso ní? Kjá
náhí kixin ó ndáxrjan kixin kaíni, á chojni judío o náhí, la kaíni nkokón
tjasini ijie. 10 *Ndáchro xroon itén Díos:

2:29: Dt. 30:6. **3:4:** Sal. 51:4. **3:10:** Sal. 14:1-3; 53:1-3.

Kohya ninkexró chrókjuích'e ti nkehe jína, ni ijnko sin kohya.
11 Kohya ninkexró tienxín,
kohya ninkexró chrókjueyá Díos.
12 Kaín chojni kjuíchròe sin la ko kaín chojni sákjuí
sin ti ntia jínahña.
Kohya ninkexró chrókjuích'e ti nkehe jína, kohya
ni ijnko chojni jína.
13 *Ti chríkojin isin ti chojni la éxi ijnko tòye tsíkjixravá
chojni tsíxitjehe xikaha
kixin ti ñejen sin ch'iyaxín sin.
La ti ir'ua sin la chónta éxi ti veneno kuènté konche.
14 *Ti ir'ua sin la síkaón nkehe jínahña la ko kjuanínkaon,
15 *la xritinká sin kixin tjinkaon sin chrók'óñá sin chojni.
16 Ti nkehe jínahña tjasin sin mé sinchek'itjáña chojni la
ko tsjikao ti kjuaxróxinhña
17 la chónhña sin ti ntia tjajon kjuaxróxin,
18 *la ko chrakuenhña sin Díos.
19 Ó noheni kixin ti nkehe ndáchro ti ley la t'etuehen kaín ti sin tinkáchónki tíhi, kixin kaín chojni chjasintajni tsotání sin kixin ó nohe sin kixin chónta sin ijie la Díos sinchekitoexín ti ijié sin. 20 *Ninkexró tsjachahya ts'óxika ti ijié ti jehó nchexiteyá ti ley. Ti ley la jehó tjinkitsa kixin tsonoexíni kixin chóntani ijie.

Tsaáni kixin tinkáchónkini Cristo

21 Méxra jehya ti ley tsaáxini. Náhí. Ó kónoxín kixin Díos sinchekaá ti jeheni la kjaxin ti xroon chónta ley la ko ti nkehe nixja ti sin profeta la ó chrónka xikaha. 22 *Tsoxika ijiéni kixin titekaoni Jesucristo, mé xikaha sinchekaá Díos kaín ti chojni tsitekaon, kixin t'ikon ch'an kixin nkokón sínkí kaín chojni. 23 Kixin kaín chojni kjuasin ijie la tsjachahya sin ts'ikon sin ti kjuachaxin ijié kuènté Díos chrókuaáxin sin. 24 Andá kjuasáye Díos kixin Cristo Jesús k'uenyákohen ti jeheni la xikaha tsoxika ti ijiéni. 25 Díos mé ichr'án ch'an Cristo, la kuamá ch'an ti ijiéni, k'uenyákohen ch'an ti jeheni kixin chrókuitekaoni ch'an ndá chrókuaáni. Mé xikaha Díos kjuakoxin kixin ndoá kjuénkayáxin ch'an kixin kónínkakonhña ch'an, kjónté nchónhña ijie k'uéchóntani senó. 26 La kjaxin kjuakoxin Díos kixin jína ch'an kixin naxa tjechóhen ch'an ts'óxika ch'an ijié ti sin tsitekaon Ìnchéni Jesús.

3:13 a: Sal. 5:9; **b:** Sal. 140:3. **3:14:** Sal. 10:7. **3:15:** Is. 59:7, 8. **3:18:** Sal. 36:1. **3:20:** Sal. 143:2; Gá. 2:16. **3:22:** Gá. 2:16.

27 Andá, ¿nkekuènté chrókjuinchejié aséni? Kixin xitjahya sinchejié
asén chojni nkayakon Díos kixin jehya jeheni kjuachani kjuínchexiteyáni
ti nkehe k'uetoan ti ley kuènté Moisés, ndá kuaáni. Náhí. Kuaáni kixin
titekaoni Ìnchéni. 28 Mé xikaha ó noheni kixin tsoxika ti ijiéni kixin
titekaoni Díos kixin Díos la tahya kuentá á kjuínchexiteyáni ti nkehe
k'uetoan ti ley o náhí.
29 ¿Á Díos la Díos kuènté ti sin judío ó ní? ¿Á kjaxinhña Díos kuènté
ti sin jehya judío ní? Kjá kjaxin. 30 *Kixin kohya íjnko Díos la Díos mé
ts'óxika ijiéni kixin tinkáchónkini ch'an la ko tsjehya ch'an á chóntani
xroye o náhí. 31 Andá ti tinkáchónkini Ìnchéni la, ¿á sínkíhya ti ley ní?
Kjá naxa sínkí. Ti titekaoni Díos mé xikaha tjakoxini kixin imá sínkí ti
ley.

Ti nkehe kjuakoxin Abraham

4 1 Tsjenkayáxini nkexrín k'uatsínka Abraham, ti nkexro k'uaxrjeníxini
ósé. 2 Ti chaxín chróxika ijié Abraham kixin ti ixra jína kjuích'e ch'an
ndá chrókóhnke ch'an, kjánchó Díos chrók'uikon kixin nduáhya tíhi.
3 *Andá ndáchro ti xroon itén Díos: “Abraham kuitekaon Díos ndá táha
kuaáxin ch'an la xika ti ijié ch'an.” 4 Méxra ti nkojín nkexro ich'e ixra la
jehya k'uáyéhekoa sin ti nkehe kjuacha sin. Náhí. Xenkehe sin ti ixra
kjuích'e sin. 5 Andá ti nkojín chojni kjuích'ehya ninkehó ixra kjánchó
kuitekaon sin Díos, ti nkexro ts'óxika ti ijié sin, la ti kuitekaon sin mé
ts'ikon Díos éxi ixra jína kjuích'e sin. 6 Kjaxin ndáchro David kixin
náxrjón ti nkexro xika ijié kixin Díos kuáhya kuentá ti ijie tsíkjasin sin.
7 *Ndáchro David:

Náxrjón tjejó ti nkexro kjuíncheñao Díos kixin kjónté nkehe
nduáhya kjuích'e sin, la Díos k'óxika ti ijié sin.

8 Náxrjón tjejó ti nkexro kuáhya kuentá Díos ti ijie k'uéchónta sin.
9 ¿Á jehó ti sin ikuá xroye ó sincheñao Díos ní, o á kjaxin ti sin
chóntahya xroye? Kixin ó chrónkani kixin Díos la kuikonoéhe ch'an
Abraham kixin kuitekaon ch'an la táha xika ti ijié ch'an. 10 Andá, ¿nkesá
tsíkjincheñao Díos Abraham? ¿Á ti ó kjuixin tsíka ch'an xroye ní, o ti
naxa náhí? Kjá ti naxa náhí, la sao kjuíncheñao Díos Abraham, 11 *ndá
chr'éxin Abraham ikuá ti xroye éxi ijnko sello kjuakoxin kixin Díos
k'óxika ti ijié ch'an kixin kuinkáchónki ch'an Díos. Ndá xikaha k'óna
Abraham it'é kaín ti chojni titekaon Díos, kjónté chojni tsíkahya xroye.
12 La Abraham mé kjaxin it'é kaín ti sin tsíka xroye, kjánchó jehó ti sin
titekaon Díos éxi kuitekaon ch'an, kjónté naxa tsíkahya ch'an xroye.

3:30: Dt. 6:4; Gá. 3:20. **4:3:** Gn. 15:6; Gá. 3:6. **4:7:** Sal. 32:1, 2. **4:11:** Gn. 17:10.

Ti nkehe tsíchronka Díos la tsoxiteyá ti titekaon sin ch'an

13 *Díos tsíndáche Abraham kixin jehe ch'an la ko ti sin ts'axrjeníxin
ch'an mé ts'áyéhe̱ sin ti chjasintajni ts'ejó sin. Kjánchó ti nkehe k'uáyéhe̱
Abraham la jehya k'uáyéhe̱ ch'an kixin kuitekaon ch'an ti ley. Náhí.
K'uáyéhe̱ ch'an kixin kuitekaon ch'an Díos, la Díos k'uíkon kixin jína
ch'an. 14 *A̱ndá ti jehó ti sin tsíkjinchexiteyá ti ley chrók'uáyéhe̱ sin ti
nkehe chrókjuajon Díos, la jeheni la ó chónkó chrókuitekaoni Díos, la
kjá ninkehó sínkíhya ti nkehe tsíndáchro Díos ti xi̱kaha. 15 Kixin ti ley la
t'e̱to̱an kixin tsjasóte chojni ti sinchexiteyáhya sin, a̱ndá ti chrókókohya
ti ley la chrókókohya nkehe chrókjuanchia ijie̱.
16 *Méxra̱ ti nkehe tsíndáchro Díos tsjajon la kixin kuinkáchónki
ch'in Abraham ti jehe ch'an, la Díos sinchekito̱nhe̱n tíha kaín ti sin
tsík'axrjeníxin ti ch'in Abraham tinkáchónki sin Díos. Jehya jehó ti sin
tinkáchónki ti ley t'áyéhe̱ sin ti nkehe tsjajon Díos. Náhí. Kja̱xin ti sin
tsitekaon éxi kuitekaon ch'in Abraham mé ts'áyéhe̱ sin tíha. Ndá xi̱kaha
ch'in Abraham mé k'óna it'éni kaíni. 17 *Éxi nixja ti xroon itén Díos:
"Janhan kjuánjua kjuachaxin kixin jaha ts'óna it'é itsjé chojni siín
chjasintajni." Méxra̱ Díos la sinchexiteyá ti nkehe tsíndáchro kixin
tjetsjehe ch'an kixin jína kuitekaon Abraham ti jehe ch'an. Ti Díos
nchexechón ti chojni tsík'en la ko t'e̱to̱an kixin ts'óna ti nkehe na̱xa̱
kohya.
18 *Kjónté na̱xa̱ k'uéchóntahya ch'in Abraham xje̱en, la kuitekaon
ch'an Díos la chóhen ch'an kixin ts'óna ch'an it'é itsjé chojni éxi
tsíndáchro Díos: "Nchónhña chojni ts'axrjeníxin ti jaha." 19 *Ch'in
Abraham k'uéchónta chjina ijnko ciento nánó la ko ó nohe ch'an kixin í
séhya ndá its'en ch'an, kjánchó k'uitjáñehña ch'an kuitekaon ch'an Díos,
kjónté nohe ch'an kixin ti ichjién ch'an, Sara, la xitjahya tsochónta tjan
ixjan. 20 Abraham la kóxakuenhña ch'an, kuitekaon ch'an kixin Díos la
tsjajon ti nkehe tsíndáchro. La a̱ntsí kuitekaon ch'an Díos la ko chjéhe
ch'an kjuasáya 21 kixin ó nohe ch'an kixin Díos la chónta kjuachaxin
sinchexiteyá kaín ti nkehe tsíndáchro. 22 Mé xi̱kaha Díos k'uíkon kixin
ch'in Abraham kuitekaon ch'an, ndá Díos k'óxika ti iji̱é chónta ch'an.
23 Ti xroon chronka kixin tsoxika iji̱é chojni kixin tsitekaon sin Díos la
jehya tsík'óna kixin jehó Abraham tsoxika ti iji̱é. 24 Náhí. Kja̱xin jeheni
tsoxika ti iji̱éni ti tsitekaoni Díos, ti nkexro kjuínchexechón Ìnchéni
Jesucristo. 25 *Ti nkexro k'uenyákohe̱n ti jeheni kixin ti ijie̱ chóntani.

4:13: Gn. 17:4-6; 22:17, 18; Gá. 3:29. **4:14:** Gá. 3:18. **4:16:** Gá. 3:7. **4:17:** Gn. 17:5. **4:18:** Gn. 15:5. **4:19:** Gn. 17:17. **4:25:** Is. 53:4, 5.

Ndá xechón ch'an ínaá kixin ts'óxika ch'an ti ijiéni kixin ó kuitekaoni ti jehe ch'an.

Kjuaxróxin tjejóni kixin ó xika ti ijie chóntani

5 [1] Mé xikaha ó xika ti ijie chóntani kixin tinkáchónkini Cristo la kjuaxróxin ts'ejókoni Díos kixin Ìnchéni Jesucristo k'uenyákohen ti jeheni. [2] Kjuasáye Cristo kixin jína kóchjineheni Díos kixin tinkáchónkini ch'an la ko k'uáyéheni ti kjuachaxin kuènté ch'an. Ndá ti kjuachaxin la jína tsjinkitsa kixin jína chrók'uejóni. Kjaxin tsochéheni ts'ejóchóheni kixin ndá ts'ixeheni ti itjen Díos la ts'áyéheni ti kjuachaxin ijié kuènté ch'an. [3] La jehya tíhó, la náhí. Kjaxin tsochéheni kjónté nchónhña nkehe tsjasótexíni ijie kixin ó noheni kixin ti xikaha tsoheni ndá ts'itjani ts'ejóchóheni la ko kanhñó chrókóxakoheni. [4] Andá ti xikaha tsjachani ts'atsínkani kaín ti kjuaxróxinhña itsi, ndá xikaha jína ts'ejóchóheni ti nkehe jína itsi chr'éxin. [5] Andá ti tjejóchóheni ti nkehe itsi, la chrók'óxrjéhya aséni kixin Díos kjuajon ti Nchakuén la tíhi nchenoheni kixin Díos imá tjuehe ti jeheni.

[6] Mé xikaha ti jehóni la xitjahya chrókuaáni, ndá ti ñao kjueyá Díos la ó xiteyá kixin ikui Cristo la k'uenyákohen ch'an ti jeheni kixin ti ijie chóntani. [7] Kjá ninkexró chróndáchrohya kixin chrók'uenyákohen íjnko chojni kjónté imá jína sin, kjánchó nkojín ñao la kjá xikaha chrókóhen. [8] Andá ijie la Díos mé kjuakoxin kixin imá tjuehe ti jeheni kixin kjónté naxa chóntani ijie la Cristo k'uenyákohen ch'an ti jeheni. [9] Méxra Díos k'óxika ti ijiéni kixin Cristo k'uenyákohen ch'an ti jeheni, ndá ó noheni kixin jehe ch'an tsaáxini ch'an, andá kaín ti nkehe chrókjuasótexíni tsjixixín la í tsuenhña. [10] Kixin ti naxa k'uénínkakoheni Díos, la jehe ch'an kjuajon ch'an kjuaxróxin kixin ti Xjeen ch'an k'uenyákonhen ti jeheni, andá ijie la antsí noheni kixin tsaáxini ch'an kixin tjechón ch'an la ó kjuaxróxin tjejókoni ch'an. [11] La jehya chrókótihó. La náhí. Kjaxin tsochéheni kixin tinkáchónkini Díos kixin kjuasáye Ìnchéni Jesucristo, kixin Cristo mé chóntaxíni kjuaxróxin ti itjen Díos.

Adán la ko Cristo

[12] *Mé xikaha ójnko nkexro kjuasin ijie, ndá k'uíxin ijie kuenté chjasintajni. Mé xikaha ti nkexro saoxín ik'uén kixin ti ijie kjuasin, ndá xikaha kaín chojni tinkák'en kixin kaín sin kjuasin sin ijie. [13] Kixin ti ósé la k'uékohya ti ley, la xráxín k'uíxin ijie ti chjasintajni, kjánchó naxa

---

5:12: Gn. 3:6.

kohya ley tjanchia ijie̱ chrókjuasótexín chojni. [14] A̱ndá ndesi ti kjuák'e
Adán la ko hasta ti kjuák'e Moisés la k'uéchónta kjuachaxin ti kjuach'én
kixin ti ijie̱ kjuasin chojni mé k'uénxin sin. Kjánchó jehya kaín sin
kjuasin sin ijie̱ éxi ti ijie̱ kjuasin Adán, kixin jehe ch'an kuítekakonhña
ch'an ti nkehe k'ue̱to̱an Díos. Adán mé yóhe̱ éxi ti nkexro itsi chr'éxi̱n.
[15] A̱ndá ti ijie̱ kjuasin Adán la xitjahya chrókóyóhe̱ ti nkehe jína
tsjajon Díos. Méxra̱ nkoko̱a chojni kjuasin ijie̱, ndá nchónhña chojni
tinkák'en. A̱ndá ti tsaáxini, la kixin Díos tjue̱he ti jeheni la ichr'án
ch'an nkoko̱a nkexro mé Jesucristo tíha, kixin xi̱kaha tsaáxin nchónhña
chojni. [16] Ti ijie̱ kjuasin nkoko̱a chojni la tóyóe̱hya ti nkehe tsjajon
Díos tsaáxini. Kixin nkoko̱a chojni kjuasin ijie̱ la kjuasótexín nchónhña
chojni. A̱ndá ti tsaáxini la kjuasáye Díos kjuajon la ko ts'óxika ch'an
ti ijie̱ chóntani kjónté nchónhña ijie̱ kjuasini. [17] Méxra̱ ti kjuach'én la
k'uéchónta kjuachaxin kixin ti ijie̱ kjuasin nkoko̱a chojni. A̱ndá kjuasáye
Díos, kóxika ti ijie̱ chóntani, ndá a̱ntsí tsochóntani kjuachaxin ts'ejóni
jína kixin nkoko̱a nkexro kjuenka̱yákohe̱n ti ijiéni, mé Cristo tíha.
[18] Mé xi̱kaha ti ijie̱ kjuasin ch'in Adán, la kaín chojni chrókjuasótexín
sin. A̱ndá ijie la Cristo mé k'óxika ti ijié kaín chojni la ko kjuajon ch'an
kjuachón kixin jína ch'an la ko k'uenyákohe̱n ch'an ti jeheni. [19] Mé
xi̱kaha nkoko̱a chojni kuítekakonhña, la nchónhña chojni kjuasin ijie̱.
Ndá xi̱kaha nkoko̱a nkexro jína kuitekaon, la nchónhña chojni tsaáxin ti
jehe ch'an.
[20] Ikui ti ley ndá a̱ntsí k'uíxin ijie̱. Mé xi̱kaha a̱ntsí k'uíxin ti ijie̱, la
Díos a̱ntsí kui̱konoéhe̱ ch'an ti jeheni. [21] Mé xi̱kaha ti ijie̱ k'uéchónta
kjuachaxin kjui̱ka̱o kjuach'én chrók'uenxíni. La xi̱kaha Díos a̱ntsí chónta
ch'an kjuachaxin ts'óxika ch'an ti ijiéni la ko tsjajon ch'an kjuachón
nkochríxín kixin Ìnchéni Jesucristo k'uenyákohe̱n ti jeheni.

Ó kuíto̱heni ti ijie̱ la Cristo kjuínchexechón ti jeheni

6 [1] A̱ndá ijie, ¿nkehe tsixroni? ¿Á na̱xa̱ chrókjuasini ijie̱ kixin Díos la
a̱ntsí chrókjua̱ako̱xi̱n kixin ti̱konoéhe̱ ti jeheni ní? [2] Náhí. Jeheni la ó
kjuixin ik'uéni la ó kuíto̱heni ti ijie̱. ¿A̱ndá nkekuènté na̱xa̱ chrókjuasini
ijie̱ ínaá? [3] ¿Á noahñara kixin ti kuikiteni kixin kuitekaoni Cristo la éxi
k'uénkoni ch'an ní? [4] *Kixin ti kuikiteni la éxi xravákoni Cristo la ko
k'uénkoni ch'an, a̱ndá ijie la ó xechóni kixin Cristo la xechónxin ch'an ti
kjuachaxin ijié chónta ti It'é ch'an méxra̱ chrók'uájini ti nti̱a ni̱xin.
[5] Kixin ti chaxín ik'uéni éxi ik'uén ch'an, la kja̱xin jeheni tsoxechóni
éxi xechón ch'an xi̱kaha. [6] Ó noheni kixin ti nduáhya kuék'ejóni la

---

6:4: Col. 2:12.

táha ti k'uénxin Cristo, kjuák'enkáni ch'an ntacruz kixin ndá jína
chrók'uitjáñaxín kaín ti ijie k'uéchóntani kixin ijie la í sinchexiteyéhyani
ti ijie. 7 Ti nkexro ó ik'uén la ó kjuixin kuítohe ti ijie. 8 Andá jeheni ti
k'uénkoni Cristo la ó noheni kixin tsoxechóni, la ts'ejókoni ch'an. 9 Kixin
ó noheni kixin Cristo la xechón, la í ts'enhña ch'an ínaá, kixin ti kjuach'én
la í chóntahya kjuachaxin ts'etoan kixin naxa its'en ch'an. 10 Ti ik'uén
Cristo la ó naá ik'uén ch'an ó kixin ti ijie la í tsochóntahya kjuachaxin.
Andá ijie xechón ch'an la tjechónxin ch'an Díos la tsikosáyehe ch'an.
11 Andá jahara kjaxin chrókjuénkayáxinra kixin ó kjuixin ik'uénra,
la í xitjahya tsjásinra ijie, kixin ó xechónra la tjejokoara Díos kixin
tinkachónkira Jesucristo, ti Ìnchéni.

12 Méxra chrókuitoéhyara kixin chrókjan ti ijie chrók'uetuehen ti
cuerpo kuèntára ínaá, kixin chrókjuinchexiteyéhéra ti nkehe nduáhya
tjénkayáxinra. 13 Tjájonhñara ti cuerpo kuèntára kixin chrók'óna nkehe
chrókjuásixínra ijie. Ícha jína chróchjehéra Díos asánra éxi ijnko
chojni tsík'en, ó xechón ínaá. Chjehéra Díos ti cuerpo kuèntára kixin
tsjikosáyexínra ch'an la ko sich'era ti ixra jína. 14 Kixin ti ijie la í
chóntahya kjuachaxin ts'etuahanra, kixin í jehya ti ley t'etoan ijie, náhí.
Díos tjuehe ti jahara la jína tjejora ijie.

Éxi ti chojni ch'exón ixra

15 Andá ijie, ¿nkexrín chrók'uejóni? ¿Á naxa chrókjuasini ijie kixin
ti ley la í t'etuenhña ti jeheni ijie ní? Kjá náhí. Kixin Díos imá tjuehe
ti jeheni la kuaáxini ch'an, la kjá í chrókjuasinhñani ijie. 16 Jahara ó
nohara jína kixin ti sich'eheni ixra ijnko lamo la tsitekakoheni ch'an,
la ti xikaha, la ticháxin sinchexiteyéheni ti lamo kuènténi. Mé xikaha
tsohen ti naxa sinchexiteyéheni ti ijie, la ti ijie mé t'óna éxi lamoéni la
tíha mé ts'enxíni. Andá ti tsitekaoni Díos la jína ts'ejóni. 17 Ndá ijie la
kjuasáye Díos, kixin kuikonoáhara ch'an, kjónté naxa k'uékjásinra ijie,
la ti ijie mé k'uetuahanra, andá ijie kaín asánra kuitekáonra ti nkehe
xrákohara. 18 La ó kuitohéra ti k'uékjinchexiteyéhéra ti ijie. Ndá ijie la ó
k'ónara chojni ch'ehe ixra Ìnchéni. 19 Ijie la níxja janhan éxi ijnko chojni
ó, kixin jahara la tiénxinhñara jína. Ti senó kjuinchexiteyéhéra ti nkehe
nduáhya kixin k'uékjich'era ti nkehe jínahña, ndá ijie la chrókjuájonra ti
cuerpo kuèntára kixin chrókuénxín ti ixra jína éxi tjinkaon Díos kixin
tjóá chrók'uejora.

20 Ti naxa kjuinchexiteyéhéra ti ijie, la xitjahya sich'era ti ixra jína
la ko ndoá. 21 ¿Ndá nkehe kjuachara ti xikaha k'uékjich'era ti nkehe
jínahña? Ndá ijie tósuàhara kixin xikaha k'uékjich'era. Kaín tíha la jehó
ts'enxín chojni. 22 Ndá ijie la ó kjuixin kjuìin ti nkehe kuék'etuahanra

k'uékjásinxínra ijie̱. Ndá ijie ó kjuankíxinra ch'ehéra ixra̱ Díos. Tíha
la tsjinki̱tsa kixin jína ts'ejoxi̱nra kixin tso̱tjuáxinra la ko ts'ayéhéra
ti kjuachón nkochríxín. 23 Ti nkehe tsjacha ti tsjasini ijie̱ la ti its'eni
nkochríxín. A̱ndá ti nkehe tsi̱to̱nhe̱ni tsjajon Díos mé ti kjuachón
nkochríxín kixin tinkáchónkini Ìnchéni Cristo Jesús.

Kjuíncheyóe̱xin Pablo ti tóte̱he chojni

7 1 Kíchóni, jahara ó choxínra ti ley la ó nohara kixin ti ley la jehó
chónta kjuachaxin ts'e̱tue̱hen ti chojni na̱xa̱ tjejóchón. 2 Éxi ijnko
chojnichjin tsíkóte̱he la ti xìi tjan la chónta kjuachaxin ts'e̱to̱an ti na̱xa̱
tjechón ch'an. A̱ndá ti ó its'en ch'an, la ti tjachjin la í tsítuenhña tjan.
3 Méxra̱ ti chrókuákja tjan íjnko chojnindoa ti na̱xa̱ tjechón ti xìi tjan la
tjasin tjan ijie̱. A̱ndá ti ó tsík'en ti xìi tjan, la í kohya ley tsjanchia ijie la
jína tso̱te̱he tjan íjnko chojnindoa, la jehya ijie̱ tíha.
4 Mé xi̱kaha jahara kíchóni, Cristo k'uényáko̱hanra ndá jahara la éxi
tsík'enra kixin ó k'ónara ti cuerpo kuènté Cristo, la í t'e̱tua̱nhñara ti ley.
Landá ijie jahara mé kuènté Cristo, ti nkexro ik'uén la ko xechón ínaá. Mé
xi̱kaha jína chrókjuich'eheni ixra̱ Díos. 5 Ti na̱xa̱ k'uékjasini ijie̱, ndá ti
kuíhini ti nkehe ndáchro ti ley la a̱ntsí kjuasixíni ijie̱ ti cuerpo kuènténi,
la tíha kjui̱xi̱n ti ts'enxíni. 6 A̱ndá ijie la éxi ik'uéni, la ti ley la chóntahya
kjuachaxin na̱xa̱ ts'e̱tue̱hen ti jeheni. Ijie la í kohya nkehe t'inkákonhe̱n
kixin jína sich'eheni ixra̱ Díos kixin k'ónani ijnko chojni ni̱xin kixin ti
Ncha̱kuén Díos k'uáyéhe̱ni. A̱ndá í t'e̱tua̱nhña ti ley tsíkjin sin ósé.

Ti ijie̱ chóntani

7 *A̱ndá, ¿nkehe chróndáchroni? ¿Á chróndáchroni kixin ti ley la ijie̱
ní? Kja̱ náhí. Kixin chrókónoehñani nkehe ti ijie̱ ti chrókókohya ti ley
chróchronka. Chrókónoehñani kixin chrókjuak'ehya a̱séni ti nkehe
kuènté íjnko chojni ti chróchronkahya ti ley kixin "Chrokjuak'ehyani
a̱séni ti nkehe kuènté íjnko chojni." 8 A̱ndá ti ó kónoheni ti ley, la ti
ijie̱ la a̱ntsí kjuacha k'ue̱tue̱hen ti jeheni la a̱ntsí tjinkaoni sich'eni
kaín ti nkehe nduáhya ndáchro a̱séni. A̱ndá ti chrókókohya ti ley la
chrókónoxínhña ti ijie̱, la ti ijie̱ la chróchóntahya kjuachaxin.
9 Ti ósé la k'uénoehñani nkehe ti ley tsík'e̱to̱an Díos. A̱ndá ti ó
kónoheni nkehe ti ley, la a̱ntsí kjuasini ijie̱, la ti ijie̱ kjuasini mé
chrók'uenxíni. 10 Mé xi̱kaha ti ley chrókjuajon ti kjuachón mé kjui̱ka̱o ti

---

7:7: Ex. 20:17; Dt. 5:21.

kjuach'én. 11 *Andá ti ijie mé kjuacha k'uetoan kixin sinchexiteyáhyani
ti ley. Andá ti ley mé kjuanchia ijie ts'enxíni.
12 Méxra ti ley la chaxín jína, la ko ti nkehe t'etoan Díos la kjaxin jína
la ko tjóá. 13 Méxra ti nkehe jína la, ¿á táha chrók'uenxíni ní? Kjá náhí.
Ti ijie kjuasini mé ts'enxíni, mé xikaha kjuakoxin kixin chaxín ijie tíha.
Méxra kónoxín ti ijie kixin jína ti ley. Mé xikaha kjuakoxin ti ley kixin ti
ijie tjasin chojni mé nkehe jínahña.
14 Ó noheni kixin ti ley la kuènté Díos tíha. Andá jeheni la
kjuínchexiteyáni ti nkehe ndáchro aséni kixin ti ijie la kjuacha k'uetuehen
ti jeheni. 15 *Méxra tienxínhñani kixin ti nkehe jína tjinkaoni sich'eni la
ch'ehyani, andá ti nkehe tóxrìenhñani sich'eni la táha ti sao ich'eni.
16 Andá ti ich'eni ti nkehe tjinkakonhñani chrókjuích'eni la mé
xikaha tjatsoanxíni kixin ti ley la jína. 17 Andá jehya jeheni ich'eni ti
nkehe jínahña. Náhí. Ti ijie chóntani mé ich'e tíha. 18 Kixin jeheni
ó noheni kixin ti nkehe ndáchro aséni sich'eni la kohya nkehe jína.
Méxra tjinkaoni chrókjuínchexiteyáni ti nkehe jína, kjánchó tjachahyani
sinchexiteyáni. 19 Kixin ch'ehyani ti nkehe jína tjinkaoni la ti nkehe
jínahña tjinkakonhñani chrókjuích'eni, mé tíha ich'eni. 20 Andá ti ich'eni
ti nkehe jínahña tjinkakonhñani chrókjuích'eni, la jehya jeheni ich'eni
tíha. Náhí. Ti ijie chónta aséni mé ich'e tíha.
21 Mé xikaha ti tjinkaoni chrókjuích'eni ti nkehe jína, mé kónoheni
kixin antsí ich'eni ti nkehe jínahña. 22 La kjónté xikaha la tóxríhini
chrókjuínchexiteyáni ti ley kuènté Díos. 23 Kjánchó t'ikoni kixin ti nkehe
ndáchro aséni mé t'inkákonhen ti nkehe tjinkaoni chrókjuínchexiteyáni.
Mé xikaha ti ijie chóntani mé éxi tjechjínaxíni.
24 Nóani. ¿Xá nkexro chrókjuatsen ti ijie chónta ti cuerpo kuènténi,
chrók'uenxíni? 25 Kjuasáye Díos kixin ikui Ìnchéni Jesucristo kuaáxini
ch'an. Mé xikaha ti aséni la noheni kixin tjinkaoni chrókjuinchexiteyéheni
Díos, kjánchó ti cuerpo kuènténi la ndáchro kixin chrókjuinchexiteyéheni
ti ijie.

Tjejóchónxini ti Nchakuén Díos

8 1 Andá ijie ti sin tinkáchónki Cristo Jesús la í kohya ijie
chrókjuasótexín sin. Jehe sin la í tjinkakonhña sin sinchexiteyá
sin ti nkehe ndáchro asén sin. Jehó tjinkaon sin sinchexiteyéhe sin ti
Nchakuén Díos. 2 Ti nkehe t'etoan Nchakuén Díos mé tjajon kjuachón
kixin tinkáchónkini Cristo Jesús la tíha mé kjuatsen ti ijie chrók'uenxíni.
3 Díos la kjuacha kjuích'e ti nkehe kjuachahya kjuích'e ti ley kuènté

7:11: Gn. 3:13. **7:15:** Gá. 5:17.

Moisés kixin jeheni la kjuachahyani kjuínchexiteyáni tíha. Méxra̱ Díos
mé ichr'án ch'an ti Xje̱en ch'an k'óna chojni. La ikui k'uenyákohe̱n
ti iji̱éni kaíni la kjua̱tse̱n ch'an ti iji̱e̱ chrók'uitjáñaxíni. 4 Mé xi̱kaha
kjuích'e ch'an kixin jeheni jína chrókjuínchexiteyáni ti nkehe t'e̱to̱an
ti ley la chrókjuinchexiteyéhyani ti nkehe ndáchro a̱séni ó. Náhí.
Chrokjuinchexiteyéheni ti nkehe ndáchro Ncha̱kuén Díos.
5 Ti chojni tjinkaon sinchexiteyéhe ti nkehe ndáchro a̱sén sin, mé
táhó tjenka̱yáxin sin. A̱ndá ti sin tjinkaon nchexiteyéhe Ncha̱kuén Díos
la xritjeyá sin ti nkehe kuènté Ncha̱kuén Díos. 6 Ti sin jehó tóxakohen
ti nkehe ndáchro a̱sén ó, la táha ts'enxín sin. A̱ndá ti sin tóxakohen
ti nkehe kuènté Ncha̱kuén Díos, la tsochóntaxín sin kjuachón la ko
kjuaxróxin ts'ejó sin. 7 Méxra̱ ti nkexro jehó tóxakohen tsjeyá ti nkehe
ndáchro a̱sén ó la nínkakohen sin Díos, kixin tjinkakonhña sin ti ley la ko
xitjahya tsitekaon sin tíha. 8 Jehe sin mé tóxríhi̱n sin ti nkehe ndáchro
a̱sén sin la xitjahya sinchexiteyá sin ti nkehe tóxríhi̱n Díos.
9 A̱ndá jahara la nchexiteyéhyara ti nkehe ndáchro a̱sánra. Náhí.
Nchexiteyéhéra ti Ncha̱kuén Díos, ti chaxín chontara ti Ncha̱kuén Díos.
A̱ndá ti nkexro chóntahya Ncha̱kuén Cristo la jehya kuènté Cristo ti jehe
sin. 10 Ti tjejoko̱ara Cristo la ti a̱sánra la tjechón kixin Díos k'óxika ti
iji̱ára kixin kuitekáonra, kjánchó ti cuerpo la its'en kixin ti iji̱e̱ kjuásinra.
11 *La ti chontara ti Ncha̱kuén Díos, ti nkexro kjuínchexechón Cristo
Jesús, la ti Díos kjuínchexechón Cristo mé kja̱xin tsochjéhe ch'an
kjuachón ti cuerpo kuèntára chónta its'en.
12 Mé xi̱kaha kíchóni, ticháxi̱n sinchexiteyáni ti nkehe t'e̱to̱an Díos, la
í chrókjuinchexiteyéhyani ti nkehe ndáchro a̱séni. 13 Ti chrók'uejora
éxi ti ndáchro a̱sánra, la tíha ts'énxi̱nra. A̱ndá ti si̱nchexiteyéhéra ti
Ncha̱kuén Díos ndá its'en ti nkehe ntaxin kjuénka̱yáxinra, la jehó
Ncha̱kuén Díos ts'ejóchonxínra.
14 Kixin kaín ti nkexro nchexiteyéhe ti Ncha̱kuén Díos la t'óna xje̱en
Díos. 15 *Ndá ti Ncha̱kuén Díos ó k'uayéhéra la jehya yóhe̱ ti nkehe
kuék'e̱tua̱nhanra ósé kixin chróchrakonra. Náhí. Ti Ncha̱kuén Díos
chóntani la k'ónaxíni xje̱en Díos la ti Ncha̱kuén ch'an nchexraxinkaoni
kixin jína tsondáchroni: “Jaha It'éni.” 16 Mé xi̱kaha ti Ncha̱kuén Díos
tónoexín a̱séni kixin k'ónani xje̱en Díos. 17 La ti ó k'ónani xje̱en Díos
la kja̱xin ts'áyéhe̱ni ti nkehe tsjajon ch'an éxi tsíndáchro ch'an ósé,
ts'áyèkoni Cristo. Mé ti chaxín tsjasóteni éxi Cristo kjuasóte, ndá chr'éxi̱n
ts'ejókoni ch'an la ts'áyéhe̱ni ti kjuachaxin kuènté ch'an.

8:11: 1Co. 3:16. **8:15:** Gá. 4:5-7. **8:15:** Mr. 14:36; Gá. 4:6.

Ti kjuachaxin ijié itsi chr'éxin

18 Andá ijie la tóxakuenhñani kjónté nkehe ts'atsínkani tsjasótexíni
kixin tíha la ninkehó sínkíhya, kixin tíha tsoyóehya ti nkehe ts'áyéheni
chr'éxin kixin antsí náxrjón tíha. 19 Kaín ti nkehe tsík'óna la tjejóchóhen
kixin tsonoxín kaín ti nkexro tsík'óna xjeen Díos. 20 *Kixin ti chjasintajni
la ko kaín ti nkehe tsík'óna la ts'itjáña, la jehya kixin xikaha tjinkaon
ti nkehe tsík'óna. Náhí. Kixin xikaha tsík'etoan Díos. Ndá kaín ti
nkehe tsíkjich'éna Díos la tjejóchóhen 21 kixin tsochónta kjuachaxin
ts'itjáñahña. Ndá náxrjón ts'ixin kaín nkehe éxi náxrjón ts'ejó ti sin
tsík'óna xjeen Díos. 22 Ó noheni kixin kaín ti nkehe kjuích'éna Díos
la naxa t'èya, tsjánka éxi ijnko chojnichjin tjoté sinchekokjíhi xjeen
xikaha. 23 *Andá jehya jehó ti nkehe tsík'óna tjotéhe. Náhí. Kjaxin jeheni
tjasóteni kjónté chóntani Nchakuén Díos éxi ti nkehe saoxén kuákjani
kjuajon Díos. Ti naxa tjejóni ntihi, tjejótjasóteni, la tjejóchóheni kixin
tsjindaxín ts'ónani xjeen Díos la ko ts'áyéheni ti cuerpo chónhña its'en.
24 Ó kuaáni kixin tinkáchónkini Cristo, la tjejóchóheni ti nkehe naxa
t'ikonhñani ntihi. Ti chrók'uíkoni ti nkehe tjejóchóheni la í ticháxinhña
chrók'uejóchóheni. Ti nkehe ó t'ikoni la ticháxinhña naxa chóheni
chrók'uíkoni. 25 Ti chóheni ti nkehe naxa t'ikonhñani, la ticháxin
kjuaxróxin chróchóheni, chrók'óxrjéhyani.
26 La xikaha ti Nchakuén Díos la tjinkitsa ti jeheni kixin noehñani
nkexrín tsonixjeheni Díos. Andá ti Nchakuén Díos tjinkitsa nixjaxin ti
jeheni, kjónté tjachahyani jína tsonixjeheni Díos. 27 Díos mé nohe nkehe
tóhen aséni la ko nohe nkehe nixja ti Nchakuén ch'an, kixin ti Nchakuén
ch'an chrónóaxin éxi tjinkaon Díos, la nixjaxin ch'an ti sin tinkáchónki
Díos.
28 Ó noheni kixin Díos la tsjinkitsa kixin kaín nkehe la chrók'uaxrje
jína kixin ti sin tjueehe ch'an, kixin k'uéyeehe ch'an sin kixin xikaha
tjinkaon ch'an. 29 Ti sin tsíkjeyá Díos ósé la tsík'eyeehe ch'an kixin ts'óna
sin éxi ti Xjeen ch'an, kixin ti Xjeen ch'an mé ts'óna ti ixjan sao kuènté
ti íso sin kícho ch'an. 30 Mé xikaha ti sin tsíkjeyá Díos ósé mé kjaxin
k'uéyeehe ch'an ti jehe sin, la ko ti sin k'uéyeehe ch'an, la k'óxika ch'an
ti ijié sin, la ti sin kóxika ch'an ijié la kjuajon ch'an ti kjuachaxin ijié
kuènté ch'an tsochónta sin.
31 ¿Andá nkehe chróchroni? Ti tjueehe Díos ti jeheni la, ¿xá nkexro
chrókjuacha chrókónínkakohen ti jeheni? 32 Kixin Díos la kjuikuénhña ti
Xjeen, kjuajon k'uenyákoheen ch'an kaíni, andá ti ó kjuajon Díos ti Xjeen,
la kjá kaín ti íso nkehe la tsjajon ch'an. 33 ¿Andá nkexro chrókjuacha

---

8:20: Gn. 3:17-19. **8:23:** 2Co. 5:2-4.

chrókjuanchia ijie̱, chrókónínkakohen ti jeheni? Kixin Díos mé kjueyá
ti jeheni la ó k'óxika ch'an ti ijiéni. 34 ¿Nkexro chrókjuinchekjasóte ti
jeheni? Kixin Cristo la ó k'uenyákohe̱n ch'an ti jeheni la ko kja̱xin
xechón ch'an la itjen ch'an ti itja chjina kuènté Díos itjen nkaya
nka̱jní la tjenixjayákohe̱n ch'an ti jeheni. 35 ¿Xá nkexro chrókjuacha
chrókuakitsjehe ti jeheni ti tjue̱heni Cristo? Kjónté chrókjuasóteni o̱
chrókónínkaon chojni o̱ kjónté chrók'uenxíni kjinta o̱ chróchóntahyani
ikéni o̱ siín kjuaxikaon chrók'uenxíni la mé chrókjuachahya tíha. 36 *Éxi
ndáchro ti xroon itén Díos:

Ti tinkáchónkini ti jaha la siín kjuaxikaon kaín ña̱o chrók'uenxíni.
Chrok'óñá sin ti jeheni éxi t'óñá sin kolélo.

37 Kaín tíha la a̱ntsí chrókjua̱cha̱xi̱ni kixin kjuachaxíen ti nkexro tjue̱he ti
jeheni. 38 Méxra̱ ó noheni kixin ninkehó nkehe tsjachahya tsakítsjeheni
ti tjue̱he Díos ti jeheni. Kjónté ti its'eni, o̱ kjónté ti tjejóchóni, o̱ kjónté ti
sin ángel, o̱ ti kjuachaxíen ti jínahña, o̱ kjónté ti nkehe sítóhen ijie, o̱
ti nkehe tso̱hen chr'éxi̱n, 39 o̱ ti nkehe siín nka̱jní, o̱ kaín ti nkehe siín
chrínkí nonte, o̱ íjnko nkehe kjuích'éna Díos. Kohya ninkehó nkehe
tsjacha tsakítsjeheni ti tjue̱he Díos ti jeheni kixin kjua̱ko̱xi̱n ch'an kixin
Ìnchéni Jesucristo mé k'uenyákonhe̱n ti jeheni.

Díos kjueyá ti sin Israel

9 1 Janhan la t'a̱yahya, ndoá xrja̱nká kixin janhan mé ijnko chojni
tinkáchónki Cristo. Ti nkehe tjénka̱yáxian janhan la Ncha̱kuén Díos
nchexraxinkaona kixin chaxín tíha. 2 Imá t'ává a̱sená la ko náxrjónhña
itjén 3 kixin tjínka̱oan kjónté chrók'uitjáñehen Díos ti janhan kixin ndá
jína chrókuitekaon Cristo ti sin chjasená. 4 *Jehe sin mé tsík'axrjeníxin
sin ti sin Israel, la Díos k'uáyéhe̱ ch'an sin éxi xje̱en ch'an la ko Díos
k'uayakohen ch'an sin la ko kjuajon ch'an ti kjuachaxíen ch'an, la
ko kja̱xin k'uáyéhe̱ sin ti nkehe tsík'e̱to̱an Díos la ko ti ley tsíkjin
Moisés la ko k'uáyéhe̱ sin ti ixra̱ kuènté ni̱nko la ko ti nkehe tsíndáchro
Díos. 5 Tsík'axrjeníxin sin ti sin tsík'axrjeníxini ósé la ko kja̱xin Cristo
tsík'axrjeníxin ti sin israelita ti ó k'óna ch'an chojni. Jehe ch'an mé Díos
la t'e̱tue̱hen ch'an kaín nkehe. Mé xi̱kaha chróchjéheni ch'an kjuasáya
nkochríxín. Mé xi̱kaha tso̱hen.

6 A̱ndá ti nkehe tsochjéhe Díos ti sin Israel la jehya kixin í xiteyáhya
tíha. Náhí. Kixin jehya kaín ti sin tsík'axrjeníxin ti sin israelita mé chaxín
k'óna sin chojni chjasin Israel, 7 *kixin kaínhña ti sin tsík'axrjeníxin
Abraham chaxín k'óna sin xje̱en ch'an. Díos mé tsíndáche Abraham:

8:36: Sal. 44:22. **9:4:** Ex. 4:22. **9:7:** Gn. 21:12.

“Ti sin ts'óna xjaan mé ts'axrjeníxin sin Isaac.” 8 Tíhi mé tienxíni kixin
ninkexró xitjahya ts'óna xjeen Díos kixin ti tsík'axrjeníxin sin nkojín
chojni. Náhí. Jehó ti sin titekaon ti nkehe tsíchenka Díos Abraham, mé
chaxín tsík'axrjeníxin sin ch'an. 9 *Ti nkehe tsíchenka Díos Abraham mé
tíhi: “Itsi ijnko ñao mé tjan Sara tsochónta tjan ijnko ixjan.”
10 La jehya tíhó. Náhí. Kjaxin ti yaá xjeen tjan Rebeca la nkokoa it'é
mé it'in Isaac, la jeheni tsík'axrjeníxini Isaac. 11 *Andá ti naxa kókjíehya
ti ixjan, la ninkehó nkehe jína o jínahña kjuích'e xjan, ndá kjuakoxin
Díos kixin chónta ch'an kjuachaxin tsjeyá ch'an nkexro ts'éyehe ch'an,
jehya kixin ti ixra jína kjuích'e sin. 12 Ndá chenka Díos ti tjan Rebeca:
“Ti ch'in sao mé sich'ehe ixra ti ch'in tsoyo.” 13 *Mé kjaxin xikaha ichro
xroon itén Díos: “Tjuaha ch'in Jacob, andá ch'in Esaú la náhí.”
14 ¿Andá nkehe chróchroni? ¿Á nduáhya tjenkayáxin Díos ní? Kjá
náhí. 15 *Kixin tsíndáche Díos Moisés: “Tsotjuaha ti nkexro tjínkaoan
tsotjuaha la ko tsikonoáha ti nkexro tjínkaoan tsikonoáha.” 16 La ti tjeyá
Díos chojni la jehya éxi tjinkaon chojni, o jehya kixin ti ixra ich'e sin.
Náhí. Díos mé tikonoéhe ti jehe sin. 17 *Kixin ti ndáchro xroon itén Díos
la ndáchro kuènté ti rey Egipto: “Kjuánjua kjuachaxin kixin jaha mé
k'óna rey kixin tjínkaoan chrókjuákoxian ti kjuachaxin kuéntana kixin
kuenté chjasintajni chrókónohe la ko chrókuitekaon ti niná.” 18 Mé
xikaha ti tjinkaon Díos tsikonoéhe chojni la chaxín tsikonoéhe ch'an sin,
andá ti nkexro tjinkakonhña Díos tsikonoéhe la tikonoéhña ch'an.
19 Andá tsondáchrora: “Andá ti xikaha la, ¿nkekuènté t'eka Díos ijie
ti chojni? ¿Nkexro chrókjuacha chrókjuajonko ti nkehe t'etoan Díos?”
20 *¿Xá nkexro ti jahara kixin chróndáchera Díos xikaha? ¿Á ti ichi
tsík'ónaxín nchetje la jína chróndáche ti nkexro kjuích'éna: “¿Nkekuènté
xikaha kjuich'énani?”, tsixro ní? 21 Mé ti nkexro ch'éna ichi la chónta
kjuachaxin sich'éna ti nkehe tóxríhin. Ti tjinkaon ch'an sich'éna ch'an
ijnko nkehe imá náxrjón, la sich'éna ch'an o ti tjinkaon ch'an sich'éna
ch'an ijnko nkehe kanhñó náxrjón la jína sich'éna ch'an.
22 Mé xikaha kjónté tjinkaon Díos chrókjuakoxin ti kjuachaxin
kuènté ch'an kixin chrókjuinchekjasóte ch'an chojni, la kjuacha ch'an
kónínkakonhña ch'an, la kuikonoéhe ch'an ti sin chrókjuinchek'itjáña
ch'an. 23 Mé xikaha kjuakoxin Díos ti kjuachaxin imá ijié chónta, kixin
jehe ch'an kuikonoéhe ch'an ti jeheni, kixin xikaha tsíkjenkayáxin ch'an
ósé kixin náxrjón chrók'uejókoni ch'an ti t'etoaxín ch'an. 24 Mé xikaha
Díos tsíkjeyá ti jeheni, mé isoni la chojni judío, la ko ísoni la chojni
jehya judío. 25 *Méxra ndáchro ti xroon tsíkjin Oseas ósé:

9:9: Gn. 18:10. **9:11:** Gn. 25:23. **9:13:** Mal. 1:2, 3. **9:15:** Ex. 33:19. **9:17:** Ex. 9:16. **9:20:** Is. 29:16; 45:9. **9:25:** Os. 2:23.

Ti sin jehya chjasená la mé tsondáxrjan kixin sin chjasená.
La ko ti sin k'uétjuahya mé tsotjuaha sin ijie.
26 *La ko ti chjasin tsíndáche ch'an: “Jahara jehya chojni chjasená”,
andá ijie la ts'óna sin xjeen Díos tjechón.
27 *Kjaxin nixja Isaías kuènté ti sin israelita, ndáchro: “Kjónté nchónhña
chojni ts'axrjeníxin ti sin Israel éxi ti nchesen siín ndañao la tsjéhya ti
jehe sin tsjacha sin tsaá sin 28 kixin tjoka tsoxiteyá ti nkehe tsíndáchro
Díos la sinchekitoexín ch'an ijié ti chojni chjasintajni.” 29 *Ndá kjaxin
Isaías tsíndáchro:
Ti Díos chónta kaín kjuachaxin, ti chrókjuajonhña ch'an
kjuachaxin chrókuaáni isoni,
la chrók'uitjáñani kaíni tsík'axrjeníxini Israel
la í chrókókohyani, chrók'uitjáñani éxi k'uitjáña ti sin
chjasin Sodoma la ko Gomorra.

Ti sin judío la ko ti itan jína

30 ¿Ndá nkehe tsixroni? Ti sin jehya judío kjueyáhya sin kixin Díos
ts'óxika ijié sin, andá ijie la kjuacha sin kixin tsoxika ijié sin kixin
tinkáchónki sin Cristo. 31 Andá ti sin israelita chrókjuinchexiteyéhe sin ti
ley kixin chrók'óxika ijié sin, kjánchó kjuachahya sin kjuínchexiteyá
sin. 32 ¿Andá nkekuènté kixin xikaha k'uitjahya sin nkexrín tsoxika ti
ijie chónta sin? Kixin kjueyáhya sin nkexrín chrókuitekaon sin Díos.
Tjinkaon sin kixin jehó ti ixra kjuích'e sin chrókuaáxin sin. La mé xikaha
Cristo k'óna éxi ijnko ixro ijié kóténkixin sin. 33 *Mé xikaha chrónkaxín
ti xroon itén Díos:
Janhan kjuaké ijnko ixro ti chjasin Jerusalén mé ti ixro
tsóténkixin sin la ko ti itjo ts'ánótjexin sin.
Andá ti sin chrókuitekaon la tsosuèhya sin.

10 1 Kíchóni, kaín asená nixjaha Díos kixin tjínkaoan kixin ti sin
israelita chrókuaá sin. 2 Janhan ndáxrjan kixin ti sin israelita imá
tjinkaon sin chrókjuikosáyehe sin Díos, kjánchó xitjahya kixin jehe sin la
nduáhya tienxín sin. 3 Noehña sin kixin Díos t'oxika ijié chojni. Andá jehó
sin xritjeyá sin nkexrín chrók'óxika sin ti ijié sin la titekakonhña sin ti
nkehe tsíndáchro Díos kixin tjóá chrók'uejó sin. 4 Kixin ti ley la ó xiteyá ti
ó ikui Cristo. Mé xikaha kaín ti sin tsítekaon Cristo mé tsoxika ti ijié sin.
5 *Andá ti chrók'óxika ijié ti ley, la Moisés mé tsíkjin tíhi: “Ti nkexro
chrókjuinchexiteyá kaín ti ley la táha chrók'uejóchónxin sin.” 6 *Andá ti

---

9:26: Os. 1:10. **9:27:** Is. 10:22, 23. **9:29:** Is. 1:9. **9:33:** Is. 28:16. **10:5:** Lv. 18:5. **10:6:** Dt. 30:12-14.

t'óxika Díos ti ijiéni kixin titekaoni ti jehe ch'an, la chróndáchrohya
aséni: "¿Xá nkexro sáchrókjui nkajní? (Kixin naxa chrókjuinkajin sin
Cristo.) 7 La ko chróndáchrohyara: ¿Xá nkexro jína chrókjuinkajin ti tóye
imá ninka siín ti sin tsík'en?" (Kixin chrókuakítsjetaón Cristo ti itjen ti
siín ti sin tsík'en.) 8 ¿Xá nkehe t'axrjexín tíhi? Tíhi mé ndáchro xikihi:
"Ti Itén Díos la chjinaxón itjen ti tjejora; tíhi la t'axrjexín ti ir'uara la
ko itjen ti asánra." Ti itan a mé ti nkehe titekaoni la ko tjakoni. 9 Ti
ir'ua tsondáchroxian kixin Jesucristo mé Ìnchá, la ko tsitekaoan kaín
asán kixin Díos kjuínchexechón Cristo, la tsaá jaha. 10 Kixin ti kaín aséni
tsitekaoni Díos la tsoxika ti ijiéni, kjánchó ir'uani tsondáchroxíni kixin
titekaoni Jesucristo, ndá Díos sinchekaá ti jeheni.
11 *Ndáchro xroon itén Díos: "Kaín ti nkexro tsitekaon Díos la
tsosuèhya sin." 12 Kixin Díos la t'ikon nkokón kaín chojni, á ti sin judío
o jehya sin judío. Ìnchéni mé Ìnché kaín chojni, la tsjajon ch'an kaín
nkehe tichánxihin kaín ti sin tjanchehe ti jehe ch'an. 13 *Méxra kaín
ti nkexro tsjanchatóxixín ihnié Ìnchéni kixin tsjinkitsa Díos, la tsaá
sin. 14 ¿Andá nkexrín chrókjuanchehe sin Díos kixin chrókjuinkitsa, ti
naxa kuítekakonhña sin? ¿La ko nkexrín chrókuitekaon sin Díos ti
naxa kienhña sin ti itan? ¿La nkexrín chrókuihin sin ti kohya nkexro
tsochronka ti itén Díos? 15 *¿La nkexrín chrókjuichronka ijnko chojni ti
itan ti kohya ijnko nkexro tsochr'án ti jehe sin sátsji sin? Éxi ndáchro
xroon itén Díos: "Náxrjón ti ó itji ti sin xrichronka ti itan jína kuènté
Díos."
16 *Kjánchó kaínhña chojni titekaon sin ti itan tsaáxin sin. Éxi ndáchro
Isaías: "Ìnchéni, ¿xá nkexro kuitekaon ti itan xrichronkani?" 17 Méxra
ticháxin tsihin sin, ndá tsitekaon sin, la ti itan tsihin sin mé itén Cristo.
18 *Andá janhan tjánchánkia: ¿Á kienhña sin ti itén Díos ní? Kjá ó
kuíhin sin. Ndáchro xroon itén Díos:

Ti nkehe kjuako sin la nkuíxín kuíhin chojni,
la ko ti nkehe chrónka sin la ó kjuixraká kuenté chjasintajni.

19 *Ndá janhan tjánchánkia ínaá: ¿Xá ti sin Israel la naxa kienxínhña sin
ní? Senó ndáchro Moisés:

Janhan tsjánjua kjuachaxin kixin jahara tsochjioxínra[a]
ijnko chjasin jehya chjasin kuéntana;
kixin jahara tsoninkákohénra ti chjasin tjenkayáxinhña jína.

20 *La ndáchro Isaías:

Ti sin xritjeyáhya ti janhan, mé k'uitja sin ti janhan.

---

[a] **10:19** ***tsochjioxínra*** provocaré a celos

10:11: Is. 28:16. **10:13:** Jl. 2:32. **10:15:** Is. 52:7. **10:16:** Is. 53:1. **10:18:** Sal. 19:4. **10:19:** Dt. 32:21. **10:20:** Is. 65:1.

La ko ti sin kjuanchankíhya nkexro ti janhan la kjuánjua
kjuachaxin kóchóxin sin ti janhan.
21 *La ko nixja Isaías kuènté ti sin israelita ndáchro: “Kuenté ñao
k'ueyaha ijnko chjasin siín chojni titekakonhña la ko jiehe.”

Díos tsíkjeyá ti sin Israel

11 1 *Andá ijie tjánchánkia: ¿Díos la kuítohe ti sin Israel ní? Kjá
náhí, kixin janhan kjaxian israelitána la tsík'axrjeníxian Abraham,
ti sin kuènté Benjamín. 2 Méxra ósé tsíkjeyá Díos ti sin israelita kixin
ts'óna sin chjasén ch'an. Andá ijie la kjá sinchek'itjáñahña ch'an ti jehe
sin. ¿Á noahñara nkexrín nixja ti xroon itén Díos chrónka ti profeta Elías
ti tjanchia ch'an ijie kuènté ti sin Israel? Mé ndáchro ch'an: 3 *“Ìnchéni,
jehe sin k'óñá sin ti sin chrónka itan la ko k'óxika sin ti altar kuèntá, la ó
janhuán kuitona, la kjaxin tjinkaon sin chrók'óñá sin ti janhan.” 4 *Andá
Díos kjuátehe ndáchro: “Naxa chonta janhan yato mil chojni titekaon
ti janhan, naxa kjuixienhña sin toch'in sin ti nkehe tsíkjanoña kuènté
Baal.” 5 Kjaxin ijie, naxa kuítohe iso ti sin titekaon Díos, tsíkjeyá ch'an
sin kixin tsaá sin. 6 Mé xikaha Díos sinchekaá ti jehe sin kixin tjuehe
ch'an sin, jehya ti ixra kjuích'e sin ndá chrókuaáxin sin. Kixin ti ixra jína
chrókjuích'e sin ndá tíha chrókuaáxin sin, la ti xikaha la jehya chaxín
kuikonoéhe Díos ti jehe sin.
7 Andá ti xikaha la, ¿nkexrín? Ti sin israelita la k'uitjahya sin ti nkehe
xritjeyá sin. Jehó iso sin k'uitja sin Díos kixin jehe ch'an kjueyá ch'an
ti jehe sin. Andá ti íso sin la icha asén sin la kuítekakonhña sin ch'an.
8 *Éxi ndáchro ti xroon itén Díos: “Díos kjuajonhña kjuachaxin kixin
chrókienxín sin la ko xikaha naxa sítóhen ijie. Kjuajonhña Díos kjuachaxin
kixin chrók'uikon sin la ko chrókienxín sin.” 9 *Kjaxin tsíndáchro David:
Ti kia tjasin sin mé ts'óna éxi ijnko nkehe ts'itsínkaxín sin,
la ko ijnko nkehe tsjasótexín sin.
10 Ti ikon sin la í ts'ikonxínhña sin kixin ts'óna sin ntakótán,[a]
andá ti ijie kuènté sin mé nkochríxín tsamá sin.

Tsaá ti sin jehya judío

11 Andá ijie janhan tjánchánkia: Ti sin judío la ti kjuasin sin ijie la,
¿kuítohe Díos ti jehe sin ní? Kjá náhí. Ti ó kuítekakonhña ti sin judío, la

---

[a] **11:10** ***ntakótán*** *t'ikohña sin* ciego

10:21: Is. 65:2. **11:1:** Fil. 3:5. **11:3:** 1Rs. 19:10, 14. **11:4:** 1Rs. 19:18.
11:8: Dt. 29:4; Is. 29:10. **11:9:** Sal. 69:22, 23.

ti sin jehya judío mé kjuacha sin kuíhin sin la ko kuaá sin, kixin ti sin
israelita la tsọchjio[a] sin. 12 Kixin ti kuitekakonhña ti sin judío ti itén
Díos, la mé Díos kuítọhe ti jehe sin, ạndá ti sin jehya judío ạntsí k'uitja
sin nkexrín tsitekaon sin Díos. Kixin ti nkehe nduáhya kjuích'e ti sin
judío, la ti sin jehya judío kjuacha sin kuaá sin. Ạndá ti chrókjan ti sin
judío kjạxin, chrókuitekaon sin Cristo, la ạntsí jína chrók'uejó sin.
13 Janhan chonta iso nkehe tsihínra jahara chojni jehya judío. Díos mé
ichr'án ti janhan kixin tsjákohá ti sin jehya judío la ạntsí tjetoan ti ixrạ
kuènté Ìnchéni tjét'ạ. 14 Tjinkạoan kixin ti sin chjasená la chrókóchjio
sin kixin jahara tinkachónkira Díos, ndá kjạxin sin chrókótjinkaon sin
chrókuaá sin. 15 Méxrạ kuítọhe Díos ti sin judío, ạndá ti sin jehya judío
la k'uitja sin ti kjuaxróxin kuènté Díos. Ạndá ti chrókuitekaon ti sin
judío kjạxin, la yóhẹ éxi chróxechón ti sin tsík'en xịkaha. 16 Méxrạ, ti
chrókjuinchetjóá Díos ti nịọtjạ xránkíxixín k'ónaxín ti ich'o, la kuenté ti
ich'o la ó tjóá. Ạndá kjạxin ti chrókjuinchetjóá ch'an ti nuèé ijnko inta,
la kjạxin kaín ti chaon ti inta la ó tjóá.
17 Ndá iso ti sin judío la éxi chaon ti inta olivo mé tsíchríjin, la jahara
chojni jehya judío la éxi chaon ti inta olivo siín ntẹjẹ, tséxin ti inta olivo
jína. Mé xịkaha jahara k'ónara chaon kuènté ti inta olivo jína xráxín
tjechón. 18 Méxrạ chróndáchrohyara kixin jahara ạntsí jína ke ti chaon ti
inta kjuák'e sạoxín. Ti xịkaha tjénkạyáxinra la xráxinkaonra kixin jahara
la jehó chaon ti inta, jahyara ti tjechónxin nuèé ti inta. Náhí. Ti nuèé ti
inta mé tjechónxin ti chaon ti inta.
19 Kjá tsondáchrora: “Kóchríjin sin chaon ti inta kixin jeheni tsjak'eni
ti k'uékjak'e ti chaon ti inta olivo chrijin.” 20 Chaxín tíha. Kjánchó jehe
sin la chrijin sin kixin chaxínhña kuitekaon sin Díos. Ạndá jahara la
tjejora ntiha kixin titekáonra Díos. Méxrạ chrókjuịnchejiéhya ạsánra.
Ícha jína chrókóxakohanra chrókjuịnchexiteyéhéra Díos. 21 Kixin ti
kuịkonoéhña Díos ti chaon ti inta xráxín k'uejó, la xịkaha tsịkonòahñara
ch'an ti jahara. 22 Tsjehéra kixin Díos la imá jína, kjánchó kjạxin
sinchekjasóte ch'an ti sin titekakonhña. Ạndá jína Díos la kjuínkịtsa
ch'an ti jahara. Kjánchó chrók'uejora nkojína éxi tjinkaon ch'an. Ạndá
ti náhí, la chaxín tsítọhára ch'an. 23 Ạndá ti sin judío, ti tsítọhe sin ti
nkehe nduáhya tjenkạyáxin sin ndá tsitekaon sin Díos, la Díos tsjacha
sinchetséxin ch'an kícho ti inta ínaá, kixin Díos la chónta kaín kjuachaxin
kixin xịkaha tsọhen. 24 Ạndá jahara jehya judíora jehó chaon ti inta olivo
siín ntẹjẹ, mé tsóchríjin Díos ti jahara, ạndá ạntsí ixrạ tsotséxinra ti inta
olivo jína ínaá. Ạndá ti sin judío la chaon kuènté ti nta olivo jína, la
ạntsí xrạhya tsotséxin kícho ínaá kixin ó chaon kuènté ti inta a.

---

[a] **11:11** ***tsọchjio*** celos

Ti tsjixixín tsaá ti sin Israel

25 Kíchóni, tjínkaoan tsonohara ti nkehe jehó Díos nohe kixin
sinchenkehyara kixin imá nohara. Ti sin Israel la jehya nkochríxín
tsitekakonhña sin; ti tsjixin tsoxítja kaín ti sin jehya judío tsitekaon, ndá
kjaxin ti sin judío la tsitekaon sin. 26 *Ndá chr'éxin la kaín ti sin Israel la
tsaá sin kixin ti xroon itén Díos la ndáchro:

Ti nkexro tsaáxin chojni mé tsixin chjasin Jerusalén
la tsjatsen ch'an ti ijie kuènté ti sin tsík'axrjeníxin Jacob.
27 *Tíhi ti nkehe nixin ndátjan sin
kixin janhan tsjakjían ti ijié sin.

28 Méxra ti sin judío la titekakonhña sin ti itan nixin tsaáxini, la
nínkakohen sin Díos, kixin kjuajon ch'an kjuachaxin kixin jahara chojni
jehya judío ts'ayéhéra ti nkehe tsjajon ch'an. Kjánchó jehe ch'an la
naxa tjuehe ch'an ti sin judío kixin tsíkjeyá ch'an ti sin tsík'axrjeníxin
sin ósé. 29 Kixin kaín ti nkehe tsíkjajon Díos la tsakítsjehya ch'an
sin la ko tsítoehya ch'an ti sin tsík'éyehe ch'an. 30 Senó la jahara
k'uékitekákonhñara Díos, andá ijie la ti sin judío titekakonhña sin. Andá
jahara la kuikonoáhara Díos. 31 Mé xikaha ti sin judío kuitekakuenhña
sin Díos kixin xikaha Díos tsikonoéhe ti jahara, la xikaha kjaxin
tsikonoéhe ch'an ti sin judío ínaá. 32 Kixin Díos la kuítohe kixin kaín
chojni chrókjuasin ijie kixin nkokón chrókuikonoéhe ch'an kaín chojni.

33 *Méxra ti kjuachaxin kuènté Díos la imá ijié la ko imá nohe
ch'an. Ninkexró tsjachahya tsochronka nkexrín tjenkayáxin ch'an la ko
ninkexró tsjachahya tsienxín ti ntia kuènté ch'an. 34 *Ndáchro ti xroon
itén Díos: "¿Xá nkexro chrókónohe nkexrín tjenkayáxin Díos la ko
xá nkexro chrókjuakohe ti jehe ch'an? 35 *¿Xá nkexro kjuajon nkehe
k'uáyéhe Díos kixin ndá ijie ticháxin chrók'okjan ch'an ínaá?" 36 *Kixin
kaín nkehe la tixin ti itjen Díos la kaín nkehe la kjuích'éna ch'an kixin
sich'ehe ixra ti jehe ch'an. Méxra tsochjéheni kjuasáya Díos nkochríxín.
Mé xikaha tsohen.

Nkexrín ts'ejó ti chojni tinkáchónki Díos

12 1 Méxra jahara kíchóni, xrjanoáhára kixin jahara chrókóchjinehéra
Díos, chróchjehéra ch'an ti cuerpo kuèntára éxi ti nkehe tjechón
la ko tjóá ts'áyéhe Díos kixin xikaha tóxríhin Díos kixin jehe ch'an
kuikonoáhara ch'an. Tíhi mé ijnko nkehe chaxín ndoá chróchjehéra

---

11:26: Is. 59:20, 21. **11:27:** Is. 27:9. **11:33:** Is. 55:8. **11:34:** Is. 40:13.
11:35: Job 41:11. **11:36:** 1Co. 8:6.

Díos kixin xi̱kaha tsjíkosáyehéra ch'an. 2 Méxra̱ í chrókjanhñara
chróxraxinkáonra ti nkehe siín chjasintajni. Náhí. Chrokui̱to̱héra ti
nkehe nduáhya tjénka̱yáxinra kixin ndá jína chrók'uejora. Ndá xi̱kaha
chrókónohara ti nkehe tjinkaon Díos kixin ndoá la ko jína chrók'uejora
éxi tóxríhi̱n ch'an.
3 Kjuasáye Díos kjuajon ti ixra̱ tjét'a̱, la nixjahára kaínra kixin
chrókjuénka̱yáxinhñara kixin imá tjetoanra. Náhí. Chrokjuénka̱yáxinra
jína éxi ti kjuachaxin tjáhara Díos éxi nkexrín tinkachónkira Cristo. 4 *Mé
xi̱kaha ijnko cuerpoé chojni la nchónhña ti síkjoxixín chónta, kjánchó
nkokónhña ixra̱ ich'e. 5 Mé xi̱kaha ti jeheni, kjónté nchóhñani la ts'ónani
éxi nkoko̱a cuerpo kuènté Cristo. Mé xi̱kaha nkoko̱a chrókjuénka̱yáxini
kixin ó k'ónani nkoko̱a cuerpo.
6 *Díos kjuajon nchónhña ti ixra̱ éxi tjinkaon ch'an chróchjéhe ch'an
nkojnko chojni la ticháxi̱n chrókjuích'eni ti ixra̱ kjuajon ch'an. Ti
kjuajon Díos kjuachaxin kixin tsochronkaxíni ti itan kuènté ch'an ndá
ticháxi̱n sich'eni ti ixra̱ éxi nkexrín titekaoni Cristo. 7 Ti kjuajon Díos
kixin chrókjuiki̱tsani íjnko nkexro la ticháxi̱n jína sich'eni ti ixra̱. A̱ndá
ti nkexro tsík'ayéhe̱ kjuachaxin tsjako la ticháxi̱n jína chrókjuako. 8 Ti
nkexro tsík'ayéhe̱ kjuachaxin nchexraxinkaon íjnko nkexro ti nkehe jína
la kaín a̱sén ch'an chrókjuích'e ch'an ti ixra̱ a. A̱ndá ti nkexro tsjajon
ichrén nkehe la nkojína chrókjuajon sin. A̱ndá ti nkexro t'e̱to̱an la jína
chrókjuích'e ti ixra̱ a la ko ti nkexro chrókjuinki̱tsa ti sin chóntahya la
chrókóchéhe̱ sin chrókjuinki̱tsa sin.

Ti nkehe sich'e ti sin tinkáchónki Cristo

9 Kaín a̱sánra chrótjue̱héra kichuara. Chrokui̱to̱héra ti nkehe nduáhya
tjénka̱yáxinra la chrókjuénka̱yáxinra kaín ti nkehe jína. 10 Chrotjue̱héra
kichuara kixin tinkachónkira Ìnchéni la ko chaxín chrókjuíkosáyehéra
kichuara.
11 Chrok'óxrjéhyara, la ko chrókósáhyara, chrókjui̱ch'ehéra ti ixra̱
kuènté Ìnchéni kaín a̱sánra.
12 Chrókócháhara kixin tjejocho̱hénra ti nkehe náxrjón itsi, la ko
chrókónínkákonhñara kjónté chrókui ijnko nkehe chrókjuasótexínra la
ko chrókui̱to̱éhyara chrónixjehéra Díos.
13 Chrokjuínki̱tsara ti sin tinkáchónki Ìnchéni ti tichánxi̱hin sin nkojín
nkehe. Nkojína chje̱héra kjuachaxin ts'ejó ti sin tsjinixja̱hara.
14 *Tjanchehéra Díos kixin sincheñao ch'an ti sin nínkakohanra la ko
tsjinki̱tsa ch'an ti jehe sin la tjáncháhyara kixin tsjasóte sin.

12:4: 1Co. 12:12. **12:6:** 1Co. 12:4-11. **12:14:** Mt. 5:44; Lc. 6:28.

15 Tóchá̱hara kja̱xin ti tjejó ti sin chéhe̱ la ko ti tjejótsjánka sin la
kja̱xinra tsja̱nkara.
16 *Kjuaxróxin chrók'uejora. Chrokjui̱nchenkehyara. Náhí. Ícha jína
chrókóyóha̱ra éxi ti sin nchenkehya la ko chróndáchrohyara kixin jahara
imá nohara.
17 Chrokjui̱ch'ehyara ijnko nkehe jínahña ti sin kjuit'ahara ichrén
nkehe jínahña. Ícha jína chrókjuákoxinra ti nkehe jína kixin xi̱kaha
chrók'uikon kaín chojni. 18 Chrokjuéyára nkojína chrók'uejora. Ti
chrókjuachara, la kjuaxróxin chrók'uejora kaínra. 19 *Jahara kíchóni,
chrókjui̱nchekjasótehyara ti sin ichrén nkehe kjuit'ahara. Ti̱to̱héra
kixin Díos sinchekjasóte ti sin a. Ndáchro ti xroon itén Díos kixin:
"Janhan si̱ntaki̱to̱axian ti iji̱é chojni la ko tsjénka̱ha̱ sin, mé xi̱kaha
ichro Díos." 20 *Kja̱xin ndáchro: "Ti sin nínkakohanra la, ti ik'uén sin
kjinta la chróchje̱héra sin nkehe chrókjonie sin, la ko ti ik'uén sin ìnta̱,
la chróchje̱héra sin nkehe chrók'ui sin. Ndá ti xi̱kaha si̱ch'era, la jehó
sin sinchesuéhe̱ sin a̱sén sin kixin ti nkehe nduáhya kjuit'ahara sin."
21 Chrokui̱to̱éhyara kixin chrókjuacha ti nkehe jínahña chrók'ue̱tua̱hanra.
Náhí. Ícha jína chrókjui̱ch'era ti nkehe jína kixin chrókjuachahya ti
jínahña chrókjuit'ayahara.

13 1 Kaín chojni ticháxi̱n sinchexiteyéhe sin ti sin gobierno kixin
ti kjuachaxin chónta ti sin a la Díos tsíkjajon, kixin kohya
nijnko gobierno chrók'uejó ti jehya kjuachaxíen Díos. 2 Mé xi̱kaha ti sin
titekakuenhña ti sin t'e̱to̱an ijnko chjasin la kja̱xin titekakuenhña sin ti
nkehe k'ue̱to̱an Díos. A̱ndá ti sin xi̱kaha titekakonhña, la tsjasóte sin.
3 A̱ndá ti sin gobierno t'e̱to̱an la jehya tjejó sin kixin sinchechrákon sin ti
nkexro titekaon, tjejóch'e nkehe jína. Náhí. Sinchechrákon sin ti nkexro
ich'e ti nkehe nduáhya. ¿Á tjinkáonra tso̱nínkakuanhñara ti sin t'e̱to̱an
ní? Ti xi̱kaha la chrók'uejora nkojína, ndá chrók'uikon sin xi̱kaha la
kohya nkehe chróchro sin. 4 Kixin Díos la kjuajon ti ixra̱ tjejóch'e ti sin
gobierno kixin kjuaxróxin chrók'uejó kaín chojni. A̱ndá ti chrókjui̱ch'era
ti nkehe jínahña la chróchrakonra kixin jehya chónkó tjejó ti sin gobierno.
Náhí. Chónta sin kjuachaxin sinchekjasótiara sin kixin jehe sin la Díos
kjuajon ti ixra̱ tjejóch'e sin. 5 Mé xi̱kaha ticháxi̱n si̱nchexiteyéhéra ti sin
t'e̱to̱an, la jehya jehó kixin chróchrakonra kixin chrókjuinchekjasotiara
sin. Náhí. Chroxraxinkáonra kixin ticháxi̱n si̱nchexiteyéhéra sin. 6 *La
kja̱xin jehya táhó. Náhí. Ticháxi̱n chrókjuénke̱héra gobierno ti chichaon
tjanchia sin kixin ti gobierno la Díos k'ue̱to̱an tjejó sin t'e̱to̱an sin.

12:16: Pr. 3:7. **12:19:** Dt. 32:35. **12:20:** Pr. 25:21, 22. **13:6:** Mt. 22:21; Mr. 12:17; Lc. 20:25.

7 Kja̱xin jahara chrókjuénke̱héra kaín chojni tjásikéhéra. Ti nkexro
síká kuènté nonte la chrókjue̱nka̱ sin kuènté ti nonte, la ko ti
nkexro síká kuènté ichrén nkehe nchekji, la chrókjue̱nka̱, la kja̱xin
ti chrókjuíkosáyehéra chojni, la chaxín tjikosayehéra sin. 8 Kja̱xin
chrókjuásikéhyara ninkexró. Nkoko̱a nkehe tjasikára jehó ti chrótjue̱héra
kichuara kixin ti nkexro tjue̱he kícho la xi̱kaha nchexiteyá ti nkehe
t'e̱to̱an ley. 9 *Kixin ndáchro ti nkehe tsík'e̱to̱an Díos: “Tjakéhyara a̱sánra
íjnko chojnichjin ókjé ti jehya ichjiánra, t'oñáhñara kichuara, te̱ehyara,
nixjahyara kjuach'ia kuènté íjnko chojni la ko tjakéhya a̱sánra ti nkehe
chónta kichuara.” Kaín tíha la ko íso nkehe k'ue̱to̱an Díos mé t'óna
nkoko̱a: “Chrotjue̱heni kíchóni éxi tjue̱xini a̱séni.” 10 Ti chojni tjue̱he
kícho la ninkehó nkehe jínahña ch'ehya kícho. Méxra̱ chrótjue̱héra
kichuara la xi̱kaha chróxiteyá kaín ti nkehe nixja ti ley.
11 Kaín tíha ticháxi̱n sich'eni ijie kixin ó ikui ti ña̱o chrók'uejótsjeheni,
chrók'uajuahyani. Kixin ijie la a̱ntsí séhya itsi ti ña̱o tsjixixín tsaáxini
ke ti kjuankíxin kuitekaoni Díos. 12 Ijie la ti sítie la í séhya tsjak'e
kixin ó itsi ti t'inkaséña, la chrókuíto̱heni ti nkehe nduáhya kuènté
ti sítie la chróchóntani kjuachaxin kuènté Ncha̱kuén Díos kixin tíha
mé tsjinki̱tsa ts'ajini ti t'inkaséña. Méxra̱ ts'ónani éxi ijnko soldado
t'inkáyate ika tsík'óna chika kixin kohya nkehe tso̱heni. 13 Chrok'uejóni
nkojína kixin chrók'uájini ti t'inkaséña. Chrok'uájihyani kia ti tókoan
chojni la tjajo̱n chojni, la chrókjuasinkohyani ijie̱ íjnko chojnichjin, la
chrókjuénka̱yáxinhñani ti nkehe ndáchro a̱séni, la chrókjueyáhyani
kjuanínkaon la ko chrókóchji̱no̱xíenhñani. 14 Náhí. Jahara tákjára ti
kjuachaxin kuènté Ìnchéni Jesucristo tsjínki̱tsara éxi ijnko nkehe tsík'óna
chika chrók'uinka̱yára la ko chrókjuénka̱yáxinhñara ti nkehe jínahña
ndáchro a̱sánra.

Tjóntahyara kichuara

14 1 *Ti ijnko chojni kanhñó titekaon Ìnchéni tso̱nkotsékо̱ara la
nkojína chrónixjehéra kjónté nduáhya tjenka̱yáxin sin. 2 Kixin
nkojín sin la ndáchro sin kixin jína sinie sin kaín nkehe. A̱ndá ti íso sin
kanhñó titekaon Ìnchéni la ndáchro sin kixin jehó kayoa ó chrókjonie sin,
ichro sin. 3 Méxra̱ ti nkexro inie kaín nkehe la chrókjuanoáhña ti nkexro
niehña kaín nkehe. A̱ndá ti sin niehña kaín nkehe, la chrókjóntahya ti sin
inie kaín nkehe kixin kjónté xi̱kaha la Díos k'uáyéhe̱ ti sin a. 4 ¿Xá nkexro
ti jaha kixin chrókjónta ti nkexro ch'ehe ixra̱ íjnko nkexro? Tíha la ixra̱

13:9 a: Ex. 20:14; Dt. 5:18; **b:** Ex. 20:13; Dt. 5:17; **c:** Ex. 20:15; Dt. 5:19; **d:** Ex. 20:17; Dt. 5:21; **e:** Lv. 19:18. **14:1:** Col. 2:16.

kuènté ti làmoé ch'an tsondáchro á jína kjuích'e ch'an ixra̱ o̱ náhí. La kjá tsjak'e ch'an jína kixin Ìnchéni chónta kjuachaxin tsjinki̱tsa ti jehe ch'an.
5 Iso sin la tjenka̱yáxin sin kixin imá tjetoan ijnko ña̱o, a̱ndá íjnko ña̱o la náhí, la íso sin ndáchro sin kixin kaín ña̱o la ó nkokón. Méxra̱ nkojnko chojni chrókónohe nkehe ti titekaon sin. 6 Méxra̱ ti sin xráxinkaon nkojín ña̱o la xi̱kaha tjikosáyehe sin Ìnchéni, la kja̱xin ti sin titekakonhña tíha la tjikosáyehe sin Ìnchéni, kjónté tjikosayéhya sin ti ña̱o a. Kja̱xin ti sin inie kaín nkehe la inie sin kixin xi̱kaha tjikosáyehe sin Ìnchéni, la kja̱xin chjéhe sin kjuasáya Díos. A̱ndá kja̱xin ti sin niehña kaín nkehe la xi̱kaha tjikosayéxin sin Ìnchéni la kja̱xin chjéhe sin kjuasáya Díos.
7 Nijnkoni chrók'uejóni éxi jehóni t'e̱tue̱hen a̱séni la ko nijnkoni its'eni éxi tjinkaoni. 8 Ti tjejóchóni la tjejóni kixin sich'eheni ixra̱ Ìnchéni la ko ti its'eni la xi̱kaha tjikosayéxini Ìnchéni. Méxra̱, kjónté chrók'uejóchóni o̱ chrók'ueni la kuènté Ìnchéni ti jeheni. 9 Mé xi̱kaha Cristo la ik'uén la ko xechón ínaá kixin k'óna ch'an Ìnché ti sin tsík'en la ko ti sin tjejóchón.
10 *A̱ndá jahara la, ¿nkekuènté tjóntara ti kichuara o̱ nkekuènté chontehyara kaín sin kjuasàya? Kixin kaíni tso̱chjinani ti itjen Cristo kixin tsondáchro Cristo á jína ixra̱ kjuích'eni o̱ náhí. 11 *Ndáchro xroon itén Díos:

Méxra̱ ndáchro Ìnchéni: “Chaxín ndáxrja̱n, kixin ti itjén
la ts'ejóxin toch'in kaín chojni,
kixin kaín chojni tsondáchro kixin janhan mé ti Díos kuènté sin.”

12 Mé xi̱kaha nkojnkoni ticháxi̱n tsochenkani Díos nkexrín ti ixra̱ kjuích'eni ntihi chjasintajni.

Tjachróehyara kichuara

13 Méxra̱ ícha jína chrókjóntahyara kichuara. Ícha jína ninkehó nkehe chrókjui̱ch'ehyara kixin chrókjuasin ijie̱ nkojín kichuara la chrókuíto̱he sin ti tinkáchónki sin Ìnchéni. 14 Janhan tinkachónkia Ìnchéni Jesús la xi̱kaha ó nona kixin jína sinieni kaín nkehe. A̱ndá kjónté xi̱kaha, la ti tjenka̱yáxin ijnko chojni kixin jehya jína tíha, ndá chaxín jehya jína chrókjonie ti nkexro a ti nkehe a kixin xi̱kaha tjenka̱yáxin sin. 15 Ti tjenka̱yáxin ti kichuara kixin ti nkehe intera la nduáhya, ndá ti na̱xa̱ intera tíha, la í tjuèhyara ti kichuara. Kixin jehya ti nkehe chrókjontera chrókjui̱nchek'itjáñaxinra ti kichuara kixin Cristo k'uenyákohe̱n ti nkexro a kja̱xin. 16 Ti̱to̱éhyara kixin iso sin chrók'uándaxín sin kixin ti nkehe jína ich'era. 17 Kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la jehya kixin ti nkehe chrókjonieni o̱ ti nkehe chrók'uini. Náhí. Ti kjuachaxin kuènté

14:10: 2Co. 5:10. **14:11:** Is. 45:23.

Díos la t'ẹtọan kixin chrók'uejóni nkojína la kjuaxróxin chrók'uejóni la
ko chrókóchéhẹni, mé kaín tíhi la tjajon ti Nchạkuén Díos. 18 Ti nkexro
jína ch'ehe ixrạ Cristo mé nchexiteyá ti nkehe tóxríhịn Díos la ko kjạxin
kaín chojni tsọxríhịn.
19 Mé xịkaha chrókjueyáni kaín ti nkehe tjịkạo kjuaxróxin kixin
tsjinkịtsani kaín ti sin kíchóni kixin ndá kjạxin sin ạntsí chrókuinkáchónki
sin Ìnchéni. 20 Chrokjuịnchek'itjáñahñara ti ixrạ kuènté Díos kixin ti
nkehe chrókjontera ó. Kixin kaín ti nkehe chrókjontera la ó tsíkjinchetjóá
Díos, kjánchó jehya jína ti chrókjonieni nkojín nkehe ndá ijnko chojni
la chrók'uitsinkaxín. 21 Méxrạ ícha jína chrókjontehyara into la ko
chrók'uihyara ixran la ko ninkehó nkehe chrókjuịch'ehyara ti xịkaha
ts'itsínkaxín nkojín kichuara. 22 Ti titekáonra Díos la Díos tjetsjehe tíha.
Náxrjón chéhẹ ti nkexro tjanchahya ijiẹ ạsén kixin ti nkehe ich'e, kixin á
ndoá ọ náhí. 23 Ạndá ti nkexro inie nkehe la tjenkạyáxin kixin ijiẹ tíha,
la chaxín xịkaha tsọhen, kixin kaínhña ạsén sin kjónie sin ti nkehe. La
xịkaha ó kjuasin sin ijiẹ.

15 1 Ạndá jeheni ạntsí titekaoni Ìnchéni, la chrókjuinkịtsani ti sin
kanhñó nohe la chrókjuich'ehyani ti nkehe jehóni tjinkaoni.
2 Kjạxin kaíni chrókjuích'eni ti nkehe jína kixin chrókjuinkịtsani ti sin
kíchóni kixin xịkaha ạntsí chrókuitekaon sin Ìnchéni. 3 *Kixin kjạxin
Cristo kjuích'ehya ti nkehe chrókóchèxin jehó. Náhí. Kjuinchexiteyá
ch'an éxi ndáchro ti xroon itén Díos: “Ti kjuanínkaon kuènté ti sin
nínkakohan mé kuamá janhan.” 4 Kaín ti nkehe chrónka itén Díos senó
la chrókjuinkịtsa ti jeheni kixin jína chrók'uejóchóheni ti nkehe jína itsi
la chrókónínkakonhñani, kjónté ts'atsínkani ichrén nkehe náxrjónhña, la
ti itén Díos chrók'uitjaxini ti kjuachéhẹ. 5 Díos, mé ti nkexro nchechéhẹ
ti jeheni la ko tjinkịtsa kixin chrókónínkakonhñani, la kjạxin tsjinkịtsa
ti jahara kixin chrók'uejora jína la ko nkokón chrókjuénkạyáxinkoára
kichuara éxi kjuạkọxịn Cristo Jesús. 6 Kixin kaíni nkokọa chrónixjẹhẹni
It'éni Díos la ko chrókjuikosáyeheni ch'an, kixin jehe ch'an mé It'é
Ìnchéni Jesucristo.

Ti itan jína xrákọhẹ ti sin jehya judío

7 Mé xịkaha nkojína chrónixjehéra kaín chojni la ko chrókjuínkịtsara
kichuara kixin xịkaha Cristo kjuínkịtsa ti jeheni kixin xịkaha kjạxin
jeheni jína chrókjuikosáyeheni Díos. 8 Janhan ndáxrjạn kixin Cristo ikui
kixin tsjinkịtsa ti sin judío kixin tsoxiteyá ti nkehe tsíndáche Díos ti sin
tsík'axrjeníxini ósé, kixin xịkaha tsjạkọxịn kixin Díos la jína ch'an la

---

15:3: Sal. 69:9.

sinchexiteyá ch'an ti nkehe tsíndáchro ch'an. 9 *La kja̱xin ikui Cristo
kixin kja̱xin ti sin jehya judío la chróchjéhe sin kjuasáya Díos kixin
kui̱konoéhe̱ Cristo ti jehe sin éxi chrónka ti xroon itén Díos:
Janhan la ko ti sin tjejó kaín nación mé tsochjéheni
kjuasáya jaha Díos
la ko tsotsjeni kixin tsjikosáyeheni ti ihni̱á.
10 *Kja̱xin ndáchro ti itén Díos:
Tóchá̱hara kaínra tjejora kaín nación ko kaín chojni
tinkáchónki Ìnchéni.
11 *Kja̱xin ndáchro:
Tjikosayehéra Díos kaínra tjejora kaín nación
la ko kaínra tsondáchrora kixin imá ijié ti kjuachaxin chónta Díos.
12 *Kja̱xin Isaías tsíkjin ndáchro:
Ts'axrjeníxin Isaí ijnko nkexro
la ti nkexro a ts'e̱tue̱hen kaín ti sin tjejó kaín nación,
a̱ndá jehe sin tsinkáchónki sin ti nkexro a, la tsaá sin.
13 Díos, mé ti nkexro tjajon kjuachaxin tjejóchóheni ti nkehe jína itsi,
mé tsjajon ch'an ti kjuachéhe̱ la ko ti kjuaxróxin chróchontara kixin
titekáonra ti jehe ch'an, ndá a̱ntsí chrók'uánkí ti kjuachéhe̱ chontara
kixin ti kjuachaxíen Nchakuén Díos.

Ti ixra̱ ich'e Pablo

14 Kíchóni, chaxín nona kixin jahara la jína tjejora la kaín
kjuaxrexinkaon jína tjénka̱yáxinra la ko ó nohara tjákohéra kichuara.
15 La kjónté ó jína tjejora la tjínka̱oan ikjian ti xroon i chr'ahánra,
xrja̱nká kaín ti nkehe kixin chrók'uitjáñahñara chróxraxinkáonra kaín
tíha. Mé xi̱kaha it'a̱ ti ixra̱ kixin kui̱konoána Díos la kjuajon ch'an tíha,
16 kixin si̱t'aha̱ ixra̱ Jesucristo tsondátjan ti sin jehya judío ti itén Díos.
Ti ixra̱ it'a̱ mé tjàkua ti itan jína tsaáxin chojni kixin janhan tsjánjua ti
sin jehya judío éxi ijnko ofrenda ts'áyéhe̱ Díos kixin tíha mé ijnko nkehe
tso̱xríhi̱n Díos kixin Nchakuén Díos tsíkótjuáxin sin.
17 Janhan mé ijnko chojni tinkáchónki Cristo Jesús la xi̱kaha siín
kjuachaxin tso̱chàna kixin t'aha̱ ixra̱ Díos. 18 Kixin xrokuahya tsondáxrja̱n
íjnko nkehe. Jehó tso̱xrja̱nka nkexrín ti kjuachaxin kjuajon Cristo
k'uayáha̱ kixin tsondátjan ti sin jehya judío ti itén Cristo kixin tsitekaon
sin Díos. Ndá xi̱kaha kuitekaon sin kixin ti itan kjuàkua la jehya táhó,
kja̱xin k'uíkon sin nkexrín kjuáko̱xia̱n janhan, 19 la ko nkexrín kjuásian
kjuaxroan kjuachaxíen Nchakuén Díos. Mé xi̱kaha kjuintaxíxi̱n kjuàkua

---

15:9: 2Sam. 22:50; Sal. 18:49. **15:10:** Dt. 32:43. **15:11:** Sal. 117:1. **15:12:** Is. 11:10.

ti itan jína kuènté Cristo tsaáxin chojni, xránkíxixín chjasin Jerusalén
la nkuíxín chjinaxón ntiha la ko ti nonte Ilírico. 20 Méxra tjínkaoan
tsjíkjàkua ti itan tsaáxini ti chjasin naxa tienhñé sin ihnié Cristo kixin
janhan tjínkakonhña tsjíxrónkáxian ti ixra tsíkjich'e ókjé chojni. 21 *Ícha
jína éxi ndáchro xroon itén Díos:

Chrokuihin ti sin naxa tienhñé ti itan kuènté Díos
la ko chrókienxín ti sin naxa tienxínhña.

Pablo tjenkayáxin itsji Roma

22 *Nchónhña tjénkayáxian chrókjuasántsjahára, kjánchó naxa
xitjahya kjuasán ntiha kixin ti ixra it'a. 23 Kjánchó ijie la ó kjuixina ti
ixra ntihi. Kixin ndesi itsjé nánó tjínkaoan chrókjuasántsjahára, 24 andá
ijie ts'atsínka tsonixjahara ti sátsjia España. Ndá tsochàna ts'íkuan ti
jahara, ndá chr'éxin tjínkaoan kixin tsjínkitsara ti janhan ti ó sátsjia.
25 *Andá ijie la sátsjiá Jerusalén, sátsjikian ti chichaon tsjinkitsa ti
sin kíchóni tjejó ntiha. 26 Kixin ti sin jehya judío tinkáchónki Jesús
chjasin Macedonia la ko Acaya kjuénkayáxin sin tsjejo sin chichaon
kixin tsochr'éhen sin ti sin kíchóni nóa tjejó Jerusalén. 27 *Jehe sin la
kóxríhin sin tsjinkitsa sin kixin ti sin judío tinkáchónki Cristo kjuínkitsa
ti jehe sin jehya sin judío kixin tsonohe sin itén Díos. Ndá ijie la jehe
sin chrókjuinkitsa sin ínaá chrókjuajon sin iso ti nkehe chónta sin
chrók'uáyéhe ti sin judío tinkáchónki Ìnchéni. 28 Méxra ti ó tsjixin ti
ixra la ts'áyéhe sin ti chichaon, ndá janhan sátsjia España la ó ts'atsínka
tsonixjahára. 29 Ó nona kixin ti ó tsjasán la Cristo imá sincheñao kaíni
kixin janhan tsoxrjanka ti itén ch'an.

30 Kíchóni, xrjanoáhára kjuachaxin kuènté Ìnchéni Jesucristo kixin
Nchakuén Díos tjajon kjuachaxin tsotjueheni kíchóni, kixin nkokoa
chrók'uejóni chrókjuích'eni ixra la ko chrónixjehéra Díos kixin ti janhan.
31 Tjanchehéra Díos kixin kohya nkehe tsona kixin nínkaon kaín ti
sin titekakonhña Díos siín Judea, la ko chrókjuinkitsa Díos kixin jína
sátsjikian ti nkehe tsjinkitsa ti sin kíchóni tjejó Jerusalén kixin jína
chrók'uáyéhe sin tíha. 32 Ndá ti xikaha tjinkaon Díos la tsochàna tsjasán
ti tjejora la kjuaxróxin tsjak'é ti ó tsjasán. 33 Ti Díos tjajon kjuaxróxin mé
ts'ejokoara kaínra. Mé xikaha tsohen.

15:21: Is. 52:15. **15:22:** Ro. 1:13. **15:25:** 1Co. 16:1-4. **15:27:** 1Co. 9:11.

Pablo nixjehe ti sin chóxin

16 [1] Tétuahanra tsjínkitsara ti tjan kíchóni Febe ich'e tjan ixra
ninko chjasin Cencrea. [2] Nkojína nixjehéra tjan kjuachaxíen
ihnié Ìnchéni éxi jína nixjehéra íso ti sin kíchóni tinkáchónki Ìnchéni.
Tsjínkitsara tjan ti ichrén nkehe tichánxihin tjan kixin jehe tjan kjaxin
kjuínkitsa tjan itsjé chojni la kjaxin kjuínkitsa tjan ti janhan.
[3] *Nixjehéra tjan Priscila la ko ch'in Aquila. Jehe sin nkokoa
kjuích'ekoni sin ixra kixin kjaxin sin ch'ehe sin ixra Cristo. [4] Jehe sin
la kjónté chrók'uen sin la kjuínkitsa sin ti janhan, mé xikaha tjaha
sin kjuasáya la jehya janhuán, kjaxin kaín ti sin kíchóni jehya judío
tjejó ti ninko. [5] Kjaxin nixjehéra kaín ti sin kíchóni tóchjina ndoe tjan
Priscila la ko ch'in Aquila. Nixjehéra ti ch'in chóxini, Epeneto, jehe ch'an
la sao ch'an kuitekaon ch'an Cristo ti chjasin Acaya. [6] Nixjehéra tjan
María kixin kjaxin tjan kjuích'e tjan ixra ti tjejora. [7] Kjaxin nixjehéra
ti sin tsíkjixin chjaséni, ti ch'in Andrónico la ko ch'in Junias, kixin ti
kjuakéchjina ndoechjiso la kjaxin sin k'uejóchjina sin. Kjaxin kaín ti íso
sin apóstol la tjikosáyehe sin ti sin a kixin jehe sin la sao sin kuitekaon
sin Cristo, andá chr'éxin janhan.
[8] Nixjehéra ch'in Amplias kixin jehe ch'an mé ijnko nkexro choxián la
ko tjuaha kixin tinkáchónki ch'an Ìnchéni. [9] Nixjehéra ch'in Urbano kixin
nkokoa kjuit'akian ch'an ixra kuènté Jesucristo la ko nixjehéra ti ch'in
choxián, Estaquis. [10] Nixjehéra ch'in Apeles. Jehe ch'an la nchónhña
nkehe kóhen kjuasóte ch'an kixin titekaon ch'an Cristo. Kjaxin nixjehéra
ti sin ndoe ch'in Aristóbulo. [11] Kjaxin nixjehéra ti ch'in Herodión kuixin
chjaséni la ko kjaxin nixjehéra kaín ti sin ndoe ch'in Narciso kixin kjaxin
sin tinkáchónki sin Ìnchéni. [12] Nixjehéra tjan Trifena la ko tjan Trifosa.
Kjaxin jehe sin kjuích'e sin ixra kuènté Ìnchéni la ko nixjehéra kjaxin ti
tjan kíchóni Pérsida. Kjaxin tjan imá kjuích'e tjan ixra kuènté Ìnchéni.
[13] *Kjaxin nixjehéra ch'in Rufo, ijnko chojni tsíkjeyá Ìnchéni, la ko
nixjehéra ti ìñé ch'an kixin kjaxin tjan kjuínkitsa tjan ti janhan éxi naná
t'íkuan ti jehe tjan. [14] Kjaxin nixjehéra ch'in Asincrito, ch'in Flegonte,
ch'in Hermas, ch'in Patrobas la ch'in Hermes la ko ti íso sin kíchóni
tjejó ntiha. [15] Nixjehéra kjaxin ch'in Filólogo, tjan Julia, ch'in Nereo
la ko ti tjan kícho ch'an, la ko ch'in Olimpas la ko kaín ti sin kíchóni
tinkáchónki Ìnchéni tjejó sin ntiha.
[16] Kjaxin nixjehé kichuara nkojína kjuachaxin ihnié Ìnchéni. Kaín ti
sin ninko kuènté Cristo ntihi xráxinkaon sin ti jahara.

16:3: Hch. 18:2. **16:13:** Mr. 15:21.

17 Kíchóni, xrjanoáhára kixin chrókóxakohanra kixin ti sin tjixronkáxin
chrók'óxika ti sin nkokoa tinkáchónki Ìnchéni. Jehe sin la titekakonhña
sin ti itén Díos k'uitjára. Méxra titohéra ti sin a. 18 Ti nkexro xikaha
nduáhya ich'e la jehya Ìnchéni Jesucristo ch'ehe sin ixra. Náhí. Jehí
tjinkaon sin tjixronkáxin sin la nixja sin ti nkehe náxrjón nchechèxín
chojni la xikaha ch'iyehe sin ti chojni naxa noehña. 19 Kaín chojni ó nohe
kixin jahara la ó kuitekáonra Ìnchéni. Mé xikaha chàna la tjínkaoan kixin
chrókóxakohanra chrókjuich'era ti ixra jína. Jehya kixin chrókjuich'era
ijnko nkehe nduáhya. 20 Ti Díos tjajon kjuaxróxin mé tjoka tsinkátja
ti Jínahña, la ndá ti Jínahña í tsjachahya ts'etuehen ti jahara. Méxra
Ìnchéni Jesucristo mé sintañaora ch'an.

21 *Ch'in Timoteo nixjahára ch'an. Jehe ch'an nkokón ch'ekoni ch'an
ixra. La kjaxin ch'in Lucio, ch'in Jasón la ko ch'in Sosípater, ti sin
chjaséni, mé nixjahára sin.

22 Janhan Tercio tjékjian ti xroon i la kjaxin nixjahára kjuachaxin
kuènté Ìnchéni.

23 *Ch'in Gayo nixjahára ch'an. Jehe ch'an kjuajon ch'an kjuachaxin
kjuak'é ndoe ch'an ti tónkotsé ti sin kuènté ninko. La ko nixjahára ch'in
Erasto. Jehe ch'an mé tesorero kuènté chjasin la ko ti ch'in kíchóni
Cuarto, kjaxin nixjahára ch'an.

24 Kjuachaxíen ihnié Ìnchéni Jesucristo mé sintañaora ch'an kaínra.
Mé xikaha tsohen.

25 Ndá ijie tsochjéheni kjuasáya Díos kixin jehe ch'an tjinkitsa ch'an
kixin jína chrók'uejora éxi chrónka ti itan jína tsaáxini la ko ti itan
kuènté Jesucristo. Tíha mé chaxín chrónka éxi Díos kjuínchenohe ti
janhan ti nkehe ninkexró k'uénoehña ndesi ti k'óna chjasintajni. 26 Andá
ijie kaíni noheni nkexrín nixja ti xroon tsíkjin ti sin profeta kixin nkexrín
k'uetoan Díos itjen nkochríxín. Ndá kaín nkehe k'uénoehña ninkexró,
andá ijie tsochóxin kuenté chjasintajni kixin chrókuinkáchónki sin la ko
chrókuitekaon sin Díos.

27 Itjen nkokoa Díos la jehó ch'an mé imá nohe ch'an la jehó ch'an mé
tjanchatóxixíni kjuasáya kixin Ìnchéni Jesucristo mé itjen nkochríxín.
Mé xikaha tsohen. Ó tjen.

16:21: Hch. 16:1. **16:23 a:** Hch. 19:29; 1Co. 1:14; **b:** 2Ti. 4:20.

Ti xroon sa̱oxín chr'éhen Pablo ti sin

Corintio

Nixje̱he̱ Pablo ti sin Corintios

1 [1] Janhan Pablo kjueyána Díos kixin kjuachaxin kuènté Ìnchéni
Jesucristo mé chrókjuit'aha̱ ch'an ixra̱. Janhan la ko kíchóni Sóstenes
mé [2] *ikjini ti xroon i la chr'énheni ti jahara tónkotséra ti ninko itjen
Corinto, kixin tinkachónkira Ìnchéni Jesucristo la k'uéya̱hára Díos kixin
ts'ónara chojni kuènté ch'an la tjóá ts'ejora. Mé xikaha kjueyá ch'an kaín
ti sin tinkáchónki Ìnchéni Jesucristo mé Ìnché sin la ko Ìnchéni kja̱xin.
[3] Kjuasáye It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo mé chrókjuincheñao ch'an
ti jahara la ko chrótjáhara ch'an kjuaxróxin.

Ch'in Pablo chjéhe Díos kjuasáya

[4] Nkochríxín tja̱ha Díos kjuasáya kixin ti jahara. Díos kjua̱ko̱xin ch'an
kixin imá jína ch'an kixin ichr'án ch'an ti Ìnchéni Jesucristo. [5] A̱ndá ti
tinkachónkira Cristo la Díos kjuajon kjuachaxin kixin xikaha a̱ntsí jína
tso̱nohara nkexrín tsonixjara la ko kja̱xin a̱ntsí jína tsiénxinra kaín nkehe.
[6] Kaín ti nkehe kuihínra kuènté Cristo la ijie jína tjáko̱xinra. [7] Méxra̱
jahara ó chontara kaín nkehe tjáhara Díos, la í ninkehó ticháxia̱nhñara ti
na̱xa̱ tjejocho̱hénra tsokjan Ìnchéni Jesucristo. [8] Cristo mé ts'ayakohen
ch'an ti jahara kixin tsito̱éhyara tsinkachónkira ch'an hasta tsjixrakájña
ti ña̱o tsjixixín. Ndá ti ó tsokjan Ìnchéni Jesucristo la ninkexró ts'ekahya
ijie̱ ti jahara kixin nduáhya tjejora. [9] Díos kjueyá ti jahara kixin
chrókuinkachónkira ti xje̱en ch'an Jesucristo mé Ìnchéni, la ó noheni
kixin jehe ch'an la chaxín nchexiteyá ch'an ti nkehe ndáchro ch'an.

Nkoko̱ahya kjuénka̱yáxin ti sin ninko Corinto

[10] Kíchóni, xrja̱noáhára kjuachaxíen ihnié Ìnchéni Jesucristo kixin
nkoko̱a chrókjuénka̱yáxinra la ko chróxikayahyara. Náhí, ícha jína
nkoko̱a chrókjuénka̱yáxinra la kjuaxróxin chrók'uejora. [11] Kíchóni,
xikaha ndáxrja̱n kixin ó kuiha̱n ti nkehe ti sin kjéhya ch'in Cloé kixin
siín kjuanínkaon ti tjejora. [12] *Ndáxrja̱n tíhi kixin isora ndáchrora kixin

---

1:2: Hch. 18:1. **1:12:** Hch. 18:24.

chréhéra ti ch'in Pablo, ísora la ndáchrora kixin chréhéra Apolos, ísora
la ndáchrora kixin chréhéra Pedro, la ko ísora la ndáchrora kixin
chréhéra Cristo. 13 ¿Xá nkekjaín Cristo siín? ¿Á jehya nkokoa Cristo
tinkáchónkini ní? ¿Á janhan Pablo kjuasóteyákohan ti jahara ní? ¿Á niná
kuikitexínra ní? 14 *Tjaha Díos kjuasáya kixin nijnko ti jahara kuíkitehya
janhan. Jehó ch'in Crispo la ko ch'in Gayo mé kuíkite janhan. 15 Mé
xikaha ninkexró xrokjuahya tsondáchro kixin niná kuikitexín. 16 *Kjaxin
kuíkite ti ch'in Estéfanas la ko ti sin kjéhya ch'an. Ndá xráxinkakonhña
á kuíkite íso sin o náhí. 17 Kixin Cristo la kjueyáhya ti janhan kixin
tsíkite chojni. Náhí. Ti ixra kjuajon ch'an la kixin tsoxrjankaxián ti itan
tsaáxin chojni. Tjínkakonhña chrónixja itan imá noi o imá náxrjón
kixin ti xikaha chrónixja la antsí chrókuitekaon chojni ti janhan, ndá
chrókuitekakuenhña sin Cristo la ti xikaha la ti kjuachaxin ijié kjuakoxin
Cristo ti ntacruz, ti k'uenyákohen ch'an ti jeheni, la ó chónkó.

Cristo mé chónta kaín kjuachaxin kuènté Díos

18 Ti chronkaxíni kixin Cristo kjuák'enkáni ntacruz, k'uenyákohen ti
jeheni, la ti sin xráxín titekakonhña la t'ikon sin tíha éxi ijnko kjualonti.
Kjánchó jeheni ó k'uáyéheni ti kjuachón, mé tíha la kjuachaxin ijié
kuènté Díos. 19 *Éxi chrónka ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé ndáchro:

Janhan mé tsjatsían ti nkehe tjenkayáxin ti sin imá nohe,
la ko sintak'itjáña ti nkehe tienxín ti sin tienxín jína.

20 *Díos mé kjuakoxin kixin ti chojni chjasintajni la lonti sin kixin
tjenkayáxin sin kixin imá nohe sin. Kjánchó ti chaxín la kohya ti chojni
chaxín nohe, kohya ti chojni tienxín ti nkehe kuènté Díos, andá ti sin
ndáchro kixin nohe kaín nkehe la chaxínhña tíha. 21 Díos imá nohe
la xikaha kuítoehya kixin ti kjuachaxin kuènté chojni chjasintajni
chrókjuacha chrókóchóxixín ti jehe ch'an. Jehe ch'an kóxríhin ch'an
kjuínchekaá ch'an ti sin kuitekaon ti itan tsaáxin sin, kjánchó ti itan la
t'ikon íso sin éxi ijnko kjualonti.

22 Ti sin judío mé tjinkaon sin ts'ikon sin kjuaxroan ijié. Andá ti sin
griego mé xritjeyá sin kixin antsí chrókónohe sin. 23 Kjánchó jeheni
chrónkaxíni kixin Cristo kjuák'enkáni ntacruz. Andá ti sin judío ndáchro
kixin tíha la ijnko kjuatosuéhe; andá ti sin jehya judío la ndáchro sin
kixin ijnko kjualonti tíha. 24 Andá ti sin k'uéyehe Díos, á sin judío o sin
griego, la kaín sin ndáchro sin kixin Cristo mé chónta ti kjuachaxin ijié
kuènté Díos la ko ti kjuaxrexinkaon jína. 25 Ti nkehe t'ikon chojni éxi

---

1:14 a: Hch. 18:8; **b:** Hch. 19:29; Ro. 16:23. **1:16:** 1Co. 16:15. **1:19:** Is. 29:14.
1:20 a: Job 12:17; Is. 19:12; 33:18; **b:** Is. 44:25.

ijnko kjualonti kuènté Díos la antsí chónta kjuachaxin ke ti nkehe nohe
ti chojni siín chjasintajni. Landá ti nkehe t'ikon chojni éxi chóntahya
kjuachaxin kuènté Díos, la tíha antsí chónta kjuachaxin ke ti chojni
chónta kjuachaxin t'etoan siín chjasintajni. 26 Kíchóni, xráxinkaonra
nkexrín kuék'ejora ti naxa k'uéyehya Díos ti jahara. La k'uíkon chojni
chjasintajni kixin kaínhñara k'uénohara jína la ko kanhñó itsjéra
k'uéchontara ixra kuétoanra o k'uaxrjeníxinra ti sin imá tjetoan. 27 Andá
Díos mé kjueyá ti sin t'ikon chojni éxi lonti kixin xikaha chrókósuéhe ti
sin imá nohe. La ko kjaxin kjueyá Díos ti sin chóntahya kjuachaxin kixin
xikaha chrókósuéhe ti sin imá chónta kjuachaxin. 28 Díos mé kjueyá
ti sin t'etuanhña la ko iso ti sin ninkehó sínkíhya kixin sinchek'itjáña
ti kjuachaxin chónta ti sin imá tjetoan, 29 kixin xikaha la ninkexró
tsjachahya sinchejié asén ti itjen Díos. 30 Díos mé kjuajon kjuachaxin
kixin nkokoa ts'ejókoni Cristo Jesús, landá xikaha tsochóntaxíni ti
kjuaxrexinkaon jína kixin titekaoni Cristo, la ti kjuachaxin kuènté ch'an
mé k'óxika ti ijie chóntani, la ko tíha nchetjuáxin ch'an ti jeheni kixin ti
ijnié ch'an mé k'uenaxín ch'an ti jeheni. 31 *Mé xikaha éxi chronka xroon
itén Díos: "Ti nkojín nkexro tjinkaon tsochéhe la jehó chrókóchéhe sin
kixin ti kjuachaxin kuènté Ìnchéni Jesucristo."

Pablo chrónka kixin kjuák'enkáni Jesús ntacruz

2 1 Kíchóni, ti kjuasán ti tjejora kjuàkua ti nkehe tjinkaon Díos la jehya
ijnko nkehe imá noi tienxínhña chojni nixja, la ko jehya éxi ijnko
chojni imá nohe kjuàkua. Náhí. 2 Ti kjuasán ntiha kjuénkayáxinhña kixin
íso nkehe chróxrjanka; jehó tjínkaoan chrókjuàkua kuènté Jesucristo la
ko nkexrín kjuák'enkáni ch'an ntacruz. 3 *Ti kjuasán kjuàkua ti tjejora
la éxi í chrókjuachahya xikaha kixin síxrànkana, chrakuan. 4 Andá ti ó
nixjahára la kjuàkua ti itan kuènté Díos, la kjuachruexinhñara ti nkehe
imá náxrjón nixja éxi ijnko chojni imá nohe. Náhí. Ti ó kjuákohára la
kónohara kixin tjékian ti Nchakuén Díos la ko ti kjuachaxin ijié kuènté
ch'an. 5 Ndá xikaha kuitekáonra kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la jehya
ti kjuaxrexinkaon kuènté chojni ó.

Ti Nchakuén Díos mé tsochóxixíni Díos

6 Kjánchó ti ó tjákohá ti sin chaxín ó tinkáchónki Ìnchéni la xrjanká
ti kjuaxrexinkaon antsí noi. La tíha la jehya ti nkehe nohe ti chojni
chjasintajni, o ti nkehe nohe ti sin t'etoan chjasintajni kixin tíha la

---

1:31: Jer. 9:24. **2:3:** Hch. 18:9.

tjoka t'itjáña. 7 Jeheni la ạntsí chronkani ti nkehe jehó Díos nohe, la
mé tíha ti nkehe tsíkjenkạyáxin ch'an ti nạxạ k'ónahña chjasintajni
kixin xịkaha kjuạkọxịn ch'an kixin jína tsaáxini la ko tsochóntani ti
kjuachaxin ijié kuènté ch'an. 8 Ninkehó ti chojni t'ẹtọan ntihi chjasintajni
kienxínhña ti nkehe tsíkjenkạyáxin Díos, kixin ti chrókienxín sin la
chrókjuạk'ẹnkạnihña sin ntacruz ti Ìnchéni chónta kaín kjuachaxin.
9 *Mé éxi ndáchro xroon itén Díos tsíkjin sin ósé:

Ti nkehe nạxạ k'uíkonhña chojni la ko nạxạ kienhña chojni,
la ko nạxạ kjuénkạyáxinhña chojni
mé ti nkehe kjuích'éna Díos ts'áyéhẹ kaín ti sin tjuẹhe ti jehe ch'an.
10 Kjánchó tíha la Díos mé nchenohe ti jeheni kixin chóntani ti
Nchạkuén ch'an. Mé ti Nchạkuén Díos la nohe kaín
nkehe la ko kjạxin nohe nkexrín tjenkạyáxin Díos.

11 Méxrạ, ¿xá nkexro nohe ti nkehe tjenkạyáxin ạsén ijnko chojni?
Jehó nkojnko chojni mé nohe nkehe tjenkạyáxin ti ạsén. Mé xịkaha jehó
Nchạkuén Díos mé nohe ti nkehe tjenkạyáxin Díos. 12 Ạndá jeheni la
jehya tjenkạyáxini éxi chojni chjasintajni. Náhí. Jeheni la k'uáyéhẹni ti
Nchạkuén Díos kuịxịn nkaya nkạjní, ndá xịkaha tsọnoheni kaín ti nkehe
kjuíncheki̱tọnhẹn Díos ti jeheni kixin tjuẹhe ch'an ti jeheni. 13 Méxrạ
jeheni la chronkaxíni ti nkehe tjako Nchạkuén Díos, jehya ti nkehe
tjenkạyáxin chojni ó. Ti Nchạkuén Díos mé nchenohe ti jeheni ti nkehe
tsochenkaxíni ti sin chónta Nchạkuén ch'an.

14 Ti nkexro chóntahya Nchạkuén Díos la tjinkakonhña sin tsitekaon
sin ti nkehe tjako ti Nchạkuén Díos kixin tíha la ijnko nkehe kjualọnti̱,
ichro sin. Méxrạ tienxínhña sin kixin chóntahya sin Nchạkuén Díos.
15 Ạndá ti nkexro chónta Nchạkuén Díos mé tsjehe jína kaín nkehe la
ko tienxín. Kjánchó ti nkexro chóntahya ti Nchạkuén Díos la tjachahya
tsondáchro sin á jína ti nkehe ndáchro ti sin chónta Nchạkuén Díos ọ
náhí. 16 *Méxrạ éxi ndáchro ti xroon itén Díos: "¿Xá nkexro nohe ti nkehe
tjenkạyáxin Ìnchéni? ¿Xá nkexro chrókjuacha chrókjuạkọhẹ ti jehe
ch'an?" Kjánchó jeheni chóntani ti Nchạkuén Díos, méxrạ tjenkạyáxini
éxi tjenkạyáxin Cristo.

Ti sin ch'ehe ixrạ Díos

3 1 Méxrạ, kíchóni, xitjahya tsonixjahára éxi ijnko chojni chaxín
chónta Nchạkuén Díos. Náhí. Nixjạhara éxi ijnko chojni nạntá
tinkáchónki Díos, éxi ixjan intsí nạntá tjankíxin tsitekaon Cristo.
2 *Janhan la kjuákohára ijnko nkehe xrạhya éxi ijnko ixjan nạxạ

2:9: Is. 64:4. **2:16:** Is. 40:13. **3:2:** He. 5:12, 13.

nchekakí ìñé, kixin naxa xitjahya sinie nkehe icha. Mé xikaha ti jahara
naxa xitjahya tsiénxinra ti nkehe ixra, 3 kixin naxa éxi chojni chjasintajni
ó tjénkayáxinra kixin naxa siín kjuachjinoxíhin, kjuanínkaon la ko
nkokoahya tjénkayáxinra. Ndá ti naxa xikaha ich'era la, ¿á jehya ich'era
éxi ich'e ti chojni chjasintajni ní? 4 *Kixin isora la ndáchrora kixin
chréhéra Pablo, la ko ísora ndáchrora kixin chréhéra Apolos, la xikaha
tjénkayáxinra éxi chojni chjasintajni ó.

5 Méxra, ¿xá nkexro ti Pablo o nkexro ti Apolo? Jeheni la jehó chojni
ch'ehe ixra Díos, ti nkehe chrónkaxíni la kjuínkitsa kixin kuitekáonra
Díos kixin yóíni la kjuích'eni ti ixra kjuajon Díos. 6 *Janhan kuénkaxian,
andá Apolo kjuáka ìnta, kjánchó Díos mé kjuínchek'ánkí ti nkehe
xenkaxín. 7 Méxra ti nkexro t'enkaxin la ko ti nkexro tjáka ìnta la kanhñó
tjetoan kixin Díos chónta kaín kjuachaxin mé sinchek'ánkí ti nkehe
xenkaxín. 8 Méxra ti nkexro t'enka la ko ti nkexro tjáka ìnta la ó nkokón
ixra ich'e, andá Díos mé tsjenkehe nkojnko ti nkexro a, éxi ti ixra ich'e
sin. 9 Mé xikaha jeheni la nkokón ich'eni ixra kuènté Díos, andá jahara
mé éxi ti nontee Díos, la ko kjaxin jahara mé éxi ti nchia tjech'éna ch'an.
10 Janhan mé ijnko nkexro ch'éna ti nchia kixin Díos kjuajon kjuachaxin
tsjaké ti ixro xránkíxixín, andá íjnko nkexro sich'éna ti nchia chritaón
ti ixro. La ko nkojnko nkexro ticháxin ndoá sich'éna ti nchia, 11 kixin
kohya nkexro tsjacha tsjak'e íjnko ixro tsoxrankíxixín kixin tíha la ó
itjen, mé Jesucristo tíha. 12 Andá chritaón tíha mé jína sich'éna chojni
nchia ts'ónaxín oro, plata, ixro náxrjón tsjehe, ntatabla, kani, o ntaxro,
13 kjánchó ti ixra sich'e nkojnko chojni la tsonoxín ti ñao tsjixixín. Kixin
ti ñao a mé itsi xrohi, andá ti xrohi mé tsjakoxin nkexéhe ti ixra jína
tsíkóhen la ko nkexéhe ti náhí. 14 Andá ti tsochehya ti nchia kjuínch'éna
nkojín nkexro la tsoxenkehe sin kixin ti ixra jína kjuích'e sin. 15 Andá ti
chróche ti nchia kjuích'éna nkojín nkexro, la ts'itjáña ti ixra kjuích'e sin.
Kjánchó ti nkexro a la tsaá, éxi ijnko nkexro ixra kjuacha kuinkéhe ti
xrohi ó.

16 *¿Á noahñara kixin jahara mé ti ninkué Díos la ti Nchakuén Díos mé
itjen nkaya asánra ní? 17 Andá ti nkojín nkexro tjinkaon sinchek'itjáña ti
ninkué Díos, la Díos mé sinchek'itjáña ti nkexro a, kixin ti ninkué Díos la
tjóá. Andá ti ninko a mé jahara tíha.

18 Ninkexró chrókjuích'iyehya asén. Ti nkojín nkexro tjenkayáxin
kixin imá nohe éxi nohe ti chojni chjasintajni, la ticháxin chrók'óna éxi
ijnko chojni noehña, ndá xikaha jína chrók'óna sin ijnko nkexro chaxín
nohe. 19 *Kixin ti nkehe nohe ti chojni chjasintajni la ijnko kjualonti

---

3:4: 1Co. 1:12. **3:6 a:** Hch. 18:4-11; **b:** Hch. 18:24-28. **3:16:** 1Co. 6:19; 2Co. 6:16.
3:19: Job 5:13.

t'ikon Díos. Méxra̱ éxi ndáchro ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé: “Ti
nkehe tsík'itja ti sin imá nohe la tsokjan ts'itjáñaxín sin.” 20 *La ko
kja̱xin ndáchro ti xroon itén Díos: “Ìnchéni la ó nohe kixin kaín ti
nkehe tjenka̱yáxin ti chojni imá nohe, la sínkíhya ninkehó.” 21 Méxra̱
chrókjuı̱nchejiéhya a̱sánra kixin chréhéra nkojín chojni imá tjetoan;
kixin kaín ti nkehe siín la kuèntára, 22 Pablo, Apolos, Pedro, la ti
chjasintajni, ti kjuachón, ti kjuach'én, la ko ti nkehe sítóhen ijie, la ko ti
nkehe tso̱hen chr'éxı̱n, la kaín tíha la kuèntára, 23 a̱ndá jahara mé chojni
kuènté Cristo la Cristo mé kuènté Díos.

Ti ixra̱ kuènté ti sin kjueyá Cristo

4 1 Jahara chrók'uíkonra ti jeheni éxi chojni ch'ehe ixra̱ Cristo kixin
jeheni mé k'uáyéhe̱ni ti ixra̱ tsjakoni ti nkehe kuènté Díos ninkexró
k'uénoehña. 2 Méxra̱ ti nkexro ts'áyéhe̱ ijnko ixra̱ la ticháxı̱n tsja̱ko̱xı̱n
kixin chaxín jína sich'e ti ixra̱. 3 A̱ndá janhan la toxakonahña á jahara o̱
nkojín juez chjasintajni tsotsjehe á jína o̱ náhí ti ixra̱ tjét'a̱. La kja̱xin
janhan la tekahya ijie̱ a̱sená. 4 Janhan xráxinka̱konhña á kjuásian nkojín
ijie̱, kjánchó jehya t'axrjexín kixin ninkehó ijie̱ chontahya. Náhí. Jehó
Ìnchéni mé tsondáchro á chonta ijie̱ o̱ náhí. 5 Méxra̱ chrók'uekahyara ijı̱é
nkojín chojni ti na̱xa̱ kjanhña Ìnchéni kixin ti ó tsokjan ch'an la jehe
ch'an sinchenoxín ch'an kaín ti nkehe ómó siín ti sítie, la ko jehe ch'an
sinchenoxín ch'an kaín ti nkehe tjenka̱yáxin a̱sén chojni. A̱ndá Díos mé
tsjajon ti nkehe tsjacha nkojnko ti chojni ikjuí jína.

6 Kíchóni, nixjahára ti nkehe i kixin jína chrók'uejora, ndá xı̱kaha
chrók'uitjára chrók'uejora éxi tja̱ko̱xı̱n ch'in Apolos la ko janhan, kixin
chróchro̱nkaxínra jehó ti nkehe chónta ti xroon itén Díos, kixin ninkexró
chrókjuinchenkehya kixin ijnko chojni la a̱ntsí jína tjako, a̱ndá ti íjnko la
náhí. 7 Méxra̱, ¿xá nkexro kjuajon kjuachaxin kixin a̱ntsí chrókótjetoanra
jahara? La ko, ¿xá nkehe chontara kjuajonhña Díos? Ti chontara jehó ti
kjuajon Díos la, ¿nkekuènté nchehnkera éxi jahóra tsíkjachara xı̱kaha?

8 Jahara ó chontara kaín ti nkehe tjinkáonra, ó rikóra la ich'era
éxi ijnko rey, la í tjinkákonhñara kixin chrókjuinkı̱tsani. Ti chaxín
chrók'uejora éxi rey la kja̱xini chróchóntani kjuachaxin ts'e̱to̱ani. 9 Méxra̱
tjénka̱yáxian kixin janhan, ti nkexro kjueyá Ìnchéni, mé Díos kjuajon
kjuachaxin kixin tsjixixín chrók'uejóni, éxi ti chojni ó tjejóchóhen
tsjasóte la ko its'en. Mé xı̱kaha t'ikon kaín chojni chjasintajni la ko ti sin
ángel nkexrín t'atsínkani. 10 Jeheni tinkáchónkini Cristo la éxi chojni
lo̱ntı̱ t'ikon chojni, a̱ndá jahara t'ikon chojni éxi chojni imá nohe kixin

---

3:20: Sal. 94:11.

tinkachónkira Cristo. Jeheni éxi chojni kanhñó chónta kjuachaxin, ạndá
jahara la imá chontara kjuachaxin. Jeheni la tjikosayéhya chojni, ạndá
imá tjikosáyehe chojni ti jahara. 11 Ijie nạxạ tjasótexíni kjinta, t'enxíni
ìntạ, chóntahyani ika ts'inkáyani, nínkakohen chojni ti jeheni, la ko
chóntahyani ndọeni, 12 *la ko imá tóxrjéni kixin itjani ch'exíni ixrạ
inieni. Ti t'ándaxín sin la jeheni tjancheheni Díos kixin sincheñao ti jehe
sin. Ti nchekjasóte sin ti jeheni, la tónínkakuenhñani sin. 13 Ti tjontá sin
ti jeheni, la nkojína nixjẹhẹni sin. T'ikon sin ti jeheni éxi chjịnínó siín
chjasintajni, éxi ijnko nkehe ninkehó sínkíhya, la nạxạ xịkaha sítóhen
ijie.

14 Ikjian tíhi la jehya tjanoára. Náhí. Ikjian kixin ntạxráxinkaonra éxi
xjạna kixin tjuạhára. 15 Méxrạ jahara, kjónté chróchontara ite mil chojni
chrókjuákohara nkexrín itjen Cristo, la chontahyara itsjé it'ára. Janhan
mé k'óna éxi it'ára xịkaha kixin kuitekáonra Cristo Jesús ti kjuákohára ti
itan jína tsaáxinra. 16 *Mé xịkaha xrjạnoáhára kixin chrókjuákọxinra éxi
tjákọxián janhan.

17 Méxrạ kuétuạhạn Timoteo tsjiji ntiha. Jehe ch'an mé imá
tjuạha ch'an éxi xjạna kixin jína ich'e ch'an ixrạ. Ndá tsjiji ch'an
sintaxraxinkaonra nkexrín tsochrehéra Cristo, éxi xráxín tjàkua kaín
nịnko. 18 Nkojinra la ihnkera kixin imá nohara la tjénkạyáxinra kixin
chaxínhña tsjasántsjahára. 19 Kjánchó ó tsjasántsjahára ti xịkaha tjinkaon
Ìnchéni. Ạndá jehya jehó tsịnhạn ti nkehe nixja ti sin imá ihnke. Náhí.
Kjạxin tsotsjahạ á chaxín tjejóch'e sin ti ixrạ nchenkeko sin ọ náhí.
20 Kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la jehya ti nkexrín nixja chojni ó.
Náhí. Ticháxịn tsjạkọxịn sin ti kjuachaxin kuènté ch'an. 21 ¿Nkehe
tjinkáonra? ¿Á chrókjuasán chrókjuịntakjasótiara ní? Ọ, ¿á tjinkáonra
kixin kjuaxróxin chrókjuasántsjahára?

Ijnko chojni chónta íjnko chojnichjin

5 1 *Kaín chojni chronka kixin ijnko ti jahara la chontara ti nájọanra
éxi ichjiánra. Ndá tíha la ijnko ijiẹ imá ijié, kixin kjónté ti sin
tinkáchónkihya Díos la xịkahña ich'e sin. 2 Ạndá jahara, la kjónté xịkaha
siín la imá ihnkera. Ícha jína chrókósuàhara la chrókuakítsjexínra nịnko
ti nkexro a. 3 Janhan, kjónté tjénhña ntiha, la éxi itjén xịkaha la nona
nkehe sítóhen, la ndáxrjạn kixin ó kjuixin kjuénkạyáxian nkexrín tsjasóte
ti nkexro xịkaha kjuích'e. 4 Ti ó tónkotséra kaínra kjuachaxíen ihnịé
Ìnchéni Jesucristo la xráxinkaonra kixin éxi kjạxin janhan itjén ti tjejora,

---

4:12: Hch. 18:3. **4:16:** 1Co. 11:1; Fil. 3:17. **5:1:** Dt. 22:30.

5 la chjehéra ti Jínahña ti nkexro a kixin tsjasóte ti cuerpo kuènté ch'an.
Ndá ti ó tsokjan Ìnchéni Jesús la tsaá ti asén ch'an.
6 *Andá jahara chrókjuinchenkehyara kixin ti nkehe sítóhen ntiha.
¿Á noahñara kixin ti ich'o, la kjónté tjiko ntsíkoá ti nkehe t'ánkíxin
niotja, la kaín ti ich'o la t'ánkí ní? 7 *Méxra titohéra ti nduáhya ich'era,
takítsjera kaín ti nkehe t'ánkíxin niotja ó ndaxin, ndá xikaha ts'ónara éxi
ti ich'o nixin, tjóá, chóntahya ti nkehe ts'ánkíxin, la xikaha ts'ónara éxi ti
niotja inie sin ti ñao Pascua, la Ìnchéni Jesucristo mé éxi ti kolélo t'óñá
sin ti ñao Pascua kixin xikaha kjuasóteyákohen ch'an ti jeheni. 8 *Méxra
í tsjasinhñani ijie kixin tíha la éxi ti nkehe ndaxin t'ánkíxin niotja la
nchek'itjáña kuenté ti ich'o. Andá ti tsítoheni ti ijie la ts'ónani ijnko
chojni nixin la ko kaín aséni tsjasini ti kia Pascua éxi ti niotja chóntahya
ti nkehe t'ánkíxin.
9 Ti íjnko xroon chr'ahánra senó la ndáxrjan kixin chrók'uitonhñara
ninkehó ti chojni tjasin ijie chónta ókjé chojnichjin jehya ichjién. 10 La
jehya ndáxrjan tíhi kixin chrók'uitonhñara ninkehó ti sin chjasintajni
tjasin ijie, chónta ókjé chojnichjin, ti sin tjinkaon jehó tsochónta itsjé
nkehe, ti chojni teé, la ko ti chojni tinkáchónki nkehe tsíkjanoña.
Náhí. Kixin ti xikaha la kjá ticháxin chrók'uaxrjexinra chjasintajni.
11 Ti nkehe ndáxrjan la kixin chrók'uitonhñara ti chojni ndáchro
kixin tinkáchónki Díos, ndá naxa tjasin ijie, chónta chojnichjin ókjé,
jehya ichjién, tjinkaon jehó tsochónta itsjé nkehe, tinkáchónki nkehe
tsíkjanoña, ch'éna kjuach'ia, tókoan, la ko teé, ti chojni xikaha ich'e la ni
chrókjontekoáhyara. 12 *Jehya ixra kuéntana sintakitoaxian ti ijie kuènté
ti sin tinkáchónkihya Díos. Andá jahara la ticháxin sinchekitoexínra
ijié ti sin kíchóni tónkotsé ti ninko. 13 Díos mé sinchekitoexín ijié ti sin
tinkáchónkihya ti jehe ch'an. Méxra, jahara la takítsjexinra ti nkexro
kjuasin ijie ti ninko tjejora.

Chrokjuanchehya sin ijie ti juez tinkáchónkihya Ìnchéni

6 1 Ti nkojínra kjuájonkoara nkojín kichuara, la, ¿nkekuènté
chrókjuanchehéra ijie ti juez tinkáchónkihya Díos? Ícha
jína chrókjuira chróchenkara ti sin t'etoan kuènté ninko kixin
chrókjuincheyóxin sin. 2 ¿Á noahñara kixin ti sin tinkáchónki Díos la
sinchekitoexín sin ijié ti chojni chjasintajni ti ñao tsjixixín ní? Andá ti
xikaha sinchekitoexínra ijié kaín chojni chjasintajni la, ¿nkekuènté
tsjáchahyara sinchekitoexínra ti ijie intsí kuènté chojni tinkáchónki
Ìnchéni? 3 ¿Á noahñara kixin kjaxin ti sin ángel la jeheni tsotsjeheni á

5:6: Gá. 5:9. **5:7:** Ex. 12:5. **5:8:** Ex. 13:7; Dt. 16:3. **5:12:** Dt. 13:5; 17:7.

ndoá tjejó sin o̱ náhí ní? A̱ndá nkojín kjuanínkaon intsí siín ntihi la,
¿nkekuènté xitjahya chrókjuásiyóxinra? 4 Kixin ti xi̱kaha tjájo̱nkoára
kichuara la, ¿nkekuènté tíkjanchehéra ijie̱ ti sin t'e̱to̱an jehya kuènté
ni̱nko? 5 Ndáxrja̱n tíhi kixin chrókósuàhara. ¿Á kohya ninkexró ntiha
chónta kjuaxrexinkaon jína tsjacha chrókjuincheyóxin ti iji̱é nkojín ti
kíchóni ní? 6 Jahara la jehya jehó tjánjo̱nra, kja̱xin tjanchehéra ijie̱ ijnko
juez tinkáchónkihya Díos.
7 Ti xi̱kaha tjájo̱nkoára kichuara la tíha la ó jnko nkehe nduáhya
tíha. ¿Á jehya a̱ntsí jína chrókjuaníhira kjónté nkojín nkehe nduáhya
chrókjuit'ahara nkojín chojni ní? ¿Á jehya a̱ntsí jína kixin chrókjuachara
kjónté chrókjui̱nchek'itjáñara ichrén nkehe chontara ní? 8 Kjánchó
jahara la nduáhya tjejora kixin te̱ehéra ti sin kichuara.
9 ¿Á noahñara kixin ti nkexro ich'e ti nkehe jínahña la ts'áyèhya ti
kjuachaxin ts'ejó sin ti itjen Díos ní? Chrokui̱to̱éhyara chrókjuit'ayahara
chojni; chrókónohara kixin ti nkexro tjasiko ijie̱ ókjé chojnichjin jehya
ichjién, ti nkexro tinkáchónki nkehe tsíkjano̱ña, ti nkexro tja̱che̱he̱
kícho, ti nkexro nkokón ndoa tjasiko ijie̱ kícho, 10 ti nkexro teé, ti nkexro
tjinkaon jehó tsochónta itsjé nkehe, ti nkexro tókoan, ti nkexro ch'éna
kjuach'ia, la ko ti nkexro ch'iyehe kícho la tjanchia itsjé chichaon, mé
kaín chojni xi̱kaha ich'e la ts'áyèhya ti kjuachaxin ts'ejó ti itjen Díos.
11 Mé xi̱kaha isora la xi̱kaha k'uejora ósé. Ndá ijie ó k'uíjmára la Díos
kjuínchetjóá ti jahara la ó xika ti iji̱ára kjuachaxíen ti ihni̱é Ìnchéni
Jesucristo la ko kjuachaxíen Ncha̱kuén Díos.

Ti cuerpo ó tjóá

12 *Jahara ndáchrora: “Siín kjuachaxin sich'eni kaín nkehe.” La chaxín
tíha, kjánchó kaínhña nkehe jína. Chaxín ndáxrja̱n kixin jína si̱ch'era
kaín nkehe, kjánchó chrókui̱to̱éhyara kixin nkojín nkehe chrók'ue̱tue̱hen
ti jahara. 13 Éxi ndáchro chojni kixin ti nkehe sinieni la tse̱eni ó sátsji,
la ko ti tse̱eni la tsík'óna kixin ts'inka ti nkehe sinieni. Kjánchó Díos
la sinchek'itjáña yói tíha. A̱ndá k'ónahña ti cuerpo kuènténi kixin
chrókjuasixíni ijie̱. Náhí. Ti cuerpo kuènténi mé k'óna kixin tsochjéxini
Ìnchéni kjuasáya, kixin ti cuerpo kuènténi la kuènté Díos. 14 A̱ndá Díos,
chónta kaín kjuachaxin, ti nkexro kjuínchexechón Ìnchéni Jesucristo, mé
xi̱kaha sinchexechón ch'an kaíni kja̱xin. 15 ¿Á noahñara kixin ti cuerpo
kuèntára la k'óna ni̱nko kuènté Cristo ní? Méxra̱ xrokjuahya kixin ti
cuerpo k'óna ni̱nko kuènté Cristo la chrók'óna cuerpo kuènté ijnko
chojnichjin chónta itsjé chojnindoa. Náhí. 16 *¿Á noahñara kixin ti ijnko

6:12: 1Co. 10:23. **6:16:** Gn. 2:24.

nkexro tsonkojié ijnko chojnichjin chónta itsjé chojnindoa la ts'óna sin nkokoa cuerpo ní? Éxi ndáchro xroon itén Díos: “Yóí sin la ts'óna sin nkokoa chojni.” 17 Andá ti nkexro tinkáchónki Ìnchéni, la jehe ch'an la ko Ìnchéni mé ts'óna sin nkokoa chojni.

18 Méxra chrókuitohéra, í chróchontahyara ijnko chojnichjin ókjé. Kixin ti íso ijie tjasin chojni la jehya ti cuerpo kuènté sin nchekjasóte sin. Andá ti nkexro tjasiko ijie íjnko chojnichjin jehya ichjién mé nchekjasóte ti cuerpo kuènté. 19 *¿Á noahñara kixin ti cuerpo kuèntára mé ti ninko kuènté Nchakuén Díos tjóá la ko tíha mé kjuajon Díos k'uayéhéra ní? Ti cuerpo chontara la jehya kuèntára, 20 kixin Díos la tjete k'uenaxín ch'an ti jahara. Méxra chrókjuíkosáyexínra Díos ti cuerpo kuèntára la ko ti asánra kixin yóí tíha la kuènté Díos.

Ti kjuaxrexinkaon ts'áyéhe ti chojni tsíkóteehe

7 1 Andá ijie tsjátaha ti nkehe tsíkjinra kjuanchankíra kixin, ¿á jína kixin chrókóteehya chojni? Janhan ndáxrjan kixin ícha jína chrókóteehya chojni. 2 Kjánchó ti imá siín ijie, la ícha jína kixin nkojnko chojnindoa la tsochónta ichjién la ko nkojnko chojnichjin tsochónta xìi kixin chrókjuasinhña sin ijie. 3 Méxra ti chojnindoa la ko ti ichjién la tichánxin jehó sin sinchechéhe kícho sin. 4 Ti chojnichjin la jehya kuènté ti cuerpo chónta, tíha la kuènté ti xìi tjan, andá ti chojnindoa la jehya kuènté ti cuerpo chónta, tíha la kuènté ti ichjién. 5 Méxra jehya chrókjuinchexraxiénhñara kichuara.[a] Kjánchó ti nkokoa chrókjuénkayáxinra kixin tsochohénra iso ñao kixin kaín asánra tsonixjehéra Díos. La chr'éxin chrókónkojiéra ínaá, kixin chrókuitoéhyara kixin ti Jínahña chrókjuacha chrókjuit'ayahara ndá chrókjuásinra ijie.

6 Kaín tíhi la tjonkara kixin tsonohara, kjánchó jehya tétuahanra kixin xikaha chrókjuich'era. 7 Janhan ndáxrjan kixin kaín chojnindoa la chrók'uejó éxi janhan, kjánchó Díos la chjéhe kjuachaxin nkojnko chojni; iso sin la ijnko nkehe tjenkayáxin sin, íso sin la íjnko nkehe.

8 Ndá tíhi ndáxrjan kixin ti chojni naxa tóteehya la ko ti chojni ik'án la ícha jína chrókóteehya sin ínaá, la chrók'uejó sin éxi janhan. 9 Kjánchó ti tsjachahya sin ts'etuehen asén sin, la ícha jína chrókóteehe sin kixin nkochríxínhña chrókjuak'e asén sin ijnko chojni.

10 *Andá ti nkexro ó kjuixin kóteehe, la tétuahan kixin ti chojnichjin la chrókuítoehya ti xìi. Jehya kjuachaxin kuéntana tétoanxián tíhi. Náhí.

---

[a] **7:5** ***chrókjuinchexraxiénhñara kichuara*** no os neguéis el uno al otro *chróndáchrohyara náhi*

6:19: 1Co. 3:16; 2Co. 6:16. **7:10:** Mt. 5:32; 19:9; Mr. 10:11, 12; Lc. 16:18.

Tíhi la kjuachaxin kuènté Ìnchéni tétoanxián. 11 Andá ti ijnko chojnichjin
chrókjuákehe ti xìi, la í chrókuákjahya tjan íjnko chojni o ícha jína
chrónixjehe kícho sin ndá chrókóyóxin la chrókjuìin ti kjuanínkaon siín.
Kjaxin xikaha ti chojnindoa la chrókjuákeehya ti ichjién.
12 Andá ti íso sin la tétuanhan sin janhan, jehya nkehe kuènté Ìnchéni;
kixin ti ijnko nkexro chónta ichjién tinkáchónkihya Díos, la kjónté
xikaha tjinkaon tjan chrókjuak'eko tjan ti xìi tjan, la chrókjuákeehya
ch'an tjan. 13 La kjaxin ti ijnko chojnichjin chónta xìi tinkáchónkihya
Díos, ndá kjónté xikaha tjinkaon ch'an chrókjuak'eko ch'an ti jehe tjan,
la kjaxin tjan chrókjuákeehya tjan ti jehe ch'an. 14 Kixin ti xìi tjan
tinkáchónkihya Ìnchéni la tsochjinehe ch'an Díos kixin ti ichjién ch'an
tinkáchónki Díos; andá ti tjan tinkáchónkihya Díos la ó tsochjinehe
tjan Díos kixin ti xìi tjan la tinkáchónki Díos. Ndá ti chrókóxikahya
la ti xjeen sin la chrókóchóxinhña Díos, la ijie ó tsochjinehe sin
Díos. 15 Andá ti chojnindoa o ti chojnichjin tinkáchónkihya Díos ndá
tjinkaon chrókjuákehe kícho sin, la jína tsítohe kícho sin, kixin ti
xikaha la í tsicháxinhña chrók'uejóko kícho sin, kixin Díos la tjinkaon
kixin kjuaxróxin chrók'uejó sin. 16 Jahara chojnichjin o chojnindoa
tsíkótehe tinkáchónki Díos la jína chrókjuínkitsara ti xiára o ti ichjiánra
tinkáchónkihya Díos kixin chrókuaá sin.

Imá tjetoan kixin sinchexiteyéheni Díos

17 Andá nkojnko chojni la chrókjuénkayáxin éxi kjuajon Ìnchéni
kjuachaxin k'uáyéhe sin, la ko chrók'uejó sin éxi ti nantá kjueyá Díos
ti jehe sin. Tíha tétuanhan kaín ninko. 18 Ti kjueyá Díos ijnko nkexro
chónta xroye kuènté ti sin judío, la xikahó chrókuítohe ch'an. Andá
ti kjueyá Díos ijnko nkexro chóntahya xroye, la xikahó chrókjuák'e
ch'an. 19 Ti chónta sin ti xroye o náhí la tjetuanhña tíha. Ti nkehe imá
ticháxin la chrókjuínchexiteyáni ti nkehe t'etoan Díos. 20 Nkojnkoni la
chrók'uejóni éxi k'uéjoni ti kuitekaoni Cristo. 21 Andá ti jaha kjuák'e éxi
ijnko chojni ch'exón ixra ti kjueyá Díos, la chrókóxakuanhña xikahó
chrókjuich'e ixra. Kjánchó ti chróchonta kjuachaxin kixin sáchrókjuia,
la jína sáchrókjuia. 22 Kixin ti nkexro ch'exón ixra ti kjueyá Ìnchéni
la mé ijie ó chónta kjuachaxin la jína sich'ehe ixra Díos. La xikaha
kjaxin ti nkexro kuék'etoan ti ó kjueyá Ìnchéni la ijie jehe sin sich'ehe
sin ixra Cristo. 23 Díos la imá tjete k'uenaxín ch'an ti jahara. Méxra
chrókuitoéhyara kixin ijnko chojni chrók'uetuehen ti jahara. 24 Méxra
nkojnkora jahara kíchóni, chrók'uejora éxi k'uejora ti kjueyá Díos ti
jahara kixin tsinkachónkira ch'an.

25 Ạndá ti chojnichjin nạxạ tótẹehya la kohya nkojín nkehe kuènté
Ìnchéni tsétuạhạn sin, kjánchó tsọxrjạnka ti nkehe tjénkạyáxian la
jína chrókuitekáonra kixin Ìnchéni mé kuịkonoána ch'an kixin jína
chrókjuak'é chrókjuinkịtsa ti jahara. 26 Ạndá janhan tjénkạyáxian kixin
ícha jína kixin ti chojnindoa la chrókjueyáhya sin ichjin kixin ijie la
kjuaxróxinhña tjejóni. 27 Ti chontara ichjiánra la chrókjuákẹehyara tjan.
Ạndá ti chontahyara ichjiánra la chrókjuéyáhyara. 28 Ti chrókótạhara la
jehya ijiẹ tíha, la ko ti ijnko tjan tjarisoá tsọtẹhe la kjạxin jehya ijiẹ.
Ạndá ti sin tótẹhe la tsochónta sin nchónhña kjuaxikaon, mé xịkaha
ndáxrjạn tíhi kixin chrók'uatsínkahyara kaín tíha.
29 Kíchóni, ti nkehe tjínkạoan tsọtjọnkara la tíhi: Kixin í séhya ndá
tsjejẹ chjasintajni. Mé xịkaha ti chojni chónta ichjién, la chrókjuénkạyáxin
sin éxi chóntahya sin ichjién sin. 30 Ti nkexro t'ává la chrók'uejó sin éxi
t'áváhya sin. Ti nkexro chéhẹ la chrók'uejó sin éxi chèhya sin. Ti nkexro
t'ẹna la chrók'uejó sin éxi jehya kuènté sin ti nkehe k'uẹna sin. 31 Ạndá ti
nkexro kjuacha itsjé nkehe siín chjasintajni la chrók'uejó sin éxi ninkehó
chóntahya sin, kixin kaín ti nkehe t'ikoni siín ntihi la ó tinkák'atsínka la
ko tsjejẹ.
32 Janhan tjínkạoan kixin chrókóxakuanhñara. Ti chojnindoa
chóntahya ichjién la ạntsí tóxakohen ich'e ti ixrạ kuènté Ìnchéni la
xịkaha nchechéhẹ ch'an Ìnchéni. 33 Ạndá ti chojni ó tsíkótẹhe la ạntsí
tóxakohen sin ti nkehe siín chjasintajni kixin tjinkaon sin sinchechéhẹ sin
ti ichjién sin. 34 La xịkaha kjạxin ti tjan tsíkótẹhe la ókjé tjenkạyáxin tjan
ke ti tjan nạxạ tótẹehya kixin ti tjan nạxạ tótẹehya la ạntsí tóxakohen
tjan ti ixrạ kuènté Ìnchéni kixin Díos sinchetjóá ti cuerpo kuènté tjan la
ko ti ạsén tjan. Ạndá ti tjan ó kótẹhẹ la tóxakohen tjan ti nkehe siín
chjasintajni kixin xịkaha tjinkaon tjan sinchechéhẹ tjan ti xìi tjan.
35 Mé xịkaha ndáxrjạn kixin jína ts'ejora, jehya kixin tétuạhanra. Náhí.
Tjínkạoan kixin nkojína chrók'uejora la jehó Ìnchéni chrókjuịch'ehéra
ixrạ.
36 Ạndá ti nkojinra tjénkạyáxinra kixin ó chrókótẹhe ijnko xjạanra
ichjin kixin ó chónta tjan nánó, la nchọxon tsọtẹhe tjan la jehya ijiẹ tíha.
37 Ạndá ti nkojinra tjinkákonhñara tsọtạhara la tsjachara tsétuẹhénra
ạsánra la ạntsí jína tíha, jehya ijiẹ. 38 Mé xịkaha ti nkexro tsọtẹhe la
nchọxon. Ạndá ti nkexro tjinkakonhña tsọtẹhe la ạntsí jína tíha.
39 Ti tjan tsíkótẹhe la ticháxịn sinchexiteyá tjan ti ley kótẹexin tjan
kixin tsjak'eko tjan ti xìi tjan ti nạxạ tjechón ch'an. Ạndá ti ó chrók'uen
ti xìi tjan, la siín kjuachaxin tsọtẹhe tjan ínaá, kjánchó jehó ijnko nkexro
tinkáchónki Ìnchéni chrókjueyá tjan. 40 Kjánchó ạntsí jína chrókjuák'e
tjan jehó tjan, í chrókótẹehya tjan. Mé xịkaha tjénkạyáxian janhan kixin
kjạxin chonta ti Nchạkuén Díos.

Ti nkehe tsíchroxihi sin ti nkehe tsíkjanoña

8 [1] Ijie tsotjankara kuènté ti iko chroxihi sin ti nkehe tsíkjanoña. Kaíni
noheni nkexrín tíha. La ti imá chrókónoheni la ó chónkó. Andá ti tjueheni
kíchóni mé antsí t'ánkí ti tinkáchónkini Díos. [2] Ti nkojín nkexro ndáchro
kixin imá nohe, la chaxínhña tíha kixin naxa t'itjáña ts'itja sin ti nkehe
chrókónohe sin. [3] Kjánchó ti nkexro tjuehe Díos, la Díos la chóxin ti jehe sin.
[4] Andá ti chrókjonieni ti into chróxihi sin ti nkehe tsíkjanoña, la ó
noheni jína kixin ti nkehe tsíkjanoña la ninkehó sínkíhya ntihi chjasintajni,
la ko ó noheni kixin nkokoa Díos itjen. [5] Kjónté xikaha la siín nkehe
nkajní la ko chjasintajni ch'éna sin díos kuènté sin, la xikaha tjenkayáxin
sin kixin nchónhña díos siín. [6] Andá jeheni nkokoa Díos chóntani, mé
It'éni tíha. Jehe ch'an kjuích'éna ch'an kaín nkehe, la jehe ch'an mé
tjejóchónxixíni. Kjaxin itjen nkokoa Ìnchéni, mé Jesucristo tíha, la
kjuích'éna ch'an kaín ti nkehe siín la ko kjaxin kjuích'éna ch'an ti jeheni.
[7] Kjánchó kaínhña chojni tienxín tíha. Kixin nkojín sin ó kuéhen sin
tjikosáyehe sin ti nkehe tsíkjanoña, la naxa inie sin ti nkehe tsíchróxi
sin la tjenkayáxin sin kixin ó k'uáyéhe ijnko díos, kixin naxa kanhñó
nohe sin, ndá tjenkayáxin sin kixin ó kjuasin sin ijie kixin kjónie sin ti
nkehe chróxihi sin ti nkehe tsíkjanoña. [8] Ó noheni kixin jehya ti nkehe
sinieni chrókóchjinexíni Díos. Náhí. Jehya kixin chrók'uejóxini jína ti
nkehe chrókjonieni o nduáhya chrók'uejóni kixin ti nkehe kjoniehñani.
[9] Kjánchó chrókuitoéhyara kixin ti kjuachaxin chontara sintera kaín
nkehe la chrókjuichròexín íjnko chojni nantá tjankíxin tinkáchónki
Díos. [10] Kixin ti nkojín nkexro naxa chaxínhña tinkáchónki Díos ts'ikon
ti jahara ó nohara jína, ndá tjejotjaxinra intera nkaxehen ijnko ninko
siín nkehe tsíkjanoña, la kjaxin sin chrókóxríhin sin chrókuinkáchónki
sin ti nkehe tsíkjanoña, la í chrókuitekakuenhña sin Díos. [11] Andá ti
jahara ó nohara jína, ndá xikaha ich'era, la sinchek'itjáñara ti kíchóni
naxa kanhñó tinkáchónki sin Cristo kixin Cristo mé k'uenyákohen
ch'an ti jehe sin kjaxin. [12] Ndá ti xikaha ich'era nchek'itjáñara ti sin
kíchóni naxa chaxínhña tinkáchónki Ìnchéni, la kjaxinra tjásinra ijie
kixin kuitekákuenhñara Cristo. [13] Méxra ti nkojín ti nkehe intera
chrók'uitsinkaxín nkojín kíchóni la í chrókjontehyara ninkehó into kixin
chrókjuichròehya ti sin kíchóni nantá kuitekaon sin Díos.

Ti kjuachaxin kuènté ti nkexro ch'ehe ixra Díos

9 [1] Chaxín janhan la kohya nkexro t'etuana kixin chonta kjuachaxin
kixin janhan mé ijnko apóstol kjueyá Díos la ko k'uíkuan Ìnchéni
Jesucristo. La jahara mé kuitekáonra kixin ti ixra kjuit'a kuènté ch'an.

2 Kjá iso sin la titekakonhña kixin janhan mé ijnko apóstol kjueyá Díos.
Kjánchó jahara la kuitekáonra kixin janhan la ijnko apóstol kixin tíha
kjuákoxinra ti kuinkachónkira Ìnchéni.
3 Méxra tíhi ndátjan ti sin xritjonta ti janhan: 4 ¿Á chóntahyani
kjuachaxin kixin tsoxrajon nkehe sinieni o nkehe its'ini ní? 5 ¿Á
chóntahyani kjuachaxin kixin chrókuákjani ijnko nkexro chjin
tinkáchónki Ìnchéni éxi ti íso sin apóstol la ko ti sin kícho Ìnchéni, la
ko Pedro ní? 6 ¿Xá jehó janhan la ko Bernabé ticháxin sich'exíni ixra
itjani ndá jína sinieni ní? 7 ¿Xá ijnko soldado la chichakoen ts'enaxín
ti nkehe tsicháxihin ní?, o ¿xá nkexro t'enkaxin ijnko inta uva ndá
niehña ti ito t'óna?, o ¿xá nkexro t'ayakohen kolélo ndá t'ihya ti tsjeen
va? 8 Tjénkayáxinhñara kixin janhuán kjuénkayáxian tíhi. Náhí. Kixin
kjaxin ti xroon tsíkjin ch'in Moisés la xikaha nixja. 9 *Ndáchro ti xroon
kuènté ley: “Chrok'uejoyáhyara nkehe ir'ua ti koxinta ti ó tsinkátja va
ti noatrigo ti ó t'ónkehe[a] sin noa.” Kjá Díos la ndáchrohya tíhi kixin
jehó tikonoéhe ch'an ti koxinta. 10 Náhí. Tikonóehe ch'an ti jeheni
kjaxin. Mé xikaha nixja ti ley kixin xikaha chrók'uejóxini jína. Méxra
ti nkexro kjuínchentá inche la ko ti nkexro t'ónkehe noa, la chóhen
sin tsákja sin iso ti nkehe tsík'óna. 11 *Mé xikaha, ti ó kjuakoni ti
itén Díos kuihínra la tíha éxi ti noa k'uenkani ijnko nonte, la xikaha
chóntani kjuachaxin tsjanchiani ichrén nkehe tichánxihini. 12 Andá ti íso
sin chónta kjuachaxin tjanchahára nkehe la, ¿á jehya antsí chóntani
kjuachaxin kixin tsjachiani ichrén nkehe tsicháxihini ní?
Kjánchó jeheni kjónté chóntani ti kjuachaxin a, la tjanchahyani
ninkehó, kjónté kanhñó jína tjejóni la tjinkakonhñani tsjanchiani ichrén
nkehe kixin tsokohya nkehe ts'inkákonhen ti itén Cristo tjakoni.
13 *Jahara la ó nohara kixin ti nkexro ich'e ixra kuènté ninko la ntiha
t'axrjeníxin ti nkehe inie sin. Ti sin t'óñáxin iko ti altar ts'áyéhe Díos, la
xrájon ti into chroxihi sin Díos kixin sinie sin. 14 *Mé xikaha k'uetoan
Ìnchéni kjaxin, kixin ti nkexro ich'e ixra xrichronka ti itan tsaáxini,
mé ntiha ts'axrjeníxin ti nkehe sinie sin. 15 Kjánchó janhan, kjónté
chonta kjuachaxin chrókjuanchahara ichrén nkehe, la xikahña it'a la ko
kjinhña ti xroon i kixin jahara chrókjuájonra ichrén nkehe. Náhí. Kjónté
chrók'uenxian kjinta la chrókjuanchahyara ninkehó kixin tjínkakonhña
kixin nkojín nkexro chrókuakitsjena ti kjuachéhe chonta.
16 Janhan la jehya ntahnke kixin tjàkua ti itan tsaáxini. Náhí.
Janhan la ticháxin sit'a ti ixra k'uetoan Díos, la nóa ti janhan ti
chróxrjankahya ti itan jína. 17 Andá ti janhuán chrókóxrìna chrónixja ti

---

[a] **9:9** ***t'ónkehe*** *kjaxin t'óntajin*

9:9: Dt. 25:4; 1Ti. 5:18. **9:11:** Ro. 15:27. **9:13:** Dt. 18:1. **9:14:** Mt. 10:10; Lc. 10:7.

itan jína la ó chonta ti nkehe tsjácha. Kjánchó tjàkua ti itén Díos kixin
xi̱kaha k'uítua̱na ndá xi̱kaha nta̱xiteyá ti ixra̱ kjuajon Díos. 18 ¿A̱ndá
nkehe kjuácha janhan? Kixin imá chàna xrja̱nkaxián ti itán ni̱xin la
ninkehó tjáncháhyara. La kuito̱ha ti kjuachaxin chróchónta kixin
chrókjuanchahara chrókjuínki̱tsara ti janhan.
19 Méxra̱ kjónté kohya nkexro t'e̱tue̱hen ti janhan, la k'óna éxi ijnko
nkexro ch'exón ixra̱ kixin xi̱kaha a̱ntsí itsjé chojni chrókuitekaon sin
Cristo. 20 Ti kjuak'é ti siín ti sin judío la kja̱xian k'óna éxi jehe sin, kixin
xi̱kaha chrókjuácha kixin chrókuitekaon sin kja̱xin sin. A̱ndá ti tjínka̱oan
chrókjuácha ti sin tjejónchexiteyéhe ti ley kuènté Moisés, la kja̱xin
janhan si̱ntaxiteyá ti ley, kjónté ti ley la í t'e̱tue̱nhña ti janhan. 21 A̱ndá ti
chrókjuácha nkojín ti sin nchexiteyéhya ti ley kuènté Moisés la janhan
k'óna éxi jehe sin, la jehya t'axrjexín kixin nta̱xiteyáhya ti ley. Náhí.
Nta̱xiteyá ti nkehe k'ue̱to̱an Díos kixin xi̱kaha nta̱xiteyá ti nkehe k'ue̱to̱an
Cristo. 22 Ti kjuak'é ti tjejó ti sin na̱xa̱ kanhñó tienxín, la kja̱xin k'óna éxi
jehe sin kixin chrókjuácha chrókuitekaon nkojín ti jehe sin. Janhan la
k'óna éxi nkojnko ti jehe sin kixin xi̱kaha chrókjuácha kixin chrókuaá
nkojín sin. 23 Mé xi̱kaha kaín tíha tjét'a̱ kixin chrókuihin sin ti itan ni̱xin
tsaáxin sin kixin tjínka̱oan ts'ayáha̱ ti nkehe jína tjajon ti itan ni̱xin.
24 Jahara la ó nohara kixin ijnko carrera la itsjé chojni tinká, kjánchó
ijnko chojni ó tsjacha ijnko nkehe. A̱ndá jahara xi̱kaha chrókuinkara
kaínra kixin chrókjuachara ijnko nkehe náxrjón tsjajon Ìnchéni. 25 Kaín ti
sin tinká la tóxakohen sin tito̱he sin kaín ti nkehe t'inkákohe̱n kixin jína
tsjacha sin tsinká sin, kixin tjinkaon sin tsjacha sin ijnko corona tjaka
tsjeje̱. A̱ndá jeheni ich'eni ixra̱ kuènté Díos kixin ts'áyéhe̱ni ijnko corona
xrokjuahya tsjeje̱. 26 A̱ndá janhan, la jehya tinká éxi ijnko chojni noehña
nketí sátsji la ko jehya éxi ijnko chojni noehña ich'e ixra̱. 27 Janhan la
tétua̱nha̱n a̱sená kixin jína chrókjui̱t'a ti ixra̱ i, kixin tóxakona kixin
chrókjuáchahya jína kjónté kjuákohá itsjé chojni.

Ti nkehe t'e̱to̱an Pablo kuènté ti nkehe tsíkjano̱ña

10 1 *Kíchóni, tjínka̱konhña kixin chrók'uitjáñahanra kixin ti sin
k'uaxrjeníxini, la kaín sin k'uejó sin chrínkí ti itji̱, la kaín sin
k'uatsínka sin ti Nda̱ñao Kjátse. 2 Mé xi̱kaha kaín ti sin chréhe̱ ch'in
Moisés la éxi kuikite sin xi̱kaha kixin nkoko̱a k'uejó sin chrínkí ti itji̱
la ko nkoko̱a k'uatsínka sin ti nda̱ñao. 3 *La ko kaín sin nkoko̱a kjónie
sin ti nkehe kjuajon Díos, 4 *la ko kaín sin ik'ui sin ti ìnta̱ kjuajon Díos
k'uaxrjexín ti itjo̱ ti k'uáji sin nte̱je̱, a̱ndá ti itjo̱ a, la mé Cristo tíha.

10:1 a: Ex. 13:21, 22; **b:** Ex. 14:22-29. **10:3:** Ex. 16:35. **10:4:** Ex. 17:6; Nm. 20:11.

5 *Kjánchó itsjé sin la kuítekakonhña sin Díos; méxra̱ kónínkakohen
ch'an sin la nte̱je̱ ó k'uénxin sin.
6 *Kaín tíha kóhen kixin chrókónoheni kixin xi̱kahña chróndáchro
a̱séni chrókuitekakoheni ti nkehe jínahña éxi kjuénka̱yáxin sin. 7 *Méxra̱
chrókuinkachónkihyara ti nkehe tsíkjano̱ña éxi kjuích'e iso ti sin a, éxi
ndáchro ti xroon itén Díos: "Kaín sin k'uejótja̱xi̱n sin kjónie sin la ko ik'ui
sin, ndá kjuixin la k'uínkatjen sin, la kjuasin sin kié ti nkehe tsíkjano̱ña
la ité sin." 8 *Méxra̱ chrókjuásinkoáhyara ijie̱ íjnko chojnichjin jehya
ichjiánra éxi kjuích'e iso sin la nkoko̱a ña̱o ik'uén veintitrés mil sin.
9 *Kja̱xin chrókjuasinhñani ijie̱ éxi kjuích'e sin ndá kónínkaon Ìnchéni la
ik'uén sin kixin kjóniehe konche ti jehe sin, 10 *la ko chrókjontahyani
Díos éxi kjuích'e ti sin Israelita kuítekakonhña ndá ti ángel kuènté
kjuach'én la ikui ndá ik'uén itsjé sin.
11 Kaín tíha kóhen kixin chrókónoheni la k'óna xroon chronka xi̱kaha
kixin nchexraxinkaon ti jeheni tjejóni ijie kixin í séhya tsjeje̱ chjasintajni.
12 Méxra̱ ti nkexro ndáchro kixin chaxín jína nchexiteyá la chrókóxakohen
kixin chrók'uitsinkahya. 13 Jahara k'uatsínkaxínhñara ninkehó nkehe
chrókjuachahya chojni chrók'uatsínka. Méxra̱ chróxraxinkáonra Díos
kixin jehe ch'an chrókuíto̱ehya ch'an ti jahara kixin chrók'uatsínkara
ijnko nkehe imá ixra̱. Náhí. Ti itsi ichrén nkehe tso̱hanra la Díos tsjinki̱tsa
tsjachara ts'atsínkara.
14 Méxra̱ kíchóni, chrókui̱to̱héra chrókjuíkosáyéhyara ti nkehe
tsíkjano̱ña. 15 Nixjahára éxi chojni ó tienxín jína. Méxra̱ jahara
tjénka̱yáxinra á jína ti nkehe ndáxrja̱n o̱ náhí. 16 *Ti ó chjéheni
Díos kjuasáya ti ó it'ini ti nkehe xraxinkakonxíni Cristo, la kaíni
xraxinkakonxíni ti ijni̱é Cristo. La ko ti ó ìñéni ti nio̱tja̱ la xraxinkakonxíni
ti cuerpo kuènté ch'an kjuajon ch'an. 17 Kjónté itsjéni la kaíni nkoko̱a
nio̱tja̱ inieni mé xi̱kaha k'ónani nkoko̱a cuerpo kuènté Cristo.
18 *Tsjehéra ti sin Israel, ti sin inie ti iko kjuajon sin tsík'ayéhe̱ Díos la
xi̱kaha nkoko̱a tjejó sin inie sin. 19 Ndáxrja̱nhña kixin ti nkehe tsíkjano̱ña
la chónta kjuachaxin, la ko ndáxrja̱nhña kixin ti into tsíchroxi̱hi̱ sin
ti nkehe tsíkjano̱ña la chónta a̱ntsí kjuachaxin ke ti iso into. Náhí.
20 *Ndáxrja̱n kixin ti nkehe tjajon ti sin chónhña Díos la t'áyéhe̱ ti
jínahña, jehya Díos t'áyéhe̱. A̱ndá janhan la tjínka̱konhña kixin xi̱kaha
chrókjui̱ch'era, chróxraxinkáonra ti jínahña. 21 Xrokjuahya its'ira ti nkehe
xraxinkakonxíni ijni̱é Cristo la ko kja̱xin its'ira ti nkehe xraxinkakonxín
sin ti jínahña. Xrokjuahya sintera ti nio̱tja̱ xraxinkakonxíni ti cuerpo
kuènté Cristo la ko kja̱xin sintera ti nkehe xraxinkakonxín sin ti jínahña.

10:5: Nm. 14:29, 30. **10:6:** Nm. 11:4. **10:7:** Ex. 32:6. **10:8:** Nm. 25:1-18. **10:9:** Nm. 21:5, 6. **10:10:** Nm. 16:41-49. **10:16:** Mt. 26:26-28; Mr. 14:22-24; Lc. 22:19, 20. **10:18:** Lv. 7:6. **10:20:** Dt. 32:17.

22 *O̱, ¿á tjinkáonra chrókjuı̱nchekónínkáonra Ìnchéni ní? ¿Á a̱ntsí
chontara kjuachaxin ke jehe ch'an ní?

Ti kjuachaxin chónta ti sin tinkáchónki Cristo

23 *Isora ndáchrora kixin jína chrókjuı̱ch'era kaín ti nkehe ndáchro
a̱sánra, kjánchó kaínhña nkehe jína. Siín kjuachaxin kaín nkehe
chrókjuích'eni, kjánchó kaínhña tjinkı̱tsa kixin chrókónoheni ti nkehe
kuènté Díos. 24 Chrokjuéyáhyara ijnko nkehe chrók'uejoxı̱nra jína. Náhí.
Ícha jína chrókjuéyára ti nkehe chrók'uejóxin jína iso sin.
25 Intera kaín ti into sítóxin ndasin la tjóhya a̱sánra nketí tsíkı̱xı̱n
26 *kixin kuenté chjasintajni la ko kaín ti nkehe siín la kuènté Ìnchéni.
27 Ti nkojín nkexro tinkáchónkihya Díos chrók'ueya kixin
chrókjontekoára, a̱ndá ti tjinkáonra itsjira, la itjira la intera kaín ti
nkehe tsjajon sin la tjóhya a̱sánra á jína chrókjontera o̱ náhí. 28 A̱ndá
ti nkojín sin tsondáchro kixin ti into la tsíchróxihi sin ti nkehe
tsíkjano̱ña, ndá ti xı̱kaha la ntehyara, kixin nohara kixin ó chrónka
sin la chrókjuénka̱yáxinhña sin kixin chaxínhña tinkachónkira Díos.
29 Ndáxrja̱n tíhi kixin tjínka̱konhña kixin nduáhya chrókjuénka̱yáxin
íjnko chojni, jehya kixin ndáxrja̱n kixin nduáhya chrókjuénka̱yáxinra.
Janhan la tjinka̱konhña kixin chróchontahya kjuachaxin chrókjuı̱t'a
nkojín nkehe, kixin iso chojni la nduáhya tjenka̱yáxin sin. 30 Ti tja̱ha̱
Díos kjuasáya kixin ti nkehe inié, ¿la nkekuènté chrók'uándaxín chojni
kixin kjonié tíha? 31 Méxra̱ ti chrókjontera kaín nkehe la o̱ chrók'uira la o̱
chrókjuı̱ch'era ixra̱ la chrókjuáko̱xinra kixin tjikosayehéra Díos. 32 Ch'ehyara
ninkehó nkehe chrókjuichròexín íso chojni, kjónté sin judío o̱ jehya sin judío
o̱ ti sin nı̱nko. 33 Janhan la tjínka̱oan kixin kaín ixra̱ it'a̱ la chrókóxríhı̱n
kaín chojni, la jehya tjínka̱oan kixin janhuán chrókjuak'exián jína. Náhí.
Tjínka̱oan kixin chrók'uejóxin jína íso chojni kixin kaín sin chrókuaá sin.

Nkexrín chrók'uítsa ti chojnichjin

11 1 *Chrokjuáko̱xinra éxi tjáko̱xia̱n kixin janhan la tjáko̱xia̱n éxi
kjua̱ko̱xı̱n Cristo.
2 Kíchóni, chàna kixin xráxín xráxinkaonra ti janhan la ko nchexiteyára
ti nkehe kjuákohára. 3 A̱ndá tjínka̱oan kixin tso̱nohara kixin Cristo mé
chónta kjuachaxin t'e̱tue̱hen nkojnko chojnindoa, a̱ndá ti chojnindoa mé
chónta kjuachaxin t'e̱tue̱hen ti ichjién, a̱ndá Díos mé chónta kjuachaxin
t'e̱tue̱hen Cristo. 4 Ti nkojín chojnindoa xrasixín kachjinké í nixje̱he̱ Díos,

---

10:22: Dt. 32:21. **10:23:** 1Co. 6:12. **10:26:** Sal. 24:1. **11:1:** 1Co. 4:16; Fil. 3:17.

o̱ xrasixín kachjinké í chronka itén Díos, mé tja̱ko̱xi̱n kixin chóntehya
kjuasáye Ìnchéni. 5 A̱ndá ti ijnko chojnichjin tjóchínxin ikja sin nixje̱he̱
sin Díos la o̱ chrónka sin itén Díos, mé ijnko kjuatosuéhe̱ tíha la xi̱kaha
tja̱ko̱xi̱n sin kixin tjikosayéhya sin ti xìi sin. La yóhe̱ éxi nonté chrók'uijihín
sin xi̱kaha. 6 Méxra̱ ti chojnichjin tjinkakonhña tsjak'ekjajin ika ti ikja,
la ícha jína chrók'uijihin nonté. A̱ndá ti tósuéhe̱ tjan ts'ijihin tjan, la
ícha jína chrókjuak'ekjajin ijnko ika ti ikja tjan. 7 *A̱ndá ti chojnindoa
la chrók'uak'ekjajinhña ninkehó nkehe ti ikja ti ó nixje̱he̱ Díos kixin jehe
ch'an mé éxi retratoé Díos la ko t'inkaséñaxín ch'an ti kjuachaxin kuènté
Díos. A̱ndá ti chojnichjin mé t'inkaséñexín tjan ti kjuachaxin kuènté
ti xìi tjan. 8 *Kixin ti chojnindoa la k'uaxrjeníxinhña ijnko chojnichjin.
Náhí. Ti chojnichjin mé k'uaxrjeníxin ti chojnindoa. 9 Ti chojnichjin mé
k'óna kixin tsjinki̱tsa sin ti chojnindoa; jehya ti chojnindoa k'óna kixin
tsjinki̱tsa ti chojnichjin. Náhí. 10 Méxra̱ tichánxi̱n kixin ti chojnichjin
la tsak'ekjajin ijnko ika ti ikja tjan kixin tsja̱ko̱xi̱n sin kixin t'ítuehen
sin la xi̱kaha ts'ikon ti sin ángel. 11 A̱ndá xi̱kaha kaíni tinkáchónkini
Cristo la tichánxi̱n kixin ti chojnindoa la tsjinki̱tsa ti chojnichjin la
kja̱xin ti chojnichjin la tsjinki̱tsa ti chojnindoa. 12 Chaxín ti xránkíxixín
la ti chojnichjin la k'uaxrjeníxin ti chojnindoa, a̱ndá ijie la ti chojnindoa
la t'axrjeníxin ti chojnichjin. Kjánchó kaíni la k'uaxrjeníxini Díos.
13 Jahara nkechrora, ¿á ncho̱xon kixin ti chojnichjin la tjóchínxin ikja
sin í nixje̱he̱ sin Díos ní? 14 Méxra̱ ti chojnindoa la ijnko kjuatosuéhe̱ ti
tsíto̱he sin tso̱kjíjin ti ka̱xi̱hi sin. 15 A̱ndá ti chojnichjin chónta ka̱xi̱hi
kjíjin la jehya kjuatosuéhe̱ tíha kixin ó kuítoenxín sin kixin tíha mé éxi
ijnko ika ts'ejókjajin ti ikja sin. 16 A̱ndá ti nkojín nkexro titekakonhña
tíha, ndá chrókónohe sin kixin jeheni la ko kaín ti sin ni̱nkué Díos la
kohya íjnko titekaoni.

Ti ó inie sin xraxinkakonxín sin Ìnchéni

17 Ijie tékjian kuènté ijnko nkehe tóxrìnahña tjejoch'era, ti ó tónkotséra
la ijnko nkehe nduáhya tjejoch'era, jehya ijnko nkehe jína. 18 Ti sa̱oxín
la kui̱ha̱n kixin ti ó tónkotséra la nkoko̱ahya tjénka̱yáxinra. A̱ndá janhan
ndáxrja̱n kixin kjá nkojín ti nkehe chrónka sin la chaxín tíha. 19 Kjá
tichánxi̱n kixin nkoko̱ahya tsjenka̱yáxinra ndá tso̱noexíni nkexro ti
chaxín tinkáchónki Díos. 20 A̱ndá ti xi̱kaha nkoko̱ahya tjénka̱yáxinra
ti ó tónkotséra kixin sintera ti nio̱tja̱ la chaxínhña xráxinkákonxínra
Ìnchéni. 21 Kixin ti ó sintera nio̱tja̱ la senó iso sin inie ti nkehe tsíkjijiko,
a̱ndá iso sin kjinté tjejó sin, la íso sin la ó tsékoan sin. 22 ¿Á chontahyara

---

11:7: Gn. 1:26, 27. **11:8:** Gn. 2:18-23.

ndo̱ara chrókjontexínra la chrók'uira ní? Ti xi̱kaha ich'era nkaxehen ni̱nko la tjikosayéhyara ti ni̱nkué Díos la ko tjanoára ti nkexro nóa chóntahya nkehe sinie. ¿Nkehe chróndáxrja̱n? ¿Á chróndáxrja̱n kixin jína tjejoch'era ní? Kjá náhí.

Ti nio̱tja̱ inieni xraxinkakonxíni Ìnchéni

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

23 Ìnchéni kjuajon kaín ti nkehe kjuákohára: Ìnchéni Jesús la kuákja
ch'an ti nio̱tja̱ ti tie itsé sin ch'an 24 ndá chjéhe ch'an Díos kjuasáya la
kóchrít'o̱ ch'an ti nio̱tja̱ la ndáchro ch'an: "Intera, ti nio̱tja̱ i, tíhi mé
ti nto̱na[a] tjánjua kixin jína ts'ejoxi̱nra. La xi̱kaha ti sintera ti nio̱tja̱ la
xráxinkaonra ti janhan." 25 *La ti ó kjuixin kjónie sin ndá kuákja ch'an ti
vaso tjiá ìnté to uva la ndáchro ch'an: "Tíhi mé t'axrjexín kixin chaxín
tsoxiteyá ti nkehe ni̱xin kuènté Díos kixin xi̱kaha ts'itji ti ijni̱ kuéntja̱na.
Ti ó its'ira tíhi la xráxinkaonra ti janhan." 26 Mé xi̱kaha ti ó sintera ti
nio̱tja̱ la ko its'ira ti ìnté to uva mé xi̱kaha xráxinkákonxínra nkexrín
ik'uén Ìnchéni la xi̱kaha tsjáko̱xi̱nra hasta ti ña̱o tsokjan ch'an.

Ti kaínhña a̱séni chrókjonieni ti nio̱tja̱ kuènté Ìnchéni

27 A̱ndá ti nkojín nkexro inie ti nio̱tja̱ la ko it'i ti ìnté to uva
xraxinkakonxíni Ìnchéni, ndá chóntehya sin kjuasàya Díos la tjasin sin
ijie̱ kixin chaxínhña titekaon sin kixin ik'uén Ìnchéni la ko ti ijni̱é ch'an
k'uitjí. 28 Méxra̱ nkojnkoni la sa̱o chrókjuénka̱yáxini jína á ncho̱xon itjeni
ndá jína sinieni ti nio̱tja̱ la ko its'ini ìnté ti to uva. 29 A̱ndá ti nkexro
kaínhña a̱sén inie ti nio̱tja̱ la ko it'i ìnté ti to uva la chaxínhña xráxinkaon
sin ti cuerpo kuènté Ìnchéni, ndá jehí sin tjeyá sin ti nkehe tsjasótexín
sin. 30 Mé xi̱kaha itsjé sin la níhi sin la ko itsjé sin la tsa̱nka̱hya sin, a̱ndá
iso sin la ó tsík'en sin. 31 A̱ndá ti jeheni chrókjuénka̱yáxini jína nkexrín
tjejóni ndá chrókjuasótehyani. 32 Méxra̱ kjónté sinchekjasóte Díos ti
jeheni la xi̱kaha ts'itjani sinchexiteyéheni ch'an, a̱ndá xi̱kaha Ìnchéni la í
sinchekjasótehya ti jeheni éxi tsjasóte ti chojni chjasintajni.
33 Méxra̱ kíchóni, ti ó tónkotséra sintera la chohénra tsjijia ti íso sin,
ndá nkoko̱a ntekoara sin. 34 A̱ndá ti nkexro ik'uén kjinta la ícha jína
senó chrókjonie sin nkehe ndo̱e sin kixin chrókjuinchekjasótehya Díos ti
jehe sin kixin nduáhya ich'e sin ti tónkotsé sin. A̱ndá ti íso nkehe la ó
tsotsjaha̱ ti ó tsjasántsjahára.

---

[a] **11:24** ***nto̱na*** mi cuerpo

11:25 a: Ex. 24:8; Jer. 31:31-34; **b:** Ex. 24:6-8.

Ti ixra̱ tjajon Ncha̱kuén Díos

12 [1] Jahara kíchóni, tjínka̱oan kixin tso̱nohara jína nkexrín siín ti ixra̱ tjajon Ncha̱kuén Díos t'áyéhe̱ nkojnko chojni.
[2] Jahara ó nohara jína kixin ti na̱xa̱ kuinkachónkihyara Ìnchéni la k'uéchrehéra ti nkehe tsíkjano̱ña nixjahya. [3] Méxra̱ chrókónohara kixin nijnko nkexro nixja̱xi̱n kjuachaxin Ncha̱kuén Díos tsjacha ts'ándaxínhi̱n Jesús, la ko ninkexró xrokuahya tsondáchro kixin Jesús mé Ìnchéni ti jehya ti Ncha̱kuén Díos tjejóko sin.
[4] *Siín nchónhña ixra̱, kjánchó jehó Ncha̱kuén Díos mé tjajon kaín tíha. [5] La ko siín itsjé nkexrín sich'eni ixra̱, kjánchó nkoko̱a Díos ch'eheni ixra̱. [6] La ko siín nchónhña ixra̱ sich'eni, kjánchó jehó Díos mé tjajon ti kjuachaxin ch'exíni kaín tíha. [7] Díos tjajon kjuachaxin kixin nkojnko chojni tsja̱ko̱xi̱n ti kjuachaxin kuènté Ncha̱kuén Díos kixin xi̱kaha chrókjuinki̱tsa íso chojni. [8] A̱ndá iso chojni tsík'áyéhe̱ kjuachaxin tsonixja kjuaxrexinkaon jína la ti Ncha̱kuén Díos mé tjinki̱tsa, la ko íso chojni tsík'áyéhe̱ kjuachaxin tsochronka nkehe tjinkaon Díos kixin Ncha̱kuén Díos mé tjinki̱tsa tso̱nohe sin. [9] La íso chojni mé tsík'áyéhe̱ kjuachaxin a̱ntsí tsinkáchónki Díos kixin Ncha̱kuén Díos mé tjinki̱tsa. La ko íso sin la tsík'áyéhe̱ kjuachaxin sinchekito̱he chojni jína. [10] Íso sin la tsík'áyéhe̱ kjuachaxin tsjasin kjuaxroan kuènté Díos, íso sin la tsík'áyéhe̱ kjuachaxin tsonixja sin ijnko nkehe kuènté Díos, íso sin la tsík'áyéhe̱ kjuachaxin tsjatso̱an sin á Ncha̱kuén Díos o̱ ncha̱kuén jínahña nixjaxin chojni, íso sin la tsík'áyéhe̱ kjuachaxin ókjé ngiva tsonixja̱xi̱n ti itén Díos, la ko íso sin la tsík'áyéhe̱ kjuachaxin tsochronkaxín nkehe t'axrjexín ti íjnko ngiva. [11] Kjánchó kaín tíha la jehó Ncha̱kuén Díos tjajon, la chjéhe nkojnko chojni nkojnko kjuachaxin éxi ti ixra̱ tjinkaon ch'an sich'e sin.

Kaíni k'ónani nkoko̱a cuerpo kuènté Cristo

[12] *Mé xi̱kaha ijnko cuerpo la kjónté nkoko̱a la itsjé parte chónta. Mé xi̱kaha ti Ìnchéni la ó nkoko̱a. [13] Mé xi̱kaha kja̱xin kjónté á chojni judío o̱ jehya judío, á chojni ch'exón ixra̱ o̱ chóntahya ijnko nkexro ts'e̱to̱an, la kaíni nkoko̱axón Ncha̱kuén Díos kuikitexini, la kaíni k'ónani nkoko̱a cuerpo kuènté Cristo, mé xi̱kaha k'uáyéhe̱ni ti Ncha̱kuén Díos.
[14] Kixin ijnko cuerpo la jehya nkoko̱a parte chónta. Náhí. Itsjé parte chónta. [15] Ti chróndáchro ti to̱téni: “Janhan la jehya itjá, méxra̱ janhan la jehya kuènté ti cuerpo”, la jehya xi̱kahó ndá chrókójehya kuènté ti cuerpo a. [16] A̱ndá ti chróndáchro ijnko ndatsjoni: “Janhan la

---

12:4: Ro. 12:6-8. **12:12:** Ro. 12:4, 5.

jehya ikuan, méxra̱ janhan la jehya kuènté ti cuerpo”, la jehya xi̱kahó
ndá chrókójehya kuènté ti cuerpo. Náhí. 17 Kixin ti kuenté ti cuerpo
chrók'óna ikoni, ¿la nketí chrókienxíni? A̱ndá ti kuenté ti cuerpo
chrók'óna ndatsjoni, la xrokjuahya chrókókaxraxéhe̱ni. 18 Kjánchó Díos
kjuak'e nkojnko parte ti cuerpo éxi nkexrín kóxríhi̱n ch'an xi̱kaha. 19 Ti
chrók'óna nkoko̱a parte ti cuerpo, la chrókójehya cuerpo tíha. 20 Kjánchó
kjónté itsjé parte chónta, ti cuerpo la ó nkoko̱a cuerpo tíha.
21 Ti ikoni la xrokjuahya tsondáche ti itjani: “Ticháxi̱nahña ti jaha”,
ni ti ikjani xrokjuahya tsondáche ti to̱téni: “Ticháxi̱nahña ti jaha.”
22 Náhí. Kixin ti parte tjenka̱yáxini kixin tjetuanhña la mé a̱ntsí ticháxi̱n.
23 A̱ndá ti parte kuènté cuerpo kanhñó chónteheni kjuasàya la mé a̱ntsí
nchek'itsáni la ko ti parte kanhñó náxrjón la a̱ntsí tóxakoheni kixin
tso̱noxínhña. 24 A̱ndá ti parte a̱ntsí ticháxi̱n la ticháxi̱nhña ika ts'itsá.
Mé xi̱kaha Díos la kjuíncheyóe̱xin kaín ti parte kuènté ti cuerpo kixin
a̱ntsí chrók'uayakoheni ti parte kanhñó tjetoan. 25 Mé xi̱kaha xrokjuahya
tsoxika̱ye̱he ti cuerpo kixin kaín ti parte la nkokón tjinki̱tsa kícho. 26 Ti
ó tóníhi ijnko parte kuènté ti cuerpo la kuenté tjotéhe kja̱xin; a̱ndá ti
tjikosayéheni ijnko parte la kuenté tóchéhe̱.
27 A̱ndá jahara mé k'ónara ti cuerpo kuènté Cristo la ko nkojnkora
mé nkojnko ti parte kuènté ti cuerpo kuènté ch'an. 28 *Méxra̱ ti ni̱nko
la Díos kjueyá sa̱o ti sin apóstol; yaáxin la ti sin tsochronkaxín ti
itén ch'an, y'áxin, la ti sin tsjako ti itén Díos, iso sin la tsja̱ko̱xi̱n ti
kjuachaxin kuenté Díos, íso sin la sinchekito̱he chojni níhi jína, kja̱xin
íso sin la a̱ntsí tjinki̱tsa sin ti sin ticháxi̱hin, la íso sin la ts'e̱to̱an ti ixra̱
kuènté ch'an, la ko kja̱xin íso sin tsonixja̱xi̱n íjnko ngiva. 29 Kaínhña
chojni k'óna apóstol, kaínhña chojni chónta kjuachaxin tsochronkaxín ti
nkehe tsíkjajon Díos, kaínhña chojni chónta kjuachaxin tsjako itén Díos,
kaínhña chojni chónta kjuachaxin tsja̱ko̱xi̱n ti kjuachaxin kuènté Díos,
30 kaínhña chojni chónta kjuachaxin sinchekito̱he chojni jína, kaínhña
chojni chónta kjuachaxin tsonixja̱xi̱n íjnko ngiva, la ko kaínhña chojni
chónta kjuachaxin tsochronkaxín nkexrín t'axrjexín ti nkehe chrónka ti
sin nixja̱xi̱n ijnko ngiva. 31 Méxra̱ tjéyára nkehe ti ixra̱ kjuajon Díos. Ndá
janhan la tsjákohára ijnko nti̱a a̱ntsí tjetoan.

Ti tjue̱he kíchóni

13 1 Ti chrónixja ngive̱e chojni la ko éxi nixja ti sin ángel, a̱ndá
chaxínhña tjua̱ha̱ chojni la ó chónkó tíha la chrókóyòna éxi ijnko
tambor chróndáchrokoá, o̱ éxi ijnko chika platillo chrókóvékjankoá.

12:28: Ef. 4:11.

2 *La ko ti chrónixja ijnko nkehe chrókjuajon Díos, la ko chrókiạnxiạn
kaín ti nkehe kuènté Díos nạxạ noehña chojni, la chrókónona kaín
nkehe, la ko ạntsí chrókuinkachónkia Díos la chrókjuácha chróndátjan
ijnko ijnạ sáchrokjui ókjé, ạndá kaínhña ạsená tjuạhạ chojni, la ninkehó
sínkíhya tíha. 3 La ko ti chrókjuịntakịtọnhạn ti sin nóa kaín ti nkehe
chonta janhan, la chrókjuánjua ti cuerpo kuéntạna kixin chróche, la
kjónté xịkaha ndá kaínhña ạsená tjuạhạ chojni la ninkehó ts'inkihya tíha.
4 Kixin ti nkexro tjuẹhe kícho, la tjokahya tónínkaon, jína ạsén,
tóchjịnọxíenhña, nchenkehya, 5 chjịñéhña nixja, jehya jehó tjinkaon
ts'ẹtọan, tónínkakonhña, nkochríxínhña chróxraxinkaon ti kjuanínkaon
chóntehe ijnko chojni, 6 tóchèhya kixin íjnko chojni tjasin ijiẹ. Náhí.
Tóchéhẹ ti ó ijnko nkehe jína sítóhen. 7 Ti tjuẹheni kíchóni la kaín nkehe
jínahña chrók'uitjáñeheni, chrókuítọehyani chrókuinkáchónkini Díos,
chrók'uejóchóheni la chrókónínkakonhñani.
8 Ti tjuẹheni kíchóni la nkochríxín tsjejẹhya. Ijnko ñạo la í tsọkohya
chojni tsochronka ti nkehe kjuajon Díos, la í tsọkohya chojni tsonixjạxịn
íjnko ngiva, la ko í tsichánxinhña ti chojni imá tsọnohe. 9 Kixin kaínhña
nkehe noheni ijie la ko nạxạ kaínhña nkehe kuènté Díos chrónkaxíni ijie.
10 Ạndá ti ó tsọnoheni kaín nkehe ndá ti nkehe intsí noheni la ts'itjáña.
11 Ti nạxạ k'uéchájan la k'uénixjạ éxi chájan, k'uékjenkạyáxian éxi
chájan, k'uékiạnxiạn éxi chájan. Ạndá ti ó k'óna janhan ijnko chojni
ntẹto la kuịtọhạ kaín ti nkehe éxi tjenkạyáxin ijnko chájan. 12 Ijie la éxi
ijnko xrọsẹntạ kjịtạ nạxạ t'ikonxínhñani jína, ạndá itsi ti ñạo tsjixixín
ndá ikoni ts'ikonxíni Díos. Ijie la nạxạ t'itjáña ti nkehe chrókónona;
ndá ti ó itsi ti ñạo tsjixixín ndá chaxín tsochoxián Díos éxi jehe ch'an
chóxin ch'an ti janhan. 13 Ạndá ijie la iní nkehe siín chóntahya tsjejẹ; ti
tinkáchónkini Díos, ti tsochóheni tsokjan Jesucristo, la ko ti tsọtjuẹheni
kíchóni. Ạndá ti nkehe ạntsí tjetoan la ti tsọtjuẹhe kíchóni.

Ti nixja sin ókjé ngiva

14 1 Chrokóxakohanra chaxín chrótjuẹhéra kichuara la ko kjạxin
chrókjuanchehéra Díos kixin chrótjáhara ch'an kjuachaxin
chrónixjara ti itén ch'an. 2 Ti nkexro nixja ijnko ngiva tienxínhña chojni
la Díos nixjẹhẹ sin, jehya chojni nixjẹhẹ sin, kixin kohya nkexro tienxín
ti nkehe nixja sin, kixin nixja sin ti nkehe ninkexró tienxínhña, jehó
Nchạkuén Díos. 3 Ạndá ti nkexro chrónkaxín ijnko nkehe tjajon Díos la
tienxín ti íso sin, méxrạ nixjẹhẹ sin ti íso chojni ndá xịkaha tjinkịtsa sin
kixin ạntsí chrókienxín sin ti nkehe kuènté Díos la ko chrókóchéhẹ sin.

13:2: Mt. 17:20; 21:21; Mr. 11:23.

4 Ti nkexro nixja íjnko ngiva tienxínhña chojni mé jehó tsonohe antsí ti
nkehe kuènté Díos. Andá ti nkexro chrónkaxín ti nkehe tjajon Díos mé
tsjinkitsa ti sin kuènté ninko kixin antsí chrók'uitja sin ti nkehe kuènté
Díos.
5 Janhan tjínkaoan kixin kaínra chrónixjara íjnko ngiva tienxínhña
chojni, kjánchó antsí chrókóchàna kixin chróchontara kjuachaxin
chróchronkara ti nkehe tjinkaon Díos. Kixin kanhñó tjetoan ti
chrónixjaxinra íjnko ngiva ti noahñara tsochronkaxínra nkehe t'axrjexín,
kixin chrókuihin kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni ndá antsí chrók'uánkí ti
nkehe nohe sin kuènté Díos. 6 Mé xikaha kíchóni, ti chrókjuasántsjahára
ndá chrónixjáxinra íjnko ngiva tienxínhña chojni la ó chónkó tíha. Ícha
jína chrónixja ti ngiva nohara la chróxrjankaxian ti nkehe kjuajon Díos
la o ti nkehe kuènté Díos naxa noahñara, o ijnko nkehe tjinkaon Díos
chrókónohara.
7 Mé xikaha ti ijnko flauta o ijnko arpa, la nkokón chróndáchro la,
¿nkexrín chrókjuatsoani nkexéhe ti tjendáchro? 8 La xikaha ti siín guerra
ndá nduáhya chrók'uánoa sin ti trompeta, la ninkexró chrókóxakuenhña
sáchrókjuikjajon. 9 Mé xikaha kjaxin ti jahara ti nixjara ijnko ngiva
tienxínhña chojni, la éxi xrinto ó nixjehéra kixin ninkexró tienxínhña.
10 Chaxín ti chjasintajni la itsjé ngiva siín la kaín ti ngiva la siín chojni
tienxín. 11 Andá ti nkojín nkexro tsonixjana ndá tsianxinhña ti nkehe
ndáchro sin, la ti nkexro a, la tsjenkayáxin kixin ókjé chjasin tsíkjixian
janhan la ko kjaxin janhan xikaha tsjenkayáxian ti nkojín nkexro
tsienxínhña ti nkehe níxja janhan. 12 Méxra ti tjinkáonra chrók'uayéhéra
ijnko ixra kuènté Nchakuén Díos, la chrókóxakohanra ts'ayéhéra ijnko
ixra chrókjuinkitsa ti sin kuènté ninko kixin antsí chrók'uitja sin ti nkehe
kuènté Díos.
13 Méxra ti nkexro nixja íjnko ngiva tienxínhña chojni la
chrókjuanchehe sin Díos kixin chrókjuacha sin chróchronkaxín sin
nkehe t'axrjexín tíha. 14 La xikaha ti chrótjaxian Díos kjuasáya íjnko
ngiva tienxínhña chojni, la asená ó níxjaxian Díos, kjánchó tíhi la
chrókjuinkitsahya ti janhan kixin kjaxin janhan tianxinhña ti nkehe
tjéndáxrjan. 15 Ndá, ¿nkehe chrókjuit'a? Ícha jína asená chrónixjaxian
Díos la kjaxin chrókianxian, chrótsje himno, la kaín asená chrótsje la
ko kjaxin chrókianxian. 16 Kixin ti chjéxínra kjuasáya Díos ti asánra
ó ndá tjejótihin íso chojni tienxínhña, ¿la nkexrín kixin ti sin naxa
kienxínhña chróndáchro “Mé xikaha tsohen”, ti kienxínhña sin ti nkehe
nixjara? 17 Kixin kjónté imá náxrjón chróchjehéra Díos kjuasáya, andá
ti tienxínhña ti sin tjejótihin, la tíha xrokjuahya tsjinkitsa ti jehe sin
kixin tienxínhña sin. 18 Janhan la tjaha Díos kjuasáya kixin antsí chonta
kjuachaxin níxja íjnko ngiva tienxínhña chojni ke kaínra. 19 Kjánchó ti

tónkotsé ti sin nı̱nko la a̱ntsí tjínka̱oan chrónixja kjónté in'ó palabra chrókienxín sin la xı̱kaha chrókjuinkı̱tsa ti jehe sin, ke chrónixja ite mil palabra chrónixja̱xian íjnko ngiva tienxínhña chojni.

20 Kíchóni, chrók'uejora éxi chájan na̱xa̱ noehña nkehe ti ijie̱. Kjánchó chrókjuénka̱yáxinhñara éxi chájan, tjénka̱yáxinra éxi chojni nte̱to. 21 *Ti xroon tsíkjin sin ósé mé ndáchro: “Tsonixja̱xia̱n ókjé ngiva la ko itén chojni ókjé kixin tsihin ti sin Israel la kjónté xı̱kaha la tsitekakonhña sin ti nkehe tsonixja, ichro Ìnchéni.” 22 Mé xı̱kaha ti nixja̱xı̱n chojni íjnko ngiva tienxínhña chojni mé tíha la ijnko kjuaxroan ijié t'ikon ti sin na̱xa̱ tinkáchónkihya Ìnchéni, kjánchó tsjinkı̱tsahya ti sin titekaon. A̱ndá ti chronka chojni ijnko nkehe kjuajon Díos, mé tíha la tsjinkı̱tsa ti sin tinkáchónki Ìnchéni. 23 A̱ndá ti ó tónkotséra nı̱nko, ndá kaínra nixjara íjnko ngiva tienxínhña chojni, ndá ti chrók'uixehen ijnko chojni na̱xa̱ tienxínhña tíha o̱ ijnko chojni na̱xa̱ tinkáchónkihya Ìnchéni, la chróndáchro sin kixin locora. 24 A̱ndá ti kaínra chróchro̱nkara ijnko nkehe kjuajon Díos ndá chrók'uixehen nı̱nko ijnko nkexro tinkáchónkihya Ìnchéni, o̱ na̱xa̱ tienhñé, ndá chrókuihin sin ti nkehe tjejonixjara la chróxraxinkaon sin ti ijie̱ chónta sin la ko chrókjuénka̱yáxin sin ti nkehe kuíhin sin. 25 Ndá xı̱kaha tso̱noxín ti nkehe imó tjenka̱yáxin a̱sén sin, ndá ts'ejót'o̱xin sin tsjikosáyehe sin Díos la tsondáchro sin kixin chaxín Díos tjejokoara.

Ti tónkotséni nı̱nko

26 A̱ndá jahara kíchóni, ti tónkotséra nı̱nko la nkojinra la chrókuats'ínkara chrótsjera salmo, la ijnkora la chrókjuàkora, íjnkora la chróchro̱nkara ti nkehe kjuíntanohara Díos, íjnkora la chrónixjaxinra ijnko ngiva tienxínhña chojni, la íjnkora chróchro̱nkaxínra nkehe t'axrjexín tíha. Kjánchó kaín tíhi chrókóhen kixin ti sin kuènté nı̱nko la chrók'uitja sin a̱ntsí kuènté Díos. 27 A̱ndá ti nkojín nkexro chrónixja íjnko ngiva tienxínhña chojni la yaá o̱ iní sin ó chrónixja la nkojnko sin chrók'uatsínka sin, la ko ijnko nkexro chróchronkaxín ti nkehe níxja sin. 28 A̱ndá ti kohya ninkexró chróchronkaxín ti ngiva a, la ícha jína chrónixjaxinhña sin tíhi nkaxehen nı̱nko. Ícha jína jehó sin chrónixje̱xı̱n sin Díos nkaya a̱sén sin ó. 29 A̱ndá ti nkojín nkexro tsonixja nkehe kuènté Díos, la jehó chrónixja yaá o̱ y'á sin ó. Ndá ti sin tjejótihin mé chrókjuénka̱yáxin sin á ncho̱xon ti nkehe chrónka sin o̱ náhí. 30 A̱ndá ti nkojín ti nkexro tjejótja̱xı̱n k'uáyéhe̱ ijnko nkehe kuènté Díos tsochronka la ti nkexro tjenixja la chrókjuajon sin kjuachaxin kixin chrónixja ti

---

14:21: Is. 28:11, 12.

nkexro a. 31 Ndá xi̱kaha la nkojnkora chróchro̱nkara ti nkehe kjuajon
Díos la xi̱kaha kaínra chrók'uitjára la ko a̱ntsí chrókócháhara. 32 Ti
nkexro nixja nkehe kuènté Díos la jína tsjenka̱yáxin á isé chrónixja o̱
náhí, 33 kixin Díos la tjinkaon ti kjuaxróxin, tjinkakonhña ch'an kixin
nduáhya chrók'uejóni.

Ndoá chrók'uejora éxi kuehen kaín sin ni̱nko xi̱kaha chrókjui̱ch'era.
34 A̱ndá ti chojnichjin la chrótání chrók'uejó, chrókjohya kícho sin ti
tjejótihin sin itén Díos. Kixin kohya kjuachaxin tsonixja sin, ícha jína
chrókjua̱ko̱xi̱n sin kixin tjikosáyehe sin ti xìi sin éxi ndáchro ti ley
tsíkjin Moisés. 35 A̱ndá ti tjinkaon sin chrók'uitja sin ichrén nkehe la
chrókjuanchankíhi sin ti xìi sin ti ó tjiji sin ndo̱e sin, kixin náxrjónhña
t'ikoni nixja ti chojnichjin ti ó síxrako nkaxehen ni̱nko.

36 Jehya jahara kjuaxrjeníxin ti itén Díos la ko jehya jahóra k'uayéhéra
tíha. Náhí. 37 Ti nkojín nkexro tjenka̱yáxin kixin jína nixja itén Díos o̱
tjenka̱yáxin kixin chaxín nchexiteyéhe ti Ncha̱kuén Díos la chrókónohe
sin kixin ti nkehe tjékjian la ijnko nkehe chaxín k'ue̱to̱an Díos. 38 A̱ndá ti
nkexro tjinkakonhña tsitekaon tíhi la chrókiénhñara ti nkehe ichro sin.

39 Méxra̱ kíchóni, chrókóxakohanra kixin chrónixjara ti itan kuenté
Díos la chróndáchrohyara kixin xrokjuahya tsonixja̱xi̱n sin ókjé ngiva
40 kjánchó kaín tíha la ndoá la ko nkojína chrókóhen.

Ti xechón Cristo

15 1 A̱ndá ijie kíchóni, tjínka̱oan kixin chróxraxinkáonra ti itan
ni̱xin kjuákohára la kuitekáonra, la xi̱kahó tjejora titekáonra. 2 Ti
nkehe kjuákohára mé tsaáxinra, ti tsi̱to̱éhyara; a̱ndá ti náhí la ó chónkó
kuitekáonra ti nkehe kjuàkua.

3 *Mé xi̱kaha ti nkehe sa̱oxín kjuákohára la mé ti nkehe k'uayáha̱,
kixin Cristo k'uenyákohe̱n ti iji̱éni, éxi ndáchro ti xroon itén Díos;
4 *xravá ch'an la níxin ña̱o xechón ch'an éxi ndáchro ti xroon itén Díos.
5 *La sa̱o Pedro xéta Ìnchéni ti ó xechón, ndá chr'éxi̱n la ti teyó sin
kuék'ajiko ch'an. 6 A̱ndá chr'éxi̱n la k'uáxitehí quinientos ti sin kíchóni
k'uíkon sin Ìnchéni. A̱ndá ijie iso sin la na̱xa̱ tjejó sin, la nkojín sin la ó
ik'uén sin. 7 Ndá chr'éxi̱n xéta ch'an ch'in Jacobo, ndá chr'éxi̱n kaín ti
íso sin apóstol.

8 *A̱ndá kjuixixín la janhan k'uíkua̱n Ìnchéni, méxra̱ janhan la éxi
ijnko ixjan na̱xa̱ xitjahya ña̱o la ó tsíkokjíhi xi̱kaha. 9 *Méxra̱ janhan la
kanhñó tjetoan éxi ti íso sin ch'ehe ixra̱ Ìnchéni kixin k'uéninka̱koha̱n

---

15:3: Is. 53:5-12. **15:4:** Sal. 16:8-10; Mt. 12:40; Hch. 2:24-32. **15:5 a:** Lc. 24:34; **b:** Mt. 28:16, 17; Mr. 16:14; Lc. 24:36; Jn. 20:19. **15:8:** Hch. 9:3-6. **15:9:** Hch. 8:3.

ti sin nı̱nkué Díos. 10 La kjónté xı̱kaha kjuı̱t'a, la kuı̱konoéhe̱ Díos ti
janhan la ti kjuachaxin kuènté ch'an mé kjuitóxı̱n ti janhan, la jehya ó
chónkó tíha, kixin a̱ntsí kjuı̱t'a ixra̱ kuènté ch'an ke ti íso sin. Kjánchó
jehya janhan kjuı̱t'a ti ixra̱. Náhí, Díos kjuínkı̱tsa kjuı̱t'a tíha. 11 A̱ndá
ndáxrja̱nhña tíhi kixin janhan o̱ jehe sin imá tjetoan. Náhí, ti nkehe
tjetoan la ti kuihínra kjuakoni, ndá kuitekáonra.

Ti tsoxechón ti sin tsík'en

12 A̱ndá ti tjakoni kixin Cristo la xechón, ¿ndá nkekuènté kixin
nkojinra la ndáchrora kixin tsoxechónhña ti sin tsík'en? 13 Ti chaxínhña
tsoxechón ti sin tsík'en, la kja̱xin Cristo xechónhña ti xı̱kaha. 14 A̱ndá ti
chaxínhña xechón Cristo, la ó chónkó ti nkehe tjakoni la ko ti nkehe
kuitekáonra la ninkehó sínkíhya. 15 A̱ndá ti chaxínhña tsoxechón ti
sin tsík'en, la jehó kjuach'ia chrónkani kuènté Díos, kixin jeheni la
ó chrónkani kixin Díos kjuínchexechón Cristo. A̱ndá ti chaxínhña
tsoxechón ti sin tsík'en la kja̱xin chaxínhña xechón Cristo. 16 A̱ndá ti
chaxínhña tsoxechón ti sin tsík'en, la kja̱xin Cristo xechónhña. 17 A̱ndá ti
chaxínhña xechón Cristo la ó chónkó kuitekáonra ti jehe ch'an la na̱xa̱
tjìinhña ti ijie̱ chontara. 18 A̱ndá ti xı̱kaha, la ti sin kuinkáchónki Cristo
ndá ó ik'uén sin la ó chónkó kuitekaon sin kixin ó k'uitjáña sin ti xı̱kaha.
19 A̱ndá ti tjejóchóheni kixin Cristo tsjinkı̱tsa ti jeheni ti na̱xa̱ tjejóchóni,
la ijnko kjuatosuéhe̱ kixin chóntahyani nkexro tsaáxini.
20 Kjánchó ti nkehe chaxín la kixin Cristo la xechón. Jehe ch'an la éxi
ti toxé sa̱oxín tsík'óna kixin sa̱o ch'an xechón ch'an, la kaín ti sin tsík'en
la tsoxechón sin. 21 Kixin ijnko chojnindoa xránkíxixín ti ijie̱, a̱ndá
xı̱kaha kjuankíxin ik'uén chojni, la ko kja̱xin ijnko chojnindoa xechón,
ndá xı̱kaha tsoxechón kaín ti chojni tsík'en. 22 Mé xı̱kaha Adán la kjuasin
ijie ndá kaín chojni tinkák'en. La xı̱kaha kaín ti chojni tinkáchónki
Cristo la tsoxechón, la tsochónta kjuachón nkochríxín. 23 Kixin nkojnko
sin tsoxechón sin éxi tjenixín xroon la Cristo sa̱o xechón, a̱ndá ti ó
tsokjan ch'an ndá tsoxechón kaín ti nkexro kuitekaon ti jehe ch'an.
24 A̱ndá itsi ti ña̱o tsjixixín ti ó sinchek'itjáña Cristo kaín ti kjuachaxin
kuènté ti jínahña t'e̱to̱an la ko kaín ti nkexro chónta kjuachaxin jehya
kuenté Díos, ndá tsjajon ch'an ti kjuachaxin ts'áyéhe̱ It'é ch'an, Díos.
25 *Méxra̱ ticháxı̱n ts'e̱to̱an Cristo hasta tsjixrakájña ti ña̱o ts'e̱tue̱hen
ch'an kaín ti nkexro k'uénínkakohen ti jehe ch'an. 26 A̱ndá ti nkehe
tsjixixín sinchek'itjáña ch'an mé ti kjuach'én. 27 *Kixin Díos mé chjéhe
kaín kjuachaxin Cristo kixin ts'e̱tue̱hen ch'an kaín ti nkehe siín. Kjánchó

15:25: Sal. 110:1. **15:27:** Sal. 8:6.

ti ó ndáchro kaín, la ó noheni kixin kjaxinhña Díos ts'ítuehen. Kixin
Díos chjéhe kjuachaxin ti Xjeen kixin ts'etuehen kaín nkehe. 28 Andá ti ó
tsjixin ts'etuehen Cristo kaín nkehe, ndá jehe ch'an, ti Xjeen Díos, la
kjaxin ch'an sinchexiteyéhe ch'an ti It'é ch'an Díos, ti nkexro kjuajon ti
kjuachaxin k'uáyéhe ch'an, ndá Díos mé ts'etuehen kaín ti nkehe siín.
29 Andá ti chaxínhña tsoxechón ti sin tsík'en, ¿la nkekuènté kixin iso
sin la tikiteyákonhen sin ti sin tsík'en? Nkekuènté xikaha ich'e sin ti
titekakonhña sin kixin tsoxechón chojni.
30 ¿La nkekuènté kaín ñao kjuaxróxinhña tjejóni kixin siín chojni
nínkakohen ti jeheni? 31 Méxra kíchóni, kaín ñao chonta kjuaxikaon
kixin chrók'uen, kjánchó chàna kixin kjaxinra tinkachónkira Ìnchéni
Jesucristo. 32 *Kjónté imá nínkakona ti chojni tjejó Éfeso éxi ijnko
koxra jiehe, la kjónté kjuak'é ntiha, ¿ndá nkehe chrókjuacha janhan ti
chaxínhña tsoxechón ti sin tsík'en? Ti xikaha la kjá nchoxon ti nkehe
ndáchro ti sin titekakonhña Díos: "Sinieni la ko its'ini kixin ndóye ts'eni."
33 Titoéhyara chrókjuit'ayahara chojni. Éxi ti nkehe ndáchro sin: "Ti
ts'itoni ti chojni nduáhya tjenkayáxin la chrók'uitjáñeheni kaín ti nkehe
jína noheni." 34 Chrokjanra ti ntia jína la chrókjuásinhñara ijie. Kixin
isora chaxínhña tinkachónkira Díos. Ndáxrjan tíhi kixin chrókósuàhara.

Nkexrín tsoxechón ti sin tsík'en

35 Kjá nkojinra tsondáchrora: "¿Nkexrín tsoxechón ti sin tsík'en la ko
nke cuerpo tsochónta sin?" 36 Kjá lontira ti xikaha tjanchankíra. Ti itje
t'inka nonte la ticháxin its'en ndá ntiha ts'añaxin ijnko nkehe tjechón.
37 Ti nkehe t'enkani la jehya ti kayoa. Náhí. Ti nkehe t'enkani la ti itje
trigo o íjnko itje. 38 Ndá Díos mé tjajon kjuachaxin kixin ts'óna nkojnko
inta éxi tjinkaon ch'an, la ko nkojnko inta tsochónta itje kuènté. 39 Jehya
kaín cuerpo nkokón tsjehe. Náhí. Ijnko la cuerpo kuènté chojni, íjnko
la kuènté iko, íjnko la kuènté koxroxe, la ko íjnko la kuènté koche.
40 Mé xikaha siín cuerpo kuènté ti sin tjejó nkaya nkajní la ko siín ti
cuerpo kuènté chojni chjasintajni. Ti cuerpo siín nkaya nkajní la náxrjón
tsjehe la kjaxin ti siín chjasintajni, kjánchó nkokónhña. 41 Ókjé nkexrín
t'inkaséñaxín ti ñao, la ókjé nkexrín t'inkaséñaxín ti nitjó, la kjaxin
ti konotsé la ókjé nkexrín, la kjónté itsjé konotsé siín la nkokónhña
tsjehe ti xrohi. 42 Mé xikaha kjaxin ti chojni tsík'en, ti ó tsoxechón. Ti
cuerpo xravá la tsotje la ko ts'itjáña, andá ti cuerpo tsoxechón mé í
ts'itjáñahña la ko tsjejehya. 43 Méxra ti nkojín nkexro it'en, la xravá ti
cuerpo kuènté, andá ti cuerpo la náxrjónhña tsjehe la ko tjeje, andá ti ó

15:32: Is. 22:13.

tsoxechón ti nkexro a, la náxrjón tsotsjehe la tsochónta kjuachaxin, la í
tsjejehya ti cuerpo. 44 Ti nkehe tsoxravá la mé ti cuerpo chóntani ntihi
chjasintajni. Andá ti nkehe tsoxechón la mé ti cuerpo tsjajon Nchakuén
Díos tsochóntani nkaya nkajní. Mé xikaha siín cuerpo chjasintajni la ko
siín cuerpo tsjajon Nchakuén Díos.
45 *Mé xikaha ndáchro ti xroon itén Díos: “Adán mé ti chojnindoa
sao kjuák'echón”, andá ti ó ikui Cristo, mé éxi ti yaáxin Adán, la ti
nchakuén ch'an mé tsjajon kjuachón. 46 Méxra sao k'óna ti cuerpo
chóntani chjasintajni, andá chr'éxin ti cuerpo kuènté nkaya nkajní. 47 Ti
chojni saoxín k'óna mé inche ó k'ónaxín, la kjuák'e chjasintajni. Andá
ti yaáxin nkexro mé nkajní kuixin. 48 Kaín ti chojni siín chjasintajni
la chónta ijnko cuerpo éxi ti cuerpo kuenté ti nkexro tsík'ónaxín
inche saoxín. Andá ti cuerpo siín nkaya nkajní mé yóhe ti cuerpo
chónta ti nkexro kuixin nkajní. 49 Mé xikaha tóyóheni ti nkexro
k'ónaxín inche, la ko kjaxin chr'éxin tsoyóheni ti nkexro kuixin nkaya
nkajní.
50 Méxra kíchóni, tsotjonkara ijnko nkehe. Ti cuerpo k'óna into
la ko hueso chóntani ijie la xitjahya sátsjikoni ti itjen Díos t'etoan,
kixin ti nkehe tjeje la xitjahya ts'áyéhe ti nkehe tsjejehya. 51 *Andá ijie
tsotjonkara ijnko nkehe ninkexró noehña: Kaínhñani its'eni, kjánchó
kaíni ts'ixitoxin ti cuerpo chóntani, 52 kixin éxi ti chr'átoni ikoni la ko
takitjenkini, mé xikaha tsohen ti ó tsokjan Cristo. Ti ó tsihini tsondáchro
ti trompeta, ndá ti sin tsík'en la tsoxechón sin, la í ts'enhña sin; andá
jeheni naxa tjejóchóni la ts'ixitoxin ti cuerpo chóntani. 53 Kixin Díos
tsjinkí ti cuerpo it'en la ko tjeje chóntani ntihi la tsjajon ch'an íjnko
cuerpo tsjak'echón nkochríxín la ko tsjejehya. 54 *Andá ti ó ts'áyéheni
ti cuerpo tsjejehya ndá tsoxiteyá ti nkehe ndáchro xroon itén Díos
tsíkjin sin ósé: “Ti kjuach'é[n][a] la k'uitjáña, andá kjuacha ti kjuachón.
55 *Jaha kjuach'én, ¿ikjá ti kjuachaxin kuèntá kixin chrókjuácha?
¿Ikjá ti kjuachaxin kuèntá sincheníexián ti jeheni?” 56 Kixin ti ijie mé
kjuixin ti kjuach'én. La ti kjuachaxin chónta ti ijie mé ti ley. 57 Andá
kjuasáye Díos la jína tsaáni kixin Ìnchéni Jesucristo kjuenkayákohen
ti ijiéni.
58 Méxra kíchóni, imá tjuahára. Chrokuitoéhyara chrókuinkachónkira
Díos. Nkochríxín chrókócháhara chrókjuich'ehéra ch'an ixra, kixin ó
nohara kixin tíha la jehya chónkó.

---

[a] **15:54** ***kjuach'én*** muerte

15:45: Gn. 2:7. **15:51:** 1Ts. 4:15-17. **15:54:** Is. 25:8. **15:55:** Os. 13:14.

Ti chichaon tsochr'éhen sin íjnko ninko

16 1 *Andá ti chichaon tjénájínra kixin tsjínkitsara ti sin kíchóni
tinkáchónki Ìnchéni, la chrókjuinchexiteyára éxi kuétuahan ti
sin ninko tjejó chjasin Galacia. 2 Nkojnko domingo la chrónkakjatsìinra
ntsíntsí ti chichaon tjachara ti semana, kixin jehya ti ó tsjasán ndá
chrókóxakohanra chrókjuénájinra. 3 Andá ti ó tsjasán la tsétuanhan ti sin
tsíkjéyára kixin sátsji sin ti chjasin Jerusalén, la ko tsotjaha sin ijnko
xroon kixin tsíkéhen sin ti chichaon ti sin kíchóni tjejó ntiha. 4 Andá ti
ticháxin kixin kjaxin janhan sáchrókjuia, la sátjikian sin.

Kjuenkayáxin Pablo sátsji ti chjasén sin

5 *Ti tsjasán méhe la ticháxin ts'atsínka Macedonia, ndá chr'éxin
tsjasán ti tjejora. 6 La kjá tsitona ti tjejora hasta ts'atsínkajia ti nchakuén
ikin,[a] ndá jahara tsjínkitsara ti ó sátsjia chr'éxin. 7 Tjínkakonhña
chrók'uatsínkatóxién ti tjejora. Náhí. Tjínkaoan tsitona iso ñao ntiha
ti chrókjuajon Ìnchéni kjuachaxin, 8 *kjánchó tsitona ti chjasin Éfeso
tsjixrakájña ti ñao Pentecostés, 9 kixin ntiha la antsí siín kjuachaxin
chrókjuit'a ixra kuènté Díos, kjónté siín itsjé chojni nínkakona.
10 *Ti tsjiji ch'in Timoteo ntiha la nkojína chrónixjehéra kixin
kjuaxróxin chrókjuák'e ch'an la chrókóxakuenhña ch'an kixin jehe ch'an
la ch'ehe ch'an ixra Ìnchéni éxi janhan. 11 Nijnkora chrókjuanoára ch'an,
chrókjuínkitsara kixin jína itsji ch'an ti itjén kixin tjéchohan chrókui
ch'an la ko íso ti sin kíchóni tjejó ntihi chóhen sin kjaxin.
12 Xrjanoáha ti kíchóni Apolos kixin kjaxin ch'an chrókjuíjiko ch'an ti
íso sin kíchóni ti tjejora, kjánchó chrohya ch'an ijie. Chr'éxin la kjá tsjiji
ch'an ti ó ts'exrankehe ch'an.

Kjuixixín nixja Pablo

13 Jína chrók'uejotsjehera la ko chaxín ndoá chrókuinkachónkira
Ìnchéni Jesús la ko chróchrakonhñara ninkehó. 14 La kaín ti ixra ich'era
la kaín asánra chrókjuich'era la ko chrókócháhara chrótjuehéra kichuara.
15 *Jahara kíchóni, ó nohara kixin ti sin ndoe ch'in Estéfanas la saoxín
sin kuitekaon sin ti itan tsaáxin chojni ti chjasin Acaya, la ko jehe sin
kuákja sin ti ixra tjinkitsa sin ti kíchóni tinkáchónki Díos. 16 Tjínkaoan

---

[a] **16:6** ***nchakuén ikin*** *ti nitjó imá ikin* invierno

16:1: Ro. 15:25, 26. **16:5:** Hch. 19:21. **16:8:** Lv. 23:15-21; Dt. 16:9-11. **16:8:** Hch. 19:8-10. **16:10:** 1Co. 4:17. **16:15:** 1Co. 1:16.

kixin chrókjuinchexiteyéhéra ti ch'in Estéfanas la ko kaín ti sin tjejóch'e
ti ixra kuènté Ìnchéni éxi ti ixra tjech'e ch'an xikaha. 17 Chàna kixin ó
ikui ti ch'in Estéfanas, ti ch'in Fortunato la ko ti ch'in Acaico, kixin jehe
sin kjuínkitsa sin ti janhan kixin jahara la xitjahya ts'ejora ntihi. 18 Jehe
sin mé kjuínchechéhe sin asená ko kjuínchechéhe sin ti jahara kjaxin.
Méxra chrókjuíkosáyehéra ti chojni xikaha ich'e.
19 *Ti sin ninko itjen chjasin Asia nixjahára sin. Kjaxin ti ch'in Aquila
la ko ti tjan Priscila la ko ti sin tónkotsé ndoe sin nixjahára sin kixin
tinkachónkira Ìnchéni Jesús. 20 Kaín ti sin kíchóni ntihi nixjahára sin.
Nixjehéra kichuara kaínra, tsehéra itjá sin nkojína.
21 Janhan, Pablo, xráxinkaoan ti jahara, la tjaná kjinxian ti xroon i
chr'ahánra.
22 Ti nkexro tjuehya Ìnchéni Jesucristo la chrókjuasóte sin. Andá
janhan la ti ó nixjaha Ìnchéni la ndáxrjan: “¡Ìnchéni, xrákiá!” 23 Ti
kjuachaxin kuènté Ìnchéni Jesucristo mé sintañaora nkochríxín.
24 Ichr'an tíhi kixin tjuahára kaínra kixin nkokoa tinkáchónkini Cristo
Jesús. Mé xikaha tsohen.

16:19: Hch. 18:2.

Ti xroon yóxin chr'éhen Pablo ti sin

Corintio

Nixjehe Pablo ti sin Corintio

1 1 *Janhan Pablo, Díos kjueyá ti janhan kixin sit'aha Ìnchéni
Jesucristo ixra, la ko kíchóni Timoteo ikjian ti xroon i chr'ahánra
jahara tjejora ninkué Díos itjen chjasin Corinto la ko kaín ti íso sin
kíchóni tinkáchónki Díos tjejó Acaya. 2 Kjuasáye It'éni Díos la ko Ìnchéni
Jesucristo chrókjuintañaora la ko chrótjáhara kjuaxróxin.

Ti kjuasóte ch'in Pablo

3 Chjéheni kjuasáya Díos, It'é Ìnchéni Jesucristo kixin jehe ch'an
mé tikonoéhe ch'an ti jeheni la ko tjajon ch'an kjuachéhe nkochríxín.
4 Jehe ch'an mé tjinkitsa ch'an ti jeheni ti ó itsi ijnko nkehe náxrjónhña
ts'atsínkani kixin kjaxini tsjachani tsjinkitsani íso sin ti ó ts'atsínka sin
nkojín nkehe náxrjónhña éxi jehe ch'an kjuínkitsa ch'an ti jeheni. 5 Mé
xikaha tjejótjasóteni éxi kjuasóte Cristo la kjaxin Díos imá tsjinkitsa
ti jeheni kixin tinkáchónkini Cristo. 6 Tjejótjasóteni kixin jahara la
kjuaxróxin chrók'uejora la ko chróchontara kjuachón nkochríxín. Díos
tjinkitsa ti jeheni kixin kjaxin jeheni jína chrókjuinkitsani ti jahara kixin
chrókjuachara kjónté chrókjuasótexínra éxi tjejótjasóteni. 7 Ó noheni kixin
chaxín tinkachónkira Díos la ko noheni kixin tjejotjasótiara éxi jeheni
tjejótjasóteni, la Díos sinchechéhe ti jahara éxi nchechéhe ch'an ti jeheni.
8 *Jahara kíchóni, tjinkaoni kixin tsonohara kixin imá kjuasóteni
ti k'uéjoni Asia. La imá náxrjónhña kóheni la í chrókjuachahyani,
la kjuénkayáxini kixin í chrókjanhñani ntihi, ntahó chrók'uenxíni.
9 Kónoheni kixin ntahó chrók'uenxíni, kjánchó xikaha kóhen kixin
chrók'uitjani antsí chrókuitekaoni Díos, ti nkexro tjacha nchexechón
chojni tsík'en, kixin ti jehóni la chrókjuachahyani. 10 Díos mé kjuínkitsa
ti jeheni kixin siín nchónhña nkehe chrók'uenxíni. Méxra ó noheni kixin
chaxín naxa tsjinkitsa ch'an la ko ts'ayakohen ch'an ti jeheni. 11 Méxra
tjínkitsara nixjehéra Díos kixin tsjinkitsa ch'an ti jeheni. Andá ti itsjé
chojni chrókjuanchehe Díos kixin tsjinkitsa ti jeheni, ndá chr'éxin la itsjé
chojni tsochjéhe sin Díos kjuasáya kixin chaxín kjuínkitsa ch'an ti jeheni.

1:1: Hch. 18:1. **1:8:** 1Co. 15:32.

Nkekuènté sákjuihya Pablo Corinto

12 Chéhẹni kixin noheni ndoá k'uéjoni ntihi chjasintajni la
kjuích'iyehyani ninkexró, la xi̱kaha jína k'uejókoni ti jahara. La jehya
kjuachaxin kuènténi ndá kjuachani tíha. Náhí. Ti kjuachaxin kuènté
Díos mé kjuínki̱tsa ti jeheni la jína k'uéjoni. 13 A̱ndá ijie ichr'án ti xroon
í, la kjinhña nkehe chrókiénxinhñara. Ikjian ti nkehe a̱ntsí xra̱hya kixin
chrókjuacha chrókjui̱nchekuáxinra la ko chrókiénxinra. Tjínka̱oan kixin
chrókiénxinra kaín tíhi jína. 14 A̱ndá ijie ó tinkakiénxinra intsí, ndá
xi̱kaha ti ó tsokjan Ìnchéni Jesús la tso̱cháhara kixin jína kjuakoni la ko
kja̱xin jeheni tso̱chéhẹni kixin jahara jína kuitekáonra.
15 Mé xi̱kaha kjuénka̱yáxian kixin sa̱o chrókjuasántsjahára ndá xi̱kaha
chrókócháhara kixin yàya chrókjuasán ti tjejora. 16 *Kjuenka̱yáxian
kixin chrókjuasántsjahára sa̱o ti ó sáchrókjuia Macedonia la ko
chrókjuasántsjahára ínaá ti ó chrókja̱nxian ntiha. Ndá xi̱kaha
chrókjuínki̱tsara ti janhan ti ó sáchrókjuia Judea. 17 ¿Á tjénka̱yáxinra
kixin nduáhya kjuénka̱yáxian janhan ti ó ndáxrja̱n senó kixin chrókjuasán
ntiha ní? O̱, ¿á tjénka̱yáxinra kixin níxja éxi ijnko chojni tinkáchónkihya
Díos kixin sa̱o chróndáxrja̱n, jeén tsjasán, ndá chr'éxi̱n la náhí ní? Ti
xi̱kaha la nduáhya tjénka̱yáxinra. 18 Díos la tjetsjehe kixin jehya ndáxrja̱n
jeén, ndá chr'éxi̱n la náhí 19 *kixin ti xjẹen Díos, Ìnchéni Jesucristo ti
nkexro kjua̱ko̱xi̱n Silvano, Timoteo la ko janhan ti k'uéjoni ntiha, la
xi̱kahña k'uéndáchro ch'an, kjuích'iyahya ch'an ninkehó. Kaín ti nkehe
ndáchro ch'an la chaxín xiteyá. 20 Kixin kaín ti nkehe tsíchronka Díos la
mé Cristo kjuínchexiteyá. Mé xi̱kaha ti ó chjéheni Díos kjuasáya la mé
ndáchroni "Mé xi̱kaha tso̱hen", kixin ti kjuachaxin ijié kuènté Cristo
Jesús. 21 Díos mé kjuínki̱tsa ti jeheni la ko ti jahara kixin kaíni jína
chrókuinkáchónkini Cristo la Díos mé nchetjóá ti jeheni 22 ko kjua̱ko̱xi̱n
ch'an kixin kuènté ch'an ti jeheni la kjuajon ch'an ijnko xro̱ye, mé ti
Ncha̱kuén ch'an kixin tso̱noexíni kixin chaxín ts'áyéhẹni ti nkehe tsjajon
ch'an chr'éxi̱n.
23 A̱ndá ti na̱xa̱ kjuasánhya Corinto éxi kjuénka̱yáxian la Díos
la tjetsjehe kixin kjuasánhya kixin tjínka̱konhña chrókóxakohanra
kixin chrókjuenduáhara ínaá. 24 Jehya kixin chrókuétua̱hanra kixin
chrókuinkachónkira Ìnchéni kixin ó nona kixin ndoá tinkachónkira
ch'an. Méxra̱ tjinkaoan tsjinki̱tsa ti jahara kixin a̱ntsí chrókócháhara.
2 1 Mé xi̱kaha kjuénka̱yáxian kixin na̱xa̱ chrókjuasánhya, kixin ti
tsjasán la si̱ntak'avára. 2 A̱ndá ti chrókjui̱ntak'avára la, ¿xá nkexro
chrókjuinchechéhẹ ti janhan? Kixin jehó ti nkexro kjui̱ntak'ává mé

1:16: Hch. 19:21. **1:19:** Hch. 18:5.

sinchechéhe̱ ti janhan. [3] Mé xi̱kaha ikjian ti xroon chr'ahánra senó kixin
tjínka̱konhña chrókjuasán ndá chrókjui̱nchek'avára a̱sená ínaá. Náhí.
Jahara chrókjui̱nchechéhéra ti a̱sená. La ó nona kixin ti chàna la kja̱xinra
tso̱cháhara. [4] Ti ó ikjian ti xroon chr'ahánra senó la imá kóxakóna la ko
tsja̱nka. Kjánchó jehya ikjian ti xroon a, kixin chrókjui̱ntak'avára. Ikjian
ti xroon kixin chrókónohara kixin imá tjua̱hára.

Pablo k'uitjáñehen ti ijie̱ kjuasin ijnko nkexro

[5] Ti nkojín nkexro kjuínchek'ávána la jehya janhuán kjuínchek'ává sin.
Náhí. Kaínra kjuínchek'ává sin. Kjánchó tjínka̱konhña imá si̱ntasatáha̱
ch'an. [6] Ó nchoxon ti kjui̱nchekjasótera ch'an kaínra kixin í tsjasinhña
ch'an ijie̱. [7] A̱ndá ijie la chrók'uitjáñahanra ti ijie̱ kjuasin ch'an, la
chrókjuínki̱tsara ch'an; ti náhí, la tso̱níexín ch'an ti kjuat'ává. [8] Méxra̱
xrja̱noáhára kixin chrókjuákoxinra ínaá kixin chaxín tjue̱héra ch'an. [9] Ti
xroon chr'ahánra sa̱o la ikjian kixin tso̱nona á chaxín si̱nchexiteyára
kaín ti nkehe tétua̱hanra. [10] A̱ndá ti ts'itjáñahanra ichrén ijie̱ kjuasin
ijnko chojni, la kja̱xin janhan ts'itjáñana ti ijie̱. Ti chaxín siín ichrén ijie̱
chrók'uitjáñana, la kjuachaxíen Cristo la tsjìin kaín ti ijie̱ kjuasin sin
kixin jína chrók'uejora. [11] Ndá xi̱kaha tsjachahya ti Jínahña sich'iyehe ti
jeheni, kixin ó noheni kixin ti Jínahña la imá ch'ia.

Ti kjuaxikaon kóchónta Pablo ti kjuák'e Troas

[12] *Ti ó kjuasán ti chjasin Troas chrókjuàkua ti itan ni̱xin kuènté Cristo
la kónona kixin a̱ntsí siín kjuachaxin chrókóhen ixra̱ kuènté Ìnchéni
ntiha. [13] Kjánchó náxrjónhña kjuák'e a̱sená kixin k'uitjáhya ti kíchóni
Tito. Méxra̱ tuénxín nixja̱ha̱ ti sin tjejó ntiha la sákjuia Macedonia.

Pablo chjéhe kjuasáya Díos

[14] Kjuasáye Díos kixin tjinki̱tsa kixin jína tsochóntani ti kjuachaxin
kuènté Cristo Jesús. Ndá xi̱kaha sátsjini nkuíxín chrónkaxíni ti itan
kuènté Díos éxi ijnko nkehe xraxé náxrjón chrókóxríhi̱n kaín chojni.
[15] Kixin kaíni mé éxi ti nkehe xraxé náxrjón tjajon Cristo t'áyéhe̱ Díos, la
ti xraxé mé sátji ti siín ti chojni tsaá la ko kja̱xin ti siín ti chojni ts'itjáña.
[16] Ti chojni ts'itjáña la ti xraxé la éxi ijnko nkehe ts'itjáñaxín sin xi̱kaha.
A̱ndá ti chojni tsaá la ijnko nkehe tjajon kjuachón tíha. Méxra̱, ¿xá
nkexro chrókjuacha kixin jína chrókjuích'e ti ixra̱ i? [17] Nkojín sin la tjako

---

2:12: Hch. 20:1.

ti itén Díos kixin tjinkaon sin chrókjuacha sin itsjé chichaon, a̱ndá jeheni xi̱kahña ich'eni. Díos la tjetsjehe kixin kaín a̱séni tjakoni ti itén ch'an kixin kjueyá ch'an ti jeheni kixin sich'eheni ixra̱ ti xje̱en ch'an Jesucristo.

Ti kjuachaxin ni̱xin

3 [1] ¿Á tsjankíxini tsochronkani ínaá kixin jínani ní? O̱, ¿á ticháxi̱n chrókjuíjikoni ijnko xroon tsíkjin chojni kixin tso̱noaxínra kixin ijnko nkexro jína ti jeheni ní? ¿Xá ticháxi̱n chrókjuanchahara ijnko xroon kixin tsochronka kixin jínani éxi tjanchia íso sin ní? [2] Náhí. Ticháxie̱nhñani nijnko xroon kixin jahara mé éxi ijnko xroon tsíkjini, kixin kaín chojni tsochóxixín la ko sinchekuáxin kixin xi̱kaha tso̱noexín sin kixin jeheni mé ch'eheni ixra̱ Cristo. [3] *Noxín t'ikon sin kixin jahara mé éxi ijnko xroon tsíkjin Cristo kixin t'ikon chojni ti ixra̱ kjuích'eni. Kjánchó jehya nda̱hni[a] tsík'ónaxín. Náhí. Ti Ncha̱kuén Díos tjechón mé tsík'ónaxín. La ko kja̱xin jehya ixro̱ tabla tsíkjin ch'an tíha. Tíha la a̱sén chojni tsíkjin ch'an.

[4] Méxra̱ titekaoni Díos kixin ti xje̱en ch'an, Jesucristo, la noexíni kixin chaxín tíha. [5] Jehya kixin ó jehí chróchóntani kjuachaxin kixin chrókjuích'eni ti ixra̱. Náhí. Kaín ti ixra̱ tjejóch'eni la Díos tjajon kjuachaxin. [6] *Díos mé kjuajon kjuachaxin kixin chrókjuích'eni ixra̱, tsochenkani chojni ti itan ni̱xin. Tíhi la jehya ijnko nkehe tsíkjin chojni ndá nchexiteyéheni. Náhí. Tíha mé kjuajon ti Ncha̱kuén Díos. Ti ley tsíkjin chojni mé tji̱ka̱o ti its'en chojni, a̱ndá ti Ncha̱kuén Díos la tjajon kjuachón nkochríxín.

[7] *Ti ó xrájon ti ley tsík'óna ixro̱ tabla, la kjui̱ka̱o ti its'en chojni kixin ti nkexro tsitekakonhña ti ley la its'en, la kjónté tíha k'uéchónta kjuachaxin kixin ti sin israelita la xrokuahya komá sin nkayakon Moisés kixin imá tjáki̱ni tsjehe. Kjánchó ti tjaki̱ni la tjoka k'uitjáña tíha. [8] A̱ndá ti xi̱kaha kóhen ti ña̱o a la, ¿xá jehya ijnko xrohi a̱ntsí imá t'inkaséñaxín tji̱ka̱o ti Ncha̱kuén Díos ní? [9] Mé xi̱kaha ti ley k'uéchónta kjuachaxin ijié kjónté kjui̱ka̱o ti its'en chojni, a̱ndá ti itan jína chrónka Díos la a̱ntsí chónta kjuachaxin. [10] Méxra̱ ti kjuachaxin k'uéchónta ti ley kuék'e̱to̱an ósé la ninkehó tóyóe̱hya ti kjuachaxin itjen ijie. [11] Ti k'uéchónta kjuachaxin ti nkehe séhyó kjuák'e ndá k'uitjáña, a̱ndá a̱ntsí chónta kjuachaxin ti nkehe tsjak'e nkochríxín.

[12] Mé xi̱kaha tjejóchóheni ti nkehe tsjeje̱hya, la chrakonhani chronkaxíni kaín tíha. [13] *Ch'ehyani éxi kjuích'e ch'in Moisés, k'uekjèxi̱n

---

[a] **3:3** ***nda̱hni*** *nda̱hni kji̱xi̱n chojni xroon* tinta para escribir

3:3 a: Ex. 24:12; **b:** Jer. 31:33; Ez. 11:19; 36:26. **3:6:** Jer. 31:31. **3:7:** Ex. 34:29. **3:13:** Ex. 34:33.

ch'an ika ti nkayakon ch'an kixin tsonoehña ti sin israelita kixin ó
tinkák'itjáña ti tjákini chónta ti nkayakon ch'an. 14 Kjánchó jehe sin naxa
kienxínhña sin la ko naxa xikaha tjejó sin ijie ti ó nchekuáxin sin ti ley
k'uáyéhe Moisés, kixin ti ika la naxa tjenkákuèxin ti ikon sin la naxa
tienxínhña sin. Andá ti chrókuinkáchónki sin Cristo, la chrókjuìin ti ika
tjenkakóhen ti nkayakon sin. 15 Andá ijie ti ó nchekuáxin sin ti xroon
tsíkjin Moisés la éxi naxa tjenkákóhen ijnko ika, kixin tienxínhña sin.
16 *Andá ti ó ijnko chojni tsjankíxin tsinkáchónki Jesucristo la ti ika
tjenkákóhen la tsjìin. 17 Ìnchéni mé Nchakuén Díos. La ti itjen ti Nchakuén
Díos la ntiha kohya nkehe ts'inkákonhen. 18 Andá kaíni kohya nkehe
tjenkákóhen nkayakoni la jeheni éxi ijnko xrosenta tjákini ti kjuachaxin
kuènté Ìnchéni Jesucristo, la tinkák'ixitóxin ti kjuaxrexinkaon kuènténi
kixin chrókóyóheni éxi jehe ch'an kixin antsí tsochóntani ti kjuachaxin
kuènté ch'an. Tíhi mé ti ixra tjech'e Ìnchéni, la ko ti Nchakuén ch'an.

Tsochrónkani ti itan kuènté Ìnchéni Jesucristo

4 1 Díos la kuikonoéhe ch'an ti jeheni la kjuajon ch'an
kjuachaxin sich'eni ti ixra i, méxra chrók'óxrjéhyani. 2 Icha jína
chrókotjinkakonhñani kaín ti nkehe tjikao kjuatosuéhe la ko ti nkehe
imó; ch'iyehyani chojni, tjinkíhyani ti nkehe chónta xroon itén Díos.
Díos la tjetsjehe kixin ndoá chrónkani kaín nkehe. Mé xikaha kaín chojni
chrókónohe kixin jína tjakoxini. 3 Jeheni tjakoni ti itan nixin, kjánchó
iso sin, kjónté xikaha tihin sin la tienxínhña sin, kixin ó tsíkixién sin
ts'itjáña sin. 4 Ti Jínahña mé nchek'ikonhña ti jehe sin, kixin xrokuahya
chrók'uikon sin ti xrohi kuènté ti itan nixin kuènté Cristo, kixin Cristo
mé chónta kjuachaxin éxi Díos. 5 Ti ó tjakoni la jehya tjakoni kixin
chrókuitekáonra ti jeheni. Tjakoni kixin chrókuitekáonra Ìnchéni
Jesucristo, la ko chrónkani kixin jeheni mé tjejóch'eni ixra tjinkitsani ti
jahara, kixin kjaxini tinkáchónkini Ìnchéni Jesucristo. 6 *Kixin Díos ti ó
kjuích'éna chjasintajni la k'uetoan ch'an kixin ijnko xrohi ts'inkaséñaxín
ti sítie la ijie kjaxin jehe ch'an kjuajon ch'an ti xrohi ts'inkaséñaxín nkaya
aséni, kixin chrókjuachani chrókónoheni nkexrín itjen ti kjuachaxin ijié
kuènté Díos, t'inkaséñaxín ti nkayakon Ìnchéni Jesucristo.

Nkexrín chrók'uejóni kixin tinkáchónkini Ìnchéni

7 Ti cuerpo kuènténi la mé éxi ijnko ichi tsík'óna nchetje tjinká
nkehe tjete, mé xikaha tsjakoxini kixin ti kjuachaxin ijié chóntani la

---

3:16: Ex. 34:34. **4:6:** Gn. 1:3.

Díos kjuajon, jehya kuènténi. 8 Kjónté itsjé kjuaxikaon chóntani la
chrók'óxrjéhyani. Kjónté imá siín kjuanínkaon la chrókóxakuenhñani.
9 Siín itsjé chojni nínkaon la chónkíhi sin ti jeheni, kjánchó Díos la
titoéhya ti jeheni. Kjónté nchónhña nkehe k'uatsínkani kjuasótexíni,
la kjuínchek'itjáñahña sin ti jeheni. 10 Kjónté nketí sáchrókjuini la
chrókjuasótexíni éxi kjuasóte Ìnchéni Jesús, kixin kjaxini tjakoxini ti
kjuachaxin chónta ch'an kixin tjechón ch'an. 11 Méxra jeheni ti naxa
tjejóchóni, la siín kjuaxikaon, kjánchó chrakonhani kjónté chrók'uenxíni
kixin tinkáchónkini Ìnchéni kixin xikaha chrókjuakoxini ti kjuachaxin
chónta ch'an, kjónté ti cuerpo chóntani la chónta tsjeje. 12 La kjónté
xikaha chrók'ueni kixin kjaxinra tsochontara kjuachón nkochríxín.

13 *Éxi ndáchro ti xroon itén Díos tsíkjin sin ósé: “Kuitekaoan Díos
ndá xikaha xrjanká ti itan kuenté ch'an.” Andá kjaxin jeheni kuitekaoni
Díos ndá xikaha chrónkani ti itan nixin. 14 Ó noheni kixin Díos, ti nkexro
kjuínchexechón Ìnchéni Jesús, mé kjaxin sinchexechón ti jeheni. La
nkokoa sátsjikoni ch'an ti itjen ch'an. 15 Mé xikaha kaín tíha kóhen kixin
jahara la jína chrók'uejoxinra. La ko kjaxin xikaha antsí itsjé chojni
chrók'uáyéhe sin kaín ti nkehe jína tsjajon Díos, la xikaha antsí itsjé
chojni chróchjehé sin Díos kjuasáya kixin ti kjuachaxin ijié chónta ch'an.

16 Méxra chrók'óxrjéhyani kjónté tinkákjeje ti cuerpo chóntani, kixin
Díos la tinkáncheinixin ti aséni nkojnko ñao. 17 Andá ti nkehe tjasótexíni
ti tjejóni ijie, mé tíha la tjoka ts'atsínka, la ts'áyéheni ijnko kjuachaxin
imá ijié, la nkochríxín tsjak'e. 18 Méxra chrókóxakuenhñani ti nkehe siín
chjasintajni. Chrokjueyáni ti nkehe naxa t'ikonhñani, kixin ti nkehe t'ikoni
la chóxin tsjeje. Andá ti nkehe t'ikonhñani la tsjejehya, tsjak'e nkochríxín.

5 1 Ó noheni kixin ti cuerpo chóntani la éxi ijnko nchia siín ntihi tjoka
tsjeje, kjánchó Díos mé kjuích'éna ijnko nchia nixin itjen nkaya
nkajní ts'áyéheni, la tíha mé ts'itjáñahña, nkochríxín tsjak'e kixin jehya
chojni kjuích'éna. 2 Méxra ti naxa tjejóni ntihi chjasintajni la náxrjónhña
tjejóni tjasóteni la ó tjinkaoni ti cuerpo nixin tsochóntani nkaya nkajní
3 kixin ti ó ts'inkáyani ti cuerpo nixin, la í tsotjóchínhñani. 4 Ti naxa
tjejóchóni, chóntani ti cuerpo ntihi, la kjuaxróxinhña tjejóni, kjánchó
tjinkakonhñani chrókuítoheni ti cuerpo ntaxin chóntani; tjinkaoni
chrókónixin tíha. Ndá í chrók'uenhñani la chrókuákjani ti kjuachón
nkochríxín. 5 Díos mé kjuénkayáxin ch'an kixin tíhi sinchekitonhen
ch'an ti jeheni, ndá kjuajon ch'an ti Nchakuén ch'an k'uáyéheni kixin
chrókónoheni kixin chaxín ts'áyéheni ti íso nkehe tsjajon ch'an.

6 Méxra nkochríxín chéheni kjónté ó noheni kixin ti naxa tjejóni
ntihi, chóntani ti cuerpo, la naxa tjejókohyani Ìnchéni. 7 Mé xikaha

---

4:13: Sal. 116:10.

jeheni la tinkáchónkini Díos, kjónté t'ikonhñani ch'an. [8] Méxra jeheni
la imá chéhẹni kixin ó tjinkaoni chrókuítọheni ti cuerpo chóntani
kixin sáchrókjuini ti itjen Ìnchéni kixin ts'ejókoni ch'an ntiha. [9] Méxra
tóxakoheni ich'eni ti nkehe tjinkaon ch'an, á naxa chóntani ti cuerpo ntihi
ọ náhí. [10] *Kixin kaíni ticháxin tsọchjinani ti itjen Cristo t'ẹtọan kixin
tsitòexín ti ijiéni, ndá nkojnkoni ts'áyéhẹni ti nkehe tsjajon ch'an éxi ti
ixra kjuích'eni, á jína ọ náhí, ti naxa k'uéchóntani ti cuerpo chjasintajni.

Ti itan tjajon kjuaxróxin

[11] Méxra jeheni tjinkaoni tsjikosáyeheni Ìnchéni la xikaha tóxakoheni
tjakọhẹni íso chojni kixin chrókuinkáchónki sin ch'an; Díos la ó chóxin
ti jeheni la ó nohe ch'an kixin ndoá nixjani; méxra tjinkaoni kixin
jahara chrókónohara tíhi kjaxin. [12] Jehya tjinkaoni chróchronkani ínaá
kixin jína ich'eni ixra. Náhí. Ndáchroni tíha kixin chrókóchàxinra kixin
jeheni la ndoá chrónkani. La xikaha tsọnohara nkehe tsjatẹhera ti nkehe
ndáchro ti sin imá nchehnke kixin imá nohe, kjánchó chaxínhña nohe.
[13] Ti ndáchro chojni kixin loconi la xikaha ichro sin kixin imá tjinkaoni
chrókjuich'eheni Díos ixra. Andá ti náhí la jína nixjani kixin tjinkaoni
chrókjuinkitsani ti jahara. [14] Ìnchéni Cristo la imá tjuẹhe ti jeheni la jehe
ch'an t'ẹtuẹhen ch'an ti jeheni, kixin ó noheni jína kixin nkokọa nkexro
k'uenyákohẹni kaíni, la kaíni tjejóni éxi ik'uéni kjaxin. [15] Mé xikaha
Cristo kjuenkayákohẹn ti jeheni kixin jeheni ts'ejóchónxini ti jehe ch'an,
la xikaha jehya chrókjuinchexiteyéheni ti nkehe tjinkaon aséni. Náhí.
Chrókjuích'eni ti nkehe tjinkaon Cristo kixin jehe ch'an k'uenyákohẹn
ch'an ti jeheni la ko xechón ch'an ínaá kixin tsaáxini ch'an. [16] Andá ijie
la tjenkayáxinhñani nkexrín itjen íjnko chojni éxi tjenkayáxin ti chojni
chjasintajni. Senó la kuék'ikoni Cristo éxi ijnko chojni chjasintajni, andá
ijie la xikahña tjenkayáxini. [17] Méxra ti nkexro tinkáchónki Cristo la
k'óna ijnko chojni nixin; kaín ti nkehe ntaxin la ó kjuixin k'uatsínka,
andá ijie la kaín k'óna nixin.

[18] La kaín tíha mé ti ixra kjuích'e Díos kixin kjuajon ch'an ti
kjuaxróxin la jína chrók'uejókoni ch'an kixin Cristo k'uenyákonhẹn ti
jeheni. Andá ijie la jeheni k'uáyéhẹni ti ixra tsochenkani íso chojni
kixin chrókjan sin chrókuitekaon sin Díos ínaá. [19] Noheni kixin Díos
la ichr'án ti xjẹen k'uenyákohẹn ti jeheni, ndá xikaha tjinkaon ch'an
kixin kjuaxróxin chrók'uejóko ch'an ti chojni siín chjasintajni, la
chróxraxinkakonhña ch'an kaín ti ijiẹ kjuasin sin. Andá jeheni mé
k'uáyéhẹni ti ixra kixin tsochenkani chojni ti itán i. [20] Cristo ichr'án ti

---

5:10: Ro. 14:10.

jeheni kixin tsonixjahára la chrónòa ch'an kixin chrókuihínra ti itan
tsochronkani. Méxra̱ kjuachaxíen Cristo la tjanchahára kixin kjuaxróxin
chrók'uejoko̱ara Díos. 21 Cristo kjuasinhña ninkehó ijie̱, kjánchó Díos
k'uíkon ti jehe ch'an éxi ijnko nkexro chónta ijie̱, la kjuasótexín ch'an ti
ijie̱ k'uéchóntani kixin jeheni la jína la ko tjóá chrók'uejóni.

6 1 Kaíni nkokón ch'eheni Díos ixra̱, méxra̱ chrónòani kixin
chrók'uitjáñahñara ti kjuachaxin kjuajon ch'an kixin imá tjue̱he
ch'an ti jahara. 2 *Éxi ndáchro ti xroon itén Díos:

Ti ó kjuixraká ti ña̱o tsjínki̱tsa chojni la kui̱ha̱n ti nkehe kjuanchiara;
La ti ña̱o tsaá chojni la kjuínki̱tsa ti jahara.

A̱ndá ijie ó ikui ti ña̱o kjueyá Díos, ó ikui ti ña̱o tsaá chojni.

Pablo kjuasóte kixin ch'ehe ixra̱ Díos

3 Tja̱ko̱xi̱nhñani ninkehó nkehe nduáhya kixin chrók'uántaxièxin
chojni ti ixra̱ tjejóch'eni. 4 Kaín ti ixra̱ ich'eni la tja̱ko̱xi̱ni kixin
Díos ch'eheni ixra̱. Méxra̱ tónínkakonhñani kjónté nchónhña nkehe
tjasótexíni, kjónté ichrén nkehe tichánxi̱hini la ko kjónté ichrén
kjuaxikaon siín, 5 *kjónté k'uekoni, k'uejóchjinani, la nchónhña chojni
kónínkakohen ti jeheni la kjónté itsjé ixra̱ ich'eni la kjuachani kotáchrin
la ko kjinta. 6 Tja̱ko̱xi̱ni kixin tjóá tjejóni, la noheni ti nkehe chaxín,
tónínkakonhñani, nkojína nixjani la tja̱ko̱xi̱ni kixin chóntani Ncha̱kuén
Díos, la ko kaín a̱séni tjue̱heni kíchóni. 7 La tja̱ko̱xi̱ni kixin chaxín ndoá
chrónkani ti itan kuènté Díos, la ko chóntani ti kjuachaxin kjuajon Díos.
Ndoá tjejóch'eni ixra̱ kixin xi̱kaha tsjachani tsjajo̱nkoni ti nkehe jínahña.
8 Iso sin la nkojína nixje̱he̱ sin ti jeheni la íso sin la náxrjónhña nixja, iso
sin la jína tjejóni, ichro sin, la íso sin la t'ándaxíhi̱n sin ti jeheni. Iso sin
t'ikon ti jeheni éxi chojni ch'ia kjónté ndoá chrónkani. 9 Iso sin kjónté
chóxin sin ti jeheni la ndáchro sin kixin chónhña sin ti jeheni, la ko íso
sin tjinkaon chrók'óñá ti jeheni, kjánchó na̱xa̱ tjejóchóni. Kjónté tjate
sin ti jeheni la t'óñáhña sin ti jeheni. 10 Éxi t'áváni, kjánchó chéhe̱ni.
Éxi nóani, kjánchó chjéheni chojni ti nkehe imá tjete. Éxi chóntahyani
ninkehó, kjánchó chóntani kaín nkehe.

11 Kíchóni, jahara tjejora chjasin Corinto, ndoá nixjahára la ninkehó
t'a̱yáhyara la kaín a̱séni tjue̱heni ti jahara. 12 Jeheni la imá tjue̱heni
ti jahara, kjánchó jahara la tjáko̱xinhñara kixin tjue̱héra ti jeheni.
13 Xrja̱noáhára éxi ijnko it'é xjan chrónoéhe̱ ti xje̱en kixin kja̱xinra
chrótjue̱héra ti jeheni éxi tjue̱xíni ti jahara.

6:2: Is. 49:8. **6:5:** Hch. 16:23.

Jeheni mé ti ninkué Díos tjechón

14 Chrókónkojiéhyara ti chojni tinkáchónkihya Ìnchéni, kixin éxi ijnko
yunta, ti nkokónhña la nkokónhña ich'e va ixra. ¿Nkexrín chrókóyóhe
ijnko chojni tinkáchónki Díos la ko ijnko chojni tinkáchónkihya Díos?
La ko, ¿nkexrín chrókóyóhe ti t'inkaséña la ko ti sítie? 15 Nkexrín
chrók'uixin kjuaxróxin ti itjen Cristo la ko ti Jínahña. Xitjahya ts'ejóko
kícho ijnko chojni tinkáchónki Cristo la ko ijnko chojni tinkáchónkihya
Cristo. 16 *Xrokjuahya ts'iton ti ninkué Díos la ko ti ninko siín nkehe
tsíkjanoña. Kixin jeheni mé ti ninkué Díos tjechón, éxi tsíndáchro Díos:

Janhan tsjak'é la ko ts'ájia ti tjejó sin,
janhan ts'óna ti Díos kuènté sin
la jehe sin ts'óna sin ti chjasin kuéntana.
17 *La kjaxin xikihi ndáchro Ìnchéni:
T'axrjékjanxínra ti jehe sin la ókjé t'ejora.
Tjásinhñara ijie,
ndá janhan ts'ayáha ti jahara.
18 *La janhan ts'óna It'ára,
la jahara ts'ónara xjana ndoa la ko xjana ichjin,
mé xikaha ichro Díos chónta kaín kjuachaxin.

7 1 Kíchóni, mé xikaha ndáchro Díos kixin tsjajon ch'an ti nkehe jína.
Méxra ticháxin tjóá chrók'uejóni, la chrókuítoheni kaín ti nkehe
chrókókjitaxin ti cuerpo kuènténi la ko ti aséni. La chrókjuikosáyeheni
Díos la tjóá chrók'uejóni.

Pablo imá chéhe

2 Kaín asánra chrókjuájonra kjuachaxin chrókuihínra ti nkehe
chróchronkani. Kixin ninkexró kónínkakuenhñani la ko ninkexró
kjuích'iyehyani. 3 Jehya ndáxrjan tíhi kixin chrók'uékara ijie. Náhí. Ó
nohara ti nkehe chrónkani senó, kixin kaín aséni tjueheni ti jahara la jína
ts'ejóko kíchóni, á naxa tjejóchóni o tsík'eni. 4 Janhan la imá tjikosáyahara
la ko imá chàna kixin jína tjejora. Kjónté tjejótjasóteni la imá chàna janhan.
5 *Ti ó kjuíjini Macedonia la xrokjuahya kok'éheni kixin nkuíxín la
siín chojni nínkaon la imá kóxakohen aséni la ko chrákoni. 6 Kjánchó
Díos, ti nkexro nchechéhe asén kaín ti chojni k'óxrjé, mé kjuínchechéhe
aséni ti ó kjuíji ch'in Tito. 7 Kjánchó jehya kixin jehó kjuíji ch'in Tito ndá
kóchèxin aséni. Náhí. Kjaxin chéheni kixin jahara kjuinchechéhéra ti

---

6:16 a: 1Co. 3:16; 6:19; **b:** Lv. 26:12; Ez. 37:27. **6:17:** Is. 52:11. **6:18:** 2Sam. 7:14; 1Cr. 17:13; Is. 43:6; Jer. 31:9. **7:5:** 2Co. 2:13.

jehe ch'an. Chrónka ch'an kixin imá tjinkáonra chrók'uíkonra ti janhan kixin imá t'avára la ko kjaxin tóxakohanra kixin ti janhan. Andá ti ó kuihan tíha, la antsí kóchána.

8 Kjónté kjuintak'avára intsí kixin ti xroon chr'ahánra senó, la ijie la í tóxakonahña. Sao la kóxakóna kixin kuihan kixin ti xroon la kjuíntak'avára iso ñao. 9 Andá ijie la chàna, jehya kixin ti kjuintak'avára. Náhí. Chàna kixin ti kjuat'ává la kjuínkitsa ikjanra kuinkachónkira Díos. Kjuáchara k'uatsínkara ti kjuat'ává kjónté k'uává asánra kixin xikaha kotjinkaon Díos. Méxra jehya kixin nduáhya ikjian ti xroon. 10 Méxra ti kjuat'ává éxi tjinkaon Díos la tjitóxin ti nkehe tjénkayáxinra, andá xikaha tsaára, ndá ti kjuat'ává tjajon ti chjasintajni la ts'enxín chojni. 11 Andá jahara kjuachara k'uatsínkara ti kjuat'ává éxi kóxríhin Díos, la ijie ó ndoá tjénkayáxinra, la t'ékahyara ijie ti janhan. Ti nkehe kuihínra kjuíntakónínkaonra la ko kjuíntachrákonra. Ndá ijie ó kjuinchekjasótera ti nkexro kjuasin ijie, la ijie tjinkáonra chrók'uíkonra ti janhan. La kaín tíha kjuákoxinra kixin jahara chontahyara ninkehó ijie ti nkehe tsíkóhen. 12 Ti ó ikjian ti xroon chr'ahánra la jehya ikjian kixin ti nkexro kjuasin ijie, la o jehya ikjian kixin ti nkexro chónta kjuaxikaon. Náhí. Ikjian tíha kixin tjínkaoan kixin chrókjuákoxinra nkayakon Díos kixin tóxakohanra sinchexiteyára ti nkehe kuétoan janhan. 13 Andá xikaha kjuich'era la kóchéheni.

Kjaxin antsí kóchéheni ti k'uíkoni kixin chéhe ch'in Tito kixin kjuínkitsara kjuaxróxin kjuák'e ch'an ntiha. 14 Janhan k'uétjanka ch'in Tito kixin chàna kixin ti jahara, la jehya ijnko kjuach'ia tíha. Náhí. Kaín nkehe k'uétjonkara la chaxín la ko kjaxin kaín nkehe k'uéndátjan ch'in Tito la chaxín tíha, la chéheni kixin kuitekáonra. 15 Andá ijie la Tito antsí tjuahára kixin xráxinkaon ch'an kixin jína kuitekáonra la ko kjuikosáyehéra ch'an la kjuájonra kjuachaxin kuítohe ch'an ntiha. 16 Méxra imá chàna kixin ó nona kixin jahara chaxín sinchexiteyára.

Ti chichaon ts'áyéhe ti sin ninkué Díos

8 1 *Kíchóni, tjinkaoni chrókónohara nkexrín tjejó ti sin tinkáchónki Ìnchéni tónkotsé Macedonia kixin kjuakoxin sin kixin Díos imá kjuínkitsa ti jehe sin. 2 Kixin kjónté nchónhña nkehe k'uatsínkaxín sin la chéhe sin, la kjónté nóa sin la antsí kjuínkitsa sin íso chojni éxi chróchónta sin itsjé chichaon xikaha. 3 Janhan k'uíkuan la ko xrjanká kixin chaxín kjuajon sin éxi ti nkehe chónta sin la ko antsí itsjé xíkjajon sin éxi kjuénkayáxin sin. 4 Imá chrónòa sin kixin chrókjuajoni kjuachaxin

8:1: Ro. 15:26.

kixin kjaxin sin chrókjuinkitsa sin ti sin kíchóni tinkáchónki Díos. 5 La antsí itsjé kjuajon sin ke ti kjuénkayáxini kixin chrókjuajon sin, kixin sao la kaín asén sin kuitekaon sin Díos, andá kjuínchexiteyéhe sin ti jeheni éxi tóxríhin Díos. 6 Méxra chrónoéheni Tito kixin chrókjuintaxín chrókjuenájín ch'an ti chichaon tjájonra ti tónkotséra kixin jehe ch'an kjuankíxixín ch'an ti ixra a senó. 7 Jahara la jína kjuákoxinra kixin antsí tinkachónkira Díos, antsí k'uitjára chronkaxinra ti itén Díos, antsí k'uitjára nkehe kuènté Díos, la ko antsí chontara kjuachéhe, la antsí tjuehéra ti jeheni. Méxra ijie la antsí chrókjuákoxinra chrókjuínkitsara ti sin kíchóni.

8 Jehya tétuahanra kixin xikaha chrókjuich'era. Náhí. Jehí tjínkaoan kixin chrókónohara nkexrín jína kjuích'e ixra ti íso sin kixin kjaxinra chrókjuákoxinra kixin chaxín tjuehéra kichuara. 9 Ó nohara kixin Ìnchéni Jesucristo, kjónté chónta ch'an kaín nkehe, la kónóa ch'an kixin imá tjuehe ch'an ti jeheni, la kónóa ch'an kixin jína tsochóntani kaín nkehe.

10 Tjínkaoan kixin jína ts'ejora, la xikaha ndáxrjan ti nkehe tjénkayáxian kuènté ti ixra i. Ti nánó k'uatsínka la jahara kjuankíxinra kjuínkitsara sin, kjuájonra nkehe, la jehya jehó kjuájonra, kjaxin imá kócháhara kjuínkitsara sin. 11 Andá ijie chrókjuintaxín chrókjuínkitsara la kaín asánra chrókjuájonra éxi tjachara nkojnko ñao éxi ti xránkíxixín tsíkjatehéra tsjínkitsara xikaha. 12 Mé xikaha ti nkojín chojni chaxín tjinkaon chrókjuajon, la tsoxríhin Díos ti tjajon sin ti nkehe chónta sin. Díos la tjanchahya ti nkehe chóntahyani.

13 Tjinkakonhña kixin kaín nkehe tsjájonra ndá íso sin ts'ejóxin jína, ndá jahara tsochontahyara nkehe sintera. Náhí. 14 Ícha jína nkokón chróchontara. Ijie jahara chontara ti nkehe chóntahya íso sin. Andá íjnko ñao jehe sin tsochónta sin la tsjinkitsa sin ti jahara. Mé xikaha tjínkitsa kichuara. 15 *Éxi ndáchro ti xroon itén Díos: “Ti sin kjuenájín nchónhña la mé ninkehó xèhya, la ko ti sin kjuenájínhña itsjé, la kjónté tsjéhya la xehe iso ti nkehe kjuenájín sin.”

Ti sin ichr'án Pablo

16 Kjuasáye Díos kixin kjuínchexraxinkaon ti ch'in Tito kixin tóxakohen ch'an éxi tóxakonaxián janhan kixin ti jahara. 17 Ndá xrjanoáhá ch'an kixin chrókjuíjitsjehe ch'an ti jahara la kóxríhin ch'an, ndá kjaxin ch'an kóxakohen ch'an kixin á jína tjejora, ndá tjinkaon ch'an chrókjuíjitsjehe ch'an ti jahara.

8:15: Ex. 16:18.

18 Kja̱xin k'ue̱to̱an kixin tsjijikotóxi̱n ch'in Tito, íjnko kíchóni chóxin
kaín nkexro tinkáchónki Ìnchéni tónkotsé nkojnko ni̱nko kixin ti ixra̱ jína
tjech'e ch'an kixin titekaon ch'an ti itan tsaáxini. 19 Kaín ti sin tónkotsé
ni̱nko ntihi kjueyá sin ti nkexro a kixin sátsjikotóxi̱n ch'an ti jeheni ti
sátsjikoni ti chichaon tsjikénheni ti sin chóntahya. La nchexiteyáni ti ixra̱
kixin xi̱kaha tsjikosáyeheni Díos la ko xi̱kaha tsja̱ko̱xi̱ni kixin chéhe̱ni
tjinki̱tsani ti íso sin. 20 Tjinkaoni kixin tso̱kohya nkexro ts'ándaxín
kixin nkexrín ch'exíni ixra̱ ti chichaon xrenájín ntihi. 21 *Méxra̱
tjinkaoni chrókjuích'eni ndoá ti ixra̱ i, jehya tjinkaoni kixin jehó chojni
chrók'uikon kixin jína tjejóch'eni. Náhí, kja̱xin Ìnchéni la tjetsjehe ch'an.
22 Kja̱xin k'ue̱to̱ani kixin tsjijikotóxi̱n sin íjnko kíchóni, ijnko nkexro
kjua̱ko̱xi̱n kixin chéhe̱ chrókjuinki̱tsa kixin itsjé ixra̱ kjuích'e. A̱ndá ijie
a̱ntsí chrókjuích'e ch'an ixra̱ kixin chóxin ch'an ti jahara. 23 A̱ndá ch'in
Tito la tjinki̱tsa ch'an ti janhan. La ti tsjanchankí sin nkexra̱ ich'e ti í
yaá sin kíchóni la chenkara sin kixin ni̱nko tjejó ntihi ichr'án ti sin a
kixin tjikosáyehe sin Cristo. 24 Méxra̱ tjáko̱xinra kixin chaxín tjue̱héra
kichuara kixin tso̱nohe ti sin kíchóni kjuíjixín íso ni̱nko kixin ti nkehe
ndáxrja̱n kuèntára la chaxín ndoa.

Ti chichaon xrenájín tsjinki̱tsa ti sin kíchóni

9 1 A̱ndá ti tjénájínra ti chichaon kixin tsjínki̱tsara ti sin kíchóni
tinkáchónki Díos, la ticháxi̱nhña tsokjian ijnko xroon tso̱xrja̱nka
kuènté tíha, 2 kixin ó nona kixin tjinkáonra tsjínki̱tsara sin, la xi̱kaha
chàna tja̱nka ti sin tjejó Macedonia kixin jahara, chojni Acaya, ndesi
ti nánó k'uatsínka la xráxín tjinkáonra chrókjuínki̱tsara sin. A̱ndá ijie
a̱ntsí itsjé ti sin Macedonia tjinkaon tsjinki̱tsa sin kja̱xin kixin xi̱kaha
kjuáko̱xinra jahara. 3 La xi̱kaha ichr'án ti sin kíchóni kixin tjínka̱oan
kixin jehya chónkó ti ixra̱ a. Méxra̱ jahara la tóxakohanra tjénájínra
ti chichaon kixin chéhe̱ a̱sená kixin xi̱kaha tsíndáchrora tsjínki̱tsara.
4 Jehya kixin ti ó chrókjuasánki̱a̱n iso ti sin Macedonia ndá chrók'uikon
sin kixin na̱xa̱ kjuénájinhñara ti chichaon tsjájonra, ndá chrókósuàna
kixin k'uéndáxrja̱n kixin jína ich'era ixra̱, la kjá kja̱xinra chrókósuàhara
ti xi̱kaha kixin chaxínhña tóxakohanra tjénájínra ti chichaon. 5 Méxra̱
kjuénka̱yáxian kixin ícha jína tsondátjan ti sin kíchóni kixin ts'itónxin
sin nti̱a tsjiji sin, tsjijitsjehe sin ti jahara la ko tsjinki̱tsa sin tsjenájín
sin ti chichaon tsíndáchrora tsjájonra. Ndá xi̱kaha jína chrókjuájonra ti
chichaon éxi ijnko nkehe chaxín tjinkáonra tsjájonra, jehya éxi ijnko
nkehe tjánchahára.

8:21: Pr. 3:4.

Chrókóchéhẹni chrókjuajoni

6 Xráxinkaonra tíhi: Kixin ti nkexro k'uẹnkạhya itsjé la tsjéhya tsotjá;
ạndá ti nkexro itsjé k'uẹnkạ la itsjé tsotjá. 7 Méxrạ nkojnko chojni
chrókjuajon éxi ti ndáchro ạsén, jehya chrókjuekohen sin ọ ticháxịn
tsjajon sin. Náhí, kixin Díos la tjuẹhe ti nkexro kaín ạsén tsjajon. 8 Díos
la chónta kaín kjuachaxin la tsọtjáhara kaín ti nkehe ticháxịhanra kixin
tsochontara la tsjachara tsjínkịtsara íso ti sin chóntahya. 9 *Éxi ndáchro
ti xroon itén Díos:

Ti nkexro kaín ạsén nchekịtọnhẹn ti sin nóa
la nkochríxín tsoxraxinkaon chojni ti ixrạ jína kjuích'e sin.

10 *Díos tjajon noatje kixin ts'inka la ko tjajon nkehe sinieni, la kjạxin
Díos tsọtjáhara kaín ti nkehe ticháxịhanra la ko sinchetsjé ch'an ti
nkehe chontara kixin jína tsjínkịtsara ti sin chóntahya. 11 Ndá xịkaha
tsochontara kaín nkehe la ạntsí tsjachara tsjínkịtsara kaín ạsánra ti sin
chóntahya. Ạndá xịkaha itsjé sin tsochjéhe sin Díos kjuasáya kixin jahara
kjuínkịtsara ti jehe sin kixin ti chichaon kjuéjora kjuikaáni, kuákja sin.
12 Kixin xịkaha chrókjuínkịtsara ti sin kíchóni la jehya kixin chrók'uáyéhẹ
sin ti nkehe tichánxịhin sin ó, kjạxin ạntsí chróchjéhe sin Díos kjuasáya.
13 Ạndá jehe sin la tsjikosáyehe sin Díos kixin kjuákọxinra kixin chaxín
nchexiteyára ti itan nịxin kuènté Cristo kixin ti nkehe kjuájonra, la
kjạxin jehe sin tsjikosáyehe sin Díos kixin kaín ạsánra kjuínkịtsara ti
jehe sin. 14 La ko jehe sin tsjanchehe sin Díos kixin tsjinkịtsa ti jahara
kixin jehe sin tjuạhára sin kixin t'ikon sin kixin tjákọxinra kixin imá jína
Díos la ko imá tjuẹhe ch'an kaín chojni. 15 Kjuasáye Díos kixin kjuajon
ch'an ijnko nkehe imá tjete kuịtọnhẹni tsaáxini, la chóntahyani nkexrín
chróchjéxini ch'an kjuasáya.

Ti kjuachaxin chónta Pablo kixin k'óna apóstol

10 1 Janhan, Pablo, xrjạnoáhára la ko nkojína nixjahára la tjínkạoan
tsjákọxian kixin tjuạhára éxi tjuạhára Cristo. Iso chojni ndáchro
sin kixin ti ó itjén ti tjejora la chràkuan, ạndá ti ikjín itjén la imá
jiạna, ichro sin. 2 Méxrạ xrjạnoáhára kixin ti ó tsjasántsjahára la jína
chrók'uejora kixin ndá ticháxịnhña tsọjiạna. Isora tékarani ijiẹ la
ndáchrora kixin tjákọxiạn éxi chojni chjasintajni ó. Ạndá ti xịkaha
ichrora la ti ó tsjasán janhan ticháxịn tsọjiạna kixin tsjénduáhara.
3 Chaxín jeheni la chojni chjasintajni ntihó, kjánchó ti ó tjajọnkoni ti
Jínahña la tjajọnhñani éxi tjajọn chojni chjasintajni tinkáchónkihya

---

9:9: Sal. 112:9. **9:10:** Is. 55:10.

Díos. [4] Kixin ti chika tjajo̱nkoxini la jehya éxi ti chika tjajo̱nxi̱n chojni
ntihi chjasintajni. La náhí. Kjuachaxin kuènté Díos tjajo̱nxini la tíha
tsjacha sinchek'itjáña kaín kjuachaxin kuènté ti Jínahña. [5] La tsjachani
sinchek'itjáña ti nkehe nduáhya tjenka̱yáxin chojni la ko kaín nkehe
nchenkexín sin kixin tíhi mé t'inkákonhe̱n kixin chrókuinkáchónki sin
Díos. A̱ndá kjuachaxin kuènté Cristo la kaín nkehe nduáhya tjenka̱yáxin
chojni chjasintajni tsíto̱eheni Cristo kixin jehe ch'an sinchek'itjáña ch'an
tíha kixin jína chrókuitekaon chojni ti jehe ch'an. [6] La ko tjejóchóheni
sinchekjasóteni kaín ti sin na̱xa̱ tjinkakonhña chrókjuinchexiteyá, ti ó
tsjáko̱xinra jahara kixin chaxín nchexiteyára jína.

[7] A̱ndá jahara la titekáonra ti nkehe t'ikonra ó. A̱ndá ti nkexro
tjenka̱yáxin kixin chaxín ch'ehe Cristo ixra̱ la kja̱xin chrókjuatso̱an
kixin kja̱xini ch'eheni Cristo ixra̱. [8] Méxra̱ ti chrókjui̱ntahnke kixin ti
kjuachaxin chonta janhan ndá chrókósuànahña kixin Ìnchéni kjuajon
ti kjuachaxin kixin chrókjuinki̱tsa ti jahara kixin a̱ntsí chrók'uitjára
kuènté Díos, la tíha la jehya kixin chrók'uitjáñaxinra. [9] Tjínka̱konhña
chrókjui̱ntachrakonxinra kixin ti xroon chr'ahánra. [10] Kixin ndáchro sin
kixin jie̱he ti nkehe ikjian, a̱ndá ti chrókjuak'é ntiha la jia̱hya janhan la
ko kanhñó chónta kjuachaxin ti níxja. [11] Kjánchó ti sin xi̱kaha ndáchro
la chrókónohe sin kixin nkokón níxja janhan éxi nixja ti xroon tsíkjian ti
ikjín itjén, la xi̱kaha chrónixja ti ó tsjak'é ntiha.

[12] Tjinkakonhñani chrókjuénka̱yáxini kixin chrókóyóhe̱ni ti íso sin
nixja sin kixin jína sin. Jehe sin mé lo̱nti̱ sin kixin ncheyóe̱xin a̱sén sin
éxi íso chojni. [13] A̱ndá jeheni la chrókjuinchenkexínhñani ijnko ixra̱
jehya kuènténi. Díos mé kjuako nketí sich'eni ixra̱ la kja̱xin kjuajon
ch'an kjuachaxin kixin kjuíjini kjuích'eni ixra̱ ti tjejora chjasin Corinto.
[14] Jehya kixin chróchóntahyani kjuachaxin chrók'ue̱to̱ani. Ti chaxín
jehya jeheni sa̱oni kjuíjini ti tjejora, ndá xi̱kaha chróchóntahyani
kjuachaxin chrónixjahára, kjánchó jeheni sa̱oni kjuíjini ntiha kjuákohára
ti itan kuènté Cristo. [15] La chrókjuinchenkexínhñani ijnko ixra̱ kjuích'e
ókjé chojni éxi ixra̱ chrókjuích'eni jeheni. Náhí. Tjinkaoni kixin a̱ntsí
chrók'uitjára tsinkachónkira Ìnchéni, ndá xi̱kaha a̱ntsí chrókjuinki̱tsani
ti jahara, kjánchó tjinkaoni jehó ti ixra̱ k'uáyéhe̱ni sich'eni. [16] Kja̱xin
tjinkaoni chrókjuakoni ti itén Ìnchéni chrókuaáxin chojni íso chjasin
ikjín, kjánchó chrókjuinchenkexínhñani ti ixra̱ kjuích'e ókjé chojni.

[17] *Ti nkojín nkexro tjinkaon chrókjuinchenke la jehó chrókjuinchenke
kixin tinkáchónki Ìnchéni. [18] Kixin tóxrìe̱nhña Díos ijnko nkexro jehó
chróndáchro kixin jína. Náhí. Ìnchéni mé tsondáchro nkexro ti chaxín
jína.

10:17: Jer. 9:24.

Pablo la ko ti sin chaxínhña apóstol

11 [1] Tjínkạoan kixin chrókjuachara chrókuihínra kjónté ti ó
chrónixja jnko nkehe éxi lọnṭi. [2] Janhan tjínkạkonhña kixin íjnko
nkexro chrókuinkachónkira; jehó Cristo. Kjạxin xi̱kaha tjinkakonhña
Díos. Xrjạnoáhạ Cristo kixin chrók'uáyéhẹ ti jahara kixin tjínkạoan
chrókjuánjua ti jahara éxi ijnko tjarisoá tsọtẹhe nkokọa xìi xi̱kaha.
[3] *Kjánchó tóxakona kixin tsọhanra éxi tjan Eva kixin ti konche
kjuích'iyehe ti jehe tjan. La xi̱kaha kjạxin chrókui̱tọéhyara sit'ayahara
ókjé chojni kixin chrókui̱tọhéra Cristo. [4] Mé xi̱kaha jahara xrạhya
tjájonra kjuachaxin tjiji ókjé chojni ntiha chrónkaxín sin ijnko Jesús
ókjé, jehya éxi ti chrónkaxíni la ko kjạxin xrạhya titekáonra ókjé
nchạkuén nkexro, jehya ti Nchạkuén Díos k'uayéhéra sạoxín, la ko
xrạhya chrókuitekáonra ijnko itan ókjé chrókuaáxinra, jehya éxi ti itan
chaxín kuitekáonra senó. [5] Ti sin chréhéra la ndáchro sin kixin imá
tjetoan sin, ạndá janhan la kanhñó tjetoan, ichro sin, kjánchó janhan la
ó nona kixin chaxínhña tíha. [6] Kjónté kanhñó náxrjón níxja janhan la
jehya kixin kanhñó chrókónona chrókjuàkua ti itan chaxín. Mé xi̱kaha
tjákọxián itsjé kixin ts'ikonra la tsọnohara jína.

[7] ¿Á nduáhya kjui̱t'a ti ó xrjạnkaxián ti itan tsaáxini ní?, kixin
ninkehó kjuanchahyara chrókjuácha, la ko éxi ijnko chojni nóa kjuak'é
kixin tjínkạoan chrókjuinki̱tsa ti jahara kixin jína chrók'uitjára. [8] Ti sin
íso ni̱nko kjuínki̱tsa sin ti janhan, kjuajon sin chichaon k'uayáhạ kixin
tsjak'é tsjákohára. [9] *Ti kjuak'é ti tjejora, la kjónté t'itjáña nkehe, la
ninkexró kjuanchàhya nkehe. Ti sin kíchóni kjui̱xi̱n Macedonia mé
kjui̱kạo sin ti nkehe ticháxi̱na. Méxrạ tjínkạkonhña kixin chrótjạhára
ixrạ la ko xi̱kaha tjét'ạ ijie. [10] Chaxín choxián ti itan chaxín ndoá
kuènté Cristo, ndá kohya ninkexró nkuíxín Acaya tsjacha tsakítsjéna ti
kjuachéhẹ chonta. [11] ¿Nkekuènté xi̱kaha ndáxrjạn? ¿Á xi̱kaha ndáxrjạn
kixin chaxínhña tjuạhára ní? Náhí. Díos la ó nohe kixin imá tjuạhára.

[12] Méxrạ tsjintaxín xi̱kaha si̱t'a kixin tjínkạkonhña tsjánjua kjuachaxin
kixin nchenkexín ti sin ixri ndáchro kixin nkokón kjuachaxin chónta sin
éxi chonta janhan. [13] Jehe sin mé ijnko apóstol chaxínhña, ch'ia sin,
ncheyóẹxin ạsén sin éxi chojni kjueyá Cristo. [14] Tíhi la jehya ijnko
kjuaxikaon kixin ti Jínahña la tjinkaon sincheyóhẹ ts'óna éxi ijnko ángel
kuènté t'inkaséña. [15] La xi̱kaha kjạxin ti sin ch'ehe ixrạ ti Jínahña mé
xi̱kaha ich'e éxi jnko nkexro jína. Kjánchó ti ó tsjixixín la tsjasóte sin
kixin ti ixrạ jínahña kjuích'e sin.

11:3: Gn. 3:1-5, 13. **11:9:** Fil. 4:15-18.

Kjuasóte Pablo kixin ti ixra̱ kjuích'e ch'an

16 Ndáxrja̱n ínaá kixin nijnkora chrókjuénka̱yáxinra kixin locua
janhan. Kjánchó ti xi̱kaha tjénka̱yáxinra la ti̱to̱héra tsonixja éxi ijnko
chojni loco kixin kja̱xin janhan jína chrókjui̱ntahnke intsí. 17 Ti xi̱kaha
nta̱nkexián la jehya kjuachaxin kuènté Ìnchéni ndáxrja̱nxia̱n tíha. Náhí.
Éxi ijnko chojni loco níxja janhan. 18 Méxra̱ ti nchónhña chojni siín
nchenkexín sin ti nkehe nohe sin, a̱ndá ijie la kja̱xin janhan si̱ntahnke
19 kixin jahara ndáchrora kixin imá nohara ndá cháhara tjejó ti sin loco
20 la tjájonra kjuachaxin t'e̱tuahanra sin la ko takítsjahara sin ti nkehe
chontara la ko ch'éna a̱sén sin éxi Ìnché sin ti jahara, a̱ndá tjikosayéhya
sin ti jahara la ko chjéhe sin nkaya konra. 21 Kjónté chrókósuàna
tsondáxrja̱n kixin janhan la kanhñó kuéto̱an.

Kjánchó ti nkehe nchenkexín sin la janhan jína nta̱nkexián kja̱xin,
kjónté ndáxrja̱n tíhi éxi ijnko chojni loco. 22 ¿Á chojni hebreo ti jehe
sin ní? Janhan kja̱xin. ¿Á chojni israelita sin ní? Kja̱xin janhan. ¿Á
k'uaxrjeníxin sin Abraham ní? Kja̱xin janhan k'uaxrjeníxian Abraham.
23 *¿Á ch'ehe sin ixra̱ Cristo ní? Janhan la a̱ntsí t'a̱ha̱ ch'an ixra̱ ke
jehe sin. Kjónté ndáxrja̱n tíhi éxi ijnko chojni loco. Janhan la a̱ntsí
kjui̱t'aha̱ ixra̱ Cristo, a̱ntsí itsjé kjuak'échji̱na, itsjé kjuínchekjasóte chojni
ti janhan, la ko itsjé sin tjinkaon chrók'óñá ti janhan. 24 *Ti sin judío
in'ó vece k'óka sin treinta y nueve látigo. 25 *Iní vece kjuatexína sin ti
janhan inta vara la ijnko ña̱o kjuak'e sin ixro̱. Iní vece k'uaniánkíki̱a̱n
ntabarco ìnta̱, la ijnko ña̱o la ko ijnko tie tjénka̱taoán ìnta̱. 26 *K'uájia
ikjín, itsjé kjuaxikaon kixin chrók'uenxian nda̱río, la chrók'óñána
xíche̱e, chrók'óñána ti sin chjasená la ko ti sin tsíkji̱xi̱n ókjé. K'uíkua̱n
kjuaxikaon ti chjasin ijié la ko ti nte̱je̱, ti nda̱ñao, la ko ti sin chaxínhña
tinkáchónki Ìnchéni chrók'óñá sin ti janhan. 27 K'óxrjéna kixin ti ixra̱
la ko itsjé nkehe náxrjónhña kóna. Itsjé tie kjuak'échrinhña, itsjé ña̱o
kjuak'éxian kjinta la ko ìnta̱ la ko itsjé ña̱o kjonie̱hña ninkehó, imá
k'uatsínka ikin kixin chontahya ika ts'itsa̱.

28 Mé xi̱kaha kaín tíha kóhen la ko íso nkehe kóna la ko kja̱xin
nkojnko ña̱o tóxakona kixin kaín ti sin tjejó kaín ti ni̱nko. 29 Ti nkojinra
níhara la kja̱xin janhan nína. A̱ndá ti nkojín nkexro tjachróe kícho tjasin
ijie̱ la janhan la tónínka̱oan kixin tjinka̱konhña tíha. 30 Ti ticháxi̱n
chrókjui̱ntankexián nkehe la ndáxrja̱n kaín ti kjuaxikaon k'uátsínkaxián,
kixin tíha mé tja̱ko̱xi̱n kixin kanhñó chonta fuerza. 31 Díos, It'é Ìnchéni
Jesucristo, mé ti nkexro chróxraxinkaoni nkochríxín, nohe ch'an kixin

---

11:23: Hch. 16:23. **11:24:** Dt. 25:3. **11:25 a:** Hch. 16:22; **b:** Hch. 14:19.
11:26 a: Hch. 9:23; **b:** Hch. 14:5.

kaín ti nkehe ndáxrjan la chaxín. 32 *Ti kjuak'é Damasco, la ti gobernador
kjuích'ehe ixra ti rey Aretas, mé k'uetuehen ti soldado kixin tsochóhen
sin ndója ti chjasin kixin tsotséna sin kixin tsjak'échjina, 33 kjánchó siín
nkexro kjuinkajinxina ti tjat'o tsíkantatjen ti chjasin, kjuak'enkaya ijnko
ntaxra, ndá kuakitsjexína sin ijnko ventana ndá xikaha kjuínchekaá sin
ti janhan.

Ti nkehe k'uíkon Pablo

12 1 Ninkehó sínkíhya ti sintankexián ti ixra kjuit'a. Kjánchó
tsoxrjanka ti nkehe k'uíkuan la ko ti nkehe kjuínchenona Ìnchéni.
2 Choxián ijnko nkexro tinkáchónki Cristo, la ó k'uatsínka catorce nánó
sátsíkji ch'an nkaya nkajní la ikjan ch'an, andá nonahña á sátsíkjiko
ch'an ti cuerpo kuènté ch'an o náhí. Jehó Díos la nohe tíha. 3 La choxián
ti nkexro a, kjánchó nonahña á koí ti cuerpo kuènté ch'an sátsíkjiko
ch'an o náhí. Jehó Díos mé nohe tíha. 4 Jehó nona kixin sátsíkji ch'an
nkajní. La kuíhin ch'an nkehe nixja Díos, kohya kjuachaxin nijnko
chojni tsochronka. 5 Jína chrókjuintankexián kixin choxián ti nkexro
xikaha kóhen. Kjánchó xrokjuahya chrókjuintahnke kixin janhan imá
nona. Ícha jína chrókjuákoxian kixin ti janhuán la chontahya ninkehó
kjuachaxin. 6 Andá ti chrókjuintankexián ti nkehe kóna la jehya ijnko
kjualóko tíha, kixin chaxín ti nkehe chróxrjanka. Kjánchó sintahnkehya
kixin tjínkakonhña kixin chrókjuénkayáxin chojni kixin antsí jína
janhan. Náhí. Tjínkaoan kixin ti ixra t'ikon sin la ko ti nkehe tihin sin
mé tsjenkayáxixín sin á jína ti janhan o náhí.
7 Imá náxrjón ti nkehe k'uíkuan, méxra xránjon kjuachaxin kixin
k'uayáha ijnko kjuatjoté éxi ijnko ich'i kjuiáte ti cuerpo kuéntana kixin
chrókjuintankexinhña ti nkehe k'uíkuan, la tíha mé ti nkehe ichr'án
ti Jínahña ikui nchekjasótena. 8 La iní vece xrjanoáhá Ìnchéni kixin
chrókjuatsìin ch'an ti kjuatjoté chonta, 9 kjánchó ndáchro Ìnchéni kixin
jehó ti kjuachaxin kuenté ch'an mé chrókuichánxina, kixin ti kjuachaxin
kuenté ch'an mé antsí tjakoxin ti chojni fuertehya. Méxra chàna kixin
fuertehyana kixin xikaha antsí ts'ayáha ti kjuachaxin kuènté Cristo.
10 Méxra chàna kjónté fuertehyana, kjónté t'ándaxìna chojni, kjónté
ticháxina nkehe, kjónté chónkíhi sin chrók'óñána sin, la ko kjónté
chrókjuasótexian kixin tinkachónkia Cristo. Chàna kixin ti fuertehyana
la antsí tsochonta ti kjuachaxin kuènté Cristo.

11:32: Hch. 9:23-25.

Tóxakohen Pablo kixin ti sin tjejó ninko Corinto

11 Kjá locona, ichrora. Kjánchó xikaha níxja kixin jahara la
kuitekákonhñara. Jahara chróchronkara kixin jína tjàkua. Jehya kixin
kanhñó tjetoana, landá ti sin chréhéra la antsí tjetoan sin. Náhí. Kjónté
chaxín janhan la ninkehó sínkíhyana. 12 Kjuásian itsjé kjuaxroan ijié la
jína kjuak'é kónínkakonhña mé xikaha kjuákoxián kixin chaxín janhan
ijnko nkexro tsíkjeyá Ìnchéni. 13 ¿Xá ndáxrjan kixin kanhñó sínkíra, ke ti
íso ninko ní? Kjá ti nkehe k'uitjáña kjuit'ahya, la kjuanchahyara kixin
tsjínkitsara ti janhan. Andá ti nduáhya kjuit'a la tónínkákonhñara.
14 Andá ijie ó yaxìna kixin ó tíhi ti níxin vece tsjasántsjahára la
tjáncháhyara ninkehó chichaon. Janhan la tjéyáhya ti nkehe chontara.
Náhí. Ti nkehe tjéyá la mé jahara kixin jahara la t'íkuan éxi xjana xikaha
kixin éxi ijnko it'é xjan la tjenájín chichaon kixin tsjinkitsa ti xjeen.
Jehya ti ixjan tjenájín chichaon kixin tsjinkitsa ti it'é, náhí. 15 Janhan,
kjónté sintakjeje kaín ti nkehe chonta la ko kjónté chrók'uenxian ti
ixra kixin jína chrók'uejora. Janhan la imá tjuahára, kjánchó jahara la
kanhñó tjuehéra ti janhan.
16 Janhan la tjaáhyara ninkehó ixra, kjónté nkojín sin tsondáchro
sin kixin kjuit'ayahara. 17 ¿Xá kjuit'ayahara ti nkojín nkexro ichr'án
kjuíjitsjehe sin ti jahara ní? 18 Ti ó kjuánchára Tito kixin tsjijitsjehe
ti jahara la ko kjaxin ti íjnko kíchóni kjuíjikotóxin ch'an, la, ¿á
kjuit'ayahara ti ch'in Tito, ní? ¿Á chaxínhña kixin janhan la ko Tito la
jína k'uéjoni kixin nkokón Nchakuén Díos chóntani ní?
19 ¿Á tjénkayáxinra kixin xikaha nixjani kixin chóntani ijie ní? Náhí.
Díos la tjetsjehe kixin nixjani éxi ijnko chojni tinkáchónki Cristo.
Kíchóni, tjuahára, la kaín tíha ndáxrjan kixin tjínkaoan kixin antsí
chrókuinkachónkira Ìnchéni Cristo. 20 Tóxakona kixin ti ó tsjasántsjahára
la tsoxrínahña nkexrín tjejora la ko kjaxinra tsoxríanhñara ti nkehe
tsonixja. Tóxakona kixin ti ó tsjasán la naxa siín kjuanínkaon, naxa siín
kjuachjinoxíhin, naxa ninkákohénra kichuara, naxa chrókuétoanra
jahóra, naxa tinkachónkira kjuach'ia, naxa t'ándaxíhínra kichuara, naxa
chontara kjuahnke la ko nkokoahya tjénkayáxinra. 21 Tóxakona kixin ti
ó tsjasántsjahára ínaá la ti Díos kuéntana la sinchesuéhe ch'an ti janhan
kixin ti jahara, landá tsotsjanka kixin itsjéra la naxa titoéhyara ti ijie
tsíkjásinra, naxa chontara chojnichjin ókjé jehya ichjiánra la ko naxa
titoéhyara kaín ti íso nkehe jínahña k'uékjich'era.

Pablo nchexraxinkaon sin kixin tsjiji ch'an ínaá

13 [1] *Tíhi ti níxin vez tsjasántsjahára. La kaín ti nkehe tsoyóxin
la tsicháxin ts'ejó yaá o iy'á sin éxi ichro ti xroon itén Díos
kixin tsochronka sin nkehe nduáhya siín kixin tsoyóxin. [2] Nixjaha ti
sin tsíkjasin ijie ósé, la ko nixjahára kaínra, kjónté ikjín itjén la ínaá
nixjahára éxi níxja ti yaáxin vez kjuasántsjahára, kixin ti ó tsjasán la í
tsikonòahña ti nkexro kjuasin ijie ínaá. [3] Xikaha níxja kixin jahara
tjinkáonra tsinhínra á chaxín níxjaxian kjuachaxin kuènté Cristo. La
jehya kixin chrókjuachahya Cristo tsjakoxin ti kjuachaxin kuènté ch'an
ti tjejora. Náhí. Chaxín tjakoxin Cristo ti kjuachaxin chónta ti tjejora.
[4] Chaxín ti ik'uén Cristo kjuák'enkáni ti ntacruz la éxi chóntahya
kjuachaxin, kjánchó ijie la Cristo tjechónxin ti kjuachaxin kuènté
Díos. La xikaha kjaxini éxi k'uéchóntahyani kjuachaxin, landá ijie ti ó
tinkáchónkini Cristo la tjejóchónxini ti kjuachaxin kuènté ch'an kixin
jína tsjinkitsani ti jahara kjaxin.

[5] Jahara chrókjuénkayáxinra á nchoxon tjejora, á kaín asánra
tinkachónkira Ìnchéni. ¿Á noahñara kixin tjejokoara Jesucristo ní?
Andá ti xikaha la jahara tsonohara á chaxín tinkachónkira ch'an o
náhí. [6] Méxra tjínkaoan chrókónohara kixin jeheni la chojni chaxín
tinkáchónki Ìnchéni. [7] La ko nixjehéni Díos kixin ninkehó nkehe
nduáhya chrókjuich'era. Jehya kixin chrókjuakoxini kixin jína ti nkehe
ndáchroni. Náhí. Tjinkaoni kixin jahara chrókjuich'era ti nkehe jína,
kjónté tsondáchro sin kixin nduáhya ti nkehe tjakoni. [8] La ninkehó nkehe
xrokjuahya sich'eni kixin ts'itjáñaxín ti nkehe chaxín. Náhí. Kaín nkehe
ich'eni la tjikosayéxini ti nkehe chaxín. [9] Méxra chéhéni, kjónté kanhñó
fuerteni, ti chaxín jína tjejora, la naxa tsonixjehéni Díos kixin antsí ndoá
ts'ejora. [10] Mé xikaha senó ikjian tíhi, ti naxa tjasántsjahyara, kixin ti ó
tsjasán la í tsicháxinhña naxa sintakoninkáonra, kixin tsonixjaxian ti
kjuachaxin kjuajon Ìnchéni la jehya kixin chrókjuintak'itjáñara. Náhí.
Kjuajon ch'an tíha kixin jahara antsí chrókuitekáonra ti jehe ch'an.

Kjuixixín nixja Pablo

[11] Kíchóni, chrókócháhara, la chrókjuéyára kixin jína chrók'uejora.
Nkokoa chrókjuénkayáxinra la ko kjuaxróxin chrók'uejora kixin Díos la
imá tjuahára la ko tjáhara ch'an kjuaxróxin mé xikaha tjejokoara ch'an.
[12] Nkojína nixjehéra kichuara la ko nchónhña kjuasàya tsehéra itja

---

13:1: Dt. 17:6; 19:15.

kichuara. [13] Kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ntihi la xráxinkaon sin
ti jahara.
[14] Ìnchéni Jesucristo mé sintañaora, kixin tjuahára Díos la ko
tjejokoara ti Nchakuén ch'an. Ótjen.

Ti xroon chr'éhen Pablo ti sin

Galacia

Ti xroon k'uáyéhe̱ ti sin ni̱nko Galacia

1 [1] Janhan, Pablo, kjueyána Ìnchéni kixin si̱t'aha̱ ch'an ixra̱. Jehya chojni kjueyána la ko jehya chojni k'ue̱tua̱na. Náhí. Kjueyána Jesucristo la ko It'éni Díos, ti nkexro kjuínchexechón Jesús. [2] Janhan la ko kaín ti sin kíchóni tjéki̱a̱n ntihi mé ikjini ti xroon i, ts'áyéhe̱ ti ni̱nko tjejó Galacia. [3] It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo chrókjuincheñaora kixin kjuaxróxin chrók'uejora. [4] Ìnchéni Jesucristo mé kuamá ti iji̱éni k'uenyákohe̱n ch'an ti jeheni kixin tsaáxini ti jehe ch'an kixin chrók'uitjáñaxínhñani ti nkehe jínahña siín chjasintajni. Mé xi̱kaha tjinkaon It'éni Díos. [5] Méxra̱ It'éni Díos chrók'uáyéhe̱ kaín kjuasàya nkochríxín. Mé xi̱kaha tso̱hen.

Kohya íjnko itan tsaáxini

[6] Imá tóxakona kixin imá tjoka kui̱to̱héra Díos, ti nkexro tsíkjeyá ti jahara kixin tjua̱hára Cristo. Ndá ijie tjinkáonra tsochrehéra ókjé itan. [7] Kjánchó ti chaxín la jehya kixin siín íjnko tan tsjajon kjuachón. Náhí. Jehó iso chojni la tjinkaon tsjixrónkáxin la ko tsjitóxi̱n ti itan tsaáxini kuènté Cristo. [8] Méxra̱ kjónté jeheni o̱ ijnko ángel tsi̱xi̱n nka̱jní tsjako ókjé itan, jehya éxi ti itan ni̱xin ó kjuákohára, la tsjasóte sin nkochríxín. [9] Ínaá ndáxrja̱n kixin ti nkojín nkexro tsjako ókjé itan tsaáxinra jehya éxi ti itan ó kuitekáonra, la tsjasóte sin nkochríxín.

[10] Méxra̱ janhan la tjéyáhya kixin chojni ó chrókóxríhi̱n ti ixra̱ it'a̱. Náhí. Tjínka̱oan si̱ntaxiteyá ti nkehe tóxríhi̱n Díos. A̱ndá ti chrókjuéyá kixin chrókjuikosáyana chojni ó, la jehya ijnko nkexro ch'ehe ixra̱ Cristo ti janhan.

Ti ixra̱ kjuích'e Pablo

[11] Méxra̱ jahara kíchóni, chrókónohara kixin ti itan tjàkua la jehya ti̱xi̱n ti nkehe kjuénka̱yáxin chojni chjasintajni ó. [12] Kixin ninkexró kjua̱ko̱e̱hya ti janhan la ko ninkexró kjuajonhña tíhi. Ìnchéni Jesucristo mé kjuako.

13 *Jahara la ó kuihínra nkexrín kjuak'é ósé, ti naxa k'uékitekaoan éxi
ti sin judío. La k'uékónínkakonhan ti sin tinkáchónki Díos la ko tjínkaoan
chrókjuintak'itjáña sin. 14 *Ti naxa k'uékjit'a éxi ti sin judío la antsí
k'uénona ti ley ke ti sin chjasená, kjónté nkokón nánó k'uéchontakian
sin. Janhan la antsí kjuintaxiteyá la ko kjuikosáyaha ti nkehe tsík'etoan
ti sin k'uaxrjeníxian k'uejó ósé. 15 *Kjánchó Díos kjueyána kjónté naxa
tókjínahña kixin imá tjuana ch'an. 16 Díos kjuínchenona nkexrín itjen ti
Xjeen ch'an kixin tsjákoha ti sin jehya judío ti itan tsaáxini. Ti ó kóhen
tíha la kjuánchánkíahya nijnko chojni chjasintajni nkexrín chrókjuit'a
17 la ko kjaxin kjuítsjahya ti sin apóstol tjejó Jerusalén. Náhí. Janhuán
sákjuia chjasin Arabia, ndá chr'éxin ikjan Damasco.
18 *Ndá k'uatsínka iní nánó, ndá sákjuia Jerusalén kjuichráha Pedro,
ndá ntiha kjuak'é quince ñao, 19 kjánchó k'uíkonhña ti íso sin apóstol.
Jehó k'uíkuan Jacobo, kícho Ìnchéni. 20 Díos la tjetsjehe kixin ti nkehe
ikjian la chaxín tíha, jehya kjuach'ia.
21 Ndá chr'éxin sákjuia chjasin Siria la ko Cilicia. 22 Andá ti sin
kíchóni ninko tjejó Judea mé naxa tjatsoanhña sin ti janhan. 23 La jehó
kuíhin sin: “Ti nkexro i, k'uéchréhe la ko chrók'óñá ti sin tinkáchónki
Ìnchéni, andá ijie tjako ch'an ti itan chrókjuinchek'itjáña ch'an senó.”
24 La chjéhe sin kjuasáya Díos kixin ó tinkachónkia Ìnchéni.

Pablo la ko ti sin tsíkjeyá Jesús

2 1 *K'uatsínka catorce nánó, ndá sákjuia Jerusalén ínaá, sákjuikian
Bernabé la ko Tito. 2 Sákjuia ntiha kixin Díos kjuínchenona la ntiha
kónkotsékian jehó ti sin t'etoan ninko, la xrjankaxián nkexrín tjákohá ti
sin jehya judío ti itan tsaáxini. Xikaha kjuit'a kixin tjínkakonhña kixin
ti ixra kjuit'a la chrókóchónkó tíha. 3 Méxra ch'in Tito kjuák'ekian
la jehe ch'an ijnko chojni griego, la kjónté xikaha, la k'uetuanhña
sin kixin chrókua ch'an ti xroye kuènté sin judío. 4 Kjónté iso ti sin
chaxínhña tinkáchónki Ìnchéni k'uejó ntiha kixin tsotsjehe sin nkexrín ti
kjuachaxin chóntani kixin tinkáchónkini Cristo Jesús kixin tjinkaon sin
kixin chrókjuinchexiteyéheni ti ley ínaá. 5 Kjánchó kuáhyani kuentá ti
nkehe ichro sin kixin tjinkakonhñani chrókjuénkayáxinra kixin tichánxin
chrókuara ti xroye, jehó tjinkaoni kixin naxa chrókuitekáonra ti itan
ndoá tsaáxini.
6 *La kjónté ti sin t'etoan kuènté ninko la kjuakohya sin íjnko nkehe
nixin. (Jeheni la tsjehyani á chojni t'etoan o náhí kixin Díos la nkokón

---

1:13: Hch. 8:3; 22:4, 5; 26:9-11. **1:14:** Hch. 22:3. **1:15:** Hch. 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18. **1:18:** Hch. 9:26-30. **2:1:** Hch. 11:30; 15:2. **2:6:** Dt. 10:17.

t'ikon kaín chojni.) 7 La kjuátsoan sin kixin Díos ó kjuajon ti ixra i kixin
tsjákohá ti sin jehya judío ti itan jína éxi tsichjéhe Díos ixra Pedro
tsjakohe ch'an ti sin judío. 8 Kixin ti Díos tsík'etuehen Pedro ts'óna
apóstol tsjakohe ti sin judío, la kjaxin k'uetoan ch'an janhan ts'óna
apóstol tsjákoha ti sin jehya judío.
9 Méxra Jacobo, Pedro la ko Juan, ti sin t'etoan kuènté ninko,
la kjuátsoan sin kixin Díos tsíkjajon kjuachaxin tsjákuá. Ndá
kjuénkayáxinkoni sin kixin jeheni tsjakohéni ti sin jehya judío, andá jehe
sin tsjakohe sin ti sin judío. Ndá kóchéhe sin kixin nkokón ich'eni ixra la
itsé sin itjani. 10 Jehó kjuanchia sin kixin chrók'uitjáñehñani tsjinkitsani
ti sin nóa, ndá tíha la ó xráxín ich'eni.

Pablo kjuenduéhe Pedro chjasin Antioquía

11 Andá ti ó kjuíji Pedro chjasin Antioquía la janhan kjuenduáha
ch'an kixin nduáhya kjuénkayáxin ch'an. 12 Kixin k'uékjinieko ch'an
ti chojni jehya judío, hasta kjuíjijia iso ti sin judío tsíchr'án Jacobo.
Ndá kjuankíxin k'uaxrjenta ch'in Pedro la í kjoniekohña ch'an ti sin
jehya judío, kixin chrákonhen ch'an ti sin kjuíji. 13 La xikaha ti íso
sin kíchóni judío la kjaxin kuitekakohen sin Pedro, kjónté nduáhya
kjuénkayáxin ch'an. La kjaxin ch'in Bernabé la kjuacha sin kjuachròe sin
ch'an. 14 Andá ti ó k'uíkuan kixin kjuakoxinhña ch'an éxi chrónka ti
itan jína tsaáxini, la nixjaha Pedro nkayakon kaín ti sin tsíkónkotsé.
Ndáxrjan: "Jaha la ijnko chojni judío, la tjákoxián éxi jehya ijnko chojni
judío kixin titekaonhña ti ley. ¿Nkekuènté tétuehén ti sin jehya judío
kixin chrókuitekaon sin éxi ti sin judío?"

Kaín chojni la tsaá sin kixin titekaon sin Ìnchéni

15 Jeheni la tsík'axrjeníxini chojni judío la jehya k'uaxrjeníxini chojni
jehya judío chónta nchónhña ijie. 16 *Kjánchó noheni kixin ti nkehe
tsík'etoan Moisés la xrokjuahya ts'óxika ti ijiéni, kixin ti sin tsjìin ti ijié
mé jehó ti sin tinkáchónki Jesucristo. Andá jeheni la tinkáchónkini
Ìnchéni Jesucristo kixin tjinkaoni ts'óxika ch'an ti ijiéni kixin titekaoni
ch'an. Andá ti ley la tsjachahya ts'óxika ti ijié chojni.
17 Andá ti chaxín tjinkaoni kixin Cristo ts'óxika ti ijiéni, ndá tsonoheni
kixin kjuasini ijie éxi ti íso sin, la, ¿á tsjenkayáxini kixin Cristo k'uetoan
tsjasini ijie ní? Kjá náhí. 18 Ti kuitoha ti ley, ndá naxa chrókjan
chrókjuintaxiteyáha ínaá la táha la ó ijie kuéntana. 19 Ti ley la kjuanchia

2:16 a: Sal. 143:2; Ro. 3:20; **b:** Ro. 3:22.

ijie chrók'uenxian, andá ijie la tjéchuan kixin sit'a ixra kuènté Díos.
20 Janhan la éxi ik'uén kixin k'uenkian Cristo ti kjuák'enkáni ch'an
ntacruz, Andá ijie la jehya janhan tjéchuan. Cristo mé tjéchónxian
janhan. Ijie la tjéchónxian ti cuerpo chonta kixin tinkachónkia ti Xjeen
Díos kixin jehe ch'an la tjuana ch'an la k'uenyákohen ch'an ti janhan.
21 Tjínkakonhña tsitoha ti tjuana Díos. Kixin ti chrókjuacha ti ley
chrók'óxika ijié chojni la kjá chónkó ik'uén Cristo ti xikaha.

T'áyéheni nchakuén Díos ti ó titekaoni

3 1 Jahara chojni gálatas, imá lontira. ¿Xá nkexro kjuit'ayahara kixin
kuitekáonra ti nkehe chaxínhña? Kixin janhan kjuákohára nkexrín
k'uénxin Cristo ti ntacruz. 2 Nkokoa nkehe tjínkaoan tsjateehéra. ¿Á
k'uayéhéra Nchakuén Díos kixin kjuinchexiteyára ti ley kuènté Moisés ní,
o k'uayéhéra tíha kixin kuitekáonra ti itan jína kuihínra? 3 Nkexrín kixin
imá lontira. Ti Nchakuén Díos kjuínkitsa ti kjuankíxixínra kuitekáonra.
Ndá ijie, ¿á tjinkáonra xíkjanra sinchexiteyéhéra ti ley ní? 4 Nchónhña
kjuasótiara kixin kuitekáonra itén Díos. Andá ijie la, ¿á chónkó kaín tíha
ní? ¡Kjá náhí! 5 Ti kjuajon Díos ti Nchakuén ch'an la ko kjuasin ch'an
itsjé kjuaxroan k'uíkonra, la, ¿nkekuènté xikaha kjuakoxin ch'an? Jehya
kixin kjuinchexiteyára ti ley. Náhí. Kaín tíhi la kóhen kixin kuitekáonra
ti itan jína kuihínra.

6 *Abraham la kuitekaon Díos ndá Díos ndáchro kixin jína ch'an.
7 *Méxra chrókónohara kixin ti chojni chaxín xjeen Abraham la mé ti sin
chaxín titekaon Díos. 8 *Méxra ti xroon itén Díos chronka kixin ti sin
jehya judío la kjaxin sin tsaá sin kixin tinkáchónki sin Díos. Mé xikaha
ósé tsíkihin Abraham ti itan jína ndáchro: “Kaín nación tsoñaoxín sin ti
jaha.” 9 Mé xikaha kaín ti sin chaxín titekaon Díos mé tsoñao sin éxi
kóñao Abraham kixin kuitekaon ch'an Díos.

10 *Ti chojni tjenkayáxin kixin tsaáxin sin ti nkehe tsík'etoan Moisés
la ts'áyéhe sin ti kjuanínkaon kuènté Díos, kixin ndáchro xroon itén
Díos: “Kaín ti chojni tsjachahya sinchexiteyá ti ley la tsjasóte.” 11 *Méxra
kohya nkexro ts'óxika ijié sin ti tsitekaon sin ti ley. Kixin ti xroon
itén Díos ndáchro: “Ti nkexro ó xika ijié kixin tinkáchónki Díos la
tíha ts'ejóchónxin sin nkochríxín.” 12 *Méxra ti ley tsík'etoan Moisés
la nixjahya nkexrín tsitekaoni Díos. Náhí. Ndáchro kixin: “Ti nkexro
sinchexiteyá kaín ti nkehe t'etoan ti ley la ts'ejóchón sin kixin nchexiteyá
sin.” 13 *Ndá Cristo kjuatsen kaín ti chrókjuasótexíni éxi kjuanchia ti ley

---

3:6: Gn. 15:6; Ro. 4:3. **3:7:** Ro. 4:16. **3:8:** Gn. 12:3. **3:10:** Dt. 27:26. **3:11:** Hab. 2:4. **3:12:** Lv. 18:5. **3:13:** Dt. 21:23.

k'uáyéhe̱ Moisés. Jehe ch'an kjuák'enkáni ch'an ti ntacruz la kjuasóte
ch'an kixin ti ijiéni. Ndáchro xroon itén Díos: “Díos la nínkakohen kaín
nkexro tjejótjia̱n ijnko inta.” 14 Mé xi̱kaha kóhen kixin ti tsíndáchro Díos
sincheñao Abraham, la kja̱xin ti sin jehya judío ts'áyéhe̱ tíha kixin
Jesucristo k'uénxin ti ntacruz. La xi̱kaha ti tinkáchónkini Díos la kaíni
ts'áyéhe̱ni ti Ncha̱kuén Díos éxi tsíndáchro Díos.

Ti ley la ko ti nkehe tsjajon Díos

15 Kíchóni, si̱ntayóa̱xián ijnko nkehe chjasintajni kixin tsiénxinra jína.
Ti ijnko chojni ch'éna ijnko xroon ndáchro nkexro tsi̱to̱nhe̱n ti nkehe
chónta sin la chónta firma kuènté sin, la ninkexró xitjahya ts'óxika tíhi
la ko ninkexró xitjahya sich'éna íjnko nkehe. 16 A̱ndá Díos mé tsíchenka
Abraham kixin sincheñao ch'an ti nkexro ts'axrjeníxin ch'an. Ti xroon
itén Díos la ndáchrohya kixin kaín ti nkexro ts'axrjeníxin Abraham
ts'áyéhe̱ tíha. Náhí. Ndáchro kixin nkoko̱a ti nkexro ts'axrjeníxin
Abraham mé ts'áyéhe̱ tíha, mé tíha la Cristo. 17 *Méxra̱ ndáxrja̱n tíhi.
Díos chenka Abraham ijnko nkehe chaxín tsoxiteyá, la tíha mé éxi ijnko
firma. La cuatrocientos treinta nánó chr'éxi̱n, ndá ikui ti ley k'uáyéhe̱
Moisés. La ti ley xitjahya ts'óxika ti nkehe tsíndáchro Díos la ko xitjahya
tsondáchro kixin tjetoanhña ti nkehe tsíndáchro ch'an. 18 *A̱ndá ti
ticháxi̱n chrókuitekaoni ti ley ndá chrók'uáyéhe̱ni ti nkehe tsjajon
Díos, la ti nkehe tsíndáchro Díos senó la chróxiteyáhya. A̱ndá Díos mé
tsíchenka Abraham kixin ts'áyéhe̱ ch'an ti nkehe tsíndáchro ch'an jehó
kixin kuitekaon ch'an Díos.
19 A̱ndá, ¿nkekuènté itjen ti ley kuènté Moisés? Kjuajon Díos tíha
kixin tso̱noexín chojni kixin nduáhya ti ijie̱ tjasin sin. K'ue̱to̱an Díos
sinchexiteyéhe chojni ti nkehe tsík'e̱to̱an Moisés hasta itsi ti nkexro
ts'axrjeníxin Abraham, mé ti nkexro kjueyá Díos kixin sinchexiteyá ti
nkehe tsíndáchro ch'an. Ti ley mé chrónka ti sin ángel la k'uáyéhe̱ Moisés
la jehe ch'an jehó chrónkaxón ch'an. 20 A̱ndá ti ikjo Díos ch'in Abraham,
la chr'ánhña ch'an íjnko chojni chróchronka tíha. Náhí, Díos nixja.

¿Nkekuènté sínkí ti ley?

21 Ndá ti xi̱kaha la, ¿xá t'axrjexín kixin ti ley tsík'e̱to̱an Moisés la
chrónka íjnko nkehe ke ti nkehe tsjajon Díos ní? Náhí. Ti chrókjuacha ti
ley chrókjuajon kjuachón, la chrók'óxika ti iji̱éni ti chrókuitekaoni ti ley
la kjá táhó chrókótjuáxini. 22 Kjánchó ti xroon itén Díos ndáchro kixin ti

---

3:17: Ex. 12:40. **3:18:** Ro. 4:14.

ijie̱ la na̱xa̱ t'e̱tue̱hen kaín chojni. Jehó ti nkexro tsitekaon Jesucristo la
ts'áyéhe̱ sin ti nkehe tsjajon Díos.
23 Ti na̱xa̱ tihya Cristo, la ti ley la kuék'e̱tue̱hen ti jeheni. La
k'uejóchóheni kixin Díos chrókjuinchenoheni nkexrín chrókuinkáchónkini
Ìnchéni. 24 Ti ley mé éxi ijnko chojni tja̱ko̱he̱ chájan, mé kjua̱ko̱he̱ ti
jeheni hasta kuijia Cristo. A̱ndá ijie la jehe ch'an kjua̱tse̱n ch'an ti
ijie̱éni kixin kuitekaoni ch'an. 25 A̱ndá ijie ó kuitekaoni Cristo la ti ley í
t'e̱tue̱nhña ti jeheni.
26 Kixin jahara ó tinkachónkira Jesucristo la kaínra ó k'ónara xje̱en
Díos. 27 Kixin kaínra kuíki̱tera, la ijie nkoko̱a tjejoko̱ara Cristo, la k'ónara
ijnko chojni ni̱xin kixin titekáonra ti jehe ch'an. 28 Ndá ijie la í tjetoanhña
á chojni judío o̱ náhí, á chojni ch'exón xra̱ o̱ chojni t'e̱to̱an, chojnindoa o̱
chojnichjin. Ti tjejókoni Cristo la nkoko̱a tjejóni kaíni. 29 *A̱ndá ti chaxín
tinkáchónkini Cristo la chaxín tsík'axrjeníxini Abraham la ó chóntani
kjuachaxin ts'áyéhe̱ni ti nkehe tsjajon Díos.
4 1 Mé xi̱kaha ndáxrja̱n: Ijnko chájan ti ó tsíkito̱eko ti nkehe k'uéchónta
it'é la tóyóhe̱ xjan éxi ijnko chojni ch'exón ixra̱, kixin na̱xa̱ xja̱ntsí
xjan la na̱xa̱ xitjahya ts'e̱to̱an xjan, kjónté kuènté xjan kaín nkehe. 2 Siín
nkexro t'ayakohen ti ixjan la ko ti ixra̱ kuènté xjan hasta tsjixrakájña ti
ña̱o tsík'e̱to̱an ti it'é xjan ndá ts'ayéhé xjan kaín tíha. 3 Mé xi̱kaha jeheni
ti na̱xa̱ k'uénoehñani ti jína, la ti ncha̱kuén jínahña t'e̱to̱an chjasintajni
kuék'e̱tue̱hen ti jeheni. 4 Kjánchó ti ó kjuixraká ti ña̱o kjuák'e Díos, la
ichr'án ch'an ti Xje̱en ch'an ikui k'uaxrjeníxin ijnko chojnichjin. La
kjuínchexiteyá ch'an kaín ti nkehe t'e̱to̱an ti ley kuènté Moisés. 5 *Ikui
ch'an kjuenka̱yákohe̱n ch'an ti jeheni kixin chrókjuasótexínhñani ti ley.
Ndá ijie k'ónani xje̱en Díos.
6 Díos kjua̱ko̱xi̱n kixin chaxín xje̱en ch'an ti jeheni kixin ichr'án
ch'an ti Ncha̱kuén Xje̱en ch'an chóntani, la ti Ncha̱kuén ch'an chóntani
mé t'éya ndáchro: "Paapa." 7 Mé xi̱kaha jaha la í jehya ijnko chojni
t'ítuehen. Náhí. Jaha la ó k'óna xje̱en Díos. Landá kaín ti nkehe kuènté
Díos mé ts'óna kuèntá kja̱xin kixin tinkachónkia Cristo.

Pablo kjuenduéhe sin kixin í tsjasinhña sin ijie̱

8 Ósé ti na̱xa̱ k'uéchonhñara Díos la k'uékji̱nchexiteyéhéra ti díos
chaxínhña. 9 A̱ndá ijie la ó choxínra Díos, o̱ ícha jína chróndáchroni
Díos ó chóxin ti jahara. La ¿nkexrín kixin na̱xa̱ tjinkáonra chrókjanra
chrókuinkachónkira ti nkehe chóntahya kjuachaxin la ko chónkó?

3:29: Ro. 4:13. **4:5:** Ro. 8:15-17.

10 Jahara naxa tjásinra kia tsjíkosáyehéra nkojín ña̱o, nitjó o̱ nkojín
nánó. 11 Imá tóxakona kixin kjá ó chónkó ti ixra̱ kjuit'a.
12 Kíchóni, xrja̱noáhára kixin chrókjanra chrókóyóha̱ra ti janhan
chrókuitekákonhñara ti ley éxi janhan kóyóna éxi ti jahara ti
k'uéchoxínhña ti ley. La ninkehó nkehe jínahña kjuich'ehera ti janhan.
13 Ó nohara kixin ti sa̱oxín kjuákohára ti itan jína tsaáxini la k'uénína.
14 K'uétja̱hára ixra̱ kixin k'uénína la kjónté k'uéchontara kjuasàya ti
janhan la kjuanoáhñarani la jína kjuájonra kjuachaxin kjuak'é ntiha
éxi ijnko ángel kuènté Díos o̱ éxi Ìnchéni Jesucristo chrókjuíji xikaha.
15 ¿Nkehe kóhen ti kjuachéhe̱ k'uéchontara? Chaxín ndáxrja̱n kixin
imá jínara kixin ti chrókójína la hasta ti ikonra chrókuakitsjenkíra
chrókjuájonra. 16 A̱ndá ijie la, ¿á kóninkáko̱hénra ti janhan kixin
kjuákohára ti nkehe chaxín ní?
17 Ti chojni nduáhya tjako la imá tjinkaon sin chrókjuit'ayahara
sin. Kjánchó nduáhya ti nkehe tjenka̱yáxin sin kixin tjinkaon sin
kixin chrókuito̱héra ti jeheni, ndá chróchréhéra ti jehe sin. 18 Kjá jína
chrókjuinkitsa sin ti jahara ti chaxín ndoá tjenka̱yáxin sin, kjánchó
nkochríxín jína chrókjuích'e sin jehya jehó ti ó chrókjuak'é ti tjejora.
19 Xje̱eni, imá tjoté a̱sená kixin tóxakona nkexrín tjejora. Éxi ijnko ìñé
xjan tjoté ti ó nchekokjíhi xjan, mé xikaha na̱xa̱ tjétjasóte kixin tjínka̱oan
kixin chaxín chrókjuénka̱yáxinra éxi tjinkaon Cristo. 20 Ti chrókójína
chrókjuak'é ntiha la a̱ntsí jína chrónixjahára, ndá ijie ikjín itjén la
nonahña nkexrín tjejora.

Kjuíncheyóe̱xin Pablo ti tjan Agar la ko Sara

21 Jahara ti na̱xa̱ tjinkáonra chrókjuinchexiteyéhéra ti ley tsík'e̱to̱an
Moisés, la chro̱nkara, ¿á kíenhñara nkehe ichro ti ley ní? 22 *Ndáchro
xroon itén Díos kixin Abraham kóchónta yaá xje̱en, ijnko la xje̱en ti
tjan ch'exón ixra̱ ndá ti íjnko mé xje̱en ichjién ch'an. 23 Ti xje̱en ti tjan
ch'exón ixra̱ la kokjíhi éxi tjenka̱yáxin chojni ó. A̱ndá xje̱en ti tjan chaxín
ichjién Abraham mé kokjíhi xjan kixin xiteyá ti nkehe tsíndáchro Díos.
24 Tíhi mé t'axrjexín kixin ti yaá chojnichjin mé tóyóhe̱ ti yaá nkehe
tsíndáchro Díos. Ti tjan Agar mé yóhe̱ ti ley xránjonxín ti ijna̱ Sinaí la ti
chojni titekaon tíha mé tokjíexíen sin sich'exón sin ixra̱. 25 Mé xikaha
ti tjan Agar mé yóhe̱ ti ijna̱ Sinaí tjen Arabia la tíha tóyóhe̱ ti chjasin
Jerusalén ntihi kixin ti chjasin la ko ti sin tjejó ntiha la ko kaín xje̱en
sin mé ti ley t'e̱tue̱hen ti jehe sin. 26 A̱ndá tjan Sara la yóhe̱ ti chjasin

---

4:22 a: Gn. 16:15; **b:** Gn. 21:2.

Jerusalén itjen nkaya nkajní mé t'etuenhña ti ley. Andá tíha mé ti chjasin
kuènténi jeheni. 27 *Ndáchro xroon itén Díos:
Chrokocháha jaha chojnichjin xrokjuahya tsochonta ixjan,
chrók'oyakuan kixin chonta kjuachéhe jaha k'uíkonhña ninkehó
kjuatjoté kixin kjuinchekokjíehya xjan.
Andá ti tjan tsíkítsinkehe la antsí tsochónta nchónhña
xjan ke ti tjan chónta xìi.
28 Kíchóni, jeheni mé éxi Isaac, ti ixjan tsíndáchro Díos tsochónta
Abraham, kixin kaíni la xjeen Díos kixin xikaha tsíndáchro ch'an. 29 *Mé
xikaha ósé ti xjan sao tsíkokjíhi, xjeen Agar, la kónínkakohen Isaac,
ti xjan kokjíhi kjuachaxíen Nchakuén Díos. Mé xikaha sítóhen ijie.
30 *Kjánchó ndáchro ti xroon itén Díos éxi Díos tsíndáche ch'in Abraham:
"Takítsjexián ntihi ti tjan ch'exón ixra sátsji tjan la ko ti xjeen tjan,
kixin ti xjeen tjan la ts'áyèhya ti nkehe tsitonhen ti xjeen ti tjan chónta
kjuachaxin." 31 Mé xikaha kíchóni, jeheni la jehya xjeen ti tjan ch'exón
ixra. Náhí. Jeheni mé xjeen ti tjan chónta kjuachaxin.

Jína chrók'uejora kixin kuaáxinra Cristo

5 1 Cristo mé kuaáxini, la ti ley í t'etuenhña ti jeheni. Méxra ndoá
chrók'uejora la jína titekáonra Cristo la í chrókjanhñara chrók'ónara
ijnko chojni t'ítuehen.
2 Tihínra, janhan, Pablo, ndáxrjan kixin ti naxa chrókuara xroye
éxi t'etoan ti ley, la ó chónkó tinkachónkira Cristo. 3 Méxra tjínkaoan
tsoxrjanka ínaá kixin ti nkojín nkexro itsa ti xroye éxi t'etoan ti ley,
la ticháxin sinchexiteyá sin kaín ti ley tsíkjajon Moisés. 4 Andá jahara,
ti tjinkáonra ts'ónara ijnko chojni jína kixin nchexiteyéhéra ti ley, la
ó chónkó tíha kixin kuitohéra Cristo la ko ti tjuahára Díos. 5 Andá
jeheni kjuasáye Nchakuén Díos tjinkitsa, la tjejóchóheni kixin tsjintaxín
chrókótjóá ti ijiéni kixin titekaoni Cristo. 6 Kixin ti tinkáchónkini
Jesucristo, la í jehya tjetoan ti xroye. Antsí tjetoan chrókuinkáchónkini
Ìnchéni, la tíha chrókjuinkitsa chrók'uejóni jína la ko chrótjueheni
kíchóni.
7 Jahara la ó jína k'uejora. Andá ijie, ¿xá nkexro k'uetoan kixin
tsitohéra ti nkehe chaxín? 8 Ti nkehe tjejoch'era, la jehya ti nkehe
tjinkaon Díos, ti nkexro kjueyá ti jahara. 9 *Ó nohara éxi ndáchro sin,
intsíkoá ti nkehe t'ánkíxin niotja, la nchek'ánkí kuenté ti ich'o. 10 Ndá
janhan ó nona kixin Ìnchéni tsjinkitsa kixin tsjenkayáxinhñara íjnko

---

4:27: Is. 54:1. **4:29:** Gn. 21:9. **4:30:** Gn. 21:10. **5:9:** 1Co. 5:6.

nkehe nduáhya. Kjánchó Díos sinchekjasóte kaín ti nkexro xritjixrónkáxin ti nkehe jína.

11 Kíchóni, ti naxa chróndáxrjan kixin chrókua chojni xroye éxi t'etoan ti ley, la ti sin judío la í chrókónínkakonahña sin. Ndá ti xikaha la chrók'uándaxiénhña sin ti itan jína chronka nkexrín k'uénxin Cristo ti ntacruz. 12 Méxra ti sin ixri tjixronkáxin, t'etoan kixin itsara xroye, la ícha jína jehya jehó xroye chrókua sin. Náhí. Chrókóchríjin sin kuenté ti parte a.

13 Jahara kíchóni, Díos kjueyá ti jahara kixin tsaára. Méxra chrókjuénkayáxinhñara kixin jína chrókjuich'era kaín nkehe nduáhya. Ícha jína chrókjuinkitsa kichuara la ko chrótjuehéra kichuara. 14 *Kixin kaín ti nkehe ndáchro ti ley mé t'óna éxi nkokoa nkehe la ndáchro: "Chrotjueheni kíchóni éxi tjuéxini aséni." 15 Andá ti nchexiteyáhyara tíhi, ndá ninkákohénra kichuara la ko ntehe kichuara, la jahóra sinchek'itjáñara ti sin kichuara.

Ti nkehe tjajon Nchakuén Díos

16 Méxra ndáxrjan: T'ejora éxi tjinkaon Nchakuén Díos, la chrókjuénkayáxinhñara sich'era ti nkehe jínahña tjénkayáxinra. 17 *Kixin ti nkehe jínahña tjénkayáxinra la tjajonko ti Nchakuén Díos, la ti nkehe tjinkaon Nchakuén Díos la tjajonko ti nkehe jínahña tjénkayáxinra. La yói nínkakohen kícho. Méxra xitjahya sich'era ti nkehe jína tjénkayáxinra. 18 Ndá ti tsitekáonra ti nkehe tjinkaon Nchakuén Díos, la í t'etuanhñara ti ley.

19 Kaín ti nkehe jínahña ich'e chojni la xrahya tjatsoani: kixin tóxríhin sin tsochónta sin ókjé chojnichjin o ókjé chojnindoa, tjenkayáxin sin nkehe jínahña, la ko náxrjónhña, 20 tinkáchónki sin nkehe tsíkjanoña, la ko nchexroan sin, nínkakohen kícho sin, tjeyá sin kjuanínkaon, chjio sin, xrahya tónínkaon sin, tjinkaon sin itsjé nkehe kixin jehó sin jína ts'ejó sin, tjinkaon ts'axrjentá sin, t'óxikayehe kícho sin, 21 chjinoxíhin sin, tjàya sin, tjasin sin kia la tókoan sin la nduáhya tjenkayáxin sin, la ko tjenkayáxin sin íso nkehe jínahña. La éxi senó tjonkara, ti nkexro xikaha ich'e la xrokjuahya tsjiji sin ti itjen Díos t'etoan.

22 Andá ti Nchakuén Díos t'etuehen aséni la tjuehe kíchóni, tsochéheni, kjuaxróxin ts'ejóni, tsonínkakonhñani, nkojína ts'ejókoni kíchóni, tjinkitsani íso chojni, nchexiteyáni ti nkehe ndáchroni, 23 nkehyani la ko tjachani t'etuenheni aséni. Ndá ti xikaha sich'eni la kohya nijnko ley tsjanchia ijie tsjasótexíni. 24 Méxra ti chojni tinkáchónki Jesucristo, la

---

5:14: Lv. 19:18. **5:17:** Ro. 7:15-23.

ch'ehya sin ti nkehe tjinkaon cuerpoé sin, la í xraxinkakonhña sin ti
nkehe jínahña k'uékjenkayáxin sin. 25 Mé xikaha ti tjejókoni Nchakuén
Díos, la ticháxin tsítoheni kixin Nchakuén Díos ts'etuehen ti jeheni.
26 La sinchenkehyani la ko chrókjuachaxinhñani kíchóni la ko
chrókóchjinoxíenhñani ti nkehe ich'e íjnko kíchóni.

Tjinkitsara kichuara

6 1 Kíchóni, ti k'uíkonra nkojín nkexro kjuasin ijie, la jahara
chontara Nchakuén Díos, chrókjuínkitsara sin chrónixjehéra sin
nkojína, chrókónínkakuénhñara sin. La kjaxin chrókóxakohanra kixin
xikahña chrókjuásinra ijie. 2 Tsjínkitsara kichuara kixin jehya nkokoa
chojni chrókuamá ti nkehe iye. Ndá ti xikaha tjejoch'era, la chaxín
tjejonchexiteyára ti nkehe k'uetoan Cristo.
3 Kixin ti nkexro tjenkayáxin kixin imá tjetoan, ndá chaxínhña, la
jehó ch'iyehe asén. 4 Nkojnko chojni chróxraxinkaon á nchoxon tjejó o
náhí. Andá ti nchoxon tjejó sin la chrókóchéhe sin, la chrótsjehya sin
nkexrín ich'e íjnko chojni 5 kixin nkojnko chojni chrókuamá ti ixra
kjuajon Ìnchéni.
6 Ti nkexro xrákohe ti itan jína, la chrókjuajon nkehe jína chrókuákja
ti nkexro tjako.
7 Ch'iyéhya asánra, kixin ninkexró tsjachahya sich'iyehe Díos. Ti
nkehe ts'enka chojni mé tíha tsotjá. 8 Ti nkexro t'enka ti nkehe jínahña,
la ti nkehe jínahña k'uenka sin, mé ts'enxín sin. Andá ti nkexro ts'enka
ti nkehe tjinkaon Nchakuén Díos, la tsotjá sin ti kjuachón nkochríxín.
9 Méxra chrók'óxrjéhyani, chrókjuích'eni ti nkehe jína, kixin ti
tsoxrjenhyani la ti ó tsjixraká ti ña la tsotjáni ti nkehe jína. 10 Mé xikaha
nkochríxín chrókjuinkitsani kaín chojni, la ko antsí chrókjuinkitsani ti
sin kíchóni tinkáchónki Ìnchéni.

Kjuixixín nixja ch'in Pablo

11 Tsjehéra nkexrín imá ihyé letra kjinxian tjaná. 12 Ti sin tjako
ley tjinkaon ts'etuahanra kixin chrókuara xroye kixin tjinkaon sin
chrókjuikosáyehe sin chojni ó. La tjinkakonhña sin chrókjuasóte sin
kixin tinkáchónki sin ti Cristo kjuák'enkáni ntacruz. 13 La kjónté ti sin
tsíka xroye mé nchexiteyáhya sin ti nkehe ndáchro ti ley. Jehe sin
la jehó tjinkaon sin kixin chrókuara xroye kixin tsonkexín sin kixin
kjuacha sin k'uetoan sin kixin ikuára ti xroye. 14 Andá janhan tóxrìnahña
sintankexián tíha. Ícha jína chróndáxrjan kixin Cristo k'uenyákohen ti
janhan. Kixin Cristo k'uénxin ntacruz, la janhan í tjínkakonhña ti nkehe

siín chjasintajni, la ti chjasintajni í tjinkakonhña ti janhan. 15 Ninkehó
sínkíhya á chónta chojni xro̱ye o̱ náhí. Ti nkehe a̱ntsí sínkí la kixin
chrók'ónani ijnko chojni ni̱xin. 16 La kaín ti nkexro titekaon ti nkehe
t'e̱to̱an Díos, mé chaxín tsík'óna xje̱en Díos, la ts'áyéhe̱ sin ti kjuaxróxin
kixin Díos kui̱konoéhe̱ ti jehe sin.
17 A̱ndá ijie la tjínka̱konhña kixin ninkexró chrók'uekana ijie̱. Janhan
la chonta ti tsíkjatso̱enxín tsíchrít'o̱ ti nto̱na[a] kixin kjuasótexian ti ixra̱
kuènté Ìnchéni Jesús.
18 Kíchóni, tjánchá̱ha̱ Ìnchéni Jesucristo kixin chrókjuincheñao ch'an
kaínra. Mé tsoxiteyá. Ó tjen.

[a] **6:17** ***nto̱na*** mi cuerpo

Ti xroon chr'éhen Pablo ti sin

Éfeso

Pablo kjihin xroon ti sin ninko Éfeso

1 1 *Janhan Pablo, kjueyá Díos k'óna apóstol kuènté Jesucristo kixin
xikaha kóxríhin ch'an. Mé ikjian ti xroon i chr'ahánra jahara tjejora
Éfeso tinkachónkira Díos la ko titekáonra Ìnchéni Jesucristo. 2 It'éni Díos
la ko Ìnchéni Jesucristo sincheñaora la ko ts'ayéhéra ti kjuaxróxin tjajon
ch'an.

Ts'áyéheni ti nkehe jína kuènté Cristo

3 Chjéheni kjuasáya Díos, It'é Ìnchéni Jesucristo, kixin Díos mé
kjuíncheñao ti jeheni tinkáchónkini Ìnchéni Jesucristo la ko kjuajon
ch'an kaín nkehe jína kjuixin nkaya nkajní. 4 Díos mé kjueyá ti jeheni ti
naxa k'ónahña chjasintajni kixin chrókuinkáchónkini Cristo la ko tjóá
chrók'uejóni ti itjen ch'an, í chróchóntahyani ninkehó ijie. 5 Imá tjuehe
Díos ti jeheni, andá tsíkjeyá ch'an ti jeheni kixin ts'ónani xjeen ch'an
kixin tsinkáchónkini Jesucristo. Kaín tíhi mé tsíkjenkayáxin Díos ósé.
6 Mé xikaha nkochríxín tsochjéheni kjuasáya Díos kixin ti kjuachaxin
ijié kjuakoxin ch'an ti kjuíncheñao ch'an ti jeheni kixin tsinkáchónkini
ti xjeen ch'an imá tjuehe ch'an. 7 *Díos imá tjuehe ti jeheni, ndá
kjuínchekaá ch'an ti jeheni kixin ti Xjeen ch'an kjuenkayákohen ti ijiéni.
Mé xikaha kjuenka ch'an kixin tsotjuáxin kaín ti ijie chóntani. 8 Díos
mé kjuakoxin kixin imá tjuehe ti jeheni la ko kjaxin kjuajon ch'an
kjuaxrexinkaon jína la ko kjuachaxin ijié kixin chrókienxíni jína. 9 La
kjaxin kjuínchenohe Díos ti jeheni ti nkehe jehó ch'an tsíkjenkayáxin
ch'an, mé ti nkehe tjinkaon ch'an chróxiteyá kixin ikui Cristo, la tíha
mé ninkexró kónoehña. 10 Ti nkehe tsíkjenkayáxin Díos la tsoxiteyá
ti tsjixraká ti ñao tsíndáchro ch'an. Landá ti ñao a la Díos tsjajon
kjuachaxin kixin Jesucristo ts'etuehen kaín nkehe, ti nkehe siín nkajní la
ko chjasintajni.
11 Kixin ti tinkáchónkini Cristo, la Díos tsíkjeyá ti jeheni ósé kixin
ts'áyéheni ti nkehe tsjajon ch'an tsitonheni. Mé kaín tíhi tsohen
éxi tsíkjenkayáxin Díos. 12 Mé xikaha kaíni ó kuitekaoni Cristo, mé

1:1: Hch. 18:19-21; 19:1. **1:7:** Col. 1:14.

chróchjéheni kjuasáya Díos kixin ti kjuachaxin ijié chónta ch'an.
13 Kjaxin jahara ó kuihínra ti itan jína, chronka nkexrín tsaáxini, andá ó
kuinkachónkira Cristo. La k'ónara chojni kuènté Díos kixin k'uayéhéra ti
Nchakuén Díos, éxi tsíndáchro ch'an. 14 Ti k'uáyéheni ti Nchakuén Díos
mé noexíni kixin ts'áyéheni kaín ti nkehe tsjajon ch'an ti ó tsjintaxín
sinchekaá ch'an ti jeheni k'ónani xjeen ch'an. Méxra chrókjuikosáyeheni
Díos kixin ti kjuachaxin ijié chónta ch'an.

Kjuanchia Pablo kixin antsí tsonohe sin

15 Mé xikaha janhan ó kuihan kixin imá tinkachónkira Ìnchéni Jesús
la ko imá tjuehéra kaín ti íso sin tinkáchónki Díos, 16 méxra janhan
la tituahya tjaha kjuasáya Díos kixin ti jahara, la ti ó nixjaha ch'an
mé xráxinkaoan ti jahara. 17 Tjánchá́ha Díos, It'é Ìnchéni Jesucristo,
imá chónta kjuachaxin, kixin Nchakuén ch'an chrókjuintanohara
jína kixin chrókiénxinra ti nkehe kuènté Díos kixin jína tsochoxínra
ti jehe ch'an. 18 La ko kjaxin tjánchá́ha Díos kixin jehe ch'an
chrótjáhara ti kjuaxrexinkaon jína kixin chrókónohara kaín ti nkehe
chrók'uejochohénra kixin xikaha tsík'eyahara ch'an, la ko tsonohara
kixin imá tjete ti nkehe sinchekitonhen ch'an ti sin kuènté ch'an. 19 La
ko kjaxin tsonohara kixin ti kjuachaxin kuènté Díos mé ijnko nkehe
imá ijié, mé chóntahya nketí tsjejexin. Ti kjuachaxin kuènté Díos mé
ich'e ixra nkaya aséni kixin jeheni tinkáchónkini Cristo. Mé tíhi nkokón
kjuachaxin kjuakoxin Díos 20 *ti ó kjuínchexechón ch'an Cristo la ko
kjuajon ch'an kjuachaxin kjuák'etjaxin Cristo ti itja ch'an chjina ti nkaya
nkajní. 21 Andá xikaha k'uáyéhe Cristo kjuachaxin ts'etuehen kaín nkehe
siín nkajní la ko chjasintajni, ijie la ko nkochríxín. 22 *Mé xikaha Díos
chjéhe Cristo kjuachaxin ts'etuehen kaín nkehe siín, la ko kjuajon ch'an
kjuachaxin kixin Cristo ts'etuehen ti ninko, mé t'axrjexín kixin jehe
ch'an mé ikja ti ninko. 23 Ti ninko mé ti cuerpo kuènté Cristo, la jehó
Cristo mé t'etuehen tíhi la ko jehó ch'an mé kuènté kaín ti nkehe siín.

Kuaáni kixin tjuehe Díos ti jeheni

2 1 *Ósé la éxi tsík'enra xikaha kuék'ejora, kixin k'uékjásinra ijie la
ko kuitekákonhñara Díos, andá ijie la Díos mé kjuínchekitonhanra
ti kjuachón kixin titekáonra Cristo. 2 Mé xikaha k'uéchrehéra ti nkehe
jínahña ich'e ti chojni naxa tjenkayáxin ti nkehe siín chjasintajni.
K'uékjinchexiteyára éxi tóxríhin ti jínahña t'etuehen ti xrinto la ko

---

1:20: Sal. 110:1. **1:22:** Sal. 8:6. **1:22:** Col. 1:18. **2:1:** Col. 2:13.

t'ẹtuẹhen kaín ti chojni titekakuenhña Díos. 3 Mé kaíni xi̱kaha kuék'ejóni
ósé, k'uékuitekaoni ti nkehe jínahña k'uéndáchro a̱séni la ko ti nduáhya
k'uekjenka̱yáxini. Méxra̱ Díos la jína chrókjuinchekjasóte ti jeheni éxi
tsjasóte ti íso chojni kuítekakonhña. 4 Kjánchó Díos imá kui̱konoéhẹ ti
jeheni la ko imá tjuẹhe ch'an kaíni. 5 Méxra̱, kjónté éxi tsík'eni kuék'ejóni
kixin ti ijiẹ k'uéchóntani, la Díos kjuajon kjuachaxin kixin xechónkuéni
Cristo la ó chóntani ti kjuachón. La kjuínchekaá ch'an ti jeheni kixin
tjuẹhe ch'an ti jeheni. 6 Díos mé kjuínchexechón Cristo Jesús la ko
kja̱xin jeheni xechónkuéni Cristo, ndá xi̱kaha kjuajon Díos kjuachaxin
ts'ejókoni Cristo nkaya nka̱jní. 7 Mé xi̱kaha kjuích'e Díos kixin ijie la ko
nkochríxín kjua̱kọxi̱n ch'an kixin imá tjuẹhe ch'an ti jeheni, la kjuínki̱tsa
ch'an kixin tinkáchónkini Cristo Jesús. 8 Díos imá tjuẹhe ti jeheni, la
kjuajon ch'an ti kjuachón kixin titekaoni Cristo. Jehya kixin ichrén ixra̱
chrókjuích'eni ndá chrók'uáyéhẹni ti kjuachón. Náhí. Kixin imá tjuẹhe
ch'an ti jeheni la kjuajon ch'an ti kjuachón. 9 La jehya kixin ijnko ixra̱
jína chrókjuích'eni ndá chrókjuinchenkexíni kixin ó kuaáni. Náhí. 10 Díos
kjuích'éna ti jeheni kixin jína sich'eheni ch'an ixra̱ kixin tinkáchónkini
Cristo Jesús, mé xi̱kaha kjuénka̱yáxin ch'an ósé.

Kjuaxróxin tjejóni kixin titekaoni Cristo

11 Méxra̱ xráxinkaonra nkexrín kuék'ejora ósé. Jahara jehya chojni
judío la chontahyara ti xrọye. A̱ndá k'uéndáchro sin kixin jahara jehya
chojni kuènté Díos kixin chontahyara ti xrọye ncheka ti sin judío ti
cuerpo kuènté. 12 Mé xi̱kaha ósé la jahara k'uékitekákonhñara Cristo.
Jahara jehya kuènté ti nación Israel la ko k'uéchonhñara ti nkehe
tsík'ẹtọan Díos la ko ti nkehe tsíndáchro Díos tsjajon. Méxra̱ kuék'ejora
ntihi chjasintajni, k'uéchonhñara Díos la ko k'uéchontahyara ijnko
nkexro chrókuaáxinra. 13 A̱ndá ijie la ó titekáonra Jesucristo, la kjónté ti
ósé la ikjín kuék'ejora, k'uéchonhñara Díos, la ijie ó kóchjinara ti itjen
ch'an kixin k'uenyákohẹn Cristo ti jahara, la ko ti ijni̱é ch'an k'uitjí.
14 Cristo mé tjejóxini kjuaxróxin kixin ti sin judío la ko ti sin jehya judío
la k'óna sin nkokọa chjasin kixin Cristo k'óxika ti kjuanínkaon kuènté
sin kixin éxi ijnko tja̱t'ọ tjenkákuèxi̱n tíha.
15 *Cristo mé kjuasóte ch'an ndá kjuacha ch'an kjuínchek'itjáña ch'an
ti kjuachaxin k'uéchónta ti ley kuék'ẹtọan. Éxi yaá chjasin kuék'ejóni,
ndá Cristo kjuích'éna nkokọa chjasin ni̱xin, kixin nkokọa tsinkáchónkini
ti jehe ch'an. Mé xi̱kaha kjuích'e ch'an ndá k'uíxin kjuaxróxin. 16 *Mé
xi̱kaha k'uenyákohẹn Cristo ti jeheni ti k'uénxin ch'an ti ntacruz, la

---

2:15: Col. 2:14. **2:16:** Col. 1:20.

kuakjìin ch'an ti kjuanínkaon k'uéchónta ti yaá chjasin, mé ti chojni
judío la ko ti chojni jehya judío, kixin kjuaxróxin ts'ejóko sin Díos la ko
ts'óna sin éxi nkokoa cuerpo.
17 *Kixin Cristo la ikui chronka ti itan jína tjajon kjuaxróxin kixin jína
chrók'uejóni kaíni, ti jahara ikjín kuék'ejora, k'uéchonhñara Díos la ko
ti jeheni chojni judíoni chjino kuék'ejóni kixin k'uéchóxini ch'an. 18 Mé
kjuasáye Cristo, kixin kjónté chojni judío o jehya judío, la kaíni jína
tsochjineheni It'éni Díos kixin nkokón k'uáyéheni ti Nchakuén ch'an.
19 Mé xikaha jahara, la ijie í jehya chojni tsíkjixin ókjé, la ko
chróndáchrohyara kixin jehya nontaara tjejora. Náhí. Kaíni la k'ónani
ijnko chjasin kixin nkokoa tinkáchónkini Díos la ko k'ónani chojni
kjéhya Díos. 20 Jahara mé k'ónara éxi ijnko nchia tjat'o ijié kjuák'e
chritaón ti ixro k'uejo ti sin kjueyá Ìnchéni Jesús la ko ti sin tsíchr'án
Díos tsíchronka itén ch'an ósé. Landá Jesucristo mé ti ixro imá tjetoan
xránkíxixín ti nchia. 21 Ti xránkíxixín ti tjat'o mé Cristo la kuenté ti nchia
la ts'ánkí kixin yóxin tsjak'e, andá ti ó tsjixin la ts'óna ijnko ninko tjóá
kuènté Ìnchéni. 22 Mé xikaha kjaxinra nkokoa tinkachónkira Cristo la éxi
nkokoa nchia ts'ónara kixin ts'óna ti nchia kuènté Díos, la ntiha tsjak'e
ti Nchakuén ch'an.

Pablo k'uáyéhe ti ixra tsjakohe ti sin jehya judío

3 1 Mé xikaha janhan Pablo tjechjina kixin xrjanká ti itén Cristo Jesús
kixin jahara, chojni jehya judío, jína chrókuitekáonra Cristo la
nixjaha Díos kixin ti jahara. 2 Ó nohara kixin Díos imá tjuehe ti jeheni la
kjuajon ch'an ti ixra i k'uayáha kixin tsjákohára ti itan jína. 3 Díos mé
kjuínchenona ijnko nkehe ninkexró noehña kjuénkayáxin ch'an ndesi
ósé éxi ti ikjian senó. 4 *Ti ó sinchekuáxinra ti xroon i, la tsonohara
nkexrín tianxian ti nkehe kuènté Cristo k'uékienxínhña chojni. 5 Ti
nkehe i mé ninkexró k'uénoehña ti ósé. Andá ijie kjuachaxíen Nchakuén
Díos la kjuínchenohe ch'an ti sin tsíkjeyá Ìnchéni Jesús sich'e ixra la
ko ti sin chrónka itén ch'an. 6 Ti nkehe ninkexró k'uénoehña mé tíhi:
kixin ti itan jína tsaáxin chojni, la ti sin jehya judío la ko ti sin judío
la nkokón ts'áyéhe sin ti nkehe jína tsjajon Díos, la ts'óna sin nkokoa
cuerpo kuènté Cristo la ko nkokón ts'áyéhe sin kaín ti nkehe tsíndáchro
Díos tsjajon kixin kuitekaon sin Cristo Jesús.
7 La ijie kjuakoxin Díos kixin imá tjuana la kjuajon ch'an ti ixra i sit'a
kixin tsoxrjanka ti itén Díos kixin ti kjuachaxin kuènté ch'an k'uayáha.
8 Janhan la kanhñó tjetoan ke ti íso sin tsíkjeyá Ìnchéni, kjánchó Díos mé

2:17: Is. 57:19. **3:4:** Col. 1:26, 27.

kjuínchekitona ti ixra imá tjetoan kixin tsotjanka ti sin jehya judío ti itan
jína kixin imá tjete ti nkehe kuènté Cristo la tsjachahya tsjenkayáxini
nkekjaín sínkí tíha. 9 Ti ixra k'uayáha la tsotjanka kaín chojni nkexrín
tsíkjenkayáxin Díos ósé, ti nkehe ninkexró k'uénoehña, la jehó Díos, ti
nkexro kjuích'éna kaín ti nkehe siín, mé k'uénohe. 10 Mé xikaha kóhen
kixin ijie la ti sin ninko chrókjuakoxin sin ti kjuachaxin ijié kuènté Díos
kixin tsonohe kaín ti sin ángel la ko kaín ti sin chónta kjuachaxin tjejó
nkajní nkexrín ijié ti kjuachaxin chónta Díos la ko ti imá nohe ch'an.
11 Mé xikaha xráxín tsíkjenkayáxin Díos, andá Ìnchéni Jesucristo ikui
la kjuínchexiteyá kaín tíha. 12 Méxra kjuasáye Cristo kjuajon ch'an
kjuachaxin kixin jína tsochjineheni Díos kixin tinkáchónkini ch'an. 13 Mé
xikaha xrjanoáhára chrók'óxrjéhyara, chrókuinkachónkira Ìnchéni,
kjónté kuihínra kixin ntihi itjén tjétjasótexína ti jahara, la tíha kóhen
kixin chrók'uejoxinra jína.

Cristo imá tjuehe ti jeheni

14 Mé xikaha tjak'éxian toch'ian tjikosáyaha It'éni Díos, 15 It'é kaín ti
nkexro siín nkaya nkajní la ko kaín ti nkexro siín chjasintajni, kuitekaon
sin ti ihnié ch'an. 16 Tjánchá́ha It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin kixin
ti Nchakuén ch'an chrók'uetuehen ti asánra kixin antsí chróchontara
ti kjuachaxin kuènté ch'an. 17 Kixin xikaha Cristo chrókjuák'e nkaya
asánra kixin tinkachónkira ch'an landá antsí chrótjuehéra kichuara la ko
ndoá chrók'uejora éxi ijnko inta ninka tsíkji nuèé. 18 Mé xikaha jahara la
ko kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni mé chrókiénxinra nkexrín tonxín,
kjíjinxin, ninkaxín la ko ntetoxín ti tjuehe Cristo ti jeheni. 19 Tjánchá́ha
Díos kixin chrókónohara antsí nkexrín imá tjuehe Díos ti jeheni, kjónté
tsjachahya chojni tsienxín kaín tíhi. Ndá xikaha jína tsochontara kaín ti
kjuachaxin tsjajon Díos.
20 Ndá ijie chjéheni kjuasáya Díos kixin jehe ch'an chónta ch'an
kaín kjuachaxin la ko antsí tsjajon ch'an ke ti kjuancheheni ch'an,
kjónté naxa kjuénkayáxinhñani chrókjuajon ch'an, kixin ó kjuajon ch'an
ti kjuachaxin kuènté ch'an ich'e ixra nkaya aséni. 21 Kjuasáye Díos
kixin Ìnchéni Cristo Jesús kjuínchekaá ti ninko, mé xikaha ticháxin
tsjikosáyeheni ch'an nkochríxín. Mé xikaha tsohen.

Nkokón chóntani Nchakuén Díos

4 1 Janhan mé ntihi itjén, tjéchjinaxián ti ixra kuènté Ìnchéni, la
xrjanoáhára kixin chrókuitekáonra la ko jína chrók'uejora éxi
tjinkaon Díos chrók'uejó kaín ti sin kjueyá ch'an. Mé xikaha kjueyá Díos

ti jahara. 2 *Méxra chrókjuinchejínara asánra la ko nkojína chrónixjehéra
kichuara, chrókónínkakuénhñara, chrókjuínkitsara la ko chrótjuehéra
sin. 3 La chrókóxakohanra kixin chaxín nkokoa chrókjuenayáxinra la
Nchakuén Díos mé tsjínkitsara kixin kjuaxróxin chrók'uejora. 4 Itjen
nkokoa cuerpo la ko nkokoa Nchakuén Díos la Díos kjueyá ti jahara
kixin nkokoa nkehe chrók'uejochohénra. 5 Nkokoa Ìnchéni, nkokoa
nkexro titekaoni la ko nkokoa kuikiteni. 6 Nkokoa Díos la tíha mé It'éni
kaíni. Jehe ch'an mé t'ayakohen ch'an kaín nkehe la ko t'etuehen ch'an
kaín chojni la ko ti Nchakuén ch'an mé chóntani kaíni.
7 Méxra nkojnkoni k'uáyéheni nkojnko kjuachaxin kjuajon Ìnchéni
éxi tjinkaon ch'an. 8 *Mé xikaha nixja ti xroon itén Díos:

Jehe ch'an ti sákjui ch'an nkajní la kjuiko ch'an ti sin
k'uénínkakohen ti jehe ch'an
la kjuínchekitonhen ch'an nkojnko chojni titekaon ti
jehe ch'an ti ixra sich'e sin.

9 ¿Andá nkehe t'axrjexín kixin sákjui ch'an? Tíhi mé t'axrjexín
kixin jehe ch'an mé kuixin ch'an nkajní la kjuák'e ch'an chjasintajni.
10 Ndá nkexro ti k'uínkajinxin nkajní la kjaxin sákjui ínaá, ti nkajní imá
noi kixin ts'etuehen ch'an kaín nkehe siín chjasintajni la ko nkajní.
11 Ìnchéni chjéhe ch'an kjuachaxin nkojnko chojni, la kjueyá ch'an iso
sin k'óna apóstol, íso sin tsochronkaxín ti itén Díos, la íso sin tsochronka
sin ti itan tsaáxin chojni, íso sin ts'óna chojni ts'ayakohen ti ninko la
ko íso chojni tsjako ti itén Díos. 12 Mé xikaha ti ixra k'uáyéhe ti sin
kjueyá Díos kixin sich'ehe sin ch'an ixra kixin xikaha ts'ánkí ti cuerpo
kuènté Cristo. 13 Mé xikaha kaíni nkokoa tsinkáchónkini ti Xjeen Díos
la ko tsochóxini ch'an jína kixin xikaha ts'ónani ijnko chojni chaxín
nchexiteyá la ko tsochóntani kjuachaxin éxi chónta Cristo. 14 Méxra
jeheni la chrók'ónahñani éxi ixjan intsí, kixin ti ixjan ntsí la xrahya
tjinkí sin ti nkehe tjenkayáxin sin éxi ijnko xrinto chrókui sáchrókjuiko
ijnko nkehe, mé xikaha jehe sin, kixin tihin sin ti nkehe nduáhya tjako ti
chojni ch'ia tjinkaon chrókjuachròe ti chojni naxa noehña kixin sátsjiko
sin ti ntia nduáhya. 15 Méxra ícha jína chrónixjani ti nkehe chaxín ndoá
la kaín aséni chrótjueheni kíchóni, ndá chrók'uánkí ti kjuaxrexinkaon
kuènténi éxi tjinkaon Cristo kixin jehe ch'an mé ti ikja ti cuerpo. 16 *Ti
kjuachaxin kuènté Cristo mé t'ónaxín kuenté ti cuerpo, tíha mé ti ninko,
la nkokón ich'e ixra la nkokón tjinkitsa kícho. La xikaha ts'ánkí ti ixra
kuènté Cristo la ko antsí ts'ánkí ti tjueheni kíchóni.

4:2: Col. 3:12, 13. **4:8:** Sal. 68:18. **4:16:** Col. 2:19.

Ti kjuachaxin nixin kuènté Cristo

17 Tíhi mé ti nkehe tjonkara kixin kjuachaxíen ihnié Ìnchéni. Mé
tétuahanra kixin í chrók'uejohyara éxi tjejó ti sin chónhña Díos kixin ti
nduáhya tjenkayáxin sin. 18 Ti nkehe tjenkayáxin sin la éxi ijnko nkehe
sítie tíha. Chónhña sin ti kjuachón tjajon Díos la tienxínhña sin kixin
imá icha ti asén sin. 19 La ó tsíkjinchek'itjáña sin ti kjuaxrexinkaon
kuènté sin la í tósuèhya sin la tjajonxón asén sin ti nkehe jínahña.
Imá tóxríhin sin chrókjuasin sin kaín ijie. 20 Andá jahara jehya xikaha
xrákohara ti nkehe k'uetoan Cristo, 21 ti chaxín kuihínra ti itan kuènté
Ìnchéni Jesucristo la ko k'uitjára ti nkehe chaxín ndoá kjuako ch'an.
22 *La titohéra kaín ti nkehe ntaxin k'uékjich'era ósé. Tíha mé ijnko
nkehe nduáhya, ijnko nkehe jínahña t'ayahara. 23 Jahara ticháxin
chrókónixin ti kjuaxrexinkaon kuèntára la ko ti nchakuánra. 24 *Méxra
chrókuákjára ti kjuaxrexinkaon nixin kjuích'éna Díos éxi tjinkaon ch'an,
la chrókjuákoxinra ijnko nkehe jína la ko ndoá.
25 *Ndá xikaha í chrónixjahyara kjuach'ia. La ko nkojnkora
chrónixjehéra kichuara chaxín ndoá, kixin kaíni la nkokoa cuerpo kuènté
Ìnchéni.
26 *Kjónté chrókónínkáonra, la chrókjuásinhñara ijie, la ko ti
kjuanínkaon la chróchontahyara kuenté ñao 27 Chrokuájonhñara
kjuachaxin kixin ti Jínahña chrók'uetuehen asánra.
28 Ti nkojinra teera la chrókuitohéra ti kjuachee. Ícha jína itjára
chrókjuich'exínra ixra kixin chróchontara chichaon kixin jína
chrókjuínkitsara nkojín ti sin chaxín tichánxihin.
29 Chjiñéhña chrónixjara ijnko nkehe náxrjónhña. Ícha jína chrónixjara
ti nkehe jína kixin tíhi chrókjuinkitsa kaín ti sin tjejótihin. 30 Méxra
nchek'aváhyara ti Nchakuén Díos kixin tíha mé k'uayéhéra éxi ijnko
xroye la tíhi tjakoxin kixin jahara mé k'ónara chojni kuènté Díos, kixin
ti ñao itsi Cristo ndá chaxín tsaxrjekjanxini ti ijie.
31 Titohéra kaín ti nkehe náxrjónhña tjénkayáxinra, ti kjuanínkaon, ti
t'óyakote kichuara, ti t'ándaxíhínra kichuara la ko kaín nkehe jínahña.
32 *Ícha jína chrókjuinchejína asánra la ko chrókuikonoéhéra kichuara
la ko chrók'uitjáñahanra ti ichrén ijie kjuasinhara sin, kixin xikaha
Díos la k'uitjáñehen ti ijie kuènténi kixin ichr'án ch'an ti Xjeen ch'an
k'uenyákohen ti ijie chóntani kaíni.

4:22: Col. 3:9. **4:24 a:** Col. 3:10; **b:** Gn. 1:26. **4:25:** Zac. 8:16. **4:26:** Sal. 4:4.
4:32: Col. 3:13.

Chrok'uejora éxi ijnko xrohi t'inkaséñaxín

5 [1] Jahara mé ó k'ónara xjeen Díos la tjuahára Díos. Méxra
chrókjuákoxinra éxi kjuakoxin ch'an. [2] *Chrotjuehéra kichuara éxi
Cristo tjuehe ti jeheni la ko kjuenkayákohen ch'an ti ijiéni, éxi ijnko
kolélo k'óñá sin la kjuínchechján sin, la k'uáyéhe Díos ti xraxé náxrjón.
[3] Andá jahara ó tinkachónkira Díos la í chjiñéhña tsonixjara nkojín
nkehe nduáhya kuènté chojnichjin kixin kaín tíha la ijie, la ko ninkehó
nkehe náxrjónhña chrókjuénkayáxinra la chrókjuénkayáxinhñara kixin
tsochontara itsjé nkehe tjete. [4] La ko chjiñéhña chrónixjara ijnko nkehe
kjuatosuéhe, la ko chrókjóhyara kjuachjanta la ko chrókónontonhñara
kixin kaín tíha mé nduáhya. Ícha jína chrók'uitjára chróchjehéra Díos
kjuasáya. [5] Andá jahara la ó nohara kixin ti nkexro chrókjuasinko ijie
ijnko chojnichjin jehya ichjién, ti nkexro ich'e nkehe jínahña, ti nkexro
tjak'e asén tsochónta itsjé nkehe (tíha mé yóhe éxi chrókuinkáchónki sin
ti nkehe tsíkjanoña), la ti nkexro a la xrokjuahya ts'ixehen ti t'etoaxín
Cristo la ko Díos. [6] Méxra jahara chrókuitoéhyara chrókjuit'ayahara
nkojín nkexro nixja nkehe ninkehó sínkíhya, kixin ti nkehe jínahña
mé tsixin ti kjuanínkaon kuènté Díos la sinchekjasóte ch'an kaín ti
sin titekakonhña ti jehe ch'an. [7] Méxra í t'itonhñara ti chojni xikaha
tjenkayáxin.
[8] Jahara la ósé la kuék'ájira ti sítie. Andá ijie la tjejora ti t'inkaséña
kixin tinkachónkira Ìnchéni. Méxra chrókjuákoxinra kixin ó tjejora ti
itjen ti xrohi t'inkaséña kuènté Díos. [9] Kixin ti xrohi t'inkaséñaxín la
mé tjinkitsa kixin tsjakoxini jína la ko tsonixjani ti nkehe chaxín la ko
ndoá ts'ejóni. [10] Méxra chrókóxakohanra chrókjuéyára ti nkehe tóxríhin
Ìnchéni. [11] Chrokuankíehyara ti sin tjenkayáxin nkehe nduáhya, kixin
jehe sin mé tjejó sin ti sítie. Ticháxin chróndáchera sin kixin ti nkehe
tjenkayáxin sin la nduáhya. [12] Kixin kjónté chrókjoni kuènté ti nkehe
ómó ich'e sin la ijnko kjuatosuéhe tíha. [13] Méxra kaín nkehe la tsonoxín
kixin ti xrohi la sinchenoxín kaín ti nkehe siín, á nkehe jína o náhí. [14] Mé
xikaha ndáchro sin:

Xráxèxian jaha tjéchrian;
t'axrjékjanxian ti siín ti sin tsík'en,
kixin Cristo mé tjetjoka ti xrohi ts'inkaséñaxián.

[15] Méxra ijnko nkehe jína chrókjuénkayáxinra; jehya éxi ti sin lonti
chóntahya kjuaxrexinkaon jína, náhí. Chrok'uejora éxi ijnko chojni
nohe, chónta kjuaxrexinkaon jína. [16] *Chrokóxakohanra chrókjuich'era
ixra éxi tjinkaon Ìnchéni kixin ijie la imá siín nkehe jínahña. [17] Méxra

---

5:2: Ex. 29:18; Sal. 40:6. **5:16:** Col. 4:5.

chrók'ónahñara ijnko chojni lonti. Chrokóxakohanra chrókiénxinra ti
nkehe tóxríhin Ìnchéni. 18 Chrokókoanhñara kixin tíha la ts'itjáñaxínra
nkochríxín. Ícha jína chrókjuájonra kjuachaxin kixin Nchakuén Díos
chrók'uetuehen ti jahara. 19 *Chrotsjera salmo la ko himno, la ko kaín
asánra chrókjuíkosáyehéra Ìnchéni. 20 Nkochríxín chróchjehéra kjuasáya
It'éni Díos kixin kaín ti nkehe kjuajon ch'an, chróchjeéxinra kjuasáya ti
ihnié Ìnchéni Jesucristo.

Jína chrók'uejóni kixin tinkáchónkini Ìnchéni

21 Chrokjuinchexiteyéhe kichuara kixin ó tinkachónkira Ìnchéni.
22 *Méxra ti chojnichjin ó tsíkóteehe la chrókjuinchexiteyéhe ti xìi éxi
nchexiteyéhe sin Ìnchéni. 23 Kixin ti chojnindoa mé chónta kjuachaxin
ts'etuehen ti ichjién éxi Cristo mé ikja ti ninko. Mé xikaha Cristo mé
kjuínchekaá ti ninko, kixin ti ninko la cuerpo kuènté ch'an. 24 Méxra
éxi ti ninko nchexiteyéhe Cristo, la xikaha ti chojnichjin tsíkóteehe la
chrókjuinchexiteyéhe ti xìi.
25 *La ko kjaxin ti chojnindoa chrótjuehé ti ichjién éxi Cristo tjuehe
ti ninko la ko k'uenyákohen. 26 Ik'uén Cristo kixin sinchetjóá ch'an ti
sin ninko, kjuínchetjuáxin ch'an ti ìnta kuikitexín sin kixin kuitekaon
sin ti itén ch'an. 27 Mé xikaha jína ts'áyéhe Cristo ti jeheni kixin jeheni
mé ijnko ninko náxrjón chóntahya ninkehó kjita, ijnko ninko tjóá la ko
ndoá. 28 Mé xikaha ti chojnindoa tsotjuehe ti ichjién éxi tjuéxin asén.
Ti nkexro chaxín tjuehe ti ichjién mé kjaxin tjuehe asén. 29 Méxra kjá
nijnko chojni chrókónínkakohen ti cuerpo kuènté. Náhí. Kjá chrókjonie
sin jína la chrók'uayakohen sin ti cuerpo kuènté sin la xikaha Cristo
t'ayakohen ti ninko. 30 Kixin ti cuerpo kuènté Cristo mé jeheni, kixin
jeheni mé k'óna ti cuerpo kuènté ch'an la ko ti huésoe ch'an. 31 *Mé
xikaha ndáchro: “Ti chojnindoa la tsítohe ti it'é la ko ìñé la tsonkojié
ti ichjién la yóí sin mé ts'óna sin éxi nkokoa chojni.” 32 Tíhi la ijnko
nkehe imá ijié la ko imá ixra la tsjachahya chojni tsienxín. Méxra
janhan xrjanká kuènté Cristo la ko ti ninkué ch'an. 33 Méxra nkojnko ti
chojnindoa la ticháxin tsotjuehe ti ichjién éxi tjuéxin asén, la ko kjaxin ti
chojnichjin chróchóntehe kjuasàya ti xìi.
6 1 *Andá jahara chájan chrókuitekákohénra it'ára la ko ìnára, kixin
xikaha tjinkaon Ìnchéni kixin tíha mé ijnko nkehe jína. 2 *Tíhi mé
ti nkehe saoxín tsík'etoan Díos kixin tsoxiteyá ndá tsjinkitsa ch'an ti

5:19: Col. 3:16, 17. **5:22:** Col. 3:18; 1Pe. 3:1. **5:25:** Col. 3:19; 1Pe. 3:7. **5:31:** Gn. 2:24. **6:1:** Col. 3:20. **6:2:** Ex. 20:12; Dt. 5:16.

jeheni, mé ndáchro: “Chrokjuíkosáyehéra it'ára la ko ìnára, [3] ndá xi̱kaha
tso̱cháhara la ko itsjé ña̱o na̱xa̱ chrók'uejora ntihi chjasintajni.”
[4] *A̱ndá jahara it'é xjan, chji̱ñéhña chrókjui̱nchekónínkáonra ti
xja̱anra. Ícha jína chrókjui̱nchek'ánkíxienra xjan ti kjuaxrexinkaon jína
kixin chrók'uitja xjan chrókuinkáchónki xjan Ìnchéni.
[5] *A̱ndá jahara ch'exónra ixra̱, la chrókuitekákohénra ti lamo
ch'ehéra ixra̱ ntihi chjasintajni, la ko chróchontehéra kjuasàya
la ko chróchrako̱hénra sin la ko chrókjui̱nchexiteyéhéra sin éxi
tjejonchexiteyéxinra Ìnchéni Cristo. [6] Ti ixra̱ si̱ch'era la jína
chrókjui̱ch'era, jehya jehó ti ó tjejótsjehe sin ó kixin tsondáchro sin
kixin jahara la chojni jínara. Náhí. Kjónté kohya sin la kaín a̱sánra
chrókjui̱ch'era ixra̱ éxi chrókjui̱ch'ehéra ixra̱ Cristo kixin xi̱kaha tóxríhi̱n
Díos. [7] Kaín a̱sánra chrókjui̱ch'era ixra̱ éxi ch'ehéra ixra̱ Ìnchéni, la jehya
éxi chojni ó ch'ehéra ixra̱. [8] Jahara la ó nohara kixin Ìnchéni la tsje̱nke̱he
nkojnkoni kixin ti ixra̱ ich'eni, á jeheni chojni ch'exón ixra̱ o̱ náhí.
[9] *A̱ndá jahara lamo, nkojína chrókuétue̱hénra ti sin t'ahara ixra̱ la
ko chji̱ñéhña chrók'oyakotera sin. Xráxinkaonra kixin jahara la ko jehe
sin mé nkokón chrókjui̱nchexiteyéhéra Ìnchéni itjen nka̱jní, kixin kaín
chojni la nkokón t'ikon Díos.

Ti nkehe t'ayakohen ti sin tinkáchónki Ìnchéni

[10] A̱ndá ijie kíchóni, chrókjui̱nchefuerte a̱sánra, kixin chóntani
ti kjuachaxin ijié kuènté Cristo. [11] Mé xi̱kaha a̱ntsí chrókjuéyára ti
kjuachaxin kuènté Díos éxi ijnko ika chrók'uinka̱yára, kixin chaxín ndoá
chrók'uejora kixin chrókuitekákonhñara ti kjuach'ia kuènté ti Jínahña.
[12] Kixin jeheni la tjajo̱nkohñani chojni chónta into la ko hueso. Náhí.
Jeheni la tjajo̱nkoni ti ncha̱kuén jínahña chónta kjuachaxin chrínkí
nka̱jní la ko ti chjasintajni sítie. [13] Méxra̱ chrókuákjára kaín ti kjuachaxin
kuènté Díos kixin chrókjuachara ti itsi ti kjuaxróxinhña, la ti ó tsjixin
tsjajo̱nkoára ti Jínahña ndá chaxín chrókóxakohanra chrók'uejotsjehera
jína. [14] *Chaxín ndoá chrók'uejora chrókuitekáonra ti itan chaxín kixin
tíha ts'ayakohanra éxi ti tjo̱a̱ t'inkat'óxin ijnko soldado, la ko jína
chrók'uejora la tíha chrókuaáxinra éxi ijnko soldado tsík'inkáya ijnko
ika tsík'ónaxín chika. [15] *Chrokóyaxíhanra chróchro̱nkara ti itan náxrjón
tjajon kjuaxróxin éxi ijnko soldado tóxakohen tsjanka to̱tjo̱é mé xi̱kaha
chrókóxakohanra. [16] Tíha la a̱ntsí tjetoan kixin kaínra chrókóxakohanra
chrókuinkachónkira Ìnchéni chaxín. Tíha la éxi ti chika chónta ti soldado

---

6:4: Col. 3:21. **6:5:** Col. 3:22-25. **6:9 a:** Col. 4:1; **b:** Dt. 10:17; Col. 3:25. **6:14 a:** Is. 11:5; **b:** Is. 59:17. **6:15:** Is. 52:7.

ti itjakjon kixin ts'inkákonhen ti flecha síchr'ákjen xrohi kuènté ti
Jínahña. 17 *Chrokuákjára ti kjuachón éxi ijnko kásko tjasin chojni kixin
kohya nkehe tsohen ti ikja, la ko tjetoan chrókuitekáonra ti itén Díos,
kixin tíhi la éxi ijnko chika espada tsíkjajon Nchakuén Díos, k'uayéhéra.
18 Chrokuitoéhyara chrónixjehéra Díos; nkochríxín chróchronoéhéra
ch'an la ko chrókjuanchatóxixínra ti Nchakuén ch'an kixin tsjínkitsara
ch'an. Chrok'óxrjéhyara chrók'uejotsjehera chrónixjehéra Díos kixin
tsjinkitsa kaín ti sin tinkáchónki ti jehe ch'an. 19 Chronixjehéra Díos
kixin kjaxin janhan tsjinkitsa ch'an la tsakítjehe ch'an ti ir'ua kixin jína
tsoxrjanka ti itén ch'an, kixin tsihin chojni ti nkehe k'uénoehña sin kixin
nkexrín itjen ti itan tsaáxin chojni. 20 Díos mé ichr'án ti janhan kixin
tsoxrjanka ti itén ch'an, mé xikaha tjéchjinaxián ijie. Nixjehéra Díos
kixin jína tsoxrjankaxián ti itén ch'an.

Ti kjuixixín nixja Pablo

21 *Tíquico, ti kíchóni chóxini jína, mé kjuínkitsa kjuích'e ixra kuènté
Ìnchéni, jehe ch'an tsochronka ch'an nkexrín itjén la ko nkexrín ti ixra
tjét'a. 22 Méxra janhan ichr'án ch'an tsjijitsjahára ch'an kixin tsochronka
ch'an nkexrín tjejóni ntihi la xikaha imá chrókócháhara.
23 Méxra It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo mé tsjajon ti kjuaxróxin
ts'ayéhéra kaínra kíchóni kixin antsí tsotjuehéra kichuara la ko antsí
chrókuitekáonra Díos. 24 Díos sincheñao kaín ti sin chaxín tjuehe Ìnchéni
Jesucristo. Mé xikaha tsohen. Ó tjen.

6:17: Is. 59:17. **6:21:** Hch. 20:4; 2Ti. 4:12. **6:21:** Col. 4:7, 8.

Ti xroon chr'éhen Pablo ti sin

Filipenses

Nixjehe Pablo ti sin ninko Filipenses

1 1 *Janhan Pablo la ko Timoteo, ch'eheni ixra Ìnchéni Jesucristo, mé
ikjini ti xroon i chr'ahánra kaínra kíchóni tinkachónkira Cristo Jesús;
jahara tjejora chjasin Filipos, la ko ti sin t'etoan ninko la ko ti sin tjinkitsa
kuènté ninko méhe. 2 Kjuasáye It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo imá
sintañaora la ko chrók'uayéhéra ti kjuaxróxin kuènté Díos.

Pablo chrónoéhe Díos kixin ti sin tinkáchónki Jesús

3 Ti ó xráxinkaoan ti jahara la tjaha Díos kjuasáya 4 la ko ti ó nixjaha
Díos la imá chéhe asená tjánchá ha ch'an kixin tsjinkitsa ch'an ti jahara,
5 kixin nkokoa kuék'ejóni k'uékjich'eni ti ixra kuènté Ìnchéni ndesi ti ñao
saoxín kuihínra ti itén Díos, la ko naxa tjejoch'era ti ixra ijie. 6 Janhan
la ó nona kixin Díos ó kjuankíxin sich'e ijnko ixra jína nkaya asánra
kixin kuitekáonra Ìnchéni, la xikaha naxa tsjintaxín sich'e ch'an ti ixra
hasta tsjixraká ti ñao tsokjan Ìnchéni Jesucristo. 7 Mé xikaha jína it'a,
tjénkayáxian ti jahara, kixin imá tjuahára. Jahara la ko janhan la nkokón
k'uáyéheni ti kjuachaxin kuènté Ìnchéni, la kjónté tjéchjina o chrókjuak'é
ti tjejó ti sin t'etoan, la xrjanká kixin jína ti itan chaxín tsaáxini. 8 Díos
la ó nohe kixin imá tjuahára éxi tjuexin Cristo ti jahara. 9 Tjánchá ha
Díos kixin tsjinkitsa ti jahara kixin antsí chrótjuehéra ch'an, la ko antsí
chrók'uánkí ti kjuaxrexinkaon kuèntára kixin jína chrókjuénkayáxinra
10 kixin chrókónohara nkexrín tsjéyára ti nkehe antsí jína. Mé xikaha
tsokohya nkexro tsjanchia ijie ti ó tsokjan Ìnchéni Jesucristo. 11 Méxra
jahara chrókjuich'era ti ixra jína kixin kjuasáye Jesucristo tjinkitsa ch'an
ti jahara, la xikaha kaín chojni tsjikosáyehe sin Díos.

Janhan tjékian Cristo

12 Kíchóni, tjínkaoan kixin tsonohara kaín ti nkehe k'uátsínkaxián
janhan la chaxín kjuínkitsa kixin kuíhin chojni ti itan nixin tjajon
kjuachón. 13 *Mé xikaha kaín ti soldado siín palacio la ko kaín ti íso

---

1:1: Hch. 16:12. **1:13:** Hch. 28:30.

sin mé nohe sin kixin tjéchjina kixin tinkachónkia Jesucristo. 14 La ti
tjéchjina, la itsjé ti sin kíchóni antsí tóxríhin sin tsochronka sin ti itén
Díos, la í chrakonhña sin tinkáchónki sin Ìnchéni.
15 Chaxín iso sin la tjako sin itén Cristo kixin tjinkaon sin
chrókjuachaxin sin kixin tóchjinoxíhin sin kixin ti ixra kjuajon Díos.
Kjánchó íso sin la chaxín kaín asén sin tjako sin itén Díos. 16 Nkojín sin
la nixja sin itén Cristo kixin nchenkexín sin ó, la jehya chaxín kaín asén
sin. Mé xikaha nixja sin kixin tjinkaon sin kixin antsí chrókjuasóteni
ti tjechjinani. 17 Andá íso sin la chrónka sin itén Díos kixin tjuana sin,
la ó nohe sin kixin Díos mé kjuajon kjuachaxin tsjak'é ntihi kixin
tsjákoxian kixin chaxín ti itén Díos mé tsaáxini. 18 Kjánchó janhan la
tónínkakonhña, kjónté á chaxín kaín asén sin tjako sin o náhí, janhan la
tóchéhe asená kixin chrónka sin ti itan jína kuènté Cristo.
19 Méxra janhan la ó nona kixin kaín tíhi la jína ts'axrje kixin
kjuasáyara tjejonixjehéra Díos, la ko ti Nchakuén Jesucristo mé tjinkitsa.
20 Kixin ti nkehe tjínkaoan la chrókósuànahña chrónixja, kixin ijie la
ko nkochríxín chrókjuákoxian ti kjuachaxin ijié kuènté Cristo, ti naxa
tjétsjaha o ti ó tsík'en janhan. 21 Kixin ti naxa tjétsjaha, la janhan Cristo
t'aha ixra, andá ti ó its'én la ó kjuixin kjuácha ti nkehe antsí jína.
22 Méxra ti naxa tsjak'étsjaha ntihi chjasintajni la naxa antsí sit'aha ixra
Ìnchéni la nonahña nkexéhe ti antsí jína. 23 Imá ixra tsonona nkehe
ti antsí jína kixin ti chrók'uen janhan la chrókjuak'ekian Cristo. Mé
tjénkayáxian kixin ícha jína tíha. 24 Kjánchó kjaxin nona kixin antsí
tjetoan naxa chrókjuak'etsjaha kixin naxa chrókjuinkitsa ti jahara.
25 Méxra ó nona kixin kjá naxa tsjak'é iso ñao ntihi chjasintajni kixin
tsjínkitsa ti jahara, kixin antsí chrókónohara la ko chrókócháhara kixin
chaxín jína chrókuitekáonra Ìnchéni. 26 La ijnko ti ñao i ó tsjasán janhan
tsonixjahára ínaá, ndá antsí tsocháhara la ko tsochjehéra kjuasáya
Jesucristo.
27 Antsí tjetoan kixin jahara chrókjuákoxinra jína la ko chrók'uejora
éxi ndáchro ti itan kjuakoxin Ìnchéni Cristo. Mé xikaha ti ó
chrókjuasántsjahára o náhí, la kjónté ikjín itjén, tjínkaoan chrókuihan
kixin jahara naxa jína tinkachónkira Cristo la ko nkokoa tjénkayáxinra
la ko nkokoa tjejoch'era ti ixra, tjákoxinra ti itan jína tsaáxin chojni.
28 Titoéhyara kixin chrókjuíntachrakonra ti sin nínkakohanra. Ti xikaha
chrakonhñara, ndá tsjákoxian kixin jehe sin la ts'itjáña sin, andá jahara
mé tsochontara kjuachón nkochríxín kixin Díos mé tsjajon tíha. 29 Ti
ó tinkachónkira Cristo la jehya jehí titekáonra. Náhí. Kjaxin ticháxin
tsjasótiaxínra kixin tinkachónkira ch'an. 30 *Jahara la ko janhan la

---

1:30: Hch. 16:19-40.

nkokón tinkáchónkini kjónté kjuaxróxinhña tjejóni. Jahara ó k'uíkonra senó nkexrín kjuasótena la ijie la ó kuihínra kixin naxa nínkakona sin.

Cristo k'óna chojni, ndá ijie t'etoan ch'an

2 [1] Mé xikaha, ti nohara kixin Cristo mé nchexraxinkaonra, la ti chéhe asánra kixin tjuahára ch'an, la ti t'ejokoara ti Nchakuén ch'an la ko ti tónohara kixin tikonóahara ch'an [2] la ijie la nchechéhéra ti janhan kixin nkokoa chrókjuénkayáxinkoára kichuara, la chrótjuehéra kichuara, la nkokoa chrókjuénkayáxinra chrókjuich'era ixra [3] la ninkehó chróchontiaxinhñara la ko chrókjuinchejiéhyara asánra kixin imá chrókuétoanra. Chrok'ónara ijnko chojni kanhñó t'etoan. Nkokón chrókjuíkosáyehéra kichuara éxi antsí tjetoan ti íso sin ke jahara. [4] Ninkexró chrókjueyáhya ti nkehe jína kixin jína chrókjuák'e jehó. Náhí. Kjaxin chrókjuinkitsa ti iso sin.

[5] Jahara chrókjuénkayáxinra éxi kjuénkayáxin Cristo Jesús. [6] Cristo la chónta kaín kjuachaxin kuènté Díos, la kjónté xikaha, la tjinkakonhña ch'an kóyóhe ch'an éxi Díos. [7] La kuítohe ch'an nkaya nkajní ti nkehe k'uéchónta ch'an, ndá ntihi chjasintajni kókjíexín ch'an éxi ijnko chojni tjetoanhña xikaha. [8] La éxi ijnko chojni chóntahya kjuachaxin xikaha kjuák'e ch'an, la kjuínchexiteyá ch'an kaín nkehe k'uetoan Díos, kjuasótexín ch'an ti ntacruz la ko ik'uén ch'an éxi ijnko chojni chónta nchónhña ijie. [9] Méxra Díos la imá kjuíkosáyehe ti jehe ch'an la kjuajon ijnko ihnié ch'an antsí tjetoan [10] *kixin ti tsihin chojni ti ihnié Jesús la kaín sin ts'ejóxin toch'in sin, ti sin tjejó nkaya nkajní la ko ti chojni siín chjasintajni la ko ti sin siín chrínkí inche [11] kaín chojni tsondáchro kixin Jesucristo mé Ìnchéni, mé xikaha tsjikosáyehe sin It'éni Díos.

Éxi xrohi t'inkaséñaxín chjasintajni

[12] Mé xikaha jahara kíchóni, xráxín kuitekákonara ti kuék'ejóni nkokoa. Andá ijie la chrókjuinchexiteyára kjónté ikjín itjén. Méxra kaín asánra chrókjuíkosáyehéra Díos la ko chrókóxakohanra chrókjuéyára ti nkehe tsjajon kjuachón [13] kixin Díos la ntaxráxinkaonra la ko tsjínkitsara sich'era ti nkehe jína tóxríhin ch'an.

[14] Ti nkojín ixra chrókjuich'era, la chrókónínkakuénhñara kichuara la ko chrókjóntahyara kichuara [15] *kixin ninkexró chrókjuachahya tsondáchro kixin jahara la chontara ijie, kixin jahara la xjeen Díos la ninkehó ijie chróchontahyara, kjónté tjejoyakjánra ti sin jínahña, tjasin

---

2:10: Is. 45:23. **2:15:** Dt. 32:5.

ijie̱. Jahara la chrók'uinkaséñaxínra ti siín sin éxi ti konotsé t'inkaséñaxín
ti chjasintajni sítie. 16 Méxra̱ jahara chrókjuákoxinra ti itan jína tjajon
kjuachón. Ndá xi̱kaha ti ó tsokjan Cristo, la imá tsochéhe̱ a̱sená kixin
kjui̱nchexiteyára, kixin jehya ó chónkó ti ixra̱ kjui̱t'a. 17 Kjónté ntihi
chrók'uenxian la tíha mé éxi ijnko nkehe tsotjahá Díos éxi xi̱kaha jahara
chje̱héra ch'an ti ixra̱ ich'era kixin tinkachónkira ch'an. Mé kjónté
xi̱kaha, la tsochána la tjínka̱oan kixin kja̱xinra tsochóhara. 18 Méxra̱
chrókócháhara jahara kja̱xin, éxi kóchána janhan.

Timoteo la ko Epafrodito

19 Tjínka̱oan kixin tsjajon Ìnchéni Jesús kjuachaxin kixin tjoka
tsochr'an kíchóni Timoteo tsjijitsjehe ti jahara, a̱ndá ti ó tsokjan ch'an
ndá imá tsochàna tsi̱nha̱n nkexrín tjejora. 20 Kixin kohya íjnko nkexro
tjenka̱yáxin éxi ti janhan kixin chrókóxakohen kixin chrók'uejora jína.
21 Kaín ti íso sin tóxakohen sin xritjeyá sin ti nkehe tjinkaon sin jehó sin,
la tjeyáhya sin ti nkehe tjinkaon Jesucristo. 22 Méxra̱ jahara la ó nohara
kixin kíchóni Timoteo la jína k'uáji la ko jína a̱sén ch'an kixin jehe ch'an
la nkokoa kjui̱t'akian ch'an ixra̱, kjuínki̱tsa chrónkaxín ch'an ti itan jína.
Éxi ijnko xja̱na xi̱kaha kjuínki̱tsa ch'an ti janhan. 23 Mé xi̱kaha tjínka̱oan
tsochr'an ch'an tsjijitsjehe ch'an ti jahara, kjánchó janhan tsochohan
tsonona nkehe tsona, á ts'axrjéxia̱n ntihi o á its'en. 24 Méxra̱ janhan la
tjéchohan kixin tsjajon Ìnchéni kjuachaxin kixin tjoka tsjasántsjaha̱ ti
jahara.
25 La kja̱xin kjá ticháxi̱n tsétua̱nha̱n kíchóni Epafrodito tsokjan
ti tjejora. Jehe ch'an mé nkokoa kjui̱t'akian ch'an ixra̱, kjónté
kjuaxróxinhña k'uéjoni. Jahara tsíkétue̱hénra ch'an itsji ch'an ntihi kixin
tsjinki̱tsana kaín ti nkehe ticháxi̱n. 26 Ndá imá tóxakohen ch'an kixin
tsjijitsjehe ch'an kaín ti jahara kixin ó nohe ch'an kixin ó tsíkihínra
kixin k'uéníhi ch'an. 27 A̱ndá chaxín k'uéníhi ch'an la chrók'uen ch'an.
Kjánchó Díos kui̱konoéhe̱ ti jehe ch'an. Kjánchó jehya jehó ch'an. Náhí.
Kja̱xin janhan kui̱konoána Díos kixin kanhñó imá chrók'uavá janhan,
méxra̱ k'uénhña ch'an. 28 Méxra̱ tjínka̱oan tjoka tsétua̱nha̱n ch'an
tsjijitsjehe ch'an ti jahara, kixin ó nona kixin tsochóhara ts'ikonra ch'an
ínaá la ko xi̱kaha, í kanhñó chrókóxakòna. 29 Imá chrókócháhara ti ó
chrókjuíji ch'an kixin jehe ch'an mé ijnko kíchóni tinkáchónki Ìnchéni,
la ko jahara chrókjuíkosáyehéra ch'an éxi chrókjuíkosáyehéra ti íso sin
ch'ehe ixra̱ Ìnchéni éxi jehe ch'an. 30 Kixin jehe ch'an kóníhi ch'an
kixin ti ixra̱ kuènté Cristo kjuích'e ch'an. Mé xi̱kaha k'uíxin kjuaxikaon
kixin chrók'uen ch'an kixin kjuínki̱tsana ch'an, kixin jahara la xitjahya
chrókjuínki̱tsara kixin ikjin tjejora.

Ti nkehe chaxín sínkí

3 [1] Ndá ijie, kíchóni, chrókócháhara kixin tinkachónkira Ìnchéni.
Janhan la k'oxrjehya kjatee kjian kaín tíha éxi kuihínra senó, kixin
tíha la jína chrókjuinkitsa ti jahara. [2] Chrotsjehéra jína kixin siín chojni
jínahña ixri éxi koniа tsíkixikján, la tjinkaon sin chrókóchrít'o sin ntoara
chrókuara xroye kuènté sin judío, kixin xikaha chrókuaára, ichro sin.
[3] Kjánchó ti chojni chaxín chónta ti xroye kuènté Díos la jeheni tíha,
kixin chaxín xraxinkaoni Díos kixin tjinkitsa ti Nchakuén ch'an, la ko imá
chéheni kixin tinkáchónkini Ìnchéni Jesucristo. Méxra tjenkayáxinhñani
kixin ti chrókuáni xroye kuènté sin judío ndá xikaha chrókuaáxini. Náhí.
[4] Kjónté kjaxin janhan jína chróndáxrjan kixin ó nchoxon kaín tíhi, kixin
janhan antsí k'uekuitekaoan tíhi. [5] *Janhan mé tsíkinchekana sin xroye
kuènté ti sin judío ti k'uéchonta ijní ñao, la janhan mé tsík'axrjeníxian ti
sin israelita la tsík'axrjeníxian ti sin tsík'axrjeníxin Benjamín la ko kjaxin
janhan mé tsík'axrjeníxian ti sin hebreo. La ko janhan mé k'uékjaxin
fariseona la k'uékinkachónkia ti ley kuènté sin judío éxi tinkáchónki ti
sin fariseo. [6] *La janhan chaxín imá k'uéninkakohan ti sin kuènté ninko
la ko imá k'uékjintaxiteyáha ti ley, la kohya ninkexró tsondáchro kixin
chaxínhña tíha. [7] Mé kaín tíha k'uékjit'a ósé kixin tsíndáxrjan kixin tjete
sínkí tíha. Andá ijie t'íkuan kixin ninkehó sínkíhya kaín tíha, kixin janhan
la tinkachónkia Cristo. [8] La kjaxin kaín ti nkehe k'uéchonta la t'íkuan éxi
chónkó tíha, kixin antsí tjetoan chróchoxian Ìnchéni Jesucristo. La kaín
ti nkehe k'uéchonta la kuitoha ndáha, la ijie tíha t'íkuan éxi chjiníno
ó kixin xikaha jína chrókjuácha chróchoxian Cristo [9] la ko nkokoa
chrókjuak'ekian ch'an. La tjéyáhya kixin ti ley chrókótjuáxina. La náhí.
Tjínkaoan kixin Díos sinchetjóána kixin titekaoan Cristo. [10] Ti nkehe
tjínkaoan la tsochoxián Cristo la ko tsochonta ti kjuachaxin chónta ch'an
ti xechón ch'an, la tjínkaoan chrókjuasótexína éxi kjuasótexín ch'an la
ko kjónté chrók'uenxian éxi k'uénxin ch'an [11] kixin xikaha chrókjuácha
chróchohan hasta chróxechóna ínaá.

Pablo tjinkaon tsjacha ti nkehe jína tsjajon Díos

[12] Ndáxrjanhña kixin ó kjuácha kaín tíha, la ko ndáxrjanhña kixin ó
ndoá itjén. Náhí. Janhan mé tjínkaoan tsjácha sintaxiteyáha Cristo Jesús,
ti nkexro kjueyána senó. [13] Jahara kíchóni, janhan naxa ndáxrjanhña
kixin ó kjuácha. La náhí. Ti nkehe tjínkaoan mé chrók'uitjáñana
kaín ti nkehe ó k'uatsínka. Andá ijie la tsotsjaha jína ti nkehe naxa

---

3:5 a: Ro. 11:1; **b:** Hch. 23:6; 26:5. **3:6:** Hch. 8:3; 22:4; 26:9-11.

t'itjáña tsjácha. 14 Kixin xi̱kaha ndá chrókjuácha chrók'uayáha̱ ti nkehe
sinchekitona Díos itjen nkaya nka̱jní. Díos mé k'uéya̱na kixin xi̱kaha
ts'ayáha̱ tíhi kixin tinkachónkia Jesucristo.
15 Méxra̱ kaín ti chojni chaxín tinkáchónki Jesús la xi̱kaha
chrókjuénka̱yáxin sin. A̱ndá ti nkojinra tjénka̱yáxinra íjnko nkehe, la
Díos mé sinchexraxinkaon ti jahara kixin nduáhya tjejora. 16 Méxra̱
ticháxi̱n chrókjuínchexiteyáni ti nkehe ó kjuachani k'uitjani.
17 *Kíchóni, chrók'uejora éxi kjuak'é janhan, la ko kja̱xin chrótsjehéra
nkexrín tjejó ti íso chojni nchexiteyá éxi kjuákoxian. 18 Nchónhña
xrja̱nkaxián, la na̱xa̱ tsokja̱tee tsoxrja̱nka, la imá tsja̱nka kixin itsjé
chojni tjejó titekakonhña sin la nínkakohen sin ti Cristo kjuák'enkáni
ntacruz. 19 A̱ndá ti ó tsjixixín, la ti sin a mé ts'itjáña sin. Ti díos kuènté
sin la mé ti nkehe chrókjonie sin la ko ti nkehe chrók'ui sin ó, la ko jehe
sin mé nchenkexín sin ti nkehe chrókósuèxín sin. Jehó tjenka̱yáxin sin ti
nkehe siín chjasintajni ó. 20 A̱ndá jeheni la chóntani kjuachaxin ts'ejóni
nkaya nka̱jní la ko na̱xa̱ tjejóchóheni kixin ts'inkaji̱xi̱n nkaya nka̱jní ti
nkexro tsaáxini, mé Ìnchéni Jesucristo tíha. 21 Jehe ch'an mé tsjajon
ch'an ijnko cuerpo ni̱xin tsochóntani, tsoyóhe̱ éxi ti cuerpo náxrjón
chónta ch'an. A̱ndá ti cuerpo ntaxin náxrjónhña la tsitohe. Tíha mé
tsohen kixin chónta ch'an kjuachaxin ijié ts'e̱tue̱hen ch'an kaín nkehe.

Nkochríxín chrókócháhara kixin tinkachónkira Ìnchéni

4 1 Jahara kíchóni imá tjua̱hára, la ko imá tjínka̱oan tsjasántsjahára
kixin xi̱kaha imá tsochéhe̱ a̱sená. Méxra̱ jahara mé éxi ijnko nkehe
jína ó kjuácha. Méxra̱ kíchóni, jína chrók'uejora, chrókuinkachónkira
Ìnchéni.
2 Xrja̱noáha jaha Evodia la ko jaha Síntique kixin nkokoa
chrókjuénka̱yáxian kixin éxi nkokoa kichuara kixin tinkachónkira
Ìnchéni. 3 A̱ndá jaha kíchóni, mé jína k'uéjoni kjuích'eni ixra̱; méxra̱
xrja̱noáhá kixin tsjinki̱tsa ti sin kíchóni ichjin, kixin kja̱xin sin kjuínki̱tsa
sin kjuích'e sin ixra̱ ti ó níxja janhan ti itan jína tsaáxini. La ko ti kíchóni
Clemente la ko íso sin kjuínki̱tsa kjuích'eni ixra̱. Ti ihni̱é sin la mé ó
sínixín ti xroon chónta ti ihni̱é chojni tsaá.
4 Chrókócháhara nkochríxín kixin tinkachónkira Ìnchéni, na̱xa̱ xrja̱nká
ínaá kixin chrókócháhara. 5 Mé xi̱kaha kaín chojni chrókjuatsoan sin
kixin jahara tjákoxinra jína. Kixin Ìnchéni la ó chjina itsi.
6 Méxra̱ chrókóxakuanhñara ninkehó. Ícha jína chróchenkara Díos
kaín nkehe ticháxi̱hanra, la ko chrókjuanchehéra ch'an, la kja̱xin

---

3:17: 1Co. 4:16; 11:1.

nkoyaxón chróchjehéra ch'an kjuasáya. 7 La jehe ch'an mé tsotjáhara
ch'an ijnko kjuaxróxin imá ijié, la nijnko chojni tsjachahya tienxín tíha.
Ti kjuaxróxin mé ts'ayakohen asánra la ko ts'ayakohen ti kjuaxrexinkaon
kuèntára kixin nkokoa tinkachónkira Cristo Jesús.

Tíhi tjénkayáxinra

8 Méxra kíchóni, tíhi tétuahanra. Chrokjuénkayáxinra kaín ti nkehe
chaxín, la kaín ti nkehe chonta kjuasàya, la kaín ti nkehe ndoá, kaín ti
nkehe jína, la ti nkehe náxrjón la ko ti nkehe tóxríhin Díos.
9 Méxra chrók'uitjáñahñara kaín ti nkehe kjuákohára la ti nkehe
kuihínra ti xrjanká la ti nkehe kuétuahanra la ko ti ixra k'uíkonra
kjuit'a. Mé xikaha jína chrókjuákoxinra, andá ti Díos tjajon kjuaxróxin
mé chrók'uejokoara.

Ti chichaon kjuajon ti sin filipenses

10 Imá chàna kixin Ìnchéni kjuínkitsa ti jahara la ó xráxinkaonra ínaá
ti janhan. Ndáxrjanhña kixin tsík'itjáñahanra ti janhan. Náhí. Jehí
xrokuahya chrókjuínkitsara ti janhan. 11 La ko ndáxrjanhña kixin nóaxin
itjén la ko ticháxina nkehe, náhí. Janhan la ó kuàna itjén kjuaxróxin,
kjónté ti nkehe chonta ó. 12 Janhan la ó k'uíkonxian ti chontahya
nkehe la ko kjaxin ti ó chonta nchónhña nkehe. Kjónté ichrén nkehe
chrók'uatsínka la ó tsjácha, kjónté á kjonié jína o kjoniehña, á siín nkehe
o kohya ninkehó. 13 Kaín nkehe tjácha it'a kixin Cristo mé tsjinkitsana ti
janhan. 14 Méxra jahara jína kjuákoxinra kixin kjuínkitsara ti janhan la
kjuájonra nkehe ticháxina.
15 Jahara chojni chjasin Filipos, ó nohara jína kixin ti kjuankíxian
kjuàkua ti itan nixin tsjajon kjuachón ti sákjuixian Macedonia, la jahóra
ti ninko Filipos ichr'anra chichaon k'uayáha kixin cháhara kjuákohára
itén Díos. 16 *Méxra ti naxa kjuak'é Tesalónica, la jahara ichr'anra
iso chichaon kuènté ninko iso vece kixin kjuínkitsara k'uíná ti nkehe
kuék'ichánxina ntiha. 17 La jehya kixin tjínkaoan kixin jehó chrók'uayáha
nkehe. Náhí. Tjínkaoan kixin antsí chrók'uánkí ti nkehe chróchontara
nkaya nkajní ti itjen Díos. 18 *Andá janhan ó k'uayáha kaín ti nkehe
ichr'anra la antsí itsjé chonta. La ko kjaxin k'uayáha ti nkehe tsíchr'ánra
kjuikao Epafrodito, la ó tsjacha tíha. Tíhi la éxi ijnko nkehe xraxé náxrjón
chróchjehéra Díos chrókóxríhin ch'an. 19 La Díos kuéntana mé tsotjáhara
kaín ti nkehe naxa ticháxinhara, kixin chónta ch'an kaín nkehe imá

4:16: Hch. 17:1. **4:16:** 2Co. 11:9. **4:18:** Ex. 29:18.

náxrjón tjete ts'áyéhe̱ ti sin tinkáchónki Ìnchéni Cristo Jesús. [20] Mé It'éni
Díos mé ts'áyéhe̱ ch'an kjuasàya nkochríxín. Mé xi̱kaha tso̱hen.

Kjuixixín nixja Pablo

[21] Nixjehéra kaín ti sin tinkáchónki Jesucristo tjejó ntiha. Ti sin
kíchóni tjejókoni ntihi mé nixjahára sin. [22] Kaín ti sin tjejó ntihi
tinkáchónki Díos mé nixjahára sin, la ko kja̱xin ti sin kíchóni ch'ehe
ixra̱ ti nkexro t'e̱to̱an romano mé xráxinkaon sin ti jahara. [23] Ìnchéni
Jesucristo mé chrókjuintañaora kaínra. Ó tjen.

Ti xroon chr'éhen Pablo ti sin

Colosenses

Pablo nixjehe ti sin ninko Colosas

1 [1] Janhan, Pablo, tsíkjéyána Jesucristo t'ahá ch'an ixrá kixin xikaha
tjinkaon Díos, la ko kíchóni, Timoteo [2] mé ikjian ti xroon i kixin
chrók'uayéhéra jahara kíchóni tinkáchónki Cristo, tjejora chjasin
Colosas, tsík'ónara chojni titekáonra Díos. It'éni Díos la ko Ìnchéni
Jesucristo sintañaora la ko tsotjáhara kjuaxróxin.

Pablo nixjehe Díos kixin kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni

[3] Nkochríxín nixjehéni Díos, It'é Ìnchéni Jesucristo, kixin ti jahara,
la ko chjéheni Díos kjuasàya [4] kixin ó kuíhini kixin jína tinkachónkira
Ìnchéni Jesucristo la ko tjuehéra kaín ti sin tinkáchónki Díos. [5] Mé xikaha
tjejochohénra kixin ts'ayéhéra ti nkehe chóntehe Díos itjen nkaya nkajní.
Jahara la xikaha tjejochohénra kixin kuihínra ti itan chaxín kuènté Díos
tsaáxini. [6] Ti itan kuihínra la mé tjejótihin chojni kuenté chjasintajni la ó
tinkák'ánkí ti itan la t'ikonra ti kjuachaxin tjajon Díos. Mé xikaha kóhen
ti ó kuihínra la ko kuitekáonra kixin chaxín tjuahára Díos. [7] *Tíhi mé
kjuakohara kíchóni Epafras. Jehe ch'an la nkokoa kjuích'ekoni ixrá, ndá
ijie tjetjinkitsa ch'an ti jahara la jína ich'e ch'an ti ixrá kuènté Cristo.
[8] Jehe ch'an mé ikui ch'an ntihi la chrónka ch'an kixin nkexrín tjuehéra
kichuara kixin Nchakuén Díos tjetjinkitsa ti jahara.

[9] Méxrá ndesi ti ñao kuíhini nkexrín tjejora, la títoehyani tjancheheni
Díos kixin tsjinkitsa ti jahara kixin tsonohara jína nkexrín tóxríhin ch'an
la ko tsiénxinra kaín kjuaxrexinkaon jína kuènté Nchakuén Díos. [10] Ndá
xikaha jína chrókjuákoxinra la chrók'uejora éxi tóxríhin Ìnchéni la
chrókjuich'era ixrá jína kuènté ch'an la ko antsí chrókónohara nkexrín
itjen Díos. [11] Tjanchiani kixin Díos chrókjuinkitsa ti jahara kixin ti
kjuachaxin ijié kuènté ch'an kixin chrókjuachara jína chrók'uejora
la ko chrókócháhara kjónté chrókui ichrén kjuaxróxinhña. [12] Méxrá
chrókócháhara la chróchjehéra kjuasáya It'éni Díos kixin kjuajon ch'an
kjuachaxin kixin ts'áyéheni ti nkehe náxrjón itjen ti t'etoan ch'an ti
t'inkaséña, ti nkehe ts'áyéhe kaín ti sin tinkáchónki Díos. [13] Díos mé

1:7: Col. 4:12; Flm. 1:23.

kuakitsjekjanxíni ti sítie la kjuajon ch'an kjuachaxin ts'ejóni ti t'ẹtọan ti Xjẹen ch'an, imá tjuẹhe ch'an. 14 *Ti Xjẹen ch'an mé k'uenyákohẹn ti jeheni la kjuínchekaá ti jeheni, ti ijnị́é ch'an mé kótjuáxin ti ijị́éni.

Cristo k'uenyákohẹn ti jeheni

15 Cristo, ti Xjẹen Díos mé kjuạkọxị́n nkexrín itjen ti It'é ch'an, ti nkexro xitjahya t'ikoni, la ko Cristo mé ó xráxín itjen ch'an ti nạxạ k'ónahña chjasintajni.
16 Kjuachaxíen Díos la kjuích'énaxín ch'an kaín ti nkehe siín nkạjní la ko chjasintajni, la ko kaín ti nkehe nạxạ t'ikonhñani la ko ti nkehe ó t'ikoni. Kjạxin kaín ti nkexro t'ẹtọan la kaín nkehe chónta kjuachaxin la ko kaín kjuachaxin siín nkaya nkạjní mé kaín tíha kjuích'éna Cristo la kaín tíha kuènté ch'an. 17 Cristo la ó xráxín itjen, kjónté nạxạ kohya ninkehó, la jehe ch'an t'ayakohen ch'an kaín ti nkehe siín kixin chónta ch'an kaín kjuachaxin. 18 *Cristo mé ti ikja ti cuerpo, mé tíha la ti nị́nko. Jehe ch'an mé sạoxín xechón ch'an kixin ạntsí tsochónta ch'an kjuachaxin ts'ẹtuẹhen ch'an kaín nkehe. 19 Mé xị́kaha Díos la kóxríhị́n kixin ti Xjẹen ch'an tsochónta kaín kjuachaxin. 20 *Kjạxin tjinkaon Díos kixin kjuachaxíen Cristo chrók'uixin kjuaxróxin nkuíxín, nkaya nkạjní la ko chjasintajni. Mé kjuasin Cristo kjuaxróxin kixin kjuák'enkáni ch'an ntacruz, ik'uén ch'an.
21 Jahara la ti ósé k'uéchonhñara Díos, la k'uéninkákohénra ch'an kixin ti nkehe jínahña k'uékjenkạyáxin ạsánra. Ạndá ijie la, kjuasáye Díos, kjuajon kjuachaxin kixin kjuaxróxin tjejokoara ch'an kixin tinkachónkira ch'an. 22 Kixin Cristo mé k'uényákạhanra, kjuasóte ti cuerpoé ch'an. Mé xị́kaha kóhen kixin Cristo tsjajon ti jahara ts'áyéhẹ Díos kixin tsíkjinchetjóá ch'an ti jahara la í chróchontahyara ninkehó ijiẹ. 23 Mé xị́kaha chrókuị́tọéhyara chrókuinkachónkira Ìnchéni. Chrok'uejora éxi ijnko inta nị́nka tsíkji nuèé, la ko chrókuị́tọéhyara ti nkehe jína t'ejochọhénra. Tíhi mé chronka ti itan tsaáxin kuihínra, la ko ti itan i mé chrókuihin kaín chojni kuenté chjasintajni, la janhan Pablo kjạxin xrjạnkaxián ti itan i.

Pablo ich'e ixrạ kuènté nị́nko

24 Ạndá ijie, kjónté tjasótexíni kixin ti jahara, la chéhẹni kixin xị́kaha tsjintaxín tjasótia janhan kixin nạxạ t'itjáña chrókjuasóte Cristo, mé kjuasóteyákohẹn ti nị́nko mé ti cuerpoé ch'an. 25 Mé xị́kaha

---

1:14: Ef. 1:7. **1:18:** Ef. 1:22, 23. **1:20:** Ef. 2:16.

Díos kjueyána kixin sit'a ixra kuènté ninko, kixin jína chrók'uejora
kixin xrjankaxián ti itan jína kuènté Díos. 26 Ti itan i la ósé ninkexró
k'uénoehña, andá ijie kjuínchenohe Díos kaín ti sin tinkáchónki ti
jehe ch'an. 27 Díos mé tjinkaon sinchenohe kaín chojni ti nkehe tjete
k'uénoehña sin senó, kixin Cristo mé tjejokoara la tjajon ch'an kjuachaxin
ts'ejochonhénra ts'ayéhéra ti kjuachaxin ijié kuènté ch'an.
28 Jeheni mé chrónkaxíni nkehe kuènté Cristo, la nchexraxinkaoni
kaín chojni la ko tjakoxini kaín kjuaxrexinkaon kixin chrókienxín sin
jína. Ndá xikaha nkojnko chojni chrók'uánkí ti kjuaxrexinkaon kuènté
sin kixin ndoá chrók'uejó sin kixin ts'ejóko sin Cristo. 29 Mé xikaha
janhan it'a ti ixra kixin kaín ti kjuachaxin kjuajon Cristo.

2 1 Tjínkaoan chrókónohara kixin nchónhña ixra kjuit'a kixin
chrókjuinkitsa ti jahara la ko kjaxin ti sin tjejó chjasin Laodicea la
ko kaín ti íso sin naxa t'ikonhña ti janhan. 2 Tjínkaoan kixin jehe sin
chrókóchéhe asén sin la ko nkokoa chrókjuénkayáxin sin, chrótjuehé sin
kícho sin. Mé xikaha chrók'uánkí ti kjuaxrexinkaon kuènté sin la ko
chrókienxín sin jína kixin chrókónohe sin ti nkehe ninkexró k'uénoehña
kuènté It'éni Díos, mé Cristo tíha. 3 Cristo mé tjakoxin kaín ti nkehe
tjete símá, tíha mé kaín ti kjuaxrexinkaon jína la ko kaín nkehe nohe
Díos. 4 Kaín tíha xrjankaxián kixin ninkexró chrókjuit'ayahyara kixin ti
náxrjón nixja sin ó. 5 Kjónté tjénhña ti tjejora, la ti nchakuená la itjen
ntiha kixin xráxinkaoan ti jahara, la chéhe asená kixin jína tjejora, naxa
tinkachónkira Cristo.
6 Mé xikaha éxi kuitekáonra Ìnchéni Jesucristo, la xikaha
chrók'uejokoara ch'an. 7 Éxi ijnko inta ninka tsíkji nuèé xikaha
chrók'uejora, chrókjuinkíhyara ti nkehe kuihínra, mé xikaha
chrókuinkachónkira Jesucristo éxi xrákohara, la ko chróchjehéra Díos
kjuasáya nkochríxín.

Cristo mé ti ntia nixin

8 Méxra chrókuitoéhyara kixin ninkexró chrókjuit'ayahara kixin
ti nkehe nduáhya chrókjuako sin. Náhí. Ti sin a la tjako ti nkehe
tjenkayáxin chojni chjasintajni ó, andá tjakohya sin ti nkehe tjinkaon
Cristo.
9 Kaín kjuachaxin chónta Díos mé chónta Cristo; 10 jehe ch'an
t'etuehen ch'an kaín kjuachaxin siín nkaya nkajní la ko chjasintajni.
Méxra jahara mé chontara kaín kjuachaxin kuènté Díos kixin ó
tinkachónkira Cristo. 11 Kjaxin ti ó kjuankíxinra tinkachónkira Cristo, la
jehe ch'an kjuíntakára ch'an ijnko xroye, kjánchó ti xroye la jehya itja
chojni kuénxín tíha. Náhí. Kjuakjìin ch'an ti ijie k'uékóxríhanra, mé tíha

mé ti xro̱ye tjáhara ch'an. 12 *Jahara ti ó kuíki̱tera la éxi xravákoara
Cristo. Ndá kja̱xin xechónkoara ch'an kixin kuitekáonra ti kjuachaxin
kuènté ti Díos kjuínchexechón Cristo. 13 *Jahara ósé la éxi tsík'enra
xi̱kaha kuék'ejora, kixin ti ijie̱ k'uéchontara la ko ti chontahyara xro̱ye
kuènté ti sin judío. A̱ndá ijie la ó xechónkoara Cristo kixin kjuìin ti ijie̱
k'uéchontara. 14 *Méxra̱ Díos la k'óxika kaín ti nkehe tsík'itoan ósé
kjuachahya chojni kjuínchenchexiteyá, la ko kjua̱tse̱n ch'an kaín ti ijie̱
k'uéchóntani kixin Cristo kjuák'enkáni ti ntacruz. 15 Mé Cristo k'uénxin
ti ntacruz ndá xi̱kaha kuakitsjehe ch'an ti Jínahña kaín ti kjuachaxin
k'uéchónta, la kjuínchekósuéhe̱ ch'an ti Jínahña k'uíkon kaín chojni, la
xi̱kaha kjua̱ko̱xi̱n ch'an kixin jehe ch'an chónta ch'an ti kjuachaxin ti
kjuák'enkáni ch'an ti ntacruz.

Tjéyára ti nkehe siín nkaya nka̱jní

16 *Méxra̱ ninkexró chrók'uántaxiánhñara kixin ti nkehe chrókjontera
o̱ ti nkehe chrók'uira o̱ ti chrókjuíkosáyehéra ti ña̱o kia o̱ ti nitjó ni̱xin o̱
ti ña̱o to̱k'éhe chojni. 17 Kaín ti nkehe a la éxi ijnko its'uan tóyóhó ti
nkehe itsi. A̱ndá ti nkehe chaxín la Cristo tíha. 18 Méxra̱ chrókui̱to̱éhyara
chrókjuit'ayahara ti sin ndáchro kixin imá jína sin la ko tjikosáyehe sin
ti sin ángel. Ti sin a mé chrónkaxín sin nkehe noehña sin, la nchenkexín
sin ti nkehe tjenka̱yáxin sin kuènté chjasintajni ó. 19 *A̱ndá jehe sin la
chaxínhña tinkáchónki sin Cristo, ti ikja ti ni̱nko. Cristo mé t'ayakohen
ti ni̱nko la ko nchek'ánkí ti kjuaxrexinkaon kuènté ti chojni tinkáchónki
ti jehe ch'an éxi tjinkaon Díos xi̱kaha.
20 A̱ndá jahara la ó k'uénkoara Cristo la ó kui̱to̱héra ti nkehe
tjenka̱yáxin chojni ó. ¿A̱ndá nkekuènté na̱xa̱ tjejora éxi ti chojni siín
chjasintajni, chrókjui̱nchexiteyára ti nkehe t'e̱to̱an sin? 21 T'e̱to̱an sin
kixin jahara chrókuákóxi̱nhñara tíha, la chrókjontehyara nkojín nkehe
la ko chrótséxinhñara nkehe. 22 Kaín ti nkehe t'e̱to̱an sin mé nixja
kuènté ti nkehe tsjeje̱, la tíha mé ijnko nkehe tjenka̱yáxin chojni ó. 23 Ti
nkehe tinkáchónki ti sin a la t'ikon chojni éxi ijnko nkehe chaxín kixin
nchenkehya sin la ko nchekjasóte sin cuerpo kuènté sin, kjánchó chónkó
tinkáchónki sin xi̱kaha, kixin tíha chóntahya kjuachaxin tsjinki̱tsa tsíto̱he
sin ti nkehe jínahña tjenka̱yáxin sin.
3 1 *Jahara la ó tsíxechónko̱ara Cristo. Méxra̱ chrókjuéyára ti nkehe siín
nkaya nka̱jní kixin Cristo la ntiha tjetja̱xi̱n ch'an ti itja chjina kuènté
Díos. 2 Chrokjuénka̱yáxinra ti nkehe siín nkaya nka̱jní. Chrokjuéyáhyara

---

2:12: Ro. 6:4. **2:13:** Ef. 2:1-5. **2:14:** Ef. 2:15. **2:16:** Ro. 14:1-6. **2:19:** Ef. 4:16.
3:1: Sal. 110:1.

ti nkehe siín chjasintajni, [3] kixin jahara la ó k'uénkoara Cristo, ạndá ijie
nạxạ kónoxínhña ti kjuachón nkochríxín tsochontara ti ó ts'ejokọara
Cristo la ko Díos. [4] Cristo mé chontaxínra kjuachón nkochríxín, la ti
ó tsokjan ch'an ndá jahara kjạxinra ts'ejokọara ch'an, ndá ts'ikonra ti
kjuachaxin ijié kuènté ch'an.

Ti ntịa ntaxin la ko ti ntịa nịxin

[5] Méxrạ chrókuịtọhéra kaín ti ijiẹ chjasintajni tjénkạyáxinra. Ninkexró
chrókjuasinkohya ijiẹ chojnichjin jehya ichjién, la ninkexró chrókjuích'e
nkehe jínahña, ninkexró chrókjuích'e ninkehó ti nkehe tjenkạyáxin
ạsén sin, la ko kjạxin chrókóxríanhñara chróchontara nchónhña nkehe,
kixin ti xịkaha la ó yóhẹ chrókuinkachónkira ti nkehe tsíkjanọña. [6] La
tsọnínkaon Díos la sinchekjasóte ti sin ich'e kaín tíha. [7] Mé xịkaha
k'uékjịch'era jahara ósé. [8] Méxrạ ijie chrókuịtọhéra kaín ti nkehe jínahña,
chrókuịtọhéra ti kjuanínkaon, la ti nkehe tjaké ạsánra, ti nkehe jínahña,
ti t'ándaxíhínra kichuara la ko ti nkehe jínahña t'axrjexín ir'uara.
[9] *Chrokjuịch'iyehyara kichuara kixin ósé xịkaha k'uékjịch'era, ạndá
ijie la ó chrókuịtọhéra kaín ti nkehe ntaxin k'uékjịch'era. [10] *Méxrạ ijie
la ó tsík'ónara chojni nịxin. Díos tinkánchetjóá ti jahara kixin ts'ónara
éxi jehe ch'an kixin kjuích'éna ch'an ti jahara; méxrạ tjinkaon ch'an
chróchoxínra ch'an ạntsí jína. [11] Jehya tjetoan á chojni judío ọ chojni
griego, á chojni tsíka xrọye ọ náhí, á chojni tsíkjịxịn ikjín ọ náhí, á chojni
nohe ọ chojni noehña, á chojni ch'exón ixrạ ọ chojni t'ẹtọan. Ti nkehe
tjetoan la kixin tsinkáchónkini Cristo kixin jehe ch'an t'ẹtuẹhen ch'an
kaín nkehe.
[12] *Díos la tjuẹhe ti jahara la tsíkjéyára kixin tsinkachónkira ch'an.
Ạndá jahara la ó k'ónara chojni nịxin, la chrókuịkonoéhéra kichuara,
la jína chrók'uejora, chrókjuịnchenkehyara, la chrókójiạhyara la
ko chrókónínkákonhñara. [13] *Chrokoninkakuénhñara kichuara la
chrók'uitjáñahanra ichrén ijiẹ kjuásihanra íjnko chojni kixin Cristo la
k'óxika ti ijiẹ kjuásinra, la kjạxinra xịkaha chrókjuịch'era. [14] Mé xịkaha
ạntsí tjetoan kixin chrótjuẹhéra kichuara la nkokọa chrókjuénkạyáxinra,
la xịkaha nkokọa ts'ejókọa kichuara. [15] Ti kjuaxróxin tjajon Cristo mé
chrók'uẹtuẹhen ạsánra kixin xịkaha kjuénkạyáxin Díos k'uéyạhára ch'an
kixin chrók'ónara nkokọa cuerpo la xịkaha chrókjuíkosáyehéra ti jehe
ch'an.

3:9: Ef. 4:22. **3:10 a:** Ef. 4:24; **b:** Gn. 1:26. **3:12:** Ef. 4:2. **3:13:** Ef. 4:32.

16 *Ti itan kuènté Cristo nkochríxín chrók'ue̱tue̱hen a̱sánra. Mé xi̱kaha
chrókjuákohéra kichuara kaín kjuaxrexinkaon jína. Chrotsjera salmo la
ko himno la ko canto kuènté Díos, la chróchje̱héra Díos kjuasáya kaín
a̱sánra. 17 Kaín ixra̱ chrókjuích'eni la ko kaín nkehe chróndáchroni,
la kaín tíha chrókjuanchaxíni kjuachaxíen ihni̱é Ìnchéni Jesús, la ko
chróchje̱héni kjuasáya It'éni Díos kixin tinkáchónkini Jesucristo.

Ti sin tinkáchónki Cristo la nkojína chrók'uejóko kícho

18 *Jahara chojnichjin chónta xìi, la chrókjui̱nchexiteyéhéra ti xìara
kixin xi̱kaha chrókjuákoo̱xinra kixin tinkachónkia Ìnchéni. 19 *Jahara
chojnindoa, la chrótjue̱héra ti ichjiánra la chrókónínkakuénhñara tjan.
20 *Chájan, chrókjui̱nchexiteyéhéra it'ára la ko ìnára kaín ti nkehe
chrók'ue̱toan sin kixin xi̱kaha tóxríhi̱n Ìnchéni. 21 *Jahara it'é xjan,
chji̱ñéhña chrókjui̱nchekónínkáonra xja̱anra la ko chrókjui̱nchek'aváhyara
xjan. 22 *Jahara chojni ch'exón ixra̱, chrókjui̱nchexiteyéhéra ti lamoara
chjasintajni. Jehya kixin ti tjejótsjehe sin ó chrókjui̱ch'era ixra̱ éxi
ijnko nkexro tjinkaon chrókjuinchechéhe̱ chojni ó. Náhí. Kaín a̱sánra
chrókjui̱ch'era ixra̱ kixin tjikosayehéra Díos. 23 Kaín ixra̱ tjejoch'era la
chrókjui̱ch'era kaín a̱sánra éxi nchexiteyéhéra Ìnchéni, la jehya kixin
chrókjui̱nchexiteyéhéra chojni ó. 24 Kixin ó nohara kixin Ìnchéni la
sintaki̱to̱nhanra ti nkehe chónta ch'an kixin ch'ehéra Cristo ixra̱ la jehe
ch'an mé chaxín Ìnchéni. 25 *A̱ndá ti sin ich'e ti nkehe jínahña la tsjacha
sin ti nkehe jínahña kjuích'e sin kixin Díos la sinchekjasóte kaín ti chojni
chónta ijie̱.

4 1 *Jahara lamo, chrókójínara la ko nkojína chrókuétue̱hénra ti sin
t'ahara ixra̱. Chroxraxinkáonra kixin kja̱xinra chontara ijnko lamo
mé Ìnchéni itjen nkaya nkajní.

2 Chrokui̱to̱éhyara nixjehéra Díos la ko nkochríxín chróchje̱héra ch'an
kjuasáya. 3 Kja̱xin tjanchehéra Díos tsjinki̱tsa ti jeheni kixin tsjajon
Ìnchéni kjuachaxin tsochronkaxíni ti nkehe kuènté Cristo k'uénoehña
chojni. Ti ixra̱ i mé tjéchji̱naxián. 4 Tsjanchehéra Díos kixin tsjajon ch'an
kjuachaxin kixin jína chrókjuàkua éxi tóxríhi̱n Ìnchéni.

5 *A̱ndá jahara la jína chrókjuákoo̱xinra ti tjejó ti sin na̱xa̱ tinkáchónkihya
Ìnchéni, la chrókjui̱nchek'itjáñahñara ti tiempo, kixin kja̱xin jehe sin
chrókuihin sin ti itan jína. 6 Nkochríxín chróchontara kjuasàya ti ó
nixjehéra sin kixin chrókóxríhi̱n sin tsihin sin, la chrókónohara jína
nkexrín chrókjuáte̱héra ti nkehe tjanchankí nkojnko chojni.

3:16: Ef. 5:19, 20. **3:18:** Ef. 5:22; 1Pe. 3:1. **3:19:** Ef. 5:25; 1Pe. 3:7. **3:20:** Ef. 6:1.
3:21: Ef. 6:4. **3:22:** Ef. 6:5-8. **3:25:** Dt. 10:17; Ef. 6:9. **4:1:** Ef. 6:9. **4:5:** Ef. 5:16.

Kjuixin nixja Pablo

7 *Kíchóni Tíquico, mé ijnko nkexro jína choxián la tjinkitsa ti
janhan la ko ch'ehe Ìnchéni ixra, mé tsjiji tsochronka nkexrín itjén
janhan. 8 Méxra kuétuahan ch'an tsjiji ch'an ti tjejora kixin tsonohara
kixin nkexrín tjejóni kixin xikaha sinchechéhe ch'an ti jahara. 9 *Kjaxin
tsochr'an ch'in Onésimo, ijnko kíchóni tjueheni, la jína ch'ehe ch'an ixra
Ìnchéni, la kjaxin ch'an ijnko ti sin chjasánra. Jehe sin tsjijitsjehe sin ti
jahara la ko tsochronka sin kaín ti nkehe sítóhen ti tjejóni ntihi.
10 *Ch'in Aristarco, mé nkokoa k'uejóchjinakian ndoechjiso, mé
nixjahára ch'an, la ko kjaxin ch'in Marcos, ti nkexro naxa kjéhya
ch'in Bernabé. Ó kjoni senó kixin ti chrókjuíjitsjehe ti ch'in Marcos ti
jahara la chrókjuájonra kjuachaxin jína tsjak'e ch'an ntiha. 11 Kjaxin
nixjahára ch'in Jesús, kjaxin it'in Justo. Andá jehó ti sin a, mé sin judío
tinkáchónki Ìnchéni tjinkitsa ti ixra tjét'a, la chrónkaxín sin kuènté ti
kjuachaxin kuènté Díos. La ti sin a mé imá kjuínchechàna sin. 12 *Ch'in
Epafras nixjahára; jehe ch'an ch'ehe ch'an ixra Cristo la jehe ch'an mé
ijnko chojni chjasánra. Nkochríxín chrónoéhe ch'an Díos kixin tjinkaon
ch'an kixin ndoá chrók'uejora, chrókjuinchexiteyára éxi tjinkaon Díos.
13 Janhan mé k'uíkonxin ikuan kixin ch'in Epafras la imá tóxakohen
ch'an kixin ti jahara la ko ti sin tjejó ti chjasin Laodicea la ko Hierápolis.
14 *Ch'in Lucas, ti nkexro ch'éna xroan, tjuaha, la kjaxin nixjahára ch'an
la ko kjaxin ch'in Demas.
15 Nixjehéra ti sin kíchóni tjejó chjasin Laodicea, la kjaxin nixjehéra
tjan Ninfas la ko ti sin tónkotsé ndoe tjan. 16 Ti ó tsjixin sinchekuáxinra ti
xroon i la ichr'anra sátsji sinchekuáxin ti sin tjejó ninko itjen Laodicea,
la ko kjaxin jína sinchekuáxinra ti xroon chr'ahan sin ti ó tsjiji ti tjejora.
17 *Kjaxin tétuehénra ch'in Arquipo kixin jína chrókjuinchexiteyá ch'an
ti ixra tsíkjajon Ìnchéni sich'e ch'an.
18 Janhan Pablo tjaná kjinxian tíhi la nixjahára. Chroxraxinkáonra
kixin janhan la tjéchjina. Díos sintañaora kaínra. Ótjen.

4:7: Hch. 20:4; 2Ti. 4:12. **4:7:** Ef. 6:21, 22. **4:9:** Flm. 1:10-12. **4:10 a:** Hch. 19:29; 27:2; Flm. 1:24; **b:** Hch. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39. **4:12:** Col. 1:7; Flm. 1:23. **4:14 a:** 2Ti. 4:11; Flm. 1:24; **b:** 2Ti. 4:10; Flm. 1:24. **4:17:** Flm. 1:2.

Ti xroon sạoxín chr'éhen Pablo ti sin

Tesalonicenses

Pablo nixjẹhẹ ti sin Tesalónica

1 [1] *Janhan Pablo, Silvano la ko Timoteo, mé ikjian ti xroon
i chr'ahánra jahara kíchóni nịnko Tesalónica kixin nkokọa
tinkáchónkini It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo. Kjuasáye It'éni Díos la
ko Ìnchéni Jesucristo chrókjuintañaora kixin kjuaxróxin chrók'uejora.

Ti nkehe jína kjuạkọxịn Tesalónica

[2] Nkochríxín chjéheni Díos kjuasáya kixin ti jahara la ko xraxinkaoni
ti jahara. [3] Ti ó nixjẹhẹni It'éni Díos la xraxinkaoni kixin kaín ạsánra
kuitekáonra Ìnchéni, la ko imá jína kjuịch'ehera ch'an ixrạ kixin chaxín
tjuẹhéra ch'an, la ko nkokọa tjejochọhénra kixin tsokjan Ìnchéni
Jesucristo. [4] Kíchóni, Díos imá tjuạhára la ó noheni kixin jehe ch'an mé
tsíkjéyára ch'an. [5] La xịkaha ti ó kjuíjini chjasánra, kjuákohára ti itan
jína tsaáxini, la jehya iténi ó chrónkaxíni. Náhí. Kjuachaxíen Nchạkuén
Díos kjuạkọxịni la ó noheni kixin ti itan kjuakoni la chaxín ndoá. Jahara
la ó nohara nkexrín kjuák'eni ti t'ejora, mé xịkaha kjuạkọxịni kixin jína
chrók'uejora.

[6] *Méxrạ jahara ó kuitekáonra éxi kjuạkọxịni la ko éxi kjuạkọxịn
Ìnchéni Jesucristo. Mé kócháhara kuitekáonra ti itén Díos kixin ti
Nchạkuén Díos mé tjáhara kjuachéhẹ, kjónté nchónhña nkehe náxrjónhña
k'uatsínkara. [7] Mé xịkaha jahara jína kjuákohéra kaín ti sin tinkáchónki
Ìnchéni kaín ti chjasin tjejó Macedonia la ko Acaya nkexrín chrók'uejó ti
chojni tinkáchónki Díos. [8] La jahara kjuàkora ti itén Díos, la jehya jehó ti
chjasin tjejó Macedonia la ko Acaya. Kjạxin kaín chjasin chjinaxón ntiha
kuíhin sin kixin nkexrín tinkachónkira Díos. Ạndá jeheni la í ticháxịnhña
íjnko nkehe nạxạ chróchronkani. [9] Ijie la jehe sin mé tjejóchronka sin
kixin nkexrín kjuíjini chjasánra, la kaínra kjuájonra kjuachaxin k'uéjoni
la ko kuitekáonra ti itén Díos kjuákohára, la kuịtọhéra kaín ti nkehe
tsíkjanọña, kixin kuitekáonra ti Díos tjechón chaxín. [10] La ko kjạxin
chrónka sin kixin nkexrín tjejochọhénra kixin tsọkjạnxịn nkaya nkạjní ti
Xjẹen Díos, Jesús. Díos mé kjuínchexechón ti jehe ch'an la jehe ch'an

---

1:1: Hch. 17:1. **1:6:** Hch. 17:5-9.

mé sinchekaá ch'an ti jeheni kixin chrókjuasótexínhñani ti kjuanínkaon kuènté Díos itsi.

Ti ixra tsíkjich'e Pablo ti chjasin Tesalónica

2 [1] Méxra jahara kíchóni, ó nohara kixin jehya ó chónkó ti kjuíjini chjasánra. [2] *Kjaxin ó nohara kixin senó la ti sin chjasin Filipos k'uékjinchekjasóte sin ti jeheni la ko kuék'ántaxín sin. Kjánchó Díos mé kjuínkitsa ti jeheni, ndá chrákonhani kjuakohení ti jahara ti itén Díos tsaáxini, kjónté imá nínkaon ti sin a. [3] Méxra jehya nduáhya kjuakoni, la ko jehya nijnko nkehe nduáhya nixjani la ko kjuích'iyehyani ninkexró. [4] Náhí. Díos mé chéhe kixin jína k'uéjoni la kjuajon ch'an ti ixra tsjakoni ti itan tsaáxini, mé xikaha ndoá tjakoni. Jehya kixin tjinkaoni chrókóchéhe chojni ó. Náhí. Tjinkaoni tsochéhe Díos, ti nkexro nohe kaín nkehe tjenkayáxin aséni. [5] Ó nohara kixin kjuích'iyaxínhñani ti itan imá náxrjón chrónixjani, kixin xikaha chrókjuachaxini chichaon. Díos mé tjetsjehe kixin jehya xikaha tjenkayáxini. [6] La ko kjaxin tjeyáhyani kixin chojni chrókjuikosáyehe ti jeheni, á jahara la o íso chojni. [7] Náhí, xikahña tjenkayáxini, kjónté chóntani kjuachaxin chrók'uetoani kixin jahara chrókjuínkitsara ti jeheni, kixin Cristo kjueyá ti jeheni kixin sich'eheni ch'an ixra. La nkojína nixjani la k'uéjoni éxi ijnko ìñé xjan t'ayakohen xjeen kixin jína ts'ánkí xjan. [8] Mé xikaha imá tjuahára, ndá jehya jehó ti itén Díos kjuakoni. Náhí. Kjónté chrók'uenxíni ti tjakoni kixin xikaha imá tjuahára. [9] Kíchóni, xráxinkaonra kixin ti ó kjuakoni itén Díos la kjaxin kjuích'eni ixra nchakotjin la ko tie kixin kjuachani chichaon k'uenaxíni nkehe kjonieni, kixin tjinkakonhñani chrókjuajoni ixra.

[10] Jahara la ó nohara la kjaxin Díos ó nohe kixin chaxín ndoá kjuakoxini ti k'uejókoni ti jahara. Ninkexró chrók'uekahya ijie ti jeheni kixin ichrén nkehe nduáhya kjuích'eni, kixin tinkachónkira Ìnchéni. [11] Kjaxin jahara la ó nohara nkexrín jína níxjahára kixin jína chrók'uejora, nixjani éxi ijnko it'é ixjan nixjehe ti xjeen. [12] La ko kjuakoni kixin jína chrók'uejora éxi tjinkaon Díos chrók'uejó kaín ti sin tinkáchónki ch'an, kixin jehe ch'an ó k'uéyahára kixin chrók'uayéhéra ti kjuachaxin kuènté ch'an la ko chrók'uejokoara ch'an.

[13] Méxra, nkochríxín chjéheni Díos kjuasáya kixin ti ó kuihínra ti itan jína kuènté Díos kjuakoni, la kjuátsoanra kixin tíha la itén Díos, jehya itén chojni ó. Tíhi la chaxín itén Díos, la tíhi tjech'e ixra nkaya asánra kixin titekáonra. [14] *Mé xikaha jahara kíchóni, kjuasótiara kixin ti sin

---

2:2 a: Hch. 16:19-24; **b:** Hch. 17:1-9. **2:14:** Hch. 17:5.

chjasánra kónínkaon sin éxi yóhe̱ kjuasóte ti sin kuènté Díos tinkáchónki
Ìnchéni Cristo Jesús ti nonte Judea, ti ó kjuankíxin kuinkáchónki sin
Ìnchéni, ndá ti sin judío chjasén sin kónínkakohen ti jehe sin la ko
tjinkaon sin chrók'óñá sin. 15 *Ti sin a tsík'óñá sin Ìnchéni Jesús la ko
kja̱xin tsík'óñá sin ti sin k'uéchronka itén Díos ósé, la xi̱kaha kja̱xin
k'uínkítéxin sin ti jeheni. Mé xi̱kaha kónínkakohen sin kaín chojni,
la Díos kóxríe̱nhña ti nkehe kjuích'e sin. 16 A̱ndá ti ó tjinkaoni kixin
chrókjua̱ko̱he̱ni ti sin jehya judío ti itan jína chrókuaáxin sin, la jehe
sin tjinkakonhña sin kixin tsjakoni. La xi̱kaha imá nchek'ánkí sin ti ijie̱
kuènté sin. A̱ndá ijie ó ikui ti kjuanínkaon kuènté Díos tsjasótexín sin.

Pablo tjinkaon sátsjitsjehe ti sin Tesalónica

17 Kíchóni, kjónté kuíto̱heni ti jahara la ókjé k'uéjoni, la imá
xraxinkakaoni ti jahara la ko kja̱xin imá tjinkaoni chrókjuíjitsjeheni
ti jahara ínaá. 18 La xi̱kaha janhan Pablo itsjé vece tjínka̱oan
chrókjuasántsjaha̱ ti jahara, a̱ndá ti Jínahña mé kjuixrónkáxin
ndá xitjahya kjuasán. 19 ¿Nkehe tso̱hen ti ixra̱ tjejóch'eni la nkehe
tjejóchuénxini la ko nkekuènté tjejóchéhe̱ni? Jahara mé tso̱chèxini ti ó
itsi Ìnchéni Jesucristo kixin kuitekáonra ch'an. 20 Méxra̱ imá chéhe̱ni
kixin jahara kuitekáonra Ìnchéni Jesús.

3 1 *Imá kóxakoheni kixin ti jahara. Ndá kjuénka̱yáxini kixin chájína
chrókuíto̱heni chjasin Atenas ó 2 la tsochr'áni kíchóni Timoteo
tsjijitsjehe ti jahara kixin kja̱xin tjech'e ch'an ixra̱ kuènté Díos, tjejókoni
ch'an tjako ch'an ti itan kuènté Cristo tsaáxini. Ndá ichr'áni ch'an
kixin sintaxraxinkaonra ch'an ti itén Ìnchéni la ko jína tsonixjahára
ch'an kixin tso̱chéhe̱ a̱sánra 3 kixin nijnkora chrókóxakohanra kixin ti
náxrjónhña tjejó t'atsínkara. Méxra̱ ó nohara kixin ticháxi̱n tsjasótexíni
ti ixra̱ kuènté Ìnchéni. 4 Na̱xa̱ k'uéjoni nkoko̱a la ó tjo̱nka̱ra kixin kaíni
kjuaxróxinhña ts'ejóni tsjasóteni. A̱ndá ijie la ó nohara kixin chaxín
xi̱kaha kóhen. 5 Méxra̱ imá kóxakóna janhan, ndá ichr'án kíchóni
Timoteo kjuíjitsjehe nkexrín tjejora, á na̱xa̱ tinkachónkira Ìnchéni o̱ á ti
Jínahña kjuacha kjuachròe ti jahara kixin tsi̱to̱héra nti̱e Ìnchéni. Kixin ti
xi̱kaha chrókóhen la chónkó kaín ti ixra̱ kjuích'eni kjuakoni.
6 *A̱ndá ijie ó kja̱nxi̱n ch'in Timoteo chjasánra Tesalónica la chrónka
ch'an kixin jína t'ejora, na̱xa̱ tinkachónkira Ìnchéni, la na̱xa̱ tjue̱héra
kichuara la ko chrónka ch'an kixin xráxinkaonra ti jeheni la ko
tjinkáonra ts'ikonra ti jeheni. Kja̱xini xi̱kaha tjenka̱yáxini, tjinkaoni

---

2:15: Hch. 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; 18:12. **3:1:** Hch. 17:15. **3:6:** Hch. 18:5.

chrókjuíjitsjeheni ti jahara. 7 Mé xikaha kíchóni, kjónté kjuaxróxinhña
tjejóni ntihi, la chéhe aséni kuíhini kixin kaín asánra naxa tinkachónkira
Ìnchéni. 8 Méxra ti kuíhini xikaha, ndá antsí kóchéheni kixin jína
tjejora, naxa tinkachónkira Ìnchéni Jesús, 9 imá chjéheni Díos kjuasáya
kixin imá chéhe aséni kixin tinkachónkira ch'an. 10 Méxra tie la ko
nchakotjin chrónoéheni Díos kixin tsjajon ch'an kjuachaxin tsjijitsjeheni
ti jahara ínaá, kixin naxa t'itjáña iso nkehe chrókjuakoni kixin antsí
chrókuinkachónkira Ìnchéni.
11 Tjancheheni It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo kixin
chrókjuinkitsani chrókjuíjitsjeheni ti jahara, 12 la ko tjancheheni Ìnchéni
kixin chrókjuinkitsa ti jahara kixin antsí chrók'uánkí ti tjuehéra kichuara
la ko ti tjuehéra kaín chojni éxi tjuexíni ti jahara. 13 Tjancheheni Díos
kixin jína chrók'uejora, kaín asánra chrókuitekáonra ch'an kixin
tsochontahyara ninkehó ijie nkayakon It'éni Díos ti ó tsokjan Ìnchéni
Jesús tsikao kaín ti sin ó tsíkótjóá.

Chrok'uejóni éxi tjinkaon Díos

4 1 Jahara kíchóni, xrjanoáhára la ko ntaxráxinkaonra, kjuachaxíen
ihnié Ìnchéni Jesús kixin antsí jína chrók'uejora, chrókuinkachónkira
Ìnchéni. Mé xikaha kjuakoni ts'ejora éxi tóxríhin Díos la xikaha jína
tjejora ijie.
2 Ó nohara ti nkehe kjuakoni ti kjuachaxíen Ìnchéni Jesús. 3 Ti nkehe
tjinkaon Díos la tjóá la ko jína chrók'uejora, la chrókjuásinkoáhyara ijie
íjnko chojnichjin. 4 Méxra chrókónohara chróchontara nkojnko ichjiánra
la ko jína chrók'uejora, chrótjuehéra kichuara 5 kixin chróndáchrohya
asánra ti nkehe jínahña chrókjuich'era éxi tjenkayáxin ti chojni
tinkáchónkihya Díos. 6 Méxra nijnkora chrókjuich'iyehyara kichuara
xikaha éxi ó xrjanká senó kixin Ìnchéni mé sinchekjasóte ti chojni
xikaha tjenkayáxin. 7 Kixin Díos la kjueyáhya ti jeheni kixin naxa
chrókjuasini ijie. Náhí. Tjinkaon ch'an kixin tjóá chrók'uejóni. 8 Andá ti
sin titekakonhña ti nkehe tjakoni, la jehya kixin chojni titekakuenhña sin.
Náhí. Titekakuenhña sin Díos, ti nkexro kjuajon ti Nchakuén chóntani.
9 Andá ti tjuehé kichuara, la í ticháxinhña naxa chrókjini xroon
chróchronkani kixin nkexrín chrótjuehéra kichuara. Náhí. Díos mé
kjuakohara nkexrín chrótjuehéra kichuara. 10 Xráxín xikaha tjuehéra
kaín ti sin kíchóni tjejó Macedonia. Kjánchó xrjanoáhára kíchóni kixin
antsí chrótjuehéra kichuara. 11 Méxra chrókóxakohanra kixin kjuaxróxin
chrók'uejora la nkojnkora nohara nkehe ti ixra chrókjuich'exínra itjára
éxi kuétuahanra. 12 La xikaha chrók'uikon ti sin tinkáchónkihya Díos,

ndá chrókjuikosáyahara sin la ko kja̱xin chrók'uitjáñahña ninkehó ti nkehe chrókuichánxi̱hanra.

Ti ña̱o itsi Ìnchéni

13 Kíchóni, tjinkakonhñani kixin chrókónoahñara nkehe tso̱hen
ti sin tsík'en. Kixin kanhñó chrók'uavára, chrók'ónahñara éxi ti sin
tinkáchónkihya Ìnchéni, tjenka̱yáxinhña sin kixin tsoxechón chojni ínaá.
14 Kixin ti titekaoni kixin Ìnchéni Jesús la ik'uén la ko xechón ínaá, la kja̱xin
titekaoni kixin éxi Díos kjuínchexechón Jesús la ko ti ó tsokjan Jesús la
xi̱kaha sinchexechón Díos kaín ti sin tsík'en, ti sin kuitekaon ti jehe ch'an.
15 *Méxra̱ chenkani ti jahara ti nkehe kjuako Ìnchéni kixin ti na̱xa̱
tjejóchóni ti ó itsi ch'an, la na̱xa̱ sátsji̱hyani ti itjen ch'an, tsoxechónjña
sa̱o ti sin tsík'en. 16 Kixin Ìnchéni mé ts'inkaji̱xi̱n nka̱jní la itsen tsonixja
ch'an kixin ti kjuachaxin ijié chónta ch'an la ts'èya ti ángel t'e̱to̱an
la ko tsondáchro ti trompeta kuènté Díos. A̱ndá kaín ti sin tsík'en
kuitekaon Ìnchéni Jesús la tsoxechón sin sa̱o sin. 17 A̱ndá chr'éxi̱n la
kaíni tjejóchóni la ko kaín ti sin tsíxechón mé nkoko̱a sátsji̱ni chríkjan
itji̱ la ntiha tsoxétani Ìnchéni ndá xi̱kaha ts'ejókoni ch'an nkochríxín.
18 Mé xi̱kaha chróchenkara kichuara ti itan i kixin tso̱chéhe̱ sin.
5 1 Kjánchó ti ña̱o tso̱hen tíhi, kíchóni, la í ticháxi̱nhña na̱xa̱ chrókjini
íjnko nkehe. 2 *Jahara ó nohara jína kixin titàyé itsi ti ña̱o
tsokjan Ìnchéni, éxi chrókui ijnko xíche̱e ti ó sítie, chrókuik'ixehen
ijnko nchia. 3 Ti ó tsondáchro chojni: “Ijie kjuaxróxin tjejóni la ko
ninkehó nkehe náxrjónhña sítóhen”, ndá titàyé itsié ti kjuaxikaon
ijié la ko kjuachrakon ijié. Éxi ijnko tjachjin jóhya tjan titàya̱ itsié
ti ña̱o itsi ti kjuatjoté kixin sinchekokjíhi tjan xje̱en tjan, la xitjahya
tsondáchro tjan “Náhí”, mé xi̱kaha tso̱hen ti chojni titekakonhña, la
tsochóntahya sin nketí tsaáxin sin. 4 A̱ndá jahara kíchóni, jehya sítie
chrók'uejora kixin chróchrakonra ti ó itsi Ìnchéni éxi chrókui ijnko
xíche̱e chrókjuíntachrakonra. 5 Kaínra tjejora ti t'inkaséña. Méxra̱ jeheni
la jehya tjejóhyani ti sítie. 6 Méxra̱, chrók'uejójuahyani éxi tjejójua ti íso
sin, chrók'uejótsjeheni, la chrókjuénka̱yáxini jína. 7 Kixin ti sin tjejójua,
la tjejójua sin ti sítie, la ko ti sin tókoan, la sítie tókoan sin. 8 *A̱ndá
jeheni la t'ejóni ti t'inkaséña, méxra̱ ticháxi̱n jína chrókjuénka̱yáxini,
la jína chrók'uejóni chrókuinkáchónkini Ìnchéni la ko chrótjue̱heni
ch'an. Ìnchéni mé ts'ayakohen ti jeheni kixin tsaáni, éxi ijnko soldado
tsík'inkáya ika tsík'ónaxín chika kixin kohya nkehe tso̱hen ti ntakuin. Mé
chrók'uejóchóheni itsi Ìnchéni kixin tsaáxini, éxi ti soldado xrasin kásko̱

4:15: 1Co. 15:51, 52. **5:2:** Mt. 24:43; Lc. 12:39; 2Pe. 3:10. **5:8:** Is. 59:17; Ef. 6:13-17.

t'ayakohen ikja. 9 Díos k'uéyehya ti jeheni kixin chrókjuinchekjasóte
ch'an ti jeheni. Náhí. Kjueyá ch'an ti jeheni kixin chrókuaáxini Ìnchéni
Jesucristo. 10 Jesucristo mé k'uenyákohen ti jeheni kixin chrók'uejókoni
ch'an nkochríxín, á tjejóchóni o tsík'eni. 11 Méxra chrókóchára, la ko
chrókjuínkitsara kichuara kixin jína chrók'uejora éxi xráxín nchexiteyára.

Pablo nchexraxinkaon ti sin tinkáchónki Cristo

12 Kíchóni, xrjanoáhára kixin chróchontehéra kjuasàya ti sin tjejóch'e
ixra kuènté Díos ntiha, tjejótaón sin ntia, chronka sin itén Ìnchéni.
13 Chrochontehéra sin kjuasàya la ko chrótjuehéra sin kixin ti ixra
tjejóch'e sin. Andá jahara kaínra nkojína chrók'uejokoara kichuara.
14 Méxra tétuahanra kíchóni, kixin chrókjuénduehéra ti sin
tjinkakonhña sich'e ixra, la ko kjaxin jína chrónixjehéra ti sin k'óxrjé
asén kixin tsochéhe sin, la ko chrókjuínkitsara ti sin naxa noehña, la ko
chrókónínkakuénhñara ninkexró.
15 Ninkehó nkehe nduáhya chrókjuich'ehyara ti sin nduáhya
kjuit'ahara. Ícha jína chrókjuákoxinra nkehe jína kixin ts'ikon kaín
chojni kixin jína t'ejora.
16 Méxra chrókóchéhe asánra nkochríxín. 17 Chrokuitoéhyara
chrónixjehéra Díos nkochríxín. 18 Kjónté ichrén nkehe chrókóhanra, la
chróchjehéra Díos kjuasáya kixin xikaha tjinkaon ch'an chrókjuákoxinra
kixin tinkachónkira Ìnchéni Cristo Jesús.
19 Tók'ánkáhyara ti xrohi kuènté Nchakuén Díos. 20 Chrochontehéra
kjuasàya ti nkehe tjako ti sin kíchóni, chrónkaxín sin ti kjuachaxin
kuènté Díos. 21 Chrotsjehéra jína ti nkehe tjejóch'e sin. Andá ti jína
tjakoxin sin la chrókuitekáonra. 22 Chrokuitohéra kaín nkehe jínahña.
23 Díos mé tjajon kaín kjuaxróxin la ko jehe ch'an mé
chrókjuinchetjóára ch'an la ko chrók'uayakohen ch'an ti nchakuánra la
ko ti asánra la ko ti cuerpo kuèntára kixin tsochóntahya ninkehó ijie ti ó
itsi Ìnchéni Jesucristo. 24 Díos, ti nkexro kjueyá ti jahara, mé jína, la ko
kaín ti nkehe ndáchro ch'an la tsoxiteyá.

Kjuixixín níxja Pablo

25 Kíchóni, nixjehéra Díos kixin tsjinkitsa ch'an kaíni 26 la ko nkojína
nixjehéra kaín ti sin kíchóni t'ejokoara.
27 T'etoaxíni ti kjuachaxin kuènté Ìnchéni kixin nchekuáxinra ti xroon
chr'ahánra kixin tsihin kaín ti sin kíchóni tjejó ntiha.
28 Ìnchéni Jesucristo, ti nkexro tjuehe ti jeheni, mé sintañaora kaínra.
Mé xikaha tsohen. Ó tjen.

Ti xroon yóxin chr'éhen Pablo ti sin

Tesalonicenses

Nixjehe Pablo ti sin Tesalónica

1 1 *Janhan Pablo, Silvano la ko Timoteo mé ikjian ti xroon i, chr'ahan
ninko itjen Tesalónica kixin nkokoa tinkáchónkini It'éni Díos la ko
Ìnchéni Jesucristo. 2 It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo sintañaora kixin
kjuaxróxin ts'ejora kixin tjuahára ch'an.

Díos sinchekitoexín ijie ti ó tsokjan Cristo

3 Kíchóni, nkochríxín chjéheni Díos kjuasáya kixin ti jahara. La
ticháxin xikaha chrókjuích'eni kixin tinkák'ánkí ti tinkachónkira Ìnchéni
Jesús la ko tinkák'ánkí ti tjuehéra kichuara. 4 Ndá chéheni chenkani ti
sin kíchóni kaín ti ninkué Díos kixin, kjónté siín chojni nínkakohanra
tjinkaon chrók'oñára, la ko kjónté tjejó t'atsínkara itsjé kjuaxróxinhña,
la naxa titoéhyara tjákoxinra kixin tinkachónkira Ìnchéni. 5 Tíha mé
tjakoxin kixin Díos la jína la ko tjinkaon ch'an kixin chaxín jína
ts'ixehénra ti t'etuanxín ch'an; mé xikaha tjejotjasótiara ijie kixin
titekáonra ch'an. 6 Díos la imá jína tjenkayáxin la chr'éxin sinchekjasóte
ch'an ti sin tjejónchekjasóte ti jahara ijie. 7 Ndá tsjajon ch'an kjuachaxin
kjuaxróxin ts'ejora kixin ó kjuixin kjuasótiara, la ko kjaxin jeheni
kjuaxróxin ts'ejóni ti ñao itsi Ìnchéni Jesús ts'inkajixin ch'an nkajní la
ko kaín ti sin ángel kuènté ch'an chónta nchónhña kjuachaxin itsi
chr'ikjan xrohi. 8 Mé xikaha itsi Ìnchéni kixin sinchekjasóte ch'an ti sin
kuitekakuenhña Díos la ko kuítekakonhña ti itan jína chrónka Ìnchéni
Jesucristo chrókuaáxin sin. 9 *Méxra ti sin kuítekakonhña mé tsjasóte sin,
ts'itjáña sin nkochríxín la ts'ítuehen sin sátsji sin ikjín ti kohya Ìnchéni,
la í ts'ikonhña sin ti kjuachaxin kuènté ch'an. 10 Mé xikaha tsohen ti ñao
itsi Ìnchéni la kaín ti sin kjuínchetjóá Ìnchéni la tsjikosáyehe sin ch'an,
la ko kaín ti sin kuitekaon ts'ikon sin ti kjuachaxin ijié kuènté ch'an. Mé
xikaha kjaxinra ts'ikonra kixin ó kuitekáonra ti nkehe kjuakoni.
11 Mé xikaha nkochríxín tjancheheni Díos kixin jína chrók'uejora éxi
tjinkaon ch'an chrók'uejó ti sin kjueyá ch'an, la ko tjancheheni ch'an
kixin chrótjáhara ch'an ti kjuachaxin kuènté ch'an kixin chrókjuachara

---

1:1: Hch. 17:1. **1:9:** Is. 2:10.

chrókjuich'era kaín ti ixra jína tjinkáonra sich'era kixin tinkachónkira
Ìnchéni. 12 Mé xikaha kaínra tsjíkosáyehéra ti ihnié Ìnchéni Jesucristo
la ko jehe ch'an tsjikosáyahara ch'an kixin tinkachónkira ch'an la ko
tjuahára ch'an la ko Ìnchéni Jesucristo.

Ti itsi ti chojni kuènté ijie

2 1 *Andá ijie kíchóni, ó nohara kixin ó itsi Ìnchéni Jesucristo
la tsonkotséni ti itjen ch'an; méxra xikaha xrjanoáhára 2 kixin
chrókjuinkíhyara ti nkehe tjénkayáxinra, la ko chróchrakonhñara ti
chróndáchro nkojín nkexro kixin ó kjuixraká ti ñao itsi Ìnchéni, la
ko chróchrakonhñara ti nkojín sin sich'ia tsondáchro kixin nchakuén
Díos chrónka tíha o k'uáyéhe sin ijnko xroon éxi jeheni tsíchr'áni,
chrónka kixin ó kjuixin ikui Ìnchéni. 3 Titoéhyara kixin nkojín nkexro
chrókjuit'ayahara. Kixin ti naxa tihya ti ñao la itsi itsjé chojni
tsonínkakohen Díos, la ko itsi ijnko nkexro jínahña chónta ijie,
sinchek'itjáña kaín ti nkehe jína. 4 *Ti nkexro jínahña i, la tsonínkakohen
Díos la ko tsonínkakohen kaín ti nkehe tinkáchónki chojni, la ts'ixehen
nkaxehen ti ninkué Díos ts'etjaxin la tsondáchro kixin jehe mé Díos la
sich'éna asén Díos.

5 ¿Á xráxinkákonhñara kixin xikaha k'uéxrjanka ti naxa k'uéjoni
nkokoa ní? 6 Andá ijie jahara ó nohara ti nkehe naxa t'inkákohen
kixin ti nkexro jínahña naxa tihya, hasta tsjixrakájña ti ñao tsoxrajon
kjuachaxin. 7 Kixin ijie la ó imó ich'e ixra ti kjuachaxin kuènté jínahña
la naxa t'itjáña kixin sáchrokjui ti nkexro tinkákóhen kixin ndá chaxín
itsi ti nkehe jínahña. 8 *Ndá ti nkexro jínahña la itsi. Ndá ti ó itsi Ìnchéni
Jesús, la ti itan ts'axrjexín ir'ua ch'an ó, ts'enxín ti nkexro jínahña, mé
xikaha Ìnchéni sinchek'itjáñaxín ti jínahña ti kjuachaxin ijié tsikao. 9 *Ti
nkexro a mé tsikao ti kjuachaxin kuènté ti Jínahña, la xikaha tsochónta
kjuachaxin sich'ia la ko tsjasin kjuaxroan ijié, kjánchó jehó sich'iyaxón
tíha. 10 Mé xikaha kaín nkehe jínahña sich'iyexín ti sin ó xráxín ts'itjáña
kixin tjinkakonhña sin tsitekaon sin ti itan chaxín ndoá chrókuaáxin
sin. 11 Mé xikaha tsítohe Díos ti jehe sin kixin tsitekaon sin kaín ti
nkehe chaxínhña la ko kaín kjuach'ia, 12 kixin ndá tsjasóte kaín ti sin
kuítekakonhña ti itan chaxín chrókuaáxin sin kixin antsí kóxríhin sin ti
ijie.

2:1: 1Ts. 4:15-17. **2:4:** Dn. 11:36; Ez. 28:2. **2:8:** Is. 11:4. **2:9:** Mt. 24:24.

Ti nkexro kjueyá Díos kixin tsochonta kjuachón nkochríxín

13 Andá jeheni nkochríxín chróchjéheni kjuasáya Díos kixin ti jahara
kíchóni tjuahára Ìnchéni. Ósé tsíkjeyá Díos ti jahara kixin chrókuaára
la ti Nchakuén ch'an tsotjuáxinra, la ko ti itén ch'an chaxín ndoá
kuitekáonra. 14 Mé xikaha k'uéyahára Díos kixin chrókuaáxinra ti itén
ch'an tjakoni, kixin tsjachara ts'ejora ti itjen ti kjuachaxin ijié kuènté
Ìnchéni Jesucristo.
15 Mé xikaha, kíchóni, jína chrók'uejora, chrók'uitjáñahñara ti nkehe
kjuakoni ti ó k'uéjoni nkokoa, la ko ti nkehe chrónka ti xroon ikjini
k'uayéhéra. 16 Ìnchéni Jesucristo la ko It'éni Díos imá tjuehe ti jeheni
la ko kjuasáye ch'an tjinkitsa ch'an kixin tsochéheni nkochríxín la ko
ts'ejóchóheni itsi Ìnchéni. 17 Jehe ch'an tsjajon ch'an kjuachéhe la ko
sinchefuerte ti asánra la tsjajon ch'an kjuachaxin kixin ndoá chrónixjara
la ko kaín ixra jína chrókjuich'era.

Chrokjuikosáyehe sin ti itén Díos

3 1 Andá ijie xrjanoáhára, kíchóni, kixin chrókjuanchehéra Díos kixin
chrókjuinkitsa ch'an ti jeheni kixin tjoka sáchrokjui ti itén Ìnchéni
chrókuihin sin nkuíxín, kixin chrókjuikosáyehe sin Díos éxi jahara
xikaha. 2 Kjaxin tjanchehéra Díos kixin chrókjuinkitsa ch'an ti jeheni
kixin kohya nkehe chrókóheni ti siín chojni jínahña nínkakohen ti jeheni,
kixin jehya kaín chojni tinkáchónki sin Ìnchéni. 3 Kjánchó Ìnchéni mé
chaxín jína ch'an la tsítoehya ch'an ti jahara, naxa tsjínkitsara ch'an kixin
jína tsjak'era la ko ts'ayakohanra ch'an kixin kohya nkehe tsohanra. 4 Ó
noheni kixin Ìnchéni sinchexiteyá kaín ti nkehe ndáchro la ko tsjinkitsa
ch'an ti jahara kixin naxa nchexiteyára kaín ti nkehe k'uetoani. 5 Ìnchéni
mé tsjínkitsara kixin tsonohara kixin Díos la tjuahára, la chrókjuachara
chrok'uatsínkara kaín ti nkehe itsi éxi kjuacha Cristo.

Ticháxin sich'eni ixra

6 Kíchóni, t'etuanxíni kjuachaxíen ihnié Ìnchéni Jesucristo kixin
chrók'uaxrjekjanxínra ti sin tjinkakonhña sich'e ixra la ko xrihya éxi
kjuakoni. 7 Ó nohara nkexrín chrók'uejora, chrókjuákoxinra éxi nkexrín
kjuak'é kixin jehya chrókjuak'ekoáni, la náhí. 8 Jehya kjoniekoáni ti
niotja kjuajon nkojín nkexro ndá kjuenkahyani. Kóxakoheni nchakotjin la
ko tie kjuích'eni ixra kixin tjínkakonhña chrótjáhara ixra chrókjuájonra
nkehe chrókjonieni. 9 Kjónté chóntani kjuachaxin chrókjuanchiani kixin
chrókjuínkitsara, kjánchó kjuích'eni ixra, la xikaha kjuakoxini kixin

kja̱xinra xi̱kaha chrókjui̱ch'era ixra̱. 10 Kixin ti na̱xa̱ k'uéjoni nkoko̱a
ntiha la k'ue̱to̱ani kixin ti nkexro tjinkakonhña sich'e ixra̱ la kja̱xin
chrókjoniehña. 11 Ó kuíhini kixin nkojinra la ninkehó ixra̱ ch'ehyara,
a̱ndá kjuach'ia ó xríko̱ara. 12 Méxra̱ kjuachaxíen Ìnchéni Jesucristo
t'e̱to̱axíni la ko chrónòani kixin chrókónínkakonhña sin chrókjuích'e sin
ixra̱ kixin chrókjuacha sin chichaon chrók'uite ti nkehe chrókjonie sin.
13 Ndá jahara kíchóni, chrók'óxrjéhya a̱sánra, chrókjui̱ch'era ti
nkehe jína. 14 Ti nkojín nkexro titekakonhña ti nkehe t'e̱to̱an ti
xroon i, la tsjehéra jína nkexro tíha, ndá chrók'uitonhñara kixin
chrókósuéhe̱ ch'an. 15 Kjánchó jehya kixin chrókjuajo̱nko̱ara ch'an. Náhí.
Chrokjui̱nchexraxinkáonra ch'an nkojína éxi ijnko kíchóni.

Kjuixixín nixja Pablo

16 Ìnchéni mé tsjajon ti kjuaxróxin la ko na̱xa̱ tsotjáhara ch'an
kjuaxróxin nkochríxín. Jehe ch'an mé ts'ayakohanra kaínra.
17 Janhan Pablo, tjaná kji̱nxian ti nkehe nixjahára, tíha mé
tsjatso̱anxínra kixin janhan ikjian kaín ti xroon ichr'án.
18 Ìnchéni Jesucristo mé sintañaora kaínra. Mé xi̱kaha tso̱hen. Ó tjen.

Ti xroon sa̱oxín chr'éhen Pablo

Timoteo

Pablo nixje̱he̱ Timoteo

1 [1] Ìnchéni Jesucristo mé kjueyá ti janhan, Pablo, kixin tso̱xrja̱nka
ti itan kuènté ch'an, éxi tsík'e̱to̱an Díos, ti nkexro sinchekaá kaín
chojni, la ko Jesucristo, ti nkexro tjejóchóheni tsokjan, [2] * ikjian ti xroon
i ts'ayéhé jaha Timoteo. Jaha t'íkua̱n éxi xja̱na kixin tinkachónkia
Ìnchéni Jesucristo. It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo sintañaoan la ko
tsi̱konoáha kixin tjua̱ha̱ ch'an.

Chrokuitekakonhña sin ti itan nduáhya

[3] Ti ó sákjuia Macedonia la xrja̱noáhá kixin tsíto̱ha Éfeso, la
tsétue̱hén ti iso sin tjejó ntiha kixin tsjakohya sin ti nkehe nduáhya
[4] la ko chrókuitekakonhña sin ti cuento chronka chojni kixin tíha la
imá nchekjajo̱n chojni la ó chónkó kaín tíha, la tsjinki̱tsahya kixin
sinchexiteyéhe sin Díos, kixin jehe sin la ó titekaon sin Ìnchéni.
[5] Tétua̱han tíhi kixin a̱ntsí chrókjua̱ko̱xi̱n sin chrótjue̱hé kícho sin
kixin ó kótjóá a̱sén sin la ko jína tsjenka̱yáxin sin la ko kaín a̱sén sin
chrókuitekaon sin Ìnchéni. [6] Kixin nkojín sin la k'uitjáñehen sin tíha
la sákjuichroe sin la itjo sin ti nkehe sínkíhya. [7] Jehe sin tjinkaon sin
chrók'óna sin maestro chrókjuako sin ley, kjánchó ni tienxínhña sin ti
nkehe tjako sin, kjánchó tjako sin éxi nohe sin kaín nkehe.
[8] Kaíni noheni kixin jína ti ley ti jína tsjakoni éxi tjinkaon Díos.
[9] Kja̱xin noheni kixin kohya nijnko ley tsjasótexín ti chojni jína. Ti ley la
k'óna kixin tsjasótexín ti sin titekakonhña, ti sin jie̱he, ti sin tjasin ijie̱, ti
sin chóntehya kjuasáye Díos, ti sin t'óñá it'é la ko ìñé la ko ti sin tjàya,
[10] ti sin chónta ijnko chojnichjin jehya ichjién, ti sin nkokón ndoa chónta
kícho, ti sin teé ijnko chojni ndá tjanchia chichaon, ti sin ch'ia, la ko ti
sin nchenohe Díos ndá chaxínhña nchexiteyá. Ti ley mé tsjasótexín kaín
ti chojni ich'e ti nkehe jínahña la ko nínkakohen ti nkehe jína kuènté
Ìnchéni. [11] Díos chónta kaín kjuachaxin mé k'ue̱to̱an kixin tso̱xrja̱nka
tíhi, ti itan jína tsaáxin kaín chojni.

1:2: Hch. 16:1.

Ti ixra̱ kjuích'e Pablo

12 Tja̱ha kjuasáya Ìnchéni Jesucristo kixin imá kjuínki̱tsa ch'an la ko
k'uíkon ch'an kixin jína it'a̱ ixra̱ ndá kjuajon ch'an ti ixra̱ i. 13 *Kjónté
senó la imá k'uándaxíha̱n ti sin tinkáchónki Ìnchéni la ko k'uéchráha̱
sin kixin chrók'oñá sin, la Díos kui̱konoéhe̱ ti janhan kixin ó nohe
ch'an kixin k'uékitekа̱ku̱anhña Cristo la ko nonahña ti nkehe k'uékji̱t'a.
14 Kjánchó Ìnchéni la imá jína ch'an la a̱ntsí kjuíncheñao ch'an ti janhan
la kjuajon ch'an kjuachaxin tsinkachónkia ch'an la ko tso̱tjua̱ha̱ ti sin
kíchóni kixin tinkachónkia Ìnchéni Jesucristo.
15 Ti itan i, mé ijnko nkehe chaxín jína la kaíni chrókuitekaoni:
Jesucristo ikui chjasintajni kixin sinchekaá kaín ti chojni chónta ijie̱, la
janhan mé ijnko ti chojni a̱ntsí chónta ijie̱. 16 La kjónté xi̱kaha, la Díos
a̱ntsí kui̱konoéhe̱ ti janhan kixin xi̱kaha kjua̱ko̱xi̱n Ìnchéni Jesucristo
kixin imá jína ch'an la ko ti̱konoéhe̱ ch'an chojni. La xi̱kaha tsjáko̱xian
ts'ikon kaín ti chojni tsitekaon kixin tsochónta sin ti kjuachón nkochríxín.
17 Méxra̱ nkochríxín chrókjuikosáyeheni la ko chróchjéheni kjuasáye ti
Rey t'e̱to̱an nkochríxín, ti nkexro xráxín itjen, ti nkexro chónhña its'en
la ko xitjahya ts'ikoni. Jehó ch'an mé Díos ch'an la imá nohe ch'an. Mé
xi̱kaha tso̱hen.
18 Jaha xja̱na Timoteo, kaín ti ixra̱ i tja̱há si̱nchexiteyá éxi ti nkehe
chrónkaxín sin ihni̱é Díos ósé si̱ch'e jaha. Tíhi la tsjinki̱tsa kixin jína
tsjájo̱nko̱a ti jínahña. 19 Titekaoan Ìnchéni la ko tjénka̱yáxian ti nkehe
jína, kixin nkojín sin la kjuénka̱yáxinhña sin jína ndá sákjuichroe sin,
la í titekaonhña sin Ìnchéni. 20 Mé xi̱kaha kóhen ch'in Himeneo la ko
Alejandro. Janhan kjuánjua kjuachaxin kixin ti Jínahña sinchekjasóte ti
jehe sin kixin ts'itja sin í ts'ándaxíe̱nhña sin Díos.

Nkexrín tsonixje̱he̱ni Díos

2 1 Tjáncháhára kixin chrónixjehéra Díos la ko chróchronoéhéra ch'an
la ko chrókjuanchehéra ch'an la ko chróchje̱héra ch'an kjuasáya.
2 Chrokjuanchehéra Díos kixin tsjinki̱tsa ch'an kaín ti gobierno la ko
kaín ti sin t'e̱to̱an nkojnko chjasin kixin xi̱kaha kjuaxróxin chrók'uejóni
la ko sinchexiteyéheni Díos la jína chrókjuénka̱yáxini. 3 Tíhi mé ijnko
nkehe jína la tóxríhi̱n Díos, ti nkexro tsaáxini. 4 Díos mé tjinkaon kixin
tsaá kaín chojni la ko tso̱nohe sin ti nkehe chaxín ndoá. 5 Kixin nkoko̱a
Díos itjen la ko nkoko̱a nkexro tsonixjayákohe̱n ti jeheni kixin jína
tsochóxini Díos. Tíha mé Jesucristo k'óna chojni chjasintajni. 6 Jehe

---

1:13: Hch. 8:3; 9:4, 5.

ch'an mé kjuajon ch'an asén ch'an, ik'uén ch'an la xikaha kjuenka ch'an
ti ijiéni kixin kaíni tsochóntani ti kjuachón nkochríxín. Tíha mé xiteyá ti
ñao kjuénkayáxin Díos tsohen. 7 *Méxra janhan k'uayáha ti ixra i kixin
tsotjanka ti sin jehya judío kixin tsinkáchónki sin Ìnchéni Jesucristo la
ko tsonohe sin ti nkehe chaxín. Janhan t'aha Díos ixra, la xrjanká ti
nkehe chaxín jehya kjuach'ia.
8 Méxra tjínkaoan kixin kaín ti sin ndoa mé chrónixjehe sin Díos la
chrókjuaya sin itja sin kaín asén sin, la ko chróchóntahya sin ninkehó
kjuanínkaon la ko chrók'uándaxiénhña kícho sin. 9 *Andá ti chojnichjin
la yóxin chrók'uítsa sin, jehya ika imá naji, la ko chrókjuinchenkehya
sin, la ti kaxihí sin la chrókjuasichóntahya sin nkehe imá tjete,
chróchóntahya sin oro o ixro perla o nkehe imá tjete. 10 Ícha jína antsí
chrókóxakohen sin chrókjuích'e sin ti ixra jína éxi kjuích'e kaín ti
chojnichjin kjuínchetjóá Díos. 11 Ti chojnichjin la chrótáníkoá sin
chrókuihin sin ti nkehe xrákohe sin la ko nkojína chrókjuinchexiteyá
sin. 12 Janhan tjájonhña kjuachaxin kixin ti chojnichjin chrókjuako ti
siín chojnindoa la ko tjájonhña kjuachaxin kixin chrók'uetuehen sin
ti chojnindoa. Jehe sin la chrótání sin, chrókuihin sin 13 *kixin sao
kjuích'éna Díos ch'in Adán ndá chr'éxin ti tjan Eva. 14 *La jehya Adán
kuitekaon ti nkehe ndáchro ti Jínahña. Ti tjachjin mé kuitekaon tíha,
ndá xikaha xrankíxin k'uíxin ijie. 15 Andá ti chojnichjin la tsaá sin ti
tsochónta sin xjan, la sinchekaá Díos ti jehe sin, ti chaxín tsitekaon sin
Díos, la tsotjuehe sin chojni, la ndoá ts'ejó sin la ko jína tsjenkayáxin sin.

Jína chrók'uejó ti sin t'etuehen ti ninko

3 1 Tíhi mé ijnko nkehe chaxín tsondáxrjan. Ti nkexro tjinkaon
sich'e ixra kuènté ninko mé ijnko ixra jína tjinkaon sin. 2 *Méxra ti
nkexro t'etoan la ndoá chrók'uejó sin kixin kohya nkexro chrók'ueka
ijie ti jehe sin, chróchónta sin nkokoa ichjién sin, jína chrók'uejó sin,
la jína chrókjuénkayáxin sin, chróchónta sin kjuasáye sin, la kjaxin
jína chrónixjehe sin ti nkexro tjiji ndoe sin la ko chrókónohe sin
tsjáko sin. 3 Chrokókoanhña sin, chrókjueyáhya sin kjuanínkaon la
ko tsjenkayáxinhña sin sich'ia sin kixin tsjacha sin itsjé chichaon.
Ícha jína chrókjuakoxin sin jína, la kjuaxróxin chrók'uejó sin la ko
chrókóxakuenhña sin chróchónta sin itsjé chichaon. 4 Kjaxin chrókónohe
sin chrók'uetoan sin ndoe sin, la chrókjuenduéhe sin ti xjeen sin kixin
chrókuitekaon xjan la ko chróchóntehe xjan kjuasáye xjan kaín chojni.

2:7: 2Ti. 1:11. **2:9:** 1Pe. 3:3. **2:13 a:** Gn. 2:7; **b:** Gn. 2:21, 22. **2:14:** Gn. 3:1-6.
3:2: Tit. 1:6-9.

5 Andá ti nkexro tjachahya t'etoan ti ndoe la, ¿nkexrín chrókjuacha
chrók'uetoan ti ninko kuènté Díos? 6 La ko kjaxin ti nkexro tsjako la
jehya ijnko nkexro nixin kuenté ninko. La náhí, kixin ti xikaha la imá
sinchenke sin ndá tsjasin sin ijie éxi ti jínahña kjuasin ijie ósé. 7 La ko
ticháxin chróchónta sin kjuasáye sin kixin ti sin naxa tinkáchónkihya
Ìnchéni la tsochóntehe kjuasàya ti jehe sin. Andá ti náhí, la tsjonta chojni
ti jehe sin, la tsjacha ti Jínahña tsjachròe ti jehe sin, ndá tsjasin sin ijie.

Nkexrín chrók'uejó ti sin diácono

8 Kjaxin ti sin diácono, tjinkitsa ti ixra kuènté ninko, la ticháxin
chróchónta sin kjuasáye sin, la ti nkehe tsondáchro sin la ticháxin
tsoxiteyá, kjaxin chrókókoanhña sin la ko chrókjuich'iahya sin kixin
chrókjuacha sin itsjé chichaon. 9 Mé xikaha ticháxin chrók'uitjáñehña sin
ti nkehe jína kuíhin sin, ti nkehe titekaoni kaíni, la ko chrókjuich'ehya
sin nkehe sincheníhi asén sin. 10 Andá ti chrók'uáyéhe sin ti ixra diácono
la sao chrókjuakoxin sin kixin jína ich'e sin ti ixra, ndá jína ts'óna sin
diácono kuènté ninko. 11 La ko kjaxin ti ichjién ti sin diácono la ticháxin
chróchónta sin kjuasáye sin, la chrókuinkáchónkihya sin kjuach'ia, la
jína chrók'uejó sin la ko chrókjuinchexiteyá sin kaín ti nkehe jína. 12 La
ti sin diácono la ójnko ichjién sin chróchónta sin, la chrókjuacha sin
chrók'uetuehen sin ti xjeen sin la ko ti ndoe sin. 13 Kixin ti sin sich'e
ijnko ixra jína la antsí ts'áyéhe sin kjuasàya la ko kjuaxróxin ts'ejó sin
kixin tinkáchónki sin Ìnchéni Jesucristo.

Díos mé kjuínchenoheni ti nkehe k'uénoehñani

14 Tjínkaoan chrókjuasántsjahára tjoka, kjánchó sao tjínkaoan
tsokjian ti xroon i 15 kixin ti naxa sintaxrjen ntihi, la kjónté tsonohara
nkexrín chrók'uejó ti sin kuenté Díos, kixin jehe sin mé ti ninko tjechón
kuenté Díos. La t'ayakonheni ti itan chaxín kuènté Díos. 16 Ninkexró
chróndáchrohya kixin chaxínhña ti nkehe tinkáchónkini, kixin tíhi mé
ijnko nkehe tjetoan la ninkexró k'uénoehña:

Kixin Jesucristo mé ikui k'óna chojni;
la Nchakuén Díos kjuakoxin kixin jína ch'an.
La ti sin ángel mé k'uíkon sin ch'an
la kuenté chjasintajni kuíhin sin ti nkehe chrónka ch'an,
la itsjé chojni kuitekaon sin.
Ndá sákjui ch'an nkaya nkajní la k'uáyéhe ch'an kjuachaxin.

Ti sin nduáhya tsjako

4 [1] Ndáchro Nchakuén Díos kixin ti ó chjina tsjeje chjasintajni la iso
sin mé tsítohe sin, í tsinkáchónkihya sin Ìnchéni, ndá tsitekaon sin ti
nchakuén jínahña sich'iyehe ti jehe sin la tsitekaon sin ti nkehe tsjako.
[2] La tsitekakohen sin ti sin xrich'iyehe chojni la tjenkayáxinhña sin ti
nkehe nduáhya ich'e, la í tósuèhya kixin ó tsíkócha ti kjuaxrexinkaon
kuènté sin. [3] Ti sin a mé tsjako kixin jehya jína tsotehe chojni la ko jehya
jína sinie chojni nkojín nkehe. Kjánchó Díos kjuích'éna kaín ti nkehe
sinieni la jeheni chojni ó tinkáchónkini Díos la noheni ti itan chaxín
ndoá, la jína sinieni kaín nkehe ti sao tsochjéheni Díos kjuasáya ndá
sinieni. [4] Kaín ti nkehe kjuích'éna Díos la jína, méxra chróndáchrohyani
kixin jehya jína. Ti senó tsochjéheni Díos kjuasáya ndá sinieni [5] Méxra
jína sinieni kaín nkehe kixin Díos xikaha ndáchro la ko kixin jeheni la ó
kjuancheheni Díos sincheñao.

Ijnko chojni jína ch'ehe ixra Jesucristo

[6] Ti kaín tíhi tsjákohé ti sin kíchóni la jína tjech'e ixra kuènté Ìnchéni
Jesucristo la ts'ánkí ti kjuaxrexinkaon kuèntá kixin tinkachónkia ti itan
kuènté ch'an la ko tjàkua ti nkehe jína kuihín. [7] Méxra chrókuitekakonhña
ti cuento kuènté chjasintajni la ko ti nkehe nduáhya tinkáchónki
chojni kixin ó chónkó tíha. Andá antsí titekaoan Díos. [8] Kixin ti chojni
tóxríhin chrókuinká la jína tíha, kjánchó antsí tjetoan ti chrókóxakoheni
chrókjueyáni Díos. Tíha la tsjinkitsa kixin jína ts'ejóni ijie la ko chr'éxin
kixin ts'áyéheni ti kjuachón nkochríxín. [9] Tíhi mé nkehe chaxín jína la
kaíni chrókuitekaoni. [10] Méxra, kjónté t'ándaxín chojni, la tjejóch'eni ti
ixra i, kixin tjejóchóheni itsi ti Díos tjechón. Kixin jehe ch'an chaxín
sinchekaá ch'an kaín ti chojni titekaon ti jehe ch'an.

[11] Kaín tíhi mé ticháxin tsochronka la ko tsjàkua. [12] La chrókuahya
kuentá kjónté tsjanoá chojni ti jaha kixin naxa ndasoyá. Ícha jína
chrókjuákoéxian ti sin tinkáchónki Ìnchéni nkexrín chrónixja sin,
nkexrín ndoá chrók'uejó sin la ko nkexrín chrótjuehé sin Díos la ko
nkexrín chrókuitekaon sin Ìnchéni kixin tjóá chrók'uejó sin. [13] Ti naxa
tsjasánhya janhan, la nchekuáxian ti xroon itén Díos kixin tsihin kaín ti
sin kíchóni la nchexraxinkaoan sin ti nkehe jína la ko tjákohé sin. [14] La
chrókuitoéhya chrókjuich'e ti ixra kjuajon Díos ti ó k'uejótja itja ti sin
t'etoan kuenté ninko ti ikjá éxi tsik'etuehen nchakuén Díos.

[15] Méxra chrókóxakohan chrókjuinchexiteyá kaín tíha kixin kaín
chojni chrók'uikon kixin jína noha. [16] Chrokóxakohan chrókjuákoxian

jína la ko chaxín jína chrókjuàkua ti itan, la chrókjuinchexiteyá kaín ti nkehe jína, ndá xikaha la tsaá jaha la ko kaín ti sin tjejótihin tjàkua.

Nkexrín chrók'uejó ti sin tinkáchónki Cristo

5 [1] Jaha la chrókóninkakuenhña ti sin táda. Náhí, chróchenka sin nkojína éxi chrónixjehé it'á xikaha. La ko kjaxin ti sin ndasoá la chrónixjehé sin nkojína éxi kichua xikaha. [2] La ko ti sin nána la chrónixjehé sin éxi ìná xikaha. La ti sin tjarisoá la nkojína chrónixjehé sin éxi chrónixjehé ijnko kichua xikaha la ko chaxín chróchóntehe sin kjuasàya.

[3] Tjinkitsa ti sin ik'án ti chaxín chóntahya sin nkexro tsjinkitsa ti jehe sin. [4] Andá ti chojnichjin ik'án, ti chónta sin xjeen sin o ìnté sin, la ti sin a chrók'uayakohen sin ti ìñé sin o náchrii sin, Kixin tíha chrókjuenkaxin sin ti ixra kjuích'e ti it'é sin la ko ìñé sin ti k'uánkí sin, kixin xikaha tóxríhin Díos. [5] Ti chojnichjin ik'án, jehó kuítohe la antsí tóxakohen sin tinkáchónki sin Díos la titoéhya sin nixjehe sin ch'an nchakotjin la ko tie. [6] Andá ti chojnichjin ik'án, ti tjinkaon sin sich'e sin ti nkehe nduáhya, la kjónté tjejótsjehe sin, la éxi tsík'en sin xikaha. [7] Tétuehén sin kixin sinchexiteyá sin kaín tíhi kixin tsokohya nkexro ts'ándaxíhin ti jehe sin. [8] Ti nkexro t'ayakuenhña ti sin kjéhya la ko ti sin tjejó ndoe, la xikaha tjakoxin sin kixin chaxínhña tinkáchónki sin Díos, la antsí chónta sin ijie, ke ti chojni titekakonhña Díos.

[9] Ti ó ts'ínixín ihnié ti sin ik'án, la jehó ti sin chónta sesenta nánó la ko ti sin k'uéchónta nkokoa xìi ó mé jína ts'ínixín. [10] Tsjehe á jína ti ixra ich'e sin, á jína kjuínchek'ánkí sin xjeen sin, la á jína nixjehe sin ti nkexro tjiji ndoe sin, á jína tjinkitsa sin tjajon sin nkehe sinie ti sin tinkáchónki Cristo la ko á tjinkitsa sin ti sin níhi la ko íso ixra jína tjakoxin sin.

[11] Kjánchó chrók'uinixínhña ihnié ti sin ik'án naxa tsjéhya nánó chónta kixin ti naxa tsotjinkaon sin tsoteehe sin, la ts'itjáñehen sin Ìnchéni. [12] Ndá xikaha tsjasin sin ijie kixin sinchexiteyáhya sin ti nkehe tsíndáchro sin. [13] Ndá tsoséhe sin, la sátji sin ijnko la íjnko nchia la tsoxríhin sin sich'éna sin kjuach'ia la ko ts'ajiko sin ti kjuach'ia la xikaha tsonixja sin ti nkehe chrónixjahya sin. [14] Méxra ti sin ik'án naxa tjarisoá la ícha jína chrókóteehe sin, la chróchónta sin xjeen sin la chrók'uayakohen sin ndoe sin. La chrókjuajonhña sin kjuachaxin kixin ti Jínahña chrók'ueetueehen ti asén sin, andá xikaha chrókjóntahya chojni ti jehe sin. [15] Kixin iso ti sin ik'án la kuítohe sin í tinkáchónki sin Ìnchéni ndá nchexiteyéhe sin ti Jínahña.

[16] Andá ti nkojín ti chojni tinkáchónki Ìnchéni naxa kjéhya ijnko ti sin ik'án, la ticháxin tsjinkitsa sin kixin tsochóntiahya sin kixin ti ninko

tsjinkitsa. Ndá xikaha tsjacha ti ninko tsjinkitsa ti sin chaxín ik'án
chóntahya nkexro tsjinkitsa.
17 Ti nkexro jína t'etoan ti ninko la ticháxin antsí chrókjuikosáyehe
chojni ti jehe sin ti chaxín ti ixra ó tjejóch'e sin, chrónkaxín sin la ko
tjako sin. 18 *Kixin ti xroon itén Díos ndáchro: “Chrok'uíkjehyara ir'ua
ti koxinta ich'e ixra kixin chónta va kjuachaxin sinie va”, la ko kjaxin
ndáchro: “Ti sin ich'e ixra mé chónta kjuachaxin tsjacha sin kjaxin.”
19 *Chrokuitekakonhña ti nkojín chojni t'eka ijie ti nkexro t'etoan
ti ninko. Ticháxin tsjijiko sin yaá o iy'á chojni tsochronka á chaxín
chónta ijie ti nkexro o náhí. 20 Andá ti nkexro tjasin ijie, la tjenduéhe sin
ts'ikon kaín ti sin ninko kixin í tsonixjahya ch'an; mé xikaha tsochrakon
ti íso sin la tsankíhya sin. 21 Méxra tétuanxián ti kjuachaxíen Díos la
ko Ìnchéni Jesucristo la ko ti sin ángel kuènté ch'an kixin nkokón
chrók'uetuehén sin, á ti sin antsí nohe o nkojín ti sin antsí choxián. 22 La
kjaxin tsjehé jína ti ó tjéyá nkojín sin chrók'uetoan ti ninko, kixin ti
chróchónta sin ijie la kjaxin jaha chrókuamá tíha. Méxra jaha kjaxin
chrókuitohé kaín ti nkehe nduáhya.
23 Andá jaha nkoyaxón tóníha tjoté tsaá la jehya ìnta ó chrók'ia. Náhí.
Kjaxin intsí xranvino chrók'ia.
24 Ti ijie tjasin nkojín chojni la noxín t'ikoni ndesi naxa titoexínhña
ti ijie. Andá íso chojni noxínhña tjasin ijie, kjánchó ti ó ñao tsjixixín
la tsonoxín kaín tíha. 25 Mé xikaha ti chojni ich'e ti ixra jína la noxín
ts'ikoni. Andá kjónté iso ti ixra jína tónoxínhña ijie, la chr'éxin la
tsonoxín.
6 1 Andá ti nkexro ch'exín ixra la ticháxin tsochóntehe sin kjuasàya
ti làmoé sin, ndá xikaha ti lamo la chrók'uándaxiénhña Díos la ko
ti itan chrónkani. 2 Andá ti nkexro chónta làmoé tinkáchónki Cristo,
la chrókuítoehya sin tsjikosáyehe sin kixin nkokoa kícho sin. La antsí
chrókóxakohen sin chrókjuích'e sin ti ixra jína kixin ó nohe sin kixin ti
nkexro a la ijnko nkexro tinkáchónki Ìnchéni la ijnko nkexro tjuehe sin.
Jaha, tjákohé sin kaín tíhi.

Ti nkehe tinkáchónkini tsochèxini

3 Andá ti nkojín chojni tjako ti nkehe nduáhya tóyóehya ti nkehe jína
kjuako Ìnchéni Jesucristo la ko jehya éxi ti tan tinkáchónkini, 4 la jehó
xrinchehnke sin la noehña sin ninkehó. Imá itjo sin nkehe chónkó, la
tíha mé tjixin ti kjuachjinoxíhin, ti tjajonko kícho sin, ti t'ándaxíhin
kícho sin la ko ti chóntehya sin kjuasàya kícho sin. 5 La náxrjónhña

---

5:18 a: Dt. 25:4; **b:** Mt. 10:10; Lc. 10:7. **5:19:** Dt. 17:6; 19:15.

tjenkayáxin sin la nkochríxín tjajonko kícho sin la noehña sin ti nkehe chaxín. Tjenkayáxin sin kixin ti chrókuinkáchónki sin Ìnchéni, la xikaha chrókjuacha sin nchónhña chichaon. 6 Chaxín ti tinkáchónkini Ìnchéni la tsjachani ijnko nkehe imá tjete, kjánchó kjuaxróxin chrók'uejóni kjónté ti nkehe chóntani ó. 7 Kixin ti k'okjíhini la ninkehó kjuikohyani chjasintajni, la ko ti ó its'eni la ninkehó nkehe xrokuahya sátsjikoni. 8 Méxra ti chóntani nkehe sinieni la ko ikéni, la chrókóchéheni. 9 Kixin ti sin tjinkaon tsochónta itsjé nkehe tjete la tsjachahya sin ts'atsínka sin ti kjuaxróxinhña itsi la xikaha sátjichroe sin la ts'itsínka sin kixin itsjé nkehe jehya jína tjinkaon sin, la tíhi ts'itjáñaxín sin. 10 Kixin ti imá tsotjinkaoni ti chichaon la tíha tsjixin kaín ti nkehe jínahña, la nkojín sin la imá tjenkayáxin sin tsochónta sin itsjé chichaon ndá xikaha sákjuichroe sin, í tinkáchónkihya sin Ìnchéni la tíha mé kjuasótexín sin.

Tjajonkoni ti nkehe jínahña kixin titekaoni Ìnchéni

11 Kjánchó jaha, ijnko chojni kuènté Díos, titohé kaín ti nkehe nduáhya siín. Ndoá tjak'e, kaín asán xráxinkaoan Díos, la tinkachónkia ch'an, tjuehé ti kichua, la tónínkákonhña la ko nchejiéhya asán. 12 Tjajonkoa kaín ti nkehe jehya jína la ko kaín asán tinkachónkia Ìnchéni kixin tsjacha ts'ayéhé ti kjuachón nkochríxín kixin xikaha k'uéyaha Díos la ó tsíchronka ch'an kixin tsinkachónkia Ìnchéni la ó kuíhin ko k'uíkon itsjé chojni. 13 *Kjuachaxíen ihnié Díos, ti nkexro chjéhe kjuachón kaín ti nkehe síchón, la ko Jesucristo, ti nkexro tsíchronka ti nkehe jína nkayakon ch'in Poncio Pilato, mé tétoanxián 14 kixin sinchexiteyá kaín ti nkehe kuétoan kixin í chrókjuinkíhya ti nkehe tinkachónkia kixin tsokohya ninkexró ts'eka ijie, hasta tsjixrakájña ti ñao tsokjan Ìnchéni Jesucristo. 15 Andá ti ó tsjixraká ti ñao kjueyá Díos, ndá jehe ch'an sinchexiteyá ch'an kaín tíhi. Jehó ch'an mé chónta ch'an kjuachaxin ts'etoan ch'an la ko jehó ch'an mé ti Rey t'etuehen kaín ti sin rey la ko Ìnché kaín chojni. 16 Jehó ch'an mé Díos xrokjuahya its'en la ko itjen ch'an ti t'inkaséña la xitjahya tsochjina ninkexró. La ninkexró k'uíkonhña ti jehe ch'an la ko ninkexró xitjahya ts'ikon ti jehe ch'an. Tsjikosáyeheni Díos kixin chónta kaín kjuachaxin ts'etoan nkochríxín. Mé xikaha tsohen.

17 Andá ti sin chónta itsjé nkehe tjete, la ndáche sin kixin sinchenkehya sin, la ko tétuehén sin kixin tsjenkayáxinhña sin kixin ti nkehe tjete chónta sin tsaáxin sin kixin nkochríxínhña tsochónta sin tíha. Ícha jína chrókuinkáchónki sin Díos tjechón kixin jehe ch'an tsjajon ch'an kaín nkehe kixin tjinkaon ch'an kjuaxróxin ts'ejóni. 18 La ndáche sin kixin

---

6:13: Jn. 18:37.

tsjenka̱yáxin sin ti nkehe jína, la ko sich'e sin ixra̱ jína, la tsjinki̱tsa sin ti nkexro chóntahya la ko chrók'óxika̱yehe sin ti nkehe chónta sin. [19] Ndá xi̱kaha chrókjuacha sin ti nkehe tjete kixin chr'éxi̱n la jína chrók'uejó sin la chrókjuacha sin chróchónta sin ti kjuachón nkochríxín.

Ti nkehe kjuixixín k'uítuehen Timoteo

[20] Jaha Timoteo, t'ayakohén ti ixra̱ kjuajon Díos la ko tienhña ti nkehe nduáhya la ko chónkó nixja chojni. Ndáchro sin kixin imá nohe sin, kjánchó chaxínhña nohe sin. [21] Kixin nkojín ti sin xi̱kaha tjenka̱yáxin ndáchro kixin imá nohe la sákjuichroe sin, í tinkáchónkihya sin Ìnchéni. Díos mé chrókjuintañaoan. Mé xi̱kaha tso̱hen.

Ti xroon yóxin chr'éhen Pablo

Timoteo

Pablo nixjehe Timoteo

1 [1] Janhan, Pablo, kjueyána Jesucristo kixin sit'aha ch'an ixra éxi tjinkaon Díos, kixin tsoxrjanka nkexrín tsjajon ch'an ti kjuachón nkochríxín ti tsitekaoni Jesucristo. [2] *Ikjian ti xroon i ts'ayéhé jaha xjeeni Timoteo. It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo sintañaoan la ko tsikonoáha la tsotjahá kjuaxróxin.

Timoteo chróchronka kixin titekaon Jesucristo

[3] Xráxinkaoan ti jaha ti ó nixjaha Díos tie la ko nchakotjin, la tjaha kjuasáya Díos. La tjóá asená t'aha Díos ixra éxi k'uékjich'e ti sin k'uaxrjeníxian janhan. [4] Nkochríxín xráxinkaoan nkexrín tsjanka, la imá tjínkaoan chrók'uíkuan ti jaha ínaá kixin tsochána. [5] *Méxra nona kixin kaín asán tinkachónkia Jesucristo. La ko tjan náchria Loida la ko ìná Eunice ti nkexro sao kuinkáchónki Ìnchéni Jesús, la nona kixin jaha kjaxin tinkachónkia ch'an.

[6] Méxra ntaxraxinkaoan kixin chrók'uitjáñahña ti kjuachaxin kjuajon Díos k'uayéhé ti ó kjuák'etja tjaná ti ikjá. [7] Díos la kjuajonhña ch'an Nchakuén ch'an kixin tsochrakoni. Náhí. Kjuajon ch'an kixin tsochóntani kjuachaxin, la tsotjueheni kíchóni la ko jína tsjenkayáxini. [8] Méxra chrókósuàhya chróchronka kixin tinkachónkia Ìnchéni la ko kjaxin chrókósuàhya kixin tjéchjina kixin xrjanká ti itén ch'an. Kjónté chrókjuasótia la chrókjuàkua ti itan tsaáxini kixin ó k'uayéhé ti kjuachaxin kjuajon Díos. [9] Díos kuaáxini la ko kjueyá ch'an ti jeheni kixin tjóá chrók'uejóni. La jehya ti ixra jína chrókjuích'eni ndá chrókuaáni. Náhí. Díos imá tjuehe ti jeheni la kjueyá ch'an ti jeheni kixin tsinkáchónkini Jesucristo. Kixin ti naxa k'ónahña chjasintajni la tsíkjenkayáxin ch'an xikaha tsohen. [10] Andá ijie ó kjuakoxin Díos kixin imá tjuehe ti jeheni kixin ó kui Jesucristo ti nkexro tsaáxini. Jehe ch'an kjuínchek'itjáña ch'an ti kjuachaxin kuenté ti kjuach'én[a] kixin xechón

---

[a] **1:10** ***kjuach'én*** muerte

1:2: Hch. 16:1. **1:5:** Hch. 16:1.

ch'an, Kixin ti itan kuènté ch'an mé chrónkaxín nkexrín tsochóntani ti kjuachón nkochríxín la xrokjuahya tsjeje̱.

11 *Díos kjueyá ti janhan kixin ts'óna ijnko apóstol kixin tsoxrja̱nkaxián ti itén ch'an, kixin tsjákohá ti sin jehya judío. 12 Mé xi̱kaha tjétjasótexián kaín tíhi, la tósuànahña kixin choxián jína ti nkexro tinkachónkia janhan. La ó nona kixin Ìnchéni chónta kjuachaxin ts'ayakohen ti jeheni hasta tsjixrakájña ti ña̱o tsokjan ch'an. Méxra̱ tja̱ha̱ ch'an a̱sená kixin ts'ayakohen ch'an.

13 Méxra̱ t'itjáñahña kaín ti nkehe jína kjuákohá. Titekaoan Ìnchéni la ko tjue̱hé kichua. 14 Ti Ncha̱kuén Díos chóntani mé tsjinki̱tsa t'ayakohén ti itan jína k'uayéhé.

15 Ó noha kixin kaín ti sin tjejó Asia mé kuíto̱he sin janhan la ti ch'in Figelo la ko Hermógenes kja̱xin kuíto̱he sin ti janhan. 16 Kjánchó tjánchá̱ha̱ Ìnchéni kixin tsi̱konoéhe̱ kaín ti sin tjejó ndo̱e ti ch'in Onesíforo kixin jehe ch'an la imá kjuínki̱tsana ch'an la ko kósuèhya ch'an ikui ch'an ti tjéchji̱na. 17 Ti na̱ntá kjuíji ch'an chjasin Roma la kuíto̱ehya ch'an kjueyá ch'an ti janhan hasta k'uitja ch'an. 18 La tjánchá̱ha̱ Ìnchéni kixin tsi̱konoéhe̱ ti nkexro a ti ña̱o tsokjan ch'an la kja̱xin ó noha jína nkexrín kjuínki̱tsa ch'an ti jeheni ti chjasin Éfeso.

Ijnko soldado jína kuènté Jesucristo

2 1 Jaha xje̱eni, Díos imá tjua̱ha, kixin kuitekaoan Jesucristo, tjanchehe ch'an kixin a̱ntsí tsjinki̱tsa ch'an kaín ti nkehe tsinkáki. 2 Ti nkehe kuihín níxja janhan nkayakon itsjé chojni mé xi̱kaha la chenka ti sin tsjéyá, ti sin chaxín tsjacha sich'e ti ixra̱, kixin kja̱xin sin xi̱kaha tsja̱ko̱he̱ sin íso chojni.

3 Jaha la kjónté nchónhña chrókjuasótia, la chrókjuacha kixin jaha la éxi ijnko soldado jína kuènté Jesucristo. 4 Nijnko soldado jína ich'e ixra̱ chrókjueyá ókjé ixra̱ kixin ticháxi̱n nkojinxón ixra̱ sich'e éxi tjinkaon ti nkexro t'e̱to̱an. 5 Mé xi̱kaha ti ijnko chojni tjinkaon tsotsítán la xrokuahya ts'áyéhe̱ sin nijnko nkehe ti sinchexiteyéhya sin ti sin t'e̱to̱an. 6 Ti nkexro ich'e ixra̱ ijnko nonte la chónta kjuachaxin sa̱o sinie ti nkehe ts'óna. 7 Tjenka̱yáxian kaín ti nkehe ndáxrja̱n, la Ìnchéni tsjinki̱tsa tsiénxian kaín tíha.

8 Xráxinkaoan kixin Jesucristo ti nkexro tsík'axrjeníxin ti rey David la xechón. Tíhi ti itan jína tsaáxini, tjétjàkua janhan. 9 A̱ndá ti itan jína i, mé tjéchji̱naxián la tjétjasótexián la ko kjua̱k'e̱chro̱exin sin cadena ti janhan éxi ijnko chojni tsíkjàya, kjánchó ti itén Díos la tjechroexínhña

---

1:11: 1Ti. 2:7.

cadena. [10] Méxra kjónté nchónhña t'atsínka janhan, la ntaxiteyá kixin ti
íso sin kjueyá Díos la tsochónta sin kjuachón nkochríxín ti tsitekaon sin
Jesucristo.
[11] Tíhi mé ijnko nkehe chaxín:
Ti ts'enkoni ch'an, la chr'éxin ts'ejókoni ch'an.
[12] *Ti tsjasótexíni ch'an, la tsochóntani kjuachaxin nkaya
nkajní ti t'etoan ch'an.
Ti tsondáchroni kixin chónhñani ch'an la kjaxin ch'an tsondáchro
ch'an kixin chónhña ch'an ti jeheni.
[13] Ti jeheni nchexiteyáhyani la jehe ch'an la kjónté tjenchexiteyá
ch'an ti nkehe ndáchro ch'an
kixin Díos la ch'iyahya.

Ti nkexro jína ich'e ixra

[14] Nchexraxinkaoan sin kaín ti nkehe i. Díos la tjetsjehe kixin
jaha tétuehén sin kixin chjiñéhña chrónixja sin ti nkehe ndásé, kixin
ninkehó sínkíhya tíha, kixin ti xikaha nixja sin la sinchek'itjáña sin ti
sin tjejótihin. [15] Méxra, chrókóxakohan chrókjuich'ehé Díos ixra éxi
tóxríhin ch'an, la ndoá chrókjuàkua ti itan jína, la chrókósuàhya kixin
kjuàkua ti itan chaxín. [16] Sáchrókjuixián ti siín ti chojni chjiñé nixja
kixin ti xikaha nixja sin la antsí tsinkák'ánkí ti ijie chónta sin, [17] la ti
nkehe nixja sin la éxi ti ichin cancer sítinkáchr'enka. Mé xikaha ti nkehe
tjako ti ch'in Himeneo la ko Fileto, [18] kixin kuítohe sin ti itan jína la
sákjuichroe sin, ndáchro sin kixin ó kjuixin k'uatsínka ti tsoxechón
chojni, la xikaha ch'iyehe sin chojni la tjitóxin sin ti nkehe tinkáchónki
íso sin. [19] *Kjánchó ti chojni tinkáchónki Díos mé éxi ti ixro xránkíxixín
ijnko tjat'o t'inkíhya, éxi ijnko sello ti itén Díos ndáchro: "Ìnchéni mé
chóxin ti chojni kuènté", la kjaxin ndáchro: "Kaín ti sin tinkáchónki
Cristo ticháxin tsítohe sin kaín ti nkehe jínahña."
[20] Ijnko nchia ijié kuènté ti sin rico la kaínhña ti nkehe siín la
tsík'ónaxín oro o plata. Náhí. Kjaxin siín nkehe tsík'ónaxín inta la ko
nchetje. Ti nkehe tjete la ticháxihin sin ti ñao tjetoan, andá ti nkehe
tjetehya la nkochríxín ticháxihin sin. [21] Méxra ti ijnko chojni tsítohe
kaín ti ijie la yóhe éxi ijnko nkehe tjete chrókuicháxihin Ìnchéni kixin
sich'e sin ti ixra kuènté ch'an.
[22] Titohé kaín ti nkehe jehya jína tjenkayáxin ti sin ndasoá.
Chrokjuénkayáxian ti nkehe jína, la chrókuinkachónkia Cristo, la
ko chrótjuehé kaín chojni la ko kjuaxróxin chrók'uejókoa kaín sin.

2:12: Mt. 10:33; Lc. 12:9. **2:19:** Nm. 16:5.

Mé xi̱kaha chrók'uejó kaín ti sin kótjóá tinkáchónki Ìnchéni. [23] Jaha
chrókuahya kuentá ti nkehe itjo ti sin lo̱nti̱, tjenka̱yáxinhña jína
kixin ó noha kixin xi̱kaha xra̱hya tsixin kjuanínkaon. [24] Mé xi̱kaha
ti nkexro ch'ehe ixra̱ Ìnchéni la chrókjuajo̱nkohya kícho. Ícha jína
chrókjuinchejína a̱sén sin kixin jína chrókju̱ako̱he̱ sin kícho sin la ko
chrókju̱ako̱xi̱n sin kixin tónínkakonhña sin. [25] La nkojína chrónixje̱he̱
sin ti sin titekakonhña, kixin Díos chrókjuinki̱tsa chrók'uixinkí ti nkehe
nduáhya tjenka̱yáxin sin la chrókónohe sin ti nkehe chaxín ndoá [26] kixin
chrókónohe sin nkexrín tsinkéhe sin ti nkehe tjasin ti Jínahña tjinkaon
chrókjuich'iyehe ti jehe sin ndá chrókjuasin sin ijie̱.

Nkexrín ts'ejó ti chojni chjasintajni ti ña̱o tsjixixín

3 [1] Kja̱xin ticháxi̱n tso̱noha kixin ti ña̱o tsjixixín la kjuaxróxinhña
ts'ejó kaín chojni. [2] La kaín ti chojni tsinkáchónkihya Ìnchéni la
jehó tsotjinkaon sin ts'e̱to̱an sin, imá tso̱xríhi̱n sin chichaon, sinchenke
sin, ts'ándaxínhi̱n sin Díos, la sinchexiteyéhya sin it'é sin la ko ìñé
sin, la tsochjéhya sin kjuasáya ti chojni tjinki̱tsa la ko tsjikosáyéhya
sin Díos. [3] La tso̱tjue̱hya kícho sin, tsi̱konòehña kícho sin, sich'iyehe
kícho sin, tsjachahya sin ts'e̱tue̱hen sin a̱sén sin, imá tso̱jie̱he sin la ko
tso̱nínkakohen sin kaín ti nkehe jína. [4] Chaxínhña ti nkehe tsonixja sin
kixin tjenka̱yáxinhña sin jína la ko imá sinchenke sin. Tsotjinkaon sin
tsochónta sin kaín ti nkehe tjinkaon sin ke ti chrókuinkáchónki sin Díos.
[5] Tsja̱ko̱xi̱n sin éxi ijnko chojni tinkáchónki Díos, kjánchó chaxínhña
tsinkáchónki sin ti kjuachaxin kuènté Díos.

Méxra̱ jaha la chrók'uitonhña ti chojni tjenka̱yáxin xi̱kaha. [6] Kixin ti
sin a la ixri sin nkojnko nchia la ch'iyehe sin ti chojnichjin lo̱nti̱ tjasin
ijie̱, a̱ndá jehe sin nchexiteyá sin kaín ti ndáchro a̱sén sin. [7] Jehe sin
nkochríxín tjinkaon sin ts'itja sin nkehe ni̱xin, kjánchó tienxínhña sin ti
nkehe chaxín ndoa. [8] *Éxi ti sin k'uékjinchexro̱a̱n, Janes la ko Jambres
k'uénínkakohen sin Moisés, mé xi̱kaha ti sin tjako ijie la nínkakohen
sin ti nkehe chaxín ndoá. La jehó nkehe jínahña tjenka̱yáxin sin la
titekakonhña sin ti nkehe chaxín tinkáchónkini. [9] Kjánchó tsjachahya sin
sich'ia sin kixin kaín chojni tso̱nohe kixin tjenka̱yáxinhña sin jína, éxi
tsíkóhen ti yaá sin k'uékónínkakohen Moisés.

3:8: Ex. 7:11.

Ti nkehe kjuixixín k'ue̱tue̱hen Pablo Timoteo

10 A̱ndá jaha kuitekaoan ti nkehe kjuàkua. La ó noha nkexrín kjuak'é
la ko ti ixra̱ kjui̱t'a janhan. Ó noha nkexrín kuinkachónkia Ìnchéni, la
noha kixin tjokahya kónínka̱oan, la noha nkexrín tjua̱ha̱ chojni kjónté
nínkakona sin, la kui̱to̱a̱hya ti ixra̱, 11 *kjónté kjuínchekjasóte sin ti
janhan la ó noha nkehe kóna ti chjasin Antioquía, Iconio la ko Listra
kixin chrók'óñá sin ti janhan, kjánchó Ìnchéni kjuínki̱tsa kixin kohya
nkehe kóna. 12 Mé xi̱kaha kaín ti sin tjinkaon tjóá chrók'uejó la ko
sinchexiteyéhe Cristo Jesús la ticháxi̱n tsjasóte sin. 13 A̱ndá ti chojni
jínahña la ko ti sin xrich'ia mé ts'óna sin a̱ntsí jínahña la ícha sich'ia sin
la ko tsitekaon sin ti kjuach'ia kuènté íjnko chojni.
14 Méxra̱ jaha la chrók'uitjáñahña ti nkehe jína k'uitjá la ko ti nkehe
kuitekaoan. Jaha la ó noha nkexro kjua̱ko̱ha. 15 Kixin na̱xa̱ xja̱ntsiá
k'uitjá nkexrín nixja ti xroon itén Díos, la tíha mé kjuínki̱tsa tso̱noha
kixin Cristo Jesús tsaáxini kixin tinkáchónkini ch'an. 16 Kixin kaín ti
nkehe chónta ti xroon i mé itén Díos, tíhi mé jína tsja̱ko̱he̱ni iso chojni,
la ts'itjaxíni nkexrín jína chrók'uejóni, la ko tsjinki̱tsa ti jeheni tso̱noheni
nkexrín chrók'uejóni ndoá. 17 Ndá xi̱kaha ti nkexro ch'ehe ixra̱ Díos la
ts'itja sin sich'e sin ti ixra̱ jína la ko tsja̱ko̱xi̱n sin ti nkehe chaxín.

4 1 Kjuachaxíen Díos la ko Ìnchéni Jesucristo, ti rey itsi sinchekito̱exín
iji̱é kaín ti chojni tjejóchón la ko ti chojni tsík'en, la tétua̱han
2 kixin chrókjuàkua ti itén Díos, á siín kjuachaxin o̱ náhí. Nixje̱hé sin
kixin tsitekaon sin, nchexraxinkaoan sin la chji̱ñéhña chrókónínkáoan,
chrókjuákohé sin nkojína. 3 Kixin itsi ti ña̱o í tsotjinkakonhña sin tsihin
sin ti nkehe jína, la jehó sich'e sin ti nkehe tsjenka̱yáxin sin. La tsjeyá sin
ti chojni tsjako ti nkehe tóxríhi̱n sin chrókuihin sin ó. 4 La tsíto̱he sin
ti nkehe chaxín ndoá, ndá tsitekaon sin ti nkehe chaxínhña. 5 Méxra̱
jaha, la nkojína chrókjuak'e kjónté chrókjuasótia, la chróchro̱nka ti itan
kuènté Díos tsaáxini, la ko jína chrókjuích'e ti ixra̱ k'uayéhé.
6 Janhan la ó kjuixraká ti ña̱o tsjasótena la ó kjuixraká ti ña̱o its'én
janhan. 7 Ó kjuixin kjuájo̱nki̱a̱n kaín ti nkehe jínahña, Ó kjuixina ti ixra̱
kuéntа̱na, ó kui̱to̱a̱hya kuinkachónkia Ìnchéni. 8 A̱ndá ijie la ó tjechóhen
ti nkehe tsi̱to̱na kixin jína kjuak'é ntihi chjasintajni. Tíha mé tsjajon
Ìnchéni ti ña̱o tsjixixín, kixin jehe ch'an mé ijnko juez jína, la jehya
janhuán ts'ayáha̱ ti nkehe tsjajon ch'an. Náhí. Kja̱xin kaín ti nkexro
titekaon la tjejóchóhen sin kixin tsokjan ch'an.

3:11 a: Hch. 13:14-52; **b:** Hch. 14:1-7; **c:** Hch. 14:8-20.

Pablo k'ueṯoan tsjijitsjehe Timoteo ti jehe ch'an

9 Chrokóxakohan chrók'uinkatsjehé ti janhan 10 *kixin ch'in Demas la
kuítọhe ti janhan kixin imá kóxríhin ch'an ti nkehe kuènté chjasintajni
la sákjuí ch'an chjasin Tesalónica. Ch'in Crescente mé sákjuí chjasin
Galacia andá Tito sákjuí chjasin Dalmacia. 11 *La jehó ch'in Lucas mé
naxa tjékian ch'an. Méxra tjéyá ch'in Marcos tsjikuana ch'an kixin jehe
ch'an mé jína tsjinkitsa ch'an ti ixra tjét'a ntihi. 12 *Andá ch'in Tíquico
mé kuétuahan ch'an sátsji ch'an chjasin Éfeso. 13 *Ndá ti ó tsjihá la
tsjikuana ti ika t'ínkayate kuitọha Troas ndọe ch'in Carpo, la ko kjaxin
tsjikuana ti libro kuéntana la ko ti íso xroon kuitọha ntiha.
14 *Andá ch'in Alejandro, ti nkexro ich'e ixra kuènté chika, mé
nchónhña nkehe jínahña kjuích'ehe ch'an ti janhan, kjánchó Ìnchéni
tsjẹnkẹhe ti jehe ch'an kixin kaín ti nkehe náxrjónhña kjuích'e ch'an.
15 Méxra tsjehé jína kixin sit'ayahya ch'an kixin imá nínkakohen ch'an ti
itan tjakoni.
16 Ti saoxín sákjuia ti tjejó ti sin t'ẹtọan la ninkexró kjuínkitsahya.
Kaín sin mé kuítọhe sin janhuán. La tjáncháha Díos kixin xrokuahya
kuentá ti nkehe kjuích'e sin. 17 Kjánchó Ìnchéni mé kjuínkitsa ch'an la
kjuajon ch'an kjuachaxin kixin naxa tsjacha tsjàkua ti itén ch'an, la
kuíhin kaín ti sin jehya judío. La xikaha Ìnchéni kjuínkitsa k'uaxrjéxian
ti siín ti koxra la kohya nkehe kóna. 18 Ìnchéni mé nkochríxín t'ayakohen
ti janhan. La jehe ch'an mé sinchekaá ch'an ti janhan hasta ti ñao
sátjikian ch'an ti t'ẹtọaxín ch'an nkaya nkajní. Méxra jehe ch'an t'áyéhẹ
ch'an kaín kjuasàya nkochríxín. Mé xikaha tsọhen.

Pablo kjuixixín nixja

19 *Nixjẹhé ti tjan Prisca la ko Aquila la ko ti sin tjejó ndọe ch'in
Onesíforo. 20 *Ch'in Erasto la kuítọhe chjasin Corinto. Andá ch'in Trófimo
kuitọha ti chjasin Mileto kixin kóníhi ch'an. 21 Tóxakohan chrók'uinka ti
naxa t'ixenhña ti ñao tókin. Ti ch'in Eubulo, la ch'in Pudente, ch'in Lino,
tjan Claudia la ko kaín ti sin kíchóni ntihi nixjahára sin nkojína.
22 Ìnchéni Jesucristo mé chrókjuak'ekoára la ko Díos sintañaora
kaínra kixin tjuahára ch'an. Mé xikaha tsọhen.

4:10 a: Col. 4:14; Flm. 1:24; **b:** 2Co. 8:23; Gá. 2:3; Tit. 1:4. **4:11 a:** Col. 4:14; Flm. 1:24; **b:** Hch. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; Flm. 1:24. **4:12:** Hch. 20:4; Ef. 6:21, 22; Col. 4:7, 8. **4:13:** Hch. 20:6. **4:14 a:** 1Ti. 1:20; **b:** Sal. 62:12; Ro. 2:6. **4:19 a:** Hch. 18:2; **b:** 2Ti. 1:16, 17. **4:20 a:** Hch. 19:22; Ro. 16:23; **b:** Hch. 20:4; 21:29.

Ti xroon chr'éhen Pablo

Tito

Pablo nixjẹhẹ ch'in Tito

1 [1] Janhan Pablo t'ạhạ ixrạ Díos la ko Jesucristo kixin tsjákohá íso
ti sin tsíkjeyá Díos kixin ts'itja sin nkexrín chrókuinkáchónki sin ti
nkehe chaxín. [2] La tjejóchóhen sin tsochónta sin ti kjuachón nkochríxín.
Díos la xitjahya sich'ia ch'an la kaín tíhi tsíchronka ch'an ósé ti nạxạ
k'ónahña chjasintajni. [3] Ndá ti ñạo tsíchronka Díos la ijie ó xiteyá, ndá
kónoxín ti itan kuènté ch'an. La Díos ti nkexro tsaáxini mé k'uẹtọan
kixin sịt'ahạ ch'an ixrạ tsjàkua ti itén ch'an. [4] *Ikjian ti xroon i chr'ahán
jaha Tito. T'íkuạn éxi chaxín xjạna kixin yóíni tinkáchónkini Jesús.
It'éni Díos la ko Jesucristo ti nkexro tsaáxini, chrókjuintañaoan la ko
chrókjuajon ch'an ti kjuaxróxin kuènté ch'an kixin tjuạha ch'an.

Ti ixrạ sich'e ti ch'in Tito

[5] Ti ó kuịtọhạ ti isla Creta la kixin chrókuétuẹhén ti sin tjejó ntiha kixin
nkexrín chrókóhen kaín ti ixrạ nạxạ t'itjáña tsọhen, la ko chrókjuéyá
ti nkexro ts'ẹtọan nkojnko nịnko nkojnko chjasin éxi kuétuạhan.
[6] *Ti nkexro ts'ẹtọan ijnko nịnko la jína chrókjuák'e kixin ninkexró
chrók'uekahya ijiẹ, nkokọa ichjién chróchónta, chrókuinkáchónki Ìnchéni
ti xjẹen sin kixin kohya nkexro chróndáchro kixin jehya jína tjejóch'e sin
la ko titekakonhña sin. [7] Mé xịkaha ti nkexro ts'ẹtọan nịnko la tsọnohe
nkexrín tsọhen ixrạ kuènté Díos, la ticháxịn ijnko nkexro tsjenkạyáxin
jína, tjasinhña ijiẹ, chrókjuinchenkehya, chrókónínkakonhña tjoka
la ko jehya ijnko nkexro tókoan, ọ ijnko nkexro tjeyá kjuanínkaon ọ
chrókóxríẹnhña chrókjuich'ia kixin ạntsí chrókjuacha chichaon. [8] Jína
chrók'uáyéhẹ nkojín ti nkexro tsjiji ndọe la chrókjuajon kjuachaxin
chrókjuák'e ti nkexro a, la ko jína chrókjuak'e, jína chrókjuénkạyáxin,
kixin Díos ó tsíkjinchetjóá ti jehe ch'an la ko chrókjuacha ch'an
chrók'uẹtuẹhen ạsén ch'an. [9] La ko chrókuítọehya ch'an ti itan jína
xrákọhẹ ch'an kixin jína tsjạkọhẹ ch'an íso chojni ti nkehe ndoá, la
kjónté ti nkexro tjinkakonhña tsihin, la jína chrókuihin sin.

1:4: 2Co. 8:23; Gá. 2:3; 2Ti. 4:10. **1:6:** 1Ti. 3:2-7.

10 Kixin siín itsjé ti sin judío nínkaon, la nixja sin nkehe nduáhya la
xi̱kaha ch'iyehe sin chojni. 11 Ti sin a la ticháxi̱n chrókjuinchetáníni sin
kixin tjachróe sin itsjé chojni kixin tjako sin ti nkehe nduáhya la xi̱kaha
tjacha sin nchónhña chichaon.
12 Ijnko nkexro kjuák'e chjasin Creta mé tsíchronka nkexrín tjejó ti
sin chjasén sin. Ndáchro: "Kaín ti chojni chjaséni mé imá ch'ia sin, imá
jie̱he sin, imá kóchjinka sin la ko séhe sin." 13 Ti nkehe tsíchronka ch'an
la chaxín ndoá. Méxra̱ a̱ntsí chrónixjehé sin kixin jína chrók'uejó sin
chróxraxinkaon sin Díos. 14 Nixjehé sin kixin chrókuahya sin kuentá kaín
ti nkehe tsík'axrjeníxin ikja ti sin judío tjako, la ko chrókuitekakonhña
sin ti nkehe t'e̱to̱an ti sin nínkakohen ti nkehe chaxín.
15 Ti nkexro chaxín tjóá la kaín ti nkehe ich'e sin la jína. A̱ndá ti
nkexro titekakonhña la kohya ninkehó nkehe jína ti kjuaxrexinkaon
kuènté sin, la kaín nkehe tjenka̱yáxin sin mé tjuáhya. 16 Ndáchro sin
kixin chóxin sin Díos, kjánchó t'ikoni nkexrín ich'e sin ndá noheni kixin
chaxínhña, jehe sin la ch'ia sin. Ich'e sin nkehe jínahña, jie̱he sin la ko
titekakonhña sin. Méxra̱ xrokjuahya ich'e sin ninkehó ixra̱ jína.

Chrokjuako Tito ti itan chaxín

2 1 Kjánchó jaha la chrókjuàkua ti itan chaxín jína. 2 Tjákohé ti sin
ó táda kixin chrókókoanhña sin, jína chrók'uejó sin, chróchónta sin
kjuasáye sin, la chróchónta sin ijnko kjuaxrexinkaon jína, chrókuitekaon
sin ti nkehe chaxín, chrótjue̱hé kícho sin la ko chrókónínkakonhña sin
tjoka. 3 Kja̱xin ti sin nána la jína chrók'uejó sin, chrókuinkáchónkihya
sin kjuach'ia la ko chrókókoanhña sin. Ícha jína chrókjua̱ko̱xi̱n sin
ijnko nkehe jína 4 kixin xi̱kaha chrókjua̱ko̱he̱ sin ti sin tjarisoá kixin
chrótjue̱hé sin xìi sin la ko xje̱en sin, 5 la chrókjuích'e sin xra̱ jína, ndoá
chrókjuénka̱yáxin sin, la jína chrók'uayakohen sin ndo̱e sin, chrókójína
sin la ko chrókuitekakohen sin ti xìi sin. Ndá xi̱kaha tso̱kohya nkexro
ts'ándaxínhi̱n ti itén Díos tinkáchónkini.
6 Kja̱xin chrókjuákohé ti sin ndasoá kixin chróchónta sin kjuasáye
sin. 7 Jaha chrókjuákohé sin kaín ti nkehe jína la ko ndoá chrók'uejó
sin. 8 Chrónixja ti nkehe jína kixin kohya nkexro chrók'uándaxíha̱n, la
xi̱kaha chrókósuéhe̱ ti sin nínkaon, la chróndáchehya sin nkehe jínahña
ti jeheni.
9 Tétue̱hén ti sin ch'exón ixra̱ kixin chrókjuinchexiteyéhe sin ti làmoé
sin, la chrókójína sin la chrónixja̱nki̱hya[a] sin, 10 chrókueéhya sin. Ndá
xi̱kaha chrókjua̱ko̱xi̱n sin kixin náxrjón ti itén Díos tsaáxini.

---

[a] **2:9** ***chrónixja̱nki̱hya*** *tjate̱nkíhi sin* respondones

11 Kixin Díos kjuakoxin nkexrín imá tjuehe ch'an ti jeheni la kjuajon
ch'an ti kjuachón kixin jehe ch'an mé tsaáxin kaín chojni. 12 Tjakohe
ch'an ti jeheni nkexrín chrókuítoheni ti ijie la ko kaín ti nkehe nduáhya
tjenkayáxini. La jína chrók'uejóni la ko antsí chrókjuikosáyeheni Díos.
13 Kjaxin chrókóchéheni chrók'uejóchóheni ti ñao itsi Jesucristo, ti Díos
kuènténi la ko ti nkexro tsaáxini, tsjikao ti kjuachaxin ijié. 14 *Jehe ch'an
mé k'uenyákohen ch'an ti jeheni kixin tsaáxini ch'an kixin tsotjuáxin
kaín ti ijie chóntani kixin ts'ónani ijnko chjasin kuenté ch'an la ko
tsoxrínhini sich'eni kaín ti ixra jína tjinkaon ch'an.
15 Tíhi mé chrókjuàkua la chrókjuinchexraxinkaoan sin la ko
chrókuétuehén sin kjuachaxíen Díos. Chrokuitoéhya kixin ninkexró
chrókjuanoá ti nkehe tjàkua.

Jína chrók'uejó ti sin tinkáchónki Cristo

3 1 Chrokjuinchexraxinkaoan sin kixin sinchexiteyéhe sin ti gobierno
la ko ti sin t'etoan la chrókjuích'e sin ti ixra ts'etoan ti sin a la
ko chrókjuích'e sin kaín ti ixra jína 2 La ko chrók'uándaxiénhña sin
ninkexró, la kjuaxróxin chrók'uejó sin, la chrók'óna sin ijnko chojni jína
la ko chrókjuikosáyehe sin kaín chojni.
3 Ósé la kjaxini kuélontini la ko k'uékitekakonhñani Díos. Chjiñé
kuék'ajini la k'uékóxríhini kaín nkehe jínahña, la nduáhya kuék'ejóni la
k'uéchóntani kjuachjinoxíhin la ko k'uékóninkakoheni kíchóni. 4 Andá ti
Díos tsaáxini mé kjuakoxin kixin jína ch'an la ko tjuehe ch'an kaín chojni.
5 Jeheni kuaáxini ch'an, la jehya kixin ichrén ixra jína chrókjuích'e.
Náhí. Jehí kuikonoéhe ch'an ti jeheni ndá kjuínchekaá ch'an ti jeheni la
ko kjuínchetjóá ch'an ti jeheni. Ndá kokjíhi nixiéni kixin ti Nchakuén
ch'an mé k'uáyèxini ti kjuachón nixin. 6 Kjuasáye Jesucristo, ti nkexro
tsaáxini, ndá Díos kjuínchekitonhen ti jeheni ti Nchakuén ch'an kixin
tsochóntani kjuachaxin. 7 Kixin imá tjuehe ch'an ti jeheni la kjuínchetjóá
ch'an ti jeheni ndá ijie tjejóchóheni ti kjuachón nkochríxín tsjajon ch'an.
8 Kaín tíhi mé chaxín. Tjínkaoan kixin chrókuétoan kaín tíhi kixin ti
sin tinkáchónki Díos mé chrókjuích'e sin ti ixra jína. Kaín ti nkehe la mé
jína la ko tsjinkitsa kaín chojni. 9 Kjánchó jaha chrókjiatéhya ti kjualontí
itjo sin, la ko tahya kuentá ti nkehe tinkáchónki ti sin tsík'axrjeníxin
sin la ko ti sin tjajonxin ti ley kuènté Moisés. Kaín tíha la ó chónkó la
ninkehó kjuaxrexinkaon jína chóntahya.
10 Andá ti nkojín nkexro tjinkaon tsjixrónkáxin ti ninko, la sao nixjehé
sin nkojína la ti ó yaáxin, ndá ti tsitekakonhña sin ndá titohé sin sátsji

---

2:14 a: Sal. 130:8; **b:** Ex. 19:5; Dt. 4:20; 7:6; 14:2; 1Pe. 2:9.

sin [11] kixin ó noha kixin ti nkexro xi̱kaha ich'e la nduáhya tjenka̱yáxin
kixin la ó kjuasin ijie̱ la tíha tsjasótexín.

Ti nkehe k'ue̱to̱an Pablo

[12] *Ti ó tsétua̱nha̱n ch'in Artemas o̱ Tíquico tsjiji sin ti itjen jaha, ndá
jaha tjoka chrók'uinkatsjehé ti janhan chjasin Nicópolis kixin ntiha tsjak'é
ts'atsínkajia ti ncha̱kuén ikin.[a] [13] *Jína chrókjuinki̱tsa ti ch'in Zenas, ti
nkexro nixjayákohe̱n chojni la ko Apolos, la chróchje̱hé sin ti nkehe
tichánxi̱hin sin ti ó sátsji sin kixin ninkehó nkehe chrók'uitjáñankíhya ti
ó sátsji sin. [14] Ndá ti íso sin la chrók'uitja sin nkexrín sich'e sin ti ixra̱
jína la ko chrókjuinki̱tsa sin ti nkexro ticháxi̱hin ichrén nkehe ndá
chrókjua̱ko̱xi̱n sin kixin jína tjejó sin.

Kjuixixín nixja Pablo

[15] Kaín ti nkexro tjejóki̱a̱n ntihi nixja̱ha sin nkojína. Jaha nixjehé kaín
ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó ntiha, kaín ti sin imá tjue̱heni. Díos mé
sintañaora kaínra. Ó tjen.

---

[a] **3:12** ***nchakuén ikin*** *ti nitjó imá ikin* invierno

3:12: Hch. 20:4; Ef. 6:21, 22; Col. 4:7, 8; 2Ti. 4:12. **3:13:** Hch. 18:24; 1Co. 16:12.

Ti xroon chr'éhen Pablo

Filemón

Pablo nixjehe ch'in Filemón

1 [1] Janhan, Pablo, téchjinaxián ti ixra kuènté Cristo Jesús, la ko
kíchóni Timoteo, ikjian ti xroon i kixin ts'ayéhé jaha Filemón. Imá
tjuaha kixin nkokón tjejóch'eni ti ixra kuènté Díos. [2] *Kjaxin chrókuihin
kaín ti sin tinkáchónki Ìnchéni tónkotsé ndoa la ko ti tjan kíchóni Apia
la ko Arquipo, mé ti nkexro tjech'e ixra kuènté Díos éxi jeheni. [3] It'éni
Díos la ko Ìnchéni Jesucristo chrókjuintañaora ch'an kixin kjuaxróxin
chrók'uejora kixin imá tjuahára ch'an.

Pablo nixjehe Díos kixin tsjinkitsa ch'in Filemón

[4] Nkochríxín tjaha Díos kjuasáya la xráxinkaoan ti jaha ti ó nixjaha
Díos [5] kixin ó kuihan kixin imá tinkachónkia Ìnchéni Jesucristo la ko
titekaoan ti jehe ch'an la ko kaín ti sin tinkáchónki Díos. [6] Tjánchá ha
Díos kixin tsjinkitsa ch'an kixin antsí tsinkachónkia ch'an la ko jína
tsiénxian kaín ti nkehe jína chóntani kjuajon Cristo Jesús. [7] Imá chàna
kixin nona kixin imá tjuehé ti sin kíchóni tinkáchónki Ìnchéni tjejó ntiha
la ko kjuinchechehé asén sin.

Pablo chrónoéhe Filemón kixin tsikonoéhe Onésimo

[8] Janhan kjueyá Jesucristo kixin sit'aha ch'an ixra; la chonta
kjuachaxin tsétuanhan ti nkehe chrókjuich'e. [9] Jehó xrjanoáhá tsitekaoan
kixin jaha tjuehé ti janhan. Janhan Pablo ó tádana la ko tjéchjinaxián ti
ixra kuènté Jesucristo, [10] *Xrjannoáha kixin tsjínkitsa ch'in Onésimo.
Jehe ch'an t'íkuan éxi xjana kixin ó tinkáchónki ch'an Jesucristo ti
tjéchjinakian ch'an ntihi.
[11] Ti ósé la ch'in Onésimo kjuit'ahya ch'an ixra jína. Andá ijie
nona kixin imá jína sit'aha ch'an ixra éxi tjech'e ch'an ntihi. [12] Ndá
ijie tsétuanhan ch'an tsjiji ch'an ntiha ínaá. Chrótjuehé ch'an éxi
chrótjueéxian ti janhan. [13] Janhan tjínkaoan chrókuítohe ch'an ntihi kixin
chrókjuinkitsa ch'an ti janhan ti ixra chrókjuich'e jaha kixin tjéchjinaxián

---

1:2: Col. 4:17. **1:10:** Col. 4:9.

ti itén Jesucristo, [14] kjánchó tjínkạkonhña tsjáncháha tíha hasta jajia
tsondáchrua. Jehya kixin chrókjuinkịtsa ti jeheni kixin tétuạhan. Náhí.
Tjínkạoan kixin jaha chrókóxríhan chrókjuinkịtsa ti janhan. [15] Kjá ch'in
Onésimo kuitọha ch'an iso ñạo, ạndá ijie jaha tsochonta ti jehe ch'an
nkochríxín sich'e ch'an ixrạ. [16] Ijie la jehya éxi ijnko chojni ch'exón ixrạ
chróchónta ch'an. Náhí. Ijie la éxi ijnko nkexro ich'e ixrạ jína, éxi ijnko
kichua chrótjuẹhé ch'an. Janhan la tjuạhạ ch'an, kjánchó jaha la ạntsí
chrótjuẹhé ch'an, jehya éxi nkojín chojni ó chrók'uikuan ch'an. Náhí.
Chrok'uikuan ch'an éxi ijnko kichua tinkáchónki Ìnchéni.
[17] Méxrạ ti chaxín t'íkuan ti janhan éxi kichua kixin nkokón
tinkáchónkini Ìnchéni la chrók'uayehé ch'an éxi chrók'uayehé ti janhan.
[18] Ạndá ti ichrén nkehe kueé ch'an ọ síkáha ch'an, la janhan tsjénkạha
tíha. [19] Janhan Pablo tjaná kjịnxian ti xroon i, la janhan tsjénkạha tíha.
Tjínkạkonhña chrókjuịntaxraxinkaoan ti kaín ti nkehe tjasikàna kixin
ó tinkachónkia Díos. [20] Méxrạ kíchóni, tsọtsénkaoan ich'e ti nkehe
tjáncháha kixin chaxín tinkachónkia Ìnchéni. Ndá xịkaha ạntsí tsọchéhẹ
ạsená kixin chaxín tinkachónkia Cristo.
[21] Méxrạ ikjian ti xroon i, chr'ahán kixin ó nona kixin jaha la
sịnchexiteyá ạntsí ke ti nkehe tjáncháha. [22] Kjạxin tjáncháha kixin tjéyá
ijnko nchia tsjak'é. Jahara la nixjehéra Díos kixin janhan tjéchọhạn kixin
Díos chrókjuajon kjuachaxin kixin chrókjuasántsjahára.

Kjuixixín nixja Pablo

[23] *Kjạxin ch'in Epafras tjéchjịnakian ntihi kixin kjạxin tinkáchónki
ch'an Cristo Jesús mé nixjahára ch'an nkojína. [24] *Ch'in Marcos,
Aristarco, Demas la ko Lucas, mé nixjạha sin nkojína. Jehe sin mé
tjinkịtsa sin ti ixrạ kuènté Ìnchéni.
[25] Tjánchá̱hạ Ìnchéni Jesucristo kixin sintañaora kaínra. Mé xịkaha
tsọhen. Ó tjen.

1:23: Col. 1:7; 4:12. **1:24 a:** Hch. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; **b:** Hch. 19:29; 27:2; Col. 4:10; **c:** Col. 4:14; 2Ti. 4:10; **d:** Col. 4:14; 2Ti. 4:11.

Ti xroon k'uáyéhe̱ ti sin

Hebreos

Díos nixja̱xi̱n ti Xje̱en

1 [1] Ti imá ósé mé Díos nixje̱he̱ ti sin tsík'axrjeníxini, nkoya̱xón nixja ch'an la ko nchónhña nkehe kjua̱ko̱xi̱n ch'an kixin chrókienxín chojni; nixja̱xi̱n ch'an ti sin k'uéchronka itén Díos ósé. [2] A̱ndá ijie ti ña̱o tsjixixín la Díos ichr'án ti Xje̱en kixin tsochronkaxín ti itén Díos tsihini. Kjuachaxíen Díos la ko ti xje̱en ch'an mé k'ónaxín nka̱jní la ko chjasintajni la ko kaín ti nkehe siín, la ti xje̱en Díos mé ts'áyéhe̱ kaín tíha. [3] Ti Xje̱en Díos mé t'inkaséñaxín ti kjuachaxin kuènté Díos, la ko éxi itjen Díos, itjen ch'an. Méxra̱ ti xje̱en ch'an t'ayakohen kaín ti nkehe siín kixin ti kjuachaxin ijié chónta ti itan nixja ch'an. La ti kjuixin kjuínchetjóá ch'an ti ijie̱ chóntani, ndá sákjui̱ ch'an kjuák'etja̱xi̱n ch'an ti itja chjina kuènté Díos.

Ti Xje̱en Díos mé imá t'e̱to̱an, ke ti sin ángel

[4] Ti Xje̱en Díos mé k'uáyéhe̱ kaín kjuachaxin kixin ts'e̱tue̱hen ti sin ángel, kixin ti ihni̱é ch'an tja̱ko̱xi̱n kixin a̱ntsí chónta ch'an kjuachaxin, ke ti sin ángel. [5] *Kixin Díos la chénkahya nijnko ángel:

Jaha mé Xja̱na,
la ndesi ijie janhan mé ti It'á.

La ko chenkahya Díos nijnko ti sin ángel:

Janhan ts'óna It'á,
la ko jaha mé ts'óna xja̱na.

[6] *Méxra̱ ti ó ichr'án Díos ti nkoko̱axón Xje̱en ti chjasintajni, la ndáchro:

Kaín ti ángel kuénta̱na tsjikosáyehe ti xja̱na.

[7] *La nixja Díos kuènté ti sin ángel, ndáchro:

Ti sin ángel kuénta̱na mé ts'óna éxi xri̱nto̱,
la ti sin ch'ehe ixra̱ ti janhan mé éxi xrohi t'óna.

[8] *A̱ndá Díos ndáche ti Xje̱en:

Ti tétoan, jaha Díos, mé nkochríxín
la ndoá tétoan jaha.

1:5 a: Sal. 2:7; **b:** 2Sam. 7:14; 1Cr. 17:13. **1:6:** Dt. 32:43. **1:7:** Sal. 104:4. **1:8:** Sal. 45:6, 7.

[9] Jaha tjuehé ti nkehe jína, andá ti nkehe jínahña la tóxriànhña.
Méxra Díos tsíkjeyá ti jaha,
la ko ti Díos kuèntá imá kjuintacháha ke ti íso sin k'uájikoa.
[10] *Kjaxin ndáchro:
Ìnchéni, ti xránkíxixín la jaha kjuich'éna chjasintajni,
la ko itjá kjuich'énaxián nkajní.
[11] Kaín ti nkehe la ts'itjáña, kjánchó jaha la nkochríxín tsjak'e.
Kaín ti nkehe la tsinkákjeje éxi iké chojni xikaha,
[12] la ko éxi ika tsoxrát'o kixin ó tsíkjeje,
la ko ts'ixitoxin éxi ijnko chojni tjitóxin iké.
Kjánchó jaha la ts'ixitóxinhña,
jaha la tsjak'e nkochríxín.
[13] *Díos la chenkahya nijnko ángel:
"Tjak'étjaxian ti tjaná chjina ti tétoanxián janhan
hasta tsjixinjña tsétuahan kaín ti sin nínkakohan kixin
ts'ejó sin chrínkí totá."
[14] Kaín ti sin ángel ch'ehe Díos ixra la Díos ichr'án ti jehe sin kixin tsjinkitsa kaín ti chojni ts'áyéhe kjuachón.

Chrokuihini jína ti itan tsaáxini

2 [1] Méxra ticháxin antsí jína chrókienxíni ti itan jína kuíhini senó kixin xikaha tsítoehyani ti ntia ó kuákjani. [2] Ti itan tsíchronka ti sin ángel ósé la chaxín tíha, andá ti sin kuítekakonhña la kjuasóte sin kixin ti nkehe nduáhya kjuích'e sin. [3] Ndá, ¿nkexrín chrókuaáni ti chrókuitekakonhñani ti itan jína tsaáxini? Méxra Ìnchéni tsíchronka sao nkexrín tsaáni, ndá chr'éxin kaín ti sin tsíkihin mé kjuako sin kixin chaxín tíha. [4] Kjaxin Díos chrónkaxín kixin chaxín ti itan i kixin kjuakoxin ch'an itsjé kjuaxroan la ko kjuínchekitohe ch'an jína itsjé chojni. Kjaxin kjuajon ch'an ti Nchakuén ch'an ts'áyéheni éxi tjinkaon ch'an.

Jesucristo k'óna éxi chojni chjasintajni

[5] Díos la chjéhya kjuachaxin ti sin ángel kixin ts'etoan ti chjasintajni nixin tsjak'e chr'éxin, tjejótjoni ijie. [6] *Náhí. Méxra ndáchro jnko nkexro ti xroon itén Díos:
¿Xá nkexro ti chojni, kixin xráxinkaoan ti jehe sin?
Kixin ti chojni la chóxin its'en,
¿ndá nkekuènté imá tóxakohan ti jehe sin?

1:10: Sal. 102:25-27. **1:13:** Sal. 110:1. **2:6:** Sal. 8:4-6.

[7] Kjánchó k'uíkuan ti jehe ch'an éxi jnko nkexro kanhñó
sínkí ke ti sin ángel,
la imá kjuikosáyehé ch'an
la kjuánjua kjuachaxin kixin ts'etuehen ch'an kaín ti
nkehe tsíkjich'énaxián itjá.
[8] Jaha kuétoan kixin kaín nkehe tsitekakohen ti jehe ch'an.
Mé xikaha tsíchjéhe Díos kjuachaxin kixin chrók'uetuehen ch'an kaín
nkehe, la Díos kuítoehya ninkehó nkehe kixin chrókuitekakuenhña ti jehe
ch'an. Kjánchó ijie la naxa t'ikonhñani kixin kaín nkehe nchexiteyéhe ti
jehe ch'an. [9] Kjánchó Díos k'uíkon Jesús éxi ijnko chojni kanhñó tjetoan
ke ti sin ángel, kjánchó jehya nkochríxín. Díos mé imá tjuehe kaín
chojni, ndá tjinkaon ch'an kixin Jesús chrók'uenyákohen ch'an kaín sin.
La ijie Jesús mé k'uáyéhe ti kjuachaxin ijié la ko kaín kjuasàya kixin
kjuasóte ch'an la ko ik'uén ch'an.
[10] Méxra kaín ti nkehe siín la kuènté Díos kixin ti kjuachaxin kuènté
ch'an mé síxin kaín ti nkehe síchón.
Andá Díos tjinkaon kixin kaín xjeen ch'an la chrók'uejó sin ti
tjet'etoanxín ch'an. Méxra kjuajon ch'an kjuachaxin kixin kjuasóte
Ìnchéni Jesucristo, ndá xikaha kjuakoxin ch'an kixin jína tsaáxini ti jehe
ch'an. [11] Kaín ti sin ó tsíkótjóá la ko ti nkexro kjuínchetjóá ti jehe sin
mé chónta sin nkokoa It'é sin, Díos. Méxra ti Xjeen Díos la tósuèhya
tsondáchro kixin kícho ch'an ti jeheni. [12] *Éxi ndáchro ti xroon itén Díos:
Tsochenkani ti sin kíchóni nkexrín itjen jaha,
la ko tsjikosáyahani la ko tsotsjeni ti tónkotsé kaín ti sin kíchóni.
[13] *La ko kjaxin ndáchro:
Janhan la titekaoan Díos. La ko kjaxin ndáchro:
Ntihi tjékian ti sin kjuajon Díos.
[14] Éxi ti xjeen ijnko chojni mé nkokoa kícho sin, kixin k'ónaxín into la
ko ijni; mé xikaha Ìnchéni Jesús k'óna into la ko ijni, la xikaha k'óna
ch'an chojni chjasintajni kixin jína its'en ch'an la ko jína sinchek'itjáña
ch'an ti kjuach'én[a] mé tíha ti jínahña. [15] Mé xikaha ik'uén Ìnchéni
kixin jína tsaáxin kaín chojni, kixin k'uéchrákon sin kuek'ejó sin éxi
ijnko chojni tjechjina kixin chrakon sin its'en sin nkojín ñao. [16] *Kixin
Jesús kuihya kixin tsjinkitsa ti sin ángel. Ikui kixin tsjinkitsa ti sin
tsík'axrjeníxin Abraham. [17] Mé xikaha ticháxin chrókóyóhe Ìnchéni Jesús
éxi ti sin kícho ch'an, kixin ts'óna ch'an nchat'á t'etoan kuènté Díos,
la tsikonoéhe ch'an ti jehe sin, ndá xikaha jína tsjatsen ch'an ijié kaín
chojni kixin k'uenyákohen ch'an ti jehe sin. [18] Ìnchéni Jesús mé kjuasóte

---

[a] **2:14** ***kjuach'én*** muerte

2:12: Sal. 22:22. **2:13 a:** Is. 8:17; **b:** Is. 8:18. **2:16:** Is. 41:8, 9.

la ti Jínahña tjinkaon chrókjuachròe ti jehe ch'an kixin chrókjuasin ch'an ijie̱, kjánchó kjuachahya. Méxra̱ ijie ti ó chrókjuachròe ti Jínahña ti chojni la Jesús jína tsjinki̱tsehe ch'an kaín sin.

A̱ntsí tjetoan Ìnchéni Jesús, ke Moisés

3 [1] A̱ndá jahara kíchóni, ó kjuintatjóára Díos, la k'uéya̱hára ch'an kixin ts'ónara xje̱en ch'an, la jína chróxraxinkáonra kixin Díos ichr'án Jesucristo, ti ncha̱t'á t'e̱to̱an, ti nkexro titekaoni. [2] *Ìnchéni Jesús mé jína kuitekakohen Díos, ti nkexro tsíkjeyá ti jehe ch'an kixin sich'ehe ch'an ixra̱, éxi kja̱xin Moisés la jína kjuích'e ixra̱, k'uayakohen ti ndo̱e Díos. [3] Kjánchó Jesús a̱ntsí chrók'uáyéhe̱ kjuasàya ke ch'in Moisés, kixin xi̱kaha a̱ntsí tjikosáyehe chojni ti nkexro ch'éna ijnko nchia, a̱ndá ti nchia la náhí. [4] Nkojnko nchia tsík'óna la ijnko chojni tsíkjich'éna, a̱ndá kaín ti nkehe siín chjasintajni mé Díos kjuích'éna. [5] Méxra̱ Moisés la jína kjuích'e ixra̱, k'uayakohen ti nchia kuènté Díos. Ti ixra̱ kjuích'e ch'an mé k'uénixja ch'an kuènté ti nkehe tsochronka Díos chr'éxi̱n. [6] A̱ndá Cristo mé ti Xje̱en Díos, la jína kjuínchexiteyá ch'an la k'uayakohen ch'an ti nchia kuènté Díos, la tíha mé kaíni, kixin ndoá chrók'uejóni chrókuinkáchónkini ch'an ndá tso̱chéhe̱ni kixin ts'áyéhe̱ni ti nkehe tjejóchóheni.

Ti tso̱k'éhe ti chjasin kuènté Díos

[7] *Méxra̱ éxi ndáchro Ncha̱kuén Díos:
Ti ijie chrókuihínra ti nkehe ndáchro Díos,
[8] la chrókjui̱nchecháhyara a̱sánra éxi kjuích'e ti sin ósé,
kuitekakuenhña sin Díos ti k'uejó sin nte̱je̱
la kjuínchekonínkaon sin Díos.
[9] Mé xi̱kaha ti sin tsík'axrjeníxinra mé kuítekakonhña sin,
kjónté cuarenta nánó k'uíkon sin ti nkehe kjui̱t'a.
[10] Méxra̱ kónínka̱koha̱n sin,
la ndáxrja̱n: “Nkochríxín xrichròe sin,
la tjinkakonhña sin tsochóxin sin ti nti̱a kuénta̱na.”
[11] Méxra̱ janhan kónínka̱konha̱n sin, la ndátjan sin
kixin chaxín tsoxiteyá ti nkehe ndáxrja̱n,
kixin xitjahya ts'atsínka sin tso̱k'éhe sin ti nonte chrókjuánjua.
[12] Kíchóni, tsjehéra jína kixin nijnkora chrókjuénka̱yáxinhñara ti nkehe jínahña, ndá chrókui̱to̱héra ti Díos tjechón. [13] Méxra̱ chrókócháhara,

---

3:2: Nm. 12:7. **3:7:** Sal. 95:7-11.

chrónixjehéra kichuara kaín ñao ti naxa siín kjuachaxin, kixin nijnkora
naxa chrókjuénkayáxinra chrókjuásinra ijie la ko í chróndáchrohya
asánra naxa chrókónínkáonra. 14 Andá ti ndoá ts'ejóni éxi ti xránkíxixín,
ndá ti ó tsjixraká ti ñao tsjixixín, ndá jína ts'ejókoni Cristo.
15 *Mé xikaha ndáchro xroon itén Díos:
Ti ijie chrókuihínra ti nkehe ndáchro Díos,
la chrókjuinchecháhyara asánra éxi kjuích'e ti sin ósé
kuitekakuenhña sin Díos.
16 *¿Nkexro ti sin kuíhin itén Díos, andá kuítekakonhña sin? ¡Kaín ti sin
tsíkakítsjexín Moisés ti nonte Egipto! 17 Andá, ¿nkexro kónínkakohen
Díos ti cuarenta nánó? ¿Á jehya ti sin kjuasin ijie, la k'uénxin sin ntejé
ní? 18 Andá, ¿nkexro ndáche Díos kixin chaxín ts'atsínkahya sin tsok'éhe
sin ti nonte tsjajon ch'an? ¿Á jehya ti sin kuítekakonhña ní? 19 Méxra ó
t'ikoni kixin xrokjuahya k'uatsínka sin kixin kuitekakuenhña sin Díos.

Ti tsok'éhe ti sin tinkáchónki Díos

4 1 Méxra Díos tsíndáchro kixin tsjajon kjuachaxin ts'atsínkani
tsok'éheni ti nonte tsjajon ch'an. Méxra tóxakoheni, kixin ách'e
nkojinra chrókjuáchahyara chrók'uatsínkara ntiha. 2 Kixin kjaxini kuíhini
ti itén Díos tsaáxini éxi kuíhin ti sin k'uejó senó, kjánchó jehe sin la ó
chónkó kuíhin sin ti itan, kixin kjónté kuíhin sin, la kuitekakonhña sin.
3 *Andá jeheni kuitekaoni ti itan, la mé ts'atsínkani tsok'éheni ntiha. Mé
xikaha tsíndáchro Díos:
Kónínkakohan sin la ndátjan sin chaxín tsoxiteyá
kixin ts'atsínkahya sin tsok'éhe sin ti itjén janhan.
Mé xikaha ndáchro Díos kixin kaín ti ixra kjuénkayáxin ch'an la ó
kjuixin xiteyá ti ó k'óna chjasintajni. 4 *Mé nkojín ti nixja ti xroon itén
Díos chronka kuènté ti yatoxin ñao, mé ndáchro:
Mé xikaha kjuixihin Díos kaín ti ixra, landá kjuák'e ch'an
kok'éhe ch'an ti yatoxin ñao.
5 *La ínaá ndáchro ti xroon itén Díos:
Ts'atsínkahya sin tsok'éhe sin ti itjén janhan, ichro Díos.
6 Méxra ijie naxa t'itjáña kixin íso sin chrók'uixehen sin chrókok'éhe sin
ntiha. Andá ti sin ósé kuíhin ti itan chrókuaáxin sin, la k'uixenhña sin
kixin kuitekakuenhña sin ti itan. 7 *Méxra Díos kjuakoxin íjnko ñao, mé
ti ñao i, mé nixjaxin ch'an ti nkehe tsíchronka David, éxi ndáchro ti
xroon itén Díos:

3:15: Sal. 95:7, 8. **3:16:** Nm. 14:1-35. **4:3:** Sal. 95:11. **4:4:** Gn. 2:2. **4:5:** Sal. 95:11. **4:7:** Sal. 95:7, 8.

Ijie ti chrókuihínra ti nkehe ndáchro Díos,
la chrókjuinchechahyara asánra.
8 *Andá Josué la ti chrókjuacha chrókjuajon ch'an nketí chrókok'èxín ti
sin israelita ósé, landá Díos í ticháxinhña naxa chrónixja ch'an kixin itsi
íjnko ñao tsok'éhe chojni. 9 Mé xikaha naxa siín kjuachaxin tsok'éhe
ti chojni tinkáchónki Díos. 10 *Méxra ti nkexro ts'ixehen tsok'éhe ti
itjen Díos mé ó kjuixihin sin ti ixra kjuích'e sin, éxi Díos la kjuák'e
kok'éhe ch'an ti ó kjuixihin ch'an ti ixra kuènté ch'an. 11 Ticháxin kaín
aséni chrókjueyáni nkexrín chrók'uixeheni chrókok'éheni ntiha, kixin
ninkexró chrók'uatsínkahya éxi kóhen ti sin kuítekakonhña senó.
12 Kixin ti itén Díos la mé tjechón la ko chónta kjuachaxin. Mé antsí
taté ke ti chika espada ñájín[a] taté, kixin tíha la ts'ixehen la tsichjéhe
hasta nkaya asén chojni. Mé xikaha ti itén Díos tjakoxin kaín nkehe
tjenkayáxin chojni la ko kaín nkehe ndáchro asén sin. 13 La kohya
ninkehó nkehe tsíkjich'éna Díos chrókjuák'e imó; kaín nkehe la noxín la
t'ikon Díos. Mé xikaha ijnko ñao tsochjinani ti itjen Díos la tsochronkani
nkehe ti ixra kjuích'eni ntihi chjasintajni.

Ìnchéni Jesús mé ti nchat'á imá tjetoan

14 Ìnchéni Jesús, ti Xjeen Díos, mé ti nchat'á kuènténi tjetoan, mé
k'uíxehen ch'an ti itjen Díos. Méxra chrókuítoehyani chrókuinkáchónkini
ti jehe ch'an. 15 Mé xikaha Ìnchéni mé ti nchat'á kuènténi tjetoan, mé
tikonoéhe ch'an ti jeheni la ko tjinkitsa ch'an ti jeheni kixin fuertehyani.
Jehe ch'an mé kjuasótexín ch'an nchónhña nkehe éxi jeheni, andá ti
Jínahña k'uétjinkaon chrókjuachròe ti jehe ch'an, kjánchó ninkehó ijie
kjuasinhña ch'an. 16 Méxra chróchrakonhñani chrókóchjinani ti itjen
Díos t'etoan kixin jehe ch'an tsikonoéhe ch'an ti jeheni la ko tsjinkitsa
ch'an ti ó tichánxihini nkehe.
5 1 Díos mé kjueyá kaín ti nchat'á t'etoan, la chojni ó tíha, la t'áyéhe sin
ti ixra kixin tsonixjayákohen sin ti chojni, la tsjajon sin iko its'en la
ko íso nkehe ts'áyéhe Díos kixin ts'itjáñaxín ti ijie kuènté chojni. 2 Méxra
kjaxin ti sin nchat'á la imá ixra nchexiteyéhe sin Díos kixin jehe sin la
chojni ó, méxra chrókóninkakuenhña sin ti chojni noehña la ko ti chojni
tsíkjichròe. 3 *Mé xikaha jehe sin ticháxin tjajon sin iko its'en kixin ti ijie
chónta sin la ko kjaxin tjajon sin nkehe kuènté ti íso chojni chónta ijie.
4 *La ninkexró xitjahya jehó sich'éna asén nchat'á t'etoan. Náhí. Jehó
Díos mé tsjeyá nkexro ts'áyéhe ti ixra, éxi ti ixra tsík'ayéhe Aarón. 5 *Mé

---

[a] **4:12** ***ñájín*** *yoí lado taté* espada de doble filo

4:8: Dt. 31:7; Jos. 22:4. **4:10:** Gn. 2:2. **5:3:** Lv. 9:7. **5:4:** Ex. 28:1. **5:5:** Sal. 2:7.

xi̱kaha Cristo, la jehya jehó kjuích'éna a̱sén ncha̱t'á t'e̱to̱an. Náhí. Díos
mé kjuíkosáyehe ti jehe ch'an la ko kjuajon ch'an ti ixra̱ éxi tsíndáchro
ch'an senó:
Jaha mé xja̱na;
la ko janhan mé k'óna it'á.
6 *Mé kja̱xin nixja ti xroon itén Díos:
Jaha mé ijnko ncha̱t'á tsjak'e nkochríxín,
éxi k'uékjak'e ti ncha̱t'á Melquisedec.
7 *Mé xi̱kaha ti ó kjuák'e Cristo ntihi chjasintajni la tsjánka ch'an la ko
itsen kjuanchehe ch'an Díos, kixin Díos chrókjuinchekaá ti jehe ch'an
kixin chrók'uénhña ch'an; la kuíhin Díos ti nkehe kjuanchia Cristo kixin
jehe ch'an kjuínchexiteyá ch'an ti nkehe k'ue̱to̱an Díos. 8 Mé xi̱kaha
Cristo, kjónté Xje̱en Díos, la kjuasóte ch'an la xi̱kaha kjua̱ko̱xi̱n ch'an
kixin kjuínchexiteyá ch'an. 9 Méxra̱ ti kjuínchexiteyá Cristo, ndá kjuacha
ch'an la k'óna ch'an ti nkexro tsjajon ti kjuachón nkochríxín ts'áyéhe̱
kaín ti chojni tsitekaon ti jehe ch'an. 10 Mé xi̱kaha Díos kjuích'éna Cristo
ti ncha̱t'á t'e̱to̱an éxi k'uékjak'e ncha̱t'á Melquisedec.

Jehya jína chrókuíto̱heni ti tinkáchónkini Ìnchéni

11 Méxra̱ janhan chonta nchónhña nkehe chróxrja̱nkaxian kuènté
tíhi, kjánchó imá ixra̱ kixin tiénxinhñara. 12 *Ó itsjé nánó, la ó jína
chrók'ónara ijnko chojni tjako, kjánchó náhí, kixin na̱xa̱ ticháxi̱n
tsoxrako̱hara ti nkehe xra̱hya kuènté itén Díos. La xíkjan k'ónara éxi ijnko
chájan noehña, ticháxi̱n its'ira itsjen kixin xitjahya sintera ti nkehe icha.
13 Ti sin it'i itsjen la yóhe̱ éxi ijnko ixjan na̱xa̱ takí kixin na̱xa̱ noehña sin
ti nkehe jína la ko ti nkehe jínahña. 14 A̱ndá ti sin inie nkehe icha mé ti
chojni nte̱to kixin ó nohe sin ti nkehe jína la ko ti nkehe jínahña.
6 1 Mé xi̱kaha chrókjueyáni kixin jína chrókjuénka̱yáxini éxi chojni
nohe. Ijie la í ticháxi̱nhña chróchronkani ti nkehe kanhñó ixra̱
tsíxrako̱hara ti xránkíxixín tinkachónkira Cristo. Náhí. Ticháxi̱nhña na̱xa̱
chrókjuákohara kixin chrókui̱to̱héra ti ijie̱ k'uékjásinra chrók'uénxinra,
la nkexrín chrókuinkachónkira Díos, 2 la ko nkexrín chrókuikite chojni,
nkexrín ts'ejótja itjára ikja ti sin tinkáchónki Cristo, la nkexrín tsoxechón
ti chojni tsík'en, la ko nkexrín ti tsito̱exín iji̱é chojni ti ña̱o tsjixixín.
3 Méxra̱ ti tsjajon Díos kjuachaxin, la tsjakoni íso nkehe.
4 A̱ndá ti sin ó k'uinkaséñexín ti itén Díos la ó chóxin sin ti nkehe
kjuajon Díos, la tsík'ayéhe̱ sin ti Ncha̱kuén Díos, 5 la kóxríhi̱n sin ti itan
jína kuènté Díos, la ko ti kjuachaxin tsochónta sin ti ó itsi ti chjasintajni

5:6: Sal. 110:4. **5:7:** Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46. **5:12:** 1Co. 3:2.

nixin, 6 andá ti chrókuítohe sin í chrókuinkáchónkihya sin Díos, la
xitjahya tsokjan sin, kixin ti xikaha la éxi chrókjuak'enkani sin ntacruz
ti Xjeen Díos ínaá la kjuanoá sin Ìnchéni ti siín itsjé chojni. 7 Mé éxi
ijnko nonte ts'inka la ti ó ts'aniá ichrin la ts'óna jína ndá tsochéhe ti sin
kjuích'e ixra kixin ts'áyéhe sin ti nkehe k'óna kixin Díos kjuíncheñao
tíha. 8 *Andá ti tsíkañá kach'i la ninkehó sínkíhya, la tsonínkakohen
Díos, la tsjaka ch'an.

Ti nkehe tjejóchóheni mé tjinkitsa ndoá ts'ejóni

9 Kjónté xikaha nixjani, kíchóni, la ó noheni kixin chaxín jína
tinkachónkira Ìnchéni la ko k'uitjára ti ntia tsaáxini. 10 Kixin Díos la
imá jína, la ts'itjáñehña ch'an ti ixra jína tjejoch'era la ko ti tjuehéra
ti sin kichuara tinkáchónki Cristo la ko naxa xikaha tjínkitsara ti
jehe sin. 11 Tjinkaoni kixin nkojnkora chrókjuákoxinra kixin chontara
kjuachéhe naxa tsjínkitsara kichuara hasta ti ñao tsjixixín, kixin ndá
chaxín ts'ayéhéra ti nkehe tjejochohénra. 12 Tjinkakonhñani kixin
chrókósáhara. Náhí. Tjinkaoni kixin chrókjuákoxinra éxi ti sin chaxín
tinkáchónki Ìnchéni tjejóchóhen sin ts'áyéhe sin ti nkehe tsíndáchro
Díos kixin tsjajon ch'an.
13 Ti ó tsíndáchro ch'an kixin tsjajon ch'an nkehe ts'áyéhe Abraham,
la jehó Díos k'uákjenxin asén, kixin kohya nijnko chojni antsí tjetoan
chrók'uákjenxin ch'an. 14 *La ndáchro Díos: “Sintañaoan ti jaha la
sintatsjé ti chojni ts'axrjeníxin ti jaha.” 15 Ndá Abraham kjuák'echóhen
isé, la k'uáyéhe ti nkehe tsíndáchro Díos. 16 Méxra ti ó nchenohe chojni
ijnko nkexro kixin chaxín tsoxiteyá nkehe la nchenohe sin ijnko nkexro
antsí tjetoan ke ti jehe sin, la xikaha í xrokjuahya tsondáchro chojni
kixin chaxínhña. 17 Méxra Díos tsíndáchro kixin chaxín tsoxiteyá ti
nkehe tsíndáche ch'an asén ch'an kixin í tsjinkíhya ch'an ti nkehe
tsíndáchro ch'an. 18 Mé xikaha siín yaá nkehe xitjahya ts'ixitoxin, kixin
Díos la xrokjuahya sich'ia la chaxín tsoxiteyá ti nkehe tsíndáchro ch'an,
kixin chaxín ts'áyéheni ti nkehe tjejóchóheni. 19 *Mé xikaha ti nkehe
tjejóchóheni la tjinkitsa kixin chaxín tsinkáchónkini Díos éxi ijnko
chika ancla tjechruéxin ti ntabarco kixin sátsjihya. Mé xikaha ti nkehe
tjechóheni la itjen nóton ti ika itjen ti ninko nkaya nkajní, 20 *kixin Jesús
k'uíxehen ntiha senó, la kuakitjehe ijnko ntia ts'ixenxíni. La k'óna ch'an
ti nchat'á t'etoan nkochríxín éxi kjuák'e ti nchat'á Melquisedec.

6:8: Gn. 3:17, 18. **6:14:** Gn. 22:16, 17. **6:19:** Lv. 16:2. **6:20:** Sal. 110:4.

Jesús mé nchat'á éxi k'uékjak'e Melquisedec

7 1 *Melquisedec mé k'ué rey kuènté chjasin Salem la ko nchat'á
kuènté Díos itjen nkaya nkajní. Andá Abraham ti ó kjanxin ti
kjuajonko ti sin rey, ndá Melquisedec la kjuixíhín ch'an ntia Abraham la
kjuíncheñao ch'an kixin kjuacha ch'an. 2 Andá Abraham la kjuajon ch'an
ti texin parte ti nkehe tsíkjacha ch'an ti tsíkjikjajonko ch'an ti sin rey, la
k'uáyéhe ti nchat'á Melquisedec. Ti ihnié Melquisedec mé t'axrjexín kixin
"ijnko rey jína"; la jehe ch'an mé k'ué rey kuènté chjasin Salem, la tíha
mé t'axrjexín kixin "ti rey tsjajon kjuaxróxin." 3 Melquisedec mé noehña
sin nkexro ti it'é la ko ti ìñé ch'an la ko nkexro tsík'axrjeníxin ch'an; la
noehña sin nkesá tsíkokjíhi ch'an la ko nkesá tsík'en ch'an. Mé xikaha
tóyóhe ti Xjeen Díos kixin jehe ch'an mé ijnko nchat'á nkochríxín tsjak'e.
4 Andá ijie, tsjehéra kixin imá tjetoan Melquisedec kixin Abraham ti
nkexro tsík'axrjeníxini la tsichjéhe ch'an Melquisedec ti texin parte ti
nkehe tsíkjacha ch'an ti tsíkjikjajonko ch'an ti sin rey. 5 *Éxi nixja ti ley
tsík'etoan Moisés, kixin ti sin nchat'á tsík'axrjeníxin Leví mé chónta
sin kjuachaxin tsjanchia sin kixin kaín chojni tsjajon ti texin parte ti
nkehe tjacha sin, kjónté nkokón tsík'axrjeníxin sin Abraham. 6 Andá
Melquisedec, kjónté tsík'axrjeníxinhña ch'an Leví, la kjuanchia ch'an ti
texin parte ti nkehe tsíkjacha Abraham, ti nkexro tsík'ayéhe ti nkehe
tsíndáchro Díos. Ndá xikaha Melquisedec kjuíncheñao Abraham. 7 Méxra
kaín chojni nohe kixin antsí t'etoan ti nkexro ncheñao ijnko chojni, ke ti
nkexro tóñao. 8 Andá ijie la ti sin t'áyéhe ti chichaon tjajoni la chojni
chóxin its'en. Kjánchó ndáchro xroon itén Díos kixin Melquisedec mé
ijnko nkexro naxa tjetsjehe, kixin chrónkahya kixin ó ik'uén ch'an. 9 Mé
t'axrjexín kixin ti nchat'á Leví la ko kaín ti nchat'á tsík'axrjeníxin ch'an,
t'áyéhe ti chichaon tjajoni ijie, la éxi kjaxin sin chjéhe sin chichaon
Melquisedec kixin ó tsíkjenka Abraham, 10 mé xikaha kóhen kixin kaín
ti sin k'uaxrjeníxin Abraham, la kjónté naxa kókjíehya sin ti ó xéta
Abraham ti nchat'á Melquisedec, la éxi xráxín tjejó sin.
11 Ti chjasin Israel k'uáyéhe ti ley kjuajon ti sin nchat'á levita, mé
tsík'axrjeníxin sin ti nchat'á Aarón. Andá ti chaxín chrókjuacha ti
nchat'á levita chrókjuinchetjóá ti sin chrókjuinchexiteyéhe ti ley, la í
ticháxinhña naxa chrókónoxín ókjé nchat'á, tsík'axrjeníxinhña Aarón,
éxi ti nchat'á Melquisedec. 12 Kixin ti chrók'uixinkí ti nchat'á la ticháxin
chrók'uixinkí ti ley kjaxin. 13 Mé ti xroon itén Díos chronka nkexrín itjen
Ìnchéni la tsík'axrjeníxin ch'an ijnko nkexro kuènté Israel la kohya
ninkexró tsík'óna nchat'á tsík'axrjeníxin ti sin a. 14 Ó noheni kixin

---

7:1: Gn. 14:17-20. **7:5:** Nm. 18:21.

Ìnchéni tsík'axrjeníxin Judá, ạndá Moisés la chrónkahya ninkehó kuènté ti sin tsík'axrjeníxin Judá ti ó ndáchro ch'an nkexro ts'óna nchạt'á.
15 Ạndá tíhi la ạntsí tienxíni kixin xraxinkaoni kixin ti nchạt'á nịxin la tóyóhẹ éxi ti nchạt'á Melquisedec, 16 kixin ti ó k'óna ch'an nchạt'á la jehya kixin ti ley chrók'uẹtọan. Náhí. K'óna ch'an nchạt'á kixin ti kjuachaxin chónta ch'an la xitjahya ts'itjáña. 17 *Méxrạ chrónka Díos nkexrín itjen Ìnchéni, ndáchro:

Jaha mé ijnko nchạt'á tsjak'e nkochríxín,
éxi k'uékjak'e ti nchạt'á Melquisedec.

18 Mé xịkaha ti ley k'uẹtọan Moisés la í t'ẹtuạnhña ijie kixin kanhñó kjuachaxin chónta la ko kjuachahya, 19 Kixin ti ley k'uẹtọan Moisés la kjuachahya kótjuáxin chojni. Ạndá ijie chóntani ijnko nkehe ạntsí jína tinkáchónkini kixin tíha mé tjinkịtsa tsọchjineheni Díos.

Ti nchạt'á ạntsí t'ẹtọan

20 Ti ó ndáchro Díos kixin Cristo ts'óna nchạt'á la k'uákjenxịn ch'an ạsén ch'an, ạndá ti iso nchạt'á la k'uákjenxịnhña ch'an ạsén ch'an. 21 *Ạndá ti ó kónoxín Cristo la Díos chaxín ndáchro kixin tsoxiteyá tíha, la xịkaha ndáchro xroon itén Díos:

It'éni Díos la ndáchro kixin tsoxiteyá tíha
la tsjinkíhya ch'an ti nkehe tsíndáchro ch'an:
"Jaha mé ijnko nchạt'á tsjak'e nkochríxín
éxi k'uékjak'e Melquisedec."

22 Méxrạ Jesús ndáchro kixin ti nkehe nịxin t'ẹtọan ch'an la ạntsí jína ke ti nkehe senó. 23 Chaxín itsjé nchạt'á k'uíxin kjánchó nkak'én sin la kjuachahya sin k'uejó sin nkochríxín. 24 Ạndá Jesús la ts'enhña ch'an la ticháxịnhña íjnko nkexro ts'óna nchạt'á ts'ẹtọan nkochríxín. 25 Méxrạ Ìnchéni mé tsjajon ti kjuachón nkochríxín ts'ayéhé ti nkexro tsọchjinehe Díos la ko nkochríxín itjen ch'an chrónoéhẹ ch'an Díos kixin chrókuaá sin.
26 Mé xịkaha Ìnchéni Jesús mé ti nchạt'á t'ẹtọan ticháxịhini; jehe ch'an mé ijnko nkexro imá tjóá, chóntahya ch'an ninkehó ijiẹ la ko tjenkákjanhña ch'an ti sin tjasin ijiẹ, méxrạ Díos kjuajon kjuachaxin sákjuị ch'an nkạjní la ntiha itjen ch'an la ạntsí t'ẹtọan ch'an. 27 *Ạndá jehe ch'an la jehya éxi íso ti sin nchạt'á, ticháxịn ts'óñá sin iko kixin tsochronòexín sin Díos kaín ñạo, kixin ti ijiẹ chónta sin ndá chr'éxịn ti ijiẹ chónta ti íso chojni. Ìnchéni Jesús mé nkokọaxón kjuajon ch'an ạsén ch'an, ik'uén ch'an. 28 Ti ley chrónka Moisés la t'ẹtọan kixin chojni nạxạ chónta ijiẹ

7:17: Sal. 110:4. **7:21:** Sal. 110:4. **7:27:** Lv. 9:7.

chrók'óna nchat'á, andá chr'éxin Díos ndáchro kixin ti Xjeen ch'an mé ts'óna nchat'á ts'etoan nkochríxín kixin jína kjuínchexiteyá ch'an.

Nchat'á kuènté ti nkehe nixin

8 1 *Andá ti nkehe tjetoan chrónkani mé tíhi, kixin chóntani ijnko nchat'á t'etoan la tetjaxin ch'an ti tja chjina kuènté Díos t'etoan nkaya nkajní. 2 Tíha mé ijnko nchat'á t'etoan ti ninko chaxín tsíkjich'éna Díos, jehya chojni tsíkjich'éna. 3 Kaín nchat'á t'etoan tsík'ayéhe ti ixra la tjajon sin iko its'en la ko iso nkehe ts'áyéhe Díos. Méxra Jesucristo ticháxin tsjajon ch'an nkehe kjaxin. 4 Ti naxa chrókjuák'e ch'an chjasintajni, la chrók'ónahña ch'an nchat'á kixin naxa siín nchat'á tjajon ti nkehe t'etoan ti ley kjuajon Moisés. 5 *Andá ti sin nchat'á k'uékjajon nkehe tóyóhó ti nkehe siín nkaya nkajní. Noheni kixin ó tóyóhó tíha kixin ti ó sich'éna Moisés ijnko ninko la nixja Díos ndáchro: "Tsjehé jína, ndá ch'éna ti ninko éxi kjuákohá chritaón ti ijna." 6 Andá ti ixra k'uáyéhe ti nchat'á kuènténi la antsí jína, kixin jehe ch'an mé ti nkexro nixjaxin ti kjuachaxin nixin la xikaha tsíchronka Díos ti nkehe antsí jína tsjajon ch'an chr'éxin.

Ti nkehe k'uetoan Díos ósé

7 Ti chróxiteyá jína ti nkehe tsík'etoan Díos saoxín, la tsicháxinhña chrókui ti yóxin kjuachaxin k'uetoan ch'an. 8 *Kjánchó kjuínchexiteyáhya sin, méxra ndáchro xroon itén Díos:

Ndáchro Díos: Itsi íjnko ñao
mé tsjánjua ijnko kjuachaxin nixin sinchexiteyá ti sin
chjasin Israel la ko ti sin Judá.
9 Tíhi la jehya éxi ti kuétuahan ti sin tsík'axrjeníxinra
tió k'uaxrjexín sin Egipto,
kjánchó kjuínchexiteyáhya sin ti nkehe kuétuahan sin,
méxra kuitoha sin, ichro Díos.
10 Ti nkehe nixin tsétuanhan ti chjasin Israel chr'éxin, mé tíhi:
Janhan sintaxráxinkaoan sin ti ley kixin ts'itjáñehña sin,
la ko tsochónta asén sin ti nkehe tsétuanhan sin.
La janhan ts'óna Díos kuènté sin,
la jehe sin ts'óna sin chjasin kuéntana.
11 La í ninkexró tsicháxinhña tsjakohe kícho
nkexrín tsochóxin ti janhan;

8:1: Sal. 110:1. **8:5:** Ex. 25:40. **8:8:** Jer. 31:31-34.

kixin kaín sin tsochóxin sin ti janhan,
kjónté ti sin naxa chájan la o ti sin ó táda.
12 Janhan sintak'itjáña ti ijie kjuasin sin
la í tsoxraxinkakonhña.
13 Ti ó nixja Díos kuènté ti kjuachaxin nixin k'uáyéheni la í ch'ehya ixra
ti kjuachaxin tsík'etoan ch'an ósé, tíha mé tinkákóntaxin la í séhya ndá
ts'itjáña.

Ti ninko chjasin Jerusalén

9 1 Ti kjuachaxin xrájon saoxín mé chrónka nkexrín chróxraxinkakonxíni
Díos ti ninko ntihi chjasintajni. 2 *Ti ninko kjuích'éna sin k'uékjak'e
ósé la ti cuarto saoxín mé kjuínchek'in sin ti cuarto Tjóá, ti kjuák'e
ti candelero oro la ko ti mesa tjejókjen ti niotja kjuajon sin ts'áyéhe
Díos. 3 *La itjen ijnko ika tjenkákuèxin la nóton tíha mé itjen ti yaáxin
cuarto kjuínchek'in sin ti cuarto antsí Tjóá. 4 *La ntiha kjuák'e ti altar
tsík'ónaxín oro tjakaxín sin ti chinko la ko k'uékjak'e ti ntacajón
tsíkjindajin oro ti itjen ti kjuachaxin kuènté Díos. Nkaxehen ti ntacajón
k'uékjak'e ijnko nchísén tsík'ónaxín oro tjinká maná, la ko ti inta
k'uékjixín Aarón kóyoa la k'uaña ntahnte, la ko ntiha kjuák'e ti ixro
tjenixín ti ite nkehe k'ueto an Díos. 5 *Chrítaón ti ntacajón mé kuék'ejó
yaá ángel tsíkjich'énaxín itja sin, mé tíha t'axrjexín ti itjen kjuachaxin
kuènté Díos, la ko ntiha k'uékjìinxín ti ijié chojni, kjánchó í xrokjuahya
tsondáxrjan iso nkehe kuènté tíha ijie.
6 *Mé xikaha k'uejó ti nkehe, la ti sin nchat'á la kaín ñao t'ixehen
sin ti cuarto saoxín kuènté ninko kixin ti ixra tjejóch'e sin. 7 *Andá ti
yaáxin cuarto mé jehó ti nchat'á t'etoan t'ixehen nkokoa ñao ti nánó; la
ticháxin ts'ixenko ch'an ijnié iko kixin tsochronoèxín ch'an Díos kixin
tsotjuáxin ti ijié ch'an la ko ijié kaín ti chojni siín ti chjasin. 8 Andá
Nchakuén Díos nchenoheni tíhi kixin ti naxa kjuák'e ti cuarto saoxín,
la naxa tjexránkèhya kixin chrók'uixehen chojni ti cuarto antsí Tjóá
kixin kohya kjuachaxin. 9 Kaín tíha tjakoxin ijnko nkehe chrókónoexíni
ijie, kixin ti nkehe chjéhe sin Díos la ko ti iko k'óñá sin la xrokjuahya
tsotjuáxin ti ijié sin, kjónté xikaha tjikosáyehe sin Díos. 10 Andá tíha jehó
t'etoan kuènté ti nkehe chrókjonie sin, ti nkehe chrók'ui sin la ko ti
chrók'ónti sin kixin chrókótjuáxin ijié sin; kaín tíha mé k'uítuehen sin
kuènté ti cuerpo ó, la jehya kuènté asén sin, la jehó chónta kjuachaxin ti
naxa t'etuanhña Díos íjnko nkehe.

9:2 a: Ex. 26:1-30; **b:** Ex. 25:31-40; **c:** Ex. 25:23-30. **9:3:** Ex. 26:31-33. **9:4 a:** Ex. 30:1-6; **b:** Ex. 25:10-16; **c:** Ex. 16:33; **d:** Nm. 17:8-10; **e:** Ex. 25:16; Dt. 10:3-5. **9:5:** Ex. 25:18-22. **9:6:** Nm. 18:2-6. **9:7:** Lv. 16:2-34.

Ti nkehe kjuajon Cristo chaxín kjuích'e ixra̱

11 Ti ó ikui Cristo, la jehe ch'an ti ncha̱t'á t'e̱to̱an kuènté ti nkehe a̱ntsí
jína. La ti ni̱nko itjen ch'an la a̱ntsí jína la ko a̱ntsí ndoá, tsík'ónaxínhña
itja chojni kixin jehya chjasintajni itjen. 12 Ti ó k'uíxehen ch'an ti cuarto
Tjóá, la jehya kjuajon ch'an ijni̱é kotèntso̱ o̱ ijni̱é koxintáxjan. Náhí. Ijni̱é
ch'an kjuajon ch'an, la ijnko ña̱okoá k'uíxehen ch'an ntiha, la xi̱kaha
kjue̱nka̱ ch'an kixin tsochóntani ti kjuachón nkochríxín. 13 *Kixin ti ijni̱é
koxinta la ko ijni̱é kotèntso̱ o̱ ti nteso kuènté koxintáxjan tsíchexín ti
altar, ti tjasikjajin sin ti sin tjuáhya, la tíha chónta kjuachaxin tso̱tjuáxin
ti chritaón ó. 14 Ndá ti xi̱kaha, la a̱ntsí chónta kjuachaxin ti ijni̱é Cristo.
Kixin ti kjuachaxin ncha̱kuén Díos itjen nkochríxín, la Cristo kjuajon
a̱sén, ik'uén, k'uáyéhe̱ Díos, la ninkehó ijie̱ chóntahya ch'an. La ti ijni̱é
ch'an tso̱tjuáxin ti ijie̱ kjuasini chrók'uenxíni, ndá jína chrókjuich'eheni
ixra̱ ti Díos tjechón.
15 Méxra̱ Cristo nixjayákohe̱n ti jeheni ti kjuachaxin ni̱xin kjuajon Díos.
Mé xi̱kaha k'uenyákohe̱n ch'an ti jeheni, ndá tso̱tjuáxin ti ijie̱ kjuasini
kixin kjuínchexiteyáhyani ti nkehe k'uítueheni ósé. Kixin ti sin k'uéye̱he̱
Díos la jína chrók'uáyéhe̱ sin ti nkehe tsjeje̱hya, tsíchronka ch'an tsjajon
ch'an. 16 Kixin ti siín ijnko nkehe tsíkjin ijnko chojni na̱ntá ik'uén, la
ticháxi̱n tso̱nohe sin á chaxín tsík'en ti nkexro tsíkjin ti xroon, ndá jína
ts'áyéhe̱ sin ti nkehe kuíto̱he ch'an. 17 Ndá ti na̱xa̱ tjetsjehe ti nkexro tsíkjin
tíha la na̱xa̱ sínkíhya tíha; jehó ti ó its'en ch'an mé sínkí. 18 Mé xi̱kaha ti
kjuachaxin xránkíxixín k'ue̱to̱an Díos, la kjuankíxin kjuích'e ixra̱ ti ó k'uitjí
ti ijni̱é itsjé iko. 19 *Méxra̱ Moisés ti ó kjuixin kjuínchekuáxin kaín ti nkehe
chónta ti ley kuíhin kaín chojni, ndá kuákja ch'an ichjo̱én kolélo kjátse la
koí iso inta hisopo, ndá kjuínchekjataxín ch'an ìnta̱ la ko ijni̱é koxintáxjan
la ko kotèntso̱, ndá kuikjajin ch'an ti libro chónta ti ley la ko kuikjajin
ch'an kaín ti chojni chjasin. 20 Ndáchro ch'an: “Tíhi ti ijni̱ tsoxiteyáxin ti
kjuachaxin k'ue̱to̱an Díos si̱nchexiteyára.” 21 *La xi̱kaha kuikjajin ch'an
ti ijni̱ ti ni̱nko la ko kaín ti nkehe kjuích'e xra̱ nkaxehen ni̱nko. 22 *Kixin
xi̱kaha ndáchro ti ley kixin kaín nkehe la chrókótjuáxin ti ijni̱ la ko kja̱xin
tso̱tjuáxin ti ijie̱; a̱ndá xitjahya chrókótjóá ti ijie̱ ti chrók'uitjíhya ti ijni̱.

Ti ik'uén Cristo mé tsjìinxín iji̱éni

23 Mé xi̱kaha kuékichánxi̱n kuék'én iko kixin kótjuáxin kaín ti nkehe,
kjónté tíha la tóyóhó ti nkehe siín nkaya nkajní; a̱ndá ti nkehe chaxín siín

---

9:13 a: Lv. 16:15, 16; **b:** Nm. 19:9, 17-19. **9:19:** Ex. 24:6-8. **9:21:** Lv. 8:15.
9:22: Lv. 17:11.

nkaya nkajní, la ticháxin ijnko nkehe antsí jína chrók'uen. 24 Kixin Cristo
la k'uixenhña ti ninko tsíkjich'énaxín chojni itja, tóyóhó ti ninko chaxín
itjen nkaya nkajní. Náhí, jehe ch'an la sákjui ch'an nkaya nkajní, la ntiha
tjenixjayákohen ch'an kaín chojni. 25 La jehya nkoyaxón k'uíxehen ch'an
ntiha k'uenyákohen ch'an chojni éxi ich'e ti nchat'á t'etoan, t'ixehen
sin ti cuarto Tjóá nkojnko nánó kixin tsjajon sin ijnié iko. 26 Kixin
ti xikaha chrókóhen, la Cristo la ticháxin nkoyaxón chrók'uen ch'an
ndesi ti k'óna chjasintajni. Andá ijie ó chjina tsjeje chjasintajni, la ikui
Cristo la nkokoaxón ik'uén ch'an kixin tsjìinxín ti ijié kaín ti chojni siín
chjasintajni. 27 La xikaha tjenixín kixin kaín chojni la ó nkokoaxón its'en
sin, ndá chr'éxin tsitoexín ti ijié sin. 28 *Mé xikaha Cristo la ó nkokoaxón
ik'uén ch'an kixin tsjìinxín ti ijie chónta kaín chojni. Ndá chr'éxin itsi
ch'an, la í jehya naxa tsjatsen ch'an ijié chojni. Náhí. Ti itsi ch'an la
sinchekaá ch'an ti chojni ó tjejóchóhen ti ó tsokjan ch'an.

Ti ley saoxín la í ch'ehya ixra

10 1 Ti ley kuék'etoan Moisés la mé éxi ijnko its'uan tjakoxin ti
nkehe jína chrókui chr'éxin, kjánchó tíha la jehya ti nkehe
chaxín. Méxra ti ley xitjahya sinchetjóá ti sin tóchjinehe Díos tjikao iko
its'en nkojnko nánó. 2 Andá ti chrókjuacha ti ley chrókjuinchetjóá ti
ijié chojni, ndá chrókjuénkayáxinhña sin kixin naxa chónta sin ijie, la í
chrókjuajonhña sin ti iko its'en. 3 Andá ti iko t'óñá sin nkojnko nánó la
jehó nchexraxinkakonxín sin ti ijie chónta sin 4 kixin ti ijnié koxinta la
ko kotèntso la xrokjuahya tsjìinxín ijié chojni.

Cristo kjuasótexín ti ijiéni

5 *Andá ti ó ikui Cristo chjasintajni la ndáche ch'an Díos, It'é ch'an:
Jaha la tjinkákonhña ti iko its'en
la ko tjinkákonhña ninkehó nkehe chrók'uayehé.
Náhí.
Jaha mé kjuánjua ijnko cuerpo tsochonta janhan.
6 Jaha tóxriànhña iko tsíchján la ko ti íso nkehe chrók'uayehé
kixin chrókuakjìixian ti ijie.
7 Andá janhan ndáxrjan: “Ijie la ntihi itjén janhan éxi
tjenixín ti xroon itén Díos kixin sintaxiteyá
ti nkehe tóxrínhan jaha.”

9:28: Is. 53:12. **10:5:** Sal. 40:6-8.

8 Mé senó ndáchro xroon itén Díos kixin Díos la tjinkakonhña la
ko tóxrièn̲hña iko its'en chrókjuajoni, la ko ninkehó nkehe tsíchján
tóxrìe̲nhña ch'an chrókjuajoni kixin chrókjuìinxín ti ijie̲ni. Náhí,
tjinkakonhña Díos tíha, kjónté ti ley k'ue̲to̲an kixin xi̲kaha chrókóhen.
9 A̲ndá chr'éxi̲n ndáchro Cristo: “Ntihi k'uinka janhan kixin si̲ntaxiteyá
ti nkehe éxi tóxríhan jaha Díos.” Mé xi̲kaha kjua̲tse̲n Díos ti iko
kuék'óñá sin ósé, a̲ndá Cristo kjuajon a̲sén tsja̲ko̲xi̲n ijnko nkehe ni̲xin.
10 Díos kjuínchetjóá ti jeheni kixin Jesucristo mé kjuínchexiteyá ch'an
éxi tóxríhi̲n Díos kixin kjuajon ch'an ti cuerpo kuènté ch'an ik'uén
nkoko̲axón, la mé tíha ich'e ixra̲ nkochríxín.
11 *Mé kaín ti ncha̲t'á judío ch'ehe Díos ixra̲ kaín ña̲o la na̲xa̲ tjajon
sin iko its'en, kjánchó tíha la xitjahya tsjìinxín ijie̲ chojni. 12 *A̲ndá
Jesucristo la ó nkoko̲axón k'uenyákohe̲n ti jeheni kixin tso̲tjuáxini la
tíha mé nkochríxín sich'e ixra̲. Landá ti ó kjuixin tíha, ndá sákjui̲ ch'an
kjuák'etja̲xi̲n ti itja chjina kuènté Díos. 13 La mé ntiha tjechóhen ch'an
hasta tsjixinjña ts'ejót'o̲xi̲n kaín ti sin k'uénínkakonhen sin ch'an, chrínkí
to̲té ch'an kixin í ts'e̲to̲anhña sin. 14 Mé xi̲kaha nkoko̲axón kjuajon Cristo
cuerpoé ch'an k'uáyéhe̲ Díos kixin jína ts'ejó ti sin ó tsíkótjóá. 15 La ti
Ncha̲kuén Díos nchenohe ti jeheni tíhi kixin senó tsíndáchro ch'an:

16 *Ti kjuachaxin tso̲tja̲ha̲ ti jehe sin ti ó ts'atsínka ti
ña̲o a mé tíhi, ichro Ìnchéni:
Si̲ntaxráxinka̲oan a̲sén sin ti ley tséto̲an,
la ti kjuaxrexinkaon kuènté sin tsokjian ti nkehe tjínka̲oan.
17 *La chr'éxi̲n ndáchro:
Í tsoxraxinka̲konhña ínaá ti ijie̲ sin la ko ti nkehe
jínahña kjuích'e sin.

18 Mé xi̲kaha ti ó kótjóá ti ijie̲ni la í ticháxi̲nhña íso nkehe chrókjuajoni
chrókótjuáxini, la í náhí.

Ticháxi̲n tso̲chjineheni Díos

19 Méxra̲ kíchóni, í kohya kjuachrakon ts'ixeheni ti cuarto a̲ntsí Tjóá
ti itjen Díos kixin kjuachaxíen ijni̲é Jesucristo; 20 mé chréhe̲ni ti nti̲a
ni̲xin mé ti nti̲a tjechón kixin éxi kjuatsìin ch'an ti ika tjenkákóhe̲n,
kixin kjuajon ch'an ti cuerpo kuènté ch'an. 21 Jehe ch'an mé ti ncha̲t'á
tjetoan kuènténi mé t'e̲to̲an ti ndo̲e Díos itjen nkaya nka̲jní. 22 *Méxra̲
ticháxi̲n chrókóchjineheni Díos kaín a̲séni chrókuinkáchónkini ch'an,
kixin jehe ch'an tsíkjinchetjóá ch'an a̲séni kixin ti nkehe nduáhya

---

10:11: Ex. 29:38. **10:12:** Sal. 110:1. **10:16:** Jer. 31:33. **10:17:** Jer. 31:34.
10:22: Lv. 8:30; Ez. 36:25.

k'uekjenkayáxini mé éxi ìnta tjóá k'uíjmáxini. 23 La chrókuítoehyani
chrók'uejóchóheni ti nkehe tinkáchónkini kixin Díos la chaxín
sinchexiteyá ti nkehe tsíndáchro ch'an. 24 La ko kjaxin chrókjueyáni
nkexrín chrókjuinkitsani kíchóni kixin chaxín chrótjuehé sin kícho sin la
chrókjuénkayáxin sin ti nkehe jína. 25 La chrókuítoehyani chrókónkotséni
la chrókuankíehyani éxi ti sin tóchjinahña. Náhí. Ticháxin antsí
chrókóchéheni chrókjuinchexraxinkaoni kíchóni kixin ó noheni kixin í
séhya tsokjan Ìnchéni.

26 Andá ti naxa tjenkayáxini chrókjuasini ijie ti ó noheni ti nkehe
chaxín, la kohya íjnko nkexro chrókjuenkayákohen ti jeheni kixin
chrókótjuáxin ti ijiéni. 27 *Mé jehó itjen ti kjuachrakon ijié tsitoexín ijie
la ko ti xrohi síchr'ákjen ts'itjáñaxín ti sin nínkakohen Díos. 28 *Andá ti
nkojín nkexro titekakonhña ti ley k'uetoan Moisés, la tsonoxín yaá o iy'á
ti sin tsík'ikon kixin tsochronka sin ti ijie tsíkjasin ti nkexro a, ndá ti ijie
ts'enxín ti chojni la kohya nkexro tsikonoéhe ti nkexro a. 29 *Méxra,
¿á tjénkayáxinhñara kixin antsí chrókjuasóte ti sin kuitekakuenhña ti
Xjeen Díos, la t'ándaxíhin sin ti Nchakuén Díos tjuehe ti jehe sin, la
ko chóntahya sin kjuasáye sin ti ijnié Cristo mé ti ijni chrónkaxín ti
kjuachaxin nixin, mé ti ijni kótjuáxini? 30 *Ó noheni kixin tsíndáchro
Ìnchéni: “Janhan mé sintakitoaxian ti ijié kaín chojni la ko tsjénkaha sin
kixin ti nkehe jínahña kjuích'e sin.” 31 Méxra ijnko kjuachrakon imá ijié
ti chrók'uánótjexini ti itja Díos tjechón.

32 Méxra chróxraxinkáonra kaín ti nkehe náxrjónhña tsíkóhen ósé ti
jahara nantá tsík'ayéhéra ti xrohi kuènté Díos t'inkaséñaxín ti jahara
kixin kuitekáonra ch'an, kjánchó kjuachara kjónté nchónhña nkehe
tsík'atsínkara. 33 Mé nkojín ti jahara la k'uándaxíhanra sin la ko kjuatiara
sin nkayakuen nchónhña chojni tsíkónkotsé, andá ísora la k'uejontaxínra
kjuínkitsara ti sin tsík'ekon. 34 Kjaxin jahara kuikonoéhéra ti sin
tjejóchjina, la ko jahara kóninkákonhñara kjónté kuakitsjahara sin kaín ti
nkehe k'uéchontara, kixin ó nohara kixin nkaya nkajní chontara ti nkehe
antsí jína nunca tsjejehya. 35 Chrokuitoéhyara ti nkehe tinkachónkira
kixin ó nohara kixin ndá xikaha ts'ayéhéra ti nkehe tsjajon Díos chr'éxin.
36 Kjaxin jahara ticháxin chrók'uejochohénra chrókónínkákonhñara,
kjónté ichrén nkehe chrókóhanra, kixin sinchexiteyára ti nkehe tjinkaon
Díos, kixin ndá xikaha chrók'uayéhéra ti nkehe tsíndáchro ch'an. 37 *Mé
xikaha ndáchro ti xroon itén Díos:

Í kanhñó isé ndá
itsi ti nkexro ticháxin itsi,

10:27: Is. 26:11. **10:28:** Dt. 17:6; 19:15. **10:29:** Ex. 24:8. **10:30 a:** Dt. 32:35; **b:** Dt. 32:36. **10:37:** Hab. 2:3, 4.

í sinchexrjenhña ch'an.
38 Ndá ti sin kótjóá asén mé tjejóchón sin kixin
tinkáchónki sin ti janhan;
andá ti sin tsítohe ti janhan la tsoxrínahña.
39 Kjánchó jeheni jehya xikaha chrókuítoheni chrókuinkáchónkini Díos
kixin ndá chrókjuasini ijie chrókjuasótexíni. Náhí. Tinkáchónkini Díos la
tíha mé tsaáxini.

Ti sin kjuakoxin kixin titekaon Díos

11 1 Ti titekaoni Díos la mé noexíni kixin chaxín ts'áyéhẹni ti nkehe
tjejóchóheni, la ko noexíni kixin chaxín tjejó ti nkehe, kjónté
t'ikonhñani tíha. 2 Díos ndáchro kixin jína k'uejó ti sin k'uaxrjeníxini ósé
kixin kuitekaon sin ch'an.
3 *La jeheni titekaoni kixin Díos tsíkjich'éna kaín nkehe siín
chjasintajni la ko nkajní kjuachaxin ti nixja ch'an, la ko noexíni kixin ti
nkehe t'ikoni mé tsík'ónaxín ti nkehe xitjahya t'ikoni.
4 *Abel mé kuitekaon Díos la mé xikaha k'óñá ch'an ijnko kolélo
náxrjón k'uáyéhẹ Díos. Tíha mé ijnko nkehe antsí jína kjuajon ch'an,
andá ti nkehe tsíkjajon Caín la náhí. Méxra Díos kóxríhin ti nkehe kjuajon
Abel, ndá ndáchro Díos kixin jína ti nkexro a. Kjónté ó ik'uén Abel la ti
nkehe tsíkjajon ch'an naxa tjakoxin kixin jína kuinkáchónki ch'an Díos.
5 *Enoc la kuitekaon Díos, méxra k'uénhña ch'an kixin Díos sátsíkjiko
ch'an, landá kjueyá sin ch'an la k'uitjahya sin. Ndáchro xroon itén Díos
kixin ti naxa itjen ch'an ntihi la jína kuitekaon ch'an la xikaha kóchéhẹ
Díos. 6 Méxra Díos la tóxriènhña ti tsitekakuenhñani ch'an, kixin ti
tjinkaoni tsochjineheni Díos la ticháxin tsitekaoni kixin itjen ch'an la ko
tsitekaoni kixin jehe ch'an tsjenkehe ch'an ti nkexro tjeyá ti jehe ch'an.
7 *Andá Noé kuitekaon Díos, la mé Díos nixjehẹ ti jehe ch'an kixin
tsohen ijnko nkehe naxa k'uíkonhña ch'an, la kuitekaon ch'an kjuích'éna
ch'an ijnko ntabarco kixin tsaáxin ch'an la ko ti sin ndoe ch'an. Kuitekaon
ch'an la mé xikaha kjuakoxin ch'an kixin ti íso chojni chjasintajni la
tsjasóte sin. La Díos kjuíncheñao Noé kixin xikaha kuitekaon ch'an.
8 *Andá Abraham kuitekaon Díos, la ti k'uetoan Díos kixin ts'axrjexín
ch'an ti chjasén ch'an la kuitekaon ch'an sákjuí ch'an ti nonte kjuajon
Díos ts'áyéhẹ ch'an, kjónté noehña ch'an nketí nó sátsji ch'an. 9 *Kixin ti
kuitekaon ch'an, la kjuák'e ch'an ti nonte kjuajon Díos éxi ijnko chojni
jehya nontee. La kjuích'éna ch'an nchia kamanta ó, la ko kjaxin nkokón

---

11:3: Gn. 1:1; Sal. 33:6, 9; Jn. 1:3. **11:4:** Gn. 4:3-10. **11:5:** Gn. 5:21-24. **11:7:** Gn. 6:13-22. **11:8:** Gn. 12:1-5. **11:9:** Gn. 35:27.

nchia k'uéchónta Isaac la ko Jacob, la kjaxin jehe sin k'uáyéhe sin ti
nkehe tsíndáchro Díos. 10 Mé xikaha Abraham kuitekaon kixin ijnko ñao
ts'ikon ch'an ti chjasin tsíkjich'éna Díos ts'itjáñahña.
11 *Méxra Abraham kuitekaon ch'an Díos, la kjónté tjan Sara ichjién
ch'an xrokjuahya tsochónta tjan ijnko xjan la ko ó nána tjan, la Díos
kjuajon ijnko xjan kixin Abraham kuitekaon kixin Díos la sinchexiteyá ti
nkehe tsíndáchro ch'an. 12 *Mé xikaha kóhen, la Abraham, kjónté ó mero
chrók'uen ch'an kixin ó táda ch'an, la k'uaxrjeníxin ch'an nchónhña
chojni éxi konotsé siín nkajní xikaha la ko éxi nchesen siín chrínta
ndañao mé xikaha xitjahya ts'ekini.
13 *Mé kaín ti sin a, ik'uén sin, la k'uáyèhya sin ti nkehe tsíndáchro
Díos kixin chrók'uáyéhe sin, kjánchó kuitekaon sin Díos, la kjónté jehó
k'uíkonxín sin ti nkehe itsi, la kóchéhe sin. Mé xikaha k'uéchronka
sin kixin jehe sin la éxi ijnko chojni kjuixin ókjé chjasin k'uatsínkó
sin ntihi chjasintajni kixin jehya nkochríxín ts'ejó sin ntihi. 14 La mé
xikaha k'uénixja sin la ko kjuakoxin sin kixin naxa xritjeyá sin nketí
chrók'óna chjasén sin. 15 Andá ti nkoyaxón chróxraxinkaon sin ti chjasin
tsík'axrjexín sin la kjá jína chrókjan sin ntiha ínaá. 16 Méxra jehe sin
tjinkaon sin ijnko chjasin antsí jína chrók'uejó sin, tíha mé chjasin nkaya
nkajní. Méxra Díos la tósuèhya kixin chróndáchro sin kixin jehe ch'an ti
Díos tinkáchónki sin kixin ó kjuích'éna ch'an ijnko chjasin ts'ejó sin.
17 *Andá Abraham kuitekaon Díos, mé ti ó Díos tjinkaon tsonohe
ch'an á chaxín tsitekaon Abraham la kjuanchia Díos ti xjeen ch'an
Isaac, la Abraham la kuitekaon kjuikao ch'an ti ixjan la chrók'óñá
ch'an, chrókjuajon ch'an kixin chrók'uáyéhe Díos, kjónté nkokoaxón
xjeen ch'an tsíkjajon Díos, 18 *la kjónté tsíndáchro Díos: "Ti xjan mé
ts'axrjeníxin nchónhña chojni." 19 Mé xikaha Abraham kuitekaon kixin
Díos imá chónta kjuachaxin, la kjónté chojni tsík'en tsoxechón ínaá, la
éxi yóhe chrók'uen ti xjeen ch'an ndá k'uáyéhe ch'an ínaá.
20 *Andá ch'in Isaac kuitekaon Díos, la kjuíncheñao ti xjeen ch'an
Jacob la ko Esaú, kixin jína ts'ejó sin chr'éxin. 21 *Andá Jacob kuitekaon
ch'an Díos, la ti ó chjina its'en ch'an, kjuíncheñao ch'an nkojnko ti xjeen
José, la ko ti inta tjixín ch'an la kjuisójixin ch'an nixjehe ch'an Díos.
22 *Andá ch'in José kuitekaon Díos, la ti ó chjina its'en, ndáchro ch'an
kixin ti sin israelita la chr'éxin ts'axrjexín sin chjasin Egipto, la k'uetoan
ch'an kixin ti ó sátsji sin la sátsjiko sin ti huésoe ch'an.

11:11: Gn. 18:11-14; 21:2. **11:12:** Gn. 15:5; 22:17; 32:12. **11:13:** Gn. 23:4; 1Cr. 29:15; Sal. 39:12. **11:17:** Gn. 22:1-14. **11:18:** Gn. 21:12. **11:20:** Gn. 27:27-29, 39, 40. **11:21 a:** Gn. 48:1-20; **b:** Gn. 47:31. **11:22:** Gn. 50:24, 25; Ex. 13:19.

23 *Andá ti it'é la ko ìñé Moisés kuitekaon sin Díos la ti ó kokjíhi
Moisés mé kjuak'ema sin ti xjan iní nitjó kixin k'uíkon sin kixin ti xjan la
imá náxrjón itjen xjan, la ko chrákonhña sin kjónté tsík'etoan ti rey kixin
chrók'uen kaín ti xjan ndoa israelita. 24 *Andá kjaxin Moisés kuitekaon
Díos, la mé ti ó k'uánkí ch'an la kóxrièn hña ch'an its'in ch'an xjeen ti
tjan xjeen ti ch'in faraón. 25 La mé tjinkaon ch'an kixin chrókjuasóteko
ch'an ti sin tinkáchónki Díos, la tjinkakonhña ch'an jína chrókjuák'e
ch'an, kjónté náxrjón ti siín ti sin t'etoan kixin ntiha la imá siín ijie.
26 Kjuenkayáxin ch'an kixin antsí tjetoan chrókjuasótexín ch'an ti Cristo
itsi chr'éxin, andá kanhñó tjetoan chróchónta ch'an kaín nkehe tjete
siín chjasin Egipto. Tjinkaon ch'an kixin chrók'uáyéhe ch'an ti nkehe
náxrjón tsjajon Díos chr'éxin. 27 Andá jehe ch'an kuitekaon ch'an Díos, la
sákjuixin ch'an ti chjasin Egipto, la chrákonhña ch'an kjónté kónínkaon
ti ch'in rey, andá kuítoehya ch'an ti tinkáchónki ch'an Díos kixin éxi
chaxín t'ikon ch'an ti Díos ninkexró t'ikonhña.
28 *Andá kjaxin Moisés kuitekaon Díos, la kjuasin ch'an ti kia Pascua,
k'uetoan ch'an kixin tsjasikjanjin sin ijni ti puerta, kixin ti ángel t'óñá
chojni la chrókjuincheníehña nijnko ti xjan sao kuènté ti sin Israel.
29 *Andá ti sin israelita la kuitekakohen sin Díos, la k'uatsínka sin ti
Ndañao Kjátse éxi nonte xámá, la ti sin Egipto tjinkaon sin chróchréhe
sin xikaha la kjuachahya sin chréhe la kjuatjoá sin.
30 *Andá ti sin israelita kuitekaon sin Díos, la xítjen ti tjat'o
tjenkákuèxín ti chjasin Jericó, ti ó kjuixin k'uinkatjènta sin yato ñao
ti chjasin a. 31 *Andá ti tjan Rahab kuitekaon tjan Díos, la mé kjónté
ijnko chojnichjin k'uéchónta nchónhña chojnindoa, la k'uénhña tjan ti ó
ik'uén kaín ti sin kuítekakonhña, kixin jína kjuínkitsa tjan ti sin israelita
kjuíjitsàya sin ti chjasin Jericó.
32 *¿Nkehe naxa chróndáxrjan? Í tjachahya tsokjian nkexrín kuitekaon
Díos Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, la ko ti sin profeta.
33 *Kixin ti kuitekaon sin Díos, la kjuacha sin k'óna nontee sin ti nonte
kuènté íso chojni, la jína k'uetoan sin, la k'uáyéhe sin ti nkehe tsíndáchro
Díos tsjajon, la k'uekjehe sin ir'ua koxra, 34 *la kok'anka sin ti xrohi
síche, la ko kjuachahya ti espada chrók'uenxín sin. Andá ti sin chrákon
la kófuerte sin, la k'óna sin chojni tsehe kjuacha sin kjuajonko sin ti sin
soldado tsíkjixin ókjé chjasin. 35 *Kjaxin nkojín ti chojnichjin kuitekaon
Díos la ti sin tsík'en naxa kjéhya sin la xechón ínaá.

11:23 a: Ex. 2:2; **b:** Ex. 1:22. **11:24:** Ex. 2:10-12. **11:28:** Ex. 12:21-30. **11:29:** Ex. 14:21-31. **11:30:** Jos. 6:12-21. **11:31 a:** Jos. 6:22-25; **b:** Jos. 2:1-21. **11:32 a:** Jue. 6:11—8:32; **b:** Jue. 4:6—5:31; **c:** Jue. 13:2—16:31; **d:** Jue. 11:1—12:7; **e:** 1Sam. 16:1—1Rs. 2:11; **f:** 1Sam. 1:1—25:1. **11:33:** Dn. 6:1-27. **11:34:** Dn. 3:1-30. **11:35:** 1Rs. 17:17-24; 2Rs. 4:25-37.

Ạndá íso sin la kjuasóte sin, ik'uén sin kixin kjuínchemáhña sin kixin kuinkáchónki sin Díos kixin ó nohe sin kixin nạxạ tsoxechón sin la ạntsí kjuaxróxin ts'ejó sin. 36 *Ạndá íso sin kjuasóte sin la nchónhña chojni kjuanoá ti jehe sin, la ko k'uekon sin la ko kjạxin cadena kontetoxín sin k'uejóchjina sin. 37 *La ko íso sin la ixrọ k'uénxin sin, la íso sin la sierre chrijịnxịn sin, la íso sin la nchónhña nkehe kjuasótexín sin, la íso sin la k'uénxin sin espada, la ko íso sin k'uáji sin nteje̱ k'uinkáya sin tjọé kolélo la ko tjọé kotèntsọ kixin imá nóa sin, kjuasóte sin, la kjuaxróxinhña k'uejó sin. 38 Ạndá ti chojni kuinkáchónkihya Díos la kjuikosáyehya ti sin a la k'uínkíté sin, la ti sin a la chóntahya sin chjasén sin la sákjuị sin nó nteje̱, la ko ijnạ, la nkaxehen itjọ la ko tòye̱ síxrja chrínkí nonte. 39 Ạndá kaín ti sin a la kjuạkọxịn sin kixin chaxín kuitekaon sin Díos, la kjónté xịkaha k'uáyèhya sin ti nkehe tsíndáchro Díos tsjajon 40 kixin Díos kjuénkạyáxin ijnko nkehe ạntsí jína kixin jehe sin la ko jeheni kaíni nkokọa ts'ejóni ts'áyéhẹni ti nkehe tsjajon ch'an.

Jehó Cristo chrókuinkáchónkini

12 1 Mé xịkaha nchónhña chojni kuék'ejó senó la tsíkạntatjen sin ti jeheni, mé ti sin a kjuạkọxịn kixin kaín ạsén sin kuinkáchónki sin Díos, méxrạ chrókuítọheni ndáha ti ijie̱ chrók'ue̱tue̱hen ạséni la ko kaín ti nkehe t'inkákonhẹn, la chrókóxakoheni kixin chrókjuachani chróchréhẹni Ìnchéni nkochríxín. 2 Chrokóxakoheni chaxín chróxraxinkaoni Ìnchéni Jesús kixin jehe ch'an mé kjuínkịtsa ch'an kixin chaxín kuinkáchónkini ch'an la ko nạxạ tsjinkịtsa ch'an kixin ạntsí jína tsitekaoni. Méxrạ jehe ch'an kjuacha ch'an kjónté kjuasótexín ch'an ti ntacruz, la ko kósuèhya ch'an kjónté náxrjónhña k'uénxin ch'an, kixin nohe ch'an kixin tsjixin tsjasóte ch'an ndá chrókóchéhẹ ch'an, landá ijie la tjetjạxịn ch'an ti itja chjina kuènté Díos t'ẹtọan.

3 Méxrạ chrókjuénkạyáxinra nkexrín kjuạkọxịn Ìnchéni Jesús. Ti sin chónta ijie̱ imá kjuínchekjasóte sin ti jehe ch'an, la kjónté la jína kjuacha ch'an; méxrạ jahara chrók'óxrjéhyara la chrókuịtọéhyara chrókuinkachónkira ch'an, 4 kixin jahara la nạxạ tjajọnkoára ti ijie̱ la nạxạ k'uénxịnhñara éxi jehe ch'an ik'uén ch'an. 5 *¿Á k'uitjáñahanra ti nkehe ntạxráxinkaonra Díos kixin éxi xje̱en ch'an t'ikon ch'an ti jahara? Éxi ndáchro xroon itén Díos:

> Xje̱eni, chrókónínkakonhña kixin ti nkehe t'ẹtọan Ìnchéni,
> la ko chrók'óxrjéhya ti chrónixjạha ch'an.

11:36: 1Rs. 22:26, 27; 2Cr. 18:25, 26; Jer. 20:2; 37:15; 38:6. **11:37:** 2Cr. 24:21.
12:5: Job 5:17; Pr. 3:11, 12.

[6] Kixin Ìnchéni mé nixjẹhẹ ti nkexro tjuẹhe kixin
sich'ehya ti nkehe nduáhya
la ko nchekjasóte ch'an kaín ti sin k'óna xjẹen ch'an.
[7] Ti ijie tjejotjasotíára la ó nohara kixin Díos tjuạhára la ko t'ikon ti
jahara éxi xjẹen ch'an. ¿Á siín ijnko it'é xjan chrókjuenduéhya ti xjẹen
ní? [8] Ti chrókjuenduéhya Díos ti jahara éxi tjenduéhe ch'an ti sin chaxín
xjẹen ch'an, ạndá kjá jahara la chaxínhña xjẹen ch'an, kjá ijnko chojni
tsík'ónamá ó ti jahara.
[9] Ti nạxạ k'uéchájani, la mé it'éni ntihi chjasintajni kjuenduéhe
ch'an ti jeheni, la jeheni kjuíkosáyeheni ti jehe ch'an. Ạndá xị̄kaha
ạntsí chrókjuinchexiteyéheni It'éni itjen nkaya nkạjní kixin xị̄kaha mé
tsochóntaxíni kjuachón. [10] Mé ti It'éni ntihi chjasintajni kjuenduéhe ch'an
ti jeheni ti nạxạ chájani, kixin tjinkaon ch'an kixin jína chrók'uejóni;
ạndá ijie la It'éni Díos tjenduéhe ch'an ti jeheni kixin ndoá chrók'uejóni,
kixin chrókjuinchetjóá ch'an ti jeheni kixin jehe ch'an la tjóá ch'an.
[11] Kjá chaxín ninkehó chrókóxrí̱ẹnhñani ti ó chrókjuinchekjasóte Díos ti
jeheni kixin imá tjoté tíha. Ạndá ti chrókjuachani ts'atsínkani kaín tíha,
landá ạntsí ts'itjaxíni sich'eni ti nkehe jína, la ko kjuaxróxin ts'ejóni.

Ti sin tjanoá ti itén Díos

[12] *Méxrạ ti tsík'óxrjé ti itjára la chrókjuisójira, la ko ti tóch'inra
tsík'óxrjé, chrókuákjá nị̄xién fuerza, [13] *la ko chrókjuéyára ti ntị̄a
jína. Ạndá ti níhi ti tọ̄tára xitjahya itjira, mé chrókuitọ̄he jína la ko í
chrókóníehña ínaá.
[14] Chrokóxakohanra kjuaxróxin chrók'uejokoára kaín chojni, la
jína la ko tjóá chrók'uejora. Kixin ti nkexro tjuáhya tjejó la xitjahya
ts'ikon Ìnchéni. [15] *Chrokóxakohanra kixin nijnkora chrókuị̄tọ̄éhyara
ti tjuạhára Díos, la ko nijnkora chrókónínkakuénhñara kichuara kixin
chrók'ónahñara éxi ijnko nuèé inta itsjá chrókóníexín ti íso chojni. [16] *La
nijnkora chrókjuásikoáhyara ijiẹ ijnko chojnichjin jehya ichjiánra, la ko
jehya chróchontehyara kjuasàya ti nkehe tjóá éxi kjuích'e Esaú, kixin
ijnko plato nkehe chrókjonie ch'an la kjuinkí ch'an ti nkehe chróchónta
ch'an kixin jehe ch'an ti ixjan sạo. [17] *Jahara la ó nohara kixin chr'éxị̄n,
ti ó tjinkaon ch'an kixin ti it'é ch'an chrókjuincheñao ti jehe ch'an, la
í xitjahya tsọ̄ñao ch'an, kjónté imá tsjánka ch'an kixin kohya íjnko
nkexrín ts'ixitoxị̄n ti nkehe tsíkjich'e ch'an.

12:12: Is. 35:3. **12:13:** Pr. 4:26. **12:15:** Dt. 29:18. **12:16:** Gn. 25:29-34.
12:17: Gn. 27:30-40.

18 *Jahara la kóchjinehñara ti ijna Sinaí jína tsotsé chojni, ti ijna
síchr'ákjen xrohi, sítié la ko siín itji tié, la ko tjian chjéhe xrinto. 19 La ko
kiénhñara ti tsíndáchro trompeta, la ko ti itén Díos nixja. Andá ti sin
tsíkihin ti nixja Díos la mé chrónòa sin kixin í chrónixjahya ch'an ínaá,
20 *mé xikaha ichro sin kixin tsjachahya sin sinchexiteyá sin ti nkehe
k'uetoan Díos kixin ndáchro: "Ti nkexro tsjak'e ijnko toté ti ijna la mé
ts'enxín ixro o chika lanza, la kjónté ijnko iko tsinkátja ti ijna la its'en
va." 21 *Ti nkehe k'uíkon sin ntiha la ijnko kjuachrakon imá ijié. Méxra
Moisés kjaxin ndáchro kixin chrákon, síxrànka ch'an kixin jehe ch'an
tsík'ikon ch'an ti kjuachrakon ijié.
22 Andá jahara tsíkóchjinehéra ti ijna Sión, ti chjasén Díos tjechón,
mé ti Jerusalén itjen nkaya nkajní, la ko nchónhña miles ti sin ángel
chjéhe sin Díos kjuasáya 23 la ko ti sin tsíkónkotsé, saoxín tsík'óna
xjeen Díos, sínixín ihnié nkaya nkajní. Jahara tsíkóchjinehéra Díos,
mé ti Juez sinchekitoexín ijié kaín chojni, la ko tsíkóchjinehéra ti sin
jína tsíkjinchetjóá Díos, 24 *la tsíkóchjinehéra Ìnchéni Jesús, ti nkexro
nixjaxin ti kjuachaxin nixin kixin ti ijnié ch'an k'uitjí ts'íjmáxín ti ijiéni.
Méxra antsí jína ti ijnié Jesús kixin tsjìixín ijie, andá ti ijnié Abel la náhí.
25 *Méxra chrókóxakoheni chrókuitekaoni ti nkehe nixja Díos kixin
ti sin kjuanoá Díos ti ó kjuínchexraxinkaon ch'an ti jehe sin ti ntihi
chjasintajni la kuaáhya sin; méxra kjá antsí xrokjuahya chrókuaáni ti
chrókuitekakuenhñani ti nkexro nchexraxinkaon ti jeheni itjen nkaya
nkajní. 26 *Ti nixja Díos ti ñao ósé la mé k'uínki nonte. Andá ijie
ndáchro ch'an: "Andá ijie la ínaá xikaha tsohen, kjánchó jehya nonte ó
sintak'inkía. Náhí. Kjaxin ti nkajní a", ichro ch'an. 27 Andá ti tsíndáchro
ch'an kixin "ínaá xikaha tsohen", mé tienxíni kixin ijie tsjakjìin ch'an ti
nkehe jína ts'inki kjuích'éna ch'an, andá jehó tsítohe ti nkehe xitjahya
ts'inki. 28 Andá ti kjuachaxin itjen nkaya nkajní tsjajon Díos la xitjahya
ts'inki tíha. Méxra chróchjéheni Díos kjuasáya la chróxraxinkaoni ch'an
la ko chrókjuikosáyeheni ch'an éxi tóxríhin ch'an 29 *kixin ti Díos
kuènténi mé éxi ijnko xrohi tsjacha sinchek'itjáña kaín nkehe.

Nkexrín chrók'uejó ti sin tinkáchónki Díos

13 1 Méxra chrókuitoéhyara chrótjuehéra kichuara. 2 *La
chrók'uitjáñahñara chrókjuájonra kjuachaxin chrókuítohe ndoara
ti chojni tsíkjixin ikjín. Mé xikaha itsjé chojni kjuajon kjuachaxin, la
kjónté noehña sin la ijnko ángel tsíkitohe ti ndoe sin.

12:18: Ex. 19:16-22; 20:18-21; Dt. 4:11, 12; 5:22-27. **12:20:** Ex. 19:12, 13. **12:21:** Dt. 9:19. **12:24:** Gn. 4:10. **12:25:** Ex. 20:22. **12:26:** Hag. 2:6. **12:29:** Dt. 4:24. **13:2:** Gn. 18:1-8; 19:1-3.

3 Kja̱xin chróxraxinkáonra ti sin tjejóchjina éxi kja̱xinra tjejochji̱nara
xi̱kaha chrókóhen a̱sánra. Xráxinkaonra ti sin tsík'ekon éxi kja̱xinra
tsík'ekonra xi̱kaha.
4 Méxra̱ kaínra tsíkóta̱hara la chrókjuíkosáyehéra kichuara la
chrókuitekákohénra kichuara. Chrotjue̱héra kichuara la ko tjóá
chrók'uejora. A̱ndá ti nkojín ti chojni ó tsíkóte̱he tjinkaon tsjasiko ijie
ókjé chojni la Díos sinchekjasóte ch'an ti sin xi̱kaha ich'e.
5 *Méxra̱ chrókóxríanhñara chróchontara itsjé chichaon la
chrókócháhara kjónté kanhñó itsjé chontara; kixin Díos la tsíndáchro:
"Janhan la tsi̱to̱a̱hya ti jahara la ko ts'itjáñanahña ti jahara." 6 *Mé
xi̱kaha jína tsondáchroni:

Ìnchéni mé tjinki̱tsa ti jeheni,
méxra̱ chrakonhani kjónté nkojín chojni tjenka̱yáxin ichrén
nkehe jínahña sich'ehe ti jeheni.

7 Chroxraxinkáonra ti sin kjuínki̱tsa ti jahara kjua̱ko̱hara sin ti itén
Díos; chrókjuénka̱yáxinra nkexrín k'uejó sin ndá chrókuitekáonra,
chrókuinkachónkira Díos éxi jehe sin.
8 Ìnchéni Jesucristo mé ijna la ko ijie la ko nkochríxín t'ixikíhya ch'an;
jehe ch'an mé nkochríxín itjen ch'an. 9 Chrokjuájonhñara kjuachaxin
chrókjua̱ko̱hara nkojín chojni ijnko nkehe ókjé chrókuinkachónkira.
Ícha jína chrókófuerte ti a̱sánra kixin Díos tjua̱hára la jehya imá tjetoan
chrókjui̱nchexiteyéhéra ti chojni t'e̱to̱an ti nkehe sintera kixin tíhi
tsjachahya tsjinki̱tsa a̱sén chojni.
10 A̱ndá jeheni chóntani Cristo kjuasóteyákohe̱n ti jeheni, la ti sin
ncha̱t'á la chontahya sin kjuachaxin tsochréhe̱ sin ti na̱xa̱ titekaon sin
ti nkehe ndaxin. 11 *Méxra̱ ti ncha̱t'á judío a̱ntsí t'e̱to̱an kjuiko sin ti
ijni̱é iko nkaxehen ti cuarto a̱ntsí Tjóá kixin ti ijni̱ la chrókjua̱tse̱n ti
iji̱é sin. A̱ndá ti iko its'en mé kjuakaxin sin ndója ti k'uejó sin. 12 Mé
xi̱kaha kja̱xin Ìnchéni Jesús kjuasóte k'uénxin ch'an ikon ti chjasin
Jerusalén kixin ti ijni̱é ch'an mé tso̱tjuáxin kaín iji̱é chojni. 13 Méxra̱
tsjichréhe̱ni Ìnchéni Jesús ndója ti chjasin, la tsjasóteni éxi kóhen ch'an
ti kjuasóte ch'an. 14 Kixin ntihi chjasintajni chóntahyani ijnko chjasin
chrókjuak'e nkochríxín; náhí, jeheni mé xritjeyáni ti chjasin itsi chr'éxi̱n.
15 Méxra̱ xi̱kaha chrókjuikosáyeheni Díos kixin Jesucristo kjuasótexín
ch'an kixin ti jeheni. Ti nkehe chrókjuajoni chrók'uáyéhe̱ ch'an la
mé ti kjuasáya ts'axrjexín ir'uani kixin tinkáchónkini ti jehe ch'an.
16 Chrok'uitjáñahñara chrókjui̱ch'era ixra̱ jína la ko chrókjuínki̱tsara
kichuara. Ti xi̱kaha chrókuitekáonra mé xi̱kaha tóxríhi̱n Díos.

13:5: Dt. 31:6, 8; Jos. 1:5. **13:6:** Sal. 118:6. **13:11:** Lv. 16:27.

17 Chrokuitekákohénra ti sin tjako la chrókjuinchexiteyéhéra sin.
Jehe sin tjinkitsa sin ti jahara kixin jína chrók'uejora kixin jehe sin
la ó nohe sin kixin ticháxin tsochenka sin Díos ti ixra kjuích'e sin.
Jahara tsjínkitsara ti jehe sin kixin tsochéhe sin sich'e sin ti ixra la
chrókónínkakonhña sin. Andá ti chrókjuinchek'avára sin, ndá ninkehó
tsjachahya sin tsjinkitsa sin ti jahara.
18 Chronixjehéra Díos kixin ti jeheni kixin ó noheni kixin chaxín Díos
nohe kixin ndoá tjejóni la ko tjinkaoni ndoá sich'eni ixra. 19 Xrjanoáhára
kixin chrónixjehéra Díos kixin chrókjuajon ch'an kjuachaxin kixin tjoka
chrókjan janhan chrók'uejóni ínaá.

Kjuixixín nixja ti xroon

20 Ti Díos tjajon kjuaxróxin, ti nkexro kjuínchexechón Ìnchéni
Jesucristo, mé ti Pastor tjetoan t'ayakohen ti kolélo, la kjuajon ch'an ti
ijnié ch'an kixin tsoxiteyáxin ti kjuachaxin nixin sich'e ixra nkochríxín,
21 jehe ch'an mé tsjinkitsa ch'an ti jahara kixin jína chrók'uejora la ko
kaín ixra jína chrókjuich'era éxi tjinkaon ch'an; la ko Ìnchéni Jesucristo
tjinkitsa kixin kaíni sich'eni ti ixra tjinkaon ch'an. Mé xikaha tsochjéheni
Cristo kjuasáya nkochríxín. Mé xikaha tsohen.
22 Jahara kíchóni, xrjanoáhára kixin tónínkákonhñara kixin ti itan
xrjanká ntaxráxinkaonra. Ikjian ti xroon i kjónté kanhñó itsjé nixja,
ts'ayéhéra. 23 Chrokónohara kixin ti kíchóni Timoteo la í tjechjinahña
ch'an ijie. Méxra ti tjaka itsji ch'an la tsjasánkian ch'an ti chjasánra ti ó
tsjasántsjahára.
24 Nixjehéra kaín ti sin t'etoan kuènté ninko la ko kaín ti sin kíchóni
tinkáchónki Díos. Ti sin tinkáchónki Ìnchéni tjejó Italia mé nixjahára sin.
25 Díos mé sintañaora kaínra. Ó tjen. Mé xikaha tsohen.

Ti xroon tsíkjin

Santiago

Xrankíxixín nixja Santiago

1 [1] *Janhan Santiago, t'ahạ ixrạ Díos la ko Ìnchéni Jesucristo, nixjạhạ kaín ti sin tsík'axrjeníxin ti teyó xjẹen ch'in Israel, tsíxikạyẹhe sátsíkji kuenté chjasintajni.

Ti kjuaxrexinkaon jína tịxịn ti itjen Díos

[2] Jahara kíchóni, chrókócháhara kjónté chrók'uatsínkaxínra itsjé nkehe náxrjónhña, [3] kixin ó nohara kixin ti ichrén nkehe náxrjónhña chrókóhanra kixin tinkachónkira Ìnchéni, la ạntsí tsọfuerte ạsánra la ko tsjachara ts'atsínkara kaín nkehe. [4] Ạndá ti xịkaha la ạntsí ndoá tsinkachónkira Ìnchéni, la ạntsí jína ts'ejora, la í tsicháxiạhñara ninkehó.

[5] Ti nkojinra t'itjáña tsọnohara, la chrókjuanchehéra Díos, la jehe ch'an tsjajon ch'an kixin tsọnohara jína la ko tsiénxinra jína. Kixin Díos la tjajon ch'an kaín ti nkehe t'áyéhẹ ti nkexro tsjanchia, la tónínkákonhña ch'an. [6] Ti ó tsjanchehéra Díos, la kaín ạsánra chrókjuanchiara, la chrókjóhya ạsánra ninkehó. Kixin ti nkexro kaínhña ạsén tjanchia la yóhẹ éxi ti ndạñao sátjiko xrịntọ, xrankanikán ti tóhe la ko ti íjnko tóhe. [7] Ạndá ti nkexro kaínhña ạsén tjanchia, la chróchóenhña sin kixin tsjatẹhe Ìnchéni. [8] Ti nkexro tjenkạyáxin ijnko nkehe ijie la íjnko nkehe ndóye, la nduáhya tjenkạyáxin, la ts'áyèhya ninkehó.

[9] Ạndá ti kíchóni nóa, la chrókóchéhẹ sin kixin Díos la ạntsí tsjinkịtsa ti jehe sin. [10] *Ạndá ti nkexro rico la chrókónínkakonhña sin kjónté chrókuakitsje Díos ti nkehe tjete chónta sin, kixin ti nkehe chónta sin la yóhẹ éxi ti kayoa t'óna itsjo séhya tjak'e. [11] Ti ó tsjịtọn ñạo la imá tsọsóa, la ti kayoa la tsoxámá la ts'ánótjen ti itsjo, la ti náxrjón tsjehe la ts'itjáña. Mé xịkaha ti chojni chónta itsjé nkehe tjete, la its'en sin la tsítọhe ti ixrạ kjuích'e sin.

Ti nkehe náxrjónhña tsọhen chojni

[12] Díos sincheñao ti nkexro tsjacha ts'atsínka ti nkehe náxrjónhña. Ti tsjacha sin ts'atsínka sin kaín tíha, ndá ts'áyéhẹ sin ti kjuachón mé tíha

---

1:1: Mt. 13:55; Mr. 6:3; Hch. 15:13; Gá. 1:19. **1:10:** Is. 40:6, 7.

la ti corona tsíndáchro Díos tsochjéhe kaín ti nkexro tjuehe ti jehe ch'an.
13 Andá ti nkojinra, tjénkayáxinra chrókjuich'era nkojín nkehe jínahña,
la chrókjuénkayáxinhñara kixin Díos tjajon kjuachaxin xikaha sich'era.
Náhí. Díos la ch'ehya ti nkehe jínahña la ko tjajonhña ch'an kjuachaxin
chrókjuasin chojni ijie. 14 Andá ti nkojín chojni, ó jehí ndáchro asén
sich'e nkojín nkehe jínahña, la xikaha tsjasin sin ijie. 15 Andá ti xikaha
tjenkayáxin chojni sich'e ti nkehe jínahña, la xikaha tjasin sin ijie. Ndá
ts'ánkí ti ijie la tíha tsjixin ti ts'enxín sin.
16 Méxra kíchóni, chrókjuich'iyehya kichuara, ndoa
chrókjuénkayáxinra. 17 Kixin kaín ti nkehe jína t'áyéheni mé tixin ti itjen
Díos, ti nkexro kjuích'éna kaín ti xrohi siín nkajní. Jehe ch'an mé ijnko
Díos t'ixikíhya ch'an la ko sítiehya itjen ch'an. 18 Díos kjuajon kjuachón
k'uáyéheni kixin xikaha tjinkaon ch'an kixin chrókokjíhi nixiéni kixin ti
itan ndoá nixja, kixin ts'ónani éxi ti nkehe saoxín tsík'óna ts'áyéhe Díos,
mé xikaha tjinkaon ch'an chrók'uejóni.

Chrokuitekaoni ti nkehe chaxín

19 Méxra, jahara kíchóni, antsí jína chrók'uejora chrókuihínra, la
tjokahya chrókónínkáonra la ko tjokahya chrónixjara. 20 Kixin ti chojni
tjoka tónínkaon, la ch'ehya sin ti nkehe tóxríhin Díos. 21 Méxra titohéra
ti nkehe kjita la ko ti nkehe jínahña siín chjasintajni, la chrókuitekáonra
ti itan jína kuihínra, kixin tíha chónta kjuachaxin tsaáxinra.
22 Kjánchó jehya jehó chrókuihínra ti itan. Náhí. Kjaxin
chrókjuákoxinra tíha. Andá ti náhí, la jahóra ch'iyehé asánra. 23 Andá
ti nkexro tsinhón ti itan, la nchexiteyáhya, mé yóhe éxi ijnko chojni
tsjexín ijnko xrosenta nkexrín tsjehe, 24 andá kjuixin tsjehe la sákjuí, la
tuénxín k'uitjáñehen nkexrín itjen. 25 Andá ti nkexro t'itjáñehña ti nkehe
kuíhin, la tjetsjehe jína nkexrín nixja ti ley tjajon kjuachaxin kjuaxróxin
ts'ejóni, la jína la ko ndoá itjen ko titekaon mé kjuaxróxin tsjak'e.
26 Andá ti nkojín nkexro tjenkayáxin kixin imá tinkáchónki Díos,
kjánchó chóntahya kjuasàye, chjiñé nixja, la jehó ch'iyehe asén, la
ninkehó sínkíhya ti nkehe tinkáchónki. 27 Andá ti nkexro chaxín jína
tinkáchónki Díos la tjasinhña ijie, la tjinkitsa ti sin nóa la ko ti sin ik'án
chóntahya nkehe sinie, la tjasinhña sin ti ijie siín chjasintajni.

Nkokón chrókjuikosáyeheni kíchóni

2 1 Kíchóni, jahara nkokón chrókjuíkosáyehéra kaín chojni, ti
chaxín tinkachónkira Ìnchéni Jesucristo chónta kaín kjuachaxin.
2 Tjénkayáxinra; ti chrók'uixehen ijnko chojni rico ti tónkotséra, la

chónta ch'an koch'ạninko oro la ko chr'inkáya ch'an ika náxrjón, ndá
kjạxin chrók'uixehen ijnko chojni nóa chr'inkáya ika ntaxin, 3 ạndá ti
chrókjuíkosáyehéra ti nkexro rico chr'inkáya ika jína, la chróndáchera
ch'an: "Jaha la tjak'étjạxian ntihi", ạndá ti chojni nóa la chróndáchera
ch'an: "Jaha la tjak'exián tọtá méhẹ ọ tjak'étjạxian nonte ó." 4 Ạndá
ti xịkaha sịch'era, la nkokónhña tjikosayehéra kichuara la nduáhya
tjénkạyáxinra.

5 Kíchóni, chrókuihínra tíhi: Díos tsíkjeyá ti sin nóa ntihi chjasintajni
kixin ạntsí chrókuinkáchónki sin ch'an la ts'áyéhẹ sin ti kjuachaxin
kuènté ch'an éxi tsíndáchro ch'an ts'áyéhẹ kaín ti sin tjuẹhe ti jehe
ch'an. 6 Ạndá jahara tjíkosayéhyara ti sin nóa, ạndá ti sin rico mé
tjíkosayehéra. ¿Á jehya ti sin rico ti tjanchia sin ijiẹ sátjiko sin ti jahara
ti tjejó ti sin t'ẹtọan ní? 7 ¿Á jehya jehe sin ti t'ándaxíhịn sin ti ihnịé
Cristo tinkáchónkini ní?

8 *Ạndá jahara, ti chaxín nchexiteyára éxi t'ẹtọan ti ley, éxi nixja
ti xroon itén Díos ndáchro: "Chrotjuẹhéra kichuara éxi tjụéxinra
ạsánra", la jína tjejonchexiteyára. 9 Ạndá ti nkokónhña tjíkosayehéra
chojni, la tjásinra ijiẹ kixin nchexiteyáhyara éxi k'uẹtọan Díos. 10 Ạndá
ijnko nkexro titekaon kaín ti ley ndá kjuínchexiteyáhya ijnko nkehe,
la mé chónta ijiẹ kixin kjuínchexiteyáhya kaín ti nkehe t'ẹtọan ti ley.
11 *Kixin ti Díos tsíndáchro: "Chrokjuásinkoáhyara ijiẹ ijnko chojnichjin
jehya ichjiánra", la kjạxin tsíndáchro: "T'oñáhña kichuara." Ạndá ti
nkexro kjuasinkohya ijiẹ ijnko chojnichjin, kjánchó kjuaya sin, la
kjuínchexiteyáhya sin kaín ti nkehe t'ẹtọan ti ley. 12 Méxrạ jahara jína
chrónixjara la ko jína chrókjuákọxinra kixin ó nohara kixin Díos mé
tsotsjehe á jína kuitekáonra ti itén ch'an chrókuaáxini. Ndá ti náhí, la
jehe ch'an tsjanchia ch'an ijiẹ. 13 Ạndá ti tsịkonòehñani kíchóni, la Díos
kjạxin tsịkonòehña ti jeheni. Ạndá ti tsịkonoéhẹni kíchóni, la tsjachani
ts'ejóni jína ti ñạo tsitọexín ijịé chojni.

Ti fe la ko ti ixrạ

14 Kíchóni, ¿xá nke tsọhen ti nkojinra tsondáchrora kixin tinkachónkira
Díos, ạndá ninkehó nkehe jína tjákọxinhñara? ¿Á chrókjuacha
chrókuaáxinra ti xịkaha ní? 15 Chrokjuénkạyáxinra tíhi: Ti chrók'uíkonra
nkojín kíchóni ndoa ọ kíchóni ichjin chóntahya iké ọ chóntahya nkehe
sinie, 16 ndá jahara chróndáchera sin: "Sátjia nkojína la t'itsạ ika la ko
inte jína", ạndá ti kjuájonhñara ti nkehe tichánxịhin sin la ó chónkó
ti nkehe ndáchrora. 17 Mé xịkaha tsọhen ti tinkachónkira Díos, ndá

2:8: Lv. 19:18. **2:11 a:** Ex. 20:14; Dt. 5:18; **b:** Ex. 20:13; Dt. 5:17.

tjákoxinhñara ninkehó nkehe jína, la ti tinkachónkira Díos la éxi ijnko nkehe tsík'en tíha.

18 Andá ti nkojín nkexro chróndáchro: “Jaha tinkachónkia Díos, andá janhan it'a ti ixra jína.” Tjákoxián ti tinkachónkia Díos kjónté ch'ehya ti xra jína, la janhan tsjákoxian ti tinkachónkia Díos kixin ti ixra jína tjét'a. 19 Jaha titekaoan kixin nkokoa Díos itjen, la jína tíha, kjánchó kjaxin ti Jínahña titekaon kixin nkokoa Díos itjen la síxrànka, chrakon. 20 T'ónahña ijnko chojni lonti, kixin chróndáchrua kixin chaxín tinkachónkia Ìnchéni la chrókjuákoxian ti nkehe jína, ndá ti náhí, la ti tinkachónkia la éxi nkehe tsík'en tíha. 21 *Díos tsíndáchro kixin chaxín jína ti ch'in Abraham, ti nkexro k'uaxrjeníxini ósé, kixin kjuínchexiteyá ch'an ti nkehe kjuanchia Díos la chrók'óñá ch'an ti xjeen ch'an Isaac chrók'uáyéhe Díos. 22 Chrókónoha kixin ti kuitekaon Abraham Díos la kjuakoxin ch'an kixin ti ixra jína kjuích'e ch'an, la xikaha chaxín kuitekaon ch'an Díos. 23 *Mé xikaha xiteyá ti ndáchro xroon itén Díos: “Abraham kuitekaon Díos la xikaha ndáchro Díos kixin jína ch'an”, mé xikaha ndáchro Díos kixin Abraham mé amigo kuènté ch'an.

24 Mé xikaha chrókónoha kixin Díos nchetjóá ti chojni kixin ti ixra jína ich'e sin, la jehya kixin jehó chrókuitekaon sin ch'an. 25 *Mé xikaha kóhen ti tjan Rahab, ti tjan k'uéchónta itsjé chojnindoa. Díos la kjuínchetjóá ti jehe tjan kixin kjuajon tjan kjuachaxin kuítohe ti sin israelita ndoe tjan ti kjuíjitsjehe sin chjasén tjan, la kjuínkitsa tjan sákjuixin sin ókjé ntia. 26 Mé xikaha éxi ti cuerpo chóntahya nchakuén la tsík'en, mé xikaha ti titekaoni la tsík'en ti ninkehó ixra jína tjakoxinhñani.

Ti nkehe nixja chojni

3 1 Kíchóni, ícha jína chrók'uixinhña itsjé chojni chrókjuako kixin ti nduáhya chrókjuako sin la antsí tsjasóte sin. 2 Kaíni chóntani ijie, andá ti nkojín nkexro nixjahya ninkehó nkehe nduáhya, la ijnko chojni jína tíha, la ó tsjacha ts'etuehen kuenté ti cuerpoé. 3 Éxi ti kokate chónta chika freno ti ir'ua va kixin tsitekaon va, la xikaha tsjachani ts'etuenheni kuenté ti cuerpoé va.

4 Chrotsjehéra ti ntabarco, kjónté imá ijié la ko tjian chjéhe xrinto, la ti nkexro tjiko, la kjónté ijnko inta intsí éxi jnko volante ó chonta, la tjacha tjendoáxin ti ntabarco kixin ndoá sátsji. 5 Mé xikaha ti ñejeni. Kjónté ijnko nkehe imá intsí kuènté ti cuerpo, kjánchó nchónhña nkehe jínahña tsjacha tsondáchro. Éxi ijnko xrohi intsí la tsjacha tsochejinxín kuenté ijna, 6 mé xikaha ti ñejeni la éxi ijnko xrohi, kixin nchónhña

---

2:21: Gn. 22:1-14. **2:23 a:** Gn. 15:6; **b:** 2Cr. 20:7; Is. 41:8. **2:25:** Jos. 2:1-21.

nkehe nduáhya t'axrjexín, la ncheníexín asén chojni, la tjacha tjasixíni ijie. Mé xikaha ti nkehe nduáhya t'axrjexín ir'ua chojni la tsjacha sinchek'itjáñaxín kaín ti nkehe jína, kixin chónta kjuachaxin kuènté ti Jínahña la ko ti siín xrohi nunca ts'ankahya. 7 Mé xikaha ti chojni la tsjacha sinchesáncho kaín iko jiehe siín nteje, ti iko xritjaká, ti konche, la ko ti iko sínkankí ndañao. 8 Kjánchó ti ñejeni la kohya ninkexró tsjacha ts'etuehen. Tíha mé ijnko nkehe jínahña la xitjahya tsítuehen kixin chónta nchónhña ichin ts'enxín chojni. 9 *Ti ñejeni mé tjikosayéxini It'éni Díos la kjaxin t'ándaxíenxini chojni tsíkjich'éna Díos éxi tsjehe ch'an. 10 Kjaxin ti ñejeni la chjéxini kjuasáya Díos, la kjaxin tíha t'ándaxíenxini kíchóni. Méxra, kíchóni, xikahña chrókóhen. 11 Kixin nkokoa tòye la xitjahya ts'axrje ìnta ixé la ko ìnta itsjá. 12 Méxra kíchóni, ¿á jína kixin ti inta to higo la chrók'óna to aceituna o ti inta to uva chrók'óna to higo ní? O, ¿á jína kixin ijnko tòye t'axrje ìnta ixé, la chrók'uaxrje ìnta xíjnta ní? Kjá náhí.

Ti kjuaxrexinkaon jína

13 Andá ti itjen nkojín nkexro ti tjejora nohe jína la ko tienxín, la chrókjuakoxin nkojína la kanhñó chrókjuinchenke kixin chrókjuakoxin kixin jína nohe. 14 Andá ti nkojinra chonta kjuachjinoxíhin asánra, la tjinkáonra jahóra chrókuétoanra, la chrókjuinchenkexínhñara ti nkehe nohara, kixin tíha la kjuach'ia la noahñara ti nkehe chaxín. 15 Ti xikaha tjénkayáxinra, la chontahyara ti kjuaxrexinkaon tixin ti itjen Díos; tíha mé kjuaxrexinkaon kuènté chojni chjasintajni ó la ko kuènté ti Jínahña. 16 Andá ti xikaha siín kjuachjinoxíhin la ko tjinkaon chojni jehó chrók'uetoan, la xitjahya tsohen ixra jína kixin siín nkehe t'inkákonhen. 17 Andá ti siín kjuaxrexinkaon jína tixin ti itjen Díos, la jína tjejó sin, kjuaxróxin tjejó sin, la nkojína nixjehe kícho sin, tikonoéhe kícho sin, ich'e sin ti ixra jína la ko chaxín ndoá nixja sin. 18 Ti nkexro tóxakohen tjeyá ti kjuaxróxin, la mé éxi ijnko nkexro t'enka ti kjuaxróxin, la xikaha tsotjá ti nkehe jína.

Chrótjuehyani ti chjasintajni

4 1 ¿Xá nketí tixin ti kjuanínkaon tjájonkoáxin kichuara? Tíha la tixin ti nkehe jínahña tjénkayáxinra. 2 Jahara tjinkáonra tsochontara ichrén nkehe, ndá ti chontahyara, la tónínkáonra la tjajonkoára chojni la ko t'oñára chojni. Tóchjinoxínhanra kixin chontahyara ti

---

3:9: Gn. 1:26.

nkehe chónta íso sin, la tónínkáonra la ko tjajo̱nkoára sin. Jahara la chontahyara ti nkehe tjinkáonra kixin tjanchehyara Díos. 3 A̱ndá ti tjanchehéra Díos la t'ayéhyara, kixin nduáhya tjánchíára la ko tjinkáonra si̱nchexénhóra. 4 Jahara titekákuénhñara Díos. ¿Á noahñara kixin ti imá tso̱tjue̱héra ti chjasintajni la tso̱nínkakohénra Díos ní? A̱ndá ti nkojinra a̱ntsí tso̱tjue̱héra ti chjasintajni la tso̱ninkákohénra Díos. 5 ¿O̱ tjénka̱yáxinra kixin ti nkehe ndáchro xroon itén Díos, la chónkó ní? Kixin ndáchro: “Ti Ncha̱kuén Díos k'uáyéhe̱ni la imá tjue̱he ti jeheni la tso̱nínkaon ti tsíto̱heni ti jehe ch'an.” 6 *Kixin Díos la imá tjinki̱tsa ch'an ti jeheni, méxra̱ ndáchro xroon itén ch'an: “Díos la nínkakohen ti chojni ihnke, a̱ndá ti chojni nchenkehya la tjinki̱tsa ch'an.” 7 Méxra̱ ícha jína chrókuitekáonra Díos, la chrókui̱to̱éhyara kixin ti Jínahña chrók'ue̱tua̱hanra, ndá ti xi̱kaha la ti Jínahña la sáchrokjui. 8 Chrókóchjinehéra Díos, a̱ndá Díos tso̱chjina ti tjejora. Jahara chojni chónta ijie̱, chrók'ontira itjára la a̱ntsí chrótjue̱héra Díos, a̱ndá ti chjasintajni la kanhñó. 9 Ícha jína chrók'uavára, chrótsja̱nkara la ko chrók'ueyara. Ti ijie tjanora la chrótsja̱nkara, la ti cháhara la ícha jína chrótsja̱nkara. 10 Ícha jína chrók'uejoxi̱nra tóch'inra chróchronoéhéra Ìnchéni, a̱ndá jehe ch'an chaxín chrókjuintañaora ch'an.

Chrok'uándaxiénhñani kíchóni

11 Kíchóni, chrók'uándaxiénhñara kichuara, kixin ti nkexro t'ándaxíhi̱n kícho la ko nchekito̱exín ijié ti kícho mé tjikosayéhya ti ley. A̱ndá ti tjikosayéhya sin ti ley, la t'óna sin juez kuènté ti ley la kja̱xin sin nchexiteyéhya sin ti ley. 12 A̱ndá ti ley la nkoko̱a nkexro kjuajon, la jehe ch'an mé ti Juez chaxín, jehe ch'an mé jína sinchekaá ch'an chojni o̱ sinchekjasóte ch'an chojni. ¿A̱ndá nkexro ti jahara kixin chrókjui̱nchekítuéxian ijie̱ kuènté íjnko chojni?

Noehñani nkehe tso̱hen ndóye

13 *A̱ndá ijie tihínra tíhi, jahara ndáchrora: “Ijie o̱ ndóye sátsjini ijnko chjasin ijié, la ntiha ts'ejóni ijnko nánó sinchekjini nkehe kixin tsjachani itsjé chichaon.” 14 A̱ndá jahara noahñara nkehe tso̱hen ndóye, kixin ti tjejóchóni la éxi ijnko tji̱nonte tuénxín ts'itjáña. 15 Ícha jína chróndáchrora: “Ti tjinkaon Ìnchéni la na̱xa̱ ts'ejóchóni la sich'eni ti ixra̱ siín ntiha.” 16 A̱ndá jahara ti nixjara la imá ihnkera la kaín tíha la jehya jína. 17 A̱ndá ti nkexro nohe ich'e ti nkehe jína, ndá ch'ehya, la tjasin sin ijie̱.

4:6: Pr. 3:34. **4:13:** Pr. 27:1.

5 [1] Tihínra tíhi, jahara rikóra. Chrotsjankara la ko chrók'uíyatonra
kixin tsjasótiara. [2] *Ti nkehe ricoxínra la ó tsíkotje la ti ika chontara
la ó tsík'in kué. [3] Ti oro la ko ti plata chontara la ó tsíkóchjisen. Tíha mé
ts'itjáñaxínra la tíha éxi xrohi tsochexínra. ¿Xá nkehe tsohen tjásitonra
nchónhña nkehe tjete kixin ó itsi ti ñao tsjixixín? [4] *Ti nkehe chrókjuacha
ti sin kjuit'ahara ixra la kjuénkèhyara sin, la jehe sin tjanchia sin ijie,
t'éya sin. Andá Ìnchéni chónta kaín kjuachaxin mé kuíhin kixin ti sin
kjuích'e ixra la tjanchia sin ijie. [5] Andá ntihi chjasintajni la náxrjón
tjejora la kaín nkehe tóxríhanra chontara, la éxi íjnko iko imá tsanka
tjejora, ndá itsi ijnko ñao la its'en va, mé xikaha tsohanra. [6] Kixin jahara
la kjuinchekjasótera chojni ninkehó ijie chóntahya, la ko k'oñára sin
kjónté kohya nkehe kjuit'ahara sin.

Chrokóxakuenhñani la chrónixjehéni Díos

[7] Méxra, kíchóni, chrókóxakuanhñara, chróchohénra tsokjan Ìnchéni.
Éxi ti nkexro ich'e ixra nontee la chóhen tsoxrákoajia ti ichrin
xránkíxixín la ko ti ichrin tsjixixín, ndá ti ó tsík'ónehe ndá tsotjá. [8] Mé
xikaha chrókóxakuanhñara, chróchohénra, la chrók'óxrjéhya asánra,
kixin ti ñao tsokjan Ìnchéni la ó chjina. [9] Kíchóni, chrók'uekahyara ijie
kichuara kixin Díos chrókjuanchahya ijie ti jahara, kixin Díos, ti Juez
la ó chjino itjen. [10] Méxra kíchóni, chrókuankihíra ti sin k'uéchronka
itén Díos kjuachaxíen ihnié Ìnchéni. Jehe sin la kjónté kjuasóte sin, la
kónínkakonhña sin. [11] *Mé xikaha ndáchroni kixin chéhe ti sin a kixin,
kjónté kjuasóte sin, la kjuacha sin. Jahara ó kuihínra nkexrín kóhen
Job. Ó nohara kixin Ìnchéni kjuínkitsa ti jehe ch'an ti ó kjuixin kjuasóte
ch'an, kixin Ìnchéni la imá jína la tikonoéhe ch'an ti nkexro tjasóte.
[12] *Méxra kíchóni, chrók'uakjénxinhñara ihnié Díos itjen nkaya
nkajní la ko chjasintajni la nijnko ihnié nkehe chrók'uakjénxinhñara. Ti
chróndáchrora chaxín, la chaxín ó, andá ti chróndáchrora náhí, la náhí
ó, ndá xikaha chrókjuanchahya Díos ijie.
[13] Ti nkojinra náxrjónhña tjejora, la chrónixjehéra Díos; ndá ti náxrjón
tjejora, la chrótsjera chrókjuíkosáyehéra Díos. [14] *Andá ti nkojinra
níhara, la chrók'ueyehéra ti sin t'etoan kuènté ninko kixin chrónixjehe
sin Díos, la chróchjéhe sin aceite ikja ti siníhi kjuachaxin ihnié Ìnchéni.
[15] Andá ti kaín asánra nixjehéra Díos la tsitohe jína ti siníhi, la ti ichrén
ijie tsíkjasin sin la Díos sinchek'itjáña tíha. [16] Méxra chróchenkara
kichuara ti kjuásinra nkojín ijie, la nkojnkora chrónixjehéra Díos kixin

---

5:2: Mt. 6:19. **5:4:** Dt. 24:14, 15. **5:11 a:** Job 1:21, 22; 2:10; **b:** Sal. 103:8.
5:12: Mt. 5:34-37. **5:14:** Mr. 6:13.

tsjinkitsa ch'an ti jahara. Ti chojni chaxín jína la ti tsonixjehe Díos, la
tíha chónta nchónhña kjuachaxin. 17 *Elías, ti nkexro k'uéchronka itén
Díos, mé ijnko chojni éxi jeheni, la nixjehe ch'an Díos kaín asén ch'an
kixin chrók'uániáhña ichrin, la chaxín xrákoahya ichrin iní nánó kot'o.
18 *Andá ti ó k'uatsínka ti iní nánó kot'o, ndá nixjehe ch'an Díos kixin
chrók'uaniá ichrin, ndá k'uaniá ichrin la k'óna jína.
19 Kíchóni, ti nkojinra chrókjuichròera, chrókuitohéra ti itan ndoá,
ndá nkojín chojni chrókjuinkitsa chrókjanra 20 *la chrókónohara kixin ti
nkexro tjinkitsa ti nkexro chónta ijie tsokjanxin ti ntia jínahña kuék'aji,
la ó kjuínchekaá ti nkexro a kixin ts'enhña, kjónté nchónhña ijie
k'uéchónta ch'an.

5:17: 1Rs. 17:1; 18:1. **5:18:** 1Rs. 18:42-45. **5:20:** Pr. 10:12; 1Pe. 4:8.

Ti xroon sa̱oxín tsíkjin

Pedro

Xrankíxixín nixja Pedro

1 [1] Janhan Pedro, mé kjueyá Jesucristo kixin si̱t'aha̱ ch'an ixra̱, mé ikjian ti xroon i, chr'ahánra jahara sátsíkjira ókjé chjasin, tjejora Ponto, Galacia, Capadocia, Asia la ko Bitinia. [2] It'éni Díos tsíkjeyá ti jahara ndesi ósé, ts'ónara chjasén ch'an kixin xi̱kaha tsíkjenka̱yáxin ch'an. Kjuachaxíen Nchha̱kuén Díos kuitekáonra ch'an la ko kótjuáxinra ti ijni̱é Jesucristo.

Díos sincheñao ti jahara kixin kjuaxróxin ts'ejora.

Ti nkehe tjejóchóheni

[3] Chrokjuikosáyeheni Díos, It'é Ìnchéni Jesucristo, kixin kui̱konoéhe̱ ch'an ti jeheni kixin ts'ónani chojni ni̱xin kixin xechón Ìnchéni. Mé xi̱kaha tjejóchóheni kixin tsokjan ch'an, [4] la ko ts'áyéhe̱ni ti nkehe jína tsjajon Díos, chónta ch'an nkaya nka̱jní, mé tíha la ijnko nkehe xitjahya ts'itjáña, xitjahya tso̱kji̱ta̱ la ko xitjahya tsoxámá. [5] Jahara tinkachónkira Díos, méxra̱ jehe ch'an t'ayakuenxín ch'an ti jahara ti kjuachaxin kuènté ch'an, kixin ndá jína tsaára, éxi tsíkjenka̱yáxin Díos tso̱hen ti ña̱o tsjixixín.

[6] Méxra̱ imá chrókócháhara, kjónté ichrén nkehe náxrjónhña chrók'uatsínkara ijie. [7] Ti tinkachónkira Ìnchéni la éxi ti oro ticháxi̱n ts'atsínkaxín xrohi kixin tso̱noxín á chaxín oro jína. Kjánchó a̱ntsí sínkí ti tinkachónkira Ìnchéni ke ti oro, Méxra̱ ticháxi̱n ts'atsínkaxínra ichrén nkehe náxrjónhña kixin tsondáchro Díos kixin jína kjuachara, ndá ts'ayéhéra kjuachaxin la ko kjuasàya ti ña̱o itsi Ìnchéni Jesucristo.

[8] Jahara tjue̱héra Ìnchéni Jesucristo kjónté na̱xa̱ k'uíkonhñara ch'an. Ijie la tinkachónkira ch'an kjónté t'íkonhñara ch'an, la xi̱kaha chontara ijnko kjuachéhe̱ imá ijié, la kohya nkehe sincheyóe̱xini kixin a̱ntsí náxrjón tíha. [9] Méxra̱ cháhara kixin k'uitjára nkexrín tsaáxinra, mé xi̱kaha tinkachónkira ch'an.

[10] Ti sin profeta k'uejó ósé la tjinkaon sin a̱ntsí chrókónohe sin kuènté ti kjuachón í, la k'uéchronka sin nkexrín ti kjuachaxin kjuajon Díos chrók'uáyéhe̱ sin kixin imá tjue̱he ch'an ti jehe sin. [11] Ti na̱xa̱ kuihya Cristo, la Nchha̱kuén ch'an kjuínchenohe ti sin k'uéchronka itén Díos ósé kixin tsjasóte ch'an, ndá chr'éxi̱n ts'áyéhe̱ ch'an ti kjuachaxin ijié. A̱ndá

ti sin k'uéchronka tíhi mé tjinkaon sin chrókónohe sin nkexro tíha la ko
nkesá chrókóhen kaín tíhi éxi chronka ti Nchakuén Díos. 12 Kjánchó Díos
kjuínchenohe ti jehe sin kixin ti nkehe chrónka sin, la jehya tsoxiteyá ti
ñao k'uejó sin. Náhí. Hasta ijie mé xiteyá tíha. Ti nkehe chrónka sin
la mé ti itan tsaáxini chrónkaxín ti sin kjuakohara, kixin ti kjuachaxin
kuènté Nchakuén Díos kuixin nkajní kjuínkitsa ti jehe sin. Kjaxin ti sin
ángel tjinkaon sin chrók'uikon sin tíha.

Díos k'uéyehe ti jeheni kixin tjóá chrók'uejóni

13 Méxra chrókjuénkayáxinra jína chrókjuich'era ixra la ko chrók'uejora
nkojína. Kaín asánra chrók'uejochohénra ti kjuachón sintakitonhanra
Díos ti ó tsokjan Ìnchéni Jesucristo. 14 Éxi ti ixjan titekaon, mé xikaha
chrókuitekáonra Díos. Chrokjuénkayáxinhñara ti nkehe nduáhya éxi
k'uékjenkayáxinra ósé ti naxa k'uéchonhñara Díos. 15 Ícha jína, tjóá
chrók'uejora kixin ti Díos k'uéyahára, la tjóá ch'an. 16 *Kixin ndáchro xroon
itén Díos: “Jahara chrók'uejora tjóá kixin janhan la ijnko nkexro tjóá.”
17 Ti ndáchrora kixin It'ára mé Díos, la chróxraxinkáonra kixin nkokón
sinchekitoexín ch'an ijié kaín chojni. Méxra jína chrókjuíkosáyehéra
ch'an ti naxa tjejora ntihi chjasintajni. 18 Díos mé kjuintakaára kixin
chrók'uejohyara éxi kuék'ejó ti sin tsík'axrjeníxinra k'uékienxínhña sin.
Jahara ó nohara jína kixin ti nkehe k'uínáxinra la jehya nkehe chónta
tsjeje éxi ti oro o plata. 19 Náhí. Ti ijnié Ìnchéni Jesucristo imá tjete mé
k'uínáxinra. Jehe ch'an mé ik'uén ch'an la k'uáyéhe Díos ti jehe ch'an éxi
ijnko kolélo ninkehó ijie chóntahya. 20 Díos xráxín tsíkjeyá Cristo ti naxa
k'ónahña chjasintajni, kjánchó chr'éxin ndá kónoxín ch'an kixin jína
chrók'uejoxinra. 21 Cristo mé k'uényákahanra ndá xikaha kuitekáonra
Díos, ti nkexro kjuínchexechón Cristo la ko kjuíkosáyehe ch'an. Mé
xikaha jahara tinkachónkira Díos la ko tjejochohénra sintakaára ch'an.
22 Andá ijie ó kuitekáonra ti itan chaxín ndoá, la tíha mé kótjuáxinra
kixin jína tsotjuehéra kichuara. Méxra antsí chrótjuehéra kichuara
kaín asánra. 23 Méxra ijie la jahara kokjíhi nixiénra. Jehya éxi ti
k'uaxrjeníxinra it'ára ntihi chjasintajni. La náhí. Kókjíaxínra ti itén Díos
itjen nkochríxín. 24 *Kixin xroon itén Díos ndáchro:

Kaín chojni la éxi ti kayoa,
ti kjuachaxin chónta sin la éxi ti itsjo t'óna ti kayoa.
Ti ika la tsoxámá andá ti itsjo la ts'ánótjen,
25 kjánchó ti itén Ìnchéni la tsjak'e nkochríxín.

Ti itan í, mé ti itan tsaáxini tjejotihínra ijie.

1:16: Lv. 11:44, 45; 19:2. **1:24:** Is. 40:6-8.

2 [1] Méxra̱ ti̱to̱héra kaín ti nkehe jínahña, la ko kaín kjuach'ia, la ko
ti nkehe nduáhya tjénka̱yáxinra, ti kjuachji̱no̱xíhin, la ko ti ch'énara
kjuach'ia. [2] Chrok'uejora éxi ijnko ixjan na̱ntá tsíkokjíhi, tjinkaon
chrók'ui itsjen ó, mé xi̱kaha chrókóxakohanra chrókuihínra ti itén Díos,
la tíha chrók'uánkíxin ti kjuaxrexinkaon kuèntára la chrókuaára, [3] *ti
chaxín kjuankíxin k'uitjára kixin Ìnchéni la jína.

Cristo mé ti ixro̱ tjechón

[4] Méxra̱ chrókóchjinehéra Ìnchéni, kixin jehe ch'an mé ti ixro̱ tjechón.
Ti chojni la kóxríe̱nhña sin ti ixro̱ a; a̱ndá Díos la kjueyá ti ixro̱ kixin imá
tjete sínkí. [5] Mé xi̱kaha Díos kjuích'éna ti jahara éxi ixro̱ tjechón, mé
ts'ónara ijnko ni̱nko kuènté ch'an. La jahara ti ncha̱t'á tsíkjinchetjóá
Díos kjuachaxíen Ìnchéni Jesucristo, chróchje̱héra ch'an kjuasáya kaín
a̱sánra, kixin xi̱kaha tóxríhi̱n ch'an. [6] *Méxra̱ ti xroon itén Díos ndáchro:

Janhan tsjaké ti chjasin Jerusalén ijnko ixro̱ kjuéyá janhan
imá tjetoan, la ko tjete sínkí,
la ti nkexro tsitekaon mé tso̱suèhya.

[7] *A̱ndá ti jahara titekáonra Ìnchéni, la jehe ch'an mé ti ixro̱ imá tjete
sínkí. A̱ndá ti sin kuítekakonhña, la ó xiteyá éxi ndáchro ti xroon itén
Díos:

Ti ixro̱ kóxríe̱nhña ti sin ch'éna tja̱t'o̱,
mé k'óna ti ixro̱ imá tjetoan.

[8] *La kja̱xin xiteyá ti nkehe ndáchro xroon itén Díos:

Ti ixro̱ mé tsóténki̱xin chojni la ko ti ixro̱ ts'itsínkaxín sin.

Jehe sin tótenki̱xín sin ti ixro̱ a kixin titekakonhña sin ti itén Díos, kixin
tsíki̱xién sin tsjasóte sin.

Ti sin tinkáchónki Díos

[9] *A̱ndá jahara la Díos kjueyá ti jahara la k'ónara ncha̱t'á si̱ch'ehé
ixra̱ ti Rey, la k'ónara ijnko chjasin tjóá la ko chojni kuènté Díos kixin
tsochro̱nkaxínra ti ixra̱ náxrjón kjuích'e ch'an. Díos kjueyá ti jahara kixin
ts'axrjéxi̱nra ti sítie, ndá ts'ixe̱hénra ti t'inkaséña náxrjón. [10] *Ti ósé la
jahara na̱xa̱ jehya ijnko chjasin, a̱ndá ijie la ó k'ónara ti chjasin kuènté
Díos. Ósé la ninkexró k'uéki̱konóe̱hña ti jahara, a̱ndá ijie Díos ti̱konoéhe̱
ch'an ti jahara.

2:3: Sal. 34:8. **2:6:** Is. 28:16. **2:7:** Sal. 118:22. **2:8:** Is. 8:14, 15. **2:9 a:** Ex. 19:5, 6; Is. 43:20; **b:** Ex. 19:5; Dt. 4:20; 7:6; 14:2; Tit. 2:14; **c:** Is. 43:21; **d:** Is. 9:2. **2:10:** Os. 2:23.

Chrok'uejó éxi chojni ch'eheni ixra̱ Díos

11 Méxra̱ jahara, kíchóni, xrja̱noáhára kixin chrók'uejora éxi chojni
tsíkji̱xi̱n íjnko chjasin. Chrokjuájonhñara kjuachaxin chrókóxríhanra ti
nkehe siín chjasintajni kixin tíha mé ti nkehe tjajo̱nko a̱sánra. 12 Jína
chrókjuáko̱xinra ti siín ti sin chónhña Díos. Ndá jehe sin, kjónté
t'ándaxíhanra sin éxi chojni jínahña chónta ijie̱, la ts'ikon sin kixin jína
ti ixra̱ ich'era, ndá tsochjéhe sin Díos kjuasáya ti ó tsjixraká ti ña̱o
tsjanchia ch'an nkehe ixra̱ kjuích'e kaín chojni chjasintajni.
13 Jahara tinkachónkira Díos, chrókjui̱nchexiteyéhéra kaín ti sin
t'e̱to̱an nkojnko chjasin, la ko ti ch'in t'e̱to̱an ti nación, 14 la ko ti
gobierno, kixin Díos mé kjueyá ti jehe sin kixin sinchekjasóte sin ti
chojni tjasin ijie̱ la ko tsjikosáyehe sin ti nkexro nchexiteyá ti nkehe jína.
15 Kixin Díos tjinkaon kixin jína chrókjuáko̱xinra, ndá xi̱kaha ti chojni
noehña la ko ti sin lo̱nti̱ mé tsotání sin.
16 Chrok'uejora éxi chojni chónta kjuachaxin, kjánchó ti kjuachaxin
chontara la jehya kixin chrókjuásixínra ijie̱. Náhí. Icha jína
chrókjuáko̱xinra kixin ch'ehéra ixra̱ Díos. 17 Chrochontehéra kjuasàya
kaín chojni. La chrótjue̱héra ti sin kíchóni, la ko chróchontehéra Díos
kjuasàya, la ko chrókjuíkosáyehéra ti chojni t'e̱to̱an.

Chrokuitekaon ti sin ch'exón ixra̱

18 Jahara chojni ch'exón ixra̱, chrókuitekákohénra ti lamoara la ko
chróchontehéra sin kjuasàya, kjónté á chojni jína la o̱ chojni jie̱he. 19 Tíha
mé ijnko nkehe jína chrókjuáko̱xinra, kjónté nduáhya chrókjuasótiaxínra,
kixin xi̱kaha tjáko̱xinra kixin chaxín nchexiteyéhéra Díos. 20 A̱ndá
jahara, ti ichrén nkehe jínahña tjejoch'era, ndá sinchekjasóte sin ti
jahara la, ¿xá nkehe chrókjuachara kjónté chrókónínkákonhñara?
A̱ndá ti chrókjuasótiaxínra ti nkehe jína tjejoch'era, la chrókjuachara
chrókónínkákonhñara, la tíha mé tóxríhi̱n Díos. 21 Mé xi̱kaha k'uéya̱hára
Díos kixin Cristo kjuasótexín ti iji̱ára. Tíha mé kjua̱ko̱xi̱n ch'an kixin
xi̱kaha jína chrókjuáko̱xinra. 22 *Cristo la ninkehó ijie̱ kjuasinhña ch'an
la ko kjuích'iyehya ch'an ninkexró. 23 *Ti ó k'uándaxíhi̱n sin ch'an la
ninkehó kjuáte̱hya ch'an; ti ó kjuínchekjasóte sin ch'an la kjuanchahya
ch'an kixin chrókjuasóte sin. Náhí. Jehe ch'an ó nohe ch'an kixin Díos
mé ndoá sinchekito̱exín iji̱é ti sin a. 24 *Cristo mé kuamá ti iji̱éni kixin ti
cuerpoé ch'an kjuák'enkáni ntacruz kixin í tsochóntahyani ijie̱, a̱ndá
ijie la chrók'uejóni nkojína kixin Cristo kjuasótexín ti iji̱éni, chrít'o̱

2:22: Is. 53:9. **2:23:** Is. 53:7. **2:24:** Is. 53:5, 6.

ntoe ch'an kixin chrókuitoexíni jína. 25 Ósé la jahara kuék'ájira éxi
kolélo tsíkjichròe. Andá ijie la ó ikjanra tinkachónkira Cristo, ti nkexro
ts'ayakohen ti asánra.

Nkexrín chrók'uejó ti sin tsíkótehe

3 1 *Jahara chojnichjin ó tsíkótehe, chrókuitekákohénra ti xìára kixin ti
nkojín sin naxa titekakonhña sin Díos la chrókuitekaon sin kixin jína
tjákoxinra la ticháxinhña tsochenkara nkexrín chrókuitekaon sin, 2 kixin
ó ts'ikon sin kixin jína tjejora la ko chontehera sin kjuasàya. 3 *Máhña
chrókóxakohanra ti nkehe náxrjón tjásimá asánra la chrókjuinchenkexinra
la ko jehya ihnke chrókjuendoára ti ikjára chróchónta nkehe náxrjón la
ko ti nkehe tsík'ónaxín oro ko iká imá tjete. 4 Náhí. Chrokjuinchejína
asánra, kixin ti nkehe chaxín náxrjón ts'itjáñahña mé ti asén chojni
tónínkakonhña. Tíha mé imá sínkí nkayakon Díos. 5 Ti ósé mé xikaha
k'uékjich'e ti chojnichjin jína. Jehe sin mé kuinkáchónki sin Díos la
ko kjuínchexiteyéhe sin ti xìi sin. 6 *Mé xikaha kjuích'e ti tjan Sara,
kjuínchexiteyéhe tjan ch'in Abraham, la ndáchro tjan kixin ìnché tjan ti
ch'in Abraham. Andá jahara chojnichjin, ti tjénkayáxinra ti nkehe jína la
ko ninkehó kjuachrakon chróchontahyara mé ts'ónara éxi xjeen ti tjan
Sara. 7 *Kjaxin jahara chojnindoa tsíkótehe, xráxinkaonra ti ichjiánra
la chontehera tjan kjuasàya, chrókjuínkitsara tjan kixin kanhñó fuerte
tjan la ó nohara kixin Díos mé tsjajon ti kjuachón nkochríxín. Ti xikaha
chrókuitekáonra la kohya nkehe ts'inkákohen ti ó tsonixjehéra Díos.

Ti sin tjasótexín ti ixra jína kjuích'e sin

8 Méxra, nkokoa chrók'uejora chrókjuénkayáxinra jína, la
chrókuikonoéhéra kichuara la ko chrótjuehéra sin. Nkojína chrónixjehéra
kichuara la chrókjuinchejína asánra la ko chrókjuinchejiéhya
asánra. 9 Ti ichrén nkehe jínahña chrókjuit'ahara nkojín chojni, la
xikahña chrókjuich'era jahara. Ti chrók'uándaxíhanra sin la xikahña
chrók'uándaxíhínra sin. Náhí. Ícha jína chrókjuanchehéra Díos kixin
chrókjuincheñao ch'an ti jehe sin kixin Díos k'uéyehe ti jahara kixin
chrók'uayéhéra ti kjuachaxin kuènté ch'an. 10 *Éxi ndáchro xroon itén
Díos:

Ti nkexro tjinkaon kjuaxróxin tsjak'e kaín ñao,
la chjiñéhña chrónixja sin ti nkehe jínahña

3:1: Ef. 5:22; Col. 3:18. **3:3:** 1Ti. 2:9. **3:6:** Gn. 18:12. **3:7:** Ef. 5:25; Col. 3:19.
3:10: Sal. 34:12-16.

la ko ninkehó kjuach'ia chrók'uaxrjexinhña ti ir'ua sin.
[11] Ícha jína chrókuitohéra ti nkehe jínahña,
andá chrókjuéyára ti nkehe jína,
la ko chrókjuéyára kixin kjuaxróxin chrók'uejokoara kaín chojni.
[12] Kixin Ìnchéni la t'ayakohen ti nkexro jína
la ko tihin ch'an ti ó nixjehe sin ch'an,
kjánchó ti nkexro ich'e ti nkehe jínahña, la tjinkitsahya ch'an.
[13] ¿Xá nkexro chrókjuit'ahara nkojín nkehe jínahña, ti tjejoch'era ti nkehe jína? [14] *Andá ti chrókjuasótexínra ti nkehe jína tjejoch'era, la chrókócháhara, chróchrakuenhñara ninkexró la ko chrókóxakuanhñara. [15] Ícha jína chrókjuíkosáyehéra Cristo nkaya asánra kixin jehe ch'an mé Ìnchéni. Chrok'uejora listo chrókjuátehéra ti nkehe chrókjuanchankíhara nkojín chojni nkexrín ti tinkachónkira Ìnchéni, kjánchó chrókjuinchenkehyara la chrókjuátehéra jína ti ichrén nkehe chrókjuanchankí sin. [16] Chrokjuákoxinra jína kixin chrók'uikon ti sin xrich'ia t'ándaxíhanra kixin jína tjejora tinkachónkira Cristo, ndá chrókósuéhe sin. [17] Ícha jína chrókjuasótiaxínra ti nkehe jína tjejoch'era ti xikaha tjinkaon Díos, ke ti nkojín nkehe jínahña chrókjuasótiaxínra.
[18] Kixin Cristo la kjuasótexín ch'an la ik'uén ch'an kixin ti ijie kuènténi, ó nkokoaxón ik'uén ch'an. Jehe ch'an la imá jína ch'an, kjánchó kjuasóteyákohen ch'an ti jeheni kjónté jínahñani, ndá xikaha jína sátsjikoni ch'an ti itjen Díos. Ik'uén ti cuerpoé ch'an, andá Nchakuén Díos mé kjuínchexechón ti jehe ch'an ínaá, [19] ndá xikaha sákjuikjakohe ch'an ti nchakuén ti sin tsík'en tjejóchjina. [20] *Ti sin a mé kuítekakonhña sin ti ósé, ti kjuák'e Noé. La Díos kjuák'echóhen ch'an ti naxa k'ónahña ti arca, mé ijníkoá chojni kuitekaon sin la ko kuaá sin ti ó kuitee sin ìnta. [21] Ti ìnta mé yóhe éxi ti tikiteni ijie kixin xikaha tsaáni. Andá ti tikite chojni la jehya kixin tíha tsotjuáxin ti cuerpo chónta sin. Náhí. Tsjancheheni Díos kixin sinchetjóá ch'an ti tjenkayáxini ndá tsaáni kixin Ìnchéni Jesucristo la xechón ch'an, [22] la ko sákjui ch'an nkaya nkajní la itjen ch'an ti itja chjina kuènté Díos. Jehe ch'an mé t'etuehen ch'an ti sin ángel la ko kaín ti sin t'etoan tjejó nkaya nkajní chónta kjuachaxin.

Chrokjuich'eheni ixra Díos éxi tjinkaon ch'an

4 [1] Méxra éxi Cristo kjuasóte ti cuerpo kuènté ch'an, la xikaha kjaxinra, kjónté chrókjuasótiara la chrókóxakuanhñara kixin ti nkexro tjasóte ti cuerpoé la ó kuítohe ti ijie. [2] Méxra ti naxa tjejotsjehéra ntihi la chrók'uejora éxi tóxríhin Díos, jehya éxi ti nkehe tóxríhanra. [3] Itsjé nánó

3:14: Mt. 5:10. **3:14:** Is. 8:12, 13. **3:20:** Gn. 6:1—7:24.

kuék'ejora éxi ti sin naxa chónhña Díos, la k'uékjenkayáxinra ti nkehe jínahña, k'uékjásinra ijie, k'uéchontara ókjé chojnichjin, k'uékjásinra kia la k'uékokoanra, la ko k'uékjájonra la ko k'uékinkachónkira ti nkehe tsíkjanoña. 4 Andá ijie la ti sin kuék'itonra la chrakon sin kixin í ch'ehyara ti nkehe jínahña. Méxra imá t'ándaxíhanra sin. 5 Kjánchó jehe sin tichánxin tsochronka sin ti ijie chónta sin ti ó tsochjina sin nkayakon ti nkexro sinchekitoexín ijie kuènté ti chojni tjejóchón la ko chojni tsík'en. 6 Méxra, kjaxin ti sin ó ik'uén la kuíhin sin ti itan nixin kixin chrókuitekaon sin chrók'uejó sin éxi tjinkaon Díos, la kjónté ti naxa k'uejó sin chjasintajni la kuitoexín ti ijié sin, kjuasóte sin la ko ik'uén sin éxi tóhen kaín chojni, kjánchó ts'ejóko sin Díos.

7 Ó kuichjina ti tsjeje chjasintajni, méxra nkojína chrók'uejora la ko chrók'uejotsjehera, chrónixjehéra Díos. 8 *La ti nkehe antsí tjetoan la chaxín chrótjuehéra kichuara, kixin tíha mé ts'itjáñaxín kaín ti ijie chontehera kichuara. 9 Chrokjuájonra kjuachaxin chrókuítohe ti sin tinkáchónki Díos ti ndoara la ninkehó chrókjóntahyara sin. 10 Nkojnkora chrókjuákoxinra ti kjuachaxin tjáhara Díos la chrókjuínkitsara kichuara éxi ti ixra k'uayéhéra. 11 Ti nkojinra tsonixjara itén Díos la chaxín chrónixjara éxi tjenixín ti Xroon itén Díos. Andá ti nkojinra tsjínkitsara kichuara la chaxín chrókjuákoxinra ti kjuachaxin tjáhara Díos. Kaín ti ixra chrókjuich'era, la chróchjehéra Díos kjuasáya kixin tinkachónkira Jesucristo, ti nkexro ts'áyéhe kaín kjuasàya la ko chónta ti kjuachaxin nkochríxín. Mé xikaha tsohen.

Tsjasótexíni ti tinkáchónkini Cristo

12 Kíchóni, chrókóxakuanhñara kjónté ijnko kjuaxikaon ijié chrókjuasótiaxínra kixin ticháxin xikaha tsohanra. 13 Ícha jína chrókócháhara kjónté tsjasótiara kixin xikaha kjuasótexín Cristo ti ijiéni. Ndá xikaha imá tsocháhara ti ó ts'ikonra ti kjuachaxin ijié tsikao Ìnchéni ti ó tsokjan ch'an. 14 Chrókócháhara kjónté t'ándaxíhanra chojni kixin tinkachónkira Cristo kixin ti kjuachaxin kuenté Nchakuén Díos la t'ayakohanra. Jehe sin la t'ándaxíhin sin Ìnchéni, andá jahara antsí chrókjuíkosáyehéra ch'an. 15 Ti nkojinra tjejotjasótiara la jehya chrókjuasótiaxínra kixin kjuàyara, kueéra o ichrén nkehe jínahña kjuich'era o kjiatéra nkojín kjuanínkaon kuènté ókjé chojni. 16 Ti nkojinra chrókjuasótiara kixin tinkachónkira Cristo la chrókósuàhyara. Ícha jína chróchjehéra kjuasáya Díos kixin tinkachónkira ihnié ch'an.

4:8: Pr. 10:12.

17 Ndá ijie ó ikui ti tsitoexín ijiéni la tíha tsoxrankíxixín ti sin k'óna
xjeen Díos. Andá ti tsoxrankíxixín tsitoexín ti ijiéni la ti sin titekakonhña
Díos la, ¿xá nkexrín ts'atsínka sin? 18 *Andá ti sin jína tsitoexín ijié sin
kixin á jína ti xra kjuích'e sin ndá tsaá sin, la ti sin jínahña chónta ijie la,
¿xá nkexrín ts'atsínka sin? 19 Andá ti nkexro tjasóte éxi tjinkaon Díos la
chrókuítoehya sin chrókjuakoxin sin ti nkehe jína la chrókjuajon sin
asén sin chrók'uayakohen Díos kixin jehe ch'an kjuích'éna ch'an ti jehe
sin la nkochríxín jína ch'an.

Ts'ayakoheni ti kolélo kuènté Díos

5 1 Tjínkaoan tsonixjaha ti sin t'etoan ti ninko tjejora, kjaxin janhan
tétoan ninko éxi jehe sin, la ikuan k'uíkonxian nkexrín kjuasóte
Cristo, la ko kjaxin ts'ayáha ti kjuachaxin kuènté Díos éxi ts'áyéhe íso
sin ti ó itsi Ìnchéni. 2 *Chrok'uayakohénra jína ti kolélo kuènté Díos
kixin tíha ti ixra k'uayéhéra. La nkojína chrókjuínkitsara sin éxi tjinkaon
Díos la jehya kixin íjnko chojni chrók'uetuahanra chrókjuich'era ti
ixra, la ko jehya imá chrókóxríhanra chrókjuachara chichaon. Náhí.
Kaín asánra chrókjuich'era ti ixra jína. 3 Chjiñéhña chrók'uétuehénra
sin, t'ayakohénra sin jína kixin jehya kuèntára ti jehe sin. Méxra
chrókóxakohanra chrókjuákohéra sin nkojína. 4 Ndá xikaha ti ó itsi
ti Pastor chaxín t'etoan, ndá jahara ts'ayéhéra ijnko corona náxrjón
tjechóhen nkaya nkajní, tíha mé ijnko corona tsjejehya.
5 *Andá jahara ntasoíra chrókjuinchexiteyéhéra ti sin t'etoan
kuènté ninko la ko kaínra nkojína chrókjuinchexiteyéhéra kichuara la
chrókjuinchenkehyara kixin:
Díos la tjinkakonhña ti chojni nchehnke,
andá ti sin nchenkehya mé tsjinkitsa ch'an.
6 *Méxra chrókjuinchenkehyara, chrókjuinchentsí asánra, la
chrókjuinchexiteyéhéra Díos kixin jehe ch'an la chónta ch'an kjuachaxin
ijié, la ti ó tsokjan ch'an la tsotjáhara ch'an kjuachaxin. 7 Chróchenkara
Díos kaín ti kjuaxikaon chontara kixin jehe ch'an la imá t'ayakohen
ch'an ti jahara.
8 Méxra chrókóxakohanra jína chrók'uejora kixin ti Jínahña, ti nkexro
nínkakohanra, mé éxi ijnko koxra jiehe xikaha xritjeyá nkexro sinie.
9 Jína chrók'uejora, chrókuinkachónkira Ìnchéni. Tjájonhñara kjuachaxin
kixin ti jínahña chrókjuacha chrók'uetuahanra, la ó nohara kixin kuenté
chjasintajni la kaín ti sin kichuara tjejótjasóte sin kixin tinkáchónki
sin Ìnchéni. 10 Andá ti ó tsjixin tsjasótiara, kjónté kanhñó isé, la Díos

---

4:18: Pr. 11:31. **5:2:** Jn. 21:15-17. **5:5:** Pr. 3:34. **5:6:** Mt. 23:12; Lc. 14:11; 18:14.

sinchetjóá ti jahara la ko ạntsí tsjinkịtsa ch'an kixin tsjachara ts'ejora
jína. Méxrạ Díos la tjuạhára la k'uéyạhára ch'an kixin ts'ejokọara ch'an
nkokọa ti itjen Ìnchéni Jesucristo chónta kaín kjuachaxin. 11 Méxrạ
tsochjéheni ch'an kjuasáya kixin jehe ch'an chónta ch'an kjuachaxin
ts'ẹtọan ch'an nkochríxín. Mé xịkaha tsọhen.

Kjuixixín nixja Pedro

12 *Ch'in Silvano ijnko kíchóni jína mé kjuínkịtsa ch'an ikjian ti
xroon í, kjónté kanhñó itsjé nixja ti xroon, la ntạxráxinkaonra kixin
kjuíntañaonra Díos la xịkaha kjuạkọxịn ch'an kixin chaxín tjuạhára
ch'an. Méxrạ jína chrók'uejora.
13 *Ti nịnko itjen Babilonia mé Díos kjueyá ch'an ti jehe sin éxi kjueyá
ch'an ti jahara, mé nixjahára sin la ko kjạxin nixjahára ch'in Marcos, ti
nkexro t'íkuạn éxi xjạna.
14 Nixjehéra kichuara nkojína. La kjuaxróxin t'ejora kixin
tinkachónkira Jesucristo. Mé xịkaha tsọhen.

5:12: Hch. 15:22, 40. **5:13:** Hch. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; Flm. 1:24.

Xroon yóxin tsíkjin

Pedro

Xrankíxixín nixja Pedro

1 [1] Janhan Simón Pedro, t'ahạ ixrạ Jesucristo. Mé ikjian ti xroon
í ts'ayéhéra kixin ó tinkachónkira Ìnchéni éxi tinkáchónkini kixin
imá jína Díos la ko Jesucristo, ti nkexro tsaáxini. [2] Díos sintañaora la
ko tsjajon ch'an kjuaxróxin kixin ó choxínra nkexrín itjen Díos la ko
Ìnchéni Jesús.

Jína chrók'uejó ti sin tinkáchónki Jesús

[3] Díos kjuajon kjuachaxin tsochóntani kaín ti nkehe tichánxịhini kixin
chrók'uejóni jína éxi tjinkaon ch'an. Kjuajon ch'an kaín tíha ti ó kjuako
ch'an nkexrín itjen ti nkexro k'uéyẹhẹ ti jeheni kixin ts'ejókoni ch'an ti
itjen ti kjuachaxin ijié chónta ch'an. [4] Mé xịkaha kjuajon ch'an kaín ti
nkehe imá tjetoan la ko imá tjete, kixin chrók'uayehéra kjuachaxin la
chrók'uejora jína éxi jehe ch'an la ko chrókuịtọhéra ti nkehe jínahña
siín chjasintajni. [5] Méxrạ tinkachónkira Ìnchéni la chrókjuéyára kixin
chrók'uejora jína; ndá ti tjejora nkojína ndá chrókónohara nkexrín itjen
Díos; [6] ndá ti chrókónohara ndá chrókjuachara chrókjuénkạyáxinra
jína la ko jína chrók'uẹtuẹhén ạsánra; ạndá ti tjénkạyáxinra jína ndá
chrókjuachara chrókónínkákonhñara tjoka; ạndá ti tónínkákonhñara
tjoka ndá chrókjuachara chrókjuịnchexiteyéhéra Díos; [7] ạndá ti chaxín
nchexiteyéhéra Díos la chrókjuachara chrótjuẹhéra kichuara; ndá ti
tjuẹhéra kichuara la chrókjuachara chrótjuẹhéra kaín chojni.
[8] Ạndá ti xịkaha tjejoch'era la tinkák'ánkí ti kjuaxrexinkaon kuèntára,
la jehya ó chónkó kuitekáonra Ìnchéni Jesucristo. [9] Ạndá ti nkexro
tjejónchexiteyáhya tíha la éxi ijnko chojni t'ikonhña ọ ijnko chojni
t'ikonhña ikjín, kixin ó k'uitjáñehen sin kixin Ìnchéni la ó kjuínchetjóá
ch'an ti ijiẹ k'uéchónta sin. [10] Méxrạ kíchóni, nkojína chrók'uejora
ndá chaxín tsọnohara kixin Díos tsíkjeyá ti jahara la ko tsík'éyạhạra
ch'an. Ti xịkaha tjákọxinra la xitjahya ts'itsinkara. [11] La Díos tsọtjáhara
kjuachaxin ts'ixẹhénra ti itjen Ìnchéni Jesucristo t'ẹtọan nkochríxín, jehe
ch'an mé ti nkexro kjuínchekaá ti jeheni.
[12] Méxrạ janhan tịtọạhya ntạxráxinkaonra kaín tíhi, kjónté ó nohara ti
nkehe chaxín, la ko jína tjejora éxi ti nkehe xrákọhara senó. [13] Ndáxrjạn

kixin jína chrókjuintaxráxinkaonra kaín ti nkehe í, ti naxa itjén ntihi
chjasintajni, [14] kixin Ìnchéni Jesucristo kjuínchenona kixin í séhya ndá
its'én janhan. [15] Méxra ntaxráxinkaonra kaín tíhi kixin ti ó its'én la
tsoxraxinkáonra nkochríxín kaín ti nkehe kjuákohára.

Ti sin k'uíkon ti kjuachaxin kuènté Cristo

[16] Ti nkehe kjuákohára kuènté ti kjuachaxin ijié chónta Ìnchéni
Jesucristo la ko ti nkexrín tsokjan ch'an la jehya ijnko cuento
kjuit'ána kixin chrókjuit'ayaxínra. Náhí. Ikuan k'uíkonxian Ìnchéni la
ko ti kjuachaxin ijié chónta ch'an. [17] *K'uíkuan tíha ti ó It'éni Díos
kjuíkosáyehe ch'an ti Xjeen ch'an, la kuihan nixja Díos itjen nkaya
nkajní ndáchro: “Tíhi mé xjana imá tjuaha la ko chàna kixin itjen ch'an.”
[18] Mé xikaha kuihan ti itén Díos kuixin nkaya nkajní ti ó kjuak'ékian
Ìnchéni chritaón ti ijna tjóá.
[19] Mé xikaha nonaxian kixin chaxín ndoá ti nkehe tsíchronka ti sin
tsíkjin itén Díos ósé. Méxra chrókuihínra jína ti nkehe k'uéndáchro sin
kixin ti itan mé éxi ijnko xrohi ts'inkaséñaxín ti sítie hasta tsjixrakájña
ti ñao ts'inkaséña ti ó itsi ti konotsé t'inkaséñaxín ti nchítjen la tíha
ts'inkaséñaxín asánra. [20] Méxra imá tjetoan kixin chrókónohara tíhi:
kixin ninkehó ti xroon itén Díos tsík'óna, la jehó chojni chrókjuacha
chróchronkaxín ti tan i. [21] Náhí. Ti nkexro k'uéchronka itén Díos la
nixjahya sin ti nkehe jehó sin kjuénkayáxin sin. Náhí. Jehe sin imá
kuitekaon sin Díos andá ti Nchakuén Díos mé kjuínkitsa nixja sin ti itén
ch'an.

Ti sin tjako ti nkehe nduáhya

(Jud. 4-13)

2 [1] Kjaxin ósé kuék'íxin chojni nduáhya k'uéchronka itén Díos
ti chjasin Israel, éxi ijie ts'ixin maestro sit'ayahara. Jehe sin
tsochr'ákjehen sin nkehe nduáhya ts'itjáñaxín ti nkehe chaxín nohara, la
xikaha tsitekákonhñara Ìnchéni ti nkexro tsaáxinra. Tíha mé tsjixin ti
ts'itjáñaxín sin. [2] Nchónhña chojni tsochréhe ti nkehe jínahña tsjakoxin
sin la xikaha ts'ándaxíenxín chojni ti ntia ndoá kuènté Ìnchéni. [3] Jehe sin
imá tsoxríhin sin tsochónta sin itsjé chichaon, la xikaha tsjanchahara sin
chichaon kixin ti nkehe nduáhya tsjako sin. Kjánchó ti nkehe ts'itjáñaxín
sin la ósé tjechóhen la kohya nkexrín tsaá sin.

1:17: Mt. 17:1-5; Mr. 9:2-7; Lc. 9:28-35.

4 Méxra Díos, la kjónté ti sin ángel ti ó kjuasin ijie la kuikonoéhña
ch'an, la k'uetoan ch'an kixin tsjasóte sin, la sákjuí sin ti sítie ts'ejóchjina
sin, la ntiha tjejóchrexin sin cadena tsjixrakájña ti ñao tsitoexín ijié sin.
5 *La ko kuikonoéhña Díos ti sin k'uejó chjasintajni ósé la ichr'án ch'an
ichrin la kuitee ìnta ti sin jínahña, la jehó kjuínchekaá ch'an Noé, ti
nkexro kjuako ti itan jína la ko yato chojni ó. 6 *Kjaxin kjuínchek'itjáña
Díos ti chjasin Sodoma la ko Gomorra, iche hasta k'óna nteso, kixin
xikaha chrókónohe kaín ti chojni jínahña ts'ejó chr'éxin kixin kjaxin sin
tsjasóte sin. 7 *Kjánchó Díos kjuínchekaá ti ch'in Lot, ijnko chojni jína, la
kóxakohen ch'an ti k'uíkon ch'an ti ijie kjuasin ti sin jínahña. 8 Ch'in
Lot, ti nkexro jína asén, mé kjuák'e ch'an ti siín ti sin jínahña la kaín ñao
k'uává asén ch'an kixin k'uíkon ch'an la ko kuíhin ch'an ti nkehe jínahña
ich'e sin. 9 Méxra Ìnchéni la nohe nchekaá ti sin kaín asén titekaon ti
jehe ch'an, kjónté nchónhña nkehe náxrjónhña ts'atsínka sin. Andá ti sin
jínahña la sinchekjasóte ch'an ti ñao tsitoexín ijié kaín chojni.
10 Díos sinchekjasóte ti sin nchexiteyéhe ti nkehe jínahña ndáchro
asén sin, andá nchexiteyéhya sin ti nkehe t'etoan Ìnchéni. Titekakonhña
sin la ko chrakonhña sin t'ándaxíhin sin ti sin ángel chónta kjuachaxin.
11 Andá ti sin ángel, kjónté imá tsehe sin la ko chónta sin kjuachaxin, la
tjanchehya sin Ìnchéni kixin sinchekjasóte ti sin jínahña.
12 Andá ti chojni a, la éxi iko tjenkayáxinhña sin la nchexiteyéhe sin
ti nkehe ndáchro asén sin, la ó k'okjíexién sin kixin sich'e sin ti nkehe
jínahña, andá íso chojni tsotsé ti jehe sin la ts'óñá sin, éxi ijnko iko
xikaha. 13 Mé xikaha tsjasóte sin kixin jehe sin kjuínchekjasóte sin íso
chojni, la tóxrínhin sin sich'e sin ti nkehe ndáchro asén sin kjónté t'ikon
kaín chojni. Ijnko kjuatosuéhe kixin tjejontaxínra ntekoara sin ti kia, la
kjónté xikaha, naxa tjasin sin ijie.
14 Ti ó t'ikon sin nkojín chojnichjin la tjinkaon sin chrókjuasinko sin
ijie. Ch'iyehe sin ti sin noehña la imá tjinkaon sin tsochónta sin kaín
ti nkehe ndáchro asén sin. La xikaha imá tjasin sin ijie, méxra chaxín
tsjasóte sin. 15 *Kuítohe sin ti ntia ndoá la chréhe sin ti ntia kuènté
Balaam, xjeen ch'in Beor, kixin kóxríhin ch'an chrókjuacha ch'an
nchónhña chichaon kixin ti nkehe jínahña k'uékjich'e ch'an. 16 Ndá
ijnko kolócho chjin xitjahya nixja la nixjaxin itén chojni la xrenduéhe ti
ch'in Balaam kixin ti ijie chónta ch'an, ndá kuítohe ch'an ti kjualontí
chrókjuích'e ch'an.
17 Ti chojni nduáhya tjako i la éxi ijnko tòye tjiáhya ìnta la ko éxi itji
sátjiko xrinto ó. Ó kjuixin kuitoexín kixin sátsji sin ti antsí sítie, tsjasóte
sin nkochríxín. 18 Kixin nixja sin kaín nkehe jínahña la ko sínkíhya, imá

2:5: Gn. 6:1—7:24. **2:6:** Gn. 19:24. **2:7:** Gn. 19:1-16. **2:15:** Nm. 22:4-35.

tjasin sin ijie̱ la tóxríhi̱n sin chojnichjin ókjé, ndá xi̱kaha tjachròexín
sin ti sin na̱ntá tjinkaon chrókuítọhe ti nkehe nduáhya. 19 Chrónka sin
kixin chónta chojni kjuachaxin sich'e kaín nkehe, kjánchó jehe sin jehó
nchexiteyéhe sin ti nkehe jínahña; méxra̱ ti nkexro xitjahya tsítọhe ti ijie̱
la ti ijie̱ mé t'e̱tue̱hen ti jehe sin. 20 Ti nkexro ó chóxin Ìnchéni Jesucristo
ndá kuítọhe sin ti nkehe chrók'uitjáñaxín sin chroxi chjasintajni, a̱ndá
chr'éxi̱n chrókuákja sin ti nti̱a jínahña ínaá, la chrókjuacha ti jínahña
chrókjuachròe ti jehe sin, ndá a̱ntsí náxrjónhña chrókóhen sin ke ti senó.
21 Ícha jína chróchóxinhña sin ti nti̱a jína, ke ti ó nohe sin ndá tsítọhe sin
ti nkehe k'ue̱tọan Díos. 22 *Ti xi̱kaha la jehe sin ich'e sin éxi ti nkehe
ndáchro chojni: "Ti koni̱a̱ t'ókjan la xíkjan inie ti nkehe t'ókjan, la ko ti
kochíno na̱ntá tsík'ónti, ikjan tikíankí nche̱t'ọ."

Ti ña̱o tsokjan Ìnchéni la í séhya

3 1 Kíchóni imá tjua̱hára, la tíhi ti xroon yóxin ikjian ts'ayéhéra.
Yóí ti xroon la nta̱xráxinkaonra kixin jína chrókjuénka̱yáxinra.
2 Xráxinkaonra ti nkehe tsíchronka ti sin k'uéchronka itén Díos ósé la ko
ti nkehe k'ue̱tọan Ìnchéni, ti nkexro tsaáxini, kjuako ti sin tsíkjeyá ch'an.
3 *Tjínka̱oan chrókónohara kixin ti ña̱o tsjixixín la itsi chojni tsjanoá ti
itan jína kuènté Ìnchéni, la sich'e sin kaín ti nkehe jínahña ndáchro a̱sén
sin. 4 La tsondáchro sin: "¿Nkehe kóhen ti ndáchro Cristo kixin tsokjan
ch'an? Kixin ndesi ik'uén ti sin k'uaxrjeníxini la na̱xa̱ xi̱kahó sítóhen éxi
ndesi ti k'óna chjasintajni", tsixro sin. 5 *Ti chojni a la titekakonhña sin
kixin ósé jehó nixja Díos la k'óna ti nka̱jní la ko chjasintajni, la sákjuí ti
ìnta̱ ókjé ndá kuítọhe nonte xámá. 6 *A̱ndá k'uaniá ichrin tsa̱nka̱ ndá
ti ìnta̱ mé k'uitjáñaxín chjasintajni la kjuatjoá sin. 7 A̱ndá ti nka̱jní la
ko ti chjasintajni chóxini ijie, mé tjejóchóhen tsochexín ti xrohi ti ña̱o
tsjixixín kixin xi̱kaha k'ue̱tọan Díos, ti ó tsitọexín iji̱é chojni la ko kaín ti
sin jínahña tsjasóte sin.
8 *Méxra̱, kíchóni, chrók'uitjáñahñara kixin Ìnchéni la ijnko ña̱o la
t'ikon ch'an éxi mil nánó la ko mil nánó mé t'ikon ch'an éxi ijnko ña̱o ó.
9 Ìnchéni la í séhya ndá sinchexiteyá ch'an ti nkehe tsíndáchro ch'an, la
jehya éxi tjenka̱yáxin chojni ndáchro kixin ó imá isé tjejóchóhen sin.
Náhí. Tjechóhen ch'an kixin ninkexró chrók'uitjáñahña, kixin tjinkaon
ch'an kixin kaín chojni chrókjan sin chrókuitekaon sin Díos.
10 *Kjánchó ti ña̱o tsokjan Ch'an la tsọhen éxi ti ña̱o itji ijnko xíche̱e
xi̱kaha. A̱ndá ti nka̱jní la ts'itjáña, la nchónhña kjuachrakon ts'ixin,

---

2:22: Pr. 26:11. **3:3:** Jud. 1:18. **3:5:** Gn. 1:6-9. **3:6:** Gn. 7:11. **3:8:** Sal. 90:4.
3:10: Mt. 24:43; Lc. 12:39; 1Ts. 5:2; Ap. 16:15.

ts'ixin kjonta nkajní la kaín ti nkehe siín nkajní la ts'itjáña, tsoche la ko
ti chjasintajni la tsoche la ko tsoche kaín ti nkehe siín ntihi.
11 Méxra ti xikaha tsohen ts'itjáña kaín nkehe, la jahara antsí jína
chrók'uejora chrókuinkachónkira Díos. 12 Chrok'uejochohénra ti ñao itsi
Díos la chrókóxakohanra chrók'uejora jína chrókjuich'era ixra kuènté
Ìnchéni kixin tjoka chrókui ch'an. Ti ñao a la tsoche ti nkajní, la ts'itjáña,
la ko kaín nkehe siín chjasintajni la tsatanka kixin tsoche. 13 *Kjánchó
jeheni la t'ejóchóheni ti nkajní nixin la ko ti nonte nixin éxi tsíndáchro
Díos tsjajon. Ntiha la imá náxrjón la ko kjuaxróxin ts'ejóni.
14 Méxra, kíchóni, ti naxa tjejochohénra kixin itsi ti ñao a, la kaín
asánra nkojína chrók'uejora kixin ts'ikon Díos kixin kjuaxróxin tjejora,
chontahyara ninkehó ijie. 15 Chrokónohara kixin naxa tjechóhen Ìnchéni,
tjokahya itsi ch'an kixin naxa íso chojni chrókuitekaon ti jehe ch'an.
Kjaxin xikaha tsíkjin kíchóni Pablo ti xroon chr'ahánra ch'an éxi ti
kjuachaxíen Díos k'uáyéhe ch'an. 16 Kaín ti xroon tsíkjin ch'an la nixja
xikaha, kjánchó iso tíhi la imá ixra tienxíni. Andá ti sin noehña la ko ti
sin chaxínhña titekaon Ìnchéni la tienxínhña sin, ndá nduáhya tjako
sin nkehe t'axrjexín ti nixja ti xroon tsíkjin ch'an, la ko kjaxin nduáhya
tjako sin íso nkehe nixja xroon itén Díos. Ndá xikaha jehó sin tjeyá sin ti
nkehe ts'itjáñaxín sin.
17 Méxra kíchóni, ti ó nohara tíhi, ndá chrókóxakohanra kixin
chrókjuachròehyara ti kjuach'ia xriko ti sin jínahña, la chrókuitoéhyara
ti nkehe jína tinkachónkira. 18 Ícha jína antsí chróchoxínra Ìnchéni
Jesucristo, ti nkexro tsaáxini la ko antsí chrók'uánkí ti tjuehéra kichuara.
Méxra tsjikosáyeheni ch'an ijie la ko nkochríxín. Mé xikaha tsohen.

3:13: Is. 65:17; 66:22; Ap. 21:1.

Ti xroon sa̱oxín tsíkjin

Juan

Ti tan tjajon kjuachón

1 [1] *Ti nkexro xráxín kjuák'e, ti nkexro kuíhini nixja, ti nkexro
k'uíkonxín ikoni la ko kuákóxi̱n itjani, mé ti nkexro nixja ti tan
tsjajon kjuachón. [2] *Ti nkexro a, mé kjuák'e ntihi chjasintajni, la kaíni
k'uíkoni, la xi̱kaha chrónkani nkexrín itjen; la kja̱xin chenkaxíni
ti jahara nkexrín itjen ti kjuachón nkochríxín, k'uékjak'eko It'éni
Díos, a̱ndá ikui chjasintajni k'uíkoni. [3] Jeheni chrónkaxíni ti nkehe
k'uíkoni la ko ti nkehe kuíhini, kixin kja̱xinra chrókónohara la nkoko̱a
chrókuinkachónkira ch'an éxi jeheni nkoko̱a tjejóni tinkáchónkini It'éni
Díos la ko ti Xje̱en ch'an, Jesucristo. [4] Mé xi̱kaha ikjini tíhi, kixin
chrókjuintaxín chrókócháhara la ko chrókóchéhe̱ni.

Díos mé ti xrohi

[5] Ti tan i mé kjuako Ìnchéni Jesucristo kuíhini, a̱ndá ijie mé chrónkani
kixin tsihínra kixin Díos mé ti xrohi, la kohya ninkehó sítie ti itjen ch'an.
[6] Ti tsondáchroni kixin tinkáchónkini Díos, a̱ndá na̱xa̱ ixrini ti sítie, la
ch'iani kixin nchexiteyáhyani ti nkehe chaxín jína. [7] A̱ndá ti xrit'ejóni
ti t'inkaséña kixin Díos itjen ti t'inkaséña, la xi̱kaha nkoko̱a tjejóni
tinkáchónkini ch'an, la ti ijni̱é Xje̱en ch'an Jesucristo mé tsjìixín kaín ti
ijie̱ chóntani.
[8] Ti tsondáchroni kixin chóntahyani ninkehó ijie̱, la jehóni ch'iyehe
a̱séni, la chóntahyani ti nkehe chaxín. [9] A̱ndá ti tsondáchroni kixin
chóntani ijie̱, la Díos imá jína la ts'óxika ch'an kaín ti ijie̱éni la ko
sinchetjóá ch'an ti jeheni. [10] A̱ndá ti tsondáchroni kixin chóntahyani
ninkehó ijie̱, la éxi chróndáchroni kixin Díos la imá ch'ia, la chaxínhña
chóntani ti itan kuènté ch'an.

Cristo tsonixjayákohe̱n ti jeheni

2 [1] Xje̱eni, ikjian ti xroon i, ts'ayéhéra kixin chrókjuásinhñara ijie̱. A̱ndá
ti nkojín nkexro kjuasin ijie̱ la chóntani ijnko nkexro tsonixjayákohe̱n

---

1:1: Jn. 1:1. **1:2:** Jn. 1:14.

ti jeheni nkayakon Díos, tíha mé Jesucristo, ti nkexro chaxín jína la ko
ndoá. 2 Jesucristo mé k'uenyákohen ch'an ti jeheni kixin ijnié ch'an mé
tsjìixín ti ijiéni; la jehya jehó ti ijiéni. Náhí. Kjaxin ijié kaín ti chojni siín
chjasintajni.
3 Ti tsitekaoni ti nkehe k'uetoan Díos, ndá chaxín tsonoheni kixin
chóxini ti jehe ch'an. 4 Andá ti nkojín nkexro tsondáchro: “Janhan la
choxián Díos”, andá ti titekakonhña ti nkehe k'uetoan Díos, la mé ch'ia
la ko noehña ti nkehe chaxín. 5 Andá ti nkexro nchexiteyá ti nkehe
k'uetoan Díos la chaxín tjuehe Díos; mé xikaha noheni kixin chaxín
nkokoa tjejókoni ch'an. 6 Ti nkexro ndáchro kixin chaxín tinkáchónki
Díos la chrókjuák'e éxi kjuák'e Jesucristo.

Ti nkehe nixin k'uetoan Díos

7 *Kíchóni, ti nkehe ikjian, la jehya ijnko nkehe nixin. Náhí. Tíhi mé
ti itan kuihínra ndesi kjuankíxixínra kuinkachónkira Ìnchéni. Ti nkehe
k'uetoan Díos i, la ó xráxín itjen, mé ti nkehe ó xráxín kuihínra. 8 Kjánchó
ti nkehe ikjian la éxi ijnko nkehe nixin. Tíhi la chaxín kjuakoxin
Cristo, la ko kjaxinra tjákoxinra tíhi kixin ti sítie la ó tinkák'atsínka, kixin ijie la
ti xrohi chaxín mé t'inkaséñaxín.
9 Ti nkexro ndáchro kixin ixri ti t'inkaséña, ndá naxa nínkakohen
kícho, la naxa ixri ti sítie. 10 Ti nkexro tjuehe kícho mé itjen ti t'inkaséña,
la í kohya nkehe chrókjuasixín ijie. 11 Andá ti nkexro nínkakohen kícho
mé naxa ixri ti sítie, la noehña nketí sátsji kixin ti sítie la tjajonhña
kjuachaxin ts'ikon.
12 Jahara chájan, kjinhara ti xroon i kixin tsonohara kixin Díos la ó
k'óxika ti ijiára kixin Ìnchéni Jesucristo k'uenyákohen ti jeheni. 13 Jahara
it'é xjan, kjinhara ti xroon i kixin jahara ó choxínra ti nkexro itjen ti
xránkíxixín. Kjinhara tíhi, jahara ntasoíra, kixin kaín asánra kjuachehéra
ti Jínahña la í kjuachahya k'uetuahanra.
Ikjian ti xroon i ts'ayéhéra, jahara chájan, kixin choxínra It'éni Díos.
14 Ikjian ti xroon i tsihínra jahara it'é xjan, kixin ó choxínra ti nkexro
xráxín k'uékjak'e ti naxa k'ónahña chjasintajni. Ikjian ti xroon i tsihínra
jahara naxa ntasoara kixin naxa fuertera la ko titekáonra ti itén Díos, la
ko kaín asánra ó kjuachara, kjuinchexiteyéhyara ti Jínahña.
15 Chrotjuehyara ti chjasintajni la ko ti nkehe chónta. Ti nkojín
nkexro naxa tjinkaon ti nkehe siín chjasintajni, la naxa chaxínhña
tjuehe sin It'éni Díos. 16 Kixin ninkehó ti nkehe chroxi chjasintajni la
kuixinhña ti itjen Díos. Ti nkehe kuènté chjasintajni mé tíhi; ti nkehe

---

2:7: Jn. 13:34.

jínahña tjenkạyáxin chojni, ti tjak'e chojni ạsén ti nkehe t'ikon, la ko ti kjuahnke chónta chojni kixin chónta itsjé nkehe tjete. 17 Ti chjasintajni la tsinkákjeje la ko ti nkehe jínahña chroxi; ạndá ti nkexro nchexiteyá ti nkehe tjinkaon Díos mé tsjak'e nkochríxín.

Ti chojni xrich'ia ndáchro kixin jehe mé Cristo

18 Xjeeni, ó kuichjina ti ñạo tsjixixín, la ó kuihínra kixin itsi ijnko chojni jínahña tsondáchro kixin jehe mé ti Cristo. Ạndá ijie la ó sítinkáki nchónhña ti chojni nínkakohen Cristo, mé xịkaha noexíni kixin ó kuichjina ti ñạo tsjixixín. 19 Jehe sin mé k'uaxrjekjaxín sin ti jeheni; la chaxínhña kuinkáchónki sin Ìnchéni. Kixin ti chrókóchaxín chrókuinkáchónki sin ti nkexro tinkáchónkini la kjá chrók'uaxrjekjanxínhña sin ti jeheni, la nạxạ chrók'uejókoni sin nkokọa. Ạndá xịkaha kjuạkọxịn sin kixin jehe sin la jehya chojni chaxín tinkáchónki Ìnchéni.

20 Ạndá jahara, la Cristo tjáhara ti Nchạkuén ch'an, la kaínra nohara ti nkehe chaxín jína. 21 Jehya ikjian ti xroon i tsihínra kixin noahñara. Náhí, jahara la ó nohara ti nkehe chaxín la nohara kixin nijnko kjuach'ia tịxịnhña ti nkehe chaxín jína.

22 ¿Xá nkexro ti ch'ia? ¿Xá jehya ti nkexro titekakonhña kixin Jesús mé Cristo ní? Mé tíha la ti nkexro nínkakohen Cristo, ti nkexro titekakuenhña It'éni Díos la ko ti Xjeen. 23 Kaín ti nkexro titekakonhña ti Xjeen Díos la chóntahya sin It'éni Díos, ạndá ti nkexro chronka kixin tíha mé chaxín Xjeen Díos la kjạxin chónta sin It'éni Díos.

24 Méxrạ kaín ạsánra chrókuitekáonra ti itan kuihínra ti xránkíxixín, la chrók'uitjáñahñara tíha nkochríxín. Kixin ti kaín ạsánra titekáonra ti nkehe kuihínra la chaxín nkokọa tjejokọara ti Xjeen Díos la ko ti It'é ch'an. 25 Kixin Ìnchéni Jesucristo ndáchro kixin tsjajon ti kjuachón nkochríxín ts'áyéheni.

26 Mé xịkaha ikjian ti xroon i kixin chrókónohara kuènté ti sin tjenkạyáxin sit'ayahara. 27 Ạndá jahara la ó chontara ti Nchạkuén Díos kjuajon Jesucristo, ndá xịkaha í ticháxịnhña íjnko chojni chrókjuákohara, kixin ti Nchạkuén Díos mé tsjạkọhara kaín nkehe, la ko tíha tjako ti nkehe chaxín jína la jehya kjuach'ia. Méxrạ tịtoéhyara Cristo t'ejokọara ch'an nkokọa éxi tjako ti Nchạkuén ch'an.

28 Ạndá ijie, xjeeni, tịtoéhyara Ìnchéni, t'ejokọara ch'an nkokọa, kixin ti ó itsi ch'an la chrókósuèhyani chrókóchjineheni ch'an kixin chaxín chóxini ch'an. 29 Ti nohara kixin Jesucristo mé ijnko nkexro imá jína, la xịkaha chrókónohara kixin kaín ti nkexro nchexiteyá ti nkehe jína mé xjeen Díos tíha.

Ti sin xjeen Díos

3 1 *Tsjehéra kixin It'éni Díos la imá tjuehe ti jeheni, la kjuajon ch'an
kjuachaxin its'ini xjeen ch'an, la chaxín tíha. La xikaha ti chojni
chjasintajni la chónhña ti jeheni kixin naxa chónhña sin Díos. 2 Mé
xikaha kíchóni, ó k'ónani xjeen Díos, kjánchó naxa noehñani nkexrín
ts'ejóni ti ña̱o tsjixixín. Kjánchó noheni kixin ti ó itsi Ìnchéni Jesucristo
la tsoyóheni ti jehe ch'an, kixin ti ña̱o a, la ts'ikoni nkexrín itjen ch'an.
3 Kaín ti nkexro tjejóchóhen itsi Ìnchéni la chaxín chrókuítohe sin ti ijié
sin kixin chrókótjóá sin éxi tjuáxin Ìnchéni.
4 Kaín ti nkexro tjasin ijie la nchexiteyáhya ti nkehe k'uetoan Díos,
kixin ti ijie la ti sinchexiteyáhyani ti nkehe k'uetoan ch'an. 5 *Kjánchó
jahara ó nohara kixin Jesucristo la ikui kixin tsjatsìin ti ijiéni, kixin jehe
ch'an la chóntahya ch'an ninkehó ijie. 6 Méxra kaín ti nkexro tjejóko
Díos la í tjasinhña sin ijie; andá kaín ti nkexro naxa tjasin ijie la chónhña
sin Díos la ko t'ikonhña sin ch'an. 7 Méxra xjeeni, chrókuitoéhyara
kixin ninkexró chrókjuit'ayahara; kixin ti nkexro tjakoxin ti nkehe jína
la chojni jína tíha, kixin Ìnchéni la jína ch'an. 8 Andá ti nkexro tjasin
ijie la mé kuènté ti Jínahña; kixin ti Jínahña la xráxín tjasin ijie ndesi
xránkíxixín chjasintajni. Méxra ti Xjeen Díos la ikui kixin sinchek'itjáña
kaín ti ixra kuènté ti Jínahña.
9 Nijnko ti nkexro k'óna xjeen Díos naxa tjasin ijie, kixin ó chónta sin
ti kjuachón kjuajon Díos; la í xrokjuahya tsjasin sin ijie kixin jehe sin la
ó xjeen Díos. 10 La xikaha tjatsoanxíni nkexro ti xjeen Díos la ko nkexro
ti xjeen ti Jínahña, kixin ti nkexro nchexiteyáhya ti nkehe jína la ko
tjuehya kícho mé jehya xjeen Díos tíha.

Chrotjueheni kíchóni

11 *Tíhi ti itan kuihínra ndesi xránkíxixín, kixin nkojnkoni la
chrótjueheni kíchóni. 12 *Chrok'ónahñani éxi Caín, kixin jehe ch'an
la kuènté ti Jínahña, kixin k'óñá ch'an ti kícho ch'an, Abel. Ndá,
¿nkekuènté kixin k'óñá ch'an? Kixin ti nkehe kjuích'e Caín la jínahña,
andá kaín ti nkehe kjuích'e Abel, la nkehe jína tíha.
13 Kíchóni, chrókóxakuanhñara ti ó tsonínkakohanra ti chojni
chjasintajni. 14 *Jeheni la ó noheni kixin ó kjuixin k'uatsínkaxíni ti
kjuach'én, la ó chóntani kjuachón, la noexíni tíha kixin ó tjueheni
kíchóni. Andá ti nkexro tjuehya kícho la naxa tjejó éxi tsík'en xikaha.
15 Kaín ti nkexro nínkakohen kícho la mé éxi ijnko chojni tsíkjàya,

---

3:1: Jn. 1:12. **3:5:** Jn. 1:29. **3:11:** Jn. 13:34. **3:12:** Gn. 4:8. **3:14:** Jn. 5:24.

ndá jahara ó nohara kixin ti chojni tjàya la xrokjuahya tsochónta ti
kjuachón nkochríxín. 16 Ạndá jeheni ó noheni nkexrín chrótjuẹheni
kíchóni, kixin Ìnchéni Jesucristo la kjuạkọxịn tíha, kjuajon ch'an ạsén
ch'an k'uenyákohẹn ch'an ti jeheni; la xịkaha kjạxini ticháxịn tsọtjuẹheni
kíchóni kjónté chrók'uenyákohẹni ti jehe sin. 17 Ti ijnko nkexro chónta
itsjé nkehe, ndá t'ikon kixin ijnko nkexro chóntahya ninkehó, la ndá
tsịkonòehña la, ¿nkexrín chróndáchro kixin tjuẹhe Díos kaín ạsén?
18 Xjẹeni, jehya ir'uani ó chróndáchro kixin tjuẹheni kíchóni ndá
chaxínhña. Náhí. Ticháxịn chrókjuạkọxịni kixin chaxín jína tjuẹheni sin
la ko tsjinkịtsani sin.
19 Mé xịkaha tsọnoexíni kixin chaxín tinkáchónkini Díos, la ko
tónoheni kixin chaxín tjejókoni ch'an. 20 Ạndá ti ạséni nạxạ tjanchia
ijiẹ, la noheni kixin Díos la ạntsí chónta kjuachaxin ke ti ạséni kixin
jehe ch'an la nohe ch'an kaín nkehe. 21 Mé xịkaha kíchóni, ti ạséni
tjanchahya ijiẹ, la chaxín jína tsọchjinani ti itjen Díos, 22 la Díos tsjajon
kaín ti nkehe tjancheheni, kixin nchexiteyáni ti nkehe k'uẹtọan ch'an la
ko tjejóch'eni ti nkehe tóxríhịn ch'an. 23 *Ndá tíhi ti nkehe k'uẹtọan
ch'an: kixin chrókuitekaoni ti Xjẹen ch'an Jesucristo, la ko chrótjuẹheni
kíchóni éxi kjuako ch'an. 24 Ti nkexro nchexiteyá ti nkehe k'uẹtọan Díos
mé tjejóko sin ch'an, la ko jehe ch'an tjejóko ch'an ti jehe sin. Mé xịkaha
noheni kixin tjejókoni ch'an kixin ti Nchạkuén ch'an k'uáyéhẹni.

Ti Nchạkuén Díos la ko ti nkexro nínkakohen Cristo

4 1 Kíchóni, chrókuitekákuenhñara kaín ti nkexro ndáchro kixin chaxín
chónta ti Nchạkuén Díos. Náhí. Ícha jína chrótsjehéra ti nkehe ich'e
sin ndá chrókónohara á chaxín chónta sin ti Nchạkuén Díos ọ náhí. Kixin
ti chjasintajni la siín itsjé chojni xrich'ia, ndáchro kixin nixja sin itén
Díos. 2 Mé xịkihi chrókónoaxinra kixin á chaxín chónta sin Nchạkuén
Díos: kaín ti nkexro tsondáchro kixin Jesucristo mé chaxín ikui k'óna
éxi ijnko chojni chjasintajni, mé tíha la chaxín chónta Nchạkuén Díos.
3 Ạndá ti nkexro tsondáchro kixin chaxínhña ikui Jesús, la ti nkexro a
la chóntahya ti Nchạkuén Díos. La jehe sin mé chónta sin nchạkuén
jínahña, ti nkexro nínkakohen Cristo. Jahara ó kuihínra kixin itsi ti
nchạkuén jínahña, ạndá ijie ó ixri ntihi chjasintajni.
4 Xjẹeni, jahara la ó xjẹen Díos, la ó kjuachehéra ti nkexro xrich'ia,
kixin ti Nchạkuén Díos chóntani la ạntsí chónta kjuachaxin ke ti Jínahña
t'ẹtọan ntihi chjasintajni. 5 Jehe sin la chojni tjasin ijiẹ, méxrạ nixja sin
ti nkehe kuènté chjasintajni. La kaín ti chojni chónta ijiẹ siín chjasintajni

---

3:23: Jn. 13:34; 15:12, 17.

la tihin ti nkehe nixja sin xrich'ia sin. 6 Ạndá jeheni la xjẹen Díos la kaín
ti nkexro chóxin Díos la tihin sin ti nkehe chrónkani. Ạndá ti nkexro
jehya kuènté Díos mé tjinkakonhña sin tsihin sin ti nkehe chrónkani. Mé
xị̄kaha tónoexíni nkexro ti chaxín chónta Nchạ̄kuén Díos la ko ti nkexro
chónta nchạ̄kuén ti jínahña xrich'ia.

Díos mé tjuẹhe ti jeheni

7 Kíchóni, chrótjuẹheni kíchóni, kixin ti tjuẹheni kíchóni la tị̄xị̄n ti
itjen Díos. Kaín ti nkexro tjuẹhe kícho mé xjẹen Díos, la ko chóxin Díos.
8 Ti nkexro tjuẹhya kícho, la chóxinhña Díos kixin Díos la tjuẹhe chojni.
9 Díos la ó kjuạ̄kọ̄xị̄n kixin chaxín tjuẹhe ti jeheni kixin ichr'án ch'an ti
nkokọ̄axón Xjẹen ch'an ntihi chjasintajni kixin tsochóntaxíni ti kjuachón
nkochríxín ti tsitekaoni ti xjẹen ch'an. 10 Ti tjuẹheni Díos la mé xị̄kihi:
jehya jeheni kótjuẹheni Díos sạ̄o. Náhí. Díos mé sạ̄o kotjuẹhe ti jeheni,
la ichr'án ch'an ti xjẹen ch'an k'uenyákohẹn ti jeheni kixin tsọ̄tjuáxin ti
ijiẹ chóntani.
11 Méxrạ̄, kíchóni, Díos la ó kjuạ̄kọ̄xị̄n kixin imá tjuẹhe ti jeheni, la
kjạ̄xin jeheni chrótjuẹheni kíchóni kaín ạ̄séni. 12 *Díos la ninkexró
k'uíkonhña. Ạndá ti jeheni tjuẹheni kíchóni la Díos tjejókoni, ndá
tsjinkị̄tsa ch'an kixin chaxín tsọ̄tjuẹheni kíchóni. 13 ¿Xá nkexrín
tsọ̄noexíni kixin tjejókoni Díos la ko jehe ch'an itjen ch'an ti tjejóni?
Kixin jehe ch'an la kjuajon ch'an ti Nchạ̄kuén ch'an chóntani. 14 Ạndá
jeheni la k'uíkoni la ko chrónkani kixin It'éni Díos ichr'án ch'an ti Xjẹen
ch'an kixin tsaáxin kaín ti chojni siín chjasintajni. 15 Kaín ti nkexro
tsitekaon kixin Jesús mé Xjẹen Díos la tjeko Díos la ko Díos itjen ti tjejó
sin.
16 Ndá xị̄kaha noheni la ko titekaoni kixin Díos la tjuẹhe ti jeheni.
Díos la nkochríxín tjuẹhe chojni, la kaín ti nkexro tjuẹhe kícho la tjejóko
sin Díos la ko Díos tjeko ti jehe sin. 17 Ndá xị̄kaha jeheni, ti chaxín
tjuẹheni kíchóni la ko tjuẹheni Díos, la ti ó itsi ti ñạ̄o tsjixixín la
tsochrakonhñani kixin k'uéjoni ntihi chjasintajni éxi kjuák'e Ìnchéni
Jesucristo la ti xị̄kaha la kohya ninkehó kjuachrakon. 18 Ti chaxín
tjuẹheni Díos la kohya ninkehó kjuachrakon. Ti tjuẹheni Díos la tíha
tsakítsje kaín ti kjuachrakon, kixin ti kjuachrakon la tjasótexín chojni.
Méxrạ̄ ti nkojín chojni chrakon la chaxínhña kaín ạ̄sén tjuẹhe Díos.
19 Jeheni la tjuẹheni kíchóni la ko Díos kixin sạ̄o Díos kjuạ̄kọ̄xị̄n kixin
tjuẹhe ti jeheni. 20 Ti nkojín nkexro ndáchro: “Janhan la tjuạ̄hạ̄ Díos”,
ạ̄ndá nạ̄xạ̄ nínkakohen ti kícho, mé tíha la ijnko chojni ch'ia. Kixin ti

4:12: Jn. 1:18.

nkexro tjuehya ti kícho kjónté t'ikon, la nkexrín chrótjuehé sin Díos ti
nunca k'uíkonhña sin. 21 La Ìnchéni Jesucristo k'uetoan kixin ti nkexro
tjuehe Díos la kjaxin chrótjuehé sin kícho sin.

Ti titekaoni Díos la tsjachahya ti chjasintajni

5 1 Kaín ti nkexro titekaon kixin Jesús mé ti Cristo, la jehe sin mé xjeen
Díos; la kaín ti nkexro tjuehe ti it'é ch'an mé kjaxin tjuehe ti xjeen
Díos. 2 Andá xikaha ti tjueheni Díos la ko nchexiteyáni ti nkehe k'uetoan
ch'an, la noheni kixin kjaxin tjueheni ti nkexro k'óna xjeen ch'an. 3 *Ti
tjueheni Díos la ticháxin sinchexiteyáni ti nkehe k'uetoan ch'an, andá
ti nkehe k'uetoan ch'an la jehya ijnko nkehe imá ixra. 4 Kixin kaín ti
nkexro k'óna xjeen Díos la tsjacha sin kixin tsjachròehya ti nkehe kuènté
chjasintajni ti jehe sin. Ti tinkáchónkini Ìnchéni mé tsjachani kixin
tsjachròehya ti jeheni ti nkehe kuènté chjasintajni. 5 ¿Xá nkexro tsjacha
tsítohe ti nkehe kuènté chjasintajni, á jehya ti nkexro chaxín titekaon
kixin Jesús mé Xjeen Díos ní?

Ti nkehe chrónkaxín nchakuén Díos

6 Ti ó ikui Ìnchéni Jesucristo la kuikitexín ch'an ìnta la ti ó ik'uén
ch'an la k'uitjí ti ijnié ch'an. Andá ti nchakuén Díos mé chronka tíhi la
kaín ti nkehe chronka ti nchakuén ch'an la chaxín ndoa. 7 Nkaya nkajní
la iní nkexro tsochronka kixin chaxín tíhi: It'éni Díos, ti itan, la ko ti
Nchakuén Díos, la ti iní sin la nkokoa nkexro tíha. 8 La iní sin mé chronka
ntihi chjasintajni kixin chaxín tíha: ti Nchakuén Díos, ti ìnta la ko ti
ijni; iní tíhi mé nkokón chronka. 9 Titekaoni ti nkehe chronka chojni,
kjánchó antsí tjetoan ti nkehe chronka Díos, kixin tíha la chaxín Díos
chrónka nkexrín itjen ti Xjeen ch'an. 10 Ti nkexro titekaon ti Xjeen Díos
la titekaon sin ti nkehe chrónka ch'an. Andá ti nkexro titekakonhña Díos,
la ch'éna sin Díos éxi ijnko nkexro ch'ia, kixin titekakonhña sin ti nkehe
chrónka Díos kuènté ti Xjeen ch'an. 11 *Andá tíhi ti nkehe chrónka Díos
kixin tsjajon ch'an ti kjuachón nkochríxín, andá ti kjuachón mé chónta ti
Xjeen ch'an. 12 Ti nkexro chónta ti Xjeen Díos mé chónta ti kjuachón;
andá ti nkexro chóntahya ti Xjeen Díos la chóntahya ti kjuachón.

5:3: Jn. 14:15. **5:11:** Jn. 3:36.

Chrónkaxín ch'an kuènté ti kjuachón

13 Kjinhara tíhi kixin tsitekáonra ti Xjeen Díos, kixin tsonohara kixin
chontara ti kjuachón nkochríxín.
14 Tíhi chóxixíni Díos kixin ti nkehe tjancheheni ch'an éxi tjinkaon
ch'an, la jehe ch'an tjetihin ch'an. 15 Andá ti chaxín noheni kixin Díos
la tihin ti nixjeheni ch'an, la kjaxin noheni kixin chóntani ti nkehe
kjuanchiani.
16 Ti nkojinra, ts'ikonra kixin ijnko kíchóni tjasin ijie jehya
chrók'uenxín ch'an, la nixjehéra Díos kixin tsochjéhe ch'an kjuachón ti
kíchóni a. Chaxín siín ijie ts'enxín chojni, la tíha la tjáncháhya kixin
chrónixjehéra Díos kixin ti nkexro a. 17 Kaín ti nkehe jínahña tjenkayáxin
chojni la ijie tíha, kjánchó jehya kaín ijie ts'enxín chojni.
18 Noheni kixin ti nkexro titekaon Díos la í tjenkayáxinhña ti nkehe
nduáhya, kixin ti Xjeen Díos, Jesucristo, la tsjinkitsa ti jehe sin, la ti
Jínahña la í tsjachahya tsjachròe ti jehe sin.
19 Kjaxin noheni kixin ó k'ónani xjeen Díos, la kaín ti chojni siín
chjasintajni la ti Jínahña t'etuehen.
20 La noheni kixin ti Xjeen Díos la ikui chjasintajni, la nchenohe ti
jeheni nkexrín tsochóxini ti Díos chaxín. La ijie tjejókoni ti nkexro
chaxín, ti xjeen ch'an, Jesucristo. Mé tíha ti Díos chaxín la ko ti
kjuachón nkochríxín. 21 Xjeeni, tinkachónkihyara ti nkehe tsíkjanoña, la
xráxinkaonra ti Díos chaxín. Mé xikaha tsohen. Ó tjen.

Xroon yóxin tsíkjin

Juan

1 [1] Janhan, jnko nkexro táda t'ayakohen ninko, mé ikjian ti xroon
ts'áyéhe ti tjan tsíkjeyá Díos la ko kaín ti xjeen tjan, la chaxín tjuaha
sin, andá jehya janhuán. Náhí. Kjaxin kaín ti sin chóxin ti itan chaxín.
[2] Kixin ti itan chaxín la ó chónta aséni, tíha mé ts'ejókoni nkochríxín.
[3] It'éni Díos la ko Ìnchéni Jesucristo, ti Xjeen Díos, chrókjuintañaora
ch'an la ko chrókuikonóahara ch'an la ko chrótjáhara ch'an kjuaxróxin
kixin chaxín tjuahára ch'an.

[4] Imá chàna k'uíkuan kixin isora la titekáonra ti nkehe chaxín,
éxi tsík'etoan It'éni Díos. [5] *Andá ijie, kíchóni, xrjanoáhára kixin
chrótjueehéra kichuara. Mé xikaha tjékjian ti xroon i, la jehya ijnko
nkehe nixin tsík'etoan Díos. Náhí. Tíhi mé ti nkehe xráxín kuíhini ti
kjuák'e Ìnchéni Jesucristo. [6] Andá ti tjueheni kíchóni la chrók'uejóni
éxi tsík'etoan Díos; ti nkehe tsík'etoan Díos la ó kuihínra senó kixin
chrótjueheni kíchóni.

Ti chojni xrich'ia

[7] Itsjé chojni chjasintajni xrich'ia sin titekakonhña sin kixin Jesucristo
ikui ch'an k'óna ch'an chojni, la ti chojni xikaha ixri mé ch'iyehe
sin chojni la ko nínkakohen sin Cristo. [8] Chrokóxakohanra kixin
chrók'uitjáñahña ti ixra kjuich'era kixin naxa chrók'uayéhéra ti nkehe
tsjintaxín ts'ayéhéra.

[9] Ti nkexro kuítohe ti nkehe kjuako Cristo ndá kjuíchròe la
mé chóntahya sin Díos; andá ti nkexro titoéhya ti nkehe kjuako
Cristo mé chónta sin It'éni Díos la ko ti Xjeen ch'an. [10] Andá ti
nkojín sin chrókjuíjitsjehe ti jahara, ndá nduáhya chrókjuako sin,
la chrókjuájonhñara kjuachaxin chrókuítohe sin ti ndoara la ko
chrónixjeéhyara sin. [11] Andá ti nkexro tsonixjehe ti nkexro a tsondáchro:
"¿Á jína k'uinka?", la mé éxi tóxríhin sin ti nkehe jínahña ich'e ti sin a.

1:5: Jn. 13:34; 15:12, 17.

Ti itan tsjixixín

12 Janhan chonta nchónhña nkehe chrókuihínra, kjánchó tjínkąkonhña
chrókjian xroon ó. Náhí. Tjínkąoan chrókjuasántsjahára tsonixjahára
kixin chrókjuintaxín chrókóchéhęni.

13 Ti sin kichuara tónkotsé ti nįnko ntihi, kjąxin Díos tsíkjeyá ch'an
sin, mé nixjahára sin. Mé xįkaha tsǫhen. Ó tjen.

Ti xroon níxin tsíkjin

Juan

1 [1] *Janhan mé ti nkexro táda t'ayakohen nink̲o mé ikjian ti xroon
i ts'áyéhe̲ ti ch'in Gayo, ti nkexro chaxín tjuah̲a̲.
[2] Kíchóni, tjánchá̲ha̲ Díos kixin sincheñao ch'an ti jaha la jína
chrók'uaxrje kaín ixra̲ ich'e la ko jína chrókjuak'e. [3] Imá kóchána ti ó
ikui iso ti sin kíchóni chrónka sin kixin jína tjákoxián ti itan chaxín.
[4] Kohya ijnko nkehe a̲ntsí nchechàna ke ti chrókuih̲an kixin ti sin t'íkua̲n
éxi xja̲na la tjejótitekaon sin ti itan chaxín.
[5] Kíchóni, chaxín jína tjech'e xra̲ tjínkitsa ti sin kíchóni la ko a̲ntsí
tjínkitsa ti sin tsíkjixin ókjé chjasin. [6] A̲ndá ti tsíkónkotsé ti sin kíchóni
la tsíchronka sin kixin nkexrín tjuehé ti jehe sin. Tjanchaha kixin
chrókjuinkitsa ti íchr'en nkehe tichánxihin sin ti sátsji sin kixin xikaha
tóxríhin Díos. [7] Ti ó xránkíxixín sákjuí sin kixin tsochronka sin itén
Ìnchéni la chrohya sin ts'áyéhe̲ sin ninkehó nkehe kuènté ti sin chónhña
Díos. [8] Méxra̲ jeheni ticháxin chrókjuinkitsani ti jehe sin kixin a̲ntsí
tsjacha sin tsjako sin ti itan chaxín ndoá.

Nduáhya kjuako ch'in Diótrefes

[9] Janhan ikjian xroon t'áyéhe̲ ti sin tónkotsé ntiha. Kjánchó ch'in
Diótrefes kuítekakonhña ch'an ti nkehe k'ue̲tua̲ha̲n ch'an kixin tjinkaon
ch'an chrók'ue̲to̲an ch'an jehó ch'an. [10] Mé xikaha tsjasán ntiha
tsonixja̲ha̲ ch'an kixin ti kjuach'ia ndáchro ch'an t'ándaxíhin ch'an ti
jeheni. Jehya táhó ich'e ch'an. Kja̲xin tjajonhña ch'an kjuachaxin ts'ejó ti
sin kíchóni tjiji; a̲ndá ti sin tjinkaon chrókjuajon kjuachaxin la tjajonhña
ch'an kjuachaxin tso̲chjina sin ti nink̲o ntiha.
[11] Kíchóni, chrókjuáko̲xínhña ti nkehe jínahña. Ícha jína
chrókjuákoxian ti nkehe jína. Ti nkexro tja̲ko̲xin ti nkehe jína mé kuènté
Díos. A̲ndá ti nkexro tja̲ko̲xin ti nkehe jínahña mé tsík'ikonhña sin Díos.

Jína tja̲ko̲xin ti ch'in Demetrio

[12] Kaín sin ndáchro sin kixin jína tja̲ko̲xin ti ch'in Demetrio la chaxín
tíha. Kja̲xin jeheni chrónkani tíha la ko jahara ó nohara kixin chrónkani
ti nkehe ndoá.

1:1: Hch. 19:29; Ro. 16:23; 1Co. 1:14.

Kjuixixín nixja ch'in Pablo

13 Janhan chonta nchónhña nkehe tsondáxrja̱n, kjánchó tjínka̱konhña
tsokjian ó 14 kixin tjínka̱oan ts'íkua̱n ti jaha, ndá itsjoni.
15 Kjuaxróxin chrókjuak'e jaha. Kaín ti nkexro choxián ntihi la nixja̱ha
sin. Nixje̱hé nkojnko ti sin chóxini.

Ti xroon tsíkjin

Judas

1 [1] *Janhan Judas, kícho ch'in Jacobo, t'ahạ ixrạ Jesucristo, mé ikjian
ti xroon i ts'áyéhẹ ti sin tsíkjeyá It'éni Díos la ko tsíkjinchetjóá ch'an
kixin tsinkáchónki sin ch'an. Mé xịkaha Jesucristo t'ayakohen ch'an
ti jehe sin. [2] Díos imá kuịkonoáhara ndá ts'ayéhéra kjuaxróxin kixin
tjuạhára ch'an.

Ti sin nduáhya tjako

(2Pe. 2:1-17)

[3] Kíchóni, imá tjínkạoan tsokjian ijnko xroon ts'ayéhéra tsochronka
nkexrín tsaáxini kaíni. Ạndá ijie tsokjian ti xroon ts'ayéhéra,
tsọxrjạnoáxinra kixin jína chrókiénxinra nkehe chrókjuátẹhéra kixin
nkexrín tinkachónkira Ìnchéni kixin ti fe la mé nkokọa tsík'áyéhẹ ti sin
tsíkjinchetjóá Díos. [4] Tóxakona kixin ijie ó kuik'ixehen iso chojni ch'ia ti
tjejora. Ạndá ósé tsíkjin sin xroon itén Díos chrónka kixin tsjasóte ti sin
a. Jehe sin la chojni jínahña la ndáchro sin kixin ó nchọxon nạxạ tsjasini
ijie kixin kjónté xịkaha la Díos imá tjuẹhe ch'an ti jeheni. Mé xịkaha
titekakonhña sin Díos, ti nkexro jehó t'ẹtọan, la ko titekakonhña sin
Jesucristo ti Ìnchéni.

[5] *Jahara kjónté ó nohara kaín tíhi la jehí tjínkạoan sịntaxraxinkáonra
ínaá kixin Ìnchéni Díos kuakitsjexín ch'an Egipto ti sin chjasin Israel, ndá
kjónté xịkaha, la chr'éxịn kjuínchek'itjáña ch'an ti sin kuítekakonhña
ti jehe ch'an. [6] Kjạxin ti sin ángel kuítekakonhña sin ti k'uẹtọan Díos,
ndá kuítọhe sin ti kjuachaxin tsíkjajon Díos tsík'ayéhẹ sin la ko kuítọhe
sin ti kuék'ejó sin jína, ạndá Díos k'uẹtọan ch'an kixin ts'ejó sin ti
sítie, tjejóchruéxin sin cadena nkochríxín la ts'ejóchóhen sin tsijia ti
ñạo tsitọexín ijịé sin. [7] *Mé xịkaha kjạxin ti sin chjasin Sodoma la ko ti
chjasin Gomorra la ko ti sin chjasin chjinaxón ntiha la kjuasiko sin ijiẹ
chojnichjin ókjé la ko kjuasiko sin ijiẹ kícho sin kjónté nkokón ndoa
sin. Ndá Díos kjuínchekjasóte ti sin a, la ichr'án ch'an sin ti siín xrohi
nkochríxín ts'ankahya. Tíha mé chróxraxinkakonxíni kaíni kixin nkexrín
tsọhen ti sin titekakonhña.

[8] Mé xịkaha tsọhen kjạxin ti chojni tjejó ijie nduáhya tjako. Ndáchro
kixin kotáchrién sin tik'ikonxín sin kixin ó nchọxon chrókjuasinko sin

---

1:1: Mt. 13:55; Mr. 6:3. **1:5 a:** Ex. 12:51; **b:** Nm. 14:29, 30. **1:7:** Gn. 19:1-24.

ijie̱ chojnichjin la ko titekakonhña sin ti kjuachaxin kuènté Ìnchéni la ko
t'ándaxíhi̱n sin ti sin ángel chónta kjuachaxin t'e̱to̱an. 9 *A̱ndá ti ángel
Miguel, ti kjuajo̱nko ti Jínahña, kjuajo̱nxi̱n ti cuerpo kuènté Moisés. La
kjónté xi̱kaha, la kjuínchekjasótehya ch'an ti Jínahña. Jehó ndáchro
ch'an: "Ìnchéni mé sintakjasótia." 10 A̱ndá ti chojni i t'ándaxíhi̱n sin ti
nkehe tienxínhña sin la tjenka̱yáxin sin éxi iko chóntahya kjuaxrexinkaon
jína la ko nchexiteyéhe sin ti nkehe ndáchro a̱sén sin, mé xi̱kaha ti nkehe
jínahña ich'e sin mé ts'itjáñaxín sin.
11 *¡Nóa ti jehe sin! Chréhe̱ sin éxi kjuích'e ch'in Caín. Tjinkaon
sin chrókjuacha sin chichaon ndá nduáhya ich'e sin éxi kjuích'e ch'in
Balaam, la ko its'en sin éxi ik'uén ch'in Coré kixin kuítekakonhña sin.
12 Ijnko kjuatosuéhe̱ kixin tjejóyákjan sin ti siín kia náxrjón chontara,
kixin tjejónie sin la ko tjejót'i sin, chéhe̱ sin, la kjónté xi̱kaha la ninkehó
kjuasáye sin chóntahya sin. Tjejó sin éxi ti sin t'ayakohen kolélo, kjánchó
jehe sin jehó t'ayakohen sin a̱sén sin. Jehe sin la éxi itji̱ chóntahya ìnta̱
tjakako xri̱nto̱; la ko éxi ijnko inta t'ónahña ito ti nitjó chrók'óna, la
tsík'en, tsík'axrjenkíxin nuèé. 13 Jehe sin mé éxi ti nda̱ñao jie̱he síxróji
mé xi̱kaha chónkó ti nkehe ich'e sin la ijnko kjuatosuéhe̱ tíha; la ko éxi
konotsé kjuíchròe sákjuí ókjé; mé xi̱kaha chóhen sin sátsji tsjasóte sin ti
sítie nkochríxín.
14 *A̱ndá ti k'uékjak'e Adán, ndá ya̱to̱xi̱n chojni chr'éxi̱n ikui ch'in
Enoc la nixja̱xi̱n ch'an kjuachaxíen Díos, ndáchro ch'an kixin k'uíkon
ch'an Ìnchéni kjui̱ka̱o nchónhña mil ti sin ángel kuènté, 15 kixin
sinchekito̱exín ch'an iji̱é kaín ti sin jínahña kixin kaín ti nkehe jínahña
kjuích'e sin la ko kaín ti nkehe k'uénixja sin k'uándaxíhi̱n sin ti jehe
ch'an. 16 Xráxín tóxrìe̱nhña sin nkehe sítóhen la ko ixri sin tjontá kícho
sin. Jehó xritjeyá sin ti nkehe tóxríhi̱n sin. Ihnke sin la ti ó jína nixje̱he̱
sin nkojín chojni la jehó xi̱kaha ich'e sin kixin tsjacha sin nkehe jína.

Nchexraxinkaon ch'an ti sin tinkáchónki Cristo

17 A̱ndá, jahara kíchóni, xráxinkaonra ti nkehe chrónka ti sin tsíkjeyá
Ìnchéni Jesucristo, 18 *mé ndáchro sin kixin ti ña̱o tsjixixín tsjeje̱xin
chjasintajni mé ts'ixin chojni tsjanoá sin la ko tsitekakonhña sin ti nkehe
t'e̱to̱an Díos la ko tsotjinkaon sin sinchexiteyéhe sin ti nkehe jínahña
ndáchro a̱sén sin. 19 Ti sin a mé tjinkaon ts'óxika ti sin nkoko̱a tjejó
tónkotsé kixin na̱xa̱ tóxríhi̱n sin sich'e sin nkehe siín chjasintajni la
chóntahya sin Ncha̱kuén Díos.

1:9 a: Dn. 10:13, 21; 12:1; Ap. 12:7; **b:** Dt. 34:6; **c:** Zac. 3:2. **1:11 a:** Gn. 4:3-8; **b:** Nm. 22:1-35; **c:** Nm. 16:1-35. **1:14:** Gn. 5:18, 21-24. **1:18:** 2Pe. 3:3.

20 Andá, jahara kíchóni tjuahára, antsí jína t'ejora tinkachónkira
Ìnchéni. Chrónixjeexínra Díos ti kjuachaxin kuènté Nchakuén ch'an.
21 Jína chrók'uejora kixin tjuahára Díos la ts'ejochonhénra ti ñao tsokjan
Ìnchéni Jesucristo la tsotjáhara ch'an kjuachón nkochríxín kixin imá
tjuahára ch'an.
22 Chrokuikonoéhéra ti sin naxa tienxínhña. 23 Chrokjuinchekaára
nkojín sin. Chrokuakitsjekjanxinra sin chríkjan ti xrohi, la
ko chrókuikonoéhéra íso sin, kjánchó chrótsjehéra jína kixin
chrókjuich'ehyara ti nkehe nduáhya ich'e sin kixin kjónté ti iké sin la
chónta ijie.

Tjanchia ch'an kjuasáya

24 Nkokoa Díos itjen, mé jehe ch'an ti nkexro sinchekaá ti jeheni la ko
kjuachaxíen ch'an ts'ayakohen ch'an ti jeheni kixin chrókjuasinhñani
ijie ndá ti ó tsjijini ti itjen ch'an t'etoan ch'an la ninkehó ijie
chróchóntahyani, la imá tsochéheni ts'ejókoni ch'an. 25 Kjuasáye Ìnchéni
Jesucristo, sinchekaá ch'an ti jeheni kixin kjuenkayákohen ch'an ti
jeheni. Jehe ch'an mé chónta ch'an kaín kjuachaxin la ko ts'etoan ch'an
ijie la ko nkochríxín. Mé xikaha tsohen. Ó tjen.

Ti nkehe chrónka Jesucristo

K'uikon Juan

1 [1] Tíhi ti nkehe kjuakohe Díos Ìnchéni Jesucristo kixin tsochenka
ch'an ti sin ch'ehe ixra ti jehe ch'an ti nkehe í kanhñó isé tsohen.
Méxra Jesucristo la ichr'án ch'an ti ángel kuènté ch'an kixin sinchenohe
ch'in Juan, ti nkexro ch'ehe ixra ti jehe ch'an, kaín ti nkehe tsohen.
[2] Ndá xikaha ch'in Juan ikjin ch'an kaín ti nkehe k'uíkon ch'an la ko ti
nkehe chaxín tsíndáchro Díos kjuakoxin Jesucristo.
[3] Díos sincheñao ti nkexro nchekuáxin la ko ti nkexro tjejótihin ti itan
chronka nkehe tsohen chr'éxin chónta ti xroon i la ko nchexiteyá, kixin
ti ñao tsoxiteyá tíhi la ó tinkákichjina.

Juan ikjin xroon ts'áyéhe ti yato ninko

[4] *Janhan, Juan, ikjian ti xroon i ts'áyéhe ti yato ninko tjejó Asia.
T'ayéhéra kjuasàya la ko kjuaxróxin kuènté Díos, ti nkexro itjen ijie la
ko xráxín kjuák'e la ko xíki ínaá. Kjaxin ti yato Nchakuén ch'an tjejó ti
trono kuènté ch'an mé tjajon kjuaxróxin, [5] *la ko Ìnchéni Jesucristo, ti
nkexro chaxín chronka kaín nkehe ndoá, ti nkexro saoxén[a] xechón, la
ko chónta kjuachaxin t'etuehen kaín ti sin rey siín chjasintajni. Jehe
ch'an mé tjuehe ch'an ti jeheni la ko ti ijnié ch'an mé k'uíjmáxin kaín ti
ijiéni. [6] *Jehe ch'an mé kjuajon ch'an kjuachaxin k'ónani nchat'á kuènté
ch'an kixin sich'eheni ixra It'éni Díos. Jehe ch'an mé ts'áyéhe ch'an kaín
kjuasàya, la ti kjuachaxin kuènté ch'an mé ts'etoan nkochríxín. Mé
xikaha tsohen.
[7] *Tsjehéra. Cristo la ó itsi chríkjan itji la kaín chojni ts'ikon, la ko
kjaxin ti chojni kjuínchekjasóte ti jehe ch'an, la ko kaín chojni siín
chjasintajni la tsotsjánka sin ti ó ts'ikon sin ti jehe ch'an. Mé xikaha
tsohen.
[8] *"Janhan ti xránkíxixín la ko ti tsjixixín éxi ti letra A la ko hasta Z",
mé xikaha ichro Díos, ti nkexro chónta kaín kjuachaxin, ti nkexro itjen
la ko xráxín kjuák'e la ko xíki ínaá.

---

[a] **1:5** *saoxén* sao primero

1:4 a: Ex. 3:14; **b:** Ap. 4:5. **1:5 a:** Is. 55:4; **b:** Sal. 89:27. **1:6:** Ex. 19:6; Ap. 5:10. **1:7 a:** Dn. 7:13; Mt. 24:30; Mr. 13:26; Lc. 21:27; 1Ts. 4:17; **b:** Zac. 12:10; Jn. 19:34, 37; **c:** Zac. 12:10; Mt. 24:30. **1:8 a:** Ap. 22:13; **b:** Ex. 3:14.

Juan k'uíkon kixin Cristo chónta kaín kjuachaxin

9 Janhan Juan, ijnko kichuara, janhan nkokón tjetjasóte éxi ti jahara
kixin tinkachónkia Jesucristo la nkokón chóntani ti kjuachaxin kuènté
ch'an la ko jehe ch'an tjinkitsa ch'an ti jeheni kixin tsjachani ts'atsínkani
kaín ti nkehe náxrjónhña. Janhan mé kjuàkua itén Díos la níxja kuènté
Jesucristo ndá xikaha tjéchjina ti nonte itjen nkosiñe ndañao it'in
Patmos. 10 Ti ñao xraxinkakonxíni Ìnchéni la ikui Nchakuén Díos ti itjén
la kuihan kixin nótuan mé itsen nixja ijnko nkexro éxi tsenxín ijnko
trompeta. 11 Mé ndáchro:

—Janhan ti xránkíxixín la ko ti tsjixixín éxi ti letra A la ko hasta Z.[a]
Ikjian ijnko xroon kaín ti nkehe ts'ikuan la chr'ehén ti yato ninko tjejó
Asia, ti ninko itjen Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia,
la ko Laodicea.

12 Andá nkátjíá tsjaha nkexro ti tjenixja la k'uíkuan yato candelero
tsík'ónaxín oro. 13 *Andá nkosiñe ti yato candelero mé k'uíkuan ijnko
nkexro éxi ti Xjeen Díos tsík'óna chojni, tjechr'inkáya ch'an ijnko ika
kjíjin tichjéhe hasta toté ch'an la ko ijnko cinta jehó oro tjechr'inkat'óxin
ti ntakuin ch'an. 14 *Ti kaxihi ch'an la tjóá tsjehe éxi kaxree kolélo[b] imá
tjóá o éxi tsjehe ti chrintá, la ti ikon ch'an mé éxi xrohi síchr'ákjen.
15 *Ti toté ch'an la éxi chika sinie tjákini tsjehe éxi nantá tsík'axrjexín
itja. Andá ti itén ch'an la itsen tinhini éxi nchónhña ndarío sítji xikaha.
16 Ti itja ch'an chjina mé chónta yato konotsé. Andá ti ir'ua ch'an mé
t'axrjexín ijnko espada iyo, ñájín[c] taté. Andá ti nkayakon ch'an la imá
tjákini tsjehe éxi ti ñao ti ó imá tjákini.

17 *Andá ti ó k'uíkuan la kjuachr'ítsinka ti itjen toté ch'an éxi ik'uén
xikaha. Andá jehe ch'an kjuak'etja tja ch'an ti janhan la nixja ch'an
ndáchro ch'an:

—Chrakonhña. Janhan ti xránkíxixín la ko ti tsjixixín. 18 Janhan ti
nkexro tjechón. Janhan ik'uén, kjánchó ijie la tjéchuan ínaá la itjén
nkochríxín. Janhan chonta ti llave kuènté ti kjuach'én[d] la ko ti tjejó ti sin
tsík'en. 19 Méxra ikjian ti nkehe k'uíkuan, ti nkehe sítóhen ijie la ko ti
nkehe tsohen chr'éxin. 20 Tíhi ti nkehe t'axrjexín ti nkehe noehña chojni
kuènté ti yato konotsé k'uíkuan chónta ti tjaná chjina, la ko ti yato
candelero tsík'ónaxín oro. Ti yato konotsé mé t'axrjexín ti yato ángel
t'ayakohen ti yato ninko la ti yato candelero mé t'axrjexín ti yato ninko.

---

[a] **1:11** ***A la ko hasta Z*** el Alfa y la Omega [b] **1:14** ***kolélo*** *Ti Kolélo la Ìnchéni Jesús tíha*
[c] **1:16** ***ñájín*** *yoí lado taté* espada de doble filo [d] **1:18** ***kjuach'én*** muerte *kjuat'en chojni*

1:13 a: Dn. 7:13; **b:** Dn. 10:5. **1:14:** Dn. 7:9. **1:14:** Dn. 10:6. **1:15:** Ez. 1:24; 43:2. **1:17:** Is. 44:6; 48:12; Ap. 2:8; 22:13.

Ti tan k'uáyéhe̱ ti yato ni̱nko: Ti tan k'uáyéhe̱ ni̱nko itjen Éfeso

2 1 ’Ikjian ti xroon ts'áyéhe̱ ti ángel t'ayakohen ti ni̱nko itjen Éfeso: “Xi̱kihi
ichro ti nkexro chónta ti yato konotsé ti itja chjina la ko xritjak'e nko̱siñe
ti yato candelero tsík'ónaxín oro: 2 Janhan choxián kaín ti ixra̱ tjejoch'era
kjónté imá ixra̱ la tónínkákonhñara kjónté siín ti sin ich'e nkehe jínahña.
Kja̱xin nona kixin titekákuénhñara ti sin ndáchro kixin apóstol, kjánchó
chaxínhña, xrich'ia sin. 3 Nchónhña kjuasótiara la kóninkákonhñara la
jína kjui̱ch'era ti ixra̱ kuénta̱na la k'óxrjéhyara. 4 Kjánchó tóxrína̱hña
ijnko nkehe ich'era kixin í tjue̱hyara ti janhan éxi ti na̱ntá kjuankíxinra.
5 Méxra̱ xráxinkaonra nkexrín kuek'ejora la ikjanra tinkachónkira Díos.
Ti̱to̱héra ti nkehe jínahña ich'era la ikjanra tinkachónkira ch'an éxi ti
xránkíxixín. A̱ndá ti náhí, la tjoka tsjasán la tsakjìan ti candelero kuèntára
ti tsjínkíhyara ti nkehe nduáhya tjénka̱yáxinra. 6 Kjánchó chàna kixin
tóxríanhñara ti nkehe ich'e ti sin nicolaítas kixin kja̱xin janhan tóxri̱nahña
tíha. 7 *Ti nkexro jína tihin la chrókuihin ti nkehe nixje̱he̱ Ncha̱kuén
Díos ti ni̱nko: Ti nkexro tsjacha sinchexiteyá la tsotjahá kjuachaxin sinie
sin ti ito t'óna ti inta tjajon kjuachón nkochríxín itjen ti itjen Díos.”

Ti tan k'uáyéhe̱ ti ni̱nko itjen Esmirna

8 *’Ikjian ti xroon ts'áyéhe̱ ti ángel t'ayakohen ti ni̱nko itjen Esmirna:
“Ti nkexro itjen xránkíxixín la ko tsjixixín, ti nkexro ik'uén la xechón
ínaá mé ndáchro: 9 Janhan nona kaín ti nkehe tjejoch'era. Nona nkexrín
tjejotjasótera la ko nóara, kjánchó ti chaxín la rikóra. La nona kixin
t'ándaxíhanra ti sin ndáchro kixin judío, kjánchó chaxínhña, kixin jehe
sin mé ti ni̱nkué Satanás. 10 Méxra̱ chrakonhñara, kjónté tsjasótiara kixin
ti Jínahña la tsochr'áxehen nkojín ti jahara ndo̱echjiso kixin tsotsjehe
nkexrín ti jahara la tichánxi̱n tsjasótiara ite ña̱o. Kjánchó titekáonra ti
janhan hasta its'enra, ndá janhan tso̱tja̱hára ti corona kuenté kjuachón
nkochríxín. 11 *Ti nkexro jína tihin la chrókuihin ti nkehe nixje̱he̱
Ncha̱kuén Díos ti ni̱nko: Ti nkexro tsjacha sinchexiteyá la í tsjasótehya
sin ti yaáxin its'en chojni.”

Ti tan k'uáyéhe̱ ti ni̱nko itjen Pérgamo

12 ’Ikjian ti xroon ts'áyéhe̱ ti ángel t'ayakohen ti ni̱nko itjen Pérgamo:
“Mé xi̱kihi ichro ti nkexro chónta ti chika espada ijnó ñájín taté:

2:7 a: Gn. 2:9; Ap. 22:2; **b:** Ez. 28:13; 31:8. **2:8:** Is. 44:6; 48:12; Ap. 1:17; 22:13.
2:11: Ap. 20:14; 21:8.

13 Janhan nona kaín ti nkehe tjejoch'era la ko nona kixin tjejora ti
t'ẹtọan Satanás, la kjónté xịkaha la t'itjáñahñara ti janhan la ko ti
nkehe tjejochohénra itsi chr'éxịn. Kjónté ti ñạo ik'uén ch'in Antipas, ti
nkexro jína kjuínchexiteyéhe ti janhan la k'óñáxin sin ch'an ti tjejora,
ti t'ẹtọaxín Satanás la kuịtọehyara kuitekáonra ti janhan. 14 *Kjánchó
tóxrìnahña iso ti nkehe nduáhya tjénkạyáxinra kixin tjinkákonhñara
tsịtọhéra ti nkehe kjuako Balaam, ti nkexro k'uẹtuẹhen Balac kixin
chrókjuasin ijiẹ ti sin israelita chrókjonie ti nkehe tsíchroxịhị sin ti
nkehe tsíkjanọña la ko chróchónta sin chojnichjin ókjé, jehya ichjién sin.
15 Kjạxin ntiha tjejó iso ti sin tjinkakonhña tsítọhe ti nkehe tjako ti sin
nicolaítas, ti sin tjínkạkonhña. 16 Méxrạ chrókjanra chrókuinkachónkira
Díos. Ạndá ti náhí, la tjoka tsjasán ti tjejora la tsjájọnkiạnxinra ti
espada t'axrjexín ir'uạ. 17 *Ti nkexro tjinkaon tsihin la chrókuihin ti
nkehe nixjẹhẹ Nchạkuén Díos ti nịnko: Ti nkexro tsjacha sinchexiteyá la
tsotjahá kjuachaxin sinie sin ti maná ómó itjen la ko tsotjahá sin ijnko
ixrọ tjóá la ti ixrọ mé tjenkáni ti ihnịé sin nịxin ninkexró noehña. Jehó ti
nkexro ts'áyéhẹ tíha mé tsọnohe."

Ti tan k'uáyéhẹ ti nịnko itjen Tiatira

18 'Ikjian ti xroon ts'áyéhẹ ti ángel t'ayakohen ti nịnko itjen Tiatira:
"Mé xịkihi ichro ti Xjẹen Díos, ti nkexro chónta ikon éxi xrohi síchr'ákjen
la ko chónta tọté éxi chika sinie tjákịni tsjehe. 19 Janhan nona kaín
ti nkehe tjejoch'era la ko nona nkexrín tjuẹhéra ti janhan la ko jína
tinkachónkira ti janhan la ko ti ixrạ tjejoch'era la ko tịtoéhyara ti
janhan kjónté t'atsínkara nkehe náxrjónhña. La nona kixin ijie la ạntsí
ich'era ixrạ kuéntạna ke ti xránkíxixín. 20 *Kjánchó tóxrìnahña ijnko ijiẹ
chontara kixin tjájonra kjuachaxin tjako ti tjan Jezabel, ti nkexro ndáchro
kixin nixja itén Díos, kjánchó jehó ch'iyehe tjan ti sin kuéntạna kixin
chrókjuasinko sin ijiẹ chojnichjin ókjé jehya ichjién sin, la chrókjonie
sin ti nkehe tsíchroxịhị sin ti nkehe tsíkjanọña. 21 Janhan kuịtọhạ tjan
intsí kixin chrókjuinkí tjan ti nkehe nduáhya tjenkạyáxin tjan, kjánchó
tjinkakonhña tjan tsítọhe tjan ti ijiẹ tjasiko tjan chojnindoa. 22 Méxrạ
ijie la sịntaníhạ tjan la tsjak'etsínka tjan ijnko cama, la kaín ti nkexro
tsjasiko tjan ijiẹ la tsjasóte sin ti tsítọehya sin ti nkehe kjuako tjan. 23 *La
janhan ts'óñá ti xjẹen tjan. Ndá xịkaha kaín nịnko tsọnohe kixin janhan
choxián ti nkehe tjenkạyáxin sin la ko ti nkehe tóhen ạsén kaín chojni,
la janhan tsjénkạhạ nkojnko nkexro éxi ti ixrạ kjuịch'e. 24 Kjánchó ti

---

2:14 a: Nm. 22:5, 7; 31:16; Dt. 23:4; **b:** Nm. 25:1-3. **2:17 a:** Ex. 16:14, 15; 16:33, 34; Jn. 6:48-50; **b:** Is. 62:2; 65:15. **2:20:** 1Rs. 16:31; 2Rs. 9:22, 30. **2:23 a:** Sal. 7:9; Jer. 17:10; **b:** Sal. 62:12.

ísora tjejora chjasin Tiatira chréhyara ti nkehe nduáhya tjako sin la
kochoxínhñara ti nkehe nchek'in sin ti nkehe ómó kuènté Satanás la
janhan í tsotjáhyara íjnko ixra̱. 25 Méxra̱ ti nkehe chontara la ti̱toéhyara
hasta tsokjanjña janhan. 26 *A̱ndá ti nkexro tsjacha sinchexiteyá kaín ti
nkehe kjuàkua hasta tsjixin la janhan tsotjahá sin kjuachaxin ts'e̱tue̱hen
sin kaín nación. 27 T'aná mé kjuajon kjuachaxin tsétoan. La xi̱kaha jehe
sin ts'e̱tue̱hen sin ti nación éxi chróchónta sin ijnko ntavara tsík'ónaxín
chika kixin chróchjéhe sin ti nación la éxi ichi̱ tsík'ónaxín nche̱tje̱ mé
xi̱kaha tso̱kuen. 28 La kja̱xin tsotjahá sin ti konotsé itji nchítjen. 29 Ti
nkexro jína tihin la chrókuihin ti nkehe nixje̱he̱ Ncha̱kuén Díos ti ni̱nko.”

Ti tan k'uáyéhe̱ ti ni̱nko itjen Sardis

3 1 ’Ikjian ti xroon ts'áyéhe̱ ti ángel t'ayakohen ti ni̱nko itjen chjasin
Sardis: “Ti nkexro chónta ti yato Ncha̱kuén Díos la ko chónta ti yato
konotsé mé ndáchro xi̱kihi: Janhan nona kaín ti ixra̱ tjejoch'era la ko
nona kixin jahara la ijnko chojni tsík'en kjónté ihnkera kixin tetsjehéra
ichrora, kjánchó tsík'enra. 2 T'àyara la t'ayakohénra ti nkehe kuíto̱he
kjónté í tsjéhya kixin ó chjina its'en kja̱xin. Kixin ó k'uíkua̱n kixin ti ixra̱
ich'era la kanhñó jína t'ikon Díos. 3 *Xráxinkaonra ti nkehe xráko̱hara la
ko kuihínra la chrókjui̱nchexiteyára la ko chrókjanra chróxraxinkáonra
Díos. A̱ndá ti náhí la tsjasán éxi ijnko xíche̱e la tso̱noahñara nkesá tso̱hen
tíha. 4 Kjánchó na̱xa̱ tjejó iso sin ti chjasin Sardis na̱xa̱ kjuínchekji̱ta̱hya
sin ti iké sin mé jehe sin ts'ájiki̱a̱n sin la tsochónta sin ika tjóá kixin
jehe sin la jína ti ixra̱ kjuích'e sin. 5 *Ti nkexro tsjacha sinchexiteyá mé
ts'inkáya sin ika tjóá la ko tsoxikahya ti ihni̱é sin tjejónixín ti xroon
sínixín ihni̱é ti sin tsochónta kjuachón la ko janhan tso̱xrja̱nka kixin
choxián sin nkayakon T'aná la ko nkayakon ti sin ángel kuènté ch'an. 6 Ti
nkexro jína tihin la chrókuihin ti nkehe nixje̱he̱ Ncha̱kuén Díos ti ni̱nko.”

Ti tan k'uáyéhe̱ ti ni̱nko itjen Filadelfia

7 *’Ikjian ti xroon ts'áyéhe̱ ti ángel t'ayakohen ti ni̱nko itjen Filadelfia:
“Xi̱kihi ichro ti nkexro tjóá la ko chaxín, ti nkexro chónta ti llave
kuènté rey David, ti nkexro tsakitje̱he̱ ti puerta la ninkexró tsjachahya
ts'ekjehe̱, a̱ndá ti ts'ekjehe̱ ch'an la ninkexró tsjachahya tsakitje̱he̱.
8 Janhan nona kaín ti nkehe tjejoch'era. Méxra̱ kjuaké ijnko puerta
tjexrjankehe̱ la ninkexró xitjahya ts'ikjehe̱, kixin kjónté kanhñó fuertera

---

2:26: Sal. 2:8, 9. **3:3:** Mt. 24:43, 44; Lc. 12:39, 40; Ap. 16:15. **3:5 a:** Ex. 32:32, 33; Sal. 69:28; Ap. 20:12; **b:** Mt. 10:32; Lc. 12:8. **3:7:** Is. 22:22; Job 12:14.

la kjuinchexiteyára ti nkehe kjuàkua la ko kjuinchemáhñara ti janhan.
9 *Méxra ts'ikonra ti nkehe sit'aha ti sin ninkué Satanás xrich'ia sin
ndáchro kixin judío sin ichro sin, andá chaxínhña. Janhan ts'étuahan sin
kixin ts'ejóxin toch'in sin nkayakonra ndá tsonohe sin kixin tjuahara.
10 Jahara kuitekáonra ti nkehe kuétuahanra la k'óxrjéhyara méxra jína
ts'ejora, la janhan ts'ayakohan ti jahara ti ó itsi ti nkehe náxrjónhña
tsohen kuenté chjasintajni kixin xikaha tsotsjaha á tsjacha ti chojni
chjasintajni ts'atsínka tíha. 11 Janhan la í séhya ndá tsokjan. Méxra
t'ayakohénra ti nkehe chontara kixin ninkexró chrókuakítsjahyara ti
corona. 12 *Ti nkexro tsjacha sinchexiteyá mé sit'ána ijnko muro kuènté
ninkué Díos la í sátsjixinhña sin ntiha. La janhan tsokjian ti cuerpoé sin
ti ihnié Díos la ko ti ihnié chjasén Díos, ti Jerusalén nixin tsixin nkaya
nkajní ti itjen Díos. La kjaxin tsokjian ti niná nixin tsochónta ntiha. 13 Ti
nkexro jína tihin la chrókuihin ti nkehe nixjehe Nchakuén Díos ti ninko."

Ti tan k'uáyéhe ti ninko itjen Laodicea

14 *'Ikjian ti xroon ts'áyéhe ti ángel t'ayakohen ti ninko itjen Laodicea:
"Xikihi ichro ti nkexro nchexiteyá kaín nkehe, ti nkexro chronka kaín
nkehe ndoá la ko chaxín. Ti nkexro kjuích'énaxín Díos kaín ti nkehe
siín, mé xikihi ichro: 15 Janhan nona kaín ti ixra tjejoch'era. Nóna
kixin jahara la ní jehya ikin o sóara. Kjá antsí jína ti chrókókinra o
chrókósóara. 16 Kjánchó jehó yásóra la jehya ikinra la ni jehya sóara.
La ti its'iá janhan la ts'okjan ti jahara. 17 Kixin jahara ndáchrora kixin
rikóra la ó chontara kaín nkehe la í ticháxianhñara ninkehó. Kjánchó
noahñara kixin chontahyara kjuachéhe la ko jehya jína tjejora, nóara,
ntakótánra[a] la ko tjóchínra. 18 Méxra ntaxráxinkaonra kixin ts'ènara ti
oro náxrjón tsík'axrjexín itja chonta janhan ndá chaxín tsorikóra. La
ts'ènara ti ika tjóá kixin ts'ínkayára ndá í tsosuàhyara kixin tjóchínra. La
ko janhan tsjánjua ti xroan colirio tsjiánkí ikonra kixin jína ts'ikonra.
19 *Janhan tjéntuáha kaín ti nkexro tjuaha. Méxra ikjanra tinkachónkira
Díos. 20 Janhan itjén ndója nchia, tjét'eya. Ti nkojín nkexro chrókuihin
taná ndá chrókuakitjehe ti ndoe la chrók'uíxahan ntiha la chrókjoniékian
ti jehe sin la ko janhan. 21 Ti nkexro tsjacha sinchexiteyá la tsjánjua
kjuachaxin ts'ejótjaxiko sin ti janhan ti tétoanxián éxi janhan kjuácha,
ndá T'aná kjuajon kjuachaxin tétjaxian ti itjen ch'an t'etoan ch'an. 22 Ti
nkexro jína tihin la chrókuihin ti nkehe nixjehe Nchakuén Díos ti ninko."

---

[a] **3:17** ***ntakótánra*** *t'ikohña sin* ciegos

3:9 a: Is. 49:23; 60:14; **b:** Is. 43:4. **3:12 a:** Ap. 21:2; **b:** Is. 62:2; 65:15. **3:14:** Pr. 8:22. **3:19:** Pr. 3:12; He. 12:6.

Ti sin tjikosáyehe Díos nkaya nkajní

4 [1] Ndá chr'éxin tsjaha la k'uíkuan nkaya nkajní itjen ijnko puerta
tjexrankehe. Ndá ti itan kuihan saoxín éxi trompeta mé ndáchro:
—Tit'ótjen ntihi ndá janhan tsjákohá kaín ti nkehe tsohen chr'éxin
—ichro.
[2] *Ndá tuénxín ikui ti kjuachaxin kuènté Nchakuén Díos k'uayáha
ndá k'uíkuan ijnko trono itjen nkaya nkajní, andá ti trono mé tjetjaxin
ijnko nkexro. [3] Andá ti nkexro tjetjaxin ti trono mé imá tjákini tsjehe éxi
ti ixro jaspe o ti ixro cornalina. Andá nkondatjen[a] ti trono mé itjen ijnko
konchecha tjákini tsjehe éxi ti ixro esmeralda. [4] Landá nkondatjen ti trono
mé k'uíkuan veinticuatro trono ndá ntiha mé tjejótjaxin ti veinticuatro sin
táda, tjejóchr'inkáya sin ika tjóá la tjejóya corona tsík'ónaxín oro ti ikja sin.
[5] *Ndá nkondatjen ti trono mé síchjéxín la ko sítjonta la ko itsjé ruido siín. La
nkayakon ti trono la kjaxin tjejóche yato xrohi mé tíha ti yato Nchakuén Díos.
[6] *Kjaxin nkayakon ti trono la itjen ijnko ndañao tjákini éxi xroxrjo tsjehe.
Ndá chjinaxón ti trono la ko nkondatjen ti trono la tjejó noó nkexro
tjejóchón chónta nchónhña ikon ti nkayakon la ko nóton. [7] La ijnko ti
nkexro tjechón k'uíkuan sao mé éxi koxra tsjehe, andá ti yaáxin mé éxi
ijnko koxintáxjan, andá ti níxin mé tsjehe éxi chojni. Andá ti noóxin la
éxi ijnko kotjuanhnko xritjaká xikaha. [8] *Andá ti noó nkexro tjejóchón
mé nkojnko la chónta injon kañeñe la ko chónta nchónhña ikon nóton la
ko nkondatjen, la nchakotjin la ko tie mé titoéhya sin ndáchro sin:

Imá jína, tjóá jaha,
Ìnchéni Díos, jaha chonta kaín kjuachaxin.
Jaha ti xránkíxixín itjen la ko itjen ijie la ko ts'inka ínaá.

[9] Andá ti nkexro tjejóchón nkoyaxón chjéhe sin kjuasáya Díos la ko
tjikosáyehe sin la ko nixjehe sin ti nkexro tjetjaxin ti trono, mé ti nkexro
tjechón ijie la ko nkochríxín. [10] Ndá ti veinticuatro sin táda la t'ejóxin
sin toch'in sin nkayakon ti nkexro tjetjaxin ti trono la ko tjikosayéhe sin
ti nkexro tjechón ijie la ko nkochríxín, la takjijin sin ti corona, tjak'e sin
ti itjen ti trono, la ndáchro sin:

[11] Ìnchéni la ko Díos kuènténi, jaha la imá jína
t'ayéhé kaín ti kjuasàya kixin jaha chonta kaín kjuachaxin;
kixin jaha kjuich'éna kaín ti nkehe siín
kixin jaha kóxríhan xikaha ts'óna
la kaín k'óna.

---

[a] **4:3** *nkondatjen* alrededor

4:2: Ez. 1:26-28; 10:1. **4:5 a:** Ex. 19:16; Ap. 8:5; 11:19; 16:18; **b:** Ez. 1:13; **c:** Ap. 1:4; Zac. 4:2. **4:6:** Ez. 1:22. **4:6:** Ez. 1:5-10; 10:14. **4:8 a:** Ez. 1:18; 10:12; **b:** Is. 6:2, 3.

Ti libro la ko ti Kolélo

5 1 *Ạndá itja chjina ti nkexro tjetjạxịn ti trono, k'uíkuạn ijnko libro
mé tsíkjin sin nkaxehen la ko ndója la tjejótséxin yato sello. 2 Kjạxin
k'uíkuạn ijnko ángel chónta nchónhña kjuachaxin mé itsen kjuanchankí
ndáchro:
—¿Xá nkexro chrókjuacha chrókuakitjẹhẹ ti libro i la ko
chrókuakitsjehe ti sello chónta?
3 Kjánchó ninkexró kjuátẹhya ti nkạjní, ni chjasintajni ọ chrínkí
chjasintajni kixin chrókuakitjẹhẹ ti libro, ni tjachahya sin tsokomá
sin. 4 Ạndá janhan imá tsjạnka kixin kohya ninkexró chrókjuacha
chrókuakitjẹhẹ ti libro kixin chrókjuinchekuáxin ti nkehe chónta ọ
chrókomá. 5 *Ạndá ijnko ti sin táda tjejó ntiha mé ndáchro:
—Tsjạnkahya, kixin ti Koxrạ kuènté Judá, ti nkexro tsík'axrjeníxin
David mé kjuacha. Méxrạ jína tsakitjẹhẹ ti libro la ko ti yato sello chónta
—ichro ti ch'in táda.
6 *Ndá tsjáhạ la k'uíkuạn kixin nkọsiñe ti trono la ko nkosiñe ti tjejó
ti noó ti nkexro tjejóchón la ko nkọsiñe ti tjejó ti sin táda mé ntiha tjexín
tọté ijnko Kolélo, éxi ó tsík'óñá sin xịkaha tsjehe la chónta yato ntèé la
ko yato ikon. Mé tíha ti yato Nchạkuén Díos tsík'ítuehen t'ayakohen
kuenté chjasintajni. 7 Ạndá ti Kolélo la kuákja ti libro itjen itja chjina
ti nkexro tjetjạxịn ti trono. 8 *Ndá ti ó kuákja ch'an ti libro la ti noó
sin tjejóchón la ko ti veinticuatro ti sin táda la k'uejóxin toch'in sin
nkayakon ti Kolélo. Kaín sin mé tjejóxraá sin arpa la ko xraá sin copa
tsík'ónaxín oro síkaón chịnkọ xraxé náxrjón. Mé tíha ti oración kuènté
kaín ti sin tsíkjinchetjóá ch'an. 9 *La itsje sin ijnko canto nịxin ndáchro:

Jehó jaha jína tsákja ti libro la ko tsochrijña ti sello chónta;
kixin k'óñá sin ti jaha la ko ti ijnịá k'uẹnaxián ti
jeheni kixin ts'áyéhẹ Díos,
Jaha k'uèna chojni kaín nkexrín tsjehe la ko kaín ngiva la ko
chojni kaín chjasin la ko kaín nación.
10 *Jaha mé kjuịch'éna rey la ko nchạt'á ti jeheni kixin
sich'eheni ixrạ It'éni Díos,
la ko kjuánjua kjuachaxin ts'ẹtọani ti chjasintajni.

11 *Ndá nạxạ tsjáhạ la kuịhạn itén nchónhña ángel tjejó nkondạtjen ti
trono la ko itén ti sin tjejóchón la ko ti veinticuatro ti sin táda. Mé ti
número tsjéxin sin la millones la ko millones. 12 La itsen ndáchro sin:

5:1: Ez. 2:9, 10; Is. 29:11. **5:5 a:** Gn. 49:9; **b:** Is. 11:1, 10. **5:6 a:** Is. 53:7; **b:** Zac. 4:10. **5:8:** Sal. 141:2. **5:9:** Sal. 33:3; 98:1; Is. 42:10. **5:10:** Ex. 19:6; Ap. 1:6. **5:11:** Dn. 7:10.

Ti Kolélo[a] k'óñá chojni,
mé ti nkexro ts'áyéhẹ kaín ti kjuachaxin la ko ti nkehe tjete siín,
la ko ti kjuaxrexinkaon jína la ko ti kjuachaxin ts'ẹtọan
mé xịkaha tsjajoni kjuasáya la ko tsjikosayéheni ti jehe ch'an.
13 Kjạxin kuịhạn kixin kaín ti nkehe kjuích'éna Díos siín nkạjní la
ko chjasintajni la ko ti nkehe siín chrínkí nonte la ko kaín nkehe siín
chrínkí ndạñao, ndáchro:
Ti nkexro tjetjạxịn ti trono la ko ti Kolélo mé ts'áyéhẹ
kaín ti kjuasàya
kixin chónta kaín kjuachaxin ts'ẹtọan nkochríxín,
méxrạ tsjikosáyeheni ch'an.
14 Ạndá ti noó sin tjejóchón mé ndáchro:
—Mé xịkaha tsọhen.
La ko ti veinticuatro ti sin táda mé k'uejóxin toch'in sin la chjéhe sin
kjuasáya ti nkexro tjechón nkochríxín.

Ti yato sello

6 1 Ạndá k'uíkuạn kixin ti Kolélo la kuakitjẹhẹ sạoxín ti yato sello ndá
kuịhạn kixin ijnko ti noóxin ti sin tjejóchón mé éxi kjónta xịkaha
itsen nixja, ndáchro:
—¡Xrákia!
2 *Ạndá tsjahạ la k'uíkuạn ijnko kokạtẹ tjóá, ạndá ti nkexro tekjen
ti kokạtẹ mé chónta ijnko arco la k'uáyéhẹ ijnko corona la jehe ch'an
kjuacha ch'an la nạxạ xíkjacha ch'an ínaá.
3 Ạndá ti xitjẹhẹ ti yaáxin sello mé kuịhạn ti yóxin nkexro tjechón
itsen ndáchro:
—¡Xrákia!
4 *Ạndá k'uaxrje íjnko kokạtẹ kjátse. Ạndá ti nkexro tekjen ti kokạtẹ
mé k'uáyéhẹ ijnko espada ijié la k'uáyéhẹ kjuachaxin kixin tsjatsìin ti
kjuaxróxin siín chjasintajni, ndá ti chojni siín ntiha la jehí ts'óñá kícho.
5 *Ndá ti xitjẹhẹ ti níxin sello la kuịhạn itsen nixja ti níxin nkexro
tjechón ndáchro:
—¡Xrákia!
Ndá tsjahạ la k'uíkuạn ijnko kokạtẹ tié. Ạndá ti nkexro tekjen ti
kokạtẹ mé tjexrịa ijnko báscula. 6 Landá kuịhạn nixja ijnko ti nkexro
itjen nkọsiñe ti tjejó ti noó ti sin tjejóchón, mé ndáchro:

---

[a] **5:12** ***Kolélo*** *Ti Kolélo la Ìnchéni Jesús tíha*

6:2: Zac. 1:8; 6:3, 6. **6:4:** Zac. 1:8; 6:2. **6:5:** Zac. 6:2, 6.

—Ijnko kilo noa trigo o̱ iní kilo cebada ts'ite kaín ti chichaon tsjacha chojni ti ixra̱ sich'e nkojnko ña̱o. Kjánchó ti aceite la ko ti vino la chrókjuinchek'itjáñahña.

7 A̱ndá ti ó kuakitje̱he̱ ti Kolélo ti noóxin sello mé kuı̱ha̱n ti noóxin ti nkexro tjechón itsen ndáchro:

—¡Xrákia!

8 *Ndá tsjaha̱ la k'uíkua̱n ijnko koka̱te̱ siñe. A̱ndá ti nkexro tekjen mé it'in Kjuach'én. Landá nóton tíhi mé chréhe̱ ti nkexro t'ayakohen ti tjejó ti sin tsík'en. Ndá yóí sin k'uáyéhe̱ sin kjuachaxin kixin ti noóxin parte ti chojni siín chjasintajni la espada ts'óñáxin sin, la ko ts'óñáxin sin kjinta la ko ichin la ko kaín ti iko jie̱he siín.

9 A̱ndá ti ó xitje̱he̱ ti n'óxin sello mé k'uíkua̱n kixin chrínkí ti altar mé tjejó a̱sén ti sin tsík'en kixin k'uéchronka sin itén Díos la kuito̱ehya sin kuinkáchónki sin ch'an. 10 Mé itsen ndáchro sin:

—Jaha Díos chonta kaín kjuachaxin, jaha ti nkexro tjóá la ko chro̱nka kaín nkehe chaxín. ¿Xá hasta nkesá si̱nchekito̱exián ijı̱é ti sin siín chjasintajni, ti sin k'óñá ti jeheni? ¿Xá hasta nkesá tsje̱nka̱ sin ti nkehe nduáhya kjuích'e sin?

11 Ndá k'uáyéhe̱ sin ika tjóá la k'uítuehen sin kixin na̱xa̱ tso̱k'éhe sin íso ña̱o, hasta tsoxítjajia ti sin tsitekaon Díos na̱xa̱ t'itjáña ts'enxín sin éxi k'uénxin ti sin a.

12 *A̱ndá tsjaha̱ ti ó xitje̱he̱ ti njonxı̱n sello, ndá imá k'uínki nonte. Ndá ti ña̱o la kótié éxi ti ika t'inkáya sin ti it'en chojni. La ti nitjó la kókjátse éxi ijnı̱ tsjehe. 13 *A̱ndá ti konotsé la xèjixín nka̱jní síti chjasintajni éxi ti inta t'óna to higo xènjin ti ito yoa ti imá chjéhe xrı̱nto̱. 14 *Ndá ti nka̱jní la k'uitjáña éxi tóhen ijnko xroon xrèya̱ xı̱kaha. La kaín ti ijna̱ la ko ti nonte ntsíntsí siín nko̱siñe nda̱ñao la sákjuí ókjé. 15 *A̱ndá kaín ti sin rey siín chjasintajni la ko ti sin t'e̱to̱an, la ti chojni rico, ti chojni chónta kjuachaxin la ko kaín ti chojni ch'exón ixra̱ la ko ti chojni ich'e ti ixra̱ kuènté mé k'uejómá sin nkaxehen itjo̱ la ko chrínkí ti ixro̱ yehye siín nte̱je̱. 16 *La ndáche sin ti ijna̱ la ko ti itjo̱:

—Xrákia xrátja ti jeheni tjejómani kixin chrók'uíkonhñani ti nkexro t'e̱to̱an tjetja̱xı̱n ti trono la ko ti kjuachrakon ijié tsjajon ti Kolélo, 17 *kixin ó ikui ti ña̱o sinchekjasóte ti Kolélo la ko Díos ti jeheni la, ¿xá nkexro chrókjuacha tíha? —ichro sin.

Ti 144 mil chojni chónta sello

7 1 *A̱ndá chr'éxı̱n k'uíkua̱n noó sin ángel tjejóxin to̱té nkojnko chrínta ti chjasintajni kixin t'ayakohen sin ti noó tjı̱xı̱n xrı̱nto̱ kixin kanhñó

6:8: Ez. 14:21. **6:12 a:** Ap. 11:13; 16:18; **b:** Is. 13:10; Jl. 2:10, 31; 3:15; Mt. 24:29; Mr. 13:24, 25; Lc. 21:25. **6:13:** Is. 34:4. **6:14:** Ap. 16:20. **6:15:** Is. 2:19, 21. **6:16:** Os. 10:8; Lc. 23:30. **6:17:** Jl. 2:11; Mal. 3:2. **7:1:** Jer. 49:36; Dn. 7:2; Zac. 6:5.

tsochjéhe chritaón chjasintajni la ko chritaón ndañao la ko ti inta
yoa. 2 Kjaxin k'uíkuan íjnko ángel kjuixin nó tjitoxin ñao, la chónta ti
sello kuènté Díos tjechón. Ndá itsen k'uéyehe ti noó ángel tsík'ayéhe
kjuachaxin sincheníhi nonte la ko ndañao. 3 *Ndáchro:
—Náhí, naxa ncheníehñara ti nonte la ko ti ndañao la ko ti inta siín,
hasta tsjixin itsa xroye totjín ti sin ch'ehe ixra ti Díos kuènténi —ichro ch'an.
4 Ndá kuihan ti número ti sin chónta ti sello mé ciento cuarenta y
cuatro mil chojni, kaín ti sin tsík'axrjeníxin ti sin israelita. 5 Teyó mil ti
sin tsík'axrjeníxin Judá, teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin Rubén la ko teyó
mil ti sin tsík'axrjeníxin Gad, 6 teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin Aser, teyó
mil ti sin tsík'axrjeníxin Neftalí, teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin Manasés,
7 teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin Simeón, teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin
Leví, teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin Isacar 8 teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin
Zabulón, teyó mil ti sin tsík'axrjeníxin José, la ko teyó mil ti sin
tsík'axrjeníxin Benjamín chónta xroye kuènté Díos.

Itsjé chojni chónta ika tjóá

9 Andá ti ó kjuixin tíha, ndá tsjaha la k'uíkuan nchónhña chojni
tjejó, ninkexró tsjachahya ts'ekin, chojni tsíkixin kaín nación la ko kaín
nkexrín tsjehe sin, kaín ngiva la ko kaín chjasin, mé tjejóxin toté sin
nkayakon ti trono la ko nkayakon ti Kolélo la tjejóchr'inkáya sin ika tjóá
la tjejóya kajni ti itja sin. 10 La kaín sin itsen ndáchro sin:
Díos kuènténi jaha mé kjuinchekaá ti jeheni.
Jaha tjetjaxian ti trono la ko ti Kolélo mé kjuínchekaá ti jeheni.
11 Ndá kaín ti sin ángel tjejóxin toté nkondatjen ti trono la ko nkondatjen
ti sin táda la ko ti noó sin tjejóchón, mé kaín sin k'uejóxin toch'in sin
hasta nkéhe ikja sin nonte nkayakon ti trono la chjéhe sin Díos kjuasáya,
12 la ndáchro sin:
Mé xikaha tsohen.
Tsochjéheni Díos kjuasáya kixin kaín ti kjuaxrexinkaon
jína chónta ch'an,
la imá t'etoan ch'an la ko tsjikosáyeheni ch'an.
Tsjikosáyeheni ti kjuachaxin kuènté ch'an kixin tjinkitsa
ch'an ti jeheni nkochríxín.
Mé xikaha tsohen.
13 Andá ijnko ti sin táda itjen ntiha mé kjuanchankí, ndáchro:
—Ti sin tjejóchr'inkáya ika tjóá la, ¿xá nkexro tíha la ko nketí tsíkjixin
sin?

7:3: Ez. 9:4, 6.

14 *Ndá janhan ndáxrjan:
—Ìnchéni, jaha la ó noha.
Ndá jehe ch'an ndáchro ch'an:
—Ti sin í mé tsík'axrjekjanxin sin ti kjuachrakon ijié siín chjasintajni, la jehe sin ó ikjuen sin ti iké sin la ko kótjuáxin sin ijnié ti Kolélo.
15 Mé xikaha, ijie la tjejó sin nkayakon ti trono kuènté Díos, la tie ko nchakotjin tjikosayéhe sin Díos nkaxehen ti ninko kuènté ch'an. Andá ti nkexro tjetjaxin ti trono mé t'ayakohen ti jehe sin. 16 *La í ts'enxínhña sin kjinta la ko ìnta la í tsochjáxinhña sin ñao la ko ti sóa kuènté ti ñao la í sincheníehña ti jehe sin 17 *kixin ti Kolélo itjen nkosiñe ti trono mé ts'ayakohen ti jehe sin éxi ti nkexro t'ayakohen ti kolélo kuènté; mé sátsjiko ch'an ti jehe sin ti sítjiá ìnta tjajon kjuachón, la Díos ts'óni ti ndakon sin.

Ti yatoxin sello

8 1 Andá ti ó kuakitjehe ti Kolélo ti yatoxin sello chónta ti libro la k'uixinhña ninkehó ruido chjina it'o hora ti nkaya nkajní. 2 Ndá chr'éxin k'uíkuan yato sin ángel tjejóxin sin toté sin nkayakon Díos, la nkojnko sin k'uáyéhe sin nkojnko trompeta. 3 *La chr'éxin ikui íjnko ángel kjuák'exín toté nkayakon ti altar mé xraá ijnko ihnti tsík'ónaxín oro. Ndá k'uáyéhe nchónhña chinko xraxé náxrjón kixin tsjiko ti oración kuènté kaín ti sin tsík'óna xjeen Díos, tsjak'e chritaón ti altar tsík'ónaxín oro itjen nkayakon ti trono. 4 Andá ti ihnchi kuènté ti chinko la ko ti oración kuènté ti chojni tsík'óna xjeen Díos, mé chrìinxín itja ti ángel, ti itjen Díos. 5 *Andá ti ángel mé kuákja ti ihnti[a] la kjuínchekaón ti xrinta siín ti altar la ik'ue nó chjasintajni. Landá k'uixikjonta la k'uíxin ruido la ko k'uixikjónkíxín la ko k'uínki nonte.

Ti yato trompeta

6 Andá ti yato sin ángel chónta nkojnko trompeta mé ó yaxíhin sin ts'ánoa sin.
7 *Ndá ti ángel saoxín k'uánoa ti trompeta, mé k'uaniá toni la ko xrohi sinkíkjanxín ijni, mé ikui chjasintajni. Ndá iche níxin parte ti nonte la ko níxin parte ti inta la ko kaín ti kayoa siín.

---

[a] **8:5** ***ihnti*** *ti nkehe cheyá chinko* incensario

7:14: Dn. 12:1; Mt. 24:21; Mr. 13:19. **7:16:** Is. 49:10. **7:17 a:** Sal. 23:1; Ez. 34:23; **b:** Sal. 23:2; Is. 49:10; **c:** Is. 25:8. **8:3 a:** Am. 9:1; **b:** Ex. 30:1, 3. **8:5 a:** Lv. 16:12; Ez. 10:2; **b:** Ex. 19:16; Ap. 11:19; 16:18. **8:7:** Ex. 9:23-25; Ez. 38:22.

8 Andá ti yaáxin ángel k'uánoa ti trompeta mé éxi ijnko ijna ijié
síchr'ákjen xrohi la sákjuí k'uánótjenkí ndañao ndá ti níxin parte ti
ndañao la k'óna ijni. 9 La ik'uén níxin parte ti iko siín chrínkí ndañao la
ko níxin parte ti ntabarco la k'uaniánkí ìnta.
10 *Andá ti níxin ángel k'uánoa ti trompeta, la k'uánótjexin nkajní
ijnko konotsé ijié, éxi ijnko xrohi ijié tjeche. Mé k'uánótjenkí níxin parte
ti ndarío la ko níxin parte ti sít'axrje ìnta. 11 *Andá ti konotsé la it'in
Ajenjo, mé t'axrjexín itsjá, landá ti níxin parte ti ìnta la kótsjá, la xikaha
itsjé chojni k'uénxin ti ìnta kixin itsjá.
12 *Andá ti noóxin ángel k'uánoa ti trompeta, la kjuíncheníhi níxin
parte ti ñao, níxin parte ti nitjó la ko níxin parte ti konotsé. Méxra níxin
parte la kótié la í kohya t'inkaséña níxin parte ti nchakotjin la ko tie.
13 Ndá naxa tsjaha la kuihan kixin ijnko ángel tjetjaká nkosiñe nkajní
mé itsen ndáchro:
—¡Nóa ti sin tjejó chjasintajni ti ó tsondáchro ti trompeta ts'ánoa ti
iní ángel naxa t'itjáña!

Ti n'óxin trompeta

9 1 Andá ti n'óxin ángel k'uánoa ti trompeta, mé k'uíkuan ijnko konotsé
k'uánótjexin nkajní la ikui chjasintajni, la k'uáyéhe ti llave kuènté ti
tòye ninka[a] siín nchakuén jínahña. 2 *Ndá xitjehe ti tòye ninka la ntiha
k'uaxrjexín ihnchi éxi ti ihnchi t'axrjexín ijnko itja, landá ti ñao la ko ti
nkajní mé kótié kixin ti ihnchi k'uaxrjexín ti tòye a. 3 *Ndá ti ihnchi
mé k'uaxrjexín itsjé kochjoá sákjuí kuenté chjasintajni. La k'uáyéhe
kjuachaxin kixin jína siñehe chojni éxi ñehe ti konchia siín chjasintajni
xikaha. 4 *La k'uítuehen kixin sincheníehña ti kayoa siín chjasintajni la
ko ninkehó nkehe yoa la ko ninkehó ntayoa, jehó ti chojni chóntahya ti
sello kuènté Díos ti totjín. 5 Kjánchó k'uáyèhya kjuachaxin kixin ts'óñá ti
chojni. Náhí. Jehó sinchekjasóte va chojni in'ó nitjó; andá ti kjuatjoté
mé yóhe éxi tjotéxin ti niehe chojni ijnko konchia. 6 *La ti ñao a, la itsjé
chojni tsotjinkaon its'en, kjánchó xitjahya its'en sin. Kjónté tjinkaon sin
la ti kjuach'én la tsinkéhe ti jehe sin.
7 *Ti kochjoá mé tsjehe éxi kokate tjejóchóhen sátsji va guerra
sátsjikjajon va. Ti ikja mé chónta ijnko nkehe éxi ijnko corona tsík'ónaxín
oro xikaha, ndá ti nkayakon la éxi nkayakon chojni xikaha. 8 *Ti kaxihí

---

[a] **9:1** ***tòye ninka*** abismo

8:10: Is. 14:12. **8:11:** Jer. 9:15. **8:12:** Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:10, 31; 3:15.
9:2: Gn. 19:28. **9:3:** Ex. 10:12-15. **9:4:** Ez. 9:4. **9:6:** Job 3:21; Jer. 8:3.
9:7: Jl. 2:4. **9:8:** Jl. 1:6.

mé yóhe̱ éxi ka̱xi̱hi chojnichjin, a̱ndá ti ñeno la yóhe̱ éxi ñeno koxra̱. 9 *Ti
nto̱e va la chónta éxi ijnko nkehe tsík'ónaxín chika. A̱ndá ti ruido kuènté
ti ka̱ñe̱ñe̱e va, la éxi ti ruido kuènté nchónhña carreta tinkánkákjen
koka̱te̱ ti ó siín guerra. 10 Chónta ntañé éxi ntañé konchi̱a̱ xi̱kaha la ko
ich'ié mé tíha ti sinchekjasótexín ti chojni in'ó nitjó. 11 La chónta va
ijnko rey t'e̱tue̱hen va mé tíha la ti ángel kuènté ti tòye̱ ni̱nka. Mé ihni̱é
ti ángel ti ngiva hebreo mé Abadón, ndá griego mé Apolión, la yói mé
t'axrjexín kixin tíha mé sinchek'itjáña kaín nkehe.
12 Mé xi̱kaha ti kjuachrakon xránkíxixín la ó k'uatsínka. Kjánchó na̱xa̱
t'itjáña í yaá kjuachrakon tíjie itsi.
13 *A̱ndá ti njonxi̱n ángel k'uánoa ti trompeta, la kui̱ha̱n itén ijnko
nkexro k'uaxrjexín ti tjejó ti noó ntèé ti altar tsík'ónaxín oro itjen
nkayakon ti itjen Díos. 14 Mé ndáche ti njonxi̱n ángel chónta ti trompeta
xi̱kihi:
—T'oxinda̱nke̱héra ti noó ángel tjejóchroé chjinaxón ti nda̱río ijié
it'in Éufrates.
15 Ndá xi̱kaha xinda̱nke̱he noó ti sin ángel tjejóchóhen ti hora, ti
ña̱o, ti nitjó la ko ti nánó, kixin sátsji ts'óñá níxin parte ti chojni siín
chjasintajni. 16 Ndá kui̱ha̱n ti número kuènté ti soldado tjejókjen koka̱te̱
mé yaá ciento millones sin.
17 Mé xi̱kihi k'uíkua̱n ti koka̱te̱; ntakuin ti sin tjejókjen mé chónta
chika kjátse, azul la ko siñe. Ndá ikja ti koka̱te̱ la éxi ikja koxra̱ xi̱kaha,
la ti ir'ua va mé t'axrjexín xrohi, ihnchi la ko azufre. 18 Ndá níxin parte
ti chojni mé k'uénxin ti ihnchi, ti xrohi la ko ti azufre k'uaxrjexín ir'ua ti
koka̱te̱. 19 Ti koka̱te̱ la chónta kjuachaxin ti ir'ua la ko ti ntañé kixin ti
ntañé mé tsjehe éxi konche chónta ikja la tíha ncheníexín ti chojni.
20 *A̱ndá íso ti chojni k'uénxinhña ti ichin la kjónté kjuinkíhya sin ti
nkehe tjenka̱yáxin sin la kuíto̱ehya sin ti tinkáchónki sin ti jínahña la
ko ti nkehe tsíkjano̱ña tsík'ónaxín oro, plata, bronce, ixro̱ la ko inta, ti
nkehe t'ikonhña, tienhña la ko tjihya. 21 Kuíto̱ehya sin ti nkehe jínahña
ich'e sin éxi ti t'óñá kícho sin, nchekjiko kícho sin, chónta sin ókjé
chojnichjin jehya ichjién sin la ko teé sin.

Ti ángel la ko ti libro intsí

10 1 Ndá chr'éxi̱n k'uíkua̱n íjnko ángel imá chónta kjuachaxin
k'uínkaji̱nxi̱n nka̱jní, tjenkákjan itji̱ la ti ikja ch'an la chónta ijnko
konche̱cha̱. A̱ndá ti nkayakon ch'an la imá tjáki̱ni éxi ti ña̱o, a̱ndá ti
to̱té ch'an la éxi xrohi síchr'ákjen tsjehe. 2 Mé tjexraá ch'an ijnko libro

9:9: Jl. 2:5. **9:13:** Ex. 30:1-3. **9:20:** Sal. 115:4-7; 135:15-17; Dn. 5:23.

intsí tjexrankehe̱, la kjuak'e ch'an ti to̱té ch'an chjina chritaón nda̱ñao
landá ti to̱té ch'an ikjon chritaón inche. 3 Ndá itsen nixja ch'an éxi tójna̱
ijnko koxra̱, la ti yato kjonta la kjuáte̱yá ti itén ch'an. 4 Ndá ti ó kjuixin
ndáchro ti yato kjonta, la janhan chrókjian ti nkehe ndáchro, kjánchó
kui̱ha̱n itén ijnko nkexro nkaya nka̱jní ndáchro:
—Chro̱nkahya ti nkehe ndáchro ti yato kjonta la ko kjinhña ninkehó.
5 *A̱ndá ti ángel kjuak'e ijnko to̱té nda̱ñao la íjnko to̱té tjekjen inche
mé kjua̱ya̱ itja nó nka̱jní. 6 La k'uákjenxi̱n ch'an ihni̱é ti nkexro tjechón
nkochríxín, ti nkexro kjuích'éna nka̱jní, chjasintajni, la ko kaín ti nkehe
siín la ko nda̱ñao, ndáchro:
—Í séhya na̱xa̱ tso̱xrjen; 7 ndá tsjixraká ti ña̱o ndá ti ya̱to̱xi̱n ángel
ts'ánoa ti trompeta ndá tsoxiteyá ti nkehe jehó Díos nohe, éxi ti tsíchenka
ch'an ti sin k'uéchronka itén ch'an ósé.
8 *A̱ndá ti itén ti nkexro kui̱ha̱n k'uaxrjexín nka̱jní mé níxja̱na ínaá
ndáchro:
—Tikákjá ti libro intsí tjexrankehe̱ tjexraá ti ángel kjuák'e to̱té
chritaón nda̱ñao la ko chritaón inche.
9 Ndá sákjuiá ti itjen ti ángel la kjuánchá̱ha̱ ti libro intsí ndá jehe
ch'an ndáchro ch'an:
—Tákjá, la inte. Ti ó tsochr'áxehen ir'ua la tso̱xé éxi itsje̱n kotsje̱nta,
kjánchó ti ó tsjiji tsaá la imá tso̱tsjá.
10 Ndá kuákjaá ti libro intsí tjexraá ti ángel la kjonié. Ndá ti ó
chr'axaha̱n ir'ua̱ la imá ixé éxi itsje̱n ndá chr'éxi̱n la imá kótsjá ti ó kjuíji
nkaya tsa̱na. 11 Ndá k'ue̱to̱an ch'an ndáchro ch'an:
—Ticháxi̱n tso̱chro̱nkaxián itén Díos ínaá kixin tsihin nchónhña
chjasin, nación, ngiva la ko rey.

Yaá sin ichr'án Díos tsochronkaxín

11 1 *A̱ndá ti ángel mé kjuajon ijnko ntavara éxi itji̱ xi̱kaha tsjehe,
xrachо̱axín nkehe, la ndáchro:
—T'ínkatjen tjáchо̱a ti ni̱nko kuènté Díos, ti altar la ko kja̱xin t'ékian
nkekja̱ín ti sin tjejó ntiha tinkáchónki Díos. 2 *Kjánchó ti nda̱sin la
tjáchо̱ahya kixin tíha la ó k'uáyéhe̱ ti chojni tinkáchónkihya Díos kixin
ts'e̱to̱an sin ti chjasin Jerusalén iní nánó kot'o̱. 3 A̱ndá janhan tsochr'an
yaá ti sin kuénta̱na tsochronkaxín sin ti nkehe chaxín kuénta̱na ti iní
nánó kot'o̱ la tsochónta sin ika tie.

10:5: Ex. 20:11; Dt. 32:40; Dn. 12:7; Am. 3:7. **10:8:** Ez. 2:8—3:3. **11:1:** Ez. 40:3; Zac. 2:1, 2. **11:2:** Lc. 21:24.

4 *Ti yaá sin i, mé ti yaá inta olivo la ko ti yaá candelero tjejó ti itjen
Díos, ti Ìnché kuenté chjasintajni. 5 Andá ti nkojín sin tjinkaon sich'ehe
nkojín nkehe jínahña ti yaá sin, la xrohi ts'axrjexín ir'ua ti sin a, la
tsjaka kaín ti chojni tsonínkakohen ti jehe sin hasta its'en sin. Andá ti
nkojín sin tjinkaon sich'ehe nkojín nkehe jínahña ti sin a la kjaxin sin
xikaha ts'enxín sin. 6 *Jehe sin la tsochónta sin kjuachaxin ts'etoan sin
kixin tsoxrákoahya ichrin ti iní nánó kot'o tsonixja sin itén Díos la ko
tsochónta sin kjuachaxin kixin ti ìnta la ts'óna ijni la ko sinchekjasótexín
sin chojni kaín ti ichin siín, itsjé vece éxi tjinkaon sin. 7 *Andá ti ó
tsjixin tsochronka sin ti itén Díos, ndá ti iko jiehe ts'axrjexín ti tòye
ninka[a] mé tsjajonko ti jehe sin, la ti iko mé tsjacha ts'óñá ti jehe sin.
8 *Andá ti cuerpo kuènté sin mé ts'ejótsínka ti ntia kuènté ti chjasin
ijié, ti chjasin tsíkjak'enkani sin Ìnchéni ntacruz, mé kjaxin nchek'in sin
Sodoma la ko Egipto. 9 Andá ti iní ñao kot'o mé kaín chojni itsjé chjasin,
kaín nkexrín tsjehe, kaín ngiva la ko kaín nación mé ts'ikon sin ti sin
tsík'en ts'ejótsínka ntiha la tsjajonhña sin kjuachaxin tsoxravá. 10 Andá
kaín ti chojni chjasintajni la tsochéhe sin kixin ó ik'uén ti yaá sin a, la
tsjasin sin kia la ko sinchekitonhen kícho sin nkehe kixin ó ik'uén ti yaá
sin k'uéchronka itén Díos, kixin jehe sin la kjuaxróxinhña kuék'íxin sin
ti kuék'ejó ti sin a. 11 *Kjánchó ti ó ts'atsínka ti iní ñao kot'o, la Díos
sinchexechón ti jehe sin ínaá la ts'aya sin ts'ejóxin toté sin, la kaín
chojni ts'ikon ti jehe sin la imá tsochrakon. 12 *Ndá yói sin tsihin sin
ijnko nkexro itsen tsonixja nkaya nkajní tsondáchro:

—Chrìña ntihi.

Ndá ijnko itji chrìinxín sin nkajní la kaín ti chojni nínkakohen ti jehe
sin la k'uíkon sin kixin xikaha kóhen. 13 *Ndá tuénxín imá k'uínki nonte
la ijnko ite parte ti chjasin ntiha la k'uitjáña la ko yato mil chojni ik'uén.
Ndá kaín ti chojni xehe la imá chrákon sin la kjuankíxin kjuíkosáyehe
sin Díos itjen nkaya nkajní.

14 Mé tíhi ti yaáxin kjuachrakon kóhen, kjánchó ti níxin kjuachrakon
la ó kuichjina.

Ti yatoxin trompeta

15 *Andá ti yatoxin ángel k'uánoa ti trompeta la kuíhin sin ijnko itan
nkajní itsen ndáchro:

---

[a] **11:7** ***tòye ninka*** abismo

11:4: Zac. 4:3, 11-14. **11:6 a:** 1Rs. 17:1; **b:** Ex. 7:17-19; **c:** 1Sam. 4:8. **11:7 a:** Dn. 7:7; Ap. 13:5-7; 17:8; **b:** Dn. 7:21. **11:8:** Is. 1:9, 10. **11:11:** Ez. 37:10. **11:12:** 2Rs. 2:11. **11:13:** Ap. 6:12; 16:18. **11:15:** Ex. 15:18; Dn. 2:44; 7:14, 27.

Kaín kjuachaxin kuènté ti chjasintajni
mé kjaxin k'óna kuènté Díos la ko Cristo
kixin jehe ch'an ts'etoan ch'an nkochríxín.
16 Andá ti veinticuatro ti sin táda tjejótjaxin sin ti trono itjen nkayakon
Díos mé k'uejóxin toch'in sin hasta kéhe ikja sin nonte la chjéhe sin Díos
kjuasáya. 17 Ndáchro sin:
Tjáhani kjuasáya, Ìnchéni Díos, chonta kaín kjuachaxin.
Jaha xráxín kjuák'e, itjen la ko xik'inka ínaá.
Jaha k'uayéhé ti kjuachaxin ijié,
la jaha tsjankíxian tsétoan.
18 *Kaín nación kónínkaon,
kjánchó ó ikui ti ñao sinchekjasóte sin
Ó ikui ti ñao sinchekitoexián ijié ti sin tsík'en
la ko jaha tsjénkehé ti sin kjuít'aha ixra chrónkaxín ti itan,
ti sin ó kjuinchetjóá la ko ti sin kjuíkosáyehe ti ihniá,
á chojni nteto o chájan ntsíntsí.
La jaha sinchek'itjáña ti nkexro nchek'itjáña ti chjasintajni.
19 *Ndá xitjehe ti ninko kuènté Díos itjen nkaya nkajní, ndá k'uíkon
sin kixin ntiha itjen ti arca tjejóya ti nkehe tsík'etoan Díos. Ndá tuénxín
k'uixin kjónkíxín, k'uixin ruido la ko k'uixin kjónta la ko k'uínki nonte
la ko k'uaniá toni.

Ti chojnichjin la ko ti dragón

12 1 Ndá chr'éxin mé k'uíkuan kóhen ijnko nkehe ijié ti nkajní: mé
ikui ijnko chojnichjin chónta iké tjákini éxi ñao tsjehe la ti nitjó
itjen chrínkí ti toté tjan la ko tjenkáya ijnko corona chónta teyó konotsé
ti ikja tjan. 2 Ti chojnichjin i mé í jóhya[a] tjan la t'óyako tjan tóxakohen
tjan kixin tjoté sinchekokjíhi tjan ti ixjan. 3 *Xrínahña kóhen íjnko nkehe
ijié ti nkajní: mé ikui ijnko dragón kjátse chónta yato ikja la ite ntèé la
chónta corona nkojnko ti ikja. 4 *Landá ti ntañé mé k'uitjatsaxín níxin
parte ti konotsé siín nkajní la ik'ue xrákoa chjasintajni. Ndá kjuák'e
nkayakon ti chojnichjin i séhya sinchekokjíhi ti ixjan kixin tjinkaon sinie
ti xjan ti ó tsokjíhi. 5 *Ndá ti chojnichjin mé kokjíhi tjan ijnko xjan ndoa.
Jehe ch'an mé tsochónta ch'an ijnko vara chika ts'etoexín ch'an kaín
nación. Kjánchó ti ixjan kjuínchekokjíhi tjan mé sákjuiko Díos ti itjen
ti trono kuènté ch'an. 6 Landá ti chojnichjin la kuinká tjan sákjuí tjan

---

[a] **12:2** ***jóhya*** *í jóhya tjan tsochonta tjan ixjan* embarazada

11:18 a: Sal. 2:5; 110:5; **b:** Sal. 115:13. **11:19 a:** Ap. 8:5; 16:18; **b:** Ap. 16:21.
12:3: Dn. 7:7. **12:4:** Dn. 8:10. **12:5 a:** Is. 66:7; **b:** Sal. 2:9.

nteje̱ kixin ntiha itjen ijnko nketí tsjak'e tjan tsíkjich'éna Díos la ntiha
tsoxrajon nkehe sinie tjan iní nánó kot'o̱.
7 *Ndá xrína̱hña k'uixin ijnko kjuanínkaon ijié ti nka̱jní; mé ti ángel
Miguel la ko ti íso sin ángel mé kjuajo̱nko ti dragón la ko ti ángel kuènté
ti dragón. 8 Kjánchó kjuachahya ti dragón la í xrokjuahya k'uejó sin
nkaya nka̱jní isé. 9 *Ndá xi̱kaha kuakitsjexín sin nka̱jní ti dragón,[a] ti
konche ósé ikjí mé it'in diablo la ko Satanás, ti nkexro ch'iyehe ti chojni
siín kuenté chjasintajni la ko kaín ti ángel kuènté, la ik'ue sin xrákoa
chjasintajni.
10 *Ndá kui̱ha̱n itén ijnko nkexro nkaya nka̱jní itsen ndáchro:
—Ijie la ó ikui ti kjuachón, ti kjuachaxin la ko ti t'e̱to̱axín Díos
kuènténi la ko ti kjuachaxin kuènté Cristo kixin ó kjuixin k'uaxrjexín
nka̱jní ti nkexro kuék'eka ijie̱ ti kíchóni, ti nkexro k'uekjanchia ijie̱
ncha̱kotjin la ko tie nkayakon Díos. 11 Ti sin kíchóni mé kjuacha sin
kuaá sin kixin ti ijni̱é ti Kolélo k'uitjí la ko ti nkehe jína chrónkaxín sin
la chrákonhña sin kjónté ik'uén sin. 12 Méxra̱ ijie la tso̱chéhe̱ ti nka̱jní la
ko kaín ti nkexro tjejó ntiha. Kjánchó nóa ti nkexro tjejó chjasintajni la
ko ti nda̱ñao kixin ó k'uinkajin ti jínahña la imá nínkaon kixin nohe
kixin í kanhñó isé its'e.
13 A̱ndá ti dragón ti kónohe kixin k'uánótje̱xi̱n nka̱jní ndá kjuankíxin
chréhe̱ ti chojnichjin kóchónta ijnko xjan ndoa kixin chrók'óñá.
14 *Kjánchó Díos chjéhe ti chojnichjin yaá ka̱ñe̱ñe̱e ijié kuènté
kotjua̱nhnko kixin jína tsjaká tjan sátsji tjan nteje̱ tsinkéhe tjan ti dragón.
Sátsji tjan la ntiha tsoxrajon nkehe sinie tjan iní nánó kot'o̱. 15 Ndá ti
dragón mé kuakitsjexín ir'ua yeé ìnta̱ éxi ijnko nda̱río kixin ts'átjoáko ti
chojnichjin. 16 Kjánchó ti nonte la kjuínki̱tsa ti jehe tjan kixin ti nonte
la kuakitje̱he̱ ti ir'ua la ik'ui kaín ti ìnta̱ k'uaxrjexín ir'ua ti dragón.
17 A̱ndá ti dragón la imá kónínkakohen ti chojnichjin la sákjuikjeyá ti sin
tsík'axrjeníxin tjan kixin tsjajo̱nko ch'an ti jehe sin, mé tíha la kaín ti
sin titekaon ti nkehe tsík'e̱to̱an Díos la ko titekaon ti nkehe tsíchronka
Jesucristo. 18 A̱ndá ti dragón la k'uéchóhen ti chrínta nda̱ñao.

Ti yaá bestia

13 1 *Kjuak'éxian to̱téná chrínta nda̱ñao la k'uíkua̱n k'uaxrjexín
ntiha ijnko iko ijié la ko imá jie̱he chónta yato ikja la ko ite
ntèé la nkojnko ti ntèé mé chónta nkojnko corona la nkojnko ikja mé

[a] **12:9** ***dragón*** *ti konche ósé ikjí mé it'in diablo la ko Satanás*

12:7: Dn. 10:13, 21; 12:1; Jud. 1:9. **12:9 a:** Gn. 3:1; **b:** Lc. 10:18. **12:10:** Job 1:9-11; Zac. 3:1. **12:14:** Dn. 7:25; 12:7. **13:1 a:** Dn. 7:3; **b:** Ap. 17:3, 7-12.

chónta nkehe t'ándaxíexín Díos. 2 *Ti iko ijié k'uíkuan mé yóhe éxi
ijnko kotónchi nteje, kjánchó ti tote la éxi tote ko oso la ti ir'ua la éxi
ir'ua koxra. Ti dragón mé kjuajon kjuachaxin kixin imá ts'etoan ti iko
ijié. 3 Andá ijnko ikja ti iko mé tsíchrít'o ijié la chónta chrók'uenxín,
kjánchó ti tsíchrít'o la kuitohe jína, ndá kaín chojni kuenté chjasintajni
la chrákon sin kixin xikaha kóhen ndá kuitekaon sin ti iko ijié[a] a. 4 Ndá
kjuíkosáyehe sin ti dragón kixin jehe kjuajon ti kjuachaxin k'uáyéhe ti
iko ijié, la kjaxin kjuíkosáyehe sin ti iko ijié ndáchro sin:
—¿Xá nkexro chrókóyóhe éxi ti iko ijié i, la ko xá nkexro chrókjuacha
chrókjuajonko?
5 *Ti iko ijié i la kjaxin k'uáyéhe kjuachaxin tsonixja la tsondáchro
kixin t'etoan la ko ts'ándaxínhin Díos la chónta kjuachaxin ts'etoan iní
nánó kot'o. 6 Ndá xikaha kjuích'e ti iko ijié, k'uándaxíhin Díos la ko
k'uándaxíhin ti ihnié ch'an la ko ti ninko itjen nkaya nkajní la ko kaín
ti sin tjejó ntiha. 7 *Kjaxin k'uáyéhe kjuachaxin kixin tsjajonko ti sin
tinkáchónki Díos hasta ts'óñá la ko kjaxin k'uáyéhe kjuachaxin kixin
ts'etuehen chojni kaín nkexrín tsjehe, kaín chjasin, kaín ngiva la ko kaín
nación. 8 *Ndá kaín ti chojni siín chjasintajni mé kjuíkosáyehe ti iko ijié.
Mé ti chojni a la xráxín sínixínhña ihnié sin ti ndesi k'óna chjasintajni, la
ko kjaxin sínixínhña ihnié sin ti libro kuènté kjuachón, chónta ti Kolélo
k'óñá sin.
9 Ti nkexro jína tihin la chrókuihin tíhi. 10 *Ti nkexro sátsjiko sin
ndoechjiso la ndoechjiso sátsji sin; ti nkexro tsjayaxin espada la espada
ts'enxín. Tíhi mé t'axrjexín kixin ti sin tinkáchónki Díos la ticháxin ts'itja
sin kixin, kjónté tsjasóte sin, la tsítoehya sin tsinkáchónki sin Díos.
11 Andá chr'éxin k'uíkuan íjnko iko ijié k'uaxrjexín nonte, mé chónta
yaá ntèé éxi ntèé ijnko kolélo, kjánchó nixja éxi ti dragón.[b] 12 La kjaxin
chónta kaín ti kjuachaxin éxi chónta ti iko ijié saoxín la t'etuehen ti
chojni siín chjasintajni kixin tsinkáchónki ti iko ijié saoxín, mé ti iko
tsíchrít'o ikja ndá kuitohe jína. 13 La kjaxin kjuasin kjuaxroan ijié la hasta
xrohi k'uánótjexin nkajní ikui chjasintajni, la nchónhña chojni k'uíkon.
14 Ndá xikaha kjuích'iyehe itsjé chojni kixin ti kjuaxroan kjuasixín ti
kjuachaxin tsíkjajon ti iko ijié saoxín. Ndá chr'éxin la k'uetoan kixin ti
chojni siín chjasintajni mé sich'éna ijnko nkehe tsíkjanoña tsotsjehe éxi
ti iko saoxín tsíchrít'oxin espada la naxa kjuák'echón. 15 Andá k'uáyéhe
kjuachaxin kixin jína tsochjéhe kjuachón ti nkehe tsíkjanoña kuènté ti
iko ijié saoxín, ndá jína tsonixja la ko ts'óñá ti nkexro tsinkáchónkihya ti

---

[a] **13:3** ***iko ijié*** monstruo [b] **13:11** ***dragón*** *ti konche ósé ikjí mé it'in diablo la ko Satanás*

13:2: Dn. 7:4-6. **13:5:** Dn. 7:8, 25; 11:36. **13:7:** Dn. 7:21. **13:8:** Sal. 69:28.
13:10: Jer. 15:2; 43:11.

nkehe a. 16 Kjaxin ts'etoan kixin kaín chojni la ko kaín chájan, chojni rico
o chojni nóa, chojni ch'exón ixra o náhí, mé tsochónta xroye[a] itja sin
chjina o totjín sin. 17 La ninkexró xrokjuahya ts'ena la ninkexró xitjahya
sinchekji ti chóntahya ti xroye o ihnié ti iko ijié o ti número kuènté ti
ihnié ti iko. 18 Tíhi la ticháxin tsienxín chojni jína. Ti nkexro tienxín la
chrókónohe kixin ti número kuènté ti iko ijié, mé número kuènté chojni
mé tíha la seiscientos sesenta y seis.

Ti isón kuènté ti ciento cuarenta y cuatro mil chojni

14 1 *Ndá tsjáha la k'uíkuan kixin ti Kolélo la tjexín toté chritaón
ti ijna Jerusalén. Jehe ch'an la ko ciento cuarenta y cuatro mil
chojni tjejóko ch'an chónta ihnié ch'an la ko ihnié ti It'é ch'an ti totjín
sin. 2 Ndá chr'éxin kuihan ijnko itan nkaya nkajní, éxi ti ruido kuènté
ti ndarío ijié la ko éxi ti tjonta itsen. Ti itan kuihan la éxi itsjé chojni
it'in isón arpa. 3 La itsje sin ijnko canto nixin nkayakon ti trono la ko
nkayakon ti noó sin tjejóchón la ko ti sin táda. La ninkexró xrokjuahya
t'itja ti canto itsje sin; jehó ti ciento cuarenta y cuatro mil, ti sin kuaá
tsik'axrjekjaxín ti chojni siín chjasintajni. 4 Ti sin i mé kóchóntahya sin
chojnichjin ókjé, la tjóá tjejó sin, chréhe sin ti Kolélo kjónté nketí sátji.
Jehe sin mé kuakitsekjaxín Díos ti siín ijie; la jehe sin mé ti ofrenda
saoxín k'uáyéhe Díos la ko ti Kolélo. 5 *La k'uaxrjexínhña ninkehó
kjuach'ia ti ir'ua sin, la ninkehó ijie chóntahya sin ti tjejó sin nkayakon
ti trono kuènté Díos.

Ti nkehe chrónka ti iní ángel

6 Andá k'uíkuan íjnko ángel tjetjaká nkosiñe nkajní chronka ti itan
tsaáxini nkochríxín kixin tsihin ti chojni siín chjasintajni la ko kaín
nación, chojni kaín nkexrín tsjehe, kaín ngiva la ko kaín chjasin. 7 Ndá ti
ángel mé itsen ndáchro:

—Tjíkosayehéra Díos la ko chjehéra kjuasáya kixin ó kjuixraká ti ñao
sinchekitoexín ch'an ijié kaín chojni. Tjikosayehéra ti nkexro kjuích'éna
nkajní la ko chjasintajni, ndañao la ko ti sít'axrje ìnta.

8 *Ndá chréhe ti yaáxin ángel, ndáchro:

—Ó kjuixin k'uitjáña, ó kjuixin k'uitjáña ti chjasin ijié, ti chjasin
Babilonia. Ti chjasin kjuakohe kaín ti iso chjasin tsjasin ijie la ko
tsinkáchónki ti nkehe tsíkjanoña.

---

[a] **13:16** ***xroye*** *ti marca tsochonta itja sin o totjin sin*

14:1: Ez. 9:4; Ap. 7:3. **14:5:** Sof. 3:13. **14:8:** Is. 21:9; Jer. 51:8; Ap. 18:2.

9 Ndá chr'éxin chréhe ti níxin ángel la itsen, ndáchro:
—Ti nkojín nkexro tsjikosáyehe ti iko ijié la ko ti nkehe tsíkjanoña
kuènté o tsochónta xroye ti totjín o ti itja chjina, 10 *la Díos imá
tsonínkaon landá sinchekjasótexín ch'an kaín sin ti xrohi la ko azufre,
mé ti sin ángel la ko ti Kolélo la ts'ikon nkexrín tsjasóte sin. 11 *Ti ihnchi
kuènté ti xrohi tjasótexín sin mé tsochrìin nkochríxín la xrokjuahya
tsok'éhe sin nchakotjin la ko tie kixin kuinkáchónki sin ti iko ijié la ko
ti nkehe tsíkjanoña kuènté la ko chónta sin ti xroye kuènté ti ihnié.
12 Méxra ti nkexro tinkáchónki Díos la ko nchexiteyá ti nkehe t'etoan
ch'an la ko titoéhya sin chréhe sin ch'in Jesús, la ts'oxrjéhya sin.
13 Ndá kuihan ijnko itan kuixin nkajní ndáchro:
—Ikjian tíhi: "Náxrjón chéhe ti nkexro its'en tinkáchónki Ìnchéni
ndesi ijie." Jeén xikaha, ichro Nchakuén Díos. Jehe sin mé tsok'éhe sin
kixin ó kjuích'e sin ixra la Díos tsjenkehe ti jehe sin kaín ti ixra jína
kjuích'e sin.

Ti nkehe tsík'óna chjasintajni

14 *Ndá tsjáha la k'uíkuan ijnko itji tjóá la chritaón ti itji la tetjaxin
ijnko nkexro tsjehe éxi ti Xjeen Díos k'óna Chojni, la tjenkáya ijnko
corona tsík'ónaxín oro ti ikja ch'an la ko tjexraá ch'an ijnko chika hoz
imá taté. 15 *Andá íjnko ángel k'uaxrjexín ninko mé itsen nixjehe ti
nkexro tetjaxin chritaón ti itji, ndáchro:
—Ichr'án ti hoz kuèntá la itjaa ti nkehe k'óna kixin ó kjuixraká ti ñao,
la ti nkehe tsík'óna chjasintajni la ó tsícha.
16 Ndá ti nkexro tetjaxin chritaón itji mé ichr'án ti chika hoz kuenté
chjasintajni la kjuejo ti nkehe tsík'óna ntiha.
17 Ndá chr'éxin mé k'uaxrjexín íjnko ángel ti ninko itjen nkaya nkajní
la kjaxin tjexraá ijnko chika hoz imá taté. 18 Ndá k'uaxrjexín íjnko ángel
ti altar la chónta kjuachaxin ts'etuehen ti xrohi la itsen k'uéyehe ti
nkexro tjexraá ti chika hoz imá taté ndáchro:
—Tjankíxian ichr'án ti chika hoz kuèntá, la itjaa ti ito uva tsík'óna
chjasintajni kixin ti ito la ó tsíchjé.
19 Ndá ti ángel kjuínchek'atsínka ti chika hoz chritaón ti chjasintajni la
k'uijin ti ito uva ndá k'uènka ch'an ti ito ijnko nkehe ijié ts'éña ch'an. Tíha mé
t'axrjexín kixin Díos mé xikaha sinchekjasóte kaín chojni. 20 *Ndá ti ito uva
mé ndója chjasin k'uénxin ch'an, la ntiha mé k'uaxrjexín ijni la kuichjéhe éxi
noixín ti freno kuènté kokate la éxi iní ciento kilómetro xikaha kuichjéhe.

14:10 a: Is. 51:17; **b:** Gn. 19:24; Ez. 38:22. **14:11:** Is. 34:10. **14:14:** Dn. 7:13. **14:15:** Jl. 3:13. **14:20:** Is. 63:3; Lm. 1:15; Ap. 19:15.

Ti yato ángel la ko ti ichin tsjixixín

15 [1] Ndá k'uíkuan nkajní íjnko kjuaxroan ijié: mé yato sin ángel
kjuikao ti yato ichin tsjixixín tsoníexín chojni, mé ti ichin mé tíha
ti kjuanínkaon kuènté Díos tsjixixín.
[2] Kjaxin k'uíkuan éxi ijnko ndañao éxi xrosenta tsjehe sinkíkjan xrohi.
Ndá chjinaxón ti ìnta mé tjejóxin toté ti sin tsíkjacha tsíkjajonko ti
iko ijié la ko kuinkáchónkihya ti nkehe tsíkjanoña kuènté ti iko a la
chóntahya sin ti xroye la ko ti número kuènté ti iko ijié, mé tjejóxin sin
toté sin chritaón ti ndañao éxi xrosenta tsjehe la xraá sin arpa tsíkjajon
Díos. [3] *Ndá itsje sin ijnko canto kuènté Moisés, ti nkexro kjuích'ehe ixra
Díos, la ko ti canto kuènté ti Kolélo, ndáchro:

Imá ijié ti kjuaxroan kuèntá la ko kaín ti nkehe tsíkjich'éna.
Ìnchéni Díos, chonta kaín kjuachaxin.
Ndoá la ko chaxín ti ntia kuèntá.
Jaha mé ti Rey t'etoan kuenté chjasintajni.
[4] *¿Xá nkexro chróchrakuenhña ti jaha, Ìnchéni?
¿Xá nkexro chrókjuikosáyahya kixin jahuá ti nkexro tjóá?
Kaín nación itsi sin la tsjikosáyehe sin ti jaha
kixin ó k'uíkon sin ti ixra jína kjuich'e.

[5] *Kjuixin tíha, ndá tsjáha la k'uíkuan xitjehe ti ninko itjen nkaya
nkajní, ti cuarto tjejóchjina ti nkehe tsík'etoan Díos. [6] Andá ti ninko
mé k'uaxrjexín ti yato sin ángel kjuikao ti yato ichin la tjejóchr'inkáya
sin ika lino tjóá la ko tjákini, la chónta sin ijnko cinturón tsík'ónaxín
oro chjina ti ntakuin sin. [7] Ndá ijnko ti noó ti sin tjejóchón mé kjuajon
nkojnko copa tsík'ónaxín oro kuákja ti yato ángel, andá ti copa mé síkaón
ti nkehe tsjasótexín chojni kjuajon Díos, ti nkexro tjechón nkochríxín.
[8] *Andá nkaxehen ti ninko la kaón ihnchi kuixin ti kjuachaxin ijié kuènté
Díos, la ninkexró xrokjuahya ts'ixehen ntiha hasta tsjixinjña ts'atsínka ti
yato ichin kjuikao ti yato sin ángel.

Ti yato copa

16 [1] Ndá kuihan ijnko itan itsen k'uaxrjexín ti nkaxehen ninko,
ndáche ti yato sin ángel:
—Sátjia t'itjiá ti nkehe tjiá ti yato copa chritaón chjasintajni kixin
tíha kuixin ti itjen Díos kixin tsjasótexín chojni.

15:3: Ex. 15:1. **15:4 a:** Jer. 10:7; **b:** Sal. 86:9. **15:5:** Ex. 38:21. **15:8:** Ex. 40:34; 1Rs. 8:10, 11; 2Cr. 5:13, 14; Is. 6:4.

2 *Ndá sákjuí ti ángel sa̱oxín, la k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón
chjasintajni. Ndá kaín ti chojni chónta ti xro̱ye kuènté ti iko ijié la ko
tjikosáyehe ti nkehe tsíkjano̱ña mé k'uaña sin to̱sóa, la imá tjoté la ko
ixra.
3 A̱ndá ti yaáxin ángel k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón nda̱ñao. La
ti nda̱ñao la k'óna ijni̱ éxi ijni̱é ijnko chojni tsíkjincheníhi kícho la kaín
iko sínkankí ti ìnta̱ la ik'uén.
4 *A̱ndá ti níxin ángel k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón ti nda̱río la
ko ti ìnta̱ sít'axrje tòye̱, landá ti ìnta̱ la k'óna ijni̱. 5 Ndá kui̱ha̱n nixja ti
ángel chónta kjuachaxin kuènté ti ìnta̱, ndáchro:
—Jaha mé ijnko nkexro jína kixin xi̱kaha kjui̱nchekito̱exián kaín ijie̱.
Ìnchéni, jaha mé ijnko Díos jína, xráxín itjen la ko na̱xa̱ itjen. 6 Ti
sin nínkakohan la k'óñá sin ti sin kuinkáchónki ti jaha la ko ti sin
chrónkaxín ti itan, ndá ijie jaha chje̱hé sin ijni̱ its'i sin kixin jehe sin
kjueyá sin xi̱kaha tso̱hen sin.
7 Kja̱xin kui̱ha̱n ti itjen altar nixja íjnko nkexro ndáchro:
—Chaxín, Ìnchéni Díos, jaha chonta kaín kjuachaxin, ndoá la ko jína
kjui̱nchekito̱exián iji̱é kaín chojni.
8 A̱ndá ti noóxin ángel k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón ti ña̱o,
a̱ndá ti ña̱o mé k'uáyéhe̱ kjuachaxin kixin tsochjáxin kaín chojni ti xrohi
kuènté. 9 Ndá kaín chojni chjánxin ti xrohi kuènté ti ña̱o, la kjónté
xi̱kaha, la kjuinkíhya sin ti nkehe tjenka̱yáxin sin la kjuikosáyehya sin
Díos, la ícha k'uándaxíhi̱n sin ti nkexro chónta kaín kjuachaxin.
10 *Ndá ti n'óxin ángel la k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón ti trono
t'e̱to̱axín ti iko ijié. Ndá ti kuék'e̱to̱anxín ti iko ijié la k'uíxin tié. Ndá
kaín chojni kónietja sin ñejen sin kixin ti kjuatjoté chónta sin. 11 La
kjónté xi̱kaha la kjuinkíhya sin ti nkehe nduáhya tjenka̱yáxin sin la
k'uándaxíhi̱n sin ti Díos itjen nka̱jní kixin ti kjuatjoté kuènté ti to̱sóa
chónta sin la kuíto̱ehya sin ti nkehe nduáhya kjuích'e sin.
12 *A̱ndá ti njonxi̱n ángel k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón ti nda̱río
ijié it'in Éufrates. La ti nda̱río la kjui̱xé la xitje̱he̱ ijnko nti̱a tsji̱xi̱n ti sin
rey tsji̱xi̱n ti tji̱to̱xi̱n ña̱o.
13 Ndá k'uíkua̱n kixin ir'ua ti dragón[a] la ko ir'ua ti iko ijié la ko ir'ua
ti profeta nduáhya tjako[b] mé k'uaxrjexín iní ncha̱kuén jínahña tsjehe
éxi korána. 14 Tíha mé ncha̱kuén jínahña kjua̱ko̱xi̱n kjuaxroan ijié.
A̱ndá tíhi kjuínchenkotsé kaín ti sin rey siín chjasintajni kixin tsjajo̱n

---

[a] **16:13** ***dragón*** *ti konche ósé ikjí mé it'in diablo la ko Satanás* [b] **16:13** ***profeta nduáhya tjako*** falso profeta

16:2: Ex. 9:10. **16:4:** Ex. 7:17-21; Sal. 78:44. **16:10:** Ex. 10:21. **16:12:** Is. 11:15.

sin ti ña̱o kuènté ti Díos chónta kaín kjuachaxin. 15 *“Tsjehéra, janhan
la titàya̱ tsjasé éxi ijnko xíche̱e. Díos sincheñao ti nkexro tjejótsjehe
la ko t'ayakohen ti iké kixin chrók'uájihya tjóchín la chrókósuèhya
kixin chrókónoxín kixin tjóchín sin.” 16 *La ti nchа̱kuén jínahña mé
kjuínchenkotsé ti sin rey ti ijna̱ kuènté Meguido, mé ngiva Hebreo la
it'in Armagedón.
17 A̱ndá ti ya̱to̱xi̱n ángel k'uitjí ti nkehe tjiá ti copa chritaón ti xri̱nto̱,
ndá nkaxehen ti ni̱nko itjen nkaya nka̱jní mé k'uaxrjexín ijnko itan,
kui̱xi̱n ti itjen ti trono mé itsen nixja, ndáchro:
—Ó kjuixin xiteyá tíhi.
18 *Ndá k'uixikjónkíxín, k'uixin ruido la ko k'uixikjonta la ko imá
fuerte k'uínki nonte. Mé tíha la xi̱kahña kóhen ndesi xránkíxixín k'uixin
chojni ti chjasintajni. 19 *Ndá ti chjasin ijié mé xitje̱he̱ ti nonte la k'óna
iní, la ko kaín ti chjasin siín chjasintajni la k'uitjáña. Kja̱xin k'uitjáñehña
Díos ti chjasin imá ijié it'in Babilonia, la tíha mé kaín kjuanínkaon
kuènté ch'an kjuínchekjasótexín ch'an. 20 *La kaín nonte ntsíntsí siín
nko̱siñe nda̱ñao la ko kaín ijna̱ mé k'uitjáña. 21 *Ndá nka̱jní k'uánótje̱xi̱n
toni ijié, yexín cuarenta kilo, mé xrátja itsjé chojni. A̱ndá ti chojni la
a̱ntsí kónínkaon sin k'uándaxíhi̱n sin Díos kixin xi̱kaha kóhen la imá
kjuasótexín sin ti toni.

Ti chojnichjin la ko ti iko ijié

17 1 *Ndá ikui ijnko ti ya̱to̱xi̱n ángel chónta ti yato copa la ndáchro:
—Xrákia ntihi, ndá tsjákohá nkexrín tsjasóte ti chojnichjin
tjasin ijie̱ kítja̱xi̱n chritaón ti nchónhña nda̱ñao. 2 *Ti sin rey t'e̱to̱an
chjasintajni la kjuasiko tjan ijie̱ la ti chojni siín chjasintajni mé kókoanxin
sin ti vino kjuajon tjan ndá xi̱kaha kja̱xin kjuasiko tjan ijie̱.
3 *A̱ndá chr'éxi̱n sákjuíko Nchа̱kuén Díos ti janhan nó nte̱je̱, ndá ntiha
k'uíkua̱n ijnko chojnichjin kjíkjen chritaón ijnko iko ijié, kjátse tsjehe, la
kuenté ti iko ijié mé sínixín nkehe t'ándaxíe̱nxín Díos la chónta yato
ikja la ko ite ntèé. 4 *Ti chojnichjin mé chr'inkáya ika morado la ko
kjátse tsjehe la ko chónta chika oro la ko ixro̱ náxrjón la ko ixro̱ perla ti
iké tjan, la kja̱xin xraá tjan ijnko copa tsík'ónaxín oro síkaón ti nkehe
jínahña tsjasixín tjan ijie̱. 5 Ti totjín tjan mé kjínixín ijnko nkehe ninkexró
tienxínhña, ndáchro: “Babilonia ti chjasin imá ijié, ìñé kaín ti chojnichjin
tjasiko ijie̱ itsjé chojnindoa la ko kaín ti nkehe jínahña siín chjasintajni.”
6 Ndá chr'éxi̱n kónona kixin ti chojnichjin la tsékoanxín tjan ijni̱é ti sin

---

16:15: Mt. 24:43, 44; Lc. 12:39, 40; Ap. 3:3. **16:16:** 2Rs. 23:29; Zac. 12:11. **16:18:** Ap. 8:5; 11:13, 19. **16:19:** Is. 51:17. **16:20:** Ap. 6:14. **16:21:** Ex. 9:23; Ap. 11:19. **17:1:** Jer. 51:13. **17:2:** Is. 23:17; Jer. 51:7. **17:3:** Ap. 13:1. **17:4:** Jer. 51:7.

tinkáchónki Díos la ko ijnié ti sin tsík'en kixin kuinkáchónki sin Jesús.
Ndá ti ó k'uíkuan xikaha la imá chrakuan. 7 Ndá ti ángel ndáchro:
—¿Nkekuènté imá chrakuan? Janhan tsotjanka nkehe t'axrjexín ti
chojnichjin la ko nkehe t'axrjexín ti iko ijié kíkjen tjan chónta yato ikja
la ko ite ntèé. 8 *Ti iko ijié k'uíkuan mé kuék'e ósé, kjánchó ijie la í
kohya, kjánchó tsochrìixín ti tòye ninka ínaá ndá chr'éxin its'en. Andá ti
chojni siín chjasintajni sínixíhña ihnié sin ti libro kuènté kjuachón ndesi
k'óna chjasintajni, mé imá tsochrakon sin ts'ikon sin ti iko ijié kuék'e la
ijie i kohya, kjánchó xíkjan ínaá.
9 'Ti nkexro tienxín la chrókienxín kixin ti yato ikja ti iko mé t'axrjexín
ti yato ijna kíkjen ti chojnichjin. 10 La tíha mé kjaxin t'axrjexín yato sin
rey, in'ó ti sin rey la í t'etuanhña sin ijie, ndá ijnko ti jehe sin la t'etoan
ijie la ti íjnko la naxa tihya. Andá ti ó itsji la kanhñó isé ts'etoan. 11 Ti
iko ijié kuék'e ósé la ijie la í kohya, mé tíha ti jníxin rey, la tíha mé ijnko
ti yatoxin rey la chr'éxin la its'en.
12 *'Ti ite ntèé k'uíkuan mé ite rey naxa t'áyèhya kjuachaxin ts'etoan.
Kjánchó ts'áyéhe kjuachaxin ts'etoanko ti iko ijié ijnko hora koá. 13 Ite ti
sin rey i la nkokoa tsjenkayáxin sin la tsochjéhe sin ti kjuachaxin kuènté
sin ti iko ijié kixin ts'etoan. 14 La tsjajonko sin ti Kolélo, kjánchó ti Kolélo
la tsjacha kixin jehe ch'an mé ti Ìnché kaín ti chojni t'etoan la ko jehe
ch'an mé ti Rey kuènté ti sin rey, la ti sin tjejóko ch'an mé tsík'éyehe
ch'an la tsíkjeyá ch'an la jína nchexiteyá.
15 Kjaxin ndáchro ti ángel:
—Ti ìnta k'uíkuan la chritaón kítjaxin ti chojnichjin tjasiko ijie itsjé
chojnindoa, mé tíha la kaín chjasin, kaín chojni, kaín nación la ko kaín
ngiva. 16 Andá ti ite ntèé k'uíkuan chónta ti iko ijié mé tsonínkakohen ti
chojnichjin tjasin ijie, la tsítohe sin jehó tjan la ko tsotjóchín tjan la sinie
sin ti ntoe tjan la ko tsjaka sin tjan. 17 Díos tsík'etuehen asén sin kixin
sich'e sin éxi tjinkaon ch'an, kixin nkokoa tsjenkayáxin sin la ko tsjajon
sin ti kjuachaxin kuènté sin ts'áyéhe ti iko ijié kixin ts'etoan hasta
tsoxiteyájia ti nkehe tsíndáchro Díos. 18 Ti chojnichjin k'uíkuan mé tíha
ti chjasin ijié t'etuehen ti sin rey t'etoan chjasintajni.

K'uitjáña ti chjasin Babilonia

18 1 Ndá chr'éxin k'uíkuan íjnko ángel k'uínkajinxin nkajní chónta
nchónhña kjuachaxin landá ti chjasintajni la k'uínkaséña kixin ti
ángel la imá tjákini. 2 *Ndá ti ángel la itsen ndáchro:

17:8 a: Dn. 7:7; Ap. 11:7; **b:** Sal. 69:28. **17:12:** Dn. 7:24. **18:2 a:** Is. 21:9; Jer. 51:8; Ap. 14:8; **b:** Is. 13:21; Jer. 50:39.

—Ó k'uitjáña, ó xika ti chjasin ijié Babilonia. La k'óna ndoe ti jínahña
la ti t'iximáxin nchakuén jínahña la ko kaké ti iko xritjaká la ko itjueé
kaín iko jiehe náxrjónhña. 3 *Kixin kaín nación kókoanxin ti vino kuènté
ti nkehe jínahña kjuajon tjan la ko ti sin rey t'etoan chjasintajni la
kjuasiko tjan ijie. La ti sin nchekji nkehe kuenté chjasintajni la kórico
sin kixin jehe tjan k'uena tjan itsjé ti nkehe xrinchekji sin.
4 *Ndá kuihan íjnko itan kuixin nkaya nkajní ndáchro:
—T'axrjéxinra ti chjasin méhe, jahara chojni tinkáchónki ti janhan,
kixin chrókjuásinhñara ijie éxi jehe tjan la ko chrókjuasótexínhñara ti
nkehe tsohen ntiha. 5 *Kixin ti ijie tjasin tjan mé k'uánkí hasta kjuíjixraká
nkajní la Díos xráxinkaon ti nkehe nduáhya kjuích'e tjan. 6 *Chjehéra
tjan éxi ti nkehe kjuích'ehe tjan íso chojni la ko tjénkehéra tjan yáya
éxi ti nkehe kjuích'e tjan. La ch'énara yáya fuertexin ti nkehe its'i tjan
éxi ti tsíkjich'éna tjan ik'ui íso chojni. 7 *Antsí chrókjuasóte tjan éxi ti
nkehe kjuích'ehe tjan íso chojni kixin kjuínchehnke tjan la ko k'uéchónta
tjan kaín nkehe kóxríhin tjan. Kixin jehe tjan ndáche tjan asén tjan:
"Ntihi tétjaxian éxi ijnko reina. Janhan la jehya ijnko chojni ik'án la ko
tsjasótehya janhan." 8 Méxra nkokoa ñao itsi kaín ti kjuaxikaon tsohen
tjan: its'en tjan, tsjasóte tjan la ko ts'enxín tjan kjinta la ko tsochexín tjan
xrohi kixin It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin la sinchekjasóte ti jehe tjan.
9 *Andá ti sin rey siín chjasintajni tsíkjasinko tjan ijie la ko nchónhña
kjuaxróxin k'uéchónta sin kixin ti nkehe k'uéchónta tjan la tsotsjánka sin
la ko ts'èya sin ti ó ts'ikon sin ts'àya tjan ihnchi ti ó tsoche tjan. 10 Ndá
jehe sin la ikjín ts'ejó sin kixin tsochrakon sin kixin koí sin tsjasóteko sin
tjan la tsondáchro sin:
—Nóa ti jaha chjasin ijié, chjasin Babilonia, ti chjasin imá t'etoan
kixin titàya ikui ti kjuasótia.
11 *Ti sin nchekji nkehe la kjaxin tsotsjánka sin la ko ts'èya sin kixin
xikaha kóhen ti chjasin a kixin í tsokohya nkexro ts'ena ti nkehe sinchekji
sin: 12 *éxi ti oro, plata, ixro náxrjón, perla, ika náxrjón tsík'ónaxín lino,
ika seda, ika morado la ko kjátse; kjaxin kaín ti inta náxrjón xraxé, ti
nkehe tsík'ónaxín bronce, ti nkehe tsík'ónaxín ñeno elefante la ko ixro
mármol, 13 canela, xroan xraxé náxrjón, chinko xraxé náxrjón, xroan
mirra, vino, aceite, harina najni la ko noa trigo, la ko kjaxin iko tamá
nkehe, kolélo, kokate, carreta la ko chojni ch'exín ixra. 14 La tsondáche
sin ti chjasin:
—Í chontahya ti ito imá náxrjón k'uékóxríhan la ko kaín ti nkehe
náxrjón tjete k'uéchonta la í ts'ikonhña ínaá.

18:3: Is. 23:17; Jer. 51:7. **18:4:** Is. 48:20; Jer. 50:8; 51:6, 45. **18:5:** Gn. 18:20, 21; Jer. 51:9. **18:6:** Sal. 137:8; Jer. 50:29. **18:7:** Is. 47:7-9. **18:9:** Ez. 26:16, 17. **18:11:** Ez. 27:31, 36. **18:12:** Ez. 27:12, 13, 22.

15 *Ti nkexro k'uékjinchekjihi nkehe ti chojni a, la kórico sin kixin ti
nkehe kjuínchekjihi sin tjan. La ikjín ts'ejó sin kixin tsochrakon sin kixin
koí sin tsjasóte sin la tsotsjánka sin la ko ts'èya sin, 16 la tsondáchro sin:
—Nóa ti chjasin ijié. Kuek'itsá ika lino náxrjón tsjehe la ko ika kjátse
tie la ko kjátse la ko chónta chika oro la ko ixro̱ perla tjete sínkí.
17 *Ạndá nkoratókoá kjuéje̱ kaín ti nkehe tjete k'uéchónta tjan —mé
xi̱kaha tsondáchro sin.
Kaín ti nkexro t'e̱to̱an ti ntabarco la ko ti sin síxehen ti ntabarco la ko
ti sin ich'e ixra̱ chritaón nda̱ñao la kuíto̱he sin ikjín 18 *la ti ó k'uíkon sin
ti ihnchi síchrìinxín ti chjasin, la k'óyako sin, ndáchro sin:
—¿Xá nke chjasin chrókóyóhe̱ ti chjasin ijié i?
19 *La kuikjajin sin ikja sin inche la tsjánka sin, ndáchro sin:
—Nóa ti chjasin imá ijié. Ti sin k'uéchónta ntabarco chritaón nda̱ñao
la kórico sin landá nkorató koá kjuixin k'uitjáña ti nkehe k'uéchónta sin.
20 *Ạndá kaín ti nkexro tjejó nka̱jní tso̱chéhe̱ sin kixin xi̱kaha
kóhen ti chjasin a. Tóchá̱hara jahara k'uájikoara Ìnchéni la ko jahara
k'uéchronkaxinra itén Díos la ko kaínra kuinkachónkira ch'an kixin Díos
kjuínchekjasóte ti tjan a, kixin kaín ti nkehe jínahña kjuích'e tjan.
21 *Ạndá ijnko ángel chónta nchónhña kjuachaxin mé kjua̱tse̱n ijnko
ixro̱ éxi ijnko ixro̱ kuènté molino la k'ue̱nkí nda̱ñao la ndáchro:
—Xi̱kihi tso̱han jaha, chjasin Babilonia, ti chjasin imá ijié, la í ts'ikonhña
chojni chr'éxi̱n. 22 *Í tsienhña sin isón kuènté ti arpa, i tsienhña sin tsotsje
chojni, tso̱kohya ti isón kuènté flauta la ko trompeta ti nti̱a kuèntá la
ko tso̱kohya ninkexró sich'e ixra̱ ntiha la ko í tsienhña sin ninkehó ruido
kuènté ti ixro̱ molino. 23 Í ts'inkaséñaxínhña xrohi kuènté ninkehó lámpara
la ko í tsienhña ts'ixin kia tso̱te̱he chojni. Kixin ti sin k'uékjinchekji nkehe
ntiha ósé la imá kuék'e̱to̱an sin kuènté chjasintajni la k'uékjich'iyehe sin ti
sin siín chjasintajni, k'uékjinchexro̱a̱n sin la kjuích'iyehe sin kaín chjasin.
24 *Kixin ti chjasin ijié mé kónoxín ijni̱é ti sin tsík'en k'uéchronka itén Díos
la ko ti sin tinkáchónki Ìnchéni la ko kaín ti sin tsík'en kuenté chjasintajni.

Tjejótsje sin nkaya nka̱jní

19 1 Ndá chr'éxi̱n kui̱ha̱n itén nchónhña nkexro tjejó nkaya nka̱jní
itsen nixja, ndáchro:
¡Kjuasáya! Ti tsaáxini, kaín ti kjuasàya la ko ti kjuachaxin
mé kuènté It'éni Díos.

18:15: Ez. 27:31, 36. **18:17:** Is. 23:14; Ez. 27:26-30. **18:18:** Ez. 27:32. **18:19:** Ez. 27:30-34. **18:20:** Dt. 32:43; Jer. 51:48. **18:21 a:** Jer. 51:63, 64; **b:** Ez. 26:21. **18:22:** Ez. 26:13; Is. 24:8. **18:22:** Jer. 7:34; 25:10. **18:24:** Jer. 51:49.

2 *Chaxín ndoá nchekitoexín ch'an kaín ijie,
kixin jehe ch'an kjuínchekitoexín ch'an ijié ti tjan
k'uékjasiko ijie itsjé chojnindoa,
la kjuachròe tjan kaín ti chojni siín chjasintajni, kjuích'e
tjan itsjé nkehe jínahña.
Jehe ch'an kjuínchekjasóte ch'an ti tjan a kixin jehe tjan
k'óñá tjan ti sin k'uékjich'ehe ixra Díos.
3 *La chr'éxin ndáchro sin ínaá:
—¡Kjuasáya! Ndá ti ihnchi sít'áya tjan la titoéhya chrìin nkochríxín.
4 Andá ti veinticuatro ti sin táda la ko ti noó ti nkexro tjejóchón[a]
k'uejóxin toch'in sin hasta nkéhe ikja sin nonte la kjuíkosáyehe sin Díos,
ti nkexro tjetjaxin ti trono, la ndáchro sin:
—¡Mé xikaha tsohen! ¡Kjuasáye Díos!
5 *Ndá kuihan íjnko itan kuixin ti itjen ti trono ndáchro:
Tjikosayehéra ti Díos kuènténi
kaínra ch'ehéra ch'an ixra
la titekákohénra ch'an,
ti chojni nteto la ko chájan.

Ti kia kuènté ti Kolélo

6 *Kjaxin kuihan éxi itén nchónhña chojni o éxi ti ndáchro nchónhña
ndarío o éxi ti itsen tjonta mé ndáchro:
¡Kjuasáya!, kixin Ìnchéni Díos chónta kaín kjuachaxin mé t'etoan.
7 Tsochéheni la tsjikosáyeheni It'éni Díos,
kixin ó kjuixraká ti ñao ts'ixin kia kuènté ti Kolélo.
La ti tjan tsoteehe ch'an la ó tsíkóyaxíhin tjan, tjechóhen tjan,
8 kixin jehe tjan mé k'uáyéhe tjan kjuachaxin ts'ítsa tjan ti
ika lino tjóá najni, tjákini tsjehe.
Ti ika lino tjóá mé t'axrjexín ti nkexro jína k'uejó kuinkáchónki Díos.
9 *Andá ti ángel mé ndáchro:
—Ikjian tíhi: “Náxrjón chéhe ti nkexro chónta kjuachaxin itsji ti kia
kuènté ti Kolélo.”
La ínaá ndáchro:
—Ti itan i mé chaxín itén Díos.
10 Ndá janhan kjuak'éxian toch'ian toté ti ángel kixin chrókjuikosáyaha,
andá ti ángel ndáchro:

---

[a] **19:4** ***noó ti nkexro tjejóchón*** los cuatro seres vivientes

19:2: Dt. 32:43; 2Rs. 9:7. **19:3:** Is. 34:10. **19:5:** Sal. 115:13. **19:6 a:** Ez. 1:24; **b:** Sal. 93:1; 97:1; 99:1. **19:9:** Mt. 22:2, 3.

—Náhí. Tjak'éxinhña tóch'ian kixin janhan kjaxin t'ahá ixrá Díos éxi jaha la ko éxi ti sin kichua titekaon ti itan jína chrónka Jesús. Jehó Díos mé tjikosayéhé.

Ti nkehe k'uéchronka Jesús kjuakohe kaín chojni mé ti nkehe chrónka ti sin profeta.

Ti nkexro tjekjen ti kokate tjóá

11 *Andá k'uíkuan kixin ti nkajní mé tjexrankehe la ntiha kuixin
ijnko kokate tjóá la ti nkexro tjekjen ti kokate mé it'in Jína la ko
Chaxín, la ndoá nchekitoexín ijié chojni la ko chaxín jína kjuajonko ti
jínahña. 12 *Ti ikon ch'an mé tjákini tsjehe éxi xrohi síchr'ákjen, la ti
ikja ch'an mé chónta itsjé corona la ntiha tjenixín ihnié ijnko nkexro
ninkexró noehña; jehó ch'an mé nohe ch'an nkehe t'axrjexín tíha. 13 La
tjechr'inkáya ch'an ijnko ika síkjajin ijni la ti ihnié ch'an mé it'in Itén
Díos. 14 Andá ti soldado kuènté nkajní la chréhe ti jehe ch'an. Chr'inkáya
sin ika lino najni tjóá la tjejókjen sin kokate tjóá. 15 *Andá ti ir'ua ch'an
mé t'axrjexín ijnko espada imá taté kixin tíha sincheníexín ch'an kaín
nación la ko ts'etoanxín ch'an ijnko vara tsík'ónaxín chika. Jehe ch'an
sinchekitoexín ch'an ijié sin éxi ti nkexro t'enxín ito uva toté, xikaha
ts'etoan ch'an tsjasóte sin kixin ti kjuanínkaon kuènté Díos, chónta kaín
kjuachaxin. 16 Ti iké ch'an la ko chritaón toch'in ch'an mé tjenixín ijnko
nkehe ndáchro:

"Rey kuènté kaín ti sin rey la ko Ìnché kaín chojni."

17 *Andá chr'éxin k'uíkuan ijnko ángel tjexín toté chritaón ti ñao mé
itsen ndáche ti iko xritjaká nkosiñe nkajní:

—Xrákira, tónkotséra ntihi kixin Díos tsjajon nkehe sintera. 18 Sintera
ti into kuènté sin rey, into kuènté ti sin t'etuehen sin soldado, into
kuènté ti chojni jiehe, into kuènté kokate la ko ti sin tjejókjen kokate, ti
into kuènté kaín chojni t'etoan, into kuènté chojni ch'exón ixra la ko ti
into kuènté chájan la ko chojni nteto.

19 Andá k'uíkuan ti iko ijié la ko ti sin rey t'etoan kuenté chjasintajni
la ko ti soldado kuènté, mé tsíkónkotsé sin kixin tsjajonko sin ti nkexro
tekjen ti kokate la ko kaín ti sin soldado kuènté nkajní. 20 *Andá itsé
sin ti iko ijié la ko kjaxin ti profeta nduáhya k'uékjako mé k'uékjasixín
kjuaxroan nkayakon ti iko ijié. Ti chojni nduáhya k'uékjako, mé kjuasin
kjuaxroan kjuích'iyexín ti chojni tsíka ti xroye kuènté ti iko ijié la ko
kjuíkosáyehe ti nkehe tsíkjanoña kuènté. Ndá ti iko ijié la ko ti nkexro

---

19:11 a: Ez. 1:1; **b:** Sal. 96:13; Is. 11:4. **19:12:** Dn. 10:6. **19:15 a:** Sal. 2:9; **b:** Is. 63:3; Jl. 3:13; Ap. 14:20. **19:17:** Ez. 39:17-20. **19:20:** Ap. 13:1-18.

nduáhya chrónkaxín itén Díos mé tjejótsjehí sin ichr'án Díos ti siín xrohi
la ko azufre kixin tsoche sin. 21 Andá ti íso sin la k'uénxin sin ti espada
t'axrjexín ir'ua ti nkexro tekjen ti kokate tjóá, la kaín ti iko xritjaká la
hasta kjuachahya va kjónie va ti into kuènté ti sin a.

Ti mil nánó

20 1 Ndá chr'éxin k'uíkuan ijnko ángel k'uínkajinxin nkajní tjexraá
ti llave kuènté ti tòye ninka la ko ijnko cadena ijié. 2 *Andá ti
ángel í, mé itsé ti dragón, ti konche ósé kuék'e mé tíha ti jínahña la ko
Satanás, la k'uéchroé mil nánó. 3 Andá ti ángel ik'ue ti dragón,[a] sákjuí ti
tòye ninka[b] k'uéchjina la kjuak'e ijnko sello chrítaón ti puerta kixin í
xrokjuahya sich'iyehe ti chojni siín kaín nación hasta ts'atsínkajia ti mil
nánó, ndá tsoxindankehe, kjánchó séhya ts'etoan.
4 *Ndá chr'éxin k'uíkuan iso trono, la ntiha mé tjejótjaxin ti sin
tsík'ayéhe kjuachaxin sinchekitoexín ijié chojni. Kjaxin k'uíkuan asén ti
chojni tsíchríjin ikja kixin chrónka sin ti itan kuènté Díos tsíchronka
Jesús. Jehe sin la kuinkáchónkihya sin ti iko ijié la ko ti nkehe tsíkjanoña
kuènté la ko kuítoehya sin ikuá xroye ti totjín sin o ti itja sin. La k'uíkuan
kixin xechón sin ínaá la k'uetoanko sin Cristo mil nánó. 5 Kjánchó ti íso
chojni tsík'en la xechónhña sin hasta ts'atsínkajia ti mil nánó. Mé tíhi ti
xránkíxixín tsoxechón chojni. 6 Náxrjón chéhe ti sin tsíkjinchetjóá Díos
kixin jehe sin mé sao sin tsoxechón sin, kixin ti yaáxin chrók'uen chojni
la í chóntahya ninkehó kjuachaxin. La jehe sin ts'óna sin nchat'á kuènté
Díos la ko kuènté Cristo la ts'etoanko sin ch'an mil nánó.
7 Andá ti ó tsoxítja ti mil nánó, ndá Satanás tsoxindankeéxin ti
kjíchroé, 8 *la sátsji sich'iyehe ti chojni siín kuenté chjasintajni; sátsji
sich'iyehe ti chjasin Gog la ko Magog, la sinchenkotsé ti chjasin la
ko ti soldado kuènté kixin tsjasin sin guerra. Ti tsjéxin sin la éxi ti
nchesen siín chrínta ndañao. 9 Jehe sin mé sátsji sin ti tonxín ti nonte,
la tsantatjen sin ti tjejó ti sin tsíkjinchetjóá Díos, ti chjasin ijié tjuehe
ch'an. Kjánchó Díos tsochr'án xrohi tsixin nkajní, la tsochexín kaín ti
chojni jínahña la ts'itjáña sin. 10 Landá ti Jínahña kjuích'iyehe chojni la
kjaxin sátsji ti siín xrohi la ko azufre kixin tsoche, mé ntiha sátsíkji ti iko
ijié la ko ti nkexro nduáhya kjuako itén Díos[c] kixin tsoche la tsjasóte sin
nkochríxín, nchakotjin la ko tie.

---

[a] **20:3** ***dragón*** *ti konche ósé ikjí mé it'in diablo la ko Satanás* [b] **20:3** ***tòye ninka*** abismo
[c] **20:10** ***ti nkexro nduáhya kjuako itén Díos*** falso profeta

20:2: Gn. 3:1. **20:4:** Dn. 7:9, 22. **20:8 a:** Ez. 7:2; **b:** Ez. 38:2, 9, 15.

Ti tsitoexín ijié chojni

11 *Andá k'uíkuan ijnko trono ijié la tjóá la ko ti nkexro tetjaxin
ntiha. Ndá ti nonte la ko ti nkajní la k'uitjáñakoa la í kónoxínhña nketí
chrók'uejó. 12 Andá k'uíkuan ti sin tsík'en; chojni tjetoan ko chojni
tjetoanhña, mé tjejóxin sin toté sin nkayakon Díos; ndá xitjehe iso libro
la ko kjaxin xitjehe íjnko libro, mé tíha ti libro kuènté kjuachón. Andá
kuitoexín ijié ti chojni tsík'en sínixín ti íso libro, éxi ti ixra kjuích'e sin.
13 Ti ndañao la kjuajon ti sin tsík'exín ntiha, la ti kjuach'én la ko ti sátji
ti sin tsík'en la kjuajon ti sin siín ntiha; la kaín sin kuitoexín ijié sin,
nkojnko sin éxi ti ixra kjuích'e sin. 14 Andá chr'éxin la ti kjuach'én[a] la ko
ti sátji ti sin tsík'en la sákjuí ti siín xrohi kixin tsoche. Tíhi mé ti yaáxin
its'en chojni. 15 Landá ti nkexro sínixínhña ihnié ti libro kuènté kjuachón
la kjaxin sákjuí ntiha.

Nkajní nixin la ko nonte nixin

21 1 *Ndá chr'éxin k'uíkuan ijnko nkajní nixin la ko ijnko nonte
nixin, kixin ti nkajní saoxén la ko ti nonte saoxén la k'uitjáña
la ti ndañao la í kohya. 2 *Janhan, Juan, k'uíkuan ti chjasin ijié tjóá,
ti Jerusalén nixin, k'uínkajinxin nkajní kuixin ti itjen Díos, la kuenté
tsík'itsá éxi ijnko chojnichjin tsík'itsá kixin tsoteehe. 3 *Ndá kuihan ijnko
itan itsen kuixin nkaya nkajní ndáchro:

—Tihín, ijie la Díos itjen ntiha ti siín chojni, la ts'ejóko sin ti jehe
ch'an, la jehe sin ts'óna sin chjasén ch'an, la Díos mé ts'ejóko sin ntiha la
ts'óna Díos kuènté sin. 4 *Díos mé ts'óní kaín ndakon sin la í tsokohya
ti its'en chojni, la tsokohya nkexro tsotsjánka la ko ts'ává, tsokohya ti
tsjasóte chojni kixin kaín ti nkehe kuék'íxin ósé la ó kjuixin k'uatsínka.

5 Andá ti nkexro tetjaxin ti trono mé ndáchro:

—Janhan sit'ána nixin kaín nkehe.

La kjaxin ndáchro:

—Ikjian tíhi, kixin tíhi mé itan chaxín ndoa la ko jína tsitekaon chojni.

6 *Ndá chrónka ch'an:

—Ó kjuixin kóhen kaín nkehe. Janhan mé ti xránkíxixín la ko ti
tsjixixín, éxi ti letra A hasta Z. Ti nkexro ik'uén ìnta la janhan tsotjahá ti
ìnta tjajon kjuachón la ninkehó ts'ixinkíehya sin. 7 *Ti nkexro tsjacha

---

[a] **20:14** ***kjuach'én*** muerte

20:11: Dn. 7:9, 10. **21:1:** Is. 65:17; 66:22; 2Pe. 3:13. **21:2 a:** Is. 52:1; **b:** Ap. 3:12; **c:** Is. 61:10. **21:3:** Ez. 37:27; Lv. 26:11, 12. **21:4 a:** Is. 25:8; **b:** Is. 35:10; 65:19. **21:6:** Is. 55:1. **21:7:** 2Sam. 7:14; Sal. 89:26, 27.

tsítoehya ti janhan la ts'áyéhe sin kaín tíhi. La janhan ts'óna Díos kuènté
sin, la jehe sin ts'óna sin xjana. 8 Kjánchó ti nkexro chrakon, ti nkexro
titekakonhña, ti nkexro chjinoxíhin, ti nkexro t'óñá kícho, ti nkexro
tjasiko ijie ókjé chojnichjin, ti nkexro nchexroan, ti nkexro tinkáchónki
nkehe tsíkjanoña la ko kaín ti nkexro xrich'ia, mé sátsji ti siín xrohi la ko
azufre kixin tsoche mé tíhi ti yaáxin its'en chojni.

Ti Jerusalén nixin

9 Ndá kóchjina ijnko ti yatoxin ángel chónta ti yatoxin copa síkaón ti
yatoxin ichin tsjixixín tsjasótexín chojni. Mé ndáchro:
—Xrákia ntihi ndá tsjákohá ti tjachjin tsotehe ti Kolélo.
10 *Ndá ti ángel sákjuíko ti janhan ijnko ijna ijié la ko noi, ndá kjuako
ti chjasin ijié, mé ti chjasin Jerusalén tjet'inkajixin nkaya nkajní ti itjen
Díos. 11 Ti chjasin a mé tjákiníxin ti kjuachaxin kuènté Díos. Andá ti
tjákini mé éxi ijnko ixro imá náxrjón o éxi ti ixro jaspe tjákini éxi
xrosenta tsjehe. 12 *Ndá nkondatjen[a] ti chjasin mé chónta ijnko tjat'o noi
la chónta teyó puerta, la tjejónta nkojnko ángel nkojnko ti puerta, la
ko tjejónixín ihnié ti teyó ti sin tsík'axrjeníxin Israel nkojnko ti puerta.
13 Tjejó iní puerta ti tjitoxin ñao, la iní nó norte, la iní ti tjiatóxin ñao, la
iní puerta nó sur. 14 Ti tjat'o tsíkantatjen ti chjasin a mé chónta teyó ixro
sójixin ti tjat'o la sínixín ihnié ti teyó sin k'uájiko ti Kolélo.
15 *Ti ángel níxjana mé tjexraá ijnko inta vara tsík'ónaxín oro kixin
tsoxrachoaxín ti chjasin, ti puerta kuènté ti chjasin la ko ti tjat'o
tsíkantatjen. 16 Ti chjasin mé cuadrado; la ti kjíjinxin mé nkokón éxi ti
tonxín. Andá ti ángel la kjuachoa ti chjasin, la ti chjasin mé chónta yaá
mil la ko yaá ciento kilómetro ti kjíjinxin, andá ti ntetoxín la ko ti tonxín
la nkokón. 17 Ndá chr'éxin mé kjuachoa ti ángel ti tjat'o tsíkantatjen ti
chjasin la chónta sesenta y cinco metro kixin ti ángel la kjuachoa éxi
tjachoa chojni chjasintajni.
18 *Ti tjat'o tsíkantatjen mé tsík'ónaxín ixro jaspe, andá ti chjasin la
tsík'ónaxín jehó oro, éxi xrosenta tjóá tsjehe. 19 Ti ixro tsík'ónaxín ti
cimientoé ti tjat'o la tsík'ónaxín itsjé ti ixro najni náxrjón tsjehe. Ti ixro
xránkíxixín la jaspe, ti ixro yaáxin la zafiro, ti ixro níxin la ágata, ti
noóxin la esmeralda. 20 Ti n'óxin la ixro mármol, ti injonxin la cornalina,
ti yatoxin la crisólito, ti jníxin la berilo, ti naxin la topacio, la ti texin
la crisoprasa. Ti tejnkoxin la jacinto, landá ti teyóxin la ixro amatista.
21 Andá ti teyó puerta, mé teyó perla; la nkojnko ti puerta mé tsík'ónaxín

---

[a] **21:12** *nkondatjen* alrededor

21:10: Ez. 40:2. **21:12:** Ez. 48:30-35. **21:15:** Ez. 40:3. **21:18:** Is. 54:11, 12.

nkojnko perla. Andá ti ntia ijié kuènté ti chjasin la tsík'ónaxín jehó oro éxi xrosenta tsjehe.

22 Ntiha la k'uíkonhña ninkehó ninko, kixin Ìnchéni Díos chónta kaín kjuachaxin mé ti ninko la ko ti Kolélo. 23 *Ti chjasin a mé ticháxinhña kixin ti ñao o ti nitjó ts'inkaséñaxín, kixin ti kjuachaxin ijié kuènté Díos la ko ti Kolélo mé ti xrohi t'inkaséñaxín ntiha. 24 *La ti chojni kaín nación tsíkaá la tsjixín sin ti xrohi kuènté ti chjasin a, la ko ti sin rey kuènté chjasintajni la tsjikao sin ti nkehe k'uéchónta sin. 25 *Ti puerta kuènté ti chjasin la ts'ikjèhya ti nchakotjin la ntiha mé tsokohya sítie. 26 Ntiha tsjijiko sin kaín ti kjuasàya la ko ti nkehe tjete k'uéchónta sin chjasintajni. 27 *Ntiha la ts'ixenhña ninkehó nkehe kjita, ninkehó chojni chjinoxíhin o chojni ch'ia. Jehó ts'ixehen ntiha ti nkexro sínixín ihnié ti libro kuènté ti kjuachón chónta ti Kolélo.

22 1 *Andá ti ángel mé kjuako ijnko ndarío tjóá, ti ìnta tjajon kjuachón mé tjákini éxi xrosenta tsjehe, la tíha sít'axrjexín ti trono kuènté Díos la ko ti Kolélo. 2 *Andá nkosiñe ti ntia tjetoan kuènté ti chjasin, la ko nkojnko nánko ti ndarío mé ntiha itjen ti inta tjajon kjuachón, mé t'óna ito teyó vece nkojnko nánó, la t'óna ti ito nkojnko nitjó la ti ika kuènté ti inta la xroan tsitoexín jína kaín ti nación. 3 *La ntiha í tsokohya ninkehó nkehe kjita kónínkakohen Díos kixin ti trono kuènté Díos la ko ti Kolélo mé tsjak'e ti chjasin. La kaín ti sin kuènté ch'an la tsjikosáyehe sin ti jehe ch'an. 4 La ikon sin ts'ikonxín sin Díos la ko tsochónta sin ti ihnié ch'an ti totjín sin. 5 *Ntiha la í tsokohya sítie, la ti sin ts'ejó ntiha la í tsichánxienhña sin ti xrohi kuènté lámpara, la ko ti xrohi kuènté ñao kixin Ìnchéni Díos mé ts'inkaséñaxín ntiha la ko jehe sin ts'etoan sin nkochríxín.

Ti ñao itsi Jesucristo la í séhya

6 Andá chr'éxin ndáchro ti ángel:

—Ti itan í mé chaxín ndoá, la ko jína tsitekaon chojni. La Ìnchéni Díos, ti nkexro nchexraxinkaon ti sin nixja itén ch'an, mé ichr'án ch'an ti ángel kuènté ch'an kixin tsjakohe ti sin ch'ehe ixra ti jehe ch'an, ti nkehe í kanhñó isé tsohen.

7 —¡Tsjehéra, í séhya ndá ts'inka janhan!

Díos sincheñao ti nkexro titekaon ti itan kuènté Díos, nixja ti xroon i.

21:23: Is. 60:19, 20. **21:24:** Is. 60:3. **21:25:** Is. 60:11. **21:27:** Is. 52:1; Ez. 44:9. **22:1:** Ez. 47:1; Zac. 14:8. **22:2:** Gn. 2:9. **22:3:** Zac. 14:11; Gn. 3:17. **22:5 a:** Is. 60:19; **b:** Dn. 7:18.

8 Janhan, Juan, kuihan la ko k'uíkuan tíhi. Andá ti ó kjuixin kuihan la
ko k'uíkuan la kjuak'éxian tochʼian ti itjen toté ti ángel kjuako tíha kixin
chrókjuikosáyaha. 9 Kjánchó ti ángel ndáchro:
—Xikahya ich'e, kixin janhan la kjaxin t'aha ixra Díos éxi jaha la o
éxi ti sin kichua nixja itén Díos, la ko kaín ti nkexro titekaon ti nkehe
sínixín ti xroon i. Jehó Díos tjikosayéhé.
10 Kjaxin ndáchro:
—Tjak'échjinahña ómó ti nkehe kuihín kuènté Díos sínixín ti xroon
i, kixin ó tinkákichjina ti ñao tsoxiteyá. 11 *Méxra ti sin ich'e nkehe
jínahña la á nohe sin naxa sich'e sin ti nkehe jínahña, la ko ti nkexro
ich'e nkehe tjuáhya la á nohe sin sich'e ti nkehe tjuáhya. Andá ti nkexro
nchexiteyá éxi tóxríhin Díos la naxa chrókjuinchexiteyá sin xikaha la ko
ti nkexro tsíkjinchetjóá Díos la naxa tjóá chrók'uejó sin.
12 *—Chaxín, ó ts'inka janhan; la ts'inkakian ti nkehe tsotjahá nkojnko
nkexro éxi ti ixra kjuich'e sin. 13 *Janhan ti saoxín la ko ti tsjejexin éxi ti
letra A la ko hasta Z[a] la ko janhan ti xránkíxixín la ko ti tsjixixín.
14 *Díos sincheñao ti nkexro itjen iké, kixin tsochónta kjuachaxin
tsochjinehe ti inta tjajon kjuachón, ndá jína ts'ixexín ti puerta kuènté
ti chjasin. 15 Kjánchó ndója ó tsítohe ti nkexro ich'e nkehe jínahña, ti
nkexro nchexroan, ti nkexro chónta nchónhña chojnichjin, ti nkexro
t'óñá chojni, ti nkexro tinkáchónki nkehe tsíkjanoña la ko ti chojni imá
tóxríhin xrich'éna kjuach'ia.
16 *—Janhan, Jesús, mé ichr'án ti ángel kuéntana kixin tsochenka
kaín ninko tíhi. Janhan k'uaxrjeníxian ti rey David la ko janhan ti
konotsé kuènté nchítjen.
17 *Ti Nchakuén Díos la ko ti sin tinkáchónki ti Kolélo mé ndáchro:
—Xrákia.
La ti nkexro tihin la tsondáchro:
—Xrákia.
Andá ti nkexro t'enxín ìnta la chrókui chrók'ui ti ìnta tjajon kjuachón
la ninkehó ts'ixinkíehya sin.
18 *Kaín ti nkexro tihin ti itén Díos tjenixín ti xroon i, la janhan
tsotjanka sin tíhi: Ti nkojín nkexro tsochr'ákjehen íso nkehe ti nkehe
tjenixín ti xroon i, la Díos mé sinchekjasótexín ch'an ti jehe sin ti ichin
sínixín ti xroon i. 19 Andá ti nkojín nkexro tsakitsjendehe nkojín ti nkehe
tjenixín ti xroon i, la Díos tsakjìin ti nkehe chrók'uáyéhe sin chónta ti

---

[a] **22:13** ***A la ko hasta Z*** el Alfa y la Omega

22:11: Dn. 12:10. **22:12 a:** Is. 40:10; 62:11; **b:** Sal. 28:4; Is. 40:10; Jer. 17:10. **22:13 a:** Ap. 1:8; **b:** Is. 44:6; 48:12; Ap. 1:17; 2:8. **22:14:** Gn. 2:9; 3:22. **22:16:** Is. 11:1, 10. **22:17:** Is. 55:1. **22:18:** Dt. 4:2; 12:32.

libro kuènté kjuachón la ko xrokjuahya ts'ixehen sin ti chjasin tjóá, éxi
nixja ti xroon i.
20 Andá ti nkexro chronka tíhi mé ndáchro:
—Chaxín, tjoka ts'inka janhan.
Mé xikaha tsohen. ¡Xrákia, Ìnchéni Jesús!
21 Ìnchéni Jesucristo mé sincheñaora kaínra. Mé xikaha tsohen.

SALMOS

Xroon ijnko

(Salmos 1—41)

Salmo 1

Ti yaá ntia

1 Díos ncheñao ti nkexro
chrèhya ti nkehe tjenkayáxin ti chojni ixri ti ntia nduáhya,
la ko t'ajihya ti ntia kuènté ti chojni chónta ijie,
la t'itonhña ti chojni tjanoá ti nkehe kuènté Díos.
2 La antsí tóxríhin sin ti nkehe tjinkaon Díos
la nchakotjin ko tie nchekuáxin sin ti itén ch'an.
3 *Ti nkexro a la éxi ijnko inta
tsíxenkaxín chrínta ndario,
la t'óna ito ti ó tjixraká ti ñao kuènté
la ko xámáhña ti iké.
Mé xikaha kaín ti ixra sich'e ti nkexro a la jína ts'axrje.
4 Kjánchó ti nkexro tjenkayáxin ti nkehe jínahña la náhí.
Jehe sin mé éxi ti chjinínó kuènté trigo sátjiko xrinto.
5 Méxra ti nkexro tjenkayáxin ti nkehe jínahña la tsaáhya sin
ti ñao sinchekitoexín Díos ijié kaín chojni,
la ti nkexro chónta ijie la xitjahya ts'ejóko sin ti chojni jína.
6 Kixin It'éni Díos la t'ayakohen ch'an ntie ti nkexro jína;
andá ntie ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña la sinchek'itjáña ch'an.

Salmo 2

Díos la ko ti Rey

1 *¿Nkekuènté imá tónínkaon ti chojni chjasin?
¿Nkekuènté tjenkayáxin sin ti nkehe sínkíhya ninkehó?
2 Ti sin rey la ko ti sin t'etoan kuènté chjasintajni

1:3: Jer. 17:8. **2:1:** Hch. 4:25, 26.

la nkokoa kjuénkayáxin sin tsonínkakohen sin It'éni Díos
la ko ti nkexro kjueyá ch'an.
3 La ndáchro sin:
“Ts'óchríjini ti cadena;
la sinchek'itjáñani ti nkehe t'etoan Díos.”
4 Kjánchó It'éni Díos itjen nkaya nkajní la tjano ch'an,
titekakonhña ch'an ti nkehe tjenkayáxin sin.
5 Nínkaon ch'an nixjehe ch'an sin
la nchechrakonxin ch'an sin ti kjuanínkaon kuènté ch'an,
la ndáchro ch'an:
6 “Janhan mé kjuaké ti rey kuéntana
ti chjasin Jerusalén, ti ijna tjóá kuéntana.”
7 *Janhan tsoxrjankaxián ti nkehe ndáchro Díos:
It'éni Díos mé ndáchro: “Jaha mé xjana;
janhan kjuit'ána ti jaha.
8 Tjánchíá la tsotjahá kaín nación
la ts'óna kuèntá kaín nonte hasta ti kjuéjexin chjasintajni.
9 *Ti vara chika tjexraa mé tsétoénxián ti sin rey,
la éxi chróchjehé ijnko ichi chrókókuen mé xikaha
sinchek'itjáña sin.”
10 Méxra jahara rey, chrókuihínra ti nkehe ichro Díos
la chrók'uitjára ti nkehe tjinkaon ch'an.
11 Chrokjuich'ehéra ixra It'éni Díos kaín asánra
la ko chrókócháhara chrókjuíkosáyehéra ch'an.
12 Chrokjuíkosáyehéra ti xjeen Díos kixin chrókónínkakonhña ch'an,
Kixin ti náhí, la tjoka tsonínkaon ch'an la sinchek'itjáña
ch'an ti jahara.
Chéhe ti nkexro xritjeyá kixin Díos ts'ayakohen ti jehe sin.

Salmo 3

David tinkáchónki Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, itsjé chojni nínkakohen ti jeheni.
La nchónhña chojni k'uínkatjen tjinkaon ts'óñá ti jeheni.
2 Itsjé chojni t'ándaxín, ndáchro:
“Díos la tsjinkitsahya ti jaha”, ichro sin.

2:7: Hch. 13:33; He. 1:5; 5:5. **2:9:** Ap. 2:26, 27; 12:5; 19:15.

[3] Kjánchó jaha It'éni Díos, mé t'ayakonhéni.
Jaha mé tjinkitsani la tsjachani kixin jaha tsjánjua fuerza.
[4] K'uéyehéni ti jaha, It'éni Díos,
andá jaha kjuátehé ndesi ti ijna tjóá itjén.
[5] Jeheni tjak'etsínkani la t'ajuani
la ti ñao chr'éxin t'ayani kixin jaha It'éni Díos mé t'ayakonhéni.
[6] La chrakonhñani kjónté ite mil soldado
chrókuandatjen ntihi tjinkaon chrókjuinchek'itjáña ti jeheni.
[7] Jaha, It'éni Díos, tjinkitsani.
Chróchjehé tueen ti sin nínkaon
la t'ochjenjña ñeno ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña.
[8] Jaha mé ti Díos tsaáxini.
Méxra ncheñaoan kaín ti sin chjasin kuèntá.

Salmo 4

Díos tjajon kjuaxróxin

Salmo kuènté David

[1] It'éni Díos, tjátehé ti ó t'éyani;
jaha mé ijnko Díos imá tjínkitsa ti jeheni.
Jaha kjuinchekitohéni jína ti ñao k'uáváni.
Andá ijie tikonoéhéni, la tihín ti nkehe tjanchiani.
[2] Jahara chojni tjenkayáxin kixin imá nohe,
¿xá hasta nkesá xikahó ts'ándaxíhínra ti jeheni?
¿Hasta nkesá tsitohéra nkehe ó chónkó la ko ti kjuach'ia?
[3] Chrokónohara kixin It'éni Díos tsíkjeyá ti chojni jína,
La tjetihin ch'an ti ts'éyehéni ch'an.
[4] *Tjásinhñara ijie ti ó tónínkáonra;
tániíkoára tjejora
la tjénkayáxinra jína ti ó tsejotsinkara.
[5] Chrokuinkachónkira It'éni Díos kaín asánra
la ko chróchjehéra ch'an ti nkehe jína.
[6] Nchónhña chojni ndáchro:
"¿Xá nkexro chrókjuakoxin ti nkehe jína?"
Méxra ijie, jaha It'éni Díos chróchr'an ti kjuachaxin kuèntá
tsjínkitsa ti jeheni.
[7] Jaha imá kjuinchechehé aséni,

4:4: Ef. 4:26.

andá ti íso sin, kjónté imá tsík'ónehe sin noa la ko
chónta sin vino its'i sin,
la kanhñó chéhe sin.
8 Méxra ijie kjuaxróxin tsjak'etsínkani la tsok'éheni
kixin jaha It'éni Díos mé t'ayakonhéni.

Salmo 5

Díos t'ayakohen ti jeheni

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tihín ti nkehe nixjahani.
Tikonoéhéni kixin xikaha tjanchahani.
2 Tjak'e tihín ti nkehe tjanchiani,
jaha mé ti Rey kuènténi la ko Díos kuènténi;
kixin jahuá ti nkexro nixjehéni.
3 It'éni Díos, nkojnko nchítjen tihín ti nkehe tjanchiani
kixin nkojnko nchítjen nixjehéni ti jaha
la ko chóheni tsjatehé.
4 Jaha la ijnko Díos tóxríenhña ti nkehe jínahña;
la ti sin nduáhya tjenkayáxin la ts'ejóhya sin ti itjen.
5 Kjaxin xrokjuahya ts'ejó ti sin nchehnke ti itjen jaha.
Jaha la tóxríanhña kaín ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña.
6 Jaha sinchek'itjáña ti chojni nixja kjuach'ia,
la ko tóxríanhña ti chojni ch'ia la ko ti chojni tjàya.
7 Andá jeheni mé imá tjuehéni la jína ts'ixenheni ti ndoa;
tsjajoni kjuasáya nkaxehen ti ninkuá la tsjikosáyahani.
8 Tsjánjua ti kjuachaxin kuèntá, It'éni Díos, kixin jína
ts'ajini ti ntia kuèntá,
kixin siín nchónhña chojni nínkakohen ti jeheni.
Tjikoani ti ntia jína kuèntá.
9 *Jehe sin nkojínxónhña nixja sin
kixin ti nkehe tjenkayáxin sin la jehó nkehe jínahña.
Ti nixja sin la éxi ijnko tòye tsíxravá chojni náxrjónhña xraxé
kixin ti ir'ua sin la t'axrjexín kjuach'ia.
10 Nchekjasóte ti sin a, jaha Díos kuènténi.
Nchekjasótexián sin ti nkehe jínahña tjenkayáxin sin.
Titohé sin kixin nchónhña ijie chónta sin

5:9: Ro. 3:13.

kixin kuitekakuenhña sin ti jaha.
11 Ạndá kaín ti sin titekaon ti jaha la imá tsọchéhẹ sin,
la nkochríxín tsọchéhẹ sin tsotsje sin
kixin jaha t'ayakohén sin.
Chéhẹ kaín ti sin tjeyá ti jaha kixin jaha tsjinkịtsa sin.
12 Kixin jaha, It'éni Díos, ncheñaoan ti sin titekaon ti jaha.
Ti kjuachaxin kuèntá mé t'ayakuénxian sin kixin tjuẹhé sin.

Salmo 6

It'éni Díos, jaha tsjinkịtsani

Salmo kuènté David

1 *Jaha, It'éni Díos, chrókónínkakuénhñani,
chrókjuịnchekjasótexínhñani ti kjuanínkaon kuèntá.
2 Tịkonoéhéni, It'éni Díos,
kixin níhini.
Nchekitọhéni jína, It'éni Díos, kixin ti huésọeni
la í chóntahya fuerza.
3 Náxrjónhña itjen ạséni.
It'éni Díos, ¿xá hasta nkesá tsjínkịtsani ínaá?
4 Ikjan, It'éni Díos, la tjinkịtsani kixin ts'enhñani.
Nchekaáni kixin tjuẹhéni.
5 Kixin ti siín ti chojni tsík'en la í kohya nkexro
tsoxraxinkaon ti jaha.
¿Xá nkexro chrókjuikosáyehe ti jaha ti ó tsíxravá sin?
6 Ó kjuixin k'óxrjéni, tsjánkani kixin tjotéheni.
Kaín tie tsjánkani ti ó tjetsínkani
hasta kjuátanxín ndạkoni ti nkehe tjetsínkaták'áni.
7 Imá tjoté ikoni, la í t'ikonxínhñani jína
kixin siín itsjé chojni nínkakohen ti jeheni.
8 *Sátjira jahara chojni tjenkạyáxinhña jína,
kixin It'éni Díos la ó kuíhin ti nkehe tjancheheni.
9 It'éni Díos la kuíhin ch'an ti chrónoéhẹni ch'an
la kuíhin ch'an ti nkehe kjuanchiani.
10 Chrókósuéhẹ kaín ti sin nínkakohen ti jeheni la
ko chróchrakon sin;
la tjoka sáchrokjui sin, chrókósuéhẹ sin.

6:1: Sal. 38:1. **6:8:** Mt. 7:23; Lc. 13:27.

Salmo 7

Díos mé sinchekaáni ch'an

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, jaha mé tinkáchónkini.
Nchekaáni kixin itsjé chojni chréhe̱ ti jeheni
la nínkaon sin.
2 Ti̱toéhya sin kixin sinchek'itjáña sin ti a̱séni
kixin jehe sin la éxi koxra̱ tjinkaon sin
sinchek'itjáña sin ti a̱séni,
la kohya nkexro sinchekaá ti jeheni.
3 It'éni Díos,
ti nkojín nkehe jínahña kjuích'eni,
4 o̱ kjuích'iyeheni nkojín chojni chóxini,
o̱ nduáhya kjuích'eheni ti jehe sin,
5 la jaha tjánjua kjuachaxin kixin
ti chojni nínkaon la chrótsé sin ti jeheni
la chrónkánkákjen sin ti jeheni la ko chrónkátja sin ti jeheni,
la sinchek'itjáña sin ti kjuasàya chóntani.
6 Tjinki̱tsani, It'éni Díos,
chrókónínkákohén ti sin nínkakohen ti jeheni.
Jaha chonta kjuachaxin si̱nchekito̱exián ti ijie̱
la xi̱kaha chrókjuinki̱tsani.
7 Kaín chojni chjasintajni tso̱chjina ti itjen
a̱ndá jaha itjen nkaya nka̱jní tsjak'etja̱xian si̱nchekito̱exián iji̱é sin.
8 It'éni Díos, jaha si̱nchekito̱exián ti iji̱é chojni chjasintajni.
A̱ndá ijie la chróndáchrua kixin chóntahyani ijie̱,
kixin ó noha kixin jína nchexiteyéheni ti jaha.
9 *Jaha nchek'itjáña ti nkehe ich'e ti sin tjenka̱yáxinhña jína.
A̱ndá ti chojni tjiko̱sáyaha la tjínki̱tsa sin.
Jaha ó noha nkexrín tjenka̱yáxin chojni
la ko nkexrín xráxinkaon chojni.
Jaha mé ijnko Díos jína.
10 Ti nkexro tjinki̱tsa ti jeheni mé It'éni Díos
la sinchekaá ch'an kaín ti chojni jína.
11 Díos mé ijnko juez jína,
la nkochríxín nínkakohen ch'an ti nkehe jínahña.

7:9: Ap. 2:23.

12 Ti tsokjanhña chojni tsinkáchónki It'éni Díos
la tso̱nínkaon ch'an
la ko sinchetaté ch'an ti espada kixin ts'enxín sin
kixin ó tjeyámá ch'an ti arco sinchek'itjáñaxín ch'an ti chojni a.
13 Ó tjechóhen ti chika ts'enxín chojni,
la ko tjekotóxin ch'an ti flecha tjechr'ákjen.
14 Ti chojni tjenka̱yáxin nkehe jínahña
la jehó nkehe jínahña tjenka̱yáxin sin la ko nchexiteyá sin,
la ko jehó kjuach'ia xriko sin.
15 Jehe sin tsíkjich'éna sin ijnko tòye̱ ni̱nka,
la ti tòye̱ tsíkjich'éna sin ts'ánótje̱ñá sin.
16 Ti nkehe jínahña kjuích'e sin
kjuíncheníexín sin chojni
mé tsjasótexín sin.
17 Méxra̱ chrókjuikosáyeheni It'éni Díos
kixin jehe ch'an mé ijnko nkexro jína.
Tsotsjeni, tsjikosáyeheni It'éni Díos
chónta kaín kjuachaxin itjen nkaya nka̱jní.

Salmo 8

Imá ijié ti kjuachaxin kuènté Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, Díos kuènténi,
imá chonta kjuachaxin tétoan kuenté chjasintajni.
Kuenté nka̱jní la tjáko̱xián ti kjuachaxin kuèntá.
2 *Ti ir'ua ti chájan ntsíntsí la ko ti ixjan na̱xa̱ tjejótakí,
la tsíchje̱hé kjuachaxin kixin tsjikosáyaha sin
kixin ti chojni nínkakohan la ko ti chojni titekakonhña,
mé ts'ikon sin ndá tso̱suéhe̱ sin la tsotání sin.
3 A̱ndá ti ó tsjeheni ti nka̱jní kuèntá, ti nkehe kjui̱ch'énaxián itjá,
ti nitjó la ko ti konotsé,
4 *la tjenka̱yáxini:
“¿Xá nkexro ti chojni kixin xráxinkaoan ti jehe sin?
La, ¿xá nkexro ti chojni kixin imá tóxakohan tsjínki̱tsa sin?”
5 Tsíchje̱hé kjuachaxin ti chojni
kixin tso̱yóhe̱ sin éxi jaha,

8:2: Mt. 21:16. **8:4:** Job 7:17, 18; Sal. 144:3; He. 2:6-8.

la tsíchjehé sin kjuachaxin ts'etoan sin
la ko jaha tjikosayéhé sin.
6 *Tsíchjehé sin kjuachaxin kixin ts'etuehen sin
kaín ti nkehe tsíkjich'énaxián itjá,
la k'uáyéhe sin kjuachaxin ts'etuehen sin kaín ti nkehe kjuich'éna;
7 ti kolélo la ko ti koxinta
la ko kaín ti iko jiehe siín nteje;
8 ti iko xritjaká nkajní la ko ti koche sínkankí ndañao;
la ko kaín ti íso iko sínkankí ti ndañao.
9 Jaha It'éni Díos, rey kuènténi,
jaha mé imá chonta kjuachaxin tétuehén kuenté chjasintajni.

Salmo 9

Díos t'ayakohen ti sin nóa

Salmo kuènté David

1 Kaín aséni tsjikosáyaha, It'éni Díos,
la ko chrónkani kaín ti nkehe náxrjón kjuákoxián.
2 Chéheni la ko náxrjón itjeni kixin tinkáchónkini ti jaha.
Tsotsjeni tsjikosáyexíni ti ihniá, jaha It'éni Díos.
3 Ti chojni nínkakohen ti jeheni
la sátsji sin, ts'itsínka sin la its'en sin
kixin ti kjuachaxin kuèntá.
4 Jaha mé ijnko nkexro jína nchekitoexín, la jaha kjuínkitsani.
Jaha itjen ti tétoanxián la ko ndoá nchekitoexián kaín ijie.
5 Jaha kjuenduéhé kaín ti chojni tinkáchónkihya ti
jaha siín chjasintajni
la jaha kjuinchek'itjáña ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña,
la í tsoxraxinkakonhña chojni ti jehe sin nkochríxín.
6 Méxra kaín ti chojni nínkakohen ti jeheni la ó tsík'itjáña sin.
Jaha kjuinchek'itjáña ti chjasén sin nkochríxín,
la ninkehó nkehe kuítoehya tsoxraxinkakonxín chojni ti jehe sin.
7 It'éni Díos, jaha mé ijnko rey nkochríxín itjen;
jaha mé itjen ti t'étoaxián la sinchekitoexián ijié kaín chojni.
8 Jaha mé ndoá sinchekitoexián ti ijie kuènté chojni chjasintajni,
la ko ndoá tsétuehén kaín chjasin.
9 It'éni Díos, jaha mé t'ayakohén ti chojni nóa,

8:6: 1Co. 15:27; Ef. 1:22; He. 2:8.

la ko nchechéhé kaín ti chojni t'ává.
10 Kaín ti chojni chóxin ti jaha
mé tinkáchónki sin ti jaha, It'éni Díos,
kixin jaha titoéhya ti chojni xritjeyá ti jaha.
11 Chrotsjehéra himno It'éni Díos, ti rey kuènté Jerusalén,
la ko chróchenkara kaín chojni siín chjasintajni ti
ixra kjuích'e ch'an.
12 It'éni Díos la xráxinkaon ch'an ti sin tjejótjasóte
la sinchekjasóte ch'an ti sin nínkakohen ti jehe sin,
la nkochríxín t'itjáñehña ch'an ti sin nóa t'éyehe ti jehe ch'an.
13 It'éni Díos, tikonoéhéni,
tsjehé kixin ti chojni nínkaon la nchekjasóte ti jeheni.
Tjinkitsani kixin chrók'uénhñani,
14 la ndója ti puerta Jerusalén
tsochenkani kaín chojni kixin chrókjuikosáyehe sin ti jaha.
Chéheni kixin kjuinchekaáni.
15 Ti chojni titekakonhña ti jaha la k'uitsínkayá sin
ti tòye tsíkjich'éna sin,
la ko ti trampa imó tsíkjak'e sin
mé tsítséxin toté sin.
16 It'éni Díos, jaha mé tjákoxián kixin ndoá nchekitoexián
kixin xikaha kuétoan tsjasótexín ti chojni tjenkayáxinhña jína;
kixin ti nkehe nduáhya kjuích'e sin la tsjasótexín sin.
17 Kaín ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la ko ti
sin tsík'itjáñehen Díos
mé sátsji sin ti tsjasótexín chojni nkochríxín.
18 Andá jaha It'éni Díos, jehya nkochríxín ts'itjáñahan ti sin nóa
la ko jehya nkochríxín ts'ejóchóhen sin kixin
jaha tsjínkitsa ti jehe sin.
19 Tihín, jaha It'éni Díos, tikonoéhña ti chojni
tinkáchónkihya ti jaha,
nchekjasóte sin.
20 Jaha, It'éni Díos, nchechrákuan sin;
la nchexraxinkaoan sin kixin jehe sin la chojni chjasintajni ó.

Salmo 10

Díos tsjinkitsa ti nkexro jína

1 It'éni Díos, ¿nkekuènté ikjín itjen?
¿Nkekuènté tjak'èma ti ó chóntani kjuaxikaon?

[2] Ti sin ihnke la nínkaon sin chréhe̱ ti sin nóa
kixin sinchek'itjáña sin.
Kjánchó ti nkehe jínahña tjenka̱yáxin sin mé ts'itjáñaxín sin.
[3] Jehe sin la nchenkexín sin
ti nkehe jínahña tjenka̱yáxin sin,
la tjikosáyehe sin ti chojni chónta nchónhña nkehe,
ndá titekakonhña sin ti nkehe t'e̱to̱an It'éni Díos.
[4] Ti chojni jínahña nchehnke la tjeyáhya sin Díos.
Ndáchro sin kixin: “Kohya Díos”,
la xi̱kahó tjenka̱yáxin sin.
[5] Ti ixra̱ ich'e sin la jína t'axrje.
Ti nkehe tétoan la titekakonhña sin
la tjanoá sin ti chojni nínkakohen ti jehe sin.
[6] Ndáchro a̱sén sin kixin kohya nkehe tso̱hen sin
la ko tsochóntahya sin ninkehó kjuaxikaon.
[7] *Ti ir'ua sin la síkaón kjuachji̱no̱xíhin
la kjuach'ia la ko t'ándaxíhi̱n sin chojni.
Kaín ti nkehe nixja sin la jehya nkehe jína.
[8] Chóhen sin ti nti̱a sátsji chjasin ntsíntsí,
la ntiha t'ejómá sin t'ejóchóhen sin kixin ts'atsínka ti chojni jína
ndá ts'óñá sin ti sin chóntahya ninkehó ijie̱.
[9] Éxi ijnko koxra̱ chóhen nkaxehen itjo̱ mé xi̱kaha ti jehe sin.
Tsáya sin ti chojni nóa ts'atsínka nti̱a kixin sinchek'itjáña sin.
Tsíkjak'e sin ijnko trampa kixin tsotsé sin ti sin a.
[10] Ti sin nóa la t'isén sin la t'itsínka sin,
kixin ti kjuachaxin chónta ti sin nduáhya tjenka̱yáxin.
[11] La ndáchro sin kixin Díos la ó tsík'itjáñehen ti nkehe ich'e sin;
la tsíkíkjehe̱ ch'an ikon ch'an la í t'ikonhña ch'an ninkehó, ichro sin.
[12] Tihín jaha, It'éni Díos, tjàyá itjá.
T'itjáñahña tjínki̱tsa ti sin nóa.
[13] ¿Nkekuènté kixin ti sin tjenka̱yáxinhña jína la
tjanoá sin ti jaha, It'éni Díos,
la tjenka̱yáxin sin kixin tsjanchahya ijie̱?
[14] Jaha la ó k'uikuan ti nkehe jínahña kjuích'e sin;
la si̱nchekjasóte sin.
Ti sin tsíkóníhi tóchjinehe sin ti jaha
la ko jaha tsjínki̱tsa ti sin tsíkito̱he nòé.
[15] Jaha It'éni Díos, chrók'ochjejña itja ti sin tjenka̱yáxin
nkehe jínahña.

10:7: Ro. 3:14.

Tjánchíá ijie̱ kaín ti nkehe jínahña kjuích'e sin
kixin tsíto̱ehya xi̱kihi ninkehó ijie̱.
16 Jaha It'éni Díos, mé ti Rey nkochríxín itjen.
Ti no̱nta̱a mé ts'itjáñaxín kaín ti chojni tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña.
17 It'éni Díos, tihín ti nkehe tjanchaha ti sin nóa.
Jaha nchechéhé a̱sén sin la ko tsjínki̱tsa sin.
18 Jaha tjínki̱tsa ti sin nóa la ko ti sin t'ává a̱sén,
la tjájonhña kjuachaxin kixin ti chojni tsík'ónaxín inche
la sinchechrákon sin ti sin nóa.

Salmo 11

Tsochrakonhña ti nkexro jína

Salmo kuènté David

1 Jeheni xritjeyáni kixin It'éni Díos tsjinki̱tsa ti jeheni.
Nkexrín chróndáche sin ti jeheni:
“Sáchrókjuia nte̱je̱ éxi ijnko koxroxe.
2 Kixin ti chojni tjenka̱yáxin nkehe jínahña
mé tjejómá sin tjejókotóxi̱n sin ti flecha
kixin tsochjéhe sin ti chojni jína.
3 A̱ndá ti chrók'uitjáña ti nkehe jína kuènté It'éni Díos,
la, ¿xá nkehe chrókjuích'e ti chojni jína?”
4 Ìnchéni mé itjen ch'an ti ni̱nkué ch'an tjóá itjen nkaya nka̱jní;
la tjetsjehe ch'an nkexrín siín ti chojni chjasintajni.
5 It'éni Díos mé tjetsjehe ch'an ti chojni jína la ko ti chojni jínahña,
kjánchó ti chojni tóxríhi̱n ich'e ti nkehe jínahña la
nínkakohen ch'an.
6 It'éni Díos mé sinchek'ániá xrinta síchr'ákjen la ko azufre
kixin tsochexín kaín ti chojni tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña,
mé xi̱kaha sinchekjasóte Díos ti sin nduáhya ixri.
7 It'éni Díos la jína ch'an la tóxríhi̱n ch'an ti chojni jína;
méxra̱ ti sin jína la ikon sin ts'ikonxín sin ti jehe ch'an.

Salmo 12

Jaha Díos nkochríxín tjinkitsani

Salmo kuènté David

1 Jaha It'éni Díos, tjinkitsani kixin
í kohya nkexro kaín asén tinkáchónki ti jaha,
í kohya chojni jína.
2 Jehe sin la ch'iyehe kícho sin;
nixja sin ti nkehe jína, kjánchó chaxínhña, jehya jína ti asén sin.
3 It'éni Díos, sinchek'itjáña ti chojni ch'ia
la ko ti chojni nchehnke.
4 Ti sin a mé ndáchro sin:
“Imá noheni nixjani la ti nkehe ndáchroni la chónta kjuachaxin.
¿Xá nkexro chrókjuacha chrók'uetuehen ti jeheni?”, ichro sin.
5 Andá It'éni Díos ndáchro:
“Ti chojni nduáhya tjenkayáxin la kjuích'iyehe sin ti sin nóa
la ko kjuínchekjasóte sin ti sin kanhñó nohe.
Andá ijie janhan ts'ínkatjen kixin sintakaá ti sin nóa.”
6 Ti nkehe nixja It'éni Díos la ndoá la ko chaxín
éxi ti plata yato vece tsík'ixehen itja kixin tsotjóá,
mé xikaha ti itén ch'an.
7 Jaha It'éni Díos, t'ayakohén ti jeheni;
nkochríxín ts'ayakohéni,
8 kjónté ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña ixri tantatjen ti jeheni
la kaín chojni tóxríhin sin ti nkehe jínahña ich'e ti sin a.

Salmo 13

Tjátehé ti ó nixjahani

Salmo kuènté David

1 Jaha It'éni Díos, ¿hasta nkesá naxa ts'itjáñahan ti jeheni?
¿Á nkochríxín ts'itjáñahan ti jeheni ní?
¿Xá nkochríxín tsjak'emehéni ní?
2 ¿Xá xikahó tsjasóte aséni ní?
¿Á nkochríxín ts'áváni ní?
¿Xá nkochríxín ts'etoan ti sin nínkakohen ti jeheni ní?
3 It'éni Díos la ko Díos kuènténi, tsjehé ti jeheni, tjátehé.

Tjínkitsani, tsjánjua ti kjuachaxin kuèntá kixin ts'enhñani,
4 kixin tsondáchrohya ti sin nínkakohen ti jeheni kixin ó kjuacha sin,
kixin imá tóchéhe sin ti ichrén kjuaxikaon chóntani.
5 Kjánchó jeheni tinkáchónkini ti jaha kixin jaha
imá tjuehé ti jeheni.
Chéhe aséni kixin jaha sinchekaáni.
6 Tsotsjeni la ko tsotjáhani kjuasáya, Ìnchéni,
kixin jína kjuínkitsa ti jeheni.

Salmo 14

Ti sin titekakonhña Díos

Salmo kuènté David

1 *Ti sin lonti la ndáchro sin kixin kohya Díos.
Kaín sin kjuasin sin ijie,
kjuích'e sin ti nkehe jínahña.
Kohya ninkexró chrókjuénkayáxin chrókjuích'e ti nkehe jína.
2 It'éni Díos itjen nkaya nkajní mé tjetsjehe ch'an kaín
ti nkehe ich'e chojni,
tsjehe ch'an á siín nkojín nkexro chrókienxín jína
la ko chrókjueyá ti jehe ch'an.
3 Kjánchó kaín sin ixri sin ti ntia jínahña,
kaín sin kjuichròe sin.
Kohya ninkexró chrókjuénkayáxin jína, kohya nijnko chojni jína.
4 ¿Á chaxín tienxínhña ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña ní?
Jehe sin ncheníhi sin ti sin chjaséni éxi chrókjonie sin ijnko niotja,
la t'éyehya sin Ìnchéni.
5 Méxra jehe sin tsoxrànka sin, tsochrakon sin
kixin It'éni Díos la tjejóko ch'an ti sin titekaon ti jehe ch'an.
6 Jahara chojni tjenkayáxinhña ti jína, la tjanoára ti
nkehe tjenkayáxin ti sin nóa,
kjánchó It'éni Díos la tsjinkitsa ti sin nóa.
7 ¡Xá chrókóchaxín kixin ti ijna Jerusalén
chrókuixin ti nkexro chrókuaáxin ti sin Israel!
It'éni Díos mé tsjinkitsa tsokjan sin chjasén sin,
ndá xikaha tsochéhe ti sin tsík'axrjeníxin Jacob
la ko kaín ti sin chjasin Israel.

14:1: Ro. 3:10-12.

Salmo 15

Nkexrín tsjak'eni ti itjen Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, ¿xá nkexro chrókjuacha chrókjuák'e ti ninkuá?
¿Xá nkexro chrókjuák'e ti ijna tjóá kuèntá?
2 Kjá jehó ti nkexro chóntahya ninkehó ijie,
la ko ti nkexro nchexiteyá ti nkehe jína
la ko ti nkexro kaín asén nixja ti nkehe chaxín;
3 ti nkexro xrikohya kjuach'ia,
ti nkexro tjajonkohya ti nkexro chóxin,
la t'ándaxíenhña ti nkexro tjejó chjinaxón ndoe,
4 la ti nkexro tóxríenhña ti chojni nduáhya ich'e,
la chóntehe sin kjuasàya ti sin tinkáchónki It'éni Díos,
la ko nchexiteyá sin ti nkehe tsíndáchro sin,
la kjónté sinchek'itjáña sin nkojín nkehe la ándosén sin.
5 Ti nkexro nchekjen chojni chichaon
la tjanchahya kixin chrókjuachataón ti chichaon;
la ko tjinkakonhña tsákja chichaon ndá sincheníhi ijnko nkexro jína.
Ti nkexro jína nchexiteyá la nkochríxín tsjak'e jína.

Salmo 16

Díos la t'ayakohen ti jeheni

Salmo kuènté David

1 T'ayakonhéni, jaha It'éni Díos,
kixin jeheni titekaoni ti jaha.
2 Jeheni ndáchroni:
“Jaha mé Díos kuènténi;
Kaín ti nkehe jína chóntani la tixin ti itjen.”
3 Ti sin tjóá asén tjejó chjasintajni
la ko ti sin jína mé imá nchechéhe sin aséni.
4 Ti chojni tinkáchónki ti nkehe tsíkjanoña
la imá kjuaxróxinhña ts'ejó sin.
Méxra jeheni í tsjajonhñani iko its'en
ts'áyéhe ti nkehe tsíkjanoña,
la ko í ts'axrjexínhña ir'uani ti ihnié ti nkehe a.

5 Jahuá, It'éni Díos, mé xraxinkaoni.
Jaha mé imá ncheñaoani la ko t'ayakonhéni.
6 Náxrjón ti nonte k'uáyéhẹni,
imá náxrjón ti nkehe kjuánjua.
7 Méxrạ, tjáhani kjuasáya, It'éni Díos,
kixin jaha tjákohéni.
La kjónté tie nchexraxinkáoani nkexrín sinchexiteyéheni ti jaha.
8 Nkochríxín xraxinkaoni ti jaha, It'éni Díos.
Jaha mé itjen ti itjani chjina la tjínkịtsani
kixin kohya nkehe tsọheni.
9 Ạséni la imá chéhẹ;
méxrạ jeheni la jína tinkáchónkini ti jaha, la kjuaxróxin itjeni.
10 *Méxrạ jaha tsịtoéhya ạséni ti nkaxehen tòyẹ ti ó tsoxraváni,
la ko tsjájonhña kjuachaxin kixin tsítọhe ti nkexro tjóá
chóntahya ijiẹ nkaxehen ti tòyẹ.
11 *Méxrạ tjákohéni ti ntịa tjajon kjuachón
kixin chrókóchéhẹni chrókjuák'eni ti itjen jaha.
Imá náxrjón ti nkochríxín chrókjuak'ekoni ti jaha.

Salmo 17

David nixjẹhẹ It'éni Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tihín kixin ndoá ti nkehe tjanchiani,
tjínkịtsani ti ó t'éyani.
Tjak'e tihín ti nkehe chrónòani,
kixin ir'uani la t'axrjexínhña ninkehó kjuach'ia.
2 Jaha ó noha kixin kohya ijiẹ chrókjuasótexíni
kixin jaha la tsjehé kixin jína xritjak'eni.
3 Jaha la noha nkehe tjenkạyáxin ạséni;
ti ó tie la jaha tjetsjehé ti jeheni.
Jaha tsjehé ti ạséni la ko noha kixin
kohya nkehe jínahña kjuích'eni
la ninkehó nkehe jínahña nixjahyani
4 éxi nixja ti íso chojni.
Jeheni kuítọheni ntịe ti sin tjenkạyáxin nkehe jínahña
la kjuínchexiteyáni éxi kuétọan.

16:10: Hch. 13:35. **16:11:** Hch. 2:25-28.

5 Jeheni la ạntsí jína chréhẹni ti ntịa kuèntá,
la ninkehó kuítọehyani ti ntịa.
6 It'éni Díos, jaha t'éyạhani, kixin tjátẹhé;
chrókjuák'e chrókuihín ti nkehe tjanchiani.
7 Tjákọxián nkexrín imá tjuẹhé ti jeheni.
Jaha mé tjínkịtsa kaín ti chojni titekaon ti jaha
ti ó siín chojni nínkakohen ti jehe sin.
8 T'ayakonhéni éxi t'ayakohén ti ikuan.
Tjak'èmáni chrínkí ts'ueén ti itjá,
9 kixin ti sin tjenkạyáxin nkehe jínahña la tjinkaon sin
chrókjuinchekjasóte sin ti jeheni,
la nínkaon sin xritjeyá sin ti jeheni.
10 Ạntsí k'uánkí ti kjuanínkaon kuènté sin
la ihnke sin t'ándaxíhịn sin ti jeheni.
11 Chréhẹ sin chjinaxón ti xritjak'eni;
la tjinkaon sin chrókjuákạ sin nonte ti jeheni.
12 Jehe sin la éxi koxrạ xritjeyá nkehe sinie,
éxi ijnko koxrạ jiẹhe tjemá kixin ts'óñá ti jeheni.
13 T'ínkatjen, tjinkịtsani, It'éni Díos.
Jaha chrókuétọan chrók'uejóxin toch'in ti sin tjenkạyáxin
nkehe jínahña,
la ko ti espada kuèntá mé chrókjuịnchekaáxiani.
14 Ti kjuachaxin kuènté itjá chrókjuịnchekaáxiani kixin nínkaon sin.
Xrákia tsjinkịtsani, nchekaáni kixin ti chojni nduáhya tjenkạyáxin.
Mé jehó tjenkạyáxin sin ti nkehe siín chjasintajni
la ntihó itjen ti nkehe tsjacha sin
la ti nkehe chónta sin mé tsítọeko ti xjẹen sin la ko ti ìnté sin.
15 Ạndá jeheni la chaxín tsọchéhẹni
kixin ts'ikoni ti jaha ti ó tsoxechóni.

Salmo 18

Ijnko nkexro t'ẹtọan chjéhe Díos kjuasáya

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, jaha mé tánjua fuerza;
méxrạ imá tjuẹheni ti jaha.
2 Jaha mé t'ayakonhéni la tjínkịtsani la ko nchekaáni.
Díos kuènténi, jaha mé ti ixrọ ijié kjuák'emáxini kixin tsaáni,
la ko jaha mé tjínkịtsani kixin kohya nkehe tsọheni.

Jaha mé chonta kjuachaxin sinchekaáni.
Jaha mé kjuák'emáxini kixin ti kjuachaxin ijié chonta.
3 It'éni Díos, jaha ti ts'ayéhé kjuasáya,
kixin jaha sinchekaáni la tsjachahya ti sin nínkaon
sinchek'itjáña ti jeheni.
4 Ti kjuachaxin kuènté kjuach'én mé kuantátjen ti jeheni
éxi ijnko ihno k'uísímáni.
Ndá chrakoni kixin xikaha chrók'uitjáñaxíni.
5 Éxi ijnko ihno k'uísímáni
ndá xikaha chrók'uenxíni.
6 Imá kóxakoheni, ndá k'uéyehéni It'éni Díos,
k'uéyehéni ti Díos kuènténi la kuíhin ch'an ti itjen
ch'an nkaya nkajní.
¡Ti k'óyakoni mé kuíhin ch'an!
7 Ndá xrínahña imá k'uínki nonte,
sít'inki ti ijna
kixin imá kónínkaon It'éni Díos.
8 La ti xrito ch'an mé k'uaxrjexín ihnchi
la ko ti ir'ua ch'an mé k'uaxrjexín xrohi ts'itjáñaxín nkehe
la ko k'uaxrjexín xrinta síchr'ákjen xrohi.
9 Ndá ti nkajní la xitjehe la k'uinkajin It'éni Díos,
la chrínkí toté ch'an siín itji tié.
10 Ndá kjuák'ekjen Díos ti ángel
la éxi xrinto kjuaká ch'an.
11 Mé k'uixitie la í noxínhña itjen ch'an
kixin siín nchónhña itji tié chónta ichrin.
12 Ti itjen It'éni Díos la ti kjuachaxin kuènté ch'an
la sítjónkíxín la t'inkaséñani ti itji
la k'uaniá toni la ko xrinta síchr'ákjen xrohi.
13 Kjónta ti nkajní kixin níxja It'éni Díos imá tjetoan,
ndá xrínahña k'uaniá toni la ko xrinta síchr'ákjen xrohi.
14 Ichr'án Díos ti sítjónkíxín éxi flecha,
ndá ti sin nínkaon la chrakon sin, xika sin, sákjuí sin.
15 Ndá kónoxín ti nonte chrínkí ti ndañao
la ko ti tsíxrankíxixín chjasintajni,
kixin imá itsen níxja It'éni Díos.
16 La kjónté nkajní itjen ch'an la kjuínchekaá ch'an ti jeheni.
Ti itja ch'an kuakítsjenkixín ch'an ti jeheni ti ndañao ninka.
17 Kjuínchekaáxin ch'an ti jeheni ti siín ti chojni jiehe nínkaon.
Tjenkayáxin sin imá chónta sin kjuachaxin ke ti jeheni.
18 Itsé sin ti jeheni ti ñao t'áváni,

kjánchó It'éni Díos kjuínkitsa ti jeheni.
19 Kjuínkitsa ch'an k'uaxrjexíni ti kjuaxikaon siín.
Kjuínchekaá ch'an ti jeheni, kixin tjuehe ch'an ti jeheni.
20 Xikaha kjuínchekaá It'éni Díos ti jeheni
kixin kóxríhin ch'an kixin jína titekaoni.
21 Kixin jeheni chréheni ti ntie ch'an
la nkochríxín kuítoehyani ti Díos kuènténi.
22 Jeheni la titekaoni kaín ti nkehe tsíndáchro ch'an
la kuítoehyani ninkehó ti nkehe tsík'etoan ch'an.
23 Jína kjuínchexiteyéheni ch'an
la ko kuítoheni ti nkehe jínahña.
24 Mé xikaha It'éni Díos kjuínkitsa ch'an ti jeheni
kixin tjetsjehe ch'an kixin kohya ijie kjuasini.
25 Jaha, It'éni, chaxín jína jaha la tjínkitsa ti nkexro jína.
Méxra nchekjasótehya ti nkexro chóntahya ijie.
26 Jína jaha, la tjínkitsa ti nkexro jína.
Andá nchekjasóte ti nkexro jínahña.
27 Jaha nchekaá ti sin nóaxin tjejó,
andá nchentsía ti sin tjenkayáxin kixin imá nohe.
28 Jaha, It'éni Díos, nchek'ákjen ti lámpara kuènténi.
Jaha, It'éni, nchek'inkaséña ti sítie itjeni.
29 Ti kjuachaxin kuèntá mé tsjinkitsa tsjajonkoni itsjé ti sin soldado,
la ko tsjinkitsani kixin tsochrikajiteni ti tjat'o tinkákuénxin chjasin.
30 Ti ntia kuènté It'éni Díos la imá ndoá;
la ko ti nkehe ndáchro ch'an la chaxín tsoxiteyá.
T'ayakohen ch'an ti nkexro tinkáchónki ti jehe ch'an.
31 Jaha It'éni Díos, jahuá mé ti Díos kuènténi.
Jahuá ti tsjacha ts'ayakohéni.
32 Ti Díos i mé tjajon fuerza.
Jehe ch'an mé tjajon ch'an ijnko ntia ndoá.
33 *La kjuích'éna ch'an toténi éxi toté koxijna
kixin jína sátsjini chritaón ijna.
34 Jehe ch'an mé tjinkitsa ch'an kixin tsjachani tsjajonkoni
ti chojni nínkaon.
La tsjajon ch'an fuerza kixin ts'itjiani ti arco kuènté flecha iye.
35 Jaha mé k'uayakohéni la ko kjuinchekaáni.
Ti itjá chjina mé kjuínkitsaxiáni.
Kjuasáyá kjuínkitsani la kjuachani.
36 Jaha mé kjuincheteka ti ntia kuènténi

18:33: Hab. 3:19.

kixin tsoxrátóxinhñani.
37 Chréhẹ̱ni ti sin nínkakohen ti jeheni la kjuachani itséni sin.
Ndá kjanhñani hasta kjuínchek'itjáñani ti jehe sin.
38 Kjuínchekueni sin la í ts'ayahya sin,
k'uitsínka sin chrínkí tọ̱téni.
39 Jaha, kjuánjua fuerza kixin kjuachani kjuajọ̱nkoni
ti sin nduáhya tjejó,
ti sin nínkaon la ikjan sin, chrónoéhẹ̱ sin ti jeheni.
40 Ti itjeni mé kuinkáxin ti sin nínkaon,
ndá xi̱kaha kjuachani kjuínchek'itjáñani ti kjuachaxin
k'uéchónta ti sin nínkaon.
41 Kjuanchia sin nkexro tsjinki̱tsa
la ninkexró kjuínki̱tsahya ti jehe sin.
Kjónté k'uéyẹ̱hẹ̱ sin Díos la kjuátẹ̱hya ch'an.
42 Kjuínchekueni sin, la k'óna sin éxi inche sákjuíko xri̱ntọ̱;
la nkátjani sin éxi nchẹ̱t'ọ̱ siín nti̱a.
43 Jaha, kjui̱nchekaáni ti tjejó ti sin jiẹ̱he.
Jaha kjuánjua kjuachaxin ts'ẹ̱tọ̱ani itsjé chjasin
la ti chojni chónhñani la kjuích'ehe sin ixra̱ ti jeheni.
44 Kuíhin sin la kuitekakohen sin ti jeheni;
kjónté ti sin tsíkji̱xi̱n ókjé chjasin la titekaon sin.
45 Ti chojni tsíkji̱xi̱n ókjé la chrakon sin,
síxrànka̱ sin t'axrjexín sin ti tjejómá sin.
46 It'éni Díos mé tjechón, ¡kjuasáye ch'an kixin
tjinki̱tsa ch'an ti jeheni!
¡Ti It'éni imá t'ẹ̱tọ̱an mé tsaáxini!
47 It'éni Díos mé kjuínchekjasóte ch'an ti sin kjuích'e
ti nkehe jínahña;
a̱ndá ijie k'uẹ̱tọ̱an ch'an kixin tsitekakohen sin ti jeheni.
48 Jaha mé kjui̱nchekaáni
kjónté nínkakohen chojni ti jeheni.
Ti sin nínkaon k'uínkatjen,
la jaha It'éni Díos, kjui̱nchekaáni, kjónté siín chojni jiẹ̱he.
49 *Méxra̱ ijie tjikosáyahani, It'éni Díos
ti tjejó ti sin titekakonhña.
Méxra̱ itsjeni la tjikosayéheni ti ihni̱á.
50 Jaha la imá kjuínki̱tsa kixin tsjacha ti rey kjuéyá
la ko nkochríxín tjuẹ̱hé David la ko ti sin k'uaxrjeníxin ch'an.

18:49: Ro. 15:9.

Salmo 19

It'éni Díos kjuích'éna kaín nkehe

Salmo kuènté David

1 Ti nkajní mé chronka ti kjuachaxin kuènté Díos.
La ti nkehe siín nkajní tjakoxin ti ixra tsíkjich'exín ch'an itja ch'an.
2 Nchakotjin la ko tie chrónkaxín
ti nkehe kjuích'éna Díos.
3 Kjónté nixjahya
la ko ninkexró tienhña ti itén,
4 *la nkuíxín tjakoxin.
Kuenté chjasintajni itjen ti kjuachaxin kuènté ch'an.
Andá ti ñao la kjuak'e ch'an nkajní kixin ts'inkaséñaxín
ti chjasintajni.
5 Ti ñao la chéhe sátsji ti ntie,
éxi ijnko chojni tsíkuéhen tinká,
o éxi ijnko chojni nantá tsíkótehe k'uaxrjexín ndoe.
6 Ti tjiton ti ñao la ko hasta tsjiataón
la ninkexró xitjahya tinkéhe ti sóa.
7 Ti ley kuènté It'éni Díos la imá jína
kixin tíha nchenixin asén chojni.
Ti nkehe ndáchro It'éni Díos la imá ndoá,
la chjéhe ch'an kjuaxrexinkaon jína ti chojni kanhñó nohe.
8 Ti nkehe tsík'etoan It'éni Díos la chaxín ndoá la
nchechéhe asén chojni.
Ti ley k'uetoan It'éni Díos la jína la t'inkaséñexín kaín chojni.
9 Chrokjuikosáyeheni It'éni Díos kixin jína tíha,
la nkochríxín xikaha tsjak'e.
Ti nkehe ndáchro ch'an la chaxín,
kaín tíha la jína.
10 Antsí chrókóxríhin chojni ti nkehe t'etoan ch'an
ke ti oro náxrjón.
Antsí ixé ti nkehe t'etoan It'éni Díos
ke ti itsjen kotsjenta.
11 Tíha mé nchexraxinkaoni,
la ti sinchexiteyáni la tsjachani ijnko nkehe jína.
12 ¿Xá nkexro jehó chrókónohe ti ichrén ijiie chónta?

19:4: Ro. 10:18.

Jaha It'éni Díos, tjatsían ti ijie̱ kónoehñani kjuasini.
13 Tjatsían ti nkehe jínahña tjenka̱yáxini kixin t'aha ixra̱.
Tjájonhña kjuachaxin kixin ti nkehe jínahña
chrók'ue̱tue̱hen ti jeheni.
A̱ndá xi̱kaha chrók'ónani ijnko chojni chóntahya ijie̱
la ko chrókuamáhñani nijnko ijie̱.
14 It'éni Díos, chrókóxríhan ti nkehe nixjani
la ko ti nkehe tjenka̱yáxin a̱séni;
jaha mé ti Díos tsaáxini la ko jaha si̱nchekaáni.

Salmo 20

It'éni Díos kjuínki̱tsa ti Rey

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos chrókuihin ti ó nóaxi̱n itjen jaha.
Ti Díos kuènté Jacob chrókjuinki̱tsa ti jaha.
2 It'éni Díos tsochr'án ijnko nkexro tsjinki̱tsa ti jaha
tsi̱xi̱n ti ni̱nko Jerusalén.
3 La chróxraxinkaon ch'an kaín ti nkehe kjuánjua
la chrók'uáyéhe̱ ch'an ti iko tsíchján kjuánjua.
4 Chrokjuajon Díos kaín ti nkehe tjanchehé ch'an,
la chrókjuinchexiteyá ch'an kaín ti nkehe tjénka̱yáxian.
5 Jeheni la tso̱chéhe̱ni kixin ó kjuácha jaha rey
la tsja̱ya̱ni bandera, tsochjéheni kjuasáya ti Díos kuènténi
kixin ó kjuacha ch'an.
It'éni Díos mé chaxín tsjajon ch'an kaín ti nkehe tsjanchia jaha.
6 Ó noheni kixin It'éni Díos sinchekaá ti nkexro tsíkjeyá ch'an;
la hasta nka̱jní tsihin ch'an ti nkehe tjanchia ti rey
la ko tsjajon ch'an ti kjuachaxin ijié kuènté ch'an tsjinki̱tsa ti rey.
7 Iso sin la nchehnke sin kixin chónta sin nchónhña
carreta sátsjiko sin guerra,
íso sin la nchenkexín sin kixin chónta sin itsjé koka̱te̱.
A̱ndá jeheni mé titekaoni kixin ti kjuachaxíen ihni̱é Díos
la tsjinki̱tsa ti jeheni.
8 Jehe sin la kjuachahya sin la k'uitsínka sin.
A̱ndá jeheni la kjuachani tjejóxini to̱téni.
9 Jaha It'éni Díos, nchekaá ti rey.
¡Tjáte̱hé ti ó ts'éyahani!

Salmo 21

Díos kjuínkitsa kjuacha ti Rey

Salmo kuènté David

1 Ti rey la chéhe kixin jaha, It'éni Díos,
chjehé ch'an kjuachaxin,
la imá chéhe ch'an kixin jaha kjuinchekaá ch'an.
2 Jaha kjuánjua ti nkehe tjenkayáxin ch'an
la kjuékuénhña ti nkehe kjuanchia ch'an.
3 Kixin jaha kjuíxihín ntia la kjuincheñaoan ch'an,
la kjuak'enkaya ijnko corona náxrjón tsík'ónaxín oro, ti ikja ch'an.
4 Ti rey mé tsíkjanchaha kixin isé tsjak'e ch'an
ndá jaha chjehé ch'an kjuachaxin kixin isé tsjak'e
ch'an ts'etoan ch'an.
5 Kjuasáyá kjuínkitsa la ko kjuinchekaá ch'an.
Jaha kjuikosáyehé ch'an la ko chjehé ch'an kjuachaxin
kixin tsjacha ch'an.
6 Jaha kjuincheñaoan ti rey nkochríxín
la kjuinchechehé ch'an kixin tjekoa ch'an.
7 Andá ti rey la xitjahya ts'itsínka
kixin tinkáchónki ch'an ti jaha, It'éni Díos,
la nohe ch'an kixin kuikonoéhé ch'an.
8 Ti itjá, It'éni Díos, la tsjacha tsotsé ti sin nínkaon
la ko ti sin titekakuenhña ti jaha.
9 It'éni Díos, jaha tsochr'an sin ti siín xrohi
ti ó tsonínkaoan jaha,
kixin kaín ti nkehe jínahña kjuích'e sin.
Mé xikaha ti kjuanínkaon kuèntá sinchek'itjáñaxián sin.
10 Jaha sinchek'itjáña ti sin a la ko ti xjeen sin
la ko kaín ti sin tsinkák'axrjeníxin sin.
11 Tjinkaon sin chrókjuit'aha sin nkehe jínahña
la ko tjenkayáxin sin ti nkehe nduáhya sich'e sin
la kjónté tsjachahya sin.
12 Andá ti ó ts'ikon sin ti jaha la tsinká sin,
kixin ó tjekotóxian ti flecha ts'enxín sin.
13 Tjáhani kjuasáya, It'éni Díos,
kixin ti kjuachaxin kuèntá kjuínkitsaxáni.
Méxra tsotsjeni tsjikosáyahani kixin ti kjuachaxin kuèntá
mé kjuínkitsaxáni ndá kjuachani.

Salmo 22

Ijnko nkexro kjuasóte chjéhe Díos kjuasáya

Salmo kuènté David

1 *Díos kuènténi, Díos kuènténi,
¿nkekuènté kuítoheni jehóni?
¿Nkekuènté tjínkitsahyani ti ó t'éyahani?
2 Díos kuènténi, t'éyahani nchakotjin la ko tie la tjáteehya
la xrokjuahya tsok'éheni.
3 Kjánchó jaha mé ti nkexro tjóá.
Jaha mé ti Díos imá t'etoan, la ti sin Israel imá tjikosáyaha sin.
4 Ti sin k'uaxrjeníxini mé kuinkáchónki sin ti jaha
la jaha kjuinchekaá sin.
5 Kjuanchia sin kixin tsjínkitsa sin la jaha kjuínkitsa sin.
Kuinkáchónki sin ti jaha la í kósuèhya sin.
6 Andá jeheni mé t'ikon sin éxi ijnko kosinto la jehya éxi chojni.
Ti chojni chjasin la imá tjanoá sin ti jeheni la ko nínkaon sin.
7 *Kaín ti chojni komá ti jeheni la t'ándaxín sin,
la tjitsaxin ir'ua sin la ko tinkatjia ikja sin.
8 *Ndáchro sin:
“Ti nkexro i la tinkáchónki Díos,
méxra ijie la Díos chrókjuinkitsa ti jehe ch'an.
Imá tjuehe ch'an Díos, la ijie sinchekaá Díos ti jehe ch'an.”
9 Jaha It'éni Díos, mé kjuínkitsani ti ó kokjíhini
la ti ó k'uaxrjexíni tsee ìñéni,
la jaha k'uayakohéni kjónté naxa takíni.
10 Ti naxa kokjíehyani la jaha k'uayakohéni.
Kjónté naxa tjenkáyani tsee ìñéni
la jaha mé ti Díos kuènténi.
11 Chrokuitoéhyani kixin ó chjinaxón ikui ti kjuaxróxinhña
la kohya nkexro tsjinkitsa ti jeheni.
12 Ti chojni nínkaon la kuántatjen sin ti jeheni
éxi nchónhña koxinta,
éxi ti koxinta jiehe tsíkjixin Basán.
13 Tójiehe sin éxi koxra t'enxín kjinta,
la síxránka ti ir'ua va chrókjonie va ti jeheni.
14 Jeheni mé éxi ìnta k'uitjí sin, ti huésoeni la tsíxika,

22:1: Mt. 27:46; Mr. 15:34. **22:7:** Mt. 27:39; Mr. 15:29; Lc. 23:35. **22:8:** Mt. 27:43.

la ti aséni la éxi chinko cera sítjatanka.
15 Ti ir'uani la imá xámá éxi ijnko teja.
Ti ñejeni la tséxin ti katèeni.
Jaha mé kjuaké ti jeheni ti siín ti sin tsík'en.
16 Éxi koniia jiehe kuántatjen sin nínkakohen sin ti jeheni
la ko chr'áte sin chika ti itjani la ko toténi.
17 La tsjachani t'ikoni ti huésoeni la jína ts'ekini nkojnko,
andá ti sin nínkaon mé komá sin ti jeheni.
18 *La k'óxikayehe sin ti ikéni,
la kjuích'exín sin suerte.
19 Andá jaha, It'éni Díos, titoéhyani.
Tjánjua fuerza, tjoka xrákia tsjínkitsani.
20 Nchekaáni kixin ts'enxínhñani ti espada taté.
Titoéhya kixin ts'óñá ti jeheni ti koniia.
21 Nchekaáni kixin siniehña koxra ti jeheni;
tjinkitsani kixin ts'itjahya ntèé ti koxinta jiehe ti jeheni.
22 *Ndá jeheni tsochronkani ti ihniá ti siín ti sin kíchóni.
Kaín ti sin tsíkónkotsé tsihin sin ti ó tsotjahá kjuasáya.
23 Jahara, chojni tjikosáyehé It'éni Díos, chjehéra ch'an kjuasáya
chjehéra kjuasáya Díos kaínra tsík'axrjeníxinra Jacob,
kaínra tsík'axrjeníxinra Israel tjikosayehéra ch'an.
24 Kixin It'éni Díos kuikonoéhe ch'an ti nkexro tjasóte,
la tjak'eméhña ch'an ti jehe sin.
Ti t'éya sin, la tihin ch'an la tjinkitsa ch'an ti jehe sin.
25 Ti nkayakon itsjé chojni tinkáchónki It'éni Díos,
mé tsochjéheni ch'an kjuasáya kixin chéheni.
Nkayakon kaín ti sin tjikosáyehe ti jaha
mé tsjakoxini kixin kjuínchexiteyéheni ti jaha.
26 Ti sin nóa mé sinie sin hasta tsokjehe sin,
la ti sin xritjeyá It'éni Díos la tsochjéhe sin ch'an kjuasáya
la itsjé nánó ts'ejó sin.
27 Kaín chojni kjónté hasta ti kjuéjexin chjasintajni tjejó sin
la chróxraxinkaon sin It'éni Díos la chrókóchjinehe sin ch'an.
Chrok'uejóxin sin toch'in sin
la chrókjuikosáyehe sin It'éni Díos.
28 Kixin It'éni Díos mé ti rey;
jehe ch'an mé t'etoan ch'an kuenté chjasintajni.
29 Kaín ti chojni chónta itsjé nkehe tjete la ts'ejóxin toch'in sin
nkayakon Díos;

22:18: Mt. 27:35; Mr. 15:24; Lc. 23:34; Jn. 19:24. **22:22:** He. 2:12.

jehó ch'an mé ts'áyéhe̱ ch'an ti kjuasàya tsjajon sin.
Kaín ti chojni chónta its'en
la tsokjan sin tsjikosáyaha sin.
30 A̱ndá kaín ti sin ts'axrjeníxini mé tsitekaon sin It'éni Díos,
la tsochronka sin nkexrín itjen Díos ti na̱xa̱ tjejóchón sin.
31 La tsochenka sin ti sin itsi chr'éxi̱n
kixin jína It'éni Díos la ko jína ti ixra̱ kjuích'e ch'an.

Salmo 23

It'éni Díos mé ti Pastor kuènténi

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, mé ti Pastor t'ayakohen ti jeheni;
la kaín nkehe chóntani la í ninkehó t'itjáñahña.
2 *Ti siín kaxi yoa náxrjón mé ntiha tso̱k'èxini,
la chjinaxón ti tjiá ìnta̱ mé tsjiko̱ani.
3 Jaha mé tsjánjua ni̱xién fuerza
la sátsjikoáni ti nti̱a ndoá
kixin tsjikosáyeheni ti ihni̱á.
4 Kjónté ts'atsínkani ti nti̱a imá sítie siín kjuach'én,[a]
la tsochrakonhñani kixin jaha ts'ayakonhéni.
Ti inta tjixi̱an ko ti inta t'inka̱kuénxian ti iko jie̱he
mé ts'ayakuénxíani.
5 Jaha mé kjuásihini ijnko kia ijié
nkayakon ti sin nínkakohen ti jeheni;
la jaha kuíkjajña aceite ti ikjani,
la kjui̱nchekaoan ti vaso kuènténi hasta sít'itjíjin.
6 Chaxín jína tso̱tjue̱hé ti jeheni kaín ña̱o ti na̱xa̱ tjechóni.
La ti ndo̱a, jaha It'éni Díos, mé tsjak'eni nkochríxín.

---

[a] **23:4** ***kjuach'én*** muerte *(kjua-ts'en)*

23:2: Ap. 7:17.

Salmo 24

Díos la mé ti Rey t'ẹtọan

Salmo kuènté David

1 *It'éni Díos mé kuènté ti chjasintajni
la kaín nkehe siín
la ko kaín ti nkehe síchón.
2 Kixin jehe ch'an kjuak'e ch'an ti xránkíxixín ti chjasintajni,
la ko kjuích'éna ch'an kaín ti chritaón ndạñao la ko ndạrío.
3 ¿Xá nkexro chrókuịt'ótjen ti ijnạ kuènté It'éni Díos?
¿Xá nkexro chrókjuák'e ti nịnkué ch'an tjóá?
4 *Jehó ti nkexro tjóá itja la ko tjóá ạsén,
la ko ti nkexro tjikosayéhya ti nkehe tsíkjanọña
la tjak'ehya ihnịé Díos ti nkehe nduáhya ich'e sin.
5 It'éni Díos mé sincheñao ti nkexro a
la ko sinchetjóá ch'an la ko sinchekaá ch'an.
6 Mé xịkaha chrók'uejó ti sin tjeyá It'éni Díos
la ko ti sin xritjeyá ti Díos kuinkáchónki Jacob.
7 Jaha puerta, chróxitjạhá, chrók'uikjạhya nkochríxín
kixin chrók'uixehen ti Rey chónta kaín kjuachaxin.
8 ¿Xá nkexro ti Rey chónta kjuachaxin?
Tíhi mé It'éni Díos chónta kjuachaxin la ko chrakonhña.
Kohya nkexro tsjacha tsjajọnko ti jehe ch'an
kixin chónta ch'an kaín kjuachaxin.
9 Jaha puerta, chróxitjạhá, nkochríxín chrók'uikjaạhya
kixin chrók'uixehen ti Rey chónta kaín kjuachaxin.
10 ¿Xá nkexro ti Rey chónta kjuachaxin?
Tíhi mé It'éni Díos t'ẹtuẹhen kaín ti sin ángel;
tíha mé ti Rey chónta kaín kjuachaxin.

Salmo 25

Díos la tjinkịtsa la ko t'ayakohen ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Jaha It'éni Díos, tjikosayéheni ti jaha.

24:1: 1Co. 10:26. **24:4:** Mt. 5:8.

2 Díos kuènténi, titekaoni ti jaha.
Chrokuitoéhya kixin chrókósuéhẹni,
kixin chrókjuanoáhña ti jeheni ti chojni nínkaon.
3 Ti sin titekaon ti jaha la chrókósuèhya sin,
andá ti sin tjinkakonhña tsitekaon ti jaha mé tsosuéhẹ sin.
4 It'éni Díos, tjàkua ti ntia kuèntá,
tjákohéni ti ntia jína.
5 Tjákohéni kixin chaxín ndoá tsochréhẹni ti ntia kuèntá,
kixin jaha mé ti Díos kuènténi tsaáxini.
Tjechóheni kixin jaha tsjinkitsani kaín ñao.
6 It'éni Díos, xráxinkaoan kixin tjuehéni
la ko tikonoéhéni nkochríxín.
7 Chroxraxinkákonhña ti ijiẹ kjuasini
la ko ti nkehe jínahña kjuích'eni ti naxa k'uéntasoáni.
It'éni Díos xráxinkaoan ti jeheni
kixin jaha tikonoéhé chojni la ko tjuehé sin.
8 It'éni Díos, jaha la imá jína la ko ndoá itjen.
Jaha tjákohé ti chojni chónta ijiẹ ti ntia jína kuèntá.
9 Jaha tjákohé ti sin nóa
la ko ti sin jína ti ntia kuèntá
kixin jína ts'aji sin.
10 Jaha tjuehé ti sin titekaon
la ko nchexiteyá ti nkehe tsíndáchrua.
11 Ti ihnią chónta kaín kjuachaxin
la tíha chrók'óxikaxian ti ijiẹ chóntani kjónté imá ijié.
12 ¿Xá nkexro tjikosayéhé ti jaha, It'éni Díos?
Jaha tsjákohé ti nkexro a, ti ntia jína tsochréhẹ sin.
13 Jehe sin tsochéhẹ sin kixin jína ts'ejó sin
la ti sin ts'axrjeníxin sin mé ts'áyéhẹ ti nonte
tsíndáchro Díos.
14 It'éni Díos, jaha jína choxián ti sin tjikosáyaha;
la nchekiénxian sin ti nkehe tsíkétoan.
15 Nkochríxín tjetsjeheni ti jaha, It'éni Díos
kixin jaha mé tjínkitsani kixin kohya nkehe tsoheni.
16 Komá ti jeheni, It'éni Díos, la tikonoéhéni
kixin jehóni itjeni la t'ává aséni.
17 Aséni la imá náxrjónhña itjen.
Tjatsían ti náxrjónhña tóhen aséni, It'éni Díos.
18 Tsjehé nkexrín t'áváni la ko ti kjuaxróxinhña chóntani
la t'oxika ti ijiẹ chóntani.
19 Tsjehé kixin ti chojni nínkakohen ti jeheni

la imá sítinkákótsjé sin.
Nínkaon sin tjinkakonhña sin ti jeheni.
20 T'ayakohén a̱séni, la nchekaáni;
ti̱toéhya kixin tso̱suéhe̱ni kixin tinkáchónkini ti jaha.
21 Tjinki̱tsani la ko t'ayakonhéni kixin tsjasinhñani ijie̱
kixin jahuá tinkáchónkini.
22 Díos kuènténi, nchekaá ti sin Israel
kixin kjuaxróxinhña tjejó sin, t'ává sin.

Salmo 26

Ijnko chojni jína nixje̱he̱ Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, chróndáchrua kixin jínani;
ó noha kixin í chóntahyani ijie̱.
Kixin jeheni kuíto̱ehyani tinkáchónkini ti jaha.
2 Tsjehé á jína itjeni, It'éni Díos.
Chrotsjehé jína nkexrín tjenka̱yáxin a̱séni.
3 Ó noheni kixin jaha tjue̱héni,
la ndoá xritjak'eni éxi tsíkéto̱an.
4 Jeheni t'itohñani ti sin nkojínxónhña tjenka̱yáxin
la ko k'uájikohyani ti sin xrich'ia.
5 Tóxríe̱nhñani ti tónkotsé ti sin tjenka̱yáxin nkehe jínahña
la ko kjuák'ekohyani ti sin tjasin ijie̱.
6 Méxra̱ ó k'óntini itjani kixin tja̱ko̱xi̱ni kixin í chóntahyani ijie̱,
la xi̱kaha jína tso̱chjinani ti altar kuèntá, It'éni Díos,
7 la jína tsotsjeni, tsjikosáyahani,
la tsondáchroni kaín ti kjuaxroan[a] kjuásian.
8 It'éni Díos, jeheni mé tjue̱heni ti ni̱nko itjen jaha,
kixin ntiha itjen ti kjuachaxin kuèntá.
9 Chrokjuájonhña kjuachaxin kixin sáchrókjuikoni ti
chojni chónta ijie̱
la ko nchek'itjáñakoáhyani ti sin tsíkjàya.
10 Itja ti sin a la chónta ijie̱
kixin nchónhña chichaon kjuacha sin kixin kjuích'ia sin.
11 A̱ndá jeheni la chóntahyani ijie̱.
Ti̱konoéhéni la nchekaáni.

---

[a] **26:7** ***kjuaxroan*** maravillas, milagros

12 Jaha ó noha kixin ndoá xritjak'eni;
méxra̱ tjikosáyahani, It'éni Díos, ti tjejó kaín ti sin kónkotsé.

Salmo 27

Tsochrakonhñani kixin tinkáchónkini Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos mé ti xrohi kuènténi la ko ti tsaáxini;
méxra̱, ¿nkexro chróchrako̱he̱ni?
It'éni Díos mé ti fuerza kuènténi;
méxra̱ kohya ninkehó nkehe chróchrako̱he̱ni.
2 Ti sin tjenka̱yáxin nkehe jínahña la nínkakohen ti jeheni,
la tónkotsé sin tjanchia sin ijie̱
kixin sinchekjasóte sin ti jeheni,
kjánchó jehe sin ts'itjáña sin kixin ti ijie̱ tjasin sin.
3 Kjónté nchónhña soldado chrókua̱ndatjen ti jeheni,
la chrakonhña ti a̱séni.
Kjónté tjenka̱yáxin sin nkexrín chrók'óñá sin ti jeheni
la chéhe̱ni tinkáchónkini ti jaha.
4 Nkoko̱a nkehe tjanchiani It'éni Díos
la tíhi mé xritjeyáni.
Kixin chrókjuák'eni ti ndo̱a kaín ña̱o ti na̱xa̱ tjechóni
la chrókjuikosáyahani la ko chróxraxinkaoni kixin jína jaha.
5 Kixin ti ó itsi ti ña̱o jínahña,
la jaha, It'éni Díos, mé tsjínki̱tsani.
Chrínkí ti its'uan kuèntá mé tsaáxini;
jaha mé tsjínki̱tsani la kohya nkehe tso̱heni.
6 Ndá xi̱kaha tsjachani, kjónté siín chojni nínkaon;
ndá jína tsjajoni iko tsochján nkaxehen ti ni̱nkuá,
la tso̱chéhe̱ni tsotsjeni tsjikosáyeheni ti jaha, It'éni Díos.
7 Tihín ti t'éya̱hani, It'éni Díos,
ti̱konoéhéni, la tjáte̱hé.
8 Kixin a̱séni mé ndáchro:
“Jaha, tsjéyá Díos.”
A̱ndá jeheni mé tjeyáni ti jaha, It'éni Díos.
9 Méxra̱ tjak'eméhñani la ko ti̱to̱éhyani;
tónínkákuénhñani kixin ch'eheni ixra̱ ti jaha.
Jaha mé xráxín kjuínki̱tsani.
Ti̱to̱éhyani kixin ti jehóni la tsjachahyani;

jaha mé ti Díos la ko ti nkexro tsaáxini.
10 Kjónté it'éni la ko ìñéni tsítọhe sin ti jeheni,
la jaha, It'éni Díos, mé ts'ayakonhéni.
11 It'éni Díos, tjàkua ti ntịa kuèntá.
Sátjikoáni ti ntịa jína
kixin siín nchónhña chojni nínkakohen ti jeheni.
12 Chrochjẹéhya kjuachaxin ti sin nínkaon
sich'e sin éxi tjenkạyáxin sin,
kixin k'uínkatjen sin la chrónka sin ti nkehe chaxínhña;
tjinkaon sin sinchekjasóte sin ti jeheni.
13 Jaha It'éni Díos, ó noheni jína
kixin tsjachani ts'ikoni ti kjuachaxin kuèntá,
ti nạxạ itjeni ntihi chjasintajni.
14 Méxrạ chrókuinkachónkia It'éni Díos.
Chrok'óxrjéhya, chróchohén,
la ạntsí chrókuinkachónkia ch'an.

Salmo 28

Díos la mé tjajon fuerza

Salmo kuènté David

1 Jaha t'éyạhani, It'éni Díos,
jaha mé Díos kuènténi, chrókjuátẹhé.
Ạndá ti náhí, la éxi ijnko chojni tsík'en ti jeheni.
2 Tihín ti ó t'éyạhani, tjanchiani kixin tsjínkịtsani,
ti ó tjạyạni itjani nixjẹhẹni ti jaha ti itjen ti nịnkuá tjóá.
3 Chrokuínkankakjenhñani, sáchrókjuikoáhyani ti
tsjasótexín ti chojni jínahña
éxi sịch'ehé ti chojni ixri ti ntịa nduáhya.
Chrokjuịnchekjasótehyani éxi nchekjasóte ti sin
tjenkạyáxin nkehe jínahña.
Jehe sin náxrjón nixjẹhẹ kícho sin,
kjánchó ti nkaya ạsén sin la síkaón kjuachjịnọxíhin.
4 *Jaha chrókjuịnchekjasóte sin éxi ti ixrạ kjuích'e sin.
Chrókjuénkẹhé sin éxi ti ixrạ jínahña kjuích'exín sin itja sin.
5 Jehe sin kienxínhña sin ti nkehe
kjuịch'éna jaha, It'éni Díos,

28:4: Ap. 22:12.

la ko ti ixra̱ kjuı̱ch'exán itjá.
Méxra̱ jaha sı̱nchek'itjáña sin, la í tsọkohya sin.
6 Imá jína jaha, It'éni Díos,
kixin kuihín ti nkehe kjuanchiani.
7 It'éni Díos, jaha mé tjánjua fuerza la ko sı̱nchekaáni;
méxra̱ kaín a̱séni titekaoni kixin jaha tjínkı̱tsani.
Méxra̱ imá chéhẹ̱ni
la ko tsotsjeni tsotjáhani kjuasáya, It'éni Díos.
8 It'éni Díos mé tjinkı̱tsa ti sin chjasin kuènté.
Jehe ch'an mé tjinkı̱tsa ch'an la ko nchekaá ch'an
ti rey tsíkjeyá ch'an.
9 Nchekaá ti sin chjasin kuèntá,
la ncheñaoan ti sin titekaon ti jaha.
T'ayakohén sin éxi ijnko pastor t'ayakohen kolélo,
nkochríxín chrókjuínkı̱tsa sin.

Salmo 29

Ti itén Díos la imá tjetoan

Salmo kuènté David

1 *Jahara sin ángel tjejó nkaya nka̱jní, tjikosáyehéra It'éni Díos,
tjikosáyehéra ti kjuachaxin kuènté ch'an.
2 Tjikosáyehéra ihnı̱é It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin.
Tjikosáyehéra Díos
kixin imá náxrjón tjóá ti itjen ch'an.
3 Ti itan kuènté It'éni Díos mé nchevéntó ti nda̱ñao
la ko nchekjonta ch'an nka̱jní kixin chónta ch'an kaín kjuachaxin.
It'éni Díos mé itjen chritaón ti nda̱ñao.
4 Ti itén It'éni Díos mé imá fuerte
la ko imá chónta kjuachaxin.
5 Ti itén It'éni Díos la t'óchjejin ti inta cedro.
T'óchjejin It'éni Díos ti inta cedro kuènté ti ijna̱ Líbano.
6 Nchek'inki It'éni Díos ti ijna̱ Líbano la ko Sirión,
la nchechriká ch'an ti ijna̱ éxi chrika ti koxinta la ko ti koxintáxjan.
7 Ti nixja It'éni Díos la xrohi t'itsínka.
8 Ti itén It'éni Díos mé nchek'inki ti nte̱jẹ̱;
It'éni Díos mé nchek'inki ti nte̱jẹ̱ Cades.

29:1: Sal. 96:7-9.

9 Ti itén It'éni Díos mé nchek'inki ti inta encino
la kaín iké ti inta t'óxènjin ch'an.
Andá ti sin tjejó ti ninkué ch'an mé tjikosáyehe sin ti jehe ch'an.
10 It'éni Díos mé t'etuehen ch'an ti ichrin.
Jehe ch'an mé ijnko Rey t'etoan nkochríxín.
11 It'éni Díos mé chjéhe ch'an kjuachaxin ti chjasén ch'an
la ko ncheñao ch'an ti sin tinkáchónki ti jehe ch'an
kixin kjuaxróxin ts'ejó sin.

Salmo 30

Chrokjuikosáyeheni Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tjikosayéheni ti jaha kixin kjuinchekaáni.
La kjuájonhña kjuachaxin kixin ti sin nínkaon
chrókjuanoá sin ti jeheni.
2 Jaha Díos kuènténi,
kjuanchiani kixin tsjínkitsani,
la jaha kjuinchekitohéni jína.
3 It'éni Díos, jaha kjuínkitsa kixin sákjuíhyani ti tòye.
Jaha kjuánjua kjuachón la k'uénhñani kixin jaha kjuinchekaáni.
4 Méxra kaínra tinkachónkira It'éni Díos la chrótsjera,
chrókjuíkosáyehéra ti ihnié ch'an.
5 Kixin ti kjuanínkaon kuènté Díos la kanhñó isé tóxrjen,
la nkochríxín tjuehe ch'an ti jeheni.
Kjónté tsotsjánkani kuenté tie,
kjánchó ti ó nchítjen la tsochéheni.
6 Ti jína kjuák'eni, la kjuénkayáxini
kixin ninkehó nkehe tsjachahya tsjachròe ti jeheni.
7 Jaha, It'éni Díos,
kjuínkitsa ti jeheni la kjuánjua kjuachaxin kixin tsjak'eni jína
éxi ijnko ijna t'inkihya.
Kjánchó ti ó kjuak'emehéni, la imá kóxakoheni.
8 Jaha, It'éni Díos, t'éyahani;
la jaha, It'éni Díos, chrónoéheni ti jaha.
9 ¿Xá nkehe chrókóhen ti chrók'ueni,
ti ó chrókjuixraváni?
¿Xá á jína chrókjuikosáyaha ti inche ní?
¿Á ti inche tsochronka ti itan ndoá ní?

10 It'éni Díos, tihín, tikonoéhéni.
Jaha mé tjínkitsani.
11 Jaha kjuatsén ti kjuat'ává chóntani,
la kjuánjua ti kjuachéhe.
Jaha kuakítsje ti ika tié tjenkáyani,
la kjuánjua ti ika kuènté kia.
12 Méxra ijie la tsotsjeni tsjikosáyahani
la xitjahya tsotáníni.
Jaha It'éni Díos, mé tsotjáhani kjuasáya nkochríxín.

Salmo 31

Jaha Díos t'ayakonhéni

Salmo kuènté David

1 Jaha, It'éni Díos, xritjeyáni kixin jaha tsjínkitsani.
Chrokuitoéhya kixin chrókósuéheni.
Nchekaáxiani ti kjuachaxin kuèntá.
2 Tjak'e tihín la nchekaáni tjoka.
Jaha mé éxi ijnko ixro ijié tsjacha tsjak'emáxini,
la ko éxi ijnko tjat'o nteto tsaáxini.
3 Jaha mé éxi ijnko ixro nteto xikaha t'ayakoénxiani.
La tjákohéni ti ntia ndoá kixin tjikosayéheni ti ihniá.
4 Takítsjexiani ti nkehe tsíkjak'e ti sin nínkaon
kixin tsotséxinhñani,
kixin jaha mé ti nkexro nchekaá ti jeheni.
5 *Nkaya itjá t'ayéhé ti nchakuéni.
Jaha, It'éni Díos, mé sinchekaáni
kixin jaha mé ijnko Díos chaxín jína.
6 Nínkakoheni ti chojni tinkáchónki nkehe tsíkjanoña
kixin tinkáchónkini ti jaha, It'éni Díos.
7 Imá chéheni kixin jaha kuikonoéhéni
kixin jaha k'uíkuan nkexrín imá k'uáváni,
la ó noha nkexrín imá kjuasóteni.
8 Jaha kjuájonhña kjuachaxin
kixin ti sin nínkaon chrótsé sin ti jeheni,
méxra kjuánjua ijnko nketí jína tsjak'eni.
9 Tikonoéhéni, It'éni Díos

31:5: Lc. 23:46.

kixin imá tóxakoheni.
Imá tsjánkani la tjoté ti ikoni,
la ko tjoté ti a̱séni ko ti cuerpo kuènténi.
10 Ti fuerza chóntani mé ó sítinkákjeje̱ kixin ti tjoténi.
Ti nánó chóntani mé ó sítinkák'atsínka.
Í chóntahyani fuerza kixin ti ijie̱ kjuasini la ti huésoéni
la ó sítinkákjeje̱.
11 Kaín ti sin nínkaon la tjanoá sin ti jeheni,
la ti sin chjinaxón ndo̱eni la a̱ntsí nínkaon sin.
Ti ó t'ikon sin ti jeheni la sátji sin ókjé.
12 Ó tsík'itjáñehen sin ti jeheni, éxi ó tsík'eni xi̱kaha t'ikon sin,
éxi ijnko ichi̱ tsíkókuen t'ikon sin ti jeheni.
13 Tinhini nchónhña kjuach'ia kuènté itsjé chojni,
kixin siín kjuachrakon nkuíxín
la ko nkoko̱a tjenka̱yáxin sin ti nkehe jínahña tso̱heni
la tjinkaon sin ts'óñá sin ti jeheni.
14 Kjánchó jeheni tinkáchónkini ti jaha, It'éni Díos.
La ndáchroni: “Jaha mé ti Díos kuènténi.”
15 Ti itjá mé t'ayakuénxiani kaín ti ña̱o na̱xa̱ tsjak'eni.
Tjínki̱tsani, tjájonhña kjuachaxin kixin
ti sin nínkaon chréhe̱ chrókjuinchekjasóte sin ti jeheni.
16 Ti kjuachaxin kuèntá mé chrók'uinkaséñaxín ti itjeni
kixin ch'eheni ixra̱ ti jaha.
Nchekaáni kixin jaha mé ti̱konoéhéni.
17 Ti̱toéhya kixin chrókósuéhe̱ni, It'éni Díos,
kixin ó kjuanchiani kixin tsjínki̱tsani.
Chrókósuéhe̱ ti sin tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña,
la chrók'uikjehe̱ ti ir'ua sin la chrók'uejó sin ti siín ti chojni tsík'en.
18 Chrotání la í xrokjuahya chrónixja ti sin xriko kjuach'ia
kixin imá t'ándaxíhi̱n sin ti nkexro jína tjejó
la ko chóntehya sin kjuasàya.
19 Imá jína jaha, la chje̱hé ti nkehe jína kuèntá,
kaín ti sin tjiko̱sáyaha.
Kjuákoxián nkayakon kaín chojni kixin t'ayakohén ti
sin tinkáchónki ti jaha.
20 Ti kjuachaxin kuèntá tsjinki̱tsaxián ti sin jína
la jaha t'inka̱kohén ti nkehe tjenka̱yáxin ti sin jehya jína.
Ti kjuachaxin kuèntá t'ayakuénxian sin,
kixin tsjachahya ti sin t'ándaxín.
21 Jaha mé jína, It'éni Díos,
kixin nchónhña nkehe ijié kjuáko̱xián;

la jaha kjuákoxián kixin tjuehéni
ti ó ikui ti kjuachrakon.
22 Kóxakoheni ndáchroni kixin jaha í tahya kuentá ti jeheni,
kjánchó ti ó chrónòani la jaha kjuátehé.
23 Méxra tjuehéra It'éni Díos,
kaínra jahara tinkachónkira ch'an.
It'éni Díos la t'ayakohen ch'an ti sin jína,
andá ti sin nchejié asén la sinchekjasóte ch'an.
24 Méxra chrakonhñara tinkachónkira Díos kaín asánra,
kaínra titekáonra ti jehe ch'an.

Salmo 32

Díos tsjatsìin ti ijie

Salmo kuènté David

1 *Imá náxrjón ts'ejó ti nkexro kjuìihin ti ijie k'uéchónta
kixin Díos ó k'óxika ti ijie a.
2 Díos sincheñao ti nkexro kjuìihin ti ijie k'uéchónta
la ko kohya ninkehó kjuach'ia ti asén.
3 Andá jeheni la chrónkahyani ti ijie k'uéchóntani,
la ti cuerpo kuènténi la ó tinkákjeje,
kixin ti imá k'uéyani kuenté ñao.
4 Nchakotjin ko tie
jaha, It'éni Díos, kjuinchekjasóte ti jeheni;
la éxi ijnko itsjo tinkáxéhnte ti ó tsosóa mé xikaha ti jeheni.
5 Kjánchó ti ó chrónkani kaín ti ijie k'uéchóntani,
la kjuínchemáhyani.
La jaha It'éni Díos kuihín kaín tíha
la jaha k'oxika ti ijie.
6 Méxra kaín ti sin tinkáchónki ti jaha la chrónixjaha sin
ti ó itsi nkojín kjuaxikaon.
Kjónté chrókui itsjé kjuaxikaon éxi yeé ìnta,
la chrók'uitjáñaxínhña sin.
7 Jaha mé ti nkexro tsaáxini
la ko tsjínkitsani ti ó itsi ti kjuaxikaon.
Méxra tsotsjeni la tsjikosáyeheni ti jaha
kixin jaha kjuínkitsani la ko kjuinchekaáni.

32:1: Ro. 4:7, 8.

8 It'éni Díos mé ndáchro:
“Janhan mé tjétsjaha̱ nketí sátsjia,
la tsjínki̱tsa kixin tso̱noha nkexrín tsjak'e,
la ko tsjàkua ti nti̱a sátsjia.
9 Chrok'ónahña éxi ijnko komula o̱ koka̱te̱
chóntahya ninkehó kjuaxrexinkaon,
kixin tichánxi̱n ts'inka chika ti ir'ua va ndá tsitekaon va,
kixin ti náhí, la tóchjinehña va ti jeheni.”
10 Ti sin jínahña la tsochónta sin itsjé kjuatjoté.
A̱ndá It'éni Díos la imá tjue̱he ch'an ti sin tinkáchónki ti jehe ch'an.
11 Chrókócháhara, jahara tinkachónkira It'éni Díos.
Chrotsjera, chrókóchéhe̱ a̱sánra, jahara chojni jína.

Salmo 33

Chrotsjera chrókjuíkosáyehéra Díos

1 Jahara chojni jína chrókócháhara, chrótsjera.
Náxrjón kaín a̱sén chojni chrókjuikosáyehe sin It'éni Díos.
2 Chrotsjera, chrókjuíkosáyehéra Díos la ko it'inra arpa.
Itsjera himno la ko it'inra isón chónta itsja.
3 Chrotsjera ijnko canto ni̱xin la chrók'uinra arpa
la ko chrókócháhara
4 kixin ti itén It'éni Díos la chaxín ndoá.
Ti ixra̱ ich'e ch'an la tja̱ko̱xi̱n kixin chaxín jína ch'an.
5 It'éni Díos la tjue̱he ti chojni jína la ko ndoá tjejó
la ko ti̱konoéhe̱ ch'an kaín chojni kuenté chjasintajni.
6 Jehó ti nixja It'éni Díos mé k'ónaxín nka̱jní
la ko kaín ti nkehe siín nka̱jní mé k'ónaxín
ti itan k'uaxrjexín ir'ua Díos.
7 Díos kjuínchenkojié ti nda̱ñao
la ko kjuích'éna ti tjiá ìnta̱.
8 Méxra̱ kaín chojni siín kuenté chjasintajni chrókjuikosáyehe
sin It'éni Díos
la ko chróchjéhe sin ch'an kjuasáya.
9 Díos níxja la k'óna kaín nkehe,
k'ue̱to̱an ch'an la kaín nkehe k'uixin.
10 A̱ndá ti nkehe tjenka̱yáxin sich'e ti chjasin tinkáchónkihya Díos
la Díos ts'óxika tíha la ko sinchek'itjáña ch'an
ti nkehe jínahña tjenka̱yáxin sin.
11 Kjánchó ti kjuaxrexinkaon kuènté Díos mé

nkochríxín ts'itjáñahña.
Ti nkehe tjenkayáxin ch'an la nkochríxín tsjak'e.
12 Díos sincheñao ch'an ti sin chjasin tinkáchónki ti jehe ch'an
kixin tíha tsíkjeyá Díos kixin ts'óna kuènté ch'an.
13 It'éni Díos itjen nkaya nkajní la tjetsjehe nkuíxín,
la t'ikon ch'an kaín chojni.
14 Ntiha itjen ch'an,
tjetsjehe ch'an kaín chojni siín chjasintajni.
15 Jehe ch'an kjuích'éna ch'an asén kaín chojni
la tjetsjehe ch'an kaín ti nkehe ich'e sin.
16 Kjónté itsjé soldado chónta ijnko rey
la tsjachahya tsaáxin tíha,
la kjónté ijnko chojni imá tsehe,
la tsjachahya ti fuerza chónta tsaáxin.
17 La kjónté ti kokate tsjachahya va sinchekaá va ninkexró,
kjónté imá tsehe va, la tsjachahya va sinchekaá va chojni.
18 Andá It'éni Díos la t'ayakohen ch'an ti nkexro
chrákonhen ti jehe ch'an
la ko ti nkexro tinkáchónki ti jehe ch'an la sinchekaá ch'an.
19 Díos sinchekaá ti sin chrók'uen
la tsjinkitsa ch'an ti jehe sin ti ñao tsokjinta.
20 Kaín aséni tjejóchóheni It'éni Díos
kixin jehe ch'an tjinkitsa ch'an la ko t'ayakohen ch'an ti jeheni.
21 Díos mé nchechéhe aséni
kixin tinkáchónkini ti jehe ch'an.
22 Jaha, It'éni Díos, chrókuikonoéhéni
kixin tjejóchóheni ti jaha.

Salmo 34

Díos t'ayakohen ti sin titekaon

Salmo kuènté David

1 Tsjikosáyeheni It'éni Díos kaín ñao;
ir'uani tsochjéxini ch'an kjuasáya nkochríxín.
2 Imá chéhe aséni kixin tinkáchónkini It'éni Díos.
Chrókuihin ti sin nóa la chrókóchéhe sin.
3 Méxra nkokoa chrók'uejóni chróchjéheni kjuasáya It'éni Díos
kixin imá chónta ch'an kjuachaxin.
4 Kjueyáni It'éni Díos la kjuátehe ch'an

la kjuatsen ch'an kaín kjuachrakon k'uéchóntani.
5 Méxra ti nkexro tsinkáchónki It'éni Díos
la antsí tsochéhe sin, la í tsosuèhya sin.
6 Ti nkexro nóa í, mé k'uéyehe It'éni Díos la kuíhin ch'an
la kjuatsen ch'an kaín ti kjuaxikaon.
7 Ti ángel kuènté Díos la t'ayakohen ti sin tjikosáyehe Díos
la ko tjinkitsa ti jehe sin.
8 *Xrákira, tsjehéra kixin It'éni Díos la jína
la chéhe tjejó ti nkexro tinkáchónki ti jehe ch'an.
9 Méxra chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos
kaínra titekáonra ch'an,
kixin ti nkexro tjikosáyehe Díos
la ninkehó nkehe ts'itjáñankíhya.
10 Ti koxra mé t'enxín va kjinta
la chóntahya va nkehe sinie va,
andá ti nkexro tjeyá It'éni Díos la
ts'itjáñankíhya ninkehó nkehe jína.
11 Xrákira xjeeni, tihínra,
tsjákohára nkexrín tsjíkosáyehéra Díos.
12 *¿Xá nkexro tjenkayáxin kixin itsjé nánó tsochónta
la ko tjinkaon isé tsjak'e kjuaxróxin?
13 Ti xikaha la chrónixjahyara ninkehó nkehe jínahña,
la ko ninkehó kjuach'ia chrók'uaxrjexinhña ti ir'uara.
14 Chrokuitohéra ti nkehe jínahña;
la chrókjuákoxinra ti nkehe jína.
Tjéyára ti kjuaxróxin la chréhéra.
15 Kixin It'éni Díos mé t'ayakohen ch'an ti chojni jína
la ko tsihin ch'an ti ts'èya sin.
16 It'éni Díos mé nínkakohen ch'an
ti chojni ich'e ti nkehe jínahña,
la sinchek'itjáña ch'an sin
la ninkexró tsoxraxinkakonhña ti jehe sin.
17 It'éni Díos mé tihin ti t'éya ti chojni
tjikosáyehe ti jehe ch'an
la ko tsjatsen ch'an kaín ti náxrjónhña chónta sin.
18 It'éni Díos mé chjino itjen ch'an,
kixin sinchekaá ch'an ti chojni
kjuaxróxinhña tjejó la ko t'ává asén.
19 Ti nkexro jína la itsjé nkehe náxrjónhña tsohen,

34:8: 1Pe. 2:3. **34:12:** 1Pe. 3:10-12.

kjánchó It'éni Díos mé tsjatsen kaín tíha.
20 *Díos mé ts'ayakohen kaín huésoe ti nkexro a
kixin ninkehó tsochjejinhña.
21 Andá ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña,
la ti nkehe jínahña ts'enxín sin,
la ko ti nkexro nínkakohen ti chojni jína la tsjasóte sin.
22 It'éni Díos mé sinchekaá ch'an ti sin
ch'ehe ixra ti jehe ch'an
la tsjasótehya sin kixin tinkáchónki sin ch'an.

Salmo 35

Díos tihin ti oración

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, jaha chrókónínkákohén
ti chojni nínkakohen ti jeheni.
Tjájonkoa ti sin nínkakohen ti jeheni.
2 Tákjá ti espada la ko ti escudo kuèntá,
la xrákia tsjínkitsani.
3 Tákjá ti lanza la xrákia tsjak'e nkosiñe,
tjínkitsani kixin chréhe ti chojni nínkakohen ti jeheni.
Ndáche ti aséni: Janhan ti nkexro tsaáxian.
4 Ti sin xritjeyá ti jeheni kixin chrók'óñá sin,
la chrókósuéhe sin sáchrokjui sin.
Chrókósuéhe ti sin tjenkayáxin chrókjuích'e
ti nkehe jínahña, la sáchrokjui sin.
5 Méxra éxi chjinínó sátjiko xrinto, sáchrokjui sin,
la ti ángel kuènté It'éni Díos mé chrókjuínchekjasóte ti jehe sin.
6 Ti ntie sin mé chrók'uixitié la ko chrókóhntó ti ntie sin
kixin chrók'uitsínka sin.
La ti ángel kuènté It'éni Díos mé chróchréhe ti jehe sin
kixin chrókjuasóte sin.
7 Kjónté k'uitjahya sin ninkehó ijie kjuích'eni
la kjuak'e sin ijnko tóye chrók'uitsínkayáni.
8 Chrokui ti kjuaxikaon chrókjuasótexín sin,
la jehe sin chrók'uitsínkayá sin ti tòye tsíkjich'éna sin,
la ntahó chrók'uitjáñaxín sin.

34:20: Jn. 19:36.

9 Ndá xi̱kaha imá tso̱chéhe̱ a̱séni
kixin It'éni Díos mé sinchekaá ti jeheni;
náxrjón tsjak'eni kixin sinchekaá ch'an ti jeheni.
10 Ndá xi̱kaha kaín a̱séni tsondáchroni
kohya íjnko nkexro éxi jaha, It'éni Díos.
Kixin ti chojni nóa la ko ti sin tichánxi̱hin nkehe mé nchekaá jaha,
kixin tsjachahya ti chojni tjenka̱yáxin nkehe jínahña
tsakítsjehe ti sin nóa ti nkehe chónta sin.
11 Ti sin ch'ia la ixri sin tjanchia sin ijie̱
la tjanchankí sin ti nkehe noehñani.
12 T'ókja̱nxi̱n sin nkehe jínahña,
ti nkehe jína kjuích'eni.
La tíha mé nchek'ává ti a̱séni.
13 A̱ndá ti kóníhi sin la jeheni
k'uinkáyani ika tie la ko kjoniehñani kixin k'uáváni,
la kuíto̱ehyani kjuancheheni Díos tsjinki̱tsa ti jehe sin.
14 Méxra̱ imá k'uáváni, éxi ti chrók'uen ti ìñéni
o̱ éxi ti chrók'uen ijnko nkexro t'itoni o̱ ijnko kíchóni.
15 A̱ndá ti ó k'uitsínkani,
la kaín sin kjuano sin éxi chojni chónhña sin
k'uíkon sin ti jeheni.
Títo̱éhya sin nínkakohen sin ti jeheni.
16 Mé xi̱kaha k'uándaxíhi̱n sin ti jeheni la kjuanoá sin,
la ñetaón ñeno sin, nínkaon sin.
17 It'éni Díos, ¿xá hasta nkesá tsinhín tíhi?
Nchekaáni kixin jehe sin mé éxi ijnko koxra̱
chrókjuinchek'itjáña sin ti jeheni.
18 Kjánchó jeheni tsotjahani kjuasáya nkayakon
ti itsjé chojni tsíkónkotsé la ko tsjikosáyahani ti siín
itsjé chojni chjasin.
19 *Chrókóchèhya ti sin nínkakohen ti jeheni,
la ko ti sin titekakonhña chrókjuankahya xrakon sin
kixin tjanoá sin ti jeheni.
20 Jehe sin la nixjahya sin jína.
T'eka sin ijie̱ ti chojni jína tjejó chjasintajni,
la tjenka̱yáxin sin sinchek'itjáña sin.
21 A̱ntsí tjanoá sin ti jeheni la ndáchro sin:
“K'uíkonxínkoni ti nkehe nduáhya kjui̱ch'e jaha”, ichro sin.
22 Méxra̱ jaha, It'éni Díos, ó k'uikuan kaín tíhi;

35:19: Sal. 69:4; Jn. 15:25.

tjoka tjátẹhé, tịtoéhya ti jeheni.
23 Jaha, It'éni, Díos kuènténi, t'àyá,
tjínkịtsani, ich'e ti nkehe jína.
24 Jaha la imá ndoá itjen,
tsjehé kixin chóntahyani ijiẹ, jaha It'éni Díos
kixin ti chojni a la chrókjuachahya sin chrókjuanoá sin ti jeheni.
25 Chróndáchrohya sin:
“Kaín nkehe kóhen éxi tjinkaoni
la kjuachani kjuínchek'itjáñani ti nkexro a.”
26 Chrókósuéhẹ sin kixin chéhẹ sin
kixin ti nkehe jínahña kóheni.
Méxrạ xịkahó chrókósuéhẹ sin
kixin tjenkạyáxin sin kixin imá tjetoan sin
la tjanoá sin ti jeheni.
27 Ạndá kaín ti sin tjinkaon kixin chrókjuachani
la chrókóchéhẹ sin la ko chrótsje sin
la nkochríxín chróndáchro sin:
“Imá ijié ti kjuachaxin kuènté It'éni Díos
kixin kjuaxróxin itjen ti nkexro ch'ehe ch'an ixrạ.”
28 Ndá jeheni tsochronkaxíni ti kjuachaxin kuèntá,
la kaín ñạo tsjikosáyeheni ti jaha, It'éni Díos.

Salmo 36

Díos la imá jína

Salmo kuènté David

1 *Ti sin tjenkạyáxin ti nkehe jínahña
mé jehó tjenkạyáxin sin tsjasin sin ijiẹ,
la í chrakuenhña sin Díos.
2 Ndáchro sin kixin imá jína sin,
la tjenkạyáxinhña sin kixin jínahña ti nkehe ich'e sin.
3 Ti ó nixja sin la ch'ia sin la ko t'ándaxín sin,
la tjenkạyáxinhña sin sich'e sin ti nkehe jína.
4 Ti ó tjejótọk'éhe sin la tjenkạyáxin sin
ti nkehe jínahña sich'e sin,
la jehó ti ntịa jínahña ixri sin,
la tjinkakonhña sin tsítọhe sin ti ijiẹ.

36:1: Ro. 3:18.

5 Andá ti tjuéxiani, jaha It'éni Díos,
la mé ijié éxi noixín ti nkajní
la ti nkehe jína ich'e la nteto éxi noixín siín ti itji.
6 Ti jína jaha mé éxi ti ijna imá noi.
Andá ti t'étoaxián mé éxi ti ndañao ijié la ko ninka.
It'éni Díos, jaha t'ayakohén kaín chojni la ko kaín iko.
7 It'éni Díos, imá náxrjón ti tjuehéni
la kaín chojni tjeyá ti its'uan kuèntá kixin jaha ts'ayakohén sin.
8 Méxra ti sin a la tsokjehe sin jína
kixin ti ndoa la siín itsjé nkehe jína sinie sin,
la jaha tsochjehé sin ti ndarío náxrjón its'i sin.
9 Jahuá mé tjánjua ti kjuachón, éxi ti ìnta sít'axrje xikaha,
la jaha mé ti xrohi t'inkaséñexíni.
10 Méxra jaha chrótjuehé ti sin tinkáchónki ti jaha
la ko chrókjuinchekaá ti chojni nchexiteyá ti nkehe tétoan.
11 Tjájonhña kjuachaxin kixin chrókuinkátja
ti sin ihnke ti jeheni,
la titoéhya kixin ti sin nduáhya ixri
chrókjuinchekjasóte ti jeheni.
12 Tsjehé ó k'uitsínka ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña,
la í xrokjuahya ts'aya sin.

Salmo 37

Ti ntia kuènté ti sin jínahña

Salmo kuènté David

1 Tónínkákonhña kixin ti chojni ixri ti ntia nduáhya
la ko tóchjinoxiánhña ti nkehe ich'e ti chojni jínahña,
2 kixin tjoka ts'itjáña sin éxi ti kayoa t'óchrijini,
la éxi ti kayoa tjoka tsoxámá sin.
3 Méxra tinkachónkia It'éni Díos la ich'e ti nkehe jína.
Jaha jína tjak'e chjasintajni, la titoéhya ti nkehe chaxín.
4 Tócháha, xraxinkaoan It'éni Díos
la jehe ch'an tsjajon ch'an kaín ti nkehe antsí tjinkaoan.
5 Tjanchehé It'éni Díos tsjinkitsa ti ntia ts'ájia.
Kaín asán tinkachónkia Díos,
la jehe ch'an tsjinkitsa ch'an ti jaha.
6 Díos sinchek'inkaséña ti nkehe jína tjech'e
éxi ijnko xrohi,

la ti nkehe ndoá ich'e la éxi chonkíxin
xi̱kaha imá ts'inkaséña.
7 Chrokjuak'e chrókuihín ti nkehe tsondáchro Díos
la chrókóxakuanhya kixin Díos mé tsjinki̱tsa ti jaha.
Chrókónínkákonhña kixin ich'e chojni ti nkehe jínahña.
8 Chrokui̱to̱hé ti kjuanínkaon, chrókjui̱nchek'itjáña tíha.
Tónínkákonhña kixin ti tso̱nínkaoan la a̱ntsí ts'ixin kjuanínkaon.
9 Kixin ti sin tjenka̱yáxin nkehe jínahña la ts'itjáña sin.
A̱ndá ti nkexro titekaon It'éni Díos
la ts'áyéhe̱ sin ti nonte tsjajon ch'an.
10 Í séhya ndá í tso̱kohya ti chojni
tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña;
kjónté ts'ajikjeyáni sin, la í ts'itjahyani sin.
11 *A̱ndá ti chojni jína mé ts'áyéhe̱ sin
ti nonte tsjajon It'éni Díos,
la ntiha tso̱chéhe̱ sin ts'ejó sin kjuaxróxin.
12 Ti chojni ixri ti nti̱a nduáhya mé tjinkaon
chrókjuích'ehe nkehe jínahña ti chojni jína,
la nínkaon sin la ñetaón ñeno sin.
13 Ndá It'éni Díos la tjano ch'an
kixin ó ikui ti ña̱o ts'itjáña ti sin jínahña.
14 Ti sin tjenka̱yáxin nkehe jínahña mé
ó tsíkakítsje sin ti espada
la tjak'eyóxin sin ti arco chónta sin
kixin sincheníhi sin ti chojni nóa
la ko ti sin chóntahya nkehe sinie
la ko tjinkaon sin ts'óñá sin ti chojni jína.
15 Kjánchó ti espada kuènté sin ó ts'enxín sin,
la ti arco kuènté sin mé tsochjejin.
16 Ícha jína, kjónté tsjéhya nkehe chónta ti sin jína,
a̱ndá ti itsjé nkehe chróchónta sin
ndá nduáhya ts'ejó sin la ó chónkó tíha.
17 It'éni Díos mé sinchekjasóte ti chojni nduáhya ixri,
a̱ndá ti chojni jína la ts'ayakohen ch'an.
18 It'éni Díos mé nohe nkexrín tjejó ti sin jína
la tsjajon ch'an ti nkehe ts'itjáñahña nkochríxín ts'áyéhe̱ sin.
19 Kjónté itsi ti ña̱o náxrjónhña la tso̱suèhya sin,
la ti ó tso̱kjinta la tsochónta sin nkehe sinie sin.
20 A̱ndá ti chojni tjenka̱yáxinhña jína la ts'itjáña sin,

37:11: Mt. 5:5.

la ko ti sin nínkakohen It'éni Díos la tsoche sin
éxi kaxi tsíxámá;
la éxi ihnchi ts'itjáñakoá sin.
21 Ti sin tjenkạyáxin nkehe jínahña la itjen sin chichaon
la í t'ókjanhña sin,
ạndá ti chojni jína la tịkonoéhẹ sin chojni la ạntsí tjajon sin.
22 Kaín ti sin kjueyá kixin Díos sincheñao ti jehe sin
la ts'áyéhẹ sin ti nonte,
ạndá ti chojni nínkakohen Díos la ts'itjáña sin.
23 It'éni Díos mé t'ẹtọan ch'an nkexrín ts'aji ti chojni jína,
ti chaxín t'ikon Díos kixin jína tjejó sin.
24 Ạndá ti ts'itsínka ti nkexro a, la tsítọehya ntahó,
kixin It'éni Díos tsotsé itja ti nkexro a.
25 Jeheni k'uéndasoáni, ndá ijie ó tádani,
la k'uíkonhñani kixin Díos kuítọhe ti chojni jína,
la ti sin k'uaxrjeníxin sin la k'uájihya sin kjuanchak'á
sin niọtjạ sinie sin.
26 Kaín ñạo ti sin jína la tịkonoéhẹ sin chojni
la nchekjen kícho sin chichaon,
ạndá ti xjẹen sin la It'éni Díos ncheñao kjạxin.
27 Tịtọhé ti nkehe jínahña la nchexiteyá ti nkehe jína,
la xịkaha nkochríxín kjuaxróxin tsjak'e.
28 Kixin It'éni Díos la tjuẹhe ti nkexro jína
la títọehya ch'an ti jehe sin.
Ạndá ti chojni t'axrjeníxin ti sin nduáhya tjenkạyáxin,
la ts'itjáña sin.
29 Ti chojni jína la tsịtọnhẹn sin ti nonte,
la nkochríxín ts'ejó sin ntiha.
30 Ti chojni jína mé nixja kjuaxrexinkaon jína,
la ti nkehe nixja sin mé ijnko nkehe ndoá.
31 Ti nkehe tsík'ẹtọan Díos
mé itjen ạsén ti nkexro jína;
méxrạ tsoxrátóxinhña ti tọté sin.
32 Ti chojni tjenkạyáxin nkehe jínahña
mé xritsàya ti chojni jína
kixin tjinkaon sin chrók'óñá sin.
33 Kjánchó It'éni Díos mé tsítọehya
kixin ts'ánótjẹñá sin itja ti sin jínahña,
la ko tsítọehya Díos kixin ti sin jínahña
sinchekjasóte ti sin jína.
34 Jaha chrókjuíkosáyehé Díos

la chrókuitekákohén ch'an
andá Díos mé tsikonoáha la sintakitonhan ch'an ti nonte
la ts'ikuan ti ó ts'itjáña ti sin ixri ti ntia nduáhya.
35 K'uikoni ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña
la imá nchehnke sin
la sítinkák'ánkí sin éxi chaon inta yoa.
36 Kjánchó sákjuí sin la í kohya sin,
sákjuikjeyáni sin la í k'uitjahyani sin.
37 Tsjehé nkexrín tjejó ti chojni jína,
kixin chr'éxin la náxrjón ts'ejó sin.
38 Andá ti chojni ixri ti ntia nduáhya
mé kaín sin ts'itjáña sin.
Ti ó tsjixraká ti ñao la Díos sinchek'itjáña ti jehe sin.
39 It'éni Díos mé sinchekaá ti chojni jína
la tsjinkitsa ch'an sin ti ó tsochónta sin kjuaxikaon.
40 It'éni Díos mé tsjinkitsa ti sin jína
la ko sinchekaá ch'an sin kixin tsjachahya ti sin jínahña
tsjachròe ti jehe sin,
kixin ti sin jína mé tinkáchónki sin Díos.

Salmo 38

Jaha Díos tsjinkitsani

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tónínkákuénhñani.
Nchekjasótexínhñani ti kjuanínkaon kuèntá.
2 Ti flecha kuèntá la ó tsíkjiat'óni
la ko ti itjá tsíkjinchekjasótexiáni.
3 Kuenté ntoeni la níhi kixin nínkaoan,
la kjuaxróxinhña itjeni kixin tjoté ti huésoeni
kixin ti ijie chóntani.
4 Ti ijie chóntani mé tjasótexíni.
Tíha la éxi ijnko nkehe iye tsjachahyani tsamáni.
5 Ti tsíchrit'o ti ntoeni la tinkáchr'enka la tinkákókaxra
kixin ti nkehe jínahña kjuích'eni.
6 Kaín ti ñao xritjak'eni la imá t'áváni
la tinkániani kixin ti ijie chóntani.
7 Ntach'uéni la éxi xrohi síchr'ákjen
la tsjachahyani tjotéténi kixin kuenté ti ntoeni la níhi.

8 Kuenté ti ntoeni la éxi tsíkótsinká, í chóntahyani fuerza.
La itsen t'éyani kixin ti kjuaxikaon chónta ti aséni.
9 It'éni Díos, jaha la ó noha kaín ti nkehe tjenkayáxini.
Ti nkehe tjinkaoni la jehya imó kixin jaha la ó noha.
10 Aséni la imá chrika kixin í chóntahya fuerza.
La hasta í t'ikonxínhñani jína ti ikoni.
11 Ti sin chóxini la ko ti sin itjoni jína
mé kuítohe sin ti jeheni;
ti chojni kjéhyani la kókjín sin
kixin ti ichin chóntani.
12 Ti sin xritjeyá ti jeheni tjinkaon sin ts'óñá sin ti jeheni,
la tjasin sin nkehe ts'enxíni.
Kaín ñao nixja sin nkehe jínahña,
la nkochríxín tjenkayáxin sin sich'e sin ti nkehe jínahña.
13 Andá jeheni la éxi ijnko chojni tienhña,
la ko éxi ijnko chojni nósin itjeni.
14 Jeheni mé éxi ijnko chojni tienhña
la ko éxi ijnko chojni xitjahya nixja
kixin kjuátehyani ti nkehe ichro sin.
15 Jeheni mé tjechóheni ti jaha,
It'éni Díos, tjínkitsani.
Jaha, Díos kuènténi, tjátehé.
16 Nkokoa nkehe tjánchahá It'éni
kixin chrókjuanoáhña sin ti jeheni,
la ti chrók'uitsínkani la chrókóchèhya sin.
17 Chaxín antsíkoá ndá chrók'uitsínkani
kixin ti kjuatjoté la nkochríxín chóntani.
18 Méxra ijie tsochenkani Díos ti ijie chóntani
kixin kjuaxróxinhña itjeni
kixin ti nkehe jínahña kjuích'eni.
19 Ti sin nínkaon la sítinkákótsjé sin,
la nchónhña ijie t'eka sin ti jeheni.
20 Ti nkehe jína kjuích'eheni sin, la jehe sin kjuích'ehe sin
ijnko nkehe jínahña ti jeheni.
Nínkakohen sin ti jeheni kixin tjeyáni ti nkehe jína sich'eni.
21 It'éni Díos, titoéhyani jehóni;
Díos kuènténi, titoéhyani ikjín.
22 Tjoka xrákia, tjínkitsani,
jaha mé ti nkexro tsaáxini.

Salmo 39

Séhya ts'ejóni chjasintajni

Salmo kuènté David

1 Kjuenkạyáxini kixin chaxín jína tsjak'eni,
la tsjasixínhñani ijiẹ ti ir'uani.
La tsjak'eni ijnko nkehe tsíkjèxin ti ir'uani
kixin chjiñéhña tsonixjani,
ti nạxạ siín ti chojni tjenkạyáxin nkehe jínahña chjinaxón ti itjeni.
2 Jeheni la éxi kónósini la ndáchrohyani ninkehó.
Kjónté ti nkehe jína chrónixjani la nixjahyani,
la ti kjuatjoté kuènténi la imá tinkákịt'ótjen.
3 Ndá ti nkaxehen ạséni mé éxi ijnko xrohi k'uákjen.
Ạndá ti ó tjenkạyáxini nkexrín itjeni
la ạntsí k'uákjen ti xrohi.
Ndá itsen, ndáchroni:
4 "It'éni Díos, chrọnka á isé tsjak'eni.
¿Nkekjạín ñạo nạxạ tsjak'etsjeheni?,
kixin tsọnoheni kixin chaxínhña nkochríxín tsjak'eni.
5 Jaha kjuánjua kjuachaxin kixin séhya tsjak'eni
la ko jaha t'íkuan ti ñạo kjuák'eni éxi ninkehó.
Kaín chojni la éxi ijnko t'áváxini ó ts'ejó sin ntihi.
6 Kaín chojni la éxi ijnko its'uan ó ts'atsínka sin.
Chónkó tjasiton sin itsjé chichaon
ndá noehña sin nkexro tsítọeko.
7 It'éni Díos, ndá, ¿nkehe nạxạ chóheni?
Jehó jaha ti tjechóheni.
8 T'óxika ti ijiẹ chóntani.
Tịtoéhya kixin ti sin nduáhya tjenkạyáxin tsjanoá ti jeheni.
9 Kónósini la nixjahyani
kixin jaha kjuánjua kjuachaxin kixin xịkaha kjuasóteni.
10 Tjatsían ti nkehe nchekjasótexiáni,
í tsjachahyani kixin ti itjá tjatexiáni.
11 Jaha tjénduéhé ti chojni la nchekjasóte sin
kixin ti ijiẹ chónta sin;
jaha nchek'itjáña ti nkehe imá tjuẹhe sin.
Méxrạ kaín chojni la séhya ts'ejó.
12 It'éni Díos, tihín ti nkehe chrónòahani.
Tjak'e tihín ti t'éyạhani.

Titoéhyani, tjátehé ti tjetsjánkani.
Kixin jeheni la éxi ijnko chojni tsíkjixin ikjín
la ó t'íkuan ti jeheni éxi ijnko koxroxe k'uatsínkó,
mé xikaha k'uejó ti sin k'uaxrjeníxini.
13 Tónínkákonhña, titohéni intsí
kixin tsokjan aséni ti naxa ts'enhñani.”

Salmo 40

Díos la sinchekaá ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Ó noheni kixin Díos tsjinkitsa ti jeheni,
kixin kjuátehe ch'an ti ó k'uéyehéni ch'an.
2 La kuakitsjexín ch'an ti jeheni
ti tòye chrók'uitjáñaxíni,
la ko ti siín nchet'o t'añankí chojni.
Ndá kjuak'e ch'an toténi chritaón itjo,
la kjuínkitsa ch'an kixin jína tsjak'eni.
3 Kjuajon Díos ijnko canto nixin tsotsjeni
kixin tsochjéheni ch'an kjuasáya,
la nchónhña chojni ts'ikon tíha la tsochrakon sin
la tsitekaon sin It'éni Díos.
4 Kjuaxróxin tjejó ti nkexro tinkáchónki It'éni Díos
la tóxrìenhña sin ti chojni nchehnke
la ko chrèhya sin ti nkehe tsíkjanoña.
5 Jaha It'éni Díos, nchónhña nkehe náxrjón kjuákoxián,
la ko imá tjénkayáxian ti jeheni.
Tsjachahyani ts'ekini kaín ti kjuaxroan kjuásian.
Kixin ti tjinkaoni chróchronkani kaín tíha,
la tsjachahyani kixin itsjé kjuaxroan kjuákoxián.
6 *Jaha la tóxríanhña ts'ayéhé ti iko its'en
la ko ti íso nkehe tsjajoni.
Jaha la kjuanchahya ti iko tsochján
kixin chrókjuìinxín ti ijie chóntani.
7 Méxra ndáchroni: “Ntihi itjeni”,
éxi ndáchro ti xroon tsíkjin sin ósé
chronka nkexrín tsoheni.

40:6: He. 10:5-7.

8 Jeheni mé tóxríhini sinchexiteyáni
éxi tóxrínhan, jaha Díos kuènténi.
Ti ley k'uétoan mé chóntani nkaya aséni.
9 Méxra chrónkani kixin jína jaha
ti tónkotsé nchónhña chojni.
Jaha Díos, ó noha kixin kuítoehyani nixjani.
10 Jeheni la kjuínchemáhñani,
chrónkani nkexrín jína jaha,
chrónkani kixin jína jaha la ko nchekaá chojni.
Ti tsíkónkotsé itsjé chojni la kjuínchemáhñani kixin
imá tjuehé chojni,
la ko chrónkani kixin jaha níxja ti nkehe chaxín ndoá.
11 Jaha, It'éni Díos, titoéhya ti tikonoéhéni
kixin ti tjuehéni la ko ti nkehe chaxín kuèntá mé
t'ayakohen ti jeheni.
12 Kixin nchónhña nkehe jínahña kóheni
la hasta í tjachahyani ts'ekini.
Ó kjuacha ti ijie la í t'ikonhñani jína.
Antsí itsjé ti ijie kjuasini ke ti kaxihéni
la imá k'óxrjé ti aséni.
13 It'éni Díos, xrjanoáhá chrókjuinchekaáni.
It'éni, xrákia tjoka tjínkitsani.
14 Kixin chrókósuéhe ti chojni nínkaon
la chrókjuachahya sin.
La kaín ti sin xritjeyá ti jeheni kixin tjinkaon sin
chrókjuinchek'itjáña sin ti jeheni la chrókósuéhe sin, sáchrokjui sin
kixin tjenkayáxin sin sich'e sin ti nkehe jínahña.
15 Ti sin tjanoá ti jeheni
la chrókósuéhe sin sáchrokjui sin.
16 Andá tsochéhe kaín ti sin tjeyá ti jaha,
la ko ti sin tjinkaon tsaá, la nkochríxín tsondáchro sin
kixin ijié ti kjuachaxin kuèntá, jaha It'éni Díos.
17 Kjónté nóaxin itjeni, t'áváni
la jaha It'éni Díos mé t'itjáñahña ti jeheni;
jaha la nkochríxín tjínkitsani la nchekaáni.
Méxra It'éni Díos, tjoka chrókjuínkitsani.

Salmo 41

Ijnko chojni níhi nixjehe Díos

Salmo kuènté David

1 Díos ncheñao ti nkexro tikonoéhe ti sin nóa,
kixin It'éni Díos la tsjinkitsa ti jehe sin
ti ó itsi ti ñao náxrjónhña.
2 It'éni Díos mé ts'ayakohen ti nkexro a
la tsjinkitsa ch'an kixin jína la ko kjuaxróxin ts'ejó sin chjasintajni.
La tsjajonhña Díos kjuachaxin kixin
ti sin nínkaon chrókjuích'ehe sin nkojín nkehe jínahña.
3 It'éni Díos mé tsjajon fuerza ti ó níhi sin
la ko tsjatsen kaín ti kjuatjoté chónta sin
la tsjatsìin ch'an kaín ichin kixin jína ts'ejó sin.
4 Jeheni ndáchroni:
"It'éni Díos, tikonoéhéni,
nchekitohéni jína kjónté nchónhña ijie kjuasini."
5 Ti sin nínkaon la t'ándaxín sin ndáchro sin:
"¿Xá nkesá chrók'uen, ndá í chróxraxinkakonhña
chojni ti jaha?", ichro sin.
6 Tjijitsjehe sin ti jeheni la nixja sin kjuach'ia
la tsjexínjña sin nkexrín itjeni la ti ó t'axrje sin ndója
ndá t'ándaxín sin la nduáhya nixja sin.
7 Mé xikaha ti sin nínkaon la tsíkónkotsé sin
t'ándaxíhin sin ti jeheni,
tjenkayáxin sin kixin ti ijie kjuasini mé tjetjasótexíni.
8 Ndáchro sin: "Tjetsínka ch'an la í xitjahya ts'àya ch'an
kixin ijnko ichin jínahña chónta ch'an", ichro sin.
9 *Kjónté ti nkexro jína chóxini k'uétjueheni
la nkokoa k'uékjiniekoni,
la ikjan sin nínkaon sin.
10 Kjánchó jaha, It'éni Díos, tikonoéhéni,
la tjínkitsani ts'ayani
ndá sinchekjasóteni ti jehe sin.
11 Mé xikaha tsonoexíni kixin chaxín tjuehéni, It'éni Díos
kixin ti sin nínkaon la tsonkexínhña sin kixin ó kjuacha sin.
12 Kixin jeheni la jína kjuák'eni, chóntahyani ijie;

41:9: Mt. 26:23; Mr. 14:18; Lc. 22:21; Jn. 13:18.

itseé itjani kixin tsjak'eni ti itjen jaha nkochríxín.
13 *Jaha mé ijnko Díos jína kuènté ti sin Israel.
Jaha mé xráxín itjen la ko nkochríxín tsjak'e.
Mé xi̱kaha tso̱hen.

Xroon yaáxin

(Salmos 42—72)

Salmo 42

Ti nkexro tjechóheni, mé Díos

Salmo kuènté xje̱en Coré

1 Éxi ijnko koxi̱jna̱ ik'uén ìnta̱,
xritjeyá va ìnta̱ its'i va,
mé xi̱kaha xritjeyáni ti jaha, It'éni Díos.
2 Xritjeyáni ti jaha, It'éni Díos, ti nkexro tjechón.
¿Xá nkesá chrókjuíjini ti itjen, It'éni Díos?
3 Tsjánkani la ti nda̱koni
mé k'óna éxi ti nio̱tja̱ kjonieni ncha̱kotjin la ko tie,
la kaín ña̱o tjanchankí ti chojni:
"¿Xá nketí itjen ti Díos kuèntá?"
4 Xraxinkaoni ti nkehe ndáchro sin
ndá hasta ti nkaya a̱séni tjoté;
xraxinkaoni ti k'uékjikoni itsjé chojni ti nchia kuènté Díos,
la chéhe̱ni itsjeni la ko tjikosayéheni Díos;
tíha mé chaxín ijnko kia ijié.
5 Méxra̱, ¿nkekuènté chrók'óxrjé a̱séni?
¿Nkekuènté chrókóxakoheni?
Jeheni la tjechóheni kixin Díos tsjinki̱tsa
la jehó Díos tsikosáyeheni.
Díos mé sinchekaá ti jeheni
la ko jehe ch'an mé Díos kuènténi.
6 Ti ó t'ává a̱séni la xraxinkaoni ti jaha
ndesi chjina ti nda̱río Jordán itjeni
la ko chjinaxón ti nonte Hermón la ko ti ijna̱ Mizar.
7 Kaín kjuaxikaon chóntani

41:13: Sal. 106:48.

la éxi ti ìnta̱ ichr'an jaha
t'atsínka chritaón ti jeheni
la tinhini ti tóvéntó.
8 Nkojnko ncha̱kotjin tja̱ko̱xi̱n It'éni Díos
kixin imá tjue̱he ch'an ti jeheni,
a̱ndá ti ó tie la itsjeni ti himno kuènté ch'an
la ko chjéheni kjuasáya ti Díos tjajon kjuachón.
9 Ndácheni Díos, ti nkexro t'ayakohen ti jeheni:
"¿Nkekuènté k'uitjáñahan ti jeheni?
¿Nkekuènté nóaxi̱n xritjak'eni
kixin siín nchónhña chojni nínkakohen ti jeheni?"
10 Ti huéso̱eni la imá tjoté kixin ti chojni nínkaon.
La tjanchankí sin nkojnko ña̱o:
"¿Xá nketí itjen ti Díos kuèntá?"
11 Méxra̱, ¿nkekuènté chrók'óxrjé a̱séni?
¿Nkekuènté imá chrókóxakoheni?
Jeheni la tjechóheni kixin Díos tsjinki̱tsa
la tsjikosayéheni ch'an.
Díos mé sinchekaá ch'an ti jeheni,
jehe ch'an mé ti Díos kuènténi.

Salmo 43

Chrónòa ch'an kixin sincheñao Díos ti jehe ch'an

1 Jaha Díos, nchekito̱exián ti ijie̱ chóntani la tjínki̱tsani.
Takítsjekjanxiáni ti siín ti chojni tjenka̱yáxin
nkehe jínahña la ko ch'ia,
2 kixin jaha mé ti Díos t'ayakohen ti jeheni.
¿Nkekuènté kui̱to̱héni?
¿Nkekuènté nóaxi̱n chrókjuák'eni
kixin siín ti chojni nínkaon?
3 Tsjánjua ti xrohi kuèntá
la ko ti itan ndoá kuèntá
kixin tíha ts'inkaséñaxín ti nti̱a sátsjini
kixin jína tsjijini ti ijna̱ tjóá itjen jaha.
4 Ndá ts'ixeheni ti itjen ti altar kuèntá, It'éni Díos,
la ntiha tsotsjeni la ko tsjikosáyaxiáni isón arpa,
kixin jaha mé Díos kuènténi,
jaha mé tjánjua kjuachéhe̱.
5 ¿Nkekuènté chrók'óxrjé a̱séni?

La, ¿nkekuènté chrókóxakoheni?
Jeheni tjechóheni kixin Díos tsjinkitsa ti jeheni
la jehó ch'an tsjikosáyeheni.
Díos mé ti nkexro tsaáxini la ko Díos kuènténi.

Salmo 44

Kjuanchia sin kixin tsjinkitsa It'éni Díos

Salmo kuènté xjeen Coré

1 It'éni Díos, ti sin k'uaxrjeníxini chrónka sin
ti ixra kjuich'e jaha ósé
la ó kuíhini kaín tíha.
2 Ti kjuachaxin kuèntá mé tsíkakítsjexian
ti chojni tinkáchónkihya ti jaha ti nonte sin
la kjuinchekjasóte sin.
Ndá tsíkjánjua ti nonte k'óna chjasén ti sin k'uaxrjeníxini.
3 Jehya ti espada xraá sin
o jehya ti fuerza kuènté sin kjuachaxin sin.
Náhí, ti kjuachaxin kuèntá mé kjuínkitsa kjuacha sin
kixin jaha kuikonoéhé ti jehe sin.
4 Jaha ti Díos la ko ti Rey kuènténi.
Jaha kjuinchekaá ti chjasin Israel.
5 Ti kjuachaxin kuèntá mé kjuínkitsaxiáni
la kjuachahya ti sin nínkaon.
Kjuachaxíen ihniá mé nkátjankíxini ti sin
tjenkayáxin ti nkehe jínahña.
6 Kixin jehya ti arco
o ti espada chrókuaáxini.
7 Jaha kjuájonhña kjuachaxin
kixin chrókjuacha ti sin nínkaon
la jaha kjuanoá ti sin
nínkakohen ti jeheni.
8 Nkochríxín chéheni kixin jaha tjínkitsa, It'éni Díos,
la nkochríxín tsjikosáyeheni ti ihniá.
9 Kjánchó ijie la kuitohéni la tósuéheni,
la í tjínkitsahya ti sin soldado kuènténi ti ó sátjikjajon sin.
10 Jaha í kjuínkitsahya kixin
chrókjuachani chrókjuajonkoni ti sin nínkaon
la jehe sin kueé sin

ti nkehe tjinkaon sin.
11 Jaha kjuánjua kjuachaxin
sákjuíko sin ti jeheni éxi ijnko kolélo its'en,
ndá xikaha xikayehe ti sin chjasin kuènténi,
sákjuí sin ókjé.
12 Tjetehya kjuinchekjixián ti chjasin kuèntá
la ninkehó kjuachahya jaha ti kóxixin sin.
13 Mé xikaha ti sin chjasin chjinaxón
la tjanoá sin ti jeheni la ko t'ándaxín sin.
14 Jaha kjuánjua kjuachaxin
kixin ti sin nduáhya ixri la tjanoá sin ti jeheni.
La tinkatjia ikja sin, titekakonhña sin.
15 Kaín ñao tósuéheni
kixin ti sin nínkaon la tjanoá sin ti jeheni,
16 la t'ándaxín sin, tjinkaon sin
chrókjuinchek'itjáña sin ti jeheni;
t'ándaxín sin la ko ch'iyehe sin ti jeheni.
17 Kaín tíhi kóheni,
kjánchó k'uitjáñehñani ti jaha,
la ko k'uitjáñehñani ninkehó ti nkehe tsíkétoan.
18 La kjuénkayáxinhñani kixin chrókuítoheni ti jaha
la ko ti ntia kuèntá.
19 Kjánchó jaha kjuinchekjasóteni
la kjuaxróxinhña kjuák'eni.
Jaha ichr'an ti sítie chrók'uitjáñaxíni.
20 Ti chrók'uitjáñeheni ti jaha, Díos kuènténi,
la chrókuinkáchónkini ókjé díos,
21 la, ¿á chrókónoahña tíha ní?,
kixin jaha la noha kaín ti nkehe tjenkayáxini.
22 *Kjánchó ti tinkáchónkini ti jaha
la nkochríxín siín kjuaxikaon ts'enxíni
la chrók'óñá sin ti jeheni éxi t'óñá sin kolélo.
23 T'àya, It'éni Díos, ¿nkekuènté tjéchrian?
Tihín, nkochríxínhña titohéni.
24 ¿Nkekuènté tjak'èma?
¿Nkekuènté k'uitjáñahan kixin
imá tjejótjasóteni ntihi?
25 Kixin ti aséni la imá t'ává
la ti cuerpo kuènténi la imá níhi.

44:22: Ro. 8:36.

26 T'inkatjen tjínkitsani
la ko nchekaáni kixin jaha imá tjuehéni.

Salmo 45

Ti nkehe itsje sin ti tsíkótehe ti rey

Salmo kuènté xjeen Coré

1 Itan náxrjón sít'axrjexín aséni;
méxra tsotsjexini tíha nkayakon ti Rey.
Andá ti ñejeni mé éxi ndahni[a] kjinxin ijnko nkexro jína ikjin.
2 Jaha mé ijnko nkexro imá náxrjón la ko jína.
Ti itan jína t'axrjexín ti ir'uá,
mé kóxríhin Díos ndá kjuíncheñao ch'an ti jaha nkochríxín.
3 Tákjá ti espada tjenkáya ti tjoa la tinkat'óxián
kixin imá tétoan jaha.
Jaha mé chonta kaín kjuachaxin.
4 Ti kjuachaxin kuèntá mé
chrókjuacha chrókjuákoxian ti itan jína
la ko chrókjuínkitsa ti sin nchenkehya.
Ti itjá chjina mé chrókjuákoxian ti kjuachaxin ijié chonta.
5 Kaín ti chjasin titekakuanhña
mé ts'itsínka sin chrínkí totá, jaha rey;
ti flecha kuèntá mé imá iyo
la tsjiaté asén ti chojni nínkakohan.
6 *Jaha Díos, mé tétoan nkochríxín.
Jaha mé imá jína la ko ndoá tétoan.
7 Jaha tóxríhan ti nkehe jína
andá tóxríanhña ti nkehe jínahña.
Ti Díos kuèntá kjueyá ti jaha
la imá kjuíntacháha ch'an
ke ti íso sin k'uájikoa.
8 Méxra kaín ti iká mé xraxé náxrjón,
éxi ti mirra, áloe la ko canela
la ti palacio tsík'ónaxín marfil
it'in sin arpa nchechèxín sin ti jaha.
9 Xjeen ti sin rey mé tjejó chríkjan

---

[a] **45:1** ***ndahni*** *ndahni kjixin chojni xroon* tinta para escribir

45:6: He. 1:8, 9.

ti chojnichjin t'ẹtọan kuèntá.
Ti reina itjen ti itja chjina ti trono kuèntá,
la chónta tjan oro náxrjón tsíkjịxịn Ofir.
10 Tihín xjẹeni chjin, ti nkehe tsondáxrjạn;
chrók'uitjáñahan ti it'á la ko ti sin chjasán.
11 Kixin ti rey la tóxríhịn ti jaha
kixin náxrjón itjen jaha.
Méxrạ jaha chrókjuíkosáyehé ch'an.
12 Ti sin tjarisoá tsjịxịn chjasin Tiro
mé tsjịkạo sin nkehe sintakịtọnhạn sin.
Ti sin rico kuènté ti chjasin mé tsjanchia sin
kixin tsjínkịtsa ti chjasén sin.
13 Ti tjan tjarisoá tsọtẹhe,
mé tjechr'inkáya tjan ịjnko ika náxrjón tjákịni éxi ti oro.
14 Tsík'itsá tjan ika imá náxrjón
la sátsjikọhẹ sin tjan ti rey.
La ti sin tjarisoá chóxin tjan
la tsjijiko sin tjan ti itjen jaha.
15 Mé xịkaha kjuịkạo sin tjan, la chéhẹ sin
ts'ixehen sin ti palacio kuèntá.
16 Jaha rey, ti k'uejó ti sin k'uaxrjeníxian
la mé ts'ejó ti xjạan,
mé ts'ẹtọan sin kuenté ntiha.
17 Méxrạ tsoxraxinkaon chojni ti ihnịá kaín ñạo
la kaín chjasin tsjikosáyaha sin nkochríxín.

Salmo 46

It'éni Díos mé tjejókoni

Salmo kuènté xjẹen Coré

1 Díos mé t'ayakohen ch'an
la ko tjinkịtsa ch'an ti jeheni.
Tjoka tjinkịtsa ch'an ti jeheni
ti ichrén kjuaxikaon chóntani.
2 Méxrạ, chróchrakonhñani
kjónté chrók'uinki ti nonte
ọ ti ijnạ chrók'uaniánkí ti ndạñao,
3 kjónté chrókójiẹhe ti ndạñao
la chróchrika ti ìntạ,

kjónté chrók'uinki ti ijna̱
kixin ti kjuanínkaon kuènté Díos.
4 Ti nda̱río sítji la nchechéhe̱ ti chjasin kuènté Díos,
ti chjasin imá tjóá kuènté Díos itjen nkaya nka̱jní.
5 Díos mé itjen nko̱siñe ti chjasin
la kohya nkehe tso̱hen.
Díos mé tjinki̱tsa ti chjasin nkojnko ña̱o.
6 A̱ndá ti chojni siín chjasintajni
ts'óyako sin, tsotsjánka sin,
la ti sin t'e̱to̱an tsochrakon sin
kixin í tsochóntahya sin kjuachaxin,
la ti nonte la tsoxika ti ó tsihin itén Díos.
7 It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin
mé tjejókoni ch'an.
Ti nkexro tsaáxini mé
ti Díos kuènté Jacob.
8 Xrákira, tsjehéra ti kjuaxroan ijié
kjuasin Díos ti chjasintajni.
9 Díos kjuasitán ti guerra
siín ti chjasintajni,
la k'óchjejin ch'an ti arco,
la kjuínchekuen ch'an ti lanza kuènté sin
la ko kjuaka ch'an ti carreta kuènté ti guerra.
10 Chrotániра, la chróndáchrora
kixin janhan mé ti Díos kuèntára
la kaín ti chojni siín chjasintajni
chrókjuíkosáyehéra ti janhan.
Janhan mé tétoan kuenté chjasintajni.
11 It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin mé tjejókoni ch'an.
Ti Díos kuènté Jacob, mé ti nkexro tsaáxini.

Salmo 47

Ti Díos a mé Rey kuènté chjasintajni

Salmo kuènté xje̱en Coré

1 Kaínra chojni chjasintajni chrókjuatera itjára,
chrókócháhara, chrótsjera, chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos.
2 Kixin It'éni Díos itjen nkaya nka̱jní mé imá tjetoan.
Jehe ch'an mé ijnko Rey t'e̱tue̱hen kuenté chjasintajni.

3 Jehe ch'an kjuínchek'itjáña ch'an
ti kjuachaxin chónta kaín chjasin la ko nación
kixin ti chojni ntiha la chrókjuinchexiteyéhe sin ti chjasin kuènténi.
4 Jehe ch'an kjueyá ch'an ti nonte kuitonhẹni,
ti nonte náxrjón tsík'áyéhẹ Jacob,
ti nkexro tjuẹhe Díos.
5 It'éni Díos mé sákjui
ti tsjak'e ch'an ts'ẹtọan ch'an,
la kaín sin chéhẹ sin itsje sin
la t'ánoa sin trompeta.
6 Méxra chrótsjera, chrókjuíkosáyehéra Díos.
Chrótsjera, chrókjuíkosáyehéra ti Rey kuènténi.
7 Méxra antsí náxrjón chrótsjera kixin chrókóxríhin Díos
kixin jehe ch'an mé ti Rey t'ẹtọan kuenté chjasintajni.
8 Díos mé ti Rey t'ẹtọan kuenté chjasintajni.
Jehe ch'an mé tjetjaxin ch'an ti trono tjóá kuènté ch'an.
9 Ti chojni tjetoan kuènté chjasintajni
la kónkotsé sin ti tjejó ti sin tinkáchónki ti Díos kuènté Abraham.
10 Kaín ti kjuachaxin chónta nkojnko nación
kuenté chjasintajni mé kuènté Díos tíha.
Díos mé imá t'ẹtọan.

Salmo 48

Ijié ti chjasin Sión, chjasin kuènté Díos

Salmo kuènté xjẹen Coré

1 It'éni Díos mé imá tjetoan;
méxra chrókuítọehyani chróchjéheni ch'an kjuasáya.
Ti chjasén ch'an itjen ti ijna tjóá.
2 *¡Xá kjuanchi imá náxrjón ti ijna Sión!,
itjen nó chók'á[a] norte.
Tíha mé tsọchèxin kaín chojni siín chjasintajni.
Tíha mé chjasén ti Rey imá tjetoan.
3 Díos mé t'ayakohen ti chjasin Jerusalén.
La kaín chojni nohe kixin chaxín tsaáxin sin ti jehe ch'an.
4 Ti sin rey mé tsíkónkotsé sin,

---

[a] **48:2** ***chók'á*** enfrente de; ej.: *nkayakon nchia*

48:2: Mt. 5:35.

la nkokoa sákjui sin kixin tsjajonko sin ti chjasin a.
5 Andá ti ó k'uíkon sin ti chjasin la imá chrákon sin,
kóxakohen sin la tjoka kuinká sin sákjuí sin.
6 Chrakon sin la síxrànka sin
éxi ijnko chojnichjin sinchekokjíhi tjan ixjan
mé xikaha kóhen sin,
7 o éxi ti imá chjéhe xrinto tjixin ti tjitoxin ñao,
la k'óxika ti ntabarco siín Tarsis.
8 Éxi kuíhini mé xikaha k'uíkoni
ti chjasin ijié kuènté Díos,
ti chjasin i mé kuènté It'éni Díos
chónta kaín kjuachaxin.
Díos tsíndáchro kixin jína tsjak'e
ti chjasin Jerusalén nkochríxín.
9 It'éni Díos, xraxinkaoni kixin jaha imá tikonoéhéni.
Ti ó tjejóni ti ninkuá mé xraxinkakonxíni ti jaha.
10 Méxra, kuenté chjasintajni chóxin sin ti ihniá,
jaha, It'éni Díos
la ko tjáha sin kjuasáya
kixin imá jína tétoan.
11 Jahara tjejora Jerusalén chrókócháhara
la ko jahara tjejora Judá chrókócháhara
kixin Díos mé jína t'etoan nkochríxín.
12 Sáchrókjuira ti chjasin Jerusalén,
chrókuinkatjéntara ti chjasin
la chrók'uekinra ti torre chónta nkondatjen.
13 La ko chrótsjehéra ti tjat'o tsíkantatjen
la ko ti palacio
kixin jína chróchenkara
ti sin ts'axrjéníxinra
14 kixin ti Díos i mé Díos kuènténi nkochríxín
la jehe ch'an ts'ayakohen ch'an ti jeheni nkochríxín.

Salmo 49

Jehya imá tjetoan ti chichaon

Salmo kuènté xjeen Coré

1 Chrókuihin tíhi kaín chjasin,
la ko chrókuihin kaín chojni siín kuenté chjasintajni.

2 Chrókuihin ti chojni t'ẹtọan la ko ti chojni t'ẹtuạnhña,
ti chojni rico la ko ti chojni nóa.
3 Jeheni tsochronkani ti kjuaxrexinkaon jína
la ko ti nkehe jína tjenkạyáxin ạséni.
4 Jeheni tsihini ti kjuaxrexinkaon jína k'uénixja sin ósé
La tsọtsjẹxini isón arpa ti nkehe noehña chojni.
5 ¿Xá nkekuènté chróchrakoni
ti ó chrókui ti ñạo náxrjónhña,
ti ó chrókuạndatjen ti chojni nínkaon ti jeheni?
6 Jehe sin titekaon sin kixin ti itsjé chichaon
chónta sin mé tsaáxin sin
la imá ihnke sin kixin nchónhña nkehe tjete chónta sin.
7 Kjánchó ninkexró xitjahya sinchekaá íjnko chojni
la ko xitjahya tsjẹnkẹhe sin Díos kixin chrókuaá sin.
8 Kixin imá tjete sínkí ti chojni
la ninkexró tsjachahya ts'ẹna ti kjuachón.
9 Kixin kohya nkexro tsjak'e nkochríxín,
la chrók'uenhña.
10 Ó t'ikoni kixin nkokón it'en kaín chojni,
kjónté ti chojni imá nohe ọ ti chojni lọnti̱,
ạndá ti nkehe chónta sin la ókjé nkexro tsítọeko.
11 Kjónté chónta ihni̱é sin ti nonte
la jehya ntiha ts'ejó sin ti ó its'en sin.
Ti tòyẹ tsoxravá sin mé ts'óna ndọe sin nkochríxín.
12 Ti chojni la kjónté chónta itsjé nkehe
la xrokjuahya ts'ejó sin nkochríxín,
its'en sin éxi it'en kaín ti iko.
13 Mé xi̱kaha tsọhen ti chojni xi̱kaha tjenkạyáxin
kixin ti chichaon la tsaáxin sin.
14 Ti chojni la éxi ijnko kolélo
sátsji sin ti tòyẹ ts'enxín sin la ti kjuach'én sátsjiko sin.
Ạndá ti ñạo tsoxechón chojni la tsjacha ti sin jína ts'ẹtọan,
ạndá ti sin ixri ti nti̱a nduáhya la tsjachahya sin
kixin ti kjuachaxin k'uéchónta sin la tsjejẹ
la jehó ti siín ạsén ti sin tsík'en mé ts'óna ndọe sin nkochríxín.
15 Kjánchó Díos mé sinchekaá ti jeheni la í ts'enhñani
kixin tsjachahya ti kjuach'én sinchek'itjáña ti jeheni
kixin Díos sátsji̱ko ti jeheni kixin ts'ejókoni ch'an.
16 Méxrạ, chrókóxakuanhñara kjónté nkojín chojni chrókóríko,
kjónté nchónhña nkehe chróchónta sin ndọe sin,
17 kixin ti ó its'en sin la xitjahya sátsjiko sin ti nkehe chónta sin,

la ti kjuachaxin kuènté sin la xitjahya sátsjiko sin.
18 Ti naxa k'uejóchón sin
k'uékjinchenkehe asén sin
kixin nchónhña nkehe k'uéchónta sin
la ko kaín chojni kjuíkosáyehe ti jehe sin,
19 kjánchó ti ó its'en sin la sátsji sin tòye
éxi sákjuí kaín ti sin tsík'axrjeníxin sin,
la í ts'ikonhña sin ts'inkaséñaxín ti ñao.
20 Kixin ti chojni la kjónté rico sin
la naxa tienxínhña sin,
la its'en sin éxi it'en kaín iko.

Salmo 50

Díos mé ijnko juez jína

Salmo kuènté Asaf

1 It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin mé nixja
k'uéyehe ch'an kaín chojni chjasintajni
ndesi ti tjitonxin ñao la ko hasta ti tjiatónxin.
2 Díos mé t'inkaséñaxín ti chjasin Jerusalén,
ti chjasin náxrjón tjóá.
3 Ó itsi ti Díos kuènténi,
kjánchó tíha la ijnko kjuachrakon
kixin tsjikao ch'an xrohi ts'itjáñaxín kaín nkehe
la ko tjian tsochjéhe xrinto nkondatjen ti tsjak'e ch'an.
4 Jehe ch'an ts'éyehe ch'an ti sin tjejó nkajní
la ko ti sin tjejó chjasintajni
kixin sinchekitoexín ch'an ijié ti sin chjasin kuènté ch'an.
5 Ndáchro ch'an:
“Chrókónkotsé ti chojni jína tjejó
kixin kjuínchexiteyá sin ti nkehe kuétoan janhan,
la ko k'óñá sin iko chroxihi sin ti janhan.”
6 Ti nkajní mé tsochronkaxín
kixin Díos la ijnko juez jína.
7 Ndáchro Díos:
“Tihínra chjasin kuéntana,
tihínra chojni Israel ti nkehe tsondáxrjan
kixin janhan mé Díos, ti Díos kuèntára.
8 Jehya nínkakohanra

kixin nkoyaxón tjájonra ti iko its'en
chritaón ti ixro tsíkjásitónra.
9 Kjánchó tjáncháhyara ti koxintáxjan siín ndoara
ni ti nchónhña kotèntso chontara tjinká ti korra,
10 kixin janhan kuéntana kaín ti iko jiehe
la ko kjaxin kaín ti iko siín nteje.
11 Kuéntana kaín ti iko xritjaká nkajní
la ko ti iko siín nonte.
12 Andá ti chrók'uén kjinta la ticháxinhña
chrókjuanchahara nkehe chrókjonié
kixin ti chjasintajni la kuéntana la ko kaín ti nkehe siín.
13 ¿Xá janhan chrókjonié ti into koxinta ní?
O, ¿chrók'uia ti ijnié kotèntso ní?
14 Jehya tíha tjinkaoan. Náhí.
Chrokjuájonra kjuasáya
la ko chrókjuinchexiteyára ti nkehe tsíndáchrora.
15 T'éyehéra ti janhan ti ñao kjuaxróxinhña tjejora,
la janhan sintakaára
la jahara tsjíkosáyehéra ti janhan", ichro Díos.
16 Andá Díos ndáche ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña:
"¿Nke kjuachaxin chontara kixin nixjara ti ley kuéntana,
o chróchronkaxínra ti nkehe ndáxrjan?
17 Kixin tóxrìanhñara ti nkehe t'étuahanra
la ko tóxrìanhñara ti itan kuéntana.
18 Andá ti ts'ikonra itsi xíchee la cháhara, chréhéra sin
la t'itonra ti chojnichjin chónta ijie.
19 Nixjara ti nkehe nduáhya
la nkochríxín ch'énara kjuach'ia.
20 La t'ándaxíhínra kichuara,
kjónté nkokoa kichuara la t'ékara ijie.
21 Kaín tíha kjuich'era la janhan ndáxrjanhña ninkehó.
¿Á tjénkayáxinra kixin janhan la tóyóhe éxi ti jahara ní?
Méxra ijie la janhan tsjáncháhára ijie.
22 Méxra tiénxinra jína tíhi,
jahara t'itjáñahanra Díos.
Ti tsitekákonhñara, la janhan sintak'itjáñara
la í kohya nkexro sintakaára.
23 Andá ti nkexro tsjajon kjuasáya,
la tsjikosáyehe sin ti janhan
la janhan sintakaá sin."

Salmo 51

Díos la tsjatsen ti ijie chóntani

Salmo kuènté David

1 Tikonoéhéni It'éni Díos,
kixin imá jína jaha
la t'oxika kaín ti ijie chóntani
kixin imá tjuehéni.
2 Nchek'ijmani kixin ti nkehe jínahña kjuích'eni,
nchetjóáni kixin ti ijie chóntani.
3 Ó noheni kixin chaxín kjuasini ijie,
nkochríxín xraxinkaoni ti ijie chóntani.
4 *Jeheni kuitekakuenhñani ti jaha,
la kjuasinhani ijie,
kjuích'eni ti nkehe jínahña.
Méxra, ó noheni kixin tsjasóteni
kixin jaha mé sinchekitoexián ti ijie kuènténi.
5 Chaxín ndesi kokjíhini la chóntani ijie.
Jeheni mé ijnko chojni chónta ijie,
ndesi naxa tjenkáyani tsee ìñéni.
6 Jaha mé tóxrínhan kixin chaxín ndoá chrókjuénkayáxini,
la jaha kjuánjua ti kjuaxrexinkaon jína.
7 Andá ijie nchetjuáxiani ti itsjo hisopo
ndá tjóá tsítoheni
la ko nchek'ijmani kixin tsítoheni
antsí tjóá ke ti chrintá.
8 Nchechéhéni ínaá.
Nchechéhéni kjónté kjuincheníhí ti huésoeni.
9 Tahya kuentá ti nkehe jínahña kjuích'eni,
la t'oxika ti ijie chóntani.
10 Jaha, It'éni Díos, tsjánjua ijnko aséni tjóá
la ko ijnko nchakuéni nixin.
11 Titoéhya ti jeheni, naxa t'ayakonhéni
la takítsjehyani ti Nchakuán chóntani.
12 Ínaá tsjánjua ti kjuachéhe
kixin jaha kjuinchekaáni
la ko tsjánjua ti Nchakuán

51:4: Ro. 3:4.

kixin tsjinkitsa ti jeheni.
13 Ndá jeheni tsjakoheni ti chojni tjasin ijie ti ntia kuèntá
la jehe sin tsokjan sin tsinkáchónki sin ti jaha.
14 Nchekjasótehyani kixin ti ijie kjuasini
kixin ik'uén chojni,
jaha Díos, mé Díos tsaáxini.
Landá jína tsotsjeni tsochronkani
kixin jaha mé ijnko nkexro jína.
15 It'éni Díos, takitjehé ir'uani
kixin jína tsotsjeni ti itan kuèntá.
16 Kixin jaha mé tjinkákonhña ts'ayéhé ti iko its'en chrókjuajoni,
jaha tóxríanhña ninkehó ti iko chróchróxini.
17 Kixin ti nkehe tjinkaoan ts'ayéhé,
mé ti chojni nchenkehya la ko nchejiéhya asén.
Jaha la tikonoéhé ti chojni t'ává asén.
18 Chróchjehé kjuachaxin ti chjasin Jerusalén éxi tóxrínhan
la chrókjuánjua kjuachaxin chrókjuatsohen
ti tjat'o ntaxin nkondatjen ti chjasin.
19 Andá xikaha chrókócháha chrók'uayehé
ti iko chrók'uen la ko ti iko tsíchján,
ndá xikaha chrókjuajon sin koxintáxjan
chritaón ti altar kuèntá.

Salmo 52

Ti nkehe tsohen ti sin ixri ti ntia nduáhya

Salmo kuènté David

1 ¿Nkekuènté nchenkexián ti nkehe jínahña?,
jaha chojni ndáchrua kixin imá tjetoan.
Díos la nkochríxín tikonoéhe ch'an ti jeheni.
2 Andá jaha jehó tjénkayáxian sich'e ti nkehe jínahña,
ti ñejen la éxi ijnko cuchillo imá taté
mé xikaha ti kjuach'ia xrikoa.
3 Jaha antsí kóxríhan ti nkehe jínahña
ke ti nkehe jína,
antsí kóxríhan ti kjuach'ia
ke ti nkehe chaxín ndoá.
4 Imá tóxrínhan tsonixjá ti kjuach'ia
la ko ti nkehe ts'itjáñaxín chojni.

5 Méxra̱ Díos sinchek'itjáña ch'an ti jaha nkochríxín
la tsakítsjexián ch'an ti ndo̱a
la ko ti nonte tjejó ti chojni tjejóchón.
6 A̱ndá ti sin tinkáchónki Díos ts'ikon sin
la a̱ntsí tsochrakon sin.
Ndá tsjanoá sin ti nkexro nduáhya tjenka̱yáxin
la tsondáchro sin:
7 "Tsjehé ti nkexro tinkáchónkihya Díos
la tjinkakonhña chrókuaá.
Jehó kóxríhi̱n sin ti nkehe tjete chónta sin ntihi chjasintajni
la ko títo̱ehya sin ich'e sin ti nkehe jínahña."
8 A̱ndá jeheni la éxi ti inta olivo yoa
itjen nkaxehen ndo̱e Díos.
Jeheni la xraxinkaoni kixin Díos la nkochríxín
tjue̱he ch'an ti jeheni.
9 Jaha It'éni Díos, nkochríxín tjáhani kjuasáya
kixin jaha kjuínki̱tsani,
la tsochronkani kixin tinkáchónkini ti jaha
ti tjejó ti sin tsíkji̱nchetjóá
kixin imá jína jaha.

Salmo 53

Ti sin ixri ti nti̱a nduáhya la titekakonhña sin Díos

Salmo kuènté David

1 *Ndáchro a̱sén ti sin lo̱nti̱ kixin kohya Díos.
Kaín sin la nduáhya ixri sin
kixin ich'e sin ti nkehe jínahña.
Kohya ninkexró chrókjuích'e ti nkehe jína.
2 Ndesi nka̱jní itjen Díos, tjetsjehe ch'an
nkehe ich'e ti chojni siín chjasintajni
kixin ách'e nkojín nkexro chrókienxín
la chrókjueyá ti jehe ch'an.
3 Kjánchó kaín sin kuíto̱he sin Díos,
kaín sin kjuíchròe sin, kjuasin sin ijie̱.
Kohya ninkexró chrókjuích'e éxi tjinkaon Díos,
kohya nijnko sin.

53:1: Ro. 3:10-12.

4 Ti chojni ich'e nkehe jínahña
la chóntahya sin kjuaxrexinkaon jína.
Éxi chrókjonie sin nio̱tja̱ mé xi̱kaha
nchekjasóte sin ti chjaséni
la tjeyáhya sin Díos.
5 Kohya nkehe chróchrako̱he̱n sin,
kjánchó síxrànka̱ sin chrakon sin
kixin Díos ts'óxika huéso̱e ti sin
nínkakohen ti jehe ch'an.
A̱ndá jehe sin tso̱suéhe̱ sin
kixin Díos kuíto̱he ch'an ti jehe sin.
6 Jeheni tjechóheni kixin ti ijna̱ Sión
tsi̱xi̱n ti nkexro tsaáxin ti sin Israel.
Ti ó It'éni Díos tsjajon kjuachaxin
chrókjan ti sin israelita chjasén sin
ndá tso̱chéhe̱ ti sin tsík'axrjeníxin Jacob
la ko kaín ti chojni chjasin Israel.

Salmo 54

Tjanchia ti nkexro kixin tsjinki̱tsa Díos

Salmo kuènté David

1 Jaha It'éni Díos, nchekaáxiani ti ihni̱á,
la ko ti kjuachaxin kuèntá tjínki̱tsaxiáni.
2 Díos kuènténi, tihín ti chrónòahani,
tihín ti nkehe tjanchiani.
3 Ti chojni jehya judío k'uínkatjen sin
nínkakohen sin ti jeheni.
Ti chojni xra̱hya tónínkaon la tjinkaon sin ts'óñá sin ti jeheni
kixin titekakonhña sin kixin itjen Díos.
4 Kjánchó Díos mé tjinki̱tsa ti jeheni,
It'éni Díos mé t'ayakohen ti jeheni.
5 Ti nkehe jínahña kjuích'e sin
mé tsokjan tsjasótexín sin.
Jaha, It'éni Díos, nchek'itjáña sin
kixin jína jaha.
6 A̱ndá jeheni kaín a̱séni tsjajoni nkehe ts'ayéhé.
Tsotsjeni tsjikosáyeheni ti ihni̱á, It'éni Díos,
kixin jína jaha.

7 Kixin jaha mé kjuatsén kaín ti kjuat'ává chóntani.
La ikoni k'uíkonxíni nkexrín k'uitjáña ti chojni nínkaon.

Salmo 55

Ijnko chojni kjuaxróxinhña itjen nixjehe Díos

Salmo kuènté David

1 Tihín, It'éni Díos, ti chrónòahani
tjak'emeéhñani ti ó nixjeheni ti jaha.
2 Jaha tihín, la tjátehé ti nkehe tjanchahani.
T'éyani la ko tsjánkani kixin tóxakoheni.
3 Kixin ti sin nínkakohen ti jeheni la t'óyako sin,
tjinkaon sin chrók'óñá sin ti jeheni, tjanchia sin ijie.
La nínkaon sin chréhe sin ti jeheni.
4 Síchriká ti aséni nkaxehen ti ntakuini
kixin imá chrakoni kixin ó chrók'ueni.
5 Chrakoni síxrànkani
kixin tjasóteni.
6 La ndáchroni:
“Ti chróchóntani kañeñe éxi chónta ti kontóá
la jína chrókjuakáni,
la kjuaxróxin chrókok'éheni.
7 Sáchrókjuini ikjín
la ti nteje ó chrókjuák'eni.
8 Chrokóxakoheni tjoka sáchrókjuini kixin chrókuaáni
ti ó chrókui ti kjuaxikaon.”
9 It'éni Díos, nchek'itjáña ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña
la tjinkia ti ngivee sin kixin chrókienxínhña sin
kixin ó k'uíkuan kixin kuenté
ti chjasin la nínkaon sin la tjajonko kícho sin.
10 Nchakotjin la ko tie tandátjen sin ti tjat'o kuènté ti chjasin
kixin ntiha siín ijie la nduáhya tjenkayáxin sin.
11 Siín ijie, t'óñá kícho sin la teé sin
la ko nkuíxín ti ntia siín kjuach'ia.
12 Ti chrók'uándaxín ijnko chojni xráxín nínkaon
la chrókóándoséni.
Kjánchó jehya ijnko nkexro nínkakohen ti jeheni kjuích'e xikaha
kixin ti xikaha la jína chrókjuak'emého heni ch'an.
13 Náhí. Jaha ti nkexro chóxini jína,

mé k'uándaxíhin ti jeheni.
Jaha mé éxi nkokoa kíchóni xikaha.
14 Ti nkexro xráxín chóxini la jína k'uékjoni,
la nkokoa kuék'ajini ti ndoe Díos.
15 Andá ijie titàyaa chrók'uen ti sin nínkakohen ti jeheni.
Ndá tjejóchónxinhín sin chrók'uánótjeñá sin ti tòye
kixin jehó ti nkehe jínahña tjenkaayáxin sin.
16 Andá jeheni tjancheheni It'éni Díos
la jehe ch'an sinchekaá ch'an ti jeheni.
17 Nchítjen la chonkíxin la ko tsojín
tsotsjánkani ts'éyehéni Díos,
la jehe ch'an tsihin ch'an ti nkehe tsjanchiani.
18 Jehe ch'an tsjajon ch'an kjuaxróxin ts'áyéhéni,
kjónté siín ti sin tjajonkoni
o kjónté chrók'uixin nchónhña ti sin nínkaon.
19 It'éni Díos itjen nkochríxín la tjetihin ch'an
la sinchekjasóte ch'an ti chojni nínkakohen ti jeheni
kixin naxa tjinkíhya sin ti nkehe jínahña tjenkaayáxin sin
la ko chrakuenhña sin Díos.
20 Ti nkexro chóxini mé kónínkakohen ti jeheni
la kjuínchexiteyáhya ch'an ti nkehe ndáchro ch'an.
21 Ti nkehe nixja ch'an la náxrjón éxi nkehe chónta xia,
kjánchó asén ch'an la siín kjuanínkaon.
Nixja ch'an náxrjón éxi nkehe chónta aceite,
kjánchó tíha la éxi ijnko espada imá taté.
22 Chjehé It'éni Díos ti kjuaxikaon chonta
la jehe ch'an tsjinkitsa ch'an ti jaha
kixin tsítoehya ch'an ts'itsínka
ti nkexro jína nchexiteyá.
23 Díos kuènténi,
ti sin tjàya la ko ti sin ch'ia
la kjónté naxa itsjé nánó chrók'uejó sin la tjoka its'en sin.
Jaha sinchek'itsínkayá sin ti tòye ts'itjáñaxín chojni,
kjánchó jeheni la tinkáchónkini ti jaha.

Salmo 56

Jeheni tinkáchónkini Díos

Salmo kuènté David

1 Tikonoéhéni, It'éni Díos,
kixin siín itsjé chojni k'uínkatjen nínkakohen ti jeheni,
kaín ñao tjajonko sin ti jeheni.
2 Kaín ñao siín chojni nínkakohen ti jeheni.
Nchónhña sin tjajonko sin ti jeheni la nchehnke sin.
3 Andá ti ñao imá chrakoni
mé antsí tinkáchónkini ti jaha.
4 Tinkáchónkini Díos, la tjikosayéheni ti itén ch'an.
Tinkáchónkini Díos la chrakonhani.
¿Xá nkehe chrókjuích'e ti chojni nduáhya tjejó?
5 Kaín ñao t'eka sin ijie ti jeheni
la jehó tjenkayáxin sin sich'e sin ti nkehe jínahña.
6 Tónkotsé sin, la t'ejómá sin,
tsáya sin nketí ixrini
la xrichóhen sin tjinkaon sin chrók'óñá sin ti jeheni.
7 Jaha It'éni Díos, ti kjuanínkaon kuèntá
nchekjasótexián sin.
Titoéhya kixin tsinká sin, sátsji sin.
8 Jaha ó noha nkexrín kjuaxróxinhña kjuák'eni.
Jaha kjuénájian nkojnko ti ndakoni.
¿Á jehya sínixín kaín tíha ti libro kuèntá ni?
9 Ti chojni nínkaon la sátsji sin ti ó tsochronòani
kixin tsjínkitsa ti jeheni.
Ó noheni kixin jaha Díos itjen ntihi, tjétjinkitsani.
10 Tinkáchónkini Díos, la tjikosayéheni ti itén ch'an.
Tinkáchónkini It'éni Díos, la ti itén ch'an tjikosayéheni.
11 Jeheni tinkáchónkini Díos la chrakonhñani.
¿Xá nkehe chrókjuích'e ti chojni nduáhya tjenkayáxin?
12 Ti nkehe ndáchroni jaha It'éni Díos,
la sinchexiteyáni,
la tsotjáhani kjuasáya kixin kjuínkitsani.
13 Kixin jaha kjuinchekaáni ti chrók'ueni
la ko ti chrók'uitsínkani,
la jeheni ts'ajini ti ntia kuèntá, kixin jaha mé
ts'inkaséñaxín ti sátsjini.

Salmo 57

Tjanchiani kixin Díos tsjinkitsa

Salmo kuènté David

1 Díos kuènténi, tikonoéhéni,
kixin tinkáchónkini ti jaha.
Tjinkaoni kixin chrókuaáxini ti kjuachaxin chonta
hasta chrók'uatsínkajia ti nkehe jínahña chrókóheni.
2 Andá ijie t'éyahani jaha Díos imá tétoan,
kixin jaha ti Díos tjínkitsa ti jeheni.
3 Ndesi ti nkajní itjen
la sinchekaá ti jeheni
kixin kaín ti sinnínkaon la chréhe sin nínkaon sin.
Jaha imá tjuehéni la ti nkehe nixja jaha la chaxín.
4 Ti itjeni la siín chojni jiehe éxi koxra;
Ti ñeno sin la éxi flecha.
Ti ñejen sin la éxi espada imá taté.
5 Díos kuènténi, jaha mé tjákoxián ti kjuachaxin
kuèntá chritaón ti nkajní,
La ti kjuachaxin kuèntá mé tónoxín kuenté chjasintajni.
6 Ti sin nínkaon mé kjuích'éna sin ijnko tòye
chrók'uitsínkayáni
kixin tjinkaon sin chrókjuinchek'ává sin aséni.
Kjánchó ti tòye kjuích'éna sin mé jehó sin k'uitsínkayá sin.
7 Kaín aséni tinkáchónkini ti jaha, Díos kuènténi,
la ko tjinkaoni tsotsjeni tsjikosáyexíni ti jaha.
8 T'àyá jaha aséni.
T'àyá jaha salterio la ko arpa
kixin tsotsjeni sinchekjayeheni ti ñao nixin.
9 Tsjikosáyahani jaha, It'éni Díos,
nkayakon kaín ti chojni siín chjasintajni.
10 Ti tjuéxiani mé imá ijié éxi jiéxin ti nkajní.
Ti nkehe chaxín ndáchrua mé tjiji hasta ti siín ti itji.
11 Ti kjuachaxin kuèntá mé itjen chritaón ti nkajní, Díos kuènténi,
Ti kjuachaxin kuèntá mé itjen kuenté chjasintajni.

Salmo 58

Díos mé ijnko Díos jína t'ẹtọan

Salmo kuènté David

1 Jahara chojni t'ẹtọan,
¿á chaxín ndoá tjéyára ti ijị́é chojni ní?
¿Á chaxín ndoá nchekitọexínra ti ijị́é sin ní?
2 Kjá náhí, kixin ạsánra nạxạ tjenkạyáxin ti nkehe jínahña.
Tjájonra kjuachaxin kixin ts'ixin kjuanínkaon ti chjasin.
3 Ti chojni tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la jínahña sin
kjónté nạxạ tjejóyá sin tsẹe ìñé sin.
Tsíkokjíexién sin ch'ia sin la ko ich'e sin ti nkehe jínahña.
4 Chónta sin veneno éxi ti veneno kuènté konche.
Jehe sin la éxi ti konche jiẹhe tienhña kixin síkjehẹ ndatsjon.
5 Tjinkakonhña va tsihin va ti isón tjasin ti ìnché va
kjónté ijnko nkexro imá nohe ts'ẹtuẹhen va.
6 Jaha It'éni Díos, t'ochjenjña ñeno ti sin tjenkạyáxin
ti nkehe jínahña
la ko t'ochjenjña ti ñeno koxrạ.
7 Chrokjuị́nchek'itjáña sin éxi t'itjáña ti ìntạ t'itjí nonte.
La nchekuen ti flecha tjak'e sin.
8 Chrok'uitjáña sin éxi t'itjáña ti kochị́kạjuạ
tsíxámáña kọkjọe
ọ éxi ti chájan tsík'en tokjíhi la í k'uíkonhña
ti xrohi kuènté ñạo.
9 Ti kjónté nạxạ noehña sin la tsoche sin éxi tsoche ti kach'ị́,
ti nạxạ tjejóchón sin la ts'itjáña sin éxi nkehe sátsjiko xrị́ntọ.
10 Ạndá ti sin jína la tsọchéhẹ sin ti ó ts'ikon sin
tsjasóte ti chojni tjenkạyáxin ti nkehe jínahña.
La ijnị́é ti sin a mé ts'íjmáxin tọté ti sin jína.
11 La tsondáchro chojni:
“Chaxín ti chojni titekaon Díos la ts'áyéhẹ sin ijnko nkehe náxrjón;
chaxín itjen ijnko Díos sinchekitọexín ijị́é ti chojni chjasintajni.”

Salmo 59

Díos mé t'ayakohen ti jeheni

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, nchekaáni kixin siín ti sin nínkakohen ti jeheni.
Tjínkitsani kixin k'uínkatjen ti sin nínkaon.
2 Nchekaáni kixin siín ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña,
nchekaáni kixin ts'óñáhña sin ti jeheni.
3 Kónkotsé ti sin t'etoan tjenkayáxin nkehe jínahña la
tjinkaon sin chrók'óñá sin ti jeheni
kjónté kjuasinhñani ijie, It'éni Díos.
4 Kohya nkehe jínahña kjuích'eni,
la kjónté chréhe sin chrók'óñá sin ti jeheni.
T'ínkatjen xrákia, tjínkitsani.
5 It'éni Díos,
jaha chonta kaín kjuachaxin, jaha Díos kuènté Israel.
T'ínkatjen, nchekjasóte kaín ti chojni tjejó ti nación
titekakonhña ti jaha.
Tikonoéhña kaín ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña.
6 Sítie ikjan sin ti chjasin la tinkátsjánka sin éxi koniia jiehe
tantatjen sin ti chjasin,
7 T'óyako sin nínkaon sin.
Ti nkehe náxrjónhña ndáchro sin la éxi ijnko espada taté.
Ndáchro sin:
¿Xá nkexro chrókuihin ti nkehe ndáchroni?
8 Andá jaha, It'éni Díos, tjanoá ti jehe sin.
Tjanoá kaín ti nación chónhña ti jaha.
9 Jaha Díos chonta kaín kjuachaxin
mé tjechóheni kixin tsjínkitsani,
jaha mé sinchekaáni.
10 Jaha Díos, tikonoéhéni la ko tjínkitsani.
La chrókjuánjua kjuachaxin kixin ts'ikoni ts'itjáña
ti sin nínkakohen ti jeheni.
11 T'oñáhña sin kixin ti xikaha
la ti chjaséni la tjoka ts'itjáñehen sin ti nkehe kjuích'e ti sin a.
Ti kjuachaxin kuèntá t'inkitéxian sin,
jaha Díos, tsaáxini.
12 Jehe sin la tjasixín sin ijie kaín ti nkehe ndáchro sin.
Méxra, chrókjuasótexín sin ti nkehe nchenkexín sin,

ti ch'ia sin la ko ti tjanchajihin[a] kícho sin.
13 Nchek'itjáñaxián sin ti kjuanínkaon kuèntá
kixin chrók'uixinhña sin,
kixin chrókónohe kaín chojni kixin jaha Díos, mé ti Rey,
la jaha ti Díos tétuehén ti sin Israel
la ko kuenté chjasintajni.
14 Jehe sin la ikjan sin chjasin ti ó tsonjín la tinkátsjánka
sin éxi koniạ jiehe
la tạntatjen sin ti chjasin.
15 Ixri sin tjeyá sin nkehe sinie sin,
la ti ts'itjahya sin la ts'óyako sin la tsotsjánka sin
kixin k'uitjahya sin nkehe sinie sin.
16 Kjánchó jeheni tsotsjeni tsochronkani ti kjuachaxin kuèntá.
La ko ti nchítjen tsochronkani nkexrín kuikonoéhéni
kixin jaha mé kjuínkitsani.
Kjuinchekaáni ti ñạo ikui ti kjuaxikaon.
17 Tsotsjeni himno tsjikosáyaxiáni, jaha Díos kuènténi,
kixin jaha mé kjuinchekaáni
la tjuehé ti jeheni.

Salmo 60

Díos tsjinkitsani kixin tsjachani

Salmo kuènté David

1 Jaha Díos, ti ó kónínkaoan la kuítohé ti jeheni
la tjinkaoan chrókjuinchek'itjáñani.
Ạndá ijie ikjan tjínkitsani ínaá.
2 Jaha kjuinchek'inkia ti nonte la xitjehe.
Ạndá ijie chrókjuinchekitohé jína ti nonte kixin sít'ontehe.
3 Jaha imá kjuinchekjasóte ti jeheni, ti chojni chjasin kuèntá.
Jaha kjuánjua ti vino tsjichroèxini.
4 Kjánchó jaha kjuínkitsa ti sin tjikosáyehe ti jaha
kixin chrók'uenxínhña sin ti chika flecha it'e ti sin nínkaon.
5 Tjátehé; nchekaáxiani ti kjuachaxin kuèntá.
Nchekaá ti sin tjuehé jaha.
6 Díos itjen ti ninkué la ndáchro:
“Janhan tsochàna ts'óxikạyạhạ ti chjasin Siquem la ko

[a] **59:12** ***tjanchajihin*** maldecir *nchekjiko kícho sin*

ti nonte kuènté Sucot.
7 Chjasin Galaad la ko Manasés mé kuéntạna.
Ti chjasin Efraín mé éxi ijnko kásko̱ t'ayakohen ikjạ
la ti chjasin Judá mé éxi ti inta tétuạnxián.
8 Ti chjasin Moab mé éxi ti ichị tikia ìntạ t'ontia tjaná.
Ạndá nó ti chjasin Edom mé tsochr'an ti to̱kạtená.
Janhan tso̱chàna kixin tsjachahya
ti sin filisteo."
9 ¿Xá nkexro sáchrókjuikịạn ti chjasin ijié chónta
tjạt'o̱ tsíkạntatjen?
¿Xá nkexro sáchrókjuikịạn chjasin Edom?
10 ¿Á jehya jaha ti Díos kuíto̱hé ti jeheni
la sátsjikoáhya ti sin soldado kuènténi ní?
11 Ạndá ijie tjínkịtsa ti jeheni kixin siín sin nínkaon
kixin ti jehóni la chrókjuachahyani.
12 Jaha It'éni Díos tsjinkịtsani la tsjachani
kixin jaha mé sịnchek'itjáña ti sin nínkakohen ti jeheni.

Salmo 61

Díos t'ayakohen ch'an ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Jaha Díos kuènténi, tihín ti t'éyani itsen,
tjínkịtsani ti nkehe tjanchahani.
2 Ti kjuéjẹxin chjasintajni kjuák'eni k'uéyẹhẹni ti jaha
kixin í tsjachahyani, ó chjina ndá chrók'uéni.
Tjaké ti jeheni chritaón ijnko ixro̱ noi kixin tsaáxini.
3 Jaha mé éxi ijnko tjạt'o̱ imá noi
kixin jaha nchekaá ti jeheni ti siín ti sin nínkaon.
4 Tjinkaoni tsjak'eni ti ndo̱a nkochríxín
kixin ti kjuachaxin kuèntá mé chrók'uayakuenxiáni.
5 Jaha Díos kuènténi, ó kuihín ti nkehe ndáchroni,
la jaha mé kjuánjua ti nkehe ts'áyéhẹ
ti sin tsjikosáyehe ti ihnịá.
6 Jaha chróchjẹhé itsjé ñạo chrókjuák'e ti rey a
la ko nchónhña nánó chrókjuák'e ch'an.
7 Chrókjuák'e ch'an nkochríxín ti itjen jaha Díos
Chrok'uayakohén ch'an la ko chrókjuinkịtsa ch'an
kixin jaha kuịkonoéhé ch'an.

8 Andá xikaha chrótsjeni chrókjuikosáyeheni ti ihnią nkochríxín.
Kaín ñao chrókjuínchexiteyáni ti nkehe ndáchroni.

Salmo 62

Díos nchekaá ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Jehó Díos mé kjuajon ti kjuaxróxin k'uitjani
la ko ti tsaáxini mé kuixin ti jehe ch'an.
2 Jehó Díos mé tsaáxini la ko t'ayakohen ti jeheni
Tsjichròehyani kixin t'ayakohen ch'an ti jeheni.
3 "¿Jahara hasta nkesá tsitohéra ti kjuanínkaon?
Jahara tjinkáonra chrókuinkatjara ti jeheni.
Jeheni la éxi ijnko tjat'o nduáhya tsík'óna
o éxi ijnko ntachjate tsíkandatjen nchia, ó chjina tsoxitjen.
4 Jehó tjénkayáxinra sinchek'itjáñara ti jeheni.
Tóxríhanra ch'énara kjuach'ia.
Ti ir'uara la nixja ijnko nkehe jína,
andá ti asánra la tjenkayáxin ti nkehe jínahña."
5 Jehó Díos mé k'uitjaxíni ti kjuaxróxin.
Ti nkehe tjechóheni la tixin ti itjen Díos.
6 Jehó Díos mé tsaáxini.
Jehe ch'an mé t'ayakohen ch'an ti jeheni, méxra t'itsínkahyani.
7 Díos mé tsaáxini
la ko tsjinkitsa ch'an kixin tsjachani.
Jehe ch'an mé t'ayakohen ch'an ti jeheni la ko tsaáxini ch'an.
8 Jahara chojni chjaséni
chrókuinkachónkira Díos nkochríxín.
Chronoéhéra ch'an kaín asánra la chenkara ch'an kaín
ti kjuaxikaon chontara
kixin ti Díos a mé tsaáxini.
9 Ti nkehe tjenkayáxin chojni, á chojni nóa o á chojni rico,
la kjuahnke ó, la sínkíhya tíha.
Ti yóí sin chrókjuìinxín sin
la nkokón yexín sin kixin sínkíhya sin.
10 Chrokóxríanhñara ti kjuanínkaon
la ko chrókóxríanhñara chrókueéra nkehe.
Kjónté chrókórikóra
la chrókjuinchenkexínhñara ti chichaon chontara.

11 Andá nkonaá níxja Díos,
la ko yaá nkehe kuíhini
kixin kaín ti kjuachaxin la kuènté Díos.
12 *Jaha Díos imá tjuehé chojni.
Jaha mé tjénkehé sin éxi ti ixra kjuích'e sin.

Salmo 63

Tjeyáni Díos

Salmo kuènté David

1 Jaha Díos kuènténi,
xritjeyáni ti jaha.
Éxi ìnta t'enxíni mé xikaha ticháxinhini ti jaha,
kixin ti aséni la éxi ijnko nonte xámá kohya ìnta,
xikaha itjeni.
2 Tjinkaoni chrók'uíkoni ti jaha nkaxehen ti ninko kuèntá
kixin chrók'uíkoni ti kjuachaxin tétuanxián.
3 Antsí sínkí ti tjuehé chojni ke ti kjuachón.
Méxra ti ir'uani mé tsotjáxiani kjuasáya.
4 Mé xikaha tsotjáhani kjuasáya ti naxa tjechóni ntihi chjasintajni,
la kjuachaxíen ihniá tsjayani itjani kixin tsjikosáyeheni ti jaha.
5 Chrókóchéheni
éxi chrókjonieni ijnko nkehe imá náxrjón,
mé xikaha chrókóchéheni kixin ti ir'uani chrótjáaxiani kjuasáya.
6 Andá ti ó sítie jeheni tjetsínkani tjetok'éheni
la xraxinkaoni ti jaha.
7 Chéheni kixin itjeni chrínkí ti its'uan kuèntá
kixin jaha mé tjínkitsani.
8 Ti itjen jaha mé chjinaxón itjen ti aséni
kixin ti itjá chjina t'ayakuénxiani.
9 Andá ti sin tjinkaon chrók'óñá ti jeheni
mé ts'ánótjeñá sin ijnko tòye imá ninka,
la ts'itjáña sin.
10 Ts'enxín sin ti chika espada
la ti kondaníxra t'enxín kjinta sinie va ti jehe sin.
11 Andá ti rey tsochéhe kixin
tinkáchónki Díos.

62:12: Job 34:11; Jer. 17:10; Mt. 16:27; Ro. 2:6; Ap. 2:23.

Kaín ti sin t'ákjexin ihnié Díos la tsotsje sin,
tsjikosáyehe sin ch'an.
Andá ir'ua ti sin nixja kjuach'ia mé ts'ikjehe,
la í xitjahya tsonixja sin.

Salmo 64

Díos mé tsjinkitsa ch'an ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Jaha Díos kuènténi, tihín tsochronkani ti kjuaxikaon chóntani.
Tjínkitsani la t'ayakonhéni
kixin ti sin nínkaon la nchechrákon sin ti jeheni.
2 Tjak'èmáni kixin tsoenhña ti nkehe imó
tjenkayáxin ti sin nduáhya ixri,
la ko ti nkehe tjenkayáxin ti sin tjinkaon sich'e
ti nkehe jínahña.
3 Nchetaté sin ñejen sin éxi chika espada
la ichr'án sin chika flecha
mé xikaha ti nkehe nixja sin la chónta veneno.
4 Tjejómá sin ichr'án sin ti chika flecha tsjiate ti nkexro jína.
Titàya ichr'án sin ti chika la chrakonhña sin.
5 T'etuehen kícho sin kixin sich'e sin ti nkehe jínahña.
Imó tjenkayáxin sin tjasin sin ijnko trampa
kixin ts'itsínkayá ti chojni jína.
Ndáchro sin kixin:
"¿Xá nkexro chrók'uikon tíhi?"
6 Tjenkayáxin sin nkexrín sich'e sin ti nkehe jínahña
la ndáchro sin kixin ninkexró tsonohe ti nkehe sich'e sin.
7 Kjánchó Díos mé sinchekjasóte ch'an ti jehe sin.
Mé titàya tsochr'án ch'an ichin tsoníexín sin.
8 Jehe sin ts'itjáñaxín sin ti nkehe nixja sin,
andá ti sin ts'ikon tíhi la tsjano sin
kixin xikaha kóhen ti sin a.
9 Mé xikaha tsochrakon kaín chojni,
la tsochronka sin ti kjuaxroan kjuasin Díos
la ko tsoxraxinkaon sin ti ixra kjuích'e ch'an.
10 Andá ti chojni jína tsochéhe sin
kixin tinkáchónki sin It'éni Díos
la ko kaín ti chojni jína tjejó la tsjikosáyehe sin ch'an.

Salmo 65

Díos chjéheni kaín nkehe jína

Salmo kuènté David

1 Jaha Díos kuènté chjasin Jerusalén,
chrók'uayehé ti kjuasáya tsjajoni,
la jeheni sinchexiteyáni ti nkehe ndáchroni
2 kixin jaha tihín ti nkehe nixjahani.
Kaín chojni chjasintajni tsọchjina sin ti itjen jaha.
3 Imá k'óxrjéni kixin ti ijiẹ tjasini,
kjánchó jaha la t'oxika ti ijiẹ tjasin chojni.
4 Imá chéhẹ ti nkexro tsíkjeyá ti jaha
kixin ts'ejó sin chjinaxón ti itjen.
Ts'ejó sin ti ndója ndọa la tsọchéhẹ sin
kixin ts'áyéhẹ sin ti nkehe jína siín ntiha,
la ko tsọchéhẹ sin ts'ejó sin ti nịnkuá tjóá.
5 Jaha Díos, mé ti nkexro tsaáxini
mé ijnko kjuachrakon ijié tóhen
ti ó tjátẹhé.
Kaín chojni kuenté chjasintajni
la ko kjạxin ti sin tjejó ikjín chrínta ndạñao
tjejóchóhen sin kixin jaha tsjínkịtsa sin.
6 Imá chonta kjuachaxin
la ti kjuachaxin kuèntá mé kjuịch'énaxián ti ijnạ.
7 Jaha mé tjásitán ti ndạñao
la ko ti tóvéntó ti ìntạ,
la jaha tjásitán ti kjuanínkaon siín chjasintajni.
8 Ạndá ti sin tjejó imá ikjín
la tsochrakon sin ts'ikon sin ti kjuaxroan kuèntá,
kixin jaha la nchechéhé kaín chojni
tjejó ti tsjịtọxin ñạo la ko ti tsiatóxin ñạo a.
9 Jaha t'ayakohén ti chjasintajni
la ko nchek'aniá ichrin.
Mé xịkaha nchek'ánkiá ti nkehe náxrjón siín.
Ti tsạka kuèntá la tsíkaón ìntạ
la tíha mé ts'ánkíxin ti ino,
mé xịkaha kaín tíha la jaha tétọan.
10 Jaha nchekjatan ti surco kuènté ti nonte
la nchekaoán ìntạ ti nịnkạ.

Jaha nchentáxián ti ichrin ti nonte t'inka
la ko ncheñaoan ti nonte kixin jína ts'óna.
11 Jaha kjuincheñaoan ti nonte ti nánó i la k'óna jína
la nchónhña nkehe k'óna.
12 Méxra, ti ijna imá náxrjón tsjehe
kixin chónta kayoa.
13 Andá ti nonte iton la nchónhña iko siín
kixin siín kayoa sinie va.
Andá ti nkaya tsaka tsík'inka ino la tsík'óna jína.
Kaín nkehe la itsje la ko chéhe.

Salmo 66

Chjéheni Díos kjuasáya kixin ti ixra kjuích'e ch'an

1 Chrókócháhara chrótsjera, chrókjuíkosáyehéra Díos,
jahara chojni siín kuenté chjasintajni.
2 Itsjera tsjíkosáyehéra ihnié Díos.
Chrotsjera, chróchjehéra Díos kjuasáya.
3 Chróndáchera Díos:
“Ti ixra tsíkjich'e la ijnko kjuaxroan ijié.
Ti sin nínkakohan la tsochrakon sin tsoxraxinkaon sin ti jaha
kixin ti kjuachaxin kuèntá.
4 Kaín ti chojni chjasintajni tsjikosáyaha sin,
tsotsje sin himno la ko tsjikosáyehe sin ti ihniá.”
5 Xrákira tsjehéra ti ixra tsíkjich'e Díos
kixin ti kjuaxroan ijié kjuakoxin ch'an
kjuínkitsa ch'an chojni.
6 *Kuakitjehe Díos ijnko ntia nkosiñe ti ndañao
ndá ti sin k'uaxrjeníxini la jína k'uatsínkaxín sin
toté sin ntiha.
Chrókóchéhéni kixin xikaha kjuích'e Díos.
7 Méxra, ts'etoan Díos nkochríxín kixin ti kjuachaxin kuènté ch'an.
Tjetsjehe ch'an kaín ti nación
kixin ti sin jiehe la í chrókóninkakuenhña sin ch'an.
8 Jahara chojni chjasintajni chrókjuíkosáyehéra Díos kuènténi.
Chrokuihin kaín chojni ti chrótsjera la ko ti
chrókjuíkosáyehéra ch'an.
9 Díos k'uayakohen ch'an ti jeheni kjónté nchónhña nkehe kóheni,

---

66:6 a: Ex. 14:21; **b:** Jos. 3:14-17.

la kjuajonhña ch'an kjuachaxin kixin chrók'uitsínkani.
10 Díos kuènténi, jaha kjuinchekjasóte ti jeheni.
Kjuinchetjóáni éxi nchetjóá sin ti chika plata.
11 Jaha kjuánjua kjuachaxin kixin
chrók'uitsínkayáni ti trampa.
Jaha kjuinchekamáni ijnko nkehe imá iye.
12 Jaha kuítohé kixin ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña
chrókuinkátja sin ti jeheni.
K'uatsínkani ti siín xrohi la ko ti tjiá ìnta,
andá kjuixixín la jaha kjuánjua kjuachaxin kixin
kjuaxróxin chrók'uejóni.
13 Andá ijie jeheni ts'ixeheni ti ninkuá la tsjikaoni
iko tsochján ts'ayéhé.
Mé xikaha sinchexiteyáni ti nkehe tsíndáchroni.
14 Mé tíha ti nkehe tsíndáchroni tsotjáhani
ti ó k'uéchóntani ti kjuaxikaon a.
15 Sinchechjáni ti iko tsankа chritaón ti altar kuèntá.
Jaha chrókóxríhan ti kolélo tsíchján náxrjón xraxé
la ko ti koxinta la ko kotèntso.
16 Xrákira kaínra tinkachónkira Díos.
Tihínra tsochronkani nkexrín kjuínkitsa Díos ti jeheni.
17 Ti ir'uani la ko ti ñejeni
mé k'uéyexini Díos
mé xikaha kjuíkosáyeheni ch'an.
18 Andá ti naxa chrókjuénkayáxini kixin chrókjuasini ijie
la It'éni Díos kjá chrókienhña ch'an ti nkehe tjanchiani.
19 Kjánchó kuíhin ch'an ti nkehe kjuancheheni ch'an
la tjoka kjuínkitsa ch'an.
20 Díos mé imá jína
la tjoka kjuátehe ch'an ti nkehe chrónoéheni ch'an
kixin imá kuikonoéhe ch'an ti jeheni.

Salmo 67

Kaíni chróchjéheni Díos kjuasáya

1 Jaha Díos, tikonoéhéni la ko ncheñaoani.
Tsjehé ti jeheni la ko t'ayakonhéni.
2 Kixin kaín ti chojni kuenté chjasintajni tsochóxin sin ti ntia kuèntá
la ko kaín chojni chrókuihin sin nkexrín chrókuaáxin sin.
3 Ti chojni siín kaín chjasin chrókjuikosáyaha sin, jaha Díos.

Kaín chjasin chrókjuikosáyehe ti jaha.
4 Andá ti sin siín kaín nación chrókóchéhe sin la chrótsje sin
kixin jaha la ndoá tétuehén ti chojni tjejó kaín chjasin
la ko jaha t'ayakohén kuenté chjasintajni.
5 Ti chojni siín kaín chjasin chrókjuikosáyehe ti jaha Díos.
Kaín chjasin chrókjuikosáyaha.
6 Ti nonte la tsjajon ti nkehe ts'óna
kixin jaha Díos kuènténi sincheñaoani.
7 Ncheñaoani jaha It'éni Díos.
Kaín chojni chjasintajni chrókjuikosáyehe sin ti jaha.

Salmo 68

Díos kjuínkitsa ti sin Israel

Salmo kuènté David

1 Jaha, It'éni Díos, tihín,
í chrókjuájonhña kjuachaxin chrók'uejó ti sin nínkakohen ti jaha;
la ti sin titekakonhña ti jaha la sáchrókjuixin sin ti itjen jaha.
2 Éxi chrók'uitjáña ti ihnchi sáchrókjuiko xrinto
o éxi chrókjuatanka ti chinko cera ti ó tsosóa,
mé xikaha chrók'uitjáña ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña
la chrók'uejóhya sin ti itjen jaha, It'éni Díos.
3 Andá ti sin jína la chrókóchéhe sin chrók'uejó sin
ti itjen jaha Díos,
chróchrika sin la ko chrókóchéhe sin.
4 Chrotsjera ti itjen Díos.
Chrotsjera salmo chrókjuíkosáyehéra ihnié Díos.
Chrokjuíkosáyehéra ti nkexro tjekjen chritaón ti itji.
Jehová mé ihnié ch'an.
Chrókócháhara ti itjen ch'an.
5 Díos mé itjen ch'an nkaxehen ti ninkué ch'an
Jehe ch'an mé It'é ti ixjan nòé
la ko t'ayakohen ch'an ti chojni ik'án.
6 Díos la tsjajon ch'an nchia
ts'ejó ti sin chóntahya ndoe
la tsakitsje ch'an ti sin tjejóchjina kixin kjuaxróxin ts'ejó sin.
Andá ti sin jiehe la ts'áyéhe sin ijnko nonte t'ónahña ninkehó.
7 Jaha Díos, ti ó kjuitaoan ntia
la chréhe ti sin chjasin kuèntá

ti ó sákjuikoá sin nteje,
8 *la k'uínki nonte
la ko kjaxin k'uaniá ichrin.
Ti ijna Sinaí la kjaxin k'uínki
kixin ti kjuachaxin kuèntá, jaha Díos, kuènté ti sin Israel.
9 Jaha It'éni Díos, imá kjuinchek'aniá ichrin,
andá náxrjón kóyoa ti nonte xámá kjuánjua ts'ejóni.
10 Ndá ntiha k'uejó ti sin chjasin kuèntá.
Jaha Díos kuikonoéhé ti sin nóa
la chjehé sin kaín ti nkehe k'uichánxihin sin.
11 It'éni Díos mé kjuajon ch'an ti itan kuènté ch'an
la ko kjuajon ch'an kjuachaxin kixin nchónhña
chojnichjin kjuíchronka sin ti itan
la ndáchro sin:
12 "Ti sin rey la ko ti sin soldado sákjuí sin,
la kuítohe sin ti nchia kuènté sin"
Ndá k'uíxehen ti chojnichjin kuènté Israel
la kuákja sin ti nkehe tsíkeé ti sin soldado
la k'óxikayehe sin ti nkehe a.
13 K'uítja sin kañeñee kontóá
tsíkjimá plata la ko oro náxrjón.
Andá isora tsíkitohara ti siín ti kolélo la ntiha kok'áhara.
14 Andá ti ó It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin
k'uetuehen ch'an ti sin rey la sákjuí sin, kuinká sin,
la tíha yóhe éxi chrintá k'uaniá chritaón ti ijna Salmón.
15 Ti ijna kuènté Díos mé ti ijna Basán imá noi,
mé imá noi itjen ti ijna Basán.
16 Jahara ijna imá noi,
¿nkekuènté tónínkakonhénra komára ti ijna
tsíkjeyá Díos tsjak'e ch'an?
Kixin chaxín ntiha tsjak'e Díos nkochríxín.
17 It'éni Díos mé chónta ch'an nchónhña carreta
síchóhen kixin sátsji guerra,
la kjuikao ch'an ti carreta ti itjen ti ijna Sinaí
kixin ts'ixehen ch'an ti ninkué ch'an.
18 *Jaha Díos ti ó chrìña imá noi
la sákjuikoá ti chojni k'uéninkakohan
la k'uayéhé ti nkehe kjuajon sin.
Kjónté ti sin imá jiehe la tjáha sin nkehe,

68:8: Ex. 19:18. **68:18:** Ef. 4:8.

kixin jaha It'éni Díos k'uejokoa sin ntiha.
19 It'éni Díos, jaha imá jína.
Kaín ñao t'ayakonhéni
la ko nchekaáni.
20 Jaha mé Díos kuènténi mé sinchekaáni.
Jaha mé sinchekaáni kixin chrók'uenhñani.
21 Díos mé ts'óchjenka ch'an ti ikja ti sin nínkakohen ti jehe ch'an
la ko ikja ti sin naxa tjasin ijie.
22 It'éni Díos ndáchro:
"Janhan ts'eyaha ti sin nínkakohanra kixin tsokjanxin
sin ti ijna Basán
la ko tsokjanxin sin ti ndañao imá ninka
23 kixin ts'ontixinra totára ti ijnié sin
la ko koniára its'i va ti ijnié sin."
24 Jaha Díos mé Rey kuènténi,
ts'ikon kaín chojni kixin ikjui ti chojni tinkáchónki ti jaha ti ninkuá
kixin tsjikosáyaha sin.
25 Ti sin itsje mé tsítaón sin ntia,
andá ti sin it'in isón tsochréhe sin nóton
la nkosiñe mé chrókjui ti sin tjarisoá
xraá sin pandero chjéhe itja sin.
26 Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos ti tónkotséra,
jahara kaínra tsík'axrjeníxinra ti sin Israel.
27 Ndá kuitaón ntia ti sin kuènté Benjamín, ti ch'in ntasoá,
la nchónhña ti sin t'etoan kuènté Judá
la ko ti sin t'etoan kuènté Zabulón la ko Neftalí.
28 Jaha Díos kuènténi tjákoxián ti kjuachaxin kuèntá,
tjinkitsani ijie éxi xráxín k'uékjínkitsani.
29 Ti sin rey kjuikao sin nkehe tsjajon sin
ti ninko kuèntá itjen chjasin Jerusalén.
30 Tjénduéhé ti sin chjasin tjejó éxi nchónhña koxinta
jiehe la ko koxintáxjan.
Jaha chrókuakítsjehé sin ti chika plata chónta sin
kixin chrókjuinchenkexínhña sin.
T'oxika ti chjasin imá tóxrínhin chrókjui guerra.
31 Chojni t'etoan tsjixin chjasin Egipto
la ko chojni kuènté Etiopia
tsjoka sin itja sin ti itjen Díos.
32 Chrotsjera chrókjuíkosáyehéra Díos kaínra,
chojni tjejó nkuíxín nonte chjasintajni,
mé chrótsjera himno kuènté Díos.

33 Jehe ch'an mé itjen ch'an nkajní
ti ósé tsíkjich'éna ch'an.
Chrokuihínra ti nixja ch'an
mé éxi sítjonta xikaha ti itén ch'an.
34 Chrokónohara ti kjuachaxin kuènté Díos.
Tjakoxin Díos ti kjuachaxin kuènté ch'an
kixin tjinkitsa ch'an ti sin Israel.
Ti kjuachaxin kuènté Díos mé itjen nkajní.
35 Jaha ijnko Díos imá chónta kjuachaxin
la ko ti itjen jaha la mé imá tjóá, jaha Díos kuènté ti sin Israel.
Jaha mé tjánjua ti kjuachaxin kuèntá
la tsjínkitsa ti sin chjasin kuèntá.
Jaha mé ijnko Díos imá jína.

Salmo 69

Díos sinchekaá ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Nchekaáni jaha Díos kuènténi
kixin ó tetjihini ti ìnta.
2 Kixin t'aniánkíni ti ìnta imá ninka
la í xitjahya tsjisójixini ti toténi,
kixin ó kjuíjini ti sítjiá ìnta imá ninka
la ti ìnta la tjinkaon chrók'uátjuákoni.
3 Ó tsík'ikjehe isini kixin imá t'éyahani,
la ti isini la imá tjoté.
La ko ti ikoni mé ó tsík'ikjehe
kixin imá isé chóheni chrókjuátehé,
jaha It'éni Díos kuènténi.
4 *Itsjé chojni la nínkakohen sin ti jeheni
kjónté chóntahyani ijie;
mé siín antsí imá itsjé chojni nínkaon ke ti kaxihéni.
Imá tinkákótsjé ti chojni nínkaon,
la kjónté chaxínhña la t'eka sin ijie ti jeheni
kixin tjinkaon sin kixin chrók'okjenheni sin nkehe
kjónté chaxínhña kueéheni sin.
5 Díos kuènténi, jaha noha kixin ách'e nkojín nkehe

69:4: Sal. 35:19; Jn. 15:25.

jínahña kjuích'eni
kixin xitjahya sinchemáhani tíha.
6 It'éni Díos, jaha chonta kaín kjuachaxin.
Jeheni la tjinkakonhñani kixin ti sin tinkáchónki ti jaha,
chrókósuéhe̱ sin kixin nkojín nkehe nduáhya kjuích'eni.
Tjinkakonhñani kixin chrók'óxrjé a̱sén
ti sin xritjeyá ti jaha, Díos kuènté Israel,
kixin ti ijie̱ t'eka chojni ti jeheni.
7 Tjasótexíni kixin ti tjue̱heni ti jaha
la imá tósuéhe̱ni.
8 Jeheni mé éxi ijnko nkexro chónhña chojni
kjónté ti sin kíchóni la chónhña sin ti jeheni.
9 *Méxra̱ chjioxíni ti ndo̱a kixin tjinkaoni ts'ayakoheni
la ti ó t'ándaxíhi̱n sin ti jaha la kja̱xin t'ándaxíhi̱n sin ti jeheni.
10 Tsjánkani la ko niehñani kixin t'ává a̱séni,
a̱ndá jehe sin la tjanoá sin ti jeheni.
11 A̱ndá ti ó t'inkáyani ika tié kixin t'áváni
la kaín chojni mé tjanoá sin ti jeheni.
12 Mé ixri sin t'ándaxín sin
la ko ti sin tókoan mé tjanoá sin ti jeheni.
13 A̱ndá jaha It'éni Díos t'éya̱hani,
Díos kuènténi tjinki̱tsani ijie
kixin jaha imá tjue̱héni;
chaxín si̱nchekaáni éxi tsíndáchrua.
14 Chrokui̱toéhya kixin chrók'uitsínkankíni ti ìnta̱ nche̱t'o̱ a.
Nchekaáni kjónté nínkakohen chojni ti jeheni
kixin ti ìnta̱ imá ni̱nka chrók'uenxíni.
15 Chrokui̱toéhya kixin chrók'uátjuákoni ti ìnta̱
la ko chrókui̱toéhya kixin ti ìnta̱ imá ni̱nka
chrókjuinchek'itjáña ti jeheni,
la ti tòye̱ chrók'uitsínkayáni la chrók'uikjèhya ti ir'ua.
16 It'éni Díos, tjáte̱hé ti nkehe tjanchahani
kixin jaha mé ti̱konoéhéni nkochríxín.
Ikjan tjinki̱tsani, kixin jaha imá tjue̱héni.
17 Tjak'eme̱éhñani kixin jeheni ijnko nkexro t'aha ixra̱,
kixin imá kjuaxikaon itjeni;
méxra̱ tóxakohan tjoka tjinki̱tsani.
18 Xrákia jaha It'éni Díos, tjinki̱tsani;
chrókjui̱nchekaáni kixin chjinaxón siín ti chojni

69:9 a: Jn. 2:17; **b:** Ro. 15:3.

nínkakohen ti jeheni.
19 Jaha la ó noha nkexrín t'ándaxíhin sin ti jeheni
la ijnko kjuatosuéhe kixin xikaha nixja sin, t'ándaxín sin.
Jaha la ó noha nkexro ti nínkakohen ti jeheni.
20 Mé xikaha imá t'ándaxín sin la imá t'ává aséni.
Í chóntahyani fuerza kixin t'áváni.
Méxra tjechóheni kixin chrókui nkojín nkexro
chrókjuinkitsa chrókjuinchechéhe ti jeheni
la kohya ninkexró.
21 *Andá ti nkehe kjuajon sin sinieni
la tsichjéhe sin veneno kixin chrók'uenxíni
la ti ìnta chrók'uini la kjuajon sin vino isán.
22 *Méxra ti nkehe sinie sin ti kia
la ko kaín ti nkehe náxrjón chónta sin
mé chrók'uitjáñaxín sin.
23 Jaha Díos, chrókjuinchentakótán sin
la ko chrókjuinchexrànka toté sin.
24 Tjákoxián ti kjuanínkaon kuèntá,
nchekjasótexián sin
Chrokjuinchekjasóte sin kixin ti ijie chónta sin.
25 *Andá ti ndoe sin mé chrókjan chrók'óna nteje;
la ninkexró tsokohya ti kuék'ejó sin.
26 Mé xikaha tsohen kixin jehe sin chréhe sin ti chojni kjuincheníhí
la tjanoá sin kixin ti kjuatjoté tsíkjánjua jaha.
27 Andá ti ijie kuènté sin mé nchekjasótexián sin
la í chrókuikonoéhña sin.
28 *T'óxika ihnié ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña
kixin tsochóntahya ihnié sin ti libro
k'uínixín ihnié ti chojni tsochónta kjuachón,
la tsokohya ihnié ti sin nduáhya ixri ti tjejó ihnié ti sin jína.
29 Andá jeheni mé nóani la ko níhini;
méxra nchekaáni, jaha Díos kuènténi.
30 Jeheni mé tsotsjeni tsjikosáyexíni ti ihniá jaha, It'éni Díos,
la ko tsochéheni ti tsjikosáyeheni ti jaha.
31 Ti tsjikosáyahani mé antsí imá tóxríhan jaha, It'éni Díos,
andá kanhñó chrókóxríhan ti chrók'óñáni ijnko koxinta o ijnko
koxintáxjan chónta ntèé la ko kjototé
ndá tíha chrókjuajoni.

69:21: Mt. 27:48; Mr. 15:36; Lc. 23:26; Jn. 19:28, 29. **69:22:** Ro. 11:9, 10. **69:25:** Hch. 1:20. **69:28:** Ex. 32:32; Ap. 3:5; 13:8; 17:8.

32 Ts'ikon ti chojni nóa kixin nkexrín tsjikosáyeheni ti jaha,
ạndá tsọchéhẹ sin,
la tsọchéhẹ ạsén ti nkexro xritjeyá Díos.
33 Ạndá Díos mé tjetihin ti nkehe ndáchro ti chojni nóa,
la t'itjáñehña ch'an ti chojni tjejóchjina
tinkáchónki ti jehe ch'an.
34 Méxrạ ti nkehe siín nkạjní la ko chjasintajni
la ti ndạñao
la ko kaín nkehe siín
chrókjuikosáyehe It'éni Díos.
35 Kixin Díos mé sinchekaá ti sin chjasin Jerusalén
la ko sich'éna ch'an nịxin ti chjasin kuènté Judá
landá itsjé chojni ts'ejó sin ntiha.
36 Ạndá ti xjẹen ti sin ch'ehe Díos ixrạ mé
tsịtọnhẹn sin ti chjasin ntiha.
Kaín ti sin tjuẹhe ti ihnịé ch'an
mé t'áyéhẹ sin ti nonte la ntiha ts'ejó sin.

Salmo 70

Xrákia tjoka tsjinkịtsani, jaha Díos

Salmo kuènté David

1 Díos kuènténi, tjinkịtsani nchekaáni.
It'éni, tjoka xrákia tjinkịtsani.
2 Jaha nchesuéhé[a] ti sin tjenkạyáxin
chrók'óñá sin ti jeheni.
Chrókósuéhẹ ti sin tjenkạyáxin
ti nkehe jínahña chrókjuích'ehe sin ti jeheni.
3 Chrokjan sin chrókósuéhẹ sin
kixin tjanoá sin ti jeheni.
4 Ạndá kaín ti sin xritjeyá ti jaha
la imá chrókóchéhẹ sin
la ti sin tjinkaon chrókuaá
la nkochríxín tsondáchro sin:
“Jaha Díos, imá ijié ti kjuachaxin kuèntá.”
5 Ạndá jeheni la t'áváni la ko nóani.
Díos kuènténi, tjoka xrákia tjínkịtsani.

---

[a] **70:2** ***nchesuéhé*** sean avergonzados *tsọsuéhẹ sin*

Jaha xráxín tjínkitsani la ko nchekaáni.
Nchexrjenhña, xrákia tjoka, It'éni Díos.

Salmo 71

Díos mé t'ayakonheni ti kjuaxróxinhña itjeni

Ijnko táda nixjehe Díos

1 Jaha It'éni Díos mé sinchekaáni
la í chrókósuèhyani ninkehó.
2 Tjinkitsani, nchekaáni
kixin jaha la imá jína.
Tjak'e tihín ti chrónòahani la tjínkitsani.
3 Jaha mé éxi ijnko ixro ijié
o éxi ijnko tjat'o tsík'óna imá noi tsaáxini
mé xikaha jaha tsíndáchrua kixin sinchekaáni.
4 Díos kuènténi,
nchekaáni kixin ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña
la ko ti sin jiehe la tjinkaon sin
chrókjuinchek'itjáña sin ti jeheni.
5 Andá jaha It'éni Díos mé tinkáchónkini ti jaha;
ti naxa ntasoáni la xráxín tinkáchónkini ti jaha.
6 Kjónté naxa tjenkáyani tsee ìñéni
la jaha k'uayakohéni
la ko jaha kjuínkitsa ti kokjíhini.
Méxra, tsotjáhani kjuasáya nkochríxín.
7 Nchónhña chojni chrakon sin kixin k'uíkon sin nkexrín jína itjeni
kixin jaha xráxín kjuinchekaáni.
8 Kaín ñao itsjeni kixin
tinkáchónkini ti jaha.
Kaín ñao tjáhani kjuasáya kixin imá ijié ti kjuachaxin kuèntá.
9 Jaha chrókuitoéhyani kjónté ó tádani,
kjónté ó kjuéje ti fuerza chóntani
la chrókuitoéhyani.
10 Kixin ti sin nínkaon la tjinkaon sin
chrók'óñá sin ti jeheni,
la tsíkónkotsé sin tjenkayáxin sin
nkehe sich'ehe sin ti jeheni.
11 Ndáchro sin: “Tsochréheni ti nkexro a
la tsotséni

kixin Díos la ó tsíkitohe ti jehe ch'an,
la í kohya nkexro tsaáxin ch'an.”
12 Titoéhyani, jaha Díos kuènténi.
¡Xrákia tjoka tjínkitsani!,
13 kixin chrókósuéhe ti sin nínkakohen ti jeheni,
la chrók'uitjáña sin.
¡Chrókósuéhe ti sin xritjeyá ti nkehe jínahña tsoheni!
14 Andá jeheni mé kaín ñao tinkáchónkini ti jaha
la ko tsjikosáyahani nkochríxín.
15 Kuenté ñao ti ir'uani mé tsochronkaxíni
kixin jína ti jaha la ko kjuinchekaáni.
Tíha la ijnko nkehe tjachahyani tienxíni.
16 Tsochrónkaxíni ti kjuachaxin ijié kuèntá,
la ko ti nkehe kjuich'e jaha
la tsochronkani kixin jahuá mé ijnko nkexro imá jína.
17 Jaha Díos kuènténi tétoan,
jaha mé kjuákohéni ti naxa k'uéntasoáni.
Andá ijie la naxa tsochronkaxíni ti kjuaxroan ijié kjuákoxián.
18 Andá kjónté chrókótádani, chrókótjóá ikjani,
la jaha Díos chrókuitoéhyani.
Naxa chrókjuákoxian ti kjuachaxin kuèntá
kixin tsihin ti sin tjejó ijie la ko kaín ti sin itsi chr'éxin.
19 Imá jína jaha la tjetjákoxián ti kjuachaxin kuèntá
nkuíxín chjasintajni la ko nkajní.
Jaha la nchónhña kjuaxroan kjuásian.
¿Xá nkexro chrókóyóhe ti jaha?
20 Jaha kjuánjua kjuachaxin kjuasóteni
la ko nchónhña nkehe náxrjónhña kóheni,
andá ijie la tsjánjua fuerza nixin
kixin jína tsjak'eni ínaá,
la jaha tsjinkitsani
kixin ts'ixenhñani ti tòye imá ninka.
21 Andá antsí tsochóntani kjuachaxin
kixin jaha tsokjan sinchechéhéni.
22 Ijie la tsotsjeni himno tsjikosáyeheni ti jaha
la its'ini arpa la ko salterio tsjikosáyaxiáni,
kixin jaha mé ti Díos kuènté ti sin Israel.
23 Tsotsjeni la tsochéheni,
kixin jaha kjuinchekaáni.
24 Kaín ñao tsochronkani
kixin jína jaha,

la tsochronkani kixin jaha kjuinchesuéhé
ti sin k'uétjinkaon chrókjuinchek'itjáña ti jeheni.

Salmo 72

Ti Rey la chjéhe ch'an Díos kjuasáya

1 Jaha Díos, chrókjuínkitsa ti rey
kixin jína chrók'uetoan ch'an éxi ti jaha
la ko kjaxin jína chrókjuák'e ch'an.
2 Kixin ndá xikaha jína chrókjuinkitsa ti rey
ti sin tinkáchónki ti jaha
la ko ti sin nóa chóntahya sin nkexro
tsjinkitsa ti jehe sin.
3 Tjínkitsa jaha kixin ti ntejé la ko ti ijna
chrók'óna jína
kixin jína chrók'uejó ti sin chjasin kuèntá.
4 Jína chrókjuinkitsa ti rey ti chojni nóa.
Chrokjuinchekaá ch'an ti sin nóaxin tjejó,
andá chrókjuinchekjasóte ch'an
ti sin ch'iyehe ti sin nóa.
5 Ti rey la nkochríxín chrókjuikosáyehe ch'an ti jaha, Díos,
ti naxa itjen ti ñao la ko ti nitjó t'inkaséñaxín.
6 Ti kjuachaxin kuènté ti rey mé chrókóyóhe
éxi ti ichrin sít'aniá nchek'ánkí ti kaxi
o éxi ti ich'an sít'aniá nonte.
7 Jína la ko ndoá chrókjuák'e ti rey
la chrók'uixin kjuaxróxin
kaín ti ñao tsjak'e ch'an ts'etoan ch'an
ti naxa ts'inkaséñaxín ti nitjó.
8 *Ts'etoan ti rey ti xránkíxixín
ti ndañao hasta ti kjuéjexin
la ko ti ndarío Éufrates
la hasta ti kjuéjexin ti chjasintajni.
9 La ti sin tjejó nteje
la chrók'uejóxin sin toch'in sin chrókjuikosáyehe sin ti rey.
Andá ti sin nínkakohen ti rey
la ts'itsínka sin tsoxrakjañani sin nonte nkayakon ti jehe ch'an.
10 Kaín ti rey kuènté chjasin Tarsis

72:8: Zac. 9:10.

la ko ti rey kuènté ti nonte siín chritaón ndạñao
la kaín ti rey kuènté chjasin Sabá la ko Seba
mé tsjịkạo sin nkehe
sinchekịtọnhẹn sin ti rey ạntsí t'ẹtọan.
[11] Kaín rey itsi ts'ejóxin toch'in
ti itjen ti rey kuènté Israel,
kixin kaín chojni kuenté chjasintajni
sich'ehe sin ixrạ ti jehe ch'an.
[12] Kixin ti rey sinchekaá ch'an
ti chojni nóa tjejóchrónoéhẹ sin ch'an
la ko ti sin chóntahya nkexro tsjinkịtsa ti jehe sin.
[13] Tsịkonoéhẹ ti rey ti sin nóaxịn tjejó
la ko sinchekaá ti sin nóa.
[14] Siín chojni ch'iyehe ti sin nóa la ko nchekjasóte sin
ạndá ti rey la sinchekaá ti sin a
kixin kjónté nóa sin la imá tjete sínkí sin.
[15] Isé chrókjuák'e ti rey
la chrók'uáyéhẹ ch'an ti oro kuènté ti chjasin Sabá
la ko kaín chojni chrókjuanchehe sin Díos nkochríxín
kixin chrókjuinkịtsa ch'an ti rey a
la kaín ñạo chrókjuincheñao Díos ti jehe ch'an.
[16] Nchónhña trigo chrók'óna ti nonte siín ti chjasin ntiha
la ko kjạxin ti ijnạ chrók'óna nchónhña trigo
kixin jína chrók'óna éxi ti nkehe t'óna ti ijnạ Líbano
la chrók'uixin itsjé chojni ti chjasin
éxi tsjéxin ti kayoa siín nteje.
[17] Kixin ti ihnịé ti rey la chrókjuák'e nkochríxín.
Ti nkehe tsíkjich'e ti rey la isé chrókjuák'e
éxi ti ñạo t'inkaséñaxín
landá kaín chojni siín kuenté chjasintajni
chrókóñao sin kixin ti rey a.
[18] Jína ti Díos, ti Díos t'ẹtọan kuènté ti sin Israel.
Jehó ch'an mé itsjé kjuaxroan ijié tsíkjasin ch'an.
[19] Jína nkochríxín t'ẹtọan Díos
la tsjikosáyehe chojni ti ihnịé ch'an.
Kuenté chjasintajni t'inkaséñaxín ti kjuachaxin kuènté ch'an.
Chaxín xịkaha tsoxiteyá. Mé xịkaha tsọhen.
[20] Mé xịkihi kjuixixín ti oración
kuènté David xjẹen Isaí.

Xroon níxin

(Salmos 73—89)

Salmo 73

Ti nkehe tso̱hen ti sin ixri ti nti̱a nduáhya

Salmo kuènté Asaf

1 Chaxín jína ti Díos kuènté ti sin Israel
kixin jehe ch'an mé tjinki̱tsa ch'an ti sin ó tsíkótjóá a̱sén.
2 A̱ndá ti jeheni ó a̱ntsíkoá
ndá chrók'uitsínkani kixin chróxratóxin to̱téni.
3 Kixin tóchji̱no̱xínhini ti ó t'ikoni kixin jína tjejó
ti sin xrinchehnke la ko ti sin ixri ti nti̱a nduáhya.
4 Jehe sin la tóxakuenhña sin ti chrók'uen sin
kixin jína tjejó sin.
5 Ninkehó kjuaxikaon chóntahya sin éxi chónta íso chojni;
la tjasótehya sin éxi tjasóte kaín ti íso chojni.
6 Méxra̱ imá tja̱ko̱xi̱n sin kixin nchehnke sin
la ko chéhe̱ sin chrók'óñá sin chojni.
7 Imá rico sin la xi̱kaha imá tjasin sin itsjé nkehe;
la xra̱hya t'ikoni ti nkehe jínahña ich'e sin.
8 Nchechrakon sin ti chojni chjasin kixin jie̱he nixja sin
la ko tjinkaon sin chrókjuincheníhi sin chojni.
9 T'ántaxíhi̱n sin ti nkexro itjen nka̱jní,
la jie̱he t'e̱tue̱hen sin kaín chojni chjasintajni.
10 A̱ndá ti chojni k'uékinkáchónki It'éni Díos la ikjan sin
k'uíto sin ti chojni tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña
la ko kuitekaon sin ti níxja ti sin a.
11 Ndáchro sin: “¿Xá chrókónohe Díos ti nkehe sítóhen ni?
¿Xá chrókienxín Díos itjen nkaya nka̱jní?”
12 Tsjehéra ti sin ixri ti nti̱a nduáhya.
Chéhe̱ sin kixin imá sítinkák'ánkí
ti nkehe tjete chónta sin chjasintajni.
13 A̱ndá jeheni la, ¿á ó chónkó kjuínchetjóáni a̱séni
la ko kjuínchetjóáni itjani ní?
14 Kaín hora k'uekoni
la ko nkojnko nchítjen kjuasóteni.
15 A̱ndá ti ndáchroni kixin chrónixjani éxi ti jehe sin,

la kjá xi̱kaha chrókjuich'iyeheni ti sin chjasin kuèntá.
16 A̱ndá kjuénka̱yáxini kixin chrókienxíni tíha,
kjánchó imá ixra̱.
17 Hasta k'uíxeheni ti ni̱nkué Díos
ndá kienxíni nketí sátsji ti sin a.
18 Jaha Díos mé kjuánjua kjuachaxin nkexrín ts'itsínkaxín sin,
mé ts'itjáñaxín sin ti nkehe jínahña kjuích'e sin.
19 Xrína̱hña titàya̱ ts'itjáña sin,
ts'itjáñaxín sin ti kjuachrakon itsi.
20 Éxi ijnko chojni tjejua la ndáchro kot'áchrién
ndá xráxèxin la ó kjuixin k'uitjáñehen tíha
mé xi̱kaha, jaha, It'éni Díos, ts'inkatjen
la si̱nchek'itjáña ti sin kuítekakonhña ti jaha.
21 A̱ndá jeheni mé imá kónínkaoni
la ko kjoté a̱séni.
22 Ijnko chojni lo̱nti̱ ti jeheni
kixin k'uékienxínhñani,
la jaha Díos t'íkuan ti jeheni
éxi ijnko iko chóntahya kjuaxrexinkaon jína.
23 Kjónté k'uékienxínhñani la xráxín k'uékjak'e jaha ti itjeni
kixin jaha mé tsítsé ti itjani chjina a.
24 Jaha tjétjínki̱tsani, la kjuánjua ti kjuaxrexinkaon jína,
a̱ndá chr'éxi̱n la jína ts'áyéhe̱ni ti kjuachaxin kuèntá nkaya nka̱jní.
25 ¿Xá nkexro chrókóchóxini nkaya nka̱jní?
Jehó jaha Díos.
La ti ó tóchjinani ti itjen la tjinkakonhñani
ninkehó ti nkehe siín chjasintajni.
26 Ti nto̱eni la ko ti a̱séni tinkákjeje̱,
kjánchó jaha Díos mé tjánjua ti fuerza kuèntá.
Jeheni nkochríxín tsochóxini ti jaha.
27 Ti sin tsíto̱he ti jaha la ts'itjáña
mé xi̱kaha jaha si̱nchek'itjáña
kaín ti sin tinkáchónkihya ti jaha.
28 Méxra̱ tjinkaoni tso̱chjinani ti itjen jaha, It'éni Díos
kixin a̱ntsí jína tíha.
Jeheni tinkáchónkini ti jaha, It'éni Díos.
Méxra̱ tsochronkaxíni kaín ti ixra̱ jína tsíkji̱ch'e jaha.

Salmo 74

Tjanchehe sin Díos tsjinkitsa ti chjasin a

Salmo kuènté Asaf

1 Jaha Díos,
¿nkekuènté kuitohéni nkochríxín?
¿Nkekuènté kóninkákohén
ti kolélo tjejó nontaa?
2 Xráxinkaoan ti chjasin kuèntá,
ti sin tsíkjeyá jaha ti xránkíxixín.
Jaha mé kjuinchekaá ti jeheni kixin
chrók'ónani chojni kuèntá.
Xráxinkaoan ti ijna Sión kjuák'e jaha.
3 Xrákia jaha tsjehé ti tjat'o tsíxika
kixin ti sin nínkaon tsík'óxika sin
kuenté ti ninko.
4 Ti sin nínkakohan la t'óyako sin
chéhe sin kixin kjuacha sin
kjuínchek'itjáña sin ti ninko kuèntá,
la kjuak'e sin ti bandera kuènté sin chritaón ntiha.
5 Jehe sin éxi chojni kjuikao hacha,
t'óchjejin ti inta siín nteje,
6 mé xikaha k'óchjejinxín sin hacha la ko martillo,
ti nkehe náxrjón síxehen ti ninko
7 la kjuaka sin ti ninko a
kixin tjikosayéhya sin tíha
la k'óxika sin hasta ti xránkíxixín nchia.
8 Ndáchro sin kixin sinchek'itjáña sin ti jeheni,
méxra kjuaka sin kaín ti ninko tónkotséxini,
chjéxini kjuasáya ti jaha Díos.
9 Ndá í tikonhñani ti kjuachaxin kuèntá
la ko í kohya nkexro tsochronka ti itan,
la í kohya nkexro nohe
hasta nkesá tsjixixín tíhi.
10 Jaha Díos,
¿xá hasta nkesá tsjánjua kjuachaxin ts'ixin ti sin
tjanoá ti chjasin kuèntá?
¿Xá hasta nkesá naxa ts'ándaxíhin sin ti ihnia?
11 ¿Nkekuènté kixin tjak'èma ti itjá chónta kjuachaxin a?

La, ¿nkekuènté tjexro̱a ti itjá la tjinki̱tsahyani?
12 Méxra̱ xráxín ósé jaha mé ti Rey kuènténi,
la jaha Díos kjuínki̱tsa ti jeheni kixin kjuachani.
13 *Ti kjuachaxin kuèntá mé k'óxika̱yéxian ti nda̱ñao
la jaha mé kjui̱ncheníhí ti ikja ti konche jínahña,
siín ti nda̱ñao.
14 *Jaha kjui̱nchekuen ti ikja ti iko ijié it'in Leviatán.
A̱ndá ti nto̱e va mé chje̱hé ti iko jie̱he siín nte̱je̱, kjónie.
15 Jaha mé kjuínchek'axrje ti nda̱río
la ti tsa̱ka tjetji ìntá
la kjui̱nchexámá.
16 Jaha mé kuèntá ti ncha̱kotjin la ko ti tie
la jaha kjui̱ch'éna ti nitjó la ko ti ña̱o.
17 Jaha mé noha nketí tjeje̱xin ti chjasintajni,
la jaha mé kjui̱ch'éna ti tso̱sóa la ko ti tso̱kin.
18 Xráxinkaoan, jaha It'éni Díos, kixin ti sin nínkakohan
la t'ándaxíha̱n sin
la ti chojni chóntahya kjuaxrexinkaon jína
mé tjikosayéhya sin ti ihni̱á.
19 Chjèhya jaha ti iko jie̱he
ti a̱sén ti kontóá kuèntá
la t'itjáñahña nkochríxín ti sin nóa.
20 Chroxraxinkaoan ti nkehe tsíndáche ti sin chjasin kuèntá
kixin imá siín kjuaxikaon ti chjasin a.
21 Méxra̱ chrókui̱toéhya jaha kixin chrókósuéhe̱
ti chojni tjejótjasóte.
Tjínki̱tsa ti sin nóa la ko ti sin nóaxi̱n tjejó
kixin tsíto̱ehya sin tsjikosáyehe sin ti jaha.
22 Jaha Díos, tjáko̱xián kixin imá jína jaha.
Xráxinkaoan kixin ti sin tjenka̱yáxin nkehe jínahña
la nkochríxín t'ándaxíha̱n sin.
23 T'itjáñahña ti t'íyato ti sin nínkakohen ti jaha
kixin tinkák'ánkí ti kjuanínkaon kuènté kaín ti sin jie̱he.

74:13: Ex. 14:21. **74:14:** Job 41:1; Sal. 104:26; Is. 27:1.

Salmo 75

Díos mé ti Juez

Salmo kuènté Asaf

1 Kjuasáya tja̱há, jaha Díos,
kjuasáya kixin chjinaxón itjen jaha.
Ti sin tinkáchónki ti jaha la tsochronka sin ti kjuaxroan kjuásian.
2 Ndáchro It'éni Díos:
“Ti hora tjínka̱oan
la janhan mé ndoá si̱ntaki̱to̱axian ti ijie̱ chónta chojni.
3 A̱ndá ti ó ts'inki ti nonte la ko kaín ti chojni siín ntiha,
la janhan mé ts'ayakoha̱n ti xránkíxixín ti nonte a.”
4 A̱ndá ndátjan ti sin tjenka̱yáxinhña jína
la ko ti sin nchehnke kixin
kanhñó chrókjuinchehnke sin.
5 Chrokjuinchenkexínhña sin ti kjuachaxin chónta sin
la ko chrónixjahya sin ti nkehe jehya kjuasàya.
6 Kohya ninkexró ti tji̱to̱xin ña̱o o̱ ti tjiatóxin ña̱o
o̱ ti nó sur tsjacha tsochjéhe ijnko chojni ti kjuachaxin.
7 Náhí, ti kjuachaxin la ti̱xi̱n ti itjen Díos
kixin jehe ch'an ti ijuez t'e̱to̱an.
Jehe ch'an takitsjehe ch'an chojni ti kjuachaxin chónta
a̱ndá chjéhe ch'an íso chojni.
8 It'éni Díos tjexraá ti copa
síkaón ti vino síxróji, mé ti kjuanínkaon kuènté ch'an.
A̱ndá ts'itjí ch'an ti vino chritaón ti chjasintajni
la kaín ti chojni tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña siín chjasintajni
la its'i sin tíha la xi̱kaha tsjasóte sin.
9 A̱ndá jeheni la nkochríxín tsochronkani
kixin jína ti Díos kuènté Jacob
la tsotsjeni tsjikosáyeheni ch'an.
10 Kixin Díos sinchek'itjáña
ti kjuachaxin chónta ti sin tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña.
La Díos mé tsjinki̱tsa ti chojni jína
kixin a̱ntsí ts'ánkí ti kjuachaxin chónta sin.

Salmo 76

Díos mé kjuacha t'ętǫan ch'an

Salmo kuenté Asaf

1 Ti Díos la chóxin ti chjasin Judá
la chjasin Israel la ątsí tjetoan ti ihnię́ Díos.
2 Ti nǫnkué Díos itjen chritaón ijną Sión,
chjasin Jerusalén.
3 Ntiha k'óchjejinxín ch'an ti chika
tjajǫnxǫn sin ti siín guerra;
mé ti escudo la ko ti espada la ko ti flecha.
4 Jaha Díos, imá tjetoan,
ątsí chonta kjuachaxin ke ti ijną xráxín tjejó.
5 Kjónté ti sin imá jiębe la k'uaxrjehe sin
kaín ti nkehe chónta sin
la ninkehó nkehe kjuích'ehya sin, ik'uén sin.
6 Ti ó níxja, jaha Díos kuènté Jacob
la ti carreta la ko ti kokątę chónta ti sin jiębe la í sákjuíhya.
7 Jaha mé ijnko kjuachrakon ijié.
¿Xá nkexro chrókjuacha chrókjuak'exín tǫté
ti itjen jaha, ti ó chrókónínkáoan?
8 Ątdá ti nkaya nkątjní itjen
nchekitǫexián ijię́ chojni.
Ątdá ti chojni siín chjasintajni
la chrakon sin la ninkehó ndáchrohya sin,
9 kixin jaha, Díos, ó kjuankíxian
nchekitǫexián ijię́ ti chojni,
ątdá jaha sǫnchekaá ti chojni tjejótjasóte ntihi chjasintajni.
10 Ti kjuanínkaon kuènté chojni la jaha
tsjacha sǫch'éna ijnko nkehe tsjikosáyaha.
Ti ó tsǫnínkaoan jaha, la hasta ti chojni imá jiębe
la tsjikosáyaha sin.
11 Jahara chojni, ti nkehe tsíndáchera It'éni Díos
mé ticháxǫn chrókjuǫnchexiteyára.
Kaín chojni tjejó, tsǫchjina ti itjen ti kjuachaxin kuènté ch'an
la chrókjuǫikątǫ sin nkehe chrók'uáyéhę ch'an
kixin jehe ch'an mé ijnko kjuachrakon ijié.
12 Jehe ch'an mé tsjatsìin ch'an
ti kjuachaxin chónta ti sin t'ętǫan,

ạndá ti sin rey t'ẹtọan chjasintajni
la tsochrakọhẹn sin Díos.

Salmo 77

Xraxinkaon sin kaín ti kjuaxroan kjuasin Díos

Salmo kuènté Asaf

1 Jeheni mé k'uéyẹhẹni Díos,
k'uéyẹhẹni Díos kixin chrókuihin ch'an la chrókjuinkịtsa ch'an.
2 Jeheni tjeyáni It'éni Díos ti ñạo náxrjónhña itjeni;
la tjokani itjani kuenté tie, chrónoéhẹni ch'an
la kjónté la nạxạ náxrjónhña itjen ạséni.
3 Xraxinkaoni Díos la tsjánkani
la imá k'óxrjé ạséni.
4 Xitjahya tsjak'ejuani,
imá tóxakohen ạséni la xitjahya nixjani.
5 Xraxinkaoni ti ñạo la ko ti nánó k'uatsínka.
6 Xraxinkaoni nkexrín k'uétsjeni ti tie.
Itjoni ạséni la tjanchankíni:
7 ¿Á chaxín nkochríxín tsọnínkaoan, jaha It'éni Díos?
¿Á chrókjanhña chrókuịkonoéhéni ínaá ní?
8 ¿Á kjuixin k'uitjáñahan nkexrín k'uétjuẹhéni ní?
¿Á kjuixin k'uitjáñahan nkochríxín ti nkehe tsíndáchroa ní?
9 ¿Á ó kjuixin k'uitjáñahan ti k'uékịkọnoéhéni ní?
¿Á imá nínkaoan kixin í tịkonoéhñani ijie ní?
10 Ạndá imá t'áváni ti ó xraxinkaoni
kixin ti Díos imá noi itjen la
í tjinkịtsahya ch'an ti jeheni.
11 Xraxinkaoni ti kjuaxroan ijié tsíkjịch'e jaha It'éni Díos.
Xraxinkaoni ti kjuaxroan ijié tsíkjịch'e ósé.
12 Xraxinkaoni kaín ti ixrạ tsíkjịch'e jaha
la chrónixjani kuènté ti ixrạ tsíkjasian.
13 Jaha Díos, imá tjóá ti ntịa kuèntá.
¿Xá nkexrín chrókjuák'e íjnko díos ijié
chrókóyóhẹ éxi ti jaha?
14 Jaha mé ijnko Díos tjasin kjuaxroan ijié.
Jaha kjuánjua ti kjuachaxin kuèntá
ts'áyéhẹ kaín chojni siín chjasintajni.
15 Ti itjá chónta kjuachaxin ijié kjuịnchekaáxian

ti sin chjasin kuèntá,
mé ti sin tsík'axrjeníxin Jacob la ko xjeen ch'an, José.
16 Andá ti ndañao k'uíkon ti jaha Díos
la chrakon,
kjónté imá ninka k'uínki.
17 Andá ti itji chrìin nkajní la k'uaniá ichrin
la ko sítjonta la ko sítjónkíxín nkuíxín.
18 Ti xrinto chjéhe la éxi sítjonta.
Ti chjasintajni k'uinkaséñani ti sítjónkíxín.
Andá ti nonte la k'uínki, chrákon.
19 Jaha kuakítjehé ijnko ntia ti ndañao,
la ko k'oxikayehé itsjé ìnta,
kjánchó ninkexró k'uitjahya nketí tsík'ejó ti tota.
20 Jaha kjuínkitsa ti sin chjasin kuèntá
éxi chrókjuínkitsa ti kolélo kuèntá,
la ko jaha kjuéyá Moisés la ko Aarón
sátsjiko sin ti sin chjasin kuèntá.

Salmo 78

Kjuínkitsa Díos ti chjasin titekakonhña

Salmo kuènté Asaf

1 Tihín, chjasin kuènténi, ti nkehe tjetjakoni.
Tihín jína, ti itan ts'axrjexín ti ir'uani.
2 *Jeheni tsjakitjeheni ir'uani
tsonixjani ti kjuaxrexinkaon jína.
Tsondáchroni ti nkehe tsíkóhen ósé,
k'uékohya nkexro tienxín.
3 Tíhi la ó tsíkihini la ko ó tienxíni;
kixin ti sin tsík'axrjeníxini tsíchronka.
4 Andá ijie chrókjuincheméhñani ti xjeeni,
chróchenkani sin ti nkehe chaxín;
chróchenkani ti sin itsi chr'éxin
ti kjuachaxin kuènté Díos
la ko kaín ti nkehe imá ijié kjuích'e ch'an.
5 Díos tsík'etuehen Jacob
la ko tsichjéhe ch'an ti sin Israel ti ley

78:2: Mt. 13:35.

la ko k'uetuehen Díos ti sin tsík'axrjeníxini
kixin tsochenka sin ti xjeen sin ti ley a,
6 kixin tsonohe ti sin itsi chr'éxin
la ko ti sin naxa tsokjíhi
kixin jehe sin tsjakohe sin ti itén Díos ti xjeen sin ínaá.
7 Mé xikaha jehe sin tsinkáchónki sin Díos
la ko ts'itjáñehña sin ti ixra tsíkjich'e ch'an
la ko tsjikosáyehe sin ti nkehe tsík'etoan ch'an.
8 Mé xikaha jehe sin chrók'ónahña sin éxi ti it'é sin,
jiehe sin la kuítekakonhña sin.
Nduáhya kjuénkayáxin asén ti sin a
la kjuikosáyehya sin Díos.
9 Ti sin k'uaxrjeníxin Efraín
kuamá sin arco la ko flecha kixin tsjajon sin,
kjánchó chrakon sin ikjan sin ti ñao k'uixin ti kjuanínkaon ijié.
10 Kjuínchexiteyáhya sin ti nkehe
tsíndáchro Díos,
la ko kuítekakonhña sin ti nkehe tsík'etoan ch'an.
11 Tsík'itjáñehen sin ti ixra tsíkjich'e Díos;
la ko ti kjuachaxin ijié tsík'ikon sin.
12 *Kjuasin Díos itsjé kjuaxroan ijié k'uíkon ti it'é sin
la ko ti sin tsík'axrjeníxin sin,
mé tsíkjakoxin Díos itsjé kjuaxroan ijié
ti nonte Egipto, chjino chjasin Zoán.
13 *K'óchrít'ohe Díos ti ndañao;
la k'uíxiton ti ìnta
andá k'óna nonte xámá k'uatsínkaxín sin.
14 *Ti nchakotjin la kjuajon Díos itji kuitaón ntia chréhe sin,
andá ti tie la xrohi k'uinkaséñaxín ti sítie k'uejó sin.
15 Andá ti ó k'uejó sin nteje la k'óchjenka Díos ti itjo a
la k'uaxrje yeé ìnta ik'ui sin.
16 *Mé ti itjo la k'uaxrje yeé ìnta
la k'óna éxi ijnko ndarío.
17 La kjónté xikaha k'uíkon sin itsjé kjuaxroan,
la naxa kjuasin sin ijie ti ó k'uejó sin nteje,
la kuitekakuenhña sin Díos itjen nkaya nkajní.
18 *Tjinkaon sin ts'ikon sin ti kjuachaxin kuènté Díos,
landá kjuanchia sin nkehe sinie sin éxi kóxríhin sin.

78:12: Ex. 7:8—12:32. **78:13:** Ex. 14:21, 22. **78:14:** Ex. 13:21, 22. **78:16:** Ex. 17:1-7; Nm. 20:2-13. **78:18:** Ex. 16:2-15; Nm. 11:4-23, 31-35.

19 K'uántaxíhin sin Díos ndáchro sin:
¿Xá chrókjuák'e Díos ijnko mesa ti ntejẹ ntihi
chrókjónietóxini ní?
20 Méxra Díos la k'óchjenka ch'an ti itjo
la k'uaxrje ìnta la k'óna éxi ijnko ndarío
la sákjuítaón nonte.
Kjánchó, ¿xá á chrókjuacha ch'an chrókjuajon ch'an
nkehe sinieni ní?
¿Xá á chrókjuacha Díos chróchjéhe into
ti sin chjasén ch'an ní?
21 Andá xikaha kuíhin It'éni Díos
la kónínkaon ch'an éxi ijnko xrohi k'uákjen,
mé kónínkakohen ch'an ti sin Israel
22 kixin kuitekakuenhña sin ch'an,
la ko kuitekakonhña sin kixin chrókjuinkitsa ch'an ti jehe sin.
23 Kjánchó Díos mé k'uetuehen ti itji siín imá noi
kixin tsakitjehẹ ti puerta nkajní.
24 *Andá xrínahña k'uaniá éxi ichrin ti maná
kixin sinie sin.
¡Tíha mé ti niotja kuixin nkajní!
25 ¡Andá ti chojni mé kjónie niotjé ti sin ángel!
Díos mé kjuajon itsjé ti niotja
tsochónta sin sinie sin hasta tsokjẹhe sin.
26 Ti xrinto kjuixin ti tjitoxin ñao
la ko ti xrinto kjuixin ti sur mé kuixin nkajní
kixin ti kjuachaxin kuènté Díos.
27 La éxi ichrin xikaha kjuínchek'aniá Díos into
ti siín ti sin chjasén ch'an.
Kjuínchek'aniá ch'an itsjé iko xritjaká
éxi ti itsjé nchesen siín ndañao.
28 Kjuínchek'aniá ch'an into
ti k'uejó sin ntejẹ
nkondatjen ti nchia kamanta,
29 la kjónie sin hasta kókjẹhe sin.
Mé xikaha kjuínchexiteyá Díos ti nkehe kjuanchia sin.
30 Andá ti ó kjuixin kjónie sin
la ti naxa tjinká into ir'ua sin
31 la kónínkaon Díos la kjuínchekjasóte ti jehe sin.
K'óñá Díos iso ti sin ndoa imá tsehẹ;

78:24: Jn. 6:31.

mé xi̱kaha k'óñá ch'an iso ti chojni a̱ntsí tsa̱nka̱ kuènté Israel.
32 A̱ndá kjónté xi̱kaha k'uíkon ti chojni ntiha,
la na̱xa̱ kjuasin sin ijie̱,
kuítekakonhña sin ti nkehe ijié kjuích'e Díos.
33 A̱ndá xi̱kaha Díos kuakitsje ti kjuachón chónta sin;
la ijnko kjuachrakon ijié k'uénxin sin.
34 Mé xi̱kaha kjuínchekjasóte Díos ti jehe sin,
a̱ndá ti sin na̱xa̱ tjejóchón kjueyá sin ti jehe ch'an.
Ikjan sin kuitekaon sin Díos.
35 Xraxinkaon sin ti Díos tsaáxin sin
kixin ti Díos itjen nkaya nka̱jní la sinchekaá ch'an sin.
36 Kjánchó ti ir'ua sin la ko ti ñejen sin
na̱xa̱ k'uaxrjexín kjuach'ia la ko nduáhya nixja sin.
37 *Ti a̱sén sin nduáhya kjuénka̱yáxin
a̱ndá kjuínchexiteyéhya sin Díos
la ko kuítekakonhña sin ti nkehe k'ue̱to̱an ch'an.
38 Kjánchó Díos kui̱konoéhe̱ ti jehe sin.
Kjuínchek'itjáña ch'an ti iji̱é sin
la kjuínchek'itjáñahña ch'an ti jehe sin.
Kjónté imá kónínkaon ch'an
la kuíto̱he ch'an ti kjuanínkaon kuènté ch'an,
mé kjuachahya ti kjuanínkaon k'ue̱tue̱hen ti jehe ch'an.
39 Xraxinkaon Díos kixin jehe sin la chojni ó;
jehe sin la éxi xri̱nto̱ sátsji la í tsokjanhña.
40 Itsjé vece kuitekakuenhña sin Díos,
kjuínchek'ává sin ch'an ti k'uejó sin nte̱je̱.
41 Nkoya̱xón kuitekakuenhña sin Díos la kjuanchia sin itsjé nkehe,
mé xi̱kaha kjuínchenínkaon sin Díos kuènté Israel.
42 Xraxinkakonhña sin
kixin kjuachaxin itja Díos kuaáxin sin
ti ó kónínkakohen chojni ti jehe sin.
43 La xraxinkakonhña sin kixin ti k'uejó sin Egipto
la itsjé kjuaxroan ijié kjua̱ko̱xi̱n Díos ntiha
la ko ti nonte Zoán.
44 *Ntiha kjuích'éna Díos ijni̱ ti nda̱río
la ko ti sin egipcio xitjahya ik'ui sin ti ìnta̱.
45 *La k'ue̱to̱an Díos kixin
ts'ixin itsjé kochji̱se̱n ihyé siniehe va chojni
la ko itsjé korána kjuínchek'itjáña kaín nkehe siín ntiha.

78:37: Hch. 8:21. **78:44:** Ex. 7:17-21. **78:45 a:** Ex. 8:20-24; **b:** Ex. 8:1-6.

46 *Kja̱xin ti kochjoá k'uáyéhe̱ kjuachaxin
sinie va ti nkehe k'óna nonte Egipto,
47 *la koí toni kjuínchek'itjáña
ti inta tohigo la ko ti inta ito uva.
48 La ko Díos kjuajon kjuachaxin
kixin ti koxinta chjin la ko ti kolélo k'uénxin
ti k'uaniá toni la ko ti sítjónkíxín.
49 Díos ichr'án ti kjuanínkaon kuènté ch'an
kixin tsjasótexín ti sin Egipto,
mé kjuajon ch'an kjuachaxin ikui ti ichin
kjuínchek'itjáñaxín nkehe.
50 Ichr'án Díos ti kjuanínkaon kuènté ch'an
la í kui̱konoéhña ch'an ti jehe sin.
Kjuajon ch'an kjuachaxin ts'enxín sin ichin.
51 *La k'óñá Díos kaín ti xje̱en ti sin Egipto,
ti ixjan sa̱o a.
52 *A̱ndá sákjuíko Díos ti sin Israel éxi kolélo
k'uaxrjexín va korré va,
la xi̱kaha sákjuíko ch'an ti sin chjasin kuènté ch'an nte̱je̱.
53 *Díos k'uayakohen sin
kixin tsochrakonhña sin.
A̱ndá ti sin nínkakohen ti sin Israel
la chrínkí nda̱ñao k'uitjáñaxín sin.
54 *A̱ndá Díos kjui̱ka̱o ch'an ti sin chjasin kuènté ch'an
ti nonte tsíkjincheñao ch'an,
ti itjen ti ijna̱ kjuak'e ch'an kixin ntiha ts'ejó sin.
55 *Ti sin Israel k'uíkon kixin Díos kuakitsjehe nonte ti sin
kuinkáchónkihya ti jehe ch'an,
la k'óxika̱ye̱he ch'an ti sin k'uaxrjeníxin Israel
la ntiha kjuích'éna sin ndo̱e sin.
56 *La kuitekakuenhña sin ti nkehe k'ue̱to̱an Díos
la ko kónínkakohen sin ti Díos itjen nkaya nka̱jní
la kuitekakuenhña sin ti nkehe k'ue̱to̱an ch'an.
57 Kuíto̱he sin ti nkehe k'uítuehen sin
la kjuích'e sin éxi tsíkjich'e ti it'é sin ósé,
mé éxi ijnko arco ch'ehya ixra̱ xi̱kaha k'uejó sin.
58 Kjuínchekonínkaon sin Díos kixin
kjuích'éna sin ijnko altar kjuikosáyexín sin ti nkehe tsíkjano̱ña.

78:46: Ex. 10:12-15. **78:47:** Ex. 9:22-25. **78:51:** Ex. 12:29. **78:52:** Ex. 13:17-22. **78:53:** Ex. 14:26-28. **78:54:** Ex. 15:17; Jos. 3:14-17. **78:55:** Jos. 11:16-23. **78:56:** Jue. 2:11-15.

59 Ạndá imá kónínkaon Díos ti k'uíkon ch'an xịkaha
la kuítọhe ch'an ti sin Israel.
60 *Kuítọhe Díos ti nịnko kjuák'e chjasin Silo,
ti nchia k'uékjak'e ch'an
k'uékónkotséxin ti chojni.
61 *Ndá kjuajon Díos kjuachaxin
kixin ti sin nínkakohen ti jehe ch'an
sákjuíko sin ti arca chónta ti kjuachaxin kuènté ch'an.
62 Kónínkakohen ch'an ti chjasin kuènté ch'an
landá kjuajon ch'an kjuachaxin kixin ts'enxín sin chika espada.
63 Ạndá ti sin ndasoá la ik'uén sin chexín sin xrohi.
Ạndá ti sin tjarisoá la nóa sin
kixin í kóteẹhya sin la í k'uixinhña isón.
64 Ti sin nchạt'á la k'uénxin ti chika espada,
la ti chojnichjin ik'án kuènté sin
la xrokjuahya tsjánkàmạ sin ti xìi sin.
65 Ạndá k'uàya It'éni Díos éxi ijnko chojni jieẹhe tsík'ajua
la k'óyako éxi ijnko chojni tsík'in xran vino xịkaha.
66 Mé xịkaha kjuajọnko Díos ti sin nínkakohen ch'an
ạndá kjuacha ch'an la kuinká sin
la nkochríxín kósuéhẹ sin.
67 Kuítọhe Díos ti ndọe ch'in José
la ko kjueyáhya Díos ti sin tsík'axrjeníxin ch'in Efraín.
68 Díos mé kjueyá ch'an ti sin tsík'axrjeníxin ch'in Judá
la ko ti ijnạ Sión imá tjueẹhe ch'an.
69 Díos mé kjuích'éna ch'an ti nịnkué ch'an chritaón ti ijnạ imá noi;
éxi noixín ti nkạjní
kixin nkochríxín chrókjuák'e éxi ti chjasintajni la nkochríxín itjen.
70 *Díos kjueyá ti ch'in David kixin sich'ehe ch'an ixrạ,
la mé kuék'ayakohen ch'an kolélo.
71 Ndá Díos kuakitsjexín David ti ixrạ,
kixin ndá ts'ayakohen David ti chjasin kuènté Díos
la ko ts'óna ch'an pastor kuènté ti sin Israel.
72 Mé xịkaha David k'uayakohen ch'an
ti chjasin kuènté Díos,
la kaín ạsén ch'an kjuínkịtsa ch'an
kixin jína chrók'uejó ti sin Israel.

78:60: Jos. 18:1; Jer. 7:12-14; 26:6. **78:61:** 1Sam. 4:4-22. **78:70:** 1Sam. 16:11, 12; 2Sam. 7:8; 1Cr. 17:7.

Salmo 79

Tsjánka sin kixin xika ti chjasin Jerusalén

Salmo kuènté Asaf

1 *Jaha Díos, ti sin tinkáchónkihya ti jaha
ó k'uíxehen sin ti nonte kuèntá.
Kjuínchekjita sin ninkuá tjóá
la kuenté chjasin Jerusalén kónteji.
2 Andá ti cuerpo kuènté ti sin jína kjuít'aha ixra
tsichjéhe sin ti iko xritjaká
la ko ti iko jiehe siín nteje kixin sinie va.
3 Éxi ìnta xikaha k'uíxikjanjin ijnié sin
nkuíxín ti chjasin Jerusalén
la ko kohya nkexro chrókjuavá ti jehe sin.
4 Ti sin chjinaxón chjaséni
tjanoá sin ti jeheni,
la ko ti sin tjejó nkondatjen ti jeheni tjano sin.
5 Jaha, It'éni Díos,
¿hasta nkesá naxa tsoninkákonhéni?
¿Á nkochríxín tsonínkaoan éxi ijnko xrohi tjeche ní?
6 Jaha tónínkakonhén
ti nación tinkáchónkihya ti jaha,
la ko ti sin titekakonhña ti ihniá,
7 kixin jehe sin kjuínchek'itjáña sin ti chjasin Israel,
mé kjuích'éna sin nteji ti chjasin a.
8 Tjanchiani kixin jaha chrókjuinchekamáhñani
ti ijie k'uéchónta ti sin tsík'axrjeníxini.
Náhí. Tjoka chrókuikonoéhéni kixin nóaxin tjejóni.
9 Jaha Díos nchekaáni,
tjinkitsani la ko t'oxika ti ijiéni
kixin ndá tsjikosáyehe chojni ti ihniá.
10 Chróndáchrohya ti sin chónhña ti jaha kixin,
¿xá nketí itjen ti Díos kuèntára?
Jaha tsjánjua kjuachaxin ts'ikoni
nkexrín its'en ti chojni k'óñá ti sin kjuít'aha ixra,
kixin ndá xikaha chrókónohe ti sin tinkáchónkihya sin ti jaha
kixin jaha sinchekjasóte ti chojni nduáhya tjejó.

79:1: 2Rs. 25:8-10; 2Cr. 36:17-19; Jer. 52:12-14.

11 Chrokjuinkitsa ti sin t'éya, tsjánka, tjejóchjina.
Ti sin ó k'uítoan its'en sin, la jaha chrókjuinchekaáxian sin
ti kjuachaxin ijié chonta.
12 Jaha, It'éni Díos
t'okjenhén ti sin chjasin chjinaxón chjaséni
yato vece ti nkehe jínahña kjuít'aha sin.
13 Kixin jeheni mé ti chjasin kuèntá
la ko ti kolélo tjejó nontaa,
mé tsotjáhani kjuasáya
la ko tsotsjeni tsikosáyeheni ti jaha nkochríxín.

Salmo 80

Tjanchehe sin Díos tsjinkitsa ti jehe sin

Salmo kuènté Asaf

1 *Jaha Pastor kuènté Israel, tihín,
jaha t'ayakohén ti sin Israel éxi kolélo.
Jaha tétoan ti siín ti sin ángel,
tjákoxián ti kjuachaxin kuèntá.
2 Tjinkitsa Efraín la Benjamín la ko Manasés.
Xrákia nchekaáni.
3 Jaha Díos, chrókjan chróchjehéni kjuachaxin ínaá.
Ti kjuachaxin kuèntá chrókuaáxini.
4 Jaha, It'éni Díos, chonta kaín kjuachaxin,
¿hasta nkesá naxa tsoninkákonhéni
la ko tjájonhña ti nkehe tjanchaha ti sin chjasin kuèntá?
5 Éxi chróchjehé sin nkehe chrókjonie sin mé xikaha
tsíchjehé sin ijnko kjuat'ává,
la ko ti nkehe tsíchjehé sin chrók'ui sin mé ndakon sin.
6 Xikaha kjuich'e jaha ndá kuítekakonhña ti sin chjinaxón chjaséni,
la ti sin nínkakoheni la kjuanoá sin ti jeheni.
7 It'éni Díos, jaha chonta kaín kjuachaxin, chrókjan,
chróchjehéni ti kjuachaxin ínaá.
Ti kjuachaxin kuèntá chrókuaáxini.
8 Jaha kuakítsjexián chjasin Egipto ijnko nta uva
la k'uínkité ti sin tinkáchónkihya ti jaha ndá kjuénkaxian ti nta a.
9 Jaha kjuinchetjóá ti nonte kixin ntiha

80:1: Ex. 25:22.

ts'ixin ti nta to uva,
andá xikaha k'uíxin itsjé nuèé ti inta ti nonte.
10 Ti ts'ueén ti nta to uva a mé kjuavá ti ijna a,
kjuavá ti inta cedro imá nteto siín ntiha.
11 Andá chaan ti nta to uva la tinkák'ánkí sákjuí hasta
chrínta ndañao Mediterráneo
la kjuíji ti itjen ti ndarío Éufrates, mé xikaha k'uánkí
ijié ti chjasin Israel.
12 Andá, ¿nkekuènté k'óxika ti tjat'o tsíkantatjen ti nta to uva?
Kixin ijie ti chojni t'atsínka nti a la takjijin sin ti ito uva.
13 Ti kochíno nteje mé t'óchjejin va ti inta
la ko ti iko jiehe siín nteje mé inie va ti inta a.
14 Jaha Díos chonta kaín kjuachaxin,
la kjónté nkaya nkajní itjen
la chrókjan chrótsjehé la chrókuikonoéhéni
la ko chrók'uayakohén ti inta to uva kuèntá.
15 Ti inta tsíkjenkaxián jaha, mé ti ntahnte,
kjaha kjuinchek'ánkiá kixin sit'aha ixra.
16 Ti kjuanínkaon kuèntá chrókjuinchek'itjáñaxián ti sin
t'óchjejin ti inta la ko tjaka sin.
17 Andá chrókjuinkitsa ti chojni tsíkjéyá jaha
la ko xjeen ti chojni tsíndáche sit'aha ixra.
18 Andá jeheni chrókuítoehyani ti jaha.
Jaha chrókjuánjua ijnko fuerza nixin, ndá jahuá tsjikosáyeheni.
19 Jaha, It'éni Díos, chonta kaín kjuachaxin,
jaha chrókjan chrókjuínkitsani éxi k'uékjínkitsani senó a.
Ti kjuachaxin kuèntá chrókuaáxini.

Salmo 81

It'éni Díos la imá jína

Salmo kuènté Asaf

1 Chrókócháhara chrótsjera chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos
kixin jehe ch'an mé tjajon ch'an fuerza.
Chrókócháhara chróchjehéra kjuasáya ti Díos kuènté Jacob.
2 Chrotsjekaora pandero
la ko ti arpa náxrjón la ko ti isón chónta itsja.

3 *Chrok'uánoara trompeta tsoxrankíxixín ti kia kuènté ti
nitjó nixin la ko ti nitjó antsí tjákini,
kixin tíhi mé ti ñao kuènté ti kia ijié.
4 Kixin xikaha tsík'etoan Díos kuènté Israel,
mé xikaha tsík'etoan Díos kuènté Jacob.
5 Tíhi mé tsík'ituehen José
ti ó Díos kuakitsjexín sin ti chjasin Egipto.
Jeheni kuíhini ijnko itan, kjánchó kienxínhñani tíha,
6 mé ndáchro:
“Janhan kjuatsén ti nkehe iye kjuák'e chritaón cháonra
la ko janhan kjuatsén ti ixra imá iye k'uékjich'era.
7 *Ti ó k'uéchontara kjuaxikaon
ndá k'uéyara ndá janhan kjuintakaára.
Janhan kjuátaha ti itjén chritaón ti itji sítjonta
la tsjáha nkexrín kuitekáonra ti janhan chjinaxón ti ìnta Meriba.
8 Tihínra chojni chjasin kuéntana ti nkehe tsétuahanra.
Ícha jína chrókuitekáonra, jahara chojni Israel.
9 *Jahara chrókuinkachónkihyara íjnko díos kuènté
chojni tsíkjixin ókjé,
la ko chrókjuíkosáyahyara íjnko díos ókjé
10 kixin janhan mé Ìnchára la ko Díos kuèntára.
Janhan kuakítsjexínra chjasin Egipto.
Chrokjuanchiara la janhan
chrókjuánjua kaín nkehe chrókjontera.
11 Kjánchó ti sin chjasená la chrohya tsihin sin ti tan kuéntana
la ko ti sin Israel kuítekakonhña sin ti janhan.
12 Méxra kuitoha sin kixin imá kócha asén sin,
kuitoha sin chrók'uejó sin éxi ti tóxríhin sin.
13 Ti sin chjasin kuéntana chrókuihin sin ti itan níxja janhan
la ko ti sin Israel chróchréhe sin ti ntia kuéntana.
14 Ndá xikaha la tjoka chrókjuintak'itjáña ti sin nínkakohanra
la ko chrókjuintakjasóte ti sin tjájonkoára.
15 Ti sin titekakonhña ti janhan la tsoxrànka sin tsochrakon
sin nkayakon ti janhan,
kixin tsjasóte sin nkochríxín.
16 Andá janhan sintakjinie ti sin chjasin kuéntana ti trigo antsí jína,
la ko itsjen kotsjenta tsotjahá sin ti t'enxín sin ìnta.”

81:3: Nm. 10:10. **81:7:** Ex. 17:7; Nm. 20:13. **81:9:** Ex. 20:2, 3; Dt. 5:6, 7.

Salmo 82

It'éni Díos mé ti juez t'ẹtọan

Salmo kuènté Asaf

1 It'éni Díos la kjuák'e k'uẹtọan ti siín ti sin ch'ehe ch'an ixrạ
la nchekitọexín ch'an ti ijịé sin la ndáchro:
2 ¿Xá hasta nkesá nduáhya sịnchekitọexínra?
¿Xá hasta nkesá tjinkáonra tsjínkịtsara ti chojni
tjenkạyáxin nkehe jínahña?
3 Jahara chrókjuínkịtsara ti sin tsạnkạhya
la ko ti sin nóa
la kjạxin chrókjuínkịtsara ti sin t'ává la ko ti sin chóntahya ninkehó.
4 Nchekaára ti sin nóaxịn tjejó la ko ti sin nóa
kixin ti sin nduáhya ixri la tsjachahya sin ts'ẹtọan sin.
5 Ti sin nduáhya ixri la noehña sin la ko tienxínhña sin,
kixin ixri sin ijnko ntịa sítie,
la ti xránkíxixín chjasintajni mé sít'inki kixin ti ijiẹ tjasin sin.
6 *Janhan ndáxrjạn kixin jahara la éxi ijnko díos;
kaín ti jahara la xjẹen Díos itjen nkaya nkạjní.
7 Kjánchó its'enra éxi it'en kaín chojni,
its'enra éxi its'en kaín chojni t'ẹtọan.
8 Jaha Díos, tihín,
chrókjuịnchekitọexián ijịé chojni chjasintajni
kixin jaha mé kuèntá kaín nación siín chjasintajni.

Salmo 83

Tjanchia sin kixin ts'itjáña ti sin nínkakohen Israel

Salmo kuènté Asaf

1 Jaha It'éni Díos, ¿nkekuènté tjátẹehya ti nixjahani?
¿Nkekuènté kixin tjínkịtsahyani?
2 ¿Á tiénhña ti nkehe ndáchro ti sin nínkakohan?
Tjanoá sin ti jaha la ko titekakuenhña sin ti jaha.
3 Tjenkạyáxin sin sinchek'itjáña sin ti sin chjasin kuèntá
la ko tjenkạyáxin sin nkehe jínahña sich'ehe sin ti

82:6: Jn. 10:34.

nkexro tjuehé ti jaha.
4 Ndáchro sin: “Itsini sinchek'itjáñani ti chjasin a,
kixin í chróxraxinkakonhña chojni ti ihnié ti chjasin Israel.”
5 Éxi nkokoa nkexro kjuénkayáxin sin
kixin chrókónínkakohen sin ti chjasin kuèntá.
6 Ti sin nínkaon mé ti sin edomita tjejó nchia tsík'ónaxín
kamanta la ko ti sin ismaelita
la ti sin kuènté Moab, Agar,
7 Gebal, Amón, Amalec, ti sin filisteo la ko ti sin chjasin Tiro
8 la ko kjaxin ti sin Asirio, mé kaín ti sin a kónkojié sin
la kjaxin kjuínkitsa sin ti xjeen Lot.
9 *Jaha mé chrókjuinchek'itjáña ti sin a éxi kjuinchek'itjáña
ti sin Madián
la ko ti sin Sísara
la ko éxi kjuinchek'itjáña ti sin Jabín ti k'uejó sin ti sítji ìnta Cisón.
10 Jehe sin k'uitjáñaxín sin chjino chjasin Endor;
la k'óna sin éxi nchekatjehe.[a]
11 *Jaha nchek'itjáña ti sin t'etoan
éxi kjuich'ehé ti Oreb la ko Zeeb.
Xikaha ch'ehé kaín ti sin t'etoan ntiha
éxi kjuich'ehé ti Zébah la ko Salmuna.
12 Jehe sin k'uéndáchro sin sich'éna sin nonteе sin
ti nonte kuèntá, jaha Díos.
13 Díos kuènténi, ti xrinto ichr'an jaha chrók'uitjáñaxín sin,
chrók'óna sin éxi chaon ika tsíxámá chrókjuakáko xrinto.
14 Chrok'óna sin éxi xrohi tsochexín ijna
chrók'uitjáñaxín ti inta yoa siín nteje.
15 Mé xikaha chréhé sin
la nchechrákonxian sin ti xrinto kuèntá.
16 Chrokjuinchesuéhé sin kixin
ndá chróxraxinkaon sin ti ihniá, It'éni Díos.
17 Ndá chrókósuéhe sin nkochríxín
andá ti kjuatosuéhe mé chrók'uitjáñaxín sin,
18 kixin xikaha chrókónohe sin kixin imá tétoan jaha It'éni Díos.
Jahuá mé itjen nkaya nkajní la tétoan kuenté chjasintajni.

---

[a] **83:10** ***nchekatjehe*** abono

83:9 a: Jue. 7:1-23; **b:** Jue. 4:6-22. **83:11 a:** Jue. 7:25; **b:** Jue. 8:12.

Salmo 84

Ti nkexro tóxríhin tsjak'e ndoe Díos

Salmo kuènté xjeen Coré

1 Imá náxrjón ti ninkuá tjóá,
jaha It'éni Díos chonta kaín kjuachaxin.
2 Imá chéhe aséni
tjinkaoni chrókjuák'eni ti ndasin itjen ti ninkuá, jaha Díos.
Imá chrókóchéhe aséni,
chrótsjeni, chrókjuikosáyeheni ti jaha Díos tjánjua kjuachón.
3 Kjónté ti koxéva la ko ti ko golondrina
tsíkjich'éna va kaké va
chjinaxón ti altar kuèntá kixin ntiha sinchek'ánkíxin va xjeen va.
Jaha, It'éni Díos, mé imá tétoan la ko chonta kaín kjuachaxin.
Jaha Rey kuènténi la ko Díos kuènténi.
4 Imá chéhe ti nkexro tjejó nkaxehen ninkuá.
Itsje sin tjikosáyaha sin nkochríxín la t'óxrjéhya sin.
5 Chéhe itjen ti nkexro jaha tjínkitsa,
la ko ti nkexro tjenkayáxin kaín asén tsochréhe ti ntia sátsji ti ndoa.
6 Kjónté ts'atsínka sin ti tsaka tsjánka chojni
la ntiha mé ts'óna ijnko ti sít'axrje ìnta.
Andá ti ts'aniá ichrin la antsí tsoyeé ti ìnta la tsoñao kaín nkehe.
7 Tinkák'ánkí ti kjuachaxin kuènté sin kixin tsjacha sin
sátsji sin ti chjasin Jerusalén tsikosáyexín sin ti jaha,
ti Díos chónta kaín kjuachaxin.
8 Jaha It'éni Díos, chonta kaín kjuachaxin,
jaha Díos kuènté Jacob,
tihín ti chrónòahani.
9 Jaha Díos kuènténi tsaáxini,
tjínkitsa ti nkexro tsíkjéyá jaha ts'óna Rey.
10 Antsí jína kjónté nkokoa ñao
chrókjuák'eni ti ndasin kuèntá
ke ti chrókjuák'eni ijnko mil ñao ókjé nchia.
Ícha jína chrókjueyáni chrókjuák'eni ti ndója ndoa,
jaha Díos kuènténi,
ke ti chrókjuák'eni ndoe ti chojni chónta ijie.
11 Kixin jaha It'éni Díos mé tjánjua ti t'inkaséña
la ko tjinkitsa ti jeheni
la jaha tjuehé la ko tjikosayéhé ti nkexro tjasinhña ijie

la tjekuénhña tjánjua ti nkehe tjanchia sin.
12 It'éni Díos, jaha chonta kaín kjuachaxin.
Chéhe̱ ti nkexro tinkáchónki ti jaha.

Salmo 85

Ti sin Israel tjanchia sin kixin Díos tsi̱konoéhe̱ ti jehe sin

Salmo kuènté xje̱en Coré

1 It'éni Díos
jaha imá jína kjuínki̱tsa ti chjasin kuèntá.
Jaha kjuínki̱tsa ikjan ti sin k'uaxrjeníxin ti ch'in Jacob.
2 Jaha k'óxika ti iji̱é ti sin chjasin kuèntá
la ko kaín ti nkehe jínahña kjuích'e sin.
3 Ó kjuixin kóntá kaín ti kjuanínkaon kuèntá
la kuito̱hé ti imá kónínkaoan.
4 Díos kuènténi tsaáxini.
Jaha nchekaáni ijie
la í tónínkákuénhñani kaíni.
5 ¿Á na̱xa̱ tso̱ninkákonhéni nkochríxín ní?
¿Á xi̱kahó chrókónínkákohén kaín ti sin tsinkák'axrjeníxini ní?
6 ¿Á chrókjuájonhña kjuachaxin ínaá chrók'uejóni ní?,
a̱ndá xi̱kaha chrókóchéhe̱ ti sin chjasin kuèntá.
7 Tjáko̱xián ti tjue̱héni, jaha It'éni Díos,
la ko nchekaáni.
8 Jeheni tsihini ti nkehe tsondáchro Díos
kixin tsondáchro ch'an tsjajon ch'an ti kjuaxróxin ts'áyéhe̱
ti chjasin kuènté ch'an
la ko ti sin tinkáchónki ti jehe ch'an,
kixin ndá jehe sin chrókuíto̱he sin
ti nkehe nduáhya tjenka̱yáxin sin.
9 Chaxín ti tsaáxini la chjino itjen,
la tsaá ti sin titekaon,
kixin ti kjuachaxin kuènté Díos la tsjak'e ti chjaséni.
10 Ti nkehe chaxín la ko ti tjue̱heni la kónoxín,
la ti kjuaxróxin la ko ti nkehe ndoá mé tjejó.
11 Ti nkehe chaxín la ts'aniá ti chjasintajni
la ko ti nkehe ndoa la nkaya nka̱jní tsji̱xi̱n.
12 It'éni Díos mé tsjinki̱tsa tsjajon ch'an ichrin
a̱ndá ti no̱nte̱eni mé ts'óna jína.

13 Ti nkehe ndoá mé tsitóxin ntia tsochronka.
Tíha mé tsakitjehe ijnko ntia ndoá tsixin It'éni Díos.

Salmo 86

Jahuá mé Díos

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tihín jaha ti nkehe tsondáchroni
kixin jeheni la t'áváni la ko nóani.
2 T'ayakohén aséni kixin imá tinkáchónkini ti jaha.
Jaha mé ti Díos kuènténi.
Nchekaá ti jeheni, ti nkexro t'aha ixra, kixin tinkáchónkini ti jaha.
3 Tikonoéhéni, It'éni Díos,
kixin t'éyahani ti jaha kaín ñao.
4 Jaha nchechéhé aséni kixin t'ahani ixra
kixin jeheni mé chrónoéheni ti jaha.
5 Kixin jaha, It'éni Díos, la imá jína,
jaha sinchek'itjáña ti ijie kuènténi.
Jaha mé tjuehé kaín ti nkexro chrónoéhe ti jaha.
6 Tihín, It'éni Díos, ti nkehe tjanchahani.
Chrokjuinkitsani kixin chrónoéheni ti jaha.
7 Ti ñao tsochóntani kjuaxikaon la ts'éyehéni ti jaha
la jaha tsjatehé la tsjínkitsa ti jeheni.
8 Kohya ninkehó Díos tóyóhe éxi ti jaha, It'éni Díos.
Kohya ninkexró ich'e ti ixra éxi ti ixra tsíkjich'e jaha.
9 *Jaha kjuich'éna kuenté chjasintajni.
Méxra kaín chojni la chrókjuíji sin ti itjen jaha, It'éni Díos,
kixin chrókjuikosáyehe sin ti ihnia.
10 Jaha ijnko Díos imá ijié la chonta kaín kjuachaxin
la ko tjákoxián kjuaxroan imá ijié.
Méxra jahuá mé Díos.
11 Jaha Díos, tjákohéni ti ntia kuèntá
kixin chrók'uájini ti ntia chaxín.
Jaha chróchjehé kjuachaxin aséni kixin
jína chrókjuikosáyeheni ti ihnia.
12 Kixin kaín aséni chrókjuikosáyeheni
ti jaha, It'éni Díos,

86:9: Ap. 15:4.

la ko chrókuinkáchónkini ti ihni̱á nkochríxín.
13 Kixin jaha imá kui̱konoéhé ti jeheni,
la kjui̱nchekaá a̱séni
la k'uitsínkáyahyani ti tòye̱ tjejó ti sin tsík'en.
14 Jaha Díos,
nchónhña chojni ihnke k'uínkatjen nínkaon.
Xritjeyá sin ti jeheni la chrók'óñá sin.
Jehe sin la tjikosayéhya sin ti jaha.
15 A̱ndá jaha It'éni Díos,
imá ti̱konoéhé chojni kixin imá jína jaha
la tjokahya tónínkaoan la imá tjue̱hé chojni.
16 Komá ti jeheni, ti̱konoéhéni.
Chje̱héni kjuachaxin kixin jeheni t'ahani ixra̱,
la t'ayakonhéni.
17 Tjákoxián ijnko nkehe jína kixin tsonoheni kixin tjue̱héni
kixin xi̱kaha chrók'uikon ti sin tjinkakonhña ti jeheni
ndá chrókósuéhe̱ sin
kixin jaha, It'éni Díos, la kjuínki̱tsani la
kjui̱nchechehéni.

Salmo 87

Ti sin tjinkaon chrók'uejó sin chjasin Jerusalén

Salmo kuènté xje̱en Coré

1 Díos kjuak'e ti chjasin Jerusalén
chritaón ti ijna̱ tjóá,
2 la Díos a̱ntsí imá tjue̱he ti puerta kuènté Jerusalén,
la nkuíxín Israel la kohya íjnko chjasin a̱ntsí tjue̱he Díos.
3 Jaha chjasin ijié kuènté Díos,
¡xá kjuánchí imá náxrjón nixja sin
kuènté ti jaha!
4 "Janhan Díos mé xráxinka̱oan Egipto la ko Babilonia
mé tíha la chjasin chóxin sin ti janhan
la ko Filistea la ko Tiro la ko Etiopía.
Kaín ti chojni mé tsík'axrjeníxin sin Jerusalén."
5 Tsondáchro sin kuènté chjasin Jerusalén:
"Tíhi la k'óna chjasén kaín chojni."
Mé Díos itjen nkaya nka̱jní la kjuak'e ti chjasin
la ko kjuíncheñao ch'an tíha.

6 Kja̱xin Díos la kjuajon kjuachaxin kixin ts'ínixín
ihni̱é ti sin tsík'axrjeníxin ntiha.
7 Kaín sin la tjasin sin kia la itsje sin la ko ité sin la ndáchro sin
kixin chjasén sin mé Jerusalén.

Salmo 88

Ijnko nkexro níhi chrónòa

Salmo kuènté xje̱en Coré

1 It'éni Díos tsaáxini.
Ncha̱kotjin la ko tie chrónòahani
kixin tsjínki̱tsehéni.
2 Ti nixjahani mé chrókjuíji ti itjen jaha.
Tihín ti nkehe tjanchiani.
3 Nchónhña nkehe jínahña kjuasótexíni,
la ó chjina chrók'ueni la chrókjui̱xraváni.
4 Ndáchro chojni kixin ó kjuixin sákjuini
ti siín ti sin tsík'en.
Jeheni mé chaxín í chóntahyani fuerza.
5 Kuíto̱he sin ti jeheni ti tjejó ti sin tsík'en,
ti sin tsík'itsínkayá tòye̱.
Tjak'eni ti tjejó ti sin xraxinkakonhña jaha
la ko jaha tjínki̱tsahya sin.
6 Jaha tsíkjaké ti jeheni ijnko tòye̱ ni̱nka
la ko sítie.
7 Ti kjuanínkaon kuèntá mé kjui̱nchekamáni la imá iye
la éxi nátaón ti jeheni chrókui yeé ìnta̱
mé xi̱kaha yexín ti kjuanínkaon kuèntá.
8 Mé xi̱kaha kjui̱ch'e jaha kixin kaín ti sin chóxini
kuíto̱he sin ti jeheni,
mé xi̱kaha kjui̱ch'e kixin chrókóxríe̱nhña sin ti jeheni.
A̱ndá jeheni la éxi ijnko chojni tjechjina la xitjahya ts'axrjeni.
9 Imá tsjánkani, a̱ndá ijie la í t'ikonhñani jína kixin
kjuatjoyé ti ikoni.
Kaín ña̱o t'éye̱he̱ni ti jaha It'éni Díos.
Tjokani itjani kixin jaha chrókjuínki̱tsa ti jeheni.
10 ¿Xá jaha tsjásian kjuaxroan ti tjejó ti sin tsík'en ní?
¿Xá ti sin tsík'en mé tsotjáha sin kjuasáya ní?
11 ¿Xá tsondáchro sin kixin jaha tjue̱hé chojni ti nkaxehen ti tòye̱ ní?

¿Xá tsonixja chojni ti nkehe chaxín kuèntá ntiha ti
siín ti sin tsík'en ní?
12 Ti tjejó ti sin tsík'en
la kaín nkehe k'uitjáñehen sin.
¿Á naxa chrók'uejó nkexro ntiha
chróxraxinkaon ti nkehe ndoá la ko
ti kjuaxroan kjuásian ní?
Kjá í náhí.
13 Kjánchó jeheni t'éyehéni ti jaha, It'éni Díos.
Kaín nchítjen chrónòahani la ko tjeyáni ti jaha.
14 It'éni Díos, ¿nkekuènté xráxinkákonhña ti jeheni?
¿Nkekuènté tjak'emehéni?
15 Ti ñao naxa k'uéntasoáni
kjuankíxini kjuasóteni la chrók'ueni.
Nchónhña nkehe jínahña ichr'an jaha kjuasótexíni.
Andá ijie la í tsjachahyani ínaá.
16 Ti kjuanínkaon ijié kuèntá mé k'uatsínka nátaón ti jeheni.
Ndá xikaha imá k'óxrjéni.
17 Ijie la kaín ñao tjasóteni
éxi yeé ìnta k'uatsínka nátaón ti jeheni.
18 Kaín ti sin chóxini la kuítohe sin ti jeheni,
la jehóni kuítoheni ti sítie.

Salmo 89

Ti nkehe tsíndáche Díos ti ch'in David

1 It'éni Díos, nkochríxín tsotsjeni tsjikosáyeheni ti jaha
kixin kjuasáya jaha la kuikonoéhéni.
Kaín chojni tjejó ijie la ko ti chojni itsi
chr'éxin la tsihin sin
kixin jaha imá jína kjuínkitsani.
2 Tsochrónkani kixin ti tjuehéni la nkochríxín tíha
la ko ti jína nixja jaha la nkochríxín tsjak'e éxi
nkochríxín itjen ti nkajní.
3 Mé jaha Díos la tsíndáche ch'in David
mé ti nkexro t'aha ixra tsíkjéyá, mé tsíndáchroa:
4 *“Tsotjaha kjuachaxin ti nkexro ts'axrjéníxian
kixin ts'etoan ti nkexro nkochríxín éxi kjuák'e kuétoan jaha.”

89:4: 2Sam. 7:12-16; 1Cr. 17:11-14; Sal. 132:11; Hch. 2:30.

5 It'éni Díos,
kaín ti sin tjejó nkajní
la tsjikosáyaha sin kixin tsík'ikon sin ti kjuachaxin ijié kuèntá.
Kaín ti sin jína tsíkónkotsé mé tsjikosáyaha sin.
6 Nijnko nkexro itjen nkaya nkajní
chrókóyóhe ti jaha, It'éni Díos.
¿Xá nkexro chrókóyóhe ti jaha Díos kuènténi?
7 Jaha mé ijnko Díos imá t'etoan
la ijnko kjuachrakon ijié tíha
kixin nkondatjen ti jaha la siín nchónhña ángel.
8 It'éni Díos, jaha mé chonta kaín kjuachaxin.
¿Xá nkexro chrókóyóhe ti jaha?
Kixin kaín kjuachaxin mé kuèntá
la ko jaha nchexiteyá ti nkehe chaxín.
9 Ti tsojiehe ti ndañao la jaha tétoan
kixin ts'ixratá,
la ko ti tsochrika ti ìnta la jaha mé ndáche ts'ixitán.
10 Jaha mé k'oñá ti monstruo kuènté ndañao
la jaha kjuinchek'itjáñaxián ti chojni nínkakohan
kixin ti kjuachaxin chónta ti itjá.
11 Ti nkajní la ko ti chjasintajni mé kuèntá.
Jaha mé kjuich'éna ti chjasintajni la ko kaín ti nkehe siín.
12 Jaha mé kjuich'éna ti norte la ko ti sur,
la ti ijna Tabor la ko ti ijna Hermón
tsochéhe tsotsjexin ti ihniá jaha.
13 Ti cháoan mé chónta kjuachaxin
la ko ti itjá chjina la tétuanxián.
14 Jaha jína nchekitoexián la jína tjénkayáxian
la mé xikaha jína tétoan
la ko jaha tjákoxián kixin imá tjuehéni la ko nchexiteyá
ti nkehe chaxín.
15 Náxrjón ti sin nohe tsjikosáyaha sin, jaha Díos kuènténi.
Kaín ntia t'aji sin mé t'inkaséñaxín ti xrohi kuèntá.
16 Ti ihniá mé tsochèxin sin kaín ñao
la ko tsochéhe sin kixin chaxín ndoá tjénkayáxian jaha,
17 kixin ti kjuachaxin ijié chonta jaha mé nchefuerte ti jehe sin.
Jaha mé nchek'ánkía ti kjuachaxin chóntani kixin jína jaha.
18 Kixin jaha mé Díos kuènténi tsaáxini
la ko jaha mé ti Rey kuènténi la ko ti nkexro tjóá
tjikosáyehe ti sin Israel.
19 Andá ijnko ñao jaha níxjehé ti sin tinkáchónki ti jaha

la tsíndáche sin:
“Jína kjuínkitsa janhan ijnko nkexro chrakonhña,
mé janhan kjuéyá ijnko nkexro itjen ti chjasin kuéntana.
20 *K'uitjá David ti nkexro sit'ána ixra,
la janhan kuétoan kuikite sin aceite ikja ch'an
kixin xikaha k'uáyéhe ch'an kjuachaxin ts'etoan ch'an.
21 Ti tjaná nkochríxín tsjak'e tsjinkitsa David.
Ti kjuachaxin kuéntana mé tsjinkitsaxián ti jehe ch'an.
22 Tsjachahya ti sin nínkakohen ti jehe ch'an
la ko tsjachahya ti sin nduáhya t'aji.
23 Janhan sintak'itjáña ti kjuachaxin kuènté ti sin nínkakohen David
la ko sintaníha ti sin tjinkakonhña ti jehe ch'an.
24 Jehe ch'an mé tsonohe kixin janhan tjuaha ch'an
la ko tsjínkitsa ch'an
kixin janhan sintak'ánkía ti kjuachaxin kuènté ch'an kixin
ti kjuachaxin chonta janhan.
25 Janhan mé kjuánjua kjuachaxin ts'etoan ch'an
ti chrínta ndañao Mediterráneo la ko ti chrínta ndarío Éufrates.
26 Jehe ch'an mé ts'éyana tsondáchro ch'an:
Jaha mé it'éni
la ko Díos kuènténi.
Jaha mé tsaáxini.
27 *Ko janhan Díos mé tsjánjua kjuachaxin ts'óna ch'an xjana sao.
Jehe ch'an mé ts'etuehen ch'an ti sin rey
kuènté chjasintajni.
28 Janhan nkochríxín ts'ayakohan ch'an la ko tsotjuaha ch'an.
Ti nkehe ndátjan ch'an la sintaxiteyá janhan.
29 Ti sin ts'axrjeníxin ch'an mé ts'etoan sin ti nonte
kuék'etoanxín ch'an nkochríxín
ti naxa itjen ti nkajní.
30 Kjánchó ti chrókuítohe sin ti ley kuétuahan sin
la ti chrók'uájihya sin éxi k'uítuehen sin
31 landá ti chrókjuinchexiteyáhya sin ti ley kuéntana
la chrókuitekakonhña sin ti nkehe kuétoan janhan,
32 andá ti xikaha la janhan sintakjasótexián sin ntasé
kixin kuítekakonhña sin la jiehe sin,
kjuích'e sin ti nkehe jínahña.
33 Kjánchó tsitoahya tsotjuaha David
la ko ts'itjáñanahña tsjínkitsa ch'an.

89:20 a: 1Sam. 13:14; Hch. 13:22; **b:** 1Sam. 16:12. **89:27:** Ap. 1:5.

34 Ts'itjáñanahña ti nkehe ndátjan David
la ko sintaxiteyá ti nkehe tsíndáxrjan.
35 Andá nkonaá ndátjan ch'in David,
jína ti janhan la xitjahya sit'ayaha.
36 Méxra ti nkexro ts'axrjéníxian jaha nkochríxín ts'etoan
éxi nkochríxín itjen ti ñao t'inkaséñaxín la í tsjejehya
ti t'etoaxín ch'an nkochríxín.
37 Ndoá chrókjuák'e ti t'etoan ch'an nkochríxín
éxi ti nitjó itjen nkajní nkochríxín."
38 Andá ti xikaha tsíndáchrua la, ¿nkekuènté kuitohé ndáha
ti nkexro rey tsíkjéyá jaha Díos?
¿Nkekuènté kóninkákohén ti rey?
39 Jaha kuakítsje ti kjuachaxin tsíchjehé ti nkexro
kjuít'aha ixra la kjuinchexiteyáhya ti nkehe tsíndáche ch'an.
Jaha kjuatsían ti corona chónta ch'an la kjuaké nonte.
40 K'oxika ti tjat'o tsík'óna nkondatjen chjasin Jerusalén,
la xikaha k'óna nteje ti chjasin ijié.
41 Kaín chojni t'atsínka ti ntia ntiha la teé sin
ti nkehe tóxríhin sin,
la kaín ti chjasin chjinaxón ntiha tjanoá sin ti rey.
42 Jaha kjuínkitsa ti sin nínkakohen ti rey,
la jehe sin imá chéhe sin kixin kjuacha sin.
43 Andá jaha mé kjuatsén ti tatéxin ti espada kuènté ti rey,
la í kjuínkitsehya ch'an ti sákjuí ch'an guerra.
44 Jaha kuakítsjehé ti rey ti kjuachaxin k'uéchónta ch'an,
ko k'oxítjen ti kuék'etoanxín ti rey ntiha.
45 Kuakítsjaha ti nánó chrókjuák'e ti rey,
ndá imá kósuéhe ch'an.
46 It'éni Díos,
¿xá hasta nkesá tsjak'èma jaha?
¿Á nkochríxín tsonínkaoan éxi ijnko xrohi ní?
47 It'éni Díos xráxinkaoan kixin ti kjuachón kjuánjua
chóntani la séhya.
Jaha la kjuich'éna ti chojni
la kjuájonhña itsjé nánó ts'ejó sin.
48 ¿Xá nkexro chrókjuák'e chrók'uénhña?
¿Xá nkexro chrókuaá kixin chrók'uenxínhña ti kjuachaxin
kuènté ti kjuach'én?
49 It'éni Díos, ¿nkekuènté kixin jaha naxa tikonoéhñani
kixin xikaha ó tsíndáche David kixin tsjínkitsa ti jehe ch'an?
50 It'éni Díos, xráxinkaoan ti sin t'aha ixra

kixin siín nchónhña chojni nínkakohen sin ti sin a la ko tjanoá sin,
mé xi̱kaha t'áváni la tjoté a̱séni.
51 It'éni Díos,
t'ándaxín ti sin nínkakohan.
Kaín ña̱o t'ándaxíhi̱n sin ti nkexro tsíkjéyá ts'óna rey.
52 A̱ndá imá jína jaha, It'éni Díos, nkochríxín.
Mé xi̱kaha tsoxiteyá.

Xroon noóxin

(Salmos 90—106)

Salmo 90

Díos la nkochríxín itjen la chojni la kanhñó isé ts'ejó

Salmo kuènté Moisés

1 It'éni Díos, jaha mé tsaáxini
ijie la ko nkochríxín.
2 Ti na̱xa̱ t'ónahña ijna̱
la ko chjasintajni,
ndesi ósé la ko nkochríxín
la jaha mé Díos.
3 A̱ndá ts'óna chojni inche ínaá
ti tsondáchrua: “Jahara chojni ts'ónara inche ínaá.”
4 *Kixin ti mil nánó
la t'íkua̱n jaha éxi ti ijnko ña̱o ó k'uatsínka,
o̱ éxi iso hora ti tie k'uatsínka.
5 Jaha titàya̱ nchek'itjáña chojni
éxi ts'átjoáko chojni ìnta̱,
o̱ éxi ijnko kotáchrin chónta chojni ó.
6 Jeheni la éxi kajnto tsík'ánkí ti nchítjen.
Ti nchítjen ts'aña ti ika la tsoxró itsjo,
a̱ndá ti tso̱jín mé tsochrijin, tsoxámá la its'en.
7 Jeheni ts'itjáñaxíni ti kjuanínkaon kuèntá;
imá tóxakoheni kixin nínkaoan jaha.
8 Ti ijie̱ chóntani la jaha la noha,
la ko ti ijie̱ ninkexró noehña la jaha la t'íkuan kaín tíha.

90:4: 2Pe. 3:8.

9 Chaxín ti tsonínkaoan la í tsjéhya ñao ts'ejóni.
Ti nánó kuènténi la tjoka t'atsínka éxi ijnko nkehe
chrókjuénkayáxini xikahó.
10 Ti nánó tsochónta chojni kjuachón la setenta nánó,
andá ti sin imá icha la tsjacha sin tsochónta sin ochenta nánó.
Kaín ti sin nchehnke kixin nchónhña nánó ts'ejó sin,
la jehó kjuatjoté tsochónta sin la kjuaxróxinhña ts'ejó sin.
Andá ti nánó la tjoka ts'atsínka, mé kjaxin xikaha ti jeheni.
11 ¿Xá nkexro chrókienxín ti kjuanínkaon kuèntá?
¿Xá nkexro chrókónohe nkexrín chróchrakohan?
12 Tjákohéni ts'ekini jína ti ñao kuènténi,
kixin chrókjuacha aséni chróchónta kjuaxrexinkaon jína.
13 It'éni ikjan jaha ínaá, tjínkitsa ti jeheni;
¿Xá nkesá chrókjan jaha?
Tikonoéhé ti jeheni kixin t'ahani ixra.
14 Nchechéhéni, tikonoéhéni ti nchítjen
la ndá xikaha chrótsjeni,
chrókóchéheni kaín ti ñao naxa ts'ejóni.
15 Nchechéhéni kaín ñao
éxi ti nchónhña nánó kjuaxróxinhña kuék'ejóni,
éxi ti nánó náxrjónhña k'uatsínkani.
16 Jaha chrókjuánjua kjuachaxin
kixin ti nkexro kjuít'aha ixra chrók'uikon ti ixra kuèntá
la ko kjaxin ti nkexro ts'axrjeníxin sin.
17 It'éni Díos kuènténi, tjákoxián ti kjuachaxin kuèntá,
la tsjínkitsa ti jeheni.
It'éni Díos, chrókjuinkitsani
kixin jína chrókóhen ti ixra tjejóch'eni.

Salmo 91

Ti nkexro tjejó chrínkí its'uan kuènté Díos imá t'etoan

1 Ti nkexro tjejó chrínkí ti its'uan kuènté Díos
mé ti kjuachaxin kuènté Díos ts'ayakohen ti jehe sin.
2 Mé ndátjan sin It'éni Díos: “Jaha mé sinchekaáni,
jaha mé t'ayakonhéni,
jaha mé ti Díos tinkáchónkini.”
3 Jehó Díos mé sinchekaá ti jaha
kixin nijnko nkehe jínahña chrók'uitjáñaxián.
4 Díos mé ts'ayakuaxián chrínkí ti itja ch'an

la ndá kohya nkehe tso̱han.
Díos la sinchexiteyá ti nkehe tsíndáchro ch'an
la ts'ayakohan ch'an.
5 Méxra̱, tóxakuanhña, kjónté ijnko kjuachrakon
chrók'uixin ti sítie a
la ko kjónté ti chika flecha chróchr'án sin ti ncha̱kotjin
6 la ko ni ti ichin tsji̱xi̱n ti sítie
la ko nijnko kjuaxikaon chrókui ncha̱kotjin
chrók'uitjáñaxián.
7 Kjónté chrók'uitsínka ijnko mil chojni ti itjá ikjon
o̱ ite mil chojni chrók'uitsínka ti itjá chjina,
kjánchó jaha la kohya nkehe tso̱han.
8 A̱ndá jaha la chaxín ts'ikonxín ikuan
nkehe tso̱hen ti chojni tjenka̱yáxin nkehe jínahña.
9 Jaha la tinkachónkia It'éni Díos kixin tsaáxian,
la Díos imá t'e̱to̱an la tsjinki̱tsa ti jaha.
10 Kohya ninkehó nkehe jínahña tso̱han
la kohya nijnko ichin ts'ixehen ti ndo̱a,
11 *kixin Díos tsochr'án ti sin ángel
kuènté ch'an ti itjen jaha, ts'ayakohan
kjónté nketí sátsjia.
12 *Ti sin ángel la tsjinki̱tsa sin ti jaha la tsotsé sin itjá
kixin ti to̱tá tsóténki̱xinhña ninkehó ixro̱.
13 *Kohya kjuachrakon kjónté sáchrókjuia
ti siín koxra̱ jie̱he
o̱ ti siín konche jie̱he kixin jaha chrókuinkátja va.
14 A̱ndá ndáchro It'éni Díos:
“Ti nkexro tjue̱he ti janhan la si̱ntakaá ch'an.
Janhan tsjínki̱tsa ti nkexro a kixin a̱ntsí tsochónta ch'an kjuachaxin
kixin tinkáchónki ch'an ni̱ná.
15 A̱ndá ti ts'éye̱he̱ ch'an ti janhan la tjoka tsjata̱ha̱
la ko ti kjuaxróxinhña itjen ch'an la ntiha tsjak'é janhan.
Si̱ntakaá ch'an
la ko tsjikosáyaha̱ ch'an.
16 A̱ntsí si̱ntacháha ch'an kixin isé tsjak'e ch'an
la ko janhan mé tsotjahá ch'an ti kjuachón nkochríxín.”

91:11: Mt. 4:6; Lc. 4:10. **91:12:** Mt. 4:6; Lc. 4:11. **91:13:** Lc. 10:19.

Salmo 92

Itsje sin kixin Díos la imá jína

1 Jína chróchjéheni Díos kjuasáya.
Chrotsjeni himno chrókjuikosáyeheni ihniá, jaha Díos
itjen nkaya nkajní.
2 Tsochrónkani nkojnko nchítjen kixin jaha tjuehéni
la ko tsochronkani nkojnko tie kixin imá jína jaha la
nchexiteyá kaín nkehe ndáchrua.
3 Tsotsjexini ihniá ti isón salterio
la ko ti isón chónta itsja
la ko ti arpa kanhñó itsen ndáchro.
4 Jaha It'éni Díos,
mé imá chéheni kixin ti ixra kjuich'e
mé ti ixra tsíkjich'e mé imá nchechéhe ti jeheni.
5 Jaha It'éni Díos,
imá ijié ti ixra tsíkjich'e.
Ninkexró tsjachahya tienxín nkexrín tjénkayáxian jaha.
6 Ti chojni lonti la noehña nkekuènté tíha;
la ko ti chojni tjenkayáxinhña jína la tienxínhña sin.
7 Ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña
la t'ánkí sin éxi t'ánkí ijnko kayoa t'óna itsjo,
kjánchó itsi ijnko ñao ts'itjáña sin nkochríxín.
8 Andá jaha It'éni Díos, nkochríxín itjen
tétoan nkaya nkajní.
9 Andá ti sin nínkakohan, It'éni Díos,
la ko kaín ti sin ich'e ti nkehe jínahña
la ts'itjáña sin.
10 Jaha It'éni Díos, nchek'ánkía ti fuerza chóntani
éxi ti fuerza chónta ti koxinta tsehe.
Jaha t'ikjanjian aceite náxrjón xroá ikjani.
11 Ikoni mé k'uíkonxíni nkexrín tsjasóte ti sin nínkakohen ti jeheni
la ko kuíhini nkexrín t'éya ti sin ixri ti ntia nduáhya.
12 Ti sin jína la ts'ánkí sin éxi ijnko ntakajni náxrjón;
mé ts'ánkí sin éxi ti inta cedro siín ti ijna Líbano.
13 Tjejó sin éxi ti ntayoa tsíxenkaxín ti ndoa, It'éni Díos.
Tíha mé ts'óna itsjo nkaxehen ti ndasin ndója ti ninko kuèntá.
14 Kjónté ó ntaxin ti inta yoa la naxa ts'óna ito;
nkochríxín ti inta la tsjak'e jína la ko yoa.
15 Tsochrónka ti sin jína kixin jaha It'éni Díos la

jína la ko nkochríxín t'ayakohén chojni,
la ko kohya ninkehó nkehe nduáhya tjénkayáxian jaha.

Salmo 93

It'éni Díos mé ti Rey t'etoan

1 It'éni Díos mé ti Rey imá t'etoan.
Mé tsík'inkáya ch'an ika tjákini,
la imá chónta ch'an kjuachaxin.
Díos mé k'uetoan k'óna chjasintajni
la kohya nkexro sinchek'itjáña tíha.
2 It'éni Díos, mé jaha kuétoan ti xránkíxixín
kixin jaha la ó xráxín itjen.
3 It'éni Díos,
ti ndarío la sítóvéntó la ko ti ìnta la síchriká noi.
4 Kjánchó jaha, It'éni Díos, itjen nkaya nkajní
la imá chonta kjuachaxin,
andá ti ìnta la kanhñó,
kjónté imá sítójiehe ti ndañao.
5 Jaha Díos,
ti nkehe tsíkétoan la chaxín ndoá.
Náxrjón itjen nkaxehen ti ndoa
kixin nkochríxín tsokohya ninkehó ijie ntiha.

Salmo 94

It'éni Díos mé ti juez kuènté chjasintajni

1 It'éni Díos, tjákoxián
kixin jaha nchekitoexián ijie.
2 Jaha mé ti juez kuènté chjasintajni.
Jaha chonta kjuachaxin mé nchekjasóte ti sin nchehnke
la éxi ti ixra nduáhya kjuích'e sin mé xikaha chrókjuacha sin.
3 Jaha It'éni, ¿hasta nkesá chrók'uixin ti sin ixri ti ntia nduáhya?
¿Xá hasta nkesá tsjánjua kjuachaxin naxa
tsochéhe sin?
4 Kaín ti chojni nduáhya ixri la,
¿xá hasta nkesá tsonixja sin ti nkehe jínahña?
Imá ihnke kaín ti sin ich'e ti nkehe nduáhya.
5 It'éni Díos,

ti sin ihnke la nchek'itjáña sin ti chjasin kuèntá
la ko nchekjasóte sin ti sin tinkáchónki ti jaha.
6 Jehe sin t'óñá sin chojnichjin ik'án la ko ti chojni
tsíkjixin ókjé chjasin
la ko t'óñá sin ti chájan nòé.
7 Ndáchro sin kixin It'éni Díos la t'ikonhña ch'an.
Ti Díos kuènté Jacob la kjá tsonínkakonhña, ichro sin.
8 Chrokiénxinra jahara, chojni lontí.
Jahara chontahyara kjuaxrexinkaon jína,
¿xá hasta nkesá chrókiénxinra?
9 Ti nkexro kjuích'éna ti ndátsjonra,
¿á xitjahya chrókuihin ní?
La ko, ¿xá xitjahya chrók'uikon
ti nkexro kjuích'éna ti ikonra ní?
10 Díos mé nchekjasóte kaín ti chjasin a,
andá jahara la, ¿á xitjahya sinchekjasóte ch'an ti jahara ní?
It'éni Díos la ó nohe kaín nkehe la,
¿á chrókónoehña ch'an kaín ti nkehe nduáhya tjénkayáxinra ní?
11 *It'éni Díos la nohe nkehe tjenkayáxin kaín chojni
la ó nohe kixin kaín tíha la ó chónkó.
12 It'éni Díos,
chéhe itjen ti nkexro tjénduéhé jaha
la ko tjákohé ti nkehe kuétoan.
13 Kixin ti sin a mé kjuaxróxin ts'ejó sin
ti ó itsi ti ñao náxrjónhña.
Andá ti chojni ixri ti ntia nduáhya
la ó k'óna ijnko tòye ts'itjáñaxín sin.
14 It'éni Díos la tsítoehya ti sin chjasin kuènté ch'an
la ko kjaxin tsítoehya ch'an jehó
ti sin tinkáchónki ti jehe ch'an,
mé tsjinkitsa ch'an ti jehe sin.
15 Ti sin juez la ndoá sinchekitoexín sin ti ijie ínaá
la kaín ti sin jína la tsochéhe sin.
16 ¿Xá nkexro chrók'uinkatjen
chrókjuinkitsa ti jeheni
kixin siín ti sin nínkakohen ti jeheni?
¿Xá nkexro chrókjuinkitsa chrókuaáxini?
17 Ti chrókjuínkitsahyani, jaha It'éni Díos,
la kjá tjoka chrók'uen aséni.

94:11: 1Co. 3:20.

18 Andá jnko naá ndáchroni
kixin chróxratóxin toteni,
andá jaha It'éni la kuikonoéhéni la kjuínkitsani.
19 Ti ó imá kóxakoheni
la jaha kjuínkitsani,
kjuinchechehé aséni.
20 Jaha la xitjahya ts'ituan
ti sin nduáhya t'etoan.
Nduáhya nchekitoexín sin
kixin titekakonhña sin ti ley kuèntá.
21 Jehe sin la tónkotsé sin tsjenkayáxin sin nkexrín sich'e sin,
la tjinkaon sin its'en
ti nkexro chóntahya ninkehó ijie.
22 Andá jaha It'éni Díos mé kuaáxini.
Jaha Díos tinkáchónkini kixin jaha mé tjínkitsa ti jeheni.
23 Jaha It'éni Díos mé sinchekjasóte ti sin ixri ti ntia nduáhya.
Ts'itjáñaxín sin ti nkehe jínahña kjuích'e sin.
Jaha It'éni Díos mé sinchek'itjáña ti sin a.

Salmo 95

Tsotsjeni tsjikosáyeheni It'éni Díos

1 Xrákira tsochéhéni, tsotsjeni tsjikosáyeheni It'éni Díos.
Tsotsjeni tsochéhéni kixin Díos tsaáxini.
2 Chrokjuini ti itjen Díos chrókjuikosáyeheni ch'an.
Tsotsjeni la ko tsochjéheni ch'an kjuasáya.
3 Kixin It'éni Díos chónta kjuachaxin ijié
la ko jehe ch'an mé ijnko rey imá t'etoan.
T'etuehen ch'an kaín íso díos chóntahya kjuachaxin
tinkáchónki chojni chjasintajni.
4 Ti itja Díos la chónta kjuachaxin t'etoan;
kjónté ti imá chrínkí nonte
la ko ti ijna imá noi la kuènté ch'an.
5 Mé kjaxin kuènté Díos ti ndañao
kixin kjuích'éna ch'an tíha,
la ko itja ch'an kjuích'énaxín ch'an ti inche xámá.
6 Xrákira, tsochjéheni Díos kjuasáya.
Chrok'uejóxin toch'ini ti itjen Díos
kixin jehe ch'an mé kjuích'éna ch'an ti jeheni.

7 *Kixin jehe ch'an mé Díos kuènténi,
la jeheni mé chjasin kuènté ch'an.
Jeheni mé kolélo kuènté Díos
kixin jehe ch'an mé t'ayakohen ch'an ti jeheni.
Chrokuihínra ti nkehe ndáchro Díos
8 *la chrókjuinchecháhyara asánra éxi kjuích'e
ti chojni ti nteje Meriba,
éxi ti ñao k'uíxin sin ti ijna Masah ti nteje a.
9 Ndáchro Díos: "Kuítekakonhña ti sin k'uaxrjeníxinra
kjónté k'uíkon sin ti ixra kuéntana.
10 Cuarenta nánó kóxrìnahña ti nkehe kjuích'e ti sin Israel.
Ndátjan sin kixin sátsíkjichròe sin,
kuítekakonhña sin ti nkehe kuétuahan sin.
11 *Méxra kónínkaoan janhan la k'uakjénxian asená
la ndátjan sin kixin í ts'ixenhña sin ti itjén janhan
kixin chrókok'éhe sin."

Salmo 96

Tsotsjeni ijnko isón nixin kuènté It'éni Díos

(1 Crónicas 16:23-33)

1 Itsjera ijnko himno nixin tjikosayehéra It'éni Díos.
Itsjera kaínra chojni siín kuenté chjasintajni
tjikosayehéra It'éni Díos.
2 Tsjexinra ihnié It'éni Díos, tjikosayehéra ch'an;
chronkara nkojnko ñao kixin tsaáxinra Díos.
3 Chróchenkara chojni siín kuenté chjasintajni nkexrín itjen
ti kjuachaxin kuènté Díos
la ko ti nkehe ijié kjuasin ch'an.
4 Kixin imá ijié ti kjuachaxin chónta It'éni Díos
la jína chrókjuikosáyeheni ch'an.
Antsí t'etoan It'éni Díos ke ti íso díos.
5 Kaín ti díos siín íso chjasin la chóntahya
ninkehó kjuachaxin,
andá It'éni Díos la kjuích'éna ch'an nkajní.
6 Imá náxrjón ti itjen Díos

95:7: He. 3:7-11. **95:7:** He. 3:15; 4:7. **95:8:** Ex. 17:1-7; Nm. 20:2-13. **95:11 a:** Nm. 14:20-23; Dt. 1:34-36; He. 4:3, 5; **b:** Dt. 12:9, 10.

kixin imá siín kjuachaxin la t'inkaséña
ti nkaxehen ninkué ch'an.
7 *Jahara chojni siín chjasin chróndáchrora
kixin jehó Díos imá t'etoan,
la jehó ch'an imá chónta ch'an kjuachaxin.
8 Chrochjehéra It'éni Díos kjuasáya
kixin imá chónta ch'an kjuachaxin.
Méxra chrókjuikoára nkehe jína chontara,
chróchjehéra Díos.
9 Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos
ti nkaxehen ninkué ch'an náxrjón tjóá.
Kaín chojni chjasintajni chróchrakohen sin Díos.
10 Chróndáchera ti chojni chjasintajni kixin
It'éni Díos mé ti Rey t'etoan.
Jehe ch'an mé kjuích'éna ch'an chjasintajni la xitjahya ts'ixitoxin.
Chaxín ndoá t'etuehen Díos ti sin chjasin kuènté ch'an.
11 Chrokocháha jaha nkajní la ko kjaxin chrókócháha
jaha chjasintajni.
Jaha ndañao chrókójna la kjaxin kaín nkehe siín ntiha.
12 Tóchára jaha nteje la ko kaín nkehe siín ntiha,
kaín inta siín ntiha ts'íyato tsochéhe.
13 Tsotsjera kixin ó tsi It'éni Díos ts'etoan.
Chaxín itsi Díos ts'etoan ch'an,
la jína la ko ndoá ts'etoan ch'an chjasintajni.

Salmo 97

It'éni Díos mé ti Rey imá t'etoan

1 It'éni Díos mé ti Rey imá t'etoan.
Tóchára kaínra tjejora chjasintajni
la ko tóchára jahara tjejora nonte chritaón ndañao.
2 Ti itji tié mé tsíkantatjen ti itjen Díos.
Jína tjenkayáxin ch'an la ko ndoá t'etoan ch'an.
3 Ti xrohi titaón nti ti itji Díos
mé tíha tsochexín ti sin nínkakohen ch'an
la ko tsíkantatjen ti jehe ch'an.
4 Ti tjónkíxín mé t'inkaséñani chjasintajni
la ti chjasintajni la chrakon ti t'ikon xikaha.

96:7: Sal. 29:1, 2.

5 Andá ti ijna la tsatanka éxi chinko cera nkayakon It'éni Díos,
ti nkexro a mé Ìnché kuenté chjasintajni.
6 Ti nkajní mé chrónkaxín kixin chaxín jína Díos.
Kaín chjasin ts'ikon ti kjuachaxin kuènté Díos.
7 Chrókósuéhe kaín ti sin tinkáchónki ti nkehe tsíkjanoña.
Jehe sin la nchehnke sin tinkáchónki sin nkehe tsíkjanoña,
kjánchó kaín ti íso díos ts'ejóxin toch'in
ti itjen It'éni Díos t'etoan.
8 Jaha It'éni Díos,
la ti chojni siín chjasin Jerusalén
la ko kaín chojni tjejó chjasin Judá
kuíhin sin ti nkehe tétoan la imá kóchéhe sin.
9 Jaha It'éni Díos itjen nkaya nkajní,
jaha la tétoan kuènté chjasintajni.
Mé jaha antsí tétoan,
andá ti íso díos la t'etuanhña.
10 It'éni Díos la tjuehe ch'an ti sin tóxrìenhña ti nkehe jínahña,
la t'ayakohen ch'an asén ti sin jína,
mé t'ayakohen ch'an ti sin jína kixin kohya nkehe tsohen sin.
11 Ti xrohi mé t'inkaséñaxín ti chojni jína
la imá tsochéhe ti sin jína tjenkayáxin.
12 Tócháhara chojni jína kixin tinkachónkira It'éni Díos.
Tjikosayéxinra ti ihnié ch'an.

Salmo 98

It'éni Díos ts'áyéhe ch'an kjuasáya

1 Chrotsjeni ijnko himno nixin tsjikosáyeheni It'éni Díos
kixin tsíkjakoxin ch'an ijnko kjuaxroan ijié.
Kjuacha ch'an kjuínchekaá ch'an ti sin Israel
kixin ti kjuachaxin chónta ch'an.
2 It'éni Díos tsíchronka kixin kjuacha ch'an
kjuínchekaá ch'an chojni.
K'uíkonxín ikon ti chojni siín chjasintajni
kixin ndoá t'etoan ch'an.
3 Díos la kuikonoéhe ch'an
ti ndoe ti sin chjasin Israel kixin tjuehe ch'an sin.
Kuenté chjasintajni k'uíkon sin nkexrín
kjuínchekaá Díos ti sin Israel.
4 Chrotsjera chrókócháhara, chrókjuíkosáyehéra Díos,

jahara tjejora kuenté chjasintajni.
Itsen chrótsjera salmo la ko tócháhạra.
5 Chrotsjera himno, chrókjuíkosáyexínra It'éni Díos
la ko it'inra ti isón arpa; chrótsjera itsen.
6 T'anoára itsen ti trompeta la ko íso isón,
itsjera tsjíkosáyehéra ti Rey It'éni Díos.
7 Chrokójnạ ndạñao la ko kaín nkehe siín ntiha
la ko kaín chojni tjejó chjasintajni
chrókjuikosáyehe sin It'éni Díos.
8 Ti ndạrío la chrókjuate itja
la ko kaín ti ijnạ la kjạxin chrókóchéhẹ.
9 Itsjera nkayakon It'éni Díos
kixin jehe ch'an mé itsi ch'an ts'ẹtọan ch'an chjasintajni.
Díos la chaxín ndoá ts'ẹtuẹhen ch'an ti chojni siín chjasintajni.

Salmo 99

It'éni Díos mé imá t'ẹtọan

1 *It'éni Díos mé imá t'ẹtọan.
Ti itjen ch'an t'ẹtọaxín ch'an mé tjejónkánkíhi ti sin ángel
la ts'inki ti nonte kuenté chjasintajni
la ko tsochrakon kaín ti chojni.
2 It'éni Díos mé chónta kjuachaxin ijié,
t'ẹtọan ch'an chritaón ti ijnạ Sión,
Jehe ch'an mé t'ẹtuẹhen ch'an kaín ti chjasin.
3 Méxrạ chrókjuikosáyehe sin ti ihnị́é Díos imá
chónta kjuachaxin ijié.
Díos la ninkehó ijiẹ chóntahya ch'an.
4 Kixin jaha Díos mé ijnko Rey
imá chonta kjuachaxin
la tjuẹhé ti nkehe chaxín ndoá.
Jaha xị́kaha kuétọan tsọhen ti nkehe ndoá.
Xị́kaha jína la ko ndoá kjuínkị́tsa jaha ti sin Israel.
5 Méxrạ jahara chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos kuènténi.
Chrok'uejoxị́nra tóch'inra ti itjen Díos
kixin jehe ch'an mé ijnko nkexro ninkehó ijiẹ chóntahya.
6 Moisés la ko Aarón mé k'uénchạt'á kuènté Díos,
la ko Samuel mé nixjẹhẹ Díos.

99:1: Ex. 25:22.

K'uékjanchehe sin Díos tsjinkitsa ti jehe sin la mé k'uékjatehe Díos.
7 *Andá Díos mé kjuátehe chríkjan ti itji
ikjo ch'an sin,
la jehe sin kjuínchexiteyá sin ti nkehe k'uítuehen sin.
8 It'éni Díos kuènténi, jaha kjuátehé.
Jaha ijnko Díos jína kuikonoéhé ti chojni chónta ijie
la kjuinchek'itjáña ti ijie k'uéchónta sin;
kjánchó ti ó kuítekakonhña sin ti nkehe kuétuehén sin
la jaha kjuinchekjasóte sin.
9 Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos kuènténi.
Chrok'uejoxinra tóch'inra ti itjen Díos ti ijna tjóá
kixin jehe ch'an mé Díos kuènténi
la chóntahya ch'an ninkehó ijie.

Salmo 100

Tsochjéheni kjuasáya Díos

1 Chrotsjera, chrókócháhara la chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos,
jahara kaín chojni siín chjasintajni.
2 Chrókócháhara, chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos.
Chrókócháhara, chrókóchjinara ti itjen ch'an.
3 Chrokjuatsoanra kixin It'éni mé Díos.
Jehe ch'an mé tsíkjich'éna ch'an ti jeheni
la jeheni mé kuènté ch'an.
Jeheni mé chjasin kuènté Díos la ko kolélo kuènté ch'an.
4 Chrok'uixehénra ti ndasin ndója ninkué ch'an,
chróchjehéra Díos kjuasáya.
Chrotsjera, chrókjuíkosáyehéra Díos.
Chrochjehéra Díos kjuasáya kjuachaxíen ihnié ch'an.
5 *Kixin It'éni Díos la jína ch'an.
Jehe ch'an la tikonoéhe ch'an ti jeheni nkochríxín,
la tjinkitsa ch'an ti jeheni nánó tsjeje la ko nánó ts'ixehen.

99:7: Ex. 33:9. **100:5:** 1Cr. 16:34; 2Cr. 5:13; 7:3; Esd. 3:11; Sal. 106:1; 107:1; 118:1; 136:1; Jer. 33:11.

Salmo 101

Ti Rey David tsíndáchro kixin sinchexiteyéhe ch'an Díos

Salmo kuènté David

1 Jeheni tjinkaoni tsjikosáyaha kixin jaha imá ndoá itjen
la ko imá tjuehé ti jeheni.
Tjinkaoni tsotsjeni himno tsjikosáyahani, jaha It'éni Díos.
2 Tjinkaoni ndoá chrók'uájini ti ntia kuèntá,
kjánchó imá tjinkaoni kixin jaha chrókjuínkitsa ti jeheni.
Jína chrókjuénkayáxini;
kjónté ndoeni itjeni la jína chrókjuák'eni.
3 Jeheni chrókomáhñani ninkehó nkehe jínahña.
Tóxrìenhñani ti ixra ich'e ti sin titekakonhña Díos.
Méxra ninkehó ti sin a chrókóchjinehña sin ti jeheni.
4 Jeheni chrókuítoheni ti nkehe jínahña tjenkayáxini,
la ko ninkehó nkehe jínahña chrókjuích'eni.
5 Tjinkaoni chrókjuinchetáníni ti sin imó t'ándaxíhin kícho sin.
Tóxrìenhñani kixin xikaha ich'e ti sin nchehnke.
6 Andá jeheni mé tjinkaoni ts'itoni ti sin jína tjejó.
Jehó ti sin ixri ijnko ntia ndoá mé chrókjuích'eheni ixra.
7 Tsjajonhñani kjuachaxin tsjak'e nkaxehen ndoeni
ijnko nkexro ch'ia.
Ti nkexro ch'ia tsjak'ehya ti itjeni.
8 Nkojnko ñao la sinchek'itjáñani kaín ti sin tjenkayáxin
nkehe jínahña siín chjasintajni.
Jeheni tsakitsjexini ti chjasin kuènté It'éni Díos
kaín ti chojni ich'e ti nkehe jínahña.

Salmo 102

Ijnko nkexro t'ává nixjehe Díos

1 It'éni Díos, tihín ti nkehe chrónòahani.
Ti nkehe chrónòani la chrókjuíji ti itjen jaha.
2 Tjak'émèhñani ti ñao t'áváni; tjak'e tihín jaha.
Tjátehé tjoka ti nkehe tjanchiani.
3 Ti ñao kuènténi la tinkák'itjáña éxi ihnchi.
Ti huésoeni la tiín, síche éxi xrinta.
4 Ti aséni la náxrjónhña itjen,

itjen éxi ijnko kayoa tsíxámá xikaha,
hasta k'uitjáñeheni, í niehñani.
5 T'áváni, tsjánkani
la tsíxámá ti huésoeni.
6 Nóaxin itjeni éxi yóhe ijnko kontakíto siín nteje
o éxi konchia jehó itjen ti chjasin tsík'oya.
7 Xrokjuahya t'ajuani, jehó tjetsjeheni.
Itjeni éxi ijnko koxroxe nóaxin itjen chritaón nchia.
8 Kaín ñao ti sin nínkaon xritjeyá ti jeheni.
T'ákjexin sin ihniéni, nchenoton sin ti jeheni.
9 Ti chrókjonieni nio la éxi nteso inieni.
Andá ti nkehe it'ini la sít'ixinkíkjaxin ndakoni.
10 Jaha mé imá kónínkaoan.
Jaha kjuánjua kjuachaxin imá kuék'etoani,
andá chr'éxin la jaha kuakítsjehéni ti kjuachaxin.
11 Andá ti ñao kuènténi la k'uatsínka
éxi ijnko its'uan ó,
la ko tinkáxámáni éxi ijnko kayoa.
12 Andá jaha, It'éni Díos, mé tétoan nkochríxín.
Ti ihniá mé nkochríxín tsoxraxinkaon chojni.
13 Ijnko ñao jaha mé tsikonoéhé ti chjasin Jerusalén,
mé ó kui ti ñao a,
ó kjuixraká ti hora.
14 Ti sin t'aha ixra tjuehe ti chjasin Jerusalén,
la t'ává sin kixin tsíxika ti tjat'o la ko ti chjasin.
15 Andá ti sin siín chjasintajni la tsochrakohen sin ti ihniá, jaha Díos
la ko kaín ti sin rey siín chjasintajni
tsjikosáyehe sin ti kjuachaxin kuèntá.
16 Kixin jaha sich'éna ti chjasin Jerusalén ínaá
la ko tsjákoxian ti kjuachaxin kuèntá.
17 Jaha tsjánjua ti nkehe tjanchia ti sin nóa,
jehya chrókuahya kuentá ti nkehe tjanchia sin.
18 Janhan ikjian tíhi kixin sinchekuáxin ti sin itsi chr'éxin;
kixin ti sin tíjie tsokjíhi la tsjikosáyehe sin It'éni Díos.
19 Ndesi ti imá noi itjen Díos
la tsjehe ch'an ti chjasintajni
20 kixin kuíhin ch'an t'éya ti sin tjejóchjina,
la kjuínchekaá ch'an ti sin tjejótjasóte chrók'uen.
21 Kixin ti sin chjasin Jerusalén chróchronka sin ihniié It'éni Díos
la chrókjuikosáyehe sin ch'an
22 ti ó kaín chojni chjasintajni tsonkotsé sin

la nkokoa tsjikosáyehe sin Díos.
23 Díos la kjuatsen ti kjuachaxin k'uéchóntani,
la ko kuakitsje ch'an iso ti ñao naxa chrókjuák'eni.
24 Andá ndáchroni:
“Díos kuènténi, takítsjéhyani iso ti ñao naxa chrókjuák'eni,
kixin ti nánó kuèntá la chóntahya nketí tsjejexin.”
25 *Ti xránkíxixín jaha la kjuich'éna chjasintajni
la ko tsíkjich'éna ti nkajní.
26 Andá kaín tíha la ts'itjáña,
andá jaha la nkochríxín itjen.
Kaín tíha la tsontaxin éxi ijnko ika t'inkáya chojni xikaha tsohen.
Andá jaha mé tsjínkiá tíha éxi chrókjuánjua ika nixin
chrókjuitóxin chojni.
27 Andá jaha la t'ixitóxinhña
la ko ti nánó kuèntá la tjejehya.
28 Xjeen ti nkexro t'aha ixra la ts'ejókoa sin
la ko ti sin ts'axrjeníxin sin kjaxin ts'ejó sin ti itjen jaha.

Salmo 103

Tjaha Díos kjuasáya kixin imá kjuíncheñao ch'an ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Kaín aséni chrókjuikosáyeheni It'éni Díos.
Chrokjuikosáyexíni ti ihnié ch'an.
2 Kaín aséni chrókjuikosáyeheni It'éni Díos.
Chrok'uitjáñehñani ninkehó ti ixra
kjuích'e ch'an kixin kjuínkitsa ch'an ti jeheni.
3 Kixin Díos mé t'óxika kaín ti ijie tjasini,
la ko tsjatsen ch'an kaín ti kjuatjoté chóntani.
4 Díos mé sinchekaá aséni
kixin chrók'uitsínkayáhyani ti tòye chrók'uenxíni.
Kjuasáye Díos kixin tjuehe ch'an ti jeheni la ko
kuikonoéhe ch'an ti jeheni.
5 Díos la kaín nkehe jína kjuajon ch'an.
Jehe ch'an tjajon ch'an fuerza nixin tsochóntani
éxi ti fuerza chónta ti kotjuanhnko.
6 Díos mé jína sinchekitoexín

102:25: He. 1:10-12.

ijie̱ la ko tsjinki̱tsa kaín ti sin tjejótjasóte.
7 Jehe ch'an mé kjua̱ko̱he̱ ch'an Moisés ti nti̱a kuènté ch'an
la ko kjua̱ko̱he̱ ch'an ti xje̱en Israel ti ixra̱ kuènté ch'an.
8 *It'éni Díos la imá jína la ko ti̱konoéhe̱ ch'an chojni.
Tjokahya tónínkaon Díos, imá tjue̱he ch'an kaín chojni.
9 Jehya nkoya̱xón tjenduéhe Díos ti jeheni
la ko jehya nkochríxín tso̱nínkakohen ch'an ti jeheni.
10 Kjuínchekjasótehya Díos ti jeheni kixin ti ijie̱
kjuasini chrókjuasótexíni.
11 Éxi ti noixín ti nka̱jní xi̱kaha
tjue̱he Díos ti sin tjikosáyehe ti jehe ch'an.
12 Éxi kjínxi̱n ti tji̱to̱xi̱n ña̱o la ko ti tjiatóxin ña̱o
mé xi̱kaha ti kjínxi̱n kuíto̱he Díos ti ijie̱ kjuasini.
13 Éxi ijnko it'é xjan ti̱konoéhe̱ ti xje̱en
mé xi̱kaha It'éni Díos la ti̱konoéhe̱
ti sin tjikosáyehe ti jehe ch'an.
14 Kixin Díos nohe nkehe tsík'ónaxíni,
la ó nohe ch'an kixin inche tsík'ónaxíni.
15 Ti ña̱o tsjak'e ijnko chojni la éxi ti kayoa ó.
Jeheni t'ánkíni éxi katsjo siín nonte tsoxró itsjo,
16 a̱ndá ti ó ts'atsínka ti xri̱nto̱ ndá ts'itjáña,
la í tso̱noxínhña nketí kjuák'e ti itsjo.
17 A̱ndá It'éni Díos la nkochríxín tso̱tjue̱he kaín ti sin
tjikosáyehe ti jehe ch'an
la ko tsjinki̱tsa ch'an ti sin ts'axrjeníxin ti jehe sin la ko ti xje̱en sin,
18 mé ti sin tjikosáyehe ti nkehe tsíndáchro ch'an
la ko ti sin xráxinkaon ti nkehe
tsík'e̱to̱an ch'an la nchexiteyá sin tíha.
19 Díos itjen nka̱jní,
la ntiha t'e̱to̱an ch'an.
Jehe ch'an mé Ìnché kaín ti nkehe siín.
20 Jahara sin ángel chontara kjuachaxin
la ko nchexiteyéhéra nkojnko ti nkehe t'e̱to̱an Díos,
jahara chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos.
21 Kaínra sin ángel chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos.
Nchexiteyára ti nkehe t'e̱to̱an ch'an.
22 Kaín nkehe kjuích'éna Díos chrókjuikosáyehe ti jehe ch'an,
nkuíxín ti t'e̱to̱an ch'an.
¡Kaín a̱séni chrókjuikosáyeheni It'éni Díos!

103:8: Stg. 5:11.

Salmo 104

Díos kjuích'éna ch'an kaín nkehe siín

1 Kaín aséni tsjikosáyahani, jaha It'éni Díos.
Ti kjuachaxin kuèntá la imá ijié,
t'inkaséñaxín nkondatjen ti jaha.
2 Kuenté nkondatjen jaha t'inkaséñaxín ijnko xrohi
la jaha kjuéndoá ti nkajní éxi ijnko ika manta.
3 Chrítaón ti itji tjiá ìnta, jaha kjuich'éna ti ndoa.
Andá ti itji la kjuich'éna éxi carreta kuèntá, la ko
jaha xritaoan ti xrinto a.
4 *Ti xrinto la ich'e ti ixra kuèntá
la ko ti xroiñeñe la t'aha ixra.
5 Kjuaké ti xránkíxixín chjasintajni
kixin ts'inkihya.
6 Andá ti ndañao imá ninka la kjuavá ti inche éxi
ijnko ika k'uinkaya,
mé ti ìnta la kuíkjajian ti chritaón ijna.
7 Jaha kuétuehén ti ìnta ndá tjoka sákjuí;
ti ìnta kuíhin éxi kjónta ti níxja jaha la tuénxín sákjuí.
8 Chrìin ti ìnta chritaón ti ijna ndá k'uinkajin chritaón ti nonte yóxin,
andá sákjuí ti ìnta ti tsíkétuehén jaha.
9 Jaha kuétuehén ti ìnta nketí chrókuikia
kixin í tsokjanhña ti chritaón ti chjasintajni ínaá.
10 Jaha kuétuehén ti ìnta t'axrje
kixin tsokaónxin kaín ti ndarío ts'atsínka ti ijna.
11 Ti ìnta i mé its'i ti iko jiehe siín nteje
la ko its'i ti kolócho siín nteje kixin ts'enxínhña va nta.
12 Ti chrínta ndarío siín inta ts'ixité koxroxe
la tsotsje va chrík'á ti inta yoa a.
13 Jaha mé nchek'aniá ichrin chritaón ti ijna
ndesi ti itjen jaha ti nkajní noi.
Ti ìnta ichr'an jaha ts'ónaxín kaín nkehe ti nonte a.
14 Jaha kjuinchek'ánkiá ti kaxi kixin sinie ti iko
la ko kjaxin nchek'ánkiá ti nkehe t'enka chojni
kixin ts'óna nkehe sinie sin,
15 mé ti niotja la tjejóchónxin chojni
la ko ti vino nchechéhe chojni

104:4: He. 1:7.

la ti aceite nchetjakini chojni.
16 Ti inta yoa la ko ti inta cedro siín ti ijna Líbano
tsíkjénkaxian jaha mé t'áyéhe yeé ìnta.
17 Andá chrík'á ti inta yoa ntiha ch'éna ti koxroxe kaké.
Andá ti ntachicha la ntiha tjejó ti kocigüeña.
18 Ti ijna noi la mé xrinie ti kotèntso nteje.
Ti itjo ntiha t'óna tòyé kolótsen.
19 Jaha Díos kjuich'éna ti nitjó kixin tsochronkaxín
nkekjaín ñao siín,
la ko kjuákohé ti ñao nkehora tsjiátaón.
20 Andá ti tsjiátaón ñao la itsi ti sítie
la ts'axrje kaín ti iko siín nteje.
21 Andá ti koxra la tójna va xritjeyá va nkehe sinie va,
la ko tjanchehe va Díos kixin tsjajon nkehe chrókjonie va.
22 Andá ti ó tsjiton ñao la
sátsjik'ixehen va ti itjuué va ínaá.
23 Andá ti t'inkaséña la ti chojni sátsjikjich'e ixra,
andá ti tsojín xíkjan sin ínaá tsok'éhe sin.
24 Nchónhña nkehe tsíkjich'éna, jaha It'éni Díos;
tsíkjich'éna kaín nkehe kixin imá noha;
nkuíxín chjasintajni siín ti nkehe tsíkjich'éna, jaha Díos.
25 Ntiha mé itjen ti ndañao imá iton la ko ijié.
Ntiha siín nchónhña iko la xitjahya chrók'uekini va,
iko ijié la ko iko ntsíntsí siín.
26 *Ntiha ixri ti ntabarco la ko ntiha ikjí ti iko
imá ijié it'in Leviatán.
Jaha kjuich'éna tíha kixin tsotsítànkí ti ndañao.
27 Kaín va síchóhen va
kixin jaha chróchjehé va nkehe sinie va ti ó tsixraká ti hora.
28 Jaha tjánjua nkehe sinie va la jehe va takja va.
Jaha tjánjua itsjé nkehe kixin tsokjehe va jína.
29 Andá ti chrókjuínkitsehya va la tsochrakon va,
la ko ti tsakítsjehé ti nchakuén va
la its'en va, ts'óna va inche ínaá.
30 Andá jaha ichr'an ti Nchakuán
la t'áyéhe kjuachón kaín nkehe siín chjasintajni.
31 Ti kjuachaxin kuèntá jaha It'éni Díos, mé itjen nkochríxín
la ko jaha mé cháha kixin ti nkehe tsíkjich'éna.
32 Andá ti tsokomá jaha ti chjasintajni la síxrànka tíha

104:26: Job 41:1; Sal. 74:14; Is. 27:1.

la ti tsotsé jaha ti ijna̱ ndá sít'axrje ihnchi.
33 Ti na̱xa̱ tjechóni la tsotsjeni himno kuèntá, It'éni Díos,
tsotsjeni tsjikosáyahani hasta ti ña̱o its'eni.
34 Tjinkaoni kixin jaha It'éni Díos
chrókóxríhan ti nkehe tjenka̱yáxini
kixin jahuá Díos mé k'uitjaxíni kaín ti kjuachéhe̱.
35 Chrok'uen ti chojni siín chjasintajni chónta ijie̱,
chrók'uejóhya ti sin tjenka̱yáxin nkehe jínahña.
A̱ndá jeheni la kaín a̱séni chrókjuikosáyexiáni, It'éni Díos.
Mé xi̱kaha chrókjuikosáyeheni ti jaha It'éni.

Salmo 105

Ti kjuaxroan tsíkjasin Díos kjuínki̱tsa ti sin israelita

(1Cr. 16:8-22)

1 Tsjíkosáyehéra It'éni Díos.
Tsochro̱nkaxínra kixin Díos la jína.
Chrokjuáko̱xinra ti ixra̱ kuènté Díos kaín chjasin la ko
kuenté chjasintajni.
2 Chrotsjera salmo tsjíkosáyehéra Díos;
chróchro̱nkara kaín kjuaxroan kjua̱ko̱xi̱n ch'an.
3 Chrókócháhara kixin tinkachónkira ti ihni̱é Díos.
Chrókóchéhe̱ a̱sánra jahara xritjéyára It'éni Díos.
4 Chroxraxinkáonra kixin chónta Díos kaín kjuachaxin
la ko chrókjui̱ch'era ti nkehe tóxríhi̱n ch'an.
5 Xráxinkaonra ti ixra̱ la ko ti kjuaxroan ijié kjuasin Díos
la ko xráxinkaonra ti nkehe k'ue̱to̱an ch'an.
6 Jahara tsík'axrjeníxinra Abraham,
ti nkexro k'uékjich'ehe ixra̱ Díos.
Jahara tsík'axrjeníxinra Jacob,
mé tsíkjeyá Díos ti jahara, méxra̱ tihínra.
7 Díos mé It'éni, Díos kuènténi,
la t'e̱tue̱hen ch'an kuenté chjasintajni.
8 Kjónté ts'atsínka ijnko mil nánó ts'itjáñehña Díos
ti nkehe tsíndáchro ch'an.
9 *Mé ti tsíndáche Díos ch'in Abraham kixin sincheñao ti jehe ch'an
la ko ti nkehe tsíndáche Díos ti ch'in Isaac.
10 *Tíha mé k'uáyéhe̱ Israel éxi ijnko ley

105:9 a: Gn. 12:7; 17:8; **b:** Gn. 26:3. **105:10:** Gn. 28:13.

kixin ti nkehe tsíndáche Díos Israel la tsjejehya.
11 Tsíndáchro Díos: “Tsotjahá ti nonte Canaán,
la ko sintakitonhán tíha ts'óna nontaa.”
12 Xikaha tsíndáchro Díos, kjónté jehe sin la naxa tsjéhya sin
la k'uéchóntahya sin nketí ts'ejó sin.
13 Mé k'uáji sin ijnko nación la íjnko;
la ijnko chjasin la ko íjnko chjasin.
14 *Díos la kjuajonhña kjuachaxin
kixin ninkehó chrókuènhña sin,
la Díos nixjehe ti sin rey
15 la ndáchro ch'an:
“Jahara chrókjuinchekjasótehyara ti sin tsíkjéyá
la ko chrókjuich'ehyara ninkehó nkehe jínahña
ti sin chronka itan kuéntana.”
16 *Kjuajon Díos kjuachaxin kixin tsokjinta ti chjasin a,
la kjuínchek'itjáña ch'an kaín nkehe sinie chojni.
17 *Andá tsíchr'án Díos ch'in José kuitónxin ntia,
ndá ti sin savé ch'in José la kjuínchekji sin ch'an kixin
sich'exón ch'an ixra.
18 *Mé kjuak'e sin cadena toté ch'in José,
la kjuák'echjina ch'an
la kjuak'echroèxin sin ch'an cadena.
19 Andá ó xiteyá ti nkehe tsík'ikon ch'in José tsíchronka Díos
landá Díos kjuakoxin kixin jína ti ch'in José.
20 *Andá ti ch'in rey Egipto, ijnko rey k'uetuehen nchónhña chojni,
mé k'uetoan ch'an kixin ts'axrjexín ch'in José ndoechjiso.
21 *La ti ch'in rey kjuajon kjuachaxin kixin ti ch'in José
ts'etoan ch'an kaín ixra ndoe ti rey
la ko ts'ayakohen kaín nkehe chónta ch'an.
22 Ch'in José kjuakohe ti sin kjuínkitsa ti rey
kixin antsí chrók'uitja sin chrókónohe sin nkexrín sich'e sin ixra.
23 *Ndá chr'éxin ikui ti ch'in Israel, mé ti ch'in Jacob.
Kjuák'e ch'an éxi ijnko chojni tsíkjixin ikjín
ti nonte Cam chjasin Egipto.
24 *La Díos kjuajon kjuachaxin kixin imá kótsjé ti sin Israel,
la antsí k'uéchónta sin kjuachaxin ke ti sin egipcio.
25 Díos kjuajon kjuachaxin kixin ti sin egipcio
tsonínkakohen ti sin chjasin kuènté Díos

105:14: Gn. 20:3-7. **105:16:** Gn. 41:53-57. **105:17:** Gn. 37:28; 45:5. **105:18:** Gn. 39:20—40:23. **105:20:** Gn. 41:14. **105:21:** Gn. 41:39-41. **105:23 a:** Gn. 46:6; **b:** Gn. 47:11. **105:24:** Ex. 1:7-14.

la ko sich'iyehe sin ti sin ch'ehe ch'an ixra.
26 *Andá Díos ichr'án ch'in Moisés la ko ch'in Aarón,
mé ti nkexro tsíkjeyá Díos sich'ehe ch'an ixra.
27 Jehe sin kjuasin sin itsjé kjuaxroan,
ti nonte Cam la ko chjasin Egipto.
28 *Díos k'uetoan kixin ts'ixin tie nkuíxín ntiha,
kjánchó ti sin chjasin Egipto kuítekakonhña sin ti
nkehe ndáchro Díos.
29 *Andá Díos k'uetoan kixin ti ndarío la ts'óna ijni
la ndá ik'uén kaín ti koche.
30 *La ti chjasin ntiha la k'óna nchónhña korána
la kjónté chritaón ti cama kuènté ti rey la siín va.
31 *Níxja Díos la ikui nchónhña kochisen, kochisen yehye
la ko kochisen ntsíntsí;
la kjuínchek'itjáña va ti nkehe siín chjasin Egipto.
32 *Andá ti chrók'uaniá ichrin la mé toni k'uaniá,
la chjéxin la iche kaín nkehe siín ntiha la k'uitjáña.
33 Mé xikaha Díos kjuínchek'itjáña ti inta to uva la ko ti inta to higo
la ko kaín inta yoa siín Egipto.
34 *Ndá níxja Díos la xrínahña ikui itsjé kochjoá,
mé nchónhña iko hasta xitjahya ts'ekini.
35 Kjónie va kaín kayoa siín nonteе sin Egipto
la ko kaín nkehe siín ntiha.
36 *Andá Díos k'óñá kaín ti ixjan sao
kuènté ti sin chjasin Egipto.
37 *La chr'éxin la Díos kuakitsje ti sin chjasin kuènté ch'an
la sákjuíko sin oro la ko plata,
mé kaín sin la jína sákjuí sin la kohya nkexro kóníhi.
38 Andá ti sákjuí ti sin israelita la ti sin Egipto la kóchéhe sin
kixin imá chrákonhen sin ti jehe sin.
39 *Landá Díos kjuajon ijnko itji
kixin ts'ejóyánkí ti sin chjasén ch'an
la ko kjuajon ch'an ijnko xrohi ts'inkaséñaxín ti sítie.
40 *Kjuanchia sin nkehe sinie sin
ndá k'uetoan Díos k'uínkajinxin nkajní
kochilíni la ko niotja kjónie sin la kókjehe sin.
41 *Andá ti itjo mé xitjehe la k'uaxrje ìnta sítinká

105:26: Ex. 3:1—4:17. **105:28:** Ex. 10:21-23. **105:29:** Ex. 7:17-21. **105:30:** Ex. 8:1-6. **105:31 a:** Ex. 8:20-24; **b:** Ex. 8:16, 17. **105:32:** Ex. 9:22-25. **105:34:** Ex. 10:12-15. **105:36:** Ex. 12:29. **105:37:** Ex. 12:33-36. **105:39:** Ex. 13:21, 22. **105:40:** Ex. 16:2-15. **105:41:** Ex. 17:1-7; Nm. 20:2-13.

éxi ijnko ndarío ti nteje xámá ntiha.
42 Mé xikaha xráxinkaon Díos ti nkehe tsíndáche
ch'an ti ch'in Abraham,
mé ti nkexro k'uékjich'ehe ixra ti jehe ch'an.
43 Mé xikaha Díos kuakitsjexín Egipto ti sin chjasin
kuènté ch'an, ti sin tsíkjeyá ch'an,
la itsje sin chéhe sin.
44 *La kjuajon Díos nonteе ti sin ókjé nación k'uáyéhe ti sin israelita
la ko kjaxin k'uáyéhe sin ti ixra tsíkjich'e ti sin íso sin.
45 Mé xikaha kóhen kixin ndá chrókuitekaon sin ti
nkehe tsíndáchro Díos
la ko chrókjuinchexiteyá sin ti nkehe k'uetoan ch'an.
¡Méxra chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos!

Salmo 106

Ti sin israelita la kuítekakonhña sin

1 *Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos.
Chrokjuíkosáyehéra Díos kixin imá jína ch'an
kixin nkochríxín tikonoéhe ch'an chojni.
2 ¿Xá nkexro chrókjuacha chróchronkaxín
ti kjuaxroan kjuakoxin Díos?
¿Xá nkexro chrókjuacha chrókjuajon ti kjuasáya chrók'uáyéhe Díos?
3 Náxrjón tjejó ti sin tjenkayáxin ti nkehe jína
la ko nkochríxín jína tjejó sin.
4 Jaha It'éni Díos, xráxinkaoan ti jeheni
ti ó ncheñaoan ti sin chjasin kuèntá,
ti ó chrók'uinka jaha chrókjuinchekaáni.
5 Tjánjua kjuachaxin kixin tsotjahani kjuasáya
ti tjejó kaín ti sin tsíkjéyá jaha tjikosáyaha sin,
mé xikaha chrókóchéhéni kixin chéhe ti sin kuèntá.
6 Kjuasini ijie éxi kjuích'e ti it'éni la ko t'áchriini,
la nduáhya kjuích'eni kixin kjuénkayáxini nkehe jínahña.
7 *Ti sin k'uaxrjeníxini k'uejó sin Egipto
la kuáhya sin kuentá ti kjuaxroan imá ijié tsíkjákoxián.
Tsík'itjáñehen sin kixin imá k'uétjuehé sin.
Andá chjinaxón Ndañao kjátse

105:44: Jos. 11:16-23. **106:1:** 1Cr. 16:34; 2Cr. 5:13; 7:3; Esd. 3:11; Sal. 100:5; 107:1; 118:1; 136:1; Jer. 33:11. **106:7:** Ex. 14:10-12.

la kónínkaon sin, kuitekakuenhña sin ti jaha.
8 Kjánchó jaha kjuinchekaá ti jehe sin
kixin tjuehé sin
la tjinkaoan tsjákoxian ti kjuachaxin kuèntá.
9 *Jaha kuétuehén ti Ndañao kjátse
kixin ts'óna ntia nkosiñe
kixin jína ts'atsínkaxín sin ti tsaka ninka ntiha
éxi chrók'uatsínka sin ijnko nteje.
10 Mé xikaha kuakítsjexián sin ti k'uejó ti sin
k'uénínkakohen ti jehe sin,
la ko xikaha kjuinchekaá ti sin k'uékjasóte.
11 Ndá k'uátjoá ti sin k'uénínkakohen ti jehe sin,
la nijnko ti sin k'uékónínkaon kuaáhya sin.
12 *Andá ti sin kuaá, kuitekaon sin ti nkehe tsíndáchro Díos
la itsje sin kjuíkosáyehe sin Díos.
13 Kjánchó imá tjoka k'uitjáñehen sin ti ixra kjuích'e Díos.
Chuénhña sin tsonohe sin nkehe tjinkaon Díos
la ko kuítekakonhña sin ti nkehe k'uetoan ch'an.
14 *Andá ti nteje ntiha mé kjuanchia sin
kixin tsjakoxin Díos
kixin á chaxín tsjajon ch'an ti nkehe tjinkaon sin.
15 La Díos kjuajon ti nkehe kjuanchia sin
la ko kjaxin ichr'án ch'an ijnko ichin
chrókjuacha chrók'uitjáñaxín sin.
16 *Ti kuék'ejó sin ntiha la kónínkakohen sin ch'in Moisés
la ko kjaxin kónínkakohen sin ch'in Aarón,
mé ti nkexro tsíkjeyá It'éni Díos ts'óna nchat'á.
17 Ndá xitjehe ti nonte la k'uìnka ch'in Datán
la ko kjaxin k'uìnka ti sin kuék'ajiko ch'in Abiram.
18 Kjaxin ikui xrohi chexín ti sin kjuénkayáxin ti nkehe jínahña,
la ko xrohi ñeñe chexín kaín sin.
19 *Andá chritaón ti ijna Horeb
mé kjuích'éna sin ijnko koxintáxjan,
mé ijnko nkehe tsíkjanoña tsík'óna oro
ndá kjuíkosáyehe sin tíha.
20 Mé xikaha kuítohe sin ti Díos chónta kjuachaxin,
andá kjuích'éna sin ijnko koxinta inie kayoa la
tíha kjuíkosáyehe sin.

106:9: Ex. 14:21-31. **106:12:** Ex. 15:1-21. **106:14:** Nm. 11:4-34. **106:16:** Nm. 16:1-35. **106:19:** Ex. 32:1-14.

21 Mé xi̱kaha k'uitjáñehen sin ti Díos tsaáxin sin,
la ko ti itsjé kjuaxroan kjua̱ko̱xi̱n Díos ti chjasin Egipto,
22 la ko ti kjuaxroan ijié tsíkjasinxín ch'an
ti chjasin kuènté Cam
la ko ti nkehe tsíkóhen ti Nda̱ñao Kjátse.
23 Méxra̱ Díos ndáchro kixin chrókjuinchek'itjáña ch'an ti sin a.
A̱ndá ch'in Moisés, ti nkexro tsíkjéyá Díos, la chrónòa ch'an
ndá kóntá ti kjuanínkaon kuènté Díos
la kjuínchekjasótehya Díos ti jehe sin.
24 *A̱ndá chr'éxi̱n chrohya sin ts'ixehen sin ti nonte náxrjón
kixin kuítekakonhña sin ti tsíndáchro Díos kixin tsjajon ch'an tíha.
25 Nkaxehen ti ndo̱e sin k'uándaxíhi̱n sin It'éni Díos,
la ko kuítekakonhña sin ti nkehe k'ue̱to̱an ch'an.
26 A̱ndá Díos la kónínkaon ch'an
la ndáchro ch'an kixin nte̱je̱ ó ts'enxín sin
27 *la ko kja̱xin its'en ti sin ts'axrjeníxin sin
la ko tsoxika sin sátsji sin ti nación ti tjejó ti sin tinkáchónkihya Díos.
28 *Ndá kjuankíxin kuinkáchónki sin
ti nkehe tsíkjano̱ña Baal chritaón ti ijna̱ Peor
la ko kjónie sin ti nkehe kjo̱ke̱he̱ sin
ti díos chóntahya kjuachón.
29 Ti nkehe jínahña kjuích'e sin
kjuínchekónínkaon sin Díos,
Ndá ichr'án Díos ijnko ichin la kóníhi sin.
30 A̱ndá ti ch'in Finees k'uínkatjen
la k'óñá ch'an ti sin chónta ijie̱
a̱ndá ti ichin la kjuìin, sákjuí.
31 Ndá k'uíkon Díos kixin jína kjuích'e ti nkexro a
la xi̱kaha kaín chojni nkochríxín tsoxraxinkaon
kixin jína kjuích'e ti ch'in Finees.
32 *Ndá kja̱xin kjuínchekónínkaon sin Díos
chjinaxón ti ìnta̱ Meriba
la kjuaxróxinhña kjuák'e ch'in Moisés kixin ti iji̱é ti sin israelita.
33 Kjuínchek'ává sin ch'in Moisés
ndá chji̱ñé níxja ch'an.
34 *Landá ti sin israelita la kjuínchek'itjáñahña sin ti chjasin
k'ue̱to̱an It'éni Díos
kixin chrókjuinchek'itjáña sin.

106:24: Nm. 14:1-35. **106:27:** Lv. 26:33. **106:28:** Nm. 25:1-13. **106:32:** Nm. 20:2-13. **106:34:** Jue. 2:1-3; 3:5, 6.

35 Ạndá kjónté k'uíto sin ti sin tjejó ti chjasin kuítekakonhña Díos
ndá k'uitja sin nkexrín tjenkạyáxin ti sin a
36 la kjuankíxin tinkáchónki sin ti nkehe tsíkjanọña
la kuítọhe sin Díos kuènté sin.
37 *Kjuajon sin ti xjẹen sin ndoa
la ko ti xjẹen sin ichjin kixin its'en la ts'áyéhẹ ti jínahña.
38 *K'uikjajin sin ijnịé chájan nạxạ chóntahya ijiẹ,
chjéhe sin ti díos kuènté Canaán,
ạndá ti ijnị la kókjịtạxin ti nonte.
39 Mé xịkaha kjuasixín sin ijiẹ,
kixin kaín nkehe jínahña kjuích'e sin.
40 *Ạndá It'éni Díos kónínkakohen
ti chjasin kuènté ch'an,
la kóxríẹnhña ch'an ti jehe sin kjónté sin chjasén ch'an.
41 Kuítọhe Díos ti jehe sin kixin
sátsjiko ti sin tinkáchónkihya Díos.
Ạndá ti sin kónínkakohen ti sin a la kjuacha sin k'uẹtuẹhen sin.
42 Ạndá ti sin k'uénínkaon la
kjuacha sin kuakitsjehe sin ti kjuachaxin kuènté ti sin israelita.
43 Díos la kjuínkịtsa sin nkoyạxón,
kjánchó jehe sin la kjuénkạyáxinhña sin jína,
la nạxạ kjuasin sin ijiẹ.
44 Ạndá ti ó k'uíkon Díos kixin t'ává sin
la kuíhin ch'an kixin t'éya sin,
45 ndá xráxinkaon ch'an ti nkehe tsíndáche ch'an sin,
ndá kuítọhe ch'an ti kónínkakohen ch'an sin
kixin imá tjuẹhe ch'an ti jehe sin.
46 Ạndá kjónté ti sin k'uékónínkakohen ti jehe sin
la ikjan sin kotjuẹhe sin ti chojni a.
47 *Nchekaáni, jaha It'éni Díos kuènténi.
Tjínkịtsa ti jeheni tjejóni ti chjasin ókjé
kixin chrókjani nkokọa chrók'uejóni
chrókuinkáchónkini ti ihnịá imá tjóá
la ko chrókóchéhẹni chrókjuikosáyeheni ti jaha.
48 Nkochríxín tsjikosáyeheni ti jaha,
It'éni Díos kuènté ti sin Israel.
Kaín chojni tsondáchro kixin mé xịkaha tsọhen.
¡Tsjikosáyeheni jaha It'éni Díos!

106:37: 2Rs. 17:17. **106:38:** Nm. 35:33. **106:40:** Jue. 2:14-18. **106:47:** 1Cr. 16:35, 36.

Xroon n'óxin

(Salmos 107—150)

Salmo 107

Díos tjinkitsa ti sin t'ává

1 *Tsochjéheni kjuasáya It'éni Díos
kixin jehe ch'an la imá jína ch'an.
Nkochríxín imá tjuehe Díos ti jeheni.
2 Ti sin kuaá chróchenka íso chojni ti nkehe kjuích'e It'éni Díos
kixin ti sin a la kjuínchekaá ch'an ndá kjuachahya ti
kjuachaxin kuènté ti sin nínkaon.
3 It'éni Díos kjuínchenkotsé ti sin
tsíkjixin nkuíxín chjasintajni,
ti tjitonxin ñao la ko ti tjiatóxin ñao, ti norte la ko ti sur.
4 Mé kuék'ajichròe sin ti nteje la k'uitjahya sin nijnko ntia
la k'uitjahya sin nijnko chjasin chrók'uejó sin.
5 K'uénxin sin kjinta la ko k'uénxin sin ìnta
la k'uejó sin éxi chrók'uen sin.
6 Andá chrónoéhe sin Díos kixin t'ává sin
la Díos kjuínkitsa ch'an ti jehe sin
la kjuatsen ch'an ti kjuat'ává chónta sin.
7 Kjuajon Díos ijnko ntia jína
kixin tsjiji sin ijnko chjasin ijié ts'ejó sin.
8 Chrochjehéra kjuasáya It'éni Díos
kixin imá tjuehe ch'an ti jeheni
la ko tjakoxin ch'an itsjé kjuaxroan ijié
kixin xikaha tjinkitsa ch'an chojni.
9 Kixin Díos mé tjajon ch'an nkehe its'i
ti chojni t'enxín ìnta
la ko tjajon ch'an nkehe sinie ti chojni
t'enxín kjinta la tókjehe sin.
10 Iso ti sin k'uaxrjeníxini la kuék'éjó sin ti sítie.
K'uejóchjina sin la k'uává sin k'uejóchroèxin sin cadena.
11 Xikaha kóhen sin kixin kuítekakonhña sin
ti nkehe tsíndáchro Díos itjen nkaya nkajní,
la ko kuítekakonhña sin ti nkehe tsík'etoan ch'an.

107:1: 1Cr. 16:34; 2Cr. 5:13; 7:3; Esd. 3:11; Sal. 100:5; 106:1; 118:1; 136:1; Jer. 33:11.

12 Mé xi̱kaha Díos kjuajon kjuachaxin
kixin itsjé ixra̱ chrókuítuehen sin,
la í kjuínki̱tsahya ch'an ti jehe sin.
13 A̱ndá chrónoéhe̱ sin Díos kixin k'uává sin
la jehe ch'an kjuínki̱tsa ch'an ti jehe sin
la kjua̱tse̱n ch'an ti kjuat'ává chónta sin.
14 Díos mé kuakitsjexín ti jehe sin ti sítie
la k'óchríjin ch'an ti cadena k'uejóchroèxin sin.
15 Méxra̱ chróchjéheni kjuasáya It'éni Díos
kixin imá tjue̱he ch'an ti jeheni
la ko tja̱ko̱xi̱n ch'an itsjé kjuaxroan ijié,
kixin tjinki̱tsa ch'an chojni.
16 Díos mé kjuínchekuen ti puerta chika
la ko kjuínchekuen ch'an ti chika t'ikjèxín ndo̱echjiso.
17 A̱ndá ti iji̱é sin mé kóníexín sin
la í nduáhya kjuénka̱yáxin sin
la imá kjuasóte sin kixin ti iji̱e̱ kjuasin sin.
18 La ninkehó nkehe xrokjuahya kjónie sin
kixin ó chjina its'en sin.
19 Imá k'uává sin ndá chrónoéhe̱ sin It'éni Díos
landá jehe ch'an kjuínki̱tsa ch'an sin
la kjua̱tse̱n ch'an ti kjuat'ává k'uéchónta sin.
20 A̱ndá níxjó Díos la kuito̱he sin jína
la sákjuíhya sin ti siín kjuach'én.
21 Chrochjéheni kjuasáya It'éni Díos
kixin imá tjue̱he ch'an ti jeheni
la ko tja̱ko̱xi̱n ch'an itsjé kjuaxroan ijié
kixin tjinki̱tsa ch'an chojni.
22 Tjikosayehéra Díos,
tocháha̱ra chro̱nkara ti ixra̱ kjuích'e ch'an.
23 Ti sin xriko ntabarco chritaón nda̱ñao
kjuích'éna sin nti̱a kixin sátsjik'e̱na sin nkehe.
24 Jehe sin mé k'uíkon sin ti ixra̱ kuènté It'éni Díos
la ko ti kjuaxroan ijié chritaón nda̱ñao.
25 Níxja Díos, a̱ndá
imá tji̱a̱n chjéhe xri̱nto̱ la síchriká nda̱ñao.
26 Ti ntabarco chrìin noi
la ko xíkjan k'uitsínkankí ìnta̱.
A̱ndá imá chrakon ti sin k'uejó ntiha.
27 Síxrànka̱ sin tinkántákán sin éxi tsékoan sin,
la í chóntahya sin kjuaxrexinkaon jína.

28 Ndá chrónoéhe̱ sin Díos kixin k'uejó sin kjuaxikaon
la Díos kjuínki̱tsa
la kjua̱tse̱n ch'an ti kjuat'ává chónta sin,
29 la k'uíxitá ti imá tji̱a̱n chjéhe xri̱nto̱,
la ko ti síchriká ìnta̱ la k'uíxitá.
30 A̱ndá tuénxín kóchéhe̱ sin
kixin k'uíxitá la í síchrikáhya ti ìnta̱.
A̱ndá xi̱kaha kjuínki̱tsa Díos ti jehe sin
kixin sátsji sin ti tjinkaon sin tsjiji sin.
31 Chrochjéheni kjuasáya It'éni Díos
kixin imá tjue̱he ch'an ti jeheni
la ko tja̱ko̱xi̱n ch'an itsjé kjuaxroan ijié
kixin tjinki̱tsa ch'an chojni.
32 Chrokjuíkosáyehéra Díos ti siín chojni tsíkónkotsé.
Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos
ti tsíkónkotsé ti sin titaón nti̱a kuènté ni̱nko.
33 It'éni Díos kjuích'éna ch'an nte̱je̱
ti nda̱río la ko ti t'axrje ìnta̱.
34 A̱ndá ti inche jína la k'óna inche xíjnta
kixin ti iji̱e̱ kuènté ti sin siín ti nonte a.
35 Ti nte̱je̱ xámá la kjuích'éna ch'an nonte tjiá ìnta̱
la ko ti nonte xámá la k'ue̱to̱an ch'an ts'axrje ìnta̱.
36 A̱ndá ntiha k'uejó ti sin k'uéchóntahya nkehe sinie
kixin sich'éna sin chjasén sin ntiha.
37 A̱ndá ti nonte ntiha la kjue̱nka̱xin sin inta to uva
la jína k'ónehe sin.
38 Mé xi̱kaha Díos kjuíncheñao ch'an ti jehe sin
la kótsjé sin la ko kótsjé ti iko chónta sin.
39 Kjánchó imá kjuasóte sin kixin ti íso nación kjuajo̱nko sin
la ik'uén itsjé sin la í tsjéhya sin kuíto̱he.
40 Kjánchó Díos la kjuínchekjasóte ti sin jínahña kuék'e̱to̱an
la kjuajon ch'an kjuachaxin nte̱je̱ ó
ts'aji sin ti kohya nti̱a.
41 A̱ndá ti chojni nóa la kjua̱tse̱n Díos
ti kjuat'ává k'uéchónta sin,
la kjuajon ch'an kjuachaxin kixin nchónhña ixjan
tsochónta sin éxi ti itsjé kolélo chónta sin.
42 Ti chojni jína la ts'ikon sin tíhi la tso̱chéhe̱ sin.
A̱ndá ti chojni nduáhya ixri la tsotání sin,
tsonixjahya sin ninkehó.
43 Ti nkexro nohe la chrókuihin

la ko chrókienxín ti nkehe ndáxrjan
la chrókjuénkayáxin sin nkexrín tjuehe Díos chojni.

Salmo 108

Tjanchia David kixin Díos tsjinkitsa

Salmo kuènté David

1 Jaha Díos, aséni tjinkaon tsjikosáyaha.
Tsotsjeni himno, tsochéheni ti itjen jaha.
2 T'àya jaha isón salterio
la ko isón arpa kixin ó k'uínkaséña.
3 Tsjikosáyaxíni himno ti jaha, It'éni Díos,
ti chjasin la ko ti nación.
4 Ti tjuehéni la antsí ijié ke ti nkajní.
Ti kjuachaxin kuèntá la tsjacha tsjiji ti nkajní azul.
5 Jaha Díos kuènténi itjen ti nkajní antsí noi.
Ti kjuachaxin kuèntá mé kuenté chjasintajni t'inkaséñaxín.
6 Jaha nchekaáxiani ti kjuachaxin kuèntá
kixin chrókuaáxin ti sin tjuehé.
Tjátehé ti nkehe tjanchiani.
7 Díos itjen nkajní ndáchro:
“Chàna kixin ts'oxikayaha ti chjasin Siquem
la ko ti nonte ijié kuènté Sucot.
8 Kuéntana ti chjasin Galaad la ko ti chjasin Manasés;
ti chjasin Efraín la káskо tjenkáya ikja.
Ti chjasin Judá la ti inta tjixián tétuanxián janhan.
9 Ti chjasin Moab la ti nkehe tikia ìnta t'ontia janhan.
Andá chritaón nonte Edom itsé tokaténa.
Tsjácha tsjájonkian ti sin filisteo.”
10 ¿Xá nkexro sáchrókjuikoni ti chjasin
chónta tjat'o tsíkantatjen?
¿Xá nkexro chrókjuinkitsa sáchrókjuikoni ti nonte Edom?
11 Jaha Díos kuitohéni.
Jaha la kuitohé ti sin soldado kuènténi la í sátsjikoáhya sin.
12 Tjínkitsani ti siín ti sin nínkaon
kixin ti chojni ó la tsjachahya tsjinkitsa.
13 Jaha Díos tjínkitsa ti jeheni kixin jína tsjachani,
mé tsinkátja ti sin nínkakohen ti jeheni.

Salmo 109

Kjuanchia David kixin tsjasóte ti sin nínkaon

Salmo kuènté David.

1 Jaha Díos, tjikosayéheni ti jaha la ko chrónòahani
kixin tjoka chrókjuátehé.
2 Ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la ti chojni
ch'ia la t'ándaxìna sin,
la chaxínhña ti nkehe ndáchro sin.
3 Kóchjina sin ti itjeni la tóchjinoxíhin sin.
T'eka sin ijie ti jeheni ti nkehe chaxínhña.
4 Ti tjueheni sin la jehe sin la antsí nínkakohen sin ti jeheni.
Andá jeheni la chrónoéheni ti jaha Díos.
5 Ijnko nkehe jína kjuích'eheni sin
landá jehe sin la nkehe jínahña kjuích'ehe sin ti jeheni.
Tjueheni sin, andá jehe sin antsí kónínkakohen sin ti jeheni.
6 Díos, jaha chrókjuéyá ijnko juez nduáhya tjenkayáxin
kixin nkokón ti sin tjenkayáxin jínahña
chrókjuinchekitoexíhin kícho sin.
7 Andá chrókónoxín kixin ti nkexro a chónta ijie.
Ti ijie kjuasin ch'an chrókjuasótexín ch'an.
8 *Séhya chrókjuák'e ti nkexro a
la íjnko nkexro chrók'uáyéhe ti ixra k'uéchónta ch'an.
9 Ti xjeen ch'an la chrókuítohe nòé,
la ti ichjién ch'an la chrókuítohe ik'án,
10 la ko ti xjeen ch'an chrók'uájikjanchak'á sin,
kixin ti ndoe ch'an la ó kóntejí.
11 Ti sin k'uékjinchekjen ch'an chichaon
chrókuakitsje sin kaín nkehe k'uéchónta ch'an.
La ko ti sin chónhña ch'an
chrókuákja sin ti nkehe kuènté ch'an.
12 Kohya nkexro chrókuikonoéhe ti xjeen ch'an
la chrókuítohe sin nòé.
13 Chrok'uitjáña kaín ti sin tsík'axrjeníxin ch'an,
chróxika ti ihnié ch'an nkochríxín.
14 Andá chróxraxinkaon It'éni Díos ti ijie kjuasin ti
it'é la ko ìñé ch'an

109:8: Hch. 1:20.

la chróxikahya ti ijie̱ k'uéchónta sin.
15 It'éni Díos chróxraxinkaon nkochríxín ti iji̱é sin.
A̱ndá ti chojni tjejó ijie la chróxraxinkakonhña ti jehe sin.
16 Ti nkexro la kjuénka̱yáxinhña chrókui̱konoéhe
ti sin nóa t'ává.
Chréhe̱ ch'an la k'óñá ch'an ti jehe sin.
17 A̱ndá imá kóxríhi̱n ch'an kixin chrókjuasóte íso chojni.
A̱ndá ijie jaha Díos kja̱xin si̱nchekjasóte ch'an.
Jehe ch'an kjuanchia ch'an kixin jaha tsjínki̱tsahya chojni.
A̱ndá ijie la jaha chrókjuínki̱tsahya ti jehe ch'an.
18 A̱ndá ti nkehe jínahña la éxi ijnko ika chrók'uinkáya ch'an;
tíha la éxi ìnta̱ chrók'uixehen tse̱e ch'an
la ko éxi aceite chrók'uixehen huéso̱e ch'an.
19 A̱ndá ijie jehe ch'an chrókjuasótexín ch'an ti ijie̱ kjuasin ch'an
éxi ijnko ika chrók'uinkáya ch'an xi̱kaha
la ko éxi tjo̱a̱ chrók'uinkat'óxin ch'an
mé xi̱kaha tso̱hen kixin ti nkehe jínahña kjuích'e ch'an.
20 Mé xi̱kaha chrókjuénke̱hé jaha
ti chojni nínkaon la ko ti chojni t'ándaxíhi̱n ti jeheni.
21 Jaha It'éni Díos,
ti̱konoéhéni kixin jeheni tinkáchónkini ti ihni̱á.
Tjínki̱tsani tsaáni kixin jaha la imá jína,
22 kixin jeheni imá t'áváni la nóani.
Imá náxrjónhña itjen a̱séni.
23 Ó tinkák'itjáñani éxi ijnko its'uan.
Ti xri̱nto̱ chjéhe mé tjakakoni éxi ijnko kochjoá.
24 To̱téni la í chóntahya fuerza kixin niehñani;
kóntachini kixin í niehñani.
25 *Imá k'uékónínkakohen sin ti jeheni
ndá ti kománi sin la tinkatjia ikja sin
titekakonhña sin ti jeheni.
26 Tjínki̱tsani jaha, It'éni Díos kuènténi,
nchekaáni kixin tjue̱héni.
27 Xi̱kaha chrókjuákoxian jaha kixin tjue̱héni
ndá chrók'uikon nchónhña chojni kixin jaha kjuínki̱tsani.
28 Kjónté t'ándaxíhi̱n sin ti jeheni, la jaha ncheñaoan ti jeheni,
a̱ndá jehe sin la tso̱suéhe̱ sin.
A̱ndá jeheni, mé ti nkexro t'aha ixra̱, la tso̱chéhe̱ni.
29 Ti sin xrit'eka ijie̱ ti jeheni la imá chrókósuéhe̱ sin.

109:25: Mt. 27:39; Mr. 15:29.

Ti kjuatosuéhe̱ chrók'uisímá sin éxi ijnko ika ts'itsáte chojni.
30 A̱ndá ti ir'uani mé chrótjáxiani kjuasáya It'éni Díos.
Mé ti siín nchónhña chojni tsíkónkotsé
la ntiha chrótjáxiani kjuasáya.
31 Jaha la tjínki̱tsa ti sin nóa,
la ko nchekaá ti sin xritjeyá ti jaha.

Salmo 110

It'éni Díos tsjajon kjuachaxin ts'áyéhe̱ ti Rey

Salmo kuènté David.

1 *It'éni Díos mé ndáche ti Ìnchéni:
"Tjak'e tjaná chjina,
hasta janhan tsétoa̱njña ti sin nínkakohan
kixin tsokjan sin ts'ejóxin sin toch'in sin chrínkí to̱tá."
2 It'éni Díos mé tsjajon kjuachaxin
tsjak'e jaha chjasin Jerusalén
kixin tsétue̱hén ti sin nínkakohan.
3 A̱ndá ti ó sátsji ti sin soldado tsjajo̱nko ti sin nínkakohan
la kaín ti chojni chjasán la tso̱chéhe̱ sin.
Imá tjóá tsjak'e jaha la ko tso̱ni̱xin ti kjuachaxin chonta
éxi ich'a̱n t'ániá ti nchítjen.
4 *It'éni Díos mé tsíndáchro
la sinchek'itjáñahña ch'an tíha:
"Jaha mé ijnko ncha̱t'á tsjak'e nkochríxín
la tsochonta kjuachaxin éxi ti kjuachaxin k'uéchónta
Melquisedec."
5 Ìnchéni mé itjen ti itjá chjina.
A̱ndá ti ña̱o tso̱nínkaon Díos
mé sinchek'itjáña ch'an kaín ti sin rey.
6 Mé sinchekito̱exín Díos iji̱é ti chojni chjasintajni,
la tsjasito ch'an ti nto̱e ti sin tsík'en
la ko ts'óchjenka ch'an ikja itsjé chojni chjasintajni.
7 A̱ndá ti ìnta̱ sítji tsa̱ka chjino nti̱a mé tsinkák'i ti sin rey,
la ti ìnta̱ a mé tsjajon fuerza ni̱xin.

110:1: Mt. 22:44; Mr. 12:36; Lc. 20:42, 43; Hch. 2:34, 35; 1Co. 15:25; Ef. 1:20-22; Col. 3:1; He. 1:13; 8:1; 10:12, 13. **110:4:** He. 5:6; 6:20; 7:17, 21.

Salmo 111

Díos t'ayakohen ti chjasén kuènté

1 Chrokjuikosáyeheni Díos.
Tsjikosáyeheni It'éni Díos kaín aseni
ti tsíkónkotsé kaín ti sin jína nchexiteyá.
2 Kjuaxroan ijié tsíkjich'e It'éni Díos;
andá ti sin tjuehe Díos
la xráxinkaon sin ti ixra jína tsíkjich'e ch'an la chéhe sin.
3 Mé imá náxrjón ti ixra tsíkjich'e ch'an la
mé xikaha kjuakoxin ch'an nkochríxín kixin jína ch'an.
4 ¿Xá nkexro chrók'uitjáñehen ti kjuaxroan kjuakoxin Díos?
Mé xikaha kjuakoxin ch'an kixin jína ch'an
la tikonoéhe ch'an ti jeheni.
5 Tjajon Díos nkehe sinie ti sin
tjikosayéhe ti jehe ch'an;
la ko nkochríxín ts'itjáñehña Díos ti nkehe
tsíndáche ch'an sin.
6 Ti kjuachaxin kuènté Díos kjuakoexín ch'an
ti sin chjasin kuènté ch'an,
mé xikaha k'uáyéhe sin ti nonte k'uéchónta
ti sin tinkáchónkihya ch'an.
7 Ti ixra ich'e Díos la chaxín jína;
méxra jína chrókuitekáonra ti nkehe tsík'etoan ch'an.
8 Méxra ti nkehe tsík'etoan ch'an la itjen nkochríxín la ko tjejehya,
chaxín la ko ndoá tíha.
9 Díos mé kjuinchekaá ti sin chjasin kuènté ch'an.
Nkochríxín sich'e ixra ti nkehe tsík'etoan ch'an.
Díos la imá tjóá la ko ti kjuachaxin chónta ch'an la imá ijié
la ticháxin chróchrakohéni ti jehe ch'an.
10 *Ti nkexro tjinkaon chrókónohe jína
la ticháxin antsí chrókjuikosáyehe Díos;
andá ti nkexro nchexiteyéhe Díos
la antsí chrókónohe ti nkehe k'uetoan ch'an.
¡Méxra nkochríxín chrókjuikosáyeheni Díos!

111:10: Job 28:28; Pr. 1:7; 9:10.

Salmo 112

Kjuaxróxin tjejó ti nkexro tjikosáyehe Díos

1 Kjuaxróxin tjejó ti nkexro tjikosáyehe Díos
la ko tóxríhin nchexiteyéhe ti nkehe tsík'etoan ch'an.
2 Ti sin ts'axrjeníxin ti nkexro titekaon Díos
la tsoñao sin
la ko ts'áyéhe sin kjuachaxin ts'etoan sin.
3 Jehe sin la tsochónta sin nchónhña nkehe tjete ti ndoe sin
la ko ti ixra jína sich'e sin la ts'itjáñahña nkochríxín.
4 Éxi ijnko xrohi t'inkaséñaxín ti sítie
mé xikaha tjet'inkaséñaxín Díos ti chojni jína tjejó,
kixin jehe ch'an la imá jína ch'an
la tikonoéhe ch'an chojni.
5 Jína tsjak'e ti nkexro tikonoéhe chojni
la nchekjen chichaon
la ko jína t'ayakohen ti ixra chónta.
6 Méxra ti nkexro la imá jína tsjak'e
la xitjahya ts'itsínka;
méxra ti nkehe jína kjuích'e la tsoxraxinkakonxín
chojni nkochríxín.
7 Chrakonhña ti nkexro a kjónté tsihin nkojín nkehe jínahña tsohen
kixin kaín asén tinkáchónki Díos.
8 Jína itjen asén ch'an, la chrakonhña ch'an
la ko kjaxin tsochrakonhña ch'an kjónté siín ti sin nínkaon,
kixin chr'éxin ts'ikon ch'an kixin tsjachahya sin.
9 *Ti nkehe chónta ti nkexro a la mé nchekitonhen ti sin nóa.
Ti nkehe jína kjuích'e ch'an la tsoxraxinkaon chojni nkochríxín,
landá ti kjuachaxin chónta ch'an la antsí ts'ánkí.
10 Andá ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña la tsonínkaon sin
ts'ikon sin xikaha
la sinietaón sin ñeno sin kixin xikaha kjuachahya sin.
Kaín nkehe tjenkayáxin ti sin a la ntahó ts'itjáñaxín.

112:9: 2Co. 9:9.

Salmo 113

Díos la tjinkitsa ti sin nóa

1 Tsjikosáyeheni ti Díos kuènténi.
Jahara chojni ch'ehéra Díos ixra,
tjikosayehéra Díos.
Tjikosayéxinra ti ihnié Díos.
2 Tsjíkosáyehéra ti ihnié Díos
ijie la ko nkochríxín.
3 Ti tjitonxin ñao ko hasta ti tjiatónxin ñao
chrókjuíkosáyexínra ihnié It'éni Díos.
4 It'éni Díos mé t'etuehen kaín ti chojni siín chjasintajni.
Ti kjuachaxin kuènté ch'an la imá ijié itjen nkaya nkajní.
5 ¿Xá nkexro chrókóyóhe ti Díos kuènténi?
Itjen Díos nkajní la ntiha t'etoaxín ch'an.
6 Kjónté ntiha itjen Díos la tjetsjehe ch'an nkuíxín,
la ko t'ayakohen ch'an nkajní la ko chjasintajni.
7 Díos la tsjinkitsa kixin ts'inkatjen ti chojni nóa
la ko ti chojni chóntahya ninkehó
8 kixin ts'ejó sin ti tjejó ti sin tjetoan
la ko ts'ejóko sin ti sin t'etoan chjasén sin.
9 Ti chojnichjin chóntahya chájan
la ijie tsochéhe sin kixin ts'óna sin ìñé xjan.
Kaíni chrókjuikosáyeheni Díos.

Salmo 114

Xraxinkaon sin ti k'uaxrjexín sin Egipto

1 *Ti sin Israel mé ti sin tsík'axrjeníxin Jacob
mé k'uaxrjexín sin Egipto
kixin jehya chjasén sin ntiha.
2 La ndá ti nonte Judá la k'óna ijnko chjasin tjóá kuènté Díos,
mé Díos k'uetuehen ti sin Israel.
3 *Ti ndañao k'uíkon kjuíji ti sin Israel
landá k'óna ijnko ntia k'uatsínkaxín sin.
La ko kjaxin ti ndarío Jordán la xikaha kóhen
k'óna ntia k'uatsínkaxín sin.

114:1: Ex. 12:51. **114:3 a:** Ex. 14:21; **b:** Jos. 3:16.

4 La ti ijna̱ la chrika éxi kolélo
la ko ti nte̱je̱ la chrika éxi kolélo ntsíntsí.
5 Jaha nda̱ñao, ¿nkehe kuihín
kixin kjuánjua kjuachaxin xi̱kaha?
Jaha nda̱río Jordán, ¿nkehe kóhan kixin
k'óna nti̱a ti ìnta̱ chonta?
6 Jaha ijna̱, ¿nkehe kóhan
kixin chrika éxi kolélo?
La ko jaha nte̱je̱, ¿nkehe kóhan
kixin chrika éxi kolélo ntsíntsí?
7 Jaha nonte chróxrànka, chróchrakuan
nkayakon It'éni Díos kuènté Jacob.
8 *Díos mé k'ue̱to̱an kixin ti itjo̱ la ts'axrje ìnta̱
la chaxín k'uaxrje yeé ìnta̱ kixin ti kjuachaxin kuènté ch'an.

Salmo 115

Ti Díos kuènténi la tjen nkaya nka̱jní

1 Jaha It'éni Díos,
jahuá chrók'uayehé kjuasàya,
jehya kixin jeheni chrók'uáyéhe̱ni ti kjuasàya a.
Kaín chojni chrókjuikosáyaha
kixin jaha la imá jína itjen la ko tjue̱hé ti jeheni.
2 ¿Nkekuènté kixin tjanchankí chojni kixin
nketí itjen ti Díos kuèntá?
3 Díos kuènténi la itjen nkaya nka̱jní.
Jehe ch'an mé kjuích'éna ch'an kaín nkehe siín,
éxi tjinkaon ch'an mé xi̱kaha kjuích'éna ch'an.
4 *Ti nkehe tsíkjano̱ña kjuích'éna chojni
la k'ónaxín plata la ko oro.
Tíha la nkehe tsíkjich'énaxín chojni itja.
5 Chónta ir'ua la nixjahya,
chónta ikon la t'ikonhña,
6 chónta ndatsjon la tienhña,
la chónta xrito kjánchó tóka̱xra̱xèhya ninkehó.
7 Chónta itja la xitjahya tsotsé nkehe,
la chónta to̱té la tjihya.
Ninkehó nkehe t'axrjexínhña ti ir'ua.

114:8: Ex. 17:1-7; Nm. 20:2-13. **115:4:** Sal. 135:15-18; Ap. 9:20.

[8] Ti nkexro ch'éna ti nkehe tsíkjanoña
la mé tóyóhe ti nkehe tsíkjich'énaxín itja
la ko kaín ti chojni tinkáchónki ti nkehe
la kjaxin xikaha tóyóhe.
[9] Jahara sin Israel, chrókuinkachónkira It'éni Díos.
Jehe ch'an tsjinkitsa ti jahara
la ko sinchekaára.
[10] Jahara nchat'á chrókuinkachónkira It'éni Díos.
Jehe ch'an mé tsjinkitsa ti jahara
la ko sinchekaára.
[11] Jahara tjikosayehéra It'éni Díos,
chrókuinkachónkira ti jehe ch'an.
Jehe ch'an mé tsjinkitsa ti jahara
la ko sinchekaára.
[12] It'éni Díos mé xráxinkaon ti jeheni
la sincheñao ch'an jeheni.
Sincheñao ch'an ndoe ti sin israelita
la ko sincheñao ch'an ndoe ti sin nchat'á.
[13] *Sincheñao ch'an ti sin tjikosáyehe ti jehe ch'an,
á ti chojni tjetoan o á ti chojni tjetuanhña.
[14] It'éni Díos mé tsjajon kjuachaxin kixin nchónhña chojni ts'ixin,
ts'axrjéníxinra jahara la ko ti xjaanra.
[15] It'éni Díos mé sincheñao ch'an ti jahara.
Jehe ch'an mé kjuích'éna ch'an nkajní
la ko chjasintajni.
[16] Ti nkajní la kuènté Díos,
andá ti chojni mé k'uáyéhe ti chjasintajni.
[17] Ti sin tsík'en la xitjahya
tsjikosáyehe sin It'éni Díos
kixin ó tjejó sin chrínkí inche.
[18] Andá jeheni naxa tjejóchóni ntihi chrókjuikosáyeheni
It'éni Díos
ijie la ko nkochríxín.
¡Méxra chrókjuikosáyeheni It'éni Díos!

115:13: Ap. 11:18; 19:5.

Salmo 116

Chjéheni kjuasáya Díos kixin kjuínchekaáni ch'an

1 Jeheni tjueheni It'éni Díos kixin kuíhin ch'an
ti nkehe kjuanchiani.
2 Kjuák'e ch'an kuíhin ch'an ti nkehe ndáchroni.
Kaín ñao tsonixjehéni ch'an ti naxa itjeni ntihi chjasintajni.
3 Ti kjuach'én mé ó kjuínchenteto ti jeheni,
andá xikaha imá k'uává aséni
kixin ó kjuák'eni chrínta ti tòye.
Jehó kjuat'ává la ko kjuatjoté k'uíkoni.
4 Andá k'uéyaxini ihnié It'éni Díos,
ndáchroni: "¡Jaha, It'éni Díos nchekaáni!"
5 Ti Díos kuènténi la tjuehe ti jeheni la ko imá jína ch'an.
Mé xikaha tikonoéhe ch'an ti jeheni.
6 Díos mé t'ayakohen ti chojni kanhñó chónta kjuachaxin.
Mé xikaha ti jeheni kjónté k'uéchóntahyani fuerza
la kjuínchekaá ch'an ti jeheni.
7 Andá ijie la ó jína itjeni
kixin It'éni Díos la jína la kjuínkitsa ch'an ti jeheni.
8 Kixin jehe ch'an mé kjuínchekaá ch'an ti jeheni la k'uénhñani.
Jehe ch'an mé kjuínchexámá ch'an ti ndakoni
la ko kjuínkitsa ch'an kixin k'uitsínkahyani.
9 Andá ijie la antsí jína sinchexiteyéheni It'éni Díos
ti naxa itjeni ti chjasintajni.
10 *Jeheni kuitekaoni It'éni Díos
kjónté imá kjuasóteni.
11 Tóxakoheni la náxrjónhña tjenkayáxini
la ndáchroni kixin kaín chojni la ch'ia.
12 ¿Xá nkehe chróchjéheni It'éni Díos
kixin kaín ti nkehe jína kjuajon ch'an?
13 Andá ijie jeheni tsjokani ti vaso
tjiá ìnté to uva kixin tsochjéheni Díos kjuasáya
la ko tsjikosáyeheni ti ihnié ch'an.
14 Ijie sinchexiteyéheni It'éni Díos la ko tsjajoni kaín
ti nkehe k'uéndáchroni,
kixin ts'ikon kaín chojni chjasin kuènté Díos kixin kjuínchexiteyáni.
15 It'éni Díos la tjete t'ikon ch'an ti it'en

116:10: 2Co. 4:13.

ijnko nkexro tjue̱he ch'an
la ko kjuínchexiteyéhe ti jehe ch'an.
16 It'éni Díos, jeheni mé ijnko nkexro t'aha ixra̱.
Jeheni mé xje̱en ijnko tjan t'aha ixra̱.
Jaha tsíkóchrínjña ti cadena tsíkóntetoxin ti jeheni.
17 Tsotjahani kjuasáya
la ko tsonixjahani, jaha It'éni Díos.
18 Tsotjahani ijnko iko its'en éxi ndáchroni, It'éni Díos,
la ts'ikon kaín ti chojni chjasin kuèntá.
19 Ti ndója ni̱nkuá, It'éni Díos
nko̱siñe ti chjasin Jerusalén
tsjikosáyaxiáni, jaha It'éni Díos.
Mé xi̱kaha tsoxiteyá.

Salmo 117

Chjéheni It'éni Díos kjuasáya

1 *Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos
jahara tjejora kaín nación
la ko jahara tjejora kaín chjasin,
tjikosayehéra Díos.
2 Kixin It'éni Díos imá jína
la ko imá tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
Méxra̱ tsjikosáyeheni Díos.

Salmo 118

Chjéheni kjuasáya Díos kixin kjuínchekaá ch'an ti jeheni

1 *Chrokjuikosáyeheni It'éni Díos kixin
imá jína ch'an,
kixin jehe ch'an la nkochríxín
tjue̱he ch'an ti jeheni.
2 Méxra̱ jahara Israel chróndáchrora:
“It'éni Díos la tjue̱he ti jeheni nkochríxín.”
3 La kja̱xin chróndáchro ti sin ncha̱t'á:
“It'éni Díos la tjue̱he ti jeheni nkochríxín.”

117:1: Ro. 15:11. **118:1:** 1Cr. 16:34; 2Cr. 5:13; 7:3; Esd. 3:11; Sal. 100:5; 106:1; 107:1; 136:1; Jer. 33:11.

4 La ko kja̱xin chróndáchro ti sin tjikosáyehe
It'éni Díos:
“Díos la tjue̱he ti jeheni nkochríxín.”
5 A̱ndá ti t'áváni ndá k'uéye̱he̱ni It'éni Díos
la jehe ch'an mé kuíhin ch'an
ndá kjuínchekaá ch'an ti jeheni.
6 *It'éni Díos mé tjejókoni ch'an,
méxra̱ chrakonhñani.
¿Xá nkehe chrókjuich'eheni ti chojni?
7 Kixin It'éni Díos mé tjejókoni ch'an,
jehe ch'an mé tjinki̱tsa ch'an ti jeheni;
méxra̱ ts'ikoni kixin tsjachahya ti sin nínkakonhen ti jeheni.
8 Méxra̱ ícha jína chrókuitekaoni It'éni Díos,
a̱ndá kanhñó jína chrókuitekaoni chojni ó.
9 Méxra̱ ícha jína chrókuitekaoni It'éni Díos
a̱ndá ti chojni imá tjetoan, la náhí.
10 Kaín chojni kuenté chjasintajni mé kua̱ntátjen sin ti jeheni
kjánchó It'éni Díos
mé kjuínki̱tsa la kjuachahya sin.
11 La ko kja̱xin nkuíxín kua̱ntátjen sin,
kjánchó kjuachaxíen It'éni Díos mé
kjuínki̱tsa la kjuachahya sin.
12 Mé kua̱ntátjen sin éxi kochja̱te xi̱kaha
kixin ti kónínkaon sin la éxi ijnko xrohi ijié k'uákjen
landá tuénxín k'uànka̱.
Méxra̱ kjuachaxin ihni̱é It'éni Díos
kjuínchek'itjáñaxíni ti jehe sin.
13 Imá kónínkaon sin kótéka sin ti jeheni
kixin chrók'uitsínkani,
kjánchó It'éni Díos mé kjuínki̱tsa la kohya nkehe kóheni.
14 *Méxra̱, jeheni itsjeni, tjikosáyeheni
It'éni Díos kixin jehe ch'an
mé kjuajon ch'an fuerza
la ko jehe ch'an mé kjuínchekaá ch'an ti jeheni.
15 Ndo̱e ti chojni kuitekaon It'éni Díos
mé siín kjuachéhe̱ itsje sin kixin kjuacha sin, kohya nkehe kóhen sin.
Ndáchro sin: “Kjuachaxin kuènté It'éni Díos
mé kjua̱cha̱xi̱ni.”
16 A̱ndá ti kjuachaxin kuènté It'éni Díos

118:6: He. 13:6. **118:14:** Ex. 15:2; Is. 12:2.

mé imá tjetoan
la ko ti kjuachaxin kuènté Díos
mé kjuachaxini.
17 Méxra ts'enhñani, tsjak'echóni
kixin tsochronkani nkexrín kjuínkitsa It'éni Díos.
18 Imá kjuínchekjasóte It'éni Díos ti jeheni,
kjánchó kuítoehya ch'an kixin chrók'ueni.
19 “Takitjéhéra ti puerta kuènté ninko
kixin tjinkaoni ts'ixeheni tsotjahani kjuasáya, It'éni Díos.”
20 Tíhi mé ti puerta kuènté It'éni Díos.
Tíha mé ts'ixehen ti sin jína kuitekaon It'éni Díos.
21 Tsotjahani kjuasáya, It'éni Díos, kixin
jaha kjuátehé ti ó k'uéyeheni
la ko jaha mé kuaáxini.
22 *Ti ixro kóxríenhña ti sin ch'éna tjat'o
landá ijie mé tsík'óna ti ixro imá tjetoan.
23 Tíhi mé ixra kjuích'e It'éni Díos,
méxra imá chrakoni kixin xikaha tsíkóhen.
24 Tíhi mé ti ñao kuènté It'éni Díos;
méxra ijie náxrjón chrók'uejóni,
chrókóchéheni, chrókjuikosáyeheni Díos.
25 *It'éni Díos, chrónòahani sinchekaáni.
Chrónòahani It'éni Díos, tsjínkitsani
kixin jína chrók'uejóni.
26 *Náxrjón ti nkexro kuixin ihnié It'éni Díos,
mé tsjikosáyaxíni ti nkexro a
ti nkaxehen ninkué Díos.
27 It'éni Díos mé ti xrohi t'inkaséñaxín.
Ó xrákia ti kia, sátsjikoni ti ntatsjo hasta ti itjen ntèé ti altar.
28 Jaha Díos, tsjikosáyahani,
kixin jaha mé Díos kuènténi
la ko imá ijié ti kjuachaxin kuèntá.
29 Méxra chróchjehéra kjuasáya It'éni Díos
kixin jehe ch'an mé imá jína ch'an,
mé tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.

118:22: Lc. 20:17; Hch. 4:11; 1Pe. 2:7. **118:22:** Mt. 21:42; Mr. 12:10, 11. **118:25:** Mt. 21:9; Mr. 11:9; Jn. 12:13. **118:26:** Mt. 21:9; 23:39; Mr. 11:9; Lc. 13:35; 19:38; Jn. 12:13.

Salmo 119

Ti nkehe tsík'ẹtọan Díos tsjikosáyeheni

Alef

1 Náxrjón t'ejó ti sin tjasinhña ijiẹ
la ko ti sin títọehya titekaon ti nkehe tsík'ẹtọan Díos.
2 Díos ncheñao ti nkexro xritjeyá ti jehe ch'an
la ko tjinkaon kaín ạsén chrókjuinchexiteyá ti nkehe tsík'ẹtọan ch'an
3 la ko kohya ninkehó nkehe jínahña ich'e
la ko ixri ntịe It'éni Díos.
4 Jaha kuétọan kixin chrókjuínchexiteyáni ti nkehe tsíndáchrua.
5 Imá tjinkaoni jína chrókjuák'eni
chrókjuínchexiteyáni ti nkehe tsíkétọan.
6 Méxrạ chrókósuèhyani
chrókuitekaoni kaín ti nkehe tsíkétọan.
7 Tsjikosáyeheni kaín ạséni
ti ó ts'itjani jína ti nkehe tsíkétọan.
8 Tjinkaoni sinchexiteyáni ti ley kuèntá,
méxrạ chrókuịtọéhyani jehóni,
chrókjuinkịtsani nkochríxín.

Bet

9 ¿Xá nkexrín jína chrókjuák'e ijnko ndasoá kixin
chróchóntahya ijiẹ?
Méxrạ chrókjuinchexiteyá éxi nixja ti itan kuèntá, jaha Díos.
10 Jeheni kaín ạséni xritjeyáni ti jaha.
Tịtọéhyani kixin tsítọheni ti nkehe tsíkétọan jaha.
11 Kaín ạséni xraxinkaoni ti itan kuèntá
kixin tjinkakonhñani chrókjuasini ijiẹ
kixin jeheni tinkáchónkini ti jaha.
12 Jaha It'éni Díos, mé imá tjikosáyeheni ti jaha.
Tjàkua ti ley tsíkétọan.
13 Jeheni mé tsochronkaxíni ir'uani
kaín ti nkehe tsíkétọan.
14 Ạntsí tsọchéhẹni ts'ajini ti ntịa tsíkétọan,
ạndá kanhñó chrókóchéhẹni ti siín nkehe imá tjete.
15 Nkochríxín tsoxraxinkaoni ti nkehe tsíkétọan
la ts'itjáñehñani ti ntịa kuèntá.
16 Chéhẹni kixin chóntani ti ley kuèntá,
la ts'itjáñehñani ti itan kuèntá.

Guímel

17 Chrokjuinkitsa kixin jína chrókjuák'eni, ti nkexro t'aha ixra
kixin chrókuitekaoni éxi nixja ti itan kuèntá.
18 Jaha chrókuakítjenkiá ti ikoni kixin jína chrók'uíkoni
ti kjuaxroan ijié kuènté ti nkehe tsíkétoan.
19 Jeheni mé éxi ijnko chojni tsíkjixin ókjé itjeni ntihi chjasintajni.
Tjak'eméhñani ti itan tsíkétoan.
20 Kaín aséni tjinkaoni chrókónoheni ti ley kuèntá,
kaín ñao chrókjuínchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
21 Jaha tjénduéhé ti sin titekakonhña
la ko ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña
kixin kuítekakonhña sin ti nkehe tsíkétoan.
22 Chrokuitoéhyani kixin chrók'uándaxín ti sin nduáhya ixri
kixin jeheni titekaoni ti jaha.
23 Ti chojni imá t'etoan t'ándaxíhin ti jeheni,
andá jeheni, ti nkexro t'aha ixra, la xraxinkaoni ti itan tsíkétoan.
24 Ti nkehe tsíkétoan la mé nchechéhe ti jeheni.
Tíha mé tjinkitsa nchexraxinkaoni ti itan kuèntá.

Dálet

25 Méxra imá tóxakoheni, la ó chjina its'eni.
Jaha chrókjuánjua kjuachaxin nixin
kixin jína tsjak'eni éxi tsíndáchroa.
26 Chrónkani nkexrín tjenkayáxini, andá jaha la kjuátehé.
Andá ijie la tjàkua ti ley kuèntá.
27 Tjinkitsa kixin jína chrókienxíni ti nkehe tsíkétoan,
kixin nkochríxín tsoxraxinkaoni ti kjuaxroan ijié tsíkjákoxián.
28 Andá ijie imá tsjánkani la tjoté aséni.
Tjínkitsa kixin ndoá chrókjuák'eni éxi tsíndáchroa.
29 Titoéhya kixin sáchrokjuini ti ntie ti sin ch'ia la ko nduáhya ixri.
Tikonoéhéni kixin chrókónoheni jína ti ley kuèntá.
30 Jeheni ó kuákjani ti ntia chaxín ndoá.
Tóxríhini sinchexiteyáni ti ley kuèntá.
31 Jeheni í títoehyani ti nkehe tsíkétoan, jaha, It'éni Díos,
méxra titoéhyani kixin chrókósuéheni.
32 Tóxakoheni kixin antsí jína chrókjuínchexiteyáni
ti nkehe tsíkétoan
kixin jaha kjuínkitsa kixin jína tienxíni tíha.

He

33 It'éni Díos, tjàkua ti ntia kuèntá éxi ti tsíkétoan.
Tjinkaoni chrókjuínchexiteyáni hasta tsjixixín.
34 Jaha chrókjuánjua kjuachaxin chrókienxíni

kixin jína chrókjuínchexiteyáni ti nkehe tsíkétọan.
Tjinkaoni chrókjuínchexiteyáni kaín ạséni.
35 Sátjikoáni ti ntịa kuèntá éxi ti nkehe tsíkétọan
la imá chrókóchéhẹni.
36 Tjinkịtsani kixin ạntsí tsotjinkaon ạséni ti nkehe tsíkétọan
kixin kanhñó chrókóxríhịni ti nchónhña nkehe chrókjuachani.
37 Chrokjuinkịtsa kixin kanhñó chrókóxríhịni ti nkehe sínkíhya.
Chjẹhéni ti kjuachón kixin jína tsochréhẹni ti ntịa kuèntá.
38 Jeheni ti nkexro t'aha ixrạ,
méxrạ nchexiteyáni ti nkehe ndáchrua,
éxi ti nkehe tsíndáche ti sin tjikọsáyaha.
39 Tịtoéhya kixin chrókjuanoá ti sin tjenkạyáxin ti
nkehe jínahña ti jeheni
kixin ti nkehe tsíkétọan la jína.
40 Imá tjinkaoni sinchexiteyáni ti nkehe tsík'ẹtọan.
Méxrạ chjẹhéni ạntsí kjuachaxin
kixin jína tsjak'eni kixin imá jína ti jaha.

Vau

41 It'éni Díos, tjákọxián kixin tjuẹhéni
la sinchekaáni éxi tsíndáchrua.
42 Kixin ndá jína tsjácha tsjatạhạ ti chojni t'ándaxín
kixin tinkachónkia ti itan kuèntá.
43 Tjinkịtsani kixin nkochríxín tsochronkani itan chaxín kuèntá
kixin chóheni ti nkehe tsíkétọan.
44 Tjinkaoni sinchexiteyéheni ti nkehe tsíkétọan nkochríxín.
45 Ạndá xịkaha la jína chrókjuák'eni la kohya nkehe ts'inkákohẹn
kixin jína sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétọan.
46 Tsochrónkani ti nkehe tsíkétọan ti tjejó ti sin rey
la ninkehó chrókósuèhyani.
47 Tjuẹheni ti nkehe tsíkétọan
la tíha mé nchechéhẹ ti jeheni.
48 Chéhẹni la ko tjuẹheni ti nkehe tsíkétọan.
Tjenkạyáxini nchónhña nkexrín sinchexiteyáni ti ley kuèntá.

Zain

49 Xráxinkaoan jaha ti nkehe tsíndáche ti nkexro t'aha ixrạ
kixin tíha mé nchexraxinkaoni la tjechóheni.
50 Tíha mé nchechéhẹ ti jeheni ti ó t'áváni;
ti nkehe tsíndáchrua mé tjechónxini.
51 Ti sin nduáhya ixri mé títọehya sin nínkaon sin,
kjánchó jeheni la títọehyani ti nkehe kjuàkua.
52 Jeheni xraxinkaoni ti nkehe tsíkétọan ósé, jaha Díos,

la tíha mé nchechéhe̱ ti jeheni.
53 Ti sin nduáhya ixri la kuítọhe ti nkehe kjuàkua jaha
la imá nchekoninkaon sin ti jeheni.
54 Ti ley kuèntá mé itsjeni ti itjeni ntihi
éxi ijnko chojni tsíkjixin ókjé.
55 It'éni Díos, ti tie mé xraxinkaoni ti jaha.
Imá tjinkaoni sinchexiteyáni ti nkehe tsíkjàkua.
56 Ticháxin kixin
chrókjuinchexiteyá ti nkehe tsíkétọan.

Chet

57 Jaha It'éni Díos, jaha la éxi ijnko nkehe jína kuitọnhe̱ni.
Jeheni tjenkạyáxini sinchexiteyáni ti itan tsíkétọan.
58 Kaín ạséni tjinkaoni sinchexiteyáni.
Tjinkitsani éxi tsíndáchrua.
59 Jeheni kjuák'eni kjuénkạyáxini ti ntia nduáhya kuék'ajini
ạndá ikjani kuitekaoni ti nkehe tsíkétọan.
60 Tóxakoheni la tjoka ikjani,
la kuitekaoni ti nkehe tsíkétọan.
61 Ti sin nduáhya ixri kuạntátjen ti jeheni kixin tjinkaon sin
kixin chrókjuasini ijie̱,
kjánchó k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkétọan.
62 Nkojnko k'áxrótjen t'àyani, tjajoni kjuasáya
kixin jína ti nkehe tsíkétọan.
63 Jeheni mé t'itoni kaín ti sin tjikọsáyaha
la ko ti sin nchexiteyá ti nkehe tsíkétọan.
64 It'éni Díos, jaha tjue̱hé kuenté chjasintajni;
méxrạ chrókjuàkua ti ley kuèntá.

Tet

65 Jaha It'éni Díos, jína tsjínkitsa ti nkexro t'aha ixrạ
éxi nixja ti itan kuèntá.
66 Tjákohéni ti kjuaxrexinkaon jína
kixin jeheni tinkáchónkini ti nkehe tsíkétọan.
67 Jeheni k'uájini ti ntia jínahña,
ạndá jaha mé kjuinchekjasóte ti jeheni.
Ạndá ijie la nchexiteyáni ti itan kuèntá.
68 Jaha la jína, la ko ti ixrạ tjákọxián la jína.
Tjákohéni kixin jína chróchréhe̱ni ti nkehe tsíkétọan.
69 Ti sin nchehnke kjuínchek'ánkí sin kjuach'ia la
t'eka sin ijie̱ ti jeheni,
ạndá jeheni la kaín ạséni tinkáchónkini ti nkehe tsíkétọan.
70 Jehe sin chóntahya sin kjuaxrexinkaon jína la ko tienxínhña sin,

kjánchó jeheni la antsí chéheni kixin ti nkehe tjàkua jaha.
71 Méxra kjá jína kixin jaha kjuinchekjasóte ti jeheni
kixin ndá xikaha k'uitjani ti nkehe tsíkétoan.
72 Andá t'ikoni kixin antsí sínkí ti nkehe tsíkjàkua
ke ti nchónhña chichaon oro o plata chróchóntani.

Yod

73 Jaha mé itjá kjuich'énaxián ti jeheni
andá ijie la tjánjua kjuachaxin kixin tsienxíni ti nkehe tsíkétoan.
74 Ti sin titekaon ti jaha la chéhe sin ti ó t'ikon sin ti jeheni
kixin kjaxini tinkáchónkini ti itan kuèntá.
75 Jaha It'éni, ó noheni kixin jína nchekitoexián jaha,
la ko jaha kjuénkayáxian jína ti ó kjuinchekjasóte ti jeheni.
76 Andá ijie tikonoéhéni, nchechéhéni
éxi ti tsíndáchrua tsjinkitsa ti jeheni.
77 Ijie la tjákoxián kixin tjuehéni kixin jína chrókjuák'eni,
chéheni kixin chóxini ti itan kuèntá.
78 Andá ícha jína chrókósuéhe ti chojni ihnke t'ándaxín
kixin kjónté jeheni chóntahyani ninkehó ijie la t'eka sin ijie ti jeheni,
kjánchó jeheni la xraxinkaoni ti nkehe tsíkétoan jaha.
79 Kaín ti sin chóxin ti nkehe tsíkétoan jaha
la chrókóchjina sin ti itjeni
kixin tsochóxin sin ti nkehe tsíkétoan.
80 Kaín aséni chrókuitekaoni ti nkehe tsíkétoan jaha
kixin ndá chrókósuèhyani.

Caf

81 Jeheni imá tjinkaoni kixin jaha chrókjuinchekaáni;
méxra jeheni tinkáchónkini ti itan kuèntá.
82 K'óxrjé ikoni chóheni tsoxiteyá ti nkehe tsíndáchrua.
Méxra ndáchroni: “¿Nkesá ts'inka jaha sinchechéhéni?”
83 Jeheni ó tádani, la í tjenkayáxinhñani jína,
kjánchó k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkétoan.
84 ¿Xá hasta nkesá tsochóheni?
¿Nkesá sinchekjasóte ti sin nínkaon chréhe?
85 Ti sin ihnke titekakonhña ti nkehe tsíkétoan
la ó tsíkjich'éna sin tòye ts'itsínkáyani.
86 Kaín ti nkehe tsíkétoan la chaxín ndoá;
méxra tjinkitsa kixin ti sin chréhe ti jeheni la nínkaon sin
kjónté chóntahyani ijie.
87 Chrok'óñá sin ti jeheni,
kjánchó jeheni la kuítoehyani ti nkehe tsíkétoan.
88 Tjinkitsani kixin chrók'uenhñani

kixin jaha la imá tjuehé ti jeheni,
ndá tsjachani sinchexiteyáni éxi ti nkehe tsíndáchrua.

Lámed

89 It'éni Díos, ti itan kuèntá la nkochríxín itjen.
Ti itan a mé nkochríxín itjen nkaya nkajní.
90 Nkochríxín jína ti jaha la ko ndoá nchexiteyá ti
nkehe tsíndáchrua.
Jaha kjuich'éna chjasintajni la hasta ijie la naxa t'ayakohén ti nonte.
91 Kaín nkehe la jína tjejó ijie kixin jaha la xikaha kuétoan;
méxra kaín tíha la sit'aha ixra.
92 Ti chrókójehya ti nkehe tjàkua la chrókjuak'ehyani kjuaxróxin
landá ti kjuat'ává la ó chrók'uitjáñaxíni.
93 Í ts'itjáñahña ti nkehe tsíkétoan
kixin tíha mé tjajon ti kjuachón.
94 Nchekaáni kixin jeheni tinkáchónkini ti jaha
kixin jeheni la xritjeyáni ti nkehe tsíkétoan.
95 Andá ti sin nduáhya ixri
la xrichóhen sin chrókjuinchek'itjáña sin ti jeheni.
Andá jeheni la nkochríxín xraxinkaoni ti nkehe tsíkétoan.
96 Jeheni la ó k'uíkoni kixin kaín nkehe siín chjasintajni
chónta tsjeje.
Andá ti itan kuèntá la tsjejehya, nkochríxín tsjak'e.

Mem

97 Méxra jeheni imá tjueheni ti nkehe tsíkétoan.
Kaín ñao tjenkayáxini tíha.
98 Ti nkehe tsíkétoan mé nkochríxín tjinkitsa ti jeheni.
Tíhi mé kjuínkitsani kixin tsonoheni antsí,
ke ti sin nínkakohen ti jeheni.
99 Antsí tienxíni ke kaín ti sin kjuako,
kixin xraxinkaoni ti nkehe tsíkjàkua.
100 Antsí tienxíni ke ti sin táda,
kixin nchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
101 Jeheni kuítoheni kaín ti ntia jínahña kuék'ajini
kixin jína sinchexiteyéheni ti itan kuèntá.
102 Jeheni kuítoehyani ti nkehe tsíkétoan
kixin jaha mé kjuákohéni.
103 Antsí ixé ti itan kuèntá,
ke ti itsjen kotsjenta.
104 Ti nkehe tsíkétoan jaha la kjuínkitsani kónoheni nkexrín ti jína;
méxra tóxrìenhñani kaín ti nkehe nduáhya tjenkayáxin chojni.

Nun

105 Ti itan kuèntá mé ijnko xrohi t'inkaséñaxín tọténi,
la ko tíha mé ijnko xrohi t'inkaséñaxín ntịeni.
106 Ạndá ijnko nkehe ndáchroni, It'éni Díos
la ticháxịn sinchexiteyáni;
méxrạ ijie ticháxịn sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétọan
kixin tíha la imá ndoá.
107 It'éni Díos, imá tóxakoheni la ko t'áváni,
ạndá ijie la tjinkịtsani
la chjẹhéni ạntsí kjuachaxin
kixin jína tsjak'eni éxi ti nkehe tsíndáchrua.
108 Chrónoéhẹni ti jaha, It'éni Díos, kixin chrókóxríhan
ti nkehe tsonixjani la ko ti tjikosáyahani;
méxrạ tjákohéni ti nkehe tsíkétọan.
109 Xráxín kjuaxróxinhña itjeni kixin tjinkaon chojni
chrók'óñá ti jeheni,
kjánchó k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkjàkua.
110 Ti sin nduáhya ixri la kjuak'e sin ijnko nkehe chrókjuasixíni ijiẹ
kixin chrókuítọheni ti nkehe tsíkétọan,
kjánchó jeheni la k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkétọan.
111 Ti nkehe kjuínchekịtọnhẹni la mé ti ley kuèntá
tsjejẹhya nkochríxín
kixin jehó tíha mé nchechéhẹ ạséni.
112 Ạséni tjinkaon sinchexiteyá ti nkehe tsíkétọan
hasta tsjixixín.

Sámec

113 Jeheni nínkakoheni ti chojni nduáhya tjenkạyáxin,
kjánchó tjuẹheni ti nkehe tsíkétọan.
114 Jaha mé tjinkịtsani la ko t'ayakonhéni.
Jehó ti itan kuèntá mé tjechóheni kixin t'ayakonhéni.
115 Tịtọhérani, jahara chojni jínahña tjenkạyáxin
kixin jeheni tjinkaoni sinchexiteyéheni
ti nkehe tsík'ẹtọan ti Díos kuènténi.
116 It'éni Díos, jaha chrókjuinkịtsani éxi ti nkehe tsíndáchrua
kixin jína tsjak'eni;
jaha chrókjuájonhña kjuachaxin
kixin chrókósuéhẹni
kixin chróndáchro chojni kixin jaha tjinkịtsahyani.
117 Tjinkịtsani kixin tsaáni,
ạndá xịkaha la chrókóchéhẹni sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétọan.
118 Jaha tóxríanhña ti sin kuítọhe ti nkehe tsíkétọan

kixin ti nkehe tjenkayáxin sin la chóntahya kjuaxrexinkaon jína.
119 Ti sin nduáhya ixri siín chjasintajni
la jaha la t'íkuan éxi chjinínó.
Andá jeheni la tjueheni ti nkehe tsíkétoan.
120 Andá ti cuerpo kuènténi síxrànka chrakon ti itjen jaha
kixin imá tjikosayéheni ti nkehe tsíkétoan.

Ayin

121 Í títoehyani chrókjuích'eni ti nkehe jína.
Méxra jaha chrókuitoéhya kixin ti sin nínkakohen ti jeheni
chrókjuinchekjasóte ti jeheni.
122 Jaha ts'ayakonhéni kixin jína tsjak'eni
kixin ti sin ihnke, nduáhya ixri
chrókjuinchekjasótehya sin ti jeheni.
123 K'óxrjé ikoni kixin tjechóheni sinchekaáni,
la ko tjechóheni tsjínkitsa ti jeheni,
sinchekaáni éxi tsíndáchrua.
124 Mé xikaha chrókjuinkitsa ti jeheni,
ti nkexro t'aha ixra
kixin jaha tjuehé ti jeheni,
la chrókjuàkua ti ley kuèntá.
125 Jeheni mé ijnko nkexro t'aha ixra.
Tsjánjua kjuachaxin kixin jeheni chrókienxíni jína
kixin tjinkaoni chrók'uitjani ti nkehe tsíkétoan.
126 It'éni Díos, ó kjuixraká ti ñao
chrókjuinchekjasóte ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña,
kixin kuitekakuenhña sin ti nkehe tsíkétoan.
127 Méxra jeheni antsí tóxríhini ti nkehe tsíkétoan
ke ti chika oro imá náxrjón.
128 Méxra jeheni imá tjueheni kaín nkehe tsíkétoan
la tóxríehñani ti ntia nduáhya.

Pe

129 Ti nkehe tsíkétoan la ijnko kjuaxroan ijié;
méxra kaín aséni nchexiteyéheni tíha.
130 Ti chrónkaxín sin ti itan kuèntá
mé tíha t'inkaséñaxín ti jeheni
la ko tíha chrókjuinkitsa chrókienxín ti chojni noehña.
131 Imá tjinkaoni chrók'uitjani ti nkehe tsíkétoan;
méxra kuakitjehéni ir'uani chóheni kixin tsonixja jaha.
132 Kománi la tikonoéhéni
éxi tikonoéhé kaín ti sin tjuehe ti jaha.
133 Tjínkitsa ti jeheni kixin ts'ajini éxi ndáchro ti itan.

Tjájonhña kjuachaxin kixin ti jínahña chrókjuachròe ti jeheni.
134 Tjínkitsa ti jeheni kixin siín chojni nduáhya tjejó
la tjinkaon sin chrókjuinchekjasóte sin ti jeheni
kixin tjinkaoni sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
135 Ti kjuachaxin kuèntá a mé chrók'uinkaséñaxín ti itjeni
kixin jeheni ti nkexro t'ahá ixra
la chrókjuàkua ti nkehe tsíkétoan.
136 Imá tsjánkani t'áváni
kixin kohya nkexro titekaon ti nkehe tsíkétoan.

Tsade

137 Jaha It'éni, la jína
la ko ndoá sinchekitoexián.
138 Kaín ti nkehe tsíkétoan la jína
la ko chaxín ndoá.
139 Nínkaon aséni kixin ti sin nínkakohen ti jeheni
tsík'itjáñehen sin ti nkehe tsíkétoan.
140 Jeheni k'uíkoni kixin imá ndoá ti itan kuèntá;
méxra jeheni ti nkexro t'aha ixra la imá tjueheni ti itan.
141 Jeheni mé ijnko chojni nòé
la itsjé chojni chóntehya sin kjuasáya ti jeheni,
kjánchó k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkétoan.
142 Jaha la imá jína la nkochríxín jína tjákoxián
la ko ti nkehe tjàkua la chaxín ndoá.
143 Ti ñao t'áváni la ko tóxakoheni
la ti nkehe tsíkétoan tjinkitsa nchechéhe ti jeheni.
144 Ti nkehe tsíkétoan mé nkochríxín jína.
Méxra chrókjuinkitsani chrókjuákoxian ti itan kixin
jína chrókjuák'eni.

Cof

145 It'éni Díos, kaín aséni t'éyehéni ti jaha, tjátehé,
Tjinkaoni sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
146 Jaha t'éyehéni nchekaá ti jeheni
kixin jína sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
147 Imá nchítjen t'ayani, chrónoéhéni ti jaha.
Tjechóheni sinchexiteyáni ti nkehe tsíndáchrua.
148 Kuenté tie tjetsjeheni
kixin tjenkayáxini ti nkehe tsíkétoan.
149 Tihín ti t'éyani, It'éni Díos, kixin imá tjuehéni;
nchekaáni kixin imá jína jaha.
150 Ti sin kuítekakonhña ti nkehe tsíkétoan
la ó kui sin chjinaxón ti itjeni, la nínkakohen sin ti jeheni.

151 Kjánchó jaha It'éni Díos, imá chjinaxón itjen
la kaín nkehe tsíkétoan la chaxín ndoá tíha.
152 Imá ósé chóxini ti itan tsíkétoan;
la ti itan tsíkétoan jaha la nkochríxín itjen.

Resh

153 Tsjehé jaha kixin tjetjasóteni la nchekaáni
kixin k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkjàkua.
154 Jaha chrókjuinkitsa kixin kjuaxróxinhña itjeni la nchekaáni.
Tjánjua kjuachaxin kixin naxa tsjak'echóni éxi tsíndáchrua.
155 Ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña imá ikjín kuítohe sin
ti nkehe chrókuaáxin sin,
kixin tjeyáhya sin ti nkehe tsíkétoan.
156 It'éni Díos, jaha imá tikonoéhé chojni.
Tjánjua kjuachaxin naxa jína tsjak'echóni
kixin jaha la imá jína.
157 Nchónhña chojni nínkakohen ti jeheni chréhe,
andá ti nkehe tsíkétoan la kuítoehyani.
158 Tóxrìenhñani ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña
kixin titekakonhña sin ti nkehe tsíkétoan.
159 It'éni Díos tsjehé, imá tjueheni ti nkehe tsíkétoan jaha.
Tjánjua antsí kjuachaxin kixin jína tsjak'eni
kixin jaha imá tikonoéhéni.
160 Ti itan kuèntá mé chrónkaxín ti nkehe ndoá
kixin nkochríxín tsjak'e ti nkehe tsíkétoan.

Sin

161 Chojni t'etoan chréhe ti jeheni nínkaon sin,
kjónté jeheni la chóntahyani ijie
la ko aséni la imá tjikosayéheni ti itan kuèntá.
162 Andá ti itan kuèntá mé nchechéhe ti aséni.
Jeheni mé éxi ijnko nkexro tsík'itja ijnko nkehe imá tjete sínkí.
163 Tóxríenhñani ti kjuach'ia nixja chojni,
andá tjueheni ti nkehe tjàkua.
164 Nkojnko ñao tjikosayéheni ti jaha
kixin ti nkehe tsíkétoan la imá jína.
165 Ti nkexro tjuehe ti nkehe kjuàkua la náxrjón tjejó asén sin
la kohya nkehe jínahña chrókjuích'e sin.
166 It'éni Díos, chóheni kixin sinchekaáni
kixin kjuínchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
167 Jeheni la kjuínchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan,
kaín aséni tjueheni tíha.
168 Jeheni la kjuínchexiteyáni ti ley kuèntá

la ko kaín nkehe tsíkétoan.
Jaha la choxián kaín ti nkehe tjenkayáxini.

Tau

169 Andá ti nixjani mé chrókjuíji ti itjen jaha, It'éni Díos.
Chrokjuánjua kjuachaxin kixin chrókienxíni éxi
ndáchro ti itan kuèntá.
170 Ti nixjahani la mé chrókjuíji ti itjen.
Nchekaáni éxi tsíndáchrua.
171 Ti ir'uani la chrók'uaxrjexín ti itan jína tsjikosáyexíni ti jaha
kixin jaha kjuàkua ti nkehe tsíkétoan.
172 Jína chrótsjexini ti itan kuèntá
kixin kaín nkehe tsíkétoan la jína.
173 Andá ijie la jaha la chrókjuaké ijnko itjá kixin chrókjuinkitsani
kixin kjueyáni sinchexiteyáni ti nkehe tsíkétoan.
174 It'éni Díos, tjinkaoni kixin chrókjuinchekaáni
kixin náxrjón itjeni kixin tinkáchónkini ti nkehe tsíkjàkua.
175 Tjinkaoni jína tsjak'eni kixin tsjikosáyeheni ti jaha
kixin ti kjuachaxin kuèntá chrókjuinkitsa ti jeheni.
176 Kjuíchròeni éxi ijnko kolélo.
Xrákia jaha tjéyá ti jeheni,
kixin k'uitjáñehñani ti nkehe tsíkétoan.

Salmo 120

Tjinkitsani kixin imá siín kjuanínkaon

1 Andá ti k'uáváni la k'uéyeheni It'éni Díos
andá jehe ch'an la mé kjuátehe la kjuínkitsa ch'an.
2 It'éni Díos, tjínkitsa ti jeheni kixin ti kjuach'ia ch'éna
ti chojni tjenkayáxinhña jína.
3 ¿Xá nkehe chrókjuachara?
O, ¿xá nkehe chrók'uayéhéra, jahara chojni xrich'ia?
4 Andá jahara la ts'ayéhéra chika flecha imá iyo xriko ti sin jiehe,
tíha mé tsík'óna éxi xrinta síche mé xikaha tsjasótexínra.
5 Andá nóa ti jeheni mé itjeni ti nonte Mésec
éxi ijnko chojni tsíkjixin ókjé,
mé itjeni chjinaxón ti ndoe ti sin tjejó nonte Cedar.
6 Nchónhña ñao kjuák'ekoni ti chojni
tóxrièhña ti kjuaxróxin.
7 Jeheni nixjani ti itan tsjajon kjuaxróxin,
andá jehe sin la nixja sin nkehe kuenté kjuanínkaon.

Salmo 121

Díos la ts'ayakohanra

1 Jeheni kontani ti ijna̱ kixin,
¿nketí chrókuixin ti nkexro chrókjuinkitsa?
2 Ti nkexro tsjinkitsa ti jeheni
mé It'éni Díos tíha
kixin jehe ch'an mé
kjuích'éna ch'an nkajní la ko chjasintajni.
3 Tsjajonhña Díos kjuachaxin kixin tsoxrátóxian
la ko jehe ch'an la ts'ajuahya ch'an,
nkochríxín ts'ayakohen ch'an ti jaha.
4 Kixin Díos la í t'ajuahya ch'an,
nkochríxín t'ayakohen ch'an ti sin Israel.
5 It'éni Díos mé ts'ayakohan
la ko tsjinkitsa ch'an ti jaha.
Díos mé chjinaxón itjen ti itjen jaha,
kixin tsjinkitsa.
6 Andá ti sóa kuènté ña̱o la tsochjáxinhña ti jaha
la ko kja̱xin ti nitjó la sincheníahña.
7 It'éni Díos mé tsjinkitsa
kixin kohya ninkehó nkehe jínahña tso̱han,
la ko ts'ayakohan ch'an kixin jína tsjak'e.
8 It'éni Díos mé ts'ayakohen ti nti̱a sátsjia
la ko ti tsokjan ínaá
ijie la ko nkochríxín.

Salmo 122

Chrok'uixin kjuaxróxin chjasin Jerusalén

Salmo kuènté David

1 Imá chéhe̱ni kixin ti tsondáchro sin
sátsjini ndo̱e Díos.
2 Ó tjejóni ti ndója puertá, jaha Jerusalén.
3 Jerusalén mé tsík'óna ijnko chjasin jína
kixin mé ntiha tso̱nkotsé kaín chojni.
4 Kaín sin Israel, mé chojni kuènté Díos, tjiji sin ti chjasin a
la ko tónkotsé sin kixin tsjikosáyehe sin ihnié It'éni Díos

éxi k'uítuehen ti sin Israel.
5 Mé ti chjasin ntaha itjen ti kjuachaxin tsítoexíxin
kixin ndoe David mé tjejó ti sin nchekitoexín.
6 Chrokjuanchiara kixin kjuaxróxin chrókjuak'e ti chjasin Jerusalén.
Kjuaxróxin chrók'uejó ti sin tjuehe ti chjasin a.
7 Mé kjuaxróxin chrók'uejó ti sin tjejó nkaxehen
ti tjat'o tsíkantatjen ti chjasin
la ko jína chrók'uejó ti sin t'etoan ntiha.
8 Andá ijie ntiha tjejó ti sin kíchóni la ko ti chojni chóxini
la tjanchiani kixin kjuaxróxin
chrókjuak'e jaha Jerusalén.
9 Tjinkaoni kixin kjuaxróxin chrókjuak'e jaha Jerusalén
kixin ntiha itjen ti ndoe Díos kuènténi.

Salmo 123

Tinkáchónkini ti jaha Díos

1 Jeheni kontani ti nkajní
ti itjen, jaha Díos tjetétoan.
2 Éxi ijnko nkexro ich'e ixra komá ti làmoé
o éxi ijnko chojnichjin ch'exín xra komá
ti làmoé
mé xikaha tjejóchóheni, kománi ti jaha It'éni, Díos kuènténi,
tjejóchóheni kixin jaha chrókuikonoéhe ti jeheni.
3 Tikonoéhé ti jeheni, jaha Díos, tikonoéhéni
kixin tsjachahyani kixin imá t'ándaxíhin chojni ti jeheni.
4 Chaxín imá kjuasóteni
kixin ti sin rico imá t'ándaxíhin sin ti jeheni
la ko ti sin nchejié asén la tjanoá sin ti jeheni.

Salmo 124

Díos nkochríxín tjinkitsani

Salmo kuènté David

1 Andá ti chrókjuinkitsahya Díos
mé xikaha chróndáchrora jahara chojni Israel.
2 Nchónhña chojni k'uínkatjen kónínkakohen ti jeheni,
andá ti chrókjuinkitsahya It'éni Díos ti jeheni

3 la kjá tjejóchónxihini chrók'uìnka̱ sin ti jeheni
kixin imá nínkaon sin.
4 Méxra̱ éxi ìnta̱ sítji chrók'uátjuákoni
o̱ éxi ijnko nda̱ninche imá ijié chrók'uátjuákoni.
5 Éxi nchónhña nda̱ninche
chrók'uitjáñaxíni.
6 A̱ndá kjuasáye It'éni Díos
kjuajonhña kjuachaxin kixin chrókjonie sin ti jeheni.
7 Éxi ijnko koxroxe tsík'ixehen ijnko ntantoa, mé ijnko trampa,
kjánchó ti ntantoa la tsíxite̱he̱ la sákjui̱ va
mé xi̱kaha kónheni la kuaáni.
8 Landá kjuasáye It'éni Díos kjuínki̱tsa la kuaáni;
jehe ch'an mé tsíkjich'éna ch'an nka̱jní la ko chjasintajni.

Salmo 125

Díos t'ayakohen ti sin chjasén

1 Ti sin tinkáchónki It'éni Díos
la éxi ti ijna̱ Jerusalén mé xi̱kaha tjejó sin
kixin ti ijna̱ la tinkíhya, nkochríxín itjen.
2 Éxi ti ijna̱ tsíka̱ntatjen chjasin Jerusalén
mé xi̱kaha It'éni Díos síka̱ntatjen
ti sin chjasin kuènté ch'an ijie la ko nkochríxín.
3 A̱ndá ti sin nduáhya t'e̱to̱an la nkochríxínhña
ts'e̱tue̱hen sin ti nonte tsíkjajon Díos k'uáyéhe̱ ti sin jína
kixin ti xi̱kaha la ti sin jína tjejó chjasin
chrókuankí sin chrókjuích'e sin ti nkehe jínahña kja̱xin.
4 Jaha It'éni Díos, chrókjuínki̱tsa ti sin jína tjejó
la ko ti sin jína tjenka̱yáxin a̱sén.
5 A̱ndá ti sin ixri ti nti̱a jínahña
la jaha Díos sátjiko̱a sin kixin tsjasóteko sin ti íso sin nduáhya ich'e.
A̱ndá kaín ti sin Israel la kjuaxróxin chrók'uejó sin.

Salmo 126

Kjuínki̱tsa Díos kixin tso̱chéhe̱ni

1 A̱ndá ti ó It'éni Díos kjuajon kjuachaxin
kixin ti jeheni kuék'ejóni ókjé chjasin,
xíkjani chjasin Jerusalén

ndá tíha éxi ijnko kotáchriéni k'uíkonxíni.
2 Andá ti ñao a la imá kjuanoni la ko itsjeni chéheni.
Andá ti sin chónhña Díos la ndáchro sin:
“Ijnko kjuaxroan ijié kjuakoexín Díos ti sin a.”
3 Méxra chaxín It'éni Díos mé kjuakoexín ti jeheni
nchónhña kjuaxroan ijié,
andá ijie la chéheni tjejóni ntihi.
4 Andá jaha It'éni Díos, tjínkitsa tsokjani chjaséni
kixin jína chrók'uejóni,
éxi ti nteje tóyoa ti t'ániá ichrin, la náxrjón tsjehe
mé xikaha chrókóhen ti jeheni.
5 Andá ti nkexro k'uenka, kjónté kjuaxróxinhña
itjen, tsík'óxrjé
la ti ó tsotjá la imá tsochéhe kixin tsík'ónehe.
6 Kjónté tsjánka la ko kjuaxróxinhña itjen
ti nkexro k'uenka
andá ti ó tsotjá la tsochéhe la tsotsje
kixin tsjikao ti nkehe tsík'ónehe.

Salmo 127

Kaín nkehe jína la tjajon Díos

Salmo kuènté Salomón

1 Andá ti chrókjuajonhña kjuachaxin It'éni Díos kixin
chrók'óna ti nchia
la ninkehó sínkíhya kjónté ti sin ch'éna tjat'o jína kjuích'e ixra.
Andá ti chrók'uayakuenhña It'éni Díos ti chjasin a
la ó chónkó kjónté tjejónta ti sin t'ayakohen ti chjasin.
2 Chónkó chrók'uàyara imá nchítjen chrókjuich'era ixra
hasta chrókóntanonte
ndá imá chrók'óxrjéra chrókjuachara ijnko niotja,
kixin Díos la tjajon nkehe sinie ti sin tjuehe ch'an
la t'ayakohen ti sin kjónté naxa tjejójua sin.
3 Ti ixjan tsokjíhi
mé ijnko nkehe imá tjete
kjuínchekitonhen It'éni Díos ti jeheni.
4 Ti ixjan tsokjíhi ti naxa ntasoáni
la éxi ijnko flecha sátjiko ti nkexro sátsji guerra.
5 Náxrjón ti nkexro yámá nchónhña flecha xikaha

kixin kjónté siín ti sin nínkaon
la tsjachahya sin sinchechrákon sin ti tjejó ti sin juez.

Salmo 128

Díos ncheñao ti chojni titekaon ti jehe

1 Díos ncheñaon ti nkexro tjikosáyehe ti jehe ch'an
la ko ixri ti nti̱a kuènté ch'an.
2 La ti ó sinte ti nkehe tsík'ónaha
kixin ti ixra̱ tsíkji̱ch'exián itjá
la tso̱cháha la ko jína tsjak'e.
3 Ti ichjián la éxi inta to uva
tsík'óna nchónhña ito itjen ti ndo̱a
la ti xja̱an la éxi ti inta olivo
tsíka̱ntatjen ti mesa kuèntá.
4 Mé xi̱kaha sincheñao It'éni Díos ti nkexro
nchexiteyéhe ti jehe ch'an.
5 It'éni Díos sincheñaoxin ch'an ti jaha chritaón ti ijna̱ Sión
ndá jaha la ts'ikuan kixin jína tsjak'e ti chjasin Jerusalén
kaín ti ña̱o na̱xa̱ tsjak'e jaha,
6 la ts'ikuan ti xja̱an la ko ti ìntá, ts'ánkí sin.
Díos mé sincheñao ti sin Israel kixin kjuaxróxin ts'ejó sin.

Salmo 129

It'éni Díos tja̱ko̱xi̱n ti nkehe jína

1 Nchónhña nkehe kjuasótexíni ti na̱xa̱ k'uéntasoáni,
mé xi̱kaha chróchronka chjasin Israel.
2 Mé nchónhña k'uatsínkani ti k'uéntasoáni,
kjánchó kjuachahya sin k'óñá sin ti jeheni.
3 Kjuate sin ti jeheni la tsíchrít'o̱ ntach'uéni,
la ijié tsíxitje̱he̱ ti tsíchrít'o̱.
4 Kjánchó It'éni Díos mé jína la kjuínchekaá ch'an ti jeheni.
Kjua̱tse̱n ch'an ti kjuachaxin k'uéchónta ti sin nduáhya tjenka̱yáxin.
5 Chrókósuéhe̱ ti sin nínkakohen ti sin Israel
kixin ikjan sin kjuachahya sin.
6 Chrókóhen sin éxi ti kayoa tsík'añá chritaón nchia
kixin na̱xa̱ tsík'axrjenkíhya ti kayoa la ó tsíxámá.
7 Ti sin a la éxi ti kaxi ntsíntsí tsjachahya chojni tsotsé

kixin tso̱nteto ts'óna manojo la ninkehó sínkíhya.
8 A̱ndá nijnko chojni chrók'uatsínka
la chróndáche ti sin a:
“It'éni Díos tsíkjincheñao ti jaha.”
A̱ndá jeheni mé ncheñaoxini ti jaha
kjuachaxin ihni̱é It'éni Díos.

Salmo 130

Tjejóchóheni tsjinki̱tsa It'éni Díos

1 Jeheni la imá t'áváni tóxakoheni kixin kohya nkexro tsjinki̱tsa
ndá t'éyeheni ti jaha, It'éni Díos,
chrókjuínki̱tsa ti jeheni.
2 Jaha It'éni Díos, tihín ti nkehe t'éyahani,
tihín ti nkehe tjanchiani.
3 It'éni Díos,
ti chrókui̱konoéhña ti jeheni kixin ti ijie̱ chóntani,
¿xá nkexro chrókjuacha chrókjuak'exín to̱té ti tjen jaha?
4 Kjánchó jaha It'éni Díos, si̱nchek'itjáña ti ijie̱ chóntani
kixin jína chrókjuikosáyahani.
5 Kaín a̱séni tjechóheni ti jaha, It'éni Díos,
kixin tinkáchónkini ti itan.
6 Kaín a̱séni tjechóheni ti jaha, It'éni Díos,
éxi ti sin tjejónta chjasin
chóhen sin t'inkaséña ti nchítjen.
7 Jaha Israel chohén kixin Díos la sintakaá,
kixin jehe ch'an la tjua̱ha ch'an
la ko sintakaá ch'an.
8 *Díos mé sinchekaá ti sin Israel,
la ko ts'óxika ch'an kaín ijie̱ chónta sin.

Salmo 131

Jeheni tinkáchónkini It'éni Díos

1 It'éni Díos, jeheni la nchejiéhya a̱séni.
Nchenkexínhñani ti nkehe noheni
la ko tjenka̱yáxinhñani sich'eni ijnko nkehe imá tjetoan

130:8: Mt. 1:21; Tit. 2:14.

kixin chóntahyani kjuachaxin sich'eni tíha.
2 Andá jeheni la táníkoáni itjeni la ko chéheni
éxi ijnko chájan nandá tsíkjixin tsíkakí, xróa ti ìñé
la xikaha táníkoá itjeni.
Mé xikaha ti jeheni.
3 Jaha Israel,
jaha kjaxin chrókuinkachónkia Díos
ijie la ko nkochríxín.

Salmo 132

Ti nkehe tsíndáche Díos David

1 Jaha It'éni Díos, xráxinkaoan ti nkexro David
kixin kjuaxróxinhña itjen ch'an.
2 La ko xráxinkaoan ti nkehe tsíndáche ch'an ti jaha,
mé ti nkehe tsíndáchro ti nkexro t'etoan Israel
3 Mé tsíndáchro ch'an:
Xitjahya ts'ixeheni ndoeni
la ko xitjahya tok'éheni ntiha,
4 la ko xitjahya tsjiton ikoni
la ko xitjahya tsjak'échrian intsí,
5 ti naxa k'ónahña ti nchia
kuènté It'éni Díos chónta kaín kjuachaxin,
mé ti Díos kuènté Jacob.
6 *Chjasin Efrata kuíhini nixja sin
nkexrín itjen ti arca kuènté ti pacto
la chr'éxin k'uitjani tíha ti nonte it'in Jaar.
7 Méxra ndáchroni chrók'uixeheni ninkué It'éni Díos
la ko chrók'uejóxin toch'ini chrókjuikosáyeheni Díos.
8 T'ínkatjen, jaha It'éni Díos,
xrákia ti ninkuá ntihi, tjak'e jaha
la ko ts'inkakoá ti arca chónta ti kjuachaxin kuèntá.
9 Ti sin nchat'á jína la ko ndoá chrók'uejó sin
landá ti sin tinkáchónki ti jaha
la chrókóchéhe sin, la chrótsje sin.
10 Jaha Díos mé k'uétjuehé David,
ti nkexro t'aha ixra.
Méxra ijie chrókuitoéhya ti rey tsíkjéyá jaha.

132:6: 2Cr. 6:41, 42.

11 *Ạndá It'éni Díos tsíndáche David
ijnko nkehe chaxín tsoxiteyá,
ạndá ts'itjáñahña tíha.
Tsíndáchro Díos:
“Ti nkexro ts'axrjeníxin jaha
la tsjak'e ts'ẹtọan ti kjuak'é kuék'étọanxian jaha.
12 Ạndá ti sin xjạan ti tsjikosáyehe sin
ti nkehe kuétọan janhan
la ko ti nkehe nạxạ tsjákọhạ sin,
la ko ti sin ts'axrjeníxin ti jehe sin
kjạxin ts'áyéhẹ sin kjuachaxin
ts'ẹtọan sin nkochríxín.”
13 It'éni Díos mé tsíkjeyá ti ijnạ Jerusalén
kixin ntiha tsjak'e.
14 Tsíndáchro:
“Ti chjasin a mé tjínkạoan tsjak'e janhan nkochríxín
mé xịkaha kjuéyá tíha kixin tóxrìna tsjak'e ntiha.”
15 Sịntañaoan ti chjasin
la nchónhña nkehe ts'ixin sinie chojni,
la ko kjạxin ti chojni nóa la tsochónta sin nkehe sinie sin.
16 Janhan tsotjahá ti sin nchạt'á
kjuachaxin tsonixja sin ti itan tsaáxin chojni.
Ạndá ti sin jína kuitekaon
la itsen tsotsje sin tsọchéhẹ sin.
17 *La ko janhan tsjánjua kjuachaxin tsokjan
ti kjuachaxin éxi k'uéchónta David.
Mé tjechóhen ijnko xrohi tsjinkịtsa ts'inkaséñaxín
ti nkexro kjuéyá janhan.
18 Ạndá ti sin nínkakohen David
la imá tsọsuéhẹ sin.
Ạndá David la ts'áyéhẹ ti corona
la ko tsochónta kjuachaxin kixin ts'ẹtọan nkochríxín.

132:11: 2Sam. 7:12-16; 1Cr. 17:11-14; Sal. 89:3, 4; Hch. 2:30. **132:17:** 1Rs. 11:36.

Salmo 133

Náxrjón tjejó ti sin tjuehe kícho

Salmo kuènté David

1 Tsjehéra náxrjón
tjejó ti sin kíchóni
nkokoa tjenkayáxin sin.
2 Éxi ti aceite xraxé náxrjón
tsík'ixikjajin ikja ti nchat'á Aarón
la k'uinkajin hasta ti kaxrar'ua ch'an
la kjuíji ti isin ch'an
la ko ti ika t'inkáyate ch'an.
3 Éxi ti ich'an t'ániá ti ijna Hermón
la t'inkajin hasta ti ijna Sión.
Mé xikaha ti nkokoa tjenkayáxini
la It'éni Díos tsochr'án ch'an
ti kjuachaxin kuènté ch'an la ko ti kjuachón nkochríxín.

Salmo 134

It'éni Díos sincheñaoan ti jaha

1 Jahara ch'ehéra ixra, It'éni Díos
chrókjuíkosáyehéra ch'an kaínra
tjejora ninkué Díos nkojnko ti tie.
2 Tjàyara itjára ti itjen ninkué Díos
la chjehéra ch'an kjuasáya.
3 It'éni Díos mé kjuích'éna nkajní
la ko chjasintajni
la ko itjen ch'an ti ijna Sión
la sintañaora ch'an.

Salmo 135

Ti kjuaxroan ijié tsíkjakoxin It'éni Díos

1 Chrokjuíkosáyehéra It'éni Díos.
Chrokjuíkosáyehéra ihnié ch'an,
jahara ch'ehéra ch'an ixra,

2 kaínra tjejora nkaxehen ti ndo̱e It'éni Díos
la ko tjejora ndója ti ndo̱e Díos kuènténi.
3 Tjikosayehéra It'éni Díos kixin jehe ch'an
la imá jína ch'an.
Itsjera salmo tsjikosáyexínra ihni̱é Díos
kixin ijnko kjuachéhe̱ tíha.
4 Kixin tsíkjeyá Díos Jacob, mé tíha ti ch'in Israel
kixin jína ts'ayakohen ch'an la ko tso̱tjue̱he ch'an ti nkexro a.
5 Méxra̱, jeheni la ó noheni kixin It'éni Díos
la imá ijié kjuachaxin chónta ch'an,
tíha mé It'éni Díos.
Ó noheni kixin Díos la mé imá t'e̱to̱an,
la ti íso díos la náhí.
6 Kaín ti ixra̱ tjinkaon Díos la mé xi̱kaha tso̱hen
ti nka̱jní la ko chjasintajni
la ko ti ni̱nkaxín nda̱ñao.
7 Nchechrìin Díos ti itji̱ hasta ti xránkíxixín chjasintajni
la ko sítjónkíxín la ko sítjonta ndá ts'aniá ichrin
la t'e̱to̱an ch'an kixin tsochjéhe xri̱nto̱.
8 It'éni Díos kjua̱jon kjuachaxin
kixin ik'uén ti xjan sa̱o kuènté ti sin Egipto
la ko ti iko kuènté sin sa̱oxén tsíkokjíhi.
9 Nchónhña kjuachrakon imá ijié ichr'án Díos
ti k'uejó ti sin egipto
la ko ti kjuák'e Faraón la ko kaín ti sin kjuích'ehe ch'an ixra̱.
10 Kjuínchek'itjáña Díos nchónhña nación
la ko k'óñá ch'an ti sin rey kuék'e̱to̱an,
11 mé rey Sehón, rey kuènté ti sin amorreo
la ko ti rey Og, rey kuènté chjasin Basán
la ko kaín ti sin rey kuènté Canaán.
12 A̱ndá ti nonte k'uéno̱nte̱e ti sin rey
la Díos mé kjuínchekí̱to̱nhe̱n ti chjasén ch'an, Israel,
kixin tíha ts'óna no̱nte̱e sin.
13 Jaha It'éni Díos, nkochríxín itjen ti ihni̱á,
kaín chojni tsoxraxinkaon ti jaha nkochríxín.
14 Jaha It'éni Díos mé tsjínki̱tsa ti sin kjuaxróxinhña
tjejó ti chjasin kuèntá
la ko tsi̱konoéhé ti sin t'aha ixra̱.
15 *Ti nkehe tsíkjano̱ña tjikosáyehe ti sin chónhña Díos

135:15: Sal. 115:4-8; Ap. 9:20.

mé tsík'ónaxín chika plata la ko chika oro;
ti nkehe a mé itja chojni ó tsíkjich'énaxín.
16 Tíha la chónta ir'ua la nixjahya
la ko chónta ikon la t'ikonhña.
17 Chónta ndatsjon la tienhña,
méxra̱ xi̱kaha ninkehó kjuachón chóntahya.
18 Ti sin ch'éna ti nkehe la mé tóyóhe̱ sin
ti nkehe kjuích'éna sin
la ko xi̱kaha kaín ti sin tinkáchónki ti nkehe a.
19 A̱ndá ti sin israelita la chrókjuikosáyehe sin Díos
la ko ti sin ncha̱t'á la chrókjuikosáyehe sin Díos
20 la ko ti sin levita chrókjuikosáyehe sin Díos
la ko kaín ti jahara nchexiteyéhéra Díos
la chrókjuíkosáyehéra ch'an.
21 La ko ti sin tjejó ti ijna̱ Sión
chrókjuikosáyehe sin Díos itjen chjasin Jerusalén.
Kjuasáye Díos kjuínki̱tsa jína tjejóni,
mé xi̱kaha tso̱hen.

Salmo 136

Díos tjue̱he nkochríxín ti sin Israel

1 *Chje̱héra kjuasáya It'éni Díos
kixin imá jína ch'an,
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
2 Chje̱héra kjuasáya ti Díos t'e̱tue̱hen kaín nkehe,
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
3 Tjikosayehéra It'éni Díos
kixin jehe ch'an la Ìnché kaín nkehe
la ko kaín chojni t'e̱to̱an,
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
4 Kixin jehó Díos mé tjasin kjuaxroan ijié
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
5 *Jehe ch'an kjuích'éna nka̱jní
kixin xi̱kaha kjuénka̱yáxin ch'an,
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
6 *Jehe ch'an kjuak'e ch'an chjasintajni

136:1: 1Cr. 16:34; 2Cr. 5:13; 7:3; Esd. 3:11; Sal. 100:5; 106:1; 107:1; 118:1; Jer. 33:11.
136:5: Gn. 1:1. **136:6:** Gn. 1:2.

chritaón ti ìnta̱,
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
7 *Chje̱hé ch'an kjuasáya
kixin kjuích'éna ch'an ña̱o la ko nitjó
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
8 A̱ndá ti ña̱o la ts'inkaséñaxín ncha̱kotjin
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
9 A̱ndá ti nitjó la ko ti konotsé
la ts'inkaséñaxín ti sítie
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
10 *Jehe ch'an kjuajon kjuachaxin ik'uén
ti ixjan sa̱o kuènté ti sin egipto
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín
11 *Jehe ch'an mé kjuínki̱tsa ch'an ti sin israelita k'uaxrjexín sin
ti kuék'ejó sin chjasin Egipto
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
12 Ti kjuachaxin ijié chónta itja Díos kuakitsjexín ch'an sin Egipto
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
13 *Díos mé k'óxrito̱he ti Nda̱ñao Kjátse
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
14 Jehe ch'an kjuajon ch'an kjuachaxin
kixin jína ts'atsínka ti sin israelita nko̱siñe ti Nda̱ñao Kjátse
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
15 Ndá k'ue̱to̱an ch'an k'uitjáñaxín
ti sin soldado kuènté ch'in Faraón ti Nda̱ñao Kjátse
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
16 Díos k'ue̱tue̱hen ti sin chjasin kuènté
kixin sátsji sin nó nte̱je̱
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
17 Jehe ch'an kjuíncheníhi ti sin rey chónta kjuachaxin
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
18 Jehe ch'an k'óñá ch'an ti sin rey imá kuék'e̱to̱an
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
19 *K'óñá ch'an ti rey Sehón, ti rey kuènté ti sin amorreo
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
20 *K'óñá ch'an ti rey Og, ti rey k'ue̱to̱an chjasin Basán
kixin tjue̱he ch'an ti jeheni nkochríxín.
21 A̱ndá ti nonte k'uéno̱nte̱e ti sin rey

136:7: Gn. 1:16. **136:10:** Ex. 12:29. **136:11:** Ex. 12:51. **136:13:** Ex. 14:21-29.
136:19: Nm. 21:21-30. **136:20:** Nm. 21:31-35.

la k'óna nontee ti sin israelita
kixin tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.
22 Tíha mé kjuínchekitonhen Díos ti sin israelita
kjuích'ehe ixra ti jehe ch'an,
kixin tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.
23 Díos la xráxinkaon ch'an ti jeheni t'áváni
nóaxin tjejóni
kixin tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.
24 Díos mé kjuínchekaá ch'an ti jeheni
kjónté siín ti sin nínkakohen ti jeheni
kixin tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.
25 Jehe ch'an tjajon ch'an nkehe inie chojni
la ko kaín ti iko siín
kixin tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.
26 Tjikosayehéra Díos itjen nkaya nkajní
kixin tjuehe ch'an ti jeheni nkochríxín.

Salmo 137

Chjinaxón ndarío Babilonia

1 K'uejótjaxini chrínta ti ndarío Babilonia,
tsjánkani xraxinkaoni ti chjasin Jerusalén.
2 Ti inta yoa it'in sauce siín ti chjasin,
ntahó k'uejótjiani ti arpa kuènténi.
3 Ti sin tsíkeé ti jeheni sátsíkjikoni ókjé chjasin
mé k'uetuehen sin ti jeheni kixin chrótsjeni
chrókóchéheni;
mé kjuanchia sin kixin chrótsjeni isón
kuènté chjasin Jerusalén.
4 ¿Xá nkexrín chrótsjeni isón kuènté Díos
ti tjejóni ijnko nonte naxa chónhñani?
5 Ti chrók'uitjáñeheni ti jaha Jerusalén,
ndá kjaxin ti itjani chróxámá.
6 Ti ñejeni chrótséxin ti katèeni
ti chróxráxinkakonhña ti jaha Jerusalén,
la ko chrók'uitjáñeheni kixin tjueheni ti jaha
kixin tíha la antsí sínkí ke ti chrókóchéheni.
7 It'éni Díos, jaha xráxinkaoan nkehe kjuích'e ti sin edomita
ti ñao k'uitsínka chjasin Jerusalén.
K'óyako sin ndáchro sin:

"Nchek'itjáñara ti chjasin hasta ti xránkíxixín."
8 *Méxra, jaha Babilonia, ts'itjáña ti jaha.
Tsochéhe ti nkexro sinchek'itjáña ti jaha
kixin ti nkehe jínahña kjuich'e jaha.
9 Tsochéhe ti nkexro tsotsé ti xjaan
ts'íchexín sin itjo tsokuen, its'en.

Salmo 138

Chjéheni Díos kjuasáya kixin kjuínkitsa ch'an ti jeheni

Salmo kuènté David

1 Tjáhani kjuasáya, It'éni Díos, kaín aséni.
Itsjeni himno tsjikosáyaha ti tjejó ti sin ángel kuèntá.
2 Tsjak'exini toch'ini chok'èxín ti ninkuá
kixin tsotjahá kjuasáya kixin chaxín tjuehé ti jeheni
kixin jaha chjehé kjuachaxin ti ihniá la ko ti itan
la tíha mé t'etuehen kaín nkehe siín.
3 Ti ñao k'uéyahani la jaha kjuátehé.
Antsí kjuínkitsa la ko xikjánjua fuerza ínaá.
4 Kaín ti sin rey siín chjasintajni
tsjikosáyehe ti jaha, It'éni Díos
kixin ó tjejótihin sin ti nkehe tsíndáchrua.
5 Tsjikosáyehe sin jaha It'éni Díos
la ko ti ixra kjuich'e jaha
kixin ti kjuachaxin kuèntá la imá ijié.
6 Jaha It'éni Díos
la kjónté ti nkajní imá noi itjen jaha
la tjinkitsa ti sin nchenkehya.
Kjónté ikjín itjen jaha
la tjetsjehé ti nkexro nchehnke.
7 Andá ichrén nkehe jínahña tsoheni
la jaha ts'ayakohen ti jeheni.
Jaha tsochr'an ti kjuachaxin kuèntá.
Sinchekaáni kixin ti kjuanínkaon chónta ti sin
nínkakohen ti jeheni.
8 Jaha, It'éni Díos, la sinchexiteyá
ti nkehe tsíndáchroa

137:8: Ap. 18:6.

la jaha tsjínkitsa
kixin tjuehe ti jeheni nkochríxín.
Méxra It'éni Díos, titoéhya ti jeheni
kixin jaha kjuich'énani.

Salmo 139

Díos la ó nohe kaín nkehe

Salmo kuènté David

1 Jaha It'éni Díos, ó noha kaín nkehe tjenkayáxin aséni
la ko jaha jína choxián ti jeheni.
2 Jaha la noha nketí tjak'etjaxini la ko
nketí t'inkatjenxini;
kjónté ikjín itjen,
la jaha noha nkehe tjenkayáxini.
3 Jaha la noha nkexrín xritjak'eni
la noha kaín ixra ich'eni.
4 Kjónté naxa noehñani ti nkehe tsonixjani,
la jaha It'éni Díos, la ó noha tíha.
5 Ti kjuachaxin kuèntá la nkuíxín itjen tjinkitsa ti jeheni
kixin ti itjá itjen chritaón ti ikjani la tjencheñaoani.
6 Ti nkehe noha jaha la ijnko kjuaxroan ijié,
tsjachahya tienxíni
kixin ijnko nkehe imá ixra tíha
tjachahya tjenkayáxini jeheni.
7 ¿Nketí sáchrokjuini
kixin chrókjuachani chrókuinkéheni ti Nchakuán?
¿Xá nketí sáchrokjuini chrókuinkéheni ti jaha?
8 Ti chrókuit'ótjeni nkajní
la ntiha itjen,
kjónté chrók'uixeheni ijnko tòye imá ninka
la kjaxin ntiha itjen.
9 Ti chróchóntani kañeñeeni la chrókjuakáni
sáchrokjuini ti tjitonxin ñao
o chrókjuák'eni chrínta ndañao ti tjiatóxin ñao
10 la ntiha itjen jaha, t'ayakonhéni
la ti tjá chjina la t'atjántahya ti jeheni.
11 Ti chrókjuénkayáxini chrókjuak'eméheni ti jaha ti sítie,
andá ti sítie chrók'óna t'inkaséña nkondatjen ti itjeni.

12 Andá kjónté ti sítie la xitjahya
chrókjuak'emani.
Ti sítie chrók'uinkaséñaxín éxi ti nchakotjin
kixin ti sítie la ko ti nchakotjin
la nkokón t'íkuan jaha.
13 Jaha mé kjuich'éna ti jeheni
Jaha mé kjuich'énaxián ti jeheni nkaya tsee ti ìñéni.
14 Tjikosáyahani kixin xikaha kjuich'éna ti jeheni
ijnko kjuaxroan ijié kjuákoxián.
K'uíkoni tíhi la kuitekaoni ti jaha.
15 Andá jaha la k'uikuan nkexrín k'ónani.
Kjónté ijnko nkehe imó tíha, la jaha mé k'uikuan,
kjónté kjuák'eni nkaya ijnko tòye imá ninka.
16 Jaha la k'uikuan kjónté naxa kokjíehyani.
Andá ti libro kuèntá sínixín kaín ti nkehe a.
Ntiha ó sínixín nkekjaín ñao tsjak'echóni
kjónté naxa tjenhñani ti ñao a.
17 Imá jína tjénkayáxian, jaha Díos.
Imá ixra chrókienxíni kaín ti nkehe tjénkayáxian.
18 Ti chrók'uekini ti nkehe tjénkayáxian jaha,
la antsí tsjé tíha ke ti nchesen.
Andá ti ts'àyani la tsjak'eni ti itjen.
19 Jaha Díos, chrók'oñá ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña.
Sáchrókjuixin ti chojni tjàya ti itjeni
20 kixin t'ándaxíhin sin ti ihnia.
Chónkó tjajonko sin ti jaha.
21 It'éni Díos, ¿á chrókóninkakuenhñani
ti sin nínkakohen ti jaha ní?
Chaxín tóxríehñani ti sin titekakonhña ti jaha.
22 Kaín aséni nínkakonheni ti sin a.
Ti sin nínkakohen ti jaha
la kjaxini nínkakoheni sin.
23 Jaha Díos, tsjehé ti jeheni, tsjehé ti aséni.
Tsjehé á jína itjeni.
Jaha la noha ti nkehe tjenkayáxini.
24 Tsjehé á ijnko ntia jínahña kuákjani
la chrókjuinkitsa chrókjani
chrókuákjani ti ntia jína tsjajon kjuachón nkochríxín.

Salmo 140

Ch'in David tjanchia kixin Díos chrókjuinkitsa ti jehe ch'an

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tjinkitsani kixin siín chojni jínahña.
T'ayakonhéni kixin siín chojni xraahya tónínkaon.
2 Tjenkaayáxin sin sich'e sin nkehe jínahña;
kaín ñao xritjeyá sin kjuanínkaon.
3 *Ti ñejen sin la iyo éxi ñejen konche,
kixin ti nkehe nixja sin la chónta veneno éxi chónta
ir'ua konche jiehe.
4 T'ayakonhéni, It'éni Díos, kixin kohya nkehe
sich'e ti sin nduáhya ixri.
Tjínkitsani kixin tsjachahya ti sin xraahya tónínkaon
kixin tjenkaayáxin sin sinchek'itjáña sin ti jeheni.
5 Ti sin nínkakohen ti jeheni la kjuak'e sin ijnko ihno ts'itsínkaxíni.
Mé xikaha kjuasin sin ihno ti ntia tsoxrankáyani.
6 Ndáchroni: “Jaha It'éni Díos mé Díos kuènténi.
Tihín jaha, It'éni Díos, ti nkehe chrónoàni.
7 It'éni Díos, jaha chonta kaín kjuachaxin, nchekaáni.
Jaha kjuánjua nkehe t'ayakohen ti ikjani
kixin kohya nkehe tsoheni ti ñao itsi kjuanínkaon.”
8 Jaha It'éni Díos, chrókuikonoéhña ti sin nduáhya tjenkaayáxin.
Jaha chrókjuájonhña kjuachaxin tsohen ti nkehe
jínahña tjenkaayáxin sin.
9 Ti sin tjenkaayáxin ti nkehe jínahña
la k'uínkatjen sin, kuantátjen sin ti jeheni
la imá jiehe sin,
ti nkehe jínahña tjanchaxin sin ir'ua sin
la tíha chrókjuasótexín sin.
10 Chrítaón ti jehe sin chrók'uánótjen xrinta.
Sáchrokjui sin ti tòye imá ninka
la í xitjahya chrók'uaxrjexín sin ntiha.
11 Ti chojni ch'éna kjuach'ia
la kjuaxróxinhña chrók'uejó sin.
Ti nkehe jínahña kjuích'e sin
la mé tíha chrók'uitjáñaxín sin.

140:3: Ro. 3:13.

12 Kixin jeheni la noheni kixin It'éni Díos
la tjinkitsa ti sin nóa
la ko tjinkitsa ch'an ti sin chónta kjuaxikaon.
13 La chaxín ti sin jína tsjikosáyehe sin ti ihniá,
la ko ti sin ndoá tjejó
mé ts'ejó sin ti itjen jaha.

Salmo 141

Jeheni mé komá ti jaha It'éni Díos

Salmo kuènté David

1 Jaha It'éni Díos, t'éyahani, tjoka xrákiá
la tihín ti nkehe chrónòani.
2 *Ti kjuasáya tjáhani chrókjuíji ti itjen jaha
éxi chinko xraxé náxrjón,
la ko ti itjani tjokani noi tjajoni kjuasáya;
mé éxi ijnko nkehe náxrjón chrók'uayehé ti nkojnko tsojín.
3 Jaha It'éni Díos, chrók'uayakohén ti ir'uani
kixin chjiñéhña chrónixjani
4 Jaha chrókuitoéhya kixin tsjenkayáxini ti nkehe jínahña,
la ko chrókuitoéhya chrókjuích'eni ti nkehe jínahña;
chrókuitoéhya kixin chrókjuini ti kia
tjasin ti sin ixri ti ntia nduáhya.
5 Ti chojni jína la tjenduéhe ti jeheni,
la tíhi mé ijnko nkehe jína kjuích'e sin,
tíhi la éxi ijnko aceite kuikite sin ikjani
kixin kjuenduéhe sin ti jeheni.
Andá jeheni la nkochríxín tjancheheni Díos,
kixin sinchekjasóte ch'an ti sin ich'e nkehe jínahña.
6 Ti sin t'etoan kuènté ti sin nduáhya ich'e la
ts'ánótjexin sin ijnko itjo imá noi,
landá tsoxraxinkaon sin kixin ti itan chrónkani la chaxín ndoá.
7 Andá ti huésoe sin tsoxika hasta chrínta ti tòye
éxi inche tsíkóntá xikaha tsohen ti huésoe sin.
8 It'éni Díos, mé kománi ti jaha
kixin tinkáchónkini ti jaha,
la xritjeyáni ti jaha kixin chrókjuinchekaá ti aséni;

141:2: Ap. 5:8.

méxra̱ ti̱toéhya kixin ts'óñá sin ti jeheni.
9 Chrókjuínki̱tsani
kixin ti nkehe jínahña kjuasin sin chrók'uitsínkaxíni;
chrókjui̱nchekaáni
kixin ti nkehe kjuasin ti sin nduáhya ixri chrók'uitjáñaxíni.
10 Ti sin nduáhya ixri la ti trampa kjuasin sin
chrók'uitsínkayá sin la chrók'uitjáñaxín sin;
a̱ndá jeheni la kjónté chrók'uatsínkani ndoí ntiha
la jaha chrókjuinki̱tsa kixin kohya nkehe chrókóheni.

Salmo 142

Jaha mé tsaáxini

Salmo kuènté David

1 Itsen t'éya̱hani, jaha It'éni Díos.
Chrónòani It'éni Díos kixin
jaha chrókui̱konoéheni.
2 Jeheni t'ayani la ko tjanchiani ijie̱
la ko chrónkani kixin t'áváni, tóxakoheni.
3 Ti ó imá t'ává a̱séni
la jaha la noha nkexrín xritjak'eni.
Ti nti̱a sátsjini la kjua̱k'e̱ma̱ sin nkehe chrótséxin sin ti jeheni.
4 Ndá tsjeheni nó ti itjani chjina
la kohya nkexro tsjinki̱tsa ti jeheni.
Chóntahyani nketí tsaáxini;
kohya nkexro tóxakohen ti nkehe chrókóheni.
5 T'éyahani jaha, It'éni Díos,
kixin jahuá mé tsaáxini.
Jahuá mé xraxinkaoni ti na̱xa̱ itjeni ntihi chjasintajni.
6 Tihín ti nkehe tjanchiani
kixin imá tóxakoheni.
Tjínki̱tsa kixin kohya nkehe tso̱heni
kixin ti chojni nínkakohen ti jeheni chréhe̱
la a̱ntsí tse̱he̱ sin ke jeheni.
7 Takítsjexiani ti tjechjinani
kixin jína tsjajoni kjuasáya.
Ndá xi̱kaha ti chojni jína la tsa̱ntatjen ti itjeni
kixin tso̱chéhe̱ sin
kixin jaha la imá jína kjuínki̱tsa ti jeheni.

Salmo 143

Jahuá mé tinkáchónkini

Salmo kuènté David

1 It'éni Díos, tihín ti nkehe chrónòani.
Tihín ti nkehe tjanchiani.
Tjátehé ti nkehe chrónòani
kixin jaha la ijnko nkexro imá jína
la ko nchexiteyá kaín nkehe ndoá.
2 *Jaha chrókjuanchéhya ijie ti nkexro t'aha ixra
kixin jaha la ó noha kixin kohya ninkexró chaxín
jína ntihi chjasintajni.
3 Andá ti sin nínkaon la chréhe sin,
itsé sin la kjuáka sin nonte ti jeheni.
K'uetoan sin kixin kjaxini sáchrokjuini ti ntia sítie
kixin chrókóyóheni éxi ti sin tsík'en.
4 Andá aséni mé imá k'uává
la ko í tsjachahya tjenkayáxini.
5 Xraxinkaoni ti kjuaxroan tsíkjich'e ósé
la ko tjenkayáxini kaín ti ixra tsíkjich'e.
Xraxinkaoni ti ixra tsíkjich'exián itjá.
6 Jeheni tjéndoáni itjani ti itjén jaha
kixin aséni tjinkaon ti jaha,
éxi ijnko nonte xámá tjinkaon nchónhña ìnta
mé xikaha ti aséni tjinkaon ti jaha.
7 Tjoka tjátehé, jaha It'éni Díos,
kixin éxi ó ts'axrje aséni xikaha.
Tjakémèhyani ti ikuan
kixin chrók'ónahñani
éxi ijnko chojni tsík'en sátsjixravá.
8 Ti nchítjen la chrókjuinchenoheni kixin tjueheni,
kixin tinkáchónkini ti jaha.
Tjàkua nkexéhe ti ntia chrókuákjani
kixin chaxín chrónòahani.
9 It'éni Díos, nchekaá ti jeheni
kixin siín chojni nínkaon sin
kixin jeheni tjeyáni ti jaha kixin sinchekaáni.

143:2: Ro. 3:20; Gá. 2:16.

10 Tjàkua kixin tsjak'eni éxi tóxrínhan
kixin jaha mé Díos kuènténi.
Ti nchakuán mé chrókjuako ti ntia jína a.
11 Kixin ti kjuachaxíen ihniá, It'éni Díos, mé tjechónxini
kixin jaha la jína la tsakítsjexiáni ti t'ává aséni.
12 Jaha la imá tikonoéhéni,
méxra nchek'itjáña ti sin nínkaon.
Nchek'itjáña kaín ti sin nínkakohen ti jeheni
kixin jeheni la ijnko nkexro t'aha ixra.

Salmo 144

Chjéheni Díos kjuasáya kixin jína chrókjuák'e jeheni

Salmo kuènté David

1 Jína itjen jaha ti Díos tsaáxini.
Jaha tjínkitsa ti itjani
kixin tsjachani tsjajonkoni ti chojni nínkakohen ti jeheni.
2 Jaha mé jína tjuehéni
jaha mé tsjínkitsa ti jeheni.
Jaha mé éxi ijnko tjat'o noi tsaáxini.
Jaha mé tjínkitsa kixin
tsjachani ts'etueheni chjaséni.
3 *Jaha, It'éni Díos,
¿xá nkexro ti chojni kixin jaha imá t'ayakohén sin?
O, ¿xá nkexro ti chojni kixin jaha imá xraxinkaoan sin?
4 Ti chojni la éxi ijnko ts'áváxin ó.
Ti ñao chónta sin la éxi chrók'uatsínka ijnko its'uan ó.
5 It'éni Díos,
jaha takitjehé ti nkajní la t'inkajian
la ko takóxian ti ijna kixin ndá ts'axrje ihnchi.
6 Jaha mé ichr'an ti tsjonkíxín éxi ijnko flecha kuèntá xikaha
andá ti sin nínkakohan la chrókuinká sin sáchrokjui sin.
7 Tjéndoá itjá ndesi ti nkaya nkajní,
sinchekaáni tsakítsjexiáni ti tjiá nchónhña ìnta
la ko tsjinkitsani kixin tsjachahya ti chojni
tsíkjixin ókjé chjasin.
8 Ti ir'ua sin la síkaón kjuach'ia,

144:3: Job 7:17, 18; Sal. 8:4.

Tjayа itja sin chjina t'ákjexin sin Díos,
kjánchó nchexiteyáhya sin kaín ti nkehe ndáchro sin.
9 Jaha, It'éni Díos,
tsotsjeni ijnko isón nixin
tsjikosáyaxiáni.
Jeheni tsotsjeni la ko its'ini ti isón salterio.
10 Jaha kjuínkitsa ti sin rey la kjuacha sin
la jaha mé kjuínkitsa ti rey David,
ti nkexro t'aha ixra,
la k'uénxinhña ch'an ti chika espada.
11 Nchekaáni kixin kohya nkehe
sich'e ti chojni tsíkjixin ókjé.
Ti ir'ua sin la síkaón kjuach'ia,
Tjayа itja sin chjina t'ákjexin sin Díos
kjánchó nchexiteyáhya sin kaín ti tsíndáchro sin.
12 Jaha tjínkitsa kixin ti xjeeni chrók'uánkí
éxi katsjo tsík'ánkí jína,
la ti xjeeni chjin la chrók'óna
éxi ijnko columna náxrjón
tsík'óna ti esquina tjat'o ninko.
13 Ti nchia t'enkachjinayáni noa la chrókaónxin
kaín clase noa chróchóntani
la ko ti iko chóntani la chrókótsjé va,
la imá chrók'uánkí va,
la nchónhña iko chrók'uixin ti nonte kuènténi.
14 Ti koxinteeni chróchónta itsjé xjeen va
la kohya nkexro chrókueé ti jeheni sáchrokjuikoni ókjé
la ko kohya nkexro chrók'oyako chróchronka
kixin siín kjuaxikaon ti ntia kuènténi.
15 Náxrjón ti chjasin chónta kaín tíha
la ko náxrjón ti chjasin tinkáchónki ti jaha, It'éni Díos.

Salmo 145

Kaín chojni tsjikosáyehe sin Díos

Salmo kuènté David

1 Tsochrónkani kixin, jaha It'éni Díos, imá chonta kaín kjuachaxin,
jaha mé Díos kuènténi la ko Rey kuènténi.
Tjikosáyahani ti ihniá nkochríxín.

2 Kaín ñao tsjikosáyahani.
Tsjikosáyaxíni ti ihniá nkochríxín.
3 Jaha It'éni Díos, imá ijié ti kjuachaxin chonta;
jahuá mé chrók'uayehé ti kjuasáya.
Tsjachahyani tsienxíni kaín ti kjuachaxin chonta.
4 Ti it'é ti chájan tsochenka ti xjeen sin
ti ixra tsíkjich'e, jaha It'éni Díos.
Tsochenka sin kaín ti kjuaxroan tsíkjich'e jaha.
5 Tsonixja sin kixin ti kjuachaxin kuèntá
la imá náxrjón
la ko jeheni kjaxin nkochríxín tsoxraxinkaoni ti kjuaxroan ijié
kjuásian jaha.
6 Kaín chojni tsonixja ti kjuaxroan imá ijié tsíkjasian
la jeheni tsochronkaxíni ti kjuachaxin kuèntá.
7 Tsondáchro sin kixin imá jína ti jaha
la ko tsochronka sin ti nkehe jína tsíkjákoxián.
8 It'éni Díos, jaha la imá jína
la ko jaha imá tikonoéhé chojni
la ko tjokahya tónínkaoan
kixin imá tjuehé ti jeheni.
9 Jaha la jína, It'éni Díos, la tjínkitsa kaín chojni
la ko t'ayakohén kaín ti nkehe kjuich'éna.
10 Kaín nkehe kjuich'éna jaha chrótjaha kjuasáya
la ko kaín chojni tinkáchónki ti jaha chrókjuikosáyaha.
11 Chróchronka sin ti kjuachaxin tétuanxián
la ko chrónixja sin ti ixra ijié kjuich'e jaha.
12 Kixin ndá chrókónohe kaín chojni
kaín ti ixra ijié kjuich'e jaha
la ko kjuachaxin ijié tétoanxián.
13 Ti kjuachaxin kuèntá la nkochríxín tsjejehya.
Ti kjuachaxin kuèntá la t'etoan nkochríxín.
14 It'éni Díos, jaha tjínkitsa ti sin k'uitsínka
la ko ti sin náxrjónhña tjejó
la ko tjínkitsa ts'inkatjen ti sin tsík'óxrjé asén.
15 Kaín chojni tjejótsjehe sin ti jaha
kixin jaha tsochjehé sin nkehe sinie sin.
16 Takitjehé itjá kixin
chrókjuincheñaoan kaín chojni tjejóchón.
17 It'éni Díos, jaha la jína la ko ti ntia kuèntá la ndoá
la ko kaín ti ixra tsíkjich'e la jína tíha.
18 It'éni Díos, jaha la chjino itjen ti tjejó ti sin ts'eyaha

la ko jaha tjínkitsa ti nkexro kaín asén nixjaha.
19 Jaha sinchexiteyá ti nkehe tjinkaon ti sin tjikosáyaha.
Jaha tihín ti t'éya sin la sinchekaá ti jehe sin.
20 It'éni Díos, jaha la t'ayakohén kaín ti sin tjuaha.
Andá ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña la jaha sinchek'itjáña sin.
21 Ir'uani tsjikosáyaxian jaha, It'éni Díos
la ko kaín chojni chrókjuikosáyehe ti ihniá
ijie la ko nkochríxín.

Salmo 146

Tsochjéheni Díos kjuasáya kixin ti ixra kjuích'e ch'an

1 Chrokjuikosáyeheni It'éni Díos.
Tsjikosáyeheni It'éni Díos kaín aséni.
2 Tsjikosáyeheni It'éni Díos ti naxa tjechóni.
Tsotsjeni salmo kuènté Díos ti naxa itjeni.
3 Chrokjuénkayáxinhñara kixin ti chojni t'etoan chrókuaáxinra
la ko ti chojni siín chjasintajni, kixin ti jehe sin
xitjahya sinchekaá sin chojni.
4 Ti ó its'en sin la tsokjan sin ts'óna sin inche ínaá.
Andá ti ñao a la ó ndá'ó tsjejexin ti nkehe
kjuénkayáxin sin.
5 Andá kjuaxróxin tjejó ti nkexro tjinkitsa ti Díos kuènté Jacob,
mé ti sin tinkáchónki It'éni Díos.
6 *Kixin Díos mé kjuích'éna ti nkajní
la ko ti chjasintajni la ko ti ndañao la ko
kaín nkehe siín ntiha.
Nkochríxín nchexiteyá Díos kaín ti nkehe tsíndáchro ch'an.
7 Tjinkitsa ch'an ti sin kjuasóte
la ko tjajon ch'an nkehe sinie ti sin k'uénxin kjinta.
Nchekaá ch'an ti sin tjejóchjina.
8 It'éni Díos mé nchek'ikon ti sin t'ikonhña.
It'éni Díos tjinkitsa ts'àya ti sin tsík'itsínka.
It'éni Díos mé tjuehe ch'an ti sin jína.
9 Jehe ch'an tjinkitsa ch'an ti sin tsíkjixin ikjín
la ko ti sin nóa la ko ti sin tsíkók'án.
Andá ti sin nduáhya ixri la ts'itjáña ti ntie sin.
10 It'éni Díos la nkochríxín ts'etoan

146:6: Hch. 4:24; 14:15.

ti chjasin Jerusalén.
Díos kuènténi, mé ti Rey nkochríxín.
¡Chrokjuikosáyeheni It'éni Díos!

Salmo 147

Kjuasáye Díos kjuínkitsa ch'an chjasin Jerusalén

1 Chrokjuikosáyeheni It'éni Díos,
jína chrótsjeni salmo kuènté Díos.
Náxrjón tsjikosáyeheni Díos.
2 It'éni Díos ch'éna ínaá ti chjasin Jerusalén tsík'óxika,
la tsjinkitsa ch'an tsokjan ti sin Israel
sátsíkji ókjé chjasin.
3 Díos nchekitohe jína ti sin k'óxrjé asén
la ko ch'ehe ch'an xroan ti sin tsíkóníhi.
4 Jehe ch'an mé ó nohe ch'an nkekjaín ti konotsé siín
la ko kaín tíha t'íyexín ch'an ihnié.
5 Méxra imá ijié ti kjuachaxin chónta It'éni Díos kuènténi.
Nchónhña kjuachaxin chónta ch'an.
Ti nkehe nohe ch'an la tjejehya.
6 It'éni Díos tjinkitsa ti sin nóa.
Andá nchek'itjáña ch'an ti sin jínahña tjenkayáxin.
7 Chrotsjera chrókjuíkosáyehéra It'éni Díos kuènténi.
Chrotsjekoára arpa chrókjuíkosáyehéra Díos.
8 Díos mé ts'etoan ts'ixin itji nkajní.
Jehe ch'an mé tjajon ch'an kjuachaxin kixin
ts'aniá ichrin ti nonte
la nchek'ánkí ch'an nchónhña kayoa ti ijna.
9 Jehe ch'an tjajon ch'an nkehe sinie ti iko
la ko nkehe sinie ti xjeen ti kontálo
ti ó tsjánka va.
10 Jehya ti tsehe ti kokate
la ko jehya ti tsehe ti chojni;
jehya tíha ti tóxríhin It'éni Díos.
11 Díos la tóxríhin ch'an ti sin tjikosáyehe ch'an
la ko ti sin tinkáchónki ti jehe ch'an
la ko ti sin ó nohe kixin tjuehe ch'an ti jehe sin
12 Ti jahara tjejora chjasin Jerusalén
chrókjuíkosáyehéra, It'éni Díos.
Jahara tjejora chjasin Sión chrókjuíkosáyehéra Díos.

13 Díos mé kjuínkitsa kixin tsotsehe ti puertá
ti jaha Jerusalén kixin
tsjachahya ti sin nínkaon ts'ixehen ntiha
la ko jehe ch'an kjuíncheñao ti chojni tjejó nkaxehen ntiha.
14 Díos tjajon kjuaxróxin ti nontaa
la antsí náxrjón trigo k'ónaha.
15 Díos ichr'án itén ch'an chjasintajni
la sátsji ti tan la tsitekaon chojni.
16 Díos kjuínchek'aniá chrintá tjóá
la ko nchek'aniá ch'an ich'an chritaón kaxi éxi nteso.
17 Díos nchek'aniá ch'an toni
éxi ixro ntsíntsí;
la ko jehe ch'an t'etoan ch'an kixin tsokin
hasta tókihin ti chojni.
18 Andá ti ó nixja Díos la chjéhe xrinto
la tsíkjat'anka ti chrintá
la sítinká ìnta.
19 Díos la kjuakohe Jacob
ti itan kuènté ch'an
la ko kjuakohe ch'an ti sin Israel ti ley kuènté ch'an.
20 Andá ti íso nación la xikahña kjuakohe ch'an
la ko jehe sin k'uitjahya sin ti nkehe k'uetoan ch'an
¡Méxra jeheni chrókjuikosáyeheni It'éni Díos!

Salmo 148

Ti nkehe kjuích'éna Díos la chrókjuikosáyehe ti jehe ch'an

1 Tjikosayehéra It'éni Díos kaínra tjejora nkaya nkajní.
Tjikosayehéra Díos jahara kaín ángel tjejora nkaya nkajní.
2 Tjikosayehéra Díos, jahara kaínra ángel kuènté Díos.
Tjikosayehéra Díos jahara soldado kuènté nkajní.
3 Tjikosayéhé Díos jaha ñao la ko jaha nitjó.
Jahara konotsé tjákini, tjikosayehéra ch'an.
4 Jaha nkajní tjikosayéhé Díos
la ko jaha ìnta itjen chritaón nkajní
tjikosayéhé ch'an.
5 Tjikosayehéra ihnié It'éni Díos
kixin jehe ch'an k'uetoan ch'an
ndá k'óna kaín nkehe siín.
6 Kjuích'éna Díos kaín tíha kixin ts'ejó nkochríxín.

K'ue̱tua̱nxín ch'an kjuachaxin kuènté ch'an la ts'itjáñahña tíha.
7 Tjikosayehéra Díos, jahara tjejora chjasintajni,
la ko tjikosayehéra ch'an jahara ti iko ihyé sínkankí nda̱ñao
imá ni̱nka la ko jaha nda̱ñao.
8 Ti tjónkíxín la ko ti toni
la konti chrínta la ko ti tji̱nonte
la ko ti xri̱nto̱ chjéhe tji̱a̱n
nchexiteyá ti nkehe k'ue̱to̱an Díos.
9 Ti ijna̱ la ko ti nonte yóxin
la ko inta yoa t'óna ito la ko inta cedro
10 la ko ti iko siín ndo̱e chojni la ko iko jie̱he
la ko konche la ko iko xritjaká.
11 Jahara chojni rey chjasintajni la ko kaín chjasin
la ko kaín chojni t'e̱to̱an chjasintajni,
12 Jahara chojnindoa la ko chojnichjin
la ko chájan ntasoá la ko cháchjin tjarisoá
la ko chojni ó táda la ko chojni ó nána.
13 Mé xi̱kaha kaínra chrókjuíkosáyehéra ihni̱é It'éni Díos
kixin jehó ti ihni̱é ch'an la imá tjetoan.
Ti kjuachaxin kuènté ch'an la itjen chritaón nka̱jní
la ko chjasintajni.
14 Díos tsichjéhe ch'an kjuachaxin
ti sin chjasin kuènté ch'an.
Kaín chojni jína chrókjuikosáyehe sin ch'an
la ko ti sin israelita,
mé ti sin chjasin tinkáchónki ti jehe ch'an.
¡Tsjikosáyeheni Díos nkochríxín!
Mé xi̱kaha tso̱hen.

Salmo 149

Díos mé ti Rey t'e̱to̱an

1 Tsjíkosáyexínra Díos la ko tsotsjera ijnko isón ni̱xin.
Méxra̱ chróchje̱héra kjuasáya Díos
ti tónkotséra ti nchia kuènté ch'an.
2 Tóchá̱ha̱ra jahara chojni israelita
kixin Díos mé ti nkexro kjuích'éna ti jahara.
Tóchá̱ha̱ra chojni chjasin Jerusalén
kixin Díos mé ti Rey kuèntára.
3 Chrokjuíkosáyexínra ihni̱é Díos la ko chróte̱ra.

Chrotsjekoára isón arpa la ko pandero.
4 Kixin It'éni Díos la imá tsochéhe kixin ti sin chjasén ch'an.
Jehe ch'an tsjinkitsa ti sin nchenkehya
kixin tsjacha sin la tsjachahya ti sin nínkaon.
5 Chrókócháhara jahara tinkachónkira Díos
kixin kjuacha ch'an kjuíntakaára ch'an;
kjónté tjejotok'áhara la chrótsjera, chrókócháhara.
6 Ir'uara chrókjuíkosáyexínra Díos
la ko ti itjára tsjak'enkáya ti chika espada ñánjín taté
7 kixin ndá jína sinchekjasótera ti sin tinkáchónkihya Díos;
Mé xikaha ts'itjáña ti sin chjasin chónhña Díos.
8 Sinchentetoxínra cadena
ti sin rey la ko ti sin t'etoan
9 kixin chaxín tsjasóte sin
éxi sínixín ti xroon,
xikaha ti kjuachaxin tsík'ayéhe ti sin chjasin kuènté Díos.
¡Méxra chrókjuikosáyeheni Díos!

Salmo 150

Kaín chojni chjasintajni chrókjuikosáyehe sin Díos

1 Méxra chrókjuikosáyeheni It'éni Díos.
Jahara chrókjuíkosáyehéra Díos ti ninkué ch'an.
Chrokjuíkosáyehéra Díos itjen nkajní,
mé tíhi tjakoxin ti nchónhña kjuachaxin chónta ch'an.
2 Chrokjuíkosáyehéra Díos kixin ti ixra ijié tsíkjich'e ch'an.
Chrokjuíkosáyehéra Díos kixin ti kjuachaxin kuènté
ch'an la imá ijié.
3 Chrokjuíkosáyexínra Díos ti trompeta
la ko chrókjuíkosáyexínra ch'an ti isón arpa la ko ti salterio.
4 Chrokjuíkosáyexínra Díos ti chrótera la ko ti pandero.
Chrokjuíkosáyexínra ch'an ti isón flauta la ko ti isón chónta itsja.
5 Chrokjuíkosáyexínra ch'an ti chika platillo tsjánka itsen,
la ko chrókjuíkosáyexínra ch'an ti chika tóvékjan.
6 Kaín nkehe síchón mé chrókjuikosáyehe Díos.
¡Méxra chrókjuikosáyeheni It'éni Díos!

Proverbios

Ti Kjuaxrexinkaon jína

1 1 *Ti kjuaxrexinkaon jína níxja Salomón, xjeen David, rey kuènté
ti sin Israel
2 la tjinkitsa kixin tsochónta chojni ti kjuaxrexinkaon jína
la ko ts'itja chojni tsienxín kaín ti nkehe imá ixra,
3 la ko ti nkehe jína chrókjuénkayáxin sin
la ko jína ko ndoá chrók'uejó sin.
4 Ti itan i, la tsjinkitsa ti sin kanhñó nohe la ts'itja sin ti nkehe jína,
la tíhi chrókjuinkitsa ti sin ndasoá kixin tsienxín sin la ko tsonohe
sin nkexrín jína sich'e sin kaín nkehe.
5 Ti chojni imá nohe la chrókuihin sin jína ti itan i,
ndá antsí chrókónohe sin
la ko ti chojni tienxín, la antsí jína chrók'uitja,
6 ndá chrókienxín sin ti kjuaxrexinkaon jína
la ko chrókienxín sin ti itan imá ixra chrónka ti sin nohe.
7 *Ti tjinkaon chojni kixin chaxín tsonohe sin la ticháxin
tsjikosáyehe sin It'éni Díos.
Andá ti chojni lontí la tóxríenhña sin chrókuihin sin ninkehó
kjuaxrexinkaon jína xrákohe sin.

Ti kjuaxrexinkaon ts'áyéhe ti sin ndasoá

8 Tihín, xjeeni, chrókuitekaoan ti nkehe t'etoan it'á
la ko chrókjuíkosáyehé ti nkehe tjako ìná.
9 Kixin tíha la éxi ijnko corona náxrjón
chrókjuak'enkáya ikjá la ko éxi ijnko nkehe náxrjón
chrókjuak'enkí isian.
10 Xjeeni, ti tjinkaon ti sin chónta ijie chrókjuachròe ti jaha
la chrókuitekákonhña ti nkehe ndáchro sin.
11 Andá ti chróndáchro sin:
“Xrákira ts'itoni.
Ts'inkákonheni ti chojni ts'atsínka ntihi
la ts'óñáni sin, kjónté chóntahya sin ijie.

1:1: 1Rs. 4:32. **1:7:** Job 28:28; Sal. 111:10; Pr. 9:10.

12 Sinchek'itjáñani sin kjónté jína tjejó sin,
éxi chrók'uitsínkayá sin ijnko tòye̱ ni̱nka.
13 Ndá tsji̱ka̱oni ndo̱eni kaín ti nkehe tseéni
la tsochóntani itsjé nkehe tjete.
14 Xrákira ts'itoni la tseéni,
a̱ndá nkokón tsakjani ti nkehe tseéni.”
15 Xje̱eni, kjónté xi̱kaha tsondáchro sin, la chrók'uitonhña sin;
ti̱to̱hé ti nti̱e sin.
16 Kixin jehe sin xritinká sin kixin tjinkaon sin chrókjuích'e
sin nkehe jínahña
la ko tjinkaon sin chrók'óñá sin chojni.
17 Ó chónkó chrókjuasini ijnko trampa chrótsé koxroxe
ti tjejótsjehe va
kixin ti xi̱kaha la ókjé sátsji va.
18 A̱ndá ti chojni tjenka̱yáxin nkehe jínahña la tjasin sin trampa,
kjánchó jehe sin ts'itjáñaxín sin ti trampa kjuasin sin.
19 Mé xi̱kaha ti nti̱e ti sin imá tjinkaon tsochónta itsjé nkehe,
a̱ndá ti nkehe tjenka̱yáxin sin tsochónta sin mé tíha ts'enxín sin.

Tóxakohanra chrókui̱to̱éhyara ti kjuaxrexinkaon jína

20 *Ti kjuaxrexinkaon jína la éxi ijnko nkexro
itjen nti̱a la ko ndasin, la tjet'èya.
21 Tjet'èya ti tónkotsé nchónhña chojni
la ko ti ndója puerta t'ixenxín chojni mé xi̱kihi ndáchro:
22 “Jahara ndasoá,
¿xá hasta nkesá nduáhya tsjenka̱yáxinra
la ko chrókjuanoára ti nkehe jína?
Jahara lo̱nti̱ra titekákonhñara ti nkehe jína chrók'uitjára.
23 Chrokuihínra ti nkehe tso̱xrja̱nka;
janhan mé tso̱xrja̱nka ti nkehe nona
la ko tsjánjua kjuachaxin tsiénxinra ti itan jína níxja janhan.
24 Janhan k'uéya̱hára, kjánchó jahara tjinkákonhñara chrókuihínra;
jahara kuitekákonhñara ti nkehe ndáxrja̱n,
25 la ícha kuitekákonhñara ti nkehe jína ndáxrja̱n
la ko tóxríanhñara ti nkehe níxjahára.
26 Méxra̱ ijie la janhan tsjanoá ti ichrén nkehe tso̱hanra
la ko tsjanoá janhan ti itsi ichrén kjuachrakon ts'atsínkara,
27 la ko ti ó ts'atsínkara ichrén nkehe náxrjónhña

1:20: Pr. 8:1-3.

ndá tsochrakonra la ko tsotsjankara,
kixin éxi t'atsínka ijnko xrintoxenjnki la kaín nkehe
tsjakáko ts'itjáña,
mé xikaha tsohanra.
28 Andá ts'eyehéra ti janhan, kjánchó janhan tsjátahya;
tsjéyára ti janhan, kjánchó ts'itjáhyara,
29 kixin kuitekákonhñara ti kjuaxrexinkaon jína
la ko kjuikosáyehyara It'éni Díos.
30 Jahara tjinkákonhñara ti nkehe jína níxja janhan
la ko tóxríanhñara ti ó kjuénduáhára.
31 Andá ijie la tsjasótexínra ti nkehe jínahña kjuich'era,
méxra kjuaxróxinhña ts'ejora kixin ti nkehe jínahña kjuénkayáxinra.
32 Kixin ti nkexro tienxínhña jína la tjichròe landá xikaha ts'enxín,
ndáchro sin kixin ó jína tjejó sin, kjánchó tíha ts'itjáñaxín sin.
33 Andá ti nkexro tsihin ti nkehe ndáxrjan la jína la
ko kjuaxróxin ts'ejó sin,
la tsochrakuenhña sin ninkehó, kjónté ichrén nkehe
náxrjónhña tsohen sin.”

Ti nkehe tjajon ti kjuaxrexinkaon jína

2 1 Xjeeni, tihín ti nkehe tsondáxrjan
la ko t'itjáñahña ti nkehe kuétuahan.
2 Chrokjuak'e chrókuihín ti kjuaxrexinkaon tjákohá;
chrók'uitjá jína kaín nkehe.
3 Chrokjuanchia kixin chrók'uitjá jína
la ko chrókjuéyá ti kjuaxrexinkaon jína.
4 Chrokjuéyá chrókónoha jína
éxi chrókjuéyá ti plata o éxi chrókjuéyá ichrén nkehe tjete.
5 Landá ti xikaha, ndá chrókiénxian nkexrín
chrókjuíkosáyehé It'éni Díos,
la ko chrók'uitjá nkexrín chrókóchoxian Díos.
6 Kixin It'éni Díos mé tjajon ti kjuachaxin tsonohe chojni jína,
la ko ti ir'ua ch'an mé t'axrjexín ti kjuaxrexinkaon jína
la ko tsjajon ch'an kjuachaxin tsienxín chojni kaín ti nkehe imá ixra.
7 Díos mé tjinkitsa ti sin jína tjejó, tjasinhña ijie
la ko t'ayakohen ch'an ti sin titekaon ti jehe ch'an.
8 Tjinkitsa ch'an ti nkexro jína tjejó
la ko t'ayakohen ch'an ti sin jína nchexiteyá.
9 Ti tihínra jína ndá xikaha tsonohara ti nkehe jína
la ko ti nkehe ndoá

la ko ts'itjára ti ntia ndoá.
10 Mé xikaha chróchontara ti kjuaxrexinkaon jína
ndá chrókócháhara kixin jína nohara.
11 Chrokónohara jína la ts'itjára ti nkehe ndoá
kixin tíha mé tsjinkitsa ti jahara la ko ts'ayakohanra,
12 kixin chrók'uájihyara ntie ti sin nduáhya ixri,
la ko ntie ti chojni nixja kjuach'ia.
13 Ti sin a mé kuitohe sin ti ntia jína
la sákjuí sin ti ntia sítie.
14 Jehe sin chéhe sin ich'e sin ti nkehe jínahña
la ko tóxríhin sin sich'e sin nchónhña nkehe náxrjónhña.
15 Ti ntia ixri sin la nduáhya
la tsíkitohe sin ti ntia ndoá.
16 Ti kjuaxrexinkaon jína mé tsjinkitsa
kixin tsjachròehya ti chojnichjin nduáhya ixri,
kjónté náxrjón tsonixjaha sin.
17 Ti chojnichjin xikaha ich'e mé tsíkitohe tjan ti nkexro
tsíkótehe tjan ti naxa tjarisoá tjan,
la ko ó k'uitjáñehen tjan ti nkehe tsíndáche tjan Díos.
18 Ndá ti sin tsákja ti ntia sátsji ndoe ti tjan a
la ó kuákja sin ijnko ntia sítie ts'enxín sin.
19 Andá ti nkexro sátsji ntiha la í tsokjanhña,
la ko í ts'itjahya ti ntia tjajon kjuachón ínaá.
20 Méxra ícha jína chrók'uájia ti ntia jína;
la ko chróchréhé ntie ti nkexro ndoá itjen.
21 Kixin ti chojni chaxín jína tjejó, tjasinhña ijie
la náxrjón ts'ejó sin ti chjasintajni;
la ko ts'ejó sin itsjé nánó.
22 Andá ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña
la ts'axrjexín sin chjasintajni
la ko ti chojni ch'ia la ts'itjáña sin.

Imá sínkí ti kjuaxrexinkaon jína

3 1 Xjeeni, chrók'uitjáñahña ti nkehe kjuákohá,
la ko nkochríxín xráxinkaoan ti nkehe kuétuahan.
2 La ti xikaha la isé tsjak'e kjuaxróxin la ko náxrjón.
3 Nkochríxín chrótjuehé chojni la ko chrókjuich'iyehya
ti chojni choxián.
Éxi ijnko nkehe chrókjuak'enkí isian,
la chrók'uitjáñahña tíhi.

4 *Andá ti xikaha la tsoxríhin Díos,
la ko kjaxin chojni tsondáchro kixin ndoá itjen.
5 Chrokuinkachónkia It'éni Díos kaín asán
la chróndáchrohya kixin jahuá mé noha.
6 Chrokjuaké sao Díos kaín ti ixra ich'e,
ndá jehe ch'an la tsjendoá ch'an ti ntia kuèntá.
7 *Méxra chróndáchrohya kixin jahuá imá noha;
ícha jína chrókjuíkosáyehé It'éni Díos;
chrókuitohé ti nkehe jínahña tjénkayáxian.
8 Tíha mé ijnko xroan jína
tsjinkitsa ti cuerpo kuèntá.
9 Chrokjuíkosáyexián It'éni Díos ti nkehe tjete chonta
la ko chróchjehé ch'an kaín ti nkehe saoxín t'ónaha.
10 Landá ti xikaha, la tsokaón ti nchia t'enkachjinañá noa
la ko tsokaón ti nkehe tikia vino.
11 *Méxra, xjeeni, chrókónínkakonhña ti chrókjuinchekjasóte
It'éni Díos ti jaha
la ko chrókónínkakonhña ti chrókjuenduáha ch'an.
12 *Kixin It'éni Díos tjuehe ch'an ti nkexro tjenduéhe ch'an
éxi ijnko it'é xjan tjenduéhe ti xjeen kixin tjuehe.
13 Náxrjón tsjak'e ti nkexro tsík'itja ti kjuaxrexinkaon jína
la ko ti nkexro ts'itja tsonohe jína
14 kixin tíha antsí tjete ke ti plata
la ko ti nkehe ts'itja chojni mé antsí sínkí ke ti oro.
15 Mé antsí sínkí tíha ke ti ixro imá náxrjón tsjehe,
la kohya íjnko nkehe tjenkayáxini tsochóntani
tsjacha tsoyóhe ti kjuaxrexinkaon jína.
16 Ti kjuaxrexinkaon jína mé tsjinkitsa kixin isé tsjak'e
la ko tsjajon kaín ti nkehe imá tjete siín la ko ti kjuasàya.
17 Ti chróchréhé ti ntia kuènté ti kjuaxrexinkaon jína,
la tíha chrókjuinchecháha la ko chrótjáha kjuaxróxin.
18 Ti kjuaxrexinkaon jína mé tjajon kjuachón ts'áyéhe ti nkexro tjeyá
la ko náxrjón chéhe ti nkexro t'itja tíha.
19 Andá ti kjuaxrexinkaon jína mé kjuích'énaxín It'éni
Díos ti chjasintajni
la ti imá nohe ch'an mé kjuích'énaxín ch'an ti nkajní.
20 Ti kjuaxrexinkaon jína mé k'óchrít'oexín ch'an ti ìnta
la ko kjuak'e ch'an ti itji kixin ts'aniá ichrin.
21 Méxra xjeeni, chrókuitoéhya ti kjuaxrexinkaon jína

3:4: Lc. 2:52. **3:7:** Ro. 12:16. **3:11:** Job 5:17. **3:11:** He. 12:5, 6. **3:12:** Ap. 3:19.

la ko chrókjuénkạyáxian jína kaín ti nkehe sịch'e
22 kixin tíha mé tsjajon ti kjuachón;
tíha mé chróchónta éxi ijnko nkehe náxrjón tsjehe
chrókjuak'enkí isian.
23 Landá ti xịkaha, la kjuaxróxin ts'ájia ti ntịa jína
la í tsóténkịxinhña.
24 La ti ó tsọk'áha, la ninkehó tsochrakuenhña,
la ko ti ó tsjak'echrian, la kjuaxróxin tsjak'e.
25 La tsochrakonhña ti xrínạhña chrókui ijnko kjuaxikaon
ọ ti itsi nkojín nkehe ts'itjáñaxín ti sin tjasin ijiẹ,
26 kixin It'éni Díos la ts'ayakohen ti jaha
la ko tsjinkịtsa ch'an kixin kohya nkehe tsọhan.
27 Ti nkojín nkexro tjanchia kixin chrókjuinkịtsa
la chróndáchrohya náhí
ti noha kixin jína tsjínkịtsa.
28 Chróndáchrohya kixin ndóye tsjínkịtsa
ti noha kixin jína tsjínkịtsa ijie.
29 Chrokjuénkạyáxinhña chrókjuịch'ehé nkojín nkehe
jínahña ti nkexro choxián,
itjen chjinaxón la ko titekakohen ti jaha.
30 Chrokjuéyéhya kjuanínkaon ijnko nkexro
ti ninkehó nkehe jínahña kjuít'aha sin.
31 Chrokjuakéhya ạsán ti nkehe kjuacha ti sin jínahña
la ko chrókuankíehya ti nkehe ich'e sin
32 kixin It'éni Díos la tóxrìẹnhña ti chojni jínahña
ạndá ti chojni ndoá tjejó la tjinkịtsa ch'an.
33 It'éni Díos la nínkakohen ndọe ti sin tjenkạyáxinhña ti nkehe jína,
ạndá ndọe ti sin ndoá tjejó la ncheñao ch'an.
34 *It'éni Díos la tóxrìẹnhña ti sin nchehnke tjanoá iso chojni,
ạndá tjikosayéhe ch'an ti sin nchenkehya.
35 Ti sin nohe la ts'áyéhẹ sin kjuasàya;
ạndá ti sin lọntị la jehó kjuatosuéhẹ ts'áyéhẹ sin.

Chrokuịtoéhya ti ntịa jína

4 1 Xjẹeni, chrókuihín ti nkehe tjako ti it'á.
Chrokjuak'e chrókuihín
la chrók'uitjá ti kjuaxrexinkaon jína.
2 Kaín nkehe tjàkua janhan la jína;

3:34: Stg. 4:6; 1Pe. 5:5.

méxra chrók'uitjáñahña ti nkehe a.
3 Kjaxin janhan k'uéchájan la ko k'uekjak'ékian t'aná
la ko janhan ti nkokoaxón ixjan k'uéchónta ti naná imá kótjuehe.
4 Landá t'aná mé k'uékjako, k'uéndáchro:
“Chrok'uitja ti nkehe nixjaha
la chrókjuinchexiteyá ti nkehe kuétuahan la jína tsjak'e.
5 Méxra chrók'uitjá chrókónoha jína;
chrók'uitjáñahña la ko chrókuítoehya ti nkehe kuétuahan.
6 Chrókóxríhan ti nkehe nixjaha;
chrókuítoehya tíha
kixin tíha mé tsjinkitsa la ko ts'ayakohen ti jaha.
7 Ti kjuaxrexinkaon jína la antsí tjetoan;
méxra tjéyá ti kjuaxrexinkaon.
Kjónté chrókjuinchekjia kaín nkehe tjete chonta
la tjéyá kixin chrókiénxian jína.
8 Chrokjuíkosáyehé ti kjuaxrexinkaon
la tíha tsjinkitsa kixin tsondáchro chojni kixin jína jaha,
chrótjuehé la tíha tsjajon kjuasàya.
9 Éxi chróchónta ijnko nkehe náxrjón chrókjuak'enkáya ikjá
éxi ijnko corona náxrjón.”
10 Xjeeni, tihín ti nkehe tétuahan
la tíha tsjinkitsa kixin nchónhña nánó tsjak'e.
11 Janhan mé kjuákohá ti ntia chónta kjuaxrexinkaon jína,
la ko janhan kjuínkitsa k'uájia ti ntia ndoá.
12 Andá ti ó ts'ájia la kohya nkehe ts'inkákohen,
la kjónté xritinká la kohya nkehe tsóténkixian.
13 Nchexiteyá ti nkehe kuétuahan la titoéhya.
Chrok'uitjáñahña tíha kixin tsotjahá kjuachaxin náxrjón tsjak'e.
14 La sáchrokjuihya ntie ti sin tjenkayáxinhña jína
la chrókuankíhya ti nkehe jínahña tjenkayáxin sin.
15 Chrokuitohé ntie ti sin nduáhya ixri;
chrók'uaxrjekjanxian ntiha,
sáchrokjuia ntia ndoí.
16 Ti sin tjenkayáxinhña jína la jehó tjinkaon sin sich'e
sin ti nkehe jínahña
la xitjahya t'ajua sin ti naxa kjuachahya sin kjuachròe
sin ijnko chojni.
17 Ti nkehe jínahña la ko ti kjuatjoté
la mé éxi ijnko nkehe náxrjón
chrókjonie sin la ko chrók'ui sin.
18 Andá ntie ti sin jína la t'inkaséña éxi ti nandá tjiton ñao;

la tsinkákójié ti t'inkaséña hasta ts'inkaséña nkuíxín.
19 Andá ntie ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña la sítie
la t'ikonhña sin nkehe tótenkixin sin.
20 Xjeeni, tihín ti nkehe ndáxrjan;
tjak'e tihín jína.
21 Méxra, chrókuitoéhya ti nkehe ndáxrjan;
nkochríxín chróxraxinkaoan.
22 Kixin tíha mé tsjajon kjuachón ts'áyéhe ti nkexro ts'itja.
Tíha mé éxi ijnko xroan tsitoexín jína kuenté ti cuerpo kuèntá.
23 Chrokóxakohan kixin antsí jína chrókjuénkayáxian
kixin tíha tjejóchónxin chojni.
24 Chróndáchrohya ti nkehe náxrjónhña
la ko chrókuitohé ti kjuach'ia.
25 Chrotsjehé jína ti ixria,
la ko chrótsjehé jína ti ntia sátsjia.
26 *Tsjehé jína nketí tsaké ti totá,
ndá nkochríxín ntia jína ts'ájia.
27 Sáchrokjuihya ti ntia chjina la o ti ntia ikjon;
chrók'uájihya ti ntia jínahña.

Titekakuenhña ti chojnichjin nduáhya ixri

5 1 Xjeeni, tihín ti kjuaxrexinkaon jína.
Chrokjuak'e chrókuihín ti nkehe jína tsondáxrjan.
2 Kixin tsonoha chjiñéhña tsonixja;
la tsonoha jína ti nkehe tsondáchrua.
3 Ti chojnichjin nduáhya ixri
la ti nkehe nixja sin la éxi itsjen kotsjenta xikaha,
la ko éxi aceite ti nkehe ndáchro tjan,
4 kjánchó ti ó tsjixixín la éxi ijnko nkehe imá itsjá
o éxi ijnko espada imá taté.
5 La ti nkexro chréhe ntie tjan la tuénxín its'en sin,
kixin ti chréhe sin ti sátsji tjan la tsjiji sin ti tóye tsoxravá chojni.
6 Jehe tjan la tahya tjan kuentá ti ntia tjajon kjuachón,
ti ntia ixri tjan la nduáhya, kjánchó noehña tjan.
7 Méxra, xjeeni, chrókuihín ti nkehe ndáxrjan
la ko chrókuitoéhya ti nkehe tjákohá.
8 Chrokuitohé ti chojnichjin nduáhya ixri
la ni chrókóchjinehña ti ndoe tjan.

4:26: He. 12:13.

9 Kixin chróchjeéhya ókjé nkexro ti kjuasàya chonta
la ko ti nánó chrókjuak'e, chrókuakitsjahya ti chojni jiehe.
10 La jehya ókjé chojni chrókuákja ti chichaon kuèntá
la ko chrókókjehe chrókjonie ti nkehe chrók'uaxrjexín
ti ixra kjuich'e.
11 Landá ti xikaha chrókóhen, ndá chr'éxin tsotsjanka
kixin ti cuerpo kuèntá la ó tsinkákjeje.
12 La tsondáchrua: "¿Nkexrín kixin kuitekakonhña ti
ó kjuenduéhe sin ti janhan?
La, ¿nkekuènté kjuanoá ti nkehe níxja sin?
13 La kjuintaxiteyáhya ti nkehe kjuako ti nkexro chrónkaxín
la ko kóxrínahña kuihan ti nkehe ndáchro sin.
14 La ndá ó ikui ti nkehe náxrjónhña
la chjina chrók'uitjáña kaín nkehe,
ndá imá tósuàna kixin kaín chojni kónohe."
15 Chroxraxinkaoan jehó ti ichjián
la éxi ti chrók'ia ìnta t'axrjexín jehó ti pozo chonta ndoa.
16 Chrok'uitoehya kixin chrók'uitjí ti ìnta kuèntá ndója;
chrókjuinchexenhña ti ìnta sáchrokjui ntia.
17 Kixin ti ìnta la jahuá kuèntá
la jehya kixin chrókóxikayehé chrókuákja ókjé chojni.
18 It'éni Díos chrókjuincheñao ti pozo t'axrjexín ti ìnta kuèntá;
méxra kjuaxróxin chrókjuak'ekoa ti nkexro kótaha
ti naxa k'uéndasoá.
19 Jehe tjan la náxrjón éxi ijnko koxijnahnte,
la chrókócháha kixin tjuaha tjan
la nkochríxín chrótjuehé kichuara.
20 Xjeeni, ¿nkekuènté chrók'uájikoa íjnko chojnichjin
chóntahya kjuasáye?
La ko, ¿nkekuènté chrókjoá ijnko chojnichjin jehya kuèntá?
21 It'éni Díos la ó nohe kaín nkehe tjejóch'eni.
Jehe ch'an mé tjetsjehe ch'an ti ntia ixrini.
22 Ti nkexro nduáhya ixri la tsjasótexín ti nkehe nduáhya ich'e.
Ti ijie kjuasin sin la xrokjuahya ts'atjánta ti jehe sin
kixin éxi tjejóchruéxin sin.
23 Its'en sin kixin kjuachahya sin k'uetuehen asén sin,
kixin ti kjualonti kjuích'e sin mé ts'itjáñaxín sin.

Tjenkayáxian jína ti nkehe sich'e

6 [1] Xjeeni, ti tsochronka ijnko nkexro choxián
kixin tsanchajiehe nkojín nkehe,
[2] la jaha ticháxin tsjènka kjónté chontahya chichaon,
kixin ó tsíndáchrua
la xikaha jahuá kjuéyá ti tsjasótexián.
[3] Xjeeni, ti tjinkakonhña kixin sich'ehé ixra ti nkexro choxián
la ícha jína tjoka chrókjuichréhé ti nkexro la chróchronoéhé
kixin chrók'óxika ti ihnia k'uínixín ntiha.
[4] Chrokjuachr'ichrinhña,
chrókuitoéhya kixin chrók'uikjehe ti ikuan;
[5] ícha jína tjoka sáchrókjuixián ntiha éxi tinká ijnko koxijna
kixin chréhe chojni chrók'óñá,
o éxi ijnko koxroxe ti ó t'axrjexín ntantoa.

Ti sin séhe

[6] Jaha chojni séhe, tsjehé ti koch'okan;
tsjehé ti ixra ich'e va, la tankihí va.
[7] Chóntahya va nkexro ts'etuehen va
la ko kohya nkexro tsondáche va nkehe sich'e va,
[8] la ti ñao tsotjá chojni la t'àya va ti nkehe sinie va
la t'enkachjina va ti nkehe.
[9] Jaha chojni séhe, ¿xá nkesá tjinkaoan tsoxráxèxian?
¿Xá nkesá tsjìinhan ti kotáchrin?
[10] *Intsí tjak'echrian, la ko t'itjen,
la ko tjoa itjá tjak'echrian,
[11] la ní tsonoahña itsi ti ñao tsonóa éxi chrókui ijnko xíchee tsaaha
ndá xikaha tsochontahya ninkehó nkehe sinte.

Ti chojni ch'ia

[12] Ti chojni nduáhya tjenkayáxin la ko tósuèhya
mé ixri sin t'oxika sin kjuach'ia.
[13] Ti chojni chr'áto ikon, la toté
la ko itja mé tjakoxin sin ti nkehe nduáhya tjinkaon sin sich'e sin.
[14] Ti chojni a mé ikja tjenkayáxixín ti nkehe jínahña sich'e
la nkochríxín xritje sin kjuanínkaon.

6:10: Pr. 24:33, 34.

15 Méxra̱, titàya̱ itsié ti nkehe ts'itjáñaxín sin
la ts'itjáña sin la kohya nketí tsaáxin sin.

Ti nkehe tóxrièṉhña It'éni Díos

16 Siín injon nkehe,
o̱ yato tóxrìe̱nhña It'éni Díos:
17 ti chojni ihnke,
ti chojni imá xrich'ia,
ti chojni t'óñá kícho,
18 ti chojni tjenka̱yáxin nkehe náxrjónhña,
ti chojni xritinká sich'e ti nkehe nduáhya,
19 ti chojni nduáhya chronka la ch'éna kjuach'ia,
la ko ti chojni tjehe kjuanínkaon ti kícho.

Chrèhya ti chojnichjin nduáhya xri

20 Xje̱eni, xráxinkaoan nkochríxín ti nkehe k'ue̱tua̱han it'á,
la ko ti̱toéhya ti nkehe kjua̱ko̱ha ìná.
21 Xráxinkaoan tíha nkochríxín
éxi ijnko nkehe chrókjuak'enkí isian kixin chrók'uitjáñahña.
22 Tíha mé tsja̱ko̱ha ti nti̱a jína
la ko ts'ayakohan ti ó tsjak'échrian
la ko tsonixja̱ha ti ó tjak'etsjehé,
23 kixin ti nkehe k'uítuahan mé éxi ijnko xrohi t'inkaséñaxín nti̱a.
Ti nkehe xrako̱ha mé ti xrohi ts'inkaséñaxián
la ndá ti nkehe kjuenduáhá sin mé tsjinki̱tsa kixin ts'ájia ti nti̱a jína.
24 La ko tíha chrókjuinki̱tsa kixin nijnko chojnichjin nduáhya
ixri chrókjuachròe ti jaha,
kjónté imá náxrjón chrónixja sin la chrókiénhña jaha.
25 Chrokjuakéhya a̱sán ti náxrjón tsjehe tjan,
chrókjuaníehña kixin chrókjuachròexian tjan ti ikon tjan.
26 Ti tsochrehé ti chojnichjin nduáhya ixri la sinchexéhen
iso chi̱cha̱ko̱an,
kjánchó ti tsochrehé ti chojnichjin chónta xìi la ts'itjáña jaha.
27 Ti chojni tóchjinehe ti síche xrohi
la, ¿xá chróchehya ti iké sin a ní?
28 O̱ ti ijnko chojni chrókuitaón ti xrinta,
la, ¿á chróchjánhña ti to̱té sin a ní?
29 Mé xi̱kaha ti nkexro tsochónta ichjién íjnko chojni
la chaxín tsjasóte.

30 Ninkexró tekahya ijie̱ ijnko chojni ti teé
kixin ik'uén kjinta.
31 A̱ndá ti tso̱noxíxin
la tsicháxi̱n ts'ókjan yato vece ti nkehe kueé la tsjajon kaín
ti nkehe chónta.
32 Ti chojni lo̱nti̱ chónta íjnko chojnichjin jehya ichjién
la í tjenka̱yáxinhña sin jína,
la sinchek'itjáña a̱sén kixin xi̱kaha kjuích'e.
33 Mé xi̱kaha tsjasótexín ch'an la ko ts'ekon ch'an la
ko tso̱suéhe̱ ch'an
la ko xitjahya ts'óxika ti kjuatosuéhe̱ tsochónta.
34 Ti ó tso̱nohe xìi ti tjan a,
la imá tso̱nínkaon la ko imá tso̱chjio[a]
la í tsi̱konoèhña ch'an ti nkexro a.
35 Jehe ch'an la imá tso̱nínkaon ch'an la tsochrohya
ch'an tsákja ch'an ninkehó
kixin ts'itjáñaxín ti kjuanínkaon kuènté ch'an, kjónté kaín ti
oro siín chjasintajni chrókjuiko̱he̱ sin ch'an.

Titekákonhñara ti chojnichjin nduáhya ixri

7 1 Xje̱eni, chrókuitekaoan ti nkehe nixja̱ha;
la chrókjui̱nchek'itjáñahña ti nkehe kuétua̱han.
2 Chrokuitekaoan ti nkehe kuétua̱han la jína tsjak'e,
chrók'uayakohén ti nkehe kuétua̱han éxi t'ayakohén ti ikuan,
3 mé tíha chrókjui̱nchentetoxian ti ndedo itjá;
chróxraxinkaoan tíha kaín a̱sán.
4 Chrótjue̱hé ti kjuaxrexinkaon jína éxi ijnko kichua;
kixin tíhi éxi ijnko nkexro kjéhya jaha,
5 kixin tíha mé tsjinki̱tsa kixin chrókjuichròehya jaha
kixin ti chojnichjin nduáhya ixri
kjónté náxrjón chrónixja tjan.
6 Ijnko ña̱o mé itjén janhan ti ventana ndo̱na[b] la k'uíkua̱n
7 iso sin ndasoá na̱xa̱ chóntahya kjuaxrexinkaon jína.
Ndá k'uíkua̱n íjnko chájan a̱ntsí lo̱nti̱,
8 k'uatóye̱ ti nti̱a a
la sákjuí ch'an ndoí ndo̱e ti tjan nduáhya ixri.
9 Mé ó tinkákóndanonte la ti ña̱o la ó tinkákjiataón
la ó kjuankíxin ts'ixin tie.

---

[a] **6:34** ***tso̱chjio*** celos [b] **7:6** ***ndo̱na*** mi casa

10 Andá ti chojnichjin la tuénxín k'uaxrjexín ndoe la
kjuichréhe ti chojnindoa.
Tsík'itsá ika éxi ijnko nkexro nduáhya tjenkayáxin.
11 Jehe tjan mé ijnko chojnichjin tsjehya nkexrín ixri
la ko tósuèhya tjan,
la tóxrìenhña tjan tsjak'e tjan ndoe tjan,
12 kixin nkochríxín ixri tjan ntia o ndasin
o nkojnko esquina la tjechóhen tjan sátsjiko tjan ti
chojni ts'atsínka ntiha.
13 Andá k'uatsínka tjan ti itjen ti ndasoá
la kjóa tjan la kjonieko tjan kochíto la kósuèhya tjan ndáchro tjan:
14 “Xrákia ndoeni sinieni ti nkehe chjéheni ti díos kuènténi.
Andá ijie xiteyá ti nkehe ndáchroni la siín into sinieni.
15 Méxra ijie k'uaxrjeni kixin tsoxétani.
Xritjeyáni ti jaha, andá ijie xéta kíchóni.
16 Ó kjuak'eyoxini ti cama
la kjuak'etaóni ti ika náxrjón tsíkjixin Egipto
17 la ko ó kjuasikjanjini mirra, áloe la ko canela, ti
xroan xraxé náxrjón.
18 Xrákia ts'ajuani ts'ejóni kuenté tie hasta ts'inkaséña.
Tsochéheni kixin tjejóni.
19 Ti xiìna la tjenhña nchia ijie;
kixin sákjuí ch'an imá ikjín,
20 sákjuíko ch'an itsjé chichaon
la tsokjanhña ch'an hasta nkosiñe nitjó.”
21 Mé xikaha ichro tjan kjuachròe tjan ti ndasoá
kixin ti nkehe náxrjón níxja tjan.
22 Ndá ti ndasoá la chréhe nóton ti tjan a
éxi ijnko koxinta sákjuíko sin its'en
o éxi ijnko koxijna k'uitsínkayá ti trampa
23 hasta tsjiatejña ijnko flecha ti asén va.
O éxi ijnko koxroxe k'uíxehen ti trampa
la noehña kixin ntiha ts'itjáñaxín.
24 Méxra, xjeeni, chrókjuak'e chrókuihín,
chrókjuak'e chrókjuinchexiteyá ti nkehe ndáxrjan.
25 Chróndáchrohya asán kixin chróchréhé ti tjan a;
chrókuákjáhya ti ntie tjan.
26 Kixin nchónhña chojni k'uénxin ti ijié tjan;
la nchónhña chojni xikaha kjuích'ehe tjan.
27 Kaín chojni t'ixehen ti ndoe tjan
mé takja sin ti ntia ts'enxín sin.

Tjet'èya ti kjuaxrexinkaon jína

8 1 *¿Á jehya tjet'èya ti kjuaxrexinkaon ní?
¿Á jehya tjenixja itsen ti kjuaxrexinkaon jína ní?
2 Éxi ijnko nkexro itjen chrínta ntia ti chjasin
o nkosiñe ntia kixin jína ts'ikon kaín chojni,
3 tíha mé tjet'èya
ti ikon chjasin chjino ti puerta kuènté ti chjasin, ti t'ixenxín chojni,
4 La ndáchro: “Janhan mé nixjahára kaínra,
janhan mé tjénixjaha kaín chojni.
5 Jahara ndasoára noehña ninkehó, chrók'uitjára
tsjenkayáxinra jína;
jahara chojni lonti, chrókjuénkayáxinra jína.
6 Chrokuihínra ti nkehe tjetoan tsondáxrjan
kixin kaín nkehe tsondáxrjan la nkehe ndoá.
7 Ti nkehe ts'axrjexín ir'ua la chaxín ndoá,
kixin tóxrìnahña tsondáxrjan nkehe chaxínhña.
8 Kaín nkehe níxja la chaxín ndoá;
ninkehó kjuach'ia níxjahya.
9 Kaín ti nkehe níxja tienxín jína ti nkexro nohe.
Ti sin nohe la tienxín kixin chaxín ti nkehe ndáxrjan.
10 Antsí chrókóxríhanra ti itan tjákohára ke ti plata,
la antsí chrókjuéyára kixin chrókónohara jína ke ti oro.”
11 Kixin antsí sínkí ti kjuaxrexinkaon jína ke ti ixro náxrjón tsjehe.
Kohya íjnko nkehe chrókóyóhe tíha.
12 “Janhan éxi ti chojni chónta kjuaxrexinkaon jína la
tjékian ti nkexro tjenkayáxin jína,
la ko ó jína nona la ko tjénkayáxian jína nkexrín sit'a ixra.
13 Ti chojni tjikosáyehe It'éni Díos la tóxrìenhña ti nkehe jínahña;
méxra janhan la nínkakonhan ti kjuahnke la ko ti
ixri chojni nchejié asén
la ko ti nkehe náxrjónhña nixja chojni.
14 Méxra janhan tjénkayáxian jína la ko tjánjua kjuaxrexinkaon jína,
la ko jína tianxian kaín nkehe la ko chonta kaín kjuachaxin.
15 Ti kjuachaxin chonta janhan mé t'etoaxín ti sin rey
la ko janhan tjínkitsa ti sin t'etoan kixin jína ts'etoan sin.
16 Ti kjuachaxin kuéntana mé t'etoaxín ti sin t'etoan,
la ko janhan tjínkitsa kaín ti sin nchekitoexín ijie kixin
ndoá sich'e sin ti ixra.

8:1: Pr. 1:20, 21.

17 Janhan mé tjuahạ ti nkexro tjuạna,
la ko ti nkexro xritjeyá ti janhan mé ts'itja sin.
18 Ti nkehe tjete la ko ti kjuasàya la mé janhan tsjánjua,
la ko ti nkehe tjete tsjejẹhya.
19 Ạntsí sínkí ti nkehe tsọtjạhára ke ti oro kjónté imá náxrjón,
la ko ạntsí jína ti nkehe tsọtjạhára ke ti plata imá tjete.
20 Janhan mé xria ti ntịe ti sin ndoá tjenkạyáxin
la ko ti ntịa jína.
21 Ti sin tjuẹhe ti janhan mé tsotjahạ sin nkehe jína,
la ko tsọkaón ndọe sin ti nkehe tjete.
22 *It'éni Díos mé kjuích'éna ch'an ti janhan,
ti xránkíxixín kjuích'éna ch'an kaín nkehe.
23 Janhan mé ti xránkíxixín k'óna,
la xráxín itjén ti nạxạ k'ónahña chjasintajni.
24 Ti nạxạ k'ónahña ti ndạñao imá ijié mé k'óna janhan
la ko ti nạxạ kohya ndạrío la ko ti sít'axrje ìntạ.
25 Ti nạxạ kjuák'ehya ti ijnạ la ko ti nteẹjẹ
la xráxín kjuak'é.
26 Ti nạxạ kjuích'énahña It'éni Díos ti chjasintajni
la ko ti nonte la ko ti inche chjasintajni la ó xráxín itjén janhan.
27 Ạndá ti ó kjuak'e Díos ti nkạjní éxi ijnko ika ijié
la ko kjuak'e ti ndạñao imá ijié la ó ntiha tjétsjahạ.
28 Kjạxin ti k'óna ti itjị siín nkạjní
la ko ti kjuích'éna Díos ti tjiá ìntạ la kjạxin tjéntaxián janhan.
29 Janhan kjuak'é ti k'uítuehen ti ndạñao
kixin sátsjihya ókjé,
la ko ti kjuák'e ti xránkíxixín ti chjasintajni.
30 La ntiha kjuak'é janhan la kjuínkịtsa ti ixrạ
la imá kóchána
la ko kóxrìna kjuak'é ti itjen Díos.
31 Chàna itjén kixin ti chjasintajni kjuích'éna ch'an,
la ko chàna kixin kjuích'éna ch'an ti chojni siín.
32 Ạndá ijie, xjẹeni, tihín ti nkehe tsondáxrjạn,
náxrjón tsjak'e ti nkexro chréhẹ ti ntịa kuéntạna.
33 Chrokiénxian ti nkehe kuétuạhan la chrókónoha,
la chrókuítọehya tíha.
34 Náxrjón chrókjuák'e ti nkexro tihin ti nkehe ndáxrjạn
la tsjak'echóhen ndója puerta
ti ndọna nkojnko ñạo.

8:22: Ap. 3:14.

35 Ti nkexro ts'itja ti janhan mé ts'itja ti kjuachón,
andá It'éni Díos tsoxríhin tíha.
36 Andá ti nkexro tsítohe ti janhan, mé jehó sincheníhi asén,
la kaín ti nkexro nínkakohen ti janhan mé tjinkaon sin its'en sin.”

Ti kjuaxrexinkaon jína t'éyehe chojni

9

1 Ti kjuaxrexinkaon jína mé éxi ijnko nkexro kjuích'éna ndoe,
la ko kjuích'éna yato castillo kuènté ti nchia.
2 La ko kjuasin ijnko kia la ik'uén iko tsochján,
la k'óna ti vino tsíkjiko nkehe xraxé náxrjón la
kjuák'ekjen chritaón ti mesa.
3 La k'uetuehen tjan ti chojnichjin ch'exín ixra
sátsji chritaón ti ijna imá noi itjen ti chjasin, la itsen ts'èya:
4 “Xrákira ntihi jahara chojni naxa noahñara jína.”
La ko ndáche tjan ti sin tjenkayáxinhña jína:
5 “Xrákira sintera
la ko its'ira ti vino kjuit'ána.”
6 Titohéra ti kjualonti landá jína ts'ejora
la ko ts'ájira ti ntia chónta kjuaxrexinkaon chaxín jína.
7 Ti chrókjuenduehé ti chojni nduáhya nixja la kjá jehó
chrók'uándaxíhan sin,
o ti chrókjuenduehé chojni imá jiehe la kjá tsjanoá sin ti jaha.
8 Chrokjuenduéhya ti chojni imá t'ándaxíhan, ti náhí la
imá tsonínkakohen sin ti jaha.
Ícha jína chrókjuenduehé ti chojni nohe landá antsí tsotjuaha sin.
9 Tjinkitsa ti nkexro nohe la antsí tsonohe.
Tjákohé ti nkexro jína la antsí ts'itja.
10 *Ti kjuaxrexinkaon jína la xránkíxixín ti tjikosayéheni It'éni Díos;
Ti choxián ti nkexro imá tjóá la tsochonta ti kjuaxrexinkaon jína.
11 Ti tsjéyá ti kjuaxrexinkaon jína la tíha tsjajon itsjé ñao
la ko itsjé nánó tsjak'e.
12 Ti tsonoha la ts'ayéhé ti nkehe jína.
Andá ti ts'óna ijnko chojni tjatenkíhí la tíha tsjasótexián.
13 Ti kjualonti la éxi ijnko chojnichjin imá t'óyako
la ko chjiñé nixja la noehña ninkehó,
14 tjetjaxin tjan ndója ndoe tjan
o tjak'etjaxin tjan ijnko silla chritaón ti ijna imá
noi kuènté ti chjasin.

9:10: Job 28:28; Sal. 111:10; Pr. 1:7.

15 T'éyehe tjan ti chojni t'atsínka ti ntia,
kjónté ixra jína xrit'ejóxín sin,
16 la ndáchro tjan: “Xrákira ntihi chojni ndasoá noehña.”
La ko ndáche tjan ti chojni tjenkayáxinhña jína:
17 “Ti ìnta chrókueé la imá ixé,
la ko ti niotja chrókjonte imó la antsí náxrjón.”
18 Kjánchó noehña sin kixin ntiha tjejó ti nchakuén ti sin tsík'en.
Ti sin k'uéyehe tjan la ó tjejó sin nkaxehen ti tòye
ninka ts'enxín chojni.

10 1 Ti kjuaxrexinkaon jína chrónka Salomón:
Ti ixjan chónta kjuaxrexinkaon jína la nchechéhe ti it'é,
andá ti ixjan lonti la nchek'ává ti ìñé.
2 Ti nkehe imá tjete kjuacha sin kixin ti nkehe nduáhya
kjuích'e sin la ó chónkó,
la ti nkexro jína tjejó la sich'iyéhya sin chojni la xikaha isé ts'ejó sin.
3 It'éni Díos la títoehya ts'enxín kjinta ti nkexro ndoá itjen;
kjánchó tsjajonhña ch'an ti nkehe tjinkaon ti chojni jínahña.
4 Ti nkexro ch'ehya ixra la tsonóa,
andá ti nkexro tóxakohen sich'e ixra la tsorico.
5 Ti nkexro itjá ti ñao t'óna nkehe la ijnko chojni nohe jína,
andá ti nkexro t'ajua ti ñao t'óna la imá tsosuéhe.
6 It'éni Díos la ncheñao ti nkexro jína tjejó,
andá ti nkexro nduáhya tjenkayáxin la nchemá ti
nkehe jínahña ich'e.
7 Ti nkexro ndoá itjen la nkochríxín tsoxraxinkaon chojni,
andá ti nkexro nduáhya tjenkayáxin la náhí.
8 Ti nkexro nohe la kaín asén sinchexiteyá ti nkehe tsík'ituehen,
andá ti chojni chjiñé nixja mé ts'itjáña.
9 Ti chojni jína ixri ti ntia ndoá la tsochrakonhña,
andá ti chojni ixri ti ntia nduáhya la tsonoxín ti ijie chónta sin.
10 Ti chojni tjanka xrakon ch'iyehe kícho mé tíha la tsjikao kjuat'ává
la ko ti chojni chjiñé nixja la ts'itjáña.
11 Éxi ti t'axrje ìnta tjajon kjuachón mé xikaha ti nkehe
nixja ti nkexro ndoá itjen,
andá ti chojni jínahña la nchemá ti nkehe jínahña ich'e.
12 *Ti kjuachjinoxíhin la tjikao ti tjajon chojni;
andá ti tsotjueheni kíchóni la ts'itjáña kaín ti ijie.
13 Ti nkehe nixja ti chojni nohe la chónta ti kjuaxrexinkaon jína;
andá ti sin lonti la tsjasótexín ti nkehe chjiñé nixja.

10:12: Stg. 5:20; 1Pe. 4:8.

14 Ti chojni nohe la tjenkayáxin kixin imá sínkí ti
kjuaxrexinkaon jína;
andá ti chojni lonti la ti nkehe nixja mé tsjikao
kjuaxikaon ts'itjáñaxín sin.
15 Ti sin rico la ti nkehe chónta sin la t'ayakohen ti
jehe sin éxi ijnko tjat'o tsehe;
andá ti sin nóa la tsjasótexín sin ti nóa sin.
16 Ti ixra ich'e ti sin ndoá tjejó la mé tsjacha kixin
kjuaxróxin ts'ejó sin,
andá ti nkehe tsjacha ti sin nduáhya tjenkayáxin la mé ti ijie.
17 Ti nkexro titekaon ti ó xrjenduehe la ts'aji ti ntia tjajon kjuachón.
Andá ti sin titekakonhña la tsjichròe sin.
18 Ti nkexro ch'ia la nchemá ti kjuanínkaon kuènté
la ti nkexro imá xritjonta iso chojni la mé ijnko chojni lonti.
19 Ti chojni chjiñé nixjé la tjasin ijie;
andá ti nkexro jína tjenkayáxin la chjiñéhña nixja.
20 Éxi ti plata náxrjón, tjete sínkí ti nkehe nixja ti chojni jína,
andá ti chojni tjenkayáxinhña jína la ninkehó sínkíhya
ti nkehe nixja sin.
21 Ti nkehe nixja ti chojni jína la tjinkitsa nchónhña chojni;
andá ti chojni lonti la táhó t'itjáñaxín sin kixin
tjenkayáxinhña sin jína.
22 Ti ó It'éni Díos sincheñao ijnko chojni la antsí jína ts'ejó sin,
kjánchó ti nkexro tóxakohen sich'e ixra la ninkehó tsjachahya sin.
23 Ti nkexro lonti la tóxríhin tsakítsje kjuasáye;
andá ti nkexro nohe la tóxríhin ti kjuaxrexinkaon jína.
24 Ti nkehe chrákonhen ti nkexro tjenkayáxinhña
jína la táha tsihi sin;
andá ti sin jína la ts'áyéhe sin ti nkehe jína tjinkaon sin.
25 Éxi chrók'uatsínka ijnko xrintoxejnki mé xikaha chrók'uitjáña ti
sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña;
andá ti sin tjenkayáxin jína la jína ts'ejó sin nkochríxín.
26 Éxi vinagre nchekjote ñeno chojni o éxi ihnchi tjiankí ikon chojni,
mé xikaha ti chojni séhe nchekoninkaon sin ti lamoé sin.
27 Ti sin tjikosáyehe It'éni Díos la itsjé ñao ts'ejó sin,
kjánchó ti sin tjenkayáxin ti nkehe jínahña la séhya ts'ejó sin.
28 Ti nkehe tjejóchóhen ti sin jína la mé tsjajon kjuachéhe
andá ti nkehe tjejóchóhen ti sin tjenkayáxin ti nkehe
jínahña la ó chónkó.
29 It'éni Díos la t'ayakohen ti sin t'aji ti ntie ch'an,
andá ti sin ich'e nkehe jínahña la sinchek'itjáña ch'an.

30 Ti sin jína la ts'itsínkahya sin,
ạndá ti sin tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la í ts'ejóhya
sin chjasintajni.
31 Ir'ua ti chojni jína la t'axrjexín kjuaxrexinkaon jína,
ạndá ti chojni nixja ti nkehe náxrjónhña la ts'itjáña sin.
32 Ti chojni jína la nixja sin nkehe jína tsjinkịtsa íjnko chojni;
ạndá ti sin tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la jehó nkehe
náxrjónhña nixja sin.

11 1 It'éni Díos tóxrìẹnhña ti nkexro nduáhya nchekjìinxín nkehe,
ạndá tóxríhịn ch'an ti nkexro ndoá nchekjìinxín ti nkehe nchekji.
2 Ti kjuahnke mé tjịkạo kjuatosuéhẹ,
ạndá ti sin nkehya la tjạkọxịn kixin jína nohe sin.
3 Ti tjenkạyáxin chojni jína la tjinkịtsa kixin jína ts'ejó sin,
ạndá ti chojni ch'iyehe kícho mé ts'itjáñaxín sin ti ch'ia sin.
4 Ninkehó sínkíhya ti nkehe tjete chónta chojni ti ñạo
sinchekitọexín Díos,
ạndá ti chojni ndoá tjạkọxịn mé tsaá sin.
5 Ti ndoá tjenkạyáxin ti chojni jína la tíha mé tjéndọa ti ntịe sin.
Ạndá ti chojni tjasin ijiẹ la ts'itjáñaxín sin ti ntịa jínahña ixri sin.
6 Ti nkehe ndoá tjenkạyáxin ti chojni jína la tíha tsaáxin sin.
Ạndá ti sin ch'ia la ti nkehe tjinkaon sin tsochónta sin itsjé
nkehe la éxi tjejóchjinaxín sin tíha.
7 Ti its'en ti chojni tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la kjạxin
its'en ti nkehe tjenkạyáxin sin
la ko ti nkehe tjenkạyáxin sin tsochónta sin mé ts'itjáña kjạxin.
8 Díos tsjinkịtsa ti chojni jína kixin jína ts'axrjexín sin
kaín nkehe náxrjónhña tsọhen sin.
Ạndá ti chojni tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la ts'atsínka
sin itsjé nkehe náxrjónhña.
9 Ti nkehe nixja ti sin tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la
nchek'itjáñaxín sin íso chojni;
ạndá ti kjuaxrexinkaon kuènté ti sin jína la tjinkịtsa
kixin ts'axrjexín sin jína.
10 Ti tsjacha sich'e ixrạ ti chojni jína la tsọchéhẹ ti chjasin,
ạndá tsọchéhẹ chojni ti ó its'en ijnko chojni tjenkạyáxin
ti nkehe jínahña.
11 Ti ijnko chjasin tjejó chojni jína kjuíncheñao Díos la
ạntsí jína tsjak'e ti chjasin.
Ạndá ti nkehe ndáchro ti chojni jínahña la ts'itjáñaxín ti chjasin.
12 Ti nkexro chóntahya kjuaxrexinkaon jína la titekakuenhña kícho.
Ạndá ti nkexro chónta kjuaxrexinkaon jína la chjịñéhña nixja.

13 Ti chojni xriko kjuach'ia la chronka kaín ti nkehe ómó sítóhen.
Andá ti nkexro jína, la kjónté nohe ichrén nkehe sítóhen, la táníkoá.
14 Ti kohya nkexro nohe ts'etoan ti chjasin la tsokohya kjuaxróxin.
Andá ti siín itsjé ti nkexro jína tjenkayáxin la jína
chrókjuák'e ti chjasin.
15 Jehya jína chróndáchrua kixin chrókjuènka ti nkehe
síká íjnko chojni chóxinhña,
ícha jína chrókjuínkitsahya sin kixin ndá jína chrókjuak'e.
16 Ti chojnichjin jína asén la ts'áyéhe kjuasàya.
Andá ti chojnindoa xrahya tónínkaon la chichaon ó tsjacha sin.
17 Ti nkexro tjinkitsa íjnko chojni la kjuaxróxin tsjak'e;
andá ti chojni jiehe la jehó nchekjasótexín asén.
18 Ti nkehe tsjacha ti chojni tjenkayáxin ti nkehe
jínahña la jehó kjuach'ia,
andá ti nkexro ich'e ti nkehe jína la éxi chrók'uenka sin ti nkehe
jína la tsotjá sin kaín ti nkehe jína, tsjejehya.
19 Ti nkexro ndoá ixri, jína la isé tsjak'e;
andá ti nkexro tjenkayáxin ti nkehe jínahña la xritjeyá
ti nkehe ts'enxín.
20 It'éni Díos nínkakohen ti chojni ich'e nkehe jínahña;
andá ti sin ndoá ixri la tóxríhin ch'an.
21 Ijnko nkehe la chaxín, ti nkexro tjenkayáxin ti nkehe
jínahña la tsjasóte sin.
Andá ti chojni ndoá tjejó la kjuaxróxin sátsji sin, tsjasótehya sin.
22 Éxi ijnko koch'aninko oro tjenta xrito ijnko kochíno
mé xikaha ti chojnichjin náxrjón tsjehe ndá chóntahya
kjuaxrexinkaon jína.
23 Ti nkehe tjinkaon ti chojni ndoá ixri la ts'axrje jína;
andá ti nkehe tjinkaon ti chojni tjenkayáxin ti nkehe
jínahña la jehó ts'itjáñaxín.
24 Ti sin tóxikayehe ti nkehe chónta la antsí itsjé tsochónta sin;
andá ti chojni tjekohen la tsonóa sin.
25 Ti chojni nchekitonhen ti sin nóa ti nkehe chónta la jína ts'ejó,
la ko ti nkexro sinchekitonhen jnko vaso ìnta ijnko chojni la kjaxin
íso chojni tsjajon sin ìnta its'i ti nkexro kjuajon.
26 Ti nkexro jehó t'enkachjina ti noa la sinchenoton
chojni ti nkexro a;
andá ti nkexro sinchekji ti noa la tjikosáyehe ti sin t'ena.
27 Ti tsjéyá ti nkehe jína la ts'ayéhé kjuasàya;
andá ti tsjéyá ti nkehe jínahña la tíha ts'itjáñaxián.
28 Ti nkexro imá tsotjinkaon ti nkehe chónta la tíha tsjasótexín;

andá ti nkexro jína la tsochónta nixién fuerza la tsoyóhe
sin éxi ijnko inta yoa.
29 Ti nkexro t'ayakuenhña ndoe la ko ti nkehe chónta
la ts'itjáña kaín;
la ko ti nkexro lonti la ticháxin sich'ehe ixra ijnko chojni nohe.
30 Ti chojni jína la mé yóhe éxi ijnko inta t'óna ito tsjajon kjuachón;
andá ti nkexro jína tjakohe íso chojni la chónta sin
kjuaxrexinkaon jína.
31 *Ti chojni ndoá tjejó la tsjacha nkehe jína ntihi chjasintajni;
andá ti sin tjasin ijie la jehó ti nkehe jínahña tsjacha sin.

12 1 Ti nkexro tjinkaon tsoxrenduéhe la tóxríhin ti
kjuaxrexinkaon jína;
andá ti nkexro tjinkakonhña tsoxrenduéhe la éxi ijnko iko xikaha.
2 It'éni Díos la ncheñao ti nkexro jína tjenkayáxin;
andá ti nkexro ich'e ti nkehe nduáhya la sinchekjasóte Díos.
3 Ti sin tjeyá ti nkehe jínahña la kjuaxróxinhña ts'ejó sin,
andá ti sin ndoá tjejó la kjuaxróxin ts'ejó sin éxi ijnko inta
chónta nuèé la xitjahya sátsji ókjé.
4 Ti chojnichjin jína la éxi ijnko corona chónta ti xìi;
andá ti chojnichjin chontahya kjuasàya la éxi ijnko ichin
tsíchr'enka chónta ti ntahueso.
5 Ti chojni jína la tjenkayáxin sin sich'e sin ti nkehe ndoá;
andá ti sin nduáhya tjenkayáxin la ti nkehe nixja
sin la jehó kjuach'ia.
6 Ti nkehe nixja ti chojni tjenkayáxinhña jína la éxi ijnko
trampa ts'enxín íso chojni;
andá ti nkehe nixja ti sin jína tjejó la tsaáxin chojni.
7 Díos sinchek'itjáña ti sin tjenkayáxin ti nkehe
jínahña, la í tsokohya sin;
andá xjeen ti sin ndoá ixri la jína ts'ejó sin.
8 Éxi ti kjuaxrexinkaon chónta ijnko nkexro la xikaha
tjikosáyehe sin kjaxin,
andá ti chojni chóntahya kjuaxrexinkaon jína la
tjinkakonhña chojni.
9 Ícha jína ijnko chojni tjetoanhña la chónta nkexro ch'ehe ixra,
andá kanhñó jína ti imá sinchenke chojni landá chrók'uenxín kjinta.
10 Chojni jína la jína t'ayakohen ti iko chónta;
andá ti chojni jínahña la tikonoéhña ninkexró.
11 Ti nkexro ich'e ixra nontee la tsochónta nchónhña nkehe sinie;

11:31: 1Pe. 4:18.

andá ti nkexro chréhe ti nkehe sínkíhya la chóntahya
kjuaxrexinkaon jína.
12 Ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña la tóxríhin
ti nkehe chónta ti sin xriteé;
andá ti chojni jína la éxi ijnko inta t'óna itsjé toxé.
13 Ti chojni nixja ti nkehe jínahña la mé tíha ijnko
trampa tsjasótexín;
andá ti chojni jína la xrahya ts'axrjekjanxin sin ti kjuaxikaon siín.
14 Ti nkexro jína nixja mé tsjacha sin ijnko nkehe jína
la ko ti sin ich'e nkehe jína la jína tsoxenkehe sin.
15 Ti chojni lonti la ndáchro sin kixin ndoá ich'e sin,
andá ti chojni nohe la tjinkaon chrókuihin ti kjuaxrexinkaon
jína kuènté íso chojni.
16 Ti chojni lonti la tjoka tónínkaon;
andá ti chojni nohe, la kjónté k'uándaxíhin sin, la tónínkakonhña.
17 Ti nkexro chónta kjuasáye la ndoá chronka;
andá ti nkexro nduáhya chronka nkayakon ti juez la imá ch'ia.
18 Ti chojni chjiñé nixja la ncheníhi asén iso chojni;
La ti nixja ti chojni nohe la éxi ijnko xroan tsitoexín chojni jína.
19 Ti nkehe nixja ti chojni chónta kjuasáye la xitjahya ts'itjáña,
andá ti nkehe nixja ti nkexro xriko kjuach'ia la tjoka ts'itjáña.
20 Ti nkehe tjenkayáxin ti chojni jínahña la jehó kjuach'ia tíha;
andá ti chojni tjajon kjuaxrexinkaon jína la tjinkitsa
íso chojni la tjikao kjuachéhe.
21 Ti chojni jína la tsjasótexínhña ti chrókóhen nkojín
nkehe náxrjónhña;
andá ti chojni jínahña la kaín ti nkehe jínahña sich'e la tsjasótexín.
22 It'éni Díos la nínkakohen ch'an ti chojni imá ch'ia,
andá chéhe ch'an t'ikon ch'an ti chojni ich'e nkehe ndoá.
23 Ti chojni nohe la nchenkexínhña kixin nohe;
andá ti chojni lonti la tjakoxin kixin chóntahya kjuaxrexinkaon jína.
24 Ti nkexro nohe ich'e ixra la chr'éxin ts'etuehen ch'an iso chojni;
andá ti chojni séhe la sich'exón ixra.
25 Ti itsi ijnko kjuaxikaon la tíha nchek'ává chojni;
andá ti itan jína mé nchechéhe chojni.
26 Ti chojni jína la jína tsítaón ntia tsjinkitsa kícho;
andá ntie ti chojni jínahña la tjichròexín sin.
27 Ti nkexro séhe la t'óñáhña iko la ko nchechjánhña va;
andá ti chojni séhya la tsochónta sin nchónhña nkehe jína.
28 Ti ntia kuènté ti chojni jína la tsjikao kjuachón;
la ti ntia mé kohya ti its'en chojni.

13 [1] Ti ixjan jína nohe la titekaon ti nkehe kjuakohe it'é;
andá ti nkexro nchejié asén la tjinkakonhña tsoxrenduéhe.
[2] Ti nkexro nixja jína la ts'áyéhe nkehe jína;
andá ti chojni ch'ia la tsjacha ti nkehe náxrjónhña ich'e.
[3] Ti nkexro chjiñéhña nixja la tjuehe asén;
andá ti chojni chjiñé nixja la jehó ts'itjáñaxín.
[4] Ti chojni séhe tjinkaon tsochónta nchónhña nkehe
la ninkehó tsochontahya;
andá ti nkexro ich'e ixra jína la tsjacha tsochónta
nchónhña nkehe tjete.
[5] Ti chojni jína la tóxrìenhña ti kjuach'ia;
andá ti chojni tjenkayáxin ti nkehe jínahña la tsosuéhe
sin la ko ts'áyèhya sin kjuasàya.
[6] Ti nkehe jína ich'e chojni la tjinkitsa kixin ijnko ntia jína ts'aji sin;
andá ti nkehe jínahña ich'e ti sin tjasin ijie la ts'itjáñaxín sin.
[7] Siín chojni ndáchro kixin rico sin, kjánchó chóntahya sin ninkehó,
la siín chojni ndáchro kixin nóa sin, kjánchó chónta sin kaín nkehe.
[8] Ti chojni rico la ti nkehe tjete chónta sin la tíha tsjinkitsa ti ó
itsi ijnko kjuaxikaon chrók'uexin sin,
andá ti chojni nóa la kohya nkexro sinchechrákon kixin
chóntahya sin ninkehó.
[9] Ti chojni ndoá ixri la éxi ijnko xrohi náxrjón t'inkaséñaxín
la tjajon kjuachéhe;
andá ti chojni tjenkayáxin nkehe jínahña la éxi ijnko xrohi tsík'anka.
[10] Ti chojni nchejié asén la jehó xritjeyá kjuanínkaon;
andá ti chojni titekaon ti kjuaxrexinkaon jína la
chónta tsonohe sin jína.
[11] Ti chichaon t'áyéhe ti chojni teé la tuénxín tjeje;
andá ti chichaon tjacha ti chojni jína la tsinkák'ánkí.
[12] Ti nkehe chóhen chojni ndá xiteyáhya la ncheníhi asén chojni;
andá ti nkehe xiteyá la imá tsochèxin chojni.
[13] Ti nkexro tsitekakonhña ti nkehe xrákohe la tsjasóte;
andá ti nkexro titekaon ti nkehe k'uítuehen la jína tsjacha sin.
[14] Ti nkehe tsjako ti nkexro nohe la éxi ti ìnta tjajon kjuachón,
la ti nkexro tsitekaon la tsokohya kjuaxikaon ts'enxín sin.
[15] Ti nkexro jína tjenkayáxin la chóntehe chojni kjuasàya;
andá ti nkexro xrich'ia la ts'itjáña.
[16] Ti chojni nohe jína la tjenkayáxin jína ti ixra sich'e;
andá ti chojni lonti la tjakoxin kixin chóntahya kjuaxrexinkaon jína.
[17] Ti chojni nduáhya tjixín ixra la tjikao kjuanínkaon;

andá ti nkexro ndoá tjixín ixra la éxi ijnko xroan
tsitoexín chojni jína.
18 Ti nkexro tóxrìenhña tsoxrenduéhe la tsochónta
kjuatosuéhe la ko tsonóa;
andá ti nkexro titekaon ti ó xrenduéhe la ts'áyéhe kjuasàya.
19 Ti ó xiteyá ti nkehe tjenkayáxini la tóchéhe aséni;
andá ti chojni lonti la tjinkakonhña tsítohe ti nkehe jínahña.
20 Ti nkexro xrico ijnko chojni nohe la kjaxin sin ts'itja sin;
andá ti nkexro t'iton ti chojni lonti la kjaxin sin tsjasóte sin.
21 Ti nkexro tjasin ijie la chréhe kaín kjuaxikaon ti jehe sin;
andá ti chojni jína la tsjacha sin ti nkehe jína.
22 Ti ó its'en ti nkexro jína ndá tsítohe ti nkehe k'uéchónta la
ts'áyéhe ti xjeen sin la ko ti ìnté sin;
andá ti nkehe kuènté ti chojni tjasin ijie la ts'áyéhe
ti chojni jína tjejó.
23 Ti nonteе ijnko chojni nóa la t'óna nchónhña nkehe sinie,
kjánchó ti siín chojni ch'iyehe ti jehe sin la ts'itjáña kaín tíha.
24 Ti chojni tjenduéhña xjeen la tjakoxin kixin tjuehya;
andá ti nkexro tjuehe ti xjeen la tjenduéhe.
25 Ti chojni jína la sinie sin hasta tókjehe sin;
andá ti chojni jínahña la t'enxín sin kjinta.

14 1 Ti chojnichjin chónta kjuaxrexinkaon jína la t'ayakohen ti ndoe;
andá ti chojnichjin chóntahya kjuaxrexinkaon jína
la nchek'itjáña ti ndoe.
2 Ti nkexro ndoá ixri la tjikosáyehe It'éni Díos;
andá ti nkexro ixri ti ntia jínahña la tjinkakonhña sin Díos.
3 Ir'ua ti chojni lonti la jehó nixja ti nkehe kjuahnke;
andá ti nkehe nixja ti chojni chónta kjuaxrexinkaon
jína la jína ts'ejó sin.
4 Ti kohya koxinta sich'e ixra la ts'ónahña ninkehó;
andá ti jína ich'e ixra ti koxinta la itsjé nkehe ts'óna.
5 Ijnko nkexro jína la ch'iyehya ti nkexro nchekitoexín;
andá ti nkexro nduáhya tjenkayáxin la jehó tjasin kjuach'ia.
6 Ti chojni tjatènkíhi la, kjónté tjeyá sin ti kjuaxrexinkaon
jína, la ts'itjahya sin;
andá ti chojni nohe la xrahya ts'itja sin ti kjuaxrexinkaon jína.
7 Titohé ti chojni lonti
kixin ts'itjáhya kjuaxrexinkaon kixin ti nkehe tsonixja sin.
8 Ti kjuaxrexinkaon jína la tsjinkitsa ti chojni nohe
kixin jína ts'aji sin,
andá ti chojni lonti la jehó ti kjualonti ch'iyehe asén sin.

9 Ti sin lo̱nti̱ la tjano sin kjónté chónta sin ijie̱;
a̱ndá Díos mé tóxríhi̱n ti ixra̱ jína ich'e ti sin tjenka̱yáxin jína.
10 Jehó a̱sén chojni mé nohe ti kjuaxikaon chónta,
la kohya íjnko nkexro tso̱nohe ti kjuachéhe̱ chónta sin.
11 Ndo̱e ti chojni tjenka̱yáxin nkehe jínahña la ts'itjáña;
a̱ndá ndo̱e ti chojni jína la kjuaxróxin ts'ejó sin.
12 *Siín nti̱a éxi jína tsjehe t'ikon chojni,
kjánchó ti tsjixixín la ts'enxín sin tíha.
13 Kjónté tjano ijnko chojni la t'ává ti a̱sén sin,
a̱ndá ti tsjixin tsjano sin la na̱xa̱ siín ti kjuat'ává.
14 Ti chojni tsjichròe la tsjasótexín ti ixra̱ jínahña kjuích'e;
a̱ndá ti chojni jína la tso̱chéhe̱ kixin ti nkehe jína kjuích'e sin.
15 Ti chojni lo̱nti̱ mé xra̱hya titekaon kaín.
A̱ndá ti chojni tjenka̱yáxin jína la tsjehe jína nkexrín ts'aji.
16 Ti chojni nohe la tóxakohen la tito̱he ti nkehe jínahña;
a̱ndá ti chojni lo̱nti̱ la ihnke sin la tóxakuenhña sin.
17 Ti chojni xra̱hya tónínkaon la tjoka ich'e sin nkojín kjualo̱nti̱;
kjánchó ti nkexro tjenka̱yáxin la tjacha tjaníhi tíha.
18 Ti sin chóntahya kjuaxrexinkaon jína la ti kjualo̱nti̱ ó tsjacha sin;
a̱ndá ti sin chónta kjuaxrexinkaon jína la a̱ntsí tso̱nohe sin.
19 Ti sin jínahña mé tsixíhin toch'in sin ti sin jína
la ko ti sin tjasin ijie̱ la tsjanchak'á sin nkehe ndo̱e ti sin jína tjejó.
20 Ti sin nóa la hasta ti sin t'iton sin tóxrìe̱nhña sin ti jehe sin;
a̱ndá ti nkexro rico la siín nchónhña nkexro t'iton sin.
21 Ti nkexro tjinkakonhña ti nkexro chóxin la tjasin ijie̱;
a̱ndá náxrjón ts'ejó ti nkexro tsjinki̱tsa ti sin nóa.
22 ¿A jehya tsjichròe ti nkexro tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña ní?
A̱ndá ti nkexro ich'e ti nkehe jína la itsjé sin tjinkaon ti jehe sin.
23 Kaín ti nkexro ich'e ixra̱ la jína tsjacha,
a̱ndá ti nkexro jehó nixja ndá ch'ehya ixra̱ la tso̱nóa.
24 Ti sin chónta kjuaxrexinkaon jína la ti nkehe nohe
sin mé éxi ijnko corona,
a̱ndá ti sin lo̱nti̱ la jehó ti kjualo̱nti̱ tsochónta sin.
25 Ti nkexro ndoá chronka la tsjinki̱tsa ts'enhña íjnko nkexro;
a̱ndá ti nkexro ch'ia la jehó ncheníhi iso chojni.
26 Ti nkexro tjikosayéhe It'éni Díos la Díos ts'ayakohen
ch'an ti jehe sin
kixin jína ts'ejó sin la ko ti xje̱en sin.

14:12: Pr. 16:25.

27 Ti nkexro nchexiteyéhe It'éni Díos la éxi ti tjet'axrje
ìntạ tsjajon kjuachón;
la ntiha mé tsọkohya kjuaxikaon ts'enxín sin.
28 Ijnko rey la chéhẹ ti ó ts'ẹtuẹhen ch'an ijnko chjasin ijié;
ạndá ti kohya chojni ts'ẹtuẹhen ch'an la tsọsuéhẹ ch'an.
29 Ti nkexro tjokahya tónínkaon la tjạkọxịn kixin imá nohe;
ạndá ti nkexro tjoka tónínkaon la tjạkọxịn kixin lọntị.
30 Ti nkexro kjuaxróxin itjen la kanhñó tóníhi,
ạndá ti nkexro chjịnọxíhin la ncheníhi ti cuerpo kuènté.
31 Ti nkexro ch'iyehe ti sin nóa la tjikosayéhya sin ti
nkexro kjuích'éna ti jehe sin.
Ạndá ti nkexro tjinkịtsa ti sin nóa la tjikosáyehe sin Díos.
32 Ti sin jínahña la ts'itjáñaxín sin ti ijiẹ tjasin sin;
ạndá ti sin jína la ti nkehe jína t'ayakohen ti jehe sin.
33 Ti kjuaxrexinkaon jína la itjen nkaya ạsén ti sin jína tjenkạyáxin;
ạndá ti chojni lọntị la ni chóxinhña sin nkehe tíha.
34 Ti kaín chojni ich'e nkehe jína la ti chjasin mé ts'áyéhẹ kjuasàya;
ạndá ti tjasin sin ijiẹ la jehó kjuatosuéhẹ ts'ixin ti chjasin.
35 Ijnko rey la tóxríhịn ti sin ich'e ixrạ jína la tienxín,
ạndá tónínkakohen ch'an ti nkexro tjajon kjuatosuéhẹ.

15 1 Ti tsjatẹhé nkojína la tsọntá ti kjuanínkaon;
ạndá ti jiẹhe tsjatẹhé la ạntsí ts'ánkí ti kjuanínkaon.
2 Ti nkehe nixja ti nkexro nohe la tjajon kjuaxrexinkaon jína;
ạndá ti nkehe nixja ti sin lọntị la jehó nduáhya.
3 It'éni Díos la nkuíxín tjetsjehe ch'an;
t'ikon ch'an nkehe ich'e ti sin jínahña la ko ti sin jína.
4 Ti nixja chojni itan tjajon kjuaxróxin
mé éxi ti inta yoa tjajon kjuachón;
ạndá ti nkexro jiẹhe nixja la nchek'ává chojni.
5 Ti chojni lọntị la tjinkakonhña ti nkehe tjako it'é sin;
ạndá ti nkexro tjinkaon tíha la tjạkọxịn kixin tjenkạyáxin jína.
6 Ndọe ti nkexro jína la siín nchónhña nkehe tjete;
ạndá ti nkehe tjacha ti chojni jínahña la jehó kjuanínkaon.
7 Ti sin nohe mé xrichronka sin kjuaxrexinkaon jína;
ạndá ti sin lọntị la ni tjenkạyáxinhña sin tsochronka sin tíha.
8 It'éni Díos mé tóxrìẹnhña ti iko t'óñá ti sin jínahña
la chjéhe sin ch'an;
ạndá tóxríhịn ch'an ti ó ti sin ndoá tjejó nixjẹhẹ sin ch'an.
9 It'éni Díos la tóxrìẹnhña ntịe ti sin jínahña;
ạndá tjuẹhe ch'an ti sin chréhẹ ti nkehe jína.

10 Ti nkexro tsítọhe ti ntịa jína la ạntsí tsjasóte kixin
tsoxrenduéhe jína;
ạndá ti nkexro tjinkakonhña tsoxrenduéhe la its'en.
11 Ti tjetsjehe It'éni Díos ti tòyẹ siín ti sin tsík'en la ko ti its'en chojni,
la nkexrín chrókónoehña ch'an nkehe tjenkạyáxin ạsén chojni.
12 Ti chojni titekakonhña tóxrìẹnhña kixin ijnko nkexro
tsjenduéhe ti jehe sin,
la ko tóxrìẹnhña sin ts'iton sin ti sin chónta kjuaxrexinkaon jína.
13 Ti ijnko ạsén chojni chéhẹ la t'ikoni ti nkayakon sin;
ạndá ti nóaxịn tjejó sin la t'ikoni kixin t'ává sin.
14 Ti nkexro tienxín la xritjeyá kixin ạntsí tsọnohe;
ạndá ti chojni lọntị la jehó ti nkehe kjualọntị nixja sin.
15 Kaín ñạo náxrjónhña tjejó ạsén ti sin t'ává;
ạndá ti sin chéhẹ ạsén la kaín ñạo la náxrjón tjejó sin.
16 Ícha jína chróchóntahyani itsjé nkehe la chrókjuikosáyeheni
It'éni Díos,
ke chróchóntani itsjé nkehe tjete landá kjuaxróxinhña chrók'uejóni.
17 Ícha jína chrókjonieni nio ko xíjnta ó ti siín kjuaxróxin;
ke chrókjonieni into ndá kohya kjuaxróxin.
18 Ti chojni tjoka tónínkaon la xrạhya tjasin kjuanínkaon;
ạndá ti nkexro tjokahya tónínkaon la nkochríxín kjuaxróxin tjejó.
19 Ti ntịe ti chojni séhe la éxi ich'ị siín;
ạndá ntịe ti chojni jína la náxrjón.
20 Ti ixjan nohe jína la nchechéhẹ ti it'é;
ạndá ti ixjan lọntị mé tjikosayéhya ti ìñé.
21 Ti nkexro lọntị la tóxríhịn ti nkehe kjualọntị tjenkạyáxin;
ạndá ti nkexro chónta kjuaxrexinkaon jína la jehó tjenduéhe ạsén.
22 Ti kohya nkexro tsjajon kjuaxrexinkaon jína la
xitjahya jína tsọhen ixrạ;
ạndá ti siín itsjé chojni tjajon kjuaxrexinkaon jína la
jína tsọhen ti ixrạ.
23 Náxrjón chéhẹ ti nkexro jína tsjatẹhe ijnko nkehe;
la ạntsí náxrjón ti chrókjuatẹhe sin jína ti ó chaxín tichánxịn.
24 Ti sin nohe la ijnko ntịa tsjajon kjuachón sátjị sin,
la tsítọhe sin ti ntịa chrók'uitjáñaxín sin.
25 It'éni Díos la sinchek'itjáña ch'an ndọe ti sin nchehnke;
ạndá ts'ayakohen ch'an nọntẹe ti sin ik'án.
26 It'éni Díos la tóxrìẹnhña ti nkehe tjenkạyáxin ti sin jínahña;
ạndá tóxríhịn ch'an ti nkehe jína nixja chojni.
27 Ti nkexro tjinkaon tsjacha itsjé chichaon la ti sin ndọe ti
nkexro a la kjuaxróxinhña ts'ejó sin;

andá ti nkexro tjinkakonhña tsjacha ti chichaon nduáhya
tjixin la nkochríxín kjuaxróxin ts'ejó sin.
28 Asén ti chojni ndoá tjejó la tjenkayáxin ti nkehe jína tsonixja;
andá ir'ua ti chojni jínahña la chjiñé nixja sin ti nkehe jínahña.
29 It'éni Díos la chrókóchjinehña ch'an ti sin tjasin ijie;
andá tjetihin ch'an ti nkehe tjanchia ti sin ndoá tjejó.
30 Ti ijnko nkexro chéhe la sinchechéhe asén íso chojni;
la ko ti tsihin chojni ijnko nkehe jína la antsí náxrjón ts'ejó sin.
31 Ti nkexro tihin ti kjuaxrexinkaon jína tjajon kjuachón
la ts'ejóko sin ti nkexro antsí nohe.
32 Ti nkexro tjinkakonhña tsoxrenduéhe la mé sincheníhi asén;
andá ti nkexro tsihin ti kjuaxrexinkaon jína la tienxín jína.
33 Ti nkexro tsjikosáyehe It'éni Díos la It'éni Díos tsjajon
ti kjuaxrexinkaon jína,
la ko ti nkexro tjinkaon ts'áyéhe ti kjuasàya la tichánxin
sinchejiéhya asén sin.

16 1 Ti chojni la tjenkayáxin ti nkehe sich'e,
kjánchó jehó Díos tsondáchro ti nkehe chaxín tsohen.
2 Kaín chojni la ndáchro kixin ndoá ti nkehe ich'e sin,
kjánchó jehó It'éni Díos mé nchekitoexín ti nkehe tjenkayáxin sin.
3 Chrokuitoehé It'éni Díos ti ixra tjénkayáxian sich'e,
landá xikaha chaxín tsoxiteyá tíha.
4 Kaín ti nkehe kjuích'éna It'éni Díos la chónta ijnko ixra;
la kjaxin kjuích'éna ch'an ti nkexro jínahña kixin
tsjasóte ti ñao tsjixixín.
5 It'éni Díos la tóxrìenhña ti chojni nchejié asén,
la ti chojni xikaha ich'e la tsjasóte sin.
6 Ti tjuehéni chojni la ko jína nchexiteyáni, la tíha mé
ts'óxika ti ijie kjuasini.
Ti tsjikosáyeheni It'éni Díos la tsítoheni kaín ti nkehe
jínahña tjenkayáxini.
7 Ti tóxríhin It'éni Díos ti nkehe ich'eni,
la kjónté ti nkexro nínkaon, la kjuaxróxin ts'ejókoni sin.
8 Ícha jína nóa la ko jína itjen,
ke ti chróchonta itsjé nkehe kixin kjuich'iyehé chojni.
9 Ti chojni la tjenkayáxin nke ntia tsákja,
kjánchó jehó It'éni Díos tsondáchro nketí sátsji sin.
10 Ti rey la nixja ti nkehe tjinkaon Díos,
la ndoá nchekitoexín ch'an ijié chojni.
11 Ti báscula tjìinxín ndoá mé tjinkaon It'éni Díos;
kixin kaín ti nkehe ndoá xrachroayá tóxríhin ch'an.

12 Ijnko rey la tóxrìẹnhña ti chojni ich'e ti nkehe nduáhya,
kixin ti itjen ch'an t'ẹtọan ch'an la ticháxịn jína ts'ejó chojni.
13 Ti rey la tjuẹhe ti nkexro nixja nkehe ndoá,
la tjinkaon ch'an ti nkexro nixja nkehe chaxín.
14 Ti kjuanínkaon kuènté ijnko rey la ts'enxín chojni;
kjánchó ti chojni chónta kjuaxrexinkaon la tsjacha sinchentá
ti kjuanínkaon kuènté ch'an.
15 Ti tsọchéhẹ ti rey la kjuaxróxin ts'ejó chojni;
la ti tjinkịtsa ch'an chojni mé éxi ichrin xrakoa xịkaha.
16 Ạntsí jína chróchonta ti kjuaxrexinkaon jína ke ti oro.
Ạntsí náxrjón chrókiénxian jína ke chróchonta ti plata.
17 Ti chojni ndoá tjenkạyáxin la títọhe sin ti ntịa jínahña;
ạndá ti nkexro xri ti ntịa ndoí la tjuẹhe ạsén.
18 Ti chojni nchejié ạsén la ts'itjáña sin.
Ti sin nchehnke la imá tsọsuéhẹ sin.
19 Ícha jína chrókjuinchentsíntsíni ạséni la chrók'uitoni ti sin nóa;
ke ti chróxritọheni ti nkehe tjete tsákja ti sin rico a.
20 Ti nkexro tienxín ti itan jína la kjuaxróxin ts'ejó;
la imá náxrjón chéhẹ ts'ejó ti nkexro tinkáchónki It'éni Díos.
21 Ti nkexro chónta kjuaxrexinkaon jína la tsondáchro chojni
kixin tíha mé ijnko nkexro imá nohe;
la ti nkexro náxrjón nixja la ạntsí tsọnohe jína.
22 Ti chojni tjenkạyáxin jína la mé éxi ti ìntạ tjajon kjuachón;
Ạndá ti chojni lọntị la xitjahya tsoxrenduéhe sin.
23 Ti chónta ạsén chojni ti kjuaxrexinkaon jína la
chjịñéhña nixja sin;
landá ti nkehe jína nixja sin la tsitekaon chojni.
24 Ti itan jína la mé éxi itsjẹn kotsjẹnta náxrjón ixé,
la tíha nchechèxín ạsén chojni la ko éxi ijnko xrọạn
tsitọexín chojni jína.
25 *Siín ntịa la tjenkạyáxin chojni kixin chaxín ndoá,
kjánchó ti ó tsjixixín la ts'enxín chojni tíha.
26 Ti nkexro chóntahya nkehe sinie la ạntsí ich'e ixrạ
kixin tsochónta nkehe.
27 Ti chojni jínahña la jehó tsjeyá kjuanínkaon;
la ti nkehe nixja sin la éxi xrohi t'itjáñaxín chojni.
28 Ti nkexro jínahña la itje kjuanínkaon;
la ti chojni xrich'ia la nchekjajọn ti chojni jína chóxin.
29 Ti chojni jínahña la ch'iyehe ti nkexro t'iton,

16:25: Pr. 14:12.

la xi̱kaha tjachròe sin sátsjiko sin ti nti̱a jínahña.
30 Ti nkexro chr'áto̱hen ikon kícho la tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña;
la ko ti nkexro nchek'inki tjuar'uá la ó tsíkjasin sin iji̱e̱.
31 Ti chojni ó tsíkótjóá ikja la mé éxi ijnko corona náxrjón chónta sin
kixin kóchóxin sin la ko k'uáji sin ti nti̱a jína.
32 Ícha jína ti chojni tjokahya tónínkaon ke ti chojni imá tse̱he̱.
Ícha jína ijnko chojni jehó chrók'ue̱tue̱hen a̱sén ke ti
chrók'ue̱tue̱hen sin ijnko chjasin.
33 Ti chojni la tónohe sin nkehe tso̱hen,
kjánchó jehó It'éni Díos mé tsondáchro ti nkehe chaxín tso̱hen.

17 1 Ícha jína chrókjonieni nio nchíchjin la kjuaxróxin chrók'uejóni;
a̱ndá kanhñó náxrjón ti chrók'uixin itsjé nkehe chrókjonieni
a̱ndá kohya kjuaxróxin.
2 Ti nkexro ch'exón ixra̱ tjenka̱yáxin jína
la kja̱xin ts'e̱tue̱hen xje̱en ti làmoé chóntahya kjuasáye,
la ti nkehe ts'áyéhe̱ ti ixjan la kja̱xin ch'an ts'áyéhe̱ ch'an.
3 Ti oro la ko ti plata la ticháxi̱n ts'atsínkaxín xrohi kixin tso̱tjóá,
kjánchó ti a̱sén ijnko chojni la It'éni Díos mé tsjehe á chaxín tjóá.
4 Ti chojni tjenka̱yáxinhña jína la titekakohen ti sin
nixja ti nkehe jínahña
la ko ti chojni ch'ia la titekakohen ti sin nixja nkehe nduáhya.
5 Ti nkexro tsjanoá ti chojni nóa la t'ándaxíhi̱n sin ti
nkexro kjuích'éna ti sin a,
la ko ti nkexro tsjano kixin xi̱kaha kóhen ti sin nóa la tsjasóte.
6 Ti kjuasàya t'áyéhe̱ ti nkexro táda la mé ti ìnté sin,
a̱ndá ti kjuasàya kuènté ti xjan la mé ti it'é la ko ti ìñé sin.
7 Jehya jína kixin ijnko chojni lo̱nti̱ chrónixja itsjé nkehe náxrjón,
o̱ ijnko chojni t'e̱to̱an chrónixja kjuach'ia.
8 Ti nkexro chjéhe chichaon ijnko chojni kixin sich'e sin ti ixra̱
tjinkaon sin la tjenka̱yáxin sin kixin tjasin sin kjuaxroan
kixin tjacha sin ich'e sin kaín ti nkehe tjinkaon sin.
9 Ti tjue̱heni kíchóni la sich'énehñani sin kjuach'ia,
a̱ndá ti nkexro ch'énehe kjuach'ia ti kícho la xi̱kaha
sinchek'itjáña ti nkexro t'iton.
10 Ícha jína chróxrenduéhe ijnko chojni tienxín kixin a̱ntsí ts'itja
ke chrók'uekon ijnko chojni lo̱nti̱ ndá tienxínhña.
11 Ti chojni xra̱hya tónínkaon la nkochríxín xritjeyá kjuanínkaon;
kjánchó ijnko ña̱o la itsi ijnko nkexro a̱ntsí jie̱he
sinchekjasóte ti jehe ch'an.
12 Ícha jína chróxétani ijnko ko oso ichjin jie̱he
tsíkjinchek'itjáña xje̱en,

ke chróxétani ijnko chojni lo̱nti̱ tjenka̱yáxin kixin imá nohe.
13 Ti nkexro kjuích'ehe ti nkehe nduáhya ti chojni
kjuích'ehe ijnko nkehe jína,
la í kohya kjuaxróxin ts'ejó sin ndo̱e sin nkochríxín.
14 Ti nkexro kjuankíxin ijnko kjuanínkaon la éxi chrókuakitje̱he̱
ti tja̱t'o̱ t'inkákonhe̱n yeé ìnta̱,
ícha jína tjoka sáchrókjuixin sin ntiha kixin í
chrók'uixinhña kjuanínkaon.
15 Ti tsondáchro ti juez kixin jína ti nkexro tjenka̱yáxin nkehe
jínahña, a̱ndá nchekjasóte ch'an ti nkexro jína,
la yói tíha tóxrìe̱nhña It'éni Díos.
16 Ijnko chojni lo̱nti̱ la ó chónkó tsochónta itsjé chichaon
kixin xitjahya ts'e̱na sin ti kjuaxrexinkaon jína.
17 Ti nkexro choxián la nkochríxín tjue̱he ti jaha
la éxi ijnko kichua xi̱kaha tsjinki̱tsa ti ó itsi ti ña̱o náxrjónhña.
18 Ti chojni tjanchajie̱he nkehe kuènté íjnko chojni
la lo̱nti̱ sin.
19 Ti nkexro imá tóxríhi̱n tjasin ijie̱ la tsja̱jo̱nko kícho;
ti nkexro imá nchejié a̱sén la tjeyá ti nkehe ts'itjáñaxín.
20 Ti chojni jínahña la nkochríxín ts'itjahya ti nkehe jína;
la ti chojni imá xrich'ia la nkochríxín ts'ixin kjuanínkaon.
21 It'é ti nkexro chóntahya kjuaxrexinkaon jína la jehó
tsochónta kjuaxikaon;
ijnko nkexro lo̱nti̱ la nchechèhya ti it'é.
22 Ti chéhe̱ a̱sén chojni la mé éxi ijnko xro̱a̱n jína;
a̱ndá ti kjuat'ává la ncheníhi chojni.
23 Ti chojni tjenka̱yáxin ti nkehe jínahña la ómó takja sin chichaon
kixin nduáhya tsochronka sin nkehe kóhen ti ó tsjak'e
sin ti itjen ti juez.
24 Ti chojni jína tienxín la tjeyá ti kjuaxrexinkaon jína;
a̱ndá ti chojni lo̱nti̱ la noehña nkehe tjinkaon.
25 Ti chájan lo̱nti̱ la jehó nchekoninkaon it'é
la ko nchek'ává ti ìñé.
26 Jehya jína chrókjuinchekjasóte sin ti nkexro jína,
la ko jehya jína chrókjui̱ncheníhí chojni ti nkexro ndoá itjen.
27 Ti nkexro chaxín tienxín la tsjéhya nixja
la ko ti nkexro nohe jína, ti nkehe nixja la tónínkákonhña tjoka.
28 Ijnko chojni lo̱nti̱
la ti tsotání la tja̱ko̱xi̱n éxi ijnko nkexro tienxín.

18 1 Ti chojni jehó tjeyá ti nkehe tjinkaon
la tjinkakonhña ti nkehe jína tsochronka íso chojni.

2 Ti chojni lo̱nti̱ la tjinkakonhña ts'itja;
jehó tjinkaon sinchenkexín ti intsí nohe.
3 Ti nkehe jínahña tjenka̱yáxin chojni mé tji̱ka̱o ti kjuatosuéhe̱
la ko chrókohya ti kjuasàya.
4 Ti nkehe nixja ti chojni nohe mé éxi ti sít'axrjexín yeé ìnta̱ xi̱kaha;
ti chojni chónta ti kjuaxrexinkaon jína mé éxi ti ìnta̱ sítinká.
5 Jehya jína kixin ijnko juez tsjinki̱tsa ti chojni chónta ijie̱,
ndá tjinki̱tsahya ti nkexro chóntahya ijie̱.
6 Ti nkehe nixja ti chojni lo̱nti̱ la tji̱ka̱o kjuanínkaon,
la nchekjajo̱n chojni.
7 Ti nkehe nixja ti nkexro lo̱nti̱ mé tsjasótexín,
ti nkehe nixja sin mé tíha ts'itjáñaxín sin.
8 Ti kjuach'ia mé éxi ijnko nkehe ixé inie chojni,
kjánchó tíha mé ncheníhi hasta nkaya a̱sén chojni.
9 Ti chojni séhe la ko ti chojni nchek'itjáña ti nkehe jína
la éxi nkoko̱a kícho sin.
10 Ti ihni̱é It'éni Díos la éxi ijnko tja̱t'o̱ nte̱to tse̱he̱,
la kaín chojni jína tjejó la tóchjina sin kixin tsaáxin sin.
11 Ti chojni rico la tjenka̱yáxin kixin ti nkehe tjete chónta
mé éxi ijnko chjasin ijié tsíka̱ntatjen tja̱t'o̱ nte̱to la ko tse̱he̱.
12 Ti kjuahnke tji̱ka̱o ti ts'enxín chojni;
la ti chojni nchentsí a̱sén la ts'áyéhe̱ sin kjuasàya.
13 Ijnko kjualo̱nti̱ la ko kjuatosuéhe̱ ti tsjáte̱heni
ti na̱xa̱ kienhñani ti nkehe tsoxranchankí.
14 Ti kjuachéhe̱ la tjinki̱tsa kixin kjónté ijnko nkexro
níhi, la tsito̱he jína,
a̱ndá ti nkexro chèhya la, ¿xá nkexrín chrókuito̱he jína?
15 Ti chojni tienxín la tjinkaon ts'itja
la ti chojni chónta kjuaxrexinkaon jína la tihin sin
la tso̱nohe sin a̱ntsí.
16 Ti sinchekito̱nhe̱ni sin ijnko nkehe ndá xi̱kaha
tsakítjehe sin ti puerto
la ts'atsínkani hasta ti itjen ti nkexro t'e̱to̱an.
17 Ti nkexro sa̱o chronka nkehe tsíkóhen la éxi ndoá chronka,
kjánchó ti ó itsi ti nkexro nínkaon la ókjé chrónka sin.
18 Ti Díos sinchekito̱exín ijnko kjuanínkaon la kaín tsjìin;
la tíha ts'óxika̱ye̱he ti chojni tjajo̱n.
19 A̱ntsí ixra̱ tsokjan tsonixje̱he̱ni ti kíchóni kjuajo̱nkoni ke
chrók'uixeheni ti chjasin tsíka̱ntatjen tja̱t'o̱.
Ti kjuanínkaon la tóxika̱ye̱he chojni éxi ijnko puerta
tsík'ónaxín chika.

20 Ti nkehe nixja nkojnko chojni
la mé xikaha ti nkehe tsjacha sin, á nkehe jína o tsjasóte sin.
21 Ti nkehe nixja sin la chónta kjuachaxin tsjajon
kjuachón o tsakítsje ti kjuachón;
la ti chojni chjiñé nixja la tsjasótexín sin tíha.
22 Ti nkexro k'uitja ijnko chojni chjin la k'uitja ti kjuaxróxin
kixin It'éni Díos kjuakoxin kixin imá tjuehe ch'an ti jehe sin.
23 Ti chojni nóa la chrónòa sin,
andá ti chojni rico la jiehe tjatehe.
24 Siín chojni chóxini jína, kjánchó xrahya tónínkakohen
sin ti jeheni,
la siín chojni chóxini jína la antsí tjinkitsa sin ke ijnko kíchóni.

19 1 Ícha jína nóani la chróchóntani kjuasàya
ke chrók'ónani ijnko chojni lontí la ko ch'ia.
2 Jehya jína sich'eni ijnko nkehe ti kjuénkayáxinhñani
kixin ti nkehe tjoka tóhen la t'axrjehya jína.
3 Ti chojni lontí la tuénxín nchek'itjáña ti ntia kuènté,
la ndá ndáchro sin kixin It'éni Díos chónta ijie.
4 Ti nkexro rico la chónta nchónhña nkexro t'iton;
andá ti nkexro nóa, la kjónté ti nkexro t'iton, la títohe ti jehe sin.
5 Ti chojni nduáhya chronka la tsjasóte;
la ti nkexro xriko kjuach'ia la tíha ts'itjáñaxín.
6 Nchónhña chojni chréhe ti nkexro tjinkitsa;
kaín chojni tjinkaon tsonixjehe ti nkexro a kixin tjinkaon
sin ti nkehe tsjajon ch'an.
7 Ti sin nóa, la hasta ti sin kícho títohe ti jehe sin,
ndá ti xikaha, la kjá kaín ti sin t'iton sin la antsí
tjoka tsítohe sin ch'an.
Ti ó tsjeyá ch'an ti sin a
la ts'itjahya sin ch'an.
8 Ti nkexro k'uitja kjuaxrexinkaon jína la tjuehe asén.
Ti nkexro jína xráxinkaon ti nkehe k'uitja la jína tsjak'e.
9 Ti chojni nduáhya chronka la tsjasóte sin
la kaín ti chojni xrico kjuach'ia la ts'itjáña.
10 Jehya jína kixin ijnko chojni lontí chróchónta itsjé nkehe tjete
la jehya jína kixin ijnko chojni ch'exón ixra chrók'uetuehen
ti nkexro t'etoan.
11 Ti nkexro chónta kjuaxrexinkaon jína la tjokahya tónínkaon.
Ti chojni chónta kjuasáye la t'itjáñehe ti nkehe nduáhya
kjuích'e ijnko chojni.

12 Éxi ti tójie̱he ijnko koxra̱ mé xi̱kaha ti kjuanínkaon
kuènté ijnko rey;
a̱ndá ti tjinki̱tsa ch'an íso chojni la éxi ti ichrin náxrjón t'aniá.
13 Ti ixjan lo̱nti̱ la nchek'ává ti it'é.
Ti chojnichjin nkoya̱xón t'óyakote ti xìi la éxi ti
nchia nkochríxín t'áña.
14 Ti it'é ijnko xjan la títo̱éhe ti xje̱en nchia la ko nkehe tjete,
kjánchó It'éni Díos mé tjajon ti ichjién sin tjenka̱yáxin jína.
15 Ti kjuaséhe la jehó nchek'ajua chojni,
la ti chojni séhe la jehó ts'enxín kjinta.
16 Ti nkexro nchexiteyá ti nkehe k'ue̱to̱an Díos la tjue̱he a̱sén;
a̱ndá ti nkexro titekakonhña la its'en.
17 Ti nkexro nchekjen ti chojni nóa la éxi chrókjuinchekjen
sin It'éni Díos nkojín nkehe,
la jehe ch'an tsje̱nke̱he ch'an ti jehe sin kixin ti
nkehe jína kjuích'e sin.
18 Tjenduéhe xja̱an ti na̱xa̱ chájan,
kjánchó jehya imá chrókónínkakohen hasta chrók'óñá xjan.
19 Ti nkexro imá tónínkaon la tsjasóte;
xrokjuahya tsonixjehé ti nkexro jie̱he kixin a̱ntsí tso̱nínkaon.
20 Tihín ti kjuaxrexinkaon jína la titekaoan,
ndá chr'éxi̱n tso̱noha ti nkehe jína.
21 Nchónhña nkehe tjenka̱yáxin chojni sich'e sin,
kjánchó jehó It'éni Díos mé tsochronka ti nkehe tso̱hen.
22 Náxrjón ti nkexro nchexiteyá ti nkehe tsondáchro.
Ícha jína nóani ke chrók'ónani ijnko chojni imá ch'ia.
23 Ti tsjikosáyeheni It'éni Díos la tíha tsjajon kjuachón,
la kjuaxróxin ts'ejójuani la í tso̱kohya ninkehó kjuachrakon.
24 Ti chojni séhe la itsé ti nkehe tjiá ti plato kixin sinie,
kjánchó séhe chróchr'axehen ir'ua.
25 Ti chojni na̱xa̱ noehña jína la jehó ts'itja ti ó ts'ikon
tsjasóte íjnko chojni titekakonhña,
a̱ndá ti nkexro tjenka̱yáxin jína la jehó tsonixje̱he̱
sin, la tjoka tienxín.
26 Ti ixjan teéhe ti it'é la ko t'inkíté ti ìñé
mé ijnko ixjan chóntahya kjuasàye la ijnko kjuatosuéhe̱ tíha.
27 Xje̱eni, ti tsjak'ehya tsinhín ti kjuaxrexinkaon jína
la tsjichròe la tsi̱to̱hé ti nkehe jína.
28 Ti chojni nduáhya chronka nkayakon ti juez la
tjanoá ti nkehe jína;

ạndá ti chojni jínahña la tóxríhịn sin ti nkehe jínahña ich'e
sin éxi ijnko nkehe chrókjonie sin.
29 Ó tjechóhen ti nkehe tsjasótexín ti chojni tjatènkíhi
la chóntahya kjuasàya
la ti sin lọntị la ts'ekon sin.
20 1 Ti vino la jehó tjịkạo ti ts'ándaxíẹnxín chojni kícho;
la ti xran ạntsí fuerte la nchekjajọn chojni,
la ti nkexro it'i tíha la chóntahya sin ninkehó kjuaxrexinkaon jína.
2 Ti ó tsọnínkaon ijnko rey la éxi ijnko koxrạ tójiẹhe,
la ti nkexro nchekoninkaon ti rey la chónta its'en.
3 Ti chojni tjiatéhya ti kjuanínkaon mé ts'áyéhẹ kjuasàya;
ạndá ti chojni lọntị la jehó tóxríhịn tsjasin kjuanínkaon.
4 Ti chojni séhe la nchentáhya inche ti nọntẹe la ko
t'ẹnkạhya ti ñạo t'aniá ichrin,
ạndá ti ó itsi ti ñạo tsotjá la tsotjáhya ninkehó.
5 Ti nkehe tjenkạyáxin chojni la éxi ìntạ imá nịnka,
ạndá ti chojni nohe la xrạhya tsienxín tíha.
6 Itsjé chojni ndáchro kixin chaxín nchexiteyá,
kjánchó, ¿nkexro chrók'uitja ti chojni chaxín nchexiteyá?
7 Ijnko chojni jína la jína xritjak'e,
la Díos ncheñao ti xjẹen sin ti tsochréhẹ sin ti nkehe jína.
8 Ti ó nchekitọexín rey ti ijiẹ
la jehó tsokomá ch'an la tjatsọan ch'an ti nkehe nduáhya siín.
9 ¿Xá nkexro chróndáchro kixin tjóá itjen
la chóntahya ninkehó ijiẹ?
10 It'éni Díos la tóxrìẹnhña yaá nkehe;
ti nkexro nduáhya nchekji nkehe la ko ti nkexro
nduáhya nchekjìinxín nkehe.
11 Ti nkehe tjenkạyáxin ijnko ndasoá la tsọnoexíni
á jína la ko ndoá itjen ch'an.
12 Ti ndatsjoni la tsienxíni, ạndá ti ikoni la ts'ikonxíni;
la yói tíha mé kjuích'éna It'éni Díos.
13 Jehya jehó chrókjuak'echrian kixin tíhi la tsọnóaxian.
Tjak'etsjehé la tsochonta nchónhña nkehe sinte.
14 “Jehya nkehe jína ti nkehe nchekjia”, tsixro ti nkexro ts'ẹna.
Kjánchó ti ó kjuixin k'uẹna sin la tsọhnke sin kixin
ijnko nkehe jína k'uẹna sin.
15 Siín oro la ko siín nchónhña ixrọ náxrjón, tjete sínkí;
kjánchó ạntsí tjete sínkí ti nkehe nixja ti chojni chónta
kjuaxrexinkaon jína.

16 Ti ts'óna ijnko xroon kixin tsjenkạyákonhéni ijnko
nkexro chónhñani,
ndá ti chaxínhña tsjẹnkạ sin la hasta ikéni sinchek'itjáñani.
17 Ti nkexro ch'iyehe chojni la éxi ijnko nkehe ixé inie sin,
kjánchó chr'éxịn la éxi nchesen tsíkjinie sin xịkaha.
18 Ti ó tjénkạyáxian sịch'e ijnko nkehe la chrókuihín
nkehe tsondáchro íso chojni.
Sáchrokjuihya ijnko guerra ti nạxạ kjuénkạyáxinhña jína.
19 Ti nkexro xriko kjuach'ia la nchenoxín ti nkehe
ómó chronka íjnko chojni.
Méxrạ chrók'uitonhña ti nkexro xriko kjuach'ia.
20 Ti nkexro nchenọtọn ti it'é ọ ti ìñé
la séhya ts'ejó sin, its'en sin.
21 Ti nkexro xrạhya tsochónta itsjé nkehe
la chr'éxịn tsochóntahya kjuaxróxin.
22 Chróndáchrohya kixin sich'ehe nkojín nkehe jínahña
ti nkexro kjuít'aha ijnko nkehe;
ícha jína chróchohén kixin It'éni Díos tsjatsìin tíha.
23 It'éni Díos la tóxrìẹnhña kixin sich'ia ti nkexro nchekji
la ko nduáhya nchekjìinxín nkehe.
24 Ninkexró tsjachahya tsọnohe nkehe tsọhen chr'éxịn;
méxrạ ícha jína tsítọheni kixin It'éni Díos mé tsítaón ntịa.
25 Ijnko kjuachrakon ti tsochenkani Díos kixin
sinchexiteyáni nkojín nkehe,
ndá chr'éxịn tsjenkạyáxini kixin sich'ehyani ti nkehe ndáchroni.
26 Ti rey nohe la t'inkíté ti chojni jínahña éxi chrók'ué
ch'an trigo xịkaha,
la ijnko xrọchrẹ chrókjuinchetsinkáxin sin.
27 Ti nchạkuén chojni mé éxi ijnko lámpara kuènté It'éni Díos,
kixin tíha mé nchenoxín kaín ti nkehe tóhen ạsén chojni.
28 Ti rey tịkonoéhẹ chojni la ko nchexiteyá ti nkehe ndáchro
la isé tsjak'e la ko jína ts'ẹtọan.
29 Ti sin ndasoá la chéhẹ kixin ti fuerza chónta;
ạndá ti sin táda la chéhẹ kixin ti kjuaxrexinkaon jína chónta.
30 Ticháxịn ts'ekon la ko tsjasóte ti chojni jínahña,
landá tsítọhe ti nkehe nduáhya tjenkạyáxin.

21 1 Éxi Díos t'ẹtọan nketí sátsji ti ndạrío la mé kjạxin xịkaha
t'ẹtuẹhen ch'an ạsén ijnko rey
kixin tsjenkạyáxin éxi tjinkaon It'éni Díos.
2 Kaín chojni tjenkạyáxin kixin jína tjejó sin,
kjánchó It'éni Díos mé nohe ti nkehe tjenkạyáxin sin.

3 Ạntsí tóxríhịn It'éni Díos ti sinchexiteyá chojni ti
nkehe jína la ko ndoá
ke ti tsjajon sin iko tsíchján tsjikosáyexín sin ch'an.
4 Ti chojni nchehnke la ko nchejié ạsén,
la kaín ti ijiẹ tjasin ti sin jínahña,
mé ijiẹ tíha.
5 Ti nkexro tjenkạyáxin jína la kaín ti ixrạ ich'e la ts'axrje jína;
ạndá ti nkexro tóxakohen tjoka tsọhen ixrạ la jehó tsọnóa.
6 Ti nkehe tjete kjuacha sin kixin kjuích'ia sin
la tíha ts'itjáñaxín sin éxi ti ihnchi.
7 Ti chojni jínahña xritje kjuanínkaon mé tíha ts'itjáñaxín
kixin tjinkakonhña sich'e ti nkehe jína.
8 Ti chojni tjasin ijiẹ la éxi ntịa tsíxrèya tjejó sin;
ạndá ti nkehe ich'e ti chojni jína la ijnko nkehe ndoá tíha.
9 Ícha jína jahuá chrókjuak'e ijnko chríhnko tjạt'ọ;
ke chrókjuak'ekọa ijnko tjan imá ntạxrat'óka nkaxehen
jnko nchia jína.
10 Ti chojni jínahña la jehó tjenkạyáxin sin ti nkehe jínahña
la tịkonoéhya sin ti íso chojni.
11 Ti ó tsjasóte ti chojni chóntahya kjuasàya
la mé xịkaha ts'itja ti nkexro nạxạ noehña;
ạndá ti nkexro nohe la tihón la tsitekaon.
12 Díos, ti nkexro jína, la nohe ch'an nkehe tjenkạyáxin
chojni jínahña,
la sinchek'itjáña ch'an ti jehe sin.
13 Ti chojni tienhña ti ts'èya ti nkexro nóa,
la kjạxin sin ti ó ts'èya sin nkojín ñạo la tsọkohya nkexro tsihin.
14 Ti nkehe ómó tsịtọhẹn sin,
la tíha ts'itjáñaxín ijnko kjuanínkaon.
15 Chéhẹ ti chojni jína ti ndoá títọexín nkojín ijiẹ;
ạndá ti chojni tjenkạyáxin ti nkehe jínahña la sixrànkạ
sin, chrakon sin.
16 Ti chojni tsítọhe ti ntịa kuènté ti kjuaxrexinkaon jína
la sátsji sin ti siín ti sin tsík'en.
17 Ti nkexro jehó chréhẹ ti nkehe ndáchro ạsén,
la ti xran la ko ti perfume náxrjón
la jehó tsọnóa sin.
18 Ti chojni jínahña la tsjasóte sin
kixin tsaá ti sin jína la ko sin ndoá tjejó.
19 Ícha jína jahuá chrókjuak'e ntẹjẹ
ke chróchónta ijnko chojnichjin jiẹhe la ko xrạhya tónínkaon.

20 Ndo̱e ti chojni nohe la chónta itsjé nkehe tjete la
ko perfume náxrjón xraxé;
a̱ndá ti chojni lo̱nti̱ la kaín nkehe chónta la jehó nchek'itjáña.
21 Ti nkexro xritjeyá ti nkehe chaxín ndoá la ko tjue̱he kícho
la mé jína ts'ejó sin,
tsochónta sin kaín nkehe la ko ts'áyéhe̱ sin kjuasàya.
22 Ijnko chojni jína nohe la tsjacha ts'e̱to̱an ijnko
chjasin siín ti sin tse̱he̱
la ko tsjacha sin sinchek'itjáña sin ti tja̱t'o̱ tsíka̱ntatjen ntiha.
23 Ti nkexro chji̱ñéhña nixja
la kanhñó tsochónta kjuanínkaon.
24 Ti chojni nchejié a̱sén,
la tíha mé ijnko chojni chóntahya kjuasàya la ko ihnke.
25 Ti nkehe tjinkaon tsochónta ti sin séhe la jehó
tsji̱ka̱o ti its'en chojni,
kixin jehe sin tjinkakonhña sich'e sin ixra̱.
26 Kuenté ña̱o tjenka̱yáxin sin ti nkehe tjinkaon sin chróchónta sin;
a̱ndá ti chojni jína la tóxríhi̱n sin tjajon sin nkehe.
27 It'éni Díos la tóxriènhña ti iko t'óñá ti chojni jínahña
ti kaínhña a̱sén sin tjajon sin.
28 Ti nkexro nduáhya chronka ti nkehe tsíkóhen
nkayakon ti juez la its'en;
a̱ndá ti nkexro jína tihin la nkochríxín ndoá tsochronka.
29 Ti chojni jínahña la tja̱ko̱xi̱n éxi jína tjejó,
a̱ndá ti chojni jína la chaxín jína tjejó sin.
30 It'éni Díos la t'ikon kixin ti kjuaxrexinkaon kuènté
chojni la ko ti imá nohe sin,
la tóyóe̱hya éxi kaín ti noexin ch'an.
31 Ti soldado tóxakohen ncheyaxíhin ti koka̱te̱ kixin sátsji sin guerra,
kjánchó jehó It'éni Díos mé nohe nkexro tsjacha.

22 1 A̱ntsí jína chróchóxin itsjé chojni ti jeheni
ke ti chróchóntani itsjé nkehe tjete,
la a̱ntsí jína chróchóntehe chojni kjuasàya ti jeheni
ke ti chróchóntani oro o̱ plata.
2 Ti chojni rico la ko ti chojni nóa la nkokón sínkí sin
kixin yóí sin la It'éni Díos kjuích'éna.
3 Ti chojni tjenka̱yáxin la t'ikon siín kjuachrakon la sátjihya ntiha;
a̱ndá ti chojni lo̱nti̱ la ándo̱sén sátji ntiha la tjasóte.
4 Chrokjui̱nchejiéhya a̱sán la chrókjuíkosáyehé It'éni Díos,
ndá xi̱kaha ts'ayéhé ti nkehe tjete, ti kjuasàya la ko kjuachón.

5 Ntie ti chojni tjasin ijie la siín nchónhña nkehe
chrókjuichròexín chojni;
andá ti nkexro tjuehe asén la sátjihya ntiha.
6 Chrokjuákohé ti chájan ti ntia jína,
la kjónté tsotáda sin la tsítoehya sin ti nkehe kuíhin sin.
7 Ti sin rico la t'etuehen ti sin nóa
andá ti sin itjen chichaon la sich'ehe ixra ti nkexro
kjuajon ti chichaon.
8 Ti nkexro ts'enka nkehe jínahña la nkehe jínahña tsotjá,
la It'éni Díos sinchek'itjáñaxín ch'an ti jehe sin ti
kjuanínkaon kuènté ch'an.
9 Díos sincheñao ti nkexro tjinkitsa íso chojni
la tjajon nkehe sinie ti chojni nóa.
10 T'inkité ti chojni t'ándaxíhan la tsjìin ti tsjajon chojni
ndá xikaha tsjìin ti náxrjónhña la ko ti kjuanínkaon siín.
11 Ti nkexro tjinkaon tjóá tsjak'e la ko chaxín jína nixja
la xikaha ts'iton ti rey.
12 It'éni Díos la t'ayakohen ch'an ti chojni nohe,
andá ti nkexro ch'ia la nchek'itjáña ch'an.
13 Ti nkexro séhe
la ndáchro kixin ntia itjen ijnko koxra
tjinkaon va ts'óñá va ti jehe ch'an.
14 Ir'ua ti chojnichjin xriko itsjé chojnindoa, la éxi ijnko tòye ninka
ts'ánótjeñá ti chojni k'uáyéhe ti kjuanínkaon kuènté It'éni Díos.
15 Ti kjualonti ich'e kaín chájan,
la ticháxin ts'ekon xjan ndá ts'axrjehe kaín tíha.
16 Ti chojni rico la ch'iyehe ti chojni nóa kixin antsí tsorico,
la ti chojni nchekitonhen nkehe tjete ijnko rico,
la chaxín tsonóa sin.

Ti treinta kjuaxrexinkaon jína ndáchro ti sin imá nohe

17 Chrokjuak'e chrókuihín ti nkehe nixja ti nkexro imá nohe,
la chrókjuak'e nkaya asán kaín ti nkehe jína kjuákohá.
18 Náxrjón ti ts'itjá ts'enkachjina ti nkehe kuihín
la jína tsochronka kaín tíha.
19 Ijie tsjákohá ti itan tjajon kjuaxrexinkaon
kixin jína chrókuinkachónkia It'éni Díos.
20 Méxra ikjian treinta kjuaxrexinkaon jína
kixin chrókiénxian la ko chrók'uitjá.
21 Tíhi mé tsjinkitsa tsonoha ti nkehe chaxín,

ndá jína tsjate̱hé ti nkehe chrókjuanchankí nkojín chojni.

1

22 Chrokueéhya ti sin nóa kixin nóa sin
la ko chrókjui̱ch'iahya kixin chrókjuasóte sin ti itjen ti ch'in juez,
23 kixin It'éni Díos mé tjinki̱tsa ti jehe sin
la sinchekjasóte ch'an ti sin nchekjasóte ti sin nóa.

2

24 Chrok'uitonhña ti chojni xra̱hya tónínkaon,
la chrók'uitonhña ti chojni tjoka tójie̱he;
25 kixin ti ts'ituan sin la kjá kja̱xian tsankiá ti nkehe
nduáhya ich'e sin,
la xi̱kaha ts'itjáñaxián kja̱xin.

3

26 Chróndáchrohya kixin chrókjuenka̱yákohén ti chojni síká
27 kixin ti tsjachahya tsjènka
la hasta ti cama kuèntá tsakitsjaha sin.

4

28 Te̱endáhya it'o̱ ti nonte,
tsíkito̱he ti t'áchri̱a.

5

29 Ti nkexro jína ich'e ti ixra̱ kuènté, la sich'ehe ixra̱ ti sin rey
la sich'exínhña ixra̱ ti siín ti chojni tjetuanhña.

6

23 1 Ti sintekoá ijnko chojni tjetoan,
la tjenka̱yáxian jína nkexro ti tjejoko̱a.
2 Kjónté imá t'enxian kjinta
la kanhñó itsjé chrókjonte.
3 Kanhñó chrókjuaké a̱sán ti nkehe jína chroxi sin,
kixin tíha la sich'iyexón sin ti jaha.

7

4 Kanhñó chrókjuénka̱yáxian kixin chróchonta itsjé nkehe tjete;
chrók'uitjáñahan kaín tíha.
5 Ti tsotsjehé jína, la ts'ikuan kixin kohya ti nkehe tjete,
tíha la tjoka tsjaká sátsji éxi ijnko kotjua̱nhnko.

8

6 Chrokjontekoáhya ti chojni kaínhña a̱sén tjajon nkehe
la chrókjuakéhya a̱sán ti nkehe náxrjón inie sin,
7 kixin nduáhya tjenka̱yáxin sin, kjónté ndáchro sin:
“Inte la it'ia”,
kjánchó kaínhña a̱sén sin tjajon sin.
8 Ti xi̱kaha sinte la tsotjinkaoan ts'okjan ti nkehe kjónté,

la ó chónkó ti náxrjón níxjehé sin.

9

9 Chronixjéhya nkehe jína ijnko chojni lo̱nti̱
kixin tsjanoá ch'an ti kjuaxrexinkaon nixja.

10

10 Te̱endáhya ti nonte kjuajon ti sin t'áchri̱a
la ko chrókueéhya no̱nte̱e ti xjanòé
11 kixin jehe sin chónta sin ijnko Díos tsjinki̱tsa,
la jehe ch'an sintakjasótia ch'an.

11

12 Chrok'uitjá jína kaín ti nkehe jína xrako̱ha
la ko chrókuihín ti itan jína.

12

13 Chrokui̱toéhya chrókjuenduehé ti xja̱an
kixin ti tjatexian xjan ntasé ó la ts'enxínhña xjan tíha.
14 Ti tsjatexian ntasé ti xja̱an
la sinchekaá xjan kixin sátsjihya xjan ti siín ti chojni tsík'en.

13

15 Xje̱eni, ti chrókónoha a̱ntsí
la imá chrókjui̱nchechéhé ti janhan.
16 Imá tso̱chàna ti tsi̱nha̱n
tsonixja jaha ijnko nkehe chaxín ndoá.

14

17 Chrókóchji̱no̱xiánhña ti nkehe ich'e ti chojni tjasin ijie̱.
Ícha jína nkochríxín chrókjuíkosáyehé It'éni Díos.
18 Ndá ti ó tsjixin la chaxín jína tsjácha
kixin ti nkehe jína tjechohén la ts'itjáñahña.

15

19 Xje̱eni, chrókuihín la chrókónoha jína;
la chrókuákjá ti nti̱a jína.
20 Chrok'uitonhña ti sin imá it'i ixran
la ko ti sin inie nchónhña,
21 kixin ti chojni imá tókoan la ko ti chojni imá chrókjonie
la tso̱nóa sin, la jehó ika tsík'ichje ts'inkáya sin.

16

22 Chrokuihín ti nkehe t'e̱to̱an it'á, ti nkexro k'uaxrjeníxian,
la kjónté ó chrókónána ti ìná la chróchontehé tjan kjuasàya.
23 Chrokjuéyá ti nkehe chaxín la ko ti kjuaxrexinkaon jína;
ti nkehe xrako̱ha la chrók'uitjá jína la chrókiénxian jína
la chrókjui̱nchek'itjáñahña tíha.
24 It'é ti chájan jína tjejó la imá tso̱chéhe̱.

Ti chónta chojni ijnko xjan nohe la tsochéhe sin.
25 Chrokjuinchechéhé it'á la ko ìná;
chrókjuinchechéhé ti nkexro k'uaxrjeníxian.
17
26 Xjeeni, chrókuitekaoan ti nkehe nixjaha,
la chrókuákjá ti ntia kjuákohá,
27 kixin éxi ijnko tsaka ninka ti chojnichjin xriko itsjé chojnindoa,
la ko éxi ijnko pozo tekahya tjiá ìntá mé xikaha ti tjan nduáhya ixri.
28 Mé xikaha tjechóhen tjan éxi ijnko xíchee
kixin nchónhña chojnindoa tsjachròe tjan.
18
29 ¿Xá nkexro ti tjasóte, xá nkexro t'ává?
¿Xá nkexro ti xritje kjuanínkaon; xá nkexro tjantoa
la ko t'óyako kixin tsíkóníhi?
¿Xá nkexro ti tsíkóyoa ikon?
30 Tíha mé ti nkexro títoehya ti ixran,
la ko títoehya tjeyá íjnko ixran antsí jína its'i.
31 Méxra chrókomáhña ti xran vino, kjónté náxrjón kjátse tsjehe
la ko tjákini tsjehe nkaxehen ti copa
la ko kjónté náxrjón intá t'inkajin isian.
32 Kixin tíha mé ts'enxián éxi ijnko konche
chrókjoñaha xikaha
33 la tsjankíxian ts'ikuan nkehe chaxínhña siín
la tsjenkayáxian la tsondáchrua nkehe náxrjónhña.
34 La ti ó tsok'áha la éxi ijnko ntabarco tjenkaya
itjen nkosiñe ndañao,
mé xikaha tsohen ti ikjá kixin tsinkixrónhan
35 la tsondáchrua: “Kjuate sin ti janhan la kónonahña;
k'óka sin la kjotéhya.
La ti ó ts'àya
la naxa sátsjikjéyá ti ixran its'ia.”
19
24 1 Chrókóchjinoxiánhña ti nkehe ich'e ti sin jínahña
la ko chrókjuénkayáxinhña chrók'uituan sin
2 kixin jehe sin jehó tjenkayáxin sin tseé sin
la ko jehó nixja sin ti nkehe jínahña tjenkayáxin sin sich'e sin.
20
3 Ti nkexro chónta kjuaxrexinkaon jína la ch'éna ijnko nchia
la ko tjenkayáxin jína ti ó tsjak'e sin ti xránkíxixín nchia
4 la ti kjuaxrexinkaon chónta sin
la jína tjasin sin ti nkehe náxrjón nkaxehen ti ndoe,

la xi̱kaha tíha mé kjuacha sin kixin jína tjenka̱yáxin sin.

21

5 A̱ntsí tjetoan ti chrókónohe chojni ke ti chojni imá tse̱he̱;
a̱ntsí tjetoan ti chrókónohe chojni ke imá chróchónta
chojni kjuachaxin ts'e̱to̱an.
6 Ti chjasin tjenka̱yáxin tsjajo̱nko íjnko chjasin la
ticháxi̱n tsjenka̱yáxin jína.
Itsjé chojni ticháxi̱n tsjinki̱tsa tsjenka̱yáxin ndá tsjacha
ti sin sátsjikjajo̱n.

22

7 Ti chojni lo̱nti̱ la tsjachahya tsochónta ti kjuaxrexinkaon jína;
ti tsíkónkotsé itsjé chojni ti chjasin la noehña sin nkehe tsixro sin.

23

8 Ti nkexro jehó tjenka̱yáxin sich'e nkehe nduáhya,
la tsondáchro chojni kixin ijnko chojni xritjeyá kjuanínkaon tíha.
9 Ti nkehe tjenka̱yáxin ti chojni lo̱nti̱ la ijie̱ tíha,
la kaín chojni tóxrìe̱nhña ti sin imá t'ándaxín.

24

10 Ti tjachahya jaha ti ña̱o siín kjuaxikaon
la tjáko̱xián kixin fuertehya jaha.

25

11 Jaha chrókjui̱nchekaá ti nkexro tjejóchóhen kixin ó its'en,
la chrókuíto̱ehya chrók'uen ti sin kohya ijie̱ kjuích'e sin.
12 Kjónté tsondáchrua kixin noahña nkehe sítóhen,
la ti nkexro nohe kaín nkehe la ó nohe nkexrín tjénka̱yáxian.
Chaxín nohe ti nkexro tjetsjehe ti nkehe ich'e chojni
la jehe ch'an la tsje̱nke̱he nkojnko chojni ti ixra̱ kjuích'e.

26

13 Xje̱eni, inte ti itsje̱n kotsje̱nta náxrjón ixé;
Tsjéxian kixin imá náxrjón tíha.
14 Mé xi̱kaha ti tsochonta ti kjuaxrexinkaon jína
la éxi ijnko nkehe ixé,
la ti tso̱noha xi̱kaha
la jína ts'axrje kaín nkehe
la ko tsoxiteyá ti nkehe tjechohén.

27

15 Jaha chojni jínahña, chrókjuénka̱yáxinhña chrókjui̱ch'ehé
ijnko nkehe jínahña ti ndo̱e ti chojni jína.
Chrókjuinchek'itjáñahña ti ndo̱e sin.
16 Kjónté yato vece ts'itsínka ti chojni jína
la ts'aya sin ínaá,

kjánchó ti chojni jínahña la ts'itsínka
la í tsochóntahya kjuaxróxin.

28

17 Chrókócháahya ti ichrén nkehe chrókóhen ti chojni nínkakohan,
la ko chrókóchèhya asán ti ó chónta sin nkojín kjuaxikaon,
18 kixin It'éni Díos la tsoxrièhña ch'an ti xikaha tsjenkayáxian
landá sinchekjasótehya ch'an ti nkexro a.

29

19 Chrókónínkakonhña ti nkojín nkehe ich'e ti sin
tjenkayáxinhña jína,
la ko chrókóchjinoxiánhña ti nkehe tjenkayáxin ti sin tjasin ijie,
20 kixin ti sin tjenkayáxin nkehe jínahña la kjuaxróxinhña
ts'ejó sin chr'éxin,
la ti sin jínahña la ts'itjáña sin éxi t'anka ijnko xrohi.

30

21 Xjeeni, chrókjuíkosáyehé It'éni Díos la ko ti rey t'etoan
la chrók'uitonhña ti sin imá jiehe,
22 kixin xrínahña titàyé itsi ijnko kjuaxikaon ts'itjáñaxín sin,
la ninkexró noehña nkexrín ts'etoan Díos la ko ti
rey kixin tsjasótexín sin.

Íso nkehe ndáchro ti sin nohe

23 Kjaxin tíhi ti kjuaxrexinkaon chronka ti sin nohe:
Ti sin juez la nkokón chrókjuinchekitoexín sin ti ijié chojni,
kjónté chojni rico o nóa.
24 Ti nkojín juez tsondáchro kixin ti nkexro nduáhya
kjuích'e la chóntahya ijie
la kjá itsjé chojni tsonínkaon la tsotjinkakonhña sin ti juez a.
25 Andá ti juez jína sinchekitoexín ijié ti nkexro nduáhya kjuích'e,
la tsondáchro chojni kixin ijnko juez jína ti jehe ch'an,
la ko tsjikosáyehe sin ch'an.
26 Ti nkexro jína tjatehe nkojín nkehe
la imá tóchéhe ti nkexro tjejótihin.
27 Sao chrókjuich'e ti ixra kuèntá
la ko ti ixra chonta nontaa,
andá chr'éxin la jína sich'éna ndoa.
28 Chrokjóntahya ti kichua ti kohya nkehe kjuích'e,
la ko chrókjuich'énehña kjuach'ia ti nkexro choxián.
29 Chróndáchrohya: “Ti nkehe kjuích'ehe sin ti jeheni
la kjaxin xikaha sich'eheni sin

éxi kjuích'e sin mé xikaha tsjenkeheni sin.”
30 Janhan k'uatsínka chjinaxón nonteee ti chojni séhe
la ko chjinaxón ti siín ito uva kuènté ti chojni tjenkayáxinhña jína,
31 la k'uíkuan kixin nkuíxín la siín itsjé ntach'i
la ko ti chjaka kuènté sin la ó tsíxika.
32 Ndá ti k'uíkuan tíha ndá kjuénkayáxian
la k'uitja ijnko nkehe:
33 *Ti tsjak'échrian intsí la intsí ts'itjen
la tsjoa itjá kixin antsí jína tsjak'échrian
34 ndá ti xikaha la tsonóa jaha mé éxi chrókui ijnko
nkexro chee yámá chika
la chr'éxin tsochontahya nkehe sinte.

Íso kjuaxrexinkaon jína chronka Salomón

25 1 Kjaxin tíhi tsíndáchro Salomón, ndá kuánkí ti sin ch'ehe ixra
Ezequías, ti rey kuènté Judá:
2 Tjikosayéheni Díos kixin jehe ch'an tjasin ch'an kaín nkehe ómó,
andá tjikosayéheni ti sin rey kixin jehe sin tjanchankí sin la
ko tsonohe sin nkojín nkehe tsíkóhen.
3 Ti nkehe tjenkayáxin ti sin rey la kohya nkexro nohe tíha
kixin tíha la éxi noixín ti nkajní la ko jiéxin ti chjasintajni.
4 Takítsjehé ti kjita chónta ti plata
ndá xikaha jína ts'óna ijnko nkehe tjete.
5 Takítsjexián ti nkexro tjenkayáxinhña jína ti itjen ti rey
ndá xikaha jína ts'etoan ch'an.
6 *Chrokjuinchejiéhya asán ti itjen ti rey t'etoan
la ko chrókjuak'ehya ti ts'ejó ti sin tjetoan.
7 Ícha jína chróchohén chróndáchrojia ti rey kixin
ntiha chrókjuak'etjaxian.
Ti náhí, la chrókósuáha ti sintasataha ti rey nkayakon
ti sin tjejó ntiha.
Ti t'íkuan ijnko nkehe nduáhya
8 la jehya tjoka chrókjuichenka ti sin t'etoan
kixin ti ó tsjixin la noahña nkehe tsohen,
la ti tsondáchro íjnko chojni kixin chaxínhña xikaha
tíha, ndá imá tsosuáha.
9 Ícha jína chrókjuá ti chojni kjuajonkoa,
kjánchó chróchenkahya íso chojni ti nkehe kóhen.

24:33: Pr. 6:10, 11. **25:6:** Lc. 14:8-10.

10 Kixin ti chrókuihin íjnko nkexro tíha la chrókósuáha
la ndá imá chrókjuanoá sin ti jaha
la í tsochóntehya sin kjuasàya ti jaha.
11 Éxi ijnko manzana tsík'ónaxín oro síkjajin plata
mé xi̱kaha ti nkehe tsonixjehé ti nkexro imá ticháxi̱hin.
12 Éxi ijnko koch'a̱ninko o̱ éxi ijnko nkehe náxrjón
tsoteya sin tsík'ónaxín oro,
mé xi̱kaha ti kjuaxrexinkaon níxjehé ti nkexro tihin jína.
13 Ti nkexro jína tjixín ixra̱
la éxi ti ìnta̱ ikin chrók'ui chojni ti ña̱o imá sóa
la xi̱kaha tso̱chèxin a̱sén ti làmoé ti nkexro a.
14 Éxi ti xri̱nto̱ la ko ti itji̱ chóntahya ichrin
mé xi̱kaha ti chojni nchehnke ndáchro tsjajon ichrén
nkehe, a̱ndá chaxínhña tjajon.
15 Ti tsonixjani nkojína la mé xi̱kaha tsjìinxín ti kjuanínkaon
kuènté ti sin t'e̱to̱an,
la ti imá jína tsonixjani la tsitekaon ti sin imá jie̱he.
16 Ti ts'itjá itsje̱n kotsje̱nta la chrókjontehya imá yeé;
kixin ti sinte yeé la tso̱síña̱ha.
17 Nkoya̱xónhña chrókjuia ndo̱e ti nkexro choxián,
ti náhí la tso̱chji̱hi̱ sin la tso̱nínkakohan sin.
18 Ti nkexro tjontá ti nkexro t'iton
la éxi ijnko espada xi̱kaha ncheníexín sin ti nkexro a.
19 Ti chóxini ijnko chojni a̱ndá tjinki̱tsahyani sin ti
siín ijnko kjuaxikaon,
la tíha mé éxi chróchóntani ijnko ñenoni imá tjoté, o̱
éxi ijnko to̱téni tsíchjenjin.
20 Ti chrótsje̱he̱ni ijnko isón ti nkexro t'ává
la éxi chrókuikjanjini vinagre ti tsíchrít'o̱ o̱ éxi
chrókuakitsjeheni ijnko chojni ti ika t'itsáte ti ña̱o imá ikin.
21 *Ti t'enxín kjinta ti nkexro nínkakohan, la chje̱hé nkehe sinie
la ti t'enxín ìnta̱ la chje̱hé ìnta̱ its'i.
22 A̱ndá ti xi̱kaha si̱ch'e la tso̱suéhe̱ sin,
a̱ndá It'éni Díos mé tsje̱nka̱ha̱ ch'an.
23 Éxi ti xri̱nto̱ tji̱xi̱n norte nchek'aniá ichrin,
mé xi̱kaha ti chojni t'ándaxíhi̱n kícho la tjasin kjuanínkaon.
24 Ícha jína jahuá chrókjuak'e ijnko chríhnko nchia,
a̱ndá kanhñó jína chrókjuak'eko̱a ijnko tjan imá jie̱he
nkaxehen ijnko nchia imá náxrjón.

25:21: Ro. 12:20.

25 Éxi ìntạ náxrjón ikin chrók'ui ti nkexro ik'uén ìntạ,
mé xịkaha ti chrókuihini kixin jína tjejó ti nkexro sákjuí ikjín.
26 Éxi ìntạ tjóá tónkojié ti ìntạ kjịtạ,
mé xịkaha ti chrók'uiton ti ijnko chojni jína ti chojni
ixri ti ntịa jínahña.
27 Ti chrókjonte yeé itsjẹn kotsjẹnta la jehya jína tíha
la ko kjạxin jehya jína ti ijnko chojni chrókjueyá jehó ti
kjuachaxin kixin ạntsí chrók'uẹtọan.
28 Éxi ijnko chjasin chóntahya ti tjạt'ọ tsíkạntatjen
mé xịkaha ti nkexro noehña ts'ẹtuẹhen ạsén.

26 1 Éxi t'ániá chrintá ti nchạkuén sóa
ọ chrók'uaniá ichrin ti ñạo tsotjá chojni
mé xịkaha ti chrókjuikosáyeheni ti chojni lọntị.
2 Éxi ti koxéva sátsji va ọ éxi ti golondrina xritjaká va,
mé xịkaha ti chojni tjanchajihịn ijnko chojni, la ó chónkó tíha.
3 Ti ntasé mé ts'ekoxín ti kokạtẹ,
ạndá ir'ua ti kolócho la t'inka chika freno,
mé xịkaha ti chojni lọntị la ijnko ntasé ts'ekoxín.
4 Chrokjuátẹehya ijnko nkehe lọntị ti nkehe nixja ti chojni lọntị
kixin ti tsjatẹhé la ts'óna éxi jehe sin.
5 Chrokjuátẹhé ijnko nkehe ndoá ti chrónixjạha ti chojni lọntị,
ndá xịkaha sinchenkehya sin kixin imá nohe sin.
6 Éxi ijnko chojni chrókóchríjin tọté
mé xịkaha ti nkexro ichr'án ijnko chojni lọntị sátsjichronka
nkojín nkehe kóhen.
7 Ijnko chojni xrokjuahya itji, la kjínhña sátsji,
mé xịkaha ti kjuaxrexinkaon, ijnko chojni lọntị la ch'ehya ixrạ.
8 Ti chrókjuikosáyeheni ijnko chojni lọntị la chónkó tíha
éxi ijnko ixrọ chrók'uite nkaya ti hnọxrọnchísén la xitjahya sátsji.
9 Éxi jnko chojni tsékoan tsík'inhịn itja ijnko ich'ị
mé xịkaha ti nkehe nixja ijnko chojni lọntị la chónkó.
10 Éxi ijnko nkexro xraá flecha ncheníexín kaín ti
nkexro t'atsínka ntịa
mé xịkaha ti nkexro chjéhe ixrạ jnko chojni lọntị ọ chojni xriyéhi.
11 *Éxi ti konịạ ikjan inie ti nkehe t'ókjan
mé xịkaha ti chojni lọntị la ikjan ich'e ti nduáhya ínaá.
12 ¿Á k'uíkuan ijnko chojni tjenkạyáxin kixin imá nohe ní?
Ícha jína chrókjoni ijnko nkexro lọntị ke ti nkexro a.
13 Ti chojni séhe la ch'ia ndáchro:

26:11: 2Pe. 2:22.

"Ntia la siín koxra tjinkaon sinie chojni."
14 Ijnko puerta la jehó xitjehe la ko t'ikjéhe
mé xikaha ti chojni séhe la jehó xrachjehen la ko
xrakjaña chritaón ti càmé.
15 Ti nkexro séhe la itsé ti nkehe tjinká plato,
kjánchó séhe chróchr'axehen ir'ua.
16 Ti chojni séhe la tjenkayáxin kixin antsí nohe
ke yato ti chojni antsí nohe tjátehe kaín nkehe.
17 Ti tsjiaté ijnko kjuanínkaon ókjé
la éxi chrók'uitjatsehén ndatsjon ijnko konia imá jiehe.
18 Éxi ijnko chojni loco it'e
flecha síchr'ákjen xrohi ts'enxín chojni,
19 mé xikaha ti nkexro ch'iyehe ti nkexro t'iton
ndá chr'éxin tsondáchro kixin kaín tíha la jehó ijnko kjuatsítán ó.
20 Ti kohya nio la ts'anka ti xrohi
la ti kohya ti nkexro imá xriko kjuach'ia la ts'itjáña ti kjuanínkaon.
21 Ti ch'oni la t'óna xrinta; ti nio la t'ákjen xrohi
mé xikaha ti tjajon chojni la tjixin ti kjuanínkaon.
22 Ti kjuach'ia xriko chojni la éxi ijnko nkehe imá
náxrjón inie chojni,
kjánchó tíha la ncheníhi ti jehe sin.
23 Éxi ti plata tsíkjimá ijnko ichi
mé xikaha ti nkehe náxrjón nixja ti chojni jínahña,
kjánchó chaxínhña.
24 Ti nkexro nínkaon la ch'iyaxón jína nixja,
kjánchó nkaya asén la tjenkayáxin ti nkehe jínahña sich'e.
25 Chrokuitekákonhña kjónté imá jína chrónixja sin
kixin ti nkehe tjenkayáxin sin la jehó nkehe jínahña.
26 Kjónté tjinkaon sin sinchemá sin ti kjuanínkaon chónta sin,
la chr'éxin la kaín chojni tsonohe tíha.
27 Ti nkexro takjenkehe ijnko tòye la tíha ts'ánótjeñá;
andá ti nkexro nchenkájin ijnko ixro la tíha tsoxratja.
28 Ti nkexro ch'ia la ncheníhi ti nkexro kjuích'iyehe;
la ti chojni ch'iyehe iso chojni la tíha ts'itjáñaxín sin.

27 1 *Chrokjuinchenkexínhña ti nkehe tjénkayáxian sich'e ndóye
kixin noahña nkehe tsohen ti ñao tsinkáki.
2 Chrokjuinchenkehya kixin imá noha;
titohé kixin íjnko nkexro chóxinhña chróndáchro kixin chaxín noha.
3 Ti ixro la ko ti nchesen la imá iye,

27:1: Stg. 4:13-16.

kjánchó ạntsí iye ti kjuanínkaon chonta ti chojni lọnti.
4 Ti kjuanínkaon la imá jínahña la nchek'itjáña chojni,
la ti kjuachjinọxíhin la, ¿xá nkexro chrókjuacha chrókjuajọnko tíha?
5 Ícha jína noxín chrókjuenduáha sin
ke ómó chrótjuạhạ sin.
6 Ícha jína chrókjuincheníhi ti nkexro choxián
ke ti chojni nínkakohan chrótjáha ijnko kochíto.
7 Ti chojni ó tsíkokjẹhe tsíkjinie la kjónté ti itsjẹn
kotsjẹnta la tjinkakonhña sin.
Kjánchó ti chojni t'enxín kjinta la kjónté ti nkehe itsjá
la náxrjón, ichro sin.
8 Éxi ti koxroxe sátsíkjixin kạké;
mé xikaha ti nkexro sátjixin ti chjasén.
9 Éxi ijnko nkehe náxrjón xraxé nchechéhẹ ạséni,
mé xikaha tóchéhẹni ti náxrjón nixja ti nkexro chóxini.
10 Chrokuitoéhya ti nkexro itjuá jína la ko ti nkexro chóxin it'á.
Chrokjuihya ndọe ti kichua ti ñạo kjuaxróxinhña itjen ạsán.
Ícha jína chrókjuá ti sin tjejó chjinaxón ndọa ke ti
kichua tjejó imá ikjín.
11 Xjẹeni, chrók'uitjá jína, ndá xikaha chrókjuinchechéhé ti ạsená
ndá xikaha jína chrókjuatạhạ ti nkehe ndáchro ti chojni xrich'ia.
12 Ti chojni tjenkạyáxin la ndá t'ikon siín nkojín
kjuachrakon la ókjé sátji;
ạndá ti chojni tjenkạyáxinhña la ándọsén sátji la tjasóte.
13 Ti nkexro tsjanchejiẹhe nkehe ti nkexro chóxinhña,
la chrókjuaxrjehe ti camisé kixin tíha chrókjuẹnkạxin ti síkán.
14 Ti nkexro nạndóye itsen ts'éyẹhẹ ti nkexro chóxin
la tsọnínkaon ti nkexro a.
15 Éxi ijnko nchia imá t'áña ti t'aniá ichrin,
mé xikaha ti chojnichjin imá itje kjuanínkaon.
16 Ti tjinkaoni chrókjuinchetáníni tjan la éxi chrókótjinkaoni
chrók'uinkakohẹni ti xrintọ
ọ éxi chrókuikiani aceite ti itjani.
17 Éxi ti chika la nkokón chika tsọtatéxin kícho,
mé xikaha ti chojni la nkokón chojni tsjenduéhe kícho.
18 Ti chojni t'ayakohen ti inta higo la sinie ti ito;
ti nkexro t'ayakohen ti nkehe chónta ti làmoé la ts'áyéhẹ kjuasàya.
19 Ti tsotsjehé ti ìntạ tjiá la ts'ikuan ti nkayakuan;
la ti tsotsjehé ti ạsán la tsọnoha nkexrín itjen.

20 Ti kjuach'én[a] la ko ti tòye̱ xravá chojni la nunca tókje̱hya
mé xi̱kaha ti chojni chónta itsjé nkehe la íché tjinkaon sin.
21 Ti oro la ko ti plata ticháxi̱n ts'atsínkaxín xrohi, á jína ts'axrje,
a̱ndá chojni la tso̱noexín kixin á jína itjen ti chóntehe
chojni kjuasàya.
22 Kjónté sinchekjasóte sin la ko tsjate sin
ti chojni lo̱nti̱ éxi chrókjuinchetsinká sin ch'an
la xitjahya tsakítsjehe ti kjualo̱nti̱.
23 Chrok'uayakohén ti kolélo kuèntá
la ko imá chrótjue̱hé kaín ti iko chonta,
24 kixin ti nkehe tjete la ko ti corona
la jehya nkochríxín tsochonta.
25 Ti ó si̱nchetjóá ti no̱nta̱a la ts'aña kaxi,
la ko tsjéjua ti kaxi siín nte̱je̱.
26 Ti kolélo kuèntá la tsochontaxián ika ts'ítsa,
la ko ti kolitóxja̱n chonta tsakítsjexián chichaon ts'e̱naxín no̱nta̱a.
27 La ti kotèntso̱ la tsjajon va yeé itsjen,
a̱ndá ts'óna nkehe sinte jaha la ko kaín xja̱an
la ko kaín ti sin t'aha ixra̱.

28 1 Ti chojni jínahña la tinká kjónté kohya nkexro chréhe̱;
a̱ndá ti chojni jína la chrakonhña sin éxi ijnko koxra̱.
2 Ti siín kjuanínkaon ijnko chjasin
la siín itsjé nkexro tjinkaon t'e̱to̱an,
kjánchó ti ó ijnko nkexro nohe ts'e̱to̱an
la siín kjuaxróxin ti chjasin a.
3 Ti chojni nóa nchekjasóte ti sin nóa
la éxi ti ichrin tsa̱nka̱ t'aniá nchek'itjáña ti nkehe tsík'óna.
4 Ti nkexro tito̱he ti ley kuènté Díos, la tjikosáyehe sin
ti chojni tjenka̱yáxinhña jína;
a̱ndá ti nkexro nchexiteyá ti ley la nínkakohen ti jehe sin.
5 Ti chojni jínahña la tienxínhña sin nkexrín ts'ejó sin ndoá;
a̱ndá ti nkexro titekaon It'éni Díos la tja̱ko̱xi̱n kixin
tienxín kaín nkehe.
6 A̱ntsí jína ti chojni nóa chónta kjuasáye
ke ijnko chojni rico ch'iyehe chojni.
7 Ti chájan ndasoá nohe la nchexiteyá ti ley kuènté Díos;
a̱ndá ti chájan t'iton ti chojni kóchjinka, imá inie la
jehó nchesuéhe̱ ti it'é.

---

[a] **27:20** ***kjuach'én*** muerte

8 Ti nkexro tjacha itsjé chichaon kixin nchekjen iso chojni,
la ndá tjanchia itsjé tsjachataón,
la Díos tsakítsjehe kaín la tsochjéhe ch'an íjnko nkexro tjenkạyáxin
jína kixin sinchekịtọnhẹn ti sin nóa.
9 Ti nkojín nkexro tjinkakonhña tsihin ti nkehe k'uẹtọan Díos
la kjạxin Díos tsienhña ti nkehe tjanchia sin.
10 Ti nkexro tsjachròe ti sin ndoá ixri kixin tsákja sin ti ntịa jínahña,
la ts'itsínkayá sin ti tòyẹ kjuích'éna sin,
ạndá ti sin jína tjejó la ts'áyéhẹ sin ti nkehe jína.
11 Ti chojni rico la tjenkạyáxin kixin imá nohe;
kjánchó ti chojni nóa chaxín nohe la nohe kixin
nduáhya tjenkạyáxin ti sin a.
12 Ti tsjacha ti chojni ndoá tjejó la ts'ixin ijnko kia ijié;
ạndá ti tsjacha ti nkexro tjasin ijiẹ, la kaín chojni
tsochrakon la ts'ejómá.
13 Ti nkexro nchemá ti ijiẹ kjuasin la ninkehó tsjachahya;
ạndá ti nkexro chronka la ko titọhe ti ijiẹ, la Díos ts'óxika ijịé sin.
14 Díos ncheñao ti nkexro nkochríxín tjikosáyehe ti jehe ch'an;
ạndá ti nkexro sinchecha ạsén tsitekakonhña la tsịhị
sin ti kjuaxróxinhña.
15 Éxi ijnko koxrạ jiẹhe ọ éxi ijnko oso t'enxín kjinta
mé xịkaha ti chojni jínahña t'ẹtọan ti chjasin tjejó ti sin nóa.
16 Ti nkexro t'ẹtọan chóntahya kjuaxrexinkaon jína la jehó
tseé la ko sinchekjasóte chojni,
ạndá ti nkexro jína tjenkạyáxin la tsjacha ts'ẹtọan la
tsjak'e itsjé nánó.
17 Ti nkexro sákjuixin chjasin k'óñá ijnko chojni, la nkochríxín
ts'ajikinká sin hasta its'en sin,
la í chájína í ninkexró tsjinkịtsehya ti jehe sin.
18 Ti nkexro chónta kjuasáye la nkochríxín tsjinkịtsa Díos;
ạndá ti chojni nduáhya ixri la tsjasóte.
19 Ti nkexro t'ẹnkạ nọntẹe la jína tsọkjẹhe sin sinie sin;
ạndá ti nkexro séhe la sítjité tsẹe sin kjinta.
20 Ti nkexro jína nchexiteyá la ts'áyéhẹ sin kjuasàya,
ạndá ti nkexro jehó tóxakohen tsjacha nchónhña
chichaon la tsjasóte.
21 Jehya jína sịnchekjasóte íjnko chojni chóntahya ijiẹ;
kixin siín chojni la kjónté it'ọ niọtjạ ó takja sin la xịkaha ich'e sin.
22 Ti nkexro imá tjinkaon tsọrico,
la noehña kixin chr'éxịn la ạntsí tsọnóa.

23 Ti nkexro tjenduéhe ijnko chojni nduáhya itjen la chr'éxin ti
chojni xrenduéhe la imá tsjikosáyehe ti nkexro a;
andá ti chojni chénkahya ti nkexro nduáhya itjen,
la tsjikosáyehya sin.
24 Ti nkexro teéhe ti it'é la ko ìñé
la ndáchro kixin jehya ijiẹ tíha,
la tíha mé tóyóhẹ ti chojni tsíkjàya xikaha.
25 Ti nkexro tóxríhin tsochónta nchónhña nkehe la itje kjuanínkaon;
andá ti nkexro titekaon It'éni Díos la jína tsjacha.
26 Ti chojni ndáchro kixin jehó nohe la lonti;
andá ti nkexro chónta kjuaxrexinkaon la jína tsjak'e.
27 Ti nkexro tjinkitsa ti chojni nóa la sinchetjáñahña ninkehó;
andá ti nkexro tsjinkitsehya ti chojni nóa la nchónhña
chojni sinchenotọn ti jehe sin.
28 Ti tsjacha ti chojni jínahña ts'ẹtọan la tjejómá ti chojni jína;
andá ti ó ts'itjáña ti chojni jínahña la antsí tsjacha ti chojni jína ixri.

29 1 Ti nkexro tjinkakonhña tsoxrenduéhe,
la tjoka ts'itjáña la kohya ninkexró tsjinkitsa.
2 Ti ts'ẹtọan ijnko nkexro ndoá itjen, la kaín ti chojni
tjejó ti chjasin la tsọchéhẹ.
Andá ti ts'ẹtọan ijnko chojni jínahña la kaín ti chojni la tsjasóte sin.
3 Ti nkexro tjinkaon kjuaxrexinkaon jína la sinchechéhẹ ti it'é;
andá ti nkexro xriko ti chojnichjin nduáhya ixri la sinchek'itjáña
kaín ti chichaon chónta.
4 Ti rey jína t'ẹtọan la jína itjen ti chjasin kuènté;
andá ti nkexro jehó tjanchia itsjé chichaon ts'áyéhẹ la
sinchek'itjáña ti chjasin a.
5 Ti nkexro imá tjikosáyehe ti nkexro t'iton,
la tsjacha sin tsjachròe sin kixin tsjasin ijiẹ kixin kjuak'e sin
ijnko tóyẹ chrók'uitsínkayá ti nkexro a.
6 Ti chojni tjenkayáxinhña ti nkehe jína la jehó tjeyá
sin ti nkehe ts'itjáñaxín sin;
andá ti chojni jína la chéhẹ sin la ko itsje sin.
7 Ti nkexro jína la xráxinkaon ti chojni nóa;
andá ti chojni jínahña la tjiatéhya sin nkehe t'atsínka ti sin nóa.
8 Ti chojni xrit'ándaxín la tjasin sin kjuanínkaon ti chjasén sin;
andá ti chojni chónta kjuaxrexinkaon la tjasiyóxin
sin ti kjuanínkaon.
9 Ti chojni nohe, tsjajọnko ijnko chojni lonti
la ti tsọjié ti kjuanínkaon la í xitjahya tsọyóxin.
10 Ti chojni tjàya la tjinkakonhña ti nkexro tjenkayáxin ti nkehe jína;

la tjinkaon sin ts'óñá sin ti sin jína.
11 Ti chojni lo̱nti̱ la xra̱hya tónínkaon;
a̱ndá ti chojni nohe la t'e̱tue̱hen a̱sén kixin tso̱nínkakonhña.
12 Ti ijnko nkexro t'e̱to̱an tienxín ti kjuach'ia
la kaín ti sin ch'ehe ixra̱ la sich'e sin ti nkehe jínahña.
13 Ti chojni nóa la ko ti chojni nchekjasóte ti jehe sin
la It'éni Díos kjuajon kjuachaxin kixin ts'ejó yóí sin.
14 Ti rey ndoá t'e̱tue̱hen ti sin nóa
la ti kjuachaxin kuènté ch'an la nkochríxín tsjak'e.
15 Ti ijnko inta vara xrenduéexin ijnko chájan la a̱ntsí
ts'itja tsochónta kjuaxrexinkaon;
a̱ndá ti chájan chóntahya kjuasàya la jehó sinchesuéhe̱ ti ìñé.
16 Ti siín nchónhña chojni nduáhya tjenka̱yáxin la
ts'ixin nchónhña ijie̱;
kjánchó ti chojni ndoá tjejó la ts'ikon sin nkexrín ts'itjáña ti sin a.
17 Tjéntuéhé ti xja̱an landá kjuaxróxin tsjak'e
la ko tso̱chéhe̱ a̱sán.
18 Ti kohya ijnko nkexro tsochronka ti nkehe t'e̱to̱an Díos tso̱hen;
la kohya kjuaxróxin ti chjasin,
a̱ndá ti sin titekaon ti nkehe t'e̱to̱an Díos la kjuaxróxin ts'ejó sin.
19 Ti nkexro lo̱nti̱ ch'exín ixra̱ la ti tsonixje̱he̱ko̱a chojni
kixin tsoxrenduéhe,
la tsienxín sin, kjánchó tsitekakonhña sin.
20 Tsjehé ti nkexro tjenka̱yáxinhña ti nkehe nixja.
A̱ntsí jína chrónixja ijnko chojni lo̱nti̱ ke ti nkexro a.
21 Ti nkexro tjue̱he ti nkexro ich'e ixra̱ ndesi xja̱ntsí;
landá chr'éxi̱n ts'áyéhe̱ sin kaín ti nkehe chónta.
22 Ti chojni xra̱hya tónínkaon la xra̱hya tjasin kjuanínkaon;
ti chojni jie̱he la nchónhña ijie̱ tsjasin.
23 Ti chojni nchehyéhyé a̱sén la tsochóntehya sin kjuasàya chr'éxi̱n;
a̱ndá ti sin nchejiéhya a̱sén la chr'éxi̱n ts'áyéhe̱ sin kjuasàya.
24 Ti chojni xriko xíche̱e la tjue̱hya a̱sén;
kixin kjónté chrók'ue̱to̱an ti ch'in juez kixin tsjasóte ti nkexro
la chrónkahya sin ti nkehe kóhen.
25 Ti nkexro chráko̱nhe̱n chojni la ts'itsínka sin;
a̱ndá ti nkexro titekaon It'éni Díos la jína ts'atsínka
ti kjuaxikaon la tsaá.
26 Nchónhña chojni xritjeyá kixin tsjinki̱tsa ti nkexro t'e̱to̱an,
kjánchó jehó It'éni Díos mé chaxín ndoá nchekito̱exín kaín ijie̱.
27 Ti chojni ndoá tjejó la tjinkakonhña sin ti chojni jínahña;
a̱ndá ti chojni jínahña la tjinkakonhña sin ti chojni ndoá ixri.

Ti nkehe tsíndáchro Agur

30 [1] Ti nkehe nixja Agur, xjeen ch'in Jaqué, tsíkjixin chjasin Masa.
Agur nixjehe ti ch'in Itiel la ko ti ch'in Ucal, ndáchro:
[2] Janhan mé ijnko chojni antsí lonti ke kaín ti chojni lonti siín,
la tianxinhña ninkehó éxi tienxín íso chojni.
[3] La k'uitjáhya ti kjuaxrexinkaon jína
la ko nonahña ninkehó nkehe kuènté Díos.
[4] ¿Xá nkexro sákjui ti nkajní
la ko chrókjuixin ntiha?
¿Xá nkexro chrókjuacha chrótsé ti xrinto?
¿Xá nkexro chrókjuacha chrók'uisímá ti ndañao ijnko ika?
¿Xá nkexro kjuak'e ti kjuéjexin ti nonte chjasintajni?
¿Xá nkexrín it'in ti nkexro, la ko xá nkexrín it'in ti xjeen ch'an?
[5] Kaín ti itan tsíndáchro Díos la chaxín jína.
Jehe ch'an t'ayakohen ch'an ti sin tjeyá kixin jehe ch'an
tsjinkitsa ch'an ti jehe sin.
[6] Chróchr'akjenhña íjnko nkehe ti nkehe tsíndáchro ch'an,
kixin ti xikaha sich'e la tsjenduéhe ch'an ti jaha
la tsonohe chojni kixin kjuich'ia.
[7] Jehó yaá nkehe tjáncháha, It'éni Díos;
chróchjehéni tíha ti naxa t'enhñani.
[8] Tjájonhña kjuachaxin kixin chrónixjani kjuach'ia la ko
chrókjuak'ehya aséni ti nkehe ó chónkó
la tjájonhña kjuachaxin kixin imá chrókóríkoni o chrókónóani.
Jehó chrókjuánjua ti nkehe sinieni kaín ñao.
[9] Kixin ti chrókjuánjua nchónhña nkehe la kjá
chrók'uitjáñeheni ti jaha,
la ko chróndáchroni kixin xá nkexro ti It'éni Díos.
Andá ti imá chrókónóani la kjá chrókjuankíxini chrókueéni
landá chrók'uándaxínhini ti ihniá, It'éni Díos.
[10] Chrok'uándaxiénhña ti nkexro ch'exín ixra ti tjetsjehe ti làmoé;
kixin ti xikaha la antsí ts'ándaxíhan ch'an la tsjasótia jaha.
[11] Siín chojni la t'ándaxíhin it'é
la ko tjikosáyéhya ti ìñé.
[12] Siín chojni tjenkayáxin kixin chóntahya sin ijie,
kjánchó chaxínhña kixin naxa kjita asén sin.
[13] Siín chojni tjenkayáxin kixin imá tjetoan;
andá chóntehya sin kjuasàya ti íso chojni.
[14] Siín chojni chónta ñeno éxi espada.
Ti ñeno sin la éxi cuchillo

kixin sinie sin kaín ti chojni nóa siín chjasintajni.
15 Ti kosintọ it'i ijnié chojni la mé chónta yaá xjẹen chjin;
la jehó ndáchro: “Tsjánjua nkehe, tsjánjua nkehe”,
La siín iní nkehe tókjẹhya;
la ti noóxin nkehe la nkochríxín ndáchrohya kixin ó tjen.
16 Tíha mé ti tòyẹ xravá chojni,
la ti chojnichjin xrokjuahya tsochónta chájan,
la ti nonte titsínka ìntạ la tuénxín xámá,
la ko ti xrohi ndáchrohya kixin ótjen.
17 Ti nkexro t'ándaxíhịn ti it'é
la ko titekakuenhña ti nkehe tjako ti ìñé
la ti kontálo chrókuakitsjenkí va ti ikon sin,
la ko ti kontẹxrjẹn chrókjonie va ti ntọe sin.
18 Siín iní nkehe hasta noó
la mé tjachahya tiạnxiạn;
19 nkexrín ti kotjuạnhnko xritjaká va nkạjní
la ko ti konche la xritaón va ixrọ
la ko ti ntabarco la xritaón ndạñao
la ko nkexrín ti chojnindoa tjuẹhe ti chojnichjin.
20 Ti chojnichjin nduáhya ixri mé xịkihi ich'e tjan:
inie tjan la ko t'óni tjan ir'ua tjan
la ndáchro tjan kixin kohya ijiẹ kjuasin tjan.
21 Siín iní nkehe nchek'inki ti chjasintajni
la ti noóxin la tjacha nchexrànkạ ti nonte:
22 tíha la ti chojni ch'exón ixrạ ndá t'óna ijnko chojni t'ẹtọan,
la ko ti chojni jínahña chónta itsjé nkehe sinie,
23 la ko ti chojnichjin nínkakohen chojni landá t'itja xìi,
la ko ti tjan ch'exón ixrạ ndá tsákja ti ixrạ kuènté ti sin t'ẹtọan.
24 Siín noó nkehe ntsíntsí ti chjasintajni ạntsí nohe,
ke ti sin imá nohe:
25 ti koch'okan kjónté iko imá ntsíntsí
la kaín nitjó imá sóa la t'ẹnkạchjịna va itsjé nkehe;
26 ti kotéjon kjónté kanhñó tsẹhẹ va
la ch'éna va ndọe va ti siín itjọ;
27 ti kochjoá kjónté chóntahya va ijnko rey t'ẹtọan
la yóxin síkjínxịn va sátsji va.
28 Ti kotsịkạr'ẹ, kjónté tsjacha chojni tsotséxin itja
kjánchó tjejó va nkaxehen ti palacio itjen ti rey.
29 Siín iní nkehe
la ti noóxin la jína ixri:
30 ti koxrạ ạntsí jiẹhe ke iso iko,

la chrakuenhña va ninkehó;
31 la ti kochintóla imá ihnke, la ti kocható
la ko ti rey titaón ntia ndá chréhe ti sin soldado.
32 Ti kjuich'e ijnko kjualontí
o kjuínchejié asán o kjuénkayáxin ijnko nkehe jínahña,
la tjak'e tjénkayáxian jína la nixjáhya ninkehó;
33 kixin éxi ti itsjen, ti tsinkatjénkiá la ts'óna mantequilla,
la ko ti tjian tsákjaxín nkojín nkehe ti xrítuan la ts'axrje ijni,
mé xikaha ijnko chojni tsjate kícho la ts'ixin kjuanínkaon.

Ti nkehe kjuako ti Rey Lemuel

31 1 Tíhi ti nkehe kjuako ti ch'in rey Lemuel, mé ti nkehe kuíhin
ch'an tsíchronka ti ìñé ch'an:
2 Xjeeni, jaha k'uaxrjeníxian ti janhan
kixin Díos kjátehe ti nkehe xrjanoáha ch'an,
la ko jaha ti ixjan tjínkaoan.
¿Xá nkehe íjnko kjuaxrexinkaon chrótjaha?
3 Jehya chrókólókoxian ijnko chojnichjin,
kixin xikaha k'uitjáñaxín itsjé ti sin rey.
4 Lemuel, jehya jína chrók'ui ixran vino la ko ixran sóa ti sin t'etoan
kixin chrókókoan sin;
5 kixin ti its'i sin la kjá ts'itjáñehen sin ti nkehe tjako ley
landá tjinkitsahya sin ti sin nóa.
6 Ti ixran la chróchjehé chrók'ui ti chojni ó tjejót'en,
la ko ti chojni nkochríxín t'ává
7 kixin ti ó its'i sin la ts'itjáñehen sin kixin nóa sin,
la ko í tsoxraxinkakonhña sin ti kjuaxikaon.
8 Tjínkitsa nixjayákohén ti sin noehña nixja
la ko kjaxin ti sin nóa chóntahya nkexro tsjinkitsa.
9 Takitjehé ir'ua, la tjéyá nkexrín jína tsitoexín ijié sin
la ko tjínkitsa ti sin nóa la ko ti sin chaxín chóntahya.

Ti chojnichjin jína

10 Ijnko chojnichjin jína la imá ixra tónoxín
kixin imá tjete sínkí sin ke ti ixro imá náxrjón tsjehe.
11 Ti xìi tjan la titekaon kixin jína ich'e tjan ixra,
la jína tjinkitsa tjan kixin tsochónta sin chichaon.
12 Kaín ti ixra ich'e tjan la ndoá,
kaín tíha la chaxín jína.

13 Sátji tjan t'ẹna tjan ti ichjọén kolélo la ko ti ika lino
la chéhẹ tjan ch'énaxín itja tjan ti ika.
14 Jehe tjan la ikjín sátjik'ẹna tjan ti nkehe tsicháxịn
mé xịkaha ti ntabarco tjịxịn ikjín tjịkạo nkehe tsọxi.
15 Nchítjen t'àya tjan
la nchechján tjan nkehe sinie ti xjẹen tjan
la ko t'ẹtọan tjan nke ixrạ sich'e ti sin ch'exín ixrạ ti ndọe tjan.
16 Tjanchankí tjan nkekjạín sínkí ijnko nonte la ndá t'ẹna tjan
la ko ti chichaon tjacha tjan la t'ẹnaxín tjan inta
uva la tjẹnkạxin tjan.
17 Jehe tjan la imá ich'e tjan ixrạ
la t'óxrjéhya ti itja tjan.
18 Chéhẹ tjan kixin nchekji tjan nkehe,
la kjónté imá tie la nạxạ tjeche ti xrohi tsjexín tjan ich'e tjan ixrạ.
19 Jehe tjan ch'énaxín itja tjan kaín ti ika ts'inkáya tjan.
20 Tjinkịtsa tjan ti sin nóa
la ko ti sin ticháxịhin nkehe.
21 Tóxakuenhña tjan kjónté imá tókin,
kixin kaín ti sin ndọe tjan la chónta sin ika itjín ts'inkáya sin.
22 Jehe tjan ch'éna tjan ti nóxrẹe tjan
la ko t'inkáya tjan ti ika náxrjón tsík'ónaxín ika lino la kjátsetié.
23 Kaín ti sin chjasin la chóxin sin ti xìi tjan
la jehe ch'an tjejóko ch'an ti sin t'ẹtọan ti chjasin.
24 Ch'éna tjan ika la ko nkehe t'inkat'óxin chojni
la nchekjihi tjan ti sin nchekji nkehe.
25 Jehe tjan la ijnko chojni jína tsjacha tjan ich'e tjan ixrạ
la íso chojni tjikosáyehe ti jehe tjan,
méxrạ tóxakuenhña tjan ti ñạo tsinkáki.
26 Ti ó nixja tjan la nixja tjan kjuaxrexinkaon jína
la nkojína nixjẹhẹ tjan xjẹen tjan.
27 Nkochríxín tsjehe tjan ti ixrạ ndọe tjan
la ko ti ixrạ ich'e tjan mé t'axrjeníxin ti nkehe inie sin.
28 Ti xjẹen tjan la ko ti xìi tjan
la tjikosáyehe ti jehe tjan, la ndáchro sin:
29 “Ti chojnichjin jína la itsjé siín,
kjánchó jaha la ạntsí jína ke kaín sin.”
30 Ti náxrjón tsjehe ijnko chojni la jehó kjuach'ia tíha la ó chónkó tíha;
ạndá ti chojnichjin chóntehe kjuasàya It'éni Díos la
tíha ti tsjikosáyehe chojni.
31 Chrokjuíkosáyehéra tjan kixin ti ixrạ ich'e tjan
la ko kaín chojni chjasin chrókjuikosáyehe sin ti jehe tjan.